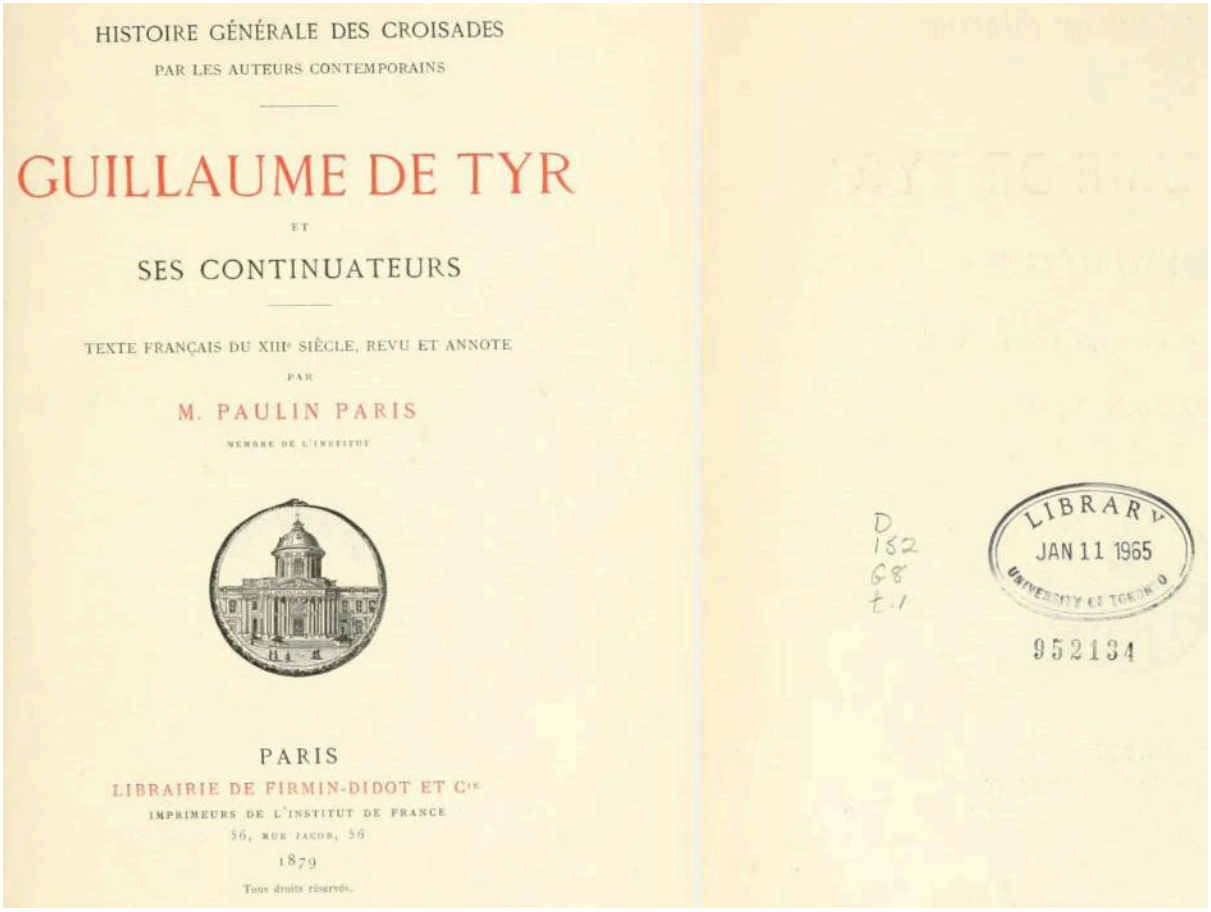

HISTOIRE GÉNÉRALE DES CROISADES

PAR LES AUTEURS CONTEMPORAINS

GUILLAUME DE TYR

ET

SES CONTINUATEURS

TEXTE FRANÇAIS DU XIIIe SIÈCLE, REVU ET ANNOTÉ

PAR

M. PAULIN PARIS

MEMBRE DE L'INSTITUT

PARIS

LIBRAIRIE DE FIRMIN-DIDOT ET Cie

IMPRIMEURS DE L'INSTITUT DE FRANCE

56, RUE JACOB, 56

1879

Tous droits réservés.

D
182
G8
t.1

LIBRARY
JAN 11 1965
UNIVERSITY OF TORONTO

952134

HAÇLI SEFERLERİNİN GENEL TARİHİ ÇAĞDAŞ YAZARLAR TARAFINDAN SURLU GÜLYOM (GUILLAUME DE TYR) VE ONUN ARDINDAN GELENLER (DEVAM ETTİRİCİLERİ) XIII. YÜZYIL FRANSIZCA METNİ, GÖZDEN GEÇİRİLMİŞ VE NOTLANDIRILMIŞTIR YAPAN M. PAULIN PARIS ENSTİTÜ ÜYESİ PARİS FIRMIN-DIDOT VE ORTAKLARI KÜTÜPHANESİ FRANSA ENSTİTÜSÜ MATBAACILARI JACOB SOKAĞI, 56 1879

TÜM HAKLARI SAKLIDIR

Türkçeye çevirilme amacı araştırmacılara farklı bir bakış açısı sunma amacıyladır, çeviriye hiç bir garanti verilmez. Araştırmacıların, ilgi alanlarına giren bölümleri, mutlaka orjinallerinden kontrol etmesi gerekmektedir.

Ticari amaçla kullanılamaz.

ÖNSÖZ

I.

Haçlı Seferleri'nin gerçek karakterini, Suriye'de, Kıbrıs'ta, Konstantinopolis'te egemen hanedanların kurucuları olan bu on ikinci yüzyıl kahramanlarının hepsinin çehresini tanımayı umabileceğimiz yer, günümüzde yazılmış, en yetkili olanlar bile olsa, kitaplar değildir. Bu unutulmaz maceralar hakkında doğru bir fikir edinebilmek için, olayların çağdaşı olan Latinistleri sorgulamak bile yetmeyecektir; ölü bir dil, artık doğrudan tercümanı olmadığı nesillerin duygularının, tutkularının, varoluş tarzlarının ifadesi üzerine hayatın renklerini yayamaz. Her yüzyılda konuşulan dil, ancak sadık

bir aynada, her yüzyılın insanlarının hayatın trajikomedisini oynama şeklinin sırrını yeniden üretebilir.
İlk Çağ, Orta Çağ ve bizim zamanımız kesinlikle çok net ayrışmış üç toplum durumu sunar; dil de aynı evrimleri takip etmiştir. On ikinci yüzyılın romanı, antik Roma'nın Latincesinden ve günümüzün Fransızcasından eşit bir mesafeyle ayrılmıştır. Eğer bu yüzden Roma'yı, Orta Çağ'ı ve Modern Zamanları iyi tanımak isteniyorsa, Roma'nın tarihini Latin kitaplarına, Orta Çağ'ın tarihini roman kitaplarına ve daha yakın zamanların tarihini ise bu yakın zamanların dilinde yazılmış kitaplara sormak gerekir. Tarihimizin ilk yüzyıllarının ortasına kendimizi zihnen taşımak için bugün dünyadaki tüm zorlukları çektiğimiz doğru değil mi? Neden? Çünkü onun izini ancak Latinist tarihçilerin diktesi altında takip edebiliyoruz. Bu tarihçiler, tamamen bu ölü dilde yazmak için çabalarını ne kadar artırdıysalar, bize kendi zamanlarının gerçek karakterini o kadar az yansıttılar. Tam tersine, stilleri kendilerine rağmen ne kadar barbar kaldıysa, anısını aktarmak istedikleri insanları ve olayları anlamamızı o kadar iyi sağladılar.

II.

Fransızlar, dillerinin gramatik (kurallı) olduğunu ve rahiplerin artık konuşulmayan o dilde kitap yazdığı gibi kendilerinin de bu konuşulan dilde kitaplar yazabileceklerini öğrenmek için Haçlı Seferleri'ni beklemişlerdi. Kutsal kitapların Latince metnine halk dilinde bir yorum eklemeyi daha önce zaten göze almış oldukları ve çalgıcıların (ozanların), hafızalarına yardımcı olmak için en revaçta olan kahramanlık destanlarını yazıya geçirmiş oldukları doğrudur; ancak oradan, halk dilinde bir kitap, tarihsel bir anlatı ve hatta bir mektup yazdırma düşüncesine ulaşmaya daha çok yol vardı. Çağın insanları, Dante'nin dediği gibi "bu sütanaların konuşmasının" gerçek güzelliklerini tanımakta daha da yavaş davranırlardı; eğer Haçlı Seferleri gözlerini açmasaydı ve aracı bir rahibe başvurmadan akrabaları ve arkadaşlarıyla mektuplaşma ihtiyacını onlara hissettirmeseydi, Latinceyi yazılabilecek tek dil olarak görmeye daha uzun süre devam ederlerdi. Böylece gerçekten Fransızca olan ilk düzyazının açılışı yapıldı; ilk olarak İznik'ten, Antakya'dan ve Kudüs'ten gönderilen özel mektuplarda; ardından deniz aşırı seyahatlerin etkisinin kolayca tanınabildiği Yuvarlak Masa'nın o büyük romanları olan Merlin, Artus ve Lancelot'ta. Bunlar artık Latince eserlerin basit çevirileri değildi; her biri gerçekten özgün bestelerdi (yapıtlardı).

III.

Kutsal Savaşlar tarihinin ilk sayfaları yine de hâlâ Latinistlerin (Latince yazanların) eseridir: Bunları rahip Tudebode veya Tudebœuf'e, Foucher de Chartres'a, Raoul de Caen'e, Raimond d'Aguilers'e borçluyuz. Hepsi büyük yolculukta (seferde) bulunmuştu; Baudry de Bourgueil, Robert de Reims ve Guibert de Nogent ise Fransa'dan ayrılmadılar ve Tudebode'un değerli anlatısını daha iyi bir Latinceyle başka kelimelerle açıklamaktan (yorumlamaktan) açınmadılar. Albert d'Aix ise onlardan da sonra geldi: Bekçisi olduğu kiliseden dışarı çıkmadan, önceki anlatılarda okuyabildiklerini ve halk şarkıcılarının, Doğu'dan dönen hacıların kendisine anlattıklarını Haçlı Seferi hakkında yazdı.

Bu Latin kronikçileri (vakanüvisleri), ilki Godefroi de Bouillon'un seçilmesinde, diğerleri ise sekiz, yirmi veya yirmi yedi yıl sonra dururlar. 1130 yılına doğru, Suriye'de ilk haçlı seferlerinin gerçek Latin tarihçisi doğuyordu. İlk haçlılarımızın yoldaşlarından birinin oğlu olan Guillaume, rahiplerden talep edilen edebi eğitimi orada alması için görünüşe göre Fransa'ya, önce Batı'ya gönderildi. Yirmi yaşında Filistin'e döndüğünde, orada sırasıyla Sur (Tyr) kilisesinin başdiyakosluğu, Kral Amaury'nin şansölyeliği, tahtın genç müstakbel varisinin hamiliği ve son olarak Sur başpiskoposluğu görevlerinde bulundu. Kendisini Orta Çağ tarihçilerinin ilk sırasına yerleştirecek olan bu Historia de Rebus gestis in partibus transmarinis eserine giriştiğinde henüz başpiskopos değildi. İlk zamanlar için başlıca güvencelerini (kaynaklarını) Albert d'Aix'te, Tudebode'da ve Foucher de Chartres'ta buldu. Bunlar 1120 yılından itibaren kendisine eksik kaldığında (yetersiz geldiğinde), daha yakın tarihteki geleneklere, kamu arşivlerinde korunan ve kendi hatıralarıyla yakınlaştırdığı anlatılara bağlandı. O zamandan itibaren Suriye'nin yüksek baronlarıyla sürekli temas halindeydi; Arap dilini incelemişti ve hatta Muhammed'in haleflerinin günümüze korunmuş görünmeyen bir tarihini bile zaten yazmıştı. Suriyeli Guillaume (Guillaume de Tyr), Haçlı Seferleri tarihinde büyük bir hakikat sevgisi gösterir: Hakikati, yaygın ve çelişkili tutkuların ortasında genellikle ayırt etmeyi bilmiştir. Kendisinden nadiren, çok nadiren bahseder ve tavsiyelerinin etkisine abartılı bir önem vermeye çalışmaz. Antik Roma'nın şairlerinin ve tarihçilerinin okumalarıyla beslenmiş olarak, stillerine elinden geldiğince yaklaşarak onlardan alıntı yapmayı sever. Anlatıları bizi, 1099'da Kudüs'ün alınışından, 1184 olaylarına götürür; eğer o dönemde, kötü niyetli suçlamalara cevap vermek ve aile çıkarlarını gözetmek üzere Roma'ya gitmek zorunda kalmasaydı, bunları daha da öteye sürdürürdü. 1190 yılına doğru kendisini yakalayan (ansızın bulan) ölüm, Suriye'yi yeniden görmesine ve kitabına son elini koymasına (tamamlamasına) izin vermedi.

IV.

Ama bu büyük kitap, o dönemde kilise ve okul insanlarını tanımlamak için kullanıldığı üzere, özel olarak sadece Rahiplere (okumuş yazmış zümreye) hitap ediyordu. Diğerleri; krallar, prensler, baronlar, şövalyeler, hanımefendiler ve burjuvalar için (çünkü o dönemde de tıpkı bugün olduğu gibi zeki ve zengin bir burjuva sınıfı vardı), Latince kitap dini evlerin (manastırların) eşiğinden pek dışarı çıkmazdı. Bununla birlikte Fransa'daki herkesin gözü Suriye'ye çevrilmişti ve bu büyük deniz aşırı seyahatlere katılmamış olanlar, orada olup biten her şeyi her zaman en ateşli merakla sorup öğreniyorlardı. Dönüşte hacıların önü kesiliyor; İsa Mesih'in düşmanlarıyla sürekli mücadele halinde olan Hristiyan inancının tüm bu şampiyonlarının (savaşçılarının) ne durumda olduğunu söylemeleri için onlara ısrar ediliyordu. Kudüs'ün her zaman silahlı, her zaman seferde olan o yiğit, o yorulmak bilmez kralları Baudouin'ler, Foulque'lar, Amauri'ler ne yapıyorlardı? Antakya'lı Bohémond'lar, Roger'lar, Renaud'lar; Urfa'lı (Edesse) Joscelin'ler; Trablus'lu Raimond'lar; Tabariye'li Hue'ler, Guillaume ve Conrad de Montferrat, İmparator Frédéric, Kral Jean de Brienne, Tapınak ve Hastane (Sen Jan) şövalyeleri ne durumdaydılar? Bugün sancakları kaygısız Versailles'ımızın kubbelerini dolduran bunca güçlü kuvvetli şövalye için ne yeni kahramanlıklar, ne zalimce terslikler

(yenilgiler), ne zorlu atlı seferler, ne zengin ganimetler ve nihayet ne geri dönüş şansları vardı?

V.

Guillaume de Tyr öleli on beş yıl olmuştu ki, Champagne marşalı Joffroi de Villehardouin, Yunan imparatorluğunun fethiyle taçlanan büyük haçlı seferinde yaptıkları ve yapıldığını gördükleri şeylerin anlatısını yazdırma (dikte etme) mutlu düşüncesine sahip oldu. Champagne marşalının eseri, en iyi Latince kroniklerde boşuna aranacak olan bir cazibe sundu. O zaman, çağın insanlarının ne yaptıklarını anlatma işinin o zamana kadar kilise insanlarına bırakılmış olmasına şaşırılır olundu. Neden rahiplere Latince kitapları bırakılmasın ve başka dil bilmeyenler için Fransızca kitaplar yazılmasın? Eskilerin kahramanlıklarını (gestlerini) söyleyen çalgıcılar zevkle dinleniyordu; bugün dünyada olup biten şeylerin Fransızca anlatısı da aynı istekle dinlenirdi. Böylece Villehardouin'in kitabı tek başına kalmadı. Suriye'den Kudüs'ün ve Kutsal Yerlerin halk dilindeki tasvirleri ulaştı; yeni krallığın Yüksek Mahkemesi ile burjuva Mahkemesinin kararları iyi bir Fransızca ile kaleme alınmıştı, oysa Fransa'da kraliyet fermanları ve hukuki kararlar daha uzun süre Latince formunu koruyacaktı. Ardından, Kudüs krallığının en yüksek baronlarından biri olan İbelin lordu Balian'ın yaveri olan Ernoul adında biri tarafından yazılan veya dikte edilen, gerçek haçın kaybedilmesi ve Kudüs'ün Selahaddin tarafından alınması anlatısı, acı bir açlıkla okundu; bunu M. de Mas-Latrie'nin keşfetmeyi bildiği gibi. Ernoul, tüm görünüşlere göre, bu anlatıyı Akra yakınlarındaki Lacaimon kalesinde yapmıştı, ki Sultan Selahaddin burayı Kudüs'ün alınışından birkaç yıl sonra Balian d'Ibelin'e geri vermişti. Balian'ın galipten görmeye belki de fazlasıyla hak kazandığı bu teveccüh, Hristiyanların bu zalim düşmanının ruh yüceliğine orada cömertçe yapıldığı görülen tüm övgüleri, onları haklı çıkarmasa da açıklar.

Ernoul'un anlatısı Fransa'ya ulaşmakta gecikmemişti: Fransa için yazılmıştı, Kutsal Toprakların yerleşim yerlerinin çok sayıdaki ve titiz tasvirlerinden anlaşılabileceği üzere, ki bu tasvirleri Suriye Hristiyanları kesinlikle talep etmezdi. Corbie manastırının haznedarı Bernard, bunu ilk toplayanlardan biri gibi görünmektedir. Bunu, önceki olayların kısa bir özetine ve bize kendi eseri gibi görünen bir zeyle (devama) yerleştirdi. Bu zeyil, 1231'e ulaşmak üzere 1190 yılından başlamalıdır. Bu şekilde yeniden oluşturulan Ernoul Kroniği, yalnızca Haznedar Bernard'ın adı altında yayıldı ve günümüzde zaten birkaç baskı elde etti. İlki, bunu Amplissima Collectio eserinin ciltlerinden birine yerleştiren dom Martene'e aittir. Oradan, M. Guizot tarafından yayımlanan Collection des Mémoires relatifs à l'Histoire de France (Fransa Tarihine İlişkin Anıların Koleksiyonu) içine geçti; ardından Historiens des Croisades (Haçlı Seferleri Tarihçileri) adlı büyük akademik derlemeye dahil edildi. Ernoul'un adını ilk işaret eden kişi olan M. de Mas-Latrie, önceki üç baskıdan daha kesin ve daha eksiksiz olan dördüncü baskısını verdi, ancak dom Martene ve M. Guizot, Ernoul ve haznedar Bernard'ın bu kroniğinin el yazmalarından birinin sadece on yedinci yüzyıldan itibaren bilinmekle kalmayıp, Citty de la Guette tarafından yeterli bir kesinlikle çevrilmiş olduğunu unutmuşlardı, ki kendisi 6 Mart 1678 tarihli Journal des Savants gazetesinde, hayali bir el yazmasından çıkarmış olacağı gerçekleri uydurmuş olmakla çok haksız yere suçlanmıştı.

Bernard'a dönecek olursak, bu manastır haznedarlığı görevi mutlaka bir keşiş tarafından mı yerine getiriliyordu? Kroniğin explicit (kapanış) kısmında yazarın veya derleyenin adının yanına iliştirilmiş kardeş (rahip sınıfı) unvanı bulunmadığında bundan şüphe etmek için bazı nedenler olabilir: "Kutsal Toprakların bu hikayesini Saint-Pierre de Corbie'li haznedar Bernard yaptırdı"; ve Corbie'nin eski bir arşiv defterinde, 1203 tarihi altında, başrahibin, haznedarımıza, bu şövalyenin mallarını aynı manastıra bağışlamasından önce, Bernard de Moreuil adında bir şövalyeden satın almış olduğu şeyin mülkiyetini onaylayan bir beratı okunduğunda.

VI.

Her halükarda, Grandes Chroniques başlığı altında ulusal tarihimizin ilk kaynaklarının Fransızca çevirisini yaptırmayı Saint-Denis manastırı henüz düşünmüyordu ki, sadece Guillaume de Tyr'in eserinin Fransızca çevirisini sunmakla kalmayıp, 1095'ten 1231'e kadar deniz aşırı ülkelerde meydana gelen tüm şeylerin tarihi derlemesini (koleksiyonunu) sunan belirli sayıda el yazması dolaşıma sokuldu. Bu zekice derlemenin yazarı ona bir başlık atamayı ihmal ettiğinden, müstensihler (kopyalayanlar), sırf kendi yetkileriyle, eserin başında "Kadim tarihçeler der ki, Eracles" (Herakleios) "Roma imparatorluğunu yönetti" ifadesini okumuş olmaları gerekçesiyle ona Roman d'Eracle (Herakleios Romanı) adını vermişlerdi. Gerçek başlık şu olmalıydı: "Haçlılar Tarafından Doğu'da Kurulan Yerleşimlerin Genel Tarihi". Sonraki iki yüzyılda eseri alıntılamak durumunda kalanlar (ki eser o sırada on üçüncü yüzyılın son yıllarına kadar sürdürülmüştü), ona kah "Livre du Conquest" (Fetih Kitabı), kah "Kutsal Toprakların Kazanılması ve Kaybedilmesi Kitabı" veya yine "Deniz Aşırı Seferler Kitabı" dediler. Tüm bu başlıklar arasında bir seçim yapmamak için, biz burada mantıken ne kadar az temele sahip olursa olsun, eski el yazmalarının verdiği tek başlığa bağlı kalıyoruz: Livre veya Roman d'Eracle.
Ve gördüğümüz gibi, yüz otuz altı yıllık bir tarihi —XI. yüzyılın sonundan XIII. yüzyılın ilk üçte birine kadar— kapsayan bu Livre veya Roman d'Eracle'ın çevirmeni ve devam ettiricisi içinde yine Corbie'li haznedar Bernard'ı tanıdığımıza inanıyoruz. Yazarı bu kadar dikkate değer bir esere girişirken, tek amaç olarak çağın insanları (halk) arasında Doğu'da gerçekleştirilen olayların bilgisini yaymayı ve Haçlıların Kutsal Kabir'i nasıl özgürleştirdiklerini, Kudüs'e ve Kıbrıs adasına krallar; Urfa'ya, Antakya'ya, Trablus'a, Attika'ya ve Mora'ya prensler; ve nihayet Konstantinopolis'e imparatorlar verdiklerini açıklamayı edindiğinden, kendi himayesinde daha önce zaten yayımlanmış olan Ernoul kroniğinden başka yardımlara ihtiyacı olmuştu. En nihayetinde, aslında tanıyor görünmediği Villehardouin'in anlatısı olmadan da yapabilirdi; Yunan İmparatorluğu'nun şanlı fethi, ana koşullarını başka yollarla öğrenememiş olması için çok taze bir olaydı. Ancak ilk Haçlı Seferi ile ilgili olan hususta durum aynı olmamıştı: Onun tarihi, zaman sırasına göre, ancak Guillaume de Tyr'in kitabında bulunuyordu ve bu kitap ne yazık ki Latin dilinde, tekrar ediyorum, halk (dünya insanları) için ölü bir mektupla yazılmıştı. Bu yüzden Guillaume de Tyr'i halkın erişebileceği bir yere koymak gerekiyordu; yani Latince kitabı manastır kapalılığından çıkarmak ve onu şövalyelerin, hanımların ve burjuvaların diline çevirmek: Şüphesiz çok ağır, çok zor ve o zamana kadar denenmemiş bir girişim. Orijinalin iyi bir metnine göz önünde sahip olmak yetmiyordu; Latince dolaylı

anlatımlarda ve ifadelerde, tam olarak karşılık gelmeleri gereken Fransızca kelimeleri tanımayı bilmek gerekiyordu; şehirlerin ve bölgelerin halk dilindeki adını eski biçimlerin altında bulup çıkarmak gerekiyordu. Bu zorluklar ve daha başkaları çevirmeni durdurmadı. Cesurca işe koyuldu ve Sur Başpiskoposunun yirmi iki Latince kitabını mükemmel bir Fransızca ile aktarmayı başardı; orijinalin nadir gereksiz kısımlarını (hors-d'œuvre) nezaketle olduğu kadar isabetle çıkararak, metni aydınlatarak, şimdilerde kendisine çok minnettar olduğumuz ve köşeli parantezler içine alarak ayırt etmeye özen göstereceğimiz kelimeleri ve cümleleri şuraya buraya ekleyerek. Onda bir çeviri hatasına rastlama fırsatını nadiren bulduk: Éracle'ın stili o kadar kolay ve doğaldır ki, Latince metinle karşılaştırıldığında, orijinalde Fransızca kitabın çevirisini görme eğilimi duyulurdu. Çok uzun zamandır ölü olan ve sözlüğü silahların, tahkimatların, giysilerin, oyunların, törenlerin adını, kısacası toplumun bu yeni durumuna ait olan hiçbir şeyi sağlayamayan bir dilde, tam ifadenin sıklıkla aranır olması anlaşılırdır. İşte Roman d'Éracle'a hayatın renklerini veren ve yazarının saflığını tehlikeye atmak istemediği bir Latinceyle yazılmış kitaptan beklenemeyecek olan şey budur.

Guillaume de Tyr'in çevirisi (1095'ten 1184'e) bir kez tamamlandığında, derleyici, Ernoul'un kroniği sayesinde 1190 yılının eşiğine ulaştı; ardından, şüphesiz mektuplardan, özel raporlardan ve büyük dini evlerin (manastırların) sahip olduğu diğer bilgi araçlarından çekip çıkarılan belgeleri işe koşarak, Hristiyan prensler, Selahaddin ve halefleri arasındaki mücadelelerin devamını; Kıbrıs krallığının kuruluşunu; Henri de Champagne'ın, Philippe-Auguste'ün ve Aslan Yürekli Richard'ın Haçlı Seferlerini ve nihayet İmparator Frédéric ile Jean de Brienne'in başarılarını ve eylemlerini bizzat anlatmış görünmektedir. Ancak kendisinin yazdığı yıla en yakın yıla ulaştıktan sonra durdu. Roman d'Éracle'a adanmış el yazmalarının oldukça büyük bir kısmı 1231 yılından ötesine gitmez. Ancak Bernard'ın kendisinin de yakında devam ettiricileri oldu ve bu ardışık eklemeler sayesinde, Haçlı Seferleri genel tarihi, on üçüncü yüzyılın ikinci üçte birinden sonuna kadar götürüldü ve biraz daha geç bir zamanda, Akra'nın (Saint-Jean d'Acre) alınışı anlatısıyla Haçlı Seferlerinin şanlı döneminin acı sonuna varmak üzere ilerledi.

İşte Livre veya Roman d'Éracle böyledir. Bu, dünya tarihinin bu büyük kesitinin çağdaşları tarafından Fransızca anlatılan, Haçlı Seferlerinin genel tarihidir. Ve bu Romanı, tam bir bütünlük içinde yayımlama umudunu taşıyoruz.

VII.

Bernard, dikkatimizi eserinin ilk unsurlarını kendisine sağlamış olanların üzerine çekmemişti. Daha önce gün yüzüne çıkarmış olduğu kroniğin explicit (kapanış) kısmı hariç olmak üzere, kendisi de adını zikretmemişti. Bazen bize rastlantısal olarak ve buna bir önem atfetmeden "bu tarihi Latinceye koyan Guillaume"dan bahsettiği olur. Sur Başpiskoposu kendisini sahneye koyduğunda (kendisinden bahsettiğinde), çevirmen onu harfi harfine takip etmek yerine genellikle şu sözlerle yetinir: "Bu kitabı yapan dedi ki". Bu şüphesiz orijinal yazarın yerine geçme düşüncesiyle değildir; M. de Mas-Latrie'nin hoş bir şekilde ifade ettiği gibi, "bu eksikliklere ne bir hile ne de bir kötülük katıyordu; o, intihal yapanların en safı ve en az suçlusuydu." Fakat netice itibarıyla, kitabının başında hangi kaynaklardan beslendiğini belirtmeyi ihmal ederek,

sonraki iki yüzyıl boyunca Guillaume de Tyr'in ve uşak (yaver) Ernoul'un neredeyse unutulmuş olarak kalmasına, buna karşılık Corbie Haznedarı'nın tüm Roman d'Éracle'ın tek yazarı olarak görülmesine yol açtı. İngiliz ve İtalyan kronikçileri veya derleyicileri de, onurunu her zaman haznedar Bernard'a mal ettikleri bu Roman'dan daha fazlasını takip etmediler. Latince orijinaller halk (dünya insanları) tarafından az tanınıyorsa, Fransızca yapıtlar da din insanları tarafından pek daha fazla tanınmıyordu. İngiliz bir kronikçi olan Richard de Coggeshale'in, yeni bulunan ve zaten Latinceye yeniden çevrilmiş olan Kral Richard'ın Başarıları'na atıfta bulunarak bize öğrettiği şey buna şahittir: Kim daha tam bilmek isterse, Londra Kutsal Üçlüsü öncelikli efendisinin Fransız dilinden Latinceye, doğru olduğu kadar zarif bir üslupla aktarılmasını sağladığı kitabı okusun. Böylece, daha on üçüncü yüzyılın ilk yarısından itibaren, halk için Latince bir kitap Fransızcaya, din insanları için ise Fransızca bir kitap Latinceye çevriliyordu. Şu bir gerçektir ki, Fransızca eserler gün yüzüne çıkar çıkmaz uzaklara yayılıyor, Latince kitaplar ise kendilerini toplamış olan manastırların dışına çıkmıyordu.

Guillaume de Tyr'in çevirisini veya romanını Haznedar Bernard'a atfetmekle, sadece Muratori'nin değil, ondördüncü yüzyıl ve onbeşinci yüzyıl kronikçilerinin de görüşüne uymaktayız. Nitekim İtalyan derleyici Francesco Pipino, Evrensel Kronik'inde, Başpiskoposunkinden daha az saf bir Latinceye yeniden çevirdiği Guillaume de Tyr çevirisinin büyük bir kısmını dahil ettikten sonra, Pipino kanıtları (kaynakları) için sadece Haznedar Bernard'ın Romanı'nı zikreder. Sıkça tekrarlar: Bunlar, Haznedar Bernard'ın yazdığı Kutsal Toprakların kazanılması tarihinden alınmıştır, — veya yine: Haznedar Bernard, Kutsal Toprakların kazanılması ve kaybedilmesi kitabında yazar. "Kutsal Toprakların kazanılması ve kaybedilmesi" üzerine bir kitap Ernoul'un kroniği olamaz; dolayısıyla Pipino'nun bahsetmek istediği şey gerçekten bizim Roman d'Éracle'ımızdır.

İşte bu atfı destekleyen yeni bir ipucu. Bernard, Guillaume de Tyr'in son satırlarına geldiğinde, çevirisine, onu Ernoul'un anlatısının kendisine sağlayacağı tamamlayıcıya daha kesin olarak uydurmak için bir cümle öğesi ekler ve tek başına bu küçük sadakatsizlik, Ernoul Kroniği'nin Éracle'dan önce yayımlanmış olduğunu yeterince iyi kanıtlar görünür. İşte bu son satırlar, metin ve çeviri; ardından Devam'ın (Zeyil) ilk satırları. Cüzzamlı Kral Baudouin, kendisini daha hasta hissederek, yeğeninin azınlığı (reşit olmaması) sırasında krallığın yönetimini Trablus kontuna emanet etmek ister:

Kral, Trablus kontunu çağırttı, çünkü onun aklına ve sadakatine güveniyordu. Hemen ona toprağın ve krallığın tüm gücünü ve tüm egemenliğini verdi. Baronlar ve küçük halk (halk tabakası) bundan çok büyük sevinç duydu, çünkü daha önceden, [iki kralları bu kadar güçsüzken] tüm yük ve yönetim Trablus kontuna verilmedikçe toprağın başka türlü iyi durumda olamayacağını söylemişlerdi."

Bernard, Ernoul'un yardımıyla şöyle devam eder:

"Trablus kontu, çocuğun korumasını üstlenmesi şartıyla yönetimi memnuniyetle kabul edeceğini, öyle ki eğer çocuğun başına ölüm gibi bir fenalık gelirse, bunun kendisi yüzünden olduğunun söylenmemesini yanıtladı." Çevrilen cümlede köşeli parantezler içine yerleştirilen kelimeler Guillaume de Tyr'in metnine karşılık gelmez,

fakat Ernoul'un, zaten yayımlanmış olduğundan değiştirilemeyen bir metinde Trablus kontuna ifade ettirdiği çekinceye tekabül eder. Ayrıca fark edelim ki, Ernoul'un anlatısı Guillaume de Tyr'in durduğu 1184 yılından çok daha önce başlıyordu ve Bernard, Başpiskoposun metninin sonuna uyarlamak için ona yalnızca sonraki yılların tarihini ödünç almaktadır.

Roman d'Éracle'ın, Latince orijinal ve Ernoul'un anlatısı gibi Suriye'de değil, Fransa'da ve Fransızlar için bestelenmiş olduğunu görmek kolaydır. Orada sıkça Fransa'nın adresine eklenmiş pek çok övgü dolu ifade bulunur; Guillaume, Haçlıları Latinler adı altında tanımladığında, Bernard Fransızlar diye çevirmekten geri durmaz. Ona göre, Hristiyanlık duygusunun en iyi korunduğu Batı bölgesi Fransa'dır ve talihsiz prenslerin her zaman yardım ve koruma bulacaklarından emin oldukları yer Fransa'dır.

VIII.

Yazıtlar ve Güzel Edebiyat Akademisi (Académie des Inscriptions et Belles-Lettres) tarafından girişilen büyük Recueil des Historiens des Croisades (Haçlı Seferleri Tarihçileri Derlemesi) yayımından beri Éracle Kitabı artık basılmamış (yayımlanmamış) değildir. Yalnızca bu değerli koleksiyonun büyük formatı ve yüksek fiyatı, onu az sayıda insanın erişebileceği bir yerde bırakmaktadır. Dahası, bunu itiraf etmek zorunda kalıyorum ki, Guillaume de Tyr için başlangıçta takip edilen el yazması metin kusursuz dersler (okumalar) sunmaktan uzaktı. En azından ilk ciltte, benim verdiğim metin ile Akademi'ninki arasında yapmak zorunda kaldığım karşılaştırmalardan bu kolayca fark edilecektir. Eğer karşılaştırmayı okurlarımızın takdirine sunmayı ihmal etseydim, başkalarının şüphesiz kaçınamadığı eksiklikler ve yanılgılarla beni suçlamakta gecikmezlerdi. Ben, bilim dünyasının yakın zamandaki kaybından üzüntü duyduğu ünlü Ambroise Firmin-Didot'nun çalışma odasına hâlâ ait olan iki mükemmel el yazmasına göre kendimi ayarladım. Bunları önceki baskıyla ve kamu kütüphanelerimizin en iyi el yazmalarıyla karşılaştıran M. Didot, yapacak daha çok şey kaldığını kabul etmişti ve beni onurlandırdığı dostluğu, eğer benden önce davranmasaydı kendisine sunmaktan mutluluk duyacağım bir iş birliğini talep etmesine yol açmıştı. Birlikte benimsediğimiz plan, onun değerli oğlu ve halefinin onayını aldı ve görülecektir ki M. Alfr. Firmin-Didot, Roman d'Éracle'ın bu baskısını, iki yüzyıldır Aldus'ların ve Estienne'lerin daimi rakibi olan bir yayınevini en iyi şekilde tavsiye eden baskılara layık kılmak için hiçbir şeyi ihmal etmemiştir. Burada süslemelerin sade (ağırbaşlı) olması gerekiyordu; bunlar Éracle'ın en eski el yazmalarından, özellikle de MM. Didot'nunkilerden seçildi. Haritaların yapımı, benzer türdeki çalışmalarıyla zaten tanınan ve aralarında M. de Wailly'nin Villehardouin haritasının da sayılması gereken bilgili arşivci M. Aug. Longnon'a emanet edildi. İlk cildimizde Kudüs planının bulunmamasına üzülünebilinir; Éracle'ın sekizinci kitabının başında okunanı tamamlayan kutsal şehrin diğer birkaç tasviri nedeniyle, bunun bir sonraki ciltte yerinin daha iyi olduğu bize göründü.

IX.

Biz, kuralları olmasa bile, en azından on üçüncü yüzyılın iyi müstansihlerinin (kopyalayanlarının) imla alışkanlıklarını çok sadık bir şekilde takip etmek istedik. Elimizden geldiğince, Champagne'da ve Île-de-France'da yazılmış el yazmalarının

bize sunduğu kelimelerin biçiminde değişiklik yapmadık. Olağan rehberlerimizin birinde unutulmuş veya kötü çoğaltılmış bir cümle, bizi Picardie veya Lorraine'li katipler tarafından gerçekleştirilmiş kopyaların yardımıyla bunu düzeltmeye mecbur bıraktığında, onların örneğine uyarak benimsediğimiz vurgulamayı (aksanlandırmayı) bırakmamız gerektiğine inanmadık. Eğer bu kural burada bazen ihlal edildiyse, okurlarımın hoşgörüsünü rica ediyorum; en azından bu hususta, bunu uygulama fırsatını oldukça nadiren bulacaklarını umarak.

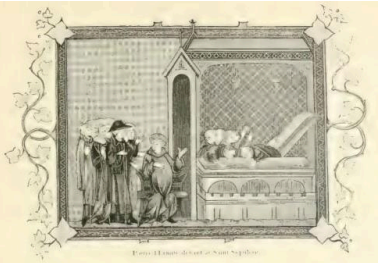
On ikinci ve on üçüncü yüzyıllarda, Latin köküne daha yakın olan telaffuz şekli imlayı belirliyordu. Bu imla dolayısıyla, tabiri caizse, her eyalette değişiyordu. Müstansihler de sıklıkla, bir ülkeden diğerine geçerken, birkaç imlayı birbirine karıştırıyorlardı ve bunlardan hiçbirine sadık kalmıyorlardı. Fransa'nın kuzeyindekiler, Île-de-France veya Champagne'ınkilerden daha az zarif olduğunu bildikleri halde, kendi eyaletlerinin yazım şekillerinden kurtulmakta özellikle büyük güçlük çekiyorlardı. Aynı eskilikteki el yazmaları arasında, en iyi müstansihlerin bile bazen dikkat dağınıklığıyla uzaklaştığı diyalekte en uygun biçimleri sürekli olarak tercih etmekte bir sakınca olmadığını düşündüm.

Tarihsel ve hatta tamamen edebi bir eser zaten birkaç kez yayımlandığında, filolojik açıdan, tek bir el yazmasının tam bir kopyası olan yeni bir metin sunmak ilginç olabilir. Villehardouin'in son editörünün, (herkesin gözünde olmasa bile en azından benimkinde) orijinal yazarın diktesine en uygun olan bir okumayı seçerek başarıyla yaptığı şey budur.

Ancak, Villehardouin'den on kat daha kapsamlı olan ve ilgisi gramatik düzeninden ziyade konunun özüne dayanan bir eser söz konusu olduğunda durum tamamen aynı değildir. Her şeyden önce, en sadık okumaların karşılaştırılması ve seçimi üzerine kurulmuş temiz bir metin sunmak önem taşır. İşte benim yapmak istediğim şey budur. Fakat imlaya dönecek olursak, ona herhangi bir zarar vermemiş olmakla övünme hakkına sahip olmasam da, bununla çok meşgul olduğum görülecektir. Nitekim ilk sayfalarda, bir dizi isim, sıfat ve sıfatta yapılması gereken son s ile yine son s arasındaki ayrımı birden fazla kez gözden kaçırdım. Latin kökü son ünsüzler olarak t-s, d-s, çift s veya yumuşak l verdiğinde, Roman telaffuzu bundan bir şeyler koruyordu ve müstansihlerin o zaman, tekil özne ve çoğul tümleç ayrımı olan son s yerine, ts veya dz sesine karşılık gelmesi gereken z'yi koymaları gerekiyordu. Böylece libertes, florencenz, enfanz, parenz, vb. Fakat s, avis, ains, païs, mais veya mès, lois, rois, mois, vb. sözcüklerde rolünü yeniden alıyordu. İki son harf olan s ve z'nin kullanımındaki bu ayrım, zaten Gaston Paris tarafından (Vie de saint Alexis, s. 89 ve devamı) şüpheye yer bırakmayacak şekilde ortaya konmuştur; burada yine de katiplerin bunu bazen sınırladığı ve sıklıkla genişlettiği uyarısı yapılır. En azından iyi el yazmalarında birleşik edat olan ès (ès lettres, ès champs, vb.) hiçbir zaman ez olarak yazılmış bulunmaz; ve bu hatayı, düzeltmeden matbaacının yapmasına birden fazla kez izin verdim. Bunu takip edecek olan errata (düzeltmeler) listesinde, suçlu ez edatıyla karşılaşılabilecek tüm yerleri hatırlatmaya gerek duymadan, burada sadece uyarmam bana yeterlidir. Bu istisna hariç olmak üzere ve metnimizin aynı türden ihmallere izin vermemesi için, bu errata listesini, ilk ciltte imlaya karşı yapılmış

diğer tüm kusurlarla doldurmayı amaçlıyorum; ki sonraki ciltte bu kusurlardan kendimi daha iyi koruduğuma inanıyorum.

P. PARIS.
Ocak 1878.

GUILLAUME DE TYR

DES CHOSES
AVENUES EN LA TERRE D'OUTREMER

Ci comence li premiers livres. Et premierement : coment Cosdroez prist à force la cité de Jherusalem.

Les anciennes estoires dient que Eracles, qui fu mout bons crestiens, gouverna l'empire de Rome[1] : més, en son tens, Mahomez avoit jà esté, qui fu messages[2] au deable; et il fist entendant que il estoit prophetes envoiez de Dame-Dieu. Eu tens[3] Eracle estoit jà la desloiautés et la fausse loi que il sema si espandue par toutes les parties d'Orient, et nommeément en Arabe, que li prince des terres[4] ne se tenoient mie à ce que l'en enseignast et amonestast à croire cele maleurté, ainçois en contreignoient, par force et par espée, touz leur sougiez obéir au commandement Mahomet et à croire en sa loi. Quant Eracles ot conquis Perse et ocis Cosdroé[5] qui estoit si poissans rois, il en raporta la vraie crois en Jherusalem que cil en avoit portée en Perse. Şi demora en la terre de Surie, et fist eslire et ordener en Jherusalem un patriarche mout preudome qui avoit non Modestes. Par le conseil celui, il faisoit les eglises refere, et atirier[6] les Sainz leus et netoier, que cil deables Cosdroez avoit despeciés et destruis[7]. [Mout metoit Eracles grant entente et granz cous à ces choses raparoillier. Endementres[8] que il entendoit à ce,] estevos que[9] Homar, li fils Catap, qui estoit princes d'Arabe tiers après Mahomet[10], rois et enseignierres de ses commandemenz, vint en cele terre qui a non Palestine à si grant plenté de gens que toute la terre en ert coverte; et ot jà prise par force une mout fort cité de cele partie qui avoit non Jadre[11]. D'iluec se trest vers Damas et assist la cité, et l'assailli et prist à force; car il avoit si grant plenté de gent que riens ne lui pooit contrester. Li empereres Eracles, qui demoroit encore en cele terre qui a non Cilice, oi noveles de celes genz; si envoia bones espies et loiaus en qui il mout se fioit, por veoir et encerchier leur covine[12] ; que il voloit mout savoir s'il poist cele gent atendre en champ, reuser ens[13] et chacier des terres et des cités qui obéissoient à la Crestienté et à l'empire de Rome. Més quant li message revindrent, il aprist certeinnement que il n'avoit pas genz à combattre à eus; car il estoient si fier et si orgueilleus de la grant plenté de gent qu'il avoient, que riens nes[14] porroit retenir. Si ot conseil à ses genz, et fu teus li consaus que meins estoit lede chose que il s'en partist et retornast en son pais, que il véist là destruire le pueple et la terre de l'Empire, et ne le poist amender. Einsi s'en alla de Surie. Por ce, li rois d'Arabe et sa gent monterent en si grant orgueil et en si grant pooir, com cil qui trouverent la terre abandonnée, que, dedenz un pou de terme, il orent tout conquis dès Laliche[15] de Surie jusques en Egipte.

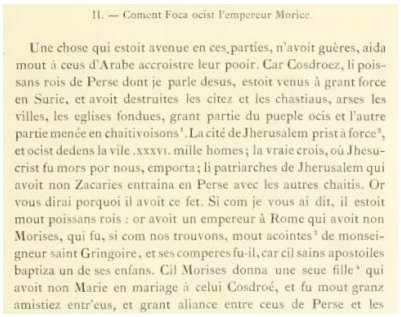
GUILLEAUME DE TYR

DENİZ AŞIRI TOPRAKLARDA MEYDANA GELEN OLAYLAR HAKKINDA

İşte ilk kitap başlar. Ve ilk olarak: Cosdroes'un Kudüs şehrini nasıl güç kullanarak ele geçirdiği.

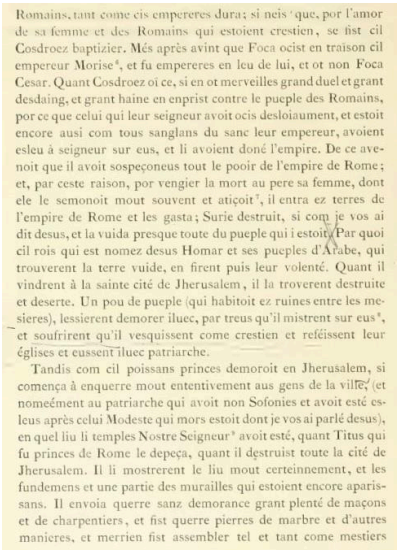
Eski hikayeler der ki çok iyi bir Hristiyan olan Eracles, Roma imparatorluğunu yönetti: lakin, onun zamanında, şeytanın elçisi olan Mahomez çoktan bulunmuştu; ve o, Yüce Tanrı tarafından gönderilmiş bir peygamber olduğunu inandırmıştı. Eracles'in zamanında sapkınlık ve sahte yasa, Doğu'nun bütün taraflarında ve özellikle Arabistan'da o kadar yaygın olarak saçılmıştı ki, toprakların prensleri, o felakete

inanılması için öğretilen ve öğütlenen şeylere boyun eğmiyorlardı, aksine güçle ve kılıçla bütün tebaalarını Mahomet'in buyruğuna itaat etmeye ve onun yasasına inanmaya zorluyorlardı. Eracles Pers'i fethedip o kadar güçlü bir kral olan Cosdroes'u öldürdüğü zaman, o, onların Pers'e taşıdığı gerçek haçı Kudüs'e geri getirdi. Suriye topraklarında kaldı ve Kudüs'te Modestes adında çok dindar bir patriğin seçilmesini ve buyrulmasını sağladı. Onun tavsiyesiyle, o şeytan Cosdroes'un parça parça edip yok ettiği kiliseleri tamir ettiriyor ve kutsal yerleri süslüyor ve temizletiyordu. [Eracles bu şeyleri onarmaya çok büyük bir niyet ve büyük masraflar harcıyordu. Bunlara odaklandığı esnada,] Katap'ın oğlu, Mahomet'ten sonra üçüncü Arap prensi olan, kralları ve buyruklarının öğretmenleri Homar, bütün ülkenin kaplanacağı kadar çok büyük bir kalabalık insanla Filistin adı verilen bu ülkeye geldi; ve Jadre adı verilen bu tarafın çok güçlü bir şehrini çoktan güç kullanarak ele almıştı. Oradan Şam'a doğru yöneldi ve şehri kuşattı, ve saldırdı ve güçle ele geçirdi; çünkü o kadar çok kalabalık insanı vardı ki hiçbir şey ona karşı koyamıyordu. Hala Kilikya adı verilen bu topraklarda ikamet eden imparator Eracles, o insanların haberlerini işitti; öyle ki çok güvendiği iyi ve sadık casuslar gönderdi, onların durumunu görmek ve araştırmak için; çünkü o insanları sahada bekleyip bekleyemeyeceğini, geri püskürtüp püskürtemeyeceğini ve Hristiyanlığa ve Roma imparatorluğuna itaat eden topraklardan ve şehirlerden kovup kovamayacağını çok bilmek istiyordu. Lakin elçiler geri döndüklerinde, onun kendileriyle savaşacak insanı olmadığını kesin olarak öğrendi; çünkü sahip oldukları insan kalabalığından o kadar gururlu ve kibirliydiler ki hiçbir şey onları tutamazdı. Öyle ki kendi halkıyla meclis kurdu ve konsey şöyle oldu: Ayrılıp kendi ülkesine dönmesi daha küçük bir utançtı, ki orada İmparatorluğun halkının ve toprağının yok edildiğini görürdü ve bunu düzeltemezdi. Böylece Suriye'den gitti. Bu yüzden, Arap kralı ve halkı o kadar büyük bir gurura ve o kadar büyük bir güce kapıldılar ki, terk edilmiş bir toprak bulanlar gibi, kısa bir süre içinde Suriye'nin La Liche'sinden Mısır'a kadar her şeyi fethetmişlerdi.

II. — Coment Foca ocist l'empereur Morice.

Une chose qui estoit avenue en ces parties, n'avoit guères, aida mout à ceus d'Arabe accroistre leur pooir. Car Cosdroez, li poissans rois de Perse dont je parle desus, estoit venus à grant force en Surie, et avoit destruites les citez et les chastiaus, arses les villes, les eglises fondues, grant partie du pueple ocis et l'autre partie menée en chaitivoisons[1]. La cité de Jherusalem prist à force[2], et ocist dedens la vile .xxxvi. mille homes; la vraie crois, où Jhesucrist fu mors por nous, emporta; li patriarches de Jherusalem qui avoit non Zacaries entraina en Perse avec les autres chaitis. Or vous dirai porquoi il avoit ce fet. Si com je vous ai dit, il estoit mout poissans rois : or avoit un empereur à Rome qui avoit non Morises, qui fu, si com nos trouvons, mout acointes[3] de monseigneur saint Gringoire, et ses comperes fu-il, car cil sains apostoiles baptiza un de ses enfans. Cil Morises donna une seue fille[4] qui avoit non Marie en mariage à celui Cosdroé, et fu mout granz amistiez entr'eus, et grant aliance entre ceus de Perse et les

Romains, tant come cis empereres dura; si neis [4] que, por l'amor de sa femme et des Romains qui estoient crestien, se fist cil Cosdroez baptizier. Més après avint que Foca ocist en traison cil empereur Morise [4], et fu empereres en leu de lui, et ot non Foca Cesar. Quant Cosdroez oi ce, si en ot merveilles grand duel et grant desdaing, et grant haine en enprist contre le pueple des Romains, por ce que celui qui leur seigneur avoit ocis desloiaument, et estoit encore ausi com tous sanglans du sanc leur empereur, avoient esleu à seigneur sur eus, et li avoient doné l'empire. De ce avenoit que il avoit sospeçoneus tout le pooir de l'empire de Rome; et, par ceste raison, por vengier la mort au pere sa femme, dont ele le semonoit mout souvent et atiçoit [7], il entra ez terres de l'empire de Rome et les gasta; Surie destruit, si com je vos ai dit desus, et la vuida presque toute du pueple qui i estoit. Par quoi cil rois qui est nomez desus Homar et ses pueples d'Arabe, qui trouverent la terre vuide, en firent puis leur volenté. Quant il vindrent à la sainte cité de Jherusalem, il la troverent destruite et deserte. Un pou de pueple (qui habitoit ez ruines entre les mesieres), lessierent demorer iluec, par treus qu'il mistrent sur eus [8], et soufrirent qu'il vesquissent come crestien et refeissent leur églises et eussent iluec patriarche.

Tandis com cil poissans princes demoroit en Jherusalem, si comença à enquerre mout ententivement aus gens de la ville, (et nomeément au patriarche qui avoit non Sofonies et avoit esté esleus après celui Modeste qui mors estoit dont je vos ai parlé desus), en quel liu li temples Nostre Seigneur [9] avoit esté, quant Titus qui fu princes de Rome le depeça, quant il destruist toute la cité de Jherusalem. Il li mostrerent le liu mout certeinnement, et les fundemens et une partie des murailles qui estoient encore aparissans. Il envoia querre sanz demorance grant plenté de maçons et de charpentiers, et fist querre pierres de marbre et d'autres manieres, et merrien fist assembler tel et tant come mestiers estoit, et devisa là où l'en prendroit les despens pour fere le Temple. Et si com il estoit de grant cuer et isnel [10], il trest tost à chief ce qu'il avoit enpensé; si que li Temples fu parfez en tel forme et en tel estat comme il est encore aparissant. Cil princes meismes assena granz rentes et granz teneures à tousjors, por soustenir et por parfere, quanque mestier seroit [11], les edefices et les mesoneis du Temple, et por servir le luminaire de nuis et de jors par la main de ceus qu'il y mist por garder le Temple [12]. Il a en celui leu meismes, dehors et dedenz, lettres faites d'or musive [13] eu langage d'Arabie [14], qui devisent, si com nos cuidons, qui fu cil qui le Temple refist et en quel tens et à combien de despens il fu refais.

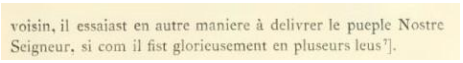
II. — Foka'nın İmparator Morice'i Öldürmesi.

O zamanlar bu bölgelerde meydana gelen bir olay, Arapların güçlerini artırmasına çok büyük ölçüde yardımcı oldu. Çünkü yukarıda bahsettiğim güçlü Pers kralı Cosdroes, büyük bir güçle Suriye'ye gelmişti; şehirleri ve kaleleri yıkmış, kasabaları yakmış, kiliseleri yerle bir etmiş, halkın büyük bir kısmını öldürmüş ve diğer kısmını esir olarak götürmüştü. Kudüs şehrini güç kullanarak ele geçirdi ve şehrin içinde otuz altı bin kişiyi öldürdü; İsa'nın bizim için uğrunda öldüğü gerçek haçı da beraberinde götürdü; Kudüs patriği olan Zacaries'i diğer esirlerle birlikte Pers'e sürükleyip götürdü. Şimdi size bunun nedenini anlatacağım. Size söylediğim gibi, o çok güçlü bir kraldı: Roma'da ise bulduğumuz kadarıyla aziz efendimiz Gringoire ile çok yakın olan ve onun kompesi olan Morises adında bir imparator vardı, çünkü o kutsal havari onun çocuklarından birini vaftiz etmişti. Bu Morises, Marie adındaki tek kızını evlilik yoluyla o Cosdroes'a verdi ve bu imparator yaşadığı sürece aralarında çok büyük bir dostluk ve Persler ile Romalılar arasında büyük bir ittifak oldu; öyle ki, karısının ve Hristiyan olan Romalıların sevgisi uğruna o Cosdroes vaftiz olmasını sağladı. Mâs lakin sonradan Foka'nın o imparator Morice'i ihanetle öldürdüğü, onun yerine imparator olduğu ve adının Foka Cesar olduğu gerçekleşti. Cosdroes bunu duyduğunda, bundan olağanüstü büyük bir acı ve büyük bir öfke duydu ve Roma halkına karşı büyük bir kin besledi; çünkü kendi efendilerini haince öldürmüş ve hâlâ imparatorlarının kanına bulanmış olan o kişiyi kendilerine efendisi olarak seçmişler ve ona imparatorluğu vermişlerdi. Bundan dolayı Roma imparatorluğunun bütün gücünden şüpheleniyordu; ve bu nedenle, karısının babasının ölümünün intikamını almak için - ki karısı onu bunun için çok sık azcık ve kışkırtıyordu - Roma imparatorluğunun topraklarına girdi ve onları tahrip etti; Suriye'yi, yukarıda size söylediğim gibi yıkıp yok etti ve orada bulunan halktan neredeyse tamamen arındırdı.

Bu yüzden yukarıda adı geçen kral Homar ve toprağı boş bulmuş olan Arap halkları, bundan sonra istediklerini yaptılar. Kudüs'ün kutsal şehrine geldiklerinde, onu yıkılmış ve ıssız buldular. (Kalıntılar arasında, sefalet içinde yaşayan) az bir halkın, üzerlerine koydukları vergi karşılığında orada kalmasına izin verdiler ve Hristiyan gibi yaşamalarına, kiliselerini yeniden inşa etmelerine ve orada bir patriğe sahip olmalarına katlandılar. Bu güçlü prens Kudüs'te kaldığı esnada, şehir halkına (ve özellikle adı Sofonies olan ve yukarıda size bahsettiğim ölmüş olan o Modeste'den sonra seçilmiş olan patriğe) çok dikkatli bir şekilde sormaya başladı: Roma prensi Titus, Kudüs şehrinin tamamını yıktığı zaman, Rabbimiz'in tapınağının hangi yerde bulunduğunu sordu. Ona yeri çok kesin bir şekilde, temellerini ve hâlâ görünür durumda olan surların bir kısmını gösterdiler. Hiç gecikmeden çok sayıda duvarcı ve marangoz getirtilmesini emretti, mermer ve başka türden taşlar getirtilmesini buyurdu, Tapınak'ı yapmak için ne kadar ve hangi cins kereste gerekliyse toplattı ve Tapınak'ı yapabilmek için masrafların nereden karşılanacağını kararlaştırdı. Ve yürekli ve çevik biri olduğu için, düşündüğü şeyi çok çabuk sonuna ulaştırdı; öyle ki Tapınak, hâlâ görünür olduğu biçimde ve durumda mükemmel bir şekilde tamamlandı. Prenslerin kendisi, Tapınak'ın yapılarını ve meskenlerini desteklemek ve tamamlamak için ne gerekirse ve Tapınak'ı korumak için görevlendirdiği kişilerin eliyle gece gündüz aydınlatmaya hizmet etmesi için sonsuza kadar sürecek büyük rântlar ve büyük mülkler tahsis etti. Aynı yerde, hem dışarıda hem içeride, Arap dilinde mozaik altından yapılmış harfler vardır; bu harfler, bizim sandığımıza göre, Tapınak'ı kimin yeniden yaptığını, hangi zamanda ve ne kadar masrafla yeniden yapıldığını anlatır.

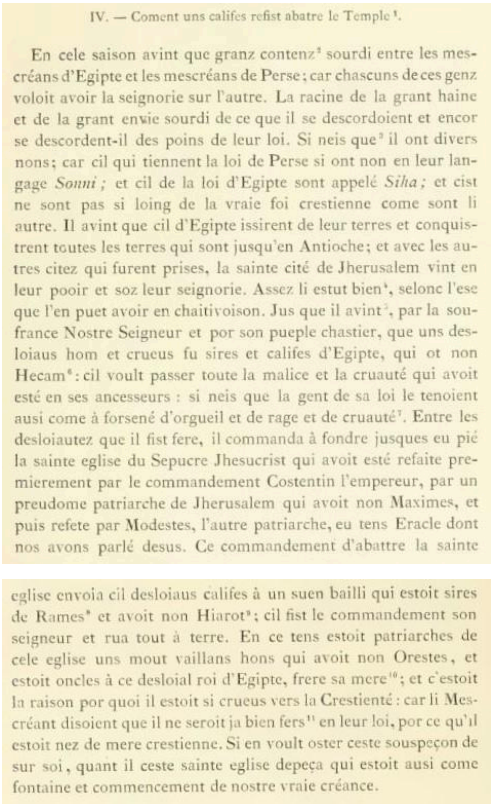
III. — Coment Aarons et Charlemaines s'entrenvoient messages.

Einsi avint que cele sainte cité de Jherusalem [par les peschiés du pueple], fu en servage et eu dangier[1] de la gent mescréant mout longuement, c'est à dire : .iiii.^c^ et .iii.^xx^ et .x. ans tous continueus; més ne mie tout en une maniere. Il estoient une heure mieus, autre heure pis, selonc ce que li seignorage changeoient qui estoient de diverses manieres; mais toutevoies avoit touzjorz le jou de cele gent sur sa teste. [Il avint que uns granz sire de cele loi ot près que toute la terre d'Orient, fors seulement Inde, en sa seignorie, qui ot non Aarons, en seurnon Ressit[2]. Icil fu de grant cortoisie, et de si grant largesce et de si haute vigueur et de si grant afaire en toutes bonnes meurs, que encore en parole-l'en en toute paiennime, einsi com l'en parole en France de l'empereur Charlemaine.] Ii furent en un tens[3] cil Aarons et cil Charlemaines; et por ce, en celui tens furent en meilleur point la cité de Jherusalem et li crestien de la terre qu'il n'avoient onques mès esté souz nul des mescréans; car Charlemaines li bons empereres, qui tant de travail soufri pour Dame-Dieu, et tant essauça la foi Jhesucrist, pour ce que la crestientés de Surie fust plus debonairement et menée et traitiée, porchaça tant que il ot l'amor et l'acointance de celui Aaron, par messages qui aloient et revenoient. Dont cil Aarons ot mout grant joie; et sur touz les princes du monde voult-il l'empereur Charlemaine et amer et ennorer; et le pueple de la Crestienté qui estoit souz lui, et les sains leus qui estoient en son pooir voult-il qu'il fussent atirié et atorné si com Charlemaines li mandoit; dont il sembloit que nostre gent fussent plus desouz le pooir Charlemaine que desouz le pooir aus mescréanz. Quand il pooit trouver les messages Charlemaine, il les chargeoit tous des richeces d'Orient, de dras de soie, d'espices, de joiaus d'or de diverses façons, et de riches pierres precieuses qu'il envéoit à son ami Charlemaine, et assez en donnoit aus messages. Entre les autres choses, il li envoia en France un olifant[4]. Ceste debonaireté que li dous empereres Charlemaines porchaçoit aus crestiens qui estoient eu pooir à celui Aaron, ce porchaçoit-il aus autres crestiens qui estoient par toute la paiennime desouz divers seigneurs, si com en Egipte et en Afrique, c'est à dire en Alixandre et en Cartage; car il envéoit grans dons et grans avoir à soustenir les povres crestiens, et à lor seigneurs mescréans envéoit grans presens et lettres amiables; si que il pourchaçoit leur amor et leur accointance. Parquoi cil se contenoient plus debonairement à la crestienté qui estoit en chaitivoison sous eus. Einsi faisoit li haus princes Charlemaines aus seigneurs mescréans qui estoient loing de lui[5]; [car, espoir[6], s'il fussent si

voisin, il essaiast en autre maniere à delivrer le pueple Nostre Seigneur, si com il fist glorieusement en pluseurs leus].

III. — Aaron ve Şarlman'ın birbirlerine nasıl haber gönderdikleri.

Böylece, Kudüs'ün o kutsal şehri [halkın günahları yüzünden], inançsız halkın köleliği ve tehlikesi altında çok uzun bir süre, yani kesintisiz olarak 480 yıl kaldı; ama hiç de tek bir şekilde değil. Çeşitli biçimlerde değişen yöneticilere göre bir saat daha iyi, başka bir saat daha kötü durumdaydılar; ama yine de o halkın boyunduruğu her zaman başlarının üzerindeydi. [O yasanın büyük bir efendisi, Hindistan hariç neredeyse bütün Doğu topraklarını kendi egemenliği altında tuttu; adı Aaron, lakabı Ressit idi. Bu kişi büyük bir kibarlığa, öyle büyük bir cömertliğe, öyle yüksek bir kuvvete ve bütün iyi huylarda öyle büyük bir beceriye sahipti ki, Fransa'da İmparator Şarlman hakkında nasıl konuşulursa, bütün pagan dünyasında hâlâ ondan öyle bahsedilir.] O Aaron ve o Şarlman aynı dönemde yaşadılar; ve bu nedenle, Kudüs şehri ve o toprağın Hristiyanları, inançsızların hiçbirinin altında asla olmadıkları kadar o dönemde en iyi konumdaydılar; çünkü Yüce Tanrı için o kadar çok emek çeken ve İsa'nın inancını o kadar çok yücelten iyi imparator Şarlman, Suriye Hristiyanlarının daha nazik bir şekilde yönlendirilmesi ve muamele görmesi için, gidip gelen elçiler aracılığıyla o Aaron'un sevgisini ve tanıdıklığını elde edene kadar uğraştı. Bundan dolayı Aaron çok büyük bir sevinç duydu; ve dünyadaki bütün prenslerin üzerinde İmparator Şarlman'ı sevmek ve onurlandırmak istedi; ve kendi yönetimi altında bulunan Hristiyan halkının ve kendi gücü altında bulunan kutsal yerlerin, Şarlman'ın kendisine emrettiği gibi süslenmesini ve düzenlenmesini istedi; öyle ki bizim halkımız inançsızların gücünden ziyade Şarlman'ın gücü altındaymış gibi görünüyordu. Şarlman'ın elçilerini bulabildiği zaman, onları Doğu'nun zenginlikleri, ipek kumaşlar, baharatlar, çeşitli biçimlerde altın mücevherler ve dostu Şarlman'a gönderdiği zengin kıymetli taşlarla doldurur ve elçilere de bolca verirdi. Diğer şeylerin yanı sıra, ona Fransa'da bir fil gönderdi. İki tatlı imparator Şarlman'ın, o Aaron'un gücü altında bulunan Hristiyanlar için aradığı bu naziklik, Mısır ve Afrika'da, yani İskenderiye ve Kartaca'da olduğu gibi, çeşitli efendiler altında bütün pagan dünyasında bulunan diğer Hristiyanlar için de aranmaktaydı; çünkü yoksul Hristiyanları desteklemek için büyük hediyeler ve büyük servetler gönderiyor, inançsız efendilerine ise büyük armağanlar ve dostane mektuplar gönderiyordu; öyle ki onların sevgisini ve tanıdıklığını arıyordu. Bu nedenle onlar, kendilerinin esareti altında bulunan Hristiyanlığa karşı daha nazik davranıyorlardı. Yüce prens Şarlman, kendisinden uzakta olan inançsız efendilere böyle yapıyordu; [çünkü, eğer çok yakın olsalardı, Rabbimiz'in halkını birkaç yerde görkemli bir şekilde kurtardığı gibi, kurtarmanın başka bir yolunu deneyebilirdi].

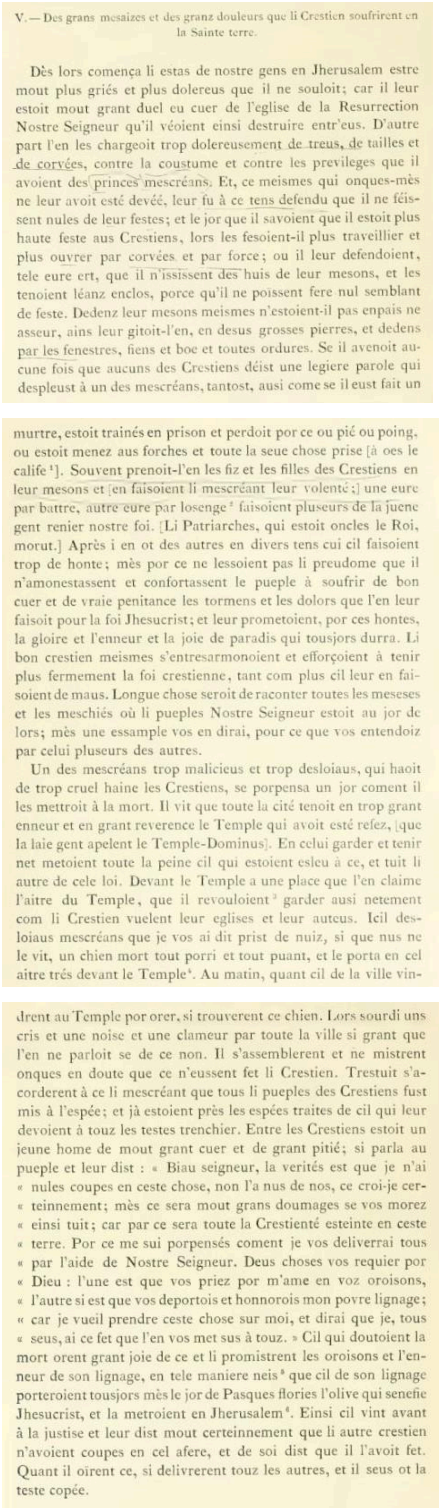
IV. — Coment uns califes refist abatre le Temple [1].

En cele saison avint que granz contenz [2] sourdi entre les mescréans d'Egipte et les mescréans de Perse; car chascuns de ces genz voloit avoir la seignorie sur l'autre. La racine de la grant haine et de la grant envie sourdi de ce que il se descordoient et encor se descordent-il des poins de leur loi. Si neis que [3] il ont divers nons; car cil qui tiennent la loi de Perse si ont non en leur langage *Sonni*; et cil de la loi d'Egipte sont appelé *Siha*; et cist ne sont pas si loing de la vraie foi crestienne come sont li autre. Il avint que cil d'Egipte issirent de leur terres et conquistrent toutes les terres qui sont jusqu'en Antioche; et avec les autres citez qui furent prises, la sainte cité de Jherusalem vint en leur pooir et soz leur seignorie. Assez li estut bien [4], selonc l'ese que l'en puet avoir en chaitivoison. Jus que il avint [5], par la soufrance Nostre Seigneur et por son pueple chastier, que uns desloiaus hom et crueus fu sires et califes d'Egipte, qui ot non Hecam [6]: cil voult passer toute la malice et la cruauté qui avoit esté en ses ancesseurs : si neis que la gent de sa loi le tenoient ausi come à forsené d'orgueil et de rage et de cruauté [7]. Entre les desloiautez que il fist fere, il commanda à fondre jusques eu pié la sainte eglise du Sepucre Jhesucrist qui avoit esté refaite premierement par le commandement Costentin l'empereur, par un preudome patriarche de Jherusalem qui avoit non Maximes, et puis refete par Modestes, l'autre patriarche, eu tens Eracle dont nos avons parlé desus. Ce commandement d'abattre la sainte eglise envoia cil desloiaus califes à un suen bailli qui estoit sires de Rames [8] et avoit non Hiarot [9]; cil fist le commandement son seigneur et rua tout à terre. En ce tens estoit patriarches de cele eglise uns mout vaillans hons qui avoit non Orestes, et estoit oncles à ce desloial roi d'Egipte, frere sa mere [10]; et c'estoit la raison por quoi il estoit si crueus vers la Crestienté : car li Mescréant disoient que il ne seroit ja bien fers [11] en leur loi, por ce qu'il estoit nez de mere crestienne. Si en voult oster ceste souspeçon de sur soi, quant il ceste sainte eglise depeça qui estoit ausi come fontaine et commencement de nostre vraie créance.

IV. — Bir halifenin Tapınağı nasıl yeniden yıktırdığı.

O sezonda, Mısır'ın inançsızları ile Pers'in inançsızları arasında büyük anlaşmazlıklar ortaya çıktı; çünkü bu halkların her biri diğerinin üzerinde egemenliğe sahip olmak istiyordu. Büyük nefretin ve büyük kıskançlığın kökleri, onların yasalarının noktalarında anlaşamamalarından ve hâlâ anlaşamamalarından kaynaklanıyordu. Öyle ki farklı isimleri bile vardır; çünkü Pers yasasını tutanlar kendi dillerinde Sonni olarak adlandırılır; Mısır yasasındakiler ise Siha olarak adlandırılır; ve bunlar diğerleri gibi gerçek Hristiyan inancından o kadar uzak değildir. Mısır'dakilerin kendi topraklarından çıkıp Antakya'ya kadar olan bütün toprakları fethettikleri; ve alınan diğer şehirlerle birlikte, Kudüs'ün kutsal şehrinin de onların gücü ve egemenliği altına girdiği görüldü. Esarette sahip olunabilecek rahatlığa göre, onlara oldukça iyi davrandı. Öyle ki, Rabbimiz'in izniyle ve halkını cezalandırmak için, Hecam adında zalim ve gaddar bir adam Mısır'ın efendisi ve halifesi olana kadar bu böyle devam etti: Bu adam, atalarında bulunmuş olan tüm kötülüğü ve zulmü aşmak istiyordu; öyle ki kendi yasasının halkı bile onu gurur, öfke ve zulüm açısından çılgına dönmüş biri olarak görüyordu. Yaptığı haksızlıklar arasında, Roma imparatoru Konstantin'in emriyle Kudüs'ün erdemli bir patriği olan Maximes aracılığıyla ve daha sonra yukarıda bahsettiğimiz Herakleios döneminde diğer patrik Modestes tarafından yeniden yaptırılmış olan İsa Mesih'in Kutsal Kabir Kilisesi'ni temeline kadar eritmesini emretti. Kutsal kiliseyi yıkma emrini, Rames efendisi olan ve Hiarot adını taşıyan kendi vekiline gönderdi; o da efendisinin emrini yerine getirdi ve her şeyi yerle bir etti. O dönemde bu kilisenin patriği Orestes adında çok cesur bir adamdı ve bu haksız Mısır kralının amcası, yani annesinin kardeşliydi; ve onun Hristiyanlığa karşı bu kadar gaddar olmasının nedeni şuydu: İnançsızlar, Hristiyan bir

anneden doğduğu için onun kendi yasalarında asla tam olarak kararlı olmayacağını söylüyorlardı. Bu yüzden, gerçek inancımızın bir pınarı ve başlangıcı gibi olan bu kutsal kiliseyi paramparça ettiğinde, üzerindeki bu şüpheyi ortadan kaldırmak istedi.

V. — Des grans mesaizes et des granz douleurs que li Crestien soufrirent en la Sainte terre.

Dès lors comença li estas de nostre gens en Jherusalem estre mout plus griés et plus dolereus que il ne souloit; car il leur estoit mout grant duel eu cuer de l'eglise de la Resurrection Nostre Seigneur qu'il véoient einsi destruire entr'eus. D'autre part l'en les chargeoit trop dolereusement de treus, de tailles et de corvées, contre la coustume et contre les previleges que il avoient des princes mescréans. Et, ce meismes qui onques-mès ne leur avoit esté devéé, leur fu à ce tens defendu que il ne féissent nules de leur festes; et le jor que il savoient que il estoit plus haute feste aus Crestiens, lors les fesoient-il plus traveillier et plus ouvrer par corvées et par force; ou il leur defendoient, tele eure ert, que il n'ississent des huis de leur mesons, et les tenoient léanz enclos, porce qu'il ne poissent fere nul semblant de feste. Dedenz leur mesons meismes n'estoient-il pas enpais ne asseur, ains leur gitoit-l'en, en desus grosses pierres, et dedens par les fenestres, fiens et boe et toutes ordures. Se il avenoit aucune fois que aucuns des Crestiens déist une legiere parole qui despleust à un des mescréans, tantost, ausi come se il eust fait un murtre, estoit trainés en prison et perdoit por ce ou pié ou poing, ou estoit menez aus forches et toute la seue chose prise [à oes le calife [1]]. Souvent prenoit-l'en les fiz et les filles des Crestiens en leur mesons et [en faisoient li mescréant leur volenté;] une eure par battre, autre eure par losenge [2] faisoient pluseurs de la juene gent renier nostre foi. [Li Patriarches, qui estoit oncles le Roi, morut.] Après i en ot des autres en divers tens cui cil faisoient trop de honte; mès por ce ne lessoient pas li preudome que il n'amonestassent et confortassent le pueple à soufrir de bon cuer et de vraie penitance les tormens et les dolors que l'en leur faisoit pour la foi Jhesucrist; et leur prometoient, por ces hontes, la gloire et l'enneur et la joie de paradis qui tousjors durra. Li bon crestien meismes s'entresarmonoient et efforçoient à tenir plus fermement la foi crestienne, tant com plus cil leur en faisoient de maus. Longue chose seroit de raconter toutes les meseses et les meschiés où li pueples Nostre Seigneur estoit au jor de lors; mès une essample vos en dirai, pour ce que vos entendoiz par celui pluseurs des autres.

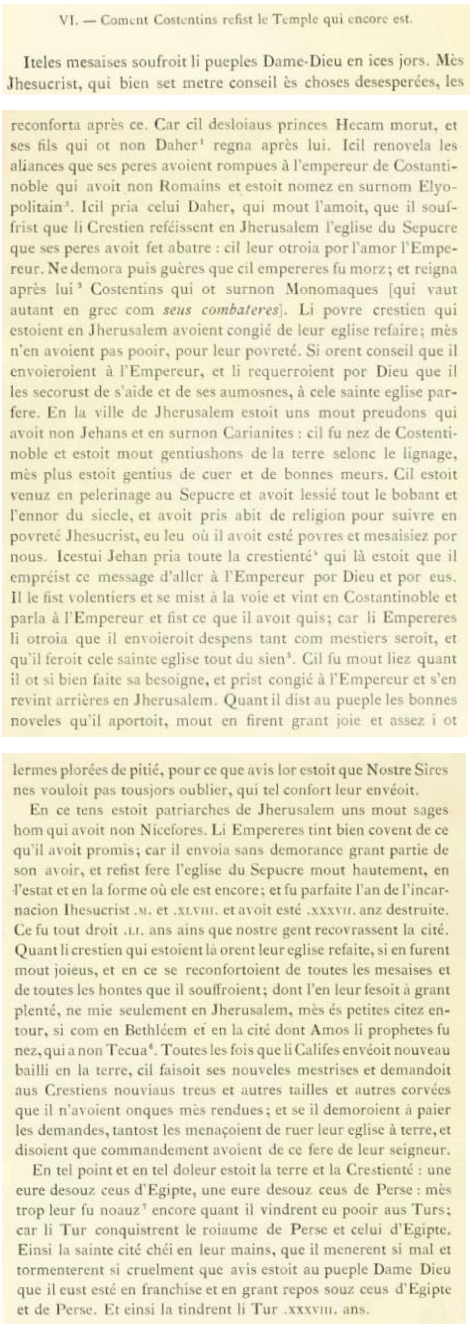
Un des mescréans trop malicieus et trop desloiaus, qui haoit de trop cruel haine les Crestiens, se porpensa un jor coment il les mettroit à la mort. Il vit que toute la cité tenoit en trop grant enneur et en grant reverence le Temple qui avoit esté refez, [que la laie gent apelent le Temple-Dominus]. En celui garder et tenir net metoient toute la peine cil qui estoient esleu à ce, et tuit li autre de cele loi. Devant le Temple a une place que l'en claime l'aitre du Temple, que il revouloient [3] garder ausi netement com li Crestien vuelent leur eglises et leur auteus. Icil desloiaus mescréans que je vos ai dit prist de nuiz, si que nus ne le vit, un chien mort tout porri et tout puant, et le porta en cel aitre trés devant le Temple [4]. Au matin, quant cil de la ville vindrent au Temple por orer, si trouverent ce chien. Lors sourdi uns cris et une noise et une clameur par toute la ville si grant que l'en ne parloit se de ce non. Il s'assemblerent et ne mistrent onques en doute que ce n'eussent fet li Crestien. Trestuit s'acorderent à ce li mescréant que tous li pueples des Crestiens fust mis à l'espée; et jà estoient près les espées traites de cil qui leur devoient à touz les testes trenchier. Entre les Crestiens estoit un jeune home de mout grant cuer et de grant pitié; si parla au pueple et leur dist : « Biau seigneur, la verités est que je n'ai « nules coupes en ceste chose, non l'a nus de nos, ce croi-je certeinnement; mès ce sera mout grans doumages se vos morez « einsi tuit; car par ce sera toute la Crestienté esteinte en ceste « terre. Por ce me sui porpensés coment je vos deliverrai tous « par l'aide de Nostre Seigneur. Deus choses vos requier por « Dieu : l'une est que vos priez por m'ame en voz oroisons, « l'autre si est que vos deportois et honnorois mon povre lignage; « car je vueil prendre ceste chose sur moi, et dirai que je, tous « seus, ai ce fet que l'en vos met sus à touz. » Cil qui doutoient la mort orent grant joie de ce et li promistrent les oroisons et l'enneur de son lignage, en tele maniere neis [5] que cil de son lignage porteroient tousjors mès le jor de Pasques flories l'olive qui senefie Jhesucrist, et la metroient en Jherusalem [6]. Einsi cil vint avant à la justise et leur dist mout certeinnement que li autre crestien n'avoient coupes en cel afere, et de soi dist que il l'avoit fet. Quant il oirent ce, si delivrerent touz les autres, et il seus ot la teste copée.

V. — Kutsal toprakta Hristiyanların katlandığı büyük sıkıntılar ve büyük acılar.

O andan itibaren Kudüs'teki halkımızın durumu, eskisinden çok daha acıklı ve daha ıstıraplı olmaya başladı; çünkü aralarında böyle yıkıldığını gördükleri Rabbimiz'in Diriliş Kilisesi'nin kalbinde çok büyük bir acı duyuyorlardı. Diğer yandan, inançsız prenslerin geleneklerine ve ayrıcalıklarına aykırı olarak, onları çok acıklı bir şekilde

vergi, mükellefiyet ve angaryalarla yüklüyorlardı. Ve daha önce asla yasaklanmamış olan şey, o dönemde onlara hiçbir bayramlarını kutlamamaları yasaklandı; ve Hristiyanlar için en yüksek bayram olduğunu bildikleri gün, onları angaryalarla ve güç kullanarak daha çok çalıştırıyor ve daha çok işlettiriyorlardı; ya da bazen, bayram havası hiç estirmesinler diye evlerinin kapılarından dışarı çıkmamalarını yasaklıyor ve onları içeride kapalı tutuyorlardı. Evlerinin içinde bile ne barış ne de huzur buluyorlardı; aksine üzerlerine büyük taşlar düşüyor, pencerelerden içeri pislik, çamur ve her türlü atık dökülüyordu. Eğer herhangi bir Hristiyan, inançsızlardan birinin hoşuna gitmeyecek hafif bir söz söyleyecek olsa, hemen bir cinayet işlemiş gibi zindana sürükleniyor ve bu yüzden ya ayağını ya elini kaybediyor ya da sehpaya götürülüp bütün malları [halifenin yararına] alınıyordu. İnançsızlar sık sık Hristiyanların oğullarını ve kızlarını evlerinden alıp [kendi isteklerini yapıyorlardı;] bir kez döverek, başka bir kez de tatlılıkla genç halktan birçoğunun bizim inancımızı inkar etmesini sağlıyorlardı. [Kralın amcası olan patrik öldü.] Ondan sonra farklı zamanlarda başkalarına da çok büyük utanç çektirdiler; ama bu yüzden hayırseverler, İsa Mesih'in inancı uğruna kendilerine yaptırılan azapları ve acıları halkın iyi bir yürekle ve gerçek bir tövbeyle katlanması için öğütlemekten ve teselli etmekten vazgeçmediler; ve bu utançlar karşılığında onlara sonsuza dek sürecek cennetin yüceliğini, onurunu ve sevincini vaat ediyorlardı. İyi Hristiyanların kendileri de birbirlerini güçlendiriyorlar ve inançsızlar onlara ne kadar çok kötülük yaparsa, Hristiyan inancını o kadar sıkı bir şekilde tutmaya çalışıyorlardı. O dönemde Rabbimizin halkının maruz kaldığı tüm sıkıntıları ve talihsizlikleri anlatmak uzun sürer; ama birçoğunu bunlardan anlayabilmeniz için size bir örnek vereceğim.
Çok kötü ve çok haksız olan, Hristiyanlara karşı çok zalim bir kin besleyen inançsızlardan biri, bir gün onları nasıl ölüme mahkûm edeceğini düşündü. Şehrin, yeniden yapılmış olan ve [sıradan halkın Temple-Dominus olarak adlandırdığı] Tapınağa çok büyük bir onur ve çok büyük bir saygı duyduğunu gördü. Bunu korumak ve temiz tutmak için bunun için seçilenler ve o yasanın diğer bütün mensupları büyük bir özen gösteriyorlardı. Tapınağın önünde, Hristiyanların kiliselerini ve sunaklarını korumak istedikleri kadar temiz bir şekilde korumak istedikleri, Tapınağın avlusu denilen bir meydan vardır. Size bahsettiğim bu haksız inançsız, kimse görmesin diye gece vakti, tamamen çürümüş ve pis kokan ölü bir köpek aldı ve bunu Tapınağın hemen önündeki o avluya taşıdı. Sabahleyin, şehir halkı dua etmek için Tapınağa geldiğinde bu köpeği buldular. Ardından bütün şehirde öyle büyük bir çığlık, gürültü ve feryat kopuverdi ki, bundan başkası konuşulmuyordu. Toplandılar ve bunu Hristiyanların yapmış olduğundan hiç şüphe etmediler. İnançsızların hepsi, bütün Hristiyan halkının kılıçtan geçirilmesi gerektiği konusunda hemfikir oldular; ve hepsinin başını kesmekle görevli olanların kılıçları çoktan çekilmiş durumdaydı. Hristiyanlar arasında çok büyük yürekli ve çok merhametli genç bir adam vardı; halka konuşarak şöyle dedi: "Sevgili efendiler, gerçeği söylemek gerekirse benim bu işte hiçbir suçum yok, sanırım aramızdan hiç kimsenin de yok; ama eğer hepiniz böyle ölürseniz bu çok büyük bir felaket olur; çünkü bu vesileyle bütün Hristiyanlık bu topraklarda yok olacaktır. Bu yüzden Rabbimizin yardımıyla hepinizi nasıl kurtaracağımı düşündüm. Tanrı adına sizden iki

şey rica ediyorum: Birincisi dualarınızda ruhum için dua etmeniz, diğeri ise zavallı soyuma saygı duymanız ve onurlandırmanızdır; çünkü bu suçu üzerime almak istiyorum ve herkesin size yüklediği bu şeyi tek başıma benim yaptığımı söyleyeceğim." Ölümden korkanlar bundan büyük bir sevinç duydular ve dualarını ve soyuna gösterilecek onuru ona vaat ettiler; hatta öyle ki, onun soyundan gelenler her yıl Çiçek Bayramı'nda İsa Mesih'i simgeleyen zeytin dalını taşıyacaklar ve bunu Kudüs'e koyacaklardı. Böylece adalet makamına gelip diğer Hristiyanların bu meselesinde hiçbir suçu olmadığını çok kesin bir şekilde söyledi ve bunu kendisinin yaptığını belirtti. Bunu duyduklarında bütün diğerlerini serbest bıraktılar ve yalnızca onun kafasını kestiler.

VI. — Coment Costentins refist le Temple qui encore est.

Iteles mesaises soufroit li pueples Dame-Dieu en ices jors. Mès Jhesucrist, qui bien set metre conseil ès choses desesperées, les reconforta après ce. Car cil desloiaus princes Hecam morut, et ses fils qui ot non Daher[1] regna après lui. Icil renovela les aliances que ses peres avoient rompues à l'empereur de Costantinoble qui avoit non Romains et estoit nomez en surnom Elyopolitain[2]. Icil pria celui Daher, qui mout l'amoit, que il soufrist que li Crestien refeissent en Jherusalem l'eglise du Sepucre que ses peres avoit fet abatre : cil leur otroia por l'amor l'Empereur. Ne demora puis guères que cil empereres fu morz; et reigna après lui[3] Costentins qui ot surnon Monomaques [qui vaut autant en grec com *seus combateres*]. Li povre crestien qui estoient en Jherusalem avoient congié de leur eglise refaire; mès n'en avoient pas pooir, pour leur povreté. Si orent conseil que il envoieroient à l'Empereur, et li requerroient por Dieu que il les secorust de s'aide et de ses aumosnes, à cele sainte eglise parfere. En la ville de Jherusalem estoit uns mout preudons qui avoit non Jehans et en surnon Carianites : cil fu nez de Costentinoble et estoit mout gentiushons de la terre selonc le lignage, mès plus estoit gentius de cuer et de bonnes meurs. Cil estoit venuz en pelerinage au Sepucre et avoit lessié tout le bobant et l'ennor du siecle, et avoit pris abit de religion pour suivre en povreté Jhesucrist, eu leu où il avoit esté povres et mesaisiez por nous. Icestui Jehan pria toute la crestienté[4] qui là estoit que il empréist ce message d'aller à l'Empereur por Dieu et por eus. Il le fist volentiers et se mist à la voie et vint en Costantinoble et parla à l'Empereur et fist ce que il avoit quis; car li Empereres li otroia que il envoieroit despens tant com mestiers seroit, et qu'il feroit cele sainte eglise tout du sien[5]. Cil fu mout liez quant il ot si bien faite sa besoigne, et prist congié à l'Empereur et s'en revint arrières en Jherusalem. Quant il dist au pueple les bonnes noveles qu'il aportoit, mout en firent grant joie et assez i ot lermes plorées de pitié, pour ce que avis lor estoit que Nostre Sires nes vouloit pas tousjors oublier, qui tel confort leur envéoit.

En ce tens estoit patriarches de Jherusalem uns mout sages hom qui avoit non Nicefores. Li Empereres tint bien covent de ce qu'il avoit promis; car il envoia sans demorance grant partie de son avoir, et refist fere l'eglise du Sepucre mout hautement, en l'estat et en la forme où ele est encore; et fu parfaite l'an de l'incarnacion Ihesucrist .M. et .XLVIII. et avoit esté .XXXVII. anz destruite. Ce fu tout droit .LI. ans ains que nostre gent recovrassent la cité. Quant li crestien qui estoient là orent leur eglise refaite, si en furent mout joieus, et en ce se reconfortoient de toutes les mesaises et de toutes les hontes que il souffroient; dont l'en leur fesoit à grant plenté, ne mie seulement en Jherusalem, mès és petites citez entour, si com en Bethléem et en la cité dont Amos li prophetes fu nez, qui a non Tecua[6]. Toutes les fois que li Califes envéoit nouveau bailli en la terre, cil faisoit ses nouveles mestrises et demandoit aus Crestiens nouviaus treus et autres tailles et autres corvées que il n'avoient onques mès rendues; et se il demoroient à paier les demandes, tantost les menaçoient de ruer leur eglise à terre, et disoient que commandement avoient de ce fere de leur seigneur.

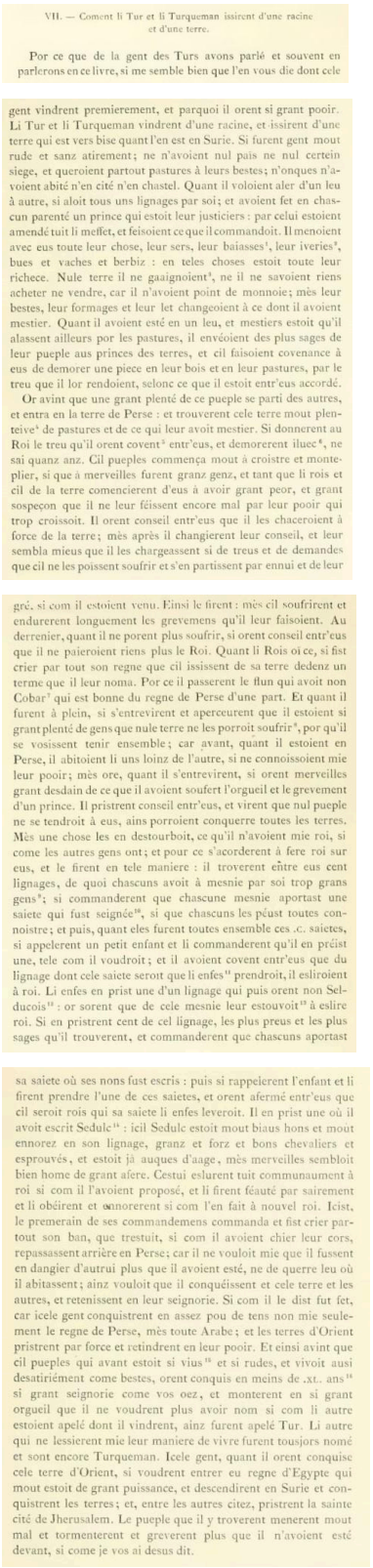
En tel point et en tel doleur estoit la terre et la Crestienté : une eure desouz ceus d'Egipte, une eure desouz ceus de Perse : mès trop leur fu noauz[7] encore quant il vindrent eu pooir aus Turs; car li Tur conquistrent le roiaume de Perse et celui d'Egipte. Einsi la sainte cité chéi en leur mains, que il menerent si mal et tormenterent si cruelment que avis estoit au pueple Dame Dieu que il eust esté en franchise et en grant repos souz ceus d'Egipte et de Perse. Et einsi la tindrent li Tur .XXXVIII. ans.

VI. — Costentin'in Tapınağı Nasıl Yeniden Yaptığı.

Yüce Tanrı'nın halkı o günlerde böyle sıkıntılar çekiyordu. Lakin çaresiz durumlara çare bulmasını iyi bilen İsa Mesih, sonrasında onları teselli etti. Çünkü o haksız prens Hecam öldü ve Daher adındaki oğlu ondan sonra tahta çıktı. Bu kişi, babasının Konstantinopolis imparatoruyla bozduğu ittifakları yeniledi; bu imparatorun adı Romanus idi ve lakabı Elyopolitain olarak adlandırılıyordu. Bu kişi, kendisini çok seven o Daher'e, Hristiyanların Kudüs'te babasının yıktırdığı Kabir Kilisesi'ni yeniden yapmalarına izin vermesi için yalvardı: O da İmparatorun hatırına onlara bu izni verdi. Çok geçmeden o imparator öldü; ve ondan sonra Yunanca'da yalnız dövüşen anlamına gelen Monomaques lakabına sahip Costentin tahta çıktı. Kudüs'te bulunan yoksul Hristiyanlar kiliselerini yeniden yapma iznine sahiptiler; ancak yoksullukları nedeniyle buna güçleri yetmiyordu. Bu yüzden İmparator'a haber göndermeye ve bu kutsal kiliseyi tamamlamak için Tanrı rızası için kendilerine yardım ve sadaka eli uzatmasını istemeye karar verdiler. Kudüs şehrinde Jehans adında ve Carianites lakaplı çok dindar biri vardı: Bu kişi Konstantinopolis'te doğmuştu ve soy olarak o toprağın soylu bir insanıydı, ancak yüreği ve iyi huyları açısından daha da soyluydu. Kabir'e hacı olarak gelmişti ve dünyanın tüm gösterişini ve onurunu bırakmış, bizim için yoksul ve sıkıntı içinde olduğu yerde İsa Mesih'i yoksulluk içinde izlemek için din kıyafeti giymişti. Bu Jehans, orada bulunan bütün Hristiyanlara Tanrı ve kendileri için İmparator'a gitme görevini üstlenmesi için yalvardı. O bunu memnuniyetle kabul etti, yola koyuldu, Konstantinopolis'e geldi, İmparator ile konuştu ve istediği şeyi yaptı; çünkü İmparator ona ne kadar masraf gerekirse göndereceğini ve bu kutsal kiliseyi tamamen kendi malından yaptıracağını vadetti. İşini bu kadar iyi bitirdiği için çok sevindi, İmparator'dan izin aldı ve Kudüs'e geri döndü. Getirdiği iyi haberleri halka söylediğinde, birçoğu büyük bir sevinç duydu ve merhametten gözyaşları döküldü, çünkü Rab'lerinin kendilerine böyle bir teselli göndererek onları asla unutmak istemediğini düşündüler.

O dönemde Kudüs'te Nicefores adında çok bilge bir adam patrik idi. İmparator sözünde durdu; çünkü hiç gecikmeden servetinin büyük bir kısmını gönderdi ve Kabir Kilisesi'ni hâlâ durduğu durum ve biçimde, çok yüksek bir ihtişamla yeniden yaptırdı; kilise İsa Mesih'in enternasyonundan sonraki 1048 yılında tamamlandı ve 37 yıl boyunca yıkık kalmıştı. Bu, halkımızın şehri yeniden almasından tam 51 yıl önce gerçekleşti. Orada bulunan Hristiyanlar kiliselerinin yeniden yapıldığını gördüklerinde çok sevindiler ve çektikleri tüm sıkıntılar ile utançlar karşısında bundan teselli buldular; nitekim sadece Kudüs'te değil, Beytüllahim'de ve peygamber Amos'un doğduğu Tecua adındaki şehir gibi çevredeki küçük kasabalarda da onlara bolca sıkıntı çektiriliyordu. Halife ne zaman o toprağa yeni bir vekil gönderse, o vekil kendi yeni baskılarını yapıyor ve Hristiyanlardan daha önce asla ödemedikleri yeni vergiler, başka mükellefiyetler ve angaryalar talep ediyordu; eğer ödemeyi geciktirirlerse, derhal kiliselerini yerle bir etmekle tehdit ediyor ve bunu efendilerinin emriyle yaptıklarını söylüyorlardı. Toprak ve Hristiyanlık işte böyle bir noktada ve böyle bir acı içindeydi: Bir süre Mısırlıların, bir süre Perslerin elindeydiler; ancak Türklerin gücü altına girdiklerinde onlar için çok daha büyük bir felaket oldu; çünkü Türkler Pers ve Mısır krallıklarını fethettiler. Böylece kutsal şehir onların ellerine düştü; öyle ki burayı o kadar kötü yönettiler ve o kadar zalimce işkence ettiler ki, Yüce Tanrı'nın

halkı Mısırlıların ve Perslerin yönetimi altında özgürlük ve büyük bir huzur içinde olduklarını düşündü. **Ve Türkler burayı 38 yıl boyunca elinde tuttu.**

VII. — Coment li Tur et li Turqueman issirent d'une racine et d'une terre.

Por ce que de la gent des Turs avons parlé et souvent en parlerons en ce livre, si me semble bien que l'en vous die dont cele gent vindrent premierement, et parquoi il orent si grant pooir. Li Tur et li Turqueman vindrent d'une racine, et issirent d'une terre qui est vers bise quant l'en est en Surie. Si furent gent mout rude et sanz atirement; ne n'avoient nul pais ne nul certein siege, et queroient partout pastures à leurs bestes; n'onques n'avoient abité n'en cité n'en chastel. Quant il voloient aler d'un leu à autre, si aloit tous uns lignages par soi; et avoient fet en chascun parenté un prince qui estoit leur justiciers : par celui estoient amendé tuit li meffet, et feisoient ce que il commandoit. Il menoient avec eus toute leur chose, leur sers, leur baiasses[1], leur iveries[2], bues et vaches et berbiz : en teles choses estoit toute leur richece. Nule terre il ne gaaignoient[3], ne il ne savoient riens acheter ne vendre, car il n'avoient point de monnoie; mès leur bestes, leur formages et leur let changeoient à ce dont il avoient mestier. Quant il avoient esté en un leu, et mestiers estoit qu'il alassent ailleurs por les pastures, il envéoient des plus sages de leur pueple aus princes des terres, et cil faisoient covenance à eus de demorer une piece en leur bois et en leur pastures, par le treu que il lor rendoient, selonc ce que il estoit entr'eus accordé.

Or avint que une grant plenté de ce pueple se parti des autres, et entra en la terre de Perse : et trouverent cele terre mout plenteive[4] de pastures et de ce qui leur avoit mestier. Si donnerent au Roi le treu qu'il orent covent[5] entr'eus, et demorerent iluec[6], ne sai quanz anz. Cil pueples commença mout à croistre et monteplier, si que à merveilles furent granz genz, et tant que li rois et cil de la terre comencierent d'eus à avoir grant peor, et grant sospeçon que il ne leur féissent encore mal par leur pooir qui trop croissoit. Il orent conseil entr'eus que il les chaceroient à force de la terre; mès après il changierent leur conseil, et leur sembla mieus que il les chargeassent si de treus et de demandes que cil ne les poissent soufrir et s'en partissent par ennui et de leur gré, si com il estoient venu. Einsi le firent : mès cil soufrirent et endurerent longuement les grevemens qu'il leur faisoient. Au derrenier, quant il ne porent plus soufrir, si orent conseil entr'eus que il ne paieroient riens plus le Roi. Quant li Rois oi ce, si fist crier par tout son regne que cil ississent de sa terre dedenz un terme que il leur noma. Por ce il passerent le flun qui avoit non Cobar[7] qui est bonne du regne de Perse d'une part. Et quant il furent à plein, si s'entrevirent et aperceurent que il estoient si grant plenté de gens que nule terre ne les porroit soufrir[8], por qu'il se vosissent tenir ensemble; car avant, quant il estoient en Perse, il abitoient li uns loinz de l'autre, si ne connoissoient mie leur pooir; mès ore, quant il s'entrevirent, si orent merveilles grant desdain de ce que il avoient soufert l'orgueil et le grevement d'un prince. Il pristrent conseil entr'eus, et virent que nul pueple ne se tendroit à eus, ains porroient conquerre toutes les terres. Mès une chose les en destourboit, ce qu'il n'avoient mie roi, si come les autres gens ont; et pour ce s'acorderent à fere roi sur eus, et le firent en tele maniere : il troverent enˆtre eus cent lignages, de quoi chascuns avoit à mesnie par soi trop grans gens[9]; si commanderent que chascune mesnie aportast une saiete qui fust seignée[10], si que chascuns les péust toutes connoistre; et puis, quant eles furent toutes ensemble ces .c. saietes, si appelerent un petit enfant et li commanderent qu'il en prêist une, tele com il voudroit; et il avoient covent entr'eus que du lignage dont cele saiete serot que li enfes[11] prendroit, il esliroient à roi. Li enfes en prist une d'un lignage qui puis orent non Seldukois[12] : or sorent que de cele mesnie leur estouvoit[13] à eslire roi. Si en pristrent cent de cel lignage, les plus preus et les plus sages qu'il trouverent, et commanderent que chascuns aportast sa saiete où ses nons fust escris : puis si rappelerent l'enfant et li firent prendre l'une de ces saietes, et orent afermé entr'eus que cil seroit rois qui sa saiete li enfes leveroit. Il en prist une où il avoit escrit Sedule[14] : icil Sedule estoit mout biaus hons et mout ennorez en son lignage, granz et forz et bons chevaliers et esprouvés, et estoit jà auques d'aage, mès merveilles sembloit bien home de grant afere. Cestui eslurent tuit communaument à roi si com il l'avoient proposé, et li firent féauté par sairement et li obéirent et onnorerent si com l'en fait à nouvel roi. Icist, le premerain de ses commandemens commanda et fist crier partout son ban, que trestuit, si com il avoient chier leur cors, repassassent arrière en Perse; car il ne vouloit mie que il fussent en dangier d'autrui plus que il avoient esté, ne de querre leu où il abitassent; ainz vouloit que il conquéissent et cele terre et les autres, et retenissent en leur seignorie. Si com il le dist fut fet, car icele gent conquistrent en assez pou de tens non mie seulement le regne de Perse, mès toute Arabe; et les terres d'Orient pristrent par force et retindrent en leur pooir. Et einsi avint que cil pueples qui avant estoit si vius[15] et si rudes, et vivoit ausi desatiriément come bestes, orent conquis en meins de .xt. ans[16] si grant seignorie come vos oez, et monterent en si grant orgueil que il ne voudrent plus avoir nom si com li autre estoient apelé dont il vindrent, ainz furent apelé Tur. Li autre qui ne lessierent mie leur maniere de vivre furent tousjors nomé et sont encore Turqueman. Icele gent, quant il orent conquise cele terre d'Orient, si voudrent entrer eu regne d'Egypte qui mout estoit de grant puissance, et descendirent en Surie et conquistrent les terres; et, entre les autres citez, pristrent la sainte cité de Jherusalem. Le pueple que il y troverent menerent mout mal et tormenterent et greverent plus que il n'avoient esté devant, si come je vos ai desus dit.

VII. — Türklerin ve Türkmenlerin nasıl bir kökten ve bir topraktan türedikleri. Türk halkından bahsettiğimiz ve bu kitapta sık sık bahsedeceğimiz için, bu halkın ilk olarak nereden geldiğini ve güçlerinin neden bu kadar büyük

olduğunu sizlere anlatmak bana uygun görünmektedir. Türkler ve Türkmenler bir kökten gelmişler ve Suriye'ye göre kuzeyde yer alan bir topraktan türemişlerdir. Oldukça kaba ve düzensiz bir halktılar; hiçbir ülkeleri veya belirli bir meskenleri yoktu ve her yerde hayvanları için otlak arıyorlardı; hiçbir zaman bir şehirde veya kalede yaşamamışlardı. Bir yerden başka bir yere gitmek istediklerinde, her soy kendi başına giderdi; ve her soyda kendi adalet dağıtıcıları olan bir prens yapmışlardı: Bütün suçlar onun aracılığıyla cezalandırılır ve o ne emrederse onu yaparlardı. Yanlarında bütün eşyalarını, kölelerini, kadınlarını, sürülerini, sığırlarını, ineklerini ve koyunlarını götürürlerdi: Bütün zenginlikleri bu tür şeylerden ibaretti. Hiçbir toprak işlemezlerdi, bir şeyi satın almayı veya satmayı bilmezlerdi, çünkü hiç paraları yoktu; aksine hayvanlarını, peynirlerini ve sütlerini ihtiyaç duydukları şeylerle değiştirirler aralarında anlaştıkları gibi ödedikleri vergi karşılığında onların ormanlarında ve otlaklarında bir süre kalmak için toprakların prensleriyle anlaşma yaparlardı.

Bir gün bu halkın büyük bir kısmı diğerlerinden ayrılarak Pers topraklarına girdi; ve bu toprağı otlaklar ve ihtiyaç duydukları şeyler açısından çok zengin buldular. Aralarında kararlaştırdıkları vergiyi Kral'a verdiler ve orada kaç yıl olduğunu bilmediğim bir süre kaldılar. Bu halk çok fazla büyümeye ve çoğalmaya başladı, öyle ki harika bir şekilde kalabalık bir halk oldular; öyle ki kral ve o toprağın insanları onlardan büyük bir korku duymaya başladılar ve aşırı derecede büyüyen güçleriyle kendilerine ileride bir zarar vereceklerinden büyük bir şüphe duydular. Aralarında toplanıp onları topraktan güçle kovma kararı aldılar; ama daha sonra kararlarını değiştirdiler ve onlara o kadar çok vergi ve talep yüklemenin, onların bunu kaldıramayacak ve geldikleri gibi sıkıntı içinde kendi istekleriyle çekip gitmelerinin kendileri için daha iyi olacağını düşündüler. Böyle yaptılar: lakin onlar kendilerine yapılan bu sıkıntıları uzun süre katlandılar ve dayandılar. Sonunda, artık katlanamayacak duruma geldiklerinde, aralarında toplanıp Kral'a artık hiçbir şey ödemeyeceklerini kararlaştırdılar. Kral bunu duyduğunda, tüm krallığında, kendilerine tayin ettiği bir süre içinde kendi toprağından dışarı çıkmaları için ilan ettirilmesini emretti. Bu nedenle Pers krallığının bir sınırını oluşturan Cobar adlı nehrin karşısına geçtiler. Ve tamamen bir araya geldiklerinde, birbirlerini gördüler ve birlikte hareket etmeyi sürdürselerdi hiçbir toprağın onları taşıyamayacağı kadar çok büyük bir kalabalık olduklarını fark ettiler; çünkü daha önce Pers'teyken birbirlerinden uzakta yaşıyorlardı, bu yüzden güçlerinin farkında değillerdi; ama şimdi bir araya geldiklerinde, bir prensin gururuna ve sıkıntısına katlanmış olmalarından ötürü olağanüstü büyük bir hor görme duydukları hissettiler. Aralarında konsey kurdular ve hiçbir halkın kendilerine karşı duramayacağını, aksine bütün toprakları fethedebileceklerini gördüler. Lakin onları alıkoyan tek bir şey vardı; o da diğer halkların olduğu gibi bir krala sahip olmamalarıydı; ve bu yüzden aralarından bir kral seçmeye karar verdiler ve bunu şu şekilde yaptılar: Aralarında, her birinin kendi içinde çok kalabalık hanelere sahip olduğu yüz soy buldular; ve her hanenin üzerinde özel olarak işaretlenmiş birer ok getirmesini emrettiler, öyle ki herkes hepsini tanıyabilsin; ve sonra, bu yüz ok hep bir arada olduğunda, küçük bir çocuk çağırıp ona dilediği gibi bir ok almasını emrettiler; ve aralarında, çocuğun seçeceği turun

hangi soya ait olacağı o soyun seçeceği kişinin kral olacağı konusunda anlaşmışlardı. Çocuk oklardan birini daha sonra Selduciler olarak anılacak olan bir soya ait olandan aldı: şimdi bu haneden bir kral seçmeleri gerektiğini biliyorlardı. Bu soy arasından buldukları en cesur ve en bilge yüz kişiyi seçtiler ve herkesin adının yazılı olduğu okunu getirmesini emrettiler; sonra çocuğu tekrar çağırıp bu oklardan birini almasını sağladılar ve çocuğun kaldıracağı okun kime aitse onun kral olacağı konusunda aralarında anlaşmışlardı. Çocuk üzerine Sedulc yazdığı bir ok aldı: bu Sedulc çok yakışıklı bir adamdı ve soyunda çok saygı görüştü, büyük, güçlü, iyi ve kendini kanıtlamış bir şövalyeydi, epey bir yaşındaydı, lakin büyük işler başarmaya muktedir bir insan gibi görünüyordu. Herkes oybirliğiyle onu önerdikleri gibi kral seçti ve ona yeminle sadakat bildirdiler, yeni bir krala yapıldığı gibi ona itaat ettiler ve onurlandırdılar. Bu kişi, emirlerinin en başında bütün buyruğunu her yerde duyurmasını ve çığırtkanlık yapmasını emretti ki canlarını seven herkes Pers'e geri dönsün; çünkü onların başkasının tehlikesi altında yaşamasını veya yaşadıkları yeri daraltmasını istemiyordu; aksine bu toprağı ve diğerlerini fethetmelerini ve kendi egemenlikleri altında tutmalarını istiyordu. Söylediği gibi de oldu, çünkü bu halk çok kısa bir süre içinde sadece Pers krallığını değil, bütün Arabistan'ı fethetti; Doğu topraklarını güçle ele geçirdiler ve kendi güçleri altında tuttular. Ve daha önce o kadar zavallı ve kaba olan, hayvanlar gibi düzensiz yaşamakta olan bu halk, işittiğiniz gibi kırk yıldan kısa bir süre içinde öyle büyük bir egemenlik fethetti ve o kadar büyük bir kibre kapıldı ki, artık geldikleri diğerleri gibi adlandırılmak istemediler, bunun yerine Türk olarak adlandırıldılar. Yaşam tarzlarını bırakmayan diğerleri ise her zaman Türkmen olarak adlandırıldılar ve hâlâ öyle adlandırılmaktadırlar. Bu halk Doğu'nun o toprağını fethettiğinde, çok büyük bir güce sahip olan Mısır krallığına girmek istediler ve Suriye'ye inip toprakları fethettiler; ve diğer şehirlerin yanı sıra Kudüs'ün kutsal şehrini de ele geçirdiler. Orada buldukları halkı daha önce size söylediğim gibi çok kötü yönettiler, işkence ettiler ve öncekilerden çok daha fazla sıkıntıya soktular.

Türkçeye çeviren İbrahim Şimşek'in dipnotu:

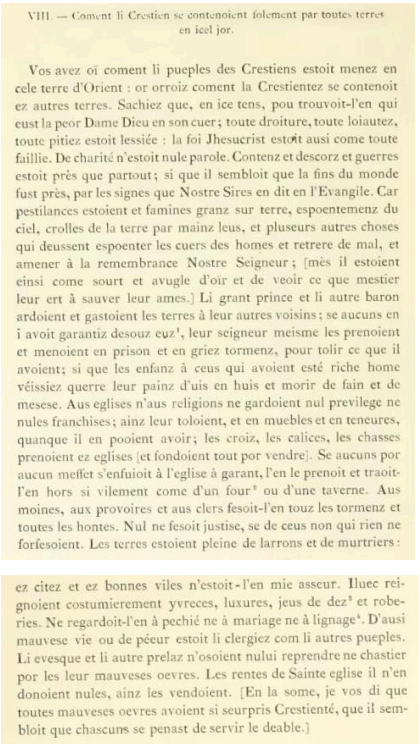
Ortak Menşe (Aynı Kök): Yazar, Türklerin ve Türkmenlerin kesin olarak aynı kökten ve Suriye'ye göre kuzeyde yer alan aynı topraktan türediklerini söyler. Başlangıçta ikisi de aynı halktır.

İlk Halleri (Göçebe Yaşam): İlk başta bu halk tamamen kaba, kurallarsız, şehri veya kalesi olmayan, sadece çadırlarda yaşayan ve hayvanları için otlak arayan göçebelerdir. Parayı bilmezler, ticaret yapmazlar, süt ve peynir değiş tokuşuyla geçinirler. Her soyun başında kendi adaletini dağıtan bir prensi vardır.

Pers Topraklarına Göç ve Devlet Kurma Süreci: Bu halkın bir kısmı Pers topraklarına göç eder, çoğalır ve o kadar kalabalıklaşır ağır bir güce ulaşır. Pers kralı bunlardan korkup onları ezmeye kalkınca bunlar isyan eder, nehri geçer ve aralarından bir kral seçmek isterler. Yüz soydan gelen oklardan çocukların çektiği kura sonucunda Selçuk (metindeki adıyla Sedulc) soyundan güçlü ve soylu birini kral seçerler.

"Türk" ve "Türkmen" Ayrışması: İşte kitabın en net söylediği nokta budur: Bu halk Pers topraklarını ve Arabistan'ı feth edip devasa bir imparatorluk kurunca, eskiden kaba ve çadırda yaşayan bu büyük kitle artık o zavallı eski adlarıyla anılmak istemez ve kendilerine Türk dedirtirler. Ancak göçebe yaşam tarzını, yani eski geleneklerini ve çadır hayatını hiç bırakmayan kesim ise her zaman Türkmen olarak kalmış ve o adla anılmaya devam etmiştir.

Kitapta anıştırılan, modern bir laf kalabalığı olmaksızın, yazarın aktardığı gerçek budur: Kökleri bir olan bu insanlardan şehirleşip devlet kuranlar ve yönetici olanlar "Türk", göçebe hayatına ve çadırlara sadık kalanlar ise "Türkmen" adını almıştır.

VIII. — Coment li Crestien se contenoient folement par toutes terres en icel jor.

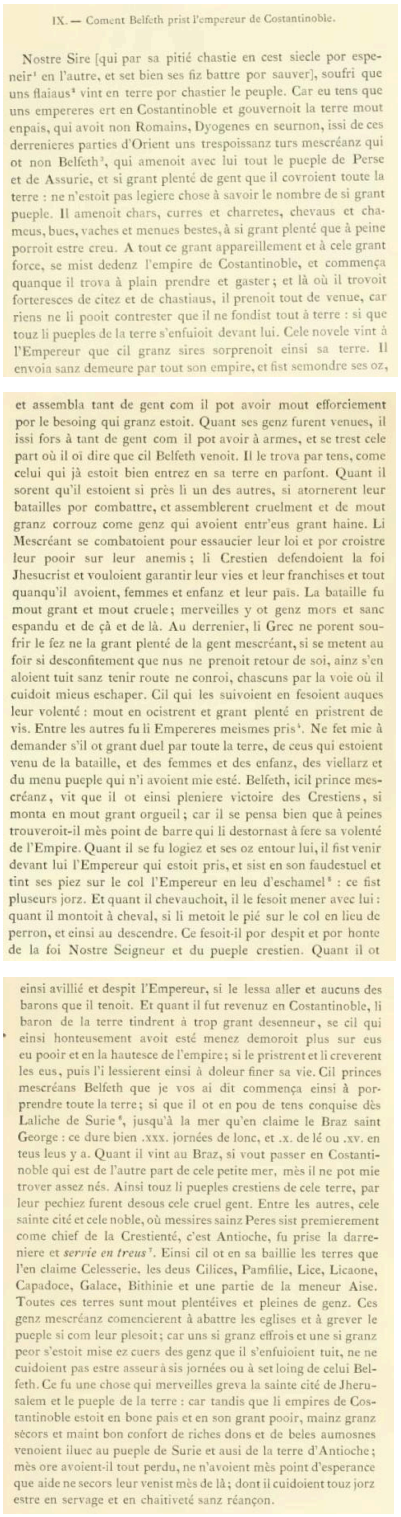
Vos avez oï coment li pueples des Crestiens estoit menez en cele terre d'Orient : or orroiz coment la Crestientez se contenoit ez autres terres. Sachiez que, en ice tens, pou trouvoit-l'en qui eust la peor Dame Dieu en son cuer ; toute droiture, toute loiautez, toute pitiez estoit lessiée : la foi Jhesucrist estoit aussi come toute faillie. De charité n'estoit nule parole. Contenz et descorz et guerres estoit près que partout ; si que il sembloit que la fins du monde fust près, par les signes que Nostre Sires en dit en l'Evangile. Car pestilances estoient et famines granz sur terre, espoentemenz du ciel, crolles de la terre par mainz leus, et pluseurs autres choses qui deussent espoenter les cuers des homes et retrere de mal, et amener à la remembrance Nostre Seigneur ; [mès il estoient einsi come sourt et avugle d'oir et de veoir ce que mestier leur ert à sauver leur ames.] Li grant prince et li autre baron ardoient et gastoient les terres à leur autres voisins ; se aucuns en i avoit garantiz desouz euz[1], leur seigneur meisme les prenoient et menoient en prison et en griez tormenz, pour tolir ce que il avoient ; si que les enfanz à ceus qui avoient esté riche home véissiez querre leur painz d'uis en huis et morir de fain et de mesese. Aus eglises n'aus religions ne gardoient nul previlege ne nules franchises ; ainz leur toloient, et en muebles et en teneures, quanque il en pooient avoir ; les croiz, les calices, les chasses prenoient ez eglises [et fondoient tout por vendre]. Se aucuns por aucun meffet s'enfuioit à l'eglise à garant, l'en le prenoit et traoit-l'en hors si vilement come d'un four[2] ou d'une taverne. Aus moines, aux provoires et aus clers fesoit-l'en touz les tormenz et toutes les hontes. Nul ne fesoit justise, se de ceus non qui rien ne forfesoient. Les terres estoient pleine de larrons et de murtriers :

ez citez et ez bonnes viles n'estoit-l'en mie asseur. Iluec reignoient costumierement yvreces, luxures, jeus de dez[3] et roberies. Ne regardoit-l'en à pechié ne à mariage ne à lignage[4]. D'ausi mauvese vie ou de péeur estoit li clergiez com li autres pueples. Li evesque et li autre prelaz n'osoient nului reprendre ne chastier por les leur mauveses oevres. Les rentes de Sainte eglise il n'en donoient nules, ainz les vendoient. [En la some, je vos di que toutes mauveses oevres avoient si seurpris Crestienté, que il sembloit que chascuns se penast de servir le deable.]

VIII. — O dönemde Hristiyanların her yerde nasıl çılgınca hareket ettikleri.

Doğu topraklarındaki Hristiyan halkının nasıl yönetildiğini duydunuz: şimdi de Hristiyanlığın diğer topraklarda nasıl davrandığını duyacaksınız. Bilin ki o dönemde kalbinde Tanrı korkusu olan pek kimse bulunmuyordu; bütün adalet, bütün sadakat, bütün merhamet terk edilmişti: İsa Mesih'in inancı neredeyse tamamen yok olmuştu. Hayırseverlikten hiç söz edilmiyordu. Neredeyse her yerde anlaşmazlıklar, çekişmeler ve savaşlar vardı; öyle ki, Rabbimiz'in İncil'de söylediği işaretlere göre dünyanın sonunun yakın olduğu anlaşılıyordu. Çünkü yeryüzünde salgın hastalıklar ve büyük kıtlıklar, gökyüzünden gelen korkular, birçok yerde yer sarsıntıları ve insanların kalplerini korkutarak kötülükten uzaklaştıracak ve Rabbimiz'i hatırlatacak daha birçok şey vardı; [ama onlar ruhlarını kurtarmak için ne gerektiğini duymaktan ve görmekten sağır ve kör gibiydiler.] Büyük prensler ve diğer baronlar diğer komşularının topraklarını yakıp yıkıyorlardı; eğer aralarında onların koruması altında olan biri varsa, efendileri bile onları alıp hapse ve ağır işkencelere götürüyor, sahip oldukları her şeyi gasp ediyorlardı; öyle ki eskiden zengin bir adamın çocuklarının kapı kapı ekmek aradığını ve açlıktan ile sefaletten öldüğünü görürdünüz. Kiliselere ve tarikatlara hiçbir ayrıcalık veya muafiyet tanımıyorlardı; aksine taşınır taşınmaz ne varsa ellerinden alıyorlardı; kiliselerden haçları, kupaları, kutsal emanet kutularını alıp [hepsini satmak için eritiyorlardı]. Eğer biri herhangi bir suçtan ötürü sığınmak için kiliseye kaçarsa, onu fırından veya meyhaneden çıkarır gibi sefil bir şekilde dışarı sürüklüyorlardı. Keşişlere, papazlara ve ruhban sınıftakilere tüm işkenceler ve utançlar reva görülüyordu. Hiçbir suç işlemeyenler dışında kimse adalet aramıyordu. Topraklar hırsızlar ve katillerle doluydu: şehirlerde ve iyi kasabalarda güvende olan yoktu. Oralarda alışkanlık olarak sarhoşluklar, sefahatler, zar oyunları ve soygunlar hüküm sürüyordu. Ne günaha, ne evliliğe ne de soy bağına dikkat ediliyordu. Ruhban sınıfı da diğer halklar kadar kötü bir yaşam ve korku içindeydi. Piskoposlar

ve diğer başpiskoposlar kötü işlerinden dolayı kimseyi azarlamaya veya cezalandırmaya cesaret edemiyorlardı. Kutsal kilisenin gelirlerini bağışlamıyor, aksine satıyorlardı. [Özetle size şunu söylüyorum ki, bütün kötü işler Hristiyanlığı öyle bir sarmıştı ki, herkes sanki şeytana hizmet etmek için çaba harcıyordu.]

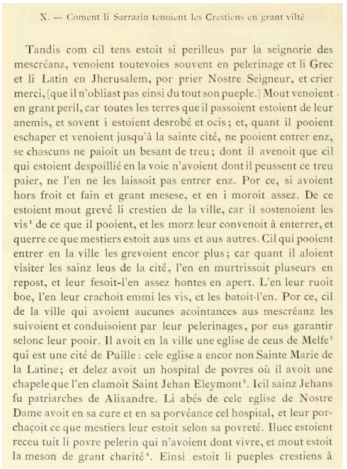
IX. — Coment Belfeth prist l'empereur de Costantinoble.

Nostre Sire [qui par sa pitié chastie en cest siecle por espeneir[1] en l'autre, et set bien ses fiz battre por sauver], soufri que uns flaiaus[2] vint en terre por chastier le peuple. Car eu tens que uns empereres ert en Costantinoble et gouvernoit la terre mout enpais, qui avoit non Romains, Dyogenes en seurnon, issi de ces derrenieres parties d'Orient uns trespoissanz turs mescréanz qui ot non Belfeth[3], qui amenoit avec lui tout le pueple de Perse et de Assurie, et si grant plenté de gent que il covroient toute la terre : ne n'estoit pas legiere chose à savoir le nombre de si grant pueple. Il amenoit chars, curres et charretes, chevaus et chameus, bues, vaches et menues bestes, à si grant plenté que à peine porroit estre creu. A tout ce grant appareillement et à cele grant force, se mist dedenz l'empire de Costantinoble, et commença quanque il trova à plain prendre et gaster ; et là où il trovoit forteresces de citez et de chastiaus, il prenoit tout de venue, car riens ne li pooit contrester que il ne fondist tout à terre : si que touz li pueples de la terre s'enfuioit devant lui. Cele novele vint à l'Empereur que cil granz sires sorprenoit einsi sa terre. Il envoia sanz demeure par tout son empire, et fist semondre ses oz, et assembla tant de gent com il pot avoir mout efforciement por le besoing qui granz estoit. Quant ses genz furent venues, il issi fors à tant de gent com il pot avoir à armes, et se trest cele part où il oi dire que cil Belfeth venoit. Il le trova par tens, come celui qui jà estoit bien entrez en sa terre en parfont. Quant il sorent qu'il estoient si près li un des autres, si atornerent leur batailles por combattre, et assemblerent cruelment et de mout granz corrouz come genz qui avoient entr'eus grant haine. Li Mescréant se combatoient pour essaucier leur loi et por croistre leur pooir sur leur anemis ; li Crestien defendoient la foi Jhesucrist et vouloient garantir leur vies et leur franchises et tout quanqu'il avoient, femmes et enfanz et leur pais. La bataille fu mout grant et mout cruele ; merveilles y ot genz mors et sanc espandu et de çà et de là. Au derrenier, li Grec ne porent soufrir le fez ne la grant plenté de la gent mescréant, si se metent au foir si desconfitement que nus ne prenoit retour de soi, ainz s'en aloient tuit sanz tenir route ne conroi, chascuns par la voie où il cuidoit mieus eschaper. Cil qui les suivoient en fesoient auques leur volenté : mout en ocistrent et grant plenté en pristrent de vis. Entre les autres fu li Empereres meismes pris[4]. Ne fet mie à demander s'il ot grant duel par toute la terre, de ceus qui estoient venu de la bataille, et des femmes et des enfanz, des viellarz et du menu pueple qui n'i avoient mie esté. Belfeth, icil prince mescréanz, vit que il ot einsi pleniere victoire des Crestiens, si monta en mout grant orgueil ; car il se pensa bien que à peines trouveroit-il mès point de barre qui li destornast à fere sa volenté de l'Empire. Quant il se fu logiez et ses oz entour lui, il fist venir devant lui l'Empereur qui estoit pris, et sist en son faudestuel et tint ses piez sur le col l'Empereur en leu d'eschamel[5] : ce fist pluseurs jorz. Et quant il chevauchoit, il le fesoit mener avec lui : quant il montoit à cheval, si li metoit le pié sur le col en lieu de perron, et einsi au descendre. Ce fesoit-il por despit et por honte de la foi Nostre Seigneur et du pueple crestien. Quant il ot einsi avillié et despit l'Empereur, si le lessa aller et aucuns des barons que il tenoit. Et quant il fut revenuz en Costantinoble, li baron de la terre tindrent à trop grant desenneur, se cil qui einsi honteusement avoit esté menez demoroit plus sur eus eu pooir et en la hautesce de l'empire ; si le pristrent et li creverent les eus, puis l'i lessierent einsi à doleur finer sa vie. Cil princes mescréans Belfeth que je vos ai dit commença einsi à porprendre toute la terre ; si que il ot en pou de tens conquise dès Laliche de Surie[6], jusqu'à la mer qu'en claime le Braz saint George : ce dure bien .xxx. jornées de lonc, et .x. de lé ou .xv. en teus leus y a. Quant il vint au Braz, si vout passer en Costantinoble qui est de l'autre part de cele petite mer, mès il ne pot mie trover assez nés. Ainsi touz li pueples crestiens de cele terre, par leur pechiez furent desous cele cruel gent. Entre les autres, cele sainte cité et cele noble, où messires sainz Peres sist premierement come chief de la Crestienté, c'est Antioche, fu prise la darreniere et *servie en treus*[7]. Einsi cil ot en sa baillie les terres que l'en claime Celesserie, les deus Cilices, Pamfilie, Lice, Licaone, Capadoce, Galace, Bithinie et une partie de la meneur Aise. Toutes ces terres sunt mout plentéives et pleines de genz. Ces genz mescréanz comencierent à abattre les eglises et à grever le pueple si com leur plesoit ; car uns si granz effrois et une si granz peor s'estoit mise ez cuers des genz que il s'enfuioient tuit, ne ne cuidoient pas estre asseur à sis jornées ou à set loing de celui Belfeth. Ce fu une chose qui merveilles greva la sainte cité de Jherusalem et le pueple de la terre : car tandis que li empires de Costantinoble estoit en bone pais et en son grant pooir, mainz granz sécors et maint bon confort de riches dons et de beles aumosnes venoient iluec au pueple de Surie et ausi de la terre d'Antioche ; mès ore avoient-il tout perdu, ne n'avoient mès point d'esperance que aide ne secors leur venist mès de là ; dont il cuidoient touz jorz estre en servage et en chaitiveté sanz réançon.

IX. — Belfeth'in (Alp Arslan) Konstantinopolis İmparatoru'nu nasıl ele geçirdiği. Rabbimiz [merhameti sayesinde bu asırda öbür dünyada umut etmek için cezalandıran ve kurtarmak için kendi evlatlarını dövmeyi iyi bilen], halkı cezalandırmak için yeryüzüne bir felaket göndermesine izin verdi. Çünkü

Konstantinopolis'te imparator olan ve ülkeyi büyük bir huzurla yöneten, Romanus lakaplı Dyogenes adındaki birinin yönetimde olduğu dönemde, Doğu'nun en uzak bölgelerinden Belfeth (Alp Arslan) adında, yanında Pers ve Asur halkının tamamını getiren ve ülkeyi kaplayacak kadar çok sayıda insanla gelen pek güçlü inançsız bir Türk çıktı: böylesine büyük bir halkın sayısını bilmek kolay bir şey değildi. Beraberinde savaş arabaları, yük arabaları, atlar, develer, öküzler, inekler ve küçükbaş hayvanlar, neredeyse saymakla bitmeyecek kadar çoklukta getiriyordu. Bütün bu büyük donanım ve büyük güçle birlikte Konstantinopolis imparatorluğunun içine girdi ve önünde bulduğu her şeyi düzlükte ele geçirmeye ve yıkmaya başladı; şehirlerin ve kalelerin surlarını ilk gelişte ele geçiriyordu, çünkü hiçbir şey onun her şeyi yerle bir etmesine engel olamıyordu: öyle ki ülkenin bütün halkı onun önünden kaçıyordu. Bu büyük efendinin kendi ülkesini böyle sarıp sarmaladığı haberi İmparator'a ulaştı. İmparator hiç vakit kaybetmeden tüm imparatorluğuna haber salarak ordusunu topladı, ve büyük bir güçle, duyduğu büyük ihtiyaç nedeniyle olabildiğince çok insanı bir araya getirdi. Adamları geldiğinde, silah altında toplayabildiği kadar çok insanla dışarı çıktı ve o Belfeth'in (Alp Arslan) gelmekte olduğunu duyduğu yöne doğru gitti. Zaten ülkesine oldukça derinlemesine girmiş biri olarak onu çok geçmeden buldu. Birbirlerine bu kadar yakın olduklarını öğrendiklerinde, savaşmak için birliklerini düzenlediler ve birbirlerine karşı büyük bir nefret duyulan insanlar gibi gaddarlıkla ve büyük bir öfkeyle çarpıştılar. İnançsızlar kendi yasalarını yüceltmek ve düşmanları üzerindeki güçlerini artırmak için savaşıyorlardı; Hristiyanlar ise İsa Mesih'in inancını savunuyor, hayatlarını, özgürlüklerini ve sahip oldukları her şeyi, kadınları, çocukları ve ülkelerini korumak istiyorlardı. Savaş çok büyük ve çok acımasız oldu; orada oradan buradan harika sayıda insan öldü ve kan döküldü. Sonunda Yunanlılar inançsız halkın saldırısına ve büyük çokluğuna dayanamadılar, öyle bir bozgunla kaçışa başladılar ki kimse ardına bakmıyordu, aksine herkes en iyi kaçabileceğini sandığı yoldan hiçbir düzen ve sıra gözetmeden öylece gidiyordu. Onları takip edenler istediklerini yapıyorlardı: birçoğunu kılıçtan geçirdiler ve canlı olarak pek çok kişi yakaladılar. Diğerlerinin yanı sıra bizzat İmparator da esir alındı. Savaşa gelmiş olanlardan, kadınlardan ve çocuklardan, yaşlılardan ve orada bulunmamış sıradan halktan bütün ülkede ne kadar büyük bir acı duyulduğunu sormaya gerek bile yok. İnançsızların prensi olan bu Belfeth (Alp Arslan), Hristiyanlar üzerinde böyle tam bir zafer kazandığını görünce kibirli bir gurura kapıldı; çünkü imparatorluğun iradesini yerine getirmesini engelleyecek neredeyse hiçbir engelle karşılaşmayacağını çok iyi düşünüyordu. Karargâhını kurup ordusunu etrafına topladığında, esir alınan İmparator'u önüne getirtti ve kendi tahtına oturarak imparatorun boynuna ayak tabanlarını basamak gibi bastı: bunu birkaç gün boyunca yaptı. Ne zaman ata binse, onun kendisiyle birlikte yürütülmesini sağlıyordu; ata binerken ayağını boynuna bir basamak gibi koyuyor, inerken de aynı şeyi yapıyordu. Bunu Rabbimiz'in inancına ve Hristiyan halkına duymak için küçümseme ve utanç olsun diye yapıyordu. İmparatoru ve ellerinde tuttuğu bazı baronları böyle aşağılayıp küçük düşürdükten sonra serbest bıraktı. Konstantinopolis'e geri döndüğünde, ülkenin baronları, böylesine utanç verici bir şekilde yönetilmiş olan kişinin eğer hâlâ aralarında kalıp iktidarda ve imparatorluğun

başında kalmaya devam etmesini çok büyük bir aşağılama olarak gördüler; bu yüzden onu yakalayıp gözlerini oyudular ve ardından hayatını acı içinde sonlandırması için öylece bıraktılar. Size bahsettiğim bu inançsız prens Belfeth (Alp Arslan) böylece bütün ülkeyi ele geçirmeye başladı; öyle ki kısa bir süre içinde Suriye'deki Antakya'dan (Laliche de Surie), Aziz Yorgi Kolu (Braz saint George) olarak adlandırılan denize kadar olan toprakları fethetti: burası otuz gün uzunluğunda ve bazı yerlerde on ya da on beş gün genişliğindedir. Kol bölgesine geldiğinde, bu küçük denizin other tarafında yer alan Konstantinopolis'e geçmek istedi, ancak yeterli gemi bulamadı. Böylece o ülkenin bütün Hristiyan halkı, günahları yüzünden bu zalim halkın yönetimi altında kaldı. Diğerlerinin yanı sıra, mübarek Aziz Petrus'un Hristiyanlığın başkenti olarak ilk kez oturduğu o kutsal şehir ve soylu yer, yani Antakya en son ele geçirilen ve vergiye bağlanan yer oldu. Böylece Celile, iki Kilikya, Pamfilya, Likya, Likaonya, Kapadokya, Galatya, Bitinya ve Küçük Asya'nın bir kısmının denildiği topraklar onun denetimi altına girdi. Bütün bu topraklar çok bereketli ve insan doludur. Bu inançsız halk kiliseleri yıkmaya ve halka istedikleri gibi ezmeye başladılar; çünkü insanların kalplerine öyle büyük bir dehşet ve korku yerleşmişti ki, hepsi kaçıyorlar ve o Belfeth'in (Alp Arslan) bulunduğu yerden bir günlük ya da yedi günlük uzaklıkta bile güvende olduklarına inanmıyorlardı. Bu durum Kudüs'ün kutsal şehrini ve ülkenin halkını harika bir şekilde yaralayan bir şey oldu: çünkü Konstantinopolis imparatorluğu iyi bir barış ve büyük bir güç içindeyken, Suriye halkına ve ayrıca Antakya topraklarına zengin hediyeler ve güzel sadakalar şeklinde birçok büyük yardım ve pek çok iyi teselli geliyordu; lakin şimdi her şeylerini kaybetmişlerid, oradan kendilerine ne bir yardım ne de bir imdat geleceğine dair artık hiçbir umutları kalmamıştı; bu yüzden her zaman fidyesiz bir kölelik ve sefalet içinde olacaklarını düşünüyorlardı.

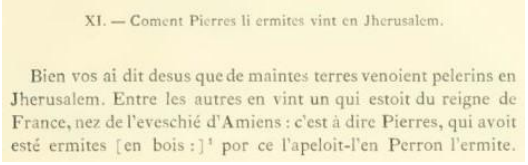

X. — Coment li Sarrazin tenoient les Crestiens en grant vilté.

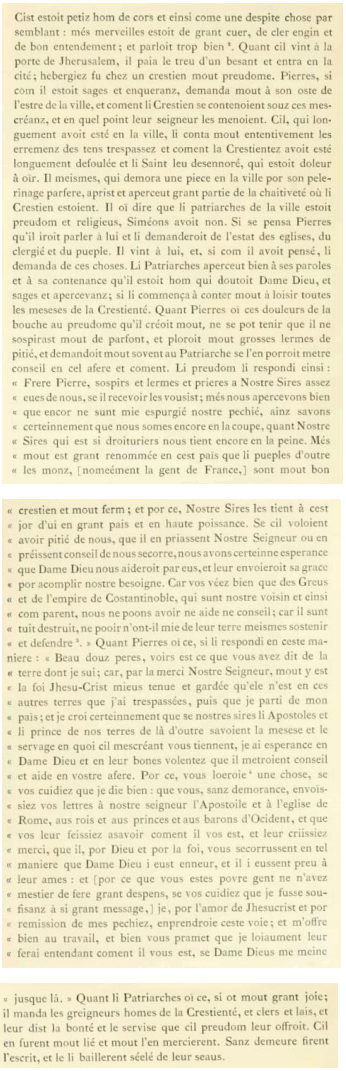
Tandis com cil tens estoit si perilleus par la seignorie des mescréanz, venoient toutevoies souvent en pelerinage et li Grec et li Latin en Jherusalem, por prier Nostre Seigneur, et crier merci, [que il n'obliast pas einsi du tout son pueple.] Mout venoient en grant peril, car toutes les terres que il passoient estoient de leur anemis, et sovent i estoient desrobé et ocis; et, quant il pooient eschaper et venoient jusqu'à la sainte cité, ne pooient entrer enz, se chascuns ne paioit un besant de treu; dont il avenoit que cil qui estoient despoillié en la voie n'avoient dont il peussent ce treu paier, ne l'en ne les laissoit pas entrer enz. Por ce, si avoient hors froit et fain et grant mesese, et en i moroit assez. De ce estoient mout grevé li crestien de la ville, car il sostenoient les vis' de ce que il pooient, et les morz leur convenoit à enterrer, et querre ce que mestiers estoit aus uns et aus autres. Cil qui pooient entrer en la ville les grevoient encor plus; car quant il aloient visiter les sainz leus de la cité, l'en en murtrissoit pluseurs en repost, et leur fesoit-l'en assez hontes en apert. L'en leur ruoit boe, l'en leur crachoit emmi les vis, et les batoit-l'en. Por ce, cil de la ville qui avoient aucunes acointances aus mescréanz les suivoient et conduisoient par leur pelerinages, por eus garantir selonc leur pooir. Il avoit en la ville une eglise de ceus de Melfe[3] qui est une cité de Puille: cele eglise a encor non Sainte Marie de la Latine; et delez avoit un hospital de povres où il avoit une chapele que l'en clamoit Saint Jehan Eleymont[3]. Icil sainz Jehans fu patriarches de Alixandre. Li abés de cele eglise de Nostre Dame avoit en sa cure et en sa porvéance cel hospital, et leur porchaçoit ce que mestiers leur estoit selon sa povreté. Iluec estoient receu tuit li povre pelerin qui n'avoient dont vivre, et mout estoit la meson de grant charité[4]. Einsi estoit li pueples crestiens à

grant mesese en la ville. Mès, seur toute rien, leur desplesoit que quant il avoient fetes leur eglises par les Sains leus en la ville, à granz travauz et à granz couz[2], et li provoire, tel come il les avoient, fesoient le service Dame Dieu, li mescréant venoient enz à grant noise et à grant chuflois[4], et s'asséoient sur les auteus, espandoient les calices, brisoient les lampes et les cierges, et, por plus corocier toute la Crestienté, il prenoient sovent le patriarche qui i estoit lors par la barbe et par les cheveus, et ruoient à terre et defouloient à leur piez; dont toute la Crestientez avoit grant duel et grant pitié. En ces doleurs et en ces meseses furent li Crestien en la terre de Surie, si com je vos ai dit desus, .cccc. anz et .III. [xx] et .x.; et toutevoies crioient à Nostre Seigneur merci à sospirs et à lermes, et li prioient mout doucement qu'il ne les obliast du tout. Mès li Sires, [qui après la tempeste et le tens oscur set bien ramener la clarté et la belle seson], regarda sa gent en pitié et leur envoia confort et delivrance des tormenz où il avoient si longuement esté, et vos dirai coment.

X. — Sarazenlerin Hristiyanları nasıl büyük bir aşağılama içinde tuttukları.
İnançsızların egemenliği yüzünden o dönem bu kadar tehlikeliyken, yine de hem Yunanlılar hem de Latinler sık sık Kudüs'e hac ziyaretine gelip Rabbimiz'e dua ediyor ve [halkını tamamen unutmaması için] af diliyorlardı. Büyük bir tehlike içinde geliyorlardı, çünkü içinden geçtikleri bütün topraklar düşmanlarındı ve buralarda sık sık soyuluyorlar ve öldürülüyorlardı; ve eğer kaçmayı başararak kutsal şehre kadar gelebilirlerse, herkes bir bezant vergi ödemedikçe içeri giremiyordu; bu yüzden yolda soyulmuş olanların bu vergiyi ödeyecek hiçbir şeyleri kalmıyor ve içeri girmelerine izin verilmiyordu. Bu nedenle dışarıda soğuk, açlık ve büyük sefalet çekiyorlar ve birçoğu orada ölüyordu. Şehirdeki Hristiyanlar bundan ötürü büyük bir sıkıntı çekiyorlardı, çünkü ellerinden geldiğince hayatlarını sürdürmeye çalışıyorlar, ölenleri gömmek ve hem birine hem diğerine gerekenleri bulmak zorunda kalıyorlardı. Şehre girebilenler ise daha da büyük sıkıntılar çekiyordu; çünkü şehrin kutsal yerlerini ziyaret etmeye gittiklerinde, birçoğu gizlice katlediliyor ve herkese açık bir şekilde utançlara maruz bırakılıyorlardı. Üzerlerine çamur atılıyor, yüzlerine tükürülüyor ve dövülüyorlardı. Bu yüzden, inançsızlarla herhangi bir tanıdıklığı olan şehir sakinleri, ellerinden geldiğince onları korumak için hac yolculuklarında onları takip ediyor ve rehberlik ediyorlardı. Şehirde, Apulia şehrinden olan Melfililerin bir kilisesi vardı: bu kilisenin adı hâlâ Latince Meryem Ana (Sainte Marie de la Latine) olarak bilinir; ve bunun yanında, Aziz John Eleymont olarak adlandırılan bir şapelin bulunduğu fakirler hastanesi vardı. Bu Aziz John, İskenderiye patriğiydi. Meryem Ana kilisesinin başrahibi bu hastanenin bakımını ve gözetimini üstlenmişti ve yoksulluğuna rağmen onlara gerekenleri sağlıyormuş. Yaşayacak hiçbir şeyi olmayan bütün yoksul hacılar orada kabul görürdü ve bu ev büyük bir hayır kurumuydu.
Hristiyan halk şehirde işte böyle büyük bir sefalet içindeydi. Ama her şeyden çok, şehirdeki kutsal yerlerin etrafında büyük emek ve masraflarla kiliseler yaptırdıklarında ve papazlar Tanrı'nın hizmetini yerine getirirken, inançsızların büyük bir gürültü ve alayla içeri girmeleri, sunakların üzerine oturmaları, kupaları devirmeleri, lambaları ve mumları kırmaları ve tüm Hristiyanlığı daha çok öfkelendirmek için o sırada orada bulunan patriği sık sık sakalından ve saçından tutup yere fırlatmaları ve ayakları altında çiğnemeleri onları üzüyordu; bütün Hristiyanlık bundan büyük bir acı ve merhamet duyuyordu. Hristiyanlar, size yukarıda söylediğim gibi, Suriye topraklarında bu acılar ve sefaletler içinde dört yüz seksen yıl kaldılar; ve yine de iç çekerek ve gözyaşlarıyla Rabbimiz'den merhamet dilediler, onu tamamen unutmaması için çok tatlı bir şekilde yalvardılar. Lakin fırtınadan ve karanlık zamandan sonra aydınlığı ve güzel mevsimi geri getirmesini iyi bilen Rab, halkına acımayla baktı ve onları çok uzun süredir içinde bulundukları azaplardan kurtaracak teselliyi gönderdi; şimdi size bunun nasıl olduğunu anlatacağım.

XI. — Coment Pierres li ermites vint en Jherusalem.

Bien vos ai dit desus que de maintes terres venoient pelerins en Jherusalem. Entre les autres en vint un qui estoit du reigne de France, nez de l'eveschié d'Amiens : c'est à dire Pierres, qui avoit esté ermites [en bois :] [1] por ce l'apeloit-l'en Perron l'ermite.

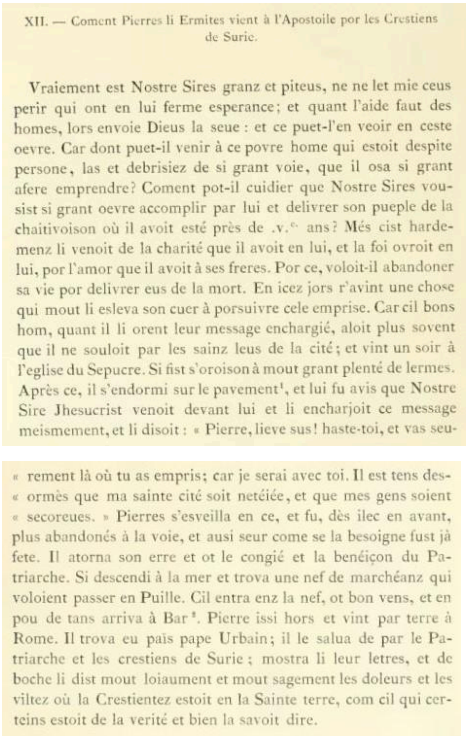
Cist estoit petiz hom de cors et einsi come une despite chose par semblant : més merveilles estoit de grant cuer, de cler engin et de bon entendement ; et parloit trop bien [a]. Quant cil vint à la porte de Jherusalem, il paia le treu d'un besant et entra en la cité ; hebergiez fu chez un crestien mout preudome. Pierres, si com il estoit sages et enqueranz, demanda mout à son oste de l'estre de la ville, et coment li Crestien se contenoient souz ces mescréanz, et en quel point leur seigneur les menoient. Cil, qui longuement avoit esté en la ville, li conta mout ententivement les erremenz des tens trespassez et coment la Crestientez avoit esté longuement defoulée et li Saint leu desennoré, qui estoit doleur à oir. Il meismes, qui demora une piece en la ville por son pelerinage parfere, aprist et aperceut grant partie de la chaitiveté où li Crestien estoient. Il oi dire que li patriarches de la ville estoit preudom et religieus, Siméons avoit non. Si se pensa Pierres qu'il iroit parler à lui et li demanderoit de l'estat des eglises, du clergié et du pueple. Il vint à lui, et, si com il avoit pensé, li demanda de ces choses. Li Patriarches aperceut bien à ses paroles et à sa contenance qu'il estoit hom qui doutoit Dame Dieu, et sages et apercevanz ; si li commença à conter mout à loisir toutes les meseses de la Crestienté. Quant Pierres oi ces douleurs de la bouche au preudome qu'il créoit mout, ne se pot tenir que il ne sospirast mout de parfont, et ploroit mout grosses lermes de pitié, et demandoit mout sovent au Patriarche se l'en porroit metre conseil en cel afere et coment. Li preudom li respondi einsi : « Frere Pierre, sospirs et lermes et prieres a Nostre Sires assez « eues de nous, se il recevoir les vousist ; més nous apercevons bien « que encor ne sunt mie espurgié nostre pechié, ainz savons « certeinnement que nous somes encore en la coupe, quant Nostre « Sires qui est si droituriers nous tient encore en la peine. Més « mout est grant renommée en cest païs que li pueples d'outre « les monz, [nomeément la gent de France,] sont mout bon « crestien et mout ferm ; et por ce, Nostre Sires les tient à cest « jor d'ui en grant pais et en haute poissance. Se cil voloient « avoir pitié de nous, que il en priassent Nostre Seigneur ou en « préissent conseil de nous secorre, nous avons certeinne esperance « que Dame Dieu nous aideroit par eus, et leur envoieroit sa grace « por acomplir nostre besoigne. Car vos véez bien que des Greus « et de l'empire de Costantinoble, qui sunt nostre voisin et einsi « com parent, nous ne poons avoir ne aide ne conseil ; car il sunt « tuit destruit, ne pooir n'ont-il mie de leur terre meismes sostenir « et defendre [b]. » Quant Pierres oi ce, si li respondi en ceste maniere : « Beau douz peres, voirs est ce que vous avez dit de la « terre dont je sui ; car, par la merci Nostre Seigneur, mout y est « la foi Jhesu-Crist mieus tenue et gardée qu'ele n'est en ces « autres terres que j'ai trespassées, puis que je parti de mon « pais ; et je croi certeinnement que se nostres sires li Apostoles et « li prince de nos terres de là d'outre savoient la mesese et le « servage en quoi cil mescréant vous tiennent, je ai esperance en « Dame Dieu et en leur bones volentez que il metroient conseil « et aide en vostre afere. Por ce, vous loeroie [c] une chose, se « vos cuidiez que je die bien : que vous, sanz demorance, envoissiez vos lettres à nostre seigneur l'Apostoile et à l'eglise de « Rome, aus rois et aus princes et aus barons d'Ocident, et que « vos leur feissiez asavoir coment il vos est, et leur criissiez « merci, que il, por Dieu et por la foi, vous secorrussent en tel « maniere que Dame Dieu i eust enneur, et il i eussent preu à « leur ames : et [por ce que vous estes povre gent ne n'avez « mestier de fere grant despens, se vos cuidiez que je fusse sou« fisanz à si grant message,] je, por l'amor de Jhesucrist et por « remission de mes pechiez, enprendroie ceste voie ; et m'offre « bien au travail, et bien vous pramet que je loiaument leur « ferai entendant coment il vous est, se Dame Dieus me meine « jusque là. » Quant li Patriarches oi ce, si ot mout grant joie ; il manda les greigneurs homes de la Crestienté, et clers et lais, et leur dist la bonté et le servise que cil preudom leur offroit. Cil en furent mout lié et mout l'en mercierent. Sanz demeure firent l'escrit, et le li baillerent séelé de leur seaus.

XI. — Pierre l'Ermite'nin Kudüs'e nasıl geldiği.

Size yukarıda birçok ülkeden Kudüs'e hacıların geldiğini açıkça söylemiştim. Diğerlerinin arasında Fransa krallığından, Amiens piskoposluğundan doğmuş olan biri geldi: yani daha önce [ormanlarda] ermişlik yapmış olan ve bu yüzden kendisine Pierre l'Ermite denilen kişi.

Bu kişi beden olarak küçük ve dış görünüşü itibarıyla önemsiz biri gibiydi; lakin harika bir yüreğe, keskin bir zekâya ve iyi bir anlayışa sahipti; ve çok iyi konuşuyordu. Kudüs'ün kapısına geldiğinde bir bezant vergi ödedi ve şehre girdi; çok dindar bir Hristiyanın evinde misafir edildi. Pierre, bilge ve sorgulayan biri olduğundan, ev sahibine şehrin durumunu, Hristiyanların bu inançsızlar altında nasıl davrandıklarını ve efendilerinin onlara nasıl muamele ettiğini uzun uzun sordu. Uzun süredir şehri mekân tutmuş olan ev sahibi, ona geçmiş günlerin gidişatını, Hristiyanlığın nasıl uzun süre ezildiğini ve işitilmesi acı veren kutsal yerlerin nasıl onurunun kırıldığını çok dikkatli bir şekilde anlattı. Hac ibadetini yerine getirmek için şehirde bir süre kalan kendisi de, Hristiyanların içinde bulunduğu sefaletin büyük bir kısmını öğrendi ve fark etti. Şehrin patriğinin dindar ve saygıdeğer bir adam olduğunu, adının Siméon olduğunu duydu. Pierre, gidip onunla konuşmayı, kiliselerin, ruhban sınıfının ve halkın durumunu sormayı düşündü. Onun yanına geldi

ve düşündüğü gibi bu konuları sordu. Patrik, onun sözlerinden ve tavırlarından Tanrı'dan korkan, bilge ve sezgili bir adam olduğunu hemen fark etti; bu yüzden ona Hristiyanlığın tüm sıkıntılarını çok huzurlu bir şekilde anlatmaya başladı. Pierre, çok güvendiği o erdemli adamın ağzından bu acıları duyduğunda, derin derin iç çekmekten kendini alamadı, merhametten büyük gözyaşları döktü ve Patriğe sık sık bu meseleye bir çare bulmanın ve bunun nasıl olabileceğinin mümkün olup olmadığını sordu. Erdemli adam ona şöyle cevap verdi: "Kardeş Pierre, eğer kabul etmek isteseydi, Rabbimiz'e edeceğimiz iç çekişler, gözyaşları ve dualarımız bize yeterdi; lakin günahımızın henüz arınmadığını çok iyi fark ediyoruz, aksine çok iyi biliyoruz ki hâlâ suçluyuz, çünkü o kadar adil olan Rabbimiz bizi hâlâ cezada tutuyor. Lakin bu ülkede dağların ötesindeki halkın, [özellikle de Fransa halkının,] çok iyi Hristiyan ve çok kararlı olduklarına dair çok büyük bir ün vardır; ve bu yüzden Rabbimiz onları bugün hâlâ büyük bir barış ve yüksek bir güç içinde tutmaktadır. Eğer onlar bize acımak isterlerse, Rabbimiz'e dua ederek veya bize yardım edilmesi için fikir vererek, Tanrı'nın onların aracılığıyla bize yardım edeceğine ve işimizi tamamlamak için onlara lütfunu göndereceğine dair kesin bir umudumuz var. Çünkü çok iyi görüyorsunuz ki komşumuz ve akrabamız olan Yunanlılardan ve Konstantinopolis imparatorluğundan ne bir yardım ne de bir öğüt alabiliyoruz; çünkü onların hepsi mahvolmuştur, kendi topraklarını bile koruyup savunacak güçleri yoktur." Pierre bunu duyduğunda ona şu şekilde cevap verdi: "Çok tatlı babam, geldiğim topraklar hakkında söylediklerin gerçektir; çünkü Rabbimiz'in merhameti sayesinde, ülkemden ayrıldığımdan beri geçtiğim diğer tüm topraklandakinden çok daha iyi tutulan ve korunan İsa Mesih'in inancı oradadır; ve kesinlikle inanıyorum ki, eğer efendimiz Papa ve öte diyardaki topraklarımızın prensleri, bu inançsızların sizi tuttuğu sefaleti ve köleliği bilselerdi, Tanrı'ya ve onların iyi niyetlerine olan inancımla, sizin meselenize bir çare ve yardım bulurlardı. Bu yüzden, eğer iyi konuştuğumu düşünüyorsanız, size bir şey tavsiye edeceğim: Gecikmeden mektuplarınızı efendimiz Papa'ya ve Roma kilisesine, Batı'nın krallarına, prenslerine ve baronlarına gönderin, onlara halinizi bildirin ve Tanrı ve inanç için size yardım etmeleri için yalvarın; öyle ki Tanrı bundan onur duysun ve onlar da kendi ruhlarına fayda sağlasınlar. Ve [fakir bir halk olduğunuz ve büyük masraflar yapmaya ihtiyacınız olmadığı için, eğer böylesine büyük bir habere benim yeteceğimi düşünüyorsanız], ben İsa Mesih'in sevgisi ve günahlarımın bağışlanması için bu yolu üstleneceğim; bu zahmete katlanmaya hazırım ve size kesinlikle söz veririm ki, Tanrı bana oraya kadar rehberlik ederse, halinizin nasıl olduğunu onlara sadakatle duyuracağım." Patrik bunu duyduğunda büyük bir sevinç duydu; Hristiyanlığın en büyük adamlarını, ruhban sınıfından ve sıradan halktan kişileri çağırdı ve o erdemli adamın kendilerine sunduğu iyiliği ve hizmeti onlara anlattı. Onlar bundan çok memnun kaldılar ve ona çok teşekkür ettiler. Hiç gecikmeden yazıyı hazırladılar ve mühürleriyle mühürleyerek ona teslim ettiler.

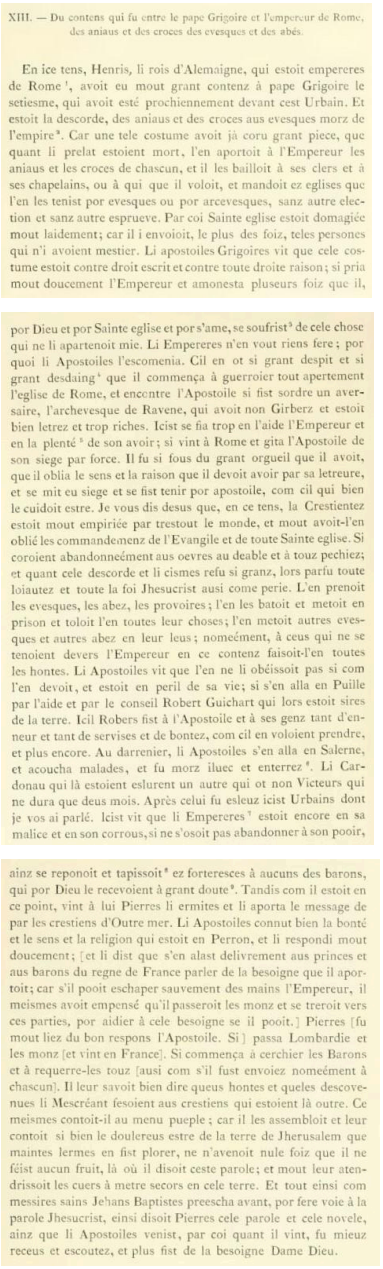
XII. — Coment Pierres li Ermites vient à l'Apostoile por les Crestiens de Surie.

Vraiement est Nostre Sires granz et piteus, ne ne let mie ceus perir qui ont en lui ferme esperance; et quant l'aide faut des homes, lors envoie Dieus la seue : et ce puet-l'en veoir en ceste oevre. Car dont puet-il venir à ce povre home qui estoit despite persone, las et debrisiez de si grant voie, que il osa si grant afere emprendre? Coment pot-il cuidier que Nostre Sires vousist si grant oevre accomplir par lui et delivrer son pueple de la chaitivoison où il avoit esté près de .v.^c^ ans? Més cist hardemenz li venoit de la charité que il avoit en lui, et la foi ovroit en lui, por l'amor que il avoit à ses freres. Por ce, voloit-il abandoner sa vie por delivrer eus de la mort. En icez jors r'avint une chose qui mout li esleva son cuer à porsuivre cele emprise. Car cil bons hom, quant il li orent leur message enchargié, aloit plus sovent que il ne souloit par les sainz leus de la cité; et vint un soir à l'eglise du Sepucre. Si fist s'oroison à mout grant plenté de lermes. Après ce, il s'endormi sur le pavement[1], et lui fu avis que Nostre Sire Jhesucrist venoit devant lui et li encharjoit ce message meismement, et li disoit : « Pierre, lieve sus! haste-toi, et vas seu-

« rement là où tu as empris; car je serai avec toi. Il est tens des-« ormès que ma sainte cité soit netéiée, et que mes gens soient « secoreues. » Pierres s'esveilla en ce, et fu, dès ilec en avant, plus abandonés à la voie, et ausi seur come se la besoigne fust jà fete. Il atorna son erre et ot le congié et la benéiçon du Patriarche. Si descendi à la mer et trova une nef de marchéanz qui voloient passer en Puille. Cil entra enz la nef, ot bon vens, et en pou de tans arriva à Bar[2]. Pierre issi hors et vint par terre à Rome. Il trova eu pais pape Urbain; il le salua de par le Patriarche et les crestiens de Surie; mostra li leur letres, et de boche li dist mout loiaument et mout sagement les doleurs et les viltez où la Crestientez estoit en la Sainte terre, com cil qui certeins estoit de la verité et bien la savoit dire.

XII. — Pierre l'Ermite'nin Suriye Hristiyanları için Papa'ya nasıl geldiği.

Rabbimiz gerçekten de yüce ve merhametlidir; kendisine sıkı bir umut bağlayanların yok olmasına asla izin vermez; ve insanların yardımı tükendiğinde, Tanrı kendi yardımını gönderir: ve bunu bu işte görmek mümkündür. Çünkü önemsiz bir kişi olan, o kadar uzun yoldan yorgun ve bitkin düşmüş bu yoksul adam, nasıl olup da bu kadar büyük bir işe kalkışmaya cesaret edebildi? Rabbimiz'in bu kadar büyük bir işi onun aracılığıyla gerçekleştirmesini ve halkını yaklaşık beş yüz yıldır içinde bulunduğu kölelikten kurtarmasını nasıl düşünebilirdi? Lakin bu cüret ona içinde taşıdığı hayırseverlikten ve kardeşlerine duyduğu sevgi uğruna içinde çalışan inançtan geliyordu. Bu yüzden, onları ölümden kurtarmak için hayatını feda etmek istiyordu. O günlerde, bu girişimi sürdürmesi için onun yüreğini çok fazla kabartan bir olay gerçekleşti. Çünkü o iyi adam, kendisine verilen mesaj yüklendiğinde, şehrin kutsal yerlerini eskisinden daha sık ziyaret ediyordu; ve bir akşam Kabir Kilisesi'ne geldi. Bol miktarda gözyaşı dökerek dua etti. Bundan sonra döşemenin üzerinde uyuyakaldı ve İsa Mesih'in önüne gelerek kendisine aynı mesajı yüklediğini ve şöyle dediğini gördü: "Pierre, ayağa kalk! Acele et ve üstlendiğin yere tek başına git; çünkü ben seninle olacağım. Artık kutsal şehrimin temizlenmesinin ve halkımın kurtarılmasının zamanı geldi." Pierre bu rüyayla uyandı ve o andan itibaren yolculuğuna daha da bağlı, iş zaten bitmiş gibi de emin oldu. Yola hazırlığını yaptı ve Patriğin izin ve hayır duasını aldı. Böylece denize indi ve Apulia'ya geçmek isteyen tüccarlara ait bir gemi buldu. Gemiye bindi, iyi bir rüzgâr yakaladı ve kısa sürede Bari'ye ulaştı. Pierre gemiden indi ve karadan Roma'ya geldi. Orada Papa Urban'ı buldu; onu Patriğin ve Suriye Hristiyanlarının adına selamladı; mektuplarını gösterdi ve gerçeğin ne olduğunu tam olarak bilen ve bunu iyi anlatabilen biri olarak, Hristiyanlığın Kutsal Topraklarda içinde bulunduğu acıları ve aşağılanmaları sözlü olarak çok sadık ve çok bilge bir şekilde ona aktardı.

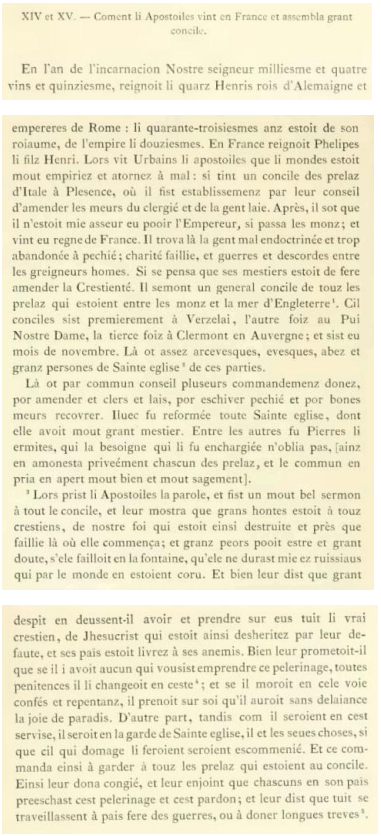
XIII. — Du contens qui fu entre le pape Grigoire et l'empereur de Rome, des aniaus et des croces des evesques et des abés.

En ice tens, Henris, li rois d'Alemaigne, qui estoit empereres de Rome [1], avoit eu mout grant contenz à pape Grigoire le setiesme, qui avoit esté prochiennement devant cest Urbain. Et estoit la descorde, des aniaus et des croces aus evesques morz de l'empire [2]. Car une tele costume avoit jà coru grant piece, que quant li prelat estoient mort, l'en aportoit à l'Empereur les aniaus et les croces de chascun, et il les bailloit à ses clers et à ses chapelains, ou à qui que il voloit, et mandoit ez eglises que l'en les tenist por evesques ou por arcevesques, sanz autre election et sanz autre esprueve. Par coi Sainte eglise estoit domagiée mout laidement; car il i envoioit, le plus des foiz, teles persones qui n'i avoient mestier. Li apostoiles Grigoires vit que cele costume estoit contre droit escrit et contre toute droite raison; si pria mout doucement l'Empereur et amonesta pluseurs foiz que il, por Dieu et por Sainte eglise et por s'ame, se soufrist [3] de cele chose qui ne li apartenoit mie. Li Empereres n'en vout riens fere; por quoi li Apostoiles l'escomenia. Cil en ot si grant despit et si grant desdaing [4] que il commença à guerroier tout apertement l'eglise de Rome, et encontre l'Apostoile si fist sordre un aversaire, l'archevesque de Ravene, qui avoit non Girberz et estoit bien letrez et trop riches. Icist se fia trop en l'aide l'Empereur et en la plenté [5] de son avoir; si vint à Rome et gita l'Apostoile de son siege par force. Il fu si fous du grant orgueil que il avoit, que il oblia le sens et la raison que il devoit avoir par sa letreure, et se mit eu siege et se fist tenir por apostoile, com cil qui bien le cuidoit estre. Je vous dis desus que, en ce tens, la Crestientez estoit mout empiriée par trestout le monde, et mout avoit-l'en oblié les commandemenz de l'Evangile et de toute Sainte eglise. Si coroient abandonneément aus oevres au deable et à touz pechiez; et quant cele descorde et li cismes refu si granz, lors parfu toute loiautez et toute la foi Jhesucrist ausi come perie. L'en prenoit les evesques, les abez, les provoires; l'en les batoit et metoit en prison et toloit l'en toutes leur choses; l'en metoit autres evesques et autres abez en leur leus; nomeément, à ceus qui ne se tenoient devers l'Empereur en ce contenz faisoit-l'en toutes les hontes. Li Apostoiles vit que l'en ne li obéissoit pas si com l'en devoit, et estoit en peril de sa vie; si s'en alla en Puille par l'aide et par le conseil Robert Guichart qui lors estoit sires de la terre. Icil Robers fist à l'Apostoile et à ses genz tant d'enneur et tant de servises et de bontez, com cil en voloient prendre, et plus encore. Au darrenier, li Apostoiles s'en alla en Salerne, et acoucha malades, et fu morz iluec et enterrez [6]. Li Cardonau qui là estoient eslurent un autre qui ot non Victeurs qui ne dura que deus mois. Après celui fu esleuz icist Urbains dont je vos ai parlé. Icist vit que li Empereres [7] estoit encore en sa malice et en son corrous, si ne s'osoit pas abandonner à son pooir, ainz se reponoit et tapissoit [8] ez forteresces à aucuns des barons, qui por Dieu le recevoient à grant doute [9]. Tandis com il estoit en ce point, vint à lui Pierres li ermites et li aporta le message de par les crestiens d'Outre mer. Li Apostoiles connut bien la bonté et le sens et la religion qui estoit en Perron, et li respondi mout doucement; [et li dist que s'en alast delivrement aus princes et aus barons du regne de France parler de la besoigne que il apportoit; car s'il pooit eschaper sauvement des mains l'Empereur, il meismes avoit empensé qu'il passeroit les monz et se treroit vers ces parties, por aidier à cele besoigne se il pooit.] Pierres [fu mout liez du bon respons l'Apostoile. Si] passa Lombardie et les monz [et vint en France]. Si commença à cerchier les Barons et à requerre-les touz [ausi com s'il fust envoiez nomeément à chascun]. Il leur savoit bien dire queus hontes et queles descovenues li Mescréant fesoient aus crestiens qui estoient là outre. Ce meismes contoit-il au menu pueple; car il les assembloit et leur contoit si bien le doulereus estre de la terre de Jherusalem que maintes lermes en fist plorer, ne n'avenoit nule foiz que il ne féist aucun fruit, là où il disoit ceste parole; et mout leur atendrissoit les cuers à metre secors en cele terre. Et tout einsi com messires sains Jehans Baptistes preescha avant, por fere voie à la parole Jhesucrist, einsi disoit Pierres cele parole et cele novele, ainz que li Apostoiles venist, par coi quant il vint, fu mieuz receus et escoutez, et plus fist de la besoigne Dame Dieu.

XIII. — Papa Gregorius ile Roma İmparatoru arasında, piskoposların ve başrahiplerin yüzükleri ile asaları üzerine çıkan anlaşmazlık.

O dönemde, Roma imparatoru olan Almanya kralı Henry, kendisinden kısa bir süre önce Papa olan yedinci Papa Gregorius ile oldukça büyük bir anlaşmazlık yaşadı. Ve anlaşmazlık, imparatorluk topraklarındaki ölen piskoposların yüzükleri ve asaları üzerindeydi. Çünkü uzun süredir şöyle bir gelenek yerleşmişti: Piskoposlar öldüğünde, herkesin yüzükleri ve asaları İmparator'a getirilir, o da onları kendi kâtiplerine ve papazlarına ya da dilediği kişiye verir ve başka hiçbir seçime ve sınamaya tabi tutulmaksızın kiliselere onların piskopos veya başpiskopos olarak tanınmasını emrederdi. Bu yüzden Kutsal Kilise oldukça çirkin bir şekilde zarar görüyordu; çünkü çoğunoluşla oraya hiçbir yetkisi olmayan kişileri gönderiyordu. Papa Gregorius bu geleneğin yazılı hukuka ve her türlü haklı akla aykırı olduğunu gördü; bu yüzden İmparator'a çok tatlı bir şekilde yalvardı ve Tanrı, Kutsal Kilise ve

kendi ruhu için kendisine ait olmayan bu işten vazgeçmesini defalarca öğütledi. İmparator hiçbir şey yapmak istemedi; bunun üzerine Papa onu aforoz etti. İmparator bundan o kadar büyük bir öfke ve kibir duymadı ki, Roma kilisesine karşı açıkça savaş açmaya başladı ve Papa'ya karşı, iyi eğitimli ve çok zengin olan Ravenna Başpiskoposu Guibert adında bir rakip ortaya çıkardı. Bu kişi İmparator'un yardımına ve servetinin çokluğuna çok fazla güveniyordu; bu yüzden Roma'ya geldi ve Papa'yı gücül olarak makamından attı. Sahip olduğu büyük kibirden ötürü o kadar çılgına dönmüştü ki, sahip olduğu bilgiden dolayı taşıması gereken akıl ve mantığı unuttu, makama oturdu ve kendini haklı olduğunu sandığı gibi papa ilan etti. Size yukarıda, o dönemde Hristiyanlığın bütün dünyada oldukça kötüleştiğini, İncil'in ve tüm Kutsal Kilise'nin emirlerinin büyük ölçüde unutulduğunu söylemiştim. İnsanlar kendilerini tamamen şeytanın işlerine ve her türlü günaha kaptırmışlardı; ve bu anlaşmazlık ile şism o kadar büyüdüğünde, bütün sadakat ve İsa Mesih'in inancı neredeyse yok olmuş gibiydi. Piskoposlar, başrahipler, papazlar tutuluyor; dövülüyor, hapse atılıyor ve bütün malları gasp ediliyordu; yerlerine başka piskoposlar ve başrahipler getiriliyordu; özellikle de bu anlaşmazlıkta İmparator'un yanında yer almayanlara her türlü utanç reva görülüyordu. Papa, kendisine gerektiği gibi itaat edilmediğini ve hayatının tehlikede olduğunu gördü; bu yüzden o sırada toprakların efendisi olan Robert Guichard'ın yardımı ve tavsiyesiyle Apulia'ya gitti. Bu Robert, Papa'ya ve adamlarına o kadar çok onur, hizmet ve iyilik yaptı ki, istediklerinden bile fazlasını verdiler. Sonunda Papa Salerno'ya gitti, orada hastalandı, öldü ve oraya defnedildi. Orada bulunan kardinaller, iki ay süren Victor adındaki başka birini seçtiler. Ondan sonra size bahsettiğim bu Urban seçildi. Bu kişi İmparator'un hâlâ kötülük ve öfke içinde olduğunu gördü, bu yüzden kendi gücüne güvenmeye cesaret edemedi, aksine Tanrı korkusuyla onu büyük bir korku içinde kabul eden bazı baronların kalelerinde saklanıyor ve siniyordu. O bu durumdayken, Pierre l'Ermite yanına geldi ve denizaşırı Hristiyanların mesajını ona getirdi. Papa, Pierre'de bulunan iyiliği, zekâyı ve dindarlığı çok iyi bildiği için ona çok tatlı bir şekilde cevap verdi; [ve ona, getirdiği iş hakkında konuşmak üzere Fransa krallığının prenslerine ve baronlarına derhal gitmesini söyledi; çünkü eğer İmparator'un ellerinden sağ salim kurtulabilirse, kendisi de dağları aşıp mümkün olursa bu işe yardım etmek için bu taraflara gelmeyi düşünmüştü]. Pierre [Papa'nın bu iyi cevabından ötürü çok sevinç duydu. Böylece] Lombardiya'yı ve dağları geçti [ve Fransa'ya geldi]. Baronları aramaya ve hepsinden talepte bulunmaya başladı [sanki özellikle her birine gönderilmiş gibi]. Orada bulunan Hristiyanlara inançsızların ne kadar büyük utançlar ve hakaretler yaptığını onlara çok iyi anlatabiliyordu. Aynı şeyleri sıradan halka da anlatıyordu; çünkü onları topluyor ve Kudüs topraklarının o acıklı halini onlara o kadar güzel anlatıyordu ki, birçok kişinin gözyaşı dökmesine neden oluyordu, bu sözü söylediği hiçbir yer karşılıksız kalmıyordu ve o toprağa yardım eli uzatmaları için kalplerini çok fazla yumuşatıyordu. Ve tıpkı Aziz Vaftizci Yahya'nın İsa Mesih'in sözüne yol açmak için önceden vaaz vermesi gibi, Pierre de Papa gelmeden önce bu sözü ve bu haberi söylüyordu, öyle ki Papa geldiğinde daha iyi karşılandı, dinlendi ve Tanrı'nın işini daha çok ilerletti.

XIV et XV. — Coment li Apostoiles vint en France et assembla grant concile.

En l'an de l'incarnacion Nostre seigneur milliesme et quatre vins et quinziesme, reignoit li quarz Henris rois d'Alemaigne et empereres de Rome : li quarante-troisiesmes anz estoit de son roiaume, de l'empire li douziesmes. En France reignoit Phelipes li filz Henri. Lors vit Urbains li apostoiles que li mondes estoit mout empiriez et atornez à mal : si tint un concile des prelaz d'Itale à Plesence, où il fist establissemenz par leur conseil d'amender les meurs du clergié et de la gent laie. Après, il sot que il n'estoit mie asseur eu pooir l'Empereur, si passa les monz ; et vint eu regne de France. Il trova là la gent mal endoctrinée et trop abandonée à pechié ; charité faillie, et guerres et descordes entre les greigneurs homes. Si se pensa que ses mestiers estoit de fere amender la Crestienté. Il semont un general concile de touz les prelaz qui estoient entre les monz et la mer d'Engleterre[1]. Cil conciles sist premierement à Verzelai, l'autre foiz au Pui Nostre Dame, la tierce foiz à Clermont en Auvergne ; et sist eu mois de novembre. Là ot assez arcevesques, evesques, abez et granz persones de Sainte eglise[2] de ces parties.

Là ot par commun conseil pluseurs commandemenz donez, por amender et clers et lais, por eschiver pechié et por bones meurs recovrer. Iluec fu reformée toute Sainte eglise, dont elle avoit mout grant mestier. Entre les autres fu Pierres li ermites, qui la besoigne qui li fu enchargiée n'oblia pas, [ainz en amonesta priveément chascun des prelaz, et le commun en pria en apert mout bien et mout sagement].

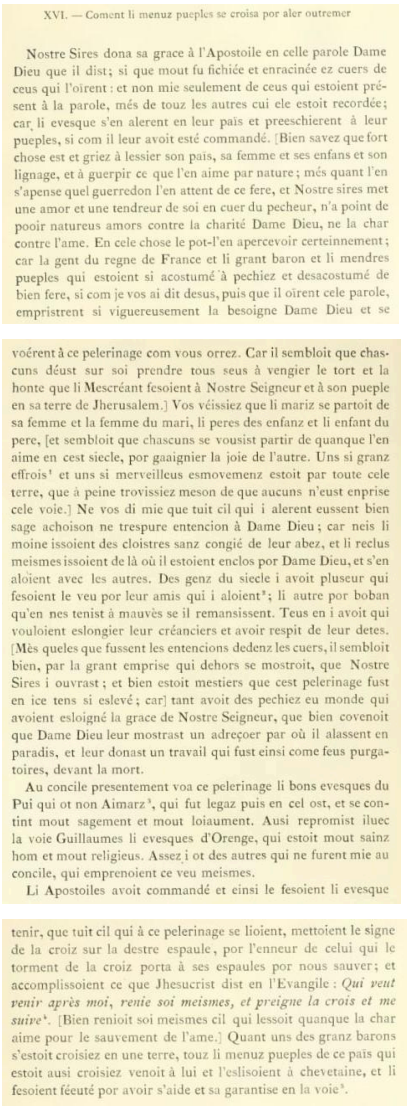
[3] Lors prist li Apostoiles la parole, et fist un mout bel sermon à tout le concile, et leur mostra que grans hontes estoit à touz crestiens, de nostre foi qui estoit einsi destruite et près que faillie là où elle commença ; et granz peors pooit estre et grant doute, s'ele failloit en la fontaine, qu'ele ne durast mie ez ruissiaus qui par le monde en estoient coru. Et bien leur dist que grant despit en deussent-il avoir et prendre sur eus tuit li vrai crestien, de Jhesucrist qui estoit ainsi desheritez par leur defaute, et ses pais estoit livrez à ses anemis. Bien leur prometoit-il que se il i avoit aucun qui vousist emprendre ce pelerinage, toutes penitences il li changeoit en ceste[4] ; et se il moroit en cele voie confés et repentanz, il prenoit sur soi qu'il auroit sans delaiance la joie de paradis. D'autre part, tandis com il seroient en cest servise, il seroit en la garde de Sainte eglise, il et les seues choses, si que cil qui domage li feroient seroient escommenié. Et ce commanda einsi à garder à touz les prelaz qui estoient au concile. Einsi leur dona congié, et leur enjoint que chascuns en son pais preeschast cest pelerinage et cest pardon ; et leur dist que tuit se traveillassent à pais fere des guerres, ou à doner longues treves[5].

XIV ve XV. — Papa'nın Fransa'ya nasıl geldiği ve büyük bir konsil topladığı.

Rabbimiz'in enkarne olmasından (dünyaya gelişinden) sonraki bin dörtyüz on beşinci yılda, Almanya kralı ve Roma imparatoru dördüncü Henry hükmediyordu: saltanatının kırk üçüncü, imparatorluğunun ise on ikinci yılıydı. Fransa'da ise Henry'nin oğlu Philip hükmediyordu. Papa Urban, dünyanın büyük ölçüde bozulduğunu ve kötülüğe mey Ettiğini gördü; bu yüzden İtalya'nın piskoposlarını Piacenza'da bir konsilde topladı ve onların tavsiyesiyle hem ruhban sınıfının hem de sıradan halkın ahlakını düzeltmek için kararlar aldı. Ardından, İmparator'un gücü altında güvende olmadığını bildiği için dağları aştı ve Fransa krallığına geldi. Orada halkın kötü eğitilmiş ve günaha çok fazla batmış olduğunu buldu: hayırseverlik kalmamıştı, en büyük adamlar arasında savaşlar ve anlaşmazlıklar vardı. Bu yüzden Hristiyanlığı düzeltmenin kendi görevi olduğunu düşündü. Dağlar ile İngiltere denizi arasında kalan tüm piskoposların katıldığı genel bir konsil topladı. Bu konsiller sırasıyla önce Vézelay'da, ikinci kez Le Puy-en-Velay'da, üçüncü kez Auvergne'deki Clermont'ta toplandı; ve kasım ayında gerçekleşti. Orada bu bölgelerden gelen pek çok başpiskopos, piskopos, başrahip ve Kutsal Kilise'nin büyük ileri gelenleri vardı. Orada ortak kararla, hem ruhban sınıfını hem de sıradan halkı düzeltmek, günahtan kaçınmak ve iyi ahlakı yeniden kazanmak için birçok emir verildi. Orada, çok büyük bir ihtiyaç içinde olan bütün Kutsal Kilise yeniden biçimlendirildi. Diğerlerinin yanı sıra, kendisine verilen görevi unutmayan Pierre l'Ermite de orada vesile oldu; [aksine piskoposların her biriyle özel olarak konuştu ve genel olarak hepsinden çok iyi ve çok bilgece bir şekilde açıkça rica etti].

[Daha sonra Papa sözü aldı ve bütün konsile çok güzel bir vaaz verdi; onlara, inancımızın başladığı yerde böyle yıkılmış ve neredeyse yok olmuş olmasının bütün

gerçek Hristiyanlar için büyük bir utanç olduğunu gösterdi; eğer kaynak kurursa, dünyanın içinde dolaştığı akarsularda da bunun sürmeyeceğinden büyük bir korku ve endişe duyulabileceğini belirtti]. Ve onlara açıkça söyledi ki, İsa Mesih'in kendi kusurları yüzünden böyle mirasından mahrum bırakılması ve ülkesinin düşmanlarına teslim edilmesi karşısında bütün gerçek Hristiyanların büyük bir öfke duyup bunu üzerlerine alması gerekiyordu. Onlara açıkça söz verdi ki, eğer aralarından bu hac yolculuğunu üstlenmek isteyen biri olursa, bütün kefaretlerini bununla değiştirecekti; ve eğer bu yolda günahlarını itiraf etmiş ve tövbe etmiş olarak ölürse, gecikmeksizin cennetin sevincine kavuşacağını üzerine alıyordu. Öte yandan, bu hizmette oldukları süre boyunca kendisinin ve mallarının Kutsal Kilise'nin koruması altında olacağını, onlara zarar verenlerin aforoz edileceğini belirtti. Ve konsilde bulunan bütün piskoposlara bunu korumalarını emretti. Böylece onlara izin verdi ve her birinin kendi ülkesinde bu hac yolculuğunu ve bu affı vaaz etmesini buyurdu; ve onlardan savaşlara barış getirmek ya da uzun ateşkesler vermek için çalıştaylar yapmalarını istedi.

XVI. — Coment li menuz pueples se croisa por aler outremer

Nostre Sires dona sa grace à l'Apostoile en celle parole Dame Dieu que il dist; si que mout fu fichiée et enracinée ez cuers de ceus qui l'oïrent : et non mie seulement de ceus qui estoient présent à la parole, més de touz les autres cui ele estoit recordée; car li evesque s'en alerent en leur païs et preeschierent à leur pueples, si com il leur avoit esté commandé. [Bien savez que fort chose est et griez à lessier son pais, sa femme et ses enfans et son lignage, et à guerpir ce que l'en aime par nature; més quant l'en s'apense quel guerredon l'en attent de ce fere, et Nostre sires met une amor et une tendreur de soi en cuer du pecheur, n'a point de pooir natureus amors contre la charité Dame Dieu, ne la char contre l'ame. En cele chose le pot-l'en apercevoir certeinnement; car la gent du regne de France et li grant baron et li mendres pueples qui estoient si acostumé à pechiez et desacostumé de bien fere, si com je vos ai dit desus, puis que il oïrent cele parole, empristrent si viguereusement la besoigne Dame Dieu et se voérent à ce pelerinage com vous orrez. Car il sembloit que chascuns déust sur soi prendre tous seus à vengier le tort et la honte que li Mescréant fesoient à Nostre Seigneur et à son pueple en sa terre de Jherusalem.] Vos véissiez que li mariz se partoit de sa femme et la femme du mari, li peres des enfanz et li enfant du pere, [et sembloit que chascuns se vousist partir de quanque l'en aime en cest siecle, por gaaignier la joie de l'autre. Uns si granz effrois[1] et uns si merveilleus esmovemenz estoit par toute cele terre, que à peine trovissiez meson de que aucuns n'eust enprise cele voie.] Ne vos di mie que tuit cil qui i alerent eussent bien sage achoison ne trespure entencion à Dame Dieu; car neis li moine issoient des cloistres sanz congié de leur abez, et li reclus meismes issoient de là où il estoient enclos por Dame Dieu, et s'en aloient avec les autres. Des genz du siecle i avoit pluseur qui fesoient le veu por leur amis qui i aloient[2]; li autre por boban qu'en nes tenist à mauvès se il remansissent. Teus en i avoit qui vouloient eslongier leur créanciers et avoir respit de leur detes. [Mès queles que fussent les entencions dedenz les cuers, il sembloit bien, par la grant emprise qui dehors se mostroit, que Nostre Sires i ouvrast; et bien estoit mestiers que cest pelerinage fust en ice tens si eslevé; car] tant avoit des pechiez eu monde qui avoient esloigné la grace de Nostre Seigneur, que bien covenoit que Dame Dieu leur mostrast un adreçoer par où il alassent en paradis, et leur donast un travail qui fust einsi come feus purgatoires, devant la mort.

Au concile presentement voa ce pelerinage li bons evesques du Pui qui ot non Aimarz[3], qui fut legaz puis en cel ost, et se contint mout sagement et mout loiaument. Ausi repromist iluec la voie Guillaumes li evesques d'Orenge, qui estoit mout sainz hom et mout religieus. Assez i ot des autres qui ne furent mie au concile, qui emprenoient ce veu meismes.

Li Apostoiles avoit commandé et einsi le fesoient li evesque tenir, que tuit cil qui à ce pelerinage se lioient, mettoient le signe de la croiz sur la destre espaule, por l'enneur de celui qui le torment de la croiz porta à ses espaules por nous sauver; et accomplissoient ce que Jhesucrist dist en l'Evangile : *Qui veut venir après moi, renie soi meismes, et preigne la crois et me suive*[4]. [Bien renioit soi meismes cil qui lessoit quanque la char aime pour le sauvement de l'ame.] Quant uns des granz barons s'estoit croisiez en une terre, touz li menuz pueples de ce païs qui estoit ausi croisiez venoit à lui et l'eslisoient à chevetaine, et li fesoient féeuté por avoir s'aide et sa garantise en la voie[5].

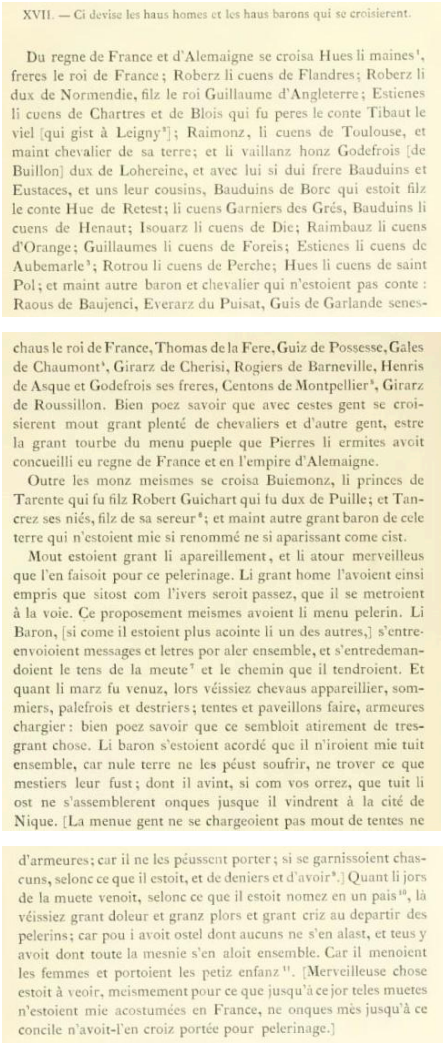
XVI. — Sıradan halkın denizaşırı sefere gitmek için nasıl Haç kuşanıp haçlı olduğu.

Rabbimiz, Papa'ya söylediği o sözde kendi lütfunu bahşetti; öyle ki bunu işitenlerin kalplerine çok güçlü bir şekilde kazındı ve kök saldı: ve yalnızca o sözü bizzat dinleyenler değil, kendisine aktarıldığı diğer bütün herkes de etkilendi; çünkü piskoposlar kendi ülkelerine geri döndüler ve kendilerine buyrulduğu gibi halklarına vaaz verdiler. [Kendi ülkeni, karını, çocuklarını ve soy sopunu terk etmenin, doğa gereği sevdiğin şeylerden vazgeçmenin çok zor ve ağır bir şey olduğunu gayet iyi bilirsiniz; lakin insan bunu yapmaktan ne kadar büyük bir ödül bekleyeceğini düşündüğünde, ve Rabbimiz günahkârın kalbine kendi sevgisini ve şefkatini koyduğunda, doğa sevgisinin Tanrı'nın sevgisine karşı, ya da bedenin ruha karşı hiçbir gücü kalmaz]. Bu durum kesinlikle fark edilebilirdi; çünkü Fransa krallığının halkı, büyük baronlar ve günah işlemeye o kadar alışmış, iyilik yapmaktan o kadar uzak olan sıradan halk bile, yukarıda size söylediğim gibi, bu sözü işittikten sonra Tanrı'nın işine öyle büyük bir güçle sarıldılar ki, sanki göreceğiniz üzere kendilerini bu hac yolculuğuna adadılar. [Öyle ki, sanki herkes Kudüs topraklarında inançsızların Yüce Rab'be ve onun halkına yaptığı haksızlığı ve utancı bizzat tek başına intikam almak üzere üstlenmeliymiş gibi görünüyordu.] Kocanın karısından, karının kocadan, babanın çocuktan ve çocuğun babadan ayrıldığını görürdünüz; [ve sanki herkes diğerinin sevincini kazanabilmek için bu asırda sevdiği ne varsa ondan ayrılmak istiyordu]. Bütün bu topraklar üzerinde öyle büyük bir dehşet ve olağanüstü bir hareketlilik vardı ki, bu yolu üstlenmemiş kimsenin neredeyse hiç bulunmadığı bir ev bulmak zordu. Oraya gidenlerin hepsinin çok bilgece bir nedene ya da Tanrı'ya karşı kusursuz bir niyete sahip olduğunu söylemiyorum; çünkü keşişler bile başrahiplerinin izni olmadan manastırlardan çıkıyorlardı, hatta Tanrı için kapandıkları yerlerde mahsur kalmış olanlar bile oradan çıkıp diğerleriyle birlikte gidiyorlardı. Dünyevi halktan bazıları oraya giden dostları için adaqda bulunuyorlardı; başkaları kalırlarsa kötü biri olarak görülmemek için övünç uğruna gidiyordu. Alacaklılarından uzaklaşmak ve borçlarına nefes aldırmak isteyenler bile vardı. [Lakin kalplerin içindeki niyetler ne olursa olsun, dışarıda görünen bu büyük girişimden ötürü Rabbimiz'in orada çalıştığı açıkça belli oluyordu; ve bu hac yolculuğunun o dönemde bu kadar yüceltilmesi gerçekten de gerekeliydi; çünkü dünyada] Yüce Rab'bin lütfunu uzaklaştırmış o kadar çok günah vardı ki, Tanrı'nın onlara cennete gidecekleri bir rehber göstermesi ve ölümden önce onları adeta bir arındırıcı ateş gibi olacak bir zahmetle buluşturması çok yerindeydi.

Konsilde bu hac yolculuğunu ilk onaylayanlar arasında, daha sonra o orduta elçi olan ve çok bilge ve çok sadık bir şekilde hareket eden Le Puy piskoposu Adhemar vardı. Aynı şekilde, çok dindar ve mukaddes bir adam olan Orange piskoposu William da bu yolu tekrar üstlendi. Konsilde bulunmamış olanlardan da bu aynı adakta bulunan pek çok kişi vardı.

Papa buyurmuştu ve piskoposlar da öyle yapıyorlardı: Bu hac yolculuğuna bağlanan herkes, bizi kurtarmak için çarmıhın azabını omuzlarında taşıyan o kişinin onuruna sağ omuzlarının üzerine haç işaretini koyuyorlardı; ve İsa Mesih'in İncil'de söylediği şu sözü yerine getiriyorlardı: "Kim ardımdan gelmek isterse, kendini inkâr etsin, çarmıhını alıp beni izlesin." [Ruhun kurtuluşu için bedenin sevdiği her şeyi terk eden kişi kendini gerçekten inkâr etmiş oluyordu]. Büyük baronlardan biri bir ülkede haç

kuşandığında, o ülkenin haç kuşanmış olan bütün sıradan halkı onun yanına gelir, onu komutan olarak seçer ve yolda yardım ve koruma görebilmek için ona sadakat yemin ederlerdi.

XVII. — Ci devise les haus homes et les haus barons qui se croisierent.

Du regne de France et d'Alemaigne se croisa Hues li maines[1], freres le roi de France; Roberz li cuens de Flandres; Roberz li dux de Normendie, filz le roi Guillaume d'Angleterre; Estienes li cuens de Chartres et de Blois qui fu peres le conte Tibaut le viel [qui gist à Leigny*]; Raimonz, li cuens de Toulouse, et maint chevalier de sa terre; et li vaillanz honz Godefrois [de Buillon] dux de Lohereine, et avec lui si dui frere Bauduins et Eustaces, et uns leur cousins, Bauduins de Borc qui estoit filz le conte Hue de Retest; li cuens Garniers des Grés, Bauduins li cuens de Henaut; Isouarz li cuens de Die; Raimbauz li cuens d'Orange; Guillaumes li cuens de Foreis; Estienes li cuens de Aubemarle[3]; Rotrou li cuens de Perche; Hues li cuens de saint Pol; et maint autre baron et chevalier qui n'estoient pas conte : Raous de Baujenci, Everarz du Puisat, Guis de Garlande seneschaus le roi de France, Thomas de la Fere, Guiz de Possesse, Gales de Chaumont[4], Girarz de Cherisi, Rogiers de Barneville, Henris de Asque et Godefrois ses freres, Centons de Montpellier[5], Girarz de Roussillon. Bien poez savoir que avec cestes gent se croisierent mout grant plenté de chevaliers et d'autre gent, estre la grant tourbe du menu pueple que Pierres li ermites avoit concueilli eu regne de France et en l'empire d'Alemaigne.

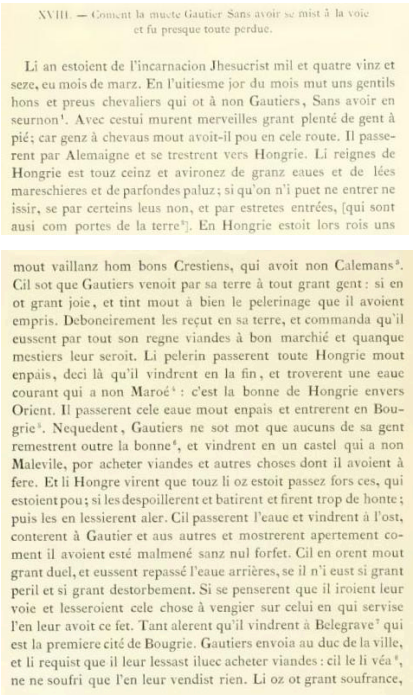
Outre les monz meismes se croisa Buiemonz, li princes de Tarente qui fu filz Robert Guichart qui fu dux de Puille; et Tancrez ses niés, filz de sa sereur[6]; et maint autre grant baron de cele terre qui n'estoient mie si renommé ne si aparissant come cist.

Mout estoient grant li apareillement, et li atour merveilleus que l'en faisoit pour ce pelerinage. Li grant home l'avoient einsi empris que sitost com l'ivers seroit passez, que il se metroient à la voie. Ce proposement meismes avoient li menu pelerin. Li Baron, [si come il estoient plus acointe li un des autres,] s'entre-envoioient messages et letres por aler ensemble, et s'entredemandoient le tens de la meute[7] et le chemin que il tendroient. Et quant li marz fu venuz, lors véissiez chevaus appareillier, sommiers, palefrois et destriers; tentes et paveillons faire, armeures chargier : bien poez savoir que ce sembloit atirement de tres-grant chose. Li baron s'estoient acordé que il n'iroient mie tuit ensemble, car nule terre ne les péust soufrir, ne trover ce que mestiers leur fust; dont il avint, si com vos orrez, que tuit li ost ne s'assemblerent onques jusque il vindrent à la cité de Nique. [La menue gent ne se chargeoient pas mout de tentes ne d'armeures; car il ne les péussent porter; si se garnissoient chascuns, selonc ce que il estoit, et de deniers et d'avoir[8].] Quant li jors de la muete venoit, selonc ce que il estoit nomez en un pais[10], là véissiez grant doleur et granz plors et grant criz au departir des pelerins; car pou i avoit ostel dont aucuns ne s'en alast, et teus y avoit dont toute la mesnie s'en aloit ensemble. Car il menoient les femmes et portoient les petiz enfanz[11]. [Merveilleuse chose estoit à veoir, meismement pour ce que jusqu'à ce jor teles muetes n'estoient mie acostumées en France, ne onques mès jusqu'à ce concile n'avoit-l'en croiz portée pour pelerinage.]

XVII. — Haç kuşanmış olan ulu kişilerin ve ulu baronların kimler olduğunu anlatır.

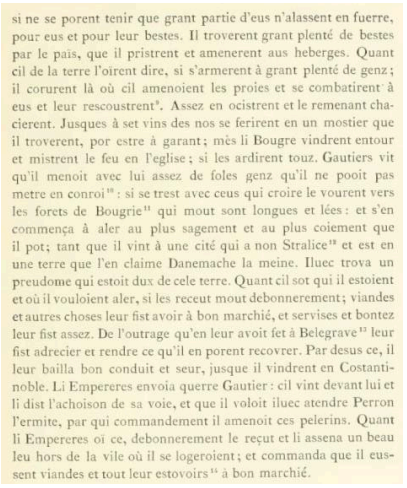
Fransa krallığından ve Almanya'dan haç kuşanıp haçlı olanlar şunlardır: Fransa kralının kardeşi Büyük Hugh (Hues li maines); Flanders kontu Robert; İngiltere kralı William'ın oğlu, Normandiya dükü Robert; yaşlı kont Thibaut'nun babası olan Chartres ve Blois kontu Stephen; Toulouse kontu Raymond ve kendi toprağından birçok şövalye; Lorrain dükü, değerli soylu Godefroi [de Buillon] ve onunla birlikte iki kardeşi Baudouin ve Eustace, ve onların kuzeni, Retest kontu Hugh'nun oğlu Borclu Baudouin; Grés kontu Garnier, Henaut kontu Baudouin; Die kontu Isouard; Orange kontu Rambaut; Foreis kontu Guillaume; Aubemarle kontu Stephen; Perche kontu Rotrou; Saint Pol kontu Hugh; ve kont olmayan diğer pek çok baron ve şövalye: Fransa kralının başmabeyincisi Baujenci'li Raoul, Puisat'lı Everard, Guis de Garlande, La Ferere'li Thomas, Guiz de Poscesse, Chaumont'lu Gales, Cherisi'li Girar, Barneville'li Rogier, Henri ve kardeşi Godefroi, Montpellier'li Centon, Roussillon'lu Girar. Çok iyi bilirsiniz ki, Pierre l'Ermite'in Fransa krallığında ve

Almanya imparatorluğunda topladığı sıradan halk kalabalığının yanı sıra, bu insanlarla birlikte haç kuşanacak çok sayıda şövalye ve başka halklar da vardı. Dağların ötesinde ise, Apulia dükü Robert Guichard'ın oğlu, Tarente prensi Bohemund; onun kız kardeşinin oğlu, yeğeni Tancred; ve o topraklardan olup bunlar kadar ünlü ve göz önünde olmayan diğer pek çok ulu baron haç kuşandı.
Bu hac yolculuğu için yapılan hazırlıklar ve düzenlemeler son derece büyüktü. Ulu kişiler bu yolculuğu, kış geçer geçmez yola koyulacak şekilde üstlenmişlerdi. Aynı plan sıradan hacılar için de geçerliydi. Baronlar, [birbirlerini daha iyi tanıdıkları için,] birlikte hareket etmek üzere birbirlerine haberler ve mektuplar gönderiyor, hareket zamanını ve izleyecekleri yolu birbirlerine soruyorlardı. Mart ayı geldiğinde, atların, yük hayvanlarının, binek atlarının ve savaş atlarının hazırlandığını, çadırların ve otağların kurulduğunu, zırhların yüklendiğini görürdünüz: gayet iyi bilirsiniz ki bu, çok büyük bir hazırlık gibi görünüyordu. Baronlar, hiçbir toprak biriminin onları taşıyamayacağını ve ihtiyaç duydukları şeyi bulamayacağını kararlaştırmışlardı; bu yüzden, duyacağınız üzere, tüm ordu İznik şehrine varana kadar hiçbir zaman tamamen bir arada toplanmadı. [Sıradan halk yanlarında pek fazla çadır veya zırh taşıyamıyordu, çünkü bunları taşıyabilecek güçleri yoktu; bu yüzden herkes kendi durumuna göre yanında para ve mal taşıyarak hazırlanıyordu.] Hareket günü bir ülkede ne zaman duyurulsa, hacıların ayrılışındaki büyük acıyı, büyük ağlamaları ve çığlıkları orada görürdünüz; çünkü içlerinde kimsenin gitmediği ev neredeyse yok gibiydi, hatta bazı yerlerde bütün hane halkı birlikte yola çıkıyordu. [Çocuklarını taşıyan kadınlar da yanlarında kadınları götürüyorlardı: [Görmek gerçekten harika bir şeydi, özellikle de o güne kadar Fransa'da böyle göçlerin alışılmamış olması ve bu konsüle kadar hac için asla haç taşınmamış olması sebebiyle.]]

XVIII. — Coment la mucte Gautier Sans avoir se mist à la voie et fu presque toute perdue.

Li an estoient de l'incarnacion Jhesucrist mil et quatre vinz et seze, eu mois de marz. En l'uitiesme jor du mois mut uns gentils hons et preus chevaliers qui ot à non Gautiers, Sans avoir en seurnon[1]. Avec cestui murent merveilles grant plenté de gent à pié; car genz à chevaus mout avoit-il pou en cele route. Il passerent par Alemaigne et se trestrent vers Hongrie. Li reignes de Hongrie est touz ceinz et avironez de granz eaues et de lées mareschieres et de parfondes paluz; si qu'on n'i puet ne entrer ne issir, se par certeins leus non, et par estretes entrées, [qui sont ausi com portes de la terre[2]]. En Hongrie estoit lors rois uns mout vaillanz hom bons Crestiens, qui avoit non Calemans[3]. Cil sot que Gautiers venoit par sa terre à tout grant gent: si en ot grant joie, et tint mout à bien le pelerinage que il avoient empris. Deboneirement les reçut en sa terre, et commanda qu'il eussent par tout son regne viandes à bon marchié et quanque mestiers leur seroit. Li pelerin passerent toute Hongrie mout enpais, deci là qu'il vindrent en la fin, et troverent une eauc courant qui a non Maroé[4]: c'est la bonne de Hongrie envers Orient. Il passerent cele eaue mout enpais et entrerent en Bougrie[5]. Nequedent, Gautiers ne sot mot que aucuns de sa gent remestrent outre la bonne[6], et vindrent en un castel qui a non Malevile, por acheter viandes et autres choses dont il avoient à fere. Et li Hongre virent que touz li oz estoit passez fors ces, qui estoient pou; si les despoillerent et batirent et firent trop de honte; puis les en lessierent aler. Cil passerent l'eaue et vindrent à l'ost, conterent à Gautier et aus autres et mostrerent apertement coment il avoient esté malmené sanz nul forfet. Cil en orent mout grant duel, et eussent repassé l'eaue arrières, se il n'i eust si grant peril et si grant destorbement. Si se penserent que il iroient leur voie et lesseroient cele chose à vengier sur celui en qui servise l'en leur avoit ce fet. Tant alerent qu'il vindrent à Belegrave[7] qui est la premiere cité de Bougrie. Gautiers envoia au duc de la ville, et li requist que il leur lessast iluec acheter viandes: cil le li véa[8], ne ne soufri que l'en leur vendist rien. Li oz ot grant soufrance,

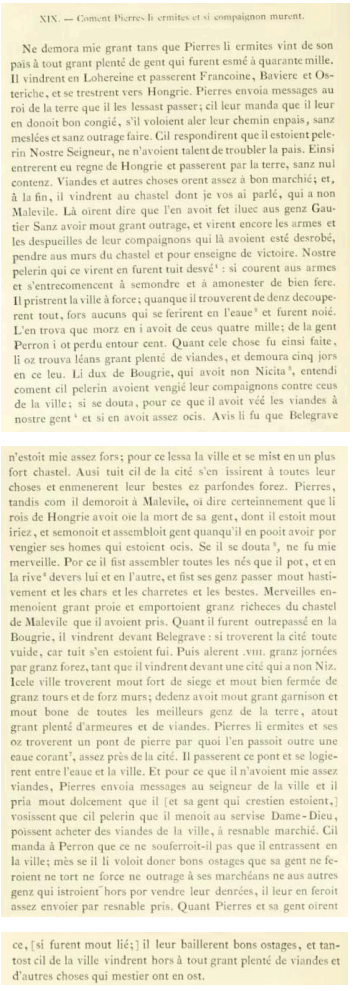

si ne se porent tenir que grant partie d'eus n'alassent en fuerre, pour eus et pour leur bestes. Il troverent grant plenté de bestes par le pais, que il pristrent et amenerent aus heberges. Quant cil de la terre l'oirent dire, si s'armerent à grant plenté de genz; il corurent là où cil amenoient les proies et se combatirent à eus et leur rescoustrent[9]. Assez en ocistrent et le remenant chacierent. Jusques à set vins des nos se ferirent en un mostier que il troverent, por estre à garant; mès li Bougre vindrent entour et mistrent le feu en l'eglise; si les ardirent touz. Gautiers vit qu'il menoit avec lui assez de foles genz qu'il ne pooit pas metre en conroi[10]: si se trest avec ceus qui croire le vourent vers les forets de Bougrie[11] qui mout sont longues et lées: et s'en commença à aler au plus sagement et au plus coiement que il pot; tant que il vint à une cité qui a non Stralice[12] et est en une terre que l'en claime Danemache la meine. Iluec trova un preudome qui estoit dux de cele terre. Quant cil sot qui il estoient et où il vouloient aler, si les receut mout debonnerement; viandes et autres choses leur fist avoir à bon marchié, et servises et bontez leur fist assez. De l'outrage qu'en leur avoit fet à Belegrave[13] leur fist adrecier et rendre ce qu'il en porent recovrer. Par desus ce, il leur bailla bon conduit et seur, jusque il vindrent en Costantinoble. Li Empereres envoia querre Gautier: cil vint devant lui et li dist l'achoison de sa voie, et que il voloit iluec atendre Perron l'ermite, par qui commandement il amenoit ces pelerins. Quant li Empereres oi ce, debonnerement le reçut et li assena un beau leu hors de la vile où il se logeroient; et commanda que il eussent viandes et tout leur estovoirs[14] à bon marchié.

XVIII. — Yoksuz Gautier'nin (Gautier Sans-Avoir) birliğinin yola nasıl koyulduğu ve neredeyse tamamen yok olduğu.

İsa Mesih'in dünyaya gelişinden sonraki bin dörtyüz on altıncı yılda, mart ayında. Ayın sekizinci gününde, soyu temiz ve cesur bir şövalye olan, lakabı Yoksuz (Sans Avoir) olan Gautier adında biri yola çıktı. Onunla birlikte yaya olarak harika kalabalıkta insan hareket etti; çünkü bu güzergâhta atlı insan çok azdı. Almanya'dan geçerek Macaristan'a doğru yöneldiler. Macaristan krallığı baştan başa büyük sularla, geniş bataklıklarla ve derin bataklık alanlarla çevrilidir; öyle ki belirli yerler ve dar girişler [ki bunlar ülkenin kapıları gibidir] olmasa içeri girmek veya dışarı çıkmak mümkün değildir. O sırada Macaristan'da Kalman adında çok değerli ve iyi bir Hristiyan kral hüküm sürüyordu. Bu kişi Gautier'nin çok kalabalık bir halkla kendi topraklarından geçmekte olduğunu öğrendi: bundan büyük bir sevinç duydu ve üstlendikleri hac yolculuğunu çok olumlu karşıladı. Onları kendi topraklarında hayırhahlıkla kabul etti ve bütün krallığı boyunca yiyeceklerin ucuz fiyatla ve ihtiyaç duydukları her şeyin temin edilmesini emretti. Hacılar Macaristan'ı büyük bir huzurla geçtiler, ta ki sonuna gelip Doğu'ya doğru Macaristan'ın sınırı olan Maroe adında akarsu bulan bir nehir bulana dek. Bu suyu büyük bir huzurla geçip Bulgaristan'a girdiler. Ne var ki Gautier, kendi halkından bazı kimselerin sınırın ötesinde kaldığından habersizdi; bu insanlar, yiyecek ve yapmaları gereken diğer şeyleri satın almak için Malevile adındaki bir kaleye gittiler. Oradaki Macarlar, geride kalan ve sayıları az olan bütün ordunun geçtiğini görünce, onları soyup dövdüler ve pek çok utanca maruz bıraktılar; ardından gitmelerine izin verdiler. Bu kişiler suyu geçip ordugâha geldiler, Gautier'ye ve diğerlerine başlarına gelenleri ve hiçe sayılacak hiçbir suçları yokken nasıl kötü muamele gördüklerini açıkça anlattılar. Onlar bundan büyük bir acı duydular; eğer ortada bu kadar büyük bir tehlike ve büyük bir engel olmasaydı nehri geri geçeceklerdi. Böylece yollarına devam etmeyi ve bu haksızlığı kendilerine bu muameleyi reva gören kişiden intikam almayı ertelemeyi düşündüler. Bulgaristan'ın ilk şehri olan Belgrad'a varana kadar yürüdüler. Gautier şehrin düküne haber gönderdi ve orada yiyecek satın almalarına izin verilmesini talep etti: dük bunu reddetti ve hiçbir şey satılmasına izin vermedi. Ordu büyük bir açlık çekti, öyle ki aralarından büyük bir kısmının kendileri ve hayvanları için savaşa tutunmaktan başka çaresi kalmadı. Ülkede buldukları çok sayıda hayvanı alıp çadırlara getirdiler.

Ülke halkı bunu duyduğunda büyük bir kalabalıkla silahlandı; ganimetleri götürenlerin üzerine koşup onlarla savaştılar ve mallarını geri aldılar. Birçoğunu kılıçtan geçirip geri kalanları kovaladılar. Bizimkinden yüz kırk kadar kişi korunmak için buldukları bir kiliseye sığındı; lakin Bulgarlar etrafını sarıp kiliseye ateş verdiler; böylece hepsini yaktılar. Gautier, yanında düzene sokamayacağı kadar çok deli insan götürdüğünü gördü; bu yüzden gitmek isteyenlerle birlikte Bulgaristan'ın pek uzun ve geniş olan ormanlarına yöneldi; olabildiğince akıllıca ve sessizce ilerlemeye başladı; ta ki Stralice adında ve Danimarka (Danemache la meine) olarak adlandırılan bir toprakta bulunan bir şehre varana dek. Orada bu ülkenin dükü olan erdemli bir adam buldu. Kim olduklarını ve nereye gitmek istediklerini öğrendiğinde onları çok hayırhahlıkla kabul etti; yiyecek ve diğer şeylerin ucuz fiyata temin edilmesini sağladı, kendilerine pek çok hizmet ve iyilik yaptı. Belgrad'da başlarına gelen hakaretten ötürü ellerinden geldiğince zarar verip telafi edilmesini sağladı. Bunların da ötesinde, Konstantinopolis'e varana dek onlara iyi ve güvenli bir rehberlik sağladı. İmparator haber gönderip Gautier'yi çağırttı: Gautier huzuruna çıktı ve yolculuğunun sebebini anlattı; bu hacıların getirilmesini emreden Pierre l'Ermite'i orada beklemek istediğini söyledi. İmparator bunu işittiğinde onu hayırhahlıkla kabul etti ve şehrin dışında konaklayacakları güzel bir yer tahsis etti; ayrıca yiyeceklerin ve tüm ihtiyaçlarının uygun fiyatla karşılanmasını emretti.

XIX. — Coment Pierres li ermites et si compaignon murent.

Ne demora mie grant tans que Pierres li ermites vint de son pais à tout grant plenté de gent qui furent esmé à quarante mille. Il vindrent en Lohereine et passerent Francoine, Baviere et Osteriche, et se trestrent vers Hongrie. Pierres envoia messages au roi de la terre que il les lessast passer; cil leur manda que il leur en donoit bon congié, s'il voloient aler leur chemin enpais, sanz meslées et sanz outrage faire. Cil respondirent que il estoient pelerin Nostre Seigneur, ne n'avoient talent de troubler la pais. Einsi entrerent eu regne de Hongrie et passerent par la terre, sanz nul contenz. Viandes et autres choses orent assez à bon marchié; et, à la fin, il vindrent au chastel dont je vos ai parlé, qui a non Malevile. Là oirent dire que l'en avoit fet iluec aus genz Gautier Sanz avoir mout grant outrage, et virent encore les armes et les despueilles de leur compaignons qui là avoient esté desrobé, pendre aus murs du chastel et pour enseigne de victoire. Nostre pelerin qui ce virent en furent tuit desvé[1] : si courent aus armes et s'entrecomencent à semondre et à amonester de bien fere. Il pristrent la ville à force; quanque il trouverent de denz decouperent tout, fors aucuns qui se ferirent en l'eaue[2] et furent noié. L'en trova que morz en i avoit de ceus quatre mille; de la gent Perron i ot perdu entour cent. Quant cele chose fu einsi faite, li oz trouva léans grant plenté de viandes, et demoura cinq jors en ce leu. Li dux de Bougrie, qui avoit non Nicita[3], entendi coment cil pelerin avoient vengié leur compaignons contre ceus de la ville; si se douta, pour ce que il avoit véé les viandes à nostre gent[4] et si en avoit assez ocis. Avis li fu que Belegrave

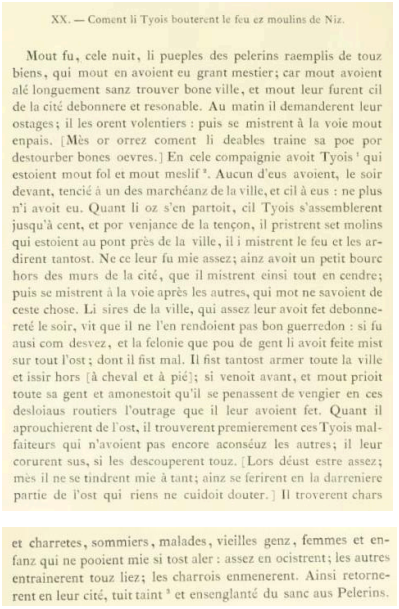
n'estoit mie assez fors; pour ce lessa la ville et se mist en un plus fort chastel. Ausi tuit cil de la cité s'en issirent à toutes leur choses et enmenerent leur bestes ez parfondes forez. Pierres, tandis com il demoroit à Malevile, oi dire certeinnement que li rois de Hongrie avoit oie la mort de sa gent, dont il estoit mout iriez, et semonoit et assembloit gent quanqu'il en pooit avoir por vengier ses homes qui estoient ocis. Se il se douta[5], ne fu mie merveille. Por ce il fist assembler toutes les nés que il pot, et en la rive[6] devers lui et en l'autre, et fist ses genz passer mout hastivement et les chars et les charretes et les bestes. Merveilles enmenoient grant proie et emportoient granz richeces du chastel de Malevile que il avoient pris. Quant il furent outrepassé en la Bougrie, il vindrent devant Belegrave : si troverent la cité toute vuide, car tuit s'en estoient fui. Puis alerent .viii. granz jornées par granz forez, tant que il vindrent devant une cité qui a non Niz. Icele ville troverent mout fort de siege et mout bien fermée de granz tours et de forz murs; dedenz avoit mout grant garnison et mout bone de toutes les meilleurs genz de la terre, atout grant plenté d'armeures et de viandes. Pierres li ermites et ses oz troverent un pont de pierre par quoi l'en passoit outre une eaue corant[7], assez près de la cité. Il passerent ce pont et se logierent entre l'eaue et la ville. Et pour ce que il n'avoient mie assez viandes, Pierres envoia messages au seigneur de la ville et il pria mout dolcement que il [et sa gent qui crestien estoient,] vosissent que cil pelerin que il menoit au servise Dame-Dieu, poissent acheter des viandes de la ville, à resnable marchié. Cil manda à Perron que ce ne souferroit-il pas que il entrassent en la ville; mès se il li voloit doner bons ostages que sa gent ne feroient ne tort ne force ne outrage à ses marchéans ne aus autres genz qui istroient hors por vendre leur denrées, il leur en feroit assez envoier par resnable pris. Quant Pierres et sa gent oirent

ce, [si furent mout lié;] il leur baillerent bons ostages, et tantost cil de la ville vindrent hors à tout grant plenté de viandes et d'autres choses qui mestier ont en ost.

XIX. — Pierre l'Ermite ve yoldaşlarının nasıl yola koyulduğu.

Pierre l'Ermite'in ülkesinden kırk bin civarında olduğu tahmin edilen çok büyük bir insan kalabalığıyla yola çıkması çok uzun sürmedi. Lorrain bölgesine geldiler ve Fransa, Bavyera ve Avusturya'dan geçerek Macaristan'a doğru yöneldiler. Pierre, ülkenin kralına geçişlerine izin vermesi için haberler gönderdi; kral onlara, eğer yollarına barış içinde, kavga gürültü çıkarmadan ve hiçbir hakaret etmeden devam etmek isterlerse, geçmeleri için gönül rahatlığıyla izin verdiğini bildirdi. Onlar da Rabbimiz'in hacıları olduklarını, barışı bozmaya niyetleri olmadığını söylediler. Böylece Macaristan krallığına girdiler ve hiçbir anlaşmazlık yaşamadan ülkeden geçtiler. Yiyecek ve diğer şeyler oldukça ucuzdu; ve sonunda, size bahsettiğim ve Malevile adını taşıyan kaleye geldiler. Orada, Yoksuz Gautier'nin halkına o kalede çok büyük bir haksızlık yapıldığını duydular ve daha önce soyulmuş olan yoldaşlarının zırhlarının ve ganimetlerinin zafer nişanı olarak kalenin surlarına asıldığını gördüler. Bunu gören hacılarımız çılgına döndüler: silaha sarıldılar ve birbirlerini cesaretlendirip iyi şeyler yapmaya teşvik etmeye başladılar. Şehri zorla ele geçirdiler; içeride buldukları herkesi, suya atlayıp boğulanlar dışındakilerden bazıları hariç kılıçtan geçirdiler. O dört bin kişiden ölenler olduğu anlaşıldı; Pierre'in halkından ise yüze yakın kişi kayıp vermişti. Bu iş tamamlandığında, ordu içeride bol miktarda yiyecek buldu ve o yerde beş gün kaldı. Nicita adındaki Bulgaristan dükü, bu hacıların şehir halkına karşı yoldaşlarının intikamını aldığını duydu; halkımıza yiyecek satmayı reddettiği ve birçoğunu öldürttüğü için korkuya kapıldı. Belgrad'ın yeterince güçlü olmadığını düşündü; bu yüzden şehri terk ederek daha güçlü bir kaleye çekildi. Aynı şekilde şehirdeki herkes de mallarını alıp derin ormanlara götürerek dışarı çıktı. Pierre, Malevile'de kaldığı sırada, Macaristan kralının halkının ölümünü duyduğunu ve bundan ötürü çok öfkelendiğini, öldürülen adamlarının intikamını almak için elinden ne kadar insan geliyorsa topladığını ve çağırdığını kesin olarak duydu. Korktuysa buna şaşmamak gerekir. Bu yüzden elindeki bütün tekneleri nehrin yanına ve diğer tarafa toplatarak halkının, arabaların, yük vagonlarının ve hayvanların çok aceleli bir şekilde karşıya geçmesini sağladı. Malevile kalesinden ele geçirdikleri harika bir ganimeti ve büyük servetleri beraberlerinde götürüyorlardı. Bulgaristan sınırını geçtiklerinde Belgrad'ın önüne geldiler: şehri tamamen boş buldular, çünkü hepsi kaçmıştı. Ardından büyük ormanlar içinden sekiz büyük gün yürüdüler, ta ki Niş (Niz) adında bir şehrin önüne gelene dek. Bu şehri kuşatmaya karşı çok güçlü ve büyük kulelerle ve sağlam surlarla çok iyi kapatılmış buldular; içerisinde çok büyük bir garnizon ve ülkenin en iyi insanlarından pek çoğu, bol miktarda zırh ve yiyecek bulunuyordu. Pierre l'Ermite ve ordusu, şehrin oldukça yakınında, akan bir suyun üzerinden karşıya geçilen taş bir köprü buldular. Bu köprüden geçip su ile şehir arasında konakladılar. Yeterli yiyecekleri olmadığı için Pierre şehrin lorduna haberler gönderdi ve [kendisi ile Hristiyan olan halkının,] Tanrı'nın hizmetine götürdüğü bu hacıların şehirden uygun fiyatla yiyecek satın alabilmeleri için çok tatlı bir şekilde rica etti. Lord, Pierre'e şehre girmelerine asla izin vermeyeceğini bildirdi; lakin eğer halkının, mallarını satmak için dışarı çıkacak tüccarlarına veya diğer insanlara hiçbir haksızlık, zorbalık ve hakaret etmeyeceğine dair kendisine iyi rehineler verirse, makul bir fiyatla onlara bolca yiyecek göndereceğini söyledi. Pierre ve halkı bunu duyduklarında [büyük bir sevinç

duydular;] ona iyi rehineler verdiler ve çok geçmeden şehir halkı ordu için gerekli olan bol miktarda yiyecek ve diğer şeylerle birlikte dışarı çıktı.

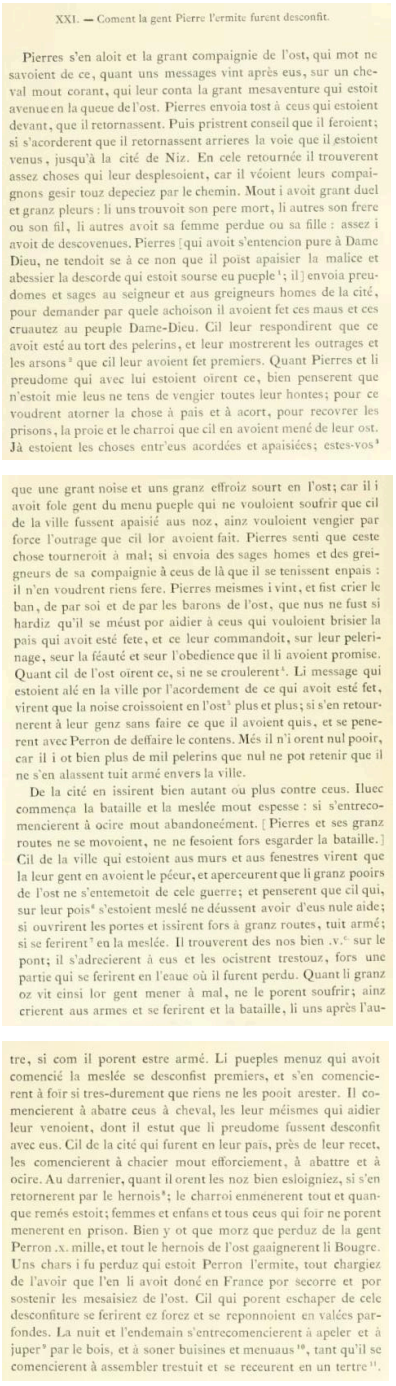
XX. — Coment li Tyois bouterent le feu ez moulins de Niz.

Mout fu, cele nuit, li pueples des pelerins raemplis de touz biens, qui mout en avoient eu grant mestier; car mout avoient alé longuement sanz trouver bone ville, et mout leur furent cil de la cité debonnere et resonable. Au matin il demanderent leur ostages; il les orent volentiers : puis se mistrent à la voie mout enpais. [Mès or orrez coment li deables traine sa poe por destourber bones oevres.] En cele compaignie avoit Tyois [1] qui estoient mout fol et mout meslif [2]. Aucun d'eus avoient, le soir devant, tencié à un des marchéanz de la ville, et cil à eus : ne plus n'i avoit eu. Quant li oz s'en partoit, cil Tyois s'assemblerent jusqu'à cent, et por venjance de la tençon, il pristrent set molins qui estoient au pont près de la ville, il i mistrent le feu et les ardirent tantost. Ne ce leur fu mie assez; ainz avoit un petit bourc hors des murs de la cité, que il mistrent einsi tout en cendre; puis se mistrent à la voie après les autres, qui mot ne savoient de ceste chose. Li sires de la ville, qui assez leur avoit fet debonnereté le soir, vit que il ne l'en rendoient pas bon guerredon : si fu ausi com desvez, et la felonie que pou de gent li avoit feite mist sur tout l'ost; dont il fist mal. Il fist tantost armer toute la ville et issir hors [à cheval et à pié]; si venoit avant, et mout prioit toute sa gent et amonestoit qu'il se penassent de vengier en ces desloiaus routiers l'outrage que il leur avoient fet. Quant il aprouchierent de l'ost, il trouverent premierement ces Tyois malfaiteurs qui n'avoient pas encore aconséuz les autres; il leur corurent sus, si les descouperent touz. [Lors déust estre assez; mès il ne se tindrent mie à tant; ainz se ferirent en la darreniere partie de l'ost qui riens ne cuidoit douter.] Il troverent chars

et charretes, sommiers, malades, vieilles genz, femmes et enfanz qui ne pooient mie si tost aler : assez en ocistrent; les autres entrainerent touz liez; les charrois enmenerent. Ainsi retornerent en leur cité, tuit taint [3] et ensenglanté du sanc aus Pelerins.

XX. — Tyois'lerin (Tyrol halkının) Niş'teki değirmenleri nasıl ateşe verdiği.

O gece hacı halkı, kendilerine çok büyük bir ihtiyaç gerektiren bütün güzelliklerle dolup taştı; çünkü uzun süre iyi bir şehir bulamadan yürümüşlerdi ve şehir halkı onlara karşı çok hayırhah ve makul davranmıştı. Sabah olduğunda rehinelerini istediler; rehineleri onlara gönüllü olarak verildi: ardından çok büyük bir huzurla yola koyuldular. [Lakin şimdi şeytanın iyi işleri engellemek için kendi kuyruğunu nasıl sürüklediğini duyacaksınız.] Bu topluluk arasında çok deli ve çok kavgacı olan Tyois'ler vardı. İçlerinden bazıları önceki akşam şehir tüccarlarından biriyle tartışmıştı ve tüccar da onlarla tartışmıştı: daha fazla bir şey olmamıştı. Ordu ayrılırken, o Tyois'ler yüz kadar kişi bir araya geldiler ve kavganın intikamını almak için şehrin yakınındaki köprü üzerinde bulunan yedi değirmeni aldılar, ateşe verdiler ve hemen yaktılar. Bu da onlara yetmedi; surların dışında küçük bir banliyö vardı, onu da tamamen kül ettiler; ardından bu olaydan hiç haberleri olmayan diğer kişilerin peşinden yola koyuldular. Akşam kendilerine o kadar iyilik yapmış olan şehrin lordu, kendisine hiçbir iyi karşılık verilmediğini gördü: deli gibi öfkelendi ve az sayıdaki insanın kendisine yaptığı hainliği bütün orduya mal etti; ki bu kötü bir şeydi. Derhal bütün şehri silahlandırdı ve [atlı ve yaya olarak] dışarı çıkıp ileri atıldı; bütün halkına yalvarıp onlara yapılan bu hakareti bu sadakatsiz yol kesicilerden intikam almak için çaba göstermelerini öğütledi. Orduya yaklaştıklarında, önce diğerlerine henüz yetişmemiş olan bu suçlu Tyois'leri buldular; üzerlerine saldırdıp hepsini kılıçtan geçirdiler. [O sırada bu kadarı yetmeliydi; lakin bununla yetinmediler; aksine hiç korku beklemeyen ordunun en arka kısmına saldırdılar.] Savaş arabalarını ve yük vagonlarını, yük hayvanlarını, o kadar hızlı gidemeyen hastaları, yaşlı insanları, kadınları ve çocukları buldular: birçoğunu katlettiler; diğerlerini elleri bağlı olarak sürüklediler; yük arabalarını alıp götürdüler. Böylece hepsi lekeli ve hacıların kanına bulanmış olarak şehirlerine geri döndüler.

XXI. — Coment la gent Pierre l'ermite furent desconfit.

Pierres s'en aloit et la grant compaignie de l'ost, qui mot ne savoient de ce, quant uns messages vint après eus, sur un cheval mout corant, qui leur conta la grant mesaventure qui estoit avenue en la queue de l'ost. Pierres envoia tost à ceus qui estoient devant, que il retornassent. Puis pristrent conseil que il feroient; si s'acorderent que il retornassent arrieres la voie que il estoient venus, jusqu'à la cité de Niz. En cele retournée il trouverent assez choses qui leur desplesoient, car il véoient leurs compaignons gesir touz depeciez par le chemin. Mout i avoit grant duel et granz pleurs : li uns trouvoit son pere mort, li autres son frere ou son fil, li autres avoit sa femme perdue ou sa fille : assez i avoit de descovenues. Pierres [qui avoit s'entencion pure à Dame Dieu, ne tendoit se à ce non que il poist apaisier la malice et abessier la descorde qui estoit sourse eu pueple[1]; il] envoia preudomes et sages au seigneur et aus greigneurs homes de la cité, pour demander par quele achoison il avoient fet ces maus et ces cruautez au peuple Dame-Dieu. Cil leur respondirent que ce avoit esté au tort des pelerins, et leur mostrerent les outrages et les arsons[2] que cil leur avoient fet premiers. Quant Pierres et li preudome qui avec lui estoient oirent ce, bien penserent que n'estoit mie leus ne tens de vengier toutes leur hontes; pour ce voudrent atorner la chose à pais et à acort, pour recovrer les prisons, la proie et le charroi que cil en avoient mené de leur ost. Jà estoient les choses entr'eus acordées et apaisiées; estes-vos[3]

que une grant noise et uns granz effroiz sourt en l'ost; car il i avoit fole gent du menu pueple qui ne vouloient soufrir que cil de la ville fussent apaisié aus noz, ainz vouloient vengier par force l'outrage que cil lor avoient fait. Pierres senti que ceste chose tourneroit à mal; si envoia des sages homes et des greigneurs de sa compaignie à ceus de là que il se tenissent enpais : il n'en voudrent riens fere. Pierres meismes i vint, et fist crier le ban, de par soi et de par les barons de l'ost, que nus ne fust si hardiz qu'il se méust por aidier à ceus qui vouloient brisier la pais qui avoit esté fete, et ce leur commandoit, sur leur pelerinage, seur la féauté et seur l'obedience que il li avoient promise. Quant cil de l'ost oirent ce, si ne se croulerent[4]. Li messages qui estoient alé en la ville por l'acordement de ce qui avoit esté fet, virent que la noise croissoient en l'ost[5] plus et plus; si s'en retournerent à leur genz sans faire ce que il avoient quis, et se penerent avec Perron de deffaire le contens. Més il n'i orent nul pooir, car il i ot bien plus de mil pelerins que nul ne pot retenir que il ne s'en alassent tuit armé envers la ville.

De la cité en issirent bien autant ou plus contre ceus. Iluec commença la bataille et la meslée mout espesse : si s'entrecomencierent à ocire mout abandoneément. [Pierres et ses granz routes ne se movoient, ne ne fesoient fors esgarder la bataille.] Cil de la ville qui estoient aus murs et aus fenestres virent que la leur gent en avoient le péeur, et aperceurent que li granz pooirs de l'ost ne s'entemetoit de cele guerre; et penserent que cil qui, sur leur pois[6] s'estoient meslé ne déussent avoir d'eus nule aide; si ouvrirent les portes et issirent fors à granz routes, tuit armé; si se ferirent[7] en la meslée. Il trouverent des nos bien .v.[c] sur le pont; il s'adrecierent à eus et les ocistrent trestouz, fors une partie qui se ferirent en l'eaue où il furent perdu. Quant li granz oz vit einsi lor gent mener à mal, ne le porent soufrir; ainz crierent aus armes et se ferirent et la bataille, li uns après l'au-

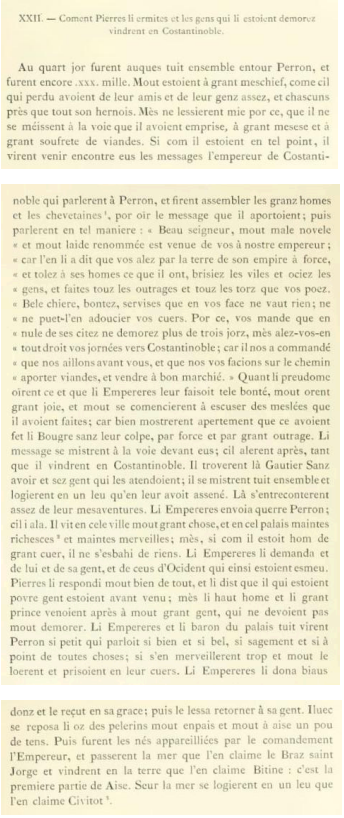
tre, si com il porent estre armé. Li pueples menuz qui avoit comencié la meslée se desconfist premiers, et s'en comencierent à foir si tres-durement que riens ne les pooit arester. Il comencierent à abatre ceus à cheval, les leur méismes qui aidier leur venoient, dont il estut que li preudome fussent desconfit avec eus. Cil de la cité qui furent en leur pais, près de leur recet, les comencierent à chacier mout efforciement, à abattre et à ocire. Au darrenier, quant il orent les noz bien esloigniez, si s'en retornerent par le hernois[8]; le charroi enmenerent tout et quanque remés estoit; femmes et enfans et tous ceus qui foir ne porent menerent en prison. Bien y ot que morz que perduz de la gent Perron .x. mille, et tout le hernois de l'ost gaaignerent li Bougre. Uns chars i fu perduz qui estoit Perron l'ermite, tout chargiez de l'avoir que l'en li avoit doné en France por secorre et por sostenir les mesaisiez de l'ost. Cil qui porent eschaper de cele desconfiture se ferirent ez forez et se reponnoient en valées parfondes. La nuit et l'endemain s'entrecomencierent à apeler et à juper[9] par le bois, et à soner buisines et menuaus[10], tant qu'il se comencierent à assembler trestuit et se receurent en un tertre[11].

XXI. — Pierre l'Ermite'nin halkının nasıl bozguna uğratıldığı.

Pierre ve ordunun büyük kalabalığı ilerliyordu; bu olaydan hiç haberleri yoktu ki, arkalarından dört nala koşan bir at üzerinde bir haberci gelip ordunun kuyruk kısmında meydana gelen büyük felaketi onlara anlattı. Pierre derhal öndekilere haber göndererek geri dönmelerini emretti. Ardından ne yapacakları konusunda meclis kurdular; geldikleri yolu takip ederek Niş şehrine kadar geri dönme konusunda uzlaştılar. Bu dönüş yolunda hoşlarına gitmeyen pek çok şeyle karşılaştılar, çünkü yolda yoldaşlarının parçalanmış halde yattığını görüyorlardı. Orada büyük bir acı ve büyük ağlamalar vardı: Kimi ölü babasını, kimi kardeşini ya da oğlunu buluyor, bir başkası karısını veya kızını kaybetmişti: pek çok talihsizlik yaşanıyordu. [Niyeti tamamen Yüce Rab'be yönelik olan, tek amacı halk arasındaki kötülüğü yatıştırmak

ve çıkan anlaşmazlığı dindirmek olan Pierre,] şehir lorduna ve şehrin ileri gelenlerine erdemli ve bilge kişiler göndererek bu kötülüklerin ve Tanrı'nın halkına yapılan bu gaddarlıkların hangi gerekçeyle yapıldığını sordu. Onlar da bunun hacıların suçundan kaynaklandığını söyleyip, onlara ilk önce yapılan hakaretleri ve ateşe vermeleri gösterdiler. Pierre ve yanında bulunan erdemli adamlar bunu duyduklarında, bütün utançlarının intikamını alma zamanının kendilerinde olmadığını çok iyi düşündüler; bu yüzden meseleyi barış ve uzlaşıyla bağlamak, ordudan kaçırılan esirleri, ganimetleri ve arabaları geri almak istediler. Mesele aralarında kararlaştırılmış ve yatıştırılmışken, bir de bakarsınız ki orduda büyük bir gürültü ve büyük bir dehşet kopuyor; çünkü şehir halkının orduyla barış yapmasını istemeyen, tersine onlara yapılan hakaretin intikamını zorla almak isteyen sıradan halktan deli kişiler vardı. Pierre bu işin kötüye döneceğini hissetti; bu yüzden topluluğundaki bilge insanları ve büyükleri oradakilere gönderip sakin olmalarını söylediyse de bunu yapmak istemediler. Bunun üzerine Pierre bizzat geldi ve gerek kendi adına gerekse ordunun baronları adına, hiç kimsenin yapılan barışı bozmaya yardım etmek için kıpırdayacak kadar cesur olmamasını, hacılıkları, sadakatleri ve kendisine vaat ettikleri itaat üzerine emretti. Ordudakiler bunu duyduğunda kımıldamadılar. Yapılan anlaşma için şehre gitmiş olan elçiler, ordudaki gürültünün gittikçe arttığını gördüler; istediklerini yapamadan kendi halklarına geri döndüler ve Pierre ile birlikte anlaşmazlığı gidermeye çalıştılar. Lakin hiçbir güçleri yoktu, çünkü hiç kimsenin silahlanarak şehre doğru gitmesine engel olamayacağı binden fazla hacı vardı. Şehirden de onlara karşı o kadar ya da daha fazla insan dışarı çıktı. Orada savaş ve en yoğun çarpışma başladı: çok serbestçe birbirlerini öldürmeye başladılar. [Pierre ve büyük birlikleri hareket etmiyor, sadece savaşı izlemekle yetiniyorlardı.] Surlarda ve pencerelerde olan şehir halkı, kendi insanlarının korktuğunu ve ordunun büyük güçlerinin bu savaşa karışmadığını gördü; kendi ağırlıklarıyla savaşa karışmış olanların onlardan hiçbir yardım görmemesi gerektiğini düşünerek kapıları açtılar ve büyük birlikler halinde tamamen silahlanmış olarak dışarı çıkıp çatışmanın ortasına daldılar. Köprü üzerinde bizimkilerden beş yüze yakın kişi buldular; onlara yönelip bir kısmı suya atılarak kaybolanlar dışındakilerin hepsini kılıçtan geçirdiler. Büyük ordu kendi halkının bu şekilde mahvedildiğini gördüğünde buna dayanamadı; aksine silaha sarılabilenler birbirini izleyerek haykırdı ve savaşa daldı. Çatışmayı başlatmış olan sıradan halk ilk önce bozguna uğradı ve hiçbir şeyin onları durduramayacağı şekilde öylesine sert bir kaçışa başladı ki, kendilerine yardım etmeye gelen atlıları bile devirmeye başladılar, bu yüzden erdemli insanların da onlarla birlikte bozguna uğraması kaçınılmaz oldu. Kendi topraklarında, sığınaklarına yakın olan şehir halkı onları büyük bir güçle kovalamaya, devirmeye ve öldürmeye başladı. Sonunda, bizimkileri iyice uzaklaştırdıklarında, eşyaların olduğu yere geri döndüler; bütün arabaları ve geriye ne kaldıysa götürdüler; kaçamayacak durumda olan kadınları, çocukları ve herkesi hapse attılar. Pierre'in halkından ölenlerin ve kaybolanların sayısı on bin kadar vardı ve Bulgarlar ordunun bütün eşyalarını ele geçirdiler. Fransa'da ordunun yoksullarını desteklemek ve korumak için kendisine verilen servetle tamamen dolu olan Pierre l'Ermite'in bir arabası da kaybolmuştu. Bu bozgunluktan kaçmayı başaranlar ormanlara sığındılar ve derin vadilerde

saklandılar. Geceleyin ve ertesi gün ormanda birbirlerini çağırmaya ve seslenmeye, borular ve nefesli çalgılar çalmaya başladılar; sonunda hepsi bir araya gelmeye başladılar ve bir tepede yeniden toplandılar.

XXII. — Coment Pierres li ermites et les gens qui li estoient demorez vindrent en Costantinoble.

Au quart jor furent auques tuit ensemble entour Perron, et furent encore .xxx. mille. Mout estoient à grant meschief, come cil qui perdu avoient de leur amis et de leur genz assez, et chascuns près que tout son hernois. Mès ne lessierent mie por ce, que il ne se méissent à la voie que il avoient emprise, à grant mesese et à grant soufrete de viandes. Si com il estoient en tel point, il virent venir encontre eus les messages l'empereur de Costanti-

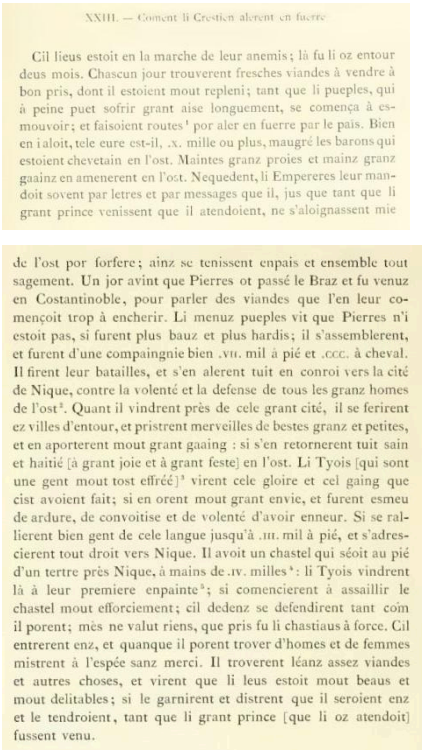
noble qui parlerent à Perron, et firent assembler les granz homes et les chevetaines[1], por oir le message que il aportoient; puis parlerent en tel maniere : « Beau seigneur, mout male novele « et mout laide renommée est venue de vos à nostre empereur; « car l'en li a dit que vos alez par la terre de son empire à force, « et tolez à ses homes ce que il ont, brisiez les viles et ociez les « gens, et faites touz les outrages et touz les torz que vos poez. « Bele chiere, bontez, servises que en vos face ne vaut rien; ne « ne puet-l'en adoucier vos cuers. Por ce, vos mande que en « nule de ses citez ne demorez plus de trois jorz, mès alez-vos-en « tout droit vos jornées vers Costantinoble; car il nos a commandé « que nos aillons avant vous, et que nos vos facions sur le chemin « aporter viandes, et vendre à bon marchié. » Quant li preudome oirent ce et que li Empereres leur faisoit tele bonté, mout orent grant joie, et mout se comencierent à escuser des meslées que il avoient faites; car bien mostrerent apertement que ce avoient fet li Bougre sanz leur colpe, par force et par grant outrage. Li message se mistrent à la voie devant eus; cil alerent après, tant que il vindrent en Costantinoble. Il troverent là Gautier Sanz avoir et sez gent qui les atendoient; il se mistrent tuit ensemble et logierent en un leu qu'en leur avoit assené. Là s'entreconterent assez de leur mesaventures. Li Empereres envoia querre Perron; cil i ala. Il vit en cele ville mout grant chose, et en cel palais maintes richeseces[2] et maintes merveilles; mès, si com il estoit hom de grant cuer, il ne s'esbahi de riens. Li Empereres li demanda et de lui et de sa gent, et de ceus d'Occident qui einsi estoient esmeu. Pierres li respondi mout bien de tout, et li dist que il qui estoient povre gent estoient avant venu; mès li haut home et li grant prince venoient après à mout grant gent, qui ne devoient pas mout demorer. Li Empereres et li baron du palais tuit virent Perron si petit qui parloit si bien et si bel, si sagement et si à point de toutes choses; si s'en merveillerent trop et mout le loerent et prisoient en leur cuers. Li Empereres li dona biaus

donz et le reçut en sa grace; puis le lessa retorner à sa gent. Iluec se reposa li oz des pelerins mout enpais et mout à aise un pou de tens. Puis furent les nés appareilliées par le comandement l'Empereur, et passerent la mer que l'en claime le Braz saint Jorge et vindrent en la terre que l'en claime Bitine : c'est la premiere partie de Aise. Seur la mer se logierent en un leu que l'en claime Civitot[3].

XXII. — Pierre l'Ermite'nin ve geride kalan halkının Konstantinopolis'e nasıl geldiği.

Dördüncü günde, Perron'un (Pierre) çevresinde neredeyse hepsi bir araya geldi ve hâlâ otuz bin kişiydiler. Arkadaşlarından ve halkından pek çoğunu, ayrıca neredeyse bütün eşyalarını kaybetmiş kimseler olarak büyük bir sefalet içindeydiler. Lakin bu durum, büyük bir yokluk ve yiyecek kıtlığı içinde olmalarına rağmen üstlendikleri yoldan geri adım atmalarına engel olmadı. Bu durumdayken, Konstantinopolis İmparatoru'nun elçilerinin karşılarına gelmekte olduğunu gördüler. Elçiler Perron ile konuştu ve getirdikleri mesajı dinlemek üzere ulu kişileri ve komutanları bir araya getirdi. Ardından şöyle söylediler: "Ulu efendimiz, imparatorumuza sizin tarafınızdan çok kötü haberler ve pek çirkin söylentiler ulaştı; çünkü ona, imparatorluğunun topraklarından zorla geçtiğiniz, halkının sahip olduğu her şeyi gasp ettiğiniz, şehirleri yıkıp insanları öldürdüğünüz, elimizden gelen bütün hakaretleri ve haksızlıkları yaptığınız söylendi. Size gösterilen hüsnü kuruntu, iyilikler ve hizmetler hiçbir işe yaramıyor; yürekleriniz yumuşatılamıyor. Bu yüzden size emrediyor ki, şehirlerinin hiçbirinde üç günden fazla kalmayasınız, aksine doğrudan Konstantinopolis'e doğru yürüyesiniz; çünkü o, önünüzden gitmemizi ve yol boyunca size yiyecek taşıyıp uygun fiyatla satmamızı bize emretti." Erdemli kişiler bunu işittiklerinde ve İmparator'un onlara böyle bir iyilik yaptığını gördüklerinde büyük bir sevinç duydular ve aralarında geçen çatışmalar için kendilerini savunmaya başladılar; çünkü bunun kendi suçları olmadığını, Bulgarların zorbalığı ve büyük haksızlığı yüzünden onların

başlattığını açıkça gösterdiler. Elçiler önlerinden yola koyuldu; onlar da arkalarından yürüyerek Konstantinopolis'e vardılar. Orada kendilerini bekleyen Yoksuz Gautier ve halkını buldular; hep birlikte yerleşip kendilerine ayrılan bir yerde konakladılar. Orada başlarına gelen talihsizlikleri uzun uzun birbirlerine anlattılar. İmparator Pierre'i çafrtıp getirtmek için haber gönderdi; Pierre de gitti. O şehirde pek çok büyük şey, o sarayda ise birçok zenginlik ve harikalar gördü; lakin yüce yürekli bir adam olduğu için hiçbir şey karşısında şaşkınlığa uğramadı. İmparator ondan, hem kendisinin ve halkının hem de bu şekilde harekete geçmiş olan Batılıların durumunu sordu. Pierre her konuda çok iyi cevaplar verdi; yoksul halkın önden geldiğini, lakin ulu kişilerin ve ulu prenslerin çok büyük bir kalabalıkla arkadan gelmekte olduklarını ve çok gecikmeyeceklerini söyledi. İmparator ve saraydaki baronlar Pierre'i görünce, böylesine küçük boylu bir adamın bu kadar güzel, bu kadar akıllı ve her konuda yerinde konuşabilmesine çok şaşırdılar; bu yüzden ona büyük bir hayranlık duydular ve içlerinden onu övüp yücelttiler. İmparator ona değerli hediyeler verdi, onu lütfuyla kabul etti ve ardından kendi halkının yanına dönmesine izin verdi. Hacıların ordusu orada kısa bir süre boyunca büyük bir huzurla ve rahatlık içinde dinlendi. Ardından İmparator'un emriyle gemiler hazırlandı; Aziz Yorgi Kolu (Braz saint George) olarak adlandırılan denizi geçerek Asya'nın ilk kısmı olan Bitinya (Bitine) denilen ülkeye geldiler. Deniz kıyısında Civitot (Civitot) adlandırılan bir yerde konakladılar.

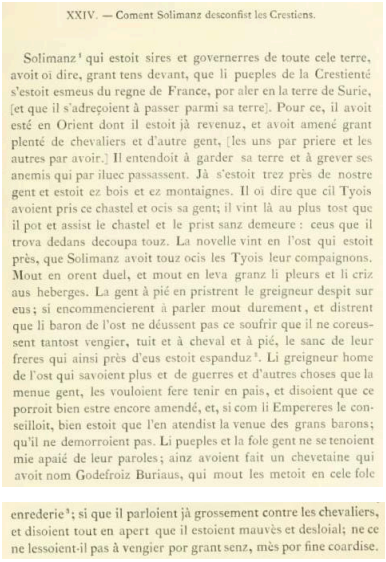
XXIII. — Coment li Crestien alerent en fuerre

Cil lieus estoit en la marche de leur anemis; là fu li oz entour deus mois. Chascun jour trouverent fresches viandes à vendre à bon pris, dont il estoient mout repleni; tant que li pueples, qui à peine puet sofrir grant aise longuement, se comença à esmouvoir; et faisoient routes[1] por aler en fuerre par le pais. Bien en i aloit, tele eure est-il, .x. mille ou plus, maugré les barons qui estoient chevetain en l'ost. Maintes granz proies et mainz granz gaainz en amenerent en l'ost. Nequedent, li Empereres leur mandoit sovent par letres et par messages que il, jus que tant que li grant prince venissent que il atendoient, ne s'aloignassent mie de l'ost por forfere; ainz se tenissent enpais et ensemble tout sagement. Un jor avint que Pierres ot passé le Braz et fu venuz en Costantinoble, pour parler des viandes que l'en leur començoit trop à encherir. Li menuz pueples vit que Pierres n'i estoit pas, si furent plus bauz et plus hardis; il s'assemblerent, et furent d'une compaingnie bien .vii. mil à pié et .ccc. à cheval. Il firent leur batailles, et s'en alerent tuit en conroi vers la cité de Nique, contre la volenté et la defense de tous les granz homes de l'ost[2]. Quant il vindrent près de cele grant cité, il se ferirent ez villes d'entour, et pristrent merveilles de bestes granz et petites, et en aporterent mout grant gaaing : si s'en retornerent tuit sain et haitié [à grant joie et à grant feste] en l'ost. Li Tyois [qui sont une gent mout tost effréé][3] virent cele gloire et cel gaing que cist avoient fait; si en orent mout grant envie, et furent esmeu de ardure, de convoitise et de volenté d'avoir enneur. Si se rallierent bien gent de cele langue jusqu'à .iii. mil à pié, et s'adrescierent tout droit vers Nique. Il avoit un chastel qui séoit au pié d'un tertre près Nique, à mains de .iv. milles[4] : li Tyois vindrent là à leur premiere enpainte[5]; si comencierent à assaillir le chastel mout efforciement; cil dedenz se defendirent tant com il porent; mès ne valut riens, que pris fu li chastiaus à force. Cil entrerent enz, et quanque il porent trover d'homes et de femmes mistrent à l'espée sanz merci. Il troverent léanz assez viandes et autres choses, et virent que li leus estoit mout beaus et mout delitables; si le garnirent et distrent que il seroient enz et le tendroient, tant que li grant prince [que li oz atendoit] fussent venu.

XXIII. — Hristiyanların nasıl savaşa gittiği.

O yer, düşmanlarının sınırındaydı; ordu orada yaklaşık iki ay kaldı. Her gün uygun fiyatla satılan taze yiyecekler buluyorlardı ve bunlarla oldukça bolluk içinde yaşıyorlardı; öyle ki, büyük bir rahatlığı uzun süre pek kaldıramayan halk hareket etmeye başladı ve ülke içinde savaşa gitmek için kolları sıvadı. Orduda komutan olan baronlara rağmen, bazen on bin veya daha fazla kişi sefere çıkıyordu. Orduya birçok büyük ganimet ve büyük kazançlar getiriyorlardı. Ne var ki İmparator,

mektuplar ve elçiler aracılığıyla onlara sık sık haber göndererek, bekledikleri büyük prensler gelene kadar ordudan ayrılıp başlarına buyruk iş yapmamalarını, akıllıca ve huzur içinde bir arada durmalarını söylüyordu. Bir gün, yiyeceklerin onlara çok fazla pahalanması hakkında konuşmak üzere Pierre'in denizi geçip Konstantinopolis'e gitmiş olduğu bir sırada, sıradan halk Pierre'in olmadığını gördü ve daha cesaretli ile gözü pek bir hâle geldiler; bir araya gelerek yaklaşık yedi bin yaya ve üç yüz atlıdan oluşan bir birlik oluşturdular. Birliklerini kurdular ve ordudaki tüm ulu kişilerin iradesine ve yasaklamasına rağmen hep birlikte İznik (Nique) şehrine doğru yola çıktılar. O büyük şehre yakın bir yere vardıklarında, çevreteki kasabalara saldırdılar, büyük ve küçük hayvanları ele geçirdiler ve pek çok büyük kazançla geri döndüler; böylece [büyük bir sevinç ve büyük bir kutlamayla] sağ salim ve dinç bir şekilde orduya döndüler. Çabucak öfkelenen bir halk olan Tyois'ler, bu kişilerin elde ettiği bu zaferi ve kazancı gördüklerinde büyük bir kıskançlık duydular; hırs, açgözlülük ve onur kazanma isteğiyle tutuşup etkilendiler. Aynı dilden olan insanlardan yaklaşık üç bin yaya toparladılar ve doğruca İznik'e doğru yöneldiler. İznik'e yakın bir tepenin dibinde, dört mil kadar mesafede bir kale bulunuyordu: Tyois'ler oraya ilk hamleleriyle vardılar; kaleyi çok büyük bir gayretle kuşatmaya başladılar; içeridekiler ellerinden geldiğince savundu; lakin hiçbir işe yaramadı, kale zorla ele geçirildi. İçeri girdiler ve bulabildikleri tüm erkekleri ve kadınları acımadan kılıçtan geçirdiler. İçeride bol miktarda yiyecek ve başka şeyler buldular ve yerin çok güzel ve çok keyifli olduğunu gördüler; burayı güçlendirdiler ve bekledikleri büyük prensler gelene kadar orada kalıp burayı el altında tutacaklarını söylediler.

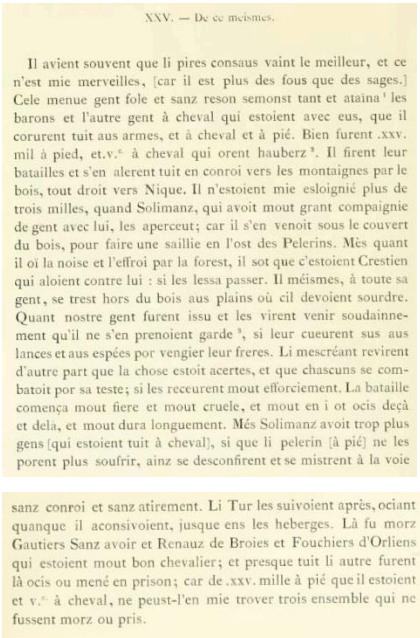
XXIV. — Coment Solimanz desconfist les Crestiens.

Solimanz[1] qui estoit sires et governerres de toute cele terre, avoit oi dire, grant tens devant, que li pueples de la Crestienté s'estoit esmeus du regne de France, por aler en la terre de Surie, [et que il s'adreçoient à passer parmi sa terre]. Pour ce, il avoit esté en Orient dont il estoit jà revenuz, et avoit amené grant plenté de chevaliers et d'autre gent, [les uns par priere et les autres par avoir.] Il entendoit à garder sa terre et à grever ses anemis qui par iluec passassent. Jà s'estoit trez près de nostre gent et estoit ez bois et ez montaignes. Il oi dire que cil Tyois avoient pris ce chastel et ocis sa gent; il vint là au plus tost que il pot et assist le chastel et le prist sanz demeure : ceus que il trova dedans decoupa touz. La novelle vint en l'ost qui estoit près, que Solimanz avoit touz ocis les Tyois leur compaignons. Mout en orent duel, et mout en leva granz li pleurs et li criz aus heberges. La gent à pié en pristrent le greigneur despit sur eus; si encommencierent à parler mout durement, et distrent que li baron de l'ost ne déussent pas ce soufrir que il ne coreussent tantost vengier, tuit et à cheval et à pié, le sanc de leur freres qui ainsi près d'eus estoit espanduz[2]. Li greigneur home de l'ost qui savoient plus et de guerres et d'autres choses que la menue gent, les vouloient fere tenir en pais, et disoient que ce porroit bien estre encore amendé, et, si com li Empereres le conseilloit, bien estoit que l'en atendist la venue des grans barons; qu'il ne demorroient pas. Li pueples et la fole gent ne se tenoient mie apaié de leur paroles; ainz avoient fait un chevetaine qui avoit nom Godefroiz Buriaus, qui mout les metoit en cele fole enrederie[3]; si que il parloient jà grossement contre les chevaliers, et disoient tout en apert que il estoient mauvès et desloial; ne ce ne lessoient-il pas à vengier por grant senz, mès por fine coardise.

XXIV. — Soliman'ın Hristiyanları nasıl bozguna uğrattığı.

Bütün o toprağın efendisi ve yöneticisi olan Soliman (I. Süleyman / Kutalmışoğlu Süleyman Şah), uzun zaman önce Fransa krallığından Hristiyan halkın Suriye topraklarına gitmek üzere harekete geçtiğini ve [kendi topraklarından geçmeyi amaçladıklarını] duymuştu. Bu yüzden, halihazırda geri dönmüş olduğu Doğu'da bulunmuş, kimini rica yoluyla kimini de servetle pek çok şövalye ve başka insanları beraberinde getirmişti. Kendi toprağını korumayı ve buradan geçecek olan düşmanlarına zarar vermeyi amaçlıyordu. Çoktan halkımıza yaklaşmış, ormanlarda

ve dağlarda yerleşmişti. Tyois'lerin o kaleyi ele geçirdiğini ve kendi halkını öldürdüğünü duyduğunda, olabildiğince çabuk oraya geldi, kaleyi kuşattı ve hiç vakit kaybetmeden ele geçirdi: içeride bulduğu herkesi kılıçtan geçirdi. Soliman'ın (I. Süleyman / Kutalmışoğlu Süleyman Şah) tüm Tyois yoldaşlarını öldürdüğü haberi yakındaki orduya ulaştı. Bundan büyük bir acı duyuldu, çadırlarda büyük ağlamalar ve çığlıklar yükseldi. Yaya halk bundan dolayı büyük bir öfkeye kapıldı; çok sert bir şekilde konuşmaya başladılar ve ordudaki baronların, kendilerine bu kadar yakın bir yerde dökülen kardeşlerinin kanının intikamını gerek atlı gerek yaya olarak derhal almak için öfkelenmemelerine katlanamamaları gerektiğini söylediler. Savaşlardan ve diğer şeylerden sıradan halktan daha iyi anlayan ordunun en büyük adamları, onları barış içinde tutmak istiyorlar, bunun hâlâ telafi edilebileceğini söylüyorlar ve İmparator'un tavsiye ettiği gibi büyük baronların gelmesini beklemenin yerinde olduğunu, onların gecikmeyeceğini belirtiyorlardı. Halk ve deli kalabalık onların sözleriyle sakinleşmiyordu; aksine, Godefroi Buriaus adında birini komutan seçmişlerdi ve o da onları bu deli çılgınlığa sürüklüyordu; öyle ki şövalyelere karşı yüksek sesle konuşuyor, onların kötü ve sadakatsiz olduklarını açıkça söylüyor, intikam almayı akıldan ötürü değil, saf korkaklıktan ötürü ardarda bırakmadıklarını iddia ediyorlardı.

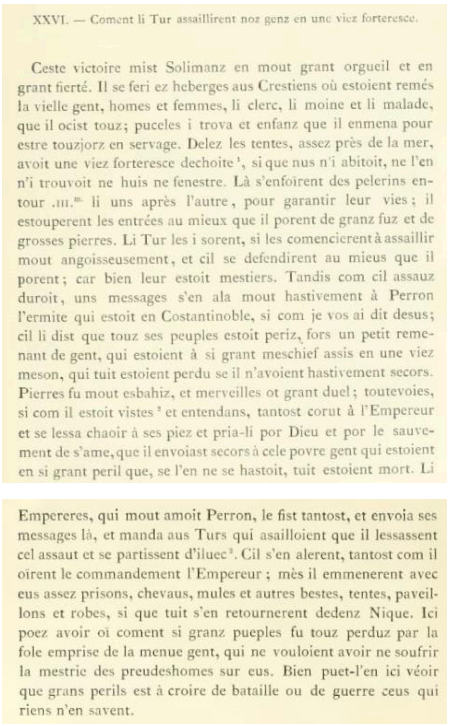
XXV. — De ce meismes.

Il avient souvent que li pires consaus vaint le meilleur, et ce n'est mie merveilles, [car il est plus des fous que des sages.] Cele menue gent fole et sanz reson semonst tant et ataina [1] les barons et l'autre gent à cheval qui estoient avec eus, que il corurent tuit aus armes, et à cheval et à pié. Bien furent .xxv. mil à pied, et.v.c à cheval qui orent hauberz [2]. Il firent leur batailles et s'en alerent tuit en conroi vers les montaignes par le bois, tout droit vers Nique. Il n'estoient mie esloignié plus de trois milles, quand Solimanz, qui avoit mout grant compaignie de gent avec lui, les aperceut; car il s'en venoit sous le couvert du bois, pour faire une saillie en l'ost des Pelerins. Mès quant il oï la noise et l'effroi par la forest, il sot que c'estoient Crestien qui aloient contre lui : si les lessa passer. Il méismes, à toute sa gent, se trest hors du bois aus plains où cil devoient sourdre. Quant nostre gent furent issu et les virent venir soudainnement qu'il ne s'en prenoient garde [3], si leur cueurent sus aus lances et aus espées por vengier leur freres. Li mescréant revirent d'autre part que la chose estoit acertes, et que chascuns se combatoit por sa teste; si les receurent mout efforciement. La bataille comença mout fiere et mout cruele, et mout en i ot ocis deçà et delà, et mout dura longuement. Mès Solimanz avoit trop plus gens [qui estoient tuit à cheval], si que li pelerin [à pié] ne les porent plus soufrir, ainz se desconfirent et se mistrent à la voie sanz conroi et sanz atirement. Li Tur les suivoient après, ociant quanque il aconsivoient, jusque ens les heberges. Là fu morz Gautiers Sanz avoir et Renauz de Broies et Fouchiers d'Orliens qui estoient mout bon chevalier; et presque tuit li autre furent là ocis ou mené en prison; car de .xxv. mille à pié que il estoient et v.c à cheval, ne peust-l'en mie trover trois ensemble qui ne fussent morz ou pris.

XXV. — Aynı konu hakkında.

Çoğu zaman kötü tavsiye en iyisini alt eder ve bu hiç de şaşırtıcı değildir, [çünkü deliler akıllılardan daha çoktur.] Bu çılgın ve akılsız sıradan halk, baronları ve yanlarında bulunan diğer atlı insanları öylesine kışkırttı ve taciz etti ki, hepsi atlı ve yaya olarak silaha sarıldı. Yaya olarak yirmi beş bin, zırhlı atlarıyla ise beş yüz kişi kadardılar. Birliklerini oluşturup orman içindeki dağlara doğru, doğrudan İznik'e (Nique) doğru düz bir düzende ilerlediler. Yanında çok büyük bir insan kalabalığı bulunan Soliman (I. Süleyman / Kutalmışoğlu Süleyman Şah), ormana sığınarak hacıların ordusuna bir baskın (corurent) düzenlemek üzere geldiği için onları fark ettiğinde, üç milden fazla uzaklaşmamışlardı. Ne var ki ormanda gürültüyü ve

kargaşayı duyduğunda, kendine doğru gelenlerin Hristiyanlar olduğunu anladı: onların geçmesine izin verdi. Kendi halkıyla birlikte ormandan çıkarak onların çıkması gereken düzlüklere yerleşti. Bizim halkımız dışarı çıkıp onları hiç beklemedikleri bir anda aniden karşısında gördüğünde, kardeşlerinin intikamını almak için mızrakları ve kılıçlarıyla üzerlerine saldırdılar. Öteki taraftan Sarazinler işin kesin olduğunu ve herkesin kendi canı için savaştığını gördüler; bu yüzden onları büyük bir güçle karşıladılar. Savaş son derece şiddetli ve zalimce başladı; orada o taraftan ve bu taraftan pek çok kişi öldürüldü ve savaş oldukça uzun sürdü. Lakin Soliman'ın (I. Süleyman / Kutalmışoğlu Süleyman Şah) [hepsi at üstünde olan] insanları sayıca çok daha fazlaydı; öyle ki [yaya olan] hacılar artık buna katlanamadılar, aksine bozguna uğrayıp hiçbir düzen ve tertip olmaksızın kaçışmaya başladılar. Türkler onları takip ederek erişebildikleri herkesi otağlara kadar kılıçtan geçirdiler. Orada Yoksuz Gautier (Gautier Sans-Avoir), Broies'li Renauz ve son derece iyi bir şövalye olan Orliens'li Fouchiers öldürüldü; neredeyse diğerlerin hepsi orada öldürülmüş ya da esir alınmıştı; çünkü yaya olarak bulunan o yirmi beş bin ve atlı olan beş yüz kişiden, aralarında ölmemiş ya da esir düşmemiş üç kişiyi bir arada bulmak imkansızdı.

XXVI. — Coment li Tur assaillirent noz genz en une viez forteresce.

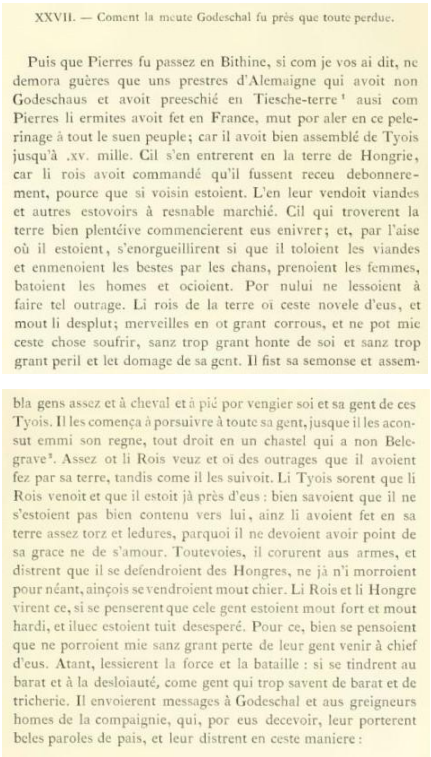
Ceste victoire mist Solimanz en mout grant orgueil et en grant fierté. Il se feri ez heberges aus Crestiens où estoient remés la vielle gent, homes et femmes, li clerc, li moine et li malade, que il ocist touz; puceles i trova et enfanz que il enmena pour estre touzjorz en servage. Delez les tentes, assez près de la mer, avoit une viez forteresce dechoite [1], si que nus n'i abitoit, ne l'en n'i trouvoit ne huis ne fenestre. Là s'enfoirent des pelerins entour .m.[m] li uns après l'autre, pour garantir leur vies; il estouperent les entrées au mieux que il porent de granz fuz et de grosses pierres. Li Tur les i sorent, si les comencierent à assaillir mout angoisseusement, et cil se defendirent au mieus que il porent; car bien leur estoit mestiers. Tandis com cil assauz duroit, uns messages s'en ala mout hastivement à Perron l'ermite qui estoit en Costantinoble, si com je vos ai dit desus; cil li dist que touz ses peuples estoit periz, fors un petit remenant de gent, qui estoient à si grant meschief assis en une viez meson, qui tuit estoient perdu se il n'avoient hastivement secors. Pierres fu mout esbahiz, et merveilles ot grant duel; toutevoies, si com il estoit vistes [2] et entendans, tantost corut à l'Empereur et se lessa chaoir à ses piez et pria-li por Dieu et por le sauvement de s'ame, que il envoiast secors à cele povre gent qui estoient en si grant peril que, se l'en ne se hastoit, tuit estoient mort. Li

Empereres, qui mout amoit Perron, le fist tantost, et envoia ses messages là, et manda aus Turs qui asailloient que il lessassent cel assaut et se partissent d'iluec [3]. Cil s'en alerent, tantost com il oirent le commandement l'Empereur; mès il emmenerent avec eus assez prisons, chevaus, mules et autres bestes, tentes, paveillons et robes, si que tuit s'en retournerent dedenz Nique. Ici poez avoir oi coment si granz pueples fu touz perduz par la fole emprise de la menue gent, qui ne vouloient avoir ne soufrir la mestrie des preudeshomes sur eus. Bien puet-l'en ici véoir que grans perils est à croire de bataille ou de guerre ceus qui riens n'en savent.

XXVI. — Türklerin halkımıza eski bir kalıntıda nasıl saldırdığı.

Bu zafer Soliman'ı (I. Süleyman / Kutalmışoğlu Süleyman Şah) büyük bir gurura ve büyük bir kibre gark etti. Yaşlı insanları, erkekleri ve kadınları, din adamlarını, rahipleri ve hastaları öldürdüğü Hristiyanların otağlarına saldırdı; orada bulduğu genç kızları ve çocukları ise sonsuza dek köle olarak kalmaları için yanına götürdü. Çadırların yakınında, denize oldukça yakın bir yerde, hiç kimsenin yaşamadığı, kapısı ve penceresi bulunmayan yıkık dökük eski bir kalıntı (kale) vardı. Hayatlarını kurtarmak için oraya dört bine yakın hacı peşin sıra kaçıştı; girişleri ellerinden geldiğince büyük odunlar ve iri taşlarla kapattılar. Türkler bunu öğrendiler ve onlara

çok şiddetli bir şekilde saldırmaya başladılar; onlar da ellerinden geldiğince kendilerini savundular; çünkü buna şiddetle ihtiyaçları vardı. Bu saldırı devam ederken, daha önce de size söylediğim gibi Konstantinopolis'te bulunan Pierre l'Ermite'e bir haberci çok aceleyle gitti; habere göre, eğer aceleyle yardım almazlarsa tamamen mahvolacak olan ve eski bir binada çok zor durumda bulunan küçük bir kalan halk hariç, bütün halkı kırılıp yok olmuştu. Pierre büyük bir şaşkınlık ve harika bir acı duydu; bununla birlikte, uyanık ve anlayışlı biri olduğu için derhal İmparator'a koştu, ayaklarına kapanarak Tanrı rızası için ve ruhunun kurtuluşu adına, eğer acele edilmezse hepsinin öleceği kadar büyük bir tehlike içinde olan bu yoksul halka yardım göndermesini yalvardı.
Pierre'i çok seven İmparator derhal bunu yaptı, oraya habercilerini gönderdi ve saldıran Türklere bu saldırıyı bırakıp oradan ayrılmalarını emretti. Türkler, İmparator'un emrini duyar duymaz oradan ayrıldılar; lakin yanlarında pek çok esir, at, katır ve başka hayvanlar, çadırlar, paviyonlar ve elbiseler götürdüler; öyle ki hepsi İznik'e (Nique) geri döndüler. Burada, soylu insanların otoritesini kabullenmek ve katlanmak istemeyen sıradan halkın deli girişimi yüzünden böylesine büyük bir halkın nasıl tamamen mahvolduğunu işitmiş oldunuz. Hiçbir şey bilmeyenlere savaş veya muharebe işini inandırmanın ne kadar büyük tehlikeler barındırdığını burada açıkça görebilirsiniz.

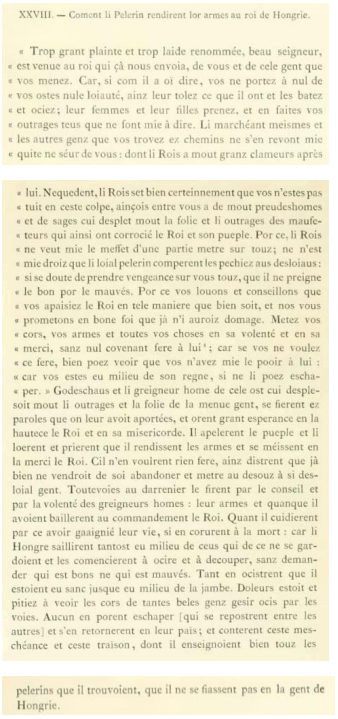
XXVII. — Coment la meute Godeschal fu près que toute perdue.

Puis que Pierres fu passez en Bithine, si com je vos ai dit, ne demora guères que uns prestres d'Alemaigne qui avoit non Godeschaus et avoit preeschié en Tiesche-terre [1] ausi com Pierres li ermites avoit fet en France, mut por aler en ce pelerinage à tout le suen peuple; car il avoit bien assemblé de Tyois jusqu'à .xv. mille. Cil s'en entrerent en la terre de Hongrie, car li rois avoit commandé qu'il fussent receu debonnerement, pource que si voisin estoient. L'en leur vendoit viandes et autres estovoirs à resnable marchié. Cil qui troverent la terre bien plentéive commencierent eus enivrer; et, par l'aise où il estoient, s'enorgueillirent si que il toloient les viandes et enmenoient les bestes par les chans, prenoient les femmes, batoient les homes et ocioient. Por nului ne lessoient à faire tel outrage. Li rois de la terre oi ceste novele d'eus, et mout li desplut; merveilles en ot grant corrous, et ne pot mie ceste chose soufrir, sanz trop grant honte de soi et sanz trop grant peril et let domage de sa gent. Il fist sa semonse et assem-

bla gens assez et à cheval et à pié por vengier soi et sa gent de ces Tyois. Il les comença à porsuivre à toute sa gent, jusque il les aconsut emmi son regne, tout droit en un chastel qui a non Belegrave [2]. Assez ot li Rois veuz et oi des outrages que il avoient fez par sa terre, tandis come il les suivoit. Li Tyois sorent que li Rois venoit et que il estoit jà près d'eus : bien savoient que il ne s'estoient pas bien contenu vers lui, ainz li avoient fet en sa terre assez torz et ledures, parquoi il ne devoient avoir point de sa grace ne de s'amour. Toutevoies, il corurent aus armes, et distrent que il se defendroient des Hongres, ne jà n'i morroient pour néant, ainçois se vendroient mout chier. Li Rois et li Hongre virent ce, si se penserent que cele gent estoient mout fort et mout hardi, et iluec estoient tuit desesperé. Pour ce, bien se pensoient que ne porroient mie sanz grant perte de leur gent venir à chief d'eus. Atant, lessierent la force et la bataille : si se tindrent au barat et à la desloiauté, come gent qui trop savent de barat et de tricherie. Il envoierent messages à Godeschal et aus greigneurs homes de la compaignie, qui, por eus decevoir, leur porterent beles paroles de pais, et leur distrent en ceste maniere :

XXVII. — Godeschal'in kalabalığının neredeyse tamamen nasıl mahvolduğu.
Pierre, size söylediğim gibi Bitinya'ya geçtiğinde, Almanya topraklarında Pierre l'Ermite'in Fransa'da yapmış olduğu gibi vaazlar vermüş olan Godeschaus adında bir Alman rahip, bütün halkıyla birlikte bu hac yolculuğuna çıkmak üzere yola koyulması çok uzun sürmedi; çünkü Tyois'lerden on beş bine yakın insanı bir araya getirmişti. Macaristan topraklarına girdiler, çünkü kral, komşu oldukları için onların hayırhahlıkla

karşılanmasını emretmişti. Onlara yiyecek ve diğer ihtiyaçlar oldukça uygun fiyatla satılıyordu. Toprağı çok bereketli bulan bu kimseler sarhoş olmaya başladılar; içinde bulundukları bolluk yüzünden öyle bir kibre kapıldılar ki, yiyecekleri gasp ediyor, tarlalardan hayvanları götürüyor, kadınları alıyor, erkekleri dövüyor ve öldürüyorlardı. Hiç kimse için bu tür bir hakaretlik yapmaktan vazgeçmiyorlardı. Ülkenin kralı onlardan bu haberi duydu ve bundan son derece hoşnutsuz oldu; büyük bir öfkeye kapıldı ve kendi onuruna çok büyük bir leke gelmeden, kendi halkının çok büyük bir tehlikeye ve zarara uğramasına göz yumamazdı. Kendisini ve halkını bu Tyois'lerden intikam almak üzere atlı ve yaya olarak hatırı sayılır bir kalabalıkla topladı. Bütün halkıyla birlikte onları krallığının ortasına kadar, doğruca Belgrad (Belegrave) adındaki bir kaleye varana dek takip etmeye başladı. Kral, onları takip ettiği sırada topraklarında işledikleri haksızlıkları bizzat görmüş ve duymuştu. Tyois'ler kralın gelmekte olduğunu ve kendilerine çok yakın olduğunu biliyorlardı; ona karşı hiçbir zaman dürüst davranmadıklarını, aksine onun toprağında ona birçok haksızlık ve hakaret yaptıklarını, bu yüzden ne lütfunu ne de sevgisini hak etmediklerini çok iyi biliyorlardı. Yine de silaha sarıldılar ve Macarlardan kendilerini savunacaklarını, boş yere ölmeyeceklerini, aksine kendilerini çok pahalıya satacaklarını söylediler. Kral ve Macarlar bunu gördüler, bu insanların çok güçlü ve çok cesur olduklarını, orada tamamen umutsuz durumda bulunduklarını düşündüler. Bu yüzden, halklarından büyük bir kayıp vermeden onların işini bitireamayacaklarını çok iyi anladılar. Bunun üzerine güç kullanmaktan ve savaştan vazgeçtiler; hileye ve sahtekarlığa başvurdular, çünkü hile ve hırsızlık konusunda fazlasıyla bilgili insanlardı. Godeschal'e ve topluluğun ileri gelenlerine elçiler gönderdiler; onları kandırmak için onlara barışa dair güzel sözler ilettiler ve onlara şu şekilde söylediler:

XXVIII. — Coment li Pelerin rendirent lor armes au roi de Hongrie.

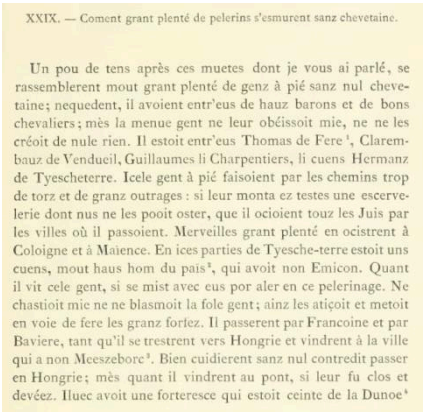
« Trop grant plainte et trop laide renommée, beau seigneur, « est venue au roi qui çà nous envoia, de vous et de cele gent que « vos menez. Car, si com il a oi dire, vos ne portez à nul de « vos ostes nule loiauté, ainz leur tolez ce que il ont et les batez « et ociez; leur femmes et leur filles prenez, et en faites vos « outrages teus que ne font mie à dire. Li marchéant meismes et « les autres genz que vos trovez ez chemins ne s'en revont mie « quite ne séur de vous : dont li Rois a mout granz clameurs après

« lui. Nequedent, li Rois set bien certeinnement que vos n'estes pas « tuit en ceste colpe, ainçois entre vous a de mout preudeshomes « et de sages cui desplet mout la folie et li outrages des maufe- « teurs qui ainsi ont corrocié le Roi et son pueple. Por ce, li Rois « ne veut mie le meffet d'une partie metre sur touz; ne n'est « mie droiz que li loial pelerin comperent les pechiez aus desloiaus : « si se doute de prendre vengeance sur vous touz, que il ne preigne « le bon por le mauvés. Por ce vos louons et conseillons que « vos apaisiez le Roi en tele maniere que bien soit, et nos vous « prometons en bone foi que jà n'i auroiz domage. Metez vos « cors, vos armes et toutes vos choses en sa volenté et en sa « merci, sanz nul covenant fere à lui'; car se vos ne voulez « ce fere, bien poez veoir que vos n'avez mie le pooir à lui : « car vos estes eu milieu de son regne, si ne li poez escha- « per. » Godeschaus et li greigneur home de cele ost cui despie- soit mout li outrages et la folie de la menue gent, se fierent ez paroles que on leur avoit aportées, et orent grant esperance en la hautece le Roi et en sa misericorde. Il apelerent le pueple et li loerent et prierent que il rendissent les armes et se méissent en la merci le Roi. Cil n'en voulrent rien fere, ainz distrent que jà bien ne vendroit de soi abandoner et metre au desouz à si des- loial gent. Toutevoies au darrenier le firent par le conseil et par la volenté des greigneurs homes : leur armes et quanque il avoient baillerent au commandement le Roi. Quant il cuidierent par ce avoir gaaignié leur vie, si en corurent à la mort : car li Hongre saillirent tantost eu milieu de ceus qui de ce ne se gar- doient et les comencierent à ocire et à decouper, sanz deman- der qui est bons ne qui est mauvés. Tant en ocistrent que il estoient eu sanc jusque eu milieu de la jambe. Doleurs estoit et pitiez à veoir les cors de tantes beles genz gesir ocis par les voies. Aucun en porent eschaper [qui se repostrent entre les autres] et s'en retornerent en leur pais; et conterent ceste mes- chéance et ceste traison, dont il enseignoient bien touz les

pelerins que il trouvoient, que il ne se fiassent pas en la gent de Hongrie.

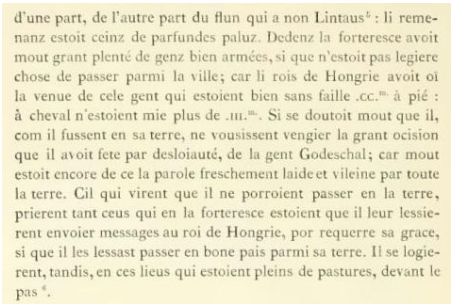
XXVIII. — Hacıların Macaristan kralına silahlarını nasıl teslim ettiği.

"Büyük efendimiz, buraya bizi gönderen krala sizden ve idare ettiğiniz bu halktan çok büyük şikayetler ve pek çirkin söylentiler ulaştı. Çünkü duyduğuna göre, siz konuklarınıza hiç sadakat göstermiyor, aksine sahip oldukları her şeyi gasp ediyor, onları dövüyor ve öldürüyorsunuz; kadınlarını ve kızlarını alıp dile getirilmeyecek kadar büyük kötülükler yapıyorsunuz. Yollarda bulduğunuz tüccarlar ve diğer insanlar bile sizden huzur ve güvende bulmuyor: bu yüzden Kral'ın arkasından yükselen çok büyük feryatlar var. Ne var ki Kral, hepinizin bu suçta ortak olmadığını, aranızda suçluların deliçe hareketlerinden ve haksızlıklarından son derece rahatsız olan pek çok erdemli ve bilge insan bulunduğunu çok iyi biliyor. Bu nedenle Kral, bir kısmın suçunu herkese mal etmek istemiyor; sadık bir hacının sadakatsizlerin günahlarına ortak olması da adil değildir: bu yüzden hepinizden birden intikam almaktan çekiniyor; iyiyi kötünün ayağına sermekten korkuyor. Bu sebeple size tavsiye ediyor ve öğüt veriyoruz ki, Kral'ı hoşnut edecek ve her şeyin yoluna gireceği şekilde yatıştırın; biz de size inançla söz veriyoruz ki hiçbir zarara uğramayacaksınız. Bedenlerinizi, silahlarınızı ve bütün eşyalarınızı onun iradesine ve merhametine bırakın, onunla hiçbir şart koşmayın; çünkü eğer bunu yapmak istemezseniz, ona gücünüzün yetmediğini çok iyi görebilirsiniz: zira onun krallığının ortasındasınız ve ondan kaçıp kurtulamazsınız."
Sıradan halkın haksızlıklarından ve çılgınlığından son derece rahatsız olan Godeschal ve ordunun ileri gelenleri, kendilerine iletilen bu sözlere inandılar ve Kral'ın büyüklüğüne ile merhametine büyük bir ümit bağladılar. Halkı topladılar, onlara öğüt verip silahlarını teslim etmelerini ve Kral'ın merhametine sığınmalarını rica ettiler. Onlar bunu kesinlikle yapmak istemediler, aksine o kadar sadakatsiz insanlara teslim olup kendilerini aşağılatmanın kendilerine asla yakışmayacağını söylediler. Ne var ki sonunda ileri gelenlerin tavsiyesi ve iradesiyle bunu yaptılar: silahlarını ve sahip oldukları her şeyi Kral'ın emriyle teslim ettiler. Hayatlarını bu yolla kazandıklarını sandıkları anda ölüme koşmuş olduklarını anladılar; çünkü Macarlar hiçbiri farkında olmadan ortalarına atladılar ve kimin iyi kimin kötü olduğunu sormadan onları kesip doğramaya başladılar. O kadar çok insanı kılıçtan geçirdiler ki, bacaklarının ortasına kadar kana bulandılar. Yollarda yatan nice güzel insanların cesetlerini görmek acı ve hüzün vericiydi. [Diğerlerinin arasında gizlenmeyi başaran] bir kısmar ellerinden kaçıp kendi ülkelerine geri döndüler; orada bu felaketi ve ihaneti anlattılar ve karşılaştıkları bütün hacılara Macar halkına asla güvenmemelerini öğütlediler.

XXIX. — Coment grant plenté de pelerins s'esmurent sanz chevetaine.

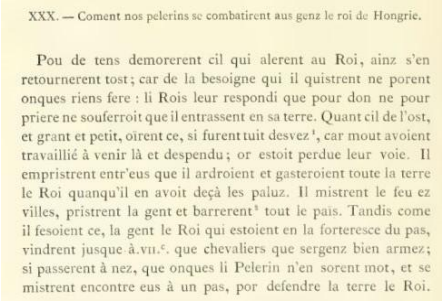
Un pou de tens après ces muetes dont je vous ai parlé, se rassemblerent mout grant plenté de genz à pié sanz nul chevetaine; nequedent, il avoient entr'eus de hauz barons et de bons chevaliers; mès la menue gent ne leur obéissoit mie, ne ne les créoit de nule rien. Il estoit entr'eus Thomas de Fere [1], Clarembauz de Vendueil, Guillaumes li Charpentiers, li cuens Hermanz de Tyescheterre. Icele gent à pié faisoient par les chemins trop de torz et de granz outrages : si leur monta ez testes une escervelerie dont nus ne les pooit oster, que il ocioient touz les Juis par les villes où il passoient. Merveilles grant plenté en ocistrent à Cologne et à Maience. En ices parties de Tyesche-terre estoit uns cuens, mout haus hom du pais [2], qui avoit non Emicon. Quant il vit cele gent, si se mist avec eus por aler en ce pelerinage. Ne chastioit mie ne ne blasmoit la fole gent; ainz les atiçoit et metoit en voie de fere les granz forfez. Il passerent par Francoine et par Baviere, tant qu'il se trestrent vers Hongrie et vindrent à la ville qui a non Meeszebore [3]. Bien cuidierent sanz nul contredit passer en Hongrie; mès quant il vindrent au pont, si leur fu clos et devéez. Iluec avoit une forteresce qui estoit ceinte de la Dunoe [4]

d'une part, de l'autre part du flun qui a non Lintaus[5] : li remenanz estoit ceinz de parfundes paluz. Dedenz la forteresce avoit mout grant plenté de genz bien armées, si que n'estoit pas legiere chose de passer parmi la ville; car li rois de Hongrie avoit oi la venue de cele gent qui estoient bien sans faille .cc.[m.] à pié : à cheval n'estoient mie plus de .iii.[m.]. Si se doutoit mout que il, com il fussent en sa terre, ne vousissent vengier la grant ocision que il avoit fete par desloiauté, de la gent Godeschal; car mout estoit encore de ce la parole freschement laide et vileine par toute la terre. Cil qui virent que il ne porroient passer en la terre, prierent tant ceus qui en la forteresce estoient que il leur lessierent envoier messages au roi de Hongrie, por requerre sa grace, si que il les lessast passer en bone pais parmi sa terre. Il se logierent, tandis, en ces lieus qui estoient pleins de pastures, devant le pas[6].

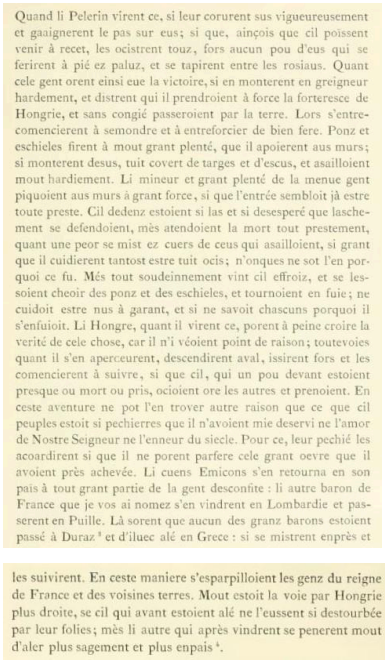
XXIX. — Çok sayıda hacının başsız olarak nasıl harekete geçtiği.

Bahsettiğim bu olaylardan kısa bir süre sonra, başlarında hiçbir komutan olmaksızın yaya olarak çok büyük bir kalabalık toplandı; yine de aralarında ulu baronlar ve iyi şövalyeler vardı; lakin sıradan halk onları hiç dinlemiyor ve hiçbir konuda onlara inanmıyordu. Aralarında Fere'li Thomas, Vendueil'li Clarembauz, Doğramacı Guillaume (Guillaume li Charpentiers) ve Alman topraklarının kontu Hermanz bulunuyordu. Yaya olan bu halk, yollar boyunca o kadar çok haksızlık ve büyük suçlar işliyordu ki, akıllarına kimsenin söküp atamayacağı bir çılgınlık saplanmıştı: İçlerinden geçtiğimiz şehirlerdeki bütün Yahudileri öldüreceklerdi. Köln'de ve Mainz'da çok büyük bir kalabalık katlettiler. Almanya topraklarının bu kısımlarında, ülkenin çok ulu bir adamı olan ve Emicon adını taşıyan bir kont vardı. Bu halkı gördüğünde, bu hacı yolculuğuna katılmak için onlara katıldı; deli halkı azarlamıyor ya da kınamıyordu, aksine onları kışkırtıyor ve büyük suçlar işlemeye teşvik ediyordu. Frankonya ve Bavyera'dan geçerek Macaristan sınırına doğru ilerlediler ve Meeszeborc adındaki şehre vardılar. Hiçbir engelle karşılaşmadan Macaristan'a geçeceklerini zannediyorlardı; lakin köprüye geldiklerinde geçişin kapalı ve yasaklanmış olduğunu gördüler. Orada bir tarafı Tuna (Dunoe) nehriyle, diğer tarafı Lintaus adındaki nehirle çevrili olan bir kale vardı; geri kalan kısmı ise derin bataklıklarla kuşatılmıştı. Kalenin içinde çok iyi silahlanmış büyük bir kalabalık vardı, bu yüzden şehirden geçmek hiç de kolay bir iş değildi; çünkü Macaristan Kralı, aralarında şüphesiz iki yüz bin yaya ve dört bin kadar atlı bulunan bu halkın gelmekte olduğunu duymuştu. Kral, bu insanların kendi topraklarına girdiklerinde, Godeschal'in halkına zulmederek işlediği o büyük ve hainçe katliamın intikamını almak isteyeceklerinden son derece korkuyordu; çünkü bu çirkin ve aşağılık olay henüz bütün ülkede dillerde taptaze duruyordu. Topraklardan geçemeyeceklerini gören bu kimseler, kalenin içindekilere yalvararak Macaristan Kralı'na elçi göndermelerine izin vermelerini rica ettiler; böylece onun lütfunu isteyebilir ve topraklarından huzur içinde geçmelerine izin vermesini sağlayabilirlerdi. Bu sırada geçidin önündeki otlaklarla dolu yerlerde konakladılar.

XXX. — Coment nos pelerins se combatirent aus genz le roi de Hongrie.

Pou de tens demorerent cil qui alerent au Roi, ainz s'en retournerent tost; car de la besoigne qui il quistrent ne porent onques riens fere : li Rois leur respondi que pour don ne pour priere ne souferroit que il entrassent en sa terre. Quant cil de l'ost, et grant et petit, oïrent ce, si furent tuit desvez[1], car mout avoient travaillié à venir là et despendu; or estoit perdue leur voie. Il empristrent entr'eus que il ardroient et gasteroient toute la terre le Roi quanqu'il en avoit deçà les paluz. Il mistrent le feu ez villes, pristrent la gent et barrerent[8] tout le pais. Tandis come il fesoient ce, la gent le Roi qui estoient en la forteresce du pas, vindrent jusque à.vii.[c]. que chevaliers que sergenz bien armez; si passerent à nez, que onques li Pelerin n'en sorent mot, et se mistrent encontre eus à un pas, por defendre la terre le Roi.

Quand li Pelerin virent ce, si leur corurent sus vigueureusement et gaaignerent le pas sur eus; si que, ainçois que cil poissent venir à recet, les ocistrent touz, fors aucun pou d'eus qui se ferirent à pié ez paluz, et se tapirent entre les rosiaus. Quant cele gent orent einsi eue la victoire, si en monterent en greigneur hardement, et distrent qui il prendroient à force la forteresce de Hongrie, et sans congié passeroient par la terre. Lors s'entrecomencierent à semondre et à entreforcier de bien fere. Ponz et eschieles firent à mout grant plenté, que il apoierent aus murs; si monterent desus, tuit covert de targes et d'escus, et asailloient mout hardiement. Li mineur et grant plenté de la menue gent piquoient aus murs à grant force, si que l'entrée sembloit jà estre toute preste. Cil dedenz estoient si las et si desesperé que laschement se defendoient, mès atendoient la mort tout prestement, quant une peor se mist ez cuers de ceus qui asailloient, si grant que il cuidierent tantost estre tuit ocis; n'onques ne sot l'en porquoi ce fu. Més tout soudeinnement vint cil effroiz, et se lessoient cheoir des ponz et des eschieles, et tournoient en fuie; ne cuidoit estre nus à garant, et si ne savoit chascuns porquoi il s'enfuioit. Li Hongre, quant il virent ce, porent à peine croire la verité de cele chose, car il n'i véoient point de raison; toutevoies quant il s'en aperceurent, descendirent aval, issirent fors et les comencierent à suivre, si que cil, qui un pou devant estoient presque ou mort ou pris, ocioient ore les autres et prenoient. En ceste aventure ne pot l'en trover autre raison que ce que cil peuples estoit si pechierres que il n'avoient mie deservi ne l'amor de Nostre Seigneur ne l'enneur du siecle. Pour ce, leur pechié les acoardirent si que il ne porent parfere cele grant oevre que il avoient près achevée. Li cuens Emicons s'en retourna en son pais à tout grant partie de la gent desconfite : li autre baron de France que je vos ai nomez s'en vindrent en Lombardie et passerent en Puille. Là sorent que aucun des granz barons estoient passé à Duraz [4] et d'iluec alé en Grece : si se mistrent enprès et

les suivirent. En ceste maniere s'esparpilloient les genz du reigne de France et des voisines terres. Mout estoit la voie par Hongrie plus droite, se cil qui avant estoient alé ne l'eussent si destourbée par leur folies; mès li autre qui après vindrent se penerent mout d'aler plus sagement et plus enpais [4].

XXX. — Hacılarımızın Macaristan kralının adamlarıyla nasıl savaştığı.

Kral'a gidenler çok az bir süre kaldılar, hemen geri döndüler; çünkü takip ettikleri işten asla bir sonuç elde edemediler: Kral onlara ne hediye karşılığında ne de yalvarmalarla kendi topraklarına girmelerine izin vermeyeceğini söyledi. Ordu içindeki küçük büyük herkes bunu işittiğinde hepsi çılgına döndü, çünkü oraya gelmek için çok çaba sarfetmişler ve masraf etmişlerdi; artık yolları tamamen kaybolmuştu. Bataklıkların bu tarafında kalan Kral'ın ne kadar toprağı varsa hepsini yakıp yıkacaklarına kendi aralarında karar verdiler. Şehirleri ateşe verdiler, halkı yakalayıp bütün ülkeyi ablukaya aldılar. Onlar bunu yaparken, geçidin kalesinde bulunan Kral'ın adamları, iyi silahlanmış yedi yüz kadar şövalye ve serjantla birlikte geldiler; Hacılar hiçbir şeyden habersizken burnumuzun dibinden geçip Kral'ın toprağını savunmak üzere karşılarına dikildiler.

Hacılar bunu gördüklerinde onların üzerine büyük bir şiddetle saldırdılar ve geçidi ele geçirdiler; öyle ki onlar sığınacak bir yer bulamadan hepsini kılıçtan geçirdiler; sadece bataklığa yaya olarak atlayıp kamışların arasına saklanan çok küçük bir kısım kurtulabildi. Bu halk böylece zafer kazanınca cesaretleri daha da arttı ve Macaristan kalesine zorla gireceklerini, izinsiz bir şekilde ülkeden geçeceklerini söylediler. Ardından birbirlerini teşvik edip işlerini iyi yapmak için güç verdiler. Surlara dayayacakları çok sayıda köprüler ve seyyar kuleler (eschieles) yaptılar; üzerlerine kalkanlar ve siperler kuşanarak surlara tırmandılar ve çok büyük bir cesaretle saldırmaya başladılar. Madenciler ve sıradan halktan büyük bir kalabalık surları büyük bir güçle kazıyordu; öyle ki kapı ele geçirilmek üzere gibi görünüyordu. İçeridekiler o kadar yorgun ve ümitsiz bir hâldeydiler ki, neredeyse hiç direnemiyorlar, adeta ölümü bekliyorlardı; tam o sırada saldıranların yüreğine öyle büyük bir korku düştü ki, neredeyse hepsi aniden öleceklerini sandılar; bunun nedenini kimse bilemedi. Lakin aniden öyle bir panik başladı ki, köprülerden ve kulelerden aşağı düşmeye başladılar ve kaçışmaya koyuldular; hiç kimse kendini güvende hissedemiyor ve herkes neden kaçtığını bile bilmiyordu.

Macarlar bunu gördüklerinde işin aslını inanamadılar, çünkü ortada hiçbir mantıklı sebep yoktu; lakin durumun farkına vardıklarında aşağı indiler, dışarı çıktılar ve onları takip etmeye başladılar; öyle ki biraz önce neredeyse ölmüş ya da esir düşmüş olan o insanlar, şimdi diğerlerini öldürüyor ve esir alıyorlardı. Bu macerada başka bir sebep bulunamazdı; çünkü bu halk o kadar günahkârdı ki, ne Efendimiz'in sevgisini ne de bu dünya üzerindeki onuru hak etmişlerdi. Bu yüzden günahları onları korkutmuştu; neredeyse tamamladıkları o büyük işi başarmalarına izin vermedi. Kont Emicon bozguna uğrayan halkın büyük bir kısmıyla birlikte kendi ülkesine geri döndü; adını duyduğunuz Fransa'nın diğer baronları ise Lombardiya'ya vardılar ve Apulia'ya geçtiler. Orada ulu baronlardan bazılarının Dıraç (Duraz) üzerinden geçip Yunanistan'a gittiğini öğrendiler; onlara katıldılar ve arkalarından gittiler. Fransa krallığının ve komşu toprakların halkı işte bu şekilde dağılıp gidiyordu. Eğer daha önce yola çıkanlar çılgınlıklarıyla yolu bu kadar bozmasaydılar, Macaristan üzerinden giden yol çok daha düz ve güvenli olurdu; lakin ardından gelenler daha akıllıca ve huzurlu bir şekilde gitmek için büyük çaba sarf ettiler.

Birinci Kitabın Sonu

William (Surlu William), Historia Rerum in Partibus Transmarinis adlı eserinin Birinci Kitabında, Batı dünyasından Kudüs'e doğru hareket eden ilk büyük hacı ve askerî kitlelerin —tarihyazımında sıklıkla "Halkın Haçlı Seferi" veya "Köylü Haçlı Seferi" olarak anılan hareketin— doğuşunu, gelişimini ve trajik sonunu ayrıntılı biçimde gözler önüne serer.

Birinci Kitap'ın genel bir özeti şu başlıklar altında toplanabilir:

1. Clermont Konsili ve Seferin Doğuşu

Papa II. Urbanus'un öncülüğünde toplanan Clermont Konsili ile Doğu'daki Hristiyanların yardımına koşma ve Kudüs'ü kurtarma fikri Batı'da büyük bir heyecan uyandırır. Bu dinsel coşku, başta vaiz Pierre l'Ermite (Münzevi Pierre) olmak üzere dönemin din adamları vasıtasıyla Fransa ve Almanya topraklarında kitleleri peşinden sürükleyen kitlesel bir harekete dönüşür.

2. Disiplinsiz Öncü Kitlelerin Göçü ve İlk Sürtüşmeler

Soylulardan ve düzenli ordulardan bağımsız olarak yola çıkan, aralarında çok sayıda kadın, çocuk, din adamı ve eğitimsiz köylünün bulunduğu on binlerce insan (Tyois'ler ve Alman kitleler), hazırlıksız bir şekilde Doğu'ya doğru hareket eder.

- Macaristan ve Balkanlar Geçişi: Rota üzerindeki Macaristan ve Bulgaristan topraklarından geçerken disiplinsiz kalabalıkların yerel halka zarar vermesi, yağma ve şiddete başvurması büyük çatışmaları tetikler. Niş önlerinde ve Belgrad civarında yerel krallıkların kuvvetleriyle yapılan çatışmalarda bu başıbozuk kitleler büyük kayıplar verir.
- Yahudi Karşıtı Şiddet: Almanya içlerinden (Köln, Mainz gibi şehirlerden) geçen bazı kitleler, Kont Emicon gibi figürlerin de kışkırtmasıyla sefere çıkış gerekçesinden saparak bölgedeki Yahudi topluluklarına yönelik büyük katliamlar gerçekleştirir. Godeschal liderliğindeki Alman kitlelerin bir kısmı ise Macaristan topraklarında kralın birlikleri tarafından hileyle etkisiz hale getirilerek kılıçtan geçirilir.

3. Konstantinopolis ve Civitot Kampı

Zorluklarla ve kayıplarla Konstantinopolis'e varan Pierre l'Ermite ve dağınık haldeki hacı kitleleri, Bizans İmparatoru I. Alexios Komnenos tarafından karşılanır. İmparator, bu kalabalıkların başkentte huzursuzluk yaratmasını önlemek ve Türk topraklarına geçmelerini sağlamak amacıyla onları Boğaziçi'nin Asya yakasına geçirerek Civitot bölgesine yerleştirir. İmparator, asıl düzenli şövalye orduları (büyük baronlar) gelene kadar bu başıbozuk kitlenin pasif kalmasını, sınırdan uzak durup akınlar yapmamasını tembihler.

4. Disiplinsizlik, İç Çatışmalar ve İznik Baskınları

Öncü kitleler Civitot'ta kamp kurup bir süre sakin kaldıktan sonra, Pierre l'Ermite'in görüşmeler için Konstantinopolis'e gittiği sırada kendi içlerinde bölünürler. Komutanlarının ve ulu kişilerin yasaklarına karşı gelen sıradan halk ve bazı gruplar (Fransız ve Alman unsurlar), İznik (Nique) yakınlarındaki bölgeye ve kalelere izinsiz akınlar (cor) düzenleyerek yağma ve katliamlar yaparlar. Godefroi Buriaus gibi liderlerin kışkırtmalarıyla ordu içindeki şövalyeler ile yaya kitleler arasındaki uyum tamamen kopar.

5. I. Süleyman (Soliman) ile Karşılaşma ve Bozgun

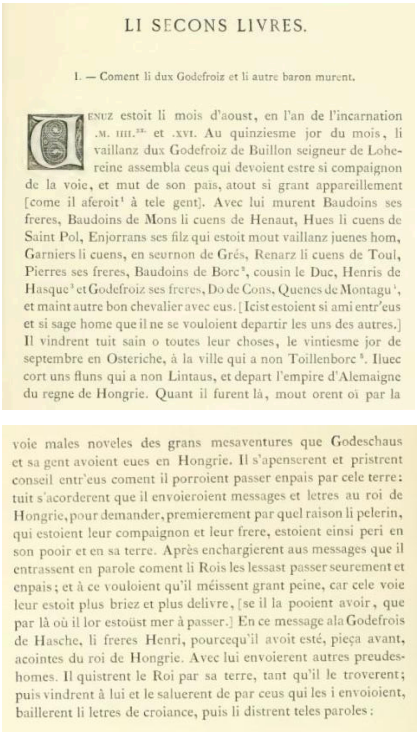
Bölgenin Türk hakimi Soliman (I. Süleyman / Kutalmışoğlu Süleyman Şah), Hristiyanların topraklarına yöneldiğini haber alarak kuvvetleriyle forest (ormanlık) ve dağlık bölgelerde konumlanmıştır. Hacılar küçük bir kaleyi basıp içeridekileri katlettikten sonra cesaretlenerek daha büyük bir baskın girişimi için yola çıktıklarında, Soliman'ın düzenli ve sayıca üstün süvari birlikleriyle açık alanda karşılaşırlar.

- Civitot Felaketi: Hazırlıksız yakalanan ve düzensiz olan hacı kitleleri şiddetli bir muharebe sonucunda tamamen bozguna uğratılır. Yoksuz Gautier (Gautier Sans-Avoir) gibi isimlerin de hayatını kaybettiği bu çatışmada kitlelerin ezici çoğunluğu öldürülür veya esir alınır. Hayatta kalan küçük bir grup ise deniz kenarındaki eski bir kalıntıya sığınarak Pierre l'Ermite aracılığıyla Bizans İmparatoru'ndan acil yardım ister; İmparator'un gönderdiği birlikler sayesinde son anda kurtarılarak Konstantinopolis'e geri taşınırlar.

Kitabın Temel Teması ve Dersleri

Surlu William, Birinci Kitap boyunca tecrübesiz, başsız ve otoriteyi reddeden sıradan kitlelerin ("menue gent") dini coşkuyla çıktıkları bu yolculukta disiplinsizlik, açgözlülük ve kibir yüzünden nasıl felakete sürüklandiklerini gözler önüne serer. Metin, askeri tecrübesi olmayan yığınların savaş sanatından habersiz bir şekilde hareket etmesinin doğurduğu kaçınılmaz yıkımı ve büyük baronların liderliğindeki düzenli orduların gelişi öncesindeki sancılı dönemi net bir ibret tablosu olarak çizer.

İkinci Kitap

LI SECONS LIVRES.

I. — Coment li dux Godefroiz et li autre baron murent.

GENUZ estoit li mois d'aoust, en l'an de l'incarnation .M. IIII.^{xx} et .XVI. Au quinziesme jor du mois, li vaillanz dux Godefroiz de Buillon seigneur de Lohereine assembla ceus qui devoient estre si compaignon de la voie, et mut de son pais, atout si grant appareillement [come il aferoit[1] à tele gent]. Avec lui murent Baudoins ses freres, Baudoins de Mons li cuens de Henaut, Hues li cuens de Saint Pol, Enjorrans ses filz qui estoit mout vaillanz juenes hom, Garniers li cuens, en seurnon de Grés, Renarz li cuens de Toul, Pierres ses freres, Baudoins de Borc[2], cousin le Duc, Henris de Hasque[3] et Godefroiz ses freres, Do de Cons, Quenes de Montagu[4], et maint autre bon chevalier avec eus. [Icist estoient si ami entr'eus et si sage home que il ne se vouloient departir les uns des autres.] Il vindrent tuit sain o toutes leur choses, le vintiesme jor de septembre en Osteriche, à la ville qui a non Toillenborc[5]. Iluec cort uns fluns qui a non Lintaus, et depart l'empire d'Alemaigne du regne de Hongrie. Quant il furent là, mout orent oï par la voie males noveles des grans mesaventures que Godeschaus et sa gent avoient eues en Hongrie. Il s'apenserent et pristrent conseil entr'eus coment il porroient passer enpais par cele terre: tuit s'acorderent que il envoieroient messages et letres au roi de Hongrie, pour demander, premierement par quel raison li pelerin, qui estoient leur compaignon et leur frere, estoient einsi peri en son pooir et en sa terre. Après enchargierent aus messages que il entrassent en parole coment li Rois les lessast passer seurement et enpais; et à ce vouloient qu'il méissent grant peine, car cele voie leur estoit plus briez et plus delivre, [se il la pooient avoir, que par là où il lor estoüst mer à passer.] En ce message ala Godefrois de Hasche, li freres Henri, pourcequ'il avoit esté, pieça avant, acointes du roi de Hongrie. Avec lui envoierent autres preudeshomes. Il quistrent le Roi par sa terre, tant qu'il le troverent; puis vindrent à lui et le saluerent de par ceus qui les i envoioient, baillerent li letres de croiance, puis li distrent teles paroles:

1. — Dük Godefroi'nin ve diğer baronların nasıl harekete geçtiği.

Ağustos ayıydı, Tevrat'ın/enflasyonun başlangıcından itibaren bin yüz doksan altı yıl geçmişti (Miladi 1096 yılı). Ayın on beşinci gününde, Lorraine efendisi cesur dük Bouillon'lu Godefroi (Godfrey of Bouillon), yolda kendisinin yoldaşı olması gerekenleri topladı ve [öyle bir insana yakışacak şekilde] muazzam bir hazırlıkla ülkesinden ayrıldı. Onunla birlikte kardeşleri Baudoin, Hainaut kontu Mons'lu Baudoin, Saint Pol kontu Hues, son derece cesur genç bir adam olan oğlu Enjorrans, lakabı Grés olan kont Garniers, Toul kontu Renarz ve kardeşleri Pierres, Dük'ün kuzeni Borc'lu Baudoin, Henris de Hasque ve kardeşi Godefroi, Cons'lu Do, Montagu'lü Quenes ve daha pek çok iyi şövalye yola çıktılar. [Bunlar birbirlerine öyle sıkı dosttular ve o kadar bilge insanlardı ki, birbirlerinden ayrılmak istemiyorlardı.] Bütün eşyalarıyla birlikte sağ salim, yirminci günde Avusturya'da Toillenborc adındaki şehre vardılar. Orada Lintaus adında bir nehir akmakta ve Almanya İmparatorluğu'nu Macaristan Krallığı'ndan ayırmaktadır. Oraya vardıklarında, yol boyunca Macaristan'da Godeschal ve halkının başına gelen büyük felaketlere dair pek çok kötü haber işittiler. Düşünüp taşındılar ve o topraktan huzur içinde nasıl geçebilecekleri konusunda kendi aralarında meclis kurdular: Hepsi, Macaristan Kralı'na elçiler ve mektuplar göndermekte, öncelikle yoldaşları ve kardeşleri olan hacıların onun gücünde ve topraklarında neden bu şekilde mahvolduğunu sormakta mutabık kaldılar. Ardından elçilere, Kral ile güvenli ve huzurlu bir şekilde geçmelerini sağlayacak yollar üzerine konuşmaları için talimat verdiler; bu konuda büyük bir çaba sarf etmelerini istediler, çünkü eğer elde edebilirlerse bu yol, [gitmek için] deniz aşmak zorunda kalacakları yoldan çok daha kestirme ve rahattı. Bu elçi heyetinde, daha önceden Macaristan Kralı ile tanışmışlığı olduğu için Henri'nin kardeşi Hasche'li Godefroi yer aldı. Onunla birlikte başka erdemli adamlar da gönderdiler. Kral'ı bulana

kadar topraklarında aradılar, nihayet onu bulup gönderenlerin selamını ilettiler, güven mektuplarını sundular ve ona şu sözleri söylediler:

II. — Coment li message au duc Godefroi parlerent au roi de Hongrie.

« Cil preudome, Godefroiz dux de Lohereine et li autre « prince qui avec lui viennent au pelerinage, nous ont ci envoiez « à vous; et par vous vuelent savoir por quele chose li pueples « des pelerins que il tenoient à compaignons et à freres, a esté « einsi cruelment destrenchiez et ocis en vostre pooir. Bien le « sevent, ce vos mandent, que il ont esté einsi mort; car il ont « trové pluseurs de ceus qui en eschaperent. Mout se merveillent « coment vos et vostre gent qui estes crestien, ce dites, avez « einsi la bone compaignie, qui por la foi Jhesucrist essaucier « estoient meu de leur pais, destruite du tout, que li plus mortel « anemi que il eussent n'en eussent mie plus fet. Mout vuelent « savoir se ce fu par la colpe des pelerins; car se vos l'aviez fet « por justise, ou en defendant vous et voz terres et les voz choses « que l'en vos vousist à force tolir, plus legierement le soferroient

« li Dux et si compaignon. Mais se ce fu fet par haine que vos « eussiez à cez, sanz leur colpe, ou por tolir les leur choses les « avez einsi murtriz, bien vos mandent cil qui nous ont envoié « que il ont guerpies leur terres por adrecier et por vengier les « torz et les outrages que l'en fet au pueple Dame Dieu; et se « il vos ont en ce trovez, n'ont mie talent de passer outre, jusque « la mort aus pelerins Nostre Seigneur soit à leur pooir bien « vengiée. » A tant mist fin en sa parole Godefroiz qui conta le message. Li Rois estoit en son palais où il avoit grant plenté des barons de son regne et de ses autres genz : lors respondi et dist : « Godefroi, mout me plest que vos estes venuz en ceste terre « parler à moi. Ce m'est bel por deus choses : l'une si est porce « que vos estes mes acointes et mes amis, piece a; si refreschirons « noz amors et noz acointances en ceste venue; l'autre chose est « que je vos connois et sai home sage et resnable et de bone « volenté; si sui mout liez de ce que vos orroiz nostre escuse- « ment.

« Voirs est que nos avons le non de la Crestienté : mout nos « seroit bel que nos en eussions les oevres; mais cil qui sont « passé devant vous, avec Perron l'ermite et avec Godeschal, « n'avoient mie oevres ne de pelerins ne de crestiens; car nos « receusmes Perron et sa gent en nos terres et en nos villes « en grant debonnereté : nos viandes et nos autres choses en « partie leur donasmes; mès il einsi com li serpenz, qui point « celui qui l'eschaufe en son sein, nos guerredonerent nos bien- « fez; car en la fin du regne de Hongrie, quant il se deussent loer « de nous à Dame Dieu et à touz leur amis, il pristrent à force un « de nos meilleurs chastiaus, toute la gent que il troverent dedenz « mistrent à la mort; les bestes enmenerent, toutes les despuilles « de la ville emporterent, come routier et come larron. La « compaignie Godeschal vint après : icil n'atendirent mie à for- « fere jusque à la fin de nostre regne [1]; ains si tost com il orent « passées les portes de Hongrie, comencierent à fere touz les

« outrages : il barroient les villes et ardoient; efforçoient les « femmes et ocioient les homes, et toutes leur choses empor- « toient. Tant firent que par leur meffez furent bien digne que il « eussent la haine de Dieu et du monde. Nos qui somes ci eu leu « et en la digneté par quoi nos devons garder cest pueple, tant « com Dame Dieu plera, et nostre baron qui ont juré la féeuté du « regne, ne peusmes soufrir à veoir einsi destruire nostre gent « et nostre pais; si y méismes la main come efforcié, sur nous « defendant. La tierce compaignie revint puis ausi de gent à pié : « nos doutasmes leur contenz et leur mellées; si nes lessames « entrer en nostre terre, ne venir entre nous. Nostre Sires, « qui juge toutes les paroles et qui regarde les cuers des homes, « set bien que il est einsi, et que je ne vos en ai menti de mot. Or « vos prions que vos nous en escusoiz par tout là où vos en orrez « parler. » Quant il ot ce dit, si envoia les messages aus osteus, où mout leur fist avoir, à grant ennor et à grant feste, quanque l'en pot trover en la terre. Li Rois prist conseil à ses barons et atorna les siens messages qui il envoia au duc Godefroi et aus princes qui avec lui venoient. Il ot assez parlé à Godefroi [2] et fet grant joie, et doné du sien à lui et à ses compaignons; puis pristrent congié, si s'en alerent ensemble. Quant il vindrent devant le duc Godefroi, li uns d'eus dist le message en tele maniere [3] : « Li rois « de Hongrie, mes sires, vous salue come son chier ami, et vous « mande que il set certeinnement par renomée que vos estes mout « haus hom de lignage, et mout poissanz hom de genz et de « digneté, loiaus et sages de cuer, preuz et vaillanz du cors; si « que de vostre proece parole l'en en maintes terres. Por ices « choses, mes sires qui onques ne vous vit, vous prise mout, et aime « en son cuer, et mout a grant talent de vous ennorer; et ces preu- « deshomes meismes qui avec vous sont et qui ont si haut pele- « rinage empris, loe mout li Rois et touz ses regnes, et mout « desire eus veoir et ennorer et acointier; car mout tient à grant

« don et à grant grace que Nostre Sire li a feite, quant il l'a mis « en point que il puet à si vaillanz genz fere servises et bontez. « Por ce vous requiert, sire Dux, et prie et demande à tresriche « don, que vos le veigniez veoir à un sien chastel que l'en claime « Ciperon [4], car il desire mout à parler à loisir à vous et à fere « ce que vos li requerroiz. »

II. — Dük Godefroi'nin elçilerinin Macaristan kralıyla nasıl konuştuğu.

"Lorraine efendisi cesur dük Godefroi ve hac yolculuğunda onunla birlikte gelen diğer prensler, bizi buraya size gönderdiler; yoldaşlarımız ve kardeşlerimiz olarak gördükleri hacı halkının sizin gücünüz altında neden bu kadar acımasızca katledildiğini ve yok edildiğini sizin aracılığınızla öğrenmek istiyorlar. Onların bu şekilde öldürüldüğünü çok iyi biliyorlar, çünkü oradan kaçmayı başaran birkaç kişiyi buldular. Hristiyan adını taşıyan sizlerin ve halkınızın, İsa Mesih'in inancını yüceltmek için ülkelerinden yola çıkan bu iyi topluluğu, sanki en ölümcül düşmanlarınız bile bundan fazlasını yapamazmış gibi nasıl olup da tamamen yok ettiğinize çok şaşıyorlar. Bunun hacıların kendi suçundan ötürü olup olmadığını bilmek istiyorlar; çünkü eğer bunu adalet gereği ya da kendinizi, topraklarınızı ve zorla elinizden almak istedikleri şeyleri savunmak uğruna yaptıysanız, Dük ve yoldaşları bunu çok daha anlayışla karşılarlardı."

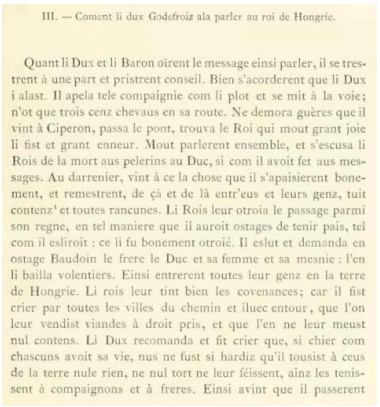
"Fakat eğer bunu, onlara karşı duyduğunuz bir nefretten ötürü, hiçbir suçları yokken ya da mallarını gasp etmek için yaptıysanız; sizi buraya gönderenler size şunu bildiriyorlar ki: Onlar, Ulu Tanrı'nın halkına yapılan haksızlıkları ve zulümleri düzeltmek ve intikamını almak için topraklarını geride bıraktılar; eğer bu durumu burada size karşı bulurlarsa, İsa Mesih'in hacılarının ölümü ellerinden geldiğince tam anlamıyla intikam alınıncaya kadar ileri gitmekten vazgeçmeyecekler." Elçiliği anlatan Godefroi sözlerini burada bitirdi.

Krallığının baronlarından ve diğer halkından pek çok kişinin bulunduğu sarayında yer alan Kral, şöyle cevap verdi ve dedi ki: "Godefroi, bu topraklara gelip benimle konuşmandan ötürü çok memnun oldum. Bunun iki sebebi var: Birincisi, eskiden beri tanıdıklarım ve dostlarım olmanızdır; bu vesileyle sevgi ve dostluğumuzu tazeleyeceğiz; ikincisi ise senin akıllı, makul ve iyi niyetli bir insan olduğunu bilmem ve tanımamdır; bu yüzden bizim bahanemizi dinleyecek olmandan büyük bir sevinç duyuyorum."

"Hristiyan adını taşıdığımız doğrudur; bunun eserlerine de sahip olsaydık bu bizi çok mutlu ederdi; lakin sizden önce Pierre l'Ermite ve Godeschal ile birlikte geçenler, ne birer hacı ne de birer Hristiyan gibi davrandılar; çünkü biz Pierre'i ve halkını topraklarımıza ve şehirlerimize büyük bir hayırhahlıkla kabul ettik; yiyeceklerimizi ve diğer şeylerin bir kısmını onlara verdik; lakin onlar, koynunda ısıttığı kişiyi sokan yılan gibi, yaptıklarımızın karşılığını bize böyle ödediler. Çünkü Macaristan Krallığı'nın sonunda, kendimizi Tanrı'ya ve bütün dostlarımıza övgüyle borçlu hissetmemiz gerekirken, kalelerimizden en iyisini zorla ele geçirdiler, içindeki bütün halkı kılıçtan geçirdiler, hayvanları alıp götürdüler ve tıpkı birer akıncı ve hırsız gibi şehrin bütün ganimetlerini yağmaladılar."

"Godeschal'in topluluğu bunun hemen ardından geldi: bunlar krallığımızın sonuna kadar bile beklemediler; Macaristan kapılarından geçer geçmez bütün haksızlıkları yapmaya başladılar: şehirleri kuşatıp ateşe verdiler, kadınlara tecavüz edip erkekleri öldurdüler ve sahip oldukları her şeyi alıp götürdüler. Öyle ki işledikleri suçlar yüzünden Tanrı'nın ve dünyanın nefretini hak ettiler. Biz ki bu yerde ve bu makamda, Tanrı dilediği ve krallığa sadakat yemin etmiş baronlarımız elverdiği sürece bu halkı korumakla yükümlüyüz, halkımızın ve ülkemizin böyle yok edilmesine katlanamadık;

bu yüzden kendimizi savunmak adına elimizi zorla taşın altına koyduk. Üçüncü kalabalık ise yine yaya olarak geldi: onların çatışmalarından ve kavgalarından korktuk; bu yüzden topraklarımıza girmelerine ya da aramıza gelmelerine izin vermedik. Bütün sözleri yargılayan ve insanların kalplerini gören Efendimiz, durumun böyle olduğunu ve size tek bir kelime bile yalan söylemediğimi pek iyi bilir. Şimdi sizden ricamız, bunu duyduğunuz her yerde bizi mazur görmenizdir."
Kral bunu söylediğinde, elçileri büyük bir onur ve şölenle, ülkede bulunabilecek her ne varsa sunarak otağlarında ağırladı. Kral baronlarıyla istişare etti ve Dük Godefroi ile onunla birlikte gelen prenslere göndereceği kendi elçilerini hazırladı. Godefroi ile uzun uzun konuştuktan sonra büyük bir sevinç yarattılar, ona ve yoldaşlarına kendi hazinesinden hediyeler verdi; ardından izin isteyip birlikte ayrıldılar. Dük Godefroi'nin huzuruna vardıklarında, içlerinden biri mesajı şu şekilde iletti: "Efendim Macaristan Kralı sizi yakın bir dostu olarak selamlıyor ve şunu bildiriyor ki; sizin soyca çok ulu bir insan olduğunuzu, kalabalıklar ve makam sahibi güçler arasında yer aldığınızı, yüreğinizin dürüst ve bilge, bedeninizin cesur ve mert olduğunu söylentilerden kesinlikle bilmektedir; öyle ki yiğitliğiniz pek çok diyarda anlatılmaktadır."
"Bu sebeplerden ötürü, sizi henüz hiç görmemiş olan Efendim, size kalbinde çok büyük bir değer veriyor, sizi seviyor ve sizi onurlandırmayı çok arzuluyor; yanınızda bulunan ve böylesine ulu bir hac yolculuğuna çıkmış olan o erdemli insanları da Kral ve bütün krallıkları övmekte, onları görmeyi, onlarla onurlanmayı ve tanışmayı çok istemektedir; çünkü Efendimiz'in, böylesine cesur insanlara hizmet etme ve iyilik yapma imkânını kendisine tanımasını çok büyük bir lütuf ve büyük bir lütufkârlık olarak görmektedir."
"Bu yüzden Dük Efendimiz, sizden rica ediyor, yalvarıyor ve çok zengin bir armağan olarak şunu talep ediyor: Ciperon adıyla anılan kendi kalelerinden birine gelerek kendisini ziyaret etmeniz; çünkü sizinle uzun uzun konuşmayı ve talep edeceğiniz her şeyi yerine getirmeyi çok arzuluyor."

III. — Coment li dux Godefroiz ala parler au roi de Hongrie.

Quant li Dux et li Baron oirent le message einsi parler, il se trestrent à une part et pristrent conseil. Bien s'acorderent que li Dux i alast. Il apela tele compaignie com li plot et se mit à la voie; n'ot que trois cenz chevaus en sa route. Ne demora guères que il vint à Ciperon, passa le pont, trouva le Roi qui mout grant joie li fist et grant enneur. Mout parlerent ensemble, et s'escusa li Rois de la mort aus pelerins au Duc, si com il avoit fet aus messages. Au darrenier, vint à ce la chose que il s'apaisierent bonement, et remestrent, de çà et de là entr'eus et leurs genz, tuit contenz[1] et toutes rancunes. Li Rois leur otroia le passage parmi son regne, en tel maniere que il auroit ostages de tenir pais, tel com il esliroit : ce li fu bonement otroié. Il eslut et demanda en ostage Baudoin le frere le Duc et sa femme et sa mesnie : l'en li bailla volentiers. Einsi entrerent toutes leur genz en la terre de Hongrie. Li rois leur tint bien les covenances; car il fist crier par toutes les villes du chemin et iluec entour, que l'on leur vendist viandes à droit pris, et que l'en ne leur meust nul contens. Li Dux recomanda et fit crier que, si chier com chascuns avoit sa vie, nus ne fust si hardiz qu'il tousist à ceus de la terre nule rien, ne nul tort ne leur féissent, ainz les tenissent à compaignons et à freres. Einsi avint que il passerent

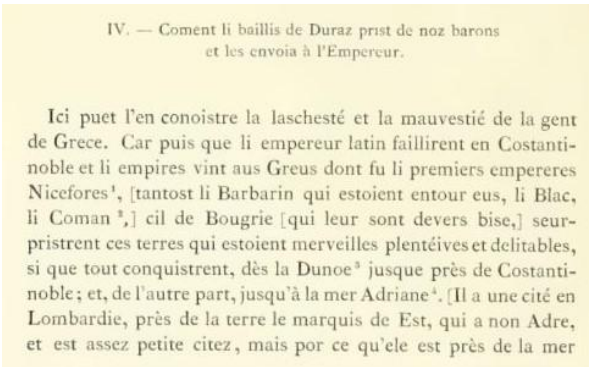
toute Hongrie : n'onques entr'eus n'ot neis une petite tençon. Li Rois chevauchoit touzjorz près de l'ost à senestre, et menoit ses ostages avec lui, touz près d'apaisier, se point de noise sourdist. A la fin, il vindrent à Malevile, de quoi vos avez oi desus, qui siet sur le flun de Savoe[2]. Il s'aresterent iluec jusque li oz fu passez par les nés dont il i avoit pou, mes avant il avoient fait passer .M. homes bien armés de haubers por garnir la rive delà. Quant li oz de la menue gent fu passez, li Rois vint au Duc et aus Barons, et amena ses ostages que il leur rendi. Mout leur fist grant joie au partir et leur donna à tous de grant dons et de riches, puis prist congié si s'en retourna. Li Dux et li Baron passerent outre avec leur gent et vindrent à Belegrave, la cité de Bougrie dont nos avons parlé desus, et iluec se logierent. Après il passerent parmi le bois de la terre, jusque il vindrent à la cité de Niz[3] et puis à Stralice.

III. — Dük Godefroi'nin Macaristan kralıyla konuşmaya nasıl gittiği.

Dük ve baronlar elçinin böyle konuştuğunu işittiklerinde, bir kenara çekilip istişare ettiler. Dük'ün gitmesi konusunda tamamen uzlaştılar. Yanına seçtiği bir miktar insanı alarak yola koyuldu; yolculuğunda üç yüzden fazla atlısı yoktu. Çok geçmeden Ciperon'a vardı, köprüden geçti ve kendisine çok büyük bir sevinç ve büyük bir onur gösteren Kral'ı buldu. Birlikte uzun uzun konuştular; Kral, elçilere yaptığı gibi Dük'e de hacıların ölümü konusunda kendini savundu. Sonunda, aralarındaki ve halklarındaki bütün kavgaları ve kırgınlıkları bir kenara bırakarak tamamen barışmaya vardılar. Kral, barışı korumak adına kendi seçeceği rehine/teminatlar alması şartıyla, kendi krallığından geçmelerine izin verdi; bu teklif ona memnuniyetle kabul ettirildi. Teminat olarak Dük'ün kardeşi Baudoin'i, karısını ve hane halkını seçti ve istedi; onlar da ona gönüllü olarak teslim ettiler.

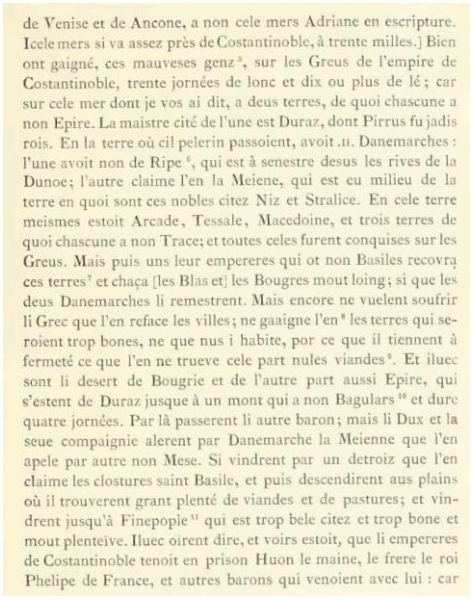
Böylece bütün halkları Macaristan topraklarına girdi. Kral onlarla yaptığı anlaşmalara sadık kaldı; çünkü güzergâh üzerindeki bütün şehirlerde ve civarda, onlara uygun fiyatla yiyecek satılmasını ve hiç kimsenin onlara herhangi bir kavga çıkarmamasını yüksek sesle ilan ettirdi. Dük de, herkesin canına verdiği değer kadar, hiç kimsenin yerli halka ait hiçbir şeye el uzatmamasını, onlara hiçbir haksızlık yapmamasını, aksine onları yoldaş ve kardeş olarak görmelerini emretti ve ilan ettirdi. Öyle ki Macaristan'ı baştan sona geçtiler; aralarında ufak bir anlaşmazlık dahi çıkmadı. Kral her zaman ordunun sol yanında at sürüyor ve herhangi bir kavganın çıkmasını önlemek için rehinelerini de yanında, barışı koruyacak şekilde gezdiriyordu. Sonunda, daha önce bahsettiğimiz ve Savoe nehri kıyısında yer alan Malevile'ye vardılar. Ordu, az sayıdaki gemilerle nehri karşı kıyıya geçirilene dek orada konakladı; ancak daha önceden karşı kıyıyı güvenceye almak için zırhlı gömlekleri giymiş bin kadar iyi silahlanmış adamı karşı tarafa geçirmişlerdi.

Sıradan halkın ordusu karşıya geçtiğinde, Kral Dük ve baronların yanına geldi; onlara rehinelerini getirip iade etti. Ayrılırken onlara çok büyük bir sevinç gösterdi, hepsine büyük ve zengin hediyeler verdi; ardından izin isteyip geri döndü. Dük ve baronlar kendi halklarıyla birlikte karşıya geçtiler ve daha önce bahsettiğimiz Bulgaristan şehri Belegrave'e (Belgrad) vardılar ve orada konakladılar. Ardından Niz şehrine ve daha sonra Stralice'ye varana dek ülkenin ormanlık yollarından geçtiler.

IV. — Coment li baillis de Duraz prist de noz barons et les envoia à l'Empereur.

Ici puet l'en conoistre la laschesté et la mauvestié de la gent de Grece. Car puis que li empereur latin faillirent en Costantinoble et li empires vint aus Greus dont fu li premiers empereres Nicefores[1], [tantost li Barbarin qui estoient entour eus, li Blac, li Coman [2],] cil de Bougrie [qui leur sont devers bise,] seurpristrent ces terres qui estoient merveilles plentéives et delitables, si que tout conquistrent, dès la Dunoe[3] jusque près de Costantinoble; et, de l'autre part, jusqu'à la mer Adriane[4]. [Il a une cité en Lombardie, près de la terre le marquis de Est, qui a non Adre, et est assez petite citez, mais por ce qu'ele est près de la mer

de Venise et de Ancone, a non cele mers Adriane en escripture. Icele mers si va assez près de Costantinoble, à trente milles.] Bien ont gaigné, ces mauveses genz [5], sur les Greus de l'empire de Costantinoble, trente jornées de lonc et dix ou plus de lé; car sur cele mer dont je vos ai dit, a deus terres, de quoi chascune a non Epire. La maistre cité de l'une est Duraz, dont Pirrus fu jadis rois. En la terre où cil pelerin passoient, avoit .II. Danemarches: l'une avoit non de Ripe [6], qui est à senestre desus les rives de la Dunoe; l'autre claime l'en la Meiene, qui est eu milieu de la terre en quoi sont ces nobles citez Niz et Stralice. En cele terre meismes estoit Arcade, Tessale, Macedoine, et trois terres de quoi chascune a non Trace; et toutes celes furent conquises sur les Greus. Mais puis uns leur empereres qui ot non Basiles recovra ces terres [7] et chaça [les Blas et] les Bougres mout loing; si que les deus Danemarches li remestrent. Mais encore ne vuelent soufrir li Grec que l'en reface les villes; ne gaaigne l'en [8] les terres qui seroient trop bones, ne que nus i habite, por ce que il tiennent à fermeté ce que l'en ne trueve cele part nules viandes [9]. Et iluec sont li desert de Bougrie et de l'autre part aussi Epire, qui s'estent de Duraz jusque à un mont qui a non Bagulars [10] et dure quatre jornées. Par là passerent li autre baron; mais li Dux et la seue compaignie alerent par Danemarche la Meienne que l'en apele par autre non Mese. Si vindrent par un detroiz que l'en claime les clostures saint Basile, et puis descendirent aus plains où il trouverent grant plenté de viandes et de pastures; et vindrent jusqu'à Finepople [11] qui est trop bele citez et trop bone et mout plenteive. Iluec oirent dire, et voirs estoit, que li empereres de Costantinoble tenoit en prison Huon le maine, le frere le roi Phelipe de France, et autres barons qui venoient avec lui : car

icil preudome s'estoient hasté, et vindrent par Lombardie en Puille; d'iluec passerent à Duraz et sejornerent por atendre les autres barons qui devoient venir par ces parties, ne ne cuidoient rien douter en la terre des Greus qui estoient crestien ausi com il estoient. Mais li baillis de Duraz prist touz les greigneurs barons et les envoia en fers à l'empereur en Costantinoble, que il en féist sa volenté. Cil les tenoit en prison, et atendoit la venue des autres barons; por ce que, se il venoient à grant pooir, il les deliverroit por l'amor d'eus, et se il ne venoient à grant force, n'avoit mie talent d'eus lessier aler jusqu'à grant piece. [Quant li dux Godefroiz et li autre prince oirent nouveles de cele prison, il pristrent bons messages et les envoierent à toutes leur letres à l'Empereur, et li manderent, en priant et en amonestant, que il, sanz delai, leur envoiast ce haut home Huon le maine et toute sa compaignie; car il le tenoient à seigneur et à frere et à compaignon de ce pelerinage : et de ce avoit-il plus fet sa volenté et sa force que droiture, quant il, si gentil home qui rien n'avoit forfet, avoit pris et retenu.]

IV. — Dıraç valisinin baronlarımızdan bazılarını nasıl yakalayıp İmparator'a gönderdiği.

Burada Yunan halkının korkaklığını ve alçaklığını açıkça görebiliriz. Çünkü Konstantinopolis'teki Latin imparatorlar yıkılıp imparatorluk ilk imparator Nicefores'un olduğu dönemdeki gibi Yunanlara geçtiğinde, **[onların çevresinde bulunan Barbarlar, Ulahlar, Kumanlar ve] kuzeylerinde yer alan Bulgaristan halkı, son derece bereketli ve keyifli olan bu toprakları ele geçirdiler;** Tuna'dan (Dunoe) Konstantinopolis'in yakınlarına kadar ve diğer taraftan Adriyatik denizi'ne dek her yeri fethettiler. [Lombardiya'da, Este markisinin topraklarının yakınında, Adre adında oldukça küçük bir şehir vardır; deniz yakınında, Venedik ve Ancona denizine yazılı kaynaklarda Adriyatik denizi denir. Bu deniz Konstantinopolis'e otuz mil kadar yaklaşır.] Konstantinopolis imparatorluğunun Yunanlarından otuz günlük uzunlukta ve on veya daha fazla genişlikte topraklar kazandılar; çünkü size bahsettiğim bu denizin her iki tarafında her birinin adı Epir olan iki toprak parçası vardır. Birinin ana şehri, eskiden Pyrrhus'un kral olduğu Dıraç'tır (Duraz). Bu hacıların geçtiği topraklar üzerinde iki Danemarche (sınır bölgesi) vardı: biri Tuna'nın sol kıyısında yer alan ve Ripe adını taşıyan bölge; diğeri ise ortasında adı geçen ulu şehirler Niz ve Stralice'nin bulunduğu, ülkenin ortasında yer alan ve Meiene olarak adlandırılan bölgedir. Aynı topraklar üzerinde Arkadya, Teselya, Makedonya ve her birinin adı Trakya olan üç toprak parçası daha vardı; bütün bunlar Yunanlardan fethedilmişti.

Lakin sonradan Basiles adındaki bir imparatorları bu toprakları geri aldı [ve Ulahları ile] Bulgarları çok uzağa sürdü; öyle ki iki sınır bölgesi kendisine kaldı. Ne var ki Yunanlar hâlâ şehirlerin yeniden kurulmasına izin vermiyorlar; o kadar verimli olabilecek toprakları tarıma açmıyorlar ve kimsenin orada yaşamasına müsaade etmiyorlar; çünkü o taraflarda hiç yiyecek bulunmamasını bir güvenlik tedbiri olarak görüyorlar. Orada Bulgaristan'ın vahşi doğası ve diğer tarafta Dıraç'tan başlayıp Bagulars adındaki bir dağa kadar uzanan ve dört gün süren Epir arazisi bulunur. Diğer baronlar buradan geçtiler; lakin Dük ve topluluğu, diğer adıyla Mese olarak anılan orta sınır bölgesinden (Danemarche la Meiene) ilerlediler.
Böylece Aziz Basile'in Sınırları (clostures saint Basile) olarak adlandırılan bir geçide vardılar, ardından bol miktarda yiyecek ve otlak buldukları düzlüklere indiler; pek güzel, çok iyi ve son derece bereketli bir şehir olan Finepople'a (Filibe) kadar ulaştılar. Orada, Konstantinopolis İmparatoru'nun Fransa Kralı Philippe'in kardeşi olan Maine'li Huon'u ve onunla birlikte gelen diğer baronları hapiste tuttuğunu işittiler ve bunun doğru olduğunu öğrendiler; çünkü bu soylu insanlar acele edip Lombardiya üzerinden Apulia'ya gelmişler, oradan Dıraç'a geçerek bu taraflardan gelecek diğer baronları beklemek üzere konaklamışlardı; kendileri gibi Hristiyan olan Yunanların topraklarında hiçbir tehlikele karşılaşmayacaklarını düşünüyorlardı. Lakin Dıraç valisi bütün ulu baronları yakalayıp zincire vurarak Konstantinopolis'teki İmparator'a gönderdi, böylece İmparator onlar hakkında dilediğini yapabilecekti. İmparator onları hapiste tutuyor ve diğer baronların gelmesini bekliyordu; çünkü eğer çok büyük bir güçle gelirlerse onları sevgisinden ötürü serbest bırakacaktı, eğer büyük bir güçle gelmezlerse de onları uzun süre salmaya niyetli değildi. [Dük Godefroi ve diğer prensler bu hapis haberini duyduklarında, iyi elçiler bulup bütün mektuplarla birlikte İmparator'a gönderdiler; yalvararak ve öğüt vererek Maine'li ulu insan Huon'u ve bütün topluluğunu gecikmeksizin serbest bırakmasını istediler; çünkü onu bu hac yolculuğunun efendisi, kardeşi ve yoldaşı olarak görüyorlardı; İmparator hiçbir suç işlememiş böylesine asil bir insanı yakalayıp alıkoymakla adaletten ziyade kendi iradesini ve gücünü ortaya koymuştu.]

V. — Coment Alexes li empereres mist hors de prison Huon le mainc.

A ce tens estoit empereres en Costantinoble uns Greus mout faus et mout trichierres et desloiaus, Alexes avoit non, en seurnon Conins[1]. Cil fut mout bien et mout privés à l'autre empereur qui ot non Nicefores Botoniat; si que il en fist son senechal[2], et estoit li graindres hom de la terre après l'Empereur. Icil, par sa malice, porchaça mal contre son seigneur, si que par l'assent des granz genz qui se tindrent devers lui, le prist et le tenoit en sa chartre .vi. ans avoit, quant nostre pelerin vindrent là. Li message le Duc et aus autres barons vindrent à cestui empereur, et, si com il leur ot esté enchargié, il demanderent mout ententivement

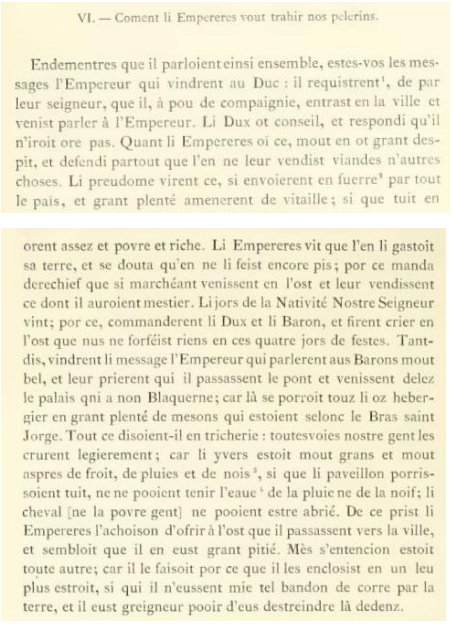
Huon le maine et les autres prisons. Li Empereres leur respondi tout estrousseément[3] qu'il nes rendroit mie. Cil s'entornerent sanz demeure à l'ost le Duc, et li distrent la response l'Empereur. Quant li Dux et li autre baron oirent ce, mout en furent irié, et orent conseil entr'eus qu'il tout de plein guerroieroient celui qui tel outrage faisoit de tenir si haut home, ne ne leur en vouloit respondre nule mesure. Il abandonerent à l'ost cele terre où il estoient, à prendre quanque trouveroient et à ardoir toutes les villes. Einsi demorerent en ces parties, et barrerent tout le pais : mout i firent granz domages, [et grant plenté vint à l'ost de proies et d'autres gaainz]. Li Empereres qui ot oies ces noveles manda au Duc et aus autres barons que il féissent leur gent tenir enpais, car il rendroit Huon le maine et les autres prisons. Cil s'i acorderent volentiers et s'en vindrent, toutes leurs batailles rengiées en conroi, devant Costantinoble, come por asseoir la ville. Tantost issirent hors Hues li maines, Dreues de Neele, Guillaumes Charpentiers, Clarembauz de Vendeuil; et entrerent eu paveillon le Duc; mout mercierent lui et touz les autres de leur delivrance, et li Dus et touz li oz les receurent à mout grant joie; car mout avoient grant ire et grant despit de ce que l'en leur avoit fet.

V. — İmparator Aleksios'un Maine'li Huon'u hapisten nasıl çıkardığı.

O dönemde Konstantinopolis'te imparator olan kişi; son derece sahte, son derece hilekâr ve sadakatsiz bir Yunan'dı; lakabı Conins olan Aleksios adını taşıyordu. Kendisi, Nicefores Botoniat adındaki diğer imparatorun çok yakınında ve gözdesiydi; öyle ki onu kendi seneçalı yapmıştı ve toprak üzerindeki İmparator'dan sonra gelen en büyük adamdı. Bu adam, kurnazlığı ve kötülüğü sayesinde efendisine karşı kötülükler tezgâhladı; öyle ki, kendi tarafını tutan ulu kişilerin desteğiyle onu yakaladı ve bizim hacılarımız oraya vardığında altı yıldır zindanında tutuyordu.

Dük'ün ve diğer baronların elçileri bu imparatorun huzuruna çıktılar ve kendilerine tapşırlan talimat gereği, Maine'li Huon ile diğer mahkûmları büyük bir dikkatle istediler. İmparator onlara kibirli bir şekilde onları asla serbest bırakmayacağını cevapladı. Elçiler vakit kaybetmeden Dük'ün otağına geri döndüler ve İmparator'un cevabını ona ilettiler. Dük ve diğer baronlar bunu duyduklarında son derece öfkelendiler ve aralarında istişare ederek, böylesine ulu bir insanı tutmak gibi büyük bir haksızlık yapan ve hiçbir ölçüde cevap vermeye yanaşmayan bu adama karşı derhal savaş açmaya karar verdiler. Bulundukları topraklarda orduyu serbest bıraktılar; önlerine ne çıkarsa yağmalamaya ve bütün şehirleri ateşe vermeye koyuldular. Böylece o bölgelerde kaldılar ve bütün ülkeyi ablukaya aldılar; orduya pek çok ganimet ve başka kazançlar akın etti.

İmparator bu haberleri işittiğinde Dük'e ve diğer baronlara haber göndererek halklarını sakinleştirmelerini istedi, çünkü Maine'li Huon'u ve diğer mahkûmları serbest bırakacaktı. Onlar bunu gönüllü olarak kabul ettiler ve bütün birliklerini düzenli bir nizamda düzenleyerek, şehri kuşatmak üzere Konstantinopolis'in önüne kadar geldiler. Çok geçmeden Maine'li Huon, Neele'li Dreues, Guillaume Charpentiers, Vendueil'li Clarembauz dışarı çıktılar ve Dük'ün çadırına girdiler; kurtulmalarından ötürü Dük'e ve diğer herkese çok teşekkür ettiler. Dük ve bütün ordu onları büyük bir sevinçle karşıladı; çünkü kendilerine yapılan bu haksızlıktan ötürü büyük bir öfke ve kin duymaktaydılar.

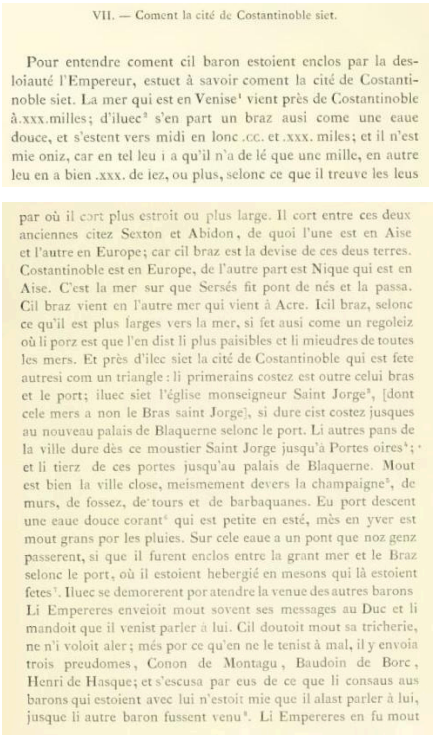

VI. — Coment li Empereres vout trahir nos pelerins.

Endementres que il parloient einsi ensemble, estes-vos les messages l'Empereur qui vindrent au Duc : il requistrent[1], de par leur seigneur, que il, à pou de compaignie, entrast en la ville et venist parler à l'Empereur. Li Dux ot conseil, et respondi qu'il n'iroit ore pas. Quant li Empereres oï ce, mout en ot grant despit, et defendi partout que l'en ne leur vendist viandes n'autres choses. Li preudome virent ce, si envoierent en fuerre[2] par tout le pais, et grant plenté amenerent de vitaille ; si que tuit en orent assez et povre et riche. Li Empereres vit que l'en li gastoit sa terre, et se douta qu'en ne li feist encore pis ; por ce manda derechief que si marchéant venissent en l'ost et leur vendissent ce dont il auroient mestier. Li jors de la Nativité Nostre Seigneur vint; por ce, commanderent li Dux et li Baron, et firent crier en l'ost que nus ne forféist riens en ces quatre jors de festes. Tantdis, vindrent li message l'Empereur qui parlerent aus Barons mout bel, et leur prierent qui il passassent le pont et venissent delez le palais qni a non Blaquerne; car là se porroit touz li oz hebergier en grant plenté de mesons qui estoient selonc le Bras saint Jorge. Tout ce disoient-il en tricherie : toutesvoies nostre gent les crurent legierement ; car li yvers estoit mout grans et mout aspres de froit, de pluies et de nois[3], si que li paveillon porrissoient tuit, ne ne pooient tenir l'eaue[4] de la pluie ne de la noif; li cheval [ne la povre gent] ne pooient estre abrié. De ce prist li Empereres l'achoison d'ofrir à l'ost que il passassent vers la ville, et sembloit que il en eust grant pitié. Mès s'entencion estoit toute autre; car il le faisoit por ce que il les enclosist en un leu plus estroit, si qui il n'eussent mie tel bandon de corre par la terre, et il eust greigneur pooir d'eus destreindre là dedenz.

VI. — İmparator'un hacılarımıza nasıl ihanet etmek istediği.

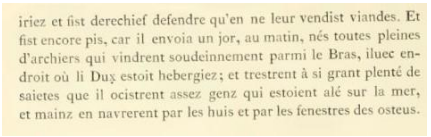
Onlar bu şekilde birlikte konuşurlarken, İmparator'un elçileri Dük'e geldiler: Efendileri adına, Dük'ün çok az bir insanla birlikte şehre girip İmparator ile görüşmesini talep ettiler. Dük istişare etti ve o anda gitmeyeceğini cevapladı. İmparator bunu duyduğunda büyük bir öfkeye kapıldı ve her tarafa emir salarak onlara yiyecek ve başka hiçbir şeyin satılmamasını yasakladı. Erdemli insanlar bunu gördüklerinde, bütün ülkeye akıncı birlikleri (fuerre) gönderdiler ve bol miktarda erzak getirdiler; öyle ki hem fakir hem zengin herkes yeterince rızka kavuştu. İmparator kendi toprağının yağmalandığını gördü ve kendisine bundan daha kötüsünün yapılmasından korktu; bu yüzden tüccarlarının orduya gelip ihtiyaç duydukları her şeyi onlara satmalarını yeniden emretti.
Efendimizin Doğuşu (Noel) yortusu geldiği için, Dük ve Baronlar orduda emir çıkarıp bu dört günlük bayram süresince hiç kimsenin herhangi bir taşkınlık yapmamasını ilan ettirdiler. Bu sırada İmparator'un elçileri gelerek baronlarla çok güzel bir dille konuştular ve köprüden geçip Blaquerne adındaki sarayın yakınlarında konaklamalarını rica ettiler; çünkü Saint George Kolu boyunca bol miktarda evin bulunduğu yerde bütün ordu rahatça barınabilirdi. Bütün bunları hile amacıyla söylüyorlardı; ne var ki bizim halkımız onlara kolayca inandı. Çünkü kış çok sert ve soğuk geçiyor, yağmur ve kar yağıyordu; öyle ki çadırlar çürümüştü, yağmur ve kar suyunu tutamıyordu, atlar ve [fakir halk] barınacak bir yer bulamıyordu. İmparator, ordunun şehre doğru geçmesini teklif etmek için bunu bir bahane olarak kullandı ve sanki onlara büyük bir merhamet duyuyormuş gibi göründü. Lakin niyeti çok başka idareler üzerindeydi; bunu yapmasının sebebi, onları daha dar bir yere kapatmak, böylece toprakta diledikleri gibi serbestçe akınlar (corre) yapmalarını engellemek ve içeride sıkıştırıp ezmek konusunda daha büyük bir güce sahip olmaktı.

VII. — Coment la cité de Costantinoble siet.

Pour entendre coment cil baron estoient enclos par la desloiauté l'Empereur, estuet à savoir coment la cité de Costantinoble siet. La mer qui est en Venise[1] vient près de Costantinoble à.xxx.milles; d'iluec[2] s'en part un braz ausi come une eaue douce, et s'estent vers midi en lonc .cc. et .xxx. miles; et il n'est mie oniz, car en tel leu i a qu'il n'a de lé que une mille, en autre leu en a bien .xxx. de iez, ou plus, selonc ce que il treuve les leus

par où il cort plus estroit ou plus large. Il cort entre ces deux anciennes citez Sexton et Abidon, de quoi l'une est en Aise et l'autre en Europe; car cil braz est la devise de ces deus terres. Costantinoble est en Europe, de l'autre part est Nique qui est en Aise. C'est la mer sur que Sersés fit pont de nés et la passa. Cil braz vient en l'autre mer qui vient à Acre. Icil braz, selonc ce qu'il est plus larges vers la mer, si fet ausi come un regoleiz où li porz est que l'en dist li plus paisibles et li mieudres de toutes les mers. Et près d'ilec siet la cité de Costantinoble qui est fete autresi com un triangle: li primerains costez est outre celui bras et le port; iluec siet l'église monseigneur Saint Jorge[3], [dont cele mers a non le Bras saint Jorge], si dure cist costez jusques au nouveau palais de Blaquerne selonc le port. Li autres pans de la ville dure dès ce moustier Saint Jorge jusqu'à Portes oires[4]; et li tierz de ces portes jusqu'au palais de Blaquerne. Mout est bien la ville close, meismement devers la champaigne[5], de murs, de fossez, de tours et de barbaquanes. Eu port descent une eaue douce corant[6] qui est petite en esté, mès en yver est mout grans por les pluies. Sur cele eaue a un pont que noz genz passerent, si que il furent enclos entre la grant mer et le Braz selonc le port, où il estoient hebergié en mesons qui là estoient fetes[7]. Iluec se demorerent por atendre la venue des autres barons. Li Empereres enveioit mout sovent ses messages au Duc et li mandoit que il venist parler à lui. Cil doutoit mout sa tricherie, ne n'i voloit aler; més por ce qu'en ne le tenist à mal, il y envoia trois preudomes, Conon de Montagu, Baudoin de Borc, Henri de Hasque; et s'escusa par eus de ce que li consaus aus barons qui estoient avec lui n'estoit mie que il alast parler à lui, jusque li autre baron fussent venu[8]. Li Empereres en fu mout

iriez et fist derechief defendre qu'en ne leur vendist viandes. Et fist encore pis, car il envoia un jor, au matin, nés toutes pleines d'archiers qui vindrent soudeinnement parmi le Bras, iluec endroit où li Duz estoit hebergiez; et trestrent à si grant plenté de saietes que il ocistrent assez genz qui estoient alé sur la mer, et mainz en navrerent par les huis et par les fenestres des osteus.

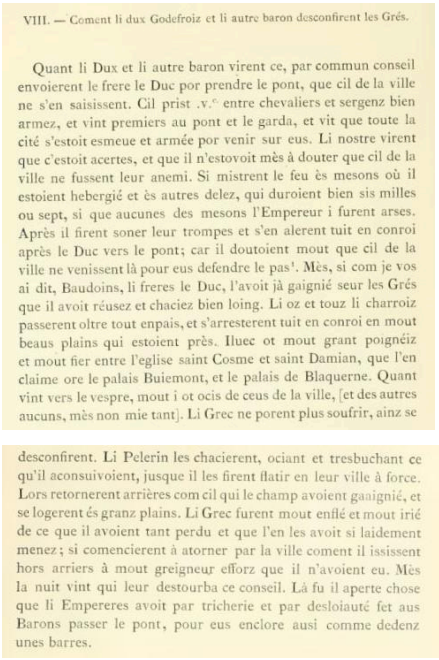
VII. — Konstantinopolis şehrinin konumu.

İmparator'un hıyanetiyle bu baronların nasıl kuşatıldığını anlamak için Konstantinopolis şehrinin nasıl konumlandığını bilmek gerekir. Venedik'teki deniz Konstantinopolis'e otuz mil kadar yaklaşır; oradan tatlı bir su gibi bir kol ayrılır ve güneye doğru iki yüz otuz mil boyunca uzanır. Burası her yerde aynı genişlikte değildir; çünkü öyle yerleri vardır ki genişliği sadece bir mildir, başka yerlerde ise daraldığı veya genişlediği yerlere göre otuz mil veya daha fazladır. Bu su, biri Asya'da diğeri Avrupa'da olan Sestos ve Abydos adlı iki eski şehrin arasından akar; çünkü bu su kolu bu iki toprağın sınırını oluşturur. Konstantinopolis Avrupa'dadır, diğer tarafta ise Asya'da bulunan İznik (Nique) yer alır. Burası Serhas'ın gemilerden köprü kurup üzerinden geçtiği denizdir. Bu su kolu, Akka'ya giden diğer denizle birleşir. Bu su kolu denize doğru genişledikçe, bütün denizlerin en sakin ve en iyisi olduğu söylenen bir limanın bulunduğu körfezi oluşturur.

Ve bu suyun hemen yakınında, üçgen şeklinde inşa edilmiş olan Konstantinopolis şehri yer alır: birinci kenar bu su kolunun ve limanın ötesindedir; Saint George kilisesi orada yer alır [deniz bu yüzden Saint George Kolu olarak adlandırılır], bu kenar liman boyunca Blaquerne'in yeni sarayına kadar uzanır. Şehrin diğer surları bu Saint George kilisesinden Altın Kapılar'a (Portes oires) kadar uzanır; üçüncüsü ise bu kapılardan Blaquerne sarayına kadardır. Şehir, özellikle kırsal (champaigne) taraflarında surlar, hendekler, kuleler ve barbakanlarla çok iyi bir şekilde kapatılmıştır. Limana doğru, yaz aylarında küçük olan ancak yağmurlar yüzünden kışın çok büyüyen akan tatlı bir su iner. Bu suyun üzerinde hacılarımızın geçtiği bir köprü vardır; öyle ki limana göre büyük deniz ile su kolu arasında sıkışıp kalmışlar ve orada inşa edilmiş evlerde konaklamışlardı. Diğer baronların gelmesini beklemek için orada kaldılar.

İmparator, Dük'e çok sık elçiler gönderiyor ve gelip kendisiyle konuşmasını söylüyordu. Dük ise onun hilesinden çok şüpheleniyor ve gitmek istemiyordu; lakin kötü niyetli biri olarak görülmemek için Montagu'lü Conon, Borc'lu Baudoin ve Hasche'li Henri adında üç erdemli adamı gönderdi; yanındaki diğer baronlarla istişare etmeden kendisinin gidip onunla konuşamayacağını onlar aracılığıyla mazeret olarak bildirdi. İmparator bundan son derece öfkelendi ve yeniden yiyecek satılmasını yasakladı.

Ve bundan daha da kötüsünü yaptı; çünkü bir gün sabahleyin, su kolu boyunca tam Dük'ün konakladığı yerin ortasına ansızın gelen okçularla dolu bütün tekneleri gönderdi; o kadar çok ok attılar ki, deniz kenarına inmiş olan pek çok insanı öldürdüler, evlerin kapı ve pencerelerinden de birçoğunu yaraladılar.

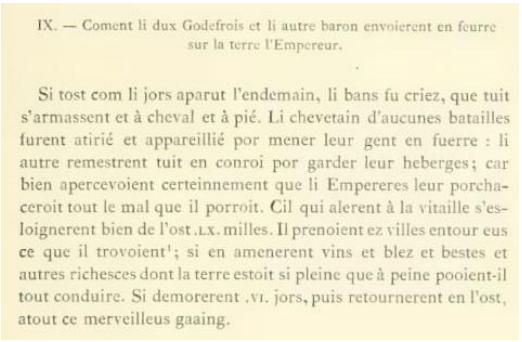
VIII. — Coment li dux Godefroiz et li autre baron desconfirent les Grés.

Quant li Dux et li autre baron virent ce, par commun conseil envoierent le frere le Duc por prendre le pont, que cil de la ville ne s'en saisissent. Cil prist .v.^c^ entre chevaliers et sergenz bien armez, et vint premiers au pont et le garda, et vit que toute la cité s'estoit esmeue et armée por venir sur eus. Li nostre virent que c'estoit acertes, et que il n'estovoit mès à douter que cil de la ville ne fussent leur anemi. Si mistrent le feu ès mesons où il estoient hebergié et ès autres delez, qui duroient bien sis milles ou sept, si que aucunes des mesons l'Empereur i furent arses. Après il firent soner leur trompes et s'en alerent tuit en conroi après le Duc vers le pont; car il doutoient mout que cil de la ville ne venissent là pour eus defendre le pas[1]. Mès, si com je vos ai dit, Baudoins, li freres le Duc, l'avoit jà gaignié seur les Grés que il avoit réusez et chaciez bien loing. Li oz et touz li charroiz passerent oltre tout enpais, et s'arresterent tuit en conroi en mout beaus plains qui estoient près. Iluec ot mout grant poignéiz et mout fier entre l'eglise saint Cosme et saint Damian, que l'en claime ore le palais Buiemont, et le palais de Blaquerne. Quant vint vers le vespre, mout i ot ocis de ceus de la ville, [et des autres aucuns, mès non mie tant]. Li Grec ne porent plus soufrir, ainz se desconfirent. Li Pelerin les chacierent, ociant et tresbuchant ce qu'il aconsuivoient, jusque il les firent flatir en leur ville à force. Lors retornerent arrières com cil qui le champ avoient gaaignié, et se logerent és granz plains. Li Grec furent mout enflé et mout irié de ce que il avoient tant perdu et que l'en les avoit si laidement menez; si comencierent à atorner par la ville coment il ississent hors arriers à mout greigneur efforz que il n'avoient eu. Mès la nuit vint qui leur destourba ce conseil. Là fu il aperte chose que li Empereres avoit par tricherie et par desloiauté fet aus Barons passer le pont, pour eus enclore ausi comme dedenz unes barres.

VIII. — Dük Godefroi ve diğer baronların Grekleri nasıl bozguna uğrattığı.

Dük ve diğer baronlar bunu gördüklerinde, ortak bir kararla, şehir halkının köprüyü ele geçirmemesi için Dük'ün kardeşini köprüyü tutması amacıyla gönderdiler. O, iyi silahlanmış beş yüz kadar şövalye ve serjantı yanına alarak ilk önce köprüye vardı, onu korudu ve bütün şehrin kendilerine saldırmak üzere harekete geçtiğini ve silahlandığını gördü. Bizimkiler durumun kesin olduğunu ve şehir halkının artık onların düşmanı olmaktan başka bir ihtimal kalmadığını anladılar. Bunun üzerine konakladıkları evleri ve altı ya da yedi mil boyunca uzanan civardaki diğer yapıları ateşe verdiler; öyle ki İmparator'un bazı evleri de bu yangında yandı. Ardından borularını öttürdüler ve şehir halkının geçidi savunmak üzereraya gelmesinden son derece korktukları için hepsi bir nizam içinde Dük'ün ardından köprüye doğru gittiler. Lakin size söylediğim gibi Dük'ün kardeşi Baudoin, Grekleri püskürtüp oldukça uzağa sürerek köprüyü çoktan ele geçirmişti. Ordu ve bütün taşıtlar tam bir huzur içinde karşı tarafa geçti ve yakındaki son derece güzel düzlüklerde düzenli bir şekilde durdular.

Orada, bugün Buiemont sarayı ve Blaquerne sarayı olarak adlandırılan yerler ile Saint Cosme ve Saint Damian kilisesi arasında son derece çetin ve çok şiddetli bir çatışma yaşandı. Akşama doğru şehir halkından çok sayıda kişi (ve diğer taraftan da bazıları, lakin o kadar çok değil) öldürüldü. Grekler daha fazla dayanamayarak bozguna uğradılar. Hacılar onları takip ederek erişebildikleri herkesi kılıçtan geçirip devirdiler ve nihayet onları zorla kendi şehirlerinin içine kadar püskürttüler. Ardından savaşı kazananlar olarak geri döndüler ve geniş düzlüklere yerleştiler. Grekler uğradıkları büyük kayıp ve kendilerine bu kadar çirkin bir şekilde muamele edilmiş olmasından ötürü büyük bir öfke ve kin duydular; daha önce sahip olduklarından çok daha büyük bir güçle şehirden dışarı nasıl çıkacaklarını şehir içinde planlamaya başladılar. Lakin gece bastırdı ve bu planlarını engelledi. İmparator'un, baronları parmaklıklar arasına sıkıştırır gibi içeri kapatmak amacıyla köprüden geçmelerini hile ve sahtekarlıkla sağladığı işte o zaman açıkça anlaşıldı.

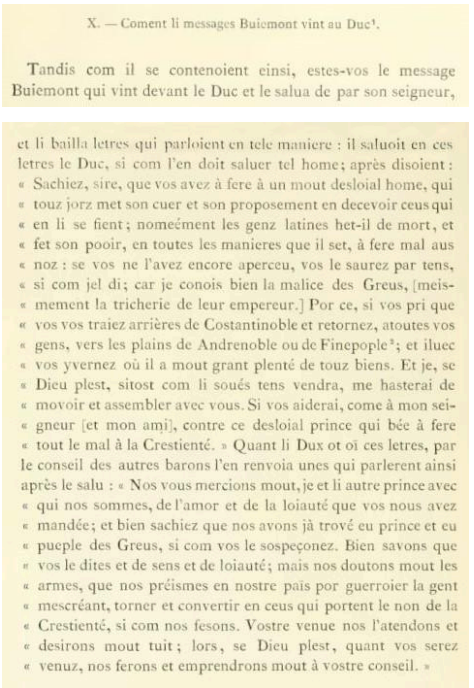

IX. — Coment li dux Godefrois et li autre baron envoierent en feurre sur la terre l'Empereur.

Si tost com li jors aparut l'endemain, li bans fu criez, que tuit s'armassent et à cheval et à pié. Li chevetain d'aucunes batailles furent atirié et appareillié por mener leur gent en fuerre : li autre remestrent tuit en conroi por garder leur heberges; car bien apercevoient certeinnement que li Empereres leur porchaceroit tout le mal que il porroit. Cil qui alerent à la vitaille s'esloignerent bien de l'ost .LX. milles. Il prenoient ez villes entour eus ce que il trovoient[1]; si en amenerent vins et blez et bestes et autres richesces dont la terre estoit si pleine que à peine pooient-il tout conduire. Si demorerent .VI. jors, puis retournerent en l'ost, atout ce merveilleus gaaing.

IX. — Dük Godefroi'nin ve diğer baronların İmparator'un toprağına nasıl akıncı birliği (fuerre) gönderdiği.

Ertesi gün gün ağarır ağarmaz, herkesin atlı ve yaya olarak silahlanması için ilan çıkarıldı. Çeşitli birliklerin komutanları, halklarını akına götürmek üzere hazırlandı ve donatıldı; diğerleri ise otağlarını korumak için nizam içinde kaldılar; çünkü İmparator'un kendilerine ellerinden gelen her kötülüğü yapmaya çalışacağını çok iyi biliyorlardı. Erzak toplamak için gidenler ordugâhtan altmış mil kadar uzaklaştılar. Çevrelerindeki şehirlerde buldukları her şeyi aldılar; öyle ki toprak o kadar zengindi ki şarapları, buğdayları, hayvanları ve diğer zenginlikleri neredeyse sevk edemiyorlardı. Altı gün boyunca orada kaldılar, ardından bu muazzam ganimetle birlikte ordugâha geri döndüler.

X. — Coment li messages Buiemont vint au Duc[1].

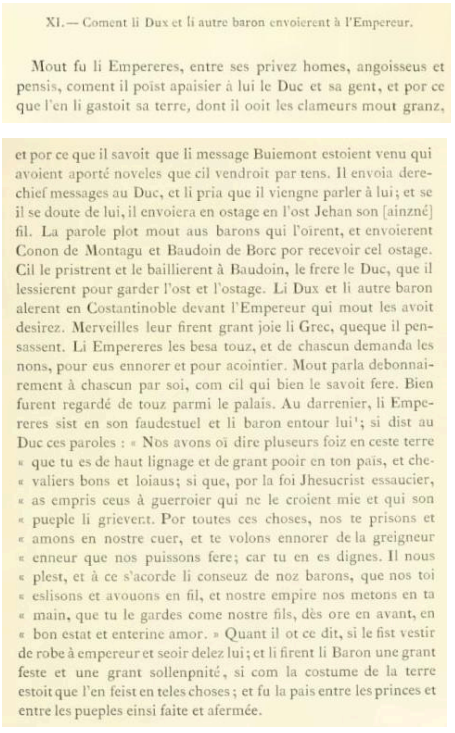
Tandis com il se contenoient einsi, estes-vos le message Buiemont qui vint devant le Duc et le salua de par son seigneur, et li bailla letres qui parloient en tele maniere : il saluoit en ces letres le Duc, si com l'en doit saluer tel home; après disoient : « Sachiez, sire, que vos avez à fere à un mout desloial home, qui « touz jorz met son cuer et son proposement en decevoir ceus qui « en li se fient; nomeément les genz latines het-il de mort, et « fet son pooir, en toutes les manieres que il set, à fere mal aus « noz : se vos ne l'avez encore aperceu, vos le saurez par tens, « si com jel di; car je conois bien la malice des Greus, [meis- « mement la tricherie de leur empereur.] Por ce, si vos pri que « vos vos traiez arrières de Costantinoble et retornez, atoutes vos « gens, vers les plains de Andrenoble ou de Finepople[2]; et iluec « vos yvernez où il a mout grant plenté de touz biens. Et je, se « Dieu plest, sitost com li soués tens vendra, me hasterai de « movoir et assembler avec vous. Si vos aiderai, come à mon sei- « gneur [et mon ami], contre ce desloial prince qui bée à fere « tout le mal à la Crestienté. » Quant li Dux ot oï ces letres, par le conseil des autres barons l'en renvoia unes qui parlerent ainsi après le salu : « Nos vous mercions mout, je et li autre prince avec « qui nos sommes, de l'amor et de la loiauté que vos nous avez « mandée; et bien sachiez que nos avons jà trové eu prince et eu « pueple des Greus, si com vos le sospeçonez. Bien savons que « vos le dites et de sens et de loiauté; mais nos doutons mout les « armes, que nos préismes en nostre pais por guerroier la gent « mescréant, torner et convertir en ceus qui portent le non de la « Crestienté, si com nos fesons. Vostre venue nos l'atendons et « desirons mout tuit; lors, se Dieu plest, quant vos serez « venuz, nos ferons et emprendrons mout à vostre conseil. »

X. — Buiemont'un habercisinin Dük'e nasıl geldiği.

Onlar bu şekilde durumlarını korurlarken, Dük'ün huzuruna gelen Buiemont'un habercisi efendisini selamladı ve içeriğinde şu ifadelerin yer aldığı mektupları kendisine sundu: Mektuplarda Dük, böyle bir insana yaraşır şekilde selamlanıyordu; ardından şöyle deniyordu:

"Bilin ki efendim, kendisini kendisine güvenenleri aldatmaya adamış, bütün gayesini ve niyetini buna yöneltmiş, özellikle Latin halkının ölümünü isteyen ve bildiği bütün yollarla bize zarar vermek için elinden gelen her şeyi yapan son derece sadakatsiz

bir adamla karşı karşıyasınız. Eğer bunu henüz fark etmediyseniz, söylediğim gibi yakında öğreneceksiniz; çünkü ben Greklerin kurnazlığını [özellikle de imparatorlarının hikliyesini ve sahtekarlığını] çok iyi biliyorum. Bu nedenle sizden rica ediyorum; bütün halkınızla birlikte Konstantinopolis'ten uzaklaşın ve Andrenoble (Edirne) ya da Finepople (Filibe) düzlüklerine doğru geri dönün; bolluk bereket içinde her türlü malın bulunduğu yerde kışı orada geçirin. Ve ben, Tanrı dilerse, zamanı geldiğinde harekete geçip sizinle birleşmek için acele edeceğim. Hristiyanlığa her türlü kötülüğü yapmayı amaçlayan bu sadakatsiz prense karşı, efendim [ve dostum] olarak size yardım edeceğim."
Dük bu mektupları dinlediğinde, diğer baronların tavsiyesiyle, selamın ardından şu şekilde yanıt veren birini geri gönderdi: "Ben ve bizimle birlikte olan diğer prensler, bize ilettiğiniz sevgi ve sadakatten ötürü size çok teşekkür ediyoruz; bilin ki biz de prensin ve Grek halkının, şüphelendiğiniz gibi olduğunu zaten gördük. Bunu hem akılla hem de sadakatle söylediğinizi çok iyi biliyoruz; lakin biz, inançsız millete karşı savaşmak üzere kendi ülkemizde kuşandığımız silahların, tıpkı yaptığımız gibi Hristiyan adını taşıyan kişilere dönüştürülmesinden ve çevrilmesinden büyük bir kaygı duyuyoruz. Sizin geliğinizi hep birlikte bekliyor ve arzuluyoruz; o halde Tanrı dilerse, siz geldiğinizde her şeyi sizin tavsiyenize uyarak yapacak ve üstleneceğiz."

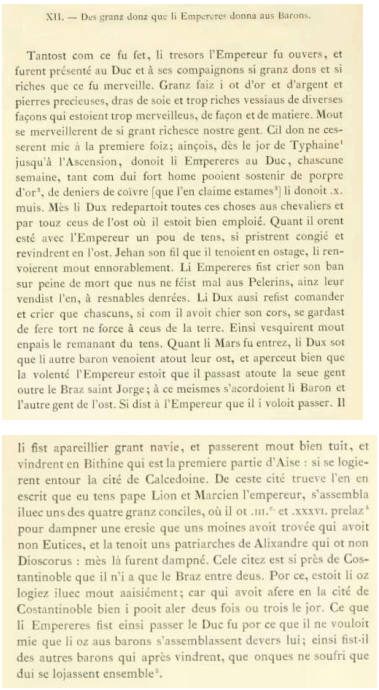

XI. — Coment li Dux et li autre baron envoierent à l'Empereur.

Mout fu li Empereres, entre ses privez homes, angoisseus et pensis, coment il pois apaisier à lui le Duc et sa gent, et por ce que l'en li gastoit sa terre, dont il ooit les clameurs mout granz, et por ce que il savoit que li message Buiemont estoient venu qui avoient aporté noveles que cil vendroit par tens. Il envoia derechief messages au Duc, et li pria que il viengne parler à lui; et se il se doute de lui, il envoiera en ostage en l'ost Jehan son [ainzné] fil. La parole plot mout aus barons qui l'oirent, et envoierent Conon de Montagu et Baudoin de Bore por recevoir cel ostage. Cil le pristrent et le baillierent à Baudoin, le frere le Duc, que il lessierent pour garder l'ost et l'ostage. Li Dux et li autre baron alerent en Costantinoble devant l'Empereur qui mout les avoit desirez. Merveilles leur firent grant joie li Grec, queque il pensassent. Li Empereres les besa touz, et de chascun demanda les nons, pour eus ennorer et pour acointier. Mout parla debonnairement à chascun par soi, com cil qui bien le savoit fere. Bien furent regardé de touz parmi le palais. Au darrenier, li Empereres sist en son faudestuel et li baron entour lui[1]; si dist au Duc ces paroles : « Nos avons oï dire pluseurs foiz en ceste terre « que tu es de haut lignage et de grant pooir en ton pais, et che- « valiers bons et loiaus; si que, por la foi Jhesucrist essaucier, « as empris ceus à guerroier qui ne le croient mie et qui son « pueple li grievent. Por toutes ces choses, nos te prisons et « amons en nostre cuer, et te volons ennorer de la greigneur « enneur que nos puissons fere; car tu en es dignes. Il nous « plest, et à ce s'acorde li conseuz de noz barons, que nos toi « eslisons et avouons en fil, et nostre empire nos metons en ta « main, que tu le gardes come nostre fils, dès ore en avant, en « bon estat et enterine amor. » Quant il ot ce dit, si le fist vestir de robe à empereur et seoir delez lui; et li firent li Baron une grant feste et une grant sollenpnité, si com la costume de la terre estoit que l'en feist en teles choses; et fu la pais entre les princes et entre les pueples einsi faite et afermée.

XI. — Dük ile diğer baronların İmparator'a haber göndermesi.
İmparator, yakın adamları arasında son derece endişeli ve düşünceliydi; Dük'ü ve halkını kendisiyle nasıl barıştırabileceğini, topraklarının yağma edildiğine dair kulaklarına gelen büyük feryatları nasıl dindireceğini ve Boamondo'nun elçilerinin gelip onun yakında geleceğine dair haberler getirdiğini düşünüyordu. Dük'e yeniden elçiler gönderdi ve gelip kendisiyle konuşmasını rica etti; eğer kendisinden şüphe ediyorsa, rehin olarak [en büyük] oğlu Jehan'ı ordugâha gönderecekti. Bu teklif bunu işiten baronların hoşuna gitti ve rehineyi teslim almak üzere Montagu'lü Conon ile

Borc'lu Baudoin'i gönderdiler. Onlar rehineyi teslim alıp orduyu ve rehineyi koruması için Dük'ün kardeşi Baudoin'e teslim ettiler. Dük ve diğer baronlar, kendilerini çok arzu etmiş olan İmparator'un huzuruna, Konstantinopolis'e gittiler. Grekler ne düşünürlerse düşünsünler onlara olağanüstü bir sevinç gösterdiler. İmparator her birini öptü, onurlandırmak ve tanışmak amacıyla her birinin adını tek tek sordu. Bunu çok iyi beceren biri olarak, her biriyle ayrı ayrı son derece nazik bir şekilde konuştu. Saraydaki herkes tarafından dikkate değer bir ilgiyle karşılandılar.
Sonunda İmparator tahtına (faudestuel) oturdu ve baronlar etrafında yer aldı; ardından Dük'e şu sözleri söyledi: "Bu diyarda senin kendi ülkenin soylu bir soyundan geldiğini, büyük bir güce sahip olduğunu, iyi ve sadık bir şövalye olduğunu pek çok kez işittik; öyle ki İsa Mesih'in inancını yüceltmek için, O'na inanmayan ve halkına zulmedenlerle savaşmayı üstlendin. Bütün bu sebeplerden ötürü seni kalbimizden seviyor ve sayıyoruz, elimizden gelen en büyük onurla seni onurlandırmak istiyoruz; çünkü sen bunu hak ediyorsun. Baronlarımızın meclisi de uygun görüyor ve onaylıyor ki; seni oğulluğa seçiyor ve kabul ediyoruz; imparatorluğumuzu senin eline veriyoruz, bundan böyle bir oğlumuz gibi onu iyi bir durumda ve eksiksiz bir sevgiyle koruyasın."
İmparator bunu söylediğinde, ona imparatorluk cübbesi giydirdi ve yanına oturttu; baronlar da o tür işlerde ülkenin âdeti olduğu üzere büyük bir şölen ve büyük bir ihtişam yaptılar; böylece prensler ve halklar arasında barış bu şekilde kurulmuş ve pekiştirilmiş oldu.

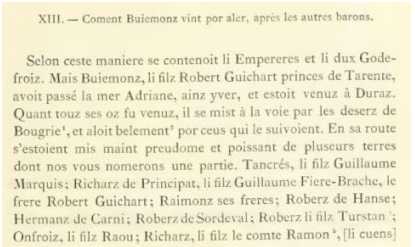
XII. — Des granz donz que li Empererer donna aus Barons.

Tantost com ce fu fet, li tresors l'Empereur fu ouvers, et furent présenté au Duc et à ses compaignons si granz dons et si riches que ce fu merveille. Granz faiz i ot d'or et d'argent et pierres precieuses, dras de soie et trop riches vessiaus de diverses façons qui estoient trop merveilleus, de façon et de matiere. Mout se merveillerent de si grant richesce nostre gent. Cil don ne cesserent mie à la premiere foiz; ainçois, dès le jor de Typhaine[1] jusqu'à l'Ascension, donoit li Empereres au Duc, chascune semaine, tant com dui fort home pooient sostenir de porpre d'or[2], de deniers de coivre [que l'en claime estames[3]] li donoit .x. muis. Mès li Dux redepartoit toutes ces choses aus chevaliers et par touz ceus de l'ost où il estoit bien emploié. Quant il orent esté avec l'Empereur un pou de tens, si pristrent congié et revindrent en l'ost. Jehan son fil que il tenoient en ostage, li renvoierent mout ennorablement. Li Empereres fist crier son ban sur peine de mort que nus ne féist mal aus Pelerins, ainz leur vendist l'en, à resnables denrées. Li Dux ausi refist comander et crier que chascuns, si com il avoit chier son cors, se gardast de fere tort ne force à ceus de la terre. Einsi vesquirent mout enpais le remanant du tens. Quant li Mars fu entrez, li Dux sot que li autre baron venoient atout leur ost, et aperceut bien que la volenté l'Empereur estoit que il passast atoute la seue gent outre le Braz saint Jorge; à ce meismes s'acordoient li Baron et l'autre gent de l'ost. Si dist à l'Empereur que il i voloit passer. Il li fist apareillier grant navie, et passerent mout bien tuit, et vindrent en Bithine qui est la premiere partie d'Aise : si se logierent entour la cité de Calcedoine. De ceste cité trueve l'en en escrit que eu tens pape Lion et Marcien l'empereur, s'assembla iluec uns des quatre granz conciles, où il ot .iii.[c] et .xxxvi. prelaz[4] pour dampner une eresie que uns moines avoit trovée qui avoit non Eutices, et la tenoit uns patriarches de Alixandre qui ot non Dioscorus : mès là furent dampné. Cele citez est si près de Costantinoble que il n'i a que le Braz entre deus. Por ce, estoit li oz logiez iluec mout aaisiément; car qui avoit afere en la cité de Costantinoble bien i pooit aler deus fois ou trois le jor. Ce que li Empereres fist einsi passer le Duc fu por ce que il ne vouloit mie que li oz aus barons s'assemblassent devers lui; einsi fist-il des autres barons qui après vindrent, que onques ne soufri que dui se lojassent ensemble[5].

XII. — İmparator'un baronlara verdiği büyük hediyeler.

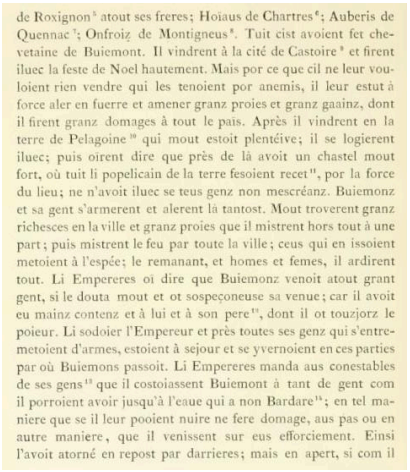
Bu gerçekleşir gerçekleşmez İmparator'un hazinesi açıldı ve Dük ile yoldaşlarına hayret edilecek kadar büyük ve zengin hediyeler takdim edildi. Altın ve gümüş yığınları, kıymetli taşlar, ipek kumaşlar ve biçim ile malzeme bakımından olağanüstü olan pek çok farklı türde çok zengin kaplar vardı. Bizim halkımız bu büyük zenginlik karşısında adeta hayrete düştü. Bu hediyeler sadece ilk defa ile kalmadı; aksine

Teofane yortusundan (Typhaine) Göğe Yükseliş (Ascension) gününe kadar İmparator, güçlü bir insanın taşıyabileceği miktarda altın işlemeli erguvani kumaşları, stame denilen bakır sikkeleri her hafta on çuval olmak üzere Dük'e veriyordu. Dük ise bütün bu şeyleri şövalyelere ve ordudaki herkese hak ettikleri şekilde yeniden paylaştırıyordu. İmparator'un yanında bir süre kaldıktan sonra izin isteyip ordugâha geri döndüler; rehine olarak tuttukları oğlu Jehan'ı da büyük bir onurla geri gönderdiler.
İmparator ölüm cezası tehdidi altında bir ferman çıkartarak hiç kimsenin hacılara zarar vermemesini, aksine onlara makul fiyatlarla yiyecek satılmasını buyurdu. Dük de aynı şekilde emir verip ilan ettirdi ki; hiç kimse canına verdiği değer kadar yerli halka haksızlık veya zorbalık yapmasından kaçınsın. Böylece yılın geri kalan kısmında son derece huzurlu bir şekilde yaşadılar. Mart ayı girdiğinde Dük, diğer baronların bütün ordularıyla birlikte gelmekte olduklarını öğrendi ve İmparator'un isteğinin de kendi bütün halkıyla birlikte Saint George Kolu'nun karşı yakasına geçmesi olduğunu açıkça fark etti; baronlar ve ordudaki diğer halk da bu konuda aynı fikirdeydi. Bu yüzden İmparator'a karşı tarafa geçmek istediğini bildirdi. İmparator onlar için büyük bir donanma hazırlattı ve hepsi gayet rahat bir şekilde karşıya geçerek Asya'nın ilk bölgesi olan Bithynia'ya (Bitinya) vardılar; Kadıköy (Calcedoine) şehri etrafında konakladılar. Bu şehir hakkında yazılı kaynaklarda şu bilgi bulunur: Papa Leo ve İmparator Marcian döneminde, Eutyches adında bir keşiğin ortaya çıkardığı ve İskenderiye patriği Dioscorus'un savunduğu bir sapkınlığı ortadan kaldırmak üzere burada dört büyük konsilden biri, üç yüz otuz altı delegeyle toplanmış ve o sapkınlık burada mahkûm edilmiştir. Bu şehir Konstantinopolis'e o kadar yakındır ki aralarında sadece su kolu (Boğaz) vardır. Bu yüzden ordu orada son derece rahat bir şekilde konakladı; çünkü Konstantinopolis şehrinde işi olan biri günde iki ya da üç kez gidip gelebilirdi. İmparator'un Dük'ü böyle geçirtmesinin sebebi, baronların ordularının kendi yanında toplanmasını istememesiydi; nitekim kendisinden sonra gelen diğer baronlar için de aynı şeyi yapmış, ikisinin birleşmesine asla izin vermemişti.

XIII. — Coment Buiemonz vint por aler, après les autres barons.

Selon ceste maniere se contenoit li Empereres et li dux Godefroiz. Mais Buiemonz, li filz Robert Guichart princes de Tarente, avoit passé la mer Adriane, ainz yver, et estoit venuz à Duraz. Quant touz ses oz fu venuz, il se mist à la voie par les deserz de Bougrie[1], et aloit belement[2] por ceus qui le suivoient. En sa route s'estoient mis maint preudome et poissant de pluseurs terres dont nos vous nomerons une partie. Tancrés, li filz Guillaume Marquis; Richarz de Principat, li filz Guillaume Fiere-Brache, le frere Robert Guichart; Raimonz ses freres; Roberz de Hanse; Hermanz de Carni; Roberz de Sordeval; Roberz li filz Turstan[3]; Onfroiz, li filz Raou; Richarz, li filz le comte Ramon[4], [li cuens]

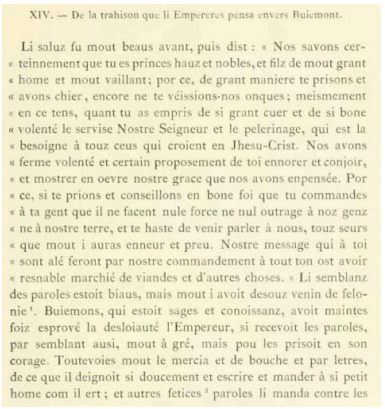
de Roxignon[5] atout ses freres; Hoiaus de Chartres[6]; Auberis de Quennac[7]; Onfroiz de Montigneus[8]. Tuit cist avoient fet chevetaine de Buiemont. Il vindrent à la cité de Castoire[9] et firent iluec la feste de Noel hautement. Mais por ce que cil ne leur vouloient rien vendre qui les tenoient por anemis, il leur estut à force aler en fuerre et amener granz proies et granz gaainz, dont il firent granz domages à tout le pais. Après il vindrent en la terre de Pelagoine[10] qui mout estoit plentéive; il se logierent iluec; puis oirent dire que près de là avoit un chastel mout fort, où tuit li popelicain de la terre fesoient recet[11], por la force du lieu; ne n'avoit iluec se teus genz non mescréanz. Buiemonz et sa gent s'armerent et alerent là tantost. Mout troverent granz richesces en la ville et granz proies que il mistrent hors tout à une part; puis mistrent le feu par toute la ville; ceus qui en issoient metoient à l'espée; le remanant, et homes et femes, il ardirent tout. Li Empereres oi dire que Buiemonz venoit atout grant gent, si le douta mout et ot sospeçoneuse sa venue; car il avoit eu mainz contenz et à lui et à son pere[11], dont il ot touzjorz le poieur. Li sodoier l'Empereur et près toutes ses genz qui s'entremetoient d'armes, estoient à sejour et se yvernoient en ces parties par où Buiemons passoit. Li Empereres manda aus conestables de ses gens[12] que il costoiassent Buiemont à tant de gent com il porroient avoir jusqu'à l'eaue qui a non Bardare[13]; en tel maniere que se il leur pooient nuire ne fere domage, aus pas ou en autre maniere, que il venissent sur eus efforciement. Einsi l'avoit atorné en repost par darrieres; mais en apert, si com il estoit desloiauz et coverz, bien savoit fere semblant d'autre chose que il ne pensoit. Il envoia à Buiemont de ses granz homes, et li envoia par eus letres mout paisibles et mout debonneres; et paroles de bouche leur manda-il mout douces et mout decevanz qui furent teles :

XIII. — Boamondo'nun diğer baronların ardından nasıl yola çıktığı.

Dük Godefroi ile İmparator'un arası bu şekilde sürerken, Tarente Prensi Robert Guichart'ın oğlu Boamondo, kıştan önce Adriyatik denizi'ni (mer Adriane) geçerek Dıraç'a (Duraz) varmıştı. Bütün ordusu bir araya geldiğinde, Bulgaristan'ın bozkırlarından (deserz de Bougrie) yola koyuldu ve kendisini takip edenler için yavaş bir tempoyla ilerledi. Onun seferinde, aralarından bir kısmını sayacağımız pek çok soylu ve güçlü insan yer alıyordu: Markiz Guillaume'ın oğlu Tancré (Tankred); Robert Guichart'ın kardeşi, Guillaume Fiere-Brache'ın oğlu Principat'lı Richarz (Richard); kardeşi Raimonz; Hanse'li Roberz; Carni'li Hermanz; Sordeval'li Roberz; Turstan'ın oğlu Roberz; Raou'nun oğlu Onfroiz; Kont Ramon'un oğlu Richarz; tüm kardeşleriyle birlikte Roxignon kontu; Chartres'lı Hoiaus; Quennac'lı Auberis ve Montigneus'lu Onfroiz. Bütün bu isimler Boamondo'yu komutanları olarak kabul etmişlerdi. Castoire şehrine vardılar ve Noel yortusunu orada büyük bir ihtişamla kutladılar. Lakin kendilerini düşman olarak gördükleri için yerli halk onlara hiçbir şey satmak istemediğinden, zorunlu olarak akıncı birlikleri (fuerre) göndermek zorunda kaldılar; büyük ganimetler ve kazançlar elde ederek tüm ülkeye büyük bir zarar verdiler. Ardından son derece bereketli olan Pelagoine topraklarına vardılar ve orada konakladılar. Kısa süre sonra yakınlarda, yer halkının coğrafi konumun avantajı sayesinde sığındığı, yöre halkının tamamının inançsızlardan (mescreanz) oluşan popelikainlerin korunduğu çok güçlü bir kale olduğu haberini aldılar. Boamondo ve birlikleri hemen silahlanıp oraya gittiler. Şehirde büyük bir zenginlik ve ganimet buldular; bunları bir kenara ayırdıktan sonra bütün şehri ateşe verdiler. Oradan kaçmaya çalışan erkek ve kadın demeden herkesi kılıçtan geçirdiler, geri kalanları ise tamamen yaktılar.

İmparator, Boamondo'nun çok kalabalık bir orduyla gelmekte olduğunu işittiğinde büyük bir korkuya kapıldı ve onun gelişiminden kuşku duydu; çünkü gerek onunla gerekse babasıyla geçmişte pek çok çatışma yaşamıştı ve bu yüzden her zaman büyük bir korku içindeydi. İmparator'un paralı askerleri ve savaş işleriyle uğraşan neredeyse tüm kuvvetleri, Boamondo'nun geçmekte olduğu bölgelerde dinleniyor ve kışlıyordu. İmparator, kendi ordusunun komutanlarına, olabildiğince çok askerle

birlikte Bardare adındaki nehre kadar Boamondo'yu yakından takip etmeleri talimatını gönderdi; eğer geçitlerde veya başka bir şekilde onlara zarar verme imkânı bulurlarsa, bütün güçleriyle üzerlerine saldırmalarını emretti. Arkadan yürütülen bu gizli planları böylece hazırlamıştı; lakin sadakatsiz ve hilekâr doğasına uygun olarak, dışarıdan tamamen başka türlü görünmeyi ve düşünmediği şeyleri yapıyor gibi görünmeyi çok iyi biliyordu. Boamondo'ya kendi ulu adamlarından bazılarını gönderdi; onlarla birlikte son derece barışçıl, nazik mektuplar ve ağızdan son derece tatlı ama bir o kadar da aldatıcı şu sözleri iletti:

XIV. — De la trahison que li Empereres pensa envers Buiemont.

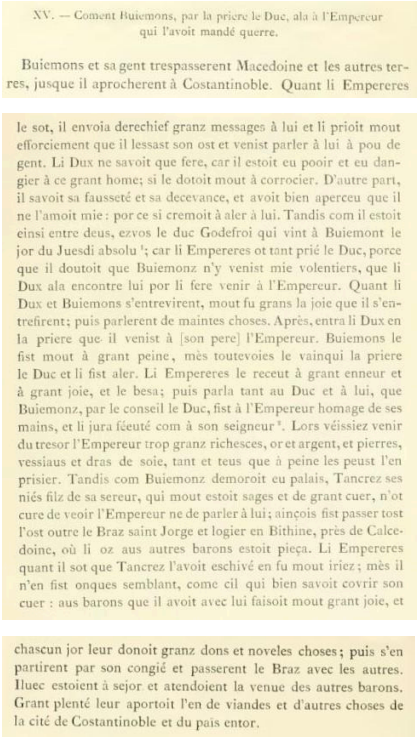
Li saluz fu mout beaus avant, puis dist : « Nos savons cer-
« teinnement que tu es princes hauz et nobles, et filz de mout grant
« home et mout vaillant; por ce, de grant maniere te prisons et
« avons chier, encore ne te véissions-nos onques; meismement
« en ce tens, quant tu as empris de si grant cuer et de si bone
« volenté le servise Nostre Seigneur et le pelerinage, qui est la
« besoigne à touz ceus qui croient en Jhesu-Crist. Nos avons
« ferme volenté et certain proposement de toi ennorer et conjoir,
« et mostrer en oevre nostre grace que nos avons enpensée. Por
« ce, si te prions et conseillons en bone foi que tu commandes
« à ta gent que il ne facent nule force ne nul outrage à noz genz
« ne à nostre terre, et te haste de venir parler à nous, touz seurs
« que mout i auras enneur et preu. Nostre message qui à toi
« sont alé feront par nostre commandement à tout ton ost avoir
« resnable marchié de viandes et d'autres choses. » Li semblanz
des paroles estoit biaus, mais mout i avoit desouz venin de felo-
nie [1]. Buiemons, qui estoit sages et conoissanz, avoit maintes
foiz esprové la desloiauté l'Empereur, si recevoit les paroles,
par semblant ausi, mout à gré, mais pou les prisoit en son
corage. Toutevoies mout le mercia et de bouche et par letres,
de ce que il deignoit si doucement et escrire et mander à si petit
home com il ert; et autres fetices [2] paroles li manda contre les

seues. Cil message qui estoient venu conduistrent l'ost jusques au flun de Bardare. Quant la graindre partie de l'ost fu passée outre, et li autre s'atornoient de passer après, li conestable des soldoiers qui les avoient costoiez jusque iluec cuiderent avoir trouvé leur point, si se descochent [3] et fierent en cele partie de l'ost qui n'estoit mie passée, et furent trop plus gent que li nostre n'estoient. Li huz leva et la noise mout grant. Tancrez, qui mout estoit apers et hardiz, avoit jà passé plus de la moitié du gué qui bien estoit granz. Mais quand il oi ce, il feri des esperons arriers tant com il pot, et .II. mille des plus preuz retornerent avec lui; il se ferirent en ceus qui venu estoient mout viguereusement, si que il les desconfirent tantost et mistrent à la voie. Assez en ocistrent, aucuns en pristrent vis que il amenerent devant Buiemont. Il leur demanda, voiant touz, porquoi il qui crestien estoient, avoient coreu sus á l'ost des Crestiens, et meismement, puis qu'il estoient de la gent l'Empereur qui si estoit leur sires et leur amis. Il respondirent que voirement estoient il home l'Empereur [4] et si soldoier; pour ce leur covenoit à fere son commandement, car par lui avoient-il ce fet. Ici s'aperceurent, tuit cil qui ce oirent, que les beles paroles que li Empereres disoit n'estoient que decevement et tricherie. Mais Buiemons qui sages estoit et savoit que par l'Empereur les covenoit à passer, fesoit semblant que il ne s'en aperceust mie; ains fesoit bele chiere à ses genz por covrir son corage; et si ne plaisoit ce mie à teus i avoit des barons.

XIV. — İmparator'un Boamondo'ya karşı düşündüğü ihanet.

Selam son derece güzel bir dille yapıldı, ardından şöyle denildi: "Senin ulu ve soylu bir prens olduğunu, çok büyük ve son derece mert bir insanın oğlu olduğunu kesinlikle biliyoruz; bu yüzden seni henüz hiç görmemiş olsak bile seni büyük ölçüde takdir ediyor ve seviyoruz. Özellikle de İsa Mesih'e inanan herkesin ortak davası olan bu hac yolculuğunu ve Efendimiz'e hizmet etmeyi böylesine büyük bir yürekle ve güçlü bir iradeyle üstlendiğin şu zamanda, seni onurlandırmayı, yüceltmeyi ve tasarladığımız lütfümüzü fiilen göstermeyi kesin bir kararlılıkla arzuluyoruz. Bu sebeple senden içtenlikle rica ediyor ve iyi niyetle tavsiye ediyoruz ki; halkına emir vererek halkımıza ve toprağımıza hiçbir zorbalık veya haksızlık yapmasınlar ve bizimle konuşmak üzere aceleyle buraya gel; emin ol ki burada büyük bir onur ve hayır göreceksin. Sana gönderdiğimiz elçilerimiz, emrimiz gereği bütün orduna yiyecek ve diğer şeylerin makul bir fiyatla satılmasını sağlayacaklar."
Sözlerin görünüşü çok güzeldi lakin altında çok büyük bir hainlik gizliydi. Bilge ve kavrayışlı biri olan, İmparator'un sadakatsizliğini daha önce defalarca tecrübe etmiş

olan Boamondo, sözleri sanki çok memnun olmuş gibi karşıladı lakin içten alta onlara pek de değer vermedi. Yine de, kendisi gibi mütevazı bir insana bu kadar tatlılıkla yazma ve haber gönderme lütfünü gösterdiği için hem sözlü olarak hem de mektuplarla kendisine çok teşekkür etti ve karşılığında başka bazı zarif sözler iletti. Gelen elçiler orduyu Bardare nehrine kadar götürdüler. Ordunun büyük bir kısmı karşıya geçtiğinde ve geri kalanlar da arkadan geçmek için hazırlanırken, onları o zamana kadar yakından takip etmiş olan paralı askerlerin komutanları aradıkları fırsatı bulduklarını sandılar. Harekete geçerek ordunun henüz karşıya geçmemiş olan ve bizimkilerden çok daha kalabalık olan kısmına şiddetle saldırdılar. Büyük bir gürültü ve patırtı koptu. Oldukça çevik ve cesur biri olan Tankred (Tancrés), geçidin zaten yarıdan fazlasını çoktan geçmişti; lakin bunu duyduğunda olabildiğince hızlı bir şekilde atını geri sürdü ve en cesur iki bin adamı da onunla birlikte geri döndü. Son derece büyük bir şiddetle saldırganların üzerine atıldılar; onları çok kısa sürede bozguna uğratıp kaçışmaya mecbur bıraktılar. Birçoğunu kılıçtan geçirdiler, bazılarını ise canlı olarak yakalayıp Boamondo'nun huzuruna getirdiler. Boamondo, herkesin gözü önünde onlara şunu sordu: Hristiyan oldukları halde neden Hristiyanların ordusuna saldırmışlardı? Üstelik kendilerinin efendisi ve dostu olan İmparator'un halkından idiler. Onlar ise İmparator'un adamı ve paralı askerleri olduklarını, bu yüzden onun emrini yerine getirmek zorunda kaldıklarını, bütün bu olanların onun talimatıyla gerçekleştiğini söylediler.
Bunu duyan herkes, İmparator'un ağzından çıkan o güzel sözlerin sadece bir aldatmaca ve hileden ibaret olduğunu anladı. Lakin bilge biri olan ve oradan ancak İmparator'un izniyle geçebileceğini bilen Boamondo, hiçbir şeyin farkında değilmiş gibi davrandı; içindeki öfkeyi gizlemek için halkına neşeli bir yüz gösterdi, ancak baronların bir kısmı bu durumdan hiç memnun kalmadı.

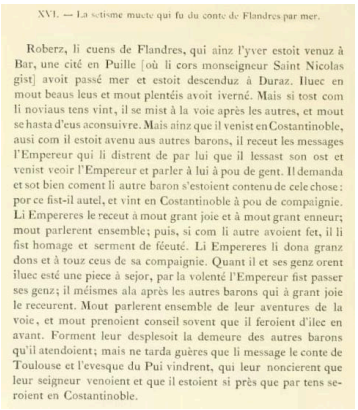

XV. — Coment Buiemons, par la priere le Duc, ala à l'Empereur qui l'avoit mandé querre.

Buiemons et sa gent trespasserent Macedoine et les autres terres, jusque il aprocherent à Costantinoble. Quant li Empereres le sot, il envoia derechief granz messages à lui et li prioit mout efforciement que il lessast son ost et venist parler à lui à pou de gent. Li Dux ne savoit que fere, car il estoit eu pooir et eu dangier à ce grant home; si le dotoit mout à corrocier. D'autre part, il savoit sa fausseté et sa decevance, et avoit bien aperceu que il ne l'amoit mie : por ce si cremoit à aler à lui. Tandis com il estoit einsi entre deus, ezvos le duc Godefroi qui vint à Buiemont le jor du Juesdi absolu [1]; car li Empereres ot tant prié le Duc, porce que il doutoit que Buiemonz n'y venist mie volentiers, que li Dux ala encontre lui por li fere venir à l'Empereur. Quant li Dux et Buiemons s'entrevirent, mout fu grans la joie que il s'entrefirent; puis parlerent de maintes choses. Après, entra li Dux en la priere que il venist à [son pere] l'Empereur. Buiemons le fist mout à grant peine, mès toutevoies le vainqui la priere le Duc et li fist aler. Li Empereres le receut à grant enneur et à grant joie, et le besa; puis parla tant au Duc et à lui, que Buiemonz, par le conseil le Duc, fist à l'Empereur homage de ses mains, et li jura féeuté com à son seigneur [*]. Lors véissiez venir du tresor l'Empereur trop granz richesces, or et argent, et pierres, vessiaus et dras de soie, tant et teus que à peine les peust l'en prisier. Tandis com Buiemonz demoroit eu palais, Tancrez ses niés filz de sa sereur, qui mout estoit sages et de grant cuer, n'ot cure de veoir l'Empereur ne de parler à lui; ainçois fist passer tost l'ost outre le Braz saint Jorge et logier en Bithine, près de Calcedoine, où li oz aus autres barons estoit pieça. Li Empereres quant il sot que Tancrez l'avoit eschivé en fu mout iriez; mès il n'en fist onques semblant, come cil qui bien savoit covrir son cuer : aus barons que il avoit avec lui faisoit mout grant joie, et chascun jor leur donoit granz dons et noveles choses; puis s'en partirent par son congié et passerent le Braz avec les autres. Iluec estoient à sejor et atendoient la venue des autres barons. Grant plenté leur aportoit l'en de viandes et d'autres choses de la cité de Costantinoble et du pais entor.

XV. — Boamondo'nun, Dük'ün ricası üzerine kendisini çağıran İmparator'a gitmesi.

Boamondo ve halkı Makedonya'yı ve diğer toprakları geçerek Konstantinopolis'e yaklaştılar. İmparator durumu öğrendiğinde, ona yeniden çok sayıda elçi gönderdi ve ordusunu bırakıp çok az insanla birlikte gelerek kendisiyle konuşması için ısrarla rica etti. Dük ne yapacağını bilemiyordu, çünkü bu ulu adamın gücü ve tehlikesi karşısındaydı ve onu kızdırmaktan çok korkuyordu. Öte yandan onun sahtekârlığını ve hilekârlığını biliyor, kendisini hiç sevmediğini açıkça fark ediyordu; bu yüzden yanına gitmekten çekiniyordu. O bu kararsızlık içindeyken, perşembe günü (Juesdi absolu) Dük Godefroi Boamondo'ya geldi; çünkü İmparator, Boamondo'nun gönüllü olarak gelmeyeceğinden korktuğu için Dük'e yalvarmış, Boamondo'yu İmparator'a getirmesini istemişti. Dük ve Boamondo karşılaştıklarında aralarındaki sevinç çok büyük oldu; ardından pek çok şeyden konuştular. Sonra Dük, [(babası sayılan)] İmparator'un yanına gitmesi için rica etmeye başladı. Boamondo uzun süre direndiyse de sonunda Dük'ün ricasına boyun eğdi ve gitmeyi kabul etti. İmparator onu büyük bir onur ve sevinçle karşılayıp öptü; ardından Dük ile onunla öyle çok konuştu ki, Boamondo Dük'ün tavsiyesiyle İmparator'a ellerini kavuşturarak bağlılık (homage) gösterdi ve efendisi olarak ona sadakat yemin etti. O anda İmparator'un hazinesinden gelen çok büyük zenginlikler, altın ve gümüşler, değerli taşlar, kaplar ve ipek kumaşlar ortaya döküldü; öyle çok ve öyle eşsizlerdi ki neredeyse değerleri biçilemezdi. Boamondo sarayda kalırken, kız kardeşinin oğlu olan ve son derece bilge ve cesur bir insan olan Tancré (Tankred) İmparator'u görmeye ve onunla konuşmaya hiç gerek duymadı; aksine ordusunu hemen Saint George Boğazı'ndan geçirerek daha önce diğer baronların konaklamış olduğu Bitinya'daki Kadıköy yakınlarında konuşlandırdı. İmparator, Tankred'in ondan kaçındığını öğrendiğinde çok öfkelendi; lakin kalbini gizlemeyi çok iyi bildiği için hiç belli etmedi; yanındaki baronlara büyük bir sevinç gösteriyor, her gün onlara büyük hediyeler ve yeni eşyalar veriyordu. Ardından onun izniyle ayrılıp Boğaz'ı diğerleriyle birlikte geçtiler. Orada dinleniyor ve diğer baronların gelmesini bekliyorlardı. Konstantinopolis şehrinden ve civar oradan onlara bol miktarda yiyecek ve başka şeyler getiriliyordu.

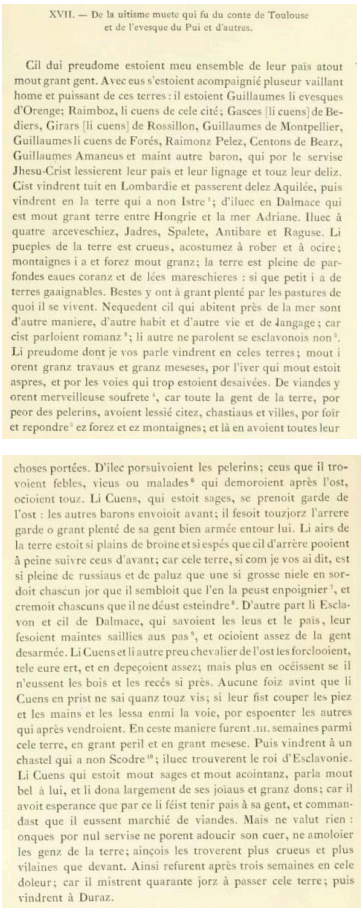
XVI. — La septisme meisme qui fu du conte de Flandres par mer.

Roberz, li cuens de Flandres, qui ainz l'yver estoit venuz à Bar, une cité en Puille [où li cors monseigneur Saint Nicolas gist] avoit passé mer et estoit descenduz à Duraz. Iluec en mout beaus leus et mout plentéis avoit iverné. Mais si tost com li noviaus tens vint, il se mist à la voie après les autres, et mout se hasta d'eus aconsuivre. Mais ainz que il venist en Costantinoble, ausi com il estoit avenu aus autres barons, il receut les messages l'Empereur qui li distrent de par lui que il lessast son ost et venist veoir l'Empereur et parler à lui à pou de gent. Il demanda et sot bien coment li autre baron s'estoient contenu de cele chose: por ce fist-il autel, et vint en Costantinoble à pou de compaignie. Li Empereres le receut à mout grant joie et à mout grant enneur; mout parlerent ensemble; puis, si com li autre avoient fet, il li fist homage et serment de féeuté. Li Empereres li dona granz dons et à touz ceus de sa compaignie. Quant il et ses genz orent iluec esté une piece à sejor, par la volenté l'Empereur fist passer ses genz; il méismes ala après les autres barons qui à grant joie le receurent. Mout parlerent ensemble de leur aventures de la voie, et mout prenoient conseil sovent que il feroient d'ilec en avant. Forment leur desplesoit la demeure des autres barons qu'il atendoient; mais ne tarda guères que li messages le conte de Toulouse et l'evesque du Pui vindrent, qui leur noncierent que leur seigneur venoient et que il estoient si près que par tens seroient en Costantinoble.

XVI. — Flandre Kontu'nun deniz yoluyla gelen yedinci birliği.

Daha önceden kıştan önce Apulia'da Aziz Nikolaos'un naaşının bulunduğu Bar şehrine gelmiş olan Flandre Kontu Robert, denizi geçerek Dıraç'a inmişti. Orada son

derece güzel ve bereketli yerlerde kışı geçirmişti. Lakin yeni mevsim geldiğinde diğerlerinin ardından yola koyulmuş ve onlara yetişmek için büyük bir acele etmişti. Konstantinopolis'e gelmeden evvel, diğer baronların başına geldiği gibi, İmparator'un elçileri ona da ulaşmış ve efendisi adına ordusunu bırakıp çok az insanla birlikte gelerek İmparator'u görmesini ve onunla konuşmasını istemişlerdi. Diğer baronların bu hususta nasıl davrandıklarını sormuş ve bunu çok iyi öğrenmişti; bu yüzden aynısını yaptı ve az bir kalabalıkla Konstantinopolis'e geldi.
İmparator onu çok büyük bir sevinçle ve büyük bir onurla karşıladı; birlikte uzun uzun konuştular. Ardından diğerlerinin yapmış olduğu gibi ona bağlılık gösterdi ve sadakat yemininde bulundu. İmparator kendisine ve beraberindeki herkese büyük hediyeler verdi. Kendisi ve halkı orada bir süre dinlendikten sonra, İmparator'un isteği doğrultusunda halkını karşı yakaya geçirdi; kendisi de diğer baronların yanına gitti; onlar da onu büyük bir sevinçle karşıladılar. Yolculuk maceraları hakkında uzun uzun konuştular ve bundan sonra ne yapacakları konusunda sık sık istişarede bulundular. Beklemekte oldukları diğer baronların gecikmesi onları son derece rahatsız ediyordu; lakin çok geçmeden Toulouse Kontu'nun ve Le Puy piskoposunun elçileri geldiler ve efendilerinin yolda olduğunu, çok yakında Konstantinopolis'te olacaklarını bildirdiler.

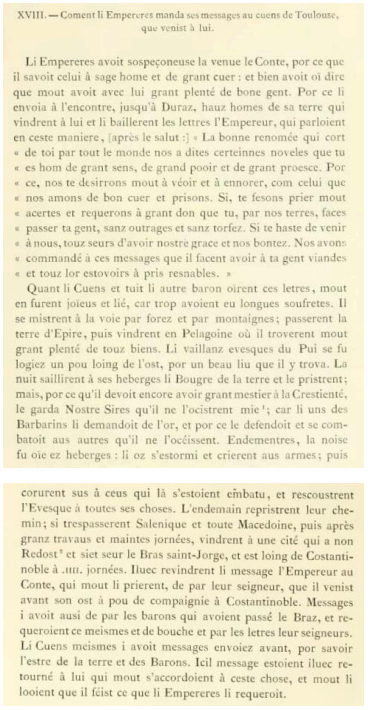

XVII. — De la ultisme muete qui fu du conte de Toulouse et de l'evesque du Pui et d'autres.

Cil dui preudome estoient meu ensemble de leur pais atout mout grant gent. Avec eus s'estoient acompaignié pluseur vaillant home et puissant de ces terres : il estoient Guillaumes li evesques d'Orenge; Raimboz, li cuens de cele cité; Gasces [li cuens] de Bediers, Girars [li cuens] de Rossillon, Guillaumes de Montpellier, Guillaumes li cuens de Forés, Raimonz Pelez, Centons de Bearz, Guillaumes Amaneus et maint autre baron, qui por le servise Jhesu-Crist lessierent leur pais et leur lignage et touz leur deliz. Cist vindrent tuit en Lombardie et passerent delez Aquilée, puis vindrent en la terre qui a non Istre [1]; d'iluec en Dalmace qui est mout grant terre entre Hongrie et la mer Adriane. Iluec à quatre arceveschiez, Jadres, Spalete, Antibare et Raguse. Li pueples de la terre est crueus, acostumez à rober et à ocire; montaignes i a et forez mout granz; la terre est pleine de parfondes eaues coranz et de lées mareschieres : si que petit i a de terres gaaignables. Bestes y ont à grant plenté par les pastures de quoi il se vivent. Nequedent cil qui abitent près de la mer sont d'autre maniere, d'autre habit et d'autre vie et de langage; car cist parloient romanz [2]; li autre ne parolent se esclavonois non [3]. Li preudome dont je vos parle vindrent en celes terres; mout i orent granz travaus et granz meseses, por l'iver qui mout estoit aspres, et por les voies qui trop estoient desaivées. De viandes y orent merveilleuse soufrete [4], car toute la gent de la terre, por peor des pelerins, avoient lessié citez, chastiaus et villes, por foir et repondre [5] ez forez et ez montaignes; et là en avoient toutes leur choses portées. D'ilec porsuivoient les pelerins; ceus que il trovoient febles, vieus ou malades [6] qui demoroient après l'ost, ocioient touz. Li Cuens, qui estoit sages, se prenoit garde de l'ost : les autres barons envoioit avant; il fesoit touzjorz l'arrere garde o grant plenté de sa gent bien armée entour lui. Li airs de la terre estoit si plains de broine et si espés que cil d'arrère pooient à peine suivre ceus d'avant; car cele terre, si com je vos ai dit, est si pleine de russiaus et de paluz que une si grosse niele en sordoit chascun jor que il sembloit que l'en la peust enpoignier [7], et cremoit chascuns que il ne déust esteindre [8]. D'autre part li Esclavon et cil de Dalmace, qui savoient les leus et le pais, leur fesoient maintes saillies aus pas [9], et ocioient assez de la gent desarmée. Li Cuens et li autre preu chevalier de l'ost les forclooient, tele eure ert, et en depeçoient assez; mais plus en océissent se il n'eussent les bois et les recés si près. Aucune foiz avint que li Cuens en prist ne sai quanz touz vis; si leur fist couper les piez et les mains et les lessa enmi la voie, por espoenter les autres qui après vendroient. En ceste maniere furent .iii. semaines parmi cele terre, en grant peril et en grant mesese. Puis vindrent à un chastel qui a non Scodre [10]; iluec trouverent le roi d'Esclavonie. Li Cuens qui estoit mout sages et mout acointanz, parla mout bel à lui, et li dona largement de ses joiaus et granz dons; car il avoit esperance que par ce li féist tenir pais à sa gent, et commandast que il eussent marchié de viandes. Mais ne valut rien : onques por nul servise ne porent adoucir son cuer, ne amoloier les genz de la terre; ainçois les troverent plus crueus et plus vilaines que devant. Ainsi refurent après trois semaines en cele doleur; car il mistrent quarante jorz à passer cele terre; puis vindrent à Duraz.

XVII. — Toulouse Kontu, Le Puy piskoposu ve diğerlerinin sekizinci birliği.
O erdemli insanlar çok kalabalık bir halkla birlikte ülkelerinden yola koyuldular. Onların yanında o topraklardan pek çok cesur ve güçlü insan yer alıyordu: Orange piskoposu Guillaumes; o şehrin kontu Raimboz; Beziers kontu Gasces, Rossillon kontu Girars, Montpellier'li Guillaumes, Forés kontu Guillaumes, Raimonz Pelez,

Bearz'li Centons, Guillaumes Amaneus ve İsa Mesih'e hizmet etmek uğruna ülkelerini, soylarını ve tüm zevklerini geride bırakan daha pek çok baron. Bunların hepsi Lombardiya'ya geldiler ve Aquileia yakınlarından geçerek Istre adı verilen ülkeye ulaştılar; dürüstçesine Macaristan ile Adriyatik denizi arasında son derece büyük bir toprak olan Dalmaçya'ya geçtiler. Orada dört başpiskoposluk vardı: Jadres, Spalete, Antibare ve Raguse. Buranın halkı gaddar, soygunculuğa ve katletmeye alışkındı; dağlar ve çok büyük ormanlar vardı; toprak derin akan sular ve geniş bataklıklarla doluydu, öyle ki tarıma elverişli toprak çok azdı. Geçinmek için meralarında bol miktarda hayvan bulunduruyorlardı. Ne var ki denize yakın yaşayanlar başka bir biçimde, başka kıyafetlerde, başka bir yaşam ve dilde idiler; çünkü bunlar Romança konuşuyor, diğerleri ise yalnızca Slavca konuşuyordu. Bahsettiğim bu erdemli insanlar bu toprklara geldiklerinde, kış çok sert geçtiği ve yollar son derece bozuk olduğu için büyük zorluklar ve büyük sıkıntılar yaşadılar. Yiyecek konusunda harikulade bir kıtlık çektiler; çünkü ülkenin bütün halkı, hacılardan korktukları için şehirleri, kaleleri ve kasabaları boşaltmış, ormanlara ve dağlara kaçarak saklanmış ve bütün değerli eşyalarını yanlarında taşımışlardı. Oradan hacıları takip ediyorlar; ordunun arkasında kalan zayıf, yaşlı veya hasta buldukları herkesi acımasızca öldürüyorlardı. Bilge biri olan Kont, ordunun güvenliğini gözetiyor, diğer baronları önden gönderiyor, kendisi ise iyi silahlanmış pek çok adamıyla birlikte her zaman artçı birlik olarak yer alıyordu. Toprağın havası o kadar sisli ve yoğundu ki, arkadakiler öndekileri takip etmekte zorlanıyordu; çünkü dediğim gibi bu topraklar o kadar çok su ve bataklıkla doluydu ki, her gün oradan öyle büyük bir sis yükseliyordu sanki insan onu elleriyle tutabilirdi ve herkes bir an önce yok olup gitmekten korkuyordu. Öte yandan kendi halkını ve ülkeyi iyi bilen Slavlar ve Dalmaçyalılar geçitlerde sık sık ani baskınlar yapıyor, silahsız halktan pek çok kişiyi öldürüyorlardı. Kont ve ordunun diğer cesur şövalyeleri fırsat buldukça onların önünü kesiyor ve birçoğunu parçalara ayırıyorlardı; lakin ormanlar ve sığınaklar o kadar yakın olmasaydı çok daha fazlasını katlederlerdi.
Öyle ki bir keresinde Kont sayısını bilmediği kadar canlı insan yakaladı; diğer arkadan gelecek olanlara gözdağı vermek için onların ayaklarını ve ellerini kestirip yola bıraktı. Bu şekilde bu topraklar arasında büyük bir tehlike ve büyük bir sıkıntıyla üç hafta geçirdiler. Ardından adının Scodre olduğu bilinen bir kaleye vardılar; orada Slavya kralını buldular. Son derece bilge ve iyi ilişkiler kurabilen Kont, onunla çok güzel bir dille konuştu, kendisine mücevherler ve büyük hediyeler bolca verdi; çünkü bu sayede kendi halkına barış sağlayacağını ve yiyecek pazarı kurulmasını emredeceğini umuyordu. Lakin hiçbir işe yaramadı: hiçbir iyilik onun kalbini yumuşatamadı, ülke halkını yola getiremedi; aksine onları eskisinden de gaddar ve kindar buldular. Böylece bu ıstırap içinde üç hafta daha geçirdiler; çünkü bu toprakları geçmek kırk günlerini almıştı; ardından Dıraç'a vardılar.

XVIII. — Coment li Empereres manda ses messages au cuens de Toulouse, que venist à lui.

Li Empereres avoit sospeçoneuse la venue le Conte, por ce que il savoit celui à sage home et de grant cuer : et bien avoit oï dire que mout avoit avec lui grant plenté de bone gent. Por ce li envoia à l'encontre, jusqu'à Duraz, hauz homes de sa terre qui vindrent à lui et li baillerent les lettres l'Empereur, qui parloient en ceste maniere, [après le salut :] « La bonne renomée qui cort « de toi par tout le monde nos a dites certeinnes noveles que tu « es hom de grant sens, de grand pooir et de grant proesce. Por « ce, nos te desirrons mout à véoir et à ennorer, com celui que « nos amons de bon cuer et prisons. Si, te fesons prier mout « acertes et requerons à grant don que tu, par nos terres, faces « passer ta gent, sanz outrages et sanz torfez. Si te haste de venir « à nous, touz seurs d'avoir nostre grace et nos bontez. Nos avons « commandé à ces messages que il facent avoir à ta gent viandes « et touz lor estovoirs à pris resnables. »

Quant li Cuens et tuit li autre baron oirent ces letres, mout en furent joieus et lié, car trop avoient eu longues soufretes. Il se mistrent à la voie par forez et par montaignes; passerent la terre d'Epire, puis vindrent en Pelagoine où il troverent mout grant plenté de touz biens. Li vaillanz evesques du Puï se fu logiez un pou loing de l'ost, por un beau liu que il y trova. La nuit saillirent à ses heberges li Bougre de la terre et le pristrent; mais, por ce qu'il devoit encore avoir grant mestier à la Crestienté, le garda Nostre Sires qu'il ne l'ocistrent mie[1]; car li uns des Barbarins li demandoit de l'or, et por ce le defendoit et se combatoit aus autres qu'il ne l'occéissent. Endementres, la noise fu oïe ez heberges : li oz s'estormi et crierent aus armes; puis

corurent sus à ceus qui là s'estoient embatu, et rescoustrent l'Evesque à toutes ses choses. L'endemain repristrent leur chemin; si trespasserent Salenique et toute Macedoine, puis après granz travaus et maintes jornées, vindrent à une cité qui a non Redost[2] et siet seur le Bras saint-Jorge, et est loing de Costantinoble à .iiii. jornées. Iluec revindrent li message l'Empereur au Conte, qui mout li prierent, de par leur seigneur, que il venist avant son ost à pou de compaignie à Costantinoble. Messages i avoit ausi de par les barons qui avoient passé le Braz, et requeroient ce meismes et de bouche et par les letres leur seigneurs. Li Cuens meismes i avoit messages envoiez avant, por savoir l'estre de la terre et des Barons. Icil message estoient iluec retourné à lui qui mout s'accordoient à ceste chose, et mout li looient que il féist ce que li Empereres li requeroit.

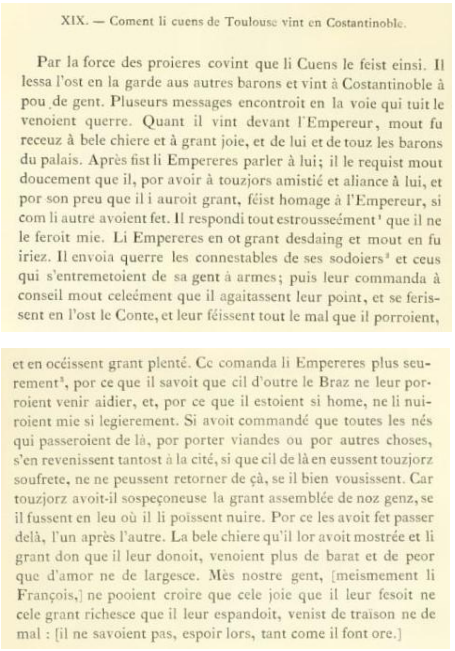
XVIII. — İmparator'un Toulouse Kontu'na yanına gelmesi için elçilerini nasıl gönderdiği.

İmparator, Kont'un bilge ve yürekli bir insan olduğunu bildiği için onun gelişiminden şüphe duyuyordu; ayrıca onunla birlikte çok kalabalık ve iyi bir halkın olduğunu da duymuştu. Bu sebeple, topraklarının ulu adamlarını Dıraç'a kadar onu karşılamaya gönderdi; onlar Kont'un yanına vararak İmparator'un şu ifadeleri içeren mektuplarını sundular:

"[Selamın ardından:] Senin hakkındaki dünyayı saran iyi şöhret, bize senin son derece akıllı, büyük güce ve büyük kahramanlığa sahip bir insan olduğun yönünde kesin haberler ulaştırdı. Bu yüzden seni görmeyi ve kalpten sevdiğimiz ve değer verdiğimiz biri olarak seni onurlandırmayı son derece arzuluyoruz. Sana kesin bir dille rica ediyor ve büyük bir ısrarla talep ediyoruz ki, halkını hiçbir kötülük ve zorbalık yapmadan topraklarımızdan geçiresin. Lütufumuza ve iyiliklerimize kavuşmak için acele edip yanımıza gel. Bu elçilerimize, halkının makul fiyatlarla yiyeceğe ve diğer tüm ihtiyaçlarına kavuşmasını sağlamaları yönünde talimat verdik."

Kont ve diğer tüm baronlar bu mektupları dinlediklerinde son derece sevindiler ve neşelendiler; çünkü çok uzun süre büyük kıtlıklar çekmişlerdi. Ormanlardan ve dağlardan yola koyuldular; Epir topraklarını geçerek her türlü bolluğun bulunduğu Pelagoine'e vardılar. Değerli Le Puy piskoposu, bulduğu güzel bir yer sebebiyle otağından biraz uzağa yerleşmişti. Gece vakti ülkenin Bougre'leri onun çadırına ani bir baskın düzenleyerek onu yakaladılar; lakin onun hâlâ Hristiyanlık için göreceği büyük hizmetler olduğundan, Yüce Rabbimiz onun öldürülmesini engelledi. Çünkü Barbarlardan biri ondan altın istiyor, bu yüzden onu koruyor ve öldürmemeleri için diğerleriyle savaşıyordu. Bu esnada çadırlarda gürültü duyuldu; ordu ayağa kalkarak silah sesleriyle haykırdı; ardından oraya baskın düzenleyenlerin üzerine koşarak Piskopos'u bütün eşyalarıyla birlikte kurtardılar.

Ertesi gün yeniden yola çıktılar; Selanik'i ve tüm Makedonya'yı geçtiler; ardından büyük zahmetler ve günlerce süren yolculuklar sonucunda Saint George Kolu üzerinde yer alan ve Konstantinopolis'e dört günlük mesafede bulunan Redost (Rodoscuk / Tekirdağ) adlı bir şehre ulaştılar. Orada, İmparator'un elçileri Kont'un yanına geri dönerek efendileri adına Konstantinopolis'e, ordusundan önce az bir kalabalıkla gelmesi için kendisine pek çok kez yalvardılar. Nehrin karşı yakasına geçmiş olan baronlar tarafından gönderilen elçiler de orada bulunuyor, hem sözlü olarak hem de efendilerinin mektuplarıyla aynı şeyi talep ediyorlardı. Kont, toprağın ve baronların durumunu öğrenmek için daha önceden de elçiler göndermişti. Bu elçiler onun yanına geri dönmüşlerdi, bu hususta onunla aynı fikirdeydiler ve İmparator'un kendisinden talep ettiği şeyi yapmasını ona sıklıkla tavsiye ediyorlardı.

XIX. — Coment li cuens de Toulouse vint en Costantinoble.

Par la force des proieres covint que li Cuens le feist einsi. Il lessa l'ost en la garde aus autres barons et vint à Costantinoble à pou de gent. Pluseurs messages encontroit en la voie qui tuit le venoient querre. Quant il vint devant l'Empereur, mout fu receuz à bele chiere et à grant joie, et de lui et de touz les barons du palais. Après fist li Empereres parler à lui; il le requist mout doucement que il, por avoir à touzjors amistié et aliance à lui, et por son preu que il i auroit grant, féist homage à l'Empereur, si com li autre avoient fet. Il respondi tout estrousseément[1] que il ne le feroit mie. Li Empereres en ot grant desdaing et mout en fu iriez. Il envoia querre les connestables de ses sodoiers[2] et ceus qui s'entremetoient de sa gent à armes; puis leur commanda à conseil mout celeément que il agaitassent leur point, et se ferissent en l'ost le Conte, et leur féissent tout le mal que il porroient,

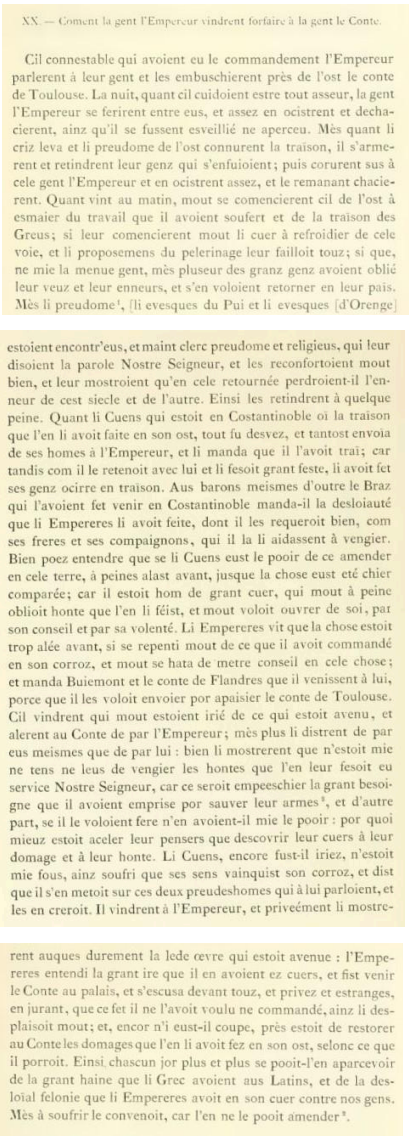
et en océissent grant plenté. Ce comanda li Empereres plus seurement[3], por ce que il savoit que cil d'outre le Braz ne leur porroient venir aidier, et, por ce que il estoient si home, ne li nuiroient mie si legierement. Si avoit commandé que toutes les nés qui passeroient de là, por porter viandes ou por autres choses, s'en revenissent tantost à la cité, si que cil de là en eussent touzjorz soufrete, ne ne peussent retorner de çà, se il bien vousissent. Car touzjorz avoit-il sospeçoneuse la grant assemblée de noz genz, se il fussent en leu où il li poïssent nuire. Por ce les avoit fet passer delà, l'un après l'autre. La bele chiere qu'il lor avoit mostrée et li grant don que il leur donoit, venoient plus de barat et de peor que d'amor ne de largesce. Mès nostre gent, [meismement li François,] ne pooient croire que cele joie que il leur fesoit ne cele grant richesce que il leur espandoit, venist de traïson ne de mal : [il ne savoient pas, espoir lors, tant come il font ore.]

XIX. — Toulouse Kontu'nun Konstantinopolis'e nasıl geldiği.

Yalvarmaların baskısıyla Kont bunu yapmayı kabul etti. Orduyu diğer baronların korumasına bıraktı ve az bir kalabalıkla Konstantinopolis'e geldi. Yolda kendisini aramaya gelen pek çok elçiyle karşılaştı. İmparator'un huzuruna çıktığında, hem kendisi hem de saraydaki bütün baronlar tarafından güler yüzle ve büyük bir sevinçle karşılandı. Ardından İmparator onunla konuşmaya başladı; kendisiyle sonsuza dek dostluk ve ittifak kurması ve bunun kendisine sağlayacağı büyük fayda için, diğerlerinin yapmış olduğu gibi İmparator'a bağlılık (homage) göstermesini son derece nazik bir dille rica etti. Kont ise son derece kesin bir şekilde bunu asla yapmayacağını yanıtladı. İmparator bundan büyük bir küçümseme duydu ve son derece öfkelendi. Paralı askerlerinin komutanlarını ve silahlı birliklerinden sorumlu olanları çağırtıp gizlice talimat verdi: Uygun anı kollayıp Kont'un ordusuna saldırmalarını, ellerinden gelen tüm kötülüğü yapmalarını ve çok sayıda insanı katletmelerini emretti.

İmparator bunu çok daha rahat bir şekilde emrediyordu; çünkü Boğaz'ın diğer tarafındakilerin onlara yardım etmeye glemeyeceğini ve onların adamı oldukları için o kadar kolay zarar veremeyeceklerini biliyordu. Ayrıca oradan yiyecek veya başka

şeyler taşımak için geçecek olan bütün teknelerin derhal şehre geri dönmesini, böylece karşıdakilerin her zaman kıtlık içinde kalmasını ve eğer isteseler bile buradan geri dönememelerini buyurmuştu. Çünkü halkımızın bu büyük kalabalığından, kendilerine zarar verebilecekleri bir yerde olmalarından her zaman kuşkulanmıştı. Bu yüzden onları birer birer karşı tarafa geçirmişti. Onlara gösterdiği güler yüz ve dağıttığı büyük hediyeler sevgi veya cömertlikten ziyade hile ve korkudan kaynaklanıyordu. Lakin bizim halkımız [(özellikle de Frenkler),] bu gösterdiği sevincin veya saçtığı büyük zenginliklerin bir ihanetten ya da kötülükten kaynaklandığına inanamıyordu; [(şimdi bildikleri kadarını o zaman henüz bilmiyorlardı.)]

XX. — Coment la gent l'Empereur vindrent forfaire à la gent le Conte.

Cil connestable qui avoient eu le commandement l'Empereur parlerent à leur gent et les embuschierent près de l'ost le conte de Toulouse. La nuit, quant cil cuidoient estre tout asseur, la gent l'Empereur se ferirent entre eus, et assez en ocistrent et dechacierent, ainz qu'il se fussent esveillié ne aperceu. Mès quant li criz leva et li preudome de l'ost connurent la traison, il s'armerent et retindrent leur genz qui s'enfuioient; puis corurent sus à cele gent l'Empereur et en ocistrent assez, et le remanant chacierent. Quant vint au matin, mout se comencierent cil de l'ost à esmaier du travail que il avoient soufert et de la traison des Greus; si leur comencierent mout li cuer à refroidier de cele voie, et li proposemens du pelerinage leur failloit touz; si que, ne mie la menue gent, mès pluseur des granz genz avoient oblié leur veuz et leur enneurs, et s'en voloient retorner en leur pais. Mès li preudome[1], [li evesques du Pui et li evesques [d'Orenge]

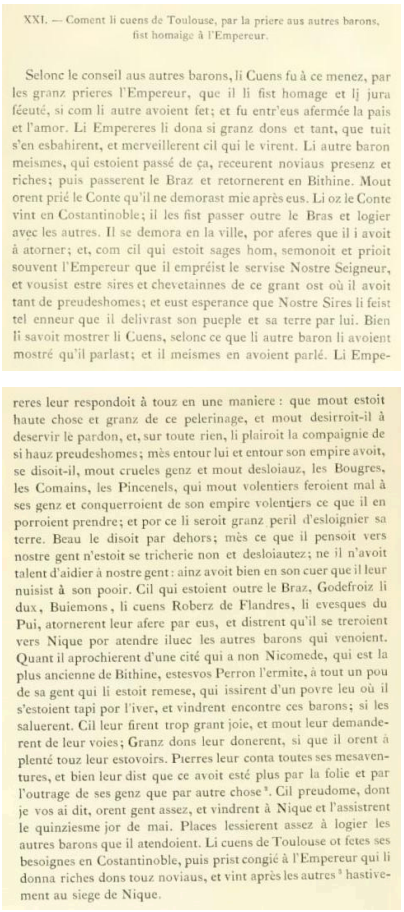
estoient encontr'eus, et maint clerc preudome et religieus, qui leur disoient la parole Nostre Seigneur, et les reconfortoient mout bien, et leur mostroient qu'en cele retournée perdroient-il l'enneur de cest siecle et de l'autre. Einsi les retindrent à quelque peine. Quant li Cuens qui estoit en Costantinoble oï la traison que l'en li avoit faite en son ost, tout fu desvez, et tantost envoia de ses homes à l'Empereur, et li manda que il l'avoit trai; car tandis com il le retenoit avec lui et li fesoit grant feste, li avoit fet ses genz ocirre en traison. Aus barons meismes d'outre le Braz qui l'avoient fet venir en Costantinoble manda-il la desloiauté que li Empereres li avoit feite, dont il les requeroit bien, com ses freres et ses compaignons, qui il la li aidassent à vengier. Bien poez entendre que se li Cuens eust le pooir de ce amender en cele terre, à peines alast avant, jusque la chose eust eté chier comparée; car il estoit hom de grant cuer, qui mout à peine oblioit honte que l'en li féist, et mout voloit ouvrer de soi, par son conseil et par sa volenté. Li Empereres vit que la chose estoit trop alée avant, si se repenti mout de ce que il avoit commandé en son corroz, et mout se hata de metre conseil en cele chose; et manda Buiemont et le conte de Flandres que il venissent à lui, porce que il les voloit envoier por apaisier le conte de Toulouse. Cil vindrent qui mout estoient irié de ce qui estoit avenu, et alerent au Conte de par l'Empereur; mès plus li distrent de par eus meismes que de par lui : bien li mostrerent que n'estoit mie ne tens ne leus de vengier les hontes que l'en leur fesoit eu service Nostre Seigneur, car ce seroit empeeschier la grant besoigne que il avoient emprise por sauver leur armes[2], et d'autre part, se il le voloient fere n'en avoient-il mie le pooir : por quoi mieuz estoit aceler leur pensers que descovrir leur cuers à leur domage et à leur honte. Li Cuens, encore fust-il iriez, n'estoit mie fous, ainz soufri que ses sens vainquist son corroz, et dist que il s'en metoit sur ces deux preudeshomes qui à lui parloient, et les en creroit. Il vindrent à l'Empereur, et priveément li mostrerent auques durement la lede œvre qui estoit avenue : l'Empereres entendi la grant ire que il en avoient ez cuers, et fist venir le Conte au palais, et s'escusa devant touz, et privez et estranges, en jurant, que ce fet il ne l'avoit voulu ne commandé, ainz li desplaisoit mout; et, encor n'i eust-il coupe, près estoit de restorer au Conte les domages que l'en li avoit fez en son ost, selonc ce que il porroit. Einsi chascun jor plus et plus se pooit-l'en aparcevoir de la grant haine que li Grec avoient aus Latins, et de la desloial felonie que li Empereres avoit en son cuer contre nos gens. Mès à soufrir le convenoit, car l'en ne le pooit amender[3].

XX. — İmparator'un halkının Toulouse Kontu'nun halkına nasıl saldırıp zarar verdiği.

İmparator'un emrini almış olan o komutanlar halklarıyla konuşarak Toulouse Kontu'nun ordugâhının yakınlarına pusu kurdular. Geceleyin, herkesin güvende olduğunu sandığı bir sırada, İmparator'un halkı aralarına daldı ve daha uyanıp farkına bile varamadan birçoğunu öldürüp parça pinçik etti. Lakin çığlıklar yükselip otağın erdemli insanları ihaneti fark ettiğinde, silahlanıp kaçmakta olan kendi halkını

durdurdular; ardından İmparator'un o halkının üzerine koşarak birçoğunu öldürdüler, geri kalanları ise kovaladılar. Sabah olduğunda, ordugâhtakiler çektikleri sıkıntılardan ve Greklerin ihanetinden ötürü büyük bir dehşete kapılmaya başladılar; bu seferden ötürü yürekleri soğumaya başladı ve hacılık düşüncesi zihinlerinden tamamen silindi. Öyle ki sıradan halk değil, soyluların birçoğu da verdikleri yeminleri ve çektikleri sıkıntıları unutup kendi ülkelerine geri dönmek istiyorlardı. Lakin ordugâhta bulunan o erdemli kişiler [(Le Puy piskoposu ve Orange piskoposu),] onlarla karşılaştılar; aralarında pek çok erdemli ve dindar din adamı da onlara Yüce Rabbimiz'in sözlerini söylüyor, onları büyük bir teselliyle rahatlatıyor ve eğer şimdi geri dönerlerse hem bu dünyanın hem de ötekinin onurunu kaybedeceklerini gösteriyorlardı. Böylece onları büyük bir güçlükle vazgeçmekten alıkoydular.
Konstantinopolis'te bulunan Kont, kendi ordusunda kendisine karşı yapılan ihaneti duyduğunda adeta çılgına döndü ve derhal adamlarını İmparator'a göndererek kendisine ihanet ettiğini bildirdi; çünkü kendisini yanında tutup büyük şölenler düzenlerken, bir yandan da gizlice halkını kılıçtan geçirtmişti. Boğaz'ın karşı yakasında yer alan ve kendisinin Konstantinopolis'e gelmesini sağlamış olan baronlara dahi İmparator'un kendisine yaptığı bu sadakatsizliği iletti; kardeşleri ve yoldaşları olarak bu intikamı almasında kendisine yardım etmelerini talep etti. Çok iyi bilirsiniz ki eğer Kont bu diyarda bu durumu düzeltecek güce sahip olsaydı, işlenen bu suçun bedeli çok ağır ödetilmeden asla ileri gitmezdi; çünkü o, kendisine yapılan utancı pek zor unutan ve kendi kararıyla, kendi iradesiyle iş yapmayı çok isteyen yürekli bir insandı.
İmparator işin kontrolden çıkıp çok ileri gittiğini görünce, öfkeyle emrettiği bu şeyden büyük bir pişmanlık duydu ve bu durumu düzeltmek için acele etti; Boamondo ile Flandre Kontu'nu yanına çağırarak Toulouse Kontu'nun gönlünü alıp barıştırmaları için onları göndermek istediğini bildirdi. Olanlardan son derece rahatsız olan bu iki lider gelip İmparator adına Kont ile görüştüler; ancak İmparator'unkinden ziyade kendi adlarına konuştular: Yüce Rabbimiz'in hizmetinde uğradıkları haksızlıkların intikamını almanın ne zamanı ne de yeri olduğunu, bunun onların silahlarını korumak için üstlendikleri büyük davanın önüne engel koymak olacağını açıkça gösterdiler. Öte yandan, bunu yapmak isteseler bile ellerinde bu gücün olmadığını belirttiler; bu yüzden düşüncelerini açığa vurup zarar ve utançla yüzleşmektense, bu durumu içine sindirmenin çok daha iyi olacağını söylediler. Öfkelenmiş olmasına rağmen aptal olmayan Kont, aklının öfkesine galip gelmesine izin verdi; kendisiyle konuşan bu iki erdemli kişinin tavsiyesine uyacağını söyledi ve onlara güvendi.
İmparator'un huzuruna vardılar ve yaşanan bu çirkin olayı gizlice ama oldukça sert bir dille yüzüne vurdular. İmparator onların yüreklerindeki bu büyük öfkeyi sezdi, Kont'u saraya getirtti ve hem tanıdıkların hem de yabancıların huzurunda herkesin önünde kendini savunarak yemin etti: Bu olayı asla istememiş ve emretmemişti, aksine bundan ötürü büyük bir üzüntü duyuyordu. Üstelik suçlu kendisi olmasa dahi, ordusunda Kont'un uğradığı zararları elinden geldiğince tazmin etmeye hazırdı. Böylece Greklerin Latinlere karşı beslediği o büyük kin ve İmparator'un halkımıza karşı kalbinde taşıdığı o sadakatsiz hainlik her geçen gün daha da açık bir şekilde

ortaya çıkıyordu. Lakin durumu düzeltecek bir çareleri olmadığından, bunu sadece içine sindirmek zorunda kalıyorlardı.

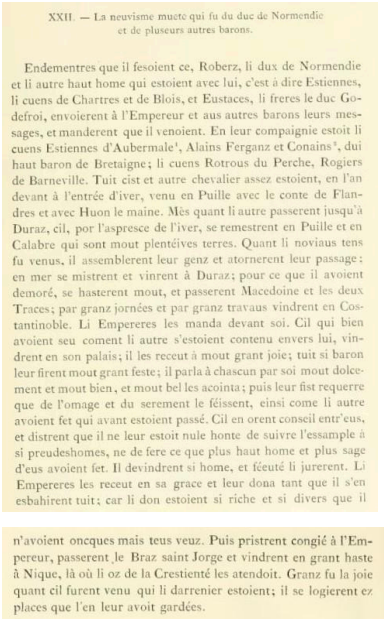
XXI. — Coment li cuens de Toulouse, par la priere aus autres barons, fist homaige à l'Empereur.

Selonc le conseil aus autres barons, li Cuens fu à ce menez, par les granz prieres l'Empereur, que il li fist homage et lj jura féeuté, si com li autre avoient fet; et fu entr'eus afermée la pais et l'amor. Li Empereres li dona si granz dons et tant, que tuit s'en esbahirent, et merveillerent cil qui le virent. Li autre baron meismes, qui estoient passé de ça, receurent noviaus presenz et riches; puis passerent le Braz et retornerent en Bithine. Mout orent prié le Conte qu'il ne demorast mie après eus. Li oz le Conte vint en Costantinoble; il les fist passer outre le Bras et logier avec les autres. Il se demora en la ville, por aferes que il i avoit à atorner; et, com cil qui estoit sages hom, semonoit et prioit souvent l'Empereur que il empréist le servise Nostre Seigneur, et vousist estre sires et chevetainnes de ce grant ost où il avoit tant de preudeshomes; et eust esperance que Nostre Sires li feist tel enneur que il delivrast son pueple et sa terre par lui. Bien li savoit mostrer li Cuens, selonc ce que li autre baron li avoient mostré qu'il parlast; et il meismes en avoient parlé. Li Empereres leur respondoit à touz en une maniere: que mout estoit haute chose et granz de ce pelerinage, et mout desirroit-il à deservir le pardon, et, sur toute rien, li plairoit la compaignie de si hauz preudeshomes; mès entour lui et entour son empire avoit, se disoit-il, mout crueles genz et mout desloiauz, les Bougres, les Comains, les Pincenels, qui mout volentiers feroient mal à ses genz et conquerroient de son empire volentiers ce que il en porroient prendre; et por ce li seroit granz peril d'esloignier sa terre. Beau le disoit par dehors; mès ce que il pensoit vers nostre gent n'estoit se tricherie non et desloiautez; ne il n'avoit talent d'aidier à nostre gent: ainz avoit bien en son cuer que il leur nuisist à son pooir. Cil qui estoient outre le Braz, Godefroiz li dux, Buiemons, li cuens Roberz de Flandres, li evesques du Pui, atornerent leur afere par eus, et distrent qu'il se treroient vers Nique por atendre iluec les autres barons qui venoient. Quant il aprochierent d'une cité qui a non Nicomede, qui est la plus ancienne de Bithine, estesvos Perron l'ermite, à tout un pou de sa gent qui li estoit remese, qui issirent d'un povre leu où il s'estoient tapi por l'iver, et vindrent encontre ces barons; si les saluerent. Cil leur firent trop grant joie, et mout leur demanderent de leur voies; Granz dons leur donerent, si que il orent à plenté touz leur estovoirs. Pierres leur conta toutes ses mesaventures, et bien leur dist que ce avoit esté plus par la folie et par l'outrage de ses genz que par autre chose [3]. Cil preudome, dont je vos ai dit, orent gent assez, et vindrent à Nique et l'assistrent le quinziesme jor de mai. Places lessierent assez à logier les autres barons que il atendoient. Li cuens de Toulouse ot fetes ses besoignes en Costantinoble, puis prist congié à l'Empereur qui li donna riches dons touz noviaus, et vint après les autres [3] hastivement au siege de Nique.

XXI. — Toulouse Kontu'nun, diğer baronların ricası üzerine İmparator'a bağlılık göstermesi.

Diğer baronların tavsiyesi üzerine Kont, İmparator'un ısrarlı ricalarıyla, diğerlerinin yapmış olduğu gibi ona bağlılık göstermeye ve sadakat yemin etmeye ikna edildi; böylece aralarında barış ve sevgi pekiştirildi. İmparator ona o kadar büyük ve çok sayıda hediye verdi ki, bunu gören herkes şaşırıp hayran kaldı. Daha önce karşı yakaya geçmiş olan diğer baronlar da yeni ve zengin hediyeler aldılar; ardından Boğaz'ı geçerek Bitinya'ya geri döndüler. Kont'un kendilerinden sonra gecikmemesini ısrarla istemişlerdi. Kontun ordusu Konstantinopolis'e geldi; onları Boğaz'ın karşısına geçirerek diğerlerinin yanına yerleştirdi. Kont, halletmesi gereken işler olduğu için şehirde kaldı; bilge bir insan olarak sık sık İmparator'a gidiyor, İsa Mesih'in hizmetini üstlenmesini, bu kadar çok erdemli insanın bulunduğu bu büyük ordunun efendisi ve komutanı olmasını rica ediyor ve yalvarıyordu; çünkü Rabbimiz'in halkını ve toprağını onun aracılığıyla kurtaracağına dair bir inanca ve ümmete sahipti. Kont, diğer baronların kendisine gösterdiği ve kendilerinin de konuştuğu şekilde konuşmasını çok iyi biliyordu. İmparator ise hepsine hep aynı şekilde yanıt veriyordu: Bu hac yolculuğunun çok yüce ve büyük bir şey olduğunu, bağışlanmayı kazanmayı çok arzuladığını ve her şeyden öte böylesi ulu erdemli insanlarla birlikte olmayı isteyeceğini; lakin etrafında ve imparatorluğunun sınırlarında, kendisinin söylediğine göre, halkına kötülük yapmaya ve İmparatorluğu'ndan alabilecekleri yerleri

fethetmeye can atacak son derece gaddar ve sadakatsiz halkların —**Bulgarların (Bougres), Kumanların (Comains) ve Peçeneklerin (Pincenels)— olduğunu, bu yüzden de toprağından uzaklaşmanın kendisine büyük bir tehlike yaratacağını söylüyordu.** Dışarıdan güzel konuşuyordu lakin halkımıza karşı düşündüğü şey hile ve sadakatsizlikten başka bir şey değildi; halkımıza yardım etme niyetinde yoktu, aksine elinden geldiğince onlara zarar vermeyi aklına koymuştu.
Boğaz'ın ötesinde bulunanlar —Dük Godefroi, Boamondo, Flandre Kontu Robert ve Le Puy piskoposu— kendi işlerini yoluna koydular ve gelen diğer baronları beklemek üzere İznik'e (Nique) doğru ilerleyeceklerini söylediler. Bitinya'nın en eski şehri olan İznik'e yaklaştıklarında, kış boyunca saklandıkları yoksul bir yerden çıkan ve yanındaki kalan az sayıdaki halkıyla birlikte Hermitajlı Peter (Perron l'ermite) karşılarına çıkarak bu baronları selamladı. Onlar da ona büyük bir sevinç gösterdiler, yolculukları hakkında pek çok şey sordular; bütün ihtiyaçlarını fazlasıyla karşılayacak şekilde ona büyük hediyeler verdiler. Peter onlara yaşadığı tüm talihsizlikleri anlattı ve bunun başka bir şeyden ziyade kendi halkının çılgınlığından ve aşırılığından kaynaklandığını açıkça dile getirdi. Size bahsettiğim o erdemli kişiler, hatırı sayılır bir orduyla birlikte İznik'e vardılar ve Mayıs ayının on beşinci gününde şehri kuşattılar. Beklemekte oldukları diğer baronların konaklayabilmesi için etrafta bolca yer bıraktılar. Konstantinopolis'teki işlerini bitiren Toulouse Kontu ise, kendisinden tamamen yeni ve zengin hediyeler esirgemeyen İmparator'dan izin alarak hızla İznik kuşatmasındaki diğer kişilerin yanına katıldı.

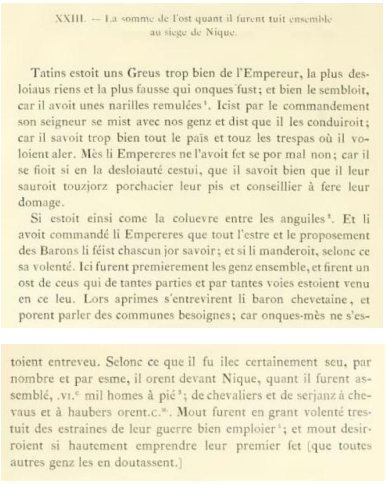

XXII. — La neuvisme muete qui fu du duc de Normendie et de pluseurs autres barons.

Endementres que il fesoient ce, Roberz, li dux de Normendie et li autre haut home qui estoient avec lui, c'est à dire Estiennes, li cuens de Chartres et de Blois, et Eustaces, li freres le duc Godefroi, envoierent à l'Empereur et aus autres barons leurs messages, et manderent que il venoient. En leur compaignie estoit li cuens Estiennes d'Aubermale[1], Alains Ferganz et Conains[2], dui haut baron de Bretaigne; li cuens Rotrous du Perche, Rogiers de Barneville. Tuit cist et autre chevalier assez estoient, en l'an devant à l'entrée d'iver, venu en Puille avec le conte de Flandres et avec Huon le maine. Mès quant li autre passerent jusqu'à Duraz, cil, por l'aspresce de l'iver, se remestrent en Puille et en Calabre qui sont mout plentéives terres. Quant li noviaus tens fu venus, il assemblerent leur genz et atornerent leur passage; en mer se mistrent et vinrent à Duraz; pour ce que il avoient demoré, se hasterent mout, et passerent Macedoine et les deux Traces; par granz jornées et par granz travaus vindrent en Costantinoble. Li Empereres les manda devant soi. Cil qui bien avoient seu coment li autre s'estoient contenu envers lui, vindrent en son palais; il les receut à mout grant joie; tuit si baron leur firent mout grant feste; il parla à chascun par soi mout dolcement et mout bien, et mout bel les acointa; puis leur fist requerre que de l'omage et du serement le féissent, einsi come li autre avoient fet qui avant estoient passé. Cil en orent conseil entr'eus, et distrent que il ne leur estoit nule honte de suivre l'essample à si preudeshomes, ne de fere ce que plus haut home et plus sage d'eus avoient fet. Il devindrent si home, et féeuté li jurerent. Li Empereres les receut en sa grace et leur dona tant que il s'en esbahirent tuit; car li don estoient si riche et si divers que il n'avoient oncques mais teus veuz. Puis pristrent congié à l'Empereur, passerent le Braz saint Jorge et vindrent en grant haste à Nique, là où li oz de la Crestienté les atendoit. Granz fu la joie quant cil furent venu qui li darrenier estoient; il se logierent ez places que l'en leur avoit gardées.

XXII. — Normandiya Dükü ve diğer pek çok baronun dokuzuncu birliği.
Onlar bunları yaparken, Normandiya Dükü Robert ve yanında bulunan diğer ulu kişiler —yani Chartres ve Blois kontu Estienne ve Dük Godefroi'nin kardeşi Eustace— elçilerini İmparator'a ve diğer baronlara göndererek gelmekte olduklarını bildirdiler. Onların şirketinde Aumale kontu Estienne, Bretagne'ın ulu baronları Alain Ferganz ile Conains, Perche kontu Rotrous ve Barneville'li Rogiers bulunuyordu. Bütün bunlar ve diğer pek çok şövalye, önceki yıl kışın başlangıcında Flandre Kontu ve Maine'li Huon ile birlikte Apulia'ya gelmişlerdi. Lakin diğerleri Dıraç'a kadar

ilerlerken, kışın sertliği yüzünden son derece bereketli topraklar olan Apulia ve Calabria'da yeniden kalmışlardı. Yeni mevsim geldiğinde halklarını topladılar ve geçişlerini ayarladılar: denize açılıp Dıraç'a geldiler; gecikmiş oldukları için büyük bir aceleyle Makedonya'yı ve iki Trakya'yı geçtiler; günlerce süren yolculuklar ve büyük zahmetler sonucunda Konstantinopolis'e ulaştılar.
İmparator onları huzuruna çağırdı. Diğerlerinin kendisine karşı nasıl davrandıklarını çok iyi bilmiş olan bu kişiler sarayına geldiler; İmparator onları çok büyük bir sevinçle karşıladı; bütün baronlar onlara büyük bir coşku gösterdi; İmparator her biriyle ayrı ayrı son derece tatlı ve güzel bir dille konuştu, onlarla samimiyet kurdu. Ardından, daha önce gelmiş olan diğerlerinin yapmış olduğu gibi, kendisinden homage (bağlılık) ve sadakat yemi etmelerini talep etmesini sağladı. Kendi aralarında istişare eden bu kişiler, kendilerinden daha ulu ve bilge insanların yapmış olduğu şeyleri takip etmenin ve onlardan örnek almanın kendileri için hiçbir utanç verici yanı olmadığını söylediler. Böylece onun adamı oldular ve sadakat yemininde bulundular. İmparator onları lütfuyla kabul etti ve onlara o kadar çok şey bağışladı ki hepsi hayretler içinde kaldı; çünkü hediyeler o kadar zengin ve çeşitçiydi ki daha önce asla böylesini görmemişlerdi. Ardından İmparator'dan izin alarak Saint George Boğazı'nı geçtiler ve Hristiyanlık ordusunun kendilerini beklemekte olduğu İznik'e (Nique) büyük bir hızla vardılar. En son gelenler de oraya ulaştığında sevinç çok büyük oldu; kendileri için ayrılmış olan yerlere yerleştiler.

XXIII. — La somme de l'ost quant il furent tuit ensemble au siege de Nique.

Tatins estoit uns Greus trop bien de l'Empereur, la plus desloiaus riens et la plus fausse qui onques fust; et bien le sembloit, car il avoit unes narilles remulées[1]. Icist par le commandement son seigneur se mist avec nos genz et dist que il les conduiroit; car il savoit trop bien tout le pais et touz les trespas où il voloient aler. Mès li Empereres ne l'avoit fet se por mal non; car il se fioit si en la desloiauté cestui, que il savoit bien que il leur sauroit touzjorz porchacier leur pis et conseillier à fere leur domage.

Si estoit einsi come la coluevre entre les anguiles[2]. Et li avoit commandé li Empereres que tout l'estre et le proposement des Barons li féist chascun jor savoir; et si li manderoit, selonc ce sa volenté. Ici furent premierement les genz ensemble, et firent un ost de ceus qui de tantes parties et par tantes voies estoient venu en ce leu. Lors aprimes s'entrevirent li baron chevetaine, et porent parler des communes besoignes; car onques-mès ne s'estoient entreveu. Selonc ce que il fu ilec certainement seu, par nombre et par esme, il orent devant Nique, quant il furent assemblé, .vi.[c] mil homes à pié[3]; de chevaliers et de serjanz à chevaus et à haubers orent.c.[m]. Mout furent en grant volenté trestuit des estraines de leur guerre bien emploier[4]; et mout desiroient si hautement emprendre leur premier fet [que toutes autres genz les en doutassent.]

XXIII. — İznik kuşatmasında hepsi bir araya geldiğinde ordunun toplamı.
İmparator'un gözdesi olan Tatikios (Tatis), var olan en sadakatsiz ve en yalancı Greklerden biriydi; burun deliklerinin kalkık olması da bunu açıkça gösteriyordu. Efendisinin emriyle halkımızın arasına katılmış ve onlara rehberlik edeceğini söylemişti; çünkü gitmek istedikleri tüm ülkeyi ve bütün geçitleri çok iyi biliyordu. Lakin İmparator onu iyi bir amaç için değil; tam aksine onun bu sadakatsizliğine öyle çok güveniyordu ki, her zaman onların kötülüğünü tezgâhlayacağını ve onlara zarar vermenin yollarını önereceğini çok iyi biliyordu.
O, balıkların arasındaki yılan gibiydi. İmparator ona, Baronların tüm durumunu ve planlarını her gün kendisine bildirmesini ve iradesine göre haber göndermesini buyurmuştu. Burada ilk kez halk bir araya geldi ve pek çok farklı taraftan ve yoldan bu yere gelmiş olanlardan büyük bir ordu kurdular. Ardından önder baronlar ilk kez

birbirleriyle görüştüler ve ortak meseleler hakkında konuşabildiler; çünkü daha önce hiç bir araya gelmemişlerdi. Kesin olarak bilindiği üzere, İznik önünde toplandıkları zaman sayı ve hesap bakımından 600 bin yaya askere; atlı şövalyelere ve zırhlı serjantlara sahiptiler. Savaşın ilk meyvelerini en iyi şekilde değerlendirmek için büyük bir arzu duyuyorlar ve ilk icraatlarını o kadar büyük bir yankı uyandıracak şekilde gerçekleştirmek istiyorlardı ki, diğer tüm halklar onlardan korksun.

İkinci Kitabın Sonu

İkinci kitabın sonuna kadar yaşanan süreçlerin kapsamlı ve genişletilmiş özeti şöyledir:

Flandre Kontu Robert'ın Seferi ve Ant İçmesi: Robert, Apulia'daki Bar şehrinden deniz yoluyla Dıraç'a geçmiş, kışı geçirdikten sonra diğer baronlara katılmak üzere yola koyulmuştur. Konstantinopolis'e varmadan önce İmparator Aleksios'un elçileriyle karşılaşmış, diğer baronların izlediği yolu takip ederek az bir kalabalıkla başkente gelmiştir. İmparator tarafından büyük bir sevinç ve onurla karşılanarak sadakat yemininde bulunmuş, ardından ordusunu karşı yakaya geçirerek diğer liderlerin yanına katılmıştır.

Toulouse Kontu Raymond ve Le Puy Piskoposu'nun Zorlu Balkan Yolculuğu: Toulouse Kontu Raymond ve Le Puy piskoposu liderliğindeki büyük kalabalık Lombardiya ve Aquileia üzerinden Dalmaçya'ya geçmiştir. Sert kış koşulları, yiyecek kıtlığı ve yerli halkın (Slavlar ve Dalmaçyalılar) sürekli baskınları nedeniyle büyük tehlikeler ve sıkıntılar yaşanmıştır. Bilge bir lider olan Kont Raymond, artçı birlikleri bizzat yönetmiş, arkada kalan hastaları ve zayıfları korumak ile düşmana gözdağı vermek için sert tedbirler almıştır. Slavya Kralı ile yapılan görüşmeler sonuçsuz kalmış ve bu bölgenin geçişi kırk gün sürmüştür.

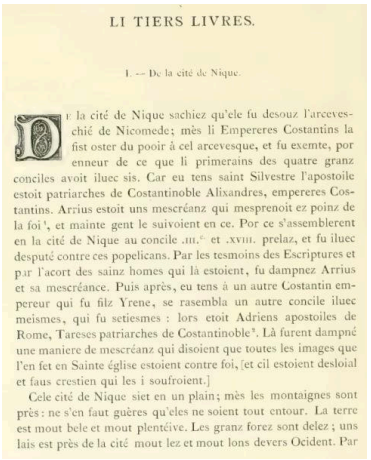
İmparatorun Diplomatik Oyunu ve Gizli İhaneti: Konstantinopolis'e varan Toulouse Kontu, İmparator'un elçileri aracılığıyla huzura çağrılmıştır. İmparator başlangıçta büyük bir konukseverlik ve hediyeler gösterse de, Kont'un kendisine bağlılık (homage) göstermeyi reddetmesi üzerine büyük bir öfkeye kapılmıştır. İmparator, paralı askerlerine gizli talimat vererek Kont'un ordugâhına gece baskını düzenletmiş, pek çok Haçlı'yı katlettirmiş ve boğaz üzerinden gelen ikmal yollarını kesmiştir. Bu durum Haçlılar arasında büyük bir güvensizlik ve geri dönme isteği uyandırmış, ancak din adamları ve dindar liderler orduyu vazgeçmekten sonradan alıkoymuştur.

Barışma ve İmparator'a Bağlılık: Yaşanan ihanet sonrasında Boamondo ve Flandre Kontu araya girerek tarafları sakinleştirmiş, büyük davanın sekteye uğramaması için bu durumun içine sindirilmesi gerektiğini savunmuştur. İmparator suçlamaları reddedip kendini savunsa da, diğer baronların ricası ve baskısıyla Toulouse Kontu sonunda İmparator'a sadakat yemi etmiştir. Karşılığında zengin hediyeler alan Kont, boğazı geçerek diğer birliklerin yanına katılmıştır.

Normandiya Dükü Robert ve Diğerlerinin Katılımı: Normandiya Dükü Robert, Chartres ve Blois Kontu Estienne ve Dük Godefroi'nin kardeşi Eustace liderliğindeki son büyük birlik de Apulia ve Calabria'daki kışlamanın ardından Konstantinopolis'e ulaşmıştır. Bu liderler de İmparator'a bağlılık yemi edip zengin hediyeler aldıktan sonra Boğaz'ı geçerek İznik (Nique) önlerindeki ana orduya katılmışlardır.

İznik Kuşatması ve Ordunun Toplam Gücü: Haçlı ordusunun İmparator'un rehberi ve aynı zamanda gizli ajanı olan Tatikios'un eşliğinde İznik önünde tamamen birleşmesiyle büyük bir konsey kurulmuştur. Yapılan kesin sayımlara göre İznik kuşatmasında 600 bin yaya asker, atlı şövalyeler ve zırhlı serjantlardan oluşan devasa bir Hristiyan ordusu bir araya gelmiş ve savaşın ilk hamlesini yapmak üzere hazırlıklara başlamıştır.

Üçüncü Kitap

LI TIERS LIVRES.

I. — De la cité de Nique.

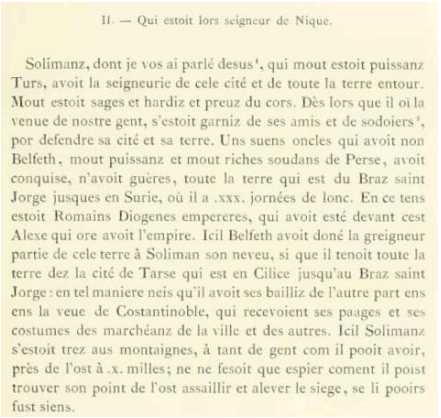
De la cité de Nique sachiez qu'ele fu desouz l'arceveschié de Nicomede; mès li Empereres Costantins la fist oster du pooir à cel arcevesque, et fu exemte, por enneur de ce que li primerains des quatre granz conciles avoit iluec sis. Car eu tens saint Silvestre l'apostoile estoit patriarches de Costantinoble Alixandres, empereres Costantins. Arrius estoit uns mescréanz qui mesprenoit ez poinz de la foi[1], et mainte gent le suivoient en ce. Por ce s'assemblerent en la cité de Nique au concile .III.^c^ et .XVIII. prelaz, et fu iluec desputé contre ces popelicans. Par les tesmoins des Escriptures et par l'acort des sainz homes qui là estoient, fu dampnez Arrius et sa mescréance. Puis après, eu tens à un autre Costantin empereur qui fu filz Yrene, se rasembla un autre concile iluec meismes, qui fu setiesmes : lors etoit Adriens apostoiles de Rome, Tareses patriarches de Costantinoble[2]. Là furent dampné une maniere de mescréanz qui disoient que toutes les images que l'en fet en Sainte église estoient contre foi, [et cil estoient desloial et faus crestien qui les i soufroient.]

Cele cité de Nique siet en un plain; mès les montaignes sont près : ne s'en faut guères qu'eles ne soient tout entour. La terre est mout bele et mout plentéive. Les granz forez sont delez ; uns lais est près de la cité mout lez et mout lons devers Ocident. Par iluec vient à nés la viande et l'autre marchéandise en la cité. Quant il vente, mout fierent ces ondes grosses aus murs. De l'autre part de la ville sont li fossé lé et parfont et plain de l'eaue du lai et d'autres fonteines. Li mur estoient entour fort et haut et espés, et plains de grosses torneles. Les genz de la ville estoient fier et hardi et bien aüsé[3] d'armes, et grant plenté en i avoit. Et quant nos genz aprochierent, mout se merveillerent de la force de la ville[4].

I. — İznik şehri üzerine.

İznik şehrinin Nikomedya başpiskoposluğuna bağlı olduğunu bilmelisiniz; lakin İmparator Konstantin, ilk dört büyük konsilden birinin burada gerçekleşmiş olması onuruna, bu şehri o başpiskoposun yetkisinden çıkartmış ve muaf kılmıştır. Çünkü Papa Aziz Silvester zamanında, Konstantinopolis patriği Aleksandros ve İmparator Konstantin iken, Arius inancın noktalarında yanlış yola sapmış bir kâfirdi ve pek çok insan da bu konuda onu takip ediyordu. Bu sebeple İznik şehrinde 318 delege ile bir konsil toplandı ve bu sapkınlara karşı burada tartışıldı. Kutsal Yazıların şahitliği ve orada bulunan kutsal insanların ortak kararıyla Arius ve onun kâfirliği lanetlendi. Daha sonra, İrini'nin oğlu olan bir diğer Konstantin imparator zamanında, yine aynı yerde yedinci konsil olarak kabul edilen başka bir konsil toplandı: o sırada Roma'da Papa Adrian, Konstantinopolis'te ise patrikhane olarak Tarasios bulunuyordu. Orada, Kutsal Kilise'de yapılan bütün tasvirlerin inanca aykırı olduğunu söyleyen bir tür kâfirlik lanetlendi [ve bunlara göz yumanlar sadakatsiz ve sahte Hristiyanlardı].
İznik şehri düz bir ovada yer alır; lakin dağlar öylesine yakındır ki neredeyse her tarafını çevirmiştir. Toprak son derece güzel ve bolluk içindedir. Yakınlarda büyük ormanlar vardır; Batı yönünde ise şehrin hemen yanında çok geniş ve uzun bir göl bulunmaktadır. Buraya teknelerle şehre yiyecek ve diğer mallar gelmektedir. Dalgalar rüzgâr estiğinde surlara şiddetle çarpar. Şehrin diğer tarafında ise gölün suyu ve diğer pınarlarla beslenen geniş, derin ve su dolu hendekler yer alır. Surlar çevresinde güçlü, yüksek, kalın ve büyük kulelerle doluydu. Şehir halkı gururlu, cesur ve silah

kullanmada oldukça usta idi; üstelik içeride çok kalabalık bir nüfus vardı. Bizim halkımız yaklaştığında, şehrin bu gücü karşısında son derece hayrete düştüler.

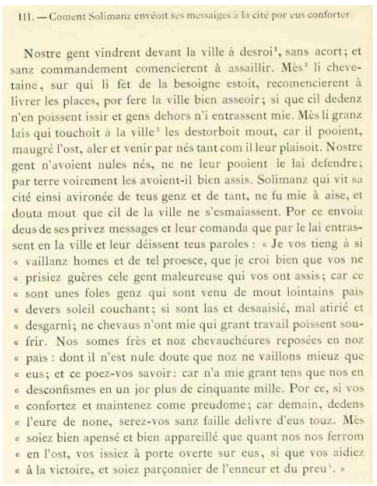

II. — Qui estoit lors seigneur de Nique.

Solimanz, dont je vos ai parlé desus[1], qui mout estoit puissanz Turs, avoit la seigneurie de cele cité et de toute la terre entour. Mout estoit sages et hardiz et preuz du cors. Dès lors que il oi la venue de nostre gent, s'estoit garniz de ses amis et de sodoiers[2], por defendre sa cité et sa terre. Uns suens oncles qui avoit non Belfeth, mout puissanz et mout riches soudans de Perse, avoit conquise, n'avoit guères, toute la terre qui est du Braz saint Jorge jusques en Surie, où il a .xxx. jornées de lonc. En ce tens estoit Romains Diogenes empereres, qui avoit esté devant cest Alexe qui ore avoit l'empire. Icil Belfeth avoit doné la greigneur partie de cele terre à Soliman son neveu, si que il tenoit toute la terre dez la cité de Tarse qui est en Cilice jusqu'au Braz saint Jorge : en tel maniere neis qu'il avoit ses bailliz de l'autre part ens ens la veue de Costantinoble, qui recevoient ses paages et ses costumes des marchéanz de la ville et des autres. Icil Solimanz s'estoit trez aus montaignes, à tant de gent com il pooit avoir, près de l'ost à .x. milles; ne ne fesoit que espier coment il poist trouver son point de l'ost assaillir et alever le siege, se li pooirs fust siens.

II. — O sırada İznik'in efendisinin kim olduğu.

Daha önce bahsettiğim, son derece güçlü bir Türk olan Solimanz (I. Kılıç Arslan), bu şehrin ve çevredeki bütün toprağın hâkimiyetine sahipti. Son derece bilge, cesur ve bedenen erdemli biriydi. Halkımızın geldiğini duyduğu andan itibaren, şehrini ve toprağını savunmak için müttefikleri ve paralı askerleriyle hazırlık yapmıştı. Belfeth (I. Melikşah veya I. Tutuş) adında bir amcası vardı; Pers diyarının çok güçlü ve zengin bir sultanı olan bu kişi, Saint George Boğazı'ndan Suriye'ye kadar uzanan ve otuz günlük yol mesafesi olan bütün toprakları kısa süre önce fethetmişti. O dönemde imparator, şu an imparatorluğa sahip olan Aleksios'tan önceki Romanos Diogenes idi. Bu Belfeth (I. Melikşah veya I. Tutuş), toprakların büyük bir kısmını yeğeni Soliman'a (I. Kılıç Arslan'a) vermişti; öyle ki Soliman (I. Kılıç Arslan), Kilikya'daki Tarsus şehrinden Saint George Boğazı'na kadar bütün toprakları elinde tutuyordu. Öyle ki Konstantinopolis'in görüş alanında bile kendi valileri bulunuyor; bu valiler şehirdeki tüccarlardan ve diğerlerinden geçiş vergilerini ve gümrükleri topluyorlardı. Bu Soliman (I. Kılıç Arslan), olabildiğince çok adamıyla birlikte dağlara çekilmiş, ordudan yaklaşık on mil uzağa yerleşmişti; gücü yeterse orduya saldırmak ve kuşatmayı kaldırmak için uygun anı kollamaktan ve casusluk yapmaktan başka bir şey yapmıyordu.

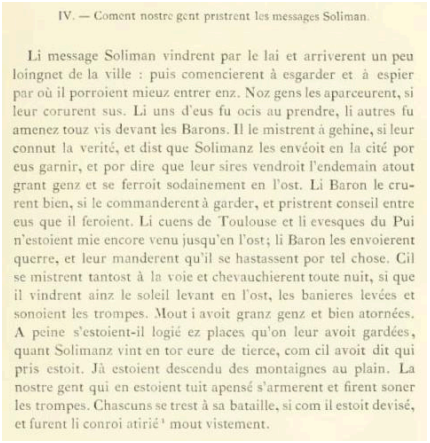

III. — Coment Solimanz envéoit ses messaiges à la cité por eus conforter.

Nostre gent vindrent devant la ville à desroi[1], sans acort; et sanz commandement comencierent à assaillir. Mès[2] li chevetaine, sur qui li fet de la besoigne estoit, recomencierent à livrer les places, por fere la ville bien asseoir; si que cil dedenz n'en poissent issir et gens dehors n'i entrassent mie. Mès li granz lais qui touchoit à la ville[3] les destorboit mout, car il pooient, maugré l'ost, aler et venir par nés tant com il leur plaisoit. Nostre gent n'avoient nules nés, ne ne leur pooient le lai defendre; par terre voirement les avoient-il bien assis. Solimanz qui vit sa cité einsi avironée de teus genz et de tant, ne fu mie à aise, et douta mout que cil de la ville ne s'esmaiassent. Por ce envoia deus de ses privez messages et leur comanda que par le lai entrassent en la ville et leur déissent teus paroles : « Je vos tieng à si « vaillanz homes et de tel proesce, que je croi bien que vos ne « prisiez guères cele gent maleureuse qui vos ont assis; car ce « sont unes foles genz qui sont venu de mout lointains pais « devers soleil couchant; si sont las et desaaisié, mal atirié et « desgarni; ne chevaus n'ont mie qui grant travail poissent sou- « frir. Nos somes frès et noz chevauchéures reposées en noz « pais : dont il n'est nule doute que noz ne vaillons mieuz que « eus; et ce poez-vos savoir: car n'a mie grant tens que nos en « desconfismes en un jor plus de cinquante mille. Por ce, si vos « confortez et maintenez come preudome; car demain, dedens « l'eure de none, serez-vos sanz faille delivre d'eus touz. Mès « soiez bien apensé et bien appareillé que quant nos nos ferrom « en l'ost, vos issiez à porte overte sur eus, si que vos aidiez « à la victoire, et soiez parçonnier de l'enneur et du preu[1]. »

III. — Soliman'ın (I. Kılıç Arslan'ın) şehirdekileri cesaretlendirmek için elçilerini nasıl gönderdiği.

Halkımız kargaşa içinde, uzlaşmaksızın şehrin önüne geldi; herhangi bir emir beklemeksizin saldırıya başladılar. Lakin işin sorumluluğunu üstlenen komutanlar, şehrin iyice kuşatılmasını sağlamak için yerleri yeniden paylaştırdılar; öyle ki içeridekiler dışarı çıkamasın ve dışarıdakiler de içeri giremesin. Lakin şehre uzanan büyük orman onları oldukça rahatsız ediyordu, çünkü orduya rağmen diledikleri gibi teknelerle gidip gelebiliyorlardı. Halkımızın hiçbir teknesi yoktu ve gölü savunmaları mümkün değildi; karadan ise şehri gerçekten de iyice kuşatmışlardı. Şehrinin böylesine kalabalık bir halk tarafından kuşatıldığını gören Soliman (I. Kılıç Arslan), hiç de rahat değildi ve şehirdekilerin umutsuzluğa kapılmasından büyük bir endişe duyuyordu. Bu yüzden kendi güvendiği iki elçisini gönderdi ve göl yoluyla şehre girip onlara şu sözleri iletmelerini emretti:
"Sizi öyle erdemli ve büyük bir kahramanlığa sahip insanlar olarak görüyorum ki, sizi kuşatan bu zavallı halkı pek önemsemediğinize inanıyorum; çünkü onlar çok uzak diyarlardan, gün batımı yönünden gelmiş çılgın bir halktır; üstelik yorgun, çaresiz, kötü durumdadır ve savunmasızdırlar; büyük zahmetlere katlanabilecek atları bile yoktur. Biz ise dinçiz ve bineklerimiz kendi topraklarımızda dinlenmiştir. Bu yüzden onlardan daha üstün olduğumuzdan hiçbir şüphe yoktur; bunu şuradan da bilebilirsiniz: Daha çok kısa bir süre önce bir günde elli binden fazlasını bozguna uğrattık. Bu sebeple, kendinizi cesaretlendirin ve erdemli bir insan gibi direnin; çünkü yarın kuşluk vaktinden önce kesinlikle hepsinden kurtulmuş olacaksınız. Lakin iyi düşünün ve hazırlıklı olun ki, biz orduya saldırdığımızda siz de kapıları ardına kadar açıp onların üzerine çıkasınız; böylece zafere yardım edip onurun ve kazancın ortağı olasınız."

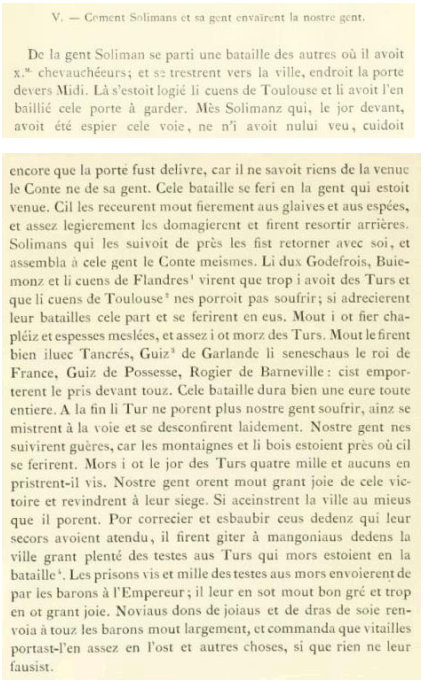

IV. — Coment nostre gent pristrent les messages Soliman.

Li message Soliman vindrent par le lai et arriverent un peu loingnet de la ville : puis comencierent à esgarder et à espier par où il porroient mieuz entrer enz. Noz gens les aparceurent, si leur corurent sus. Li uns d'eus fu ocis au prendre, li autres fu amenez touz vis devant les Barons. Il le mistrent à gehine, si leur connut la verité, et dist que Solimanz les envéoit en la cité por eus garnir, et por dire que leur sires vendroit l'endemain atout grant genz et se ferroit sodainement en l'ost. Li Baron le crurent bien, si le commanderent à garder, et pristrent conseil entre eus que il feroient. Li cuens de Toulouse et li evesques du Pui n'estoient mie encore venu jusqu'en l'ost; li Baron les envoierent querre, et leur manderent qu'il se hastassent por tel chose. Cil se mistrent tantost à la voie et chevauchierent toute nuit, si que il vindrent ainz le soleil levant en l'ost, les banieres levées et sonoient les trompes. Mout i avoit granz genz et bien atornées. A peine s'estoient-il logié ez places qu'on leur avoit gardées, quant Solimanz vint en tor eure de tierce, com cil avoit dit qui pris estoit. Jà estoient descendu des montaignes au plain. La nostre gent qui en estoient tuit apensé s'armerent et firent soner les trompes. Chascuns se trest à sa bataille, si com il estoit devisé, et furent li conroi atirié ¹ mout vistement.

IV. — Halkımızın Soliman'ın (I. Kılıç Arslan'ın) elçilerini nasıl yakaladığı.
Soliman'ın (I. Kılıç Arslan'ın) elçileri göl yoluyla geldiler ve şehirden biraz uzağa vardılar; ardından içeriye en iyi nereden girebileceklerini gözleyip casusluk etmeye başladılar. Halkımız onları fark etti ve üzerlerine koştu. İçlerinden biri yakalanırken öldürüldü, diğeri ise doğrudan baronların huzuruna getirildi. Ona işkence ettiler, böylece gerçeği öğrendiler; elçi, Soliman'ın (I. Kılıç Arslan'ın) kendilerini şehre haber göndermeleri ve efendilerinin ertesi gün büyük bir kalabalıkla gelip ani bir baskınla orduya saldıracağını söylemeleri için gönderdiğini itiraf etti. Baronlar ona hak verdiler, gözetim altında tutulmasını emrettiler ve aralarında ne yapacaklarını istişare ettiler.

Toulouse Kontu ve Le Puy piskoposu henüz ordugâha gelmemişlerdi; baronlar adamlar göndererek onların bir an önce gelmelerini istediler. Onlar derhal yola koyulup bütün gece at sürdüler; öyle ki güneş doğarken bayrakları havada ve trompetleri çalarak ordugâha ulaştılar. Oldukça kalabalık ve iyi hazırlanmış bir orduydular. Kendileri için ayrılmış olan yerlere henüz yerleşmişlerdi ki, yakalanan elçinin söylediği gibi, kuşluk vaktinde Soliman (I. Kılıç Arslan) geldi. Çoktan dağlardan inip odaya (ovaya) varmışlardı. Her şeyi önceden düşünmüş olan halkımız silahlandı ve trompetleri çaldırdı. Herkes kararlaştırıldığı gibi kendi birliğinin başına geçti ve savaş düzeni son derece çevik bir şekilde kuruldu.

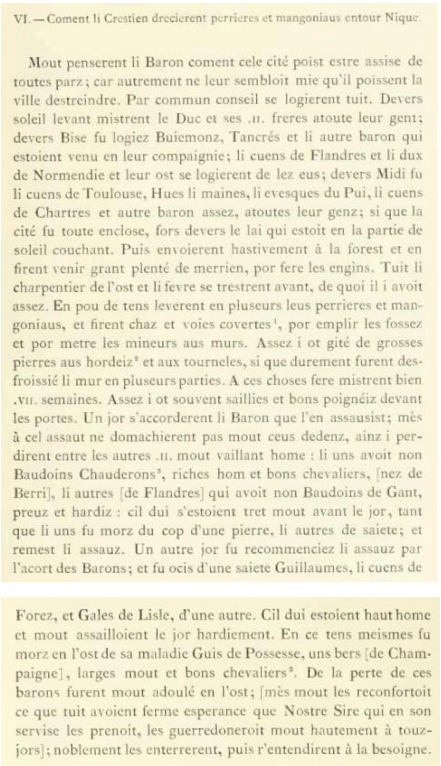
V. — Coment Solimans et sa gent envairent la nostre gent.

De la gent Soliman se parti une bataille des autres où il avoit x.^m chevauchéeurs; et se trestrent vers la ville, endroit la porte devers Midi. Là s'estoit logié li cuens de Toulouse et li avoit l'en baillié cele porte à garder. Mès Solimanz qui, le jor devant, avoit été espier cele voie, ne n'i avoit nului veu, cuidoit encore que la porte fust delivre, car il ne savoit riens de la venue le Conte ne de sa gent. Cele bataille se feri en la gent qui estoit venue. Cil les receurent mout fierement aus glaives et aus espées, et assez legierement les domagierent et firent resortir arrières. Solimans qui les suivoit de près les fist retorner avec soi, et assembla à cele gent le Conte meismes. Li dux Godefrois, Buiemonz et li cuens de Flandres[1] virent que trop i avoit des Turs et que li cuens de Toulouse[2] nes porroit pas soufrir; si adrecierent leur batailles cele part et se ferirent en eus. Mout i ot fier chapléiz et espesses meslées, et assez i ot morz des Turs. Mout le firent bien iluec Tancrés, Guiz[3] de Garlande li seneschaus le roi de France, Guiz de Possesse, Rogier de Barneville: cist emporterent le pris devant touz. Cele bataille dura bien une eure toute entiere. A la fin li Tur ne porent plus nostre gent soufrir, ainz se mistrent à la voie et se desconfirent laidement. Nostre gent nes suivirent guères, car les montaignes et li bois estoient près où cil se ferirent. Mors i ot le jor des Turs quatre mille et aucuns en pristrent-il vis. Nostre gent orent mout grant joie de cele victoire et revindrent à leur siege. Si aceinstrent la ville au mieus que il porent. Por correcier et esbaubir ceus dedenz qui leur secors avoient atendu, il firent giter à mangoniaus dedens la ville grant plenté des testes aus Turs qui mors estoient en la bataille[4]. Les prisons vis et mille des testes aus mors envoierent de par les barons à l'Empereur; il leur en sot mout bon gré et trop en ot grant joie. Noviaus dons de joiaus et de dras de soie renvoia à touz les barons mout largement, et commanda que vitailles portast-l'en assez en l'ost et autres choses, si que rien ne leur fausist.

V. — Soliman'ın (I. Kılıç Arslan'ın) ve halkının bizimkilere nasıl saldırdığı.

Soliman'ın (I. Kılıç Arslan'ın) ordusundan 10 bin süvariden oluşan bir birlik diğerlerinden ayrıldı ve güneye bakan kapının bulunduğu tarafa, şehrin yönüne doğru ilerledi. Toulouse Kontu oraya yerleşmişti ve bu kapıyı koruma görevi kendisine verilmişti. Lakin bir gün önce o yolu gözleyip hiçbir kimseyi görmemiş olan Soliman (I. Kılıç Arslan), Kont'un ve halkının geldiğinden hiç haberi olmadığı için kapının hâlâ boş olduğunu sanıyordu. Bu birlik yeni gelmiş olan halkın üzerine saldırdı. Onlar ise kılıçlar ve palalarla saldırıyı son derece sert bir şekilde karşıladılar ve düşmana kolayca zarar verip onları geri püskürttüler. Onları yakından takip eden Soliman (I. Kılıç Arslan) ise geri çekilenleri kendi yanına topladı ve bizzat Kont'un birliğinin üzerine saldırdı. Dük Godefroi, Boamondo ve Flandre Kontu, Türklerin çok fazla olduğunu ve Toulouse Kontu'nun onlara tek başına direnemeyeceğini gördüler; bu yüzden birliklerini o tarafa yönlendirip düşmanın üzerine saldırdılar. Orada son derece şiddetli bir çarpışma ve yoğun bir boğuşma yaşandı, pek çok Türk öldürüldü. Tancred, Fransa Kralı'nın seneschali (baş vekilçisi) Garlandlı Guy, Possekli Guy ve Barneville'li Rogier orada harikulade işler çıkardılar; her şeyden öte bu savaşta en büyük övgüyü onlar hak ettiler. Bu çarpışma tam bir saat boyunca aralıksız sürdü. Sonda Türkler artık bizimkilerin direnişine daha fazla dayanamadılar, böylece yola

koyulup perişan bir halde bozguna uğradılar. Çarpışmanın yaşandığı yere dağlar ve ormanlar yakın olduğu için bizimkiler onları pek fazla takip etmedi. O gün dört bin Türk öldürüldü, bazıları ise canlı olarak esir alındı.
Halkımız bu zaferden ötürü büyük bir sevinç duydular ve kuşatma mevzilerine geri döndüler. Şehri olabilecek en iyi şekilde kuşatmaya devam ettiler. Bekledikleri yardımın geleceğini sanarak içeride umut besleyenleri cezalandırmak ve dehşete düşürmek için, savaşta ölen Türklerin kafalarının büyük bir kısmını mancınıklarla şehrin içine fırlattılar. Esirleri ve ölen Türklerin başlarından oluşan bin kadarini baronlar aracılığıyla İmparator'a gönderdiler; İmparator bundan son derece memnun kaldı ve büyük bir sevinç duydu. Bütün baronlara son derece cömertçe yeni mücevherler ve ipek kumaşlar hediye olarak gönderdi; ost (ordugâh) için bolca yiyecek ve diğer ihtiyaçların taşınmasını emretti, öyle ki hiçbir şeyde eksiklik yaşanmasın.

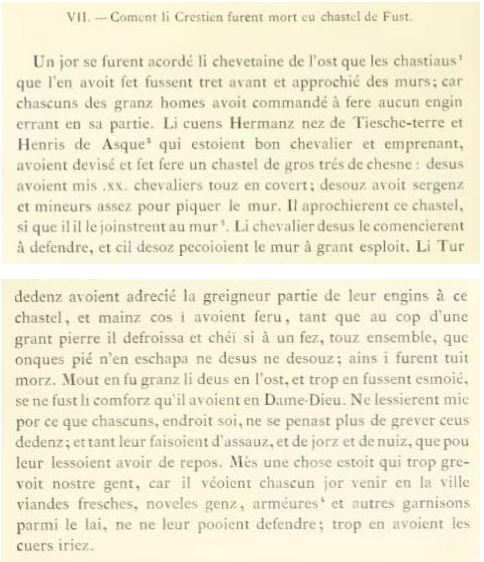
VI. — Coment li Crestien drecierent perrieres et mangoniaus entour Nique.

Mout penserent li Baron coment cele cité poist estre assise de toutes parz ; car autrement ne leur sembloit mie qu'il poissent la ville destreindre. Par commun conseil se logierent tuit. Devers soleil levant mistrent le Duc et ses .II. freres atoute leur gent; devers Bise fu logiez Buiemonz, Tancrés et li autre baron qui estoient venu en leur compaignie; li cuens de Flandres et li dux de Normendie et leur ost se logierent de lez eus; devers Midi fu li cuens de Toulouse, Hues li maines, li evesques du Pui, li cuens de Chartres et autre baron assez, atoutes leur genz; si que la cité fu toute enclose, fors devers le lai qui estoit en la partie de soleil couchant. Puis envoierent hastivement à la forest et en firent venir grant plenté de merrien, por fere les engins. Tuit li charpentier de l'ost et li fevre se trestrent avant, de quoi il i avoit assez. En pou de tens leverent en pluseurs leus perrieres et mangoniaus, et firent chaz et voies covertes[1], por emplir les fossez et por metre les mineurs aus murs. Assez i ot gité de grosses pierres aus hordeiz[2] et aux tourneles, si que durement furent desfroissié li mur en pluseurs parties. A ces choses fere mistrent bien .VII. semaines. Assez i ot souvent saillies et bons poignéiz devant les portes. Un jor s'accorderent li Baron que l'en assausist; mès à cel assaut ne domachierent pas mout ceus dedenz, ainz i perdirent entre les autres .II. mout vaillant home : li uns avoit non Baudoins Chauderons[3], riches hom et bons chevaliers, [nez de Berri], li autres [de Flandres] qui avoit non Baudoins de Gant, preuz et hardiz : cil dui s'estoient tret mout avant le jor, tant que li uns fu morz du cop d'une pierre, li autres de saiete; et remest li assauz. Un autre jor fu recommenciez li assauz par l'acort des Barons; et fu ocis d'une saiete Guillaumes, li cuens de Forez, et Gales de Lisle, d'une autre. Cil dui estoient haut home et mout assailloient le jor hardiement. En ce tens meismes fu morz en l'ost de sa maladie Guis de Possesse, uns bers [de Champaigne], larges mout et bons chevaliers[3]. De la perte de ces barons furent mout adoulé en l'ost; [mès mout les reconfortoit ce que tuit avoient ferme esperance que Nostre Sire qui en son servise les prenoit, les guerredoneroit mout hautement à touzjors]; noblement les enterrerent, puis s'entendirent à la besoigne.

VI. — Hristiyanların İznik etrafında taş atıcılar (mancınıklar) ve petraria'lar kurması.

Baronlar, bu şehrin her taraftan nasıl kuşatılabileceğini derinlemesine düşündüler; çünkü aksi takdirde şehri başka türlü sıkıştıramayacaklarını düşünüyorlardı. Ortak bir kararla hep birlikte yerleştiler: Güneşin doğduğu yön tarafa Dük (Godefroi) ve iki kardeşi bütün halklarıyla birlikte yerleştiler; kuzey (Bise) yönüne Boamondo, Tancred ve onların şirketinde gelmiş olan diğer baronlar yerleşti; Flandre Kontu ile Normandiya Dükü ve onların ordusu bu birliklerin hemen yanına konuşlandı; güney yönüne ise Toulouse Kontu, Maine'li Huon, Le Puy Piskoposu, Chartres Kontu ve diğer pek çok baron bütün halklarıyla birlikte yerleştiler; öyle kibatı yönündeki göl hariç şehir tamamen kuşatılmış oldu.

Ardından derhal ormana adamlar gönderip kuşatma makineleri yapmaları için bol miktarda kereste getırttiler. Ordugâhtaki bütün marangozlar ve demirciler öne çıktılar ki bunlardan oldukça fazla vardı. Kısa süre içinde birçok yerde petraria'lar ve mancınıklar kurdular, hendekleri doldurmak ve lağımcıların surlara ulaşmasını sağlamak için siperler ve örtülü yollar inşa ettiler. Siperlere ve kulelere doğru büyük taşlar fırlatıldı, öyle ki surlar pek çok yerde ağır hasar gördü. Bu işleri yapmak yedi hafta sürdü. Kapıların önünde sık sık çatışmalar ve şiddetli boğuşmalar yaşandı.
Bir gün Baronlar genel bir saldırı düzenleme konusunda uzlaştılar; lakin bu saldırıda içeridekilere çok büyük bir zarar veremediler, aksine aralarında pek çok ulu insanı kaybettiler: Bunlardan birinin adı zengin bir insan ve iyi bir şövalye olan Baudoin Chauderons (Berry'li Baudoin), diğerinin adı ise cesur ve gözü pek olan [Flandre'dan] Baudoin de Gant idi. Bu ikisi gün doğumunda öne kadar gitmişlerdi; öyle ki biri bir taş darbesiyle, diğeri ise bir okla öldürüldü ve saldırı durdu. Başka bir gün Baronların ortak kararıyla saldırı yeniden başlatıldı; Forez kontu Guillaume ve diğer taraftan Lisle'li Gales okla vurularak öldürüldü. Bu kişiler ulu insanlardı ve gün boyunca cesurca saldırıyorlardı. Aynı dönemde, ordugâhta büyük cömertliğe sahip ulu bir şövalye ve [Champagne'lı] bir bey olan Possekli Guy hastalıktan öldü. Bu baronların kaybı ordugâhta büyük bir üzüntü yarattı; [lakin onları teselli eden şey, Rabbimiz'in kendi hizmetindekileri yanına aldığında onları her zaman en yüksek şekilde ödüllendireceğine dair hepsinin derin bir umuda sahip olmasıydı]; onları asil bir şekilde defnettikten sonra yeniden işlerine koyuldular.

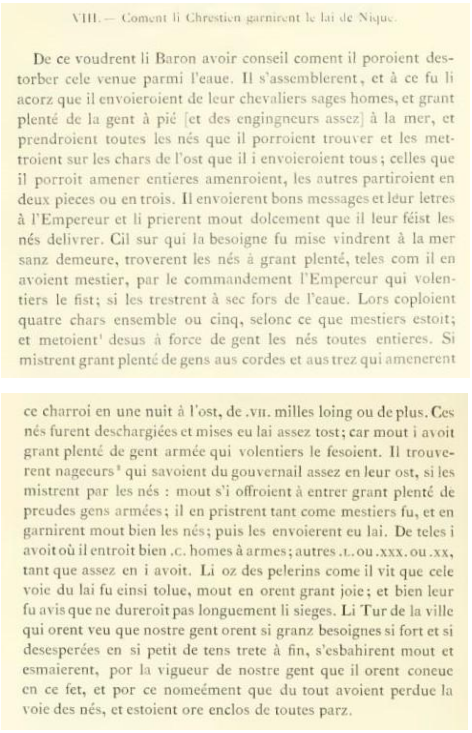
VII. — Coment li Crestien furent mort eu chastel de Fust.

Un jor se furent acordé li chevetaine de l'ost que les chastiaus[1] que l'en avoit fet fussent tret avant et approchié des murs; car chascuns des granz homes avoit commandé à fere aucun engin errant en sa partie. Li cuens Hermanz nez de Tiesche-terre et Henris de Asque[2] qui estoient bon chevalier et emprenant, avoient devisé et fet fere un chastel de gros trés de chesne : desus avoient mis .xx. chevaliers touz en covert; desouz avoit sergenz et mineurs assez pour piquer le mur. Il aprochierent ce chastel, si que il il le joinstrent au mur[3]. Li chevalier desus le comencierent à defendre, et cil desoz pecoioient le mur à grant esploit. Li Tur dedenz avoient adrecié la greigneur partie de leur engins à ce chastel, et mainz cos i avoient feru, tant que au cop d'une grant pierre il defroissa et chéi si à un fez, touz ensemble, que onques pié n'en eschapa ne desus ne desouz; ains i furent tuit morz. Mout en fu granz li deus en l'ost, et trop en fussent esmoié, se ne fust li comforz qu'il avoient en Dame-Dieu. Ne lessierent mie por ce que chascuns, endroit soi, ne se penast plus de grever ceus dedenz; et tant leur faisoient d'assauz, et de jorz et de nuiz, que pou leur lessoient avoir de repos. Mès une chose estoit qui trop grevoit nostre gent, car il véoient chascun jor venir en la ville viandes fresches, noveles genz, arméures[4] et autres garnisons parmi le lai, ne ne leur pooient defendre; trop en avoient les cuers iriez.

VII. — Hristiyanların seyyar kulede (chastel de fust) nasıl öldüğü.

Ordugâhın komutanları bir gün, yapılmış olan seyyar kulelerin öne çıkarılması ve surlara yaklaştırılması konusunda uzlaştılar; çünkü ulu kişilerin her biri kendi bölgesinde seyyar bir kuşatma makinesi yapılmasını emretmişti. Alman asıllı Kont Herman ve iyi bir şövalye olup girişimci ruhuyla tanınan Asque'li Henri (Henri de Asque), kalın meşe kerestelerinden bir seyyar kule tasarlayıp yaptırmışlardı: Üst kısmında tamamen örtülü yirmi şövalye bulunuyordu; alt kısmında ise surları kazmak için yeterli sayıda serjant ve lağımcı yer alıyordu. Bu kuleyi yaklaştırarak surlarla birleştirdiler. Üstteki şövalyeler savunmaya başladılar, alttakiler ise büyük bir

maharetle surları oymaya koyuldular. İçerideki Türkler ise makinelerinin büyük bir kısmını bu kuleye yöneltmişlerdi ve buraya pek çok darbe indirmişlerdi; öyle ki atılan büyük bir taşın darbesiyle kule bir anda darmadağın oldu ve tek bir parça halinde çöktü. Ne üstünde ne de altında bir tek kişi bile canlı kurtulamadı, hepsi birden oracıkta öldü.
Ordugâhta bu yüzden çok büyük bir üzüntü yaşandı; eğer Meryem Ana'ya duydukları teselli olmasaydı, neredeyse tamamen umutsuzluğa kapılacaklardı. Yine de kimse kendi adına içeridekileri yıpratmaktan vazgeçmedi; gece gündüz demeden o kadar çok saldırı düzenlediler ki içeridekilerin neredeyse hiç dinlenme fırsatı kalmadı. Lakin halkımızı son derece rahatsız eden bir husus vardı: Göl üzerinden her gün şehre taze yiyecekler, yeni askerler, silahlar ve diğer ikmal malzemelerinin geldiğini görüyorlar, ancak bunu engelleyemiyorlardı; bu durum onların yüreğini öfke ve kederle dolduruyordu.

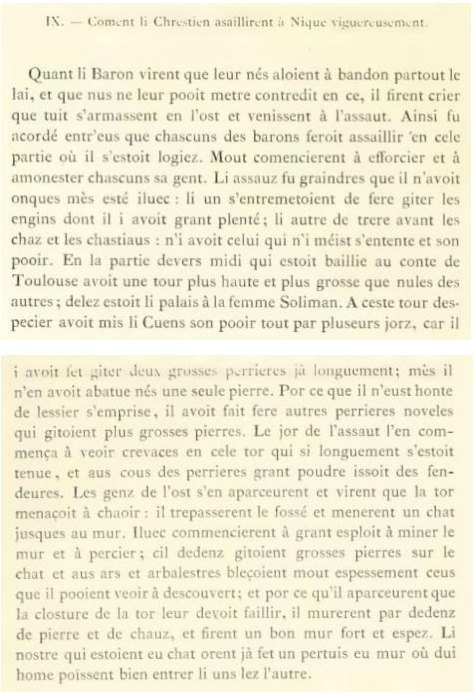
VIII. — Coment li Chrestien garnirent le lai de Nique.

De ce voudrent li Baron avoir conseil coment il poroient destorber cele venue parmi l'eaue. Il s'assemblerent, et à ce fu li acorz que il envoieroient de leur chevaliers sages homes, et grant plenté de la gent à pié [et des engingneurs assez] à la mer, et prendroient toutes les nés que il porroient trouver et les metroient sur les chars de l'ost que il i envoieroient tous; celles que il porroit amener entieres amenroient, les autres partiroient en deux pieces ou en trois. Il envoierent bons messages et leur letres à l'Empereur et li prierent mout dolcement que il leur féist les nés delivrer. Cil sur qui la besoigne fu mise vindrent à la mer sanz demeure, troverent les nés à grant plenté, teles com il en avoient mestier, par le commandement l'Empereur qui volentiers le fist; si les trestrent à sec fors de l'eaue. Lors coploient quatre chars ensemble ou cinq, selonc ce que mestiers estoit; et metoient[1] desus à force de gent les nés toutes entieres. Si mistrent grant plenté de gens aus cordes et aus trez qui amenerent ce charroi en une nuit à l'ost, de .VII. milles loing ou de plus. Ces nés furent deschargiées et mises eu lai assez tost; car mout i avoit grant plenté de gent armée qui volentiers le fesoient. Il trouverent nageeurs[2] qui savoient du gouvernail assez en leur ost, si les mistrent par les nés : mout s'i offroient à entrer grant plenté de preudes gens armées; il en pristrent tant come mestiers fu, et en garnirent mout bien les nés; puis les envoierent eu lai. De teles i avoit où il entroit bien .C. homes à armes; autres .L. ou .XXX. ou .XX, tant que assez en i avoit. Li oz des pelerins come il vit que cele voie du lai fu einsi tolue, mout en orent grant joie; et bien leur fu avis que ne dureroit pas longuement li sieges. Li Tur de la ville qui orent veu que nostre gent orent si granz besoignes si fort et si desesperées en si petit de tens trete à fin, s'esbahirent mout et esmaierent, por la vigueur de nostre gent que il orent coneue en ce fet, et por ce nomeément que du tout avoient perdue la voie des nés, et estoient ore enclos de toutes parz.

VIII. — Hristiyanların İznik gölünü nasıl donattığı.

Bunun üzerine Baronlar, su yoluyla gelen bu geçişi nasıl engelleyebilecekleri konusunda istişare etmek istediler. Bir araya geldiler ve aralarında şöyle karar verdiler: Bilge şövalyelerinden bir kısmını, çok sayıda yaya askerini [ve yeterince mühendisi] denize gönderecekler, bulabildikleri tüm tekneleri alıp ordugâha gönderebilecekleri şekilde ordu arabalarının üzerine koyacaklardı. Tam olarak getirebileceklerini bütün halinde getirecekler, diğerlerini ise iki ya da üç parçaya ayıracaklardı. İmparator'a iyi elçiler ve mektuplar gönderip teknelerin teslim edilmesini çok nazikçe rica edeceklerdi. Görevlendirilen kişiler gecikmeden denize gittiler, İmparator'un istekle verdiği emir sayesinde ihtiyaç duydukları kadar çok sayıda tekneyi buldular ve onları sudan çıkarıp karaya çektiler. Ardından, gerektiği gibi dört veya beş arabayı birbirine bağladılar ve bütün tekneleri insan gücüyle bunların üzerine yerleştirdiler. Çok sayıda insanı halatlara ve çekme kollarına

verdiler; yedi mil veya daha uzun bir mesafedeki bu taşıma işlemini bir gecede ordugâha gerçekleştirdiler.
Bu tekneler kısa süre içinde boşaltıldı ve göle indirildi; çünkü bunu yapmaya can atan pek çok silahlı adam vardı. Ordugâhta dümen kullanmasını bilen yüzücüler buldular ve onları teknelere yerleştirdiler; silahlı ulu kişilerden pek çoğu bu teknelere binmek için büyük bir istek gösterdi, ihtiyaç duyulduğu kadarını aldılar ve tekneleri çok iyi bir şekilde donatıp göle gönderdiler. Öyle tekneler vardı ki içine yüz silahlı adam biniyordu; diğerlerine elli, otuz veya yirmi kişi biniyor ve böylece ortalıkta hatırı sayılır miktarda tekne bulunuyordu. Hristiyanların ordusu göl yolunun bu şekilde kesildiğini gördüğünde büyük bir sevinç duydular ve kuşatmanın uzun sürmeyeceğini düşündüler. Halkımızın bu olayda ortaya koyduğu gücü ve özellikle teknelerin yolunun tamamen kesilip artık her taraftan kuşatıldıklarını gören şehirdeki Türkler ise büyük bir şaşkınlık ve dehşete kapıldılar.

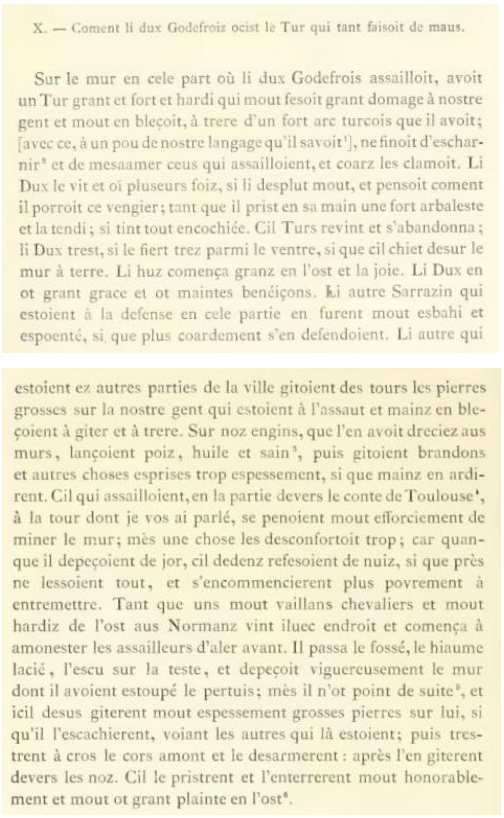
IX. — Coment li Chrestien asaillirent à Nique viguereusement.

Quant li Baron virent que leur nés aloient à bandon partout le lai, et que nus ne leur pooit metre contredit en ce, il firent crier que tuit s'armassent en l'ost et venissent à l'assaut. Ainsi fu acordé entr'eus que chascuns des barons feroit assaillir en cele partie où il s'estoit logiez. Mout comencierent à efforcier et à amonester chascuns sa gent. Li assauz fu graindres que il n'avoit onques mès esté iluec : li un s'entremetoient de fere giter les engins dont il i avoit grant plenté; li autre de trere avant les chaz et les chastiaus : n'i avoit celui qui n'i méist s'entente et son pooir. En la partie devers midi qui estoit baillie au conte de Toulouse avoit une tour plus haute et plus grosse que nules des autres; delez estoit li palais à la femme Soliman. A ceste tour despecier avoit mis li Cuens son pooir tout par pluseurs jorz, car il i avoit fet giter deux grosses perrieres jà longuement; mès il n'en avoit abatue nés une seule pierre. Por ce que il n'eust honte de lessier s'emprise, il avoit fait fere autres perrieres noveles qui gitoient plus grosses pierres. Le jor de l'assaut l'en comença à veoir crevaces en cele tor qui si longuement s'estoit tenue, et aus cous des perrieres grant poudre issoit des fendeures. Les genz de l'ost s'en aparceurent et virent que la tor menaçoit à chaoir : il trepasserent le fossé et menerent un chat jusques au mur. Iluec commencierent à grant esploit à miner le mur et à percier; cil dedenz gitoient grosses pierres sur le chat et aus ars et arbalestres bleçoient mout espessement ceus que il pooient veoir à descouvert; et por ce qu'il aparceurent que la closture de la tor leur devoit faillir, il murerent par dedenz de pierre et de chauz, et firent un bon mur fort et espez. Li nostre qui estoient eu chat orent jà fet un pertuis eu mur où dui home poissent bien entrer li uns lez l'autre.

IX. — Hristiyanların İznik'e nasıl şiddetli bir şekilde saldırdığı.

Baronlar teknelerinin göl boyunca diledikleri gibi hareket ettiğini ve kimsenin buna karşı koyamadığını gördüklerinde, ordugâhtakilerin hepsinin silahlanıp saldırıya gelmesi için tellallar çıkardılar. Her baronun kendi konakladığı taraftan saldırı gerçekleştirmesi aralarında kararlaştırıldı. Herkes halkını teşvik etmek ve güçlendirmek için büyük bir gayret gösterdi. Saldırı daha önce hiç görülmemiş ölçüde büyüktü: Kimi eldeki çok sayıdaki mancınığı çalıştırmakla meşguldü, kimi ise siperleri ve seyyar kuleleri ileri taşımakla uğraşıyordu; kimse çabasını ve gücünü esirgemiyordu. Toulouse Kontu'na verilmiş olan güney yönündeki kesimde, diğerlerinin hiçbirine benzemeyen, daha yüksek ve daha kalın bir kule vardı; Soliman'ın (I. Kılıç Arslan'ın) eşinin sarayı da bunun hemen yanındaydı. Kont, uzun süredir buradaki iki büyük petraria ile taş fırlattırarak günlerdir bu kuleyi hedef alıyordu, lakin henüz tek bir taş bile düşürememişti. Bu işten vazgeçmiş

görünmekten utanç duyduğu için, daha büyük taşlar fırlatan yeni petraria'lar yaptırmıştı.
Saldırı günü, o kadar süredir ayakta duran bu kulede çatlaklar görünmeye başladı ve petraria'ların darbeleriyle yarıklardan dışarı yoğun tozlar fışkırdı. Ordugâhtakiler bunu fark ettiler ve kulenin yıkılmak üzere olduğunu gördüler: Hendekleri geçip surlara kadar bir seyyar kule (siper/kedi) yanaştırdılar. Orada büyük bir maharetle surları kazıp delmeye başladılar; içeridekiler ise seyyar kule ile yaylar ve arbaletlerle dışarıdakilerin üzerine çok yoğun taşlar fırlatıyor, açıkta görebildikleri herkesi yaralıyorlardı. Kulenin muhafazasının yıkılmak üzere olduğunu anladıklarında, içeriden taş ve kireçle örerek sağlam ve kalın yeni bir duvar inşa ettiler. Seyyar kuledeki adamlarımız ise surda iki kişinin yan yana rahatça girebileceği bir delik açmayı çoktan başarmışlardı.

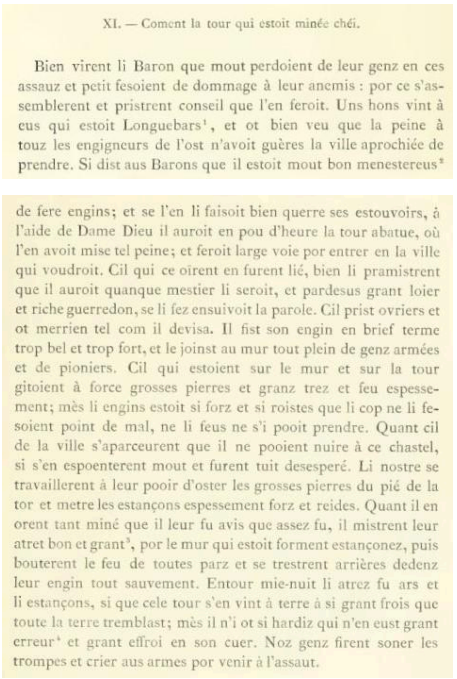

X. — Coment li dux Godefroiz ocist le Tur qui tant faisoit de maus.

Sur le mur en cele part où li dux Godefrois assailloit, avoit un Tur grant et fort et hardi qui mout fesoit grant domage à nostre gent et mout en bleçoit, à trere d'un fort arc turcois que il avoit; [avec ce, à un pou de nostre langage qu'il savoit[1]], ne finoit d'eschar-nir[2] et de mesaamer ceus qui assailloient, et coarz les clamoit. Li Dux le vit et oï pluseurs foiz, si li desplut mout, et pensoit coment il porroit ce vengier; tant que il prist en sa main une fort arbaleste et la tendi; si tint tout encochiée. Cil Turs revint et s'abandonna; li Dux trest, si le fiert trez parmi le ventre, si que cil chiet desur le mur à terre. Li huz comença granz en l'ost et la joie. Li Dux en ot grant grace et ot maintes benéiçons. Li autre Sarrazin qui estoient à la defense en cele partie en furent mout esbahi et espoenté, si que plus coardement s'en defendoient. Li autre qui estoient ez autres parties de la ville gitoient des tours les pierres grosses sur la nostre gent qui estoient à l'assaut et mainz en bleçoient à giter et à trere. Sur noz engins, que l'en avoit dreciez aus murs, lançoient poiz, huile et sain[3], puis gitoient brandons et autres choses esprises trop espessement, si que mainz en ardirent. Cil qui assailloient, en la partie devers le conte de Toulouse[4], à la tour dont je vos ai parlé, se penoient mout efforciement de miner le mur; mès une chose les desconfortoit trop; car quanque il depeçoient de jor, cil dedenz refesoient de nuiz, si que près ne lessoient tout, et s'encommencierent plus povrement à entremettre. Tant que uns mout vaillans chevaliers et mout hardiz de l'ost aus Normanz vint iluec endroit et comença à amonester les assailleurs d'aler avant. Il passa le fossé, le hiaume lacié, l'escu sur la teste, et depeçoit viguereusement le mur dont il avoient estoupé le pertuis; mès il n'ot point de suite[5], et icil desus giterent mout espessement grosses pierres sur lui, si qu'il l'escachierent, voiant les autres qui là estoient; puis trestrent à cros le cors amont et le desarmerent: après l'en giterent devers les noz. Cil le pristrent et l'enterrerent mout honorablement et mout ot grant plainte en l'ost[6].

X. — Dük Godefroi'nin o kadar çok zarara yol açan Türkü nasıl öldürdüğü.
Dük Godefroi'nin saldırı gerçekleştirdiği taraftaki surlar üzerinde; elindeki güçlü bir Türk yayıyla halkımıza çok büyük zararlar veren, pek çoğunu yaralayan, hatta bildiği az sayıdaki dilimizle [halkımızla] alay edip onları azarlayan, korkaklar diye bağıran iri yarı, güçlü ve cesur bir Türk vardı. Dük onu defalarca görüp işittiği için son derece rahatsız olmuştu ve bundan nasıl intikam alabileceğini düşünüyordu. Sonunda eline güçlü bir arbalet alıp kurdu ve kirişi tam gerilmiş halde tuttu. O Türk yeniden ortaya çıkıp kendini açıkta bıraktığında, Dük nişan alıp onu tam karnından vurdu; öyle ki Türk surların üzerinden yere düştü. Ordugâhta büyük bir bağırış ve sevinç koptu. Dük büyük bir övgü aldı ve pek çok hayır duası kazandı. O bölgede savunma yapmakta olan diğer Sarazenler (müslümanlar) bu durumdan son derece şaşırıp dehşete düştüler, öyle ki artık daha korkakça savunma yapıyorlardı.

Şehrin diğer kısımlarında bulunanlar ise kulelerden saldırı halindeki halkımızın üzerine büyük taşlar atıyor, fırlatıp ateş ederek birçoğunu yaralıyorlardı. Surlara karşı kurduğumuz makinelerin üzerine zift, sıvı yağ ve domuz yağı fırlatıyor, ardından aralıksız bir şekilde yanan meşaleler ve tutuşturucu başka şeyler atıyorlardı, öyle ki birçoğu yanarak kül oluyordu. Toulouse Kontu'nun bulunduğu taraftaki, size bahsettiğim kuleye saldıranlar surları kazmak için büyük bir gayretle çaba gösteriyorlardı; lakin onları çok üzen bir durum vardı: Gündüzleri ne kadar parça sökerlerse, içeridekiler geceleri o kadarını yeniden örüyorlardı, bu yüzden neredeyse hiç ilerleme kaydedemiyorlardı. O sırada ordudan çok cesur ve gözü pek soylu bir Norman şövalye o tarafa geldi ve saldırganları ileri atılmaya teşvik etmeye başladı. Miğferi başa bağlamış, kalkanı kafaya çekmiş bir halde hendeği geçti ve açtıkları deliği tıkamış oldukları duvarı büyük bir güçle parçalamaya koyuldu; lakin arkasından gelen olmadı. Yukarıdakiler ise onun üzerine çok yoğun bir şekilde büyük taşlar fırlattılar, öyle ki diğer herkesin gözü önünde onu ezip darmadağın ettiler. Ardından cesedini kancalarla yukarı çekip silâhlarından arındırdılar ve bizimkilerin tarafına attılar. Bizimkiler onu alıp büyük bir onurla defnettiler ve ordugâhta arkasından çok büyük bir yas tutuldu.

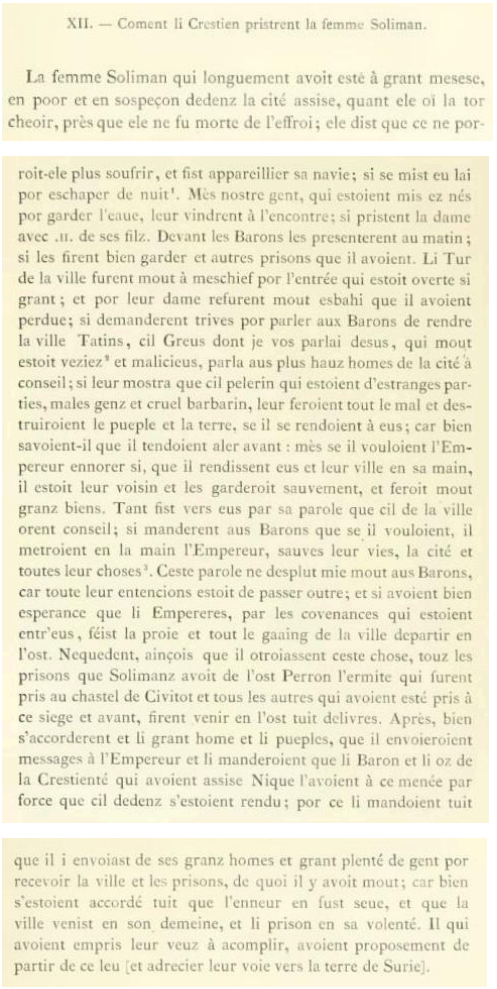
XI. — Coment la tour qui estoit minée chéi.

Bien virent li Baron que mout perdoient de leur genz en ces assauz et petit fesoient de dommage à leur anemis : por ce s'assemblerent et pristrent conseil que l'en feroit. Uns hons vint à eus qui estoit Longuebars[1], et ot bien veu que la peine à touz les engigneurs de l'ost n'avoit guères la ville aprochiée de prendre. Si dist aus Barons que il estoit mout bon menestereus[2] de fere engins; et se l'en li faisoit bien querre ses estouvoirs, à l'aide de Dame Dieu il auroit en pou d'heure la tour abatue, où l'en avoit mise tel peine; et feroit large voie por entrer en la ville qui voudroit. Cil qui ce oirent en furent lié, bien li pramistrent que il auroit quanque mestier li seroit, et pardesus grant loier et riche guerredon, se li fez ensuivoit la parole. Cil prist ovriers et ot merrien tel com il devisa. Il fist son engin en brief terme trop bel et trop fort, et le joinst au mur tout plein de genz armées et de pioniers. Cil qui estoient sur le mur et sur la tour gitoient à force grosses pierres et granz trez et feu espessement; mès li engins estoit si forz et si roistes que li cop ne li fesoient point de mal, ne li feus ne s'i pooit prendre. Quant cil de la ville s'aparceurent que il ne pooient nuire à ce chastel, si s'en espoenterent mout et furent tuit desesperé. Li nostre se travaillerent à leur pooir d'oster les grosses pierres du pié de la tor et metre les estançons espessement forz et reides. Quant il en orent tant miné que il leur fu avis que assez fu, il mistrent leur atret bon et grant[3], por le mur qui estoit forment estançonez, puis bouterent le feu de toutes parz et se trestrent arrières dedenz leur engin tout sauvement. Entour mie-nuit li atrez fu ars et li estançons, si que cele tour s'en vint à terre à si grant frois que toute la terre tremblast; mès il n'i ot si hardiz qui n'en eust grant erreur[4] et grant effroi en son cuer. Noz genz firent soner les trompes et crier aus armes por venir à l'assaut.

XI. — Laçımı yapılan kulenin nasıl yıkıldığı.

Baronlar bu saldırılarda çok fazla insan kaybettiklerini ve düşmanlarına pek az zarar verebildiklerini açıkça gördüler; bu yüzden bir araya gelip ne yapacaklarını istişare ettiler. İçlerinden Lombardiyalı olan biri yanlarına geldi ve ordugâhtaki bütün mühendislerin çabasına rağmen şehrin alınmasına pek yaklaşılmadığını çok iyi gördüğünü söyledi. Baronlara, kendisinin makineler yapma konusunda son derece mahir bir zanaatkâr olduğunu, eğer ihtiyaç duyduğu malzemeler temin edilirse Meryem Ana'nın yardımıyla o kadar emek verilmiş olan o kuleyi kısa süre içinde yıkabileceğini ve isteyen herkesin şehre girmesi için geniş bir yol açacağını söyledi.

Bunu duyanlar sevinçten havalara uçtular ve eğer dediğini gerçekleştirirse kendisine ihtiyaç duyacağı her şeyin verileceğini, dahası büyük bir ödül ve zengin bir armağan sunulacağını vaat ettiler. Adam işçileri topladı ve tarif ettiği gibi keresteleri getirtti. Çok kısa süre içinde son derece güzel ve güçlü bir makine yaptı ve bunu, içinde silahlı adamlar ile lağımcılar dolu olduğu halde surlara birleştirdi. Surların ve kulenin üzerinde bulunanlar aşağıya sürekli büyük taşlar, kalın oklar ve ateşler fırlatıyorlardı; lakin makine o kadar güçlü ve sağlamdı ki darbeler ona hiçbir zarar vermiyor, ateş de hiçbir şekilde tutuşmuyordu. Şehirdekiler bu kuleye hiçbir zarar veremeyeceklerini anladıklarında son derece dehşete kapıldılar ve tamamen umutsuzluğa düştüler. Bizimkiler kulenin dibindeki büyük taşları temizlemek ve son derece güçlü, sağlam payandalar yerleştirmek için ellerinden gelen gayreti gösterdiler. Kuleyi yeterince kazdıklarında, güçlü bir şekilde payandalanmış olan duvarın altına kuru odunlar ve tutuşturucular yerleştirdiler, ardından her taraftan ateşe verip tamamen güvenli bir şekilde kendi makinelerinin içine çekildiler. Gece yarısı civarında odunlar ve payandalar tamamen yandı, öyle ki kule bütün yerin sarsılmasına yol açacak kadar büyük bir gürültüyle yere yıkıldı; lakin kalbinde büyük bir korku ve dehşet hissetmeyen hiç kimse yoktu. Halkımız trompetleri çaldırdı ve saldırı için silaha sarılıp bağrıştılar.

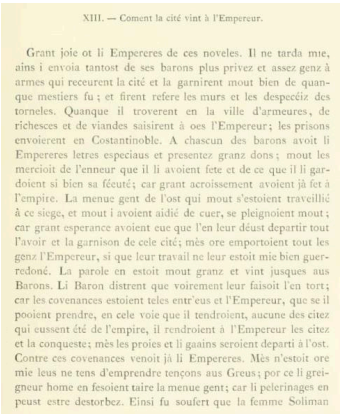

XII. — Coment li Crestien pristrent la femme Soliman.

La femme Soliman qui longuement avoit esté à grant mesese, en poor et en sospeçon dedenz la cité assise, quant ele oï la tor cheoir, près que ele ne fu morte de l'effroi; ele dist que ce ne poroit-ele plus soufrir, et fist appareillier sa navie; si se mist eu lai por eschaper de nuit[1]. Mès nostre gent, qui estoient mis ez nés por garder l'eaue, leur vindrent à l'encontre; si pristent la dame avec .II. de ses filz. Devant les Barons les presenterent au matin; si les firent bien garder et autres prisons que il avoient. Li Tur de la ville furent mout à meschief por l'entrée qui estoit overte si grant; et por leur dame refurent mout esbahi que il avoient perdue; si demanderent trives por parler aux Barons de rendre la ville Tatins, cil Greus dont je vos parlai desus, qui mout estoit veziez[2] et malicieus, parla aus plus hauz homes de la cité à conseil; si leur mostra que cil pelerin qui estoient d'estranges parties, males genz et cruel barbarin, leur feroient tout le mal et destruiroient le pueple et la terre, se il se rendoient à eus; car bien savoient-il que il tendoient aler avant : mès se il vouloient l'Empereur ennorer si, que il rendissent eus et leur ville en sa main, il estoit leur voisin et les garderoit sauvement, et feroit mout granz biens. Tant fist vers eus par sa parole que cil de la ville orent conseil; si manderent aus Barons que se il vouloient, il metroient en la main l'Empereur, sauves leur vies, la cité et toutes leur choses[3]. Ceste parole ne desplut mie mout aus Barons, car toute leur entencions estoit de passer outre; et si avoient bien esperance que li Empereres, par les covenances qui estoient entr'eus, féist la proie et tout le gaaing de la ville departir en l'ost. Nequedent, ainçois que il otroiassent ceste chose, touz les prisons que Solimanz avoit de l'ost Perron l'ermite qui furent pris au chastel de Civitot et tous les autres qui avoient esté pris à ce siege et avant, firent venir en l'ost tuit delivres. Après, bien s'accorderent et li grant home et li pueples, que il envoieroient messages à l'Empereur et li manderoient que li Baron et li oz de la Crestienté qui avoient assise Nique l'avoient à ce menée par force que cil dedenz s'estoient rendu; por ce li mandoient tuit que il i envoiast de ses granz homes et grant plenté de gent por recevoir la ville et les prisons, de quoi il y avoit mout; car bien s'estoient accordé tuit que l'enneur en fust seue, et que la ville venist en son demeine, et li prison en sa volenté. Il qui avoient empris leur veuz à acomplir, avoient proposement de partir de ce leu [et adrecier leur voie vers la terre de Surie].

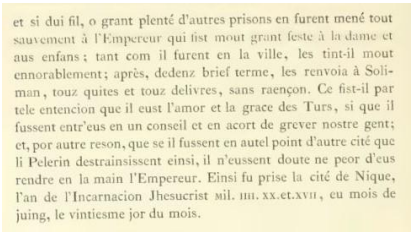
XII. — Hristiyanların Soliman'ın (I. Kılıç Arslan'ın) karısını nasıl ele geçirdiği.

Uzun süredir büyük bir kaygı içinde şehrin içinde kuşatılmış halde bulunan Soliman'ın (I. Kılıç Arslan'ın) karısı, kulenin yıkıldığını duyduğunda korkudan neredeyse ölecek gibi oldu; artık daha fazla dayanamayacağını söyleyerek teknesini hazırlattı ve geceleyin kaçmak için göle açıldı. **Lakin suyu korumak için teknelere yerleştirilmiş olan halkımız onların yolunu kesti ve hanımı iki oğluyla birlikte yakaladı. Sabahleyin onu baronların huzuruna çıkardılar; elinde tuttukları diğer esirlerle birlikte onun da iyi bir şekilde korunmasını sağladılar.**
Şehirdeki Türkler, devasa bir şekilde açılmış olan delik ve kaybettikleri hanımları yüzünden son derece zor durumda kaldılar; bu yüzden şehri teslim etmek üzere baronlarla görüşmek için mütareke istediler. Daha önce de bahsettiğim o yaşlı ve kurnaz Yunan olan Tatikios, şehrin ileri gelenleriyle mecliste konuştu; onlara, eğer bu yabancı diyarlardan gelen, kötü ve acımasız barbarlar olan bu haçlılara teslim olurlarsa her türlü kötülüğü göreceklerini, halkın ve ülkenin yok edileceğini, çünkü onların ilerlemeyi amaçladıklarını gösterdi. Lakin eğer İmparator'u onurlandırıp kendilerini ve şehirlerini onun eline teslim ederlerse, onun komşu olduğunu, kendilerini güvenle koruyacağını ve çok büyük iyilikler yapacağını anlattı. Onlara öyle diller döktü ki şehir halkı ikna oldu; eğer istiyorlarsa hayatları, şehirleri ve tüm eşyaları güvence altında olmak üzere şehri İmparator'un eline bırakacaklarını baronlara bildirdiler. Bu teklif baronların hiç de hoşuna gitmemiş değildir, çünkü bütün amaçları yola devam etmekti; ayrıca aralarındaki anlaşmalar gereği İmparator'un ganimeti ve şehrin tüm servetini ordugâhta paylaştıracağına dair derin bir umuda sahiptiler.
Yine de bu durumu onaylamadan önce, Soliman'ın (I. Kılıç Arslan'ın) ordugâhtan esir aldığı —Civitot Kulesi'nde yakalanan Münzevi Pierre (Peter the Hermit) dahil— kuşatma sırasında ve öncesinde esir düşmüş olan herkesin sağ salim ordugâha getirilmesini istediler. Ardından ulu kişiler ve halk, İznik'i kuşatan Haçlı ordusu ve baronların, içeridekileri teslim olmak zorunda bırakarak bu noktaya ulaştığını İmparator'a bildirmek üzere elçiler gönderme konusunda ortak bir karara vardılar; bu yüzden İmparator'a haber salarak şehri ve pek çok sayıdaki esiri teslim alması için kendi ulu adamlarını ve bol miktarda asker göndermesini istediler. Çünkü onurun kendisine kalması, şehrin onun mülkiyetine geçmesi ve esirlerin onun isteğine bırakılması konusunda herkes hemfikir olmuştu. Adaklarını yerine getirme girişiminde bulunan Haçlılar, buradan ayrılıp [yollarını Suriye topraklarına doğru çevirmeyi] planlıyorlardı.

XIII. — Coment la cité vint à l'Empereur.

Grant joie ot li Empereres de ces noveles. Il ne tarda mie, ains i envoia tantost de ses barons plus privez et assez genz à armes qui receurent la cité et la garnirent mout bien de quanque mestiers fu ; et firent refere les murs et les despeeciz des torneles. Quanque il troverent en la ville d'armeures, de richesces et de viandes saisirent à oes l'Empereur ; les prisons envoierent en Costantinoble. A chascun des barons avoit li Empereres letres especiaus et presentez granz dons ; mout les mercioit de l'enneur que il li avoient fete et de ce que il li gardoient si bien sa féeuté ; car grant acroissement avoient jà fet à l'empire. La menue gent de l'ost qui mout s'estoient traveillié à ce siege, et mout i avoient aidié de cuer, se pleignoient mout ; car grant esperance avoient eue que l'en leur déust departir tout l'avoir et la garnison de cele cité ; mès ore emportoient tout les genz l'Empereur, si que leur travail ne leur estoit mie bien guerredoné. La parole en estoit mout granz et vint jusques aus Barons. Li Baron distrent que voirement leur faisoit l'en tort ; car les covenances estoient teles entr'eus et l'Empereur, que se il pooient prendre, en cele voie que il tendroient, aucune des citez qui eussent été de l'empire, il rendroient à l'Empereur les citez et la conqueste ; mès les proies et li gaains seroient departi à l'ost. Contre ces covenances venoit jà li Empereres. Mès n'estoit ore mie leus ne tens d'emprendre tençons aus Greus ; por ce li greigneur home en fesoient taire la menue gent ; car li pelerinages en peust estre destorbez. Einsi fu soufert que la femme Soliman

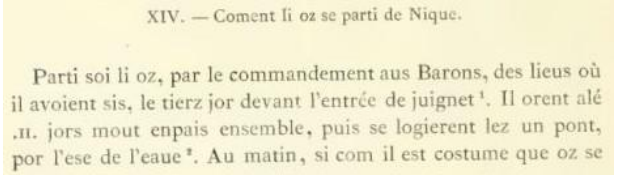

et si dui fil, o grant plenté d'autres prisons en furent mené tout sauvement à l'Empereur qui fist mout grant feste à la dame et aus enfans ; tant com il furent en la ville, les tint-il mout ennorablement ; après, dedenz brief terme, les renvoia à Soliman, touz quites et touz delivres, sans raençon. Ce fist-il par tele entencion que il eust l'amor et la grace des Turs, si que il fussent entr'eus en un conseil et en acort de grever nostre gent ; et, por autre reson, que se il fussent en autel point d'autre cité que li Pelerin destrainsissent einsi, il n'eussent doute ne peor d'eus rendre en la main l'Empereur. Einsi fu prise la cité de Nique, l'an de l'Incarnacion Jhesucrist mil. iiii. xx. et. xvii, eu mois de juing, le vintiesme jor du mois.

XIII. — Şehrin İmparator'a nasıl geçtiği.

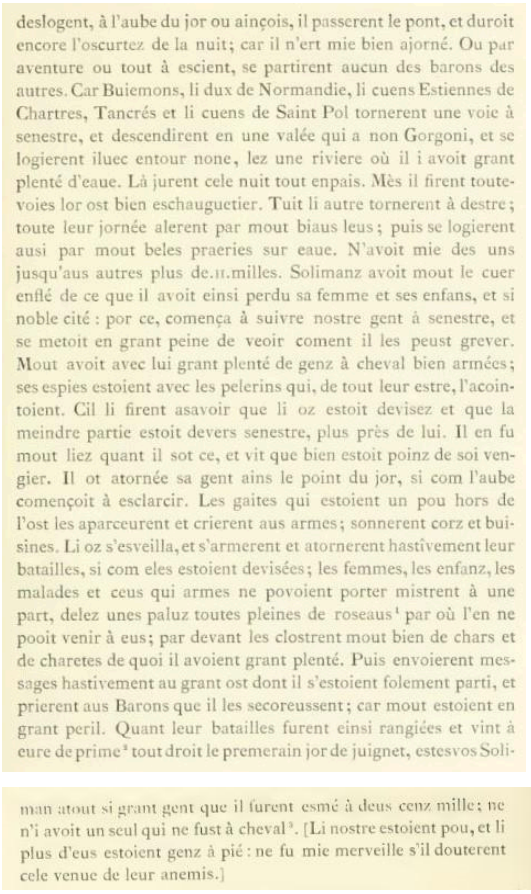
İmparator bu haberlerden ötürü büyük bir sevinç duydu. Hiç vakit kaybetmeden en güvendiği baronlarından bazılarını ve pek çok silahlı adamı gönderdi; onlar da şehri teslim alıp ihtiyaç duyulan her şeyle çok iyi bir şekilde donattılar; surları ve kulelerin yıkılan yerlerini yeniden inşa ettirdiler. Şehirde buldukları ne kadar silah, zenginlik ve yiyecek varsa İmparator adına el koydular; esirleri ise Konstantinopolis'e gönderdiler. İmparator, baronların her birine özel mektuplar ve büyük hediyeler takdim etti; kendisine gösterdikleri onur ve sadakatini bu kadar iyi korudukları için onlara çok teşekkür etti, çünkü imparatorluğa çok büyük bir kazanç sağlamışlardı. Kuşatmada çok büyük emek sarf eden ve yürekten yardım eden ordugâhtakı sıradan halk ise şiddetle şikâyet ediyordu; çünkü bu şehrin tüm servetinin ve ikmal malzemelerinin kendilerine paylaştırılacağına dair büyük bir umut beslemişlerdi, oysa şimdi her şeyi İmparator'un adamları alıp götürüyordu ve emeklerinin karşılığı kendilerine verilmiyordu.

Bu mesele dillerde büyük bir yankı uyandırdı ve baronlara kadar ulaştı. Baronlar, gerçekten de onlara haksızlık yapıldığını söylediler; çünkü kendileri ile İmparator arasındaki anlaşma şöyleydi: Eğer imparatorluğa ait olan herhangi bir şehri ele geçirirlerse, şehirleri ve fethedilen toprakları İmparator'a geri verecekler, lakin ganimetler ve kazançlar ordugâhta paylaştırılacaktı. İmparator ise şimdiden bu anlaşmaya karşı geliyordu. Lakin şu an Yunanlarla kavga etmenin sırası veya zamanı değildi; bu yüzden önde gelen ulu kişiler sıradan halkı susturdular, çünkü hac yolculuğu bu yüzden sekteye uğrayabilirdi. Böylece Soliman'ın (I. Kılıç Arslan'ın) karısının ve iki oğlunun, pek çok diğer esirle birlikte son derece güvenli bir şekilde İmparator'a götürülmesi durumu böylece kabul edildi.

İmparator kadına ve çocuklara büyük bir ziyafet çekti; şehirde kaldıkları süre boyunca onlara son derece onurlu davrandı; ardından kısa süre içinde hiçbir fidye almadan hepsini tamamen serbest bırakıp Soliman'a (I. Kılıç Arslan'a) geri gönderdi. Bunu yapmasındaki amaç, Türklerin sevgisini ve lütfunu kazanmak, böylece halkımıza zarar verme konusunda aralarında bir ittifak ve uzlaşı sağlamaktı; bir diğer neden ise, ileride Haçlıların sıkıştırdığı başka bir şehre düşerlerdile, İmparator'un eline teslim olmaktan hiçbir korku veya endişe duymamalarını sağlamaktı. **İznik şehri işte böylece, İsa Mesih'in doğumundan bin yüz yetmiş yedi yıl sonra [1097], haziran ayının yirminci gününde ele geçirildi.**

XIV. — Coment li oz se parti de Nique.

Parti soi li oz, par le commandement aus Barons, des lieus où il avoient sis, le tierz jor devant l'entrée de juignet [1]. Il orent alé .II. jors mout enpais ensemble, puis se logierent lez un pont, por l'ese de l'eaue [2]. Au matin, si com il est costume que oz se

deslogent, à l'aube du jor ou ainçois, il passerent le pont, et duroit encore l'oscurtez de la nuit; car il n'ert mie bien ajorné. Ou par aventure ou tout à escient, se partirent aucun des barons des autres. Car Buiemons, li dux de Normandie, li cuens Estiennes de Chartres, Tancrés et li cuens de Saint Pol tornerent une voie à senestre, et descendirent en une valée qui a non Gorgoni, et se logierent iluec entour none, lez une riviere où il i avoit grant plenté d'eaue. Là jurent cele nuit tout enpais. Mès il firent toutevoies lor ost bien eschauguetier. Tuit li autre tornerent à destre; toute leur jornée alerent par mout biaus leus; puis se logierent ausi par mout beles praeries sur eaue. N'avoit mie des uns jusqu'aus autres plus de.II.milles. Solimanz avoit mout le cuer enflé de ce que il avoit einsi perdu sa femme et ses enfans, et si noble cité : por ce, comença à suivre nostre gent à senestre, et se metoit en grant peine de veoir coment il les peust grever. Mout avoit avec lui grant plenté de genz à cheval bien armées; ses espies estoient avec les pelerins qui, de tout leur estre, l'acointoient. Cil li firent asavoir que li oz estoit devisez et que la meindre partie estoit devers senestre, plus près de lui. Il en fu mout liez quant il sot ce, et vit que bien estoit poinz de soi vengier. Il ot atornée sa gent ains le point du jor, si com l'aube començoit à esclarcir. Les gaites qui estoient un pou hors de l'ost les aparceurent et crierent aus armes; sonnerent corz et buisines. Li oz s'esveilla, et s'armerent et atornerent hastîvement leur batailles, si com eles estoient devisées; les femmes, les enfanz, les malades et ceus qui armes ne povoient porter mistrent à une part, delez unes paluz toutes pleines de roseaus[1] par où l'en ne pooit venir à eus; par devant les clostrent mout bien de chars et de charetes de quoi il avoient grant plenté. Puis envoierent messages hastivement au grant ost dont il s'estoient folement parti, et prierent aus Barons que il les secoreussent; car mout estoient en grant peril. Quant leur batailles furent einsi rangiées et vint à eure de prime[2] tout droit le premerain jor de juignet, estesvos Soli-

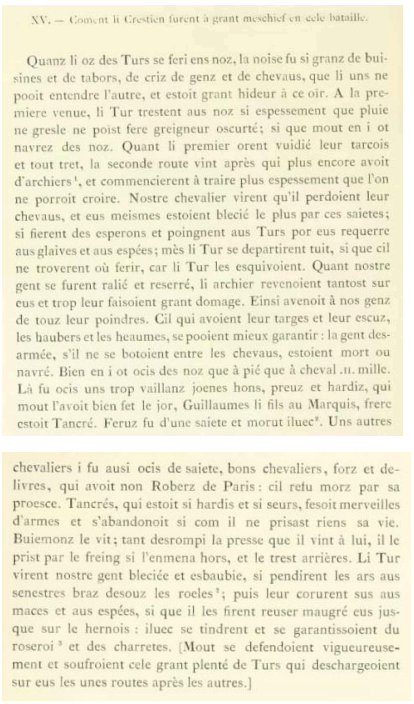
man atout si grant gent que il furent esmé à deus cenz mille; ne n'i avoit un seul qui ne fust à cheval[3]. [Li nostre estoient pou, et li plus d'eus estoient genz à pié : ne fu mie merveille s'il douterent cele venue de leur anemis.]

XIV. — Ordunun İznik'ten nasıl ayrıldığı.

Ordu, baronların emriyle, Temmuz ayının girişinden önceki üçüncü günde konakladığı yerlerden ayrıldı. İki gün boyunca huzur içinde birlikte yürüdüler, ardından su bolluğundan ötürü bir köprünün yanına kamp kurdular. Sabahleyin, ordunun yola çıkma geleneği olduğu üzere, gün ağarırken ya da daha öncesinde, henüz gece karanlığı tamamen kalkmamışken köprüyü geçtiler. Bilerek ya da bilmeyerek, bazı baronlar diğerlerinden ayrıldı. Çünkü Boamondo (Bohemund), Normandiya Dükü (Robert), Chartres Kontu Étienne, Tancred ve Saint Pol Kontu sol tarafa doğru bir yol tuttular ve Gorgoni adında bol sulu bir nehrin yakınında, kuşluk vaktine doğru oraya konakladılar. O geceyi orada tamamen huzur içinde geçirdiler, yine de ordugâhlarını sıkı bir şekilde gözetletmeyi ihmal etmediler. Diğer herkes sağ tarafa yöneldi; bütün gün boyunca son derece güzel yerlerden ilerlediler, ardından su kenarındaki çok güzel çayırlıklarda konakladılar. Biri diğerinden iki milden fazla uzaklaşmamıştı.

Karısını, çocuklarını ve o soylu şehri kaybettiği için yüreği öfkeyle kabaran Soliman (I. Kılıç Arslan), halkımızı sol taraftan takip etmeye başladı ve onlara nasıl zarar verebileceğini görmek için büyük bir çaba sarf ediyordu. Yanında iyi silahlanmış çok sayıda süvari birliği vardı; casusları ise haçlıların arasındaydı ve her durumlarından onu haberdar ediyorlardı. Casuslar ona ordunun bölündüğünü, daha küçük olan kısmın sol tarafta ve kendisine daha yakın konumda olduğunu bildirdiler. Bunu öğrendiğinde son derece sevindi ve intikam almak için mükemmel bir fırsat yakaladığını gördü. Şafak sökerken, şafak aydınlanmaya başladığı sırada birliklerini

düzenlemişti. Ordugâhın biraz dışında yer alan gözcüler onları fark ettiler, silaha sarılmaları için bağırdılar, korno ve borular çaldılar. Ordu uyandı, silahlandı ve birliklerini kararlaştırıldığı gibi aceleyle düzenledi; kadınları, çocukları, hastaları ve silah taşıyamayacak durumda olanları, hiç kimsenin yanlarına yaklaşamayacağı, kamışlarla tamamen dolu bir bataklığın kenarında bir yere ayırdılar; ön tarafını ise ellerinde bolca bulunan vagonlar ve arabalarla çok sağlam bir şekilde kapattılar. Ardından, akılsızca ayrılmış oldukları büyük orduya aceleyle haberciler gönderip baronlardan yardım istediler; çünkü son derece büyük bir tehlike içindeydiler. Birlikleri bu şekilde düzenlenip kuşluk vakti geldiğinde, tam da Temmuz ayının birinci gününde, karşınıza Soliman (I. Kılıç Arslan) çıktı; sayıları iki bin (iki yüz bin) olarak tahmin edilen ve aralarında atlı olmayan tek bir kişinin bile bulunmadığı son derece kalabalık bir orduyla gelmişti. Bizimkiler ise sayıca azdı ve çoğunluğu yaya askerlerden oluşuyordu; düşmanlarının bu şekilde üzerlerine gelmesinden korkmaları hiç de mûcizevi değildir.

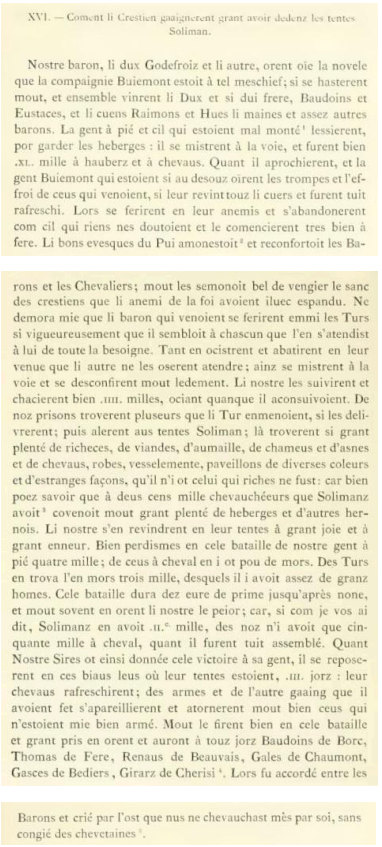
XV. — Coment li Crestien furent à grant meschief en cele bataille.

Quanz li oz des Turs se feri ens noz, la noise fu si granz de buisines et de tabors, de criz de genz et de chevaus, que li uns ne pooit entendre l'autre, et estoit grant hideur à ce oir. A la premiere venue, li Tur trestent aus noz si espessement que pluie ne gresle ne poist fere greigneur oscurté; si que mout en i ot navrez des noz. Quant li premier orent vuidié leur tarcois et tout tret, la seconde route vint après qui plus encore avoit d'archiers [1], et commencierent à traire plus espessement que l'on ne porroit croire. Nostre chevalier virent qu'il perdoient leur chevaus, et eus meismes estoient blecié le plus par ces saietes; si fierent des esperons et poingnent aus Turs por eus requerre aus glaives et aus espées; mès li Tur se departirent tuit, si que cil ne troverent où ferir, car li Tur les esquivoient. Quant nostre gent se furent ralié et reserré, li archier revenoient tantost sur eus et trop leur faisoient grant domage. Einsi avenoit à nos genz de touz leur poindres. Cil qui avoient leur targes et leur escuz, les haubers et les heaumes, se pooient mieux garantir : la gent desarmée, s'il ne se botoient entre les chevaus, estoient mort ou navré. Bien en i ot ocis des noz que à pié que à cheval .II. mille. Là fu ocis uns trop vaillanz joenes hons, preuz et hardiz, qui mout l'avoit bien fet le jor, Guillaumes li fils au Marquis, frere estoit Tancré. Feruz fu d'une saiete et morut iluec [2]. Uns autres chevaliers i fu ausi ocis de saiete, bons chevaliers, forz et delivres, qui avoit non Roberz de Paris : cil refu morz par sa proesce. Tancrés, qui estoit si hardis et si seurs, fesoit merveilles d'armes et s'abandonoit si com il ne prisast riens sa vie. Buiemonz le vit; tant desrompi la presse que il vint à lui, il le prist par le freing si l'enmena hors, et le trest arrières. Li Tur virent nostre gent blecíée et esbaubie, si pendirent les ars aus senestres braz desouz les roeles [3]; puis leur corurent sus aus maces et aus espées, si que il les firent reuser maugré eus jusque sur le hernois : iluec se tindrent et se garantissoient du roseroi [3] et des charretes. [Mout se defendoient vigueureusement et soufroient cele grant plenté de Turs qui deschargeoient sur eus les unes routes après les autres.]

XV. — Hristiyanların bu savaşta nasıl büyük bir felaket yaşadığı.

Türklerin ordusu bizimkilerin üzerine saldırdığında, boruların, davulların, insan ve at çığlıklarının gürültüsü o kadar büyüktü ki kimse birbirini duyamıyordu ve bunu işitmek son derece ürkütücüydü. İlk saldırıda Türkler bizimkilerin üzerine öyle yoğun bir şekilde ok yağdırdılar ki ne yağmur ne de dolu bundan daha büyük bir karanlık oluşturabilirdi; öyle ki halkımızdan pek çoğu yaralandı. Öncü birlik sadaklarını boşaltıp bütün oklarını attıktan sonra, daha da fazla okçuya sahip olan ikinci birlik arkadan geldi ve insanın inanamayacağı kadar yoğun bir şekilde ok atmaya başladılar. Şövalyelerimiz atlarını kaybettiklerini, kendilerinin de çoğunlukla bu oklar yüzünden yaralandıklarını gördüler; bunun üzerine mahmuzları çakıp kılıç ve palalarla Türklerin üzerine atılmak için ileri atıldılar; lakin Türkler tamamen dağıldılar, öyle ki vuracak kimse bulamadılar, çünkü Türkler sürekli kaçıp sıyrılıyorlardı. Halkımız yeniden toparlanıp sıkılaştığında, okçular hemen üzerlerine

geri dönüyor ve onlara çok büyük zararlar veriyorlardı. At sürdükleri her an halkımızın başına gelen şey bu oluyordu. Kalkanları, siperleri, zırhları ve miğferleri olanlar kendilerini daha iyi koruyabiliyorlardı; zırhsız olanlar ise atların arasına sığınmadıkları takdirde ya ölüyor ya da yaralanıyordu. Hem yaya hem de atlı olarak bizden ölenlerin sayısı on bin kadardı.
O gün o savaşta çok şey başarmış olan, son derece cesur ve gözü pek ulu bir genç, Markiz'in oğlu ve Tancred'in kardeşi Guillaume orada öldürüldü. Bir okla vurulmuş ve oracıkta can vermişti. Güçlü, çevik ve iyi bir şövalye olup Parisli Robert (Roberz de Paris) olarak bilinen bir başka şövalye de okla vurularak öldürüldü; bu kişi kahramanlığı sayesinde ölmüştü. O kadar cesur ve gözü pek olan Tancred ise, hayatını hiç umursamıyormuş gibi savaşta harikalar yaratıyor ve kendini tehlikeye atıyordu. Boamondo bunu gördü; kalabalığı öyle bir şiddetle yarıp yanına geldi ki onu dizgininden yakaladığı gibi dışarı çekti ve geriye doğru sürükledi. Türkler halkımızın yaralı ve şaşkın durumda olduğunu gördüler, bunun üzerine yaylarını sol kollarına, kalkanların altına astılar; ardından mızrak ve kılıçlarla üzerlerine koşarak onları, istemedikleri halde vagonların bulunduğu yere kadar geri püskürttüler. Orada tutunup kamışlıktan ve arabalardan kendilerini korudular. [Arka arkaya üzerlerine ok yağdıran bu çok sayıdaki Türke karşı son derece güçlü bir şekilde direniyor ve büyük bir kahramanlık sergiliyorlardı.]

XVI. — Coment li Crestien gaaignerent grant avoir dedenz les tentes Soliman.

Nostre baron, li dux Godefroiz et li autre, orent oie la novele que la compaignie Buiemont estoit à tel meschief; si se hasterent mout, et ensemble vinrent li Dux et si dui frere, Baudoins et Eustaces, et li cuens Raimons et Hues li maines et assez autres barons. La gent à pié et cil qui estoient mal monté[1] lessierent, por garder les heberges : il se mistrent à la voie, et furent bien .xl. mille à hauberz et à chevaus. Quant il aprochierent, et la gent Buiemont qui estoient si au desouz oirent les trompes et l'effroi de ceus qui venoient, si leur revint touz li cuers et furent tuit rafreschi. Lors se ferirent en leur anemis et s'abandonerent com cil qui riens nes doutoient et le comencierent tres bien à fere. Li bons evesques du Pui amonestoit[2] et reconfortoit les Barons et les Chevaliers; mout les semonoit bel de vengier le sanc des crestiens que li anemi de la foi avoient iluec espandu. Ne demora mie que li baron qui venoient se ferirent emmi les Turs si vigueureusement que il sembloit à chascun que l'en s'atendist à lui de toute la besoigne. Tant en ocistrent et abatirent en leur venue que li autre ne les oserent atendre; ainz se mistrent à la voie et se desconfirent mout ledement. Li nostre les suivirent et chacierent bien .iiii. milles, ociant quanque il aconsuivoient. De noz prisons troverent pluseurs que li Tur enmenoient, si les delivrerent; puis alerent aus tentes Soliman; là troverent si grant plenté de richeces, de viandes, d'aumaille, de chameus et d'asnes et de chevaus, robes, vesselemente, paveillons de diverses coleurs et d'estranges façons, qu'il n'i ot celui qui riches ne fust: car bien poez savoir que à deus cens mille chevauchéeurs que Solimanz avoit[3] covenoit mout grant plenté de heberges et d'autres hernois. Li nostre s'en revindrent en leur tentes à grant joie et à grant enneur. Bien perdismes en cele bataille de nostre gent à pié quatre mille; de ceus à cheval en i ot pou de mors. Des Turs en trova l'en mors trois mille, desquels il i avoit assez de granz homes. Cele bataille dura dez eure de prime jusqu'après none, et mout sovent en orent li nostre le peior; car, si com je vos ai dit, Solimanz en avoit .ii.[c] mille, des noz n'i avoit que cinquante mille à cheval, quant il furent tuit assemblé. Quant Nostre Sires ot einsi donnée cele victoire à sa gent, il se reposerent en ces biaus leus où leur tentes estoient, .iii. jorz : leur chevaus rafreschirent; des armes et de l'autre gaaing que il avoient fet s'apareillierent et atornerent mout bien ceus qui n'estoient mie bien armé. Mout le firent bien en cele bataille et grant pris en orent et auront à touz jorz Baudoins de Borc, Thomas de Fere, Renaus de Beauvais, Gales de Chaumont, Gasces de Bediers, Girarz de Cherisi[4]. Lors fu accordé entre les Barons et crié par l'ost que nus ne chevauchast mès par soi, sans congié des chevetaines[5].

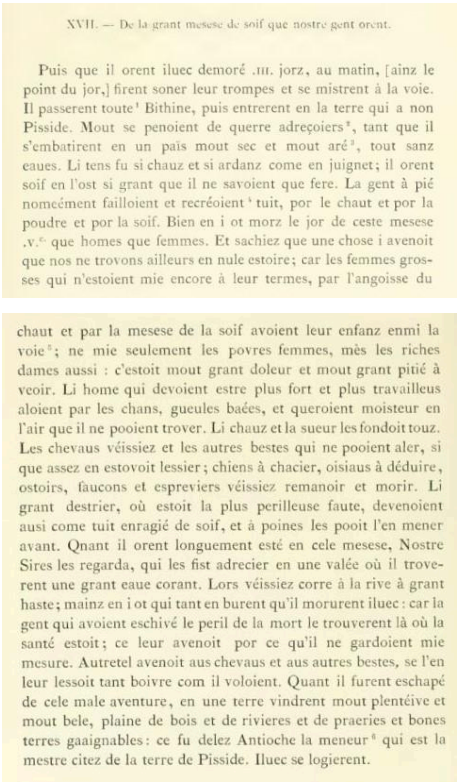
XVI. — Hristiyanların Soliman'ın (I. Kılıç Arslan'ın) çadırlarında büyük bir servet ele geçirmesi.

Baronumuz Dük Godefroi ve diğerleri, Boamondo'nun (Bohemund'un) birliğinin çok zor durumda olduğu haberini aldıklarında aceleyle yola koyuldular; Dük ve iki kardeşi

Baudouin ile Eustace, Kont Raimon (Toulouse Kontu), Maine'li Huon ve pek çok diğer baron hep birlikte geldiler. Yaya olanlar ve binekleri zayıf düşenler konak yerlerini korumak için geride kaldılar; zırhlı ve atlı olan on bir bin kişi ise yola koyuldu. Zor durumda olan Boamondo'nun (Bohemund'un) halkı yaklaştıklarını, gelenlerin borularını ve yarattığı paniği duyduklarında yürekleri yeniden yerine geldi ve tamamen tazelendiler. Ardından düşmanlarının üzerine saldırdılar, hiçbir şeyden korkmayan insanlar gibi kendilerini öne attılar ve son derece güçlü bir şekilde çarpışmaya başladılar. Le Puy Piskoposu baronları ve şövalyeleri cesaretlendiriyor ve güçlendiriyordu; inancın düşmanlarının o güne dek akıttığı Hristiyan kanının intikamını almalarını onlara güzelce hatırlatıyordu.
Gelen baronlar çok geçmeden Türklerin arasına öyle bir güçle daldılar ki herkes işin bütün yükünün kendi omuzlarında olduğunu sandı. Gelişleri sırasında o kadar çok kişiyi öldürüp devirdiler ki diğerleri beklemeye cesaret edemedi; yola koyulup son derece perişan bir halde bozguna uğradılar. Bizimkiler onları takip edip dört mil boyunca önlerine çıkan herkesi öldürerek kovaladılar. Türklerin yanında esir tuttuğu pek çok kişiyi bulup serbest bıraktılar; ardından Soliman'ın (I. Kılıç Arslan'ın) çadırlarına gittiler. Orada o kadar çok servet, et, sığır, deve, eşek, at, kıyafet, kap kacak, çeşitli renklerde ve garip biçimlerde çadırlar buldular ki zenginleşmeyen hiç kimse kalmadı; çünkü Soliman'ın (I. Kılıç Arslan'ın) sahip olduğu iki yüz bin süvariye çok büyük miktarda çadır ve diğer ekipmanların gerekmiş olduğu gayet iyi bilinebilir. Halkımız büyük bir sevinç ve onurla kendi çadırlarına geri döndü. Bu savaşta yaya olan halkımızdan dört bin kişi kaybettik; atlı olanlardan ise çok az ölen oldu. Türklerden ise aralarında pek çok ulu kişinin bulunduğu üç bin kişi ölü olarak bulundu. Bu savaş kuşluk vaktinden ikindi sonrasına kadar sürdü ve halkımız sık sık dezavantajlı duruma düştü; çünkü size söylediğim gibi, Soliman'ın (I. Kılıç Arslan'ın) iki yüz bin süvarisi varken, tamamen bir araya geldiklerinde bizimkilerin atlı sayısı elli binden ibaretti. Rabbimiz bu zaferi kendi halkına bağışladıktan sonra, çadırlarının bulunduğu bu güzel yerlerde üç gün boyunca dinlendiler; atlarını dinlendirdiler; ele geçirdikleri silahları ve diğer ganimetleri düzenleyip iyi durumda olmayanları onardılar. Bu savaşta fevkalade işler yapan ve her zaman büyük övgü hak edecek olan kişiler şunlardı: Borçlu Baudouin (Baudoin de Borc), Fere'li Thomas, Beauvais'li Renaut, Chaumont'lu Gales, Bèziers'li Gasces, Cherisi'li Girarz. Ardından baronlar arasında şu karar alındı ve ordu içinde tellallar bağırtılarak kimsenin komutanların izni olmadan tek başına hareket etmemesi duyuruldu.

Antakya Şarkısı

Surlar ve dağlar baskı altında kalmadıkça,
Macar şövalye teknenin yapısını yıkıp yok ediyor,
Hükümranlıklarının sevinci onlara çok gerek olur,
Kendisinde bolca bulunan keserler ve sivri uçlu aletler,
Çünkü onlar bükülür, elbiseleri yere atılmıştır,
Bizim Türk(?) şövalyeler oraya altın taşıdılar,
Limanlarda, kalkanlarda ve altın yaldızlı başlıklarda,
Biri pazarcıya vurduğunda bütün kazancını geri öder.

XVII. — De la grant mesese de soif que nostre gent orent.

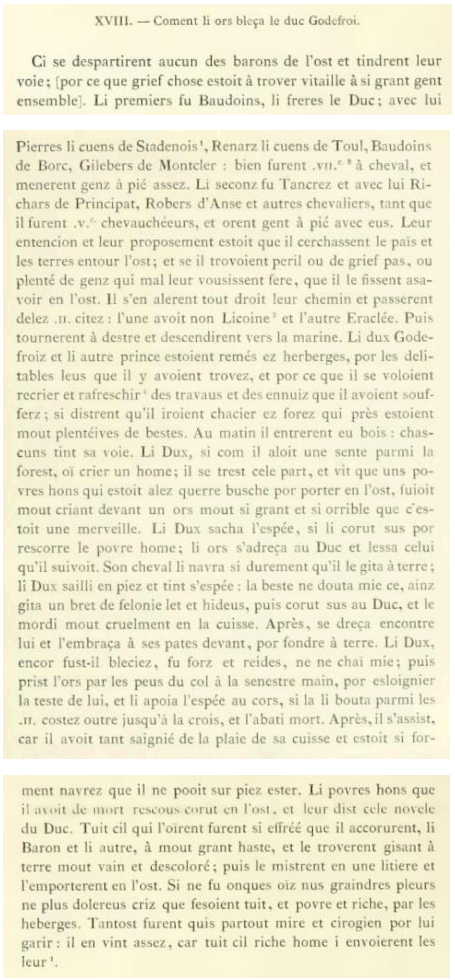
Puis que il orent iluec demoré .III. jorz, au matin, [aïnz le point du jor,] firent soner leur trompes et se mistrent à la voie. Il passerent toute[1] Bithine, puis entrerent en la terre qui a non Pisside. Mout se penoient de querre adreçoiers[2], tant que il s'embatirent en un païs mout sec et mout aré[3], tout sanz eaues. Li tens fu si chauz et si ardanz come en juignet; il orent soif en l'ost si grant que il ne savoient que fere. La gent à pié nomeément failloient et recréoient[4] tuit, por le chaut et por la poudre et por la soif. Bien en i ot morz le jor de ceste mesese .v.[c] que homes que femmes. Et sachiez que une chose i avenoit que nos ne trovons ailleurs en nule estoire; car les femmes grosses qui n'estoient mie encore à leur termes, par l'angoisse du

chaut et par la mesese de la soif avoient leur enfanz enmi la voie[5]; ne mie seulement les povres femmes, mès les riches dames aussi : c'estoit mout grant doleur et mout grant pitié à veoir. Li home qui devoient estre plus fort et plus travailleus aloient par les chans, gueules baées, et queroient moisteur en l'air que il ne pooient trover. Li chauz et la sueur les fondoit touz. Les chevaus véissiez et les autres bestes qui ne pooient aler, si que assez en estovoit lessier; chiens à chacier, oisiaus à déduire, ostoirs, faucons et espreviers véissiez remanoir et morir. Li grant destrier, où estoit la plus perilleuse faute, devenoient ausi come tuit enragié de soif, et à poines les pooit l'en mener avant. Qnant il orent longuement esté en cele mesese, Nostre Sires les regarda, qui les fist adrecier en une valée où il troverent une grant eaue corant. Lors véissiez corre à la rive à grant haste; mainz en i ot qui tant en burent qu'il morurent iluec : car la gent qui avoient eschivé le peril de la mort le trouverent là où la santé estoit; ce leur avenoit por ce qu'il ne gardoient mie mesure. Autretel avenoit aus chevaus et aus autres bestes, se l'en leur lessoit tant boivre com il voloient. Quant il furent eschapé de cele male aventure, en une terre vindrent mout plentéive et mout bele, plaine de bois et de rivieres et de praeries et bones terres gaaignables : ce fu delez Antioche la meneur[6] qui est la mestre citez de la terre de Pisside. Iluec se logierent.

XVII. — Halkımızın çektiği büyük susuzluk sıkıntısı üzerine.

Orada üç gün kaldıktan sonra, sabahleyin [gün ağarmadan önce] borularını çaldırıp yola koyuldular. Bütün Bithynia'yı (Bitinya'yı) geçip Pisside (Pisidya) adı verilen ülkeye girdiler. En kısa yolları bulmak için büyük bir çaba sarf ettiler, nihayetinde ortalıkta hiç su bulamayan, son derece kurak ve susuz bir araziye düştüler. Hava Temmuz ayı gibi çok sıcak ve kavurucuydu; ordugâhtakiler o kadar büyük bir susuzluk çekiyorlardı ki ne yapacaklarını bilemiyorlardı. Özellikle yaya askerler sıcak, toz ve susuzluk yüzünden güçten düşüp yere seriliyorlardı. Bu susuzluk sıkıntısının yaşandığı günde, aralarında hem erkeklerin hem de kadınların bulunduğu beş yüz kişi öldü. Şunu da bilmelisiniz ki başka hiçbir tarihte bulamayacağımız şöyle bir olay gerçekleşti: Vakti henüz gelmemiş olan hamile kadınlar, sıcağın verdiği ıstırap ve susuzluk sıkıntısı yüzünden yollarda çocuklarını düşürüyorlardı; üstelik bu sadece yoksul kadınların değil, zengin soylu hanımların da başına geliyordu: Görmesi son derece acı ve yürek sızlatıcı bir manzaraydı. En güçlü ve dayanıklı olması gereken erkekler bile ağızları bir karış açık bir şekilde yürüyor, havadan bulamadıkları nemi arıyorlardı. Sıcak ve ter hepsini eritip bitiriyordu. Yürüyemeyen atları ve diğer hayvanları geride bırakmak zorunda kaldıklarını görürdünüz; av köpeklerini, eğlence kuşlarını, çakırkuşlarını, doğanları ve atmacaları olduğu yerde bırakıp öldüklerini görürdünüz. En büyük tehlikenin yaşandığı iri savaş atları da susuzluktan adeta kuduz bir hâle geliyor ve onları ileri sürmek neredeyse imkânsız oluyordu. Uzun süre bu sıkıntıyı çektikten sonra, Rabbimiz onlara merhamet edip bir vadiden geçmelerini sağladı; orada bolca akan büyük bir su buldular. Bunun üzerine büyük bir aceleyle kıyıya koşuşturdular; öyle ki birçoğu o kadar çok su içti ki oracıkta can verdi: Çünkü ölüm tehlikesinden kurtulanlar, ölçüyü kaçırdıkları için sağlığa kavuştukları yerde can veriyorlardı. Aynı durum, diledikleri kadar su içmelerine izin verilen atlar ve diğer

hayvanlar için de geçerliydi. Bu kötü maceradan kurtulduktan sonra, bol sulu, son derece güzel, ormanlar, nehirler, çayırlar ve verimli tarım arazileriyle dolu bir diyara geldiler; burası Pisidya bölgesinin başkenti olan Pisidya'nın Antioche'unun (Yalvaç / Antakya-i Pisidya) yanındaydı. Orada konakladılar.

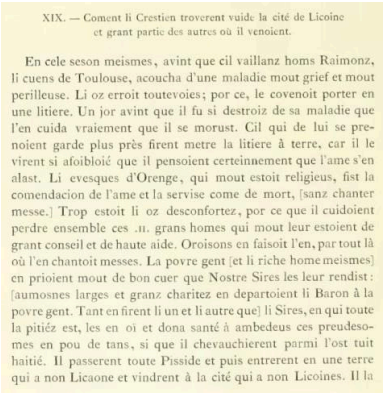
XVIII. — Coment li ors bleça le duc Godefroi.

Ci se despartirent aucun des barons de l'ost et tindrent leur voie; [por ce que grief chose estoit à trover vitaille à si grant gent ensemble]. Li premiers fu Baudoins, li freres le Duc; avec lui Pierres li cuens de Stadenois[1], Renarz li cuens de Toul, Baudoins de Borc, Gilebers de Montcler : bien furent .vii.[c] à cheval, et menerent genz à pié assez. Li seconz fu Tancrez et avec lui Richars de Principat, Robers d'Anse et autres chevaliers, tant que il furent .v.[c] chevauchéeurs, et orent gent à pié avec eus. Leur entencion et leur proposement estoit que il cerchassent le païs et les terres entour l'ost; et se il trovoient peril ou de grief pas, ou plenté de genz qui mal leur vousissent fere, que il le fissent asavoir en l'ost. Il s'en alerent tout droit leur chemin et passerent delez .ii. citez : l'une avoit non Licoine[3] et l'autre Eraclée. Puis tournerent à destre et descendirent vers la marine. Li dux Godefroiz et li autre prince estoient remés ez herberges, por les delitables leus que il y avoient trovez, et por ce que il se voloient recrier et rafreschir[4] des travaus et des ennuiz que il avoient soufferz; si distrent qu'il iroient chacier ez forez qui près estoient mout plentéives de bestes. Au matin il entrerent eu bois : chascuns tint sa voie. Li Dux, si com il aloit une sente parmi la forest, oï crier un home; il se trest cele part, et vit que uns povres hons qui estoit alez querre busche por porter en l'ost, fuioit mout criant devant un ors mout si grant et si orrible que c'estoit une merveille. Li Dux sacha l'espée, si li corut sus por rescorre le povre home; li ors s'adreça au Duc et lessa celui qu'il suivoit. Son cheval li navra si durement qu'il le gita à terre; li Dux sailli en piez et tint s'espée : la beste ne douta mie ce, ainz gita un bret de felonie let et hideus, puis corut sus au Duc, et le mordi mout cruelment en la cuisse. Après, se dreça encontre lui et l'embraça à ses pates devant, por fondre à terre. Li Dux, encor fust-il bleciez, fu forz et reides, ne ne chaï mie; puis prist l'ors par les peus du col à la senestre main, por esloignier la teste de lui, et li apoia l'espée au cors, si la li bouta parmi les .ii. costez outre jusqu'à la crois, et l'abati mort. Après, il s'assist, car il avoit tant saignié de la plaie de sa cuisse et estoit si formenent navrez que il ne pooit sur piez ester. Li povres hons que il avoit de mort rescous corut en l'ost, et leur dist cele novele du Duc. Tuit cil qui l'oïrent furent si effréé que il accoururent, li Baron et li autre, à mout grant haste, et le troverent gisant à terre mout vain et descoloré; puis le mistrent en une litiere et l'emporterent en l'ost. Si ne fu onques oïz nus graindres pleurs ne plus dolereus criz que fesoient tuit, et povre et riche, par les heberges. Tantost furent quis partout mire et cirogien por lui garir : il en vint assez, car tuit cil riche home i envoierent les leur[1].

XVIII. — Ayının Dük Godefroi'yi nasıl yaraladığı.

O sırada bazı baronlar ordugâhtan ayrılıp yollarına devam ettiler; [çünkü bu kadar kalabalık bir halkın bir arada erzak bulması son derece güç bir işti]. Bunların ilki Dük'ün kardeşi Baudouin (Baudouin de Boulogne), Stade Kontu Pierre (Pierre de Stade), Toul Kontu Renard (Renard de Toul), Baudouin de Borc ve Montcler'li Gilebert idi; yanlarında yaya askerlerle birlikte bine yakın atlı bulunuyordu. İkincisi ise Tancred, Principat'lı Richard, Anse'lı Robert ve diğer şövalyelerdi; onların da yanında atlı ve yaya askerler vardı. Niyetleri ve planları ordugâhın etrafındaki ülkeyi ve topraklama keşfetmek; eğer herhangi bir tehlike, zor geçit veya kendilerine kötülük yapmak isteyen kalabalık insan grupları görürlerse bunu ordugâha bildirmekti. Doğruca yollarında ilerleyip iki şehrin yanından geçtiler: Biri Licoine (Laodikeia / Denizli), diğeri ise Eraclee (Ereğli) adını taşıyordu. Sonra sağa dönerek deniz kıyısına doğru indiler. Dük Godefroi (Dük Godefroi de Bouillon) ve diğer prensler ise buldukları keyifli yerlerde konaklamışlar, çektikleri zahmetlerden ve sıkıntılardan dinlenip tazelenmek istedikleri için ordugâhta kalmışlardı; yakınlarda vahşi hayvanlar açısından son derece zengin olan ormanlarda avlanmaya gideceklerini söylediler.

Sabahleyin ormana girdiler, herkes kendi yoluna gitti. Dük, ormandaki patikalardan birinde ilerlerken bir insanın çığlığını işitti; hemen o tarafa yöneldi ve ordugâh için odun toplamak üzere gitmiş olan yoksul bir adamın, mucizevi büyüklükte ve korkunç bir ayının önünden korku içinde çığlık atarak kaçtığını gördü. Dük kılıcını çektiği gibi yoksul adamı kurtarmak için ayının üzerine atıldı; ayı adamı bırakıp Dük'e yöneldi. Atını öylesine sert bir darbeyle yaraladı ki hayvan yere kapaklandı; Dük hemen ayağa fırlayıp kılıcını elinde tuttu. Canavar bundan hiç korkmadı, aksine son derece vahşi ve korkunç bir hırıltı çıkararak doğrudan Dük'ün üzerine saldırdı ve bütünüyle gaddarca bir şekilde uyluğundan ısırdı. Ardından dikilip ön patileriyle onu kucaklayarak yere yıkmaya çalıştı. Dük yaralanmış olmasına rağmen son derece güçlü ve sertti, kesinlikle yere düşmedi. Sol elşeyle ayının boyun tüylerinden kavrayarak başını kendinden uzaklaştırdı, kılıcını hayvanın gövdesine dayadı ve iki kaburgasının arasından kalbine kadar saplayarak onu ölü olarak yere serdi. Ardından yere oturdu; çünkü uyluğundaki yarasından o kadar çok kan akmıştı ve öyle şiddetli yaralanmıştı ki ayakta duramıyordu. Hayatını ölümden kurtardığı yoksul adam hemen ordugâha koştu ve Dük'ün başına gelenleri onlara haber verdi. Bunu duyan baronlar ve diğer herkes o kadar çok korktular ki büyük bir aceleyle koştular ve Dük'ü yerde solgun ve rengi atmış bir halde yatarken buldular; hemen bir sedyeye koyup ordugâha taşıdılar. Ordugâhta zengin fakir herkesin çıkardığı kadar büyük bir ağlama ve acı dolu bir çığlık daha önce hiç duyulmamıştı. Onu iyileştirmek için derhal her yerde hekimler ve cerrahlar arandı; zengin soyluların hepsi kendi hekimlerini gönderdiği için epeyce hekim geldi.

XIX. — Coment li Crestien troverent vuide la cité de Licoine et grant partie des autres où il venoient.

En cele seson meismes, avint que cil vaillanz homs Raimonz, li cuens de Toulouse, acoucha d'une maladie mout grief et mout perilleuse. Li oz erroit toutevoies; por ce, le covenoit porter en une litiere. Un jor avint que il fu si destroiz de sa maladie que l'en cuida vraiement que il se morust. Cil qui de lui se prenoient garde plus près firent metre la litiere à terre, car il le virent si afoibloié que il pensoient certeinnement que l'ame s'en alast. Li evesques d'Orenge, qui mout estoit religieus, fist la comendacion de l'ame et la servise come de mort, [sanz chanter messe.] Trop estoit li oz desconfortez, por ce que il cuidoient perdre ensemble ces .II. grans homes qui mout leur estoient de grant conseil et de haute aide. Oroisons en faisoit l'en, par tout là où l'en chantoit messes. La povre gent [et li riche home meismes] en prioient mout de bon cuer que Nostre Sires les leur rendist: [aumosnes larges et granz charitez en departoient li Baron à la povre gent. Tant en firent li un et li autre que] li Sires, en qui toute la pitiéz est, les en oï et dona santé à ambedeus ces preudesomes en pou de tans, si que il chevauchierent parmi l'ost tuit haitié. Il passerent toute Pisside et puis entrerent en une terre qui a non Licaone et vindrent à la cité qui a non Licoines. Il la troverent toute vuide; si en soufrirent grant mesese de viandes; car li Tur qui avoient oie la novele de nostre gent ne se fioient en nules forteresces que il eussent, ainz vuidoient tout, et fuioient aus forez et aus montaignes : femmes et enfanz, chevaus et bestes et vitailles, tout enmenoient. En ce estoit leur grans esperance que nostre gent s'en alassent tost outre, por ce que il ne trovassent nul bien en la terre : et sans faille ainsi le firent-il, car il se hasterent mout de trespasser ce pais. Il vindrent à Eraclée[1], puis alerent à une cité qui a non Marase : iluec se logierent et sejornerent .III. jorz. Baudoins, li freres le Duc, qui s'estoit partiz de l'ost, avoit à ses .II. freres lessié sa femme : ele fu iluec morte de maladie. Mout estoit haute dame d'Engleterre, preuz et sage et bonne femme, Gutuere[3] avoit non; mout l'enterrerent ennorablement en ce leu.

XIX. — Licoine şehrinin ve geçilen diğer yerlerin nasıl tamamen boş bulunmuş olduğu.

Aynı dönemde, o soylu ve ulu kişi Toulouse Kontu Raimon (Raimond de Saint-Gilles) son derece ağır ve tehlikeli bir hastalığa yakalandı. Ordu ilerlemeye devam ettiği için onu bir sedyede taşıyorlardı; nitekim bir gün hastalığı o kadar şiddetlendi ki artık

öleceğine kesin gözüyle bakıldı. Onunla yakından ilgilenenler, ruhunu teslim edeceğini düşünerek sedyeyi yere indirdiler. Oldukça dindar biri olan Orange Piskoposu, cenaze ayinini ve dualarını [ayın yapılmaksızın] gerçekleştirdi. Ordu, en büyük danışmanlarından ve büyük destekçilerinden biri olan bu iki ulu kişiyi aynı anda kaybetmek üzere olduklarını düşünerek büyük bir umutsuzluğa kapıldı. Her yerde ayinler düzenleniyor, dualar ediliyordu. Fakir halk [ve hatta zenginler bile] Tanrı'nın onları kendilerine bağışlaması için yürekten yakarıyor; baronlar yoksullara büyük sadakalar ve hayırlar dağıtıyordu. Her iki tarafın da gösterdiği bu çabalar sonucunda, merhamet sahibi olan Rab dualarını duydu ve kısa süre içinde her iki soylu insana da şifa vererek yeniden sapasağlam bir şekilde ordunun arasında at sürmelerini sağladı.

Pisidya'yı tamamen geçtikten sonra Likaonya adı verilen ülkeye giren Haçlılar, Licoine (Konya) adlı şehre vardılar. Burayı tamamen boş buldular ve erzak sıkıntısıyla karşı karşıya kaldılar. Çünkü ordunun geliş haberini alan Türkler hiçbir kaleye güvenmiyor, her şeyi boşaltıp kadınlarını, çocuklarını, atlarını, hayvanlarını ve erzaklarını alarak ormanlara ve dağlara kaçıyorlardı. En büyük umutları, Haçlıların bu topraklarda hiçbir şey bulamayarak hızla geçip gitmesiydi; gerçekten de öyle yaptılar ve bu bölgeyi hızla geçmek için acele ettiler. Ereğli'ye vardılar, ardından Marase adı verilen bir şehre gidip orada üç gün konakladılar. Ordugâhtan daha önce ayrılmış olan Dük'ün kardeşi Baudouin'in (Baudouin de Boulogne) yanına bıraktığı karısı orada hastalıktan öldü. İngiltere'den gelen, son derece soylu, cesur, bilge ve faziletli bir hanım olan Guiture adındaki bu kadın, o yerde büyük bir onurla defnedildi.

XX. — Du descord qui fu entre Tancré et Baudoin le frere le Duc.

Tancrez qui mout estoit sages et de grant cuer, chevauchoit par la terre einsi come querant aventures, tant que il vint en Cilice, à une cité qui a non Tarse. Icele terre de Cilice est uns des pais qui est en orient[1]. Devers solaus levant si li est Celesurie; devers ocident a une autre terre qui a non Ysaure; devers bise est la montaigne du Tor[2]; devers midi la mer. En cele terre a .II. granz citez qui sont archeveschiez; l'une a non Tarse dont j'ai parlé avant; iluec fu nez messires sainz Pous li apostres; l'autre a non Anavarze[3], et a, chascune, autres citez desouz lui[4]. Tarse, cele cité, fonda uns des filz Javen qui fu filz Japhet le filz Noé, et ot non Tarsis. Nequedent, Solins dist que Perseus la fonda[5]. Mès bien puet estre que li uns la fist et li autres l'amenda. Tancrez assist cele cité, et à ce mena ceus dedenz, que par menaces que par beles paroles, que il la li rendirent en une maniere. Il mistrent sa baniere sur la plus haute tour de la ville et il leur créanta que il les garderoit de domage, ne nul ne giteroit de sa meson ne de la seue chose, jusque à la venue de l'ost : lors il rendroient la ville sanz nul contenz à Buiemont. Einsi fu la parole entr'eus acordée. En cele cité, et près einsi estoit par toute la terre, il i avoit Crestiens, Ermins et Greus. Mès ez forteresces estoient Tur qui s'entremetoient d'armes et avoient la seignorie sur ices genz, né ne soufroient que il s'entremeissent de rien fors de gaaigner les terres, et de marchéandise. Baudoins, li freres le Duc, et sa gent que il menoit avec lui s'estoient embatu en unes terres gastes où il avoient eu granz soufretes de viandes : puis errerent tant que il monterent en une haute montaigne[6] dont il porent véoir toute la terre de Cilice et les citez jusques en la mer. Il virent Tarse près d'eus et connurent les paveillons et les tentes entour, et cuiderent que ce fussent li Tur qui eussent assise la cité. Il descendirent tuit ensemble ez plains aval, por savoir queus genz ce estoient et por enquerre l'estre du pais. Cil qui estoient en l'angarde devers Tancré virent ces genz armées aprochier, et le firent savoir à leur seigneur. Cil cuidoit certeinnement que ce fussent Tur qui venissent secorre cele ville, et fist armer sa gent et metre en conroi; puis issirent hors, les banieres levées[7]. Mès quant il aprouchierent et entreconnurent leur armes deçà et delà, il abatirent leur hiaumes et se corurent entracoler et fere mout grant joie; puis vindrent à la cité[8]. Tancrés heberja Baudoin mout bel et mout richement; car il avoit grant plenté de viandes, [dont cil et sa gent avoient grant mestier.]

XX. — Tancred ile Dük'ün kardeşi Baudouin arasında çıkan anlaşmazlık üzerine.

Son derece bilge ve yüce gönüllü olan Tancred, maceralar arıyormuş gibi topraklar boyunca at sürerek Kilikya'ya (Çukurova), Tarse (Tarsus) adı verilen bir şehre vardı. Kilikya toprakları doğuda yer alan bölgelerden biridir. Gün doğumuna bakan yönünde İtorya (Çöllük Suriye / Celesuriye); batıya bakan yönünde İsaura adını taşıyan başka bir toprak parçası; kuzeye bakan yönünde Tor (Toros) dağları; güneye bakan yönünde ise deniz bulunmaktadır. Bu ülkede başpiskoposluk merkezi olan iki büyük şehir vardır: Bunlardan biri daha önce bahsettiğim, havari Aziz Pavlus'un doğduğu Tarse'dir (Tarsus); diğeri ise Anavarze adını taşır ve her birinin altında başka şehirler bulunur. Tarsus şehrini, Nuh'un oğlu Yafet'in oğlu olan Javan'ın oğullarından biri kurmuş ve buraya Tarsis adını vermiştir. Ne var ki Solinus burayı Perseus'un kurduğunu söyler; muhtemelen biri şehri kurmuş, diğeri ise imar edip geliştirmiştir. Tancred bu şehri kuşattı ve hem tehditlerle hem de güzel sözlerle içeridekileri öyle bir duruma getirdi ki şehri belli bir şartla kendisine teslim ettiler. Şehrin en yüksek kulesine kendi sancağını diktiler; Tancred ise ordu gelene kadar hiç kimsenin evine ya da malına zarar verilmeyeceğine, ardından şehrin hiçbir anlaşmazlığa mahal vermeden Bohemund'a teslim edileceğine dair onlara söz verdi.

Bu şehirde ve civardaki tüm topraklarda Hristiyanlar, Ermeniler ve Rumlar yaşıyordu. Lakin kalelerde, silah işleriyle meşgul olan ve bu halklar üzerinde egemenlik kuran Türkler bulunuyordu; ancak onların toprakları ele geçirmek ve ticaret yapmak dışında başka bir işle uğraşmalarına izin vermiyorlardı. Dük'ün kardeşi Baudouin ve beraberindeki adamlar, erzak sıkıntısının büyük olduğu çorak arazilere saplanıp kalmışlardı. Uzun süre dolaştıktan sonra yüksek bir dağa çıktılar; oradan tüm Kilikya topraklarını ve denize kadar uzanan şehirleri gördüler. Tarsus'un yakınlarında olduğunu fark ettiler, çevredeki çadırları ve konaklama yerlerini görünce bunların şehri kuşatan Türkler olduğunu sandılar. Kim olduklarını öğrenmek ve ülkenin durumunu soruşturmak için hepsi birlikte aşağıya, ovalara doğru indiler. Tancred'in öncülüğünde yer alan birlikler bu silahlı adamların yaklaştığını gördüler ve durumu komutanlarına bildirdiler. Tancred kesinlikle bu kişilerin şehri kurtarmaya gelen Türkler olduğunu düşünerek askerlerini silahlandırdı, düzene soktu ve sancağını açarak dışarı çıktı. Lakin birbirlerine yaklaşıp karşı taraftakilerin zırhlarını ve armalarını tanıdıklarında miğferlerini indirip kucaklaştılar, büyük bir sevinç yaşadılar ve ardından şehre doğru hareket ettiler. Tancred, [kendisi ile halkının büyük bir ihtiyacı olan] bol miktardaki erzak sayesinde Baudouin'i son derece güzel ve zengin bir şekilde ağırladı.

1. Şiir (Chanson d'Antioche, III. v. 11):

Surlar ve dağlar baskı altında kalmadıkça,
Macar şövalye teknenin yapısını yıkıp yok ediyor,
Hükümranlıklarının sevinci onlara çok gerek olur,
Kendisinde bolca bulunan keserler ve sivri uçlu aletler,
Çünkü onlar bükülür, elbiseleri yere atılmıştır,

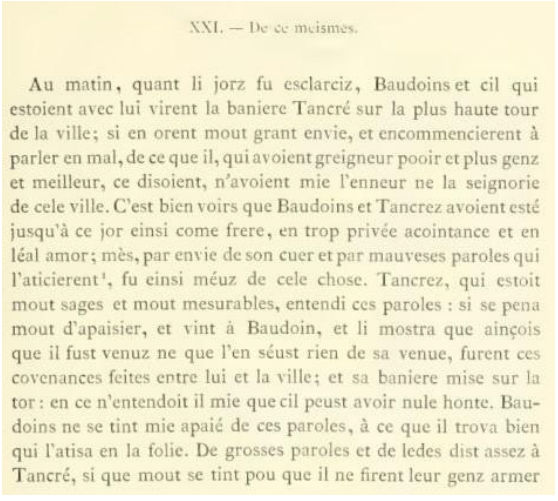
Bizim şövalyeler oraya altın taşıdılar,
Limanlarda, kalkanlarda ve altın yaldızlı başlıklarda,
Biri pazarcıya vurduğunda bütün kazancını geri öder.

2. Şiir (Chanson d'Antioche, III. v. 18):

Ve Tancred onlara şöyle dedi: "Memnuniyetle, güzel dostlarım,
Elimizde ne varsa onu sizinle paylaşıyoruz."
Baudouin bunu gördüğünde son derece sevinir;
İzin alındığı sırada kendisine söylemiş ve ricada bulunmuş olan,
Parlak yüzlü, güzel annesini hatırlar:
Elinde ne varsa cömertçe dağıtmasını tembihlemiştir.
Hepsini değerli şövalyelere cömertçe paylaştırır.

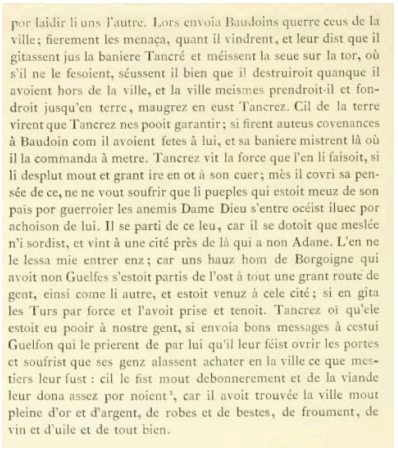
3. Şiir (L'indignation de Baudouin):

Ve Tancred dörtnala Fuerte'ye geldi,
Sancağını yukarısındaki kulenin üzerine dikti.
Baudouin bunu gördüğünde yüreği öfkeyle doldu.
O gün herkesin kınayacağı bir şey yaptı:
Ganimet üçe bölünmüştü;
Kendi sancağını altın işlemeli olarak oraya diktirdi.
Tancred bunu gördüğünde kanı beynine sıçradı:
Bir boru çaldırdı, hemen silahlandılar,
Baudouin'in üzerine yürüdü, eğer bunu ona tavsiye eden olmasaydı.
Marsron ona meydan okudu, bu yüzden olduğu yerde kaldı.
Ardından askerler dışarı çıktı, bir an bile durmadılar,
Düzen içinde ve sıralar halinde şehirden dışarı çıktılar,
Baudouin'i ve maiyetini orada bıraktılar.
Orta yola varana kadar hiç kimse durmadı.

XXI. — De ce meismes.

Au matin, quant li jorz fu esclarciz, Baudoins et cil qui estoient avec lui virent la baniere Tancré sur la plus haute tour de la ville; si en orent mout grant envie, et encommencierent à parler en mal, de ce que il, qui avoient greigneur pooir et plus genz et meilleur, ce disoient, n'avoient mie l'enneur ne la seignorie de cele ville. C'est bien voirs que Baudoins et Tancrez avoient esté jusqu'à ce jor einsi come frere, en trop privée acointance et en léal amor; mès, par envie de son cuer et par mauveses paroles qui l'aticierent[1], fu einsi méuz de cele chose. Tancrez, qui estoit mout sages et mout mesurables, entendi ces paroles : si se pena mout d'apaisier, et vint à Baudoin, et li mostra que ainçois que il fust venuz ne que l'en séust rien de sa venue, furent ces covenances feites entre lui et la ville; et sa baniere mise sur la tor : en ce n'entendoit il mie que cil peust avoir nule honte. Baudoins ne se tint mie apaié de ces paroles, à ce que il trova bien qui l'atisa en la folie. De grosses paroles et de ledes dist assez à Tancré, si que mout se tint pou que il ne firent leur genz armer

por laidir li uns l'autre. Lors envoia Baudoins querre ceus de la ville; fierement les menaça, quant il vindrent, et leur dist que il gitassent jus la baniere Tancré et méissent la seue sur la tor, où s'il ne le fesoient, séussent il bien que il destruiroit quanque il avoient hors de la ville, et la ville meismes prendroit-il et fondroit jusqu'en terre, maugrez en eust Tancrez. Cil de la terre virent que Tancrez nes pooit garantir; si firent auteus covenances à Baudoin com il avoient fetes à lui, et sa baniere mistrent là où il la commanda à metre. Tancrez vit la force que l'en li faisoit, si li desplut mout et grant ire en ot à son cuer; mès il covri sa pensée de ce, ne ne vout soufrir que li pueples qui estoit meuz de son pais por guerroier les anemis Dame Dieu s'entre océist iluec por achoison de lui. Il se parti de ce leu, car il se dotoit que meslée n'i sordist, et vint à une cité près de là qui a non Adane. L'en ne le lessa mie entrer enz; car uns hauz hom de Borgoigne qui avoit non Guelfes s'estoit partis de l'ost à tout une grant route de gent, einsi come li autre, et estoit venuz à cele cité; si en gita les Turs par force et l'avoit prise et tenoit. Tancrez oi qu'ele estoit eu pooir à nostre gent, si envoia bons messages à cestui Guelfon qui le prierent de par lui qu'il leur féist ovrir les portes et soufrist que ses genz alassent achater en la ville ce que mestiers leur fust : cil le fist mout debonnerement et de la viande leur dona assez por noient[1], car il avoit trouvée la ville mout pleine d'or et d'argent, de robes et de bestes, de froument, de vin et d'uile et de tout bien.

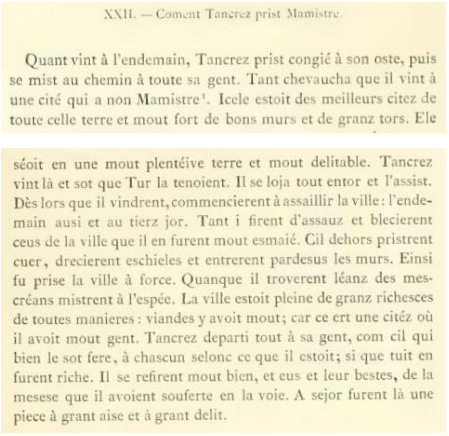
XXI. — Aynı konu hakkında.

Sabahleyin gün ağardığında, Baudouin ve beraberindekiler şehrin en yüksek kulesinde Tancred'in sancağını gördüler. Bunun üzerine büyük bir kıskançlığa kapıldılar ve kötü sözler söylemeye başladılar; daha büyük bir güce, daha kalabalık ve daha iyi bir orduya sahip olduklarını, dolayısıyla bu şehrin onurunun ve egemenliğinin kendilerine ait olması gerektiğini iddia ediyorlardı. Aslında o güne dek Baudouin ile Tancred kardeş gibi, pek yakın bir dostluk ve sadık bir sevgi içinde yaşamışlardı; lakin kalplerindeki kıskançlık ve onları kışkırtan kötü sözler yüzünden bu durum bozuldu. Son derece bilge ve ölçülü bir insan olan Tancred bu söylenenleri duyunca işleri yatıştırmaya büyük özen gösterdi. Baudouin'in yanına giderek, kendisi daha gelmeden ya da gelişi henüz bilinmezken şehirle bu anlaşmaların yapıldığını ve sancağın kuleye dikildiğini anlattı; bununla onların hiçbir şekilde utandırılmak istenmediğini belirtti.

Baudouin ise bu sözlerle tatmin olmadı, çünkü kendisini çılgınlığa kışkırtan kişilerin etkisinde kalmıştı. Tancred'e karşı öyle sert sözler ve hakaretler sarf etti ki, neredeyse iki taraf da birbirine zarar vermek için askerlerini silahlandıracaktı. Bunun üzerine Baudouin şehir halkını çağırttı; geldiklerinde onları şiddetle tehdit ederek Tancred'in sancağını aşağı indirmelerini ve kendi sancağını kuleye dikmelerini söyledi. Eğer bunu yapmazlarsa, şehrin dışındaki her şeyi yok edeceğini, şehri de zoru alıp yerle bir edeceğini, Tancred istemese bile bunu yapacağını bildirdi. Şehir halkı Tancred'in onları koruyamayacağını görünce, daha önce Tancred'e verdikleri sözün aynısını Baudouin'e verdiler ve onun istediği yere sancağını diktiler. Tancred kendisine yapılan bu zorbalığı gördüğünde son derece hoşnutsuz oldu ve yüreği büyük bir öfkeyle doldu; lakin düşüncelerini gizledi ve Tanrısı'nın düşmanlarıyla savaşmak için yola çıkmış olan halkın onun yüzünden birbirini katletmesine razı gelmedi. Orada bir çatışma çıkmasından korktuğu için o yerden ayrıldı ve yakınlarda bulunan Adana (Adana) adındaki şehre gitti.

Ancak şehir halkı onun içeri girmesine izin vermedi; çünkü Guelfes (Guelfo / Burgundlu Guelf) adında Burgundlu soylu bir kişi de diğerleri gibi ordudan ayrılıp büyük bir birlikle bu şehre gelmiş, Türkleri zor kullanarak dışarı atmış, şehri ele geçirip hâkimiyet kurmuştu. Tancred şehrin bizimkilerin elinde olduğunu öğrenince, bu Guelfo'ya güvenilir elçiler göndererek onun adına kapıları açmasını ve halkının ihtiyaç duydukları şeyleri şehirden satın almasına izin vermesini rica etti. Guelfo

bunu büyük bir konukseverlikle kabul etti; şehirde bol miktarda altın, gümüş, kıyafet, hayvan, buğday, şarap, zeytinyağı ve her türlü zenginlik bulmuş olduğundan, onlara hiçbir karşılık beklemeden bolca erzak verdi.

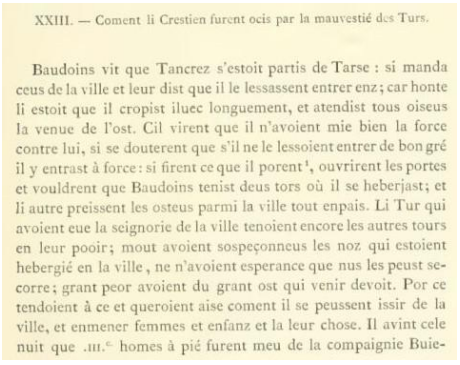

XXII. — Coment Tancrez prist Mamistre.

Quant vint à l'endemain, Tancrez prist congié à son oste, puis se mist au chemin à toute sa gent. Tant chevaucha que il vint à une cité qui a non Mamistre[1]. Icele estoit des meilleurs citez de toute celle terre et mout fort de bons murs et de granz tors. Ele séoit en une mout plentéive terre et mout delitable. Tancrez vint là et sot que Tur la tenoient. Il se loja tout entor et l'assist. Dès lors que il vindrent, commencierent à assaillir la ville: l'endemain ausi et au tierz jor. Tant i firent d'assauz et blecierent ceus de la ville que il en furent mout esmaié. Cil dehors pristrent cuer, drecierent eschieles et entrerent pardesus les murs. Einsi fu prise la ville à force. Quanque il troverent léanz des mescréans mistrent à l'espée. La ville estoit pleine de granz richesces de toutes manieres: viandes y avoit mout; car ce ert une citéz où il avoit mout gent. Tancrez departi tout à sa gent, com cil qui bien le sot fere, à chascun selonc ce que il estoit; si que tuit en furent riche. Il se refirent mout bien, et eus et leur bestes, de la mesese que il avoient souferte en la voie. A sejor furent là une piece à grant aise et à grant delit.

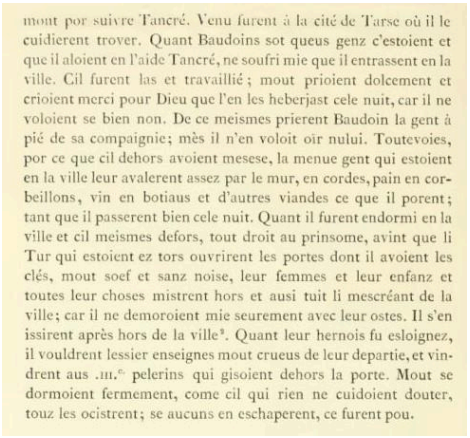
XXII. — Tancred'in Mamistre'yi nasıl ele geçirdiği.

Ertesi gün olduğunda Tancred ev sahibinden izin aldı ve bütün adamlarıyla birlikte yola koyuldu. O kadar çok at sürdü ki sonunda Mamistre (Misis) adı verilen bir şehre vardı. Burası o bütün ülkenin en iyi şehirlerinden biriydi; sağlam surları ve büyük kuleleriyle son derece güçlüydü. Son derece verimli ve keyifli bir arazide yer alıyordu. Tancred buraya geldiğinde şehri Türklerin elinde tuttuğunu öğrendi. Etrafını sarıp kuşatmayı başlattı. Geldikleri andan itibaren şehre saldırmaya başladılar; ertesi gün ve üçüncü günde de bu saldırılar sürdü. Öyle çok saldırı düzenlediler ve şehirdekileri o kadar çok yaraladılar ki onlar son derece dehşete kapıldılar. Dışarıdakiler cesaretlenerek merdivenleri diktiler ve surların üzerine tırmandılar. Şehir böylece zoru alınarak ele geçirildi. İçeride ne kadar din düşmanı (kâfir) buldularsa kılıçtan geçirdiler. Şehir her türden büyük zenginliklerle doluydu; bol miktarda yiyecek (erzak) vardı, çünkü burası çok kalabalık bir şehirdi. Tancred bunu yapmasını çok iyi bilen biri olarak her şeyi kendi halkına dağıttı, herkesin hak ettiği payı almasını sağladı; öyle ki hepsi zenginleşti. Yolda çektikleri kıtlık ve sıkıntının ardından hem kendileri hem de binek hayvanları son derece iyi bir şekilde kendilerine geldiler. Orada büyük bir huzur ve keyif içinde bir süre dinlendiler.

XXIII. — Coment li Crestien furent ocis par la mauvestié des Turs.

Baudoins vit que Tancrez s'estoit partis de Tarse : si manda ceus de la ville et leur dist que il le lessassent entrer enz; car honte li estoit que il cropist iluec longuement, et atendist tous oiseus la venue de l'ost. Cil virent que il n'avoient mie bien la force contre lui, si se douterent que s'il ne le lessoient entrer de bon gré il y entrast à force: si firent ce que il porent[1], ouvrirent les portes et vouldrent que Baudoins tenist deus tors où il se heberjast; et li autre preissent les osteus parmi la ville tout enpais. Li Tur qui avoient eue la seignorie de la ville tenoient encore les autres tours en leur pooir; mout avoient sospeçonneus les noz qui estoient hebergié en la ville, ne n'avoient esperance que nus les peust secorre; grant peor avoient du grant ost qui venir devoit. Por ce tendoient à ce et queroient aise coment il se peussent issir de la ville, et enmener femmes et enfanz et la leur chose. Il avint cele nuit que .III.[c] homes à pié furent meu de la compaignie Buie-

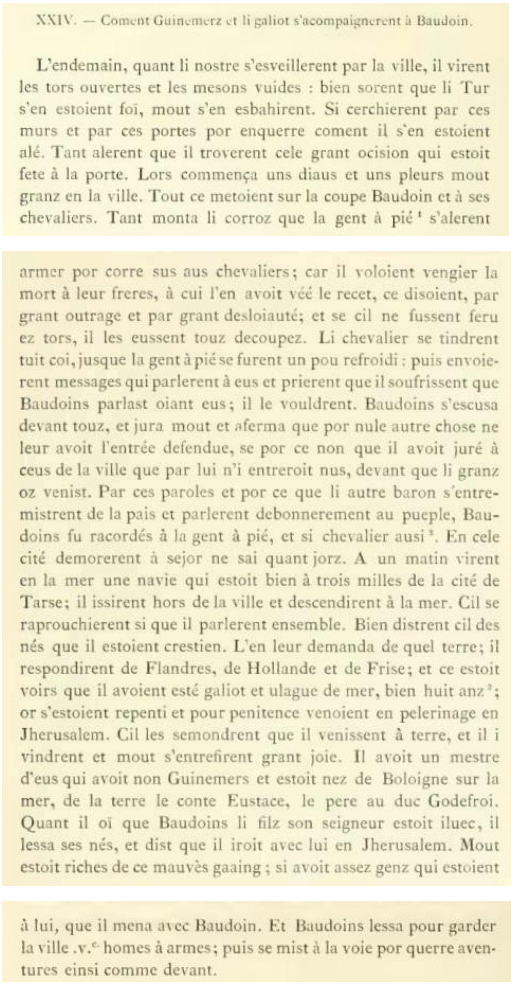

mout por suivre Tancré. Venu furent à la cité de Tarse où il le cuidierent trover. Quant Baudoins sot queus genz c'estoient et que il aloient en l'aide Tancré, ne soufri mie que il entrassent en la ville. Cil furent las et travaillié ; mout prioient dolcement et crioient merci pour Dieu que l'en les heberjast cele nuit, car il ne voloient se bien non. De ce meismes prierent Baudoin la gent à pié de sa compaignie; mès il n'en voloit oïr nului. Toutevoies, por ce que cil dehors avoient mesese, la menue gent qui estoient en la ville leur avalerent assez par le mur, en cordes, pain en corbeillons, vin en botiaus et d'autres viandes ce que il porent; tant que il passerent bien cele nuit. Quant il furent endormi en la ville et cil meismes defors, tout droit au prinsome, avint que li Tur qui estoient ez tors ouvrirent les portes dont il avoient les elés, mout soef et sanz noise, leur femmes et leur enfanz et toutes leur choses mistrent hors et ausi tuit li mescréant de la ville; car il ne demoroient mie seurement avec leur ostes. Il s'en issirent après hors de la ville[8]. Quant leur hernois fu esloignez, il vouldrent lessier enseignes mout crueus de leur departie, et vindrent aus .iii.[e] pelerins qui gisoient dehors la porte. Mout se dormoient fermement, come cil qui rien ne cuidoient douter, touz les ocistrent; se aucuns en eschaperent, ce furent pou.

XXIII. — Türklerin kancıklığı (hainliği) yüzünden Hristiyanların nasıl öldürüldüğü.

Baudouin, Tancred'in Tarsus'tan ayrıldığını görünce şehir halkına haber gönderdi ve kendisini içeri almalarını söyledi; çünkü uzun süre orada uyuşukluk içinde kalıp ana ordunun gelmesini beklemek ona zûl geliyordu. Onlar ise kendisine karşı yeterli güçleri olmadığını gördüler; eğer onu kendi rızalarıyla içeri almazlarsa zorla gireceğinden korktular. Bu yüzden elden gelen her şeyi yaparak kapıları açtılar ve Baudouin'in konaklaması için iki kuleyi ona verdiler; diğer askerler de şehir içine huzurla yerleştiler. Şehrin hâkimiyetini elinde bulunduran Türkler ise hâlâ diğer kuleleri kendi ellerinde tutuyorlardı; şehirde konaklayan bizimkilerden son derece şüpheleniyorlardı ve hiç kimsenin kendilerini kurtarmaya geleceğine dair bir umutları yoktu, gelecek olan büyük ordudan da büyük bir korku duyuyorlardı. Bu yüzden şehirden nasıl çıkıp kadınlarını, çocuklarını ve mallarını nasıl kaçırabileceklerinin çaresini arıyorlardı.

O gece, Bohemund'un birliğinden yaya olarak yola çıkmış üç yüz kişi Tancred'i takip etmek üzere hareket etti. Tancred'i bulacaklarını sandıkları Tarsus şehrine vardılar. Baudouin bunların kim olduğunu ve Tancred'e yardım etmeye gittiklerini öğrendiğinde, şehir içine girmelerine asla izin vermedi. Bu adamlar yorgun ve bitkindiler; o gece şehirde konaklatılmaları için Tanrı adına tatlılıkla yalvarıp merhamet dilediler, başka bir şey istemiyorlardı. Baudouin'in birliğindeki yaya askerler de aynı şey için yalvardı, lakin o hiçbirinin sözünü dinlemedi. Bunun üzerine dışarıdakilerin çektiği sıkıntıyı gören şehirdeki dar gelirli halk, iplere bağladıkları sepetler içinde surlardan aşağıya bolca ekmek, tulumlar içinde şarap ve ellerinden geldiğince diğer yiyecekleri sarkıttılar; böylece o geceyi idare ettiler.

Şehirdekiler ve dışarıdakiler uykuya daldıktan hemen sonra, tam gün ağrırken, kulelerde bulunan Türkler ellerinde anahtarları olan kapıları son derece sessizce ve gürültü çıkarmadan açtılar; kadınlarını, çocuklarını ve bütün mallarını, şehirdeki diğer kâfirlerle birlikte dışarı çıkardılar; çünkü konuk ettikleri kişilerin yanında güvende değillerdi. Ardından kendileri də şehirden dışarı çıktılar. Eşyaları biraz uzaklaştırdıktan sonra, ayrılışlarına dair çok acımasız izler bırakmak istediler ve kapının dışında yatan üç yüz hacinin üzerine saldırdılar. Hiçbir şeyden şüphelenmeyen insanlar gibi derin bir uyku uyuyan bu kişilerin hepsini kılıçtan geçirdiler; aralarından kaçmayı başaranlar ise bir avuç insan çıktı.

XXIV. — Coment Guinemerz et li galiot s'acompaignerent à Baudoin.

L'endemain, quant li nostre s'esveillerent par la ville, il virent les tors ouvertes et les mesons vuides : bien sorent que li Tur s'en estoient foi, mout s'en esbahirent. Si cerchierent par ces murs et par ces portes por enquerre coment il s'en estoient alé. Tant alerent que il troverent cele grant ocision qui estoit fete à la porte. Lors commença uns diaus et uns pleurs mout granz en la ville. Tout ce metoient sur la coupe Baudoin et à ses chevaliers. Tant monta li corroz que la gent à pié [1] s'alerent armer por corre sus aus chevaliers; car il voloient vengier la mort à leur freres, à cui l'en avoit véé le recet, ce disoient, par grant outrage et par grant desloiauté; et se cil ne fussent feru ez tors, il les eussent touz decoupez. Li chevalier se tindrent tuit coi, jusque la gent à pié se furent un pou refroidi : puis envoierent messages qui parlerent à eus et prierent que il soufrissent que Baudoins parlast oiant eus; il le vouldrent. Baudoins s'escusa devant touz, et jura mout et aferma que por nule autre chose ne leur avoit l'entrée defendue, se por ce non que il avoit juré à ceus de la ville que par lui n'i entreroit nus, devant que li granz oz venist. Par ces paroles et por ce que li autre baron s'entremistrent de la pais et parlerent debonnerement au pueple, Baudoins fu racordés à la gent à pié, et si chevalier ausi [3]. En cele cité demorerent à sejor ne sai quant jorz. A un matin virent en la mer une navie qui estoit bien à trois milles de la cité de Tarse; il issirent hors de la ville et descendirent à la mer. Cil se raprouchierent si que il parlerent ensemble. Bien distrent cil des nés que il estoient crestien. L'en leur demanda de quel terre; il respondirent de Flandres, de Hollande et de Frise; et ce estoit voirs que il avoient esté galiot et ulague de mer, bien huit anz [3]; or s'estoient repenti et pour penitence venoient en pelerinage en Jherusalem. Cil les semondrent que il venissent à terre, et il i vindrent et mout s'entrefirent grant joie. Il avoit un mestre d'eus qui avoit non Guinemers et estoit nez de Boloigne sur la mer, de la terre le conte Eustace, le pere au duc Godefroi. Quant il oï que Baudoins li filz son seigneur estoit iluec, il lessa ses nés, et dist que il iroit avec lui en Jherusalem. Mout estoit riches de ce mauvès gaaing ; si avoit assez genz qui estoient à lui, que il mena avec Baudoin. Et Baudoins lessa pour garder la ville .v.[c] homes à armes; puis se mist à la voie por querre aventures einsi comme devant.

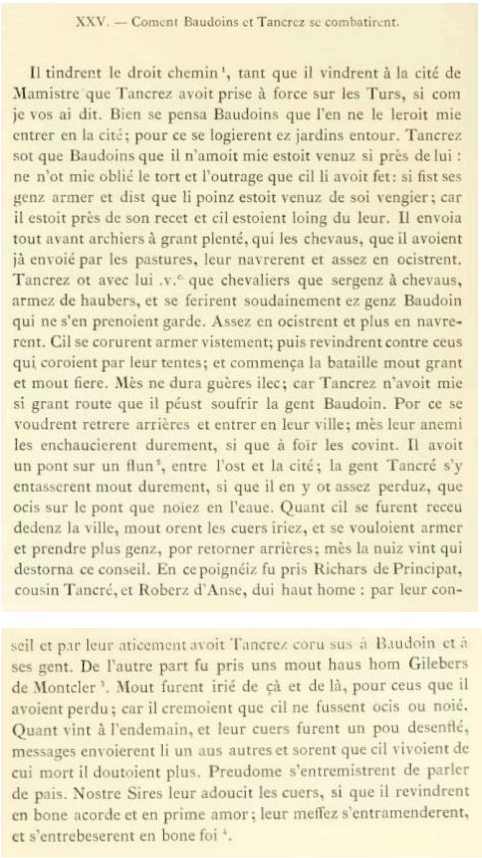
XXIV. — Guinemez ve korsanların Baudouin'e nasıl katıldığı.

Ertesi gün sabah olduğunda şehirdeki askerlerimiz kule kapılarının açık ve evlerin bomboş olduğunu fark ettiler; Türklerin kaçtığını anlayan herkes büyük bir şaşkınlık yaşadı. Surlar ve kapılar etrafında araştırma yaparken kapının önünde gerçekleşmiş olan o büyük katliamı ve vahşeti gördüler. Şehirde büyük bir feryat ve ağlayış koptu; yaşanan bu facianın tüm sorumluluğu Baudouin ve şövalyelerine yüklendi. Öyle ki yaya askerler, kardeşlerinin intikamını almak ve içeri alınmadıkları için duydukları öfkeyi kusmak üzere şövalyelere saldırmak amacıyla silahlandılar; eğer şövalyeler kulelere sığınmamış olsaydı hepsi parça parça edilebilirdi.

Şövalyeler yaya askerlerin öfkesi biraz dinene kadar sakinliğini korudu, ardından onlarla konuşması için elçiler göndererek Baudouin'in onlara hitap etmesine izin verilmesini rica ettiler. Baudouin herkesin önünde kendini savunarak, kimseye düşmanlık beslemediğini, sadece daha önce şehir halkına verdiği söz gereği büyük ordu gelene kadar hiç kimsenin içeri girmesine izin vermediğini yeminlerle ve büyük bir samimiyetle açıkladı. Diğer baronların da araya girip barış için çaba sarf etmesi ve halka tatlılıkla yaklaşması sayesinde Baudouin ile yaya askerler ve şövalyeler yeniden barıştılar.

Bu şehirde belirsiz bir süre dinlendikten sonra, bir sabah denizde Tarsus'un yaklaşık üç mil açığında bir filo gördüler; hemen şehirden çıkıp deniz kıyısına indiler. Filodakilere yaklaşarak karşılıklı konuştular ve gelenlerin Hristiyan olduğunu

öğrendiler. Hangi ülkeden geldikleri sorulduğunda Flandre, Hollanda ve Frise bölgelerinden olduklarını belirttiler; yaklaşık sekiz yıldır deniz korsanlığı yaptıklarını, artık günahlarından pişmanlık duydukları için Kudüs'e hacı olmaya geldiklerini söylediler. Onları karaya davet ettiler ve büyük bir sevinçle kucaklaştılar. Liderlerinin adı Guinemers idi ve Dük Godefroi'nin babası olan Kont Eustace'ın memleketi olan Boulogne-sur-Mer'de doğmuştu. Efendisinin oğlunun orada olduğunu öğrenen Guinemers, gemilerini bırakarak onunla birlikte Kudüs'e gideceğini söyledi. Bu kötü ganimetlerden elde ettikleri servetle oldukça zengindiler ve yanlarında Baudouin'in de beraberine aldığı hatırı sayılır bir insan kalabalığı vardı. Baudouin şehri korumak üzere beş yüz silahlı adam bırakarak, daha önce olduğu gibi maceralar aramak ve yeni yerler keşfetmek üzere yeniden yola koyuldu.

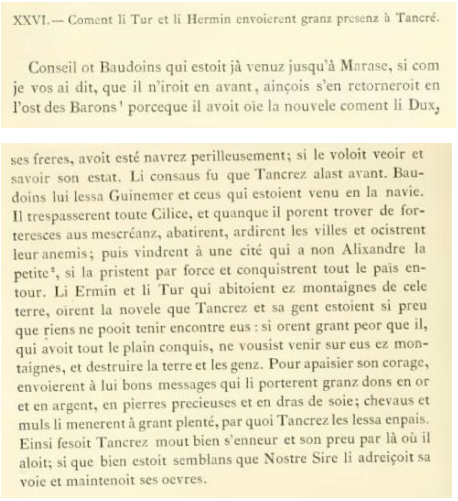
XXV. — Coment Baudoins et Tancrez se combatirent.

Il tindrent le droit chemin [1], tant que il vindrent à la cité de Mamistre que Tancrez avoit prise à force sur les Turs, si com je vos ai dit. Bien se pensa Baudoins que l'en ne le leroit mie entrer en la cité; pour ce se logierent ez jardins entour. Tancrez sot que Baudoins que il n'amoit mie estoit venuz si près de lui : ne n'ot mie oblié le tort et l'outrage que cil li avoit fet: si fist ses genz armer et dist que li poinz estoit venuz de soi vengier; car il estoit près de son recet et cil estoient loing du leur. Il envoia tout avant archiers à grant plenté, qui les chevaus, que il avoient jà envoié par les pastures, leur navrerent et assez en ocistrent. Tancrez ot avec lui .v.[c] que chevaliers que sergenz à chevaus, armez de haubers, et se ferirent soudainement ez genz Baudoin qui ne s'en prenoient garde. Assez en ocistrent et plus en navrerent. Cil se corurent armer vistement; puis revindrent contre ceus qui coroient par leur tentes; et commença la bataille mout grant et mout fiere. Mès ne dura guères ilec; car Tancrez n'avoit mie si grant route que il péust soufrir la gent Baudoin. Por ce se voudrent retrere arrières et entrer en leur ville; mès leur anemi les enchaucierent durement, si que à foir les covint. Il avoit un pont sur un flun [2], entre l'ost et la cité; la gent Tancré s'y entasserent mout durement, si que il en y ot assez perduz, que ocis sur le pont que noiez en l'eaue. Quant cil se furent receu dedenz la ville, mout orent les cuers iriez, et se vouloient armer et prendre plus genz, por retorner arrières; mès la nuiz vint qui destorna ce conseil. En ce poignéiz fu pris Richars de Principat, cousin Tancré, et Roberz d'Anse, dui haut home : par leur conseil et par leur aticement avoit Tancrez coru sus à Baudoin et à ses gent. De l'autre part fu pris uns mout haus hom Gilebers de Montcler [3]. Mout furent irié de çà et de là, pour ceus que il avoient perdu; car il cremoient que cil ne fussent ocis ou noié. Quant vint à l'endemain, et leur cuers furent un pou desenflé, messages envoierent li un aus autres et sorent que cil vivoient de cui mort il doutoient plus. Preudome s'entremistrent de parler de pais. Nostre Sires leur adoucit les cuers, si que il revindrent en bone acorde et en prime amor; leur meffez s'entramenderent, et s'entrebeserent en bone foi [4].

XXV. — Baudouin ile Tancred'in nasıl savaştıkları üzerine.

Doğru yoldan ilerleyerek, daha önce size söylediğim gibi Tancred'in Türklerden zoru alarak ele geçirdiği Mamistre şehrine vardılar. Baudouin kendisinin şehre alınmayacağını çok iyi biliyordu; bu yüzden etraftaki bahçelerde konakladılar. Kendisini sevmeyen Baudouin'in çok yakınına geldiğini öğrenen Tancred, kendisine yapılan haksızlığı ve adaletsizliği hiç unutmamıştı; hemen askerlerini silahlandırdı ve intikam alma vaktinin geldiğini söyledi, çünkü o kendi sığınağının yakınındaydı, öncekiler ise kendi yerlerinden uzaktaydılar. Önce bol miktarda okçu göndererek, onların otlaklara salıvermiş oldukları atlarını oklarla yaraladılar ve birçoğunu telef ettiler. Zırhlı zırhsız beş yüz kadar şövalye ve atlı çavuşu yanına alan Tancred, hiçbir şeyden haberi olmayan Baudouin'in adamlarının üzerine ani bir saldırı düzenledi. Birçoğunu öldürdüler, daha da fazlasını yaraladılar. Onlar da hızla silahlanarak

çadırlarının arasında koşturanların üzerine karşı saldırıya geçtiler; böylece son derece büyük ve şiddetli bir savaş başladı.
Lakin savaş orada uzun sürmedi; çünkü Tancred'in birliği, Baudouin'in kalabalık ordusuna direnecek kadar büyük değildi. Bu yüzden geri çekilmek ve kendi şehirlerine girmek istediler; ancak düşmanları onları şiddetle kovaladığı için kaçmak zorunda kaldılar. Ordugâh ile şehir arasında bir nehir ve üzerinde bir köprü vardı; Tancred'in adamları köprüye öylesine kalabalık bir şekilde yığıldılar ki, birçoğu köprü üzerinde kılıçtan geçirilerek ya da suya düşerek boğulup hayatını kaybetti. Şehrin içine kendilerini atmayı başardıklarında yürekleri büyük bir öfkeyle doluydu; yeniden silahlanıp daha fazla adam alarak geri dönmek istediler, lakin gece bastırınca bu düşünceden vazgeçtiler. Bu çatışmada Tancred'in kuzeni olan ulu kişi Principat'lı Richard (Richard de Principat) ve Anse'lı Robert (Robert d'Anse) esir düşmüştü; onların tavsiyesi ve kışkırtmasıyla Tancred, Baudouin ve adamlarına saldırmıştı. Diğer taraftan ise soylu bir ulu kişi olan Montcler'li Gilebert (Gilebert de Montcler) esir alınmıştı. Her iki taraf da kaybettikleri insanlar yüzünden büyük bir üzüntü duyuyordu, çünkü onların öldüğünden ya da boğulduğundan korkuyorlardı.
Ertesi gün olup da öfkeleri biraz yatıştığında, birbirlerine elçiler gönderdiler ve ölümünden en çok korktukları kişilerin aslında hayatta olduklarını öğrendiler. İleri gelen saygın kişiler araya girerek barış görüşmelerini başlattılar. Rabbimiz onların yüreğini yumuşattı, öyle ki yeniden eski dostluk ve güçlü bir uyum içinde uzlaştılar; birbirlerine yaptıkları yanlışları bağışladılar ve samimiyetle kucaklaştılar.

XXVI. — Coment li Tur et li Hermin envoierent granz presenz à Tancré.

Conseil ot Baudoins qui estoit jà venuz jusqu'à Marase, si com je vos ai dit, que il n'iroit en avant, ainçois s'en retorneroit en l'ost des Barons[1] porceque il avoit oïe la nouvele coment li Dux, ses freres, avoit esté navrez perilleusement; si le voloit veoir et savoir son estat. Li consaus fu que Tancrez alast avant. Baudoins lui lessa Guinemer et ceus qui estoient venu en la navie. Il trespasserent toute Cilice, et quanque il porent trover de forteresces aus mescréanz, abatirent, ardirent les villes et ocistrent leur anemis; puis vindrent à une cité qui a non Alixandre la petite[2], si la pristent par force et conquistrent tout le païs entour. Li Ermin et li Tur qui abitoient ez montaignes de cele terre, oirent la novele que Tancrez et sa gent estoient si preu que riens ne pooit tenir encontre eus : si orent grant peor que il, qui avoit tout le plain conquis, ne vousist venir sur eus ez montaignes, et destruire la terre et les genz. Pour apaisier son corage, envoierent à lui bons messages qui li porterent granz dons en or et en argent, en pierres precieuses et en dras de soie; chevaus et muls li menerent à grant plenté, par quoi Tancrez les lessa enpais. Einsi fesoit Tancrez mout bien s'enneur et son preu par là où il aloit; si que bien estoit semblans que Nostre Sire li adreiçoit sa voie et maintenoit ses oevres.

XXVI. — Türklerin ve Ermenilerin Tancred'e büyük hediyeler göndermesi üzerine.

Daha önce de söylediğim gibi Marase'ye kadar gelmiş olan Baudouin, daha ileri gitmeyip Baronların ordusuna geri dönmeye karar verdi; çünkü kardeşinin (Dük'ün) tehlikeli bir şekilde yaralandığı haberini almış ve onun durumunu görmek, halini öğrenmek istiyordu. Tancred'in ise yoluna devam etmesi kararlaştırıldı. Baudouin, Guinemer'i ve gemilerle gelen kişileri onun yanında bıraktı. Bütün Kilikya'yı baştan başa geçtiler; kâfirlerin elinde buldukları bütün kaleleri ele geçirdiler, şehirleri yıkıp ateşe verdiler ve düşmanlarını kılıçtan geçirdiler. Ardından Küçük Alixandre (Küçük İskenderiye / İskenderun) adındaki bir şehre vardılar; burayı ve etraftaki bütün ülkeyi zor kullanarak fethettiler.

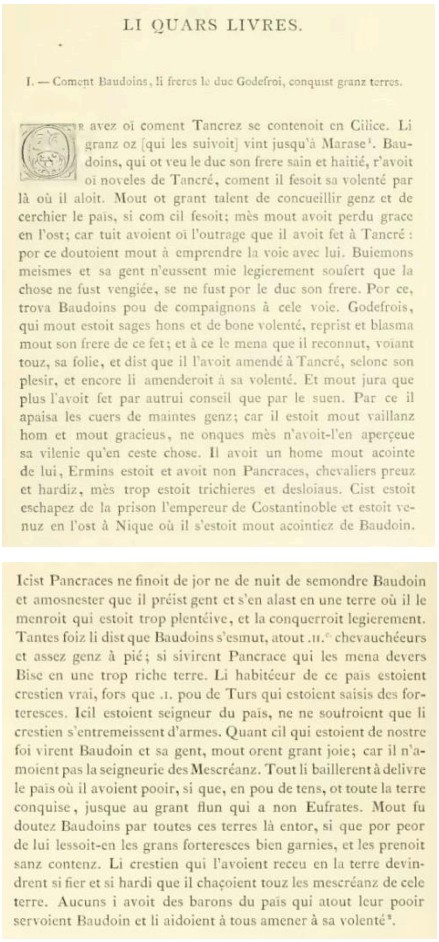
Bu ülkenin dağlarında yaşamakta olan Ermeniler ve Türkler, Tancred ile adamlarının o kadar cesur olduğunu ve hiçbir şeyin onlara karşı koyamadığını duydukları için büyük bir korkuya kapıldılar. Bütünovayı fethetmiş olan Tancred'in dağlara gelip ülkeyi ve halkı yok etmesinden korkuyorlardı. Onun öfkesini yatıştırmak amacıyla kendisine altın, gümüş, değerli taşlar ve ipek kumaşlardan oluşan büyük hediyeler getiren güvenilir elçiler gönderdiler; bol miktarda at ve katır hediye ettiler, bunun üzerine Tancred de onları rahat bıraktı. Böylece Tancred gittiği her yerde büyük bir saygınlık ve kazanç elde ediyor, sanki Rab yolunu yönlendiriyor ve işlerini destekliyor gibi bir manzara ortaya çıkıyordu.

Üçüncü Kitabın Sonu

Üçüncü kitabın genel bir özeti şu şekildedir:
Haçlı ordusunda kalabalık nedeniyle yaşanan erzak sıkıntısı ve açlık tehlikesi üzerine bazı baronlar ve liderler (Baudouin, Tancred, Pierre de Stade, Renard de Toul ve diğerleri) ordugâhtan ayrılarak çevredeki bölgeleri keşfetmek ve güzergâhı belirlemek üzere yola çıktılar.
Bu sırada Dük Godefroi ordugâh yakınındaki ormanda avlanırken devasa bir ayı ile karşılaşmış, atı yaralanıp yere düşmesine ve uyluğundan ağır şekilde yaralanmasına rağmen kılıcını hayvanın gövdesine saplayarak onu öldürmüştür.
Toulouse Kontu Raimon da aynı dönemde son derece ağır ve tehlikeli bir hastalığa yakalanmış, ölümün eşiğinden dönerek Orange Piskoposu'nun duaları ve halkın ile baronların gösterdiği çabalar ve dağıttığı sadakalar sayesinde yeniden sağlığına kavuşmuştur.
Haçlılar Likaonya ve Pisidya bölgelerini geçerek Licoine (Konya) ve Ereğli üzerinden ilerlemiş; Türklerin her şeyi boşaltarak dağlara ve ormanlara çekilmesi nedeniyle erzak bulmakta büyük zorluklar yaşamışlardır.
Dük'ün kardeşi Baudouin'in eşi Guiture, Marase şehrinde hastalanarak vefat etmiş ve büyük bir onurla defnedilmiştir.
Tancred Kilikya bölgesindeki Tarsus şehrini kuşatıp teslim almış ve buraya kendi sancağını dikmiştir. Kısa süre sonra bölgeye gelen Baudouin ile Tancred arasında, şehir üzerindeki hâkimiyet ve prestij yüzünden şiddetli bir rekabet ve gerginlik çıkmıştır.
Tarsus'ta kalan Baudouin'in koruyamadığı şehirde Türklerin gecenin bir yarısı kapıları açarak dışarıdaki üç yüz haciyi kılıçtan geçirmesi büyük bir infiale ve yaya askerlerin isyanına yol açmıştır. Daha sonra taraflar yeniden uzlaşmıştır.
Deniz yoluyla gelen Flandreli, Hollandalı ve Friseli korsanların lideri Guinemers, Baudouin'e katılmış; Baudouin şehri korumak için beş yüz asker bırakarak maceralar aramak üzere yeniden yola koyulmuştur.
Tancred'in zoru alarak ele geçirdiği Mamistre (Misis) önlerinde iki liderin birlikleri arasında şiddetli bir savaş yaşanmış, köprü üzerinde kayıplar verilmiştir. Esir düşen komutanların durumunun anlaşılmasından sonra araya giren ulu kişiler sayesinde taraflar yeniden barışmış ve dostluklarını tazeletmişlerdir.
Seferine devam eden Tancred, Küçük Alixandre (İskenderun) şehrini fethetmiş; bölgedeki Türklerin ve Ermenilerin korku içinde gönderdiği altın, gümüş, değerli

taşlar, ipek kumaşlar, at ve katır gibi büyük hediyeleri kabul ederek onları rahat bırakmıştır.
Baudouin ise kardeşinin (Dük Godefroi'nin) tehlikeli bir şekilde yaralandığı haberini alarak daha ileri gitmeme ve ana ordunun baronlarına geri dönme kararı almıştır.

Dördüncü Kitap

LI QUARS LIVRES.

I. — Coment Baudoins, li freres le duc Godefroi, conquist granz terres.

Vos avez oi coment Tancrez se contenoit en Cilice. Li granz oz [qui les suivoit] vint jusqu'à Marase[1]. Baudoins, qui ot veu le duc son frere sain et haitié, r'avoit oi noveles de Tancré, coment il fesoit sa volenté par là où il aloit. Mout ot grant talent de concueillir genz et de cerchier le pais, si com cil fesoit; mès mout avoit perdu grace en l'ost; car tuit avoient oi l'outrage que il avoit fet à Tancré : por ce doutoient mout à emprendre la voie avec lui. Buiemons meismes et sa gent n'eussent mie legierement soufert que la chose ne fust vengiée, se ne fust por le duc son frere. Por ce, trova Baudoins pou de compaignons à cele voie. Godefrois, qui mout estoit sages hons et de bone volenté, reprist et blasma mout son frere de ce fet; et à ce le mena que il reconnut, voiant touz, sa folie, et dist que il l'avoit amendé à Tancré, selonc son plesir, et encore li amenderoit à sa volenté. Et mout jura que plus l'avoit fet par autrui conseil que par le suen. Par ce il apaisa les cuers de maintes genz; car il estoit mout vaillanz hom et mout gracieus, ne onques mès n'avoit-l'en aperçeue sa vilenie qu'en ceste chose. Il avoit un home mout acointe de lui, Ermins estoit et avoit non Pancraces, chevaliers preuz et hardiz, mès trop estoit trichieres et desloiaus. Cist estoit eschapez de la prison l'empereur de Costantinoble et estoit venuz en l'ost à Nique où il s'estoit mout acointiez de Baudoin.

Icist Pancraces ne finoit de jor ne de nuit de semondre Baudoin et amosnester que il préist gent et s'en alast en une terre où il le menroit qui estoit trop plentéive, et la conquerroit legierement. Tantes foiz li dist que Baudoins s'esmut, atout .II.[c] chevauchéeurs et assez genz à pié; si sivirent Pancrace qui les mena devers Bise en une trop riche terre. Li habitéeur de ce pais estoient crestien vrai, fors que .I. pou de Turs qui estoient saisis des fortéresces. Icil estoient seigneur du pais, ne ne soufroient que li crestien s'entremeissent d'armes. Quant cil qui estoient de nostre foi virent Baudoin et sa gent, mout orent grant joie; car il n'amoient pas la seigneurie des Mescréanz. Tout li baillerent à delivre le pais où il avoient pooir, si que, en pou de tens, ot toute la terre conquise, jusque au grant flun qui a non Eufrates. Mout fu doutez Baudoins par toutes ces terres là entor, si que por peor de lui lessoit-en les grans forteresces bien garnies, et les prenoit sanz contenz. Li crestien qui l'avoient receu en la terre devindrent si fier et si hardi que il chaçoient touz les mescréanz de cele terre. Aucuns i avoit des barons du pais qui atout leur pooir servoient Baudoin et li aidoient à tous amener à sa volenté[2].

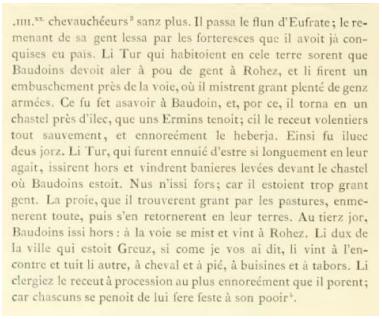
I. — Dük Godefroi'nin kardeşi Baudouin'in büyük topraklar fethetmesi üzerine.
Tancred'in Kilikya'da nasıl hareket ettiğini işitmiştiniz. [Onu takip eden] büyük ordu Marase'ye kadar geldi. Kardeşi dükü sağlıklı ve dinç bulmuş olan Baudouin, Tancred'in haberlerini, gittiği her yerde kendi isteğine göre nasıl hareket ettiğini duymuştu. Onun gibi insan toplamak ve ülkeyi arayıp taramak için büyük bir arzu duyuyordu; lakin orduda gözden düşmüştü, çünkü herkes onun Tancred'e yaptığı haksızlığı duymuştu: Bu yüzden hiç kimse onunla birlikte yola çıkmaya cesaret edemiyordu. Bohemund bile ve adamları, dük olan kardeşi olmasaydı, yapılan şeyin cezasız kalmasına kolay kolay göz yummazlardı. Bu sebepten Baudouin bu yolculuk için yanında çok az yoldaş bulabildi. Son derece bilge ve iyi niyetli bir insan olan Godefroi, kardeşini bu hareketinden ötürü azarladı ve kınadı; onu herkesin gözü önünde hatasını kabul etmeye ikna etti; Tancred'e dilediği gibi telafi de bulunduğunu ve bundan sonra da isteğine göre telafi edeceğini söyledi. Ve bunun başkasının tavsiyesiyle değil, daha çok kendi isteğiyle gerçekleştiğini büyük yeminlerle belirtti.

Böylece pek çok insanın yüreğini yatıştırdı; çünkü o son derece mert ve lütufkâr bir adamdı, daha önce bu olay dışında hiçbir kötülüğü görülmemişti.
Onunla çok yakın dostluk kuran Ermeni asıllı Pankrates (Pankratios) adında bir adam vardı; cesur ve gözüpek bir şövalyeydi, lakin son derece hilekâr ve haindi. Bu adam Konstantinopolis imparatorunun zindanından kaçmış ve İznik'teki ordugâha gelerek orada Baudouin ile oldukça yakınlaşmıştı. Bu Pankrates, gece gündüz demeden Baudouin'i sürekli kışkırtıyor, asker alıp kendisinin götüreceği son derece verimli ve kolayca fethedilebilecek bir ülkeye gitmesi için onu teşvik ediyordu. Baudouin'e o kadar çok kez bunu söyledi ki sonunda harekete geçti; yanına iki yüz atlı ve hatırı sayılır miktarda yaya asker alarak, onları kuzey yönünde son derece zengin bir ülkeye götüren Pankrates'i takip ettiler. Bu ülkenin sakinleri, kaleleri ellerinde tutan birkaç Türk dışında gerçek Hristiyanlardı. Bu Türkler ülkenin efendileriydi ve Hristiyanların silah işleriyle meşgul olmasına izin vermiyorlardı. Bizim inancımızdan olanlar Baudouin'i ve adamlarını gördüklerinde büyük bir sevinç yaşadılar; çünkü kâfirlerin egemenliğinden hoşnut değillerdi. Gücü ellerinde bulunduran ülkeyi ona tamamen teslim ettiler, öyle ki kısa süre içinde Fırat adı verilen büyük nehre kadar tüm toprakları fethetti. Baudouin bu toprakların tamamında o kadar çok korkulur hale gelmişti ki, korkudan en büyük ve iyi donatılmış kaleleri bile savaşmadan kendisine teslim ediyorlardı. Onu ülkeye kabul eden Hristiyanlar o kadar gururlu ve cesur hale gelmişlerdi ki, o topraklardaki tüm kâfirleri kovuyorlardı. Ülkenin baronlarından bazıları da ellerindeki tüm güçle Baudouin'e hizmet ediyor ve her şeyi onun istediği şekilde fethetmesine yardım ediyorlardı.

II. — Coment Baudoins fu sires de la noble cité de Rohez.

La renomée de ce grant home qui espandoit partout son sens et sa proesce vint jusques aus citéiens de Rohez[1]. Mout les

mist en grant esperance que par lui porroient estre delivre du servage où il avoient longuement esté. Li greigneur home, qui avoient le pooir de la cité, envoierent bons messages à Baudoin et li prierent que por avoir l'amor Nostre Seigneur et por faire s'enneur et son preu, venist en leur cité. En ceste cité qui a non Rohez, si com l'en trueve en la Bible, envoia Tobies li peres son filz Tobie, por demander l'argent que Gabellus, ses cosins, li devoit; [et cil li rendi et dona sa fille à femme]. Li citéien de cele ville receurent la foi crestienne tantost après la mort Jhesucrist, par le preeschement saint Jude l'apostre, le frere saint Symon[2], si come l'en trueve eu premerain livre de l'estoire Sainte Eglise que Eusebes de Cesaire escrist. Il se tenoient encore fermement en cele foi au tens de lors; mais li Tur qui estoient entor eus les destreignoient si, que il leur fesoient paier grand treuz et greveuses censes. Chascun an, leur vignes et leurs terres, quant li tens aprochoit de cueillir les fruiz, leur covenoit à raiembre; ou, se ce non, cil les destruisissent. Nequedent, en la ville ne lessoient abiter nului, s'il ne creust en Jhesucrist; car ceste seule citez s'estoit tenue enterinement en la foi. Les autres toutes de cele terre avoient li Tur conquises : por ce grevoient mout iceste gent, ne ne les lessoient mie issir de la ville seurement por fere leur besoignes; car de toutes parz entor eus estoit li pooirs aus Turs. En cele cité avoit la seigneurie uns Greus qui mout estoit vieuz, ne n'avoit filz ne fille. Il y estoit dès le tens que toute cele terre fu desouz l'empereur de Costantinoble; car il i fu envoiez por estre bailliz, et quant li Tur pristrent tout ce pais, il ne se pot partir de la ville : si estoit remés touzjorz en sa baillie. Nequedent c'estoit uns hom qui ne faisoit ne froit ne chaut; ne ne garantissoit point les genz de la ville. Quant li citeien s'acorderent por envoier à Baudoin, cist le sot et bien s'i acorda. Quant Baudoins oi que cil de Rohez l'envoioient querre par commun acort, si prist conseil à sa gent et atorna que il ot avec lui

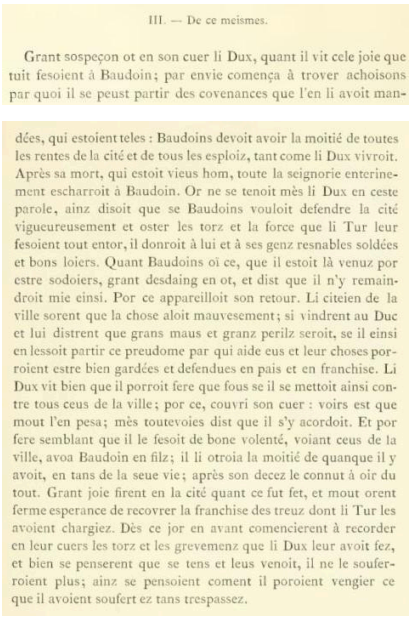
.III.ˣˣ chevauchéeurs[3] sanz plus. Il passa le flun d'Eufrate; le remenant de sa gent lessa par les forteresces que il avoit jà conquises eu pais. Li Tur qui habitoient en cele terre sorent que Baudoins devoit aler à pou de gent à Rohez, et li firent un embuschement près de la voie, où il mistrent grant plenté de genz armées. Ce fu fet asavoir à Baudoin, et, por ce, il torna en un chastel près d'ilec, que uns Ermins tenoit; cil le receut volentiers tout sauvement, et ennoreément le heberja. Einsi fu iluec deus jorz. Li Tur, qui furent ennuié d'estre si longuement en leur agait, issirent hors et vindrent banieres levées devant le chastel où Baudoins estoit. Nus n'issi fors; car il estoient trop grant gent. La proie, que il trouverent grant par les pastures, enmenerent toute, puis s'en retornerent en leur terres. Au tierz jor, Baudoins issi hors: à la voie se mist et vint à Rohez. Li dux de la ville qui estoit Greuz, si come je vos ai dit, li vint à l'encontre et tuit li autre, à cheval et à pié, à buisines et à tabors. Li clergiez le receut à procession au plus ennoreément que il porent; car chascuns se penoit de lui fere feste à son pooir[4].

II. — Baudouin'in asil Rohez (Urfa) şehrine nasıl efendi olduğu üzerine.

Bu ulu adamın her yere yayılan aklı, hikmeti ve kahramanlık şöhreti Rohez (Urfa) vatandaşlarına kadar ulaştı. Onlarda, uzun süredir içinde bulundukları esaretten onun sayesinde kurtulabileceklerine dair büyük bir umut uyandırdı. Şehrin yönetimini elinde bulunduran ileri gelen adamlar, Baudouin'e güvenilir elçiler göndererek, Yüce Tanrı'nın sevgisini kazanmak ve onur ile kazanç elde etmek için kendi şehirlerine gelmesini rica ettiler. Kutsal Kitap'ta da yer aldığı gibi, bir zamanlar babası Tobit, akrabası Gabellus'tan alacağı gümüşü istemek için oğlu Tobias'ı bu Rohez adındaki şehre göndermişti. Bu şehrin vatandaşları, Sezaryeli Eusebius'un yazdığı Kilise Tarihi'nin birinci kitabında anlatıldığı üzere, havari Aziz Simon'un kardeşi havari Aziz Yahuda'nın vaazları sayesinde İsa Mesih'in ölümünden hemen sonra Hristiyan imanını kabul etmişlerdi. O dönemde de hâlâ bu imana sımsıkı sarılıyorlardı; lakin etraflarını sarmış olan Türkler onları o kadar çok sıkıştırıyor, ağır vergiler ve haraçlar ödemeye zorluyorlardı ki, her yıl üzüm bağlarının ve topraklarının ürünlerini toplama vakti geldiğinde, eğer haraçlarını ödemezlerse her şeyi yıkıp mahvediyorlardı. Ne var ki, İsa Mesih'e inanmayan hiç kimsenin şehirde yaşamasına izin vermiyorlardı; çünkü bu şehir tamamen inanca bağlı kalmıştı. Bu ülkenin diğer tüm yerleri Türkler tarafından fethedilmişti; bu yüzden Türklerin gücü her taraftan etraflarını kuşattığı için bu halka çok büyük sıkıntılar veriyorlar ve işlerini halletmek için şehir dışına güvenle çıkmalarına izin vermiyorlardı.

Bu şehirde, hiç erkek veya kız çocuğu olmayan, son derece yaşlı Rum bir yönetici bulunuyordu. Bu kişi, tüm bu topraklar Konstantinopolis imparatorunun yönetimi altındayken vali olarak gönderildiği için o zamandan beri orada bulunuyordu; Türkler bütün bu ülkeyi ele geçirdiğinde şehirden ayrılamamış, bu yüzden hep kendi yönetiminde kalmıştı. Ancak ne sıcak ne soğuk yapan, yani kılığını kıyafetini belli etmeyen, şehir halkını hiçbir şekilde koruyup kollayamayan bir adamdı. Vatandaşlar Baudouin'e elçi gönderme konusunda ortak bir karara vardıklarında, o da bunu onayladı ve memnuniyetle kabul etti. Baudouin, Rohez halkının ortak bir kararla kendisini çağırdığını duyduğunda, adamlarıyla istişare etti ve yanına sadece seksen atlı alarak hazırlık yaptı. Fırat nehrini geçti; ordusunun geri kalanını ülkenin daha önce fethettiği kalelerinde bıraktı. O topraklarda yaşayan Türkler, Baudouin'in çok az bir kuvvetle Rohez'e gideceğini öğrendiler ve yol üzerine pusu kurarak etrafa çok sayıda silahlı adam yerleştirdiler. Bu durum Baudouin'e bildirildi, bunun üzerine o da yakınlarda bir Ermeni'nin elinde bulunan bir kaleye sığındı. Ermeni onu büyük bir memnuniyetle, güven içinde ve son derece onurlu bir şekilde ağırladı. Orada iki gün kaldılar. Pusu yerinde çok uzun süre beklemekten sıkılan Türkler dışarı çıkıp

sancağımızı açarak Baudouin'in bulunduğu kalenin önüne geldiler. Kalabalık oldukları için hiç kimse dışarı çıkmadı; ancak etraftaki otlaklarda buldukları çok sayıdaki hayvanı ganimet olarak alıp kendi topraklarına geri döndüler. Üçüncü gün Baudouin dışarı çıktı, yola koyulup Rohez'e vardı. Size söylediğim gibi Rum olan şehir yöneticisi ve diğer herkes atla, yaya olarak, borular ve davullarla onu karşılamaya geldi. Rahipler ellerinden geldiğince büyük bir törenle ve alayla onu karşıladılar; çünkü herkes elinden geldiğince ona bayram yaşatmak için gayret gösteriyordu.

III. — De ce meismes.

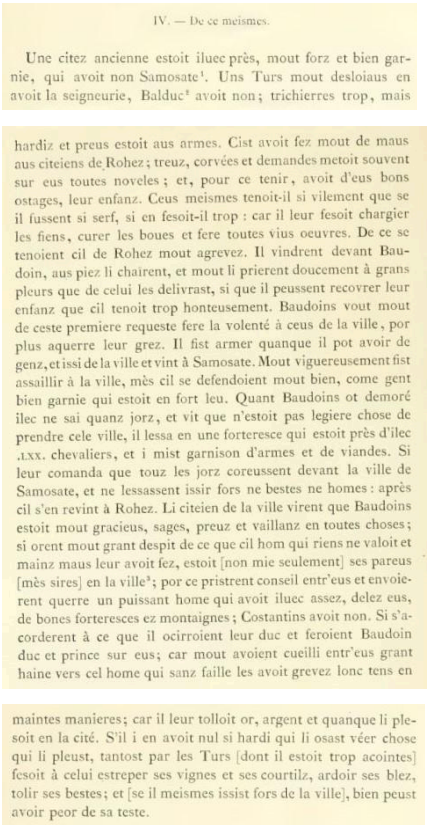
Grant sospeçon ot en son cuer li Dux, quant il vit cele joie que tuit fesoient à Baudoin; par envie comença à trover achoisons par quoi il se peust partir des covenances que l'en li avoit mandées, qui estoient teles : Baudoins devoit avoir la moitié de toutes les rentes de la cité et de tous les esploiz, tant come li Dux vivroit. Après sa mort, qui estoit vieus hom, toute la seignorie enterinement escharroit à Baudoin. Or ne se tenoit mès li Dux en ceste parole, ainz disoit que se Baudoins vouloit defendre la cité vigueureusement et oster les torz et la force que li Tur leur fesoient tout entor, il donroit à lui et à ses genz resnables soldées et bons loiers. Quant Baudoins oi ce, que il estoit là venuz por estre sodoiers, grant desdaing en ot, et dist que il n'y remaindroit mie einsi. Por ce appareilloit son retour. Li citeien de la ville sorent que la chose aloit mauvesement; si vindrent au Duc et lui distrent que grans maus et granz perilz seroit, se il einsi en lessoit partir ce preudome par qui aide eus et leur choses porroient estre bien gardées et defendues en pais et en franchise. Li Dux vit bien que il porroit fere que fous se il se mettoit ainsi contre tous ceus de la ville; por ce, couvri son cuer : voirs est que mout l'en pesa; mès toutevoies dist que il s'y acordoit. Et por fere semblant que il le fesoit de bone volenté, voiant ceus de la ville, avoa Baudoin en filz; il li otroia la moitié de quanque il y avoit, en tans de la seue vie; après son decez le connut à oir du tout. Grant joie firent en la cité quant ce fut fet, et mout orent ferme esperance de recovrer la franchise des treuz dont li Tur les avoient chargiez. Dès ce jor en avant comencierent à recorder en leur cuers les torz et les grevemenz que li Dux leur avoit fez, et bien se penserent que se tens et leus venoit, il ne le souferroient plus; ainz se pensoient coment il poroient vengier ce que il avoient soufert ez tans trespassez.

III. — Aynı konu hakkında.

Dük, herkesin Baudouin'e gösterdiği bu sevinci gördüğünde yüreğinde büyük bir kuşku duymuştu; kıskançlığından ötürü, kendisine önerilmiş olan anlaşma şartlarından caymak için bahaneler aramaya başladı. Bu şartlar şunlardı: Baudouin, Dük yaşadığı sürece şehrin tüm gelirlerinin ve kazançlarının yarısına sahip olacaktı. Yaşlı bir adam olan Dük'ün ölümünden sonra ise şehrin tüm hâkimiyeti tamamen Baudouin'e geçecekti. Lakin Dük artık bu sözünde durmuyor, aksine eğer Baudouin şehri güçlü bir şekilde savunur ve etrafı sarmış olan Türklerin verdiği zararları ve zulmü ortadan kaldırırsa, kendisine ve adamlarına makul bir ödeme ve iyi bir maaş vereceğini söylüyordu. Baudouin bunu duyduğunda, buraya paralı asker olmak için gelmediği için büyük bir hor görme duydu ve bu şekilde kalmayacağını söyleyerek geri dönüş hazırlığına girişti.

Şehir halkı işlerin kötü gittiğini anladılar; Dük'ün yanına gelerek, kendi yardımlarıyla ve özgürlük içinde huzurla korunabilecekleri bu ulu kişinin böyle çekip gitmesine izin vermesinin büyük bir kötülük ve felaket olacağını söylediler. Dük, bütün şehir halkının karşısına dikilmenin aptallık olacağını çok iyi gördü; bu yüzden yüreğindekileri gizledi —her ne kadar bundan büyük üzüntü duysa da— yine de kabul ettiğini söyledi. Bunu gönüllü olarak yapıyormuş gibi göstermek için, şehir halkının gözü önünde Baudouin'i evlat edindi; kendi yaşamı süresince sahip olduğu her şeyin yarısını ona bağışladı, ölümünden sonra ise onu her şeyin varisi olarak tanığını ilan etti. Bu gerçekleştiğinde şehirde büyük bir sevinç yaşandı ve Türklerin sırtlarına yüklediği

haraçlardan kurtulup özgürlüklerini yeniden kazanacaklarına dair çok güçlü bir umut doğdu. O günden sonra halk, Dük'ün kendilerine yapmış olduğu haksızlıkları ve çektikleri sıkıntıları içlerinde hatırlamaya başladılar; sıra kendilerine gelirse bunu asla çekmeyeceklerini, geçmişte çektiklerinin intikamını nasıl alabileceklerini kara kara düşünmeye koyuldular.

IV. — De ce meismes.

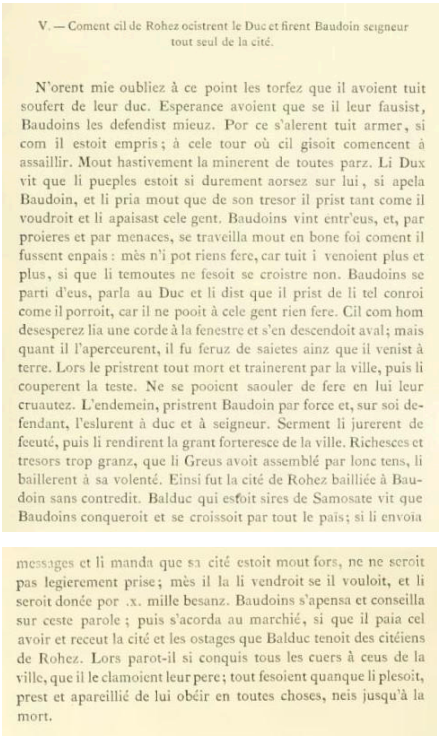
Une citez ancienne estoit iluec près, mout forz et bien garnie, qui avoit non Samosate[1]. Uns Turs mout desloiaus en avoit la seigneurie, Balduc[2] avoit non; trichierres trop, mais hardiz et preus estoit aus armes. Cist avoit fez mout de maus aus citeiens de Rohez; treuz, corvées et demandes metoit souvent sur eus toutes noveles; et, pour ce tenir, avoit d'eus bons ostages, leur enfanz. Ceus meismes tenoit-il si vilement que se il fussent si serf, si en fesoit-il trop : car il leur fesoit chargier les fiens, curer les boues et fere toutes vius oeuvres. De ce se tenoient cil de Rohez mout agrevez. Il vindrent devant Baudoin, aus piez li chairent, et mout li prierent doucement à grans pleurs que de celui les delivrast, si que il peussent recovrer leur enfanz que cil tenoit trop honteusement. Baudoins vout mout de ceste premiere requeste fere la volenté à ceus de la ville, por plus aquerre leur grez. Il fist armer quanque il pot avoir de genz, et issi de la ville et vint à Samosate. Mout viguereusement fist assaillir à la ville, mès cil se defendoient mout bien, come gent bien garnie qui estoit en fort leu. Quant Baudoins ot demoré ilec ne sai quanz jorz, et vit que n'estoit pas legiere chose de prendre cele ville, il lessa en une forteresce qui estoit près d'ilec .LXX. chevaliers, et i mist garnison d'armes et de viandes. Si leur comanda que touz les jorz coreussent devant la ville de Samosate, et ne lessassent issir fors ne bestes ne homes : après cil s'en revint à Rohez. Li citeien de la ville virent que Baudoins estoit mout gracieus, sages, preuz et vaillanz en toutes choses; si orent mout grant despit de ce que cil hom qui riens ne valoit et mainz maus leur avoit fez, estoit [non mie seulement] ses pareus [mès sires] en la ville[3]; por ce pristrent conseil entr'eus et envoierent querre un puissant home qui avoit iluec assez, delez eus, de bones fortereesces ez montaignes; Costantins avoit non. Si s'acorderent à ce que il ocirroient leur duc et feroient Baudoin duc et prince sur eus; car mout avoient cueilli entr'eus grant haine vers cel home qui sanz faille les avoit grevez lonc tens en maintes manieres; car il leur tolloit or, argent et quanque li plesoit en la cité. S'il i en avoit nul si hardi qui li osast véer chose qui li pleust, tantost par les Turs [dont il estoit trop acointes] fesoit à celui estreper ses vignes et ses courtilz, ardoir ses blez, tolir ses bestes; et [se il meismes issist fors de la ville], bien peust avoir peor de sa teste.

IV. — Aynı konu hakkında.

Oraları son derece güçlü olan ve kusursuz bir şekilde korunan Samosate adında eski bir şehir hemen yakınlarda bulunuyordu. Balduc adında, fazlasıyla hilekâr ancak savaş konusunda gözüpek ve cesur olan bir Türk beyi buranın yönetimini elinde tutuyordu. Bu kişi Rohez halkına pek çok kötülük yapmış; onlardan sürekli yeni vergiler, angaryalar talep etmiş ve güvence olarak çocuklarını rehin almıştı. Halkı o kadar aşağılık bir duruma düşürmüştü ki, adeta köle gibi gübre taşıtmak, pislik temizletmek ve en ağır işleri yaptırmak suretiyle onları ezmişti. Bu durumdan son derece muzdarip olan Rohez halkı Baudouin'in huzuruna gelerek ayaklarına kapanmış ve çocuklarını o zalimin elinden kurtarması için gözyaşları içinde yalvarmıştı. Halkın desteğini kazanmak isteyen Baudouin, elindeki tüm askerleri hazırlayarak şehirden ayrılmış ve Samosate'ye doğru yola çıkmıştır. Şehre çok sert saldırılar düzenlemiş, ancak burası güçlü bir konumda olduğu için savunmacılar kendilerini başarıyla savunmuşlardır.

Baudouin orada bir süre kaldıktan sonra buranın kolayca zapt edilemeyeceğini anlamış, yakınlardaki bir kaleye yetmiş şövalye yerleştirerek onlara erzak ve silah bırakmıştır. Samosate önlerinden kimsenin geçmesine izin vermemelerini ve her gün akınlar düzenlemelerini emrettikten sonra Rohez'e geri dönmüştür. Şehir halkı Baudouin'in ne kadar lütufkâr, bilge ve cesur olduğunu görünce, kendilerine sürekli

zulmeden o yaşlı yöneticinin hâlâ başlarında durmasına büyük bir öfke duymaya başlamıştır. Bu yüzden gizlice toplantı yapıp dağlardaki kalelerde yaşayan güçlü Costantins adında bir liderle anlaşarak, mevcut yöneticilerini ortadan kaldırmayı ve Baudouin'i kendilerine dük ve prens yapmayı kararlaştırmışlardır. Çünkü bu yaşlı adamın Türklerle sıkı fıkı olarak kendilerini altın, gümüş ve mallarından mahrum bıraktığını, isteklerine karşı çıkanların bağlarını ve bahçelerini kestirip hayvanlarını gasbettirdiğini çok iyi bilmektedirler.

V. — Coment cil de Rohez ocistrent le Duc et firent Baudoin seigneur tout seul de la cité.

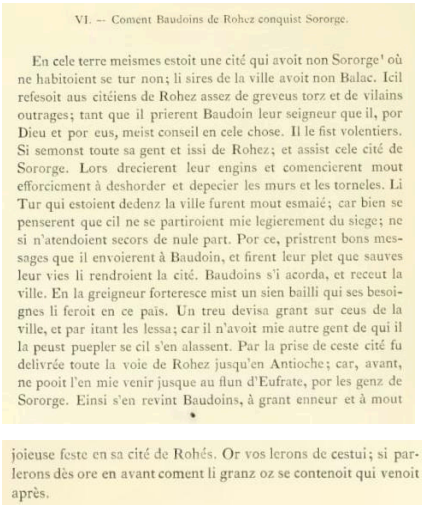
N'orent mie oubliez à ce point les torfez que il avoient tuit soufert de leur duc. Esperance avoient que se il leur fausist, Baudoins les defendist mieuz. Por ce s'alerent tuit armer, si com il estoit empris; à cele tour où cil gisoit comencent à assaillir. Mout hastivement la minerent de toutes parz. Li Dux vit que li pueples estoit si durement aorsez sur lui, si apela Baudoin, et li pria mout que de son tresor il prist tant come il voudroit et li apaisast cele gent. Baudoins vint entr'eus, et, par proieres et par menaces, se traveilla mout en bone foi coment il fussent enpais: mès n'i pot riens fere, car tuit i venoient plus et plus, si que li temoutes ne fesoit se croistre non. Baudoins se parti d'eus, parla au Duc et li dist que il prist de li tel conroi come il porroit, car il ne pooit à cele gent rien fere. Cil com hom desesperez lia une corde à la fenestre et s'en descendoit aval; mais quant il l'aperceurent, il fu feruz de saietes ainz que il venist à terre. Lors le pristrent tout mort et trainerent par la ville, puis li couperent la teste. Ne se pooient saouler de fere en lui leur cruautez. L'endemein, pristrent Baudoin par force et, sur soi defendant, l'eslurent à duc et à seigneur. Serment li jurerent de feeuté, puis li rendirent la grant forteresce de la ville. Richesces et tresors trop granz, que li Greus avoit assemblé par lonc tens, li baillerent à sa volenté. Einsi fut la cité de Rohez bailliée à Baudoin sans contredit. Balduc qui esfoit sires de Samosate vit que Baudoins conqueroit et se croissoit par tout le pais; si li envoia messages et li manda que sa cité estoit mout fors, ne ne seroit pas legierement prise; mès il la li vendroit se il vouloit, et li seroit donée por .x. mille besanz. Baudoins s'apensa et conseilla sur ceste parole; puis s'acorda au marchié, si que il paia cel avoir et receut la cité et les ostages que Balduc tenoit des citéiens de Rohez. Lors parot-il si conquis tous les cuers à ceus de la ville, que il le clamoient leur pere; tout fesoient quanque li plesoit, prest et apareillié de lui obéir en toutes choses, neis jusqu'à la mort.

V. — Rohez halkının Dük'ü nasıl öldürdüğü ve Baudouin'i şehrin tek efendisi ve dükü yaptığı üzerine.

Halk, düklerinden çektikleri haksızlıkları ve sıkıntıları bir an olsun unutmamıştı; eğer bu yönetici onlara ihanet edecek olursa, Baudouin'in kendilerini daha iyi koruyacağına inanıyorlardı. Bu yüzden herkes silahlanıp dükün saklandığı kuleye doğru hücuma geçti ve dört bir yandan burayı kazmaya başladılar. Halkın öfkesinin üzerine yöneldiğini gören Dük, Baudouin'i çağırarak hazinesinden dilediği kadar alıp halkı yatıştırmasını yalvararak rica etti. Baudouin araya girip hem ricalarla hem de tehditlerle tarafları barıştırmak için büyük bir gayret gösterdiyse de başarılı olamadı, çünkü öfkeli kalabalık durmaksızın çoğalıyordu.

Baudouin oradan ayrılıp Dük'e durumun ciddiyetini anlatarak elinden gelen bir çare bulmasını söyledi, zira bu öfkeli insanlara karşı durmak mümkün değildi. Çaresiz kalan Dük, pencereye bağladığı bir iple aşağı sarkarak kaçmaya çalıştı; lakin halk onu fark etti ve yere varamadan ok yağmuruna tutuldu. Ardından cansız bedeni yakalanıp şehirde sürüklendi ve başı kesildi; vahşetleri bununla da bitmedi. Ertesi gün halk, Baudouin'i zorla ve kendi karşı koymalarına rağmen seçerek dük ve lider ilan etti. Ona sadakat yeminleri edip şehrin büyük kalesini teslim ettiler. Rum yöneticinin uzun yıllar boyunca bir araya getirdiği devasa servetler ve hazineler kendi

isteğiyle ona bağışlandı, böylelikle Rohez şehri hiçbir itirazla karşılaşmaksızın tamamen Baudouin'in kontrolüne geçti.
Samosate'nin efendisi Balduc, Baudouin'in tüm ülkede hızla güçlendiğini ve topraklarını genişlettiğini görünce ona elçiler gönderdi. Kendi şehrinin son derece güçlü olduğunu ve kolayca alınamayacağını, lakin isterse on bin bezant karşılığında burayı kendisine satabileceğini bildirdi. Bu teklif üzerine düşünen ve istişare eden Baudouin anlaşmayı kabul ederek istenen ödemeyi yaptı; böylece şehri ve Balduc'un Rohez halkından rehin tuttuğu çocukları teslim aldı. Bu hamleden sonra şehir halkının kalbini tamamen kazanan Baudouin, onların gözünde bir babaya dönüştü; halk onun her istediğini yapmaya ve ölümüne kadar ona itaat etmeye tamamen hazır hâle geldi.

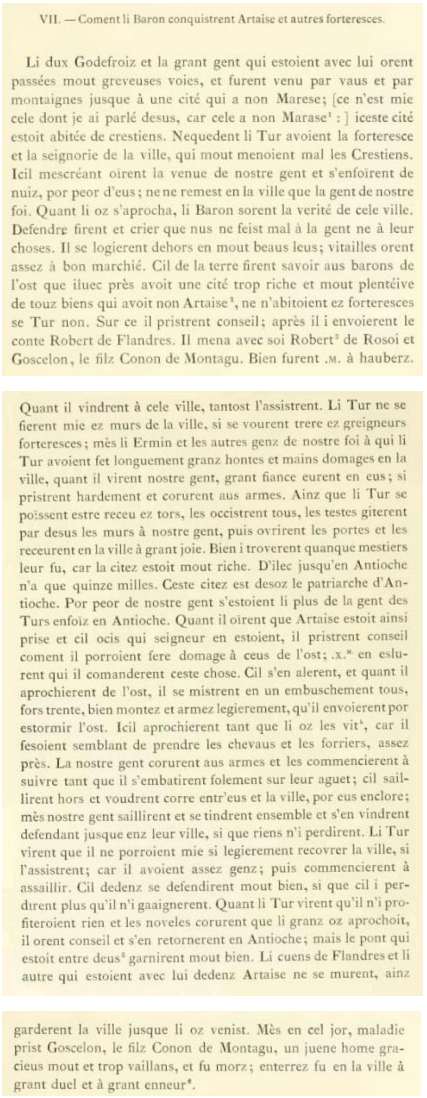
VI. — Coment Baudoins de Rohez conquist Sororge.

En cele terre meismes estoit une cité qui avoit non Sororge' où ne habitoient se tur non; li sires de la ville avoit non Balac. Icil refesoit aus citéiens de Rohez assez de greveus torz et de vilains outrages; tant que il prierent Baudoin leur seigneur que il, por Dieu et por eus, meist conseil en cele chose. Il le fist volentiers. Si semonst toute sa gent et issi de Rohez; et assist cele cité de Sororge. Lors drecierent leur engins et comencierent mout efforciement à deshorder et depecier les murs et les torneles. Li Tur qui estoient dedenz la ville furent mout esmaié; car bien se penserent que cil ne se partiroient mie legierement du siege; ne si n'atendoient secors de nule part. Por ce, pristrent bons messages que il envoierent à Baudoin, et firent leur plet que sauves leur vies li rendroient la cité. Baudoins s'i acorda, et receut la ville. En la greigneur forteresce mist un sien bailli qui ses besoignes li feroit en ce pais. Un treu devisa grant sur ceus de la ville, et par itant les lessa; car il n'avoit mie autre gent de qui il la peust puepler se cil s'en alassent. Par la prise de ceste cité fu delivrée toute la voie de Rohez jusqu'en Antioche; car, avant, ne pooit l'en mie venir jusque au flun d'Eufrate, por les genz de Sororge. Einsi s'en revint Baudoins, à grant enneur et à mout

joieuse feste en sa cité de Rohés. Or vos lerons de cestui; si parlerons dès ore en avant coment li granz oz se contenoit qui venoit après.

VI. — Baudouin'in Rohez'den Sororge'yi nasıl fethettiği üzerine.

Aynı ülkede sadece Türklerin yaşadığı ve efendisinin adı Balac olan Sororge adında bir şehir bulunuyordu. Bu kişi Rohez vatandaşlarına pek çok ağır haksızlık ve aşağılayıcı saldırıda bulunmuştu; öyle ki efendileri olan Baudouin'e yalvararak Tanrı rızası için bu konuya bir çare bulmasını istediler. Baudouin bunu memnuniyetle kabul etti. Bütün askerlerini topladı ve Rohez'den çıkarak Sororge şehrini kuşattı. Ardından mancınıklarını kurup surları ve kuleleri yıkmak ve parça parça etmek için büyük bir gayretle saldırıya başladılar. Şehirdeki Türkler son derece korkuya kapıldılar; çünkü kuşatmayı kolay kolay kaldırmayacaklarını ve hiçbir yerden yardım bekleyemediklerini çok iyi biliyorlardı. Bu yüzden güvenilir elçiler seçerek Baudouin'e gönderdiler ve hayatlarının bağışlanması şartıyla şehri teslim edeceklerine dair anlaştılar. Baudouin bunu kabul etti ve şehri teslim aldı. En büyük kaleye bu bölgedeki işlerini yürütecek kendi vekilini yerleştirdi. Şehir halkına ağır bir vergi koydu ve onları bu şartla serbest bıraktı, çünkü eğer onları gönderirse şehri dolduracak başka insanı yoktu. Bu şehrin fethedilmesiyle Rohez'den Antakya'ya kadar tüm yol güvenli hâle geldi; çünkü daha önceden Sororge halkı yüzünden Fırat nehrine kadar bile ulaşılamıyordu. Böylece Baudouin büyük bir onurla ve Rohez şehrinde büyük bir neşeyle kutlanan bir bayramla geri döndü. Şimdi bu konuyu bir kenara bırakıp, arkadan gelen büyük ordunun nasıl hareket ettiğini anlatacağız.

VII. — Coment li Baron conquistrent Artaise et autres forteresces.

Li dux Godefroiz et la grant gent qui estoient avec lui orent passées mout greveuses voies, et furent venu par vaus et par montaignes jusque à une cité qui a non Marese; [ce n'est mie cele dont je ai parlé desus, car cele a non Marase[1] :] iceste cité estoit abitée de crestiens. Nequedent li Tur avoient la forteresce et la seignorie de la ville, qui mout menoient mal les Crestiens. Icil mescréant oirent la venue de nostre gent et s'enfoirent de nuiz, por peor d'eus; ne ne remest en la ville que la gent de nostre foi. Quant li oz s'aprocha, li Baron sorent la verité de cele ville. Defendre firent et crier que nus ne feist mal à la gent ne à leur choses. Il se logierent dehors en mout beaus leus; vitailles orent assez à bon marchié. Cil de la terre firent savoir aus barons de l'ost que iluec près avoit une cité trop riche et mout plentéive de touz biens qui avoit non Artaise[2], ne n'abitoient ez forteresces se Tur non. Sur ce il pristrent conseil; après il i envoierent le conte Robert de Flandres. Il mena avec soi Robert[3] de Rosoi et Goscelon, le filz Conon de Montagu. Bien furent .M. à hauberz.

Quant il vindrent à cele ville, tantost l'assistrent. Li Tur ne se fierent mie ez murs de la ville, si se vourent trere ez greigneurs forteresces; mès li Ermin et les autres genz de nostre foi à qui li Tur avoient fet longuement granz hontes et mains domages en la ville, quant il virent nostre gent, grant fiance eurent en eus; si pristrent hardement et corurent aus armes. Ainz que li Tur se poïssent estre receu ez tors, les occistrent tous, les testes giterent par desus les murs à nostre gent, puis ovrirent les portes et les receurent en la ville à grant joie. Bien i troverent quanque mestiers leur fu, car la citez estoit mout riche. D'ilec jusqu'en Antioche n'a que quinze milles. Ceste citez est desoz le patriarche d'Antioche. Por peor de nostre gent s'estoient li plus de la gent des Turs enfoiz en Antioche. Quant il oirent que Artaise estoit ainsi prise et cil ocis qui seigneur en estoient, il pristrent conseil coment il porroient fere domage à ceus de l'ost; .x.[m] en eslurent qui il comanderent ceste chose. Cil s'en alerent, et quant il aprochierent de l'ost, il se mistrent en un embuschement tous, fors trente, bien montez et armez legierement, qu'il envoierent por estormir l'ost. Icil aprochierent tant que li oz les vit[4], car il fesoient semblant de prendre les chevaus et les forriers, assez près. La nostre gent corurent aus armes et les commencierent à suivre tant que il s'embatirent folement sur leur aguet; cil saillirent hors et voudrent corre entr'eus et la ville, por eus enclore; mès nostre gent saillirent et se tindrent ensemble et s'en vindrent defendant jusque enz leur ville, si que riens n'i perdirent. Li Tur virent que il ne porroient mie si legierement recovrer la ville, si l'assistrent; car il avoient assez genz; puis commencierent à assaillir. Cil dedenz se defendirent mout bien, si que cil i perdirent plus qu'il n'i gaaignerent. Quant li Tur virent qu'il n'i profiteroient rien et les noveles corurent que li granz oz aprochoit, il orent conseil et s'en retornerent en Antioche; mais le pont qui estoit entre deus[5] garnirent mout bien. Li cuens de Flandres et li autre qui estoient avec lui dedenz Artaise ne se murent, ainz

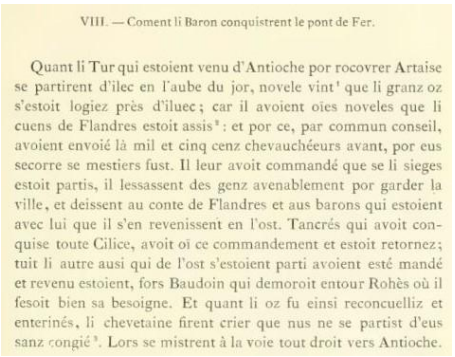
garderent la ville jusque li oz venist. Mès en cel jor, maladie prist Goscelon, le filz Conon de Montagu, un juene home gracieus mout et trop vaillans, et fu morz; enterrez fu en la ville à grant duel et à grant enneur[6].

VII. — Baronların Artaise'i ve diğer kaleleri nasıl fethettikleri üzerine.

Dük Godefroi ve yanındaki büyük ordu, son derece zorlu yollardan geçmiş, vadilerden ve dağlardan aşarak Marese adındaki bir şehre gelmişti (burası demin bahsettiğim yer değildir, çünkü onun adı Marase idi). Bu şehir Hristiyanlar tarafından meskûndü; lakin kaleyi ve şehrin hâkimiyetini elinde tutan Türkler Hristiyanlara büyük ezziyetler ediyorlardı. Bu kâfirler ordumuzun geldiğini duyduklarında korkudan geceleyin kaçtılar; şehirde inancımızdan olan halktan başka kimse kalmadı. Ordu yaklaştığında baronlar bu şehrin durumunu öğrendiler; kimsenin halka ve mallarına zarar vermemesi için duyurular yapıp emirler verdiler. Dışarıda son derece güzel yerlerde konakladılar; bol miktarda ucuz erzak buldular. Bölge halkı ordu baronlarına, hemen yakınlarda Artaise adında, her türlü zenginlikle dolu, çok zengin ve verimli bir şehir bulunduğunu, kalelerinde ise sadece Türklerin yaşadığını bildirdi. Bunun üzerine istişare eden baronlar, oraya Flandre Kontu Robert'i gönderdiler. O da yanına Rosoili Robert'i (Robert de Rosoi) ve Montagu'lu Conon'un oğlu Goscelon'u aldı. Zırhlı zırhsız tam bin kişiyle yola çıktılar.

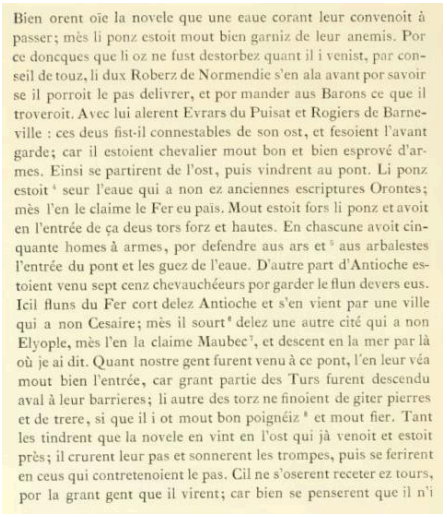
Şehre vardıklarında hemen kuşattılar. Türkler şehir surlarında tutunamayarak daha büyük kalelere çekilmek istediler; lakin Türklerin şehirde uzun süredir kendilerine çok

büyük utançlar ve ağır zararlar yaşattığı Ermeniler ve inancımızdan olan diğer halklar, bizim ordumuzu gördüklerinde içlerinde büyük bir cesaret buldular; gözüpek bir şekilde silaha sarıldılar. Türkler kulelere sığınamadan hepsini kılıçtan geçirdiler, kesilen kafaları surların üzerinden ordumuza doğru attılar, ardından kapıları açıp büyük bir sevinçle onları içeri aldılar. Şehir son derece zengin olduğu için ihtiyaç duydukları her şeyi fazlasıyla buldular. Buradan Antakya'ya kadar olan mesafe sadece on beş mildir. Bu şehir Antakya patriğine bağlıdır. Türklerin çoğunluğu ordumuzun korkusundan Antakya'ya kaçmışlardı. Artaise'in bu şekilde ele geçirildiğini ve buranın efendilerinin öldürüldüğünü duyunca, ordumuza nasıl zarar verebileceklerini tartıştılar ve bu işi yürütmek üzere bin kadar adam seçtiler. Bu birlik yola çıkıp ordugâha yaklaştığında, otuzu hariç hepsi hafif silahlı ve iyi binekli olarak etrafta pusuya yattılar; ordunun gözünü korkutmak için adam gönderdiler. Bu birlikler ordu görebileceği kadar yaklaştı, çünkü çok yakınlardaki atları ve otlakçıları ele geçiriyormuş süsü veriyorlardı. Bizim askerler hemen silaha sarılıp onları takip etmeye başladılar, öyle ki düşüncesizce pusuya kadar ilerlediler; pusuya yatanlar birden bire ortaya çıkıp onları ve şehri kuşatmak istediler. Lakin askerlerimiz hemen bir araya gelip safları sıkılaştırdılar ve savaşarak kendi şehirlerine kadar çekildiler, bu yüzden hiçbir kayıp vermediler. Türkler şehri öyle kolayca geri alamayacaklarını anlayınca kuşatmaya başladılar, çünkü yeterince kalabaydılar; ardından saldırıya geçtiler. İçeridekiler kendilerini çok iyi savundular, öyle ki Türkler kazandıklarından çok daha fazlasını kaybettiler. Türkler buradan bir şey elde edemeyeceklerini anlayınca ve büyük ordunun yaklaşmakta olduğu haberini alınca istişare edip Antakya'ya geri döndüler; fakat aralarındaki köprüyü çok iyi bir şekilde güçlendirdiler. Flandre Kontu ve Artaise içinde onunla birlikte bulunan diğer kişiler şehri terk etmeyip, ordu gelene kadar korumaya devam ettiler. Lakin o gün Montagu'lu Conon'un oğlu, son derece lütufkâr ve çok değerli genç bir adam olan Goscelon'a bir hastalık bulaştı ve vefat etti; büyük bir yas ve onurla şehir içinde defnedildi.

VIII. — Coment li Baron conquistrent le pont de Fer.

Quant li Tur qui estoient venu d'Antioche por rocovrer Artaise se partirent d'ilec en l'aube du jor, novele vint[1] que li granz oz s'estoit logiez près d'iluec; car il avoient oïes noveles que li cuens de Flandres estoit assis[2]: et por ce, par commun conseil, avoient envoié là mil et cinq cenz chevauchéeurs avant, por eus secorre se mestiers fust. Il leur avoit commandé que se li sieges estoit partis, il lessassent des genz avenablement por garder la ville, et deissent au conte de Flandres et aus barons qui estoient avec lui que il s'en revenissent en l'ost. Tancrés qui avoit conquise toute Cilice, avoit oï ce commandement et estoit retornez; tuit li autre ausi qui de l'ost s'estoient parti avoient esté mandé et revenu estoient, fors Baudoin qui demoroit entour Rohès où il fesoit bien sa besoigne. Et quant li oz fu einsi reconcueliz et enterinés, li chevetaine firent crier que nus ne se partist d'eus sanz congié[3]. Lors se mistrent à la voie tout droit vers Antioche.

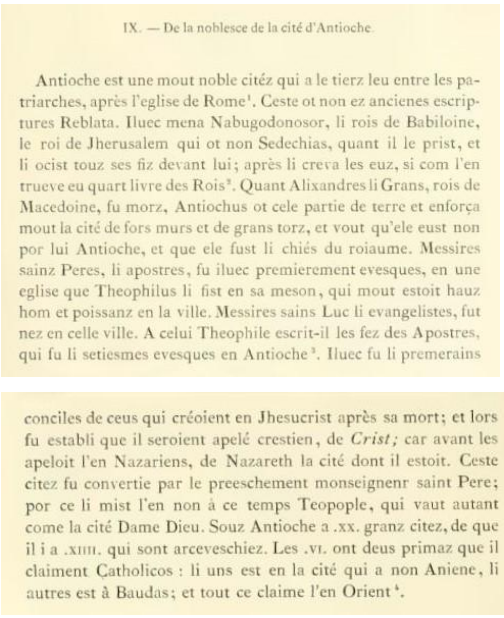
Bien orent oïe la novele que une eaue corant leur convenoit à passer; mès li ponz estoit mout bien garniz de leur anemis. Por ce doncques que li oz ne fust destorbez quant il i venist, par conseil de touz, li dux Roberz de Normendie s'en ala avant por savoir se il porroit le pas delivrer, et por mander aus Barons ce que il troveroit. Avec lui alerent Evrars du Puisat et Rogiers de Barneville : ces deus fist-il connestables de son ost, et fesoient l'avant garde; car il estoient chevalier mout bon et bien esprové d'armes. Einsi se partirent de l'ost, puis vindrent au pont. Li ponz estoit [4] seur l'eaue qui a non ez anciennes escriptures Orontes; mès l'en le claime le Fer eu pais. Mout estoit fors li ponz et avoit en l'entrée de ça deus tors forz et hautes. En chascune avoit cinquante homes à armes, por defendre aus ars et [5] aus arbalestes l'entrée du pont et les guez de l'eaue. D'autre part d'Antioche estoient venu sept cenz chevauchéeurs por garder le flun devers eus. Icil fluns du Fer cort delez Antioche et s'en vient par une ville qui a non Cesaire; mès il sourt [6] delez une autre cité qui a non Elyople, mès l'en la claime Maubec [7], et descent en la mer par là où je ai dit. Quant nostre gent furent venu à ce pont, l'en leur véa mout bien l'entrée, car grant partie des Turs furent descendu aval à leur barrieres; li autre des torz ne finoient de giter pierres et de trere, si que il i ot mout bon poignéiz [8] et mout fier. Tant les tindrent que la novele en vint en l'ost qui jà venoit et estoit près; il crurent leur pas et sonnerent les trompes, puis se ferirent en ceus qui contretenoient le pas. Cil ne s'oserent receter ez tours, por la grant gent que il virent; car bien se penserent que il n'i

seroient mie asseur; li autre meismes descendirent et tuit se mistrent à la voie, si que li nostre pristrent le pont. Li autre chevalier des noz qui ne pooient mie venir aus barrieres por la grant presse tandis come li poignéiz estoit, furent mout angoisseus de fere aucune chose, et descendirent au flun; si troverent gué là où cil du pais n'en savoient point. Il passerent outre et desconfirent les.VII.cenz qui gardoient la rive [9]. Tant firent, que li un que li autre, que touz li oz passa delivrement et li charroiz après. Il se logierent en beaus leus à .VI. milles de la ville. L'endemain se raprouchierent et alerent le grant chemin entre les montaignes et le flun, si que il se logierent à une mille de la cité.

VIII. — Baronların Demir Köprü'yü nasıl ele geçirdikleri üzerine.

Artaise'i geri almak üzere Antakya'dan yola çıkmış olan Türkler, gün ağarırken büyük ordunun hemen yakınlarda konakladığını öğrendiler; Flandre Kontu'nun şehri kuşattığını haber aldıkları için ortak bir kararla yardıma bin beş yüz atlı göndermişlerdi. Kuşatma kalkarsa şehrin korunması için yeterli adam bırakılmasını ve Flandre Kontu ile yanındaki baronların orduya geri dönmesinin söylenmesini emretmişlerdi. Kilikya'yı fethetmiş olan Tancred bu emri duymuş ve geri dönmüştü; ordudan ayrılmış olan diğer tüm birlikler de çağrılmış ve Rohez çevresinde işlerini başarıyla yürüten Baudouin hariç hepsi geri gelmişti. Ordu bu şekilde yeniden toplanıp bir araya getirildikten sonra, komutanlar kimsenin izinsiz ayrılmaması yönünde emirler çıkardılar ve doğrudan Antakya'ya doğru yola koyuldular. Geçmeleri gereken akarsuyun üzerindeki köprünün düşman güçleri tarafından sıkı bir şekilde korunduğunu öğrendiler. Ordunun ilerleyişinin aksamaması için herkesin ortak kararıyla Normandiya Dükü Robert, geçidin güvenliğini sağlamak ve durumu baronlara bildirmek üzere öncü olarak görevlendirildi. Yanına son derece cesur ve savaş deneyimi yüksek iki şövalye olan Puisat'lı Evrar ile Barneville'li Rogier'i alarak öncülük ve bağlayıcılık görevini onlara verdi. Ordugâhtan ayrılıp köprüye vardıklarında, eski yazılarda Orontes olarak adlandırılan ancak yer halkı tarafından Demir Köprü denilen yapıla karşılaştılar. Köprü son derece korunaklıydı ve girişinde her birinde ellişer silahlı adam bulunan iki yüksek kule yer alıyordu; bu askerler ok ve arbaletlerle köprünün girişini ve su geçitlerini savunuyorlardı. Ayrıca Antakya'dan nehrin o tarafını korumak için yedi yüz atlı daha gelmişti. Antakya yakınlarından akıp Cesaire ve Maubec denilen yerlerden geçen bu Demir Nehir, daha önce belirtilen noktada denize dökülmektedir.

Bizim birliklerimiz köprüye ulaştığında Türklerin yoğun engeliyle karşılaştılar; bir kısım Türk bariyerlerin başına inerken, kulelerdeki diğerleri sürekli taş yağdırarak şiddetli bir çatışma başlattılar. Yaklaşmakta olan ana ordunun haberi ulaşıp borular çalındığında askerlerimiz hızla ileri atılarak direnenlerin üzerine saldırdılar. Kalabalık ordunun gücünü gören düşman kulelere sığınmaya cesaret edemedi, diğer birlikler de nehir kıyısından çekilince bizimkiler köprünün kontrolünü ele geçirdiler. Kalabalık baskı nedeniyle köprüye yaklaşamayan bazı şövalyeler ise nehre inerek yerel halkın bile bilmediği gizli bir sığ geçit buldular; karşı kıyıya geçerek kıyıyı koruyan yedi yüz kişiyi bozguna uğrattılar. Böylece tüm ordu ve ardından iaşe kervanları rahatlıkla karşıya geçerek şehre altı mil mesafede güzel yerlere konakladılar. Ertesi gün dağlar ile nehir arasındaki ana yolu izleyerek şehre bir mil kadar yaklaşacak şekilde yerlerini aldılar.

IX. — De la noblesce de la cité d'Antioche.

Antioche est une mout noble citéz qui a le tierz leu entre les patriarches, après l'eglise de Rome[1]. Ceste ot non ez ancienes escriptures Reblata. Iluec mena Nabugodonosor, li rois de Babiloine, le roi de Jherusalem qui ot non Sedechias, quant il le prist, et li ocist touz ses fiz devant lui; après li creva les euz, si com l'en trueve eu quart livre des Rois[2]. Quant Alixandres li Grans, rois de Macedoine, fu morz, Antiochus ot cele partie de terre et enforça mout la cité de fors murs et de grans torz, et vout qu'ele eust non por lui Antioche, et que ele fust li chiés du roiaume. Messires sainz Peres, li apostres, fu iluec premierement evesques, en une eglise que Theophilus li fist en sa meson, qui mout estoit hauz hom et poissanz en la ville. Messires sains Luc li evangelistes, fut nez en celle ville. A celui Theophile escrit-il les fez des Apostres, qui fu li setiesmes evesques en Antioche[3]. Iluec fu li premerains

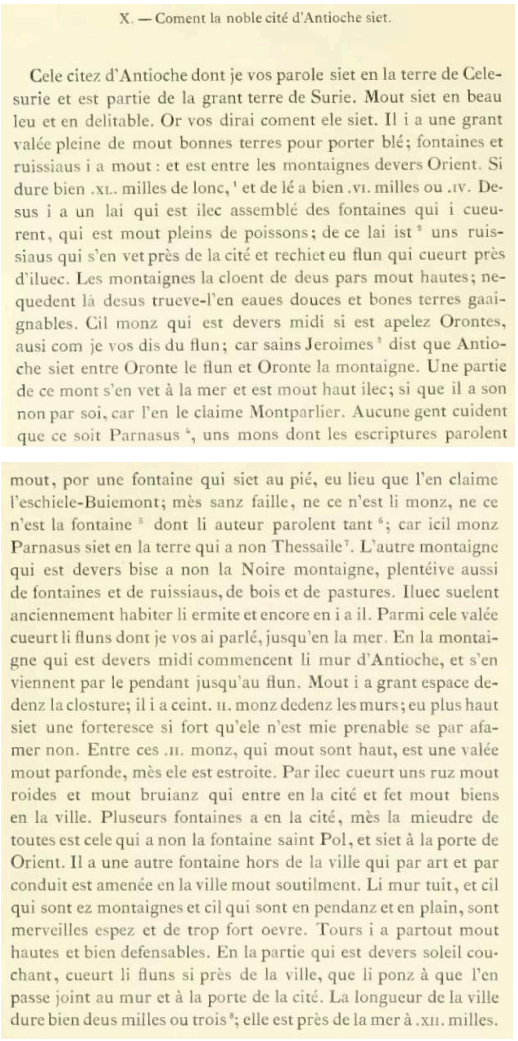
conciles de ceus qui créoient en Jhesucrist après sa mort; et lors fu establi que il seroient apelé crestien, de *Crist;* car avant les apeloit l'en Nazariens, de Nazareth la cité dont il estoit. Ceste citez fu convertie par le preeschement monseignenr saint Pere; por ce li mist l'en non à ce temps Teopople, qui vaut autant come la cité Dame Dieu. Souz Antioche a .xx. granz citez, de que il i a .xiiii. qui sont arceveschiez. Les .vi. ont deus primaz que il claiment Catholicos : li uns est en la cité qui a non Aniene, li autres est à Baudas; et tout ce claime l'en Orient[4].

IX. — Antakya şehrinin asaleti üzerine.

Antakya, Roma Kilisesi'nden sonra patrikler arasında üçüncü sırada yer alan son derece asil bir şehirdir. Eski yazılarda buranın adı Reblata olarak geçer. Dördüncü Krallar Kitabı'nda anlatıldığı üzere, Babil Kralı Nebukadnezar, esir aldığı Kudüs Kralı Sedekiya'yı buraya getirmiş, bütün oğullarını gözleri önünde katlettikten sonra gözlerini oydurmuştur. Makedonya Kralı Büyük İskender öldükten sonra, bu topraklar Antiochus'un eline geçmiş; Antiochus şehri sağlam surlar ve büyük kulelerle güçlendirmiş, kendi adına izafen adının Antioch (Antakya) olmasını ve krallığın başkenti kılınmasını istemiştir. Havarilerin önderi Aziz Petrus, şehirde son derece kudretli ve soylu bir adam olan Theophilus'un kendi evinde yaptırdığı kilisede buranın ilk piskoposu olmuştur. İncil yazarı Aziz Luka bu şehirde doğmuştur. Antakya'nın yedinci piskoposu olan ve Aziz Luka'nın Resullerin İşleri kitabını kendisine yazdığı kişi de bu Theophilus'tur.

İsa Mesih'in ölümünden sonra İsa'ya inananların ilk meclisi burada kurulmuş ve o dönemde, o güne kadar Nazarethane kenti sebebiyle "Nazareni" olarak anılan inananlara, Krist'ten ötürü "Hristiyan" denilmesi ilk defa burada kararlaştırılmıştır. Bu şehir yüce havari Petrus'un vaazlarıyla İncil'e döndüğü için o dönemde kendisine

"Tanrı'nın Şehri" anlamına gelen Teopople adı verilmiştir. Antakya'ya bağlı yirmi büyük şehir vardır ve bunlardan on üçü başpiskoposluk merkezidir. Altısının, Katolikos adını verdikleri iki de primatı bulunur; bunlardan biri Aniene şehrinde, diğeri ise Baudas'tadır ve tüm bunlar Doğu kilisesine bağlı olarak anılır.

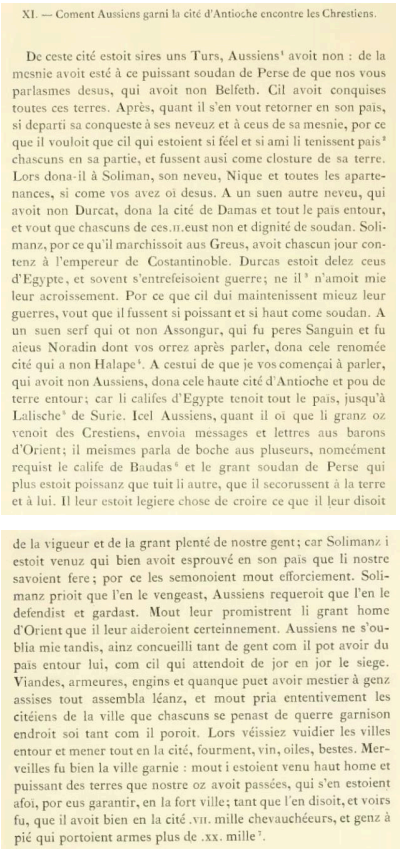
X. — Coment la noble cité d'Antioche siet.

Cele citez d'Antioche dont je vos parole siet en la terre de Celesurie et est partie de la grant terre de Surie. Mout siet en beau leu et en delitable. Or vos dirai coment ele siet. Il i a une grant valée pleine de mout bonnes terres pour porter blé; fontaines et ruissiaus i a mout : et est entre les montaignes devers Orient. Si dure bien .XL. milles de lonc,[1] et de lé a bien .VI. milles ou .IV. Desus i a un lai qui est ilec assemblé des fontaines qui i cueurent, qui est mout pleins de poissons; de ce lai ist[2] uns ruissiaus qui s'en vet près de la cité et rechiet eu flun qui cueurt près d'iluec. Les montaignes la cloent de deus pars mout hautes; nequedent là desus trueve-l'en eaues douces et bones terres gaaignables. Cil monz qui est devers midi si est apelez Orontes, ausi com je vos dis du flun; car sains Jeroimes[3] dist que Antioche siet entre Oronte le flun et Oronte la montaigne. Une partie de ce mont s'en vet à la mer et est mout haut ilec; si que il a son non par soi, car l'en le claime Montparlier. Aucune gent cuident que ce soit Parnasus[4], uns mons dont les escriptures parolent mout, por une fontaine qui siet au pié, eu lieu que l'en claime l'eschiele-Buiemont; mès sanz faille, ne ce n'est li monz, ne ce n'est la fontaine[5] dont li auteur parolent tant[6]; car icil monz Parnasus siet en la terre qui a non Thessaile[7]. L'autre montaigne qui est devers bise a non la Noire montaigne, plentéive aussi de fontaines et de ruissiaus, de bois et de pastures. Iluec suelent anciennement habiter li ermite et encore en i a il. Parmi cele valée cueurt li fluns dont je vos ai parlé, jusqu'en la mer. En la montaigne qui est devers midi commencent li mur d'Antioche, et s'en viennent par le pendant jusqu'au flun. Mout i a grant espace dedenz la closture; il i a ceint. II. monz dedenz les murs; eu plus haut siet une forteresce si fort qu'ele n'est mie prenable se par afamer non. Entre ces .II. monz, qui mout sont haut, est une valée mout parfonde, mès ele est estroite. Par ilec cueurt uns ruz mout roides et mout bruianz qui entre en la cité et fet mout biens en la ville. Pluseurs fontaines a en la cité, mès la mieudre de toutes est cele qui a non la fontaine saint Pol, et siet à la porte de Orient. Il a une autre fontaine hors de la ville qui par art et par conduit est amenée en la ville mout soutilment. Li mur tuit, et cil qui sont ez montaignes et cil qui sont en pendanz et en plain, sont merveilles espez et de trop fort oevre. Tours i a partout mout hautes et bien defensables. En la partie qui est devers soleil couchant, cueurt li fluns si près de la ville, que li ponz à que l'en passe joint au mur et à la porte de la cité. La longueur de la ville dure bien deus milles ou trois[8]; elle est près de la mer à .XII. milles.

X. — Asil Antakya şehrinin konumu.

Size bahsettiğim bu Antakya şehri, Kelesuriye topraklarında yer alır ve büyük Suriye ülkesinin bir parçasıdır. Çok güzel ve hoş bir konumdadır. Şimdi size nasıl konumlandığını anlatacağım. Orada buğday taşımak için çok iyi topraklarla dolu büyük bir vadi vardır; çok sayıda çeşme ve dere vardır: ve doğuya bakan dağlar arasındadır. Uzunluğu kırk mil, genişliği ise altı ya da dört mil kadardır. Üzerinde, oraya akan çeşmelerin bir araya gelmesiyle oluşan, içi balık dolu bir göl vardır; bu gölden şehrin yakınından geçip oraya yakın akan nehre dökülen bir dere çıkar. Dağlar onu iki taraftan çok yüksek bir şekilde çevreler; yine de yukarıda tatlı sular ve işlenebilir iyi topraklar bulunur. Güneye bakan dağ, nehir hakkında size söylediğim gibi Orontes olarak adlandırılır; çünkü Aziz Jerôme, Antakya'nın nehir Orontes ile dağ Orontes arasında yer aldığını söyler. Bu dağın bir kısmı denize gider ve orada çok yüksektir; öyle ki kendine has bir adı vardır, çünkü ona Montparlier derler. Bazı insanlar bunun, yazarların bahsettiği dağlardan biri olan Parnas olduğunu düşünür, dipte yer alan ve l'Eschiele-Buiemont olarak adlandırılan bir çeşmeden ötürü; fakat

şüphe yok ki, yazarların o kadar çok bahsettiği ne o dağdır ne de o çeşmedir; çünkü bu Parnas dağı Thessaile adlı toprakta yer alır. Kuzeye bakan diğer dağ, yine çeşmeler ve dereler, ormanlar ve otlaklarla zengin olan Karadeniz Dağı adını taşır. Eskiden orada münzeviler yaşardı ve hala yaşamaktadır. O vadinin içinden size bahsettiğim nehir denize kadar akar. Güneye bakan dağda Antakya'nın surları başlar ve eğim boyunca nehre kadar iner. Çitlerin içinde çok büyük bir alan vardır; çitle çevrilmiştir. Surların içinde on bir dağ vardır. En yüksekte öyle sağlam bir kale yer alır ki, kuşatma dışında ele geçirilmesi mümkün değildir. Çok yüksek olan bu on bir dağın arasında çok derin, ama dar bir vadi vardır. Oradan şehre giren ve şehirde çok büyük faydalar sağlayan çok hızlı ve çok gürültülü bir dere akar. Şehirde birçok çeşme vardır, fakat hepsinin en iyisi Aziz Pol çeşmesi olarak adlandırılan ve Doğu kapısında yer alandır. Şehrin dışında, ustalıkla ve su kemeriyle çok ustaca şehre getirilen başka bir çeşme daha vardır. Surların tümü, dağlarda olanlar ile yokuşta ve düzlükte olanlar, harika derecede sık ve çok sağlam yapılıdır. Her yerde çok yüksek ve savunmaya çok uygun kuleler vardır. Güneşin battığı tarafta yer alan kısımda, nehir şehre o kadar yakın akar ki, üzerinden geçilen köprü sura ve şehrin kapısına birleşir. Şehrin uzunluğu iki ya da üç mil kadar sürer; denizden uzaklığı ise on iki mildir.

XI. — Coment Aussiens garni la cité d'Antioche encontre les Chrestiens.

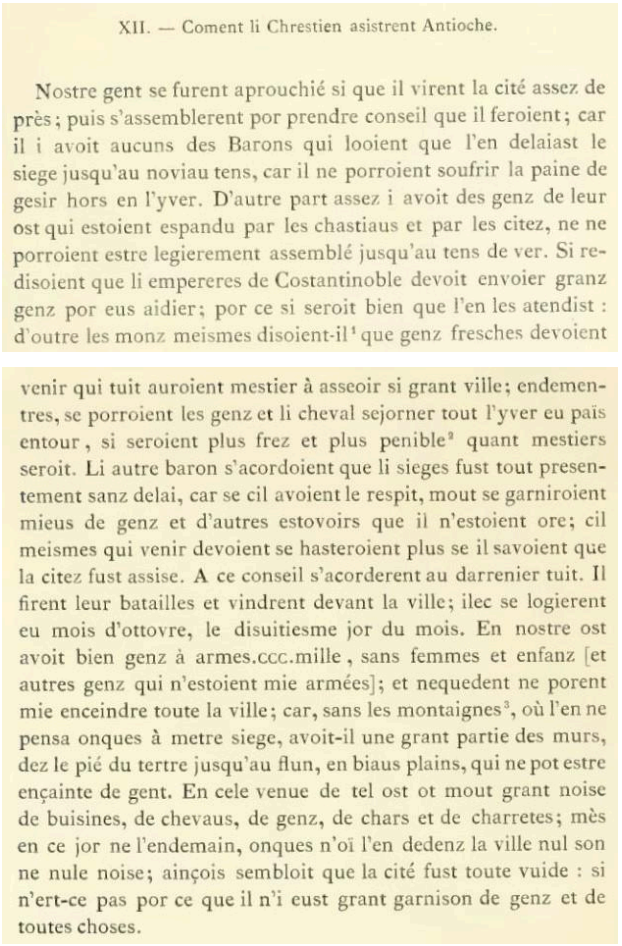
De ceste cité estoit sires uns Turs, Aussiens[1] avoit non : de la mesnie avoit esté à ce puissant soudan de Perse de que nos vous parlasmes desus, qui avoit non Belfeth. Cil avoit conquises toutes ces terres. Après, quant il s'en vout retorner en son pais, si departi sa conqueste à ses neveuz et à ceus de sa mesnie, por ce que il vouloit que cil qui estoient si féel et si ami li tenissent pais[2] chascuns en sa partie, et fussent ausi come closture de sa terre. Lors dona-il à Soliman, son neveu, Nique et toutes les apartenances, si come vos avez oi desus. A un suen autre neveu, qui avoit non Durcat, dona la cité de Damas et tout le pais entour, et vout que chascuns de ces.II.eust non et dignité de soudan. Solimanz, por ce qu'il marchissoit aus Greus, avoit chascun jour contenz à l'empereur de Costantinoble. Durcas estoit delez ceus d'Egypte, et sovent s'entrefeisoient guerre; ne il[3] n'amoit mie leur acroissement. Por ce que cil dui maintenissent mieuz leur guerres, vout que il fussent si poissant et si haut come soudan. A un suen serf qui ot non Assongur, qui fu peres Sanguin et fu aieus Noradin dont vos orrez après parler, dona cele renomée cité qui a non Halape[4]. A cestui de que je vos començai à parler, qui avoit non Aussiens, dona cele haute cité d'Antioche et pou de terre entour; car li califes d'Egypte tenoit tout le pais, jusqu'à Lalische[5] de Surie. Icel Aussiens, quant il oi que li granz oz venoit des Crestiens, envoia messages et lettres aus barons d'Orient; il meismes parla de boche aus pluseurs, nomeément requist le calife de Baudas[6] et le grant soudan de Perse qui plus estoit poissanz que tuit li autre, que il secorussent à la terre et à lui. Il leur estoit legiere chose de croire ce que il leur disoit de la vigueur et de la grant plenté de nostre gent; car Solimanz i estoit venuz qui bien avoit esprouvé en son pais que li nostre savoient fere; por ce les semonoient mout efforciement. Solimanz prioit que l'en le vengeast, Aussiens requeroit que l'en le defendist et gardast. Mout leur promistrent li grant home d'Orient que il leur aideroient certeinnement. Aussiens ne s'oublia mie tandis, ainz concueilli tant de gent com il pot avoir du pais entour lui, com cil qui attendoit de jor en jor le siege. Viandes, armeures, engins et quanque puet avoir mestier à genz assises tout assembla léanz, et mout pria ententivement les citéiens de la ville que chascuns se penast de querre garnison endroit soi tant com il poroit. Lors véissiez vuidier les villes entour et mener tout en la cité, fourment, vin, oiles, bestes. Merveilles fu bien la ville garnie : mout i estoient venu haut home et puissant des terres que nostre oz avoit passées, qui s'en estoient afoi, por eus garantir, en la fort ville; tant que l'en disoit, et voirs fu, que il avoit bien en la cité .VII. mille chevauchéeurs, et genz à pié qui portoient armes plus de .XX. mille[7].

XI. — Aussiens (Yabancı / Yağı-Sayan), Antakya şehrini Hıristiyanlara karşı nasıl donattı.

Bu şehrin efendisi, adı Aussiens (Yabancı / Yağı-Sayan) olan bir Türk'tü; maiyeti, yukarıda size bahsettiğimiz ve adı Belfeth (Melikşah) olan o kudretli Pers (Acem) sultanına ait olmuştu. Tüm bu toprakları o fethetmişti. Daha sonra ülkesine geri

dönmek istediğinde, fethettiği yerleri yeğenlerine ve maiyetindekilere paylaştırdı; çünkü kendisinin bu kadar sadık ve dost olan kişilerin, herkesin kendi payına düşene sahip çıkmasını ve sanki kendi toprağının bir sınırı veya çiti gibi olmasını istiyordu. Böylece yeğeni Solimanz'a (I. Süleyman / Kutalmışoğlu Süleyman Şah) Nique'i (İznik) ve daha önce duyduğunuz gibi tüm eklentilerini bağışladı. Durcat adındaki bir diğer yeğenine Şam şehrini ve etrafındaki tüm ülkeyi bağışladı ve bu on bir kişinin her birinin sultan unvanına ve onuruna sahip olmasını istedi. Solimanz (I. Süleyman / Kutalmışoğlu Süleyman Şah), Yunanlılarla yürüdüğü için, Konstantinopolis imparatoruyla her gün çekişmesi vardı. Durcat (Dukak) Mısırlıların yanındaydı ve sık sık birbirleriyle savaş yapıyorlardı; onların güçlenmesini hiç sevmiyordu. Savaşlarını daha iyi sürdürenlerin, sultan kadar güçlü ve yüksek olmalarını istiyordu. Adı Assongur (Aksungur) olan ve Sanguin'in (İmadeddin Zengî) babası ve daha sonra hakkında konuşacağınızı duyacağınız Noradin'in (Nureddin Mahmud Zengî) dedesi olan bir kölesine, Halape (Halep) adı verilen o ünlü şehri bağışladı. Size hakkında konuşmaya başladığım, adı Aussiens (Yabancı / Yağı-Sayan) olan kişiye ise Antioch'un (Antakya) o yüksek şehrini ve çevresindeki az bir toprağı bağışladı; çünkü Mısır halifesi, Suriye'deki Lalishe'ye kadar tüm ülkeyi elinde tutuyordu. O Aussiens (Yabancı / Yağı-Sayan), Hıristiyanların büyük ordusunun gelmekte olduğunu duyduğunda, Doğu'nun baronlarına haberler ve mektuplar gönderdi; bizzat birçoğuyla sözlü olarak konuştu, özellikle Baudas (Bağdat) halifesinden ve diğer tüm insanlardan daha güçlü olan Perslerin (Acemlerin) büyük sultanından, ülkesine ve kendisine yardım etmelerini istedi.

Ona söylediklerine inanmak kendileri için kolay bir şeydi; gücümüzden ve halkımızın büyük çokluğundan. Çünkü Solimanz (I. Süleyman / Kutalmışoğlu Süleyman Şah) oraya gelmişti ve bizimkilerin neler yapabileceğini kendi ülkesinde çok iyi tecrübe etmişti; bu yüzden onları çok güçlü bir şekilde uyarıyordu. Solimanz (I. Süleyman / Kutalmışoğlu Süleyman Şah) intikam alınmasını rica ediyor, Aussiens (Yabancı / Yağı-Sayan) ise kendisinin savunulmasını ve korunmasını talep ediyordu. Doğu'nun büyük adamları onlara kesinlikle yardım edeceklerine dair söz verdiler. Aussiens (Yabancı / Yağı-Sayan) bu arada kendini unutmadı, aksine çevresindeki ülkeden olabildiğince çok insan topladı, çünkü günden güne kuşatmayı bekliyordu. Kuşatılmış insanların ihtiyaç duyabileceği yiyecekler, zırhlar, makineler ve ne varsa hepsini orada topladı ve şehrin vatandaşlarına, herkesin elinden geldiğince savaş için hazırlık yapmaya çalışmasını büyük bir dikkatle rica etti. O zaman etraftaki şehirlerin boşaltıldığını ve ne varsa —tahıl, şarap, yağlar, hayvanlar— hepsinin şehre getirildiğini görürdünüz. Şehir gerçekten de harika bir şekilde donatılmıştı: ordumuzun geçtiği topraklardan gelen ve kendilerini garantiye almak için güçlü şehre sığınmış olan pek çok yüce ve güçlü adam oraya gelmişti; öyle ki, şehirde yedi bin süvari ve yirmi binden fazla silah taşıyan yaya askerinin olduğu söyleniyordu ve bu da gerçekti.

XII. — Coment li Chrestien asistrent Antioche.

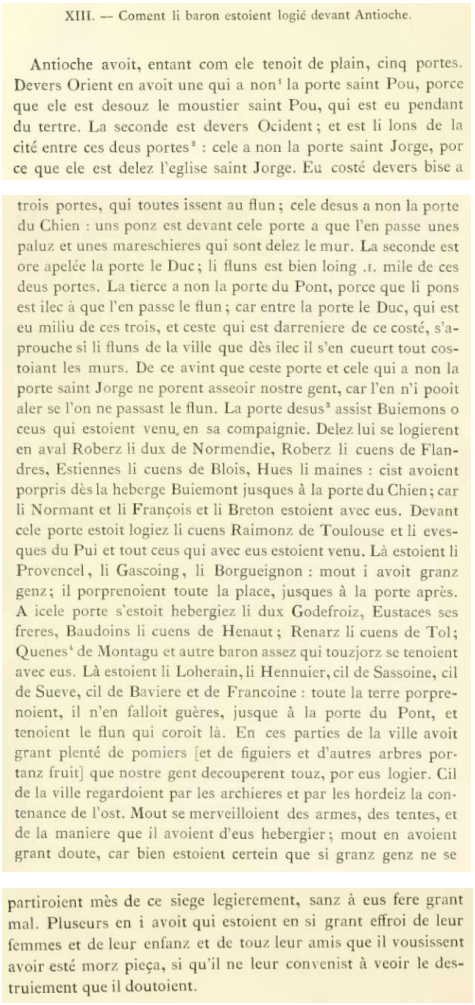
Nostre gent se furent aprouchié si que il virent la cité assez de près; puis s'assemblerent por prendre conseil que il feroient; car il i avoit aucuns des Barons qui looient que l'en delaiast le siege jusqu'au noviau tens, car il ne porroient soufrir la paine de gesir hors en l'yver. D'autre part assez i avoit des genz de leur ost qui estoient espandu par les chastiaus et par les citez, ne ne porroient estre legierement assemblé jusqu'au tens de ver. Si redisoient que li empereres de Costantinoble devoit envoier granz genz por eus aidier; por ce si seroit bien que l'en les atendist : d'outre les monz meismes disoient-il[1] que genz fresches devoient venir qui tuit auroient mestier à asseoir si grant ville; endementres, se porroient les genz et li cheval sejorner tout l'yver eu païs entour, si seroient plus frez et plus penible[2] quant mestiers seroit. Li autre baron s'acordoient que li sieges fust tout presentement sanz delai, car se cil avoient le respit, mout se garniroient mieus de genz et d'autres estovoirs que il n'estoient ore; cil meismes qui venir devoient se hasteroient plus se il savoient que la citez fust assise. A ce conseil s'acorderent au darrenier tuit. Il firent leur batailles et vindrent devant la ville; ilec se logierent eu mois d'ottovre, le disuitiesme jor du mois. En nostre ost avoit bien genz à armes.ccc.mille, sans femmes et enfanz [et autres genz qui n'estoient mie armées]; et nequedent ne porent mie enceindre toute la ville; car, sans les montaignes[3], où l'en ne pensa onques à metre siege, avoit-il une grant partie des murs, dez le pié du tertre jusqu'au flun, en biaus plains, qui ne pot estre ençainte de gent. En cele venue de tel ost ot mout grant noise de buisines, de chevaus, de genz, de chars et de charretes; mès en ce jor ne l'endemain, onques n'oï l'en dedenz la ville nul son ne nule noise; ainçois sembloit que la cité fust toute vuide : si n'ert-ce pas por ce que il n'i eust grant garnison de genz et de toutes choses.

XII. — Hıristiyanların Antakya'yı kuşatması nasıl gerçekleşti.

Halkımız şehri çok yakından görebilecek kadar yaklaşmıştı; ardından ne yapacaklarını kararlaştırmak için bir meclis topladılar. Çünkü baronların bazıları, kışın dışarıda yatmanın zorluğuna katlanamayacakları için kuşatmanın yeni zamana (ilkbahara) kadar ertelenmesini tavsiye ediyordu. Öte yandan, ordumuzdan kalelere ve şehirlere dağılmış olan pek çok insan vardı ve bunlar yaz/ilkbahar vaktine kadar kolayca bir araya getirilemezdi. Konstantinopolis imparatorunun kendilerine yardım etmek için büyük bir kalabalık göndereceğini, bu yüzden onların beklenmesinin çok yerinde olacağını söylüyorlardı. Hatta dağların ötesinden bile, böylesine büyük bir şehri kuşatmak için gereken her şeyin kendisinde bulunacağı taze kuvvetlerin gelmek üzere olduğunu söylüyorlardı. Böylece insanlar ve atlar kış boyunca çevre ülkelerde dinlenebilir, gerek duyulduğunda daha zinde ve güçlü bir şekilde harekete geçebilirlerdi.

Diğer baronlar ise kuşatmanın hiçbir gecikme olmaksızın derhal başlatılması gerektiği konusunda hemfikirdiler. Çünkü eğer karşı taraf bu süre zarfını elde ederse, şu an olduklarından çok daha fazla insanla ve diğer erzakla kendilerini güçlendirirlerdi. Dahası, gelmesi gereken o kişiler de şehrin kuşatıldığını bilirlerse kendilerini daha çok hırsla hızlandırırlardı. Sonunda herkes bu kararda uzlaştı. Birliklerini düzenlediler ve şehrin önüne geldiler; orada, ekim ayının sekizinci gününde kamp kurdular. Ordumuzda kadınlar ve çocuklar (ve silahlı olmayan diğer insanlar) hariç, silah taşıyan tam üç yüz bin kişi vardı. Ne var ki yine de şehrin

tamamını kuşatamadılar; çünkü asla kuşatılması düşünülemeyen dağlar hariç, tepenin eteklerinden nehre kadar uzanan ve insan gücüyle kuşatılamayacak kadar düz ve geniş bir kısım vardı. Böyle bir ordunun gelişiyle birlikte borazanların, atların, insanların, arabaların ve kağnıların çıkardığı çok büyük bir gürültü kopmuştu. Ne o gün ne de ertesi gün şehrin içinde hiçbir ses veya gürültü duyulmadı; aksine şehir tamamen boş gibi görünüyordu; oysa içeride büyük bir garnizonun ve her türlü şeyin bulunmadığından değil, durum tam aksineydi.

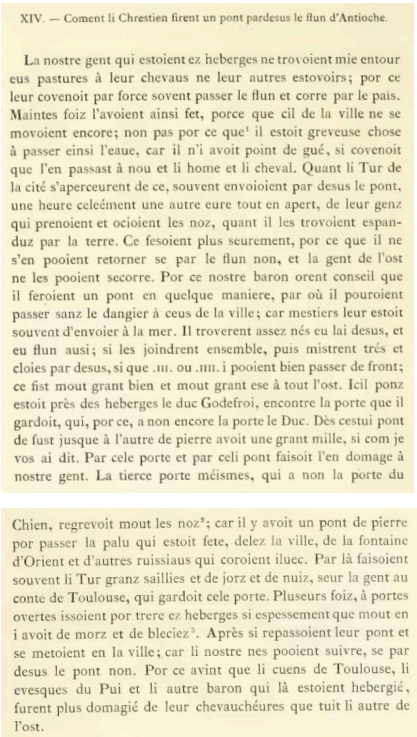
XIII. — Coment li baron estoient logié devant Antioche.

Antioche avoit, entant com ele tenoit de plain, cinq portes. Devers Orient en avoit une qui a non[1] la porte saint Pou, porce que ele est desouz le moustier saint Pou, qui est eu pendant du tertre. La seconde est devers Ocident; et est li lons de la cité entre ces deus portes[2] : cele a non la porte saint Jorge, por ce que ele est delez l'eglise saint Jorge. Eu costé devers bise a trois portes, qui toutes issent au flun; cele desus a non la porte du Chien : uns ponz est devant cele porte a que l'en passe unes paluz et unes mareschieres qui sont delez le mur. La seconde est ore apelée la porte le Duc; li fluns est bien loing .I. mile de ces deus portes. La tierce a non la porte du Pont, porce que li pons est ilec à que l'en passe le flun; car entre la porte le Duc, qui est eu miliu de ces trois, et ceste qui est darreniere de ce costé, s'aprouche si li fluns de la ville que dès ilec il s'en cueurt tout costoiant les murs. De ce avint que ceste porte et cele qui a non la porte saint Jorge ne porent asseoir nostre gent, car l'en n'i pooit aler se l'on ne passast le flun. La porte desus[3] assist Buiemons o ceus qui estoient venu en sa compaignie. Delez lui se logierent en aval Roberz li dux de Normendie, Roberz li cuens de Flandres, Estiennes li cuens de Blois, Hues li maines : cist avoient porpris dès la heberge Buiemont jusques à la porte du Chien; car li Normant et li François et li Breton estoient avec eus. Devant cele porte estoit logiez li cuens Raimonz de Toulouse et li evesques du Pui et tout ceus qui avec eus estoient venu. Là estoient li Provencel, li Gascoing, li Borgueignon : mout i avoit granz genz; il porprenoient toute la place, jusques à la porte après. A icele porte s'estoit hebergiez li dux Godefroiz, Eustaces ses freres, Baudoins li cuens de Henaut; Renarz li cuens de Tol; Quenes[4] de Montagu et autre baron assez qui touzjorz se tenoient avec eus. Là estoient li Loherain, li Hennuier, cil de Sassoine, cil de Sueve, cil de Baviere et de Francoine : toute la terre porprenoient, il n'en falloit guères, jusque à la porte du Pont, et tenoient le flun qui coroit là. En ces parties de la ville avoit grant plenté de pomiers [et de figuiers et d'autres arbres portanz fruit] que nostre gent decouperent touz, por eus logier. Cil de la ville regardoient par les archieres et par les hordeiz la contenance de l'ost. Mout se merveilloient des armes, des tentes, et de la maniere que il avoient d'eus hebergier; mout en avoient grant doute, car bien estoient certein que si granz genz ne se partiroient mès de ce siege legierement, sanz à eus fere grant mal. Pluseurs en i avoit qui estoient en si grant effroi de leur femmes et de leur enfanz et de touz leur amis que il vousissent avoir esté morz pieça, si qu'il ne leur convenist à veoir le destruiement que il doutoient.

XIII. — Baronların Antakya önünde nasıl yerleştiği.

Antakya, düzlükte yer alan kısmı itibarıyla beş kapıya sahipti. Doğu tarafında, tepe yamacındaki Aziz Pou manastırının altında yer aldığı için Aziz Pou kapısı olarak adlandırılan bir kapı bululuyordu. İkinci kapı Batı tarafındaydı ve şehrin aslanı bu iki kapı arasında yer alıyordu: bu kapı, Aziz Jorge kilisesinin yanında olduğu için Aziz Jorge kapısı olarak adlandırılıyordu. Kuzey yönündeki tarafta ise tamamı nehre açılan üç kapı vardı: bunların üstteki olanına Köpek kapısı deniyordu; bu kapının önünde, duvarın yakınındaki bataklıkları ve sulak alanları geçmeyi sağlayan bir köprü bulunuyordu. İkincisi günümüzde Dük kapısı olarak adlandırılmaktadır; nehir bu iki kapıdan tam bir mil uzaktır. Üçüncüsüne ise Köprü kapısı deniyordu, çünkü nehrin üzerinden geçilen köprü orada yer alıyordu; bu üç kapının ortasında yer alan Dük kapısı ile bu taraftaki son kapı arasında nehir şehre o kadar yaklaşıyordu ki, buradan itibaren doğrudan surları takip ederek akıyordu. Bundan dolayı bu kapı ile

Aziz Jorge kapısı olarak adlandırılan diğer kapı, nehri geçmeden halkımızı konuşlandıramıyordu.
Üstteki kapıya, kendi beraberinde gelenlerle birlikte Bohemund (I. Bohemund) yerleşti. Onun hemen yanında aşağıya doğru Normandiya dükü Robert (II. Robert), Flanders kontu Robert (II. Robert), Blois kontu Stephen (I. Stephen) ve büyük Hugh (Vermandoisli Hugh) yerleştiler: bunlar Bohemund'un kampından Köpek kapısına kadar olan alanı kaplamışlardı, çünkü Normanlar, Fransızlar ve Bretonlar onlarla birlike idi. Bu kapının önünde Toulouse kontu Raymond (IV. Raymond) ve Puy piskoposu ile onlarla birlikte gelen herkes konaklamıştı. Orada Provencenliler, Gaskonyalılar ve Burgonyalılar vardı; çok kalabalıktılar ve sonraki kapıya kadar tüm alanı kaplıyorlardı. O kapının önüne ise Dük Godefroi (Bouillonlu Godfrey), kardeşleri Eustace, Hainaut kontu Baudouin (III. Baudouin), Toul kontu Renard (I. Renaud), Montagu'lu Quenes ve her zaman onlarla birlikte olan diğer birçok baron yerleşmişti. Orada Lorenliler, Hainautlular, Saksonlar, Svevler, Bavyeralılar ve Frankonyalılar bulunuyordu: neredeyse Köprü kapısına kadar neredeyse tüm toprağı kaplıyorlardı ve oradan akan nehri tutuyorlardı. Şehrin bu kısımlarında, halkımızın kamp kurmak için tamamını kestiği çok sayıda elma ağacı (ve incir ile meyve veren diğer ağaçlar) vardı. Şehrin içindekiler ok deliklerinden (mazgallardan) ve siperlerden ordunun halini izliyorlardı. Silahlardan, çadırlardan ve ordugâh kurma biçimlerinden son derece hayrete düşüyorlardı; çok büyük bir korku duyuyorlardı, çünkü böylesine büyük bir ordunun bu kuşatmadan kolayca vazgeçmeyeceğinden kesinlikle eminlerdi. İçlerinden birçoğu, korktukları yıkımı görmekten kurtulmak uğruna eşlerinin, çocuklarının ve tüm dostlarının çoktan ölmüş olmasını isteyecek kadar büyük bir dehşet içindeydi.

XIV. — Coment li Chrestien firent un pont pardesus le flun d'Antioche.

La nostre gent qui estoient ez heberges ne trovoient mie entour eus pastures à leur chevaus ne leur autres estovoirs; por ce leur covenoit par force sovent passer le flun et corre par le pais. Maintes foiz l'avoient ainsi fet, porce que cil de la ville ne se movoient encore; non pas por ce que[1] il estoit greveuse chose à passer einsi l'eaue, car il n'i avoit point de gué, si covenoit que l'en passast à nou et li home et li cheval. Quant li Tur de la cité s'aperceurent de ce, souvent envoioient par desus le pont, une heure celeément une autre eure tout en apert, de leur genz qui prenoient et ocioient les noz, quant il les trovoient espanduz par la terre. Ce fesoient plus seurement, por ce que il ne s'en pooient retorner se par le flun non, et la gent de l'ost ne les pooient secorre. Por ce nostre baron orent conseil que il feroient un pont en quelque maniere, par où il pouroient passer sanz le dangier à ceus de la ville; car mestiers leur estoit souvent d'envoier à la mer. Il troverent assez nés eu lai desus, et eu flun ausi; si les joindrent ensemble, puis mistrent trés et cloies par desus, si que .III. ou .IIII. i pooient bien passer de front; ce fist mout grant bien et mout grant ese à tout l'ost. Icil ponz estoit près des heberges le duc Godefroi, encontre la porte que il gardoit, qui, por ce, a non encore la porte le Duc. Dès cestui pont de fust jusque à l'autre de pierre avoit une grant mille, si com je vos ai dit. Par cele porte et par celi pont faisoit l'en domage à nostre gent. La tierce porte méismes, qui a non la porte du Chien, regrevoit mout les noz[2]; car il y avoit un pont de pierre por passer la palu qui estoit fete, delez la ville, de la fontaine d'Orient et d'autres ruissiaus qui coroient iluec. Par là faisoient souvent li Tur granz saillies et de jorz et de nuiz, seur la gent au conte de Toulouse, qui gardoit cele porte. Pluseurs foiz, à portes overtes issoient por trere ez heberges si espessement que mout en i avoit de morz et de bleciez[3]. Après si repassoient leur pont et se metoient en la ville; car li nostre nes pooient suivre, se par desus le pont non. Por ce avint que li cuens de Toulouse, li evesques du Pui et li autre baron qui là estoient hebergié, furent plus domagié de leur chevauchéures que tuit li autre de l'ost.

XIV. — Hıristiyanların Antakya nehrinin üzerine nasıl bir köprü kurduğu.

Kamp kurdukları yerlerin çevresinde atları için otlaklar veya diğer ihtiyaç duydukları şeyleri bulamayan halkımız, sık sık nehri geçmek ve ülkeye akın etmek zorunda kalıyordu. Şehirdekiler henüz harekete geçmemişken bunu defalarca yapmışlardı. Suyu geçmek o kadar zor bir şey olduğundan değil —çünkü ortada hiç geçit yoktu, hem insanların hem de atların yüzerek geçmesi gerekiyordu— şehrin Türkleri bunu fark ettiklerinde, bazen gizlice bazen de tamamen açık bir şekilde nehrin üzerinden adamlarını gönderiyor, etrafa dağılmış halde buldukları bizim insanlarımızı yakalayıp öldürüyorlardı. Bunu çok daha güvenli bir şekilde yapıyorlardı, çünkü nehri geçmeden geri dönemiyorlardı ve ordumuzdakiler de onlara yardım edemiyordu. Bu yüzden baronlarımız, şehirdekilerin tehlikesine maruz kalmadan geçebilecekleri bir köprüyü bir şekilde yapmaya karar verdiler; çünkü sıklıkla denize haber göndermelerine ihtiyaç duyuluyordu. Orada, yukarıda ve ayrıca nehir üzerinde yeterince ağaç buldular; bunları birbirine bağladılar, ardından üzerlerine keresteler ve sepet örgüler (hasırlar) yerleştirdiler; öyle ki üç veya dört atlı yan yana rahatça geçebiliyordu. Bu, tüm ordu için çok büyük bir kolaylık ve büyük bir rahatlık sağladı. Bu köprü, Dük Godefroi'nin (Bouillonlu Godfrey) koruduğu kapının karşısında, onun konakladığı yerlerin yakınındaydı; bu yüzden hâlâ Dük kapısı olarak adlandırılmaktadır. Bu tahta köprüden taş köprüye kadar, size söylediğim gibi tam bir mil mesafe vardı. O kapı ve o köprü aracılığıyla halkımıza zarar veriliyordu. Köpek kapısı olarak adlandırılan üçüncü kapı ise ordumuza çok büyük zararlar veriyordu; çünkü şehrin yakınında yapılan, Doğu çeşmesinden ve orada akan diğer akarsulardan beslenen bataklığı geçmek için taştan bir köprü vardı. Türkler bu kapıdan sık sık, hem gündüz hem de gece, bu kapıyı koruyan Toulouse kontunun adamlarının üzerine büyük baskınlar düzenliyorlardı. Birçok kez kapıları ardına kadar açarak kamplara öyle yoğun bir şekilde saldırıyorlardı ki, ölen ve yaralanan pek çok insan oluyordu. Ardından tekrar köprülerinden geçip şehre sığınıyorlardı; çünkü bizimkiler, nehrin üzerinden gitmedikçe onları takip edemiyordu. Bu yüzden, orada kamp kurmuş olan Toulouse kontu, Puy piskoposu ve diğer baronlar, ordudaki herkesin atlarından ve hayvanlarından çok daha fazla zarar gördüler.

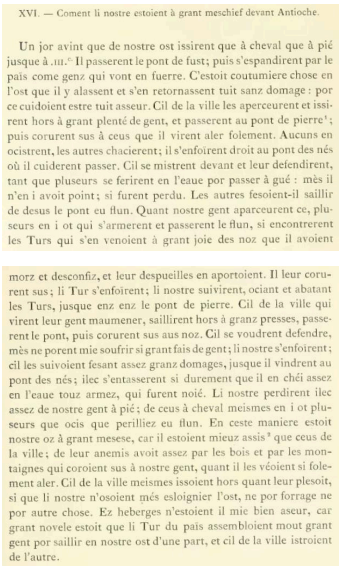
XV. — Coment li Chrestien estouperent la porte du Pont.

Grant despit[1] orent cele gent des domages qu'en leur fesoit einsi : conseil pristrent que il abatroient le pont. Si vindrent là tuit armé souz les targes et souz les escuz; granz mauz[2] orent de fer et grant plenté de pis. Si comencierent à ferir au pont por le depecier; mès li murs estoit si fors et de si dure oevre que pou le domagierent. D'autre part, cil de la ville estoient ez murs et ez torneles qui gitoient grosses pierres sur eus et traioient à si grant plenté que lessier leur covint cele emprise, et s'en partirent. Après, il s'apenserent d'autre chose : si firent un chastel de fust mout haut et le mistrent encontre le pont, por garder que cil ne passassent sur eus : assez i ot peine. Quant il l'orent trais avant, li Cuens le garni de sa gent. Cil de la ville adrecierent les mangoniaus à ce chastel; sovent i feroient de grosses pierres; cil meismes des tours i envoioient grant plenté de saietes, si que nus n'osoit arester sur le pont, ne entour le chastel. Un jor avint que il orent einsi noz genz esloignées du pont et d'ilec entour, par

leur trere espessement; après, il ovrirent les portes et issirent hors à granz routes; cil qui estoient eu chasteau de fust s'enfoirent; il y bouterent le feu et tantost le mistrent tout en cendre. Nostre gent virent que einsi ne garroient-il pas; si, porpenserent à autre chose, et mistrent trois mangoniaus près du pont, por giter au pont et à la porte. Tandis com cil mangonel lançoient, nus ne se metoit hors par ilec; mès sitost com il cessoient, refesoient leur saillies come devant. Mout desplesoit à nos barons de ce que il n'i pooient conseil metre; tant que, au derrenier, s'acorderent à ce que il pristrent granz roches, teles que il covenoit bien, à l'une porter, cent homes ou plus, et en estouperent la porte outre le pont; car il en i ot tant que li murgiers[3] ne pot mie estre legierement despeciez. Mout i ot grant travail à ce fere, car tuit cil qui là estoient logié gardoient tuit armé ceus qui les pierres aportoient. Einsi leur fu la porte estoupée, si que li oz remest tout enpais iluec endroit.

XV. — Hıristiyanların Köprü kapısını nasıl tıkadığı.

Uğradıkları bu zararlardan ötürü o insanlar büyük bir öfke duydular; köprüyü yıkmaya karar verip bir meclis topladılar. Böylece büyük kalkanların ve siperlerin altında tamamen silahlanmış olarak, ellerinde demir balyozlar ve pek çok kazmayla oraya geldiler. Köprüyü parça parça etmek için vurmaya başladılar; ancak surlar o kadar güçlü ve sağlam yapılmıştı ki ona pek fazla zarar veremiyorlardı. Öte yandan surların ve kulelerin üzerinde yer alan şehir halkı, üzerlerine büyük taşlar atıyor ve o kadar çok ok yağdırıyorlardı ki, bu girişimi bırakmak zorunda kaldılar ve oradan uzaklaştılar. Daha sonra başka bir şey düşündüler: oldukça yüksek tahta bir kule (kale) yaptılar ve düşmanların üzerlerinden geçmesini engellemek için bunu köprünün önüne yerleştirdiler; bunun için oldukça büyük bir çaba harcadılar. Onu öne doğru çektiklerinde, Kont bunu kendi adamlarıyla donattı. Şehirdekiler mancınıkları bu kuleye yönelttiler; sık sık büyük taşlar fırlatıyorlardı; kulelerin içindekiler de buraya çok sayıda ok gönderiyordu; öyle ki hiç kimse köprünün üzerinde veya kulenin çevresinde durmaya cesaret edemiyordu. Bir gün, insanlarımızı köprüden ve o çevreden böylece uzaklaştırdıktan sonra, yoğun bir şekilde ok atarak kapıları açtılar ve büyük birlikler halinde dışarı çıktılar. Tahta kalede bulunanlar dehşet içinde kaçtılar; kaleyi ateşe verdiler ve kısa süre içinde tamamen kül ettiler. Halkımız bu şekilde başarılı olamadıklarını gördü; bu yüzden başka bir çare düşündüler ve köprü ile kapıya taş atmak üzere köprünün yakınlarına üç mancınık yerleştirdiler. Mancınıklar atış yaptığı sürece hiç kimse o taraftan dışarı çıkamıyordu; ancak durdukları anda eskisi gibi akınlarını yeniliyorlardı. Baronlarımız buna bir çözüm bulamamaktan ötürü büyük bir üzüntü duyuyorlardı; nihayetinde öyle büyük kayalar bulmaya karar verdiler ki, bunların bir tanesini taşımak yüz veya daha fazla adam gerektiriyordu ve bu büyük kayalarla köprünün öbür ucundaki kapıyı tıkadılar. Çünkü o kadar çok taş vardı ki sur duvarları kolayca parça parça edilemiyordu. Bunu yapmak çok büyük bir emek gerektirdi, çünkü orada kamp kurmuş olan herkes, taşları taşıyanları korumak için tam teçhizat silahlı bir şekilde nöbet tutuyordu. Kapı bu şekilde kapatıldı ve ordu o noktada derin bir rahatlığa kavuştu.

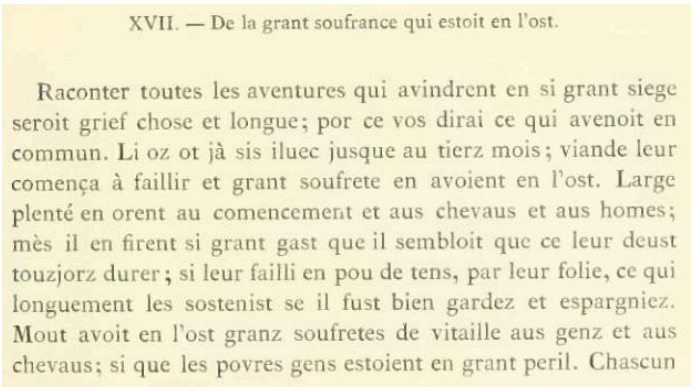

XVI. — Coment li nostre estoient à grant meschief devant Antioche.

Un jor avint que de nostre ost issirent que à cheval que à pié jusque à .iii.c Il passerent le pont de fust; puis s'espandirent par le païs come genz qui vont en fuerre. C'estoit coutumiere chose en l'ost que il y alassent et s'en retornassent tuit sanz domage : por ce cuidoient estre tuit asseur. Cil de la ville les aperceurent et issirent hors à grant plenté de gent, et passerent au pont de pierre[1]; puis corurent sus à ceus que il virent aler folement. Aucuns en ocistrent, les autres chacierent; il s'enfoirent droit au pont des nés où il cuiderent passer. Cil se mistrent devant et leur defendirent, tant que pluseurs se ferirent en l'eaue por passer à gué : mès il n'en i avoit point; si furent perdu. Les autres fesoient-il saillir de desus le pont eu flun. Quant nostre gent aparceurent ce, pluseurs en i ot qui s'armerent et passerent le flun, si encontrerent les Turs qui s'en venoient à grant joie des noz que il avoient morz et desconfiz, et leur despueilles en aportoient. Il leur coururent sus; li Tur s'enfoirent; li nostre suivirent, ociant et abatant les Turs, jusque enz le pont de pierre. Cil de la ville qui virent leur gent maumener, saillirent hors à granz presses, passerent le pont, puis corurent sus aus noz. Cil se voudrent defendre, mès ne porent mie soufrir si grant fais de gent; li nostre s'enfoirent; cil les suivoient fesant assez granz domages, jusque il vindrent au pont des nés; ilec s'entasserent si durement que il en chéi assez en l'eaue touz armez, qui furent noié. Li nostre perdirent ilec assez de nostre gent à pié; de ceus à cheval meismes en i ot pluseurs que ocis que perilliez eu flun. En ceste maniere estoit nostre oz à grant mesese, car il estoient mieuz assis[2] que ceus de la ville; de leur anemis avoit assez par les bois et par les montaignes qui coroient sus à nostre gent, quant il les véoient si folement aler. Cil de la ville meismes issoient hors quant leur plesoit, si que li nostre n'osoient més esloignier l'ost, ne por forrage ne por autre chose. Ez heberges n'estoient il mie bien aseur, car grant novele estoit que li Tur du païs assembloient mout grant gent por saillir en nostre ost d'une part, et cil de la ville istroient de l'autre.

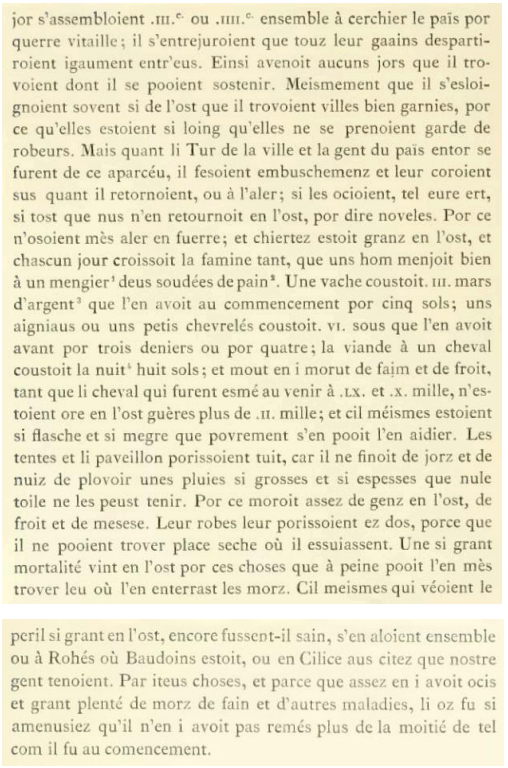
XVI. — Halkımızın Antakya önünde nasıl büyük bir sıkıntı içine düştüğü.

Bir gün ordumuzdan hem atlı hem de yaya olarak sayıları üç yüzü bulan bir birlik dışarı çıktı. Tahta köprüden geçtiler; ardından savaşa giden insanlar gibi çevreye yayıldılar. Orduda, gidip hiçbir zarar görmeden geri dönmek alışılagelmiş bir şeydi; bu yüzden herkes tamamen güvende olduğunu zannediyordu. Şehirdekiler bunu fark ettiler ve çok kalabalık bir kuvvetle dışarı çıkıp taş köprüden geçtiler; ardından akılsızca hareket ettiğini gördükleri bizimkilerin üzerine saldırdılar. Kimini öldürdüler, kimini kovaladılar; bizimkiler geçebileceklerini sandıkları tahta köprüye doğru kaçtılar. Karşılarına dikilip onlara engel oldular, öyle ki birçoğu karşıya geçmek için suya atladı: fakat ortada hiç geçit yoktu ve bu yüzden telef oldular. Diğerleri ise köprünün üstündekileri nehre doğru atmaya başladılar. Bizim halkımız bunu fark ettiğinde, aralarından birçoğu silahlanıp nehri geçti ve öldürdükleri adamlarımızın neşesiyle ve ganimetleriyle, üzerlerindeki ölü ve bozguna uğratılmış kişilerin soydukları kıyafetleri taşıyarak geri gelmekte olan Türklerle karşılaştılar. Onların üzerine saldırdılar; Türkler kaçtı; bizimkiler ise Türkleri öldürerek ve devirerek taş köprüye kadar takip ettiler. Halkımızın hırpalandığını gören şehirdekiler büyük kalabalıklar halinde dışarı fırladılar, köprüyü geçtiler ve ardından bizimkilerin üzerine saldırdılar. Bizimkiler savunmak istediler, ancak böylesine büyük bir insan kalabalığına karşı koyamadılar; bizimkiler kaçtı. Onlar da tahta köprüye varana kadar arkalarından takip ederek oldukça büyük zararlar verdiler; orada o kadar sert bir şekilde sıkıştılar ki, üzerlerinde tüm silahlarıyla birlikte nehre düşen ve boğulan birçok kişi oldu. Bizimkiler yaya askerlerinden birçok kişiyi orada kaybetti; atlılardan bile nehirde ölen ya da boğulanlar oldu. Bu şekilde ordumuz büyük bir sıkıntı içindeydi, çünkü şehirdekilerden çok daha dezavantajlı bir konumdaydılar; ormanlarda ve dağlarda, akılsızca hareket ettiğini gördükleri halkımızın üzerine saldıran düşmanlar fink atıyordu. Şehirdekiler de istedikleri zaman dışarı çıkıyorlardı, öyle ki artık bizimkiler ne otlama (iaşe) ne de başka bir şey için ordudan uzaklaşmaya cesaret edebiliyordu. Kamplarda bile hiç güvende değillerdi, çünkü bölgedeki Türklerin bir taraftan orduya saldırmak, diğer taraftan da şehirdekilerin çıkması için çok büyük bir kalabalık oluşturduklarına dair güçlü haberler dolaşıyordu.

XVII. — De la grant soufrance qui estoit en l'ost.

Raconter toutes les aventures qui avindrent en si grant siege seroit grief chose et longue; por ce vos dirai ce qui avenoit en commun. Li oz ot jà sis iluec jusque au tierz mois; viande leur comença à faillir et grant soufrete en avoient en l'ost. Large plenté en orent au comencement et aus chevaus et aus homes; mès il en firent si grant gast que il sembloit que ce leur deust touzjorz durer; si leur failli en pou de tens, par leur folie, ce qui longuement les sostenist se il fust bien gardez et espargniez. Mout avoit en l'ost granz soufretes de vitaille aus genz et aus chevaus; si que les povres gens estoient en grant peril. Chascun

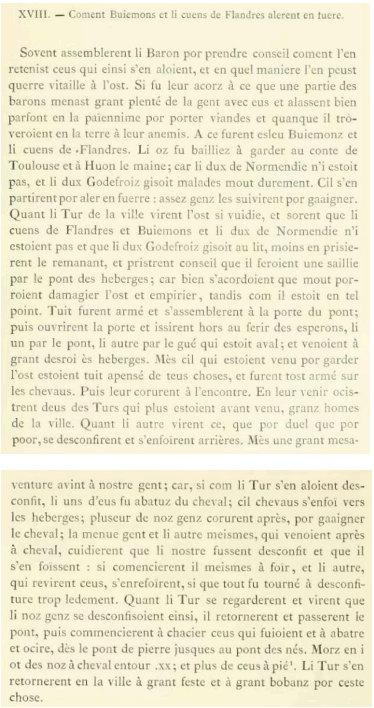
jor s'assembloient .IIIe ou .IIIIe ensemble à cerchier le païs por querre vitaille; il s'entrejuroient que touz leur gaains despartiroient igaument entr'eus. Einsi avenoit aucuns jors que il trovoient dont il se pooient sostenir. Meismement que il s'esloignoient sovent si de l'ost que il trovoient villes bien garnies, por ce qu'elles estoient si loing qu'elles ne se prenoient garde de robeurs. Mais quant li Tur de la ville et la gent du païs entor se furent de ce aparcéu, il fesoient embuschemenz et leur coroient sus quant il retornoient, ou à l'aler; si les ocioient, tel eure ert, si tost que nus n'en retournoit en l'ost, por dire noveles. Por ce n'osoient mès aler en fuerre; et chiertez estoit granz en l'ost, et chascun jour croissoit la famine tant, que uns hom menjoit bien à un mengier[1] deus soudées de pain[2]. Une vache coustoit. III. mars d'argent[3] que l'en avoit au commencement por cinq sols; uns aigniaus ou uns petis chevrelés coustoit. VI. sous que l'en avoit avant por trois deniers ou por quatre; la viande à un cheval coustoit la nuit[4] huit sols; et mout en i morut de faim et de froit, tant que li cheval qui furent esmé au venir à .LX. et .X. mille, n'estoient ore en l'ost guères plus de .II. mille; et cil méismes estoient si flasche et si megre que povrement s'en pooit l'en aidier. Les tentes et li paveillon porissoient tuit, car il ne finoit de jorz et de nuiz de plovoir unes pluies si grosses et si espesses que nule toile ne les peust tenir. Por ce moroit assez de genz en l'ost, de froit et de mesese. Leur robes leur porissoient ez dos, porce que il ne pooient trover place seche où il essuiassent. Une si grant mortalité vint en l'ost por ces choses que à peine pooit l'en mès trover leu où l'en enterrast les morz. Cil meismes qui véoient le

peril si grant en l'ost, encore fussent-il sain, s'en aloient ensemble ou à Rohés où Baudoins estoit, ou en Cilice aus citez que nostre gent tenoient. Par iteus choses, et parce que assez en i avoit ocis et grant plenté de morz de fain et d'autres maladies, li oz fu si amenusiez qu'il n'en i avoit pas remés plus de la moitié de tel com il fu au comencement.

XVII. — Ordudaki büyük sıkıntı üzerine.

Böylesine büyük bir kuşatma esnasında karşılaşılan tüm maceraları tek tek aktarmak oldukça güç ve uzun sürecektir; bu sebepten ötürü size genel olarak yaşananları aktaracağım. Ordu o mevkide halihazırda üçüncü aya kadar konaklamıştı; erzakları tükenmeye yüz tutmuştu ve ordu içinde büyük bir yokluk hissediliyordu. Kuşatmanın başında gerek atlar gerekse insanlar açısından fazlasıyla bol erzakları bulunuyordu; lakin o kadar savurganca harcamışlardı ki sanki bu nimetlerin sonu hiç gelmeyecekmiş gibi davranmışlardı. Eğer yeterince iyi muhafaza edilip idareli kullanılsalardı kendilerini çok uzun süre idare edebilecek olan o imkanlar, kendi akılsızlıkları yüzünden çok kısa bir zaman zarfında tükenip gitmişti. Ordu içerisinde hem insanlar hem de binek hayvanları namına gıda hususunda öyle büyük bir kıtlık baş göstermişti ki, yoksul halk son derece büyük bir tehlike altındaydı. Her gün üç yüz veya dört yüz kişilik gruplar halinde bir araya gelerek erzak bulabilmek maksadıyla etraftaki toprakları aramaya çıkıyorlar; elde edecekleri tüm kazançları aralarında tam bir adaletle bölüşeceklerine dair birbirlerine yemin ediyorlardı. Nitekim bazı günler kendilerini geçindirebilecekleri yiyecekler bulmayı başarıyorlardı. Hatta ordugâhtan o kadar uzaklaştıkları oluyordu ki, hırsızların ve yağmacıların akıl edemeyeceği kadar uzak noktalarda oldukları için ağzına kadar erzak dolu kasabalara rastlıyorlardı. Ancak şehrin Türkleri ile civar bölgenin halkı bu durumu fark ettiklerinde pusu kuruyorlar, ordu mensupları dönerken veya giderken üzerlerine saldırıp onları kılıçtan geçiriyorlardı. Öyle ki kimi zaman yaşanan çatışmalarda hiç kimse orduya haber ulaştırmak için bile geri dönemiyordu. Bu tehlikelerden ötürü artık akın düzenlemeye cesaret edemez olmuşlardı; ordu içinde hayat pahalılığı doruk noktasına ulaşmıştı. Açlık her geçen gün öyle bir şiddetleniyordu ki, bir nefer tek bir öğünde iki şililik ekmek tüketiyordu. Kuşatmanın başında beş sola satın

alınabilen bir inek üç gümüş marka mal olurken; daha önceleri yalnızca üç ya da dört dener karşılığı bulunan bir kuzu veya küçük bir oğlak altı sola yükselmişti; bir atın geceleyin otlatılması ve yemi ise sekiz sol tutuyordu.
Soğuktan ve açlıktan o kadar çok insan ve binek hayvanı hayatını kaybetti ki, kuşatma başlangıcında altmış ya da yetmiş bin civarında tahmin edilen atlardan o an ordugâhta iki binden fazla kalmamıştı; kalanlar da o denli halsiz ve zayıf düşmüştü ki onlardan neredeyse hiç yararlanılamıyordu. Çadırlar ve otağlar tamamen çürümüştü, çünkü gece gündüz demeksizin aralıksız olarak o kadar şiddetli ve yoğun yağmurlar yağıyordu ki hiçbir kumaş örtü bu suyu tutmaya yetmiyordu. Bu yüzden orduda soğuk hava ve salgın hastalıklar yüzünden çok sayıda insan can veriyordu. Üzerlerindeki elbiseler sırtlarında çürüyüp dağılıyordu, zira kurulanabilecekleri kuru bir sığınak bulamıyorlardı. Ordu içerisinde öyle büyük bir ölüm felaketi boy göstermişti ki, vefat edenleri deftere ketecek veya gömecek bir toprak parçası bulmak neredeyse imkansız hale gelmişti. Ordu içerisindeki bu devasa tehlikeye şahit olan ve henüz sağlıklarını koruyan kimseler ise toplu halde ya Baudouin'in (I. Baudouin) yönetimindeki Rohés'e (Urfa) ya da halkımızın hakimiyeti altındaki Kilikya şehirlerine doğru yola çıkıyorlardı. Yaşanan bu felaketler, maruz kaldıkları kayıplar, açlık ve hastalıklardan dolayı kırılan binlerce insan sebebiyle ordu, kuşatmanın ilk günündeki mevcudiyetinin yarısından bile daha az bir sayıya düşerek büyük ölçüde eremişti.

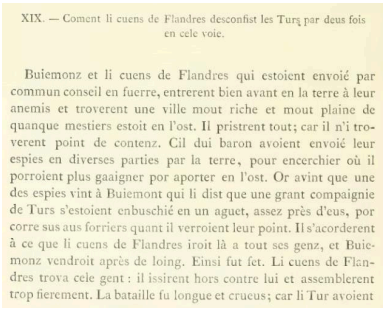
XVIII. — Coment Buiemons et li cuens de Flandres alerent en tuere.

Sovent assemblerent li Baron por prendre conseil coment l'en retenist ceus qui einsi s'en aloient, et en quel maniere l'en peust querre vitaille à l'ost. Si fu leur acorz à ce que une partie des barons menast grant plenté de la gent avec eus et alassent bien parfont en la paiennime por porter viandes et quanque il troveroient en la terre à leur anemis. A ce furent esleu Buiemonz et li cuens de Flandres. Li oz fu bailliez à garder au conte de Toulouse et à Huon le maine; car li dux de Normendie n'i estoit pas, et li dux Godefroiz gisoit malades mout durement. Cil s'en partirent por aler en fuerre : assez genz les suivirent por gaaigner. Quant li Tur de la ville virent l'ost si vuidie, et sorent que li cuens de Flandres et Buiemons et li dux de Normendie n'i estoient pas et que li dux Godefroiz gisoit au lit, moins en prisierent le remanant, et pristrent conseil que il feroient une saillie par le pont des heberges; car bien s'acordoient que mout porroient damagier l'ost et empirier, tandis com il estoit en tel point. Tuit furent armé et s'assemblerent à la porte du pont; puis ouvrirent la porte et issirent hors au ferir des esperons, li un par le pont, li autre par le gué qui estoit aval; et venoient à grant desroi ès heberges. Mès cil qui estoient venu por garder l'ost estoient tuit apensé de teus choses, et furent tost armé sur les chevaus. Puis leur corurent à l'encontre. En leur venir ocistrent deus des Turs qui plus estoient avant venu, granz homes de la ville. Quant li autre virent ce, que por duel que por poor, se desconfirent et s'enfoirent arrières. Mès une grant mesaventure avint à nostre gent; car, si com li Tur s'en aloient desconfit, li uns d'eus fu abatuz du cheval; cil chevaus s'enfoi vers les heberges; pluseur de noz genz corurent après, por gaaigner le cheval; la menue gent et li autre meismes, qui venoient après à cheval, cuidierent que li nostre fussent desconfit et que il s'en foissent : si comencierent il meismes à foir, et li autre, qui revirent ceus, s'enrefoirent, si que tout fu tourné à desconfiture trop ledement. Quant li Tur se regarderent et virent que li noz genz se desconfisoient einsi, il retornerent et passerent le pont, puis commencierent à chacier ceus qui fuioient et à abatre et ocire, dès le pont de pierre jusques au pont des nés. Morz en i ot des noz à cheval entour .xx; et plus de ceus à pié[1]. Li Tur s'en retornerent en la ville à grant feste et à grant bobanz por ceste chose.

XVIII. — Bohemund ile Flanders kontunun akına çıkması.

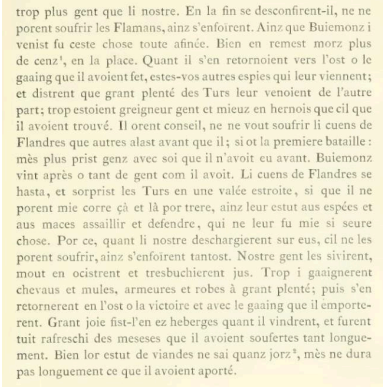
Baronlar, ordugâhtan ayrılıp uzaklaşanların nasıl korunabileceği ve ordu için erzakın hangi yolla temin edilebileceği hususunu müzakere etmek üzere sık sık meclisler topluyorlardı. Gerçekleştirilen istişareler neticesinde, baronların bir kısmının kalabalık bir kuvvetle birlikte düşman topraklarının çok derinlerine ilerleyerek orada bulacakları gıda ve erzakı orduya taşıması kararlaştırıldı. Bu vazife için Bohemund (I. Bohemund) ile Flanders kontu (II. Robert) görevlendirildi. Bu sırada Toulouse kontu

ile Huon le Maine orduyu korumakla sorumlu tutulmuştu; çünkü Normandiya dükü ortada yoktu ve Dük Godefroi de ağır bir şekilde yatakta hastaydı. Görevlendirilen komutanlar yağma ve ganimet amacıyla yola koyuldu; hatırı sayılır bir kalabalık da kazanç elde etmek isteğiyle onların peşinden gitti.
Şehirdeki Türkler, ordugâhın bu şekilde zayıfladığını, Flanders kontu, Bohemund ve Normandiya dükünün ortalıkta olmadığını, ayrıca Dük Godefroi'nin yatakta yattığını fark ettiklerinde durumu kendi lehlerine değerlendirip orduya büyük bir zarar vermeyi planladılar. Tam teçhizat silahlanan Türkler köprü kapısında toplandıktan sonra kapıları açarak mahmuz vurdular; bir kısmı köprüden, diğer kısmı ise aşağı taraftaki sığcaktan geçerek ordugâha büyük bir şaşkınlık içinde saldırdılar. Ne var ki orduyu korumakla görevli olanlar her ihtimale karşı hazırlıklıydı ve derhal atlarına binerek karşı atağa geçtiler. Karşılaşmanın ilk anında ön saflarda yer alan iki Türk soylusu öldürüldü. Diğerleri bu manzara karşısında gerek korkudan gerekse paniğe kapılarak bozguna uğradı ve gerisin geriye kaçmaya başladı.
Ancak bu esnada ordu mensuplarının talihsizliği sebebiyle beklenmedik bir olay yaşandı. Bozguna uğrayıp kaçan Türklerden birinin atı vurularak düşürüldü ve başıboş kalan bu at ordugâha doğru koşmaya başladı. Atı ele geçirmek isteyen bazı askerlerimiz peşinden koştu. Arkadan at sırtında gelmekte olan yaya ve diğer askerler, kendi adamlarımızın bozguna uğrayıp kaçtığını zannederek paniğe kapıldılar ve onlar da kaçmaya başladılar. Onları gören diğer birlikler de paniğe katıldı ve durum kısa sürede utanç verici bir hezimete dönüştü. Halkımızın bu şekilde çözüldüğünü gören Türkler derhal geri dönüp köprüyü geçtiler; taştan köprü ile nehir arasındaki alanda kaçanları takip ederek kılıçtan geçirdiler. Çatışma sonucunda atlı askerlerimizden yirmiye yakın, yaya askerlerimizden ise çok daha fazla kişi hayatını kaybetti. Türkler bu zaferin ardından büyük bir neşe ve gurur içinde şehre geri döndüler.

XIX. — Coment li cuens de Flandres desconfist les Turç par deus fois en cele voie.

Buiemonz et li cuens de Flandres qui estoient envoié par commun conseil en fuerre, entrerent bien avant en la terre à leur anemis et troverent une ville mout riche et mout plaine de quanque mestiers estoit en l'ost. Il pristrent tout; car il n'i troverent point de contenz. Cil dui baron avoient envoié leur espies en diverses parties par la terre, pour encerchier où il porroient plus gaaigner por aporter en l'ost. Or avint que une des espies vint à Buiemont qui li dist que une grant compaignie de Turs s'estoient enbuschié en un aguet, assez près d'eus, por corre sus aus forriers quant il verroient leur point. Il s'acorderent à ce que li cuens de Flandres iroit là a tout ses genz, et Buiemonz vendroit après de loing. Einsi fut fet. Li cuens de Flandres trova cele gent : il issirent hors contre lui et assemblerent trop fierement. La bataille fu longue et crueus; car li Tur avoient

trop plus gent que li nostre. En la fin se desconfirent-il, ne ne porent soufrir les Flamans, ainz s'enfoirent. Ainz que Buiemonz i venist fu ceste chose toute afinée. Bien en remest morz plus de cenz[1], en la place. Quant il s'en retornoient vers l'ost o le gaaing que il avoient fet, estes-vos autres espies qui leur viennent; et distrent que grant plenté des Turs leur venoient de l'autre part; trop estoient greigneur gent et mieuz en hernois que cil que il avoient trouvé. Il orent conseil, ne ne vout soufrir li cuens de Flandres que autres alast avant que il; si ot la premiere bataille : mès plus prist genz avec soi que il n'avoit eu avant. Buiemonz vint après o tant de gent com il avoit. Li cuens de Flandres se hasta, et sorprist les Turs en une valée estroite, si que il ne porent mie corre çà et là por trere, ainz leur estut aus espées et aus maces assaillir et defendre, qui ne leur fu mie si seure chose. Por ce, quant li nostre deschargierent sur eus, cil ne les porent soufrir, ainz s'enfoirent tantost. Nostre gent les sivirent, mout en ocistrent et tresbuchierent jus. Trop i gaaignerent chevaus et mules, armeures et robes à grant plenté; puis s'en retornerent en l'ost o la victoire et avec le gaaing que il emporterent. Grant joie fist-l'en ez heberges quant il vindrent, et furent tuit rafreschi des meseses que il avoient soufertes tant longuement. Bien lor estut de viandes ne sai quanz jorz[2], mès ne dura pas longuement ce que il avoient aporté.

XIX. — Flanders kontunun bu seferde Türkleri iki kez nasıl bozguna uğrattığı.
Ortak meclisin kararıyla sefere gönderilen Bohemund (I. Bohemund) ile Flanders kontu (II. Robert), düşman topraklarının oldukça derinlerine ilerlediler ve ordunun ihtiyaç duyduğu her şeyle dolu, son derece zengin bir kasaba buldular. Hiçbir direnişle karşılaşmadıkları için her şeyi ele geçirdiler. Bu esnada baronlar, ordunun yararına olabilecek daha fazla ganimet bulmak amacıyla toprakların farklı bölgelerine casuslar göndermişlerdi. Nitekim casuslardan biri Bohemund'a (I. Bohemund) gelerek, kalabalık bir Türk birliğinin erzak toplayan birliklere pusu kurmak üzere yakın bir yerde pusuya yattığını haber verdi. Yapılan istişare sonucunda Flanders kontunun (II. Robert) tüm birlikleriyle öncü olarak gitmesi, Bohemund'un (I. Bohemund) ise daha geriden onu takip etmesi kararlaştırıldı ve aynen öyle uygulandı. Flanders kontu (II. Robert) Türklerle karşılaştığında, düşman hemen karşılarına çıkıp son derece sert bir çatışma başlattı. Çatışma uzun ve kanlı sürdü, çünkü Türklerin sayısı bizimkilerden çok daha fazlaydı. Ancak sonunda Flemenklerin baskısına dayanamayarak kaçmaya başladılar; Bohemund (I. Bohemund) daha o raya varamadan çatışma tamamen sona ermişti ve meydanda yüzden fazla ölü kalmıştı.
Ele geçirdikleri ganimetlerle ordugâha doğru geri dönerlerken diğer casuslar gelip bu kez çok daha kalabalık ve daha iyi kuşanmış başka bir Türk birliğinin başka bir yönden gelmekte olduğunu haber verdiler. Flanders kontu (II. Robert) hiç vakit kaybetmeden ilk birliğiyle hemen ileri atıldı, arkasından da Bohemund (I. Bohemund) kendi kuvvetleriyle yetişti. Flanders kontu (II. Robert) hızla ilerleyerek Türkleri dar bir vadide sıkıştırdı; öyle ki diledikleri gibi ok atamayarak kılıç ve gürzlerle dövüşmek zorunda kaldılar. Halkımızın şiddetli saldırısı karşısında tutunamayan Türkler kısa sürede bozguna uğrayıp kaçtı. Birçoğu öldürüldü ve dağdan aşağı yuvarlandı. Bu çatışmada bol miktarda at, katır, zırh ve değerli elbise ele geçirilerek büyük bir zafer ve ganimetle ordugâha geri dönüldü. Ordugâhta büyük bir sevinçle karşılandılar; uzun süredir çektikleri sıkıntılardan sonra herkes tazeleyici bir nefes aldı ve getirilen erzaklar sayesinde bir süre rahat bir yaşam sürdüren askerler büyük bir moral kazandı.

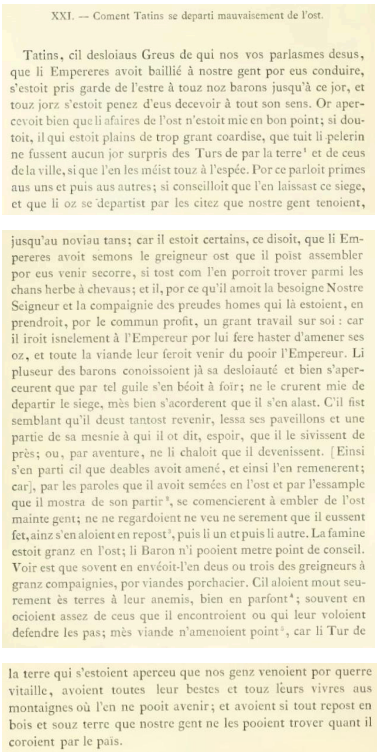
XX. — Coment li fiz le roi de Danemarche et toutes ses genz qui venoient avec lui en pelerinaige furent perdu.

Endementres, vint une novele de Romanie qui mout leur mist grant doleur et grant angoisse ez cuers, et leur mesese leur doubla. L'en disoit, et einsi estoit voirs, que uns haus hom nobles et puissanz, fiz le roi[1] de Danemarche, Suenes avoit non, de trop grant biauté et de bones meurs, avoit oï dire en sa terre que li

baron du roiaume de France et li autre vaillant home de la terre estoient alé en pelerinage outre mer por guerroier Sarrazins. Il, qui avoit bon cuer et hardi, ot talent d'aler après eus. Il [prist de l'avoir son pere à grant plenté, et] mena avec lui bien mille et .v.c- entre chevaliers et autre gent, touz juenes homes mout bien armez, trop beaus bachelers[2]. Mout s'estoit hastez por aconsivre l'ost des François, mès n'i pot mie avenir; car il mut trop tart. N'avoit en sa compaignie se genz non de sa terre. Par Costantinoble s'en estoit venuz, où li Empereres l'avoit mout ennoré; puis estoit alez à Nique o toute sa compagnie; puis se logierent entre deus cités : l'une avoit non Finemine, l'autre Terme[3]. Iluec ne se pristrent pas garde, si come il devoient, que il estoient en la terre à leur anemis, ainz s'asseurerent trop, si que de nuiz une grant plenté de Turs, qui les avoit espiez, se ferirent sur eus et les comencierent à ocire [enz-enz les liz]. Nequedent, assez en i ot qui s'aperceurent et corurent aus armes : puis vindrent contre les Turs et se vendirent bien. [Més en la fin morurent-il tuit; n'en eschapa de tout leur ost que deus ou que trois.]

XX. — Danimarka kralının oğlu ile onunla birlikte hac yolculuğuna çıkan tüm insanların nasıl yok olduğu.

Bu esnada Romanya'dan gelen bir haber kalplerine büyük bir acı ve ıstırap düşürdü, mevcut sıkıntılarını katbekat artırdı. Anlatıldığına ve gerçeğin de ta kendisi olduğuna göre, Danimarka kralının oğlu Suenes (Sueno) adında, son derece yakışıklı, erdemli, asil ve güçlü soylu bir genç; Fransa krallığının baronlarının ve topraklarındaki diğer yiğit insanların denizaşırı ülkelere Müslümanlarla savaşmak üzere hacı olarak gittiklerini kendi memleketinde işitmişti. Cesur ve gözü pek bir yüreğe sahip olduğundan onların peşinden gitme arzusundaydı. Babasının servetinden büyük bir miktarla yanına aralarında şövalyelerin de bulunduğu, çok iyi silahlanmış ve son derece yakışıklı genç binekli askerlerden oluşan bin beş yüz kadar insanı alarak yola koyuldu. Frankların ordusuna yetişmek için büyük bir hızla hareket etmişti, lakin çok geç yola çıktığı için onlara yetişemedi; maiyetinde yalnızca kendi memleketinden gelen insanlar vardı. Konstantinopolis üzerinden gelmiş, imparator tarafından büyük bir hürmetle ağırlanmış, ardından tüm maiyetiyle birlikte İznik'e gitmişti. Sonra iki şehrin —biri Finemine, diğeri Terme adını taşıyan— arasında kamp kurdular. Düşman topraklarında bulunduklarının bilincinde olarak gerektiği gibi ihtiyatlı davranmadılar ve kendilerini fazlasıyla güvenceye alarak rahat hareket ettiler; öyle ki gece vakti onları önceden gözetlemiş olan kalabalık bir Türk birliği üzerlerine saldırıp aralarında katliam başlattı. Buna rağmen birçoğu durumu fark ederek silahlarına sarıldı, Türklerin karşısına dikilip kendilerini cesurca savundu; ancak nihayetinde hepsi hayatını kaybetti ve tüm ordularından geriye sadece iki ya da üç kişi sağ olarak kurtulabildi.

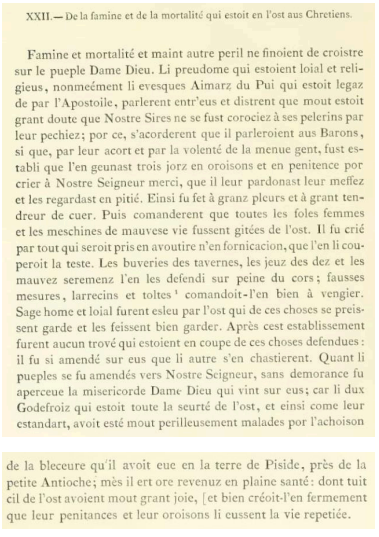

XXI. — Coment Tatins se departi mauvaisement de l'ost.

Tatins, cil desloiaus Greus de qui nos vos parlasmes desus, que li Empereres avoit baillié à nostre gent por eus conduire, s'estoit pris garde de l'estre à touz noz barons jusqu'à ce jor, et touz jorz s'estoit penez d'eus decevoir à tout son sens. Or apercevoit bien que li afaires de l'ost n'estoit mie en bon point; si doutoit, il qui estoit plains de trop grant coardise, que tuit li pelerin ne fussent aucun jor surpris des Turs de par la terre[1] et de ceus de la ville, si que l'en les méist touz à l'espée. Por ce parloit primes aus uns et puis aus autres; si conseilloit que l'en laissast ce siege, et que li oz se departist par les citez que nostre gent tenoient, jusqu'au noviau tans; car il estoit certains, ce disoit, que li Empereres avoit semons le greigneur ost que il poist assembler por eus venir secorre, si tost com l'en porroit trover parmi les chans herbe à chevaus; et il, por ce qu'il amoit la besoigne Nostre Seigneur et la compaignie des preudes homes qui là estoient, en prendroit, por le commun profit, un grant travail sur soi : car il iroit isnelement à l'Empereur por lui fere haster d'amener ses oz, et toute la viande leur feroit venir du pooir l'Empereur. Li pluseur des barons conoissoient jà sa desloiauté et bien s'aperceurent que par tel guile s'en béoit à foir; ne le crurent mie de departir le siege, mès bien s'acorderent que il s'en alast. C'il fist semblant qu'il deust tantost revenir, lessa ses paveillons et une partie de sa mesnie à qui il ot dit, espoir, que il le sivissent de près; ou, par aventure, ne li chaloit que il devenissent. [Einsi s'en parti cil que deables avoit amené, et einsi l'en remenerent; car], par les paroles que il avoit semées en l'ost et par l'essample que il mostra de son partir[2], se comencierent à embler de l'ost mainte gent; ne ne regardoient ne veu ne serement que il eussent fet, ainz s'en aloient en repost[3], puis li un et puis li autre. La famine estoit granz en l'ost; li Baron n'i pooient metre point de conseil. Voir est que sovent en envéoit-l'en deus ou trois des greigneurs à granz compaignies, por viandes porchacier. Cil aloient mout seurement ès terres à leur anemis, bien en parfont[4]; souvent en ocioient assez de ceus que il encontroient ou qui leur voloient defendre les pas; mès viande n'amenoient point[5], car li Tur de la terre qui s'estoient aperceu que nos genz venoient por querre vitaille, avoient toutes leur bestes et touz leurs vivres aus montaignes où l'en ne pooit avenir; et avoient si tout repost en bois et souz terre que nostre gent ne les pooient trover quant il coroient par le païs.

XXI. — Tatins'in (Tatikios) ordudan kötü bir şekilde ayrılması.

İmparatorun ordumuza kılavuzluk etmesi için görevlendirdiği o güvenilmez Yunanlı Tatins (Tatikios), o güne kadar tüm baronlarımızın yanında yer almış ve onları her türlü hileyle yanıltmaya çalışmıştı. Ordunun durumunun iyi olmadığını fark ettiğinde, fazlasıyla korkak bir yapıya sahip olduğundan, bir gün hacıların bölgedeki Türkler veya şehirdekiler tarafından ani bir baskına uğrayıp kılıçtan geçirileceğinden endişe ediyordu. Bu yüzden önce birilerine ardından diğerlerine gizlice yaklaşarak kuşatmanın kaldırılmasını ve ordunun, halkımızın hakimiyetindeki şehirlere dağılarak yeni zamana (ilkbahara) kadar oralarda konaklamasını tavsiye ediyordu. Çünkü İmparatorun, ovalarda atların yiyebileceği otlar biter bitmez orduya yardım etmek üzere toplayabildiği en büyük orduyu göndereceğini iddia ediyordu. Kendisinin ise Rabbimizin işine ve orada bulunan soylu insanların topluluğuna duyduğu sevgi dolayısıyla, ortak yarar adına büyük bir külfet üstleneceğini, hızla İmparator'a gidip ordusunu harekete geçmeye zorlayacağını ve tüm erzakın İmparator aracılığıyla onlara ulaştırılmasını sağlayacağını söylüyordu.
Baronların birçoğu onun bu sahtekârlığını çoktan anlamış ve bu bahaneyle kaçmaya çalıştığının farkına varmıştı; kuşatmanın kaldırılması fikrine inanmasalar da onun gitmesine onay verdiler. Tatins (Tatikios), hemen dönecekmiş gibi bir izlenim yaratarak çadırlarını ve maiyetindekilerin bir kısmını —muhtemelen kendisini yakından takip etmeleri ya da başlarına ne geleceğini umursamadığı için— geride bırakıp çekip gitti. Şeytanın yönlendirdiği bu kişinin ayrılmasıyla birlikte, orduda yaydığı bu sözler ve ayrılış biçimi başkalarına da örnek oldu; pek çok insan verdikleri yeminleri ve ahitleri bir kenara bırakarak gizlice ordudan kaçmaya başladı. Orduda açlık son derece büyüktü ve baronlar duruma müdahale edemez hale gelmişti. Gerçi hâlâ erzak bulmak maksadıyla sık sık en güvendikleri iki üç kişiyi büyük birlikler eşliğinde düşman topraklarının derinliklerine gönderiyorlardı. Bu birlikler karşılarına çıkan veya yollarını kapatmak isteyenleri öldürüyordu, ancak erzak getiremiyorlardı; çünkü kasabaların Türkleri, bizimkilerin erzak aramak için geldiğini fark etmiş ve tüm hayvanları ile erzaklarını kimsenin ulaşamayacağı dağlara, ormanların derinliklerine ve yeraltına gizlemişti; bu yüzden askerlerimiz bölgeyi arasalar bile hiçbir şey bulamıyorlardı.

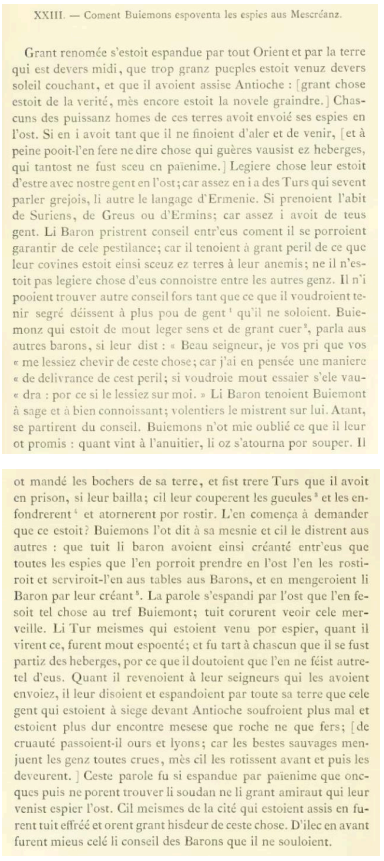

XXII. — De la famine et de la mortalité qui estoit en l'ost aus Chretiens.

Famine et mortalité et maint autre peril ne finoient de croistre sur le pueple Dame Dieu. Li preudome qui estoient loial et religieus, nonmeément li evesques Aimarz du Pui qui estoit legaz de par l'Apostoile, parlerent entr'eus et distrent que mout estoit grant doute que Nostre Sires ne se fust corociez à ses pelerins par leur pechiez; por ce, s'acorderent que il parleroient aus Barons, si que, par leur acort et par la volenté de la menue gent, fust establi que l'en geunast trois jorz en oroisons et en penitence por crier à Nostre Seigneur merci, que il leur pardonast leur meffez et les regardast en pitié. Einsi fu fet à granz pleurs et à grant tendreur de cuer. Puis comanderent que toutes les foles femmes et les meschines de mauvese vie fussent gitées de l'ost. Il fu crié par tout qui seroit pris en avoutire n'en fornicacion, que l'en li couperoit la teste. Les buveries des tavernes, les jeuz des dez et les mauvez seremenz l'en les defendi sur peine du cors; fausses mesures, larrecins et toltes [1] comandoit-l'en bien à vengier. Sage home et loial furent esleu par l'ost qui de ces choses se preissent garde et les feissent bien garder. Après cest establissement furent aucun trové qui estoient en coupe de ces choses defendues: il fu si amendé sur eus que li autre s'en chastierent. Quant li pueples se fu amendés vers Nostre Seigneur, sans demorance fu aperceue la misericorde Dame Dieu qui vint sur eus; car li dux Godefroiz qui estoit toute la seurté de l'ost, et einsi come leur estandart, avoit esté mout perilleusement malades por l'achoison de la bleceure qu'il avoit eue en la terre de Piside, près de la petite Antioche; mès il ert ore revenuz en plaine santé: dont tuit cil de l'ost avoient mout grant joie, [et bien créoit-l'en fermement que leur penitances et leur oroisons li eussent la vie repetiée.

XXII. — Hıristiyan ordusunda yaşanan kıtlık ve ölüm oranı.

Kıtlık, ölüm ve daha pek çok tehlike Tanrı'nın halkının üzerinde durmaksızın artıyordu. Sadık ve dindar din adamları, özellikle de Papalık temsilcisi olan Puy piskoposu Aimar (Adhemar), aralarında konuşarak Rabbimizin günahları yüzünden hacılara karşı öfkelenmiş olmasından büyük bir endişe duyduklarını dile getirdiler. Bu yüzden baronlarla görüşmeye ve halkın da ortak iradesiyle, Rabbe yakarmak, işledikleri suçların bağışlanmasını ve merhamet edilmesini dilerken üç gün boyunca dua ve tövbe ile oruç tutulmasına karar verdiler. Bu karar, büyük bir gözyaşı ve kalpten gelen bir hassasiyetle yerine getirildi. Ardından ordudaki tüm kötü yola sapmış kadınların ve ahlaksız cariyelerin ordugâhtan çıkarılması buyuruldu. Zina ya da fuhuş yapanların başlarının kesileceği herkese duyuruldu. Meyhanelerdeki sarhoşluklar, zar oyunları ve kötü yeminler ölüm cezası korkusuyla yasaklandı; hileli ölçüler, hırsızlıklar ve gasp edilen malların kesinlikle iade edilmesi emredildi. Bu kurallara uyulmasını denetlemek ve titizlikle korumak için ordudan bilge ve dürüst kişiler seçildi. Bu düzenlemelerin ardından yasaklanan suçları işlediği tespit edilen bazı kişiler cezalandırıldı, böylece diğerleri de bundan ders çıkardı. Halk Rabbin yolunda kendini düzelttiğinde, Tanrı'nın merhameti gecikmeksizin üzerlerine tecelli etti. Çünkü ordugâhın en büyük güvencesi ve sancağı olan, Pisidya topraklarındaki küçük Antakya yakınlarında aldığı yara nedeniyle bir süredir ağır hastan yatan Dük Godefroi (Bouillonlu Godfrey) tamamen sağlığına kavuşmuştu. Ordudakiler bundan dolayı çok büyük bir sevinç duydu ve yaptıkları tövbe ile dualaların hayatlarını onlara bağışladığına yürekten inandılar.

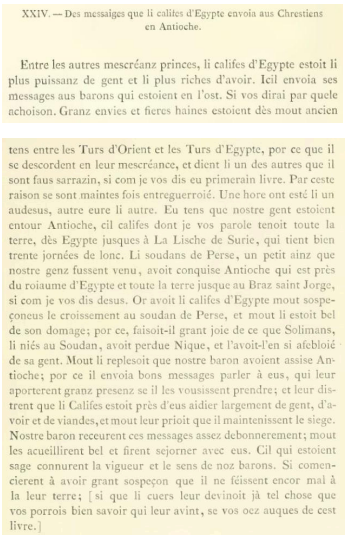

XXIII. — Coment Buiemons espoventa les espies aus Mescréanz.

Grant renomée s'estoit espandue par tout Orient et par la terre qui est devers midi, que trop granz pueples estoit venuz devers soleil couchant, et que il avoient assise Antioche : [grant chose estoit de la verité, mès encore estoit la novele graindre.] Chascuns des puissanz homes de ces terres avoit envoié ses espies en l'ost. Si en i avoit tant que il ne finoient d'aler et de venir, [et à peine pooit-l'en fere ne dire chose qui guères vausist ez heberges, qui tantost ne fust sceu en paienime.] Legiere chose leur estoit d'estre avec nostre gent en l'ost; car assez en i a des Turs qui sevent parler grejois, li autre le langage d'Ermenie. Si prenoient l'abit de Suriens, de Greus ou d'Ermins; car assez i avoit de teus gent. Li Baron pristrent conseil entr'eus coment il se porroient garantir de cele pestilance; car il tenoient à grant peril de ce que leur covines estoit einsi sceuz ez terres à leur anemis; ne il n'estoit pas legiere chose d'eus connoistre entre les autres genz. Il n'i pooient trouver autre conseil fors tant que ce que il voudroient tenir segré déissent à plus pou de gent [1] qu'il ne soloient. Buiemonz qui estoit de mout leger sens et de grant cuer[2], parla aus autres barons, si leur dist : « Beau seigneur, je vos pri que vos « me lessiez chevir de ceste chose; car j'ai en pensée une maniere « de delivrance de cest peril; si voudroie mout essaier s'ele vau« dra : por ce si le lessiez sur moi. » Li Baron tenoient Buiemont à sage et à bien connoissant; volentiers le mistrent sur lui. Atant, se partirent du conseil. Buiemons n'ot mie oublié ce que il leur ot promis : quant vint à l'anuitier, li oz s'atourna por souper. Il ot mandé les bochers de sa terre, et fist trere Turs que il avoit en prison, si leur bailla; cil leur couperent les gueules [3] et les enfondrerent [4] et atornerent por rostir. L'en comença à demander que ce estoit? Buiemons l'ot dit à sa mesnie et cil le distrent aus autres : que tuit li baron avoient einsi créanté entr'eus que toutes les espies que l'en porroit prendre en l'ost l'en les rostiroit et serviroit-l'en aus tables aus Barons, et en mengeroient li Baron par leur créant [5]. La parole s'espandi par l'ost que l'en fesoit tel chose au tref Buiemont; tuit corurent veoir cele merveille. Li Tur meismes qui estoient venu por espier, quant il virent ce, furent mout espoenté; et fu tart à chascun que il se fust partiz des heberges, por ce que il doutoient que l'en ne féist autretel d'eus. Quant il revenoient à leur seigneurs qui les avoient envoiez, il leur disoient et espandoient par toute sa terre que cele gent qui estoient à siege devant Antioche soufroient plus mal et estoient plus dur encontre mesese que roche ne que fers; [de cruauté passoient-il ours et lyons; car les bestes sauvages menjuent les genz toutes crues, mès cil les rotissent avant et puis les deveurent.] Ceste parole fu si espandue par paienime que oncques puis ne porent trouver li soudan ne li grant amiraut qui leur venist espier l'ost. Cil meismes de la cité qui estoient assis en furent tuit effréé et orent grant hisdeur de ceste chose. D'ilec en avant furent mieus celé li conseil des Barons que il ne souloient.

XXIII. — Bohemund'un (I. Bohemund) casusları dehşete düşürmesi.

Doğu diyarında ve güney topraklarında, batan güneşin yönünden çok büyük kalabalıkların gelerek Antakya'yı kuşattığına dair şayialar her tarafa yayılmıştı. Bu topraklardaki kudretli yöneticilerin her biri ordugâha casuslar göndermişti; öyle ki bu kimseler sürekli gelip gidiyor ve ordugâh içerisinde olup biten hemen her şeyi kısa süre içinde Müslüman diyarına ulaştırıyorlardı. Bu kişilerin ordu içinde gizlenmesi oldukça kolaydı, çünkü aralarında Yunanca veya Ermenice bilen Türkler bulunuyor; Suriyeli, Yunan veya Ermeni kıyafetleri giyerek kolayca kamufle olabiliyorlardı. Baronlar, bu tehlike karşısında gizli planlarının düşman topraklarına sızmasından duydukları büyük endişeyle bir araya gelerek bir çözüm aradılar.
Aşırı cesareti ve keskin zekâsıyla bilinen Bohemund (I. Bohemund), diğer baronların önünde söz alarak bu tehlikeyi ortadan kaldıracak bir fikri olduğunu söyledi ve konunun kendisine bırakılmasını rica etti. Bilge ve öngörülü biri olarak tanınan Bohemund'a (I. Bohemund) güvenen baronlar bu işi ona bıraktılar. Hava kararıp ordu akşam yemeği için hazırlığa başladığında Bohemund (I. Bohemund) verdiği sözü yerine getirmek üzere harekete geçti. Kendi topraklarından kasapları çağırttı ve ellerindeki esir Türkleri onlara teslim etti. Kasaplar bu kişileri başlarından ve çeşitli yerlerinden hazırlayarak kızartılacak hale getirdiler. Olayın ne anlama geldiğini soranlara Bohemund'un (I. Bohemund) adamları, baronların ortak kararıyla ordugâhta yakalanan tüm casusların bu şekilde kızartılıp baronların sofralarında onlara ikram edileceğini duyurdular.
Bu dehşet verici olay kısa sürede tüm orduya ve kampı izleyen casusların kulaklarına yayıldı. Bunu gören Türk casusları büyük bir korkuya kapılarak benzer bir akıbete uğramaktan duydukları endişeyle derhal ordugâhtan uzaklaştılar. Efendilerine döndüklerinde, Antakya önündeki Hıristiyanların her türlü taştan ve demirden daha sert ve acımasız olduğunu, vahşi hayvanların bile insanları çiğ çiğ yemesine rağmen bu Haçlıların düşmanlarını kızartıp yediklerini, hatta onlardan daha vahşi olduklarını anlattılar. Bu korkunç söylenti Müslüman diyarına o kadar yayıldı ki, o günden sonra ne bir sultan ne de büyük bir amiral ordugâha casus göndermeye cesaret edebildi. Şehir içindekiler de bu durum karşısında büyük bir dehşete kapıldılar ve baronların meclisleri bundan sonra dışarıya karşı çok daha iyi gizlendi.

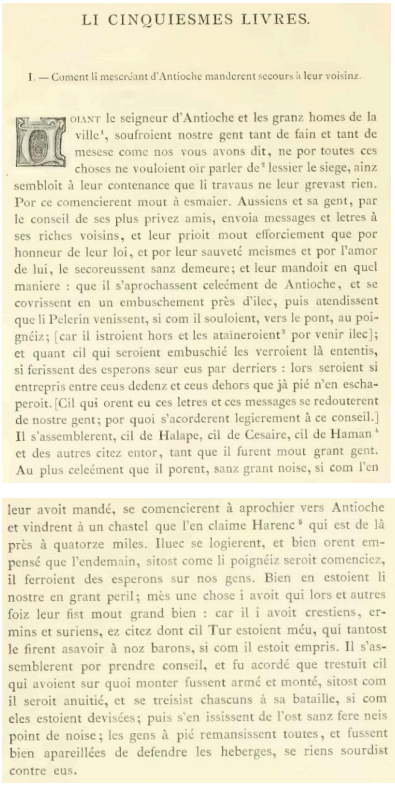
XXIV. — Des messaiges que li califes d'Egypte envoia aus Chrestiens en Antioche.

Entre les autres mescréanz princes, li califes d'Egypte estoit li plus puissanz de gent et li plus riches d'avoir. Icil envoia ses messages aus barons qui estoient en l'ost. Si vos dirai par quele achoison. Granz envies et fieres haines estoient dès mout ancien tens entre les Turs d'Orient et les Turs d'Egypte, por ce que il se descordent en leur mescréance, et dient li un des autres que il sont faus sarrazin, si com je vos dis eu primerain livre. Par ceste raison se sont maintes fois entreguerroié. Une hore ont esté li un audesus, autre eure li autre. Eu tens que nostre gent estoient entour Antioche, cil califes dont je vos parole tenoit toute la terre, dès Egypte jusques à La Lische de Surie, qui tient bien trente jornées de lonc. Li soudans de Perse, un petit ainz que nostre genz fussent venu, avoit conquise Antioche qui est près du roiaume d'Egypte et toute la terre jusque au Braz saint Jorge, si com je vos dis desus. Or avoit li califes d'Egypte mout sospeçoneus le croissement au soudan de Perse, et mout li estoit bel de son domage; por ce, faisoit-il grant joie de ce que Solimans, li niés au Soudan, avoit perdue Nique, et l'avoit-l'en si afebloié de sa gent. Mout li replesoit que nostre baron avoient assise Antioche; por ce il envoia bons messages parler à eus, qui leur aporterent granz presenz se il les vousissent prendre; et leur distrent que li Califes estoit près d'eus aidier largement de gent, d'avoir et de viandes, et mout leur prioit que il maintenissent le siege. Nostre baron receurent ces messages assez debonnerement; mout les acueillirent bel et firent sejorner avec eus. Cil qui estoient sage connurent la vigueur et le sens de noz barons. Si comencierent à avoir grant sospeçon que il ne féissent encor mal à la leur terre; [si que li cuers leur devinoit jà tel chose que vos porrois bien savoir qui leur avint, se vos ocz auques de cest livre.]

XXIV. — Mısır Halifesinin Antakya'daki Hıristiyanlara elçi göndermesi.

Diğer inançsız hükümdarlar arasında Mısır halifesi, insan gücü bakımından en kudretli ve servet yönünden en zengin olanıydı. Bu halife, ordudaki baronlara elçilerini göndermişti; bunun sebebi ise oldukça eski zamanlara dayanıyordu. Doğu Türkleri ile Mısır Türkleri arasındaki inanç ayrılıkları ve birbirlerini "sahte Müslüman" olarak suçlamaları nedeniyle aralarında çok eski bir düşmanlık bulunuyor, zaman zaman birbirleriyle savaşıyorlardı. Halkımız Antakya'yı kuşattığı sırada sözünü ettiğim bu Mısır halifesi; Mısır'dan Suriye'deki La Lische'ye kadar uzanan otuz günlük yol mesafesindeki tüm toprakları elinde tutuyordu. Daha önce de belirtildiği gibi, Pers sultanı (Melikşah / Selçuklu hükümdarları) Haçlıların gelişiminden kısa bir süre önce Mısır krallığına yakın olan Antakya'yı ve Aziz Jorge Kolu'na kadar olan tüm toprakları fethetmişti.

İşte bu yüzden Mısır halifesi, Pers sultanının Haçlı seferinden ve Haçlıların güç kazanmasından son derece rahatsızlık duyuyor, sultanın zarar görmesinden büyük bir memnuniyet duyuyordu. Sultanın yeğeni Solimanz'ın (I. Süleyman) İznik'i kaybetmiş olmasından ve ordusunun zayıflatılmış olmasından dolayı büyük bir sevinç duyuyordu. Ayrıca baronların Antakya'yı kuşatmış olmasından da son derece memnun olduğu için onlarla görüşmeleri üzere elçiler göndermiş, kabul ettikleri takdirde yanlarında büyük hediyeler getirdiğini bildirmişti. Halife, Hıristiyanlara insan gücü, servet ve erzak bakımından büyük yardımlarda bulunmaya hazır olduğunu ileterek kuşatmanın sürdürülmesi için onlara ricada bulundu. Baronlarımız bu elçileri oldukça iyi bir şekilde karşılayıp ağırladılar; ancak aralarındaki bilge kişiler, baronların bu güçlü konumunu ve cesaretini fark ederek onların ileride kendi topraklarına da zarar vermesinden büyük bir şüphe duyarak endişeye kapıldılar.

LI CINQUIESMES LIVRES.

I. — Coment li mescréant d'Antioche manderent secours à leur voisinz.

QUANT le seigneur d'Antioche et les granz homes de la ville[1], soufroient nostre gent tant de fain et tant de mesese come nos vous avons dit, ne por toutes ces choses ne vouloient oir parler de[2] lessier le siege, ainz sembloit à leur contenance que li travaus ne leur grevast rien. Por ce comencierent mout à esmaier. Aussiens et sa gent, par le conseil de ses plus privez amis, envoia messages et letres à ses riches voisins, et leur prioit mout efforciement que por honneur de leur loi, et por leur sauveté meismes et por l'amor de lui, le secoreussent sanz demeure; et leur mandoit en quel maniere : que il s'aprochassent celeément de Antioche, et se covrissent en un embuschement près d'ilec, puis atendissent que li Pelerin venissent, si com il souloient, vers le pont, au poignéiz; [car il istroient hors et les ataineroient[3] por venir ilec]; et quant cil qui seroient embuschié les verroient là ententis, si ferissent des esperons seur eus par derriers : lors seroient si entrepris entre ceus dedenz et ceus dehors que jà pié n'en escaperoit. [Cil qui orent eu ces letres et ces messages se redouterent de nostre gent; por quoi s'acorderent legierement à ce conseil.] Il s'assemblerent, cil de Halape, cil de Cesaire, cil de Haman[4] et des autres citez entor, tant que il furent mout grant gent. Au plus celeément que il porent, sanz grant noise, si com l'en leur avoit mandé, se comencierent à aprochier vers Antioche et vindrent à un chastel que l'en claime Harenc[5] qui est de là près à quatorze miles. Iluec se logierent, et bien orent empensé que l'endemain, sitost come li poignéiz seroit comenciez, il ferroient des esperons sur nos gens. Bien en estoient li nostre en grant peril; mès une chose i avoit qui lors et autres foiz leur fist mout grand bien : car il i avoit crestiens, ermins et suriens, ez citez dont cil Tur estoient méu, qui tantost le firent asavoir à noz barons, si com il estoit empris. Il s'assemblerent por prendre conseil, et fu acordé que trestuit cil qui avoient sur quoi monter fussent armé et monté, sitost com il seroit anuitié, et se treisist chascuns à sa bataille, si com eles estoient devisées; puis s'en ississent de l'ost sanz fere neis point de noise; les gens à pié remansissent toutes, et fussent bien apareillées de defendre les heberges, se riens sourdist contre eus.

BEŞİNCİ KİTAP

I. — Antakya'nın yöneticisinin komşu bölgelerden yardım istemesi

Antakya'nın hâkimi Aussiens (Yağı-Sayan) ve şehrin ileri gelenleri, halkımızın çektiği tüm o kıtlıklara ve sıkıntılara rağmen kuşatmayı kaldırmaya yanaşmadığını, aksine çektikleri bu çilelerin onları hiç yıldırmadığını gördüklerinde büyük bir endişeye kapıldılar. En güvendiği yakın dostlarının tavsiyesi üzerine Aussiens (Yağı-Sayan), zengin komşularına elçiler ve mektuplar göndererek; kendi dinlerinin onuru, kendi güvenlikleri ve kendisine duydukları sevgi uğruna hiçbir gecikmeye yer vermeksizin hemen yardım etmeleri için onlara yalvardı. Gönderdiği planda şu taktiği öneriyordu: Gizlice Antakya yakınlarına gelecekler, yakın bir yere pusu kuracaklar ve her zamanki gibi köprü yönüne doğru akına çıkacak olan Haçlıların yolunu gözleyeceklerdi. Pusu kuranlar Haçlıların oraya odaklandığını gördüklerinde arkadan mahmuz vurup saldıracaklardı; böylece Haçlılar içerideki kuvvetler ile dışarıdaki pusucular arasında öyle bir kıskaca alınacaktı ki aralarından tek bir kişi bile sağ kurtulamayacaktı. Bu mektupları ve haberleri alan çevre yöneticileri halkımızdan çekindikleri için bu teklifi kabullendiler. Halep, Cezire ve Hama'dan gelenler ile etraftaki diğer şehirlerden katılanlar bir araya gelerek oldukça büyük bir kalabalık oluşturdular.

Mektuplarda kendilerine bildirildiği üzere hiç gürültü koparmadan, olabildiğince gizli bir şekilde Antakya'ya doğru yaklaşarak oraya on dört mil uzaklıkta bulunan Harenc adlı kaleye geldiler ve orada konakladılar. Ertesi gün çatışma başlar başlamaz ordumuzun üzerine atılmayı planlamışlardı. Halkımız bu durum karşısında yine büyük bir tehlike altındaydı; lakin o an ve daha başka zamanlarda ordunun hayatını kurtaran mühim bir durum vardı: Türklerin harekete geçtiği şehirlerde yaşayan Hıristiyanlar, Ermeniler ve Suriyeliler durumu derhal baronlarımıza haber verdiler. Hızlıca bir araya gelen baronlar, at üstünde savaşabilecek durumda olan herkesin hava karardığı an tam teçhizat silahlanmasını ve belirlenen birlik düzenine göre ayrılmasını kararlaştırdılar. Hiçbir gürültü çıkarmadan ordudan dışarı çıktılar; yaya askerlerin tamamı ise olası bir saldırıya karşı ordugâhı savunmak üzere geride kaldı.

II. — Coment li Chrestien desconfirent les Mescréanz qui venoient secourre ceus d'Antioche.

Sitost com il fu anuitié, il s'en issirent si com il lor estoit commandé, et passerent par le pont des nés. Ne furent mie bien .VII.[c] à cheval cil qui là s'en alerent. Il vindrent à un leu qui est moiens entre le lai[1] dont je vos parlai desus et le flun qui a non li Fers[2], qui loing sont l'un de l'autre entor une mile. Lors se reposerent cele nuit. Leur anemi qui rien ne savoient de la leur venue, estoient, cele nuit meismes, passé par le pont desus[3] qui est sur le Fer. Au matin, sitost come l'en aperceut le jor, li nostre furent armé et firent .VI. batailles d'eus. Li Tur orent envoié avant des coréeurs qui leur distrent que nostre gent venoient encontre eus[4]: il envoierent .II. de leur batailles avant; après venoient leur granz genz. Quant il s'entr'aprochierent, mout vindrent à grant desroi leur archier premierement, et trestrent mout espessement; mès li nostre ferirent des esperons encontre eus, si que il les chacierent tant que il les firent ferir sur leur grosses batailles. Iluec furent si à estroit entre le flun et le lai que il ne pooient, selonc ce que leur costume est, trere et foïr. Là fu li chaples mout granz, et mout i firent d'armes li baron et li chevalier de l'ost. Mès li Tur qui avoient perdue la maniere de leur poindre[5], ne porent plus endurer les cous de la nostre gent, ainz se mistrent à la voie tant com il porent. Li nostre baron commanderent que nus ne se fainsist d'eus chacier. Il s'en vindrent fuiant jusques à Harenc. Li nostre les sivoient touzjorz, ferant et ociant, si que touz li chemins en fu jonchiez. Bien dura la chace .X. miles. Li Tur qui estoient dedenz le chastel de Harenc, virent que li leur s'en venoient desconfit, si mistrent le feu eu chastel, et il meismes tornerent en fuie; mès li Hermin et li autre crestien, de quoi il avoit eu chastel assez, rescuestrent la forteresce et la rendirent à nostre gent quant il vindrent. Ce jor i ot bien ocis des Turs plus de .II.[m]. Il en pristrent .V.[c] des testes aus mieuz paranz et les en aporterent en enseigne de victoire. Bien gaaignerent .M. chevaus à armes[6] granz et forz, dont il avoient bien mestier.

Einsi s'en retournerent ez heberges, chargié d'armeures et de despueilles; grant joie fesant et merciant Nostre Seigneur qui einsi les reconfortoit en leur meseses.

II. - Hristiyanların, Antakya'dakilere yardım etmeye gelen Müslümanları bozguna uğratması.

Gece yarısı olur olmaz, kendilerine emredildiği gibi dışarı çıktılar ve Nés köprüsünden geçtiler. Oraya doğru gidenler at üstünde tam yedi kişi değillerdi. Size demin bahsettiğim göl ile Fers adı verilen nehir arasında kalan, aralarındaki mesafe yaklaşık bir mil olan bir yere vardılar. O gece orada dinlendiler. Gelişlerinden hiç haberleri olmayan düşmanları da aynı gece, Fer'in üzerinde bulunan köprüden geçmişlerdi. Sabahleyin, günün ilk ışıkları göründüğü gibi bizimkiler silahlandı ve kendilerini altı birlik halinde düzenlediler. Türkler önceden, halkımızın üzerlerine geldiğini onlara söyleyen gözcüler göndermişlerdi. Birliklerinden ikisini öne gönderdiler, ardından büyük birlikleri geldi. Birbirlerine yaklaştıklarında, büyük bir kargaşa içinde geldiler; önce okçuları geldi ve çok yoğun bir şekilde ok attılar. Ancak bizimkiler üzerlerine mahmuz vurdular, öyle ki onları kendi büyük birliklerinin üzerine sürene kadar kovaladılar. Orada, nehir ile göl arasında o kadar dar bir yer vardı ki, törelerine göre geri çekilmeyi ve kaçmayı beceremediler. Orada kıyım çok büyüktü ve ordunun baronları ile şövalyeleri savaşta pek çok kahramanlık gösterdi. Ancak vurma taktiğini kaybetmiş olan Türkler, artık bizim halkımızın darbelerine dayanamadılar, bunun yerine ellerinden geldiğince kaçış yoluna koyuldular. Bizim baronlarımız hiç kimsenin onları kovalamaktan vazgeçmemesini emrettiler. Harem'e kadar kaçarak gittiler. Bizimkiler vurarak ve öldürerek onları sürekli takip ettiler, öyle ki bütün yollar cesetlerle doldu. Kovalamaca tam on mil sürdü. Harem kalesinin içinde bulunan Türkler, kendininkilerin bozguna uğrayıp geldiğini gördüler, kaleyi ateşe verdiler ve kendileri de kaçışa döndüler. Ancak kalede epey zamandır kalmış olan Ermeniler ve diğer Hristiyanlar kaleyi kurtardılar ve geldiklerinde bizim halkımıza teslim ettiler. O gün ikibin kişinin de üzerinde Türk öldürüldü. En süslü olanların başlarından beş yüz tanesini alıp zafer nişanı olarak getirdiler. Çok ihtiyaç duydukları güçlü ve büyük zırhlı bin atı ganimet olarak ele geçirdiler.

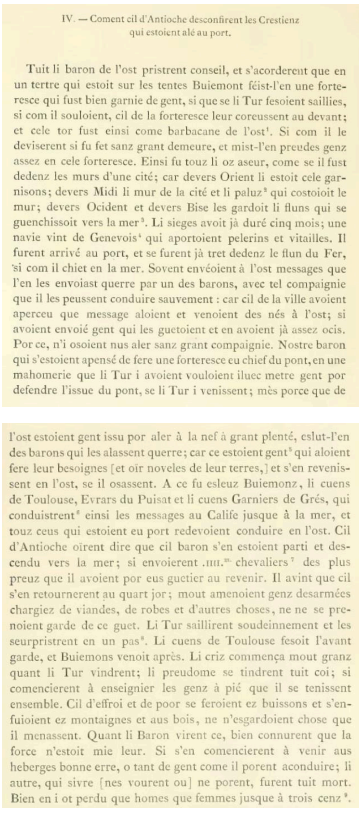
Böylece, zırhlar ve ganimetlerle yüklü olarak karargahlarına döndüler; büyük bir sevinç yaşayarak ve sıkıntılarında onları böyle teselli eden Rabbimize şükrettiler.

III. — Coment cil d'Antioche assaillirent aus heberges les Chrestiens.

Li citéen d'Antioche avoient eu noveles que ces genz estoient meu de leur terres por eus secorre; por ce il avoient mout les oreilles levées à noveles oir de leur venue. Tuit estoient armé et appareillié de fere saillie par le pont[1], quant cil venissent. Mès quant il virent que la nuit passa toute, et que il ajorna sanz avoir nule connoissance de lor aprochement, leur espies les firent certeins que nostre gent à cheval estoient alé encontre eus : por ce, pristent cuer et issirent hors et vindrent aus heberges, car li nostre n'estoient mie encore revenu. Durement i assaillirent et longuement, tant que cil qui estoient sur les baastes en la ville[2] leur firent signe qu'il s'en retornassent, car il véoient venir genz. Cil entrerent en la ville et monterent sur les tors et sur les murs, por savoir se ce estoient les leur gent qui venoient ou li nostre. Quant cil aprochierent, il s'aperceurent que li leur estoient desconfit, et que li nostre s'en venoient mout joieus o toutes leur despueilles. Lors commença li deuls mout granz par toute la ville. Li nostre baron s'aprochierent de la ville, et firent giter .II.[c] des testes qu'il avoient aportées, aus mangoniaus, en la cité, por eus fere certeins de leur victoire; et encore, por ce que il n'obliassent le deul qui leur estoit entrez ès cuers; les .III.[c] chiés qui estoient remés firent fichier en pieus encontre les murs et mistrent genz por garder-les, si que cil les eussent touzjors enmi les euz, quant il venissent aus defenses. Li nombres de ceus qui einsi furent desconfit fu. XXVIII. mille à cheval. Einsi les connurent aucun grant Tur qui en furent amené pris. Ce fu fet eu mois de fevrier, le setiesme jor du mois, en l'an de l'Incarnation Ihesucrist M et III. vinz et XVII.

III. - Antakyalıların Hristiyanların karargâhlarına saldırması.

Antakya şehri halkı, bu insanların kendi topraklarından onları kurtarmak için yola çıktıkları haberini almışlardı; bu yüzden gelişleri hakkında haber duymak için kulaklarını iyice dikmişlerdi. Hepsi silahlanmış ve geldiklerinde köprüden dışarı saldırı düzenlemeye hazırlanmışlardı. Ama gecenin tamamen geçtiğini ve gelişlerinden hiçbir habercinin gelmediğini gün ağarırken gördüklerinde, casusları onlara atlı halkımızın karşılarına gitmiş olduğunu kesin olarak bildirdi: bu yüzden cesaret buldular, dışarı çıktılar ve karargâhlara geldiler, çünkü bizimkiler henüz geri dönmemişti. Sert ve uzun bir şekilde saldırdılar; ta ki şehirdeki siperlerin üzerinde olanlar, yaklaşmakta olan insanları gördükleri için onlara geri dönmelerini işaret edene kadar. Onlar şehre girdiler ve gelenin kendi halkımız mı yoksa bizimkiler mi olduğunu anlamak için kulelere ve surlara çıktılar. Yaklaştıklarında, kendi adamlarının bozguna uğratıldığını ve bizimkilerin bütün ganimetleriyle birlikte çok neşeli bir şekilde gelmekte olduklarını fark ettiler. Bunun üzerine bütün şehirde çok büyük bir yas başladı. Bizim baronlarımız şehre yaklaştılar ve getirdikleri kafalardan ikiyüz tanesini şehrin içindeki mancınıklara fırlattırdılar, böylece onlara zaferlerini kesin olarak göstereceklerdi; ve ayrıca, yüreklerine giren yası unutmasınlar diye; geriye kalmış olan üç yüz(?) [metindeki ifadenin devamı] kişiyi surların önüne kazıklara çaktırdılar ve onları korumaları için adamlar yerleştirdiler, öyle ki savunmalara geldiklerinde onları her zaman gözlerinin önünde bulsunlar. Bu şekilde bozguna uğrayanların sayısı yirmi sekiz bin atlı idi. Böylece, tutsak olarak getirilen bazı büyük Türkler de tanındı. Bu olay, Şubat ayının yedinci gününde, İsa Mesih'in Enkarnasyon yılına göre bin dört yüz yirmi yedi yılında gerçekleşti.

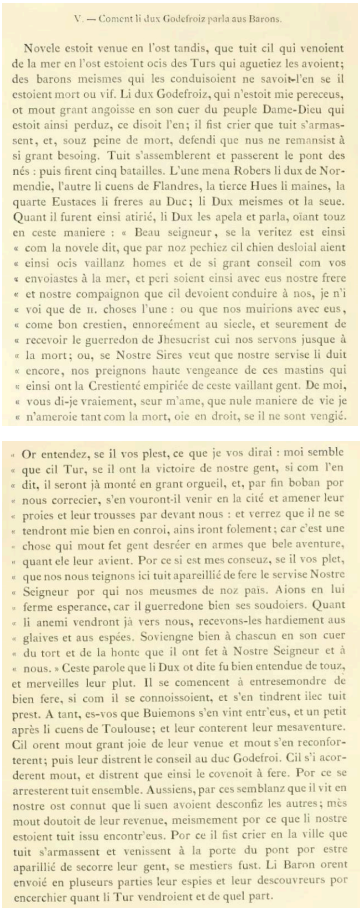
IV. — Coment cil d'Antioche desconfirent les Crestienz qui estoient alé au port.

Tuit li baron de l'ost pristrent conseil, et s'acorderent que en un tertre qui estoit sur les tentes Buiemont féist-l'en une forteresce qui fust bien garnie de gent, si que se li Tur fesoient saillies, si com il souloient, cil de la forteresce leur coreussent au devant; et cele tor fust einsi come barbacane de l'ost[1]. Si com il le deviserent si fu fet sanz grant demeure, et mist-l'en preudes genz assez en cele forteresce. Einsi fu touz li oz aseur, come se il fust dedenz les murs d'une cité; car devers Orient li estoit cele garnisons; devers Midi li mur de la cité et li paluz[2] qui costoioit le mur; devers Ocident et devers Bise les gardoit li fluns qui se guenchissoit vers la mer[3]. Li sieges avoit jà duré cinq mois; une navie vint de Genevois[4] qui aportoient pelerins et vitailles. Il furent arrivé au port, et se furent jà tret dedenz le flun du Fer, si com il chiet en la mer. Sovent envéoient à l'ost messages que l'en les envoiast querre par un des barons, avec tel compaignie que il les peussent conduire sauvement : car cil de la ville avoient aperceu que message aloient et venoient des nés à l'ost; si avoient envoié gent qui les guetoient et en avoient jà assez ocis. Por ce, n'i osoient nus aler sanz grant compaignie. Nostre baron qui s'estoient apensé de fere une forteresce eu chief du pont, en une mahomerie que li Tur i avoient vouloient iluec metre gent por defendre l'issue du pont, se li Tur i venissent; mès porce que de

l'ost estoient gent issu por aler à la nef à grant plenté, eslut-l'en des barons qui les alassent querre; car ce estoient gent[5] qui aloient fere leur besoignes [et oir noveles de leur terres,] et s'en revenissent en l'ost, se il osassent. A ce fu esleuz Buiemonz, li cuens de Toulouse, Evrars du Puisat et li cuens Garniers de Grés, qui conduistrent[6] einsi les messages au Calife jusque à la mer, et touz ceus qui estoient eu port redevoient conduire en l'ost. Cil d'Antioche oirent dire que cil baron s'en estoient parti et descendu vers la mer; si envoierent .IIII.[m] chevaliers[7] des plus preuz que il avoient por eus guetier au revenir. Il avint que cil s'en retournerent au quart jor; mout amenoient genz desarmées chargiez de viandes, de robes et d'autres choses, ne ne se prenoient garde de ce guet. Li Tur saillirent soudeinnement et les seurpristrent en un pas[8]. Li cuens de Toulouse fesoit l'avant garde, et Buiemons venoit après. Li criz commença mout granz quant li Tur vindrent; li preudome se tindrent tuit coi; si comencierent à enseignier les genz à pié que il se tenissent ensemble. Cil d'effroi et de poor se feroient ez buissons et s'enfuioient ez montaignes et aus bois, ne n'esgardoient chose que il menassent. Quant li Baron virent ce, bien connurent que la force n'estoit mie leur. Si s'en comencierent à venir aus heberges bonne erre, o tant de gent come il porent aconduire; li autre, qui sivre [nes vourent ou] ne porent, furent tuit mort. Bien en i ot perdu que homes que femmes jusque à trois cenz[9].

IV. - Antakyalıların limana gitmiş olan Hristiyanları bozguna uğratması.

Ordunun bütün baronları meclis kurdular ve Bohémond'un (Buimont) çadırlarının üzerinde bulunan tepeye, insanla iyice donatılmış güçlü bir müstahkem mevki yapılması konusunda uzlaştılar; öyle ki Türkler eskiden olduğu gibi çıkışlar yaparlarsa, kaledekiler hemen karşılarına koşabilsinler; ve bu kule ordunun bir barbakanı gibi olsun. Kararlaştırıldığı gibi bu iş hiç gecikmeden yapıldı ve o kaleye yeterince güvenilir insan yerleştirildi. Böylece bütün ordu, sanki bir şehrin surları içindeymiş gibi güvende oldu; çünkü Doğu tarafında bu garnizon vardı; Güney tarafında şehrin suru ve surun kıyısından geçen bataklık; Batı ve Kuzey tarafında ise denize doğru kıvrılan nehir koruyordu. Kuşatma zaten beş aydır sürüyordu; Cenevizlilerden hacıları ve iaşeyi getiren bir donanma geldi. Limana varmışlar ve Fer nehrinin denize döküldüğü yerde, zaten tamamen içeri girmişlerdi. Ordudakilere sık sık haber göndererek, onları güvenle yönlendirebilecek bir birlikle birlikte baronlardan biri tarafından getirtilmelerini istiyorlardı: çünkü şehirdekiler Nés'ten orduya haberlerin gidip geldiğini fark etmişlerdi; bu yüzden onları gözetleyen ve birçoğunu çoktan öldürmüş olan adamlar göndermişlerdi. Bu nedenle, büyük bir birlik olmadan hiç kimse gitmeye cesaret edemiyordu. Köprünün başında, Türklerin köprünün çıkışını savunmak için adam koymak istedikleri bir mabette [mahomerie] bir kale yapmayı düşünmüş olan bizim baronlarımız, Türklerin oraya gelmesi durumunda; fakat ordudan gitmek üzere çok sayıda insan çıktığı için, onları getirmeye gidecek baronlardan birini seçtiler; çünkü bunlar kendi işlerini görmeye [ve kendi topraklarından haberler duymaya] giden ve eğer cesaret edebilirlerse orduya geri dönen insanlardı. Bunun için Bohémond, Toulouse Kontu, Evrard du Puisat ve Garnier de Grés seçildi; bunlar habercileri denize kadar olan Halife'ye ilettiler, ve limanda olan herkesi orduya geri getirmek zorundaydılar. Antakyalılar, bu baronların yola çıktığını ve denize doğru indiğini duydular; bu yüzden dönerken onları gözetlemek için en cesur adamlarından dört bin şövalye gönderdiler. Dördüncü günde geri dönerken şöyle oldu: yiyeceklerle, elbiselerle ve diğer şeylerle yüklenmiş, silahsız birçok insanı getiriyorlardı ve bu pusudan hiç haberleri yoktu. Türkler ansızın fırladılar ve bir geçitte onları kıstırdılar. Toulouse Kontu öncülüğü yapıyordu, Bohémond da arkadan geliyordu. Türkler geldiğinde çığlıklar çok büyük bir gürültüyle başladı; ileri gelenler tamamen sakin durdular; yayalara birlikte durmalarını öğretmeye başladılar. Onlar dehşet ve korku içinde çalılıklara atlıyor, dağlara ve ormanlara kaçıyorlar, taşıdıkları hiçbir şeye dikkat etmiyorlardı. Baronlar bunu gördüklerinde, gücün kendilerinde olmadığını çok iyi anladılar. Bunun üzerine, götürebildikleri kadar çok insanla birlikte aceleyle karargâhlara doğru gelmeye başladılar; takip etmek [istemeyen ya da] edemeyen diğer herkes ise tamamen öldürüldü. Kadınlar ve erkekler dahil olmak üzere üç yüze yakın insan kaybedilmişti.

V. — Coment li dux Godefroiz parla aus Barons.

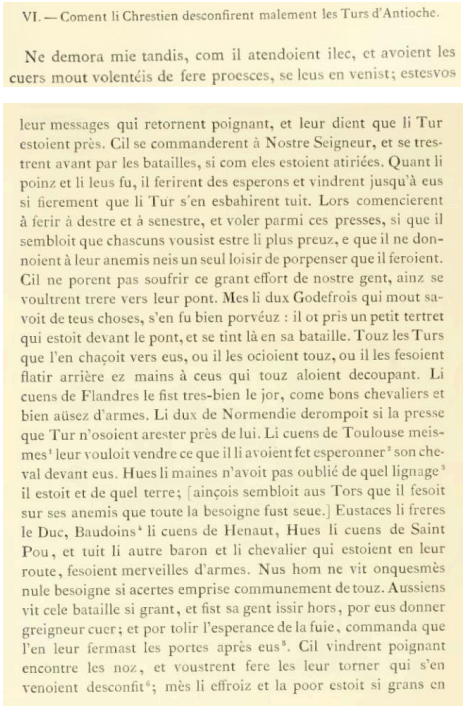
Novele estoit venue en l'ost tandis, que tuit cil qui venoient de la mer en l'ost estoient ocis des Turs qui aguetiez les avoient; des barons meismes qui les conduisoient ne savoit-l'en se il estoient mort ou vif. Li dux Godefroiz, qui n'estoit mie pereceus, ot mout grant angoisse en son cuer du peuple Dame-Dieu qui estoit ainsi perduz, ce disoit l'en; il fist crier que tuit s'armassent, et, souz peine de mort, defendi que nus ne remansist à si grant besoing. Tuit s'assemblerent et passerent le pont des nés : puis firent cinq batailles. L'une mena Robers li dux de Normendie, l'autre li cuens de Flandres, la tierce Hues li maines, la quarte Eustaces li freres au Duc; li Dux meismes ot la seue. Quant il furent einsi atirié, li Dux les apela et parla, oiant touz en ceste maniere : « Beau seigneur, se la veritez est einsi « com la novele dit, que par noz pechiez cil chien desloial aient « einsi ocis vaillanz homes et de si grant conseil com vos « envoiastes à la mer, et peri soient einsi avec eus nostre frere « et nostre compaignon que cil devoient conduire à nos, je n'i « voi que de ii. choses l'une : ou que nos muirions avec eus, « come bon crestien, ennoreément au siecle, et seurement de « recevoir le guerredon de Jhesucrist cui nos servons jusque à « la mort; ou, se Nostre Sires veut que nostre servise li duit « encore, nos preignons haute vengeance de ces mastins qui « einsi ont la Crestienté empiriée de ceste vaillant gent. De moi, « vous di-je vraiement, seur m'ame, que nule maniere de vie je « n'ameroie tant com la mort, oie en droit, se il ne sont vengié.

« Or entendez, se il vos plest, ce que je vos dirai : moi semble « que cil Tur, se il ont la victoire de nostre gent, si com l'en « dit, il seront jà monté en grant orgueil, et, par fin boban por « nous correcier, s'en vouront-il venir en la cité et amener leur « proies et leur trousses par devant nous : et verrez que il ne se « tendront mie bien en conroi, ains iront folement; car c'est une « chose qui mout fet gent desréer en armes que bele aventure, « quant ele leur avient. Por ce si est mes conseuz, se il vos plet, « que nos nous teignons ici tuit apareillié de fere le servise Nostre « Seigneur por qui nos meusmes de noz pais. Aions en lui « ferme esperance, car il guerredone bien ses soudoiers. Quant « li anemi vendront jà vers nous, recevons-les hardiement aus « glaives et aus espées. Soviengne bien à chascun en son cuer « du tort et de la honte que il ont fet à Nostre Seigneur et à « nous. » Ceste parole que li Dux ot dite fu bien entendue de touz, et merveilles leur plut. Il se comencent à entresemondre de bien fere, si com il se connoissoient, et s'en tindrent ilec tuit prest. A tant, es-vos que Buiemons s'en vint entr'eus, et un petit après li cuens de Toulouse; et leur conterent leur mesaventure. Cil orent mout grant joie de leur venue et mout s'en reconforterent; puis leur distrent le conseil au duc Godefroi. Cil s'i acorderent mout, et distrent que einsi le covenoit à fere. Por ce se arresterent tuit ensemble. Aussiens, par ces semblanz que il vit en nostre ost connut que li suen avoient desconfiz les autres; mès mout doutoit de leur revenue, meismement por ce que li nostre estoient tuit issu encontr'eus. Por ce il fist crier en la ville que tuit s'armassent et venissent à la porte du pont por estre aparillié de secorre leur gent, se mestiers fust. Li Baron orent envoié en pluseurs parties leur espies et leur descouvreurs por encerchier quant li Tur vendroient et de quel part.

V. - Dük Godfrey'nin Baronlara Konuşması.

O sırada orduya, denizerinden orduya gelen herkesin onları gözetleyen Türkler tarafından öldürüldüğü haberi ulaşmıştı; onlara rehberlik eden baronların bile ölü mü diri mi olduğu bilinmiyordu. Hiç de tembel olmayan Dük Godfrey, öyle söylendiği gibi böyle kaybedilen Tanrı'nın halkı yüzünden yüreğinde çok büyük bir acı duydu; herkesin silahlanmasını emretti ve ölüm cezası korkusu altında, böyle büyük bir ihtiyaç anında hiç kimsenin geride kalmamasını yasakladı. Herkes toplandı ve Nés köprüsünden geçti; ardından beş birlik oluşturdular. Birine Normandiya Dükü Robert, diğerine Flandre Kontu, üçüncüsüne Büyük Hugh [Hugh the Great], dördüncüsüne Dük'ün kardeşi Eustace liderlik etti; Dük'ün kendisinin de kendi birliği vardı. Böylece hazır hale geldiklerinde, Dük onlara seslendi ve herkesin işiteceği şekilde şöyle konuştu: «Güzel efendiler, eğer söylentiye göre gerçek buysa, bizim günahlarımız yüzünden bu sadakatsiz köpekler, denize gönderdiğiniz bu kadar cesur ve çok değerli danışmanlık yapabilecek adamları işte böyle öldürdülerse ve rehberlik etmeleri gereken kardeşim ile yoldaşımız da onlarla birlikte yok olduysa, ben ancak iki şey görüyor musun: Ya iyi birer Hristiyan olarak, bu dünyada onurla ve ölümümüze kadar hizmet ettiğimiz İsa Mesih'in ödülünü güvenle alarak onlarla birlikte ölürüz; ya da, Efendimiz hizmetimizin hâlâ işe yaramasını istiyorsa, Hristiyanlığı bu kadar değerli insanlardan mahrum bırakarak zayıflatan bu mastiflerden [köpeklerden] yüksek bir intikam alırız. Size ruhumun üzerine yemin ederim ki, öç alınmadığı sürece hiçbir yaşam biçimini ölümden daha fazla sevmeyeceğim.

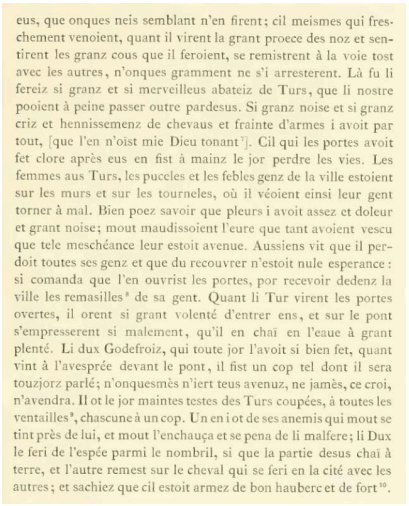
Şimdi, eğer lütfen dinlerseniz, size söyleyeceğim şeyi duyun: Bana öyle geliyor ki o Türkler, eğer söylendiği gibi halkımıza karşı zafer kazanırlarsa, zaten büyük bir gurura kapılacaklar ve bizi cezalandırmak için nihai bir kibirle şehrimize gelip ganimetlerini ve yüklerini önümüzden geçirmek isteyeceklerdir: ve göreceksiniz ki kendilerini düzen içinde tutmayacaklar, aksine çılgınca hareket edecekler; çünkü güzel bir macera insanın başına geldiğinde, onu silahlara karşı pek çok heveslendiren bir şeydir. Bu yüzden eğer lütfen ederseniz benim tavsiyem şudur ki, hepimiz burada, kendi ülkemizden yola çıktığımız Efendimiz'in hizmetini yapmaya tamamen hazır bir şekilde duralım. O'na sıkı bir umutla bağlı olalım, çünkü o kendi paralı askerlerini iyi ödüllendirir. Düşmanlar yakında bize doğru geldiğinde, onları kılıçlarımızla ve mızraklarımızla cesurca karşılayalım. Herkes yüreğinde Tanrı'ya ve bize yaptıkların haksızlığı ve utancı iyice hatırlasın.»
Dük'ün söylediği bu sözler herkes tarafından çok iyi anlaşıldı ve pek çoğunun hoşuna gitti. Birbirlerini tanıyorlarmış gibi iyi davranmaya teşvik etmeye başladılar ve orada hep birlikte hazır durdular. O sırada, bir bakarsınız ki Bohémond aralarına geliverdi, hemen ardından da Toulouse Kontu geldi; ve başlarından geçen talihsizliği onlara anlattılar. Onlar da gelişlerinden ötürü pek büyük bir sevinç duydular ve çok rahatladılar; ardından Dük Godfrey'nin planını onlara söylediler. Onlar da bunu çok onayladılar ve yapılması gerekenin bu olduğunu söylediler. Bu yüzden hep birlikte durdular. Aynı şekilde, ordumuzda gördüğü bu görünüşten de (taraflardan birinin diğerini bozguna uğrattığını anladı; ama yine de onların dönüşünden çok kuşkulanıyordu, özellikle de bizimkilerin hepsi onlara karşı dışarı çıktığı için). Bu yüzden şehirde, herkesin silahlanması ve Türklerin gelişini ve hangi taraftan geleceğini önceden anlamak için casuslarını ve gözcülerini birçok yere göndermiş olan Baronların yardıma gerek duyulması halinde hazır olmak üzere köprünün kapısına gelmesi için ferman çıkarttı.

VI. — Coment li Chrestien desconfirent malement les Turs d'Antioche.

Ne demora mie tandis, com il atendoient ilec, et avoient les cuers mout volentéis de fere proesces, se leus en venist; estesvos

leur messages qui retornent poignant, et leur dient que li Tur estoient près. Cil se commanderent à Nostre Seigneur, et se trestrent avant par les batailles, si com eles estoient atiriées. Quant li poinz et li leus fu, il ferirent des esperons et vindrent jusqu'à eus si fierement que li Tur s'en esbahirent tuit. Lors comencierent à ferir à destre et à senestre, et voler parmi ces presses, si que il sembloit que chascuns vousist estre li plus preuz, e que il ne donnoient à leur anemis neis un seul loisir de porpenser que il feroient. Cil ne porent pas soufrir ce grant effort de nostre gent, ainz se voultrent trere vers leur pont. Mes li dux Godefrois qui mout savoit de teus choses, s'en fu bien porvéuz : il ot pris un petit tertret qui estoit devant le pont, et se tint là en sa bataille. Touz les Turs que l'en chaçoit vers eus, ou il les ocioient touz, ou il les fesoient flatir arrière ez mains à ceus qui touz aloient decoupant. Li cuens de Flandres le fist tres-bien le jor, come bons chevaliers et bien aüsez d'armes. Li dux de Normendie derompoit si la presse que Tur n'osoient arester près de lui. Li cuens de Toulouse meismes[1] leur vouloit vendre ce que il li avoient fet esperonner[2] son cheval devant eus. Hues li maines n'avoit pas oublié de quel lignage[3] il estoit et de quel terre; [ainçois sembloit aus Tors que il fesoit sur ses anemis que toute la besoigne fust seue.] Eustaces li freres le Duc, Baudoins[4] li cuens de Henaut, Hues li cuens de Saint Pou, et tuit li autre baron et li chevalier qui estoient en leur route, fesoient merveilles d'armes. Nus hom ne vit onquesmès nule besoigne si acertes emprise communement de touz. Aussiens vit cele bataille si grant, et fist sa gent issir hors, por eus donner greigneur cuer; et por tolir l'esperance de la fuie, commanda que l'en leur fermast les portes après eus[5]. Cil vindrent poignant encontre les noz, et voustrent fere les leur torner qui s'en venoient desconfit[6]; mès li effroiz et la poor estoit si grans en

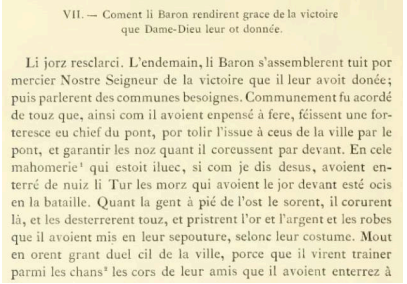
eus, que onques neis semblant n'en firent; cil meismes qui fres-chement venoient, quant il virent la grant proece des noz et sen-tirent les granz cous que il feroient, se remistrent à la voie tost avec les autres, n'onques grammentne s'i arresterent. Là fu li fereiz si granz et si merveilleus abateiz de Turs, que li nostre pooient à peine passer outre pardesus. Si granz noise et si granz criz et hennissemenz de chevaus et frainte d'armes i avoit par tout, [que l'en n'oïst mie Dieu tonant[7]]. Cil qui les portes avoit fet clore après eus en fist à mainz le jor perdre les vies. Les femmes aus Turs, les puceles et les febles genz de la ville estoient sur les murs et sur les tourneles, où il véoient einsi leur gent torner à mal. Bien poez savoir que pleurs i avoit assez et doleur et grant noise; mout maudissoient l'eure que tant avoient vescu que tele meschéance leur estoit avenue. Aussiens vit que il per-doit toutes ses genz et que du recouvrer n'estoit nule esperance: si comanda que l'en ouvrist les portes, por recevoir dedenz la ville les remasilles[8] de sa gent. Quant li Tur virent les portes overtes, il orent si grant volenté d'entrer ens, et sur le pont s'empresserent si malement, qu'il en chaï en l'eaue à grant plenté. Li dux Godefroiz, qui toute jor l'avoit si bien fet, quant vint à l'avesprée devant le pont, il fist un cop tel dont il sera touzjorz parlé; n'onquesmès n'iert teus avenuz, ne jamès, ce croi, n'avendra. Il ot le jor maintes testes des Turs coupées, à toutes les ventailles[9], chascune à un cop. Un en i ot de ses anemis qui mout se tint près de lui, et mout l'enchauça et se pena de li malfere; li Dux le feri de l'espée parmi le nombril, si que la partie desus chaï à terre, et l'autre remest sur le cheval qui se feri en la cité avec les autres; et sachiez que cil estoit armez de bon hauberc et de fort[10].

Tuit cil qui virent ceste merveille furent esbahi; li Tur no-meément en orent grant poor. Ce jor perdirent bien des leur cil d'Antioche plus de .m. mille; et se la nuit ne fust si tost venue, tant eussent esté afebloié de gent que à peines poïssent plus tenir la ville contre les noz. Entor le pont sembloit bien que il eust eu preude gent; car tout estoit jonchié espessemenz de morz. Li fluns en descendi touz senglanz jusque en la mer. Aucun crestien de la terre issirent de la ville, et vindrent à nostre gent et leur con-terent que douze amirauz avoient perdu en la bataille cil de la ville; dont la doleurs estoit mout grans : et si en estoient domagié que jamès ne seroient restoré.

VI. - Hristiyanların Antakyalı Türkleri ağır bir şekilde bozguna uğratması.

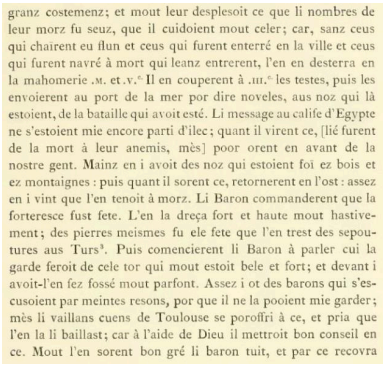
Orada beklerken ve yürekleri, eğer karşılarına çıkacak olurlarsa kahramanlıklar yapmaya son derece istekliyken, çok uzun sürmedi; o sırada habercileri dörtnala dönerek Türklerin yakın olduğunu söylediler. Kendilerini Rabbimiz'e emanet ettiler ve birlikler halinde, nasıl düzenlendilerse öylece öne doğru ilerlediler. Vurma anı ve yer geldiğinde, atları mahmuzladılar ve Türklerin hepsinin şaşkına döneceği kadar şiddetli bir şekilde üzerlerine vardılar. Sonra sağa sola vurmaya ve bu kalabalıkların arasında uçuşmaya başladılar; öyle ki sanki herkes en cesur kişi olmak istiyormuş gibi görünüyordu ve düşmanlarına ne yapacaklarını düşünmeleri için tek bir an bile fırsat tanımıyorlardı. Onlar halkımızın bu büyük baskısına dayanamadılar, bunun yerine köprülerine doğru geri çekilmeye çalıştılar. Fakat bu tür işlerden çok iyi anlayan Dük Godfrey önceden hazırlığını yapmıştı: köprünün önünde yer alan küçük bir tepeyi ele geçirmiş ve birliğiyle orada duruyordu. Üzerlerine sürülen bütün Türkleri ya tamamen öldürüyorlar ya da sürekli kesip biçmekte olanların ellerine doğru arkaya savuruyorlardı. Flandre Kontu o gün iyi birer şövalye ve silahlarda çok deneyimli kimseler olarak harika işler çıkardı. Normandiya Dükü kalabalığı öyle bir yarıyordu ki, Türkler onun yakınında durmaya cesaret edemiyordu. Toulouse Kontu bizzat atını önlerinde koşturarak onlara yaptıklarının bedelini ödetmek istiyordu. Büyük Hugh hangi soy ve topraktan geldiğini unutmamıştı; [aksine Türkler sanki bütün iş kendisine kalmış gibi düşmanlarına karşı savaştığını sanıyorlardı]. Dük'ün kardeşi Eustace, Henaut Kontu Baudouin, Saint Pou Kontu ve onların yolunda bulunan diğer bütün baron ve şövalyeler savaşta mucizeler yaratıyorlardı. Hiç kimse daha önce herkesin katılımıyla bu kadar kesin ve ortaklaşa gerçekleştirilmiş bir iş görmemişti. Aynı şekilde bu birliğin büyüklüğünü gören [şehirdekiler], halkına daha büyük bir cesaret vermek için kendi halkının dışarı çıkmasını sağladı; ve kaçma umutlarını ortadan kaldırmak için, kapıların arkalarından kapatılmasını emretti. Onlar dörtnala

bizimkilerin karşısına çıktılar ve bozguna uğrayarak geri gelenlerinkini döndürmek istediler; ancak dehşet ve korku o kadar büyüktü ki, sanki ortada hiçbir şey yokmuş gibi davranıyorlardı; henüz taze gelmiş olanlar bile, bizimkilerin büyük kahramanlığını gördüklerinde ve verdikleri büyük darbeleri hissettiklerinde, diğerleriyle birlikte hemen kaçış yoluna koyuldular ve asla arkalarına bakmadılar. Orada Türklerin kayıpları o kadar büyük ve şaşırtıcıydı ki, bizimkiler üzerlerinden zorlukla geçebiliyordu. Her yerde o kadar büyük bir gürültü, haykırış, at kişnemesi ve silah kırılması sesleri vardı ki [insan gök gürültüsünü duyamazdı]. Kapıları arkalarından kapattıran kişi, o gün kendi elleriyle birçok insanın hayatını kaybetmesine neden oldu. Türklerin kadınları, genç kızları ve şehrin zayıf halkı surların ve kulelerin üzerindeydiler; oradan kendi halklarının kötü duruma düştüğünü görüyorlardı. Çok fazla gözyaşı, acı ve büyük bir gürültü olduğunu; böyle bir felaket başlarına geldiği için yaşasalar bile yaşadıkları ana lanet ettiklerini gayet iyi bilirsiniz. Aynı zamanda bütün halkını kaybettiğini ve kurtulma umudunun kalmadığını görünce: halkının kalan kalıntılarını şehrin içine almak için kapıların açılmasını emretti. Türkler açık kapıları gördüklerinde içeri girmek için o kadar büyük bir istek duydular ki, köprü üzerinde öylesine kötü bir yarışa girdiler ki, birçoğu suya düştü. Gün boyunca her şeyi çok iyi yapmış olan Dük Godfrey, akşamüstü köprünün önüne geldiğinde, hakkında her zaman konuşulacak öyle bir darbe vurdu ki; daha önce hiç böylesi olmamıştı ve sanırım bundan sonra da asla olmayacak. O gün Türklerin başlıklarıyla birlikte kesilmiş birçok başını tek bir vuruşta uçurmuştu. Düşmanlarından kendisine çok yakın duran, onu çokça takip eden ve ona zarar vermeye çalışan biri vardı; Dük kılıçla tam göbeğinden vurdu, öyle ki alt kısım yere düştü, diğer kısım ise diğerleriyle birlikte şehre giren atın üzerinde kaldı; ve bilmelisiniz ki o kişi iyi bir zırh ve sağlam bir zırh gömleği ile kuşanmıştı.
Bu harikayı gören herkes şşkına döndü; Türkler özellikle de büyük bir korkuya kapıldılar. O gün Antakyalılar kendi insanlarından iki binden fazlasını kaybettiler; eğer gece bu kadar çabuk gelmeseydi, insanları o kadar zayıflamıştı ki şehri bizimkiler karşısında artık zor tutabilirdi. Köprünün etrafı sanki cesur insanlarla dolmuş gibi görünüyordu; çünkü her yer yoğun bir şekilde ölülerle kaplanmıştı. Nehir, tam denize kadar kanlar içinde akıyordu. Toprağın yerli halkından bazı Hristiyanlar şehirden çıkıp bizimkilerin yanına geldiler ve şehirdekilerden on iki amiralin bu savaşta hayatını kaybettiğini anlattılar; bu yüzden acıları çok büyüktü ve bir daha asla eski hallerine dönemeyecekleri kadar büyük bir zarara uğramışlardı.

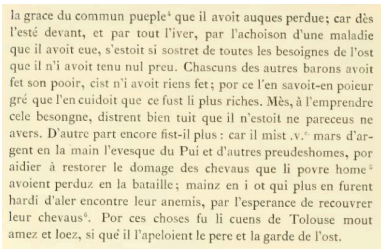

VII. — Coment li Baron rendirent grace de la victoire
que Dame-Dieu leur ot donnée.

Li jorz resclarci. L'endemain, li Baron s'assemblerent tuit por mercier Nostre Seigneur de la victoire que il leur avoit donée; puis parlerent des communes besoignes. Communement fu acordé de touz que, ainsi com il avoient enpensé à fere, féissent une forteresce eu chief du pont, por tolir l'issue à ceus de la ville par le pont, et garantir les noz quant il coreussent par devant. En cele mahomerie[1] qui estoit iluec, si com je dis desus, avoient enterré de nuiz li Tur les morz qui avoient le jor devant esté ocis en la bataille. Quant la gent à pié de l'ost le sorent, il corurent là, et les desterrerent touz, et pristrent l'or et l'argent et les robes que il avoient mis en leur sepouture, selonc leur costume. Mout en orent grant duel cil de la ville, porce que il virent trainer parmi les chans[2] les cors de leur amis que il avoient enterrez à

granz costemenz; et mout leur desplesoit ce que li nombres de leur morz fu seuz, que il cuidoient mout celer; car, sanz ceus qui chairent eu flun et ceus qui furent enterré en la ville et ceus qui furent navré à mort qui leanz entrerent, l'en en desterra en la mahomerie .M. et .V.c Il en couperent à .III.c les testes, puis les envoierent au port de la mer por dire noveles, aus noz qui là estoient, de la bataille qui avoit esté. Li message au calife d'Egypte ne s'estoient mie encore parti d'ilec; quant il virent ce, [lié furent de la mort à leur anemis, mès] poor orent en avant de la nostre gent. Mainz en i avoit des noz qui estoient foi ez bois et ez montaignes : puis quant il sorent ce, retornerent en l'ost : assez en i vint que l'en tenoit à morz. Li Baron commanderent que la forteresce fust fete. L'en la dreça fort et haute mout hastivement; des pierres meismes fu ele fete que l'en trest des sepoutures aus Turs[3]. Puis comencierent li Baron à parler cui la garde feroit de cele tor qui mout estoit bele et fort; et devant i avoit-l'en fez fossé mout parfont. Assez i ot des barons qui s'escusoient par meintes resons, por que il ne la pooient mie garder; mès li vaillans cuens de Toulouse se poroffri à ce, et pria que l'en la li baillast; car à l'aide de Dieu il mettroit bon conseil en ce. Mout l'en sorent bon gré li baron tuit, et par ce recovra

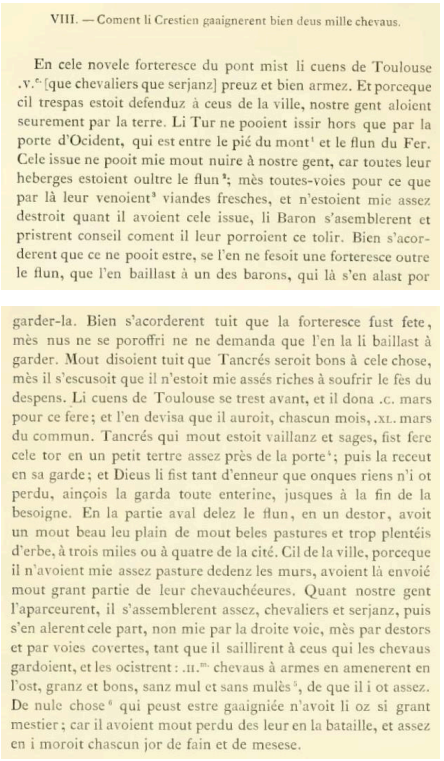

la grace du commun pueple[4] que il avoit auques perdue; car dès l'esté devant, et par tout l'iver, par l'achoison d'une maladie que il avoit eue, s'estoit si sostret de toutes les besoignes de l'ost que il n'i avoit tenu nul preu. Chascuns des autres barons avoit fet son pooir, cist n'i avoit riens fet; por ce l'en savoit-en poieur gré que l'en cuidoit que ce fust li plus riches. Mès, à l'emprendre cele besongne, distrent bien tuit que il n'estoit ne pareceus ne avers. D'autre part encore fist-il plus : car il mist .V.c mars d'argent en la main l'evesque du Pui et d'autres preudeshomes, por aidier à restorer le domage des chevaus que li povre home[5] avoient perduz en la bataille; mainz en i ot qui plus en furent hardi d'aler encontre leur anemis, par l'esperance de recouvrer leur chevaus[6]. Por ces choses fu li cuens de Tolouse mout amez et loez, si qué il l'apeloient le pere et la garde de l'ost.

VII. - Baronların, Yüce Tanrı'nın kendilerine bağışladığı zafer için nasıl şükrettikleri.

Gün ağardı. Ertesi gün, Baronlar kendilerine verdiği zafer için Rabbimiz'e şükretmek üzere hep birlikte toplandılar; ardından ortak meseleler hakkında konuştular. Şehirlilerin köprü üzerinden çıkışını engellemek ve önlerinden koşanlarımızı korumak için, daha önce düşünmüş oldukları gibi, köprünün başına bir müstahkem mevki yapılması konusunda herkes oybirliğiyle karar verdi. Orada bulunan o mescitte, yukarıda söylediğim gibi, Türkler önceki gün savaşta öldürülenleri geceleyin gömmüşlerdi. Ordunun yaya halkı bunu öğrendiğinde oraya koştular ve hepsini mezarlarından çıkardılar, geleneklerine göre mezarlarına koydukları altını, gümüşü ve elbiseleri aldılar. Şehir halkı, büyük masraflarla gömdükleri dostlarının cesetlerinin tarlalar arasında sürüklendiğini gördükleri için çok büyük bir yas tuttular; ve ölülerinin sayısının yalnız olmasına çok üzüldüler, ki bunu çok iyi gizlediklerini sanıyorlardı; çünkü nehre düşenler, şehirde gömülenler ve içeri girip ölümcül şekilde yaralananlar hariç, mescitte bin beş yüz kişi mezardan çıkarıldı. Bunlardan üç yüzünün başını kestiler, ardından yapılan savaşın haberini orada bulunan halkımıza vermek için deniz kıyısındaki limana gönderdiler. Mısır halifesinin elçileri henüz oradan ayrılmamışlardı; bunu gördüklerinde düşmanlarının ölümünden [mutluluk duydular, ancak] yine de halkımızdan büyük bir korku duydular. Ormanlara ve dağlara kaçmış olan halkımızdan birçoğu bunu öğrendikten sonra orduya geri döndü: ölü olarak bilinenlerden birçoğu geldi. Baronlar kalenin yapılmasını emrettiler. Kaleyi çok hızlı bir şekilde güçlü ve yüksek olarak inşa ettiler; Türklerin mezarlarından çıkarılan taşların aynısıyla yapıldı. Ardından Baronlar, çok güzel ve güçlü olan, önünde de çok derin bir hendek kazılmış bulunan o kulenin korumasını kimin yapacağı hakkında konuşmaya başladılar. Birçok nedenden ötürü onu koruyamayacaklarını söyleyerek mazeret bildiren pek çok baron vardı; ancak cesur Toulouse Kontu buna talip oldu ve verilmesini rica etti; çünkü Tanrı'nın yardımıyla bu işe iyi bir çare bulacaktı. Bütün baronlar bundan çok memnun kaldılar ve bu sayede Toulouse Kontu, sıradan halkın daha önceden biraz kaybetmiş olduğu sevgisini yeniden kazandı; çünkü geçen

yazdan beri ve bütün kış boyunca geçirdiği bir hastalık yüzünden, ordunun hiçbir işine yaramayacak kadar tüm işlerden elini etek çekmişti. Diğer baronların her biri elinden geleni yapmıştı, o ise hiçbir şey yapmamıştı; bu yüzden en zengin kişinin o olduğu sanıldığı içinkinden daha az bir memnuniyetle biliniyordu. Fakat bu işe girişirken hiç de tembel ya da cimri olmadığını hepsi açıkça söyledi. Öte yandan daha da fazlasını yaptı: fakir adamların savaşta kaybettikleri atların zararını telafi etmeye yardımcı olmak için Pui piskoposunun ve diğer ileri gelenlerin eline beş yüz gümüş mark verdi; bu sayede pek çok kişi atlarını yeniden kazanma umuduyla düşmanlarının karşısına çıkmaya daha çok cesaret etti. Bu olaylar sayesinde Toulouse Kontu çok sevildi ve övüldü, öyle ki ona ordunun babası ve koruyucusu diyorlardı.

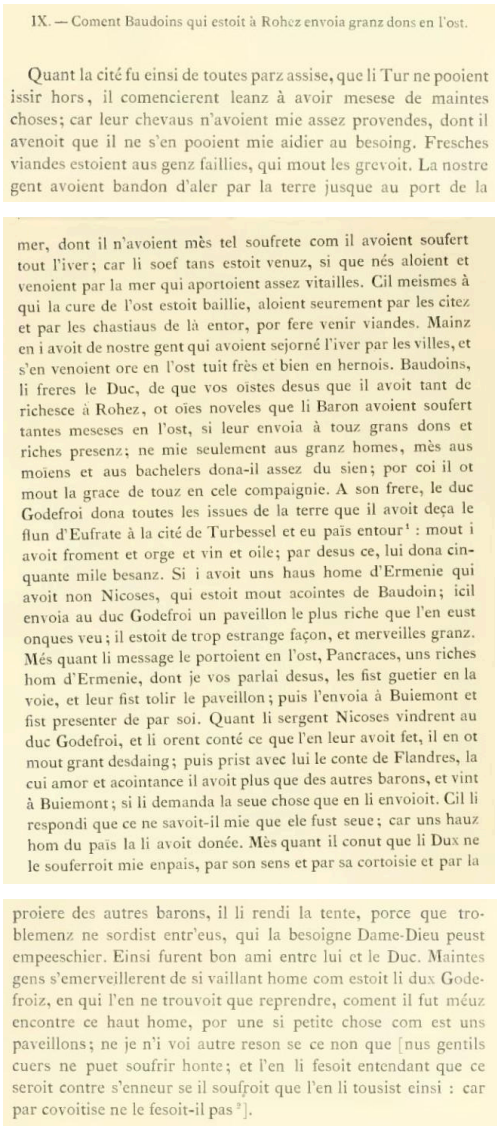
VIII. — Coment li Crestien gaaignerent bien deus mille chevaus.

En cele novele forteresce du pont mist li cuens de Toulouse .v.c. [que chevaliers que serjanz] preuz et bien armez. Et porceque cil trespas estoit defenduz à ceus de la ville, nostre gent aloient seurement par la terre. Li Tur ne pooient issir hors que par la porte d'Ocident, qui est entre le pié du mont[1] et le flun du Fer. Cele issue ne pooit mie mout nuire à nostre gent, car toutes leur heberges estoient oultre le flun[2]; mès toutes-voies pour ce que par là leur venoient[3] viandes fresches, et n'estoient mie assez destroit quant il avoient cele issue, li Baron s'asemblerent et pristrent conseil coment il leur porroient ce tolir. Bien s'acorderent que ce ne pooit estre, se l'en ne fesoit une forteresce outre le flun, que l'en baillast à un des barons, qui là s'en alast por garder-la. Bien s'acorderent tuit que la forteresce fust fete, mès nus ne se poroffri ne ne demanda que l'en la li baillast à garder. Mout disoient tuit que Tancrés seroit bons à cele chose, mès il s'escusoit que il n'estoit mie assés riches à soufrir le fes du despens. Li cuens de Toulouse se trest avant, et il dona .c. mars pour ce fere; et l'en devisa que il auroit, chascun mois, .xl. mars du commun. Tancrés qui mout estoit vaillanz et sages, fist fere cele tor en un petit tertre assez près de la porte[4]; puis la receut en sa garde; et Dieus li fist tant d'enneur que onques riens n'i ot perdu, ainçois la garda toute enterine, jusques à la fin de la besoigne. En la partie aval delez le flun, en un destor, avoit un mout beau leu plain de mout beles pastures et trop plentéis d'erbe, à trois miles ou à quatre de la cité. Cil de la ville, porceque il n'avoient mie assez pasture dedenz les murs, avoient là envoié mout grant partie de leur chevauchéeures. Quant nostre gent l'aparceurent, il s'assemblerent assez, chevaliers et serjanz, puis s'en alerent cele part, non mie par la droite voie, mès par destors et par voies covertes, tant que il saillirent à ceus qui les chevaus gardoient, et les ocistrent: .ii.m. chevaus à armes en amenerent en l'ost, granz et bons, sanz mul et sans mulès[5], de que il i ot assez. De nule chose[6] qui peust estre gaaigniée n'avoit li oz si grant mestier; car il avoient mout perdu des leur en la bataille, et assez en i moroit chascun jor de fain et de mesese.

VIII. - Hristiyanların nasıl iki bin at ele geçirdiği.

Toulouse Kontu köprü üzerindeki bu yeni kaleye, hem şövalye hem de asker olarak beş yüz kadar cesur ve iyi silahlanmış adam yerleştirdi. Ve bu geçiş şehir halkına yasaklandığı için, bizim halkımız arazi üzerinde güvenle hareket ediyordu. Türkler, dağın eteği ile Fer nehri arasında kalan Batı kapısından başka bir yerden dışarı çıkamıyorlardı. Bu çıkış halkımıza çok fazla zarar veremiyordu, çünkü bütün karargâhları nehrin öbür tarafındaydı; yine de oradan onlara taze yiyecekler geldiği ve bu çıkışa sahip olduklarında çok fazla sıkıntı çekmedikleri için, Baronlar bir araya geldiler ve bunu onlara nasıl engelleyebileceklerini tartışıp kararlaştırdılar. Nehrin öbür tarafında bir müstahkem mevki yapılmadığı ve bunun korumasını üstlenecek bir baronun oraya gitmesi sağlanmadığı sürece bunun gerçekleşemeyeceği konusunda hemfikir oldular. Kalenin yapılması konusunda herkes tamamen uzlaştı, ancak hiç kimse onu korumak için öne çıkmadı ya da verilmesini talep etmedi. Herkes Tancred'in bu iş için uygun olacağını söylüyordu, fakat o, masrafların yükünü

karşılayacak kadar zengin olmadığını söyleyerek mazeret bildiriyordu. Toulouse Kontu öne atıldı ve bu işin yapılması için yüz mark bağışladı; ayrıca ortak kasadan her ay kırk mark alacağı kararlaştırıldı. Çok cesur ve bilge olan Tancred, kapıya oldukça yakın küçük bir tepede bu kuleyi yaptırdı; ardından korumasını üstlendi; ve Tanrı ona o kadar büyük bir onur bahşetti ki hiçbir şeyi kaybetmedi, aksine işin sonuna kadar her şeyi eksiksiz olarak korudu. Nehrin yakınındaki aşağı kesimde, bir kıvrımda, çok güzel otlaklarla ve bol çimenle dolu, şehirden üç ya da dört mil uzakta çok güzel bir yer vardı. Şehir halkı, surların içinde yeterli otlakları olmadığı için, atlarının ve binek hayvanlarının çok büyük bir kısmını oraya göndermişti. Bizim halkımız bunu fark ettiğinde, şövalyeler ve askerler olarak iyice toplandılar, ardından doğru yoldan değil, sapak yollardan ve gizli patikalardan o tarafa gittiler; sonunda atları koruyanların üzerine fırlayıp hepsini öldürdüler. Oradan orduya, katırlar ve binek katırları hariç, iki bin kadar büyük ve iyi zırhlı at getirdiler. Ordu için bu ganimetten daha büyük bir ihtiyaç olamazdı; çünkü savaşta çok fazla insanlarını kaybetmişlerdi ve her gün açlıktan ve hastalıktan pek çoğu ölüyordu.

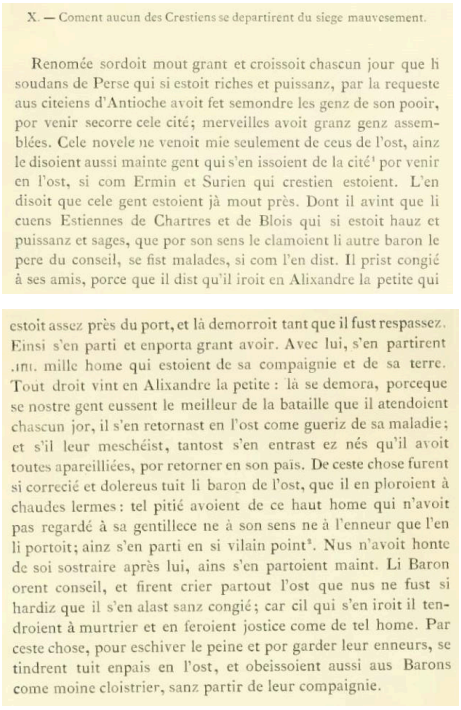
IX. — Coment Baudoins qui estoit à Rohez envoia granz dons en l'ost.

Quant la cité fu einsi de toutes parz assise, que li Tur ne pooient issir hors, il comencierent leanz à avoir mesese de maintes choses; car leur chevaus n'avoient mie assez provendes, dont il avenoit que il ne s'en pooient mie aidier au besoing. Fresches viandes estoient aus genz faillies, qui mout les grevoit. La nostre gent avoient bandon d'aler par la terre jusque au port de la mer, dont il n'avoient mès tel soufrete com il avoient soufert tout l'iver; car li soef tans estoit venuz, si que nés aloient et venoient par la mer qui aportoient assez vitailles. Cil meismes à qui la cure de l'ost estoit baillie, aloient seurement par les citez et par les chastiaus de là entor, por fere venir viandes. Mainz en i avoit de nostre gent qui avoient sejorné l'iver par les villes, et s'en venoient ore en l'ost tuit frès et bien en hernois. Baudoins, li freres le Duc, de que vos oistes desus que il avoit tant de richesce à Rohez, ot oïes noveles que li Baron avoient soufert tantes meseses en l'ost, si leur envoia à touz grans dons et riches presenz; ne mie seulement aus granz homes, mès aus moiens et aus bachelers dona-il assez du sien; por coi il ot mout la grace de touz en cele compaignie. A son frere, le duc Godefroi dona toutes les issues de la terre que il avoit deça le flun d'Eufrate à la cité de Turbessel et eu païs entour[1] : mout i avoit froment et orge et vin et oile; par desus ce, lui dona cinquante mile besanz. Si i avoit uns haus home d'Ermenie qui avoit non Nicoses, qui estoit mout acointes de Baudoin; icil envoia au duc Godefroi un paveillon le plus riche que l'en eust onques veu; il estoit de trop estrange façon, et merveilles granz. Més quant li message le portoient en l'ost, Pancraces, uns riches hom d'Ermenie, dont je vos parlai desus, les fist guetier en la voie, et leur fist tolir le paveillon; puis l'envoia à Buiemont et fist presenter de par soi. Quant li sergent Nicoses vindrent au duc Godefroi, et li orent conté ce que l'en leur avoit fet, il en ot mout grant desdaing; puis prist avec lui le conte de Flandres, la cui amor et acointance il avoit plus que des autres barons, et vint à Buiemont; si li demanda la seue chose que en li envoioit. Cil li respondi que ce ne savoit-il mie que ele fust seue; car uns hauz hom du païs la li avoit donée. Mès quant il conut que li Dux ne le souferroit mie enpais, par son sens et par sa cortoisie et par la proiere des autres barons, il li rendi la tente, porce que troblemenz ne sordist entr'eus, qui la besoigne Dame-Dieu peust empeeschier. Einsi furent bon ami entre lui et le Duc. Maintes gens s'emerveillerent de si vaillant home com estoit li dux Godefroiz, en qui l'en ne trouvoit que reprendre, coment il fut méuz encontre ce haut home, por une si petite chose com est uns paveillons; ne je n'i voi autre reson se ce non que [nus gentils cuers ne puet soufrir honte; et l'en li fesoit entendant que ce seroit contre s'enneur se il soufroit que l'en li tousist einsi : car par covoitise ne le fesoit-il pas [2]].

IX. - Urfa'da (Rohez) bulunan Baudouin'in orduya büyük hediyeler göndermesi.

Şehir her yönden kuşatılıp Türklerin dışarı çıkamayacağı bir duruma gelince, içeride pek çok konuda sıkıntı çekmeye başladılar; çünkü atlarının yeterli yemi yoktu, bu da gerektiğinde onlardan yararlanmalarını imkânsız hale getiriyordu. Taze et halk için tükenmişti, bu da onları oldukça zorluyordu. Bizim halkımız, bütün kış boyunca çektikleri o kıtlığı artık yaşamayacak şekilde, deniz limanına kadar karadan gitme özgürlüğüne sahipti; çünkü deniz yoluyla bolca iaşe getiren gemiler gidip geliyordu. Ordunun bakımını üstlenenler, yiyecek temin etmek için çevre şehirlerde ve kalelerde güvenle dolaşıyorlardı. Halkımızdan kışı şehirlerde geçirmiş olan birçoğu da şimdi taptaze ve zırhlı bir şekilde orduya geliyordu. Yukarıda Urfa'da çok büyük bir zenginliğe sahip olduğunu duyduğunuz Dük'ün kardeşi Baudouin, baronların ordu içinde nice sıkıntılar çektiğini haber almıştı; bu yüzden onlara bolca büyük hediyeler ve zengin armağanlar gönderdi. Sadece ileri gelenlere değil, orta hallilere ve genç şövalyelere de kendi servetinden epey pay dağıttı; bu sayede o topluluktaki herkesin sevgisini fazlasıyla kazandı. Kardeşi Dük Godfrey'e ise Fırat nehrinin bu yakasındaki, Turbessel şehrine ve çevre ülkelere ait olan bütün toprak çıkışlarını bağışladı; orada bolca buğday, arpa, şarap ve zeytinyağı vardı; ayrıca bunun da üstüne ona elli bin bezant verdi.

Orada Baudouin ile çok yakın dost olan Nicoses adında Ermeni soylu bir bey daha vardı. Bu kişi, Dük Godfrey'e şimdiye kadar görülmüş en zengin çadırlardan birini gönderdi; çadır çok tuhaf bir biçimde yapılmış ve inanılmaz büyüklükteydi. Fakat haberciler bunu orduya götürürken, daha önce size bahsettiğim Ermeni ileri geleni Pankrates, yol üzerinde onları gözetletti ve çadırı ellerinden aldı; ardından onu Bohémond'a gönderip kendi hediyesi olarak sunmasını sağladı. Nicoses'in uşakları Dük Godfrey'e varıp kendilerine yapılanları anlattıklarında, dük büyük bir öfkeye kapıldı; ardından diğer baronlardan daha çok sevdiği ve yakınlık duyduğu Flandre Kontu'nu yanına alarak Bohémond'a gitti ve kendisine gönderilen eşyayı talep etti. Bohémond ona, çadırın kendisine ait olduğunu bilmediğini, çünkü ülkenin ileri gelen bir soylusunun onu kendisine verdiğini söyledi. Ancak Dük'ün bu duruma ülkede asla göz yummayacağını anladığında; zekâsı, nezaketi ve diğer baronların ricası sayesinde çadırı ona geri verdi, ki aralarında Tanrı'nın işini engelleyebilecek büyük bir anlaşmazlık çıkmasın. Böylece onunla Dük iyi birer dost oldular. Hiçbir kusuru bulunmayan böylesine cesur bir Dük Godfrey gibi bir adamın, bir çadır gibi çok küçük bir şey yüzünden bu soylu kişiyle neden böyle karşı karşıya geldiğine pek çok insan şaşırdı. Ben bunun başka bir nedenini görmüyorum, erdemli kalplerin utanca katlanamamasından ve eğer bir şeyin böyle ellerinden alınmasına göz yumarsa bunun kendi onuruna leke getireceğinin kendisine hissettirilmesinden başka; çünkü bunu açgözlülükten yapmıyordu.

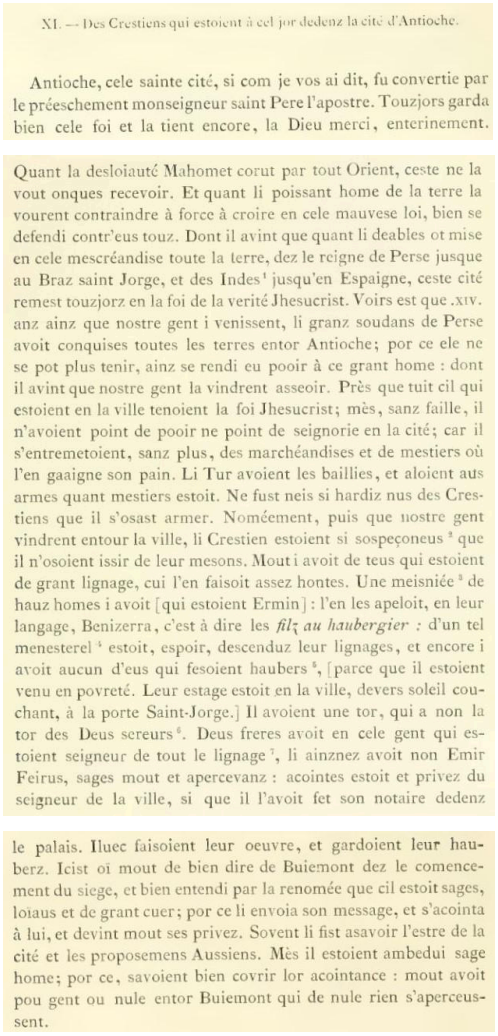
X. — Coment aucun des Crestiens se departirent du siege mauvesement.

Renomée sordoit mout grant et croissoit chascun jour que li soudans de Perse qui si estoit riches et puissanz, par la requeste aus citeiens d'Antioche avoit fet semondre les genz de son pooir, por venir secorre cele cité; merveilles avoit granz genz assemblées. Cele novele ne venoit mie seulement de ceus de l'ost, ainz le disoient aussi mainte gent qui s'en issoient de la cité[1] por venir en l'ost, si com Ermin et Surien qui crestien estoient. L'en disoit que cele gent estoient jà mout près. Dont il avint que li cuens Estiennes de Chartres et de Blois qui si estoit hauz et puissanz et sages, que por son sens le clamoient li autre baron le pere du conseil, se fist malades, si com l'en dist. Il prist congié à ses amis, porce que il dist qu'il iroit en Alixandre la petite qui

estoit assez près du port, et là demorroit tant que il fust respassez. Einsi s'en parti et enporta grant avoir. Avec lui, s'en partirent .iiii. mille home qui estoient de sa compaignie et de sa terre. Tout droit vint en Alixandre la petite : là se demora, porceque se nostre gent eussent le meilleur de la bataille que il atendoient chascun jor, il s'en retornast en l'ost come gueriz de sa maladie; et s'il leur meschéist, tantost s'en entrast ez nés qu'il avoit toutes apareilliées, por retorner en son pais. De ceste chose furent si correcié et dolereus tuit li baron de l'ost, que il en ploroient à chaudes lermes : tel pitié avoient de ce haut home qui n'avoit pas regardé à sa gentillece ne à son sens ne à l'enneur que l'en li portoit; ainz s'en parti en si vilain point[2]. Nus n'avoit honte de soi sostraire après lui, ains s'en partoient maint. Li Baron orent conseil, et firent crier partout l'ost que nus ne fust si hardiz que il s'en alast sanz congié; car cil qui s'en iroit il tendroient à murtrier et en feroient jostice come de tel home. Par ceste chose, pour eschiver le peine et por garder leur enneurs, se tindrent tuit enpais en l'ost, et obeissoient aussi aus Barons come moine cloistrier, sanz partir de leur compaignie.

X. - Bazı Hristiyanların kuşatmadan kötü bir şekilde ayrılması.

Öyle büyük bir ün yayıldı ve her geçen gün arttı ki; çok zengin ve güçlü olan Pers sultanı, Antakyalı vatandaşların ricası üzerine, o şehre yardım etmeye gelmeleri için kendi gücünden insanları toplatmıştı; inanılmaz büyüklükte bir halk bir araya getirilmişti. Bu haber sadece ordudakilerden gelmiyor, aynı zamanda Hristiyan olan Ermeni ve Suriyeliler gibi şehirden çıkıp omuza gelen pek çok insan da bunu söylüyordu. Bu halkın zaten çok yakın olduğu söyleniyordu. İşte o sırada, diğer baronların bilgeliğinden ötürü meclisin babası olarak adlandırdığı kadar soylu, güçlü ve bilge olan Chartres ve Blois Kontu Stephen, söylendiğine göre hastalandı. Dostlarından izin istedi, çünkü limana oldukça yakın olan Küçük İskenderiye'ye gidip iyileşene kadar orada kalacağını söylüyordu. Böylece oradan ayrıldı ve yanına büyük bir servet aldı. Kendi birliğinden ve toprağından olan dört bin adam da onunla birlikte ayrıldı. Doğruca Küçük İskenderiye'ye gitti: her gün bekledikleri savaşta bizimkiler üstün gelirse hastalığından kurtulmuş gibi orduya geri dönecekti; eğer onlara bir felaket gelirse, hemen ülkesine geri dönmek için hazırlamış olduğu gemilere binecekti. Ordunun bütün baronları bu duruma o kadar öfkelendiler ve üzüldüler ki sıcak gözyaşları döktüler; asaletini, akıl seviyesini ve kendisine gösterilen onuru hiç umursamayan, aksine böylesine utanç verici bir durumda çekip giden bu soylu adama karşı öyle bir acı duyuyorlardı. Hiç kimse kendisini onun ardından geri çekmekten utanç duymadı, aksine pek çoğu ayrılıp gitti. Baronlar bir meclis kurdular ve ordu içinde herkese izin almadan hiç kimsenin gitmeye cesaret etmemesini, gidenlerin katil olarak kabul edileceğini ve öyle bir adam gibi hak ettikleri cezaya çarptırılacaklarını ilan ettirdiler. Bu olay yüzünden, cezadan kaçınmak ve onurlarını korumak için herkes orduda sessizce kaldı ve manastır rahibi gibi, birliklerinden ayrılmadan Baronlara itaat ettiler.

XI. — Des Crestiens qui estoient à cel jor dedenz la cité d'Antioche.

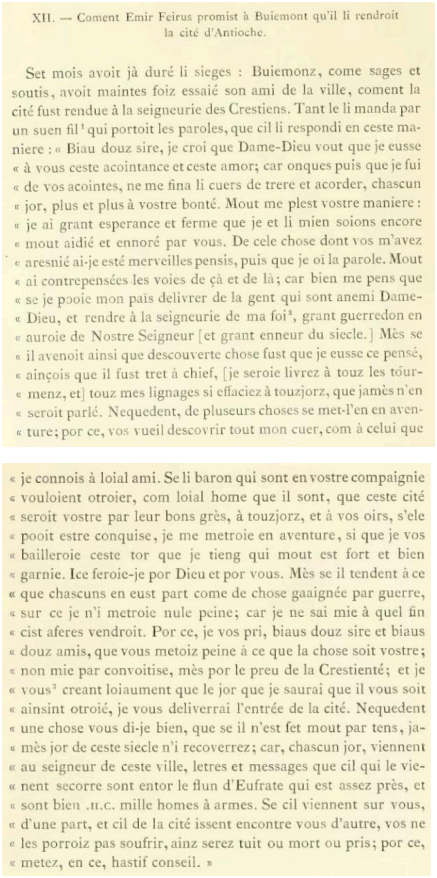
Antioche, cele sainte cité, si com je vos ai dit, fu convertie par le préeschement monseigneur saint Pere l'apostre. Touzjors garda bien cele foi et la tient encore, la Dieu merci, enterinement.

Quant la desloiauté Mahomet corut par tout Orient, ceste ne la vout onques recevoir. Et quant li poissant home de la terre la vourent contraindre à force à croire en cele mauvese loi, bien se defendi contr'eus touz. Dont il avint que quant li deables ot mise en cele mescréandise toute la terre, dez le reigne de Perse jusque au Braz saint Jorge, et des Indes[1] jusqu'en Espaigne, ceste cité remest touzjorz en la foi de la verité Jhesucrist. Voirs est que .xiv. anz ainz que nostre gent i venissent, li granz soudans de Perse avoit conquises toutes les terres entor Antioche; por ce ele ne se pot plus tenir, ainz se rendi eu pooir à ce grant home : dont il avint que nostre gent la vindrent asseoir. Près que tuit cil qui estoient en la ville tenoient la foi Jhesucrist; mès, sanz faille, il n'avoient point de pooir ne point de seignorie en la cité; car il s'entremetoient, sanz plus, des marchéandises et de mestiers où l'en gaaigne son pain. Li Tur avoient les baillies, et aloient aus armes quant mestiers estoit. Ne fust neis si hardiz nus des Crestiens que il s'osast armer. Noméement, puis que nostre gent vindrent entour la ville, li Crestien estoient si sospeçoneus[3] que il n'osoient issir de leur mesons. Mout i avoit de teus qui estoient de grant lignage, cui l'en faisoit assez hontes. Une meisniée[4] de hauz homes i avoit [qui estoient Ermin] : l'en les apeloit, en leur langage, Benizerra, c'est à dire les *fil; au haubergier :* d'un tel menesterel[5] estoit, espoir, descenduz leur lignages, et encore i avoit aucun d'eus qui fesoient haubers[6], [parce que il estoient venu en povreté. Leur estage estoit en la ville, devers soleil couchant, à la porte Saint-Jorge.] Il avoient une tor, qui a non la tor des Deus sereurs[6]. Deus freres avoit en cele gent qui estoient seigneur de tout le lignage[7], li ainznez avoit non Emir Feirus, sages mout et apercevanz : acointes estoit et privez du seigneur de la ville, si que il l'avoit fet son notaire dedenz le palais. Iluec faisoient leur oeuvre, et gardoient leur hauberz. Icist oï mout de bien dire de Buiemont dez le comencement du siege, et bien entendi par la renomée que cil estoit sages, loiaus et de grant cuer; por ce li envoia son message, et s'acointa à lui, et devint mout ses privez. Sovent li fist asavoir l'estre de la cité et les proposemens Aussiens. Mès il estoient ambedui sage home; por ce, savoient bien covrir lor acointance : mout avoit pou gent ou nule entor Buiemont qui de nule rien s'aperceussent.

XI. - O sırada Antakya şehrinde bulunan Hristiyanlar hakkında.

Antakya, o kutsal şehir, size söylediğim gibi, efendimiz havari aziz Petrus'un vaazıyla hak dinle şereflendirilmişti. Tanrı'nın lütfuyla o inancı her zaman korudu ve hâlâ eksiksiz bir şekilde sürdürmektedir. Mahmut'un sapkınlığı bütün Doğu'ya yayıldığında, bu şehir onu asla kabul etmek istemedi. Yerli halkın güçlü insanları onları bu kötü yola inanmaya zorlamak istediğinde, onlara karşı her zaman çok iyi direndiler. Sonunda, şeytan tüm bu kâfirliği Pers krallığından Saint-Jorge Boğazı'na, Hindistan'dan İspanya'ya kadar yaydığında, bu şehir her zaman İsa Mesih'in hakiki inancında kaldı. Gerçek şu ki, halkımız buraya gelmeden ondört yıl önce, büyük Pers sultanı Antakya çevresindeki bütün toprakları fethetmişti; bu yüzden şehir artık kendini tutamadı ve o büyük adamın yönetimi altına girmek zorunda kaldı: ordumuz gelip burayı kuşattığında durum böyleydi. Şehirde bulunan herkesin İsa Mesih'in inancına sahip olduğu doğrudur; ancak şüphesiz ki şehirde hiçbir güçleri ya da yönetim hakları yoktu; çünkü onlar sadece ticaretle ve ekmeklerini kazandıkları zanaatlarla meşgul oluyorlardı. Yönetim yetkisi Türklerin elindeydi ve gerektiğinde silaha sarılıyorlardı. Hristiyanlardan hiçbiri silahlanmaya cesaret edemeyecek kadar cesaretsizdi. Özellikle halkımız şehrin etrafına geldiğinden beri, Hristiyanlar o kadar şüpheli duruma düşmüşlerdi ki evlerinden dışarı çıkmaya cesaret edemiyorlardı. Aralarında soylu ailelerden gelen, büyük haksızlıklara uğrayan pek çok kişi vardı.

Kendi dillerinde "zırhlıların çocukları" anlamına gelen "Benizerra" olarak adlandırılan Ermeni kökenli soylu bir aile vardı; soyları muhtemelen böyle bir zanaatten geliyordu ve aralarında hâlâ zırh (hauberk) yapanlar vardı, çünkü yoksulluğa düşmüşlerdi. Onların meskeni şehirde, gün batımı tarafında, Saint-Jorge kapısındaydı. "İki Kız kardeşin Kulesi" adı verilen bir kuleleri vardı. Bu ailede bütün soyun lordu olan iki kardeş vardı, en büyüğünün adı Emir Firuz idi; çok bilge ve anlayışlıydı, şehrin lordunun sarayında noterliğini yapacak kadar onunla yakın ve samimiydi. Orada işlerini yapıyorlar ve zırhlarını koruyorlardı. Bu kişi kuşatmanın başından beri Bohémond hakkında çok iyi şeyler duymuştu ve onun bilge, dürüst ve yüce gönüllü bir insan olduğunu anlatılanlardan çok iyi anlamıştı; bu yüzden ona haberci gönderdi, onunla tanıştı ve ona çok yakın biri haline geldi. Sık sık ona şehrin durumu ve planlar hakkında bilgi veriyordu. Ancak ikisi de bilge insanlardı; bu yüzden tanışıklıklarını çok iyi gizlemeyi biliyorlardı: Bohémond'un çevresinde hiçbir şeyin farkına varabilecek neredeyse hiç kimse yoktu.

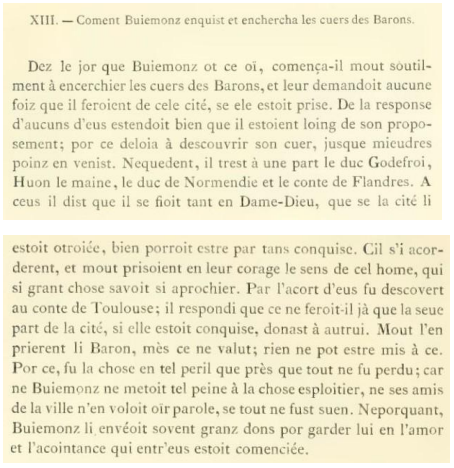
XII. — Coment Emir Feirus promist à Buiemont qu'il li rendroit la cité d'Antioche.

Set mois avoit jà duré li sieges : Buiemonz, come sages et soutis, avoit maintes foiz essaié son ami de la ville, coment la cité fust rendue à la seigneurie des Crestiens. Tant le li manda par un suen fil[1] qui portoit les paroles, que cil li respondi en ceste maniere : « Biau douz sire, je croi que Dame-Dieu vout que je eusse « à vous ceste acointance et ceste amor; car onques puis que je fui « de vos acointes, ne me fina li cuers de trere et acorder, chascun « jor, plus et plus à vostre bonté. Mout me plest vostre maniere : « je ai grant esperance et ferme que je et li mien soions encore « mout aidié et ennoré par vous. De cele chose dont vos m'avez « aresnié ai-je esté merveilles pensis, puis que je oi la parole. Mout « ai contrepensées les voies de çà et de là; car bien me pens que « se je pooie mon pais delivrer de la gent qui sont anemi Dame- « Dieu, et rendre à la seigneurie de ma foi[2], grant guerredon en « auroie de Nostre Seigneur [et grant enneur du siecle.] Mès se « il avenoit ainsi que descouverte chose fust que je eusse ce pensé, « ainçois que il fust tret à chief, [je seroie livrez à touz les tour- « menz, et] touz mes lignages si effaciez à touzjorz, que jamès n'en « seroit parlé. Nequedent, de pluseurs choses se met-l'en en aven- « ture; por ce, vos vueil descovrir tout mon cuer, com à celui que « je connois à loial ami. Se li baron qui sont en vostre compaignie « vouloient otroier, com loial home que il sont, que ceste cité « seroit vostre par leur bons grès, à touzjorz, et à vos oirs, s'ele « pooit estre conquise, je me metroie en aventure, si que je vos « bailleroie ceste tor que je tieng qui mout est fort et bien « garnie. Ice feroie-je por Dieu et por vous. Mès se il tendent à ce « que chascuns en eust part come de chose gaaignée par guerre, « sur ce je n'i metroie nule peine; car je ne sai mie à quel fin « cist aferes vendroit. Por ce, je vos pri, biaus douz sire et biaus « douz amis, que vous metoiz peine à ce que la chose soit vostre; « non mie par convoitise, mès por le preu de la Crestienté; et je « vous[3] creant loiaument que le jor que je saurai que il vous soit « ainsint otroié, je vous deliverrai l'entrée de la cité. Nequedent « une chose vous di-je bien, que se il n'est fet mout par tens, ja- « mès jor de ceste siecle n'i recoverrez; car, chascun jor, viennent « au seigneur de ceste ville, letres et messages que cil qui le vie- « nent secorre sont entor le flun d'Eufrate qui est assez près, et « sont bien .m.c. mille homes à armes. Se cil viennent sur vous, « d'une part, et cil de la cité issent encontre vous d'autre, vos ne « les porroiz pas soufrir, ainz serez tuit ou mort ou pris; por ce, « metez, en ce, hastif conseil. »

XII. - Emir Firuz'un Bohémond'a Antakya şehrini teslim edeceğine dair söz vermesi.

Kuşatma zaten yedi aydır sürüyordu: bilge ve kurnaz olan Bohémond, şehrin Hristiyanların egemenliğine verilmesi konusunda içerideki dostunu defalarca yoklamıştı. Bunu ona sözleri taşıyan kendi oğlu aracılığıyla öyle bir iletti ki, o da kendisine şu şekilde yanıt verdi: «Güzel tatlı efendim, sanıyorum Yüce Tanrı sizinle bu tanışıklığı ve sevgiyi kurmamı istiyor; çünkü sizinle tanıştığımdan beri, kalbim her geçen gün daha çok sizin iyiliğinize yönelmekten ve uyum sağlamaktan geri durmadı. Tarzınız beni çok memnun ediyor: benim ve benimkilerin sizin tarafınızdan

hâlâ çokça yardım göreceğimize ve onurlandırılacağımıza dair büyük ve sarsılmaz bir umudum var. Bana bahsettiğiniz bu konu hakkında, bunu duyduğumdan beri inanılmaz derecede kafa yordum. İşin bu yönünü ve diğer yönünü iyice düşündüm; çünkü çok iyi biliyorum ki, eğer ülkeyi Tanrı'nın düşmanı olan insanlardan kurtarabilir ve inancımın egemenliğine geri verebilirsem, Rabbimiz'den büyük bir ödül [ve bu dünyada büyük bir onur] elde ederim. Fakat eğer bu düşündüğüm şey, iş sonuca varmadan önce aşikar olacak olursaydı, [bütün işkencelere teslim edilir ve] bütün soyum öyle bir kökünden kazınırdı ki bir daha asla adı bile anılmazdı. Yine de insan birçok şeyde kendini risk atar; bu yüzden sadık bir dost olarak bildiğim kişiye yapar gibi bütün kalbimi size açmak istiyorum.
Eğer sizin grubunuzda yer alan baronlar, gerçek birer dürüst insan olarak, bu şehrin rızalarıyla sonsuza dek ve varisleriniz için size ait olacağını, eğer fethedilebilirse, onaylamak isterlerse; ben de kendimi riske atıp şu anda elimde tuttuğum ve çok güçlü ve iyi donatılmış olan bu kuleyi size teslim edeceğim. Bunu Tanrı ve sizin için yapacağım. Fakat eğer herkesin bunu savaşla kazanılmış bir ganimetmiş gibi paylaşması gerektiği konusunda ısrar ederlerse, bu işin sonunun nereye varacağını bilmediğim için bu konuda hiç çaba harcamam. Bu yüzden yalvarırım size, güzel tatlı efendim ve güzel tatlı dostum, bu işin tamamen sizin olması için çaba gösterin; açgözlülükten değil, Hristiyanlığın iyiliği için; ve size sadakatle söz veriyorum ki, bunun size böyle onaylandığını öğrendiğim gün, şehrin girişini size teslim edeceğim. Yine de size bir şeyi iyice söylüyorum ki, eğer bu çok çabuk yapılmazsa, bu dünyada asla geri alamazsınız; çünkü her gün bu şehrin lorduna mektuplar ve haberler geliyor; yardım etmeye gelenler oldukça yakın olan Fırat nehrinin etrafındalar ve silahlı iki yüz bin adamlar. Eğer onlar bir taraftan sizin üzerinize gelir ve şehirdekiler de diğer taraftan karşınıza çıkarsa, buna dayanamazsınız, aksine ya ölü ya da tutsak olursunuz; bu yüzden bu konuda aceleli bir karar alın.»

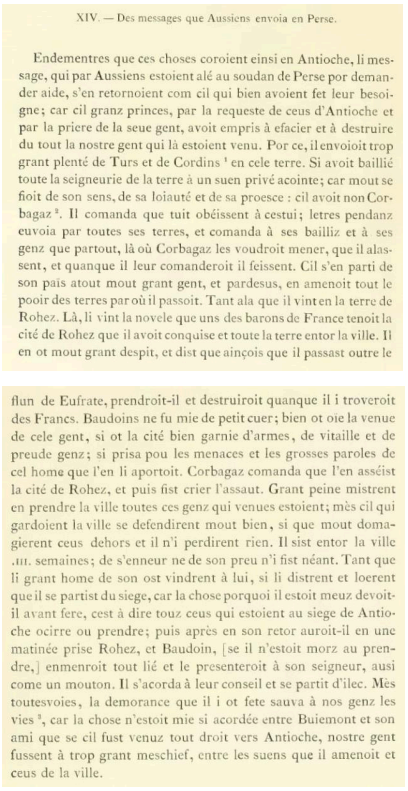

XIII. — Coment Buiemonz enquist et enchercha les cuers des Barons.

Dez le jor que Buiemonz ot ce oï, comença-il mout soutilment à encerchier les cuers des Barons, et leur demandoit aucune foiz que il feroient de cele cité, se ele estoit prise. De la response d'aucuns d'eus estendoit bien que il estoient loing de son proposement; por ce deloia à descouvrir son cuer, jusque mieudres poinz en venist. Nequedent, il trest à une part le duc Godefroi, Huon le maine, le duc de Normendie et le conte de Flandres. A ceus il dist que il se fioit tant en Dame-Dieu, que se la cité li estoit otroiée, bien porroit estre par tans conquise. Cil s'i acorderent, et mout prisoient en leur corage le sens de cel home, qui si grant chose savoit si aprochier. Par l'acort d'eus fu descovert au conte de Toulouse; il respondi que ce ne feroit-il jà que la seue part de la cité, si elle estoit conquise, donast à autrui. Mout l'en prierent li Baron, mès ce ne valut; rien ne pot estre mis à ce. Por ce, fu la chose en tel peril que près que tout ne fu perdu; car ne Buiemonz ne metoit tel peine à la chose esploitier, ne ses amis de la ville n'en voloit oir parole, se tout ne fust suen. Neporquant, Buiemonz li envéoit sovent granz dons por garder lui en l'amor et l'acointance qui entr'eus estoit comenciée.

XIII. - Bohémond'un Baronların Niyetlerini Yoklaması ve Araştırması.
Bohémond bunu duyduğu günden itibaren, çok kurnazca bir şekilde Baronların kalplerini yoklamaya ve araştırmaya başladı; onlara bazen eğer bu şehir ele geçirilirse ne yapacaklarını soruyordu. Bazılarının verdiği yanıtlardan, onun niyetinden çok uzak oldukları açıkça anlaşılıyordu; bu yüzden daha iyi bir fırsat gelene kadar kalbini açmayı geciktirdi. Yine de Dük Godfrey'i, Büyük Hugh'yu,

Normandiya Dükü'nü ve Flandre Kontu'nu bir kenara çekti. Onlara, Yüce Tanrı'ya o kadar çok güvendiğini söyledi ki, eğer şehir kendisine vaat edilirse çok geçmeden fethedilebilirdi. Onlar bunu onayladılar ve böylesine büyük bir meseleyi bu kadar iyi idare edebilen bu adamın akıl seviyesine içtenlikle büyük değer verdiler. Onların onayıyla bu durum Toulouse Kontu'na açıklandı; ancak o, şehrin kendi payına düşen kısmını bir başkasına asla vermeyeceğini yanıtladı. Baronlar ona çok yalvardılar, fakat bu işe yaramadı; bu konuda hiçbir şey yapılamadı. Bu yüzden mesele o kadar büyük bir tehlikeye girdi ki neredeyse her şey kaybediliyordu; çünkü ne Bohémond işi ilerletmek için o kadar çok çaba harcıyor ne de şehirdeki dostu, her şey tamamen kendisine ait olmadıkça bu konuda tek kelime işitmek istiyordu. Buna rağmen Bohémond, aralarında başlamış olan sevgi ve dostluğu koruması için ona sık sık büyük hediyeler gönderiyordu.

XIV. — Des messages que Aussiens envoia en Perse.

Endementres que ces choses coroient einsi en Antioche, li message, qui par Aussiens estoient alé au soudan de Perse por demander aide, s'en retornoient com cil qui bien avoient fet leur besoigne; car cil granz princes, par la requeste de ceus d'Antioche et par la priere de la seue gent, avoit empris à efacier et à destruire du tout la nostre gent qui là estoient venu. Por ce, il envoioit trop grant plenté de Turs et de Cordins [1] en cele terre. Si avoit baillié toute la seigneurie de la terre à un suen privé acointe; car mout se fioit de son sens, de sa loiauté et de sa proesce : cil avoit non Corbagaz [2]. Il comanda que tuit obéissent à cestui; letres pendanz euvoia par toutes ses terres, et comanda à ses bailliz et à ses genz que partout, là où Corbagaz les voudroit mener, que il alassent, et quanque il leur comanderoit il feissent. Cil s'en parti de son pais atout mout grant gent, et pardesus, en amenoit tout le pooir des terres par où il passoit. Tant ala que il vint en la terre de Rohez. Là, li vint la novele que uns des barons de France tenoit la cité de Rohez que il avoit conquise et toute la terre entor la ville. Il en ot mout grant despit, et dist que ainçois que il passast outre le flun de Eufrate, prendroit-il et destruiroit quanque il i troveroit des Francs. Baudoins ne fu mie de petit cuer; bien ot oie la venue de cele gent, si ot la cité bien garnie d'armes, de vitaille et de preude genz; si prisa pou les menaces et les grosses paroles de cel home que l'en li aportoit. Corbagaz comanda que l'en asséist la cité de Rohez, et puis fist crier l'assaut. Grant peine mistrent en prendre la ville toutes ces genz qui venues estoient; mès cil qui gardoient la ville se defendirent mout bien, si que mout domagierent ceus dehors et il n'i perdirent rien. Il sist entor la ville .III. semaines; de s'enneur ne de son preu n'i fist néant. Tant que li grant home de son ost vindrent à lui, si li distrent et loerent que il se partist du siege, car la chose porquoi il estoit meuz devoit-il avant fere, cest à dire touz ceus qui estoient au siege de Antioche ocirre ou prendre; puis après en son retor auroit-il en une matinée prise Rohez, et Baudoin, [se il n'estoit morz au prendre,] enmenroit tout lié et le presenteroit à son seigneur, ausi come un mouton. Il s'acorda à leur conseil et se partit d'ilec. Mès toutesvoies, la demorance que il i ot fete sauva à nos genz les vies [3], car la chose n'estoit mie si acordée entre Buiemont et son ami que se cil fust venuz tout droit vers Antioche, nostre gent fussent à trop grant meschief, entre les suens que il amenoit et ceus de la ville.

XIV. - Antakyalıların Pers'e gönderdiği haberciler hakkında.

Antakya'da bu olaylar yaşanırken, Antakyalıların yardim istemek üzere Pers sultanına gönderdiği haberciler, işlerini gayet iyi halletmiş kişier olarak geri dönüyorlardı; çünkü o büyük hükümdar, Antakyalıların ricası ve kendi halkının yalvarması üzerine, orada bulunan halkımızı tamamen silip süpürmeyi ve yok etmeyi üstlenmişti. **Bu yüzden o topraklara çok sayıda Türk ve Bozkurt** [Cordins] **gönderiyordu.**

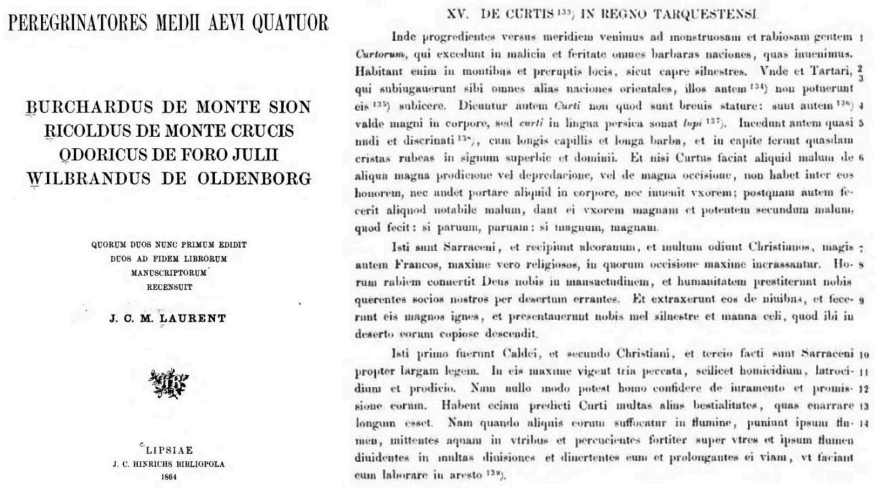
Türkçeye çeviren İbrahim Şimşekin dipnotu:

Riccoldo da Montecroce (ö. 1320), Orta Çağ'da yaşamış İtalyan bir Dominikan keşiği, misyoner, seyyah ve aynı zamanda önemli bir teolog ve doğu bilimci olarak tanınmaktadır. 13. yüzyılın son çeyreğinde Doğu dünyasına gerçekleştirdiği kapsamlı seyahatler ve bu seyahatler neticesinde kaleme aldığı eserlerle Orta Çağ Avrupa'sının İslam dünyası, Doğu Hristiyanlığı ve Asya coğrafyası hakkındaki bilgi birikimine derinlemesine katkı sağlamıştır.

Hayatı ve Doğu Seyahati

Floransa yakınlarındaki Montecroce'de doğan Riccoldo, genç yaşta Dominikan Tarikatı'na katılmış ve Floransa'daki Santa Maria Novella manastırında ilahiyat eğitimi almıştır. Döneminin entelektüel akımlarından etkilenen Riccoldo, özellikle Hristiyanlık

dışındaki inanç sistemlerini incelemek ve misyonerlik faaliyetlerinde bulunmak üzere Papa IV. Nicolaus'un desteğiyle 1288-1289 yıllarında Doğu'ya doğru uzun soluklu bir yolculuğa çıkmıştır.
Bu seyahat güzergâhı boyunca Akdeniz üzerinden Filistin, Suriye, Irak (Bağdat) ve İran coğrafyasına kadar uzanan geniş bir bölgeyi dolaşmıştır. İlhanlılar döneminde Bağdat'ta uzun süre ikamet eden Riccoldo, burada İslam ilimleri, kelam tartışmaları ve Doğu dilleri üzerine yoğunlaşmış, yerel Müslüman âlimler ve farklı Hristiyan mezheplerinin mensuplarıyla teolojik münazaralarda bulunmuştur.
Eserleri ve Akademik Önemi
Riccoldo da Montecroce, Doğu seyahati sırasında ve sonrasında gözlemlerini, teolojik eleştirilerini ve coğrafi tespitlerini kaleme aldığı birkaç önemli eser bırakmıştır. Bunların en önemlileri şunlardır:
Liber Peregrinationis (Seyahatname): Yazarın Doğu seyahatindeki gözlemlerini, coğrafi rotasını ve karşılaştığı topluluklara (Kürtler, Moğollar, Türkler ve çeşitli Hristiyan mezhepleri dahil) dair etnografik ve kültürel tasvirlerini içeren en temel eseridir. Bu metin, Orta Çağ Avrupalı zihninin Doğu halklarını algılayış biçimini ve dönemin coğrafya yazımını yansıtması açısından yüksek akademik değere sahiptir.
Contra Legem Saracenorum (İslam Kanununa Karşı): Kur'an-ı Kerim'i Arapça aslından okuyarak inceleyen ve İslam teolojisini eleştirel bir yaklaşımla masaya yatıran en kapsamlı polemik eserlerinden biridir. Riccoldo, İslam metinlerini doğrudan incelemesi ve eleştirmesi yönüyle döneminin skolastik ilahiyatçıları arasında farklı bir konuma sahiptir.
Epistolae Vindobonenses (Bağdat Mektupları): Bağdat'tan Batı'daki dinî makamlara ve tarikattaki kardeşlerine yazdığı, bölgedeki siyasî durum, Moğol istilasının etkileri ve misyonerlik tecrübelerini aktardığı mektuplardır.
Tarihsel ve Metodolojik Katkısı
Riccoldo da Montecroce, Orta Çağ Hristiyan dünyasında İslamiyet'e ve Doğu kültürlerine karşı geliştirilen yaklaşımlarda önemli bir geçiş figürüdür. Her ne kadar dönemin genel polemikçi ve Hristiyan merkezli bakış açısına sahip olsa da, Doğu dillerini öğrenmeye verdiği önem, Müslümanların argümanlarını birinci elden (kaynaklarından) inceleme gayreti ve coğrafi gözlemlerindeki detaycılık, onu kendinden önceki skolastik yazarlardan ayırır. Bu yönüyle Riccoldo, Batı akademisinde modern doğubilimciliğin (orijentalizm) erken dönem öncülerinden biri olarak kabul edilmektedir.

PEREGRINATORES MEDII AEVI QUATUOR

BURCHARDUS DE MONTE SION
RICOLDUS DE MONTE CRUCIS
ODORICUS DE FORO JULII
WILBRANDUS DE OLDENBORG

QUORUM DUOS NUNC PRIMUM EDIDIT
DUOS AD FIDEM LIBRORUM
MANUSCRIPTORUM
RECENSUIT

J. C. M. LAURENT

LIPSIAE
J. C. HINRICHS BIBLIOPOLA
1864

XV. DE CURTIS [133]) IN REGNO TARQUESTENSI

Inde progredientes versus meridiem venimus ad monstruosam et rabiosam gentem *Curtorum*, qui excedunt in malicia et feritate omnes barbaras naciones, quas inuenimus. Habitant enim in montibus et preruptis locis, sicut capre silnestres. Vnde et Tartari, qui subiugauerunt sibi omnes alias naciones orientales, illos autem [134]) non potuerunt eis [135]) subicere. Dicuntur autem *Curti* non quod sunt breuis stature: sunt autem [136]) valde magni in corpore, sed *curti* in lingua persica sonat *topi* [137]). Incedunt autem quasi nudi et discrinati [138]), cum longis capillis et longa barba, et in capite ferunt quasdam cristas rubeas in signum superbie et dominii. Et nisi Curtus faciat aliquid malum de aliqua magna prodicione vel depredacione, vel de magna occisione, non habet inter eos honorem, nec audet portare aliquid in corpore, nec inuenit vxorem; postquam autem fecerit aliquod notabile malum, dant ei vxorem magnam et potentem secundum malum, quod fecit: si paruum, paruam: si magnum, magnam.

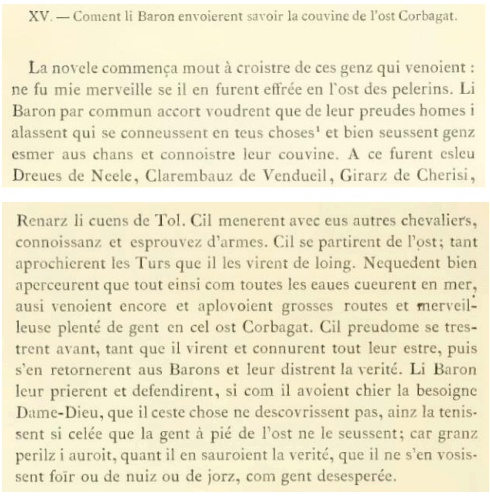
Isti sunt Sarraceni, et recipiunt alcoranum, et multum odiunt Christianos, magis autem Francos, maxime vero religiosos, in quorum occisione maxime incrassantur. Horum rubiem comertit Deus nobis in mansuetudinem, et humanitatem prestiterunt nobis querentes socios nostros per desertum errantes. Et extraxerunt eos de niuibus, et fecerunt eis magnos ignes, et presentauerunt nobis mel silnestre et manna celi, quod ibi in deserto eorum copiose descendit.

Isti primo fuerunt Caldei, et secundo Christiani, et tercio facti sunt Sarraceni propter largam legem. In eis maxime vigent tria peccata, scilicet homicidium, latrocidium et prodicio. Nam nullo modo potest homo confidere de iuramento et promissione eorum. Habent eciam predicti Curti multas alias bestialitates, quas enarrare longum esset. Nam quando aliquis eorum suffocatur in flumine, puniunt ipsum flumen, mittentes aquam in vtribus et percucientes fortiter super vtres et ipsum flumen diuidentes in multas diuisiones et dimertentes eum et prolongantes ei viam, vt faciant eum laborare in aresto [139]).

XV TARQUESTEN KRALLIĞI'NDAKİ CURTİ HAKKINDA

Güneye doğru ilerleyerek, bulduğumuz tüm barbar ulusların kötülük ve vahşette ötesine geçen, canavar ve kudurmuş **Curtorum kavmine varıyoruz. Nitekim dağlarda ve sarp yerlerde yaban keçileri gibi yaşarlar. Bu yüzden doğu uluslarının tümünü kendilerine boyun eğdiren Tartarlar bile, onları kendilerine boyun eğdirememiştir. Şöyle ki, Curti kısa boylu olduklarından değil, aksine beden olarak çok iridirler, fakat Fars dilinde curti Bozkurt anlamına gelir.** Üstelik neredeyse çıplak ve ayırt edilebilir şekilde, uzun saçlar ve uzun sakallarla yürürler; başlarında kibir ve egemenlik alameti olarak bazı kırmızı ibrikler taşırlar. Ve eğer bir Curtus, büyük bir ihanet, yağma veya katliam gibi kötü bir şey yapmazsa, aralarında itibarı olmaz, bedeninde herhangi bir şey taşıma cesareti gösteremez ve eş bulamaz; fakat ne zaman dikkat çekici bir kötülük yaparsa, yaptığı kötülüğe göre ona büyük ve güçlü bir eş verirler: eğer küçükse küçük, büyükse büyük.
Onlar Sarracenidirler, Alkoran'ı kabul ederler ve Hıristiyanlardan, özellikle Franklardan ve en çok da dindarlardan nefret ederler; bunların öldürülmesinde çokça güçlenirler. Tanrı onların öfkesini bizim için yumuşaklığa çevirdi; çölde dolaşan dostlarımızı arayan insanlığı bize gösterdiler. Onları karlardan dışarı çıkardılar, onlar için büyük ateşler yaktılar ve çölde bolca düşen yaban balı ile gök mannası sundular.
Onlar önce Keldei, ikinci olarak Hıristiyan ve üçüncü olarak geniş yasa nedeniyle Sarraceni olmuşlardır. Onlarda üç günah özellikle güçlüdür, yani cinayet, soygun ve ihanet. Nitekim hiçbir şekilde onların yeminine ve vaadine güvenilemez. Yukarıda adı geçen Curtilerin anlatmakla bitiremeyeceğimiz başka birçok vahşilikleri de vardır. Örneğin onlardan biri nehirde boğulduğunda, suyu tulumlar içine koyarak ve nehir üzerinde kuvvetle vurarak, nehri birçok parçaya bölerek, onu saptırarak ve yolunu uzatarak nehrin kendisini cezalandırırlar, ta ki onu durdurarak yormalarını sağlayana kadar. Sayfa 123
Toprağın bütün yönetimini, zekâsına, sadakatine ve kahramanlığına çok güvendiği yakın bir dostuna vermiti; adı Corbagaz [Kürboğa] idi. Herkesin ona itaat etmesini emretti; bütün topraklarına mühürlü mektuplar gönderdi ve valilerine ile halkına,

Kürboğa'yı nereye götürmek isterse oraya gitmelerini ve onlara ne emrederse yapmalarını buyurdu. O da çok kalabalık bir halkla ülkesinden ayrıldı ve üstelik geçtigi yerlerdeki bütün güçleri de beraberinde getiriyordu. Urfa (Rohez) topraklarına varana kadar ilerledi. Orada kendisine, Fransa'nın baronlarından birinin fethettiği Urfa şehrini ve şehir çevresindeki bütün toprakları elinde tuttuğu haberi ulaştı. Buna çok büyük bir öfke duydu ve Fırat nehrini geçmeden önce orada bulacağı bütün Frenkleri alıp yok edeceğini söyledi.
Baudouin hiç de korkak değildi; o halkın geldiğini iyice duymuştu ve şehri silahla, iaşeyle ve cesur insanlarla güzelce donatmıştı; bu yüzden o adamın getirdiği tehditleri ve büyük sözleri pek önemsemedi. Kürboğa Urfa şehrinin kuşatılmasını emretti, ardından saldırı çağrısı yaptı. Gelen bütün bu halk şehri almak için büyük bir çaba harcadı; ancak şehri koruyanlar kendilerini çok iyi savundular, dışarıdakilere büyük zarar verdiler ve hiç kayıp vermediler. Şehrin etrafında üç hafta kaldı; ne onur ne de kendi yararı adına hiçbir şey elde edemedi. Sonunda ordusunun ileri gelenleri yanına gelip ona kuşatmayı bırakmasını söylediler ve tavsiye ettiler; çünkü yola çıkma amacını önce yerine getirmesi, yani Antakya kuşatmasında bulunan herkesi öldürmesi ya da esir alması gerekiyordu; sonrasında dönüşte bir sabah içinde Urfa'yı alabilir ve Baudouin'i de -eğer yakalanırken ölmediyse- elleri bağlı olarak götürüp efendisine bir koyun gibi sunabilirdi. Onların tavsiyesine uydu ve oradan ayrıldı. Yine de orada yaptığı bu gecikme, halkımızın hayatını kurtardı. Çünkü Bohémond ile dostu arasındaki anlaşma henüz o kadar ilerlememişti ki, eğer doğrudan Antakya'ya gelmiş olsaydı, halkımız hem getirdiği birlikler hem de şehirdekiler arasında kalarak çok büyük bir felaket yaşayacaktı.

XV. — Coment li Baron envoierent savoir la couvine de l'ost Corbagat.

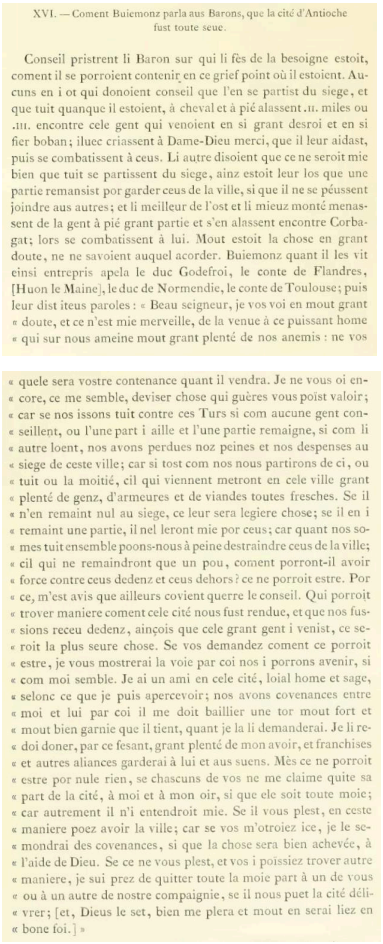
La novele commença mout à croistre de ces genz qui venoient : ne fu mie merveille se il en furent effrée en l'ost des pelerins. Li Baron par commun accort voudrent que de leur preudes homes i alassent qui se conneussent en teus choses[1] et bien seussent genz esmer aus chans et connoistre leur couvine. A ce furent esleu Dreues de Neele, Clarembauz de Vendueil, Girarz de Cherisi,

Renarz li cuens de Tol. Cil menerent avec eus autres chevaliers, connoissanz et esprouvez d'armes. Cil se partirent de l'ost; tant aprochierent les Turs que il les virent de loing. Nequedent bien aperceurent que tout einsi com toutes les eaues cueurent en mer, ausi venoient encore et aplovoient grosses routes et merveilleuse plenté de gent en cel ost Corbagat. Cil preudome se trestrent avant, tant que il virent et connurent tout leur estre, puis s'en retornerent aus Barons et leur distrent la verité. Li Baron leur prierent et defendirent, si com il avoient chier la besoigne Dame-Dieu, que il ceste chose ne descovrissent pas, ainz la tenissent si celée que la gent à pié de l'ost ne le seussent; car granz perilz i auroit, quant il en sauroient la verité, que il ne s'en vosissent foir ou de nuiz ou de jorz, com gent desesperée.

XV. — Baronların, Corbagat'nın ordusunun durumunu öğrenmek için nasıl adam gönderecekleri.

Haber, gelen bu insanlardan ötürü çok büyümeye başladı: Hacıların ordusunda buna şaşırılsaydı hiç de mucize olmazdı. Baronlar ortak bir anlaşmayla, mert adamlarından bu tür işleri iyi bilenlerin, alanlarda tahminde bulunmayı ve onların durumunu tanımayı iyi bilecek kişilerin gitmesini istediler. Bunun için seçilenler; Dreues de Neele (Neeleli Dreux), Clarembauz de Vendueil (Vendueillli Clrembault), Girarz de Cherisi (Cherisili Girard), Renarz li cuens de Tol (Toul Kontu Renaud) idi. Bunlar yanlarında diğer şövalyeleri, silah konusunda bilgili ve deneyimli olanları

götürdüler. Bunlar ordudan ayrıldılar; Türkleri uzaktan görecek kadar yaklaştılar. Yine de açıkça fark ettiler ki, nasıl bütün sular denize akarsa, aynı şekilde Corbagat'nın o ordusuna da büyük birlikler ve muazzam bir insan bolluğu hâlâ geliyor ve akıyordu. O mert adamlar öne doğru ilerlediler, öyle ki onların bütün varlığını görüp tanıdılar, sonra Baronların yanına geri döndüler ve onlara gerçeği söylediler. Baronlar onlara yalvardılar ve yasakladılar, Tanrı'nın işine ne kadar değer veriyorlarsa, bu durumu açık etmemelerini, öyle gizli tutmalarını ki ordudaki yaya insanlar bunu bilmesin; çünkü gerçeği öğrendiklerinde büyük tehlike olurdu, çaresiz insanlar gibi ister gece ister gündüz kaçmak istemezlerdi.

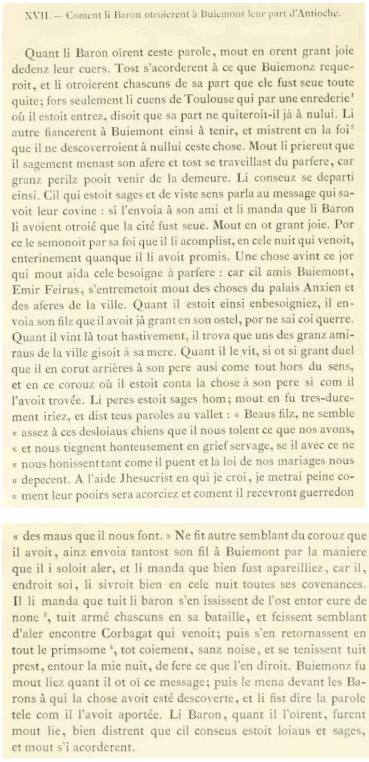
XVI. — Coment Buiemonz parla aus Barons, que la cité d'Antioche fust toute seue.

Conseil pristrent li Baron sur qui li fès de la besoigne estoit, coment il se porroient contenir en ce grief point où il estoient. Aucuns en i ot qui donoient conseil que l'en se partist du siege, et que tuit quanque il estoient, à cheval et à pié alassent .II. miles ou .III. encontre cele gent qui venoient en si grant desroi et en si fier boban; iluec criassent à Dame-Dieu merci, que il leur aidast, puis se combatissent à ceus. Li autre disoient que ce ne seroit mie bien que tuit se partissent du siege, ainz estoit leur los que une partie remansist por garder ceus de la ville, si que il ne se péussent joindre aus autres; et li meilleur de l'ost et li mieuz monté menassent de la gent à pié grant partie et s'en alassent encontre Corbagat; lors se combatissent à lui. Mout estoit la chose en grant doute, ne ne savoient auquel acorder. Buiemonz quant il les vit einsi entrepris apela le duc Godefroi, le conte de Flandres, [Huon le Maine], le duc de Normendie, le conte de Toulouse; puis leur dist iteus paroles : « Beau seigneur, je vos voi en mout grant « doute, et ce n'est mie merveille, de la venue à ce puissant home « qui sur nous ameine mout grant plenté de nos anemis : ne vos « quele sera vostre contenance quant il vendra. Je ne vous oi en- « core, ce me semble, deviser chose qui guères vous poist valoir; « car se nos issons tuit contre ces Turs si com aucune gent con- « seillent, ou l'une part i aille et l'une partie remaigne, si com li « autre loent, nos avons perdues noz peines et nos despenses au « siege de ceste ville; car si tost com nos nous partirons de ci, ou « tuit ou la moitié, cil qui viennent metront en cele ville grant « plenté de genz, d'armeures et de viandes toutes fresches. Se il « n'en remaint nul au siege, ce leur sera legiere chose; se il en i « remaint une partie, il nel leront mie por ceus; car quant nos so- « mes tuit ensemble poons-nous à peine destraindre ceus de la ville; « cil qui ne remaindront que un pou, coment porront-il avoir « force contre ceus dedenz et ceus dehors? ce ne porroit estre. Por « ce, m'est avis que ailleurs covient querre le conseil. Qui porroit « trover maniere coment cele cité nous fust rendue, et que nos fus- « sions receu dedenz, ainçois que cele grant gent i venist, ce se- « roit la plus seure chose. Se vos demandez coment ce porroit « estre, je vous mostrerai la voie par coi nos i porrons avenir, si « com moi semble. Je ai un ami en cele cité, loial home et sage, « selonc ce que je puis apercevoir; nos avons covenances entre « moi et lui par coi il me doit baillier une tor mout fort et « mout bien garnie que il tient, quant je la li demanderai. Je li re- « doi doner, par ce fesant, grant plenté de mon avoir, et franchises « et autres aliances garderai à lui et aus suens. Mès ce ne porroit « estre por nule rien, se chascuns de vos ne me claime quite sa « part de la cité, à moi et à mon oir, si que ele soit toute moie; « car autrement il n'i entendroit mie. Se il vous plest, en ceste « maniere poez avoir la ville; car se vos m'otroiez ice, je le se- « mondrai des covenances, si que la chose sera bien achevée, à « l'aide de Dieu. Se ce ne vous plest, et vos i poissiez trover autre « maniere, je sui prez de quitter toute la moie part à un de vous « ou à un autre de nostre compaignie, se il nous puet la cité déli- « vrer; [et, Dieus le set, bien me plera et mout en serai liez en « bone foi.] »

XVI. — Boemondo'nun (Buiemonz), Antakya şehrinin tamamen kendisine kalması gerektiğini Baronlara nasıl söylediği.

Baronlar, içinde bulundukları bu sıkıntılı noktada kendilerini nasıl tutabilecekleri konusunda, işin kime düştüğü üzerine meclis kurdular. Bazıları oradan, kuşatmanın kaldırılmasını ve ne kadar varsa hepsinin, atlı ve yaya olarak, o kadar büyük bir kargaşa ve gururlu bir kibir içinde gelen o insanların karşılamasına iki ya da üç mil gitmesini; orada Tanrı'ya merhamet için ağlayıp yardım etmesini dileyerek sonra onlarla savaşmalarını tavsiye edenler oldu. Diğerleri ise herkesin kuşatmadan kalkmasının hiç de iyi olmayacağını, aksine şehrindekileri korumak için bir kısmının geride kalmasının, böylece diğerleriyle birleşememelerinin kendi kârları söylediler; ve ordunun en iyisi ve en iyi binenleri, yaya insanların büyük bir kısmını tehdit ederek Corbagat'nın (Corbagat) karşılamasına gitsinler; o zaman onunla savaşılsın. İş

büyük bir şüphe içindeydi, hangisinde anlaşacaklarını bilmiyorlardı. Boemondo (Buiemonz) onları böyle girişim içinde görünce dük Godefroi'yi (Godefroi - Bouillonlu Godfrey), Flandre kontunu (le conte de Flandres - II. Robert), [Huon le Maine - Maine'li Hugh'yu], Normandiya dükünü (le duc de Normandie - Robert Curthose), Toulouse kontunu (le conte de Toulouse - IV. Raymond) çağırtı; sonra onlara şu sözleri söyledi: "Güzel efendi, sizi çok büyük bir şüphe içinde görüyorum ve bu hiç de mucize değil, üzerimize düşmanlarımızın çok büyük bir bolluğunu getiren bu güçlü adamın gelişiyle: Ne olacağını bilmiyorsunuz; geleceği zaman durumunuz ne olacak. Bana öyle geliyor ki, hâlâ size pek değer verebilecek bir şeyi tartışmıyoruz; çünkü eğer birileri tavsiye ettiği gibi bütün Türklerin karşısına hep birlikte çıkarsak, ya da diğerinin övdüğü gibi bir kısmı gider ve bir kısmı kalırsa, bu şehrin kuşatmasında emeklerimizi ve masraflarımızı boşa harcamış oluruz; çünkü buradan ayrılır ayrılmaz, hepsi ya da yarısı, gelenler bu şehre yepyeni bir insan bolluğu, silahlar ve tümüyle taze yiyecekler koyacaklar. Eğer kuşatmada hiç kimse kalmazsa, bu onlar için kolay bir şey olacaktır; eğer bir kısmı kalırsa, onları hiç de rahat bırakmayacaklar; çünkü hepimiz bir arada olsak bile şehirdekileri zòrla zapt edebiliriz; azıcık kalacak olanlar, içeridekiler ve dışarıdakilerle nasıl güç sahibi olabilirler? Bu olamaz. Bu yüzden, tavsiyeyi başka yerde aramak gerektiği kanısındayım. Bu şehrin bize teslim edilmesinin ve o büyük insan gelmeden önce içeri kabul edilmemizin yolunu kim bulabilirse, bu en güvenli şey olurdu. Eğer bunun nasıl olabileceğini sorarsanız, bana öyle geldiği gibi, ulaşabileceğimiz yolu size göstereceğim. Bu şehirde bir arkadaşım var, görebildiğim kadarıyla sadık ve bilge bir adam; benimle onun arasında bir anlaşma var, öyle ki talep ettiğimde bana elinde tuttuğu çok güçlü ve çok iyi donatılmış bir kule vermesi gerekiyor. Bunu yaparak ona malımdan büyük bir bolluk vermem ve bağışıklıkları ve diğer ittifakları ona ve onun yakınlarına korumam gerekiyor. Fakat bu hiçbir şekilde olamaz, eğer her biriniz şehrin kendi payını bana ve varisime tamamen boş ve ait olması için bırakmadıkça; çünkü başka türlü bunu hiç anlamaz. Eğer hoşunuza giderse, bu şekilde şehre sahip olabilirsiniz; çünkü eğer bunu bana bahşederseniz, Tanrı'nın yardımıyla işin iyiden iyiye tamamlanması için anlaşmaları size göstereceğim. Eğer bu hoşunuza gitmezse ve başka bir yol bulabilirseniz, eğer şehirde bize kurtarabilirse, benim payımın tümünü içinizden birine veya grubumuzdaki bir başkasına bırakmaya hazırım; [ve Tanrı bilir, bunu çok iyi isteyecek ve iyi niyetle bundan memnun olacağım.]"

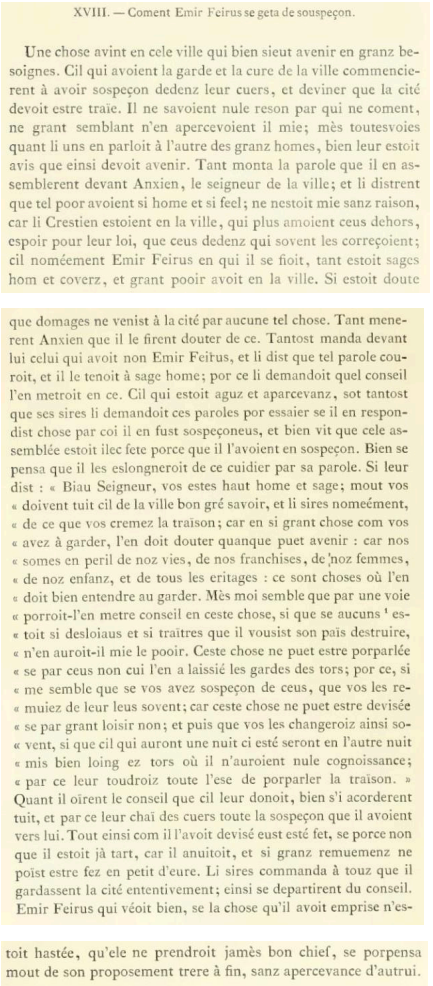
XVII. — Coment li Baron otroierent à Buiemont leur part d'Antioche.

Quant li Baron oirent ceste parole, mout en orent grant joie dedenz leur cuers. Tost s'acorderent à ce que Buiemonz requeroit, et li otroierent chascuns de sa part que ele fust seue toute quite; fors seulement li cuens de Toulouse qui par une enrederie[1] où il estoit entrez, disoit que sa part ne quiteroit-il jà à nului. Li autre fiancerent à Buiemont einsi à tenir, et mistrent en la foi[2] que il ne descoverroient à nullui ceste chose. Mout li prierent que il sagement menast son afere et tost se traveillast du parfere, car granz perilz pooit venir de la demeure. Li conseuz se departi einsi. Cil qui estoit sages et de viste sens parla au message qui savoit leur covine : si l'envoia à son ami et li manda que li Baron li avoient otroié que la cité fust seue. Mout en ot grant joie. Por ce le semonoit par sa foi que il li acomplist, en cele nuit qui venoit, enterinement quanque il li avoit promis. Une chose avint ce jor qui mout aida cele besoigne à parfere : car cil amis Buiemont, Emir Feirus, s'entremetoit mout des choses du palais Anxien et des aferes de la ville. Quant il estoit einsi enbesoigniez, il envoia son filz que il avoit jà grant en son ostel, por ne sai coi querre. Quant il vint là tout hastivement, il trova que uns des granz amiraus de la ville gisoit à sa mere. Quant il le vit, si ot si grant duel que il en corut arrières à son pere ausi come tout hors du sens, et en ce corouz où il estoit conta la chose à son pere si com il l'avoit trovée. Li peres estoit sages hom; mout en fu tres-durement iriez, et dist teus paroles au vallet : « Beaus filz, ne semble « assez à ces desloiaus chiens que il nous tolent ce que nos avons, « et nous tiegnent honteusement en grief servage, se il avec ce ne « nous honissent tant come il puent et la loi de nos mariages nous « depecent. A l'aide Jhesucrist en qui je croi, je metrai peine co- « ment leur pooirs sera acorciez et coment il recevront guerredon « des maus que il nous font. » Ne fit autre semblant du corouz que il avoit, ainz envoia tantost son fil à Buiemont par la maniere que il i soloit aler, et li manda que bien fust apareilliez, car il, endroit soi, li sivroit bien en cele nuit toutes ses covenances. Il li manda que tuit li baron s'en ississent de l'ost entor eure de none [3], tuit armé chascuns en sa bataille, et feissent semblant d'aler encontre Corbagat qui venoit; puis s'en retornassent en tout le primsome [4], tot coiement, sanz noise, et se tenissent tuit prest, entour la mie nuit, de fere ce que l'en diroit. Buiemonz fu mout liez quant il ot oï ce message; puis le mena devant les Barons à qui la chose avoit esté descoverte, et li fist dire la parole tele com il l'avoit aportée. Li Baron, quant il l'oirent, furent mout lie, bien distrent que cil conseus estoit loiaus et sages, et mout s'i acorderent.

XVII. — Baronların, Antakya'daki paylarını Boemondo'ya (Buiemont) nasıl bahşettikleri.

Baronlar bu sözü işittiklerinde, yüreklerinde bundan ötürü çok büyük bir sevinç duydular. Derhal Boemondo'nun (Buiemonz) talep ettiği şey üzerinde anlaşmaya vardılar ve her biri kendi payından tamamen kendisine ait olması için ona bahşettiler; yalnız Toulouse kontu (li cuens de Toulouse - IV. Raymond) hariç, o da içine girdiği bir güçlük yüzünden kendi payını o anda kimseye bırakmayacağını söylüyordu. Diğerleri Boemondo'ya (Buiemont) bunu tutacağına dair söz verdiler ve kimseye bu durumu açmayacaklarına yemin ettiler. Ona, işini bilgece yürütmesini ve işi çabucak bitirmesini çokça rica ettiler, çünkü bekleyişten büyük tehlike gelebilirdi. Meclis böylece dağıldı. Bilge ve keskin zekalı olan kimse, onların gizli planını bilen habercisine konuştu: Onu arkadaşına gönderdi ve Baronların şehrin tamamen kendisine kalmasını onayladığını haber yolladı. Bundan ötürü çok büyük bir sevinç duydu. Bu yüzden ona inancı üzerine, kendisine söz verdiği her şeyi gelen bu gecede tamamen yerine getirmesi için çağrıda bulundu. O gün, işin bitirilmesine çok yardım eden bir olay gerçekleşti: Çünkü Boemondo'nun (Buiemont) arkadaşı olan Emir Firuz (Emir Feirus), Anaxien Sarayı'nın (palais Anxien) işleriyle ve şehrin işleriyle çokça ilgileniyordu. Böyle meşgul olduğu bir sırada, çadırında zaten büyük olan oğlunu, bilmem ne aramak için gönderdi. Oraya çok aceleyle vardığında, şehrin büyük emirlerinden birinin anasının yanına uzanmış olduğunu buldu. Onu gördüğünde, o kadar büyük bir acı duydı ki, aklı başından gitmiş gibi babasının yanına geri koşturdu ve içinde olduğu o öfkeyle işi babasına bulduğu gibi anlattı. Baba bilge bir adamdı; bundan son derece öfkelendi ve uşak şeklinde şu sözleri söyledi: "Güzel oğlum, bu imansız köpeklerin bize sahip olduklarımızı alması, bizi utanç verici bir şekilde acı bir kölelikte tutması, ellerinden geldiğince bizi

aşağılamaları ve evliliklerimizin yasasını paramparça etmeleri yetmez mi gibi görünmüyor? İnandığım İsa Mesih'in yardımıyla, onların zavallılarının nasıl hırslandırılacağına ve bize yaptıkları kötülüklerin cezasını nasıl alacaklarına emek sarf edeceğim.".
Sahip olduğu öfkenin başka bir göstergesini sergilemedi, aksine oğlunu derhal eskiden gitmeye alışmış olduğu şekilde Boemondo'ya (Buiemont) gönderdi ve iyi hazırlanmasını haber yolladı, çünkü kendisi de o gece bütün anlaşmalarını eksiksiz yerine getirecekti. Baronların hepsinin ikindi vakti civarında ordudan çıkmalarını, herkesin kendi birliği içinde silahlı olmalarını ve gelen Corbagat'nın (Corbagat) karşılamasına gidiyormuş gibi görünmelerini; ardından gün batımında tamamen sakin bir şekilde, gürültüsüzce geri dönmelerini ve gece yarısı civarında söylenecek şeyi yapmaya tamamen hazır durmalarını haber yolladı. Boemondo (Buiemonz) bu haberi işittiğinde çok sevinçliydi; ardından habercisi durumu öğrenilmiş olan Baronların önüne götürdü ve getirdiği sözü olduğu gibi söyletti. Baronlar bunu işittiklerinde çok sevindiler, bu tavsiyenin sadık ve bilge olduğunu açıkça söylediler ve buna çokça razı geldiler.

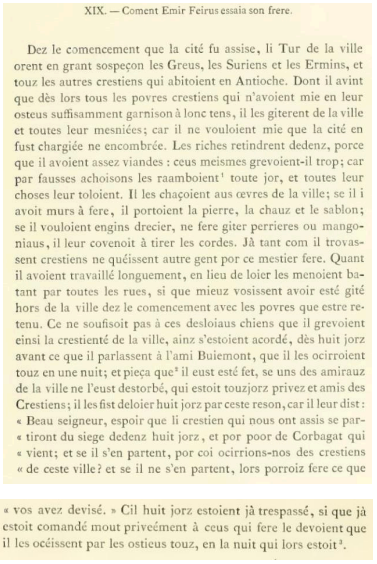
XVIII. — Coment Emir Feirus se geta de souspeçon.

Une chose avint en cele ville qui bien sieut avenir en granz besoignes. Cil qui avoient la garde et la cure de la ville commencierent à avoir sospeçon dedenz leur cuers, et deviner que la cité devoit estre traïe. Il ne savoient nule reson par qui ne coment, ne grant semblant n'en apercevoient il mie; mès toutesvoies quant li uns en parloit à l'autre des granz homes, bien leur estoit avis que einsi devoit avenir. Tant monta la parole que il en assemblerent devant Anxien, le seigneur de la ville; et li distrent que tel poor avoient si home et si feel; ne nestoit mie sanz raison, car li Crestien estoient en la ville, qui plus amoient ceus dehors, espoir pour leur loi, que ceus dedenz qui sovent les correçoient; cil noméement Emir Feirus en qui il se fioit, tant estoit sages hom et coverz, et grant pooir avoit en la ville. Si estoit doute que domages ne venist à la cité par aucune tel chose. Tant menerent Anxien que il le firent douter de ce. Tantost manda devant lui celui qui avoit non Emir Feirus, et li dist que tel parole couroit, et il le tenoit à sage home; por ce li demandoit quel conseil l'en metroit en ce. Cil qui estoit aguz et aparcevanz, sot tantost que ses sires li demandoit ces paroles por essaier se il en respondist chose par coi il en fust sospeçoneus, et bien vit que cele assemblée estoit ilec fete porce que il l'avoient en sospeçon. Bien se pensa que il les eslongneroit de ce cuidier par sa parole. Si leur dist : « Biau Seigneur, vos estes haut home et sage; mout vos « doivent tuit cil de la ville bon gré savoir, et li sires noméément, « de ce que vos cremez la traïson; car en si grant chose com vos « avez à garder, l'en doit douter quanque puet avenir : car nos « somes en peril de noz vies, de nos franchises, de noz femmes, « de noz enfanz, et de tous les eritages : ce sont choses où l'en « doit bien entendre au garder. Mès moi semble que par une voie « porroit-l'en metre conseil en ceste chose, si que se aucuns [1] es- « toit si desloiaus et si traïtres que il vousist son païs destruire, « n'en auroit-il mie le pooir. Ceste chose ne puet estre porparlée « se par ceus non cui l'en a laissié les gardes des tors; por ce, si « me semble que se vos avez sospeçon de ceus, que vos les re- « muiez de leur leus sovent; car ceste chose ne puet estre devisée « se par grant loisir non; et puis que vos les changeroiz ainsi so- « vent, si que cil qui auront une nuit ci esté seront en l'autre nuit « mis bien loing ez tors où il n'auroient nule cognoissance; « par ce leur toudroiz toute l'ese de porparler la traïson. » Quant il oïrent le conseil que cil leur donoit, bien s'i acorderent tuit, et par ce leur chaï des cuers toute la sospeçon que il avoient vers lui. Tout einsi com il l'avoit devisé eust esté fet, se porce non que il estoit jà tart, car il anuitoit, et si granz remuemenz ne poïst estre fez en petit d'eure. Li sires commanda à touz que il gardassent la cité ententivement; einsi se departirent du conseil. Emir Feirus qui véoit bien, se la chose qu'il avoit emprise n'estoit hastée, qu'ele ne prendroit jamès bon chief, se porpensa mout de son proposement trere à fin, sanz apercevance d'autrui.

XVIII. — Emir Firuz'un (Emir Feirus) şüpheden nasıl sıyrıldığı.

Şehri korumak ve gözetmekle yükümlü olanların kalplerinde bir şüphe oluşmaya başladı ve şehrin ihanete uğrayacağını sezmeye başladılar. Hiçbir sebep ya da nasıl olduğunu bilmiyorlardı ve dışarıdan büyük bir belirti de fark etmiyorlardı; ancak yine

de büyük adamlar birbirleriyle konuştuğunda, işin tam olarak böyle gerçekleşmesi gerektiği kanaatindeydiler. Söylenti o kadar büyüdü ki, şehrin efendisi Anxien'in (Anxien - Yağısıyan) önünde toplandılar ve ona şöyle söylediler: Böyle sadık ve güvenilir bir adamın bile bu kadar zavallı bir duruma düşmesi sebepsiz değildi; çünkü Hıristiyanlar şehrin içindeydiler ve içeridekiler onları sık sık azarladığı için, dışarıdakileri, belki de kendi yasaları uğruna, içeridekilerden daha çok seviyorlardı. Özellikle de güvendiği kişi olan Emir Firuz'u (Emir Feirus) [belirttiler], ki o çok bilge ve kurnaz bir adamdı ve şehirde büyük bir güce sahipti. Böyle bir durumdan dolayı şehre zarar geleceğinden şüphe ediliyordu. Anxien'i (Anxien - Yağısıyan) o kadar çok yönlendirdiler ki, bu konuda onu kuşkuya düşürdüler. Derhal adı Emir Firuz (Emir Feirus) olan kişiyi huzuruna çağırttı ve ona böyle bir söylentinin dolaştığını, kendisini bilge bir adam olarak gördüğünü söyledi; bu yüzden bu işe ne tür bir çare bulunması gerektiğini sordu. Keskin zekalı ve sezgisi kuvvetli olan [Emir Firuz], efendisinin kendisine bu sözleri, kendisinden şüphelenmesine yol açacak bir şey söyleyip söylemeyeceğini sınamak için sorduğunu hemen anladı ve bu toplantının kendisinden şüphelenildiği için burada yapıldığını çok iyi gördü. Onları bu düşünceden kendi sözleriyle uzaklaştıracağını aklına koydu. Onlara şöyle dedi: "Güzel efendim, siz yüce ve bilge bir adamsınız; şehirdeki herkes ve özellikle de efendi, ihanetten korktuğunuz için size çok minnettar olmalıdır; çünkü korumak zorunda olduğunuz kadar büyük bir şeyde, olabilecek her şeyden şüphelenilmelidir: Çünkü biz hayatımızın, özgürlüklerimizin, kadınlarımızın, çocuklarımızın ve tüm miraslarımızın tehlikesindeyiz: Bunlar korunmasına çok dikkat edilmesi gereken şeylerdir. Fakat bana öyle geliyor ki, bu duruma bir yoldan çare bulunabilir; eğer herhangi biri o kadar sadakatsiz ve hain olup ülkenizi yok etmek isterse, gücü buna yetmez. Bu mesele, kulelerin koruması kendisine bırakılmış olanlar dışında kimse tarafından planlanamaz; bu yüzden bana öyle geliyor ki, eğer onlardan şüpheleniyorsanız, onları sık sık yerlerinden değiştirirsiniz; çünkü bu iş büyük bir vakit ayrılmadan tasarlanamaz; ve madem ki onları bu şekilde sık sık değiştireceksiniz, öyle ki bir gece orada kalmış olanlar diğer gece hiçbir şey bilmeyecekleri kulelere çok uzağa konulsunlar; bu sayede onlardan ihaneti tasarlama rahatlığını tamamen alırsınız."
Onlara verdiği tavsiyeyi işittiklerinde, hepsi buna tamamen katıldılar ve bu sayede kalplerinde ona karşı besledikleri tüm şüphe düştü. Tasarladığı gibi her şey yapılmış olurdu, ancak vakit çok geç idiyse, çünkü hava kararıyordu ve böylesi büyük bir yer değiştirme kısa bir süre içinde yapılamazdı. Efendi herkese şehri dikkatle korumalarını emretti; böylece meclisten ayrıldılar. Giriştiği işin aceleye getirilirse asla iyi bir sonuca ulaşamayacağını çok iyi gören Emir Firuz (Emir Feirus), başkasının fark etmesine imkan vermeden, niyetini sonuna kadar götürmeyi uzun uzun düşündü.

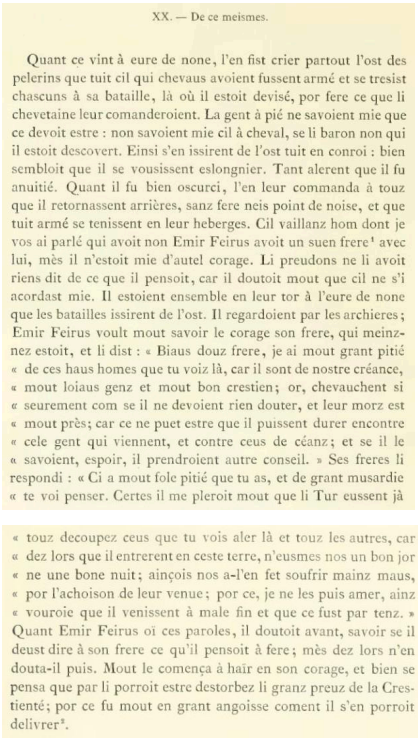
XIX. — Coment Emir Feirus essaia son frere.

Dez le comencement que la cité fu assise, li Tur de la ville orent en grant sospeçon les Greus, les Suriens et les Ermins, et touz les autres crestiens qui abitoient en Antioche. Dont il avint que dès lors tous les povres crestiens qui n'avoient mie en leur osteus suffisamment garnison à lonc tens, il les giterent de la ville et toutes leur mesniées; car il ne vouloient mie que la cité en fust chargiée ne encombrée. Les riches retindrent dedenz, porce que il avoient assez viandes : ceus meismes grevoient-il trop; car par fausses achoisons les raamboient[1] toute jor, et toutes leur choses leur toloient. Il les chaçoient aus œvres de la ville; se il i avoit murs à fere, il portoient la pierre, la chauz et le sablon; se il vouloient engins drecier, ne fere giter perrieres ou mangoniaus, il leur covenoit à tirer les cordes. Jà tant com il trovassent crestiens ne quéissent autre gent por ce mestier fere. Quant il avoient travaillé longuement, en lieu de loier les menoient batant par toutes les rues, si que mieuz vosissent avoir esté gité hors de la ville dez le comencement avec les povres que estre retenu. Ce ne soufisoit pas à ces desloiaus chiens que il grevoient einsi la crestienté de la ville, ainz s'estoient acordé, dès huit jorz avant ce que il parlassent à l'ami Buiemont, que il les ocirroient touz en une nuit; et pieça que[2] il eust esté fet, se uns des amirauz de la ville ne l'eust destorbé, qui estoit touzjorz privez et amis des Crestiens; il les fist deloier huit jorz par ceste reson, car il leur dist : « Beau seigneur, espoir que li crestien qui nous ont assis se par- « tiront du siege dedenz huit jorz, et por poor de Corbagat qui « vient; et se il s'en partent, por coi ocirrions-nos des crestiens « de ceste ville? et se il ne s'en partent, lors porroiz fere ce que « vos avez devisé. » Cil huit jorz estoient jà trespassé, si que jà estoit comandé mout priveément à ceus qui fere le devoient que il les océissent par les ostieus touz, en la nuit qui lors estoit[3].

XIX. — Emir Firuz'un (Emir Feirus) kardeşini nasıl sınadığı.

Şehrin kuşatıldığı andan itibaren, şehirdeki Türkler; Yunanlılardan (les Greus), Süryanilerden (les Suriens), Ermenilerden (les Ermins) ve Antakya'da yaşayan diğer bütün Hıristiyanlardan büyük bir şüphe duyuyorlardı. Bundan ötürü, evlerinde uzun süre yetecek kadar erzakı bulunmayan bütün yoksul Hıristiyanları ve bütün hane halklarını o andan itibaren şehirden ve evlerinden dışarı attılar; çünkü şehrin yükle dolmasını ya da sıkışmasını istemiyorlardı. Zenginleri ise yeterli yiyecekleri olduğu için içeride tuttular; bu kişilere bile çok fazla zulmediyorlardı; çünkü sahte bahanelerle bütün gün onları soyuyorlar ve bütün eşyalarını ellerinden alıyorlardı. Onları şehrin işlerinde koşturuyorlardı; eğer yapılacak surlar varsa, taşı, kireci ve kumu taşıyorlardı; eğer mancınık kurmak, taş atıcılar veya mangoneller yerleştirmek isterlerse, ipleri çekmek onlara düşüyordu. Hıristiyanları buldukları sürece bu işi yapmak için başka bir insan aramıyorlardı. Uzun süre çalıştıktan sonra, ücret yerine onları bütün sokaklarda döverek gezdiriyorlardı; öyle ki, baştan beri yoksullarla birlikte şehirden dışarı atılmış olmak, içeride tutulmuş olmaktan çok daha iyi olurdu. Bu imansız köpekler, Hıristiyanlığa bu şekilde zulmetmeyi yetersiz bulmadılar, aksine Boemondo (Buiemont) ile konuşmalarından sekiz gün önce, hepsini tek bir gecede öldürecekleri konusunda anlaşmışlardı; ve şehrin Hıristiyanların dostu ve her zaman samimi olan emirlerinden biri engellemeseydi neredeyse bu gerçekleştirilecekti; o emir sekiz gün önce şu gerekçeyle onları çözdürdü, onlara şöyle dedi: "Güzel efendiler, umarım bizi kuşatan Hıristiyanlar, gelen Corbagat'nın korkusundan sekiz gün içinde kuşatmayı kaldırıp giderler; ve eğer çekip giderlerse, bu şehirdeki Hıristiyanları neden öldürelim? Ve eğer gitmezlerse, o zaman tasarladığınız şeyi yapabilirsiniz."

O sekiz gün çoktan geçip gitmişti; öyle ki, bunu yapması gerekenlere, o sırada gelen gecede onları bütün kapılarda öldürmeleri çok gizli bir şekilde emredilmişti.

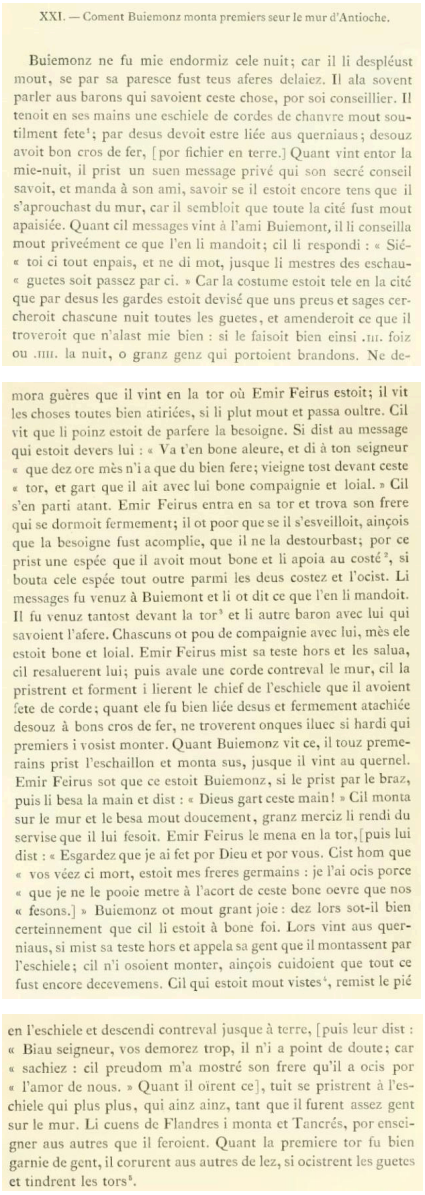
XX. — De ce meismes.

Quant ce vint à eure de none, l'en fist crier partout l'ost des pelerins que tuit cil qui chevaus avoient fussent armé et se tresist chascuns à sa bataille, là où il estoit devisé, por fere ce que li chevetaine leur comanderoient. La gent à pié ne savoient mie que ce devoit estre : non savoient mie cil à cheval, se li baron non qui il estoit descovert. Einsi s'en issirent de l'ost tuit en conroi : bien sembloit que il se vousissent eslongnier. Tant alerent que il fu anuitié. Quant il fu bien oscurci, l'en leur commanda à touz que il retornassent arrières, sanz fere neis point de noise, et que tuit armé se tenissent en leur heberges. Cil vaillanz hom dont je vos ai parlé qui avoit non Emir Feirus avoit un suen frere[1] avec lui, mès il n'estoit mie d'autel corage. Li preudons ne li avoit riens dit de ce que il pensoit, car il doutoit mout que cil ne s'i acordast mie. Il estoient ensemble en leur tor à l'eure de none que les batailles issirent de l'ost. Il regardoient par les archieres; Emir Feirus voult mout savoir le corage son frere, qui meinznez estoit, et li dist : « Biaus douz frere, je ai mout grant pitié « de ces haus homes que tu voiz là, car il sont de nostre créance, « mout loiaus genz et mout bon crestien; or, chevauchent si « seurement com se il ne devoient rien douter, et leur morz est « mout près; car ce ne puet estre que il puissent durer encontre « cele gent qui viennent, et contre ceus de céanz; et se il le « savoient, espoir, il prendroient autre conseil. » Ses freres li respondi : « Ci a mout fole pitié que tu as, et de grant musardie « te voi penser. Certes il me pleroit mout que li Tur eussent jà « touz decoupez ceus que tu vois aler là et touz les autres, car « dez lors que il entrerent en ceste terre, n'eusmes nos un bon jor « ne une bone nuit; ainçois nos a-l'en fet soufrir mainz maus, « por l'achoison de leur venue; por ce, je ne les puis amer, ainz « vouroie que il venissent à male fin et que ce fust par tenz. » Quant Emir Feirus oï ces paroles, il doutoit avant, savoir se il deust dire à son frere ce qu'il pensoit à fere; mès dez lors n'en douta-il puis. Mout le comença à haïr en son corage, et bien se pensa que par li porroit estre destorbez li granz preuz de la Crestienté; por ce fu mout en grant angoisse coment il s'en porroit delivrer[2].

XX. — Aynıları hakkında.

İkindi vakti geldiğinde, haçlıların bütün ordusunda, ata binen herkesin silahlanması ve komutanlarının kendilerine emredeceği şeyi yapmak üzere kararlaştırıldığı yerde her birinin kendi birliği içinde durması yüksek sesle duyuruldu. Yaya olanlar bunun ne olması gerektiğini bilmiyorlardı; atlılar da baronlar hariç, durumun ne olduğunu bilmiyorlardı. Böylece hepsi bir düzen içinde ordudan dışarı çıktılar; sanki uzaklaşmak istiyorlarmış gibi görünüyordu. Hava kararıncaya kadar ilerlediler. Iyice karanlık çöktüğünde, herkese hiç gürültü yapmadan geri dönmeleri ve tamamen silahlı bir şekilde çadırlarında kalmaları emredildi. Size sözünü ettiğim o mert adamın, yani Emir Firuz'un (Emir Feirus) yanında bir kardeşi vardı, ama o aynı cesarette değildi. Mert adam, düşündüğü şeyi ona hiç söylememişti, çünkü onun asla kabul etmeyeceğinden çok korkuyordu. Birlikler ordudan çıktığı ikindi vakti kendi kulelerinde birlikteydiler. Mazgallardan dışarı bakıyorlardı; Emir Firuz (Emir Feirus), şu anda orada bulunan kardeşinin cesaretini çok iyi öğrenmek istedi ve ona şöyle dedi: "Güzel tatlı kardeşim, orada gördüğün bu yüce adamlara karşı çok büyük bir acıma duyuyorum, çünkü onlar bizim inancımızdan, çok sadık insanlar ve çok iyi birer Hıristiyanlar; şimdi sanki hiçbir şeyden korkmamaları gerekiyormuş gibi güvenle ilerliyorlar, oysa ölümleri çok yakın; çünkü gelen o insanlara ve içeridekilerin güçlerine karşı dayanabilmeleri imkansız; ve eğer bunu bilselerdi, umarım başka bir çare bulurlardı." Kardeşi ona şöyle cevap verdi: "Bunca aptalca bir acıma duyuyor olman ve böyle büyük bir budalalık düşünmen çok saçma. Kuşkusuz, Türklerin çoktan orada yürüyen gördüklerinle birlikte diğer herkesi parça parça etmeleri beni çok memnun ederdi, çünkü bu topraklara girdikleri andan itibaren ne iyi bir günümüz ne de iyi bir gecemiz oldu; aksine gelişleri yüzünden bize nice kötülükler çektirdiler; bu yüzden onları sevemem, aksine kötü bir sonla yok olmalarını ve bunun acıyla olmasını isterdim." Emir Firuz (Emir Feirus) bu sözleri işittiğinde, kardeşine yapmayı

düşündüğü şeyi söyleyip söylememesi gerektiği konusunda daha önce şüphe ediyordu; ama o andan itibaren artık hiç şüphe etmedi. Yüreğinde onu çok fazla sevmeye başladı ve Hıristiyanlığın büyük başarısının onun tarafından engellenebileceğini çok iyi düşündü; bu yüzden bundan nasıl kurtulabileceği konusunda büyük bir endişe içine girdi.

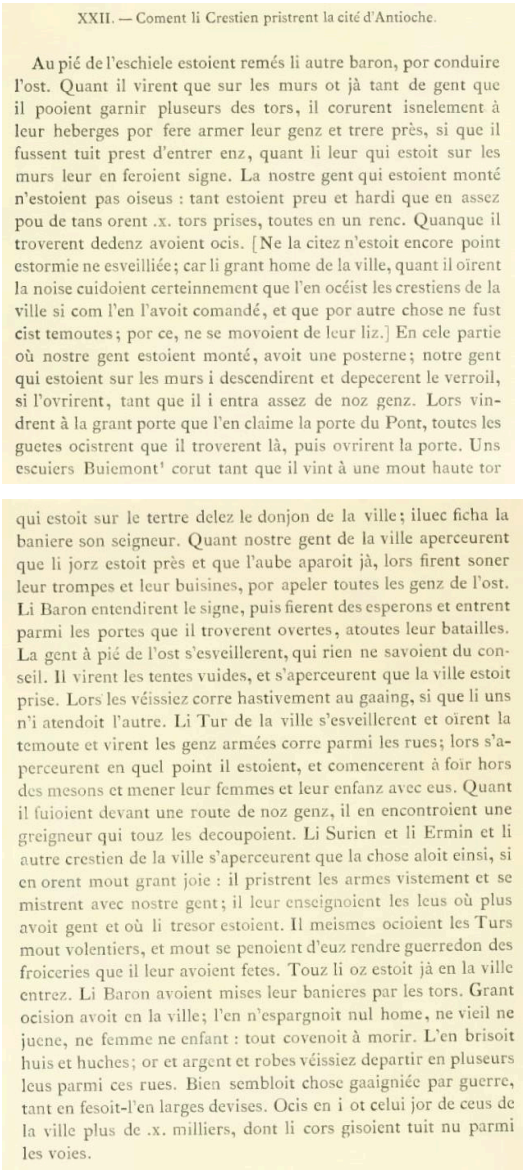

XXI. — Coment Buiemonz monta premiers seur le mur d'Antioche.

Buiemonz ne fu mie endormiz cele nuit; car il li despléust mout, se par sa paresce fust teus aferes delaiez. Il ala sovent parler aus barons qui savoient ceste chose, por soi conseillier. Il tenoit en ses mains une eschiele de cordes de chanvre mout soutilment fete[1]; par desus devoit estre liée aus querniaus; desouz avoit bon cros de fer, [por fichier en terre.] Quant vint entor la mie-nuit, il prist un suen message privé qui son secré conseil savoit, et manda à son ami, savoir se il estoit encore tens que il s'aprouchast du mur, car il sembloit que toute la cité fust mout apaisiée. Quant cil messages vint à l'ami Buiemont, il li conseilla mout priveément ce que l'en li mandoit; cil li respondi : « Siés-« toi ci tout enpais, et ne di mot, jusque li mestres des eschau-« guetes soit passez par ci. » Car la costume estoit tele en la cité que par desus les gardes estoit devisé que uns preus et sages cercheroit chascune nuit toutes les guetes, et amenderoit ce que il troveroit que n'alast mie bien : si le faisoit bien einsi .III. foiz ou .IIII. la nuit, o granz genz qui portoient brandons. Ne demora guères que il vint en la tor où Emir Feirus estoit; il vit les choses toutes bien atiriées, si li plut mout et passa oultre. Cil vit que li poinz estoit de parfere la besoigne. Si dist au message qui estoit devers lui : « Va t'en bone aleure, et di à ton seigneur « que dez ore mès n'i a que du bien fere; vieigne tost devant ceste « tor, et gart que il ait avec lui bone compaignie et loial. » Cil s'en parti atant. Emir Feirus entra en sa tor et trova son frere qui se dormoit fermement; il ot poor que se il s'esveilloit, ainçois que la besoigne fust acomplie, que il ne la destourbast; por ce prist une espée que il avoit mout bone et li apoia au costé[2], si bouta cele espée tout outre parmi les deus costez et l'ocist. Li messages fu venuz à Buiemont et li ot dit ce que l'en li mandoit. Il fu venuz tantost devant la tor[3] et li autre baron avec lui qui savoient l'afere. Chascuns ot pou de compaignie avec lui, mès ele estoit bone et loial. Emir Feirus mist sa teste hors et les salua, cil resaluerent lui; puis avale une corde contreval le mur, cil la pristrent et forment i lierent le chief de l'eschiele que il avoient fete de corde; quant ele fu bien liée desus et fermement atachiée desouz à bons cros de fer, ne troverent onques iluec si hardi qui premiers i vosist monter. Quant Buiemonz vit ce, il touz premerains prist l'eschaillon et monta sus, jusque il vint au quernel. Emir Feirus sot que ce estoit Buiemonz, si le prist par le braz, puis li besa la main et dist : « Dieus gart ceste main! » Cil monta sur le mur et le besa mout doucement, granz merciz li rendi du servise que il lui fesoit. Emir Feirus le mena en la tor,[puis lui dist : « Esgardez que je ai fet por Dieu et por vous. Cist hom que « vos véez ci mort, estoit mes freres germains : je l'ai ocis porce « que je ne le pooie metre à l'acort de ceste bone oevre que nos « fesons.] » Buiemonz ot mout grant joie : dez lors sot-il bien certeinnement que cil li estoit à bone foi. Lors vint aus querniaus, si mist sa teste hors et appela sa gent que il montassent par l'eschiele; cil n'i osoient monter, ainçois cuidoient que tout ce fust encore decevemens. Cil qui estoit mout vistes[4], remist le pié en l'eschiele et descendi contreval jusque à terre, [puis leur dist : « Biau seigneur, vos demorez trop, il n'i a point de doute; car « sachiez : cil preudom m'a mostré son frere qu'il a ocis por « l'amor de nous. » Quant il oirent ce], tuit se pristrent à l'eschiele qui plus plus, qui ainz ainz, tant que il furent assez gent sur le mur. Li cuens de Flandres i monta et Tancrés, por enseigner aus autres que il feroient. Quant la premiere tor fu bien garnie de gent, il corurent aus autres de lez, si ocistrent les guetes et tindrent les tors[5].

XXI. — Boemondo'nun (Buiemonz) Antakya suruna ilk çıkan kişi olması.
Boemondo (Buiemonz) o gece hiç uyumadı; çünkü işleri kendi tembelliği yüzünden geciktirilirse bundan çok hoşnutsuzluk duyardı. Kendisine danışmak için bu durumu bilen baronlarla konuşmaya sık sık gitti. Ellerinde çok ustalıkla yapılmış kenevir iplerinden bir merdiven tutuyordu; üst kısmı mazgallara bağlanmalıydı; aşağısında ise [yere çakmak için] iyi bir demir çengel vardı. Gece yarısı civarı olduğunda, gizli meclisini bilen özel habercilerinden birini aldı ve arkadaşına haber yolladı: Surlara yaklaşmak için hâlâ zaman olup olmadığını öğrenmek istiyordu, çünkü bütün şehir çok sakin görünüyordu. Haberci Boemondo'nun (Buiemonz) arkadaşına vardığında, kendisine haber verilen şeyi çok gizli bir şekilde ona tavsiye etti; o da ona şu karşılığı

verdi: "Hiç sesini çıkarma, ta ki nöbetçilerin başı buradan geçip gidinceye kadar." Çünkü şehirdeki gelenek şöyleydi: Muhafızların üzerinde, akıllı ve bilge bir kişinin her gece bütün nöbetçileri arayacağı, iyi gitmediğini bulduğu şeyi düzelteceği kararlaştırılmıştı; bunu gecede üç ya da dört kez meşaleler taşıyan kalabalık insanlarla çok iyi yaparlardı. Çok geçmeden Emir Firuz'un (Emir Feirus) bulunduğu kuleye geldi; her şeyin çok iyi hazırlandığını gördü, bundan çok memnun oldu ve öteye geçti. İşin bitirilme noktasında olduğunu gördü. Yanındaki haberciye şöyle dedi: "İyi bir yürüyüşle git ve efendine de ki: Bundan böyle sadece iyi şeyler yapmak kalıyor; hemen bu kulenin önüne gelsin ve yanında iyi ve sadık bir topluluk bulundurmaya dikkat et." Haberci hemen oradan ayrıldı. Emir Firuz (Emir Feirus) kulesine girdi ve derhal uykuya dalmış olan kardeşini buldu; iş tamamlanmadan uyanırsa bunu engellemesinden korkuyordu; bu yüzden çok iyi olan bir kılıç aldı ve onu böğrüne dayadı, ardından o kılıcı iki yanından içeri sokarak onu öldürdü. Haberci Boemondo'ya (Buiemonz) varmış ve kendisine iletilenleri ona anlatmıştı. Olayı bilen diğer baronlarla birlikte çok geçmeden kulenin önüne geldi. Herkesin yanında küçük bir topluluk vardı, ama bu topluluk iyi ve sadıktı. Emir Firuz (Emir Feirus) başını dışarı çıkardı ve onları selamladı, onlar da onu yeniden selamladılar; ardından surdan aşağıya bir ip sarkıttı, onlar da onu tuttular ve ipten yapmış oldukları merdivenin başını oraya sıkıca bağladılar; üst kısmı iyice bağlanıp aşağıdan iyi demir çengellerle sıkıca tutturulduğunda, orada ilk önce tırmanmaya cesaret edecek kadar gözü pek kimse bulamadılar. Boemondo (Buiemonz) bunu gördüğünde, herkesten önce merdiveni aldı ve burca varıncaya kadar yukarı tırmandı. Emir Firuz (Emir Feirus) bunun Boemondo (Buiemonz) olduğunu bildi, bu yüzden onu kolundan tuttu, ardından elini öptü ve şöyle dedi: "Tanrı bu eli korusun!" O sura tırmandı ve onu çok nazikçe öptü, kendisine yaptığı hizmetten ötürü ona çok teşekkür etti. Emir Firuz (Emir Feirus) onu kuleye götürdü, [ve ona şöyle dedi: "Tanrı ve sizin için ne yaptığımıza bir bakın. Ölü olarak gördüğünüz bu adam benim öz kardeşimdir: Onu öldürdüm, çünkü onu yaptığımız bu iyi işe ortak edemezdim."] Boemondo (Buiemonz) çok büyük bir sevinç duydu: O andan itibaren onun kendisine gerçekten sadık olduğunu kesin olarak bildi. Ardından mazgallara geldi, başını dışarı çıkardı ve insanlarına merdivenden yukarı tırmanmaları için seslendi; onlar tırmanmaya cesaret edemediler, aksine hâlâ bunun bir aldatmaca olduğunu düşünüyorlardı. Çok çevik olan biri, ayağını merdivene koydu ve yere kadar aşağı indi, [ve onlara şöyle dedi: "Güzel efendiler, çok fazla gecikiyorsunuz, hiç şüphe yok; çünkü bilin ki: Bu mert adam, bizim aşkımız için öldürdüğü kardeşini bana gösterdi." Bunu işittiklerinde], hepsi olabildiğince çabuk, olabildiğince erken merdivene sarıldılar, öyle ki surda hatırı sayılır bir insan kalabalığı oluştu. Flandre kontu (li cuens de Flandres - II. Robert) ve Tancred (Tancrés - Tancred), diğerlerine ne yapacaklarını göstermek için yukarı tırmandılar. Birinci kule insanlarla iyice dolduğunda, yandakilere doğru koştular, nöbetçileri öldürdüler ve kuleleri ele geçirdiler.

XXII. — Coment li Crestien pristrent la cité d'Antioche.

Au pié de l'eschiele estoient remés li autre baron, por conduire l'ost. Quant il virent que sur les murs ot jà tant de gent que il pooient garnir pluseurs des tors, il corurent isnelement à leur heberges por fere armer leur genz et trere près, si que il fussent tuit prest d'entrer enz, quant li leur qui estoit sur les murs leur en feroient signe. La nostre gent qui estoient monté n'estoient pas oiseus : tant estoient preu et hardi que en assez pou de tans orent .x. tors prises, toutes en un renc. Quanque il troverent dedenz avoient ocis. [Ne la citez n'estoit encore point estormie ne esveilliée; car li grant home de la ville, quant il oïrent la noise cuidoient certeinnement que l'en océist les crestiens de la ville si com l'en l'avoit comandé, et que por autre chose ne fust cist temoutes; por ce, ne se movoient de leur liz.] En cele partie où nostre gent estoient monté, avoit une posterne; notre gent qui estoient sur les murs i descendirent et depecerent le verroil, si l'ovrirent, tant que il i entra assez de noz genz. Lors vindrent à la grant porte que l'en claime la porte du Pont, toutes les guetes ocistrent que il troverent là, puis ovrirent la porte. Uns escuiers Buiemont[1] corut tant que il vint à une mout haute tor qui estoit sur le tertre delez le donjon de la ville; iluec ficha la baniere son seigneur. Quant nostre gent de la ville aperceurent que li jorz estoit près et que l'aube aparoit jà, lors firent soner leur trompes et leur buisines, por apeler toutes les genz de l'ost. Li Baron entendirent le signe, puis fierent des esperons et entrent parmi les portes que il troverent overtes, atoutes leur batailles. La gent à pié de l'ost s'esveillerent, qui rien ne savoient du conseil. Il virent les tentes vuides, et s'aperceurent que la ville estoit prise. Lors les véissiez corre hastivement au gaaing, si que li uns n'i atendoit l'autre. Li Tur de la ville s'esveillerent et oïrent la temoute et virent les genz armées corre parmi les rues; lors s'aperceurent en quel point il estoient, et comencerent à foir hors des mesons et mener leur femmes et leur enfanz avec eus. Quant il fuioient devant une route de noz genz, il en encontroient une greigneur qui touz les decoupoient. Li Surien et li Ermin et li autre crestien de la ville s'aperceurent que la chose aloit einsi, si en orent mout grant joie : il pristrent les armes vistement et se mistrent avec nostre gent; il leur enseignoient les leus où plus avoit gent et où li tresor estoient. Il meismes ocioient les Turs mout volentiers, et mout se penoient d'euz rendre guerredon des froiceries que il leur avoient fetes. Touz li oz estoit jà en la ville entrez. Li Baron avoient mises leur banieres par les tors. Grant ocision avoit en la ville; l'en n'espargnoit nul home, ne vieil ne juene, ne femme ne enfant : tout covenoit à morir. L'en brisoit huis et huches; or et argent et robes véissiez departir en pluseurs leus parmi ces rues. Bien sembloit chose gaaigniée par guerre, tant en fesoit-l'en larges devises. Ocis en i ot celui jor de ceus de la ville plus de .x. milliers, dont li cors gisoient tuit nu parmi les voies.

XXII. — Hıristiyanların Antakya şehrini nasıl ele geçirdikleri.

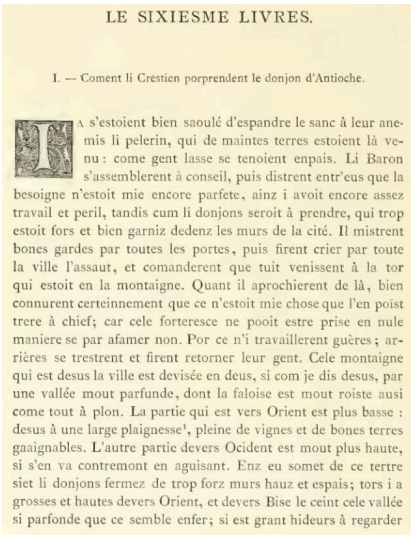
Merdivenin dibinde, orduyu yönlendirmek için diğer baronlar kalmıştı. Surlarda kulelerin birçoğunu donatabilecek kadar çok insan olduğunu gördüklerinde, surlardakiler kendilerine işaret verdiğinde içeri girmeye tamamen hazır olmak için insanlarını silahlandırmak ve hemen yakına çekmek üzere çadırlarına doğru koştular. Surlara tırmanmış olan bizim adamlarımız boş durmuyorlardı; o kadar mert ve cesurdular ki, çok kısa bir süre içinde bir sıra halinde on kule ele geçirdiler. İçeride buldukları herkesi öldürdüler. [Ne şehir henüz saldırıya uğramıştı ne de uyanmıştı; çünkü şehrin ileri gelenleri gürültüyü işittiklerinde, emredildiği gibi şehirdeki Hıristiyanların öldürüldüğünü ve bu gürültünün başka bir sebepten kopmadığını kesin olarak sanıyorlardı; bu yüzden yataklarından kıpırdamadılar.] Bizim adamlarımızın tırmandığı o kısımda bir postern (gizli kapı) vardı; surlardaki adamlarımız oraya indiler ve sürgüyü kırıp açtılar, öyle ki kendi insanlarımızdan birçoğu içeri girdi. Ardından Köprü Kapısı denilen büyük kapıya vardılar, orada buldukları bütün nöbetçileri öldürdüler, sonra da kapıyı açtılar. Boemondo'nun (Buiemont) bir yaveri (uns escuiers Buiemont), şehrin iç kalesinin yanındaki tepe üzerinde bulunan çok

yüksek bir kuleye varıncaya kadar koştucuo; orada efendisinin sancağını dikti. Şehirdeki bizim adamlarımız günün yakın olduğunu ve şafağın artık sökün ettiğini fark ettiklerinde, ordudaki bütün insanları çağırmak için borularını ve trompetlerini öttürdüler. Baronlar işareti işittiler, ardından mahmuz vurdular ve buldukları açık kapılardan bütün birlikleriyle içeri girdiler. Plan hakkında hiçbir şey bilmeyen ordunun yaya insanları uyandılar. Boş çadırları gördüler ve şehrin ele geçirildiğini fark ettiler. O zaman onların, biri diğerini beklemiyecek şekilde ganimete doğru aceleyle koştuklarını görürdünüz. Şehirdeki Türkler uyandılar ve gürültüyü işittiler ve silahlı insanların sokaklar arasında koşturduğunu gördüler; o zaman hangi noktada olduklarını fark ettiler ve evlerinden dışarı kaçmaya ve kadınları ile çocuklarını yanlarına alıp götürmeye başladılar. Bizim insanlarımızın bir birliğinin önüne kaçarlarken, hepsini parça parça eden daha büyük bir birlikle karşılaşıyorlardı. Şehirdeki Süryaniler (li Surien), Ermeniler (li Ermin) ve diğer Hıristiyanlar işin bu şekilde gittiğini fark ettiler, bundan ötürü çok büyük bir sevinç duydular: Çabucak silâhlandılar ve bizim adamlarımıza katıldılar; en çok insan nerede varsa ve hazineler neredeyse kendi insanlarını onlara gösteriyorlardı. Türkleri çok büyük bir istekle kendileri öldürüyorlar ve onlara yapmış oldukları haksızlıkların intikamını kendilerinden çıkarmak için çok çaba harcıyorlardı. Bütün ordu artık şehre girmişti. Baronlar sancaklarını kulelere dikmişlerdi. Şehirde büyük bir katliam yaşanıyordu; yaşlı ya da genç, kadın ya de çocuk hiç kimse esirgenmiyordu: Herkesin ölmesi gerekiyordu. Kapılar ve sandıklar kırılıyordu; bu sokaklar arasında altın, gümüş ve elbiselerin birçok kişiye dağıtıldığını görürdünüz. Savaşla kazanılmış bir şeye çok benziyordu, öyle ki bunlardan geniş paylar veriliyordu. O gün şehirde on bin kişiden fazla insan öldürüldü, bunların cesetleri yolların ortasında tamamen çıplak bir şekilde yatıyordu.

XXIII. — Antakya efendisinin nasıl öldürüldüğü.

Anxien (Anxients - Yağısıyan) şehrin bu şekilde ihanete uğradığını ve kaçabilen kendi insanlarının doğrudan bizim kılıçlarımızdan kaçıp yukarıdaki iç kalenin surlarına doğru gittiğini gördüğünde, oraya gitmekten çok korktu; çünkü eğer içeri girerse Hıristiyanların o kuleyi zapt edeceğini çok iyi düşünüyordu. Bu yüzden şehrin dışındaki bir gizli kapıdan (postern) dışarı çıktı: Orada aklı başından gitmiş gibi tamamen yalnız gidiyordu ve güvenli bir yere nereye kaçabileceğini hiç bilmiyordu. Şehrin uzaktaki alanları boyunca böyle öfkeyle kaçarken, bilmem hangi Ermenliler (Erminz) onu tanıdılar; bunun ne olabileceğine çok şaşırdılar, ardından fark edip şehrin ele geçirilmiş olduğunu düşündüler. Sonra ona doğru yaklaştılar, sanki her zaman yaptıkları gibi önünde eğilmek istiyorlarmış gibi davrandılar; ardından onu yakalayıp yere devirdiler; bizzat kendi kılıçlarıyla başını kestiler ve şehre götürüp bütün halkın önünde Baronlara sundular. Antakya'ya gelmiş olan ama şehirden olmayan bazı insanlar vardı: Kimi savaş için gelmişti, kimi paralı asker olmak için, üçüncüsü ise kahramanlık yapmak ve fetihler kazanmak için gelmişti. Bunlar şehrin durumunu pek bilmiyorlardı ve tamamen silahlı olarak atlarına binmişlerdi: İç kaleye doğru tepeye tırmanmaya başladılar. Şehri aramakta olan bizim adamlarımızdan bir birlik tesadüfen onlarla karşılaştı; onlara çok cesurca saldırdılar; onlar da kaçmak istediler ve aşağıya doğru mahmuz vurdular; o kadar yüksek bir uçurumdan düştüler

ki adamlar, silahlar ve atlar darmadağın oldu. Böylece dört yüz kişi öldü. Şehirden olan bazıları ise, sabah vakti adamlarımızın içeride olduğunu fark ettiklerinde, atlarına bindiler ve dağlara kaçmak için adamlarımızın çoktan açmış olduğu kapılardan dışarı çıktılar. Bizim adamlarımızdan onları takip edenler oldu ve birçoğunu geri getirip hapse attılar. Diğerleri ise kaçıp dağlara koştular. Kuşluk vakti civarında, şehir iyice arandığında, bizim adamlarımız bir araya geldiler ve bütün şehirde hiç yiyecek olmadığını fark ettiler: Bu hiç de mucize değildi, çünkü kuşatma neredeyse dokuz ay sürmüştü ve çok fazla insan vardı; ama altın, gümüş ve değerli taşlar, çeşitli biçimlerde kaplar, ipek elbiseler, zengin halılar, bunlardan o kadar çok vardı ki en yoksulları bile bunlarla tamamen yüklenmişti. Şehirde beş yüz at buldular, ama çok zayıf ve düşkündüler. Antakya, Enkarnasyon Yılı'na göre bin yüz seksen sekiz yılında, haziran ayının üçüncü gününde böyle ele geçirildi.

LE SIXIESME LIVRES.

I. — Coment li Crestien porprendent le donjon d'Antioche.

Li s'estoient bien saoulé d'espandre le sanc à leur anemis li pelerin, qui de maintes terres estoient là venu : come gent lasse se tenoient enpais. Li Baron s'assemblerent à conseil, puis distrent entr'eus que la besoigne n'estoit mie encore parfete, ainz i avoit encore assez travail et peril, tandis cum li donjons seroit à prendre, qui trop estoit fors et bien garniz dedenz les murs de la cité. Il mistrent bones gardes par toutes les portes, puis firent crier par toute la ville l'assaut, et comanderent que tuit venissent à la tor qui estoit en la montaigne. Quant il aprochierent de là, bien connurent certeinnement que ce n'estoit mie chose que l'en poist trere à chief; car cele forteresce ne pooit estre prise en nule maniere se par afamer non. Por ce n'i travaillerent guères; arrières se trestrent et firent retorner leur gent. Cele montaigne qui est desus la ville est devisée en deus, si com je dis desus, par une vallée mout parfunde, dont la faloise est mout roiste ausi come tout à plon. La partie qui est vers Orient est plus basse : desus à une large plaignesse[1], pleine de vignes et de bones terres gaaignables. L'autre partie devers Ocident est mout plus haute, si s'en va contremont en aguisant. Enz eu somet de ce tertre siet li donjons fermez de trop forz murs hauz et espais; tors i a grosses et hautes devers Orient, et devers Bise le ceint cele vallée si parfonde que ce semble enfer; si est grant hideurs à regarder

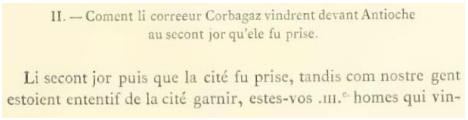
contreval : l'en ne porroit penser coment l'en li poist nuire de ces .II. parz. Devers Ocident li tertres i est plus bas. Entre celui tertre et le donjon est une vallée qui n'est pas mout grant ne mout roiste : par là descent une petite voie du donjon en la ville, qui est si estroite que par soi i va uns hom à grant poor. Li Baron s'acorderent que il fermeroient icel petit tertre, por ce que cil du donjon ne peussent descendre et fere mal à noz genz en la cité. Il firent desus fere un mur fort de chauz et de sablon où il mistrent preudeshomes assez bien armez en bretesches que il asistrent seur le mur; et mangoniaus i leverent, touz prez de giter si tost com li Tur descendissent aval. Li Baron avalerent en la ville, por prendre conseil des autres besoignes. Devisée chose estoit que il retorneroient là tuit, et demorroient entor ce mur novel jusque li donjons fust pris, fors le duc Godefroi qui, par conseil de touz, remest por garder la porte d'Orient et la forteresce que nostre gent avoient fete defors, cele que il baillierent à Buiemont. Il oirent noveles que cil granz princes Corbagaz, de qui je vos parlai desus, vendroit par tens; car il estoit jà en la terre d'Antioche entrez; acordé fu que il envoieroient un de leur preudeshomes à la mer, qui diroit à ceus qui de l'ost estoient là alé por fere leur besoignes, que s'en retornassent tost, et por fere aporter en la cité quanque il trouveroient de viandes. Cil meismes qui estoient en Antioche corurent par tout le pais entor por querre viandes, mès petit en troverent. Li vilain qui estoient gaaigneur en la terre furent mout lié de la cité qui estoit à nostre gent; car il estoient de nostre foi. Quanque il avoient repost leur aporterent; mès n'i avoit guères de chose, car li lons sieges avoit gasté le païs [dehors, et vuidiée la ville dedenz].

ALTINCI KİTAP.

I. — Hıristiyanların Antakya iç kalesini (donjon) nasıl kuşattıkları.

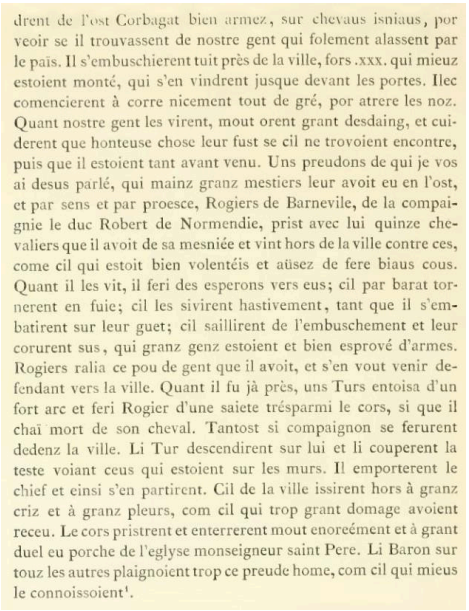
Peliginler (hacılar), ki birçok topraktan oraya gelmişlerdi, düşmanlarının kanını dökmeye iyice doymuşlardı: yorgun bir halk gibi sakin duruyorlardı. Baronlar meclis için toplandılar, ardından aralarında işin henüz tamamlanmadığını, aksine iç kaleler alınıncaya kadar hâlâ oldukça fazla emek ve tehlike olduğunu, çünkü kalelerin çok

dışarıda ve şehir surlarının içinde çok iyi donatılmış olduğunu söylediler. Bütün kapılara iyi nöbetçiler koydular, sonra bütün şehirde saldırıyı bağırttılar ve herkesin dağda bulunan kuleye gelmesini emrettiler. Oraya yaklaştıklarında, bunun üstesinden gelinebilecek bir şey olmadığını kesin olarak bildiler; çünkü o kale aç bırakılmadıkça hiçbir şekilde ele geçirilemezdi. Bu yüzden pek uğraşmadılar; geriye çekildiler ve insanlarını geri döndürdüler. Şehrin üstünde olan o dağ, yukarıda söylediğim gibi, uçurumu diklemesine çok sarp olan çok derin bir vadiyle ikiye ayrılmıştır. Doğu tarafında yer alan kısım daha alçaktır: Üstünde bağlarla ve işlenebilir iyi topraklarla dolu geniş bir düzlük vardır. Batı tarafındaki diğer kısım ise çok daha yüksektir, dikleşerek yukarı doğru gider. O tepeciğin tepesinde, çok güçlü, yüksek ve kalın surlarla çevrili iç kale yer alır; doğu tarafta büyük ve yüksek kuleler vardır, kuzey tarafta ise o kadar derin bir vadiyle çevrilidir ki cehennem gibi görünür; aşağıya bakmak çok korkunçtur: tarafların hiçbirinden ona nasıl zarar verilebileceği düşünülemez. Batı tarafında tepe daha alçaktır. O tepe ile iç kale arasında çok büyük ya da çok sarp olmayan bir vadi vardır: Oradan iç kaleden şehre doğru, bir adamın ancak büyük bir korkuyla tek başına gidebileceği kadar dar küçük bir yol iner. Baronlar, iç kaledekilerin inip şehirdeki insanlarımıza zarar verememesi için o küçük tepeciği kapatma konusunda anlaştılar. Kireç ve kumdan güçlü bir sur yapılmasına karar verdiler ve surun üzerine durabilmeleri için iyi silahlanmış mert adamları siperlere yerleştirdiler; ve Türkler aşağıya iner inmez atmaya tamamen hazır mangoneller kaldırdılar. Baronlar, diğer işler hakkında düşünmek için şehre indiler. İç kaleler alınıncaya kadar, dük Godefroi (le duc Godefroi - Bouillonlu Godfrey) hariç -ki herkesin tavsiyesiyle doğu kapısını ve bizim dışarıda kurduğumuz, Boemondo'ya (Buiemont) verdikleri kaleyi korumak için geride kalmıştı-, herkesin oraya geri döneceği ve bu yeni surun etrafında kalacağı kararlaştırılmıştı. Daha önce size sözünü ettiğim o büyük prens Corbagat'nın (Corbagat) zamanında geleceğine dair haberler aldılar; çünkü Antakya topraklarına çoktan girmişti; ordunun işlerini görmek için gitmiş olanlardan birini denize göndermeleri, hemen geri dönmelerini ve bulacakları ne kadar yiyecek varsa şehre taşıtmasını söylemesi kararlaştırıldı. Antakya'da bulunan aynı kişiler yiyecek aramak için etraftaki ülkeye koştular, ama çok az buldular. Toprakta çiftçilik yapan köylüler, bizim adamlarımıza kalan şehirden ötürü çok sevinçliydiler; çünkü onlar bizim inancımızdandılar. Sakladıkları ne varsa taşıdılar; ancak pek bir şey yoktu, çünkü uzun süren kuşatma dışarıdaki ülkeyi mahvetmiş ve içerideki şehri boşaltmıştı.

II. — Coment li correeur Corbagaz vindrent devant Antioche au secont jor qu'ele fu prise.

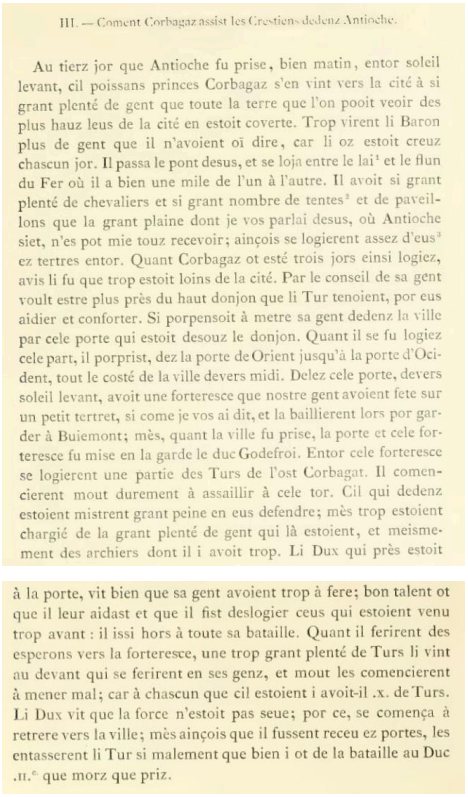
Li secont jor puis que la cité fu prise, tandis com nostre gent estoient ententif de la cité garnir, estes-vos .iii.^es homes qui vin-

drent de l'ost Corbagat bien armez, sur chevaus isniaus, por veoir se il trouvassent de nostre gent qui folement alassent par le pais. Il s'embuschierent tuit près de la ville, fors .xxx. qui mieuz estoient monté, qui s'en vindrent jusque devant les portes. Ilec comencierent à corre nicement tout de gré, por atrere les noz. Quant nostre gent les virent, mout orent grant desdaing, et cuiderent que honteuse chose leur fust se cil ne trovoient encontre, puis que il estoient tant avant venu. Uns preudons de qui je vos ai desus parlé, qui mainz granz mestiers leur avoit eu en l'ost, et par sens et par proesce, Rogiers de Barnevile, de la compaignie le duc Robert de Normendie, prist avec lui quinze chevaliers que il avoit de sa mesniée et vint hors de la ville contre ces, come cil qui estoit bien volentéis et aüsez de fere biaus cous. Quant il les vit, il feri des esperons vers eus; cil par barat tornerent en fuie; cil les sivirent hastivement, tant que il s'embatirent sur leur guet; cil saillirent de l'embuschement et leur corurent sus, qui granz genz estoient et bien esprové d'armes. Rogiers ralia ce pou de gent que il avoit, et s'en vout venir defendant vers la ville. Quant il fu jà près, uns Turs entoisa d'un fort arc et feri Rogier d'une saiete trésparmi le cors, si que il chaï mort de son cheval. Tantost si compaignon se ferurent dedenz la ville. Li Tur descendirent sur lui et li couperent la teste voiant ceus qui estoient sur les murs. Il emporterent le chief et einsi s'en partirent. Cil de la ville issirent hors à granz criz et à granz pleurs, com cil qui trop grant domage avoient receu. Le cors pristrent et enterrerent mout enoreément et à grant duel eu porche de l'eglyse monseigneur saint Pere. Li Baron sur touz les autres plaignoient trop ce preude home, com cil qui mieus le connoissoient[1].

II. — Corbagat'nın öncü birliklerinin, şehrin alınmasından sonraki ikinci gün Antakya'nın önüne nasıl geldikleri.

Şehrin alınmasından sonraki ikinci gün, bizim adamlarımız şehri donatmakla meşgulken, Corbagat'nın (Corbagat) ordusundan iyi silahlanmış, hızlı atlar üstünde, arazide başıboş dolaşan insanımız olup olmadığını görmek üzere gelen üç bin atlı adam ortaya çıkıverdi. Otuzu hariç, gerisi şehrin çok yakınında pusuya yattılar; o otuz kişi ise en iyi binenlerdi ve kapıların önüne kadar geldiler. Orada, bizimkileri dışarı çekmek için tamamen istekle güzelce koşmaya başladılar. Bizim adamlarımız onları gördüğünde büyük bir küçümseme duydular ve bu kadar ileri gelmişlerken eğer karşılarına çıkmazlarsa bunun kendileri için utanç verici bir şey olacağını sandılar. Size daha önce sözünü ettiğim, orduda onlara birçok büyük hizmette bulunmuş, akıl ve kahramanlık sahibi olan, Normandiya dükü Robert'in (le duc Robert de Normandie - Robert Curthose) grubundan Rogiers de Barnevile (Barnevilli Roger), hane halkından yanına on beş şövalye aldı ve güzel işler yapmaya pek istekli ve alışkın biri olarak bu kişilere karşı şehirden dışarı çıktı. Onları gördüğünde mahmuzlarını onlara doğru vurdu; onlar hileyle kaçış gibi göründüler; bizimkiler onları aceleyle takip ettiler, öyle ki pusunun üzerine çarptılar. Orada büyük bir insan kalabalığı ve silah konusunda çok deneyimli olan o kişiler pusudan fırlayıp onlara saldırdılar. Roger (Rogiers), yanında bulunan bu az sayıdaki insanı topladı ve şehre doğru savunarak gelmeye başladı. Zaten yaklaşmışken, güçlü bir yaya sahip olan bir Türk, Roger'ı (Rogiers) bedenini baştan başa delen bir okla vurdu, öyle ki atından ölü olarak düştü. Yoldaşları hemen şehrin içine kaçtılar. Türkler onun üzerine atıldılar ve surlardakilerin gözü önünde başını kestiler. Başını alıp öylece ayrıldılar. Şehirdeki halk, çok büyük bir zarar görmüş olanlar gibi büyük çığlıklar ve büyük ağlayışlarla dışarı çıktılar. Cansız bedeni alıp Saint-Pierre Kilisesi'nin (l'eglyse monseigneur saint Pere) avlusunda büyük bir yasla ve büyük bir onurla gömdüler. Diğer bütün Baronlar, onu en iyi tanıyanlar olarak, bu mert adama çok fazla üzüldüler.

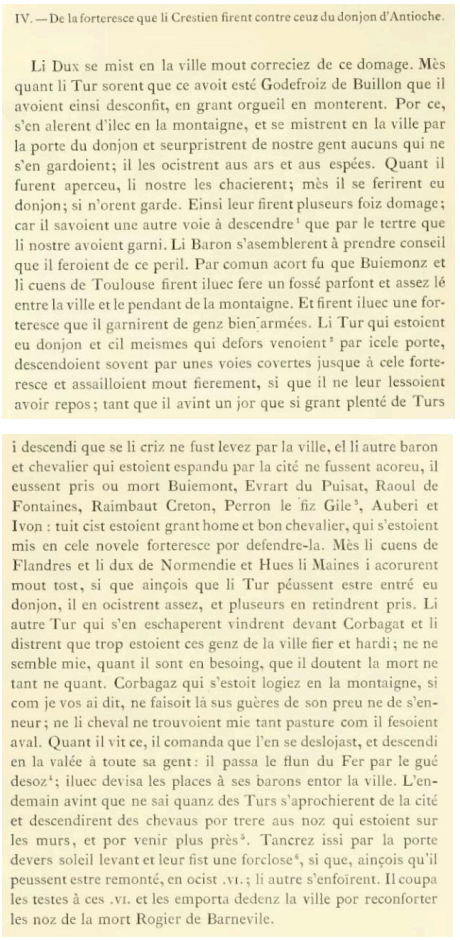
III. — Coment Corbagaz assist les Crestiens dedenz Antioche.

Au tierz jor que Antioche fu prise, bien matin, entor soleil levant, cil poissans princes Corbagaz s'en vint vers la cité à si grant plenté de gent que toute la terre que l'on pooit veoir des plus hauz leus de la cité en estoit coverte. Trop virent li Baron plus de gent que il n'avoient oï dire, car li oz estoit creuz chascun jor. Il passa le pont desus, et se loja entre le lai[1] et le flun du Fer où il a bien une mile de l'un à l'autre. Il avoit si grant plenté de chevaliers et si grant nombre de tentes[2] et de paveillons que la grant plaine dont je vos parlai desus, où Antioche siet, n'es pot mie touz recevoir; ainçois se logierent assez d'eus[3] ez tertres entor. Quant Corbagaz ot esté trois jors einsi logiez, avis li fu que trop estoit loins de la cité. Par le conseil de sa gent voult estre plus près du haut donjon que li Tur tenoient, por eus aidier et conforter. Si porpensoit à metre sa gent dedenz la ville par cele porte qui estoit desouz le donjon. Quant il se fu logiez cele part, il porprist, dez la porte de Orient jusqu'à la porte d'Occident, tout le costé de la ville devers midi. Delez cele porte, devers soleil levant, avoit une forteresce que nostre gent avoient fete sur un petit tertret, si come je vos ai dit, et la baillierent lors por garder à Buiemont; mès, quant la ville fu prise, la porte et cele forteresce fu mise en la garde le duc Godefroi. Entor cele forteresce se logierent une partie des Turs de l'ost Corbagat. Il comencierent mout durement à assaillir à cele tor. Cil qui dedenz estoient mistrent grant peine en eus defendre; mès trop estoient chargié de la grant plenté de gent qui là estoient, et meismement des archiers dont il i avoit trop. Li Dux qui près estoit

à la porte, vit bien que sa gent avoient trop à fere; bon talent ot que il leur aidast et que il fist deslogier ceus qui estoient venu trop avant : il issi hors à toute sa bataille. Quant il ferirent des esperons vers la forteresce, une trop grant plenté de Turs li vint au devant qui se ferirent en ses genz, et mout les comencierent à mener mal; car à chascun que cil estoient i avoit-il .x. de Turs. Li Dux vit que la force n'estoit pas seue; por ce, se comença à retrere vers la ville; mès ainçois que il fussent receu ez portes, les entasserent li Tur si malement que bien i ot de la bataille au Duc .II.c que morz que priz.

III. — Corbagat'nın (Corbagat) Antakya'daki Hıristiyanlara nasıl yardım ettiği.
Antakya'nın alınmasından sonraki üçüncü gün, sabah erkenden, güneş doğarken, o güçlü prens Corbagat (Corbagat) şehre o kadar büyük bir insan kalabalığıyla geldi ki, şehrin en yüksek yerlerinden görülebilen bütün topraklar insanla kaplanmıştı. Baronlar, işittiklerinden çok daha fazla insan gördüler, çünkü ordu her geçen gün büyüyordu. Köprünün üzerinden geçti ve göl ile Asi Nehri (le flun du Fer) arasına yerleşti, ki ikisi arasında yaklaşık bir mil mesafe vardır. O kadar çok şövalyesi ve o kadar çok çadır ile çadır otağı vardı ki, Antakya'nın üzerinde yer aldığı size daha önce sözünü ettiğim büyük düzlük hepsini alamadı; bunun yerine birçoğu etraftaki tepelere yerleşti. Corbagat (Corbagat) böylece üç gün boyunca yerleşmiş kaldıktan sonra, şehirden çok uzakta olduğunu düşündü. Halkının tavsiyesiyle, Türklerin elinde tuttuğu yüksek iç kaleye daha yakın olmak, onlara yardım etmek ve destek vermek istedi. İç kalenin hemen altında bulunan kapıdan insanlarını şehre sokmayı tasarlıyordu. O tarafa yerleştiğinde, Doğu Kapısı'ndan Batı Kapısı'na kadar şehrin güneye bakan bütün tarafını kuşattı. O kapının yakınında, güneşin doğduğu tarafta, size söylediğim gibi küçük bir tepe üzerine adamlarımızın yaptığı ve o sırada Boemondo'ya (Buiemont) koruması için verdikleri bir kale vardı; ancak şehir alındığında o kapı ve bu kale dük Godefroi'nin (le duc Godefroi - Bouillonlu Godfrey) korumasına verilmişti. O kalenin etrafına Corbagat'nın (Corbagat) ordusundan bazı Türkler yerleştiler. O kuleye çok sert bir şekilde saldırmaya başladılar. İçeridekiler kendilerini savunmak için büyük çaba harcadılar; ancak orada bulunan çok büyük insan kalabalığı ve özellikle de çok fazla olan okçular yüzünden çok fazla yüklenmişlerdi. Kapının yakınında bulunan Dük (li Dux - Bouillonlu Godfrey), adamlarının yapacak çok işi olduğunu açıkça gördü; onlara yardım etmeyi ve çok ileri gitmiş olanları geri çektirmeyi çok istedi: Bütün birliğiyle dışarı çıktı. Kaleye doğru

mahmuz vurduklarında, çok büyük bir Türk kalabalığı önlerine çıktı ve insanlarına saldırarak onları hırpalamaya başladı; çünkü orada bulunan her bir kişiye karşılık on Türk düşüyordu. Dük (li Dux - Bouillonlu Godfrey), gücün kendisine ait olmadığını gördü; bu yüzden şehre doğru geri çekilmeye başladı; ancak kapılardan içeri alınmadan önce Türkler Dük'ün birliğindekileri o kadar kötü sıkıştırdılar ki, ikiyüz kadarı ölmüş ya da esir düşmüştü.

IV. — De la forteresce que li Crestien firent contre ceuz du donjon d'Antioche.

Li Dux se mist en la ville mout correciez de ce domage. Mès quant li Tur sorent que ce avoit esté Godefroiz de Buillon que il avoient einsi desconfit, en grant orgueil en monterent. Por ce, s'en alerent d'ilec en la montaigne, et se mistrent en la ville par la porte du donjon et seurpristrent de nostre gent aucuns qui ne s'en gardoient; il les ocistrent aus ars et aus espées. Quant il furent aperceu, li nostre les chacierent; mès il se ferirent eu donjon; si n'orent garde. Einsi leur firent pluseurs foiz domage; car il savoient une autre voie à descendre[1] que par le tertre que li nostre avoient garni. Li Baron s'asemblerent à prendre conseil que il feroient de ce peril. Par comun acort fu que Buiemonz et li cuens de Toulouse firent iluec fere un fossé parfont et assez lé entre la ville et le pendant de la montaigne. Et firent iluec une forteresce que il garnirent de genz bien armées. Li Tur qui estoient eu donjon et cil meismes qui defors venoient[2] par icele porte, descendoient sovent par unes voies covertes jusque à cele forteresce et assailloient mout fierement, si que il ne leur lessoient avoir repos; tant que il avint un jor que si grant plenté de Turs

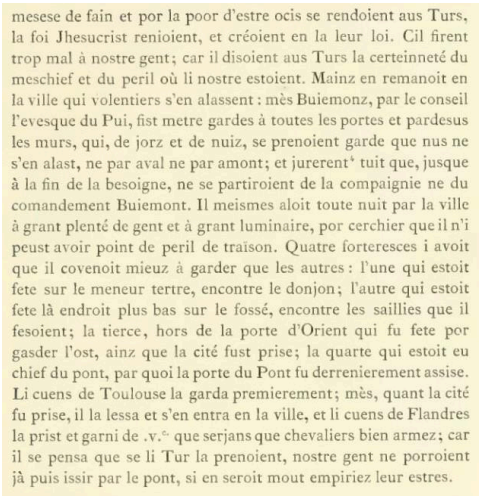
i descendi que se li criz ne fust levez par la ville, el li autre baron et chevalier qui estoient espandu par la cité ne fussent acoreu, il eussent pris ou mort Buiemont, Evrart du Puisat, Raoul de Fontaines, Raimbaut Creton, Perron le fiz Gile[3], Auberi et Ivon : tuit cist estoient grant home et bon chevalier, qui s'estoient mis en cele novele forteresce por defendre-la. Mès li cuens de Flandres et li dux de Normendie et Hues li Maines i acorurent mout tost, si que ainçois que li Tur péussent estre entré eu donjon, il en ocistrent assez, et pluseurs en retindrent pris. Li autre Tur qui s'en eschaperent vindrent devant Corbagat et li distrent que trop estoient ces genz de la ville fier et hardi; ne ne semble mie, quant il sont en besoing, que il doutent la mort ne tant ne quant. Corbagaz qui s'estoit logiez en la montaigne, si com je vos ai dit, ne faisoit là sus guères de son preu ne de s'enneur; ne li cheval ne trouvoient mie tant pasture com il fesoient aval. Quant il vit ce, il comanda que l'en se deslojast, et descendi en la valée à toute sa gent: il passa le flun du Fer par le gué desoz[4]; iluec devisa les places à ses barons entor la ville. L'endemain avint que ne sai quanz des Turs s'aprochierent de la cité et descendirent des chevaus por trere aus noz qui estoient sur les murs, et por venir plus près[5]. Tancrez issi par la porte devers soleil levant et leur fist une forclose[6], si que, ainçois qu'il peussent estre remonté, en ocist .vi.; li autre s'enfoïrent. Il coupa les testes à ces .vi. et les emporta dedenz la ville por reconforter les noz de la mort Rogier de Barnevile.

IV. — Hıristiyanların, Antakya'nın iç kalesine karşı yaptıkları kale hakkında.
Dük (li Dux - Bouillonlu Godfrey), bu zarardan ötürü kendini şehirde çok öfkeli hissetti. Fakat Türkler, böyle bozguna uğrattıkları kişinin Bouillonlu Godefroi (Godefroy de Buillon) olduğunu öğrendiklerinde, büyük bir kibre kapıldılar. Bu yüzden oradan dağa gittiler ve iç kalenin kapısından şehre girerek hiç beklemediği sırada insanımızdan bazılarını kıstırdılar; onları yaylar ve kılıçlarla öldürdüler. Fark edildiklerinde bizimkiler onları kovaladı; ancak onlar iç kalede saklandılar ve korundular. Böylece onlara birkaç kez zarar verdiler; çünkü bizimkilerin donattığı tepeciğin dışında inmek için başka bir yol biliyorlardı. Baronlar bu tehlikeye karşı ne yapacakları konusunda meclis kurmak için toplandılar. Ortak bir anlaşmayla, Boemondo (Buiemonz) ile Toulouse kontunun (li cuens de Toulouse - IV. Raymond) orada, şehir ile dağın yamacı arasına derin ve oldukça geniş bir hendek yaptırmaları kararlaştırıldı. Ve orada iyi silahlanmış insanlarla donatacakları bir kale yaptılar. İç kalede bulunan Türkler ve o kapıdan dışarıdan gelen aynı kişiler, gizli yollardan sık sık bu kaleye kadar iner ve çok şiddetli saldırırlardı, öyle ki onlara hiç huzur

vermezlerdi; öyle ki bir gün o kadar çok Türk indi ki, eğer şehirde çığlık yükseltilmeseydi ve şehre dağılmış olan diğer baron ile şövalye yetişmeseydi, Boemondo'yu (Buiemonz), Puisatlı Evrard'ı (Evrart du Puisat), Fontainesli Raoul'ü (Raoul de Fontaines), Raimbaut Creton'u (Raimbaut Creton), Giles'ın oğlu Perron'u (Perron le fiz Gile), Auberiy'yi (Auberi) ve Ivon'u (Ivon) ya esir alır ya da öldürürlerdi: Bunların hepsi, burayı savunmak için yeni kaleye yerleşmiş olan büyük adamlar ve iyi şövalyelerdi. Fakat Flandre kontu (li cuens de Flandres - II. Robert), Normandiya dükü (le dux de Normandie - Robert Curthose) ve Maine'li Hugh (Hues li Maines) çok çabuk koştular, öyle ki Türkler iç kale içine giremeden birçoğunu öldürdüler ve birçoğunu esir olarak tuttular. Oradan kaçan diğer Türkler Corbagat'nın (Corbagat) önüne geldiler ve şehrin insanlarının çok gururlu ve cesur olduğunu söylediler; ne zaman sıkışsalar, hiç mi hiç ölümden korkmuyor gibi görünüyorlardı. Dağda konaklamış olan Corbagat (Corbagat), size söylediğim gibi, orada pek bir yarar ve onur sağlayamıyordu; atları da aşağıda buldukları kadar çok ot bulamıyordu. Bunu gördüğünde, kampın kaldırılmasını emretti ve bütün insanıyla birlikte vadiye indi: Aşağıdaki geçitten Asi Nehri'ni (le flun du Fer) geçti; orada şehir etrafındaki yerleri baronlarına paylaştırdı. Ertesi gün, bilmem kaç Türk şehre yaklaştı ve surlardaki adamlarımıza ok atmak ile daha da yaklaşmak için atlarından indiler. Tancred (Tancrez), güneşin doğduğu taraftaki kapıdan dışarı çıktı ve onların önünü kesti, öyle ki onlar daha yukarı çıkamadan altısını öldürdü; diğerleri kaçtı. O altı kişinin başını kesti ve Barnevilli Roger'ın (Rogier de Barnevile) ölümünden ötürü bizimkileri teselli etmek için şehre götürdü.

V. — Des Crestienz qui s'enfuioient d'Antioche por la poor de Corbagat.

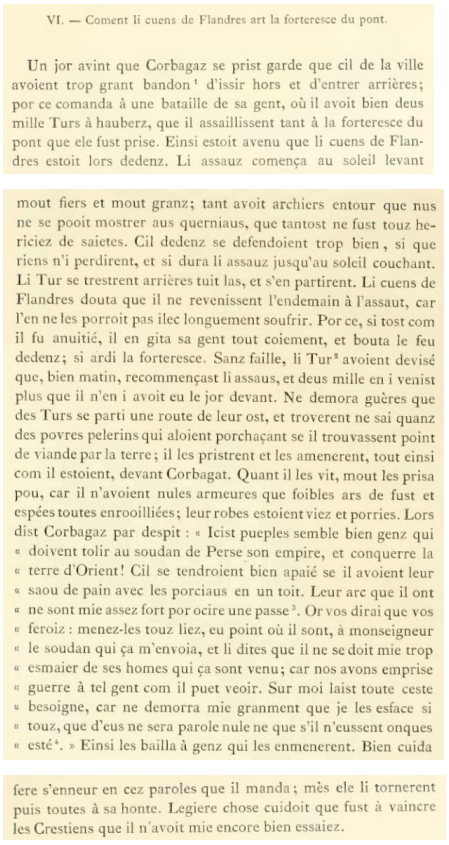
Endementres, li pueples des Crestiens qui la ville de Antioche avoit assise n'avoit guères, et si com vos avez oï, la tenoit ore, estoit assis dedens. Einsi vont les muances des choses en cest siecle. Mout avoient léanz grant mesese et granz travaus de garder et de defendre la cité. Trop leur estoit perilleuse chose ce que li donjons, si forz et si garniz com il estoit, leur envéioit sovent de granz saillies[1] et de jors et de nuiz; car cil de l'ost venoient dedenz par la porte desus, toutes les foiz que leur plesoit. Mout s'en comencierent nostre gent à esmaier, si que pluseurs en i ot qui ne regardoient mie à leur seremens que il avoient fet de maintenir la compaignie, ne à leur enneurs; ainçois s'en descendoient de nuiz contreval le mur par cordes et en corbeillons, et s'enfuioient à la mer. Mainz en troverent li Tur que il ocistrent, et menerent en prison. Cil qui pooient eschaper et venir au port, disoient aus marchéanz et aus autres pelerins qui venu estoient, que il se desaencrassent et s'enfoïssent tost; car cil granz princes Corbagaz que tant de genz sivoient, avoit prise Antioche à force, et tous les barons mis à l'espée et ceus que il troverent dedenz : il en estoient eschapé par trop grant perilz et par fieres aventures; et, por ce, disoient aus mariniers que il se partissent sanz demeure, car se li Tur venoient cerchant le pais jusque à la mer, et il les trovoient, il estoient mort. Einsi s'enfoirent tuit du port, et cil meismes qui ces noveles aportoient s'en alerent avec eus. [Et por que vos ne cuidiez que ce ne fussent se menue gent non, car la verité de l'estoire n'espargne nului, je vos en nommerai aucuns.] Einsi s'en parti Guillaumes de Grantemesnil, [haus hom nez de Normendie] qui grant terre tenoit en Puille, et avoit la sereur Buiemont à femme; Auberis ses freres; Guillaumes Charpentiers, Guiz Trossiaus, Lamberz li Povres, et pluseurs autres avec eus[3]. De teus en i avoit qui fesoient pis, car por la

mesese de fain et por la poor d'estre ocis se rendoient aus Turs, la foi Jhesucrist renioient, et créoient en la leur loi. Cil firent trop mal à nostre gent; car il disoient aus Turs la certeinneté du meschief et du peril où li nostre estoient. Mainz en remanoit en la ville qui volentiers s'en alassent : mès Buiemonz, par le conseil l'evesque du Pui, fist metre gardes à toutes les portes et pardesus les murs, qui, de jorz et de nuiz, se prenoient garde que nus ne s'en alast, ne par aval ne par amont; et jurerent' tuit que, jusque à la fin de la besoigne, ne se partiroient de la compaignie ne du comandement Buiemont. Il meismes aloit toute nuit par la ville à grant plenté de gent et à grant luminaire, por cerchier que il n'i peust avoir point de peril de traison. Quatre forteresces i avoit que il covenoit mieuz à garder que les autres : l'une qui estoit fete sur le meneur tertre, encontre le donjon; l'autre qui estoit fete là endroit plus bas sur le fossé, encontre les saillies que il fesoient; la tierce, hors de la porte d'Orient qui fu fete por gasder l'ost, ainz que la cité fust prise; la quarte qui estoit eu chief du pont, par quoi la porte du Pont fu derrenierement assise. Li cuens de Toulouse la garda premierement; mès, quant la cité fu prise, il la lessa et s'en entra en la ville, et li cuens de Flandres la prist et garni de .v.c que serjans que chevaliers bien armez; car il se pensa que se li Tur la prenoient, nostre gent ne porroient jà puis issir par le pont, si en seroit mout empiriez leur estres.

V. — Corbagat'nın korkusundan Antakya'dan kaçan Hıristiyanlar hakkında.

Bu sırada, Antakya şehrini kuşatmış olan ve duyduğunuz gibi artık içeride oturmakta olan Hıristiyan halkı: işte yüzyıldaki şeylerin değişimleri böyle olur. Orada, şehri korumak ve savunmak konusunda çok büyük bir sefalet ve büyük sıkıntılar çekiyorlardı. İç kalenin o kadar güçlü ve donanımlı olmasından ötürü sık sık büyük baskınlar ve akınlar düzenlemesi, hem gündüz hem de gece onlar için pek tehlikeli bir şeydi; çünkü ordudakiler istedikleri her an üst kapıdan içeri geliyorlardı. Bizim insanımız o kadar çok korkmaya başladı ki, aralarında birliğin sürdürülmesi için verdikleri yeminleri veya onurlarını umursamayan birtakım kimseler çıktı; aksine geceleri surlardan iplerle ve sepetlerle aşağı iniyor ve denize doğru kaçıyorlardı. Türkler bunlardan birçoğunu bulup öldürdü ve hapse attı. Kaçıp limana ulaşabilenler ise, gelmiş olan tüccarlara ve diğer hacılara şunları söylüyorlardı: Toparlanıp acele koştular ve hemen kaçtılar; çünkü çok fazla insanı olan o büyük prens Corbagat (Corbagat) Antakya'yı zapt etmiş, bütün baronları ve içeride buldukları herkesi kılıçtan geçirmişti; kendileri çok büyük tehlikeler ve korkunç maceralar atlatarak kurtulmuşlardı; ve bu yüzden denizcilere hiç durmaksızın ayrılmalarını söylüyorlardı, çünkü eğer Türkler ülkeyi arayarak denize kadar gelirler ve onları bulurlarsa, ölmüş olacaklardı. Limandaki herkes böylece kaçtı ve bu haberleri getirenlerin kendileri de onlarla birlikte gitti. Ve bunun sadece sıradan bir halk olmadığını, tarihin gerçeğinin hiçbir kimseden esirgemediğini anlamanız için size bazılarını adlarıyla söyleyeceğim: Böylece Apulya'da büyük toprak sahibi olan ve Boemondo'nun (Buiemont) kız kardeşini eş olarak almış olan Normandiyalı soylu adam (haus hom nez de Normandie) Guillaufmes de Grantemesnil (Grantemesnilli Guillaume); kardeşi Auberis (Aubri); Guillaume Charpentiers (Marangoz Guillaume); Guiz Trossiaus (Trossiaulu Guy); Lamberz li Povres (Yoksul Lambert) ve daha birçokları onlarla birlikte ayrıldı. Bunların arasından daha da kötüsünü yapanlar vardı, çünkü açlığın sefaletinden ve öldürülme korkusundan Türklerin tarafına teslim oluyorlar, İsa Mesih'in inancını inkar ediyorlar ve onların yasasına inanıyorlardı. Bunlar bizim insanımıza çok büyük kötülükler yapıyorlardı; çünkü bizimkilerin düştüğü sıkıntının ve tehlikenin kesin detaylarını Türklere anlatıyorlardı. Birçoğu gönüllü olarak gitmek isteyecekleri halde şehirde kalıyordu: Ancak Boemondo (Buiemont), Le Puy piskoposunun (l'evesque du Pui - Adhémar de Le Puy) tavsiyesiyle, hiç kimsenin

aşağı ya da yukarı yönde kaçıp gitmemesini sağlamak için gece gündüz bütün kapılara ve surların üzerine muhafızlar koydurttu; ve işin sonuna kadar birlikten veya Boemondo'nun (Buiemont) emrinden ayrılmayacaklarına hepsi yemin ettiler. İhanet tehlikesi olma ihtimalini aramak için kendisi bile büyük bir insan kalabalığı ve büyük meşalelerle bütün gece şehirde dolaşıyordu. Diğerlerinden çok daha iyi korunması gereken dört kale vardı: Biri iç kaleye karşı daha küçük tepe üzerine yapılmış olan; diğeri yaptıkları baskınlara karşı hendek üzerinde daha alçak yere kurulmuş olan; üçüncüsü, şehir alınmadan önce ordunun korunması için Doğu Kapısı dışına yapılan; dördüncüsü ise Köprü Kapısı'nın en son kurulduğu köprünün başında yer alan kale idi. Toulouse kontu (li cuens de Toulouse - IV. Raymond) burayı ilk önce korudu; ancak şehir alındığında burayı bırakıp şehrin içine girdi ve Flandre kontu (li cuens de Flandres - II. Robert) burayı alıp iyi silahlanmış beş yüz asker ve şövalye ile donattı; çünkü eğer Türkler burayı ele geçirirse, bizim insanlarımızın bir daha köprüden dışarı çıkamayacağını ve durumlarının çok daha kötüleşeceğini düşünmüştü.

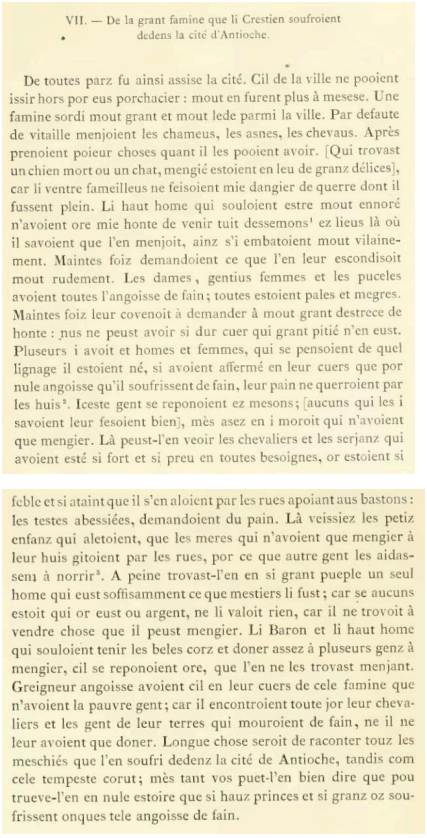
VI. — Coment li cuens de Flandres art la forteresce du pont.

Un jor avint que Corbagaz se prist garde que cil de la ville avoient trop grant bandon[1] d'issir hors et d'entrer arrières; por ce comanda à une bataille de sa gent, où il avoit bien deus mille Turs à hauberz, que il assaillissent tant à la forteresce du pont que ele fust prise. Einsi estoit avenu que li cuens de Flandres estoit lors dedenz. Li assauz comença au soleil levant mout fiers et mout granz; tant avoit archiers entour que nus ne se pooit mostrer aus querniaus, que tantost ne fust touz hericiez de saietes. Cil dedenz se defendoient trop bien, si que riens n'i perdirent, et si dura li assauz jusqu'au soleil couchant. Li Tur se trestrent arrières tuit las, et s'en partirent. Li cuens de Flandres douta que il ne revenissent l'endemain à l'assaut, car l'en ne les porroit pas ilec longuement soufrir. Por ce, si tost com il fu anuitié, il en gita sa gent tout coiement, et bouta le feu dedenz; si ardi la forteresce. Sanz faille, li Tur[2] avoient devisé que, bien matin, recommençast li assaus, et deus mille en i venist plus que il n'en i avoit eu le jor devant. Ne demora guères que des Turs se parti une route de leur ost, et troverent ne sai quanz des povres pelerins qui aloient porchaçant se il trouvassent point de viande par la terre; il les pristrent et les amenerent, tout einsi com il estoient, devant Corbagat. Quant il les vit, mout les prisa pou, car il n'avoient nules armeures que foibles ars de fust et espées toutes enrooilliées; leur robes estoient viez et porries. Lors dist Corbagaz par despit : « Icist pueples semble bien genz qui « doivent tolir au soudan de Perse son empire, et conquerre la « terre d'Orient! Cil se tendroient bien apaié se il avoient leur « saou de pain avec les porciaus en un toit. Leur arc que il ont « ne sont mie assez fort por ocire une passe[3]. Or vos dirai que vos « feroiz : menez-les touz liez, eu point où il sont, à monseigneur « le soudan qui ça m'envoia, et li dites que il ne se doit mie trop « esmaier de ses homes qui ça sont venu; car nos avons emprise « guerre à tel gent com il puet veoir. Sur moi laist toute ceste « besoigne, car ne demorra mie granment que je les esface si « touz, que d'eus ne sera parole nule ne que s'il n'eussent onques « esté[4]. » Einsi les bailla à genz qui les enmenerent. Bien cuida fere s'enneur en cez paroles que il manda; mès ele li tornerent puis toutes à sa honte. Legiere chose cuidoit que fust à vaincre les Crestiens que il n'avoit mie encore bien essaiez.

VI. — Flandre kontunun (li cuens de Flandres) köprü kalesini nasıl yaktığı.

Bir gün, Corbagat (Corbagat) şehirdekinden çıkıp geri giren çok fazla insan olduğunu fark etti; bu yüzden halkından, zırhlı iki bin Türk'ün bulunduğu bir birliğe, köprü kalesine saldırıp onu ele geçirmelerini emretti. O sırada Flandre kontu (li cuens de Flandres) içeride bulunuyordu. Saldırı güneş doğarken çok şiddetli ve büyük bir şekilde başladı; etrafta o kadar çok okçu vardı ki hiç kimse kulelerde görünemiyordu, hemen oklarla delik deşik oluyordu. İçeridekiler kendilerini çok iyi savundular, öyle ki hiçbir şey kaybetmediler ve saldırı gün batımına kadar sürdü. Türkler tamamen yorulmuş olarak geri çekildiler ve ayrıldılar. Flandre kontu (li cuens de Flandres),

ertesi gün saldırıya geri döneceklerinden korktu, çünkü orada uzun süre dayanmak mümkün değildi. Bu yüzden, hava kararır kararmaz insanlarını tamamen sessizce dışarı çıkardı ve içeri ateş verdi; böylece kale yandı. Hiç şüphe yok ki Türkler, gün ağarırken saldırının yeniden başlamasını ve bir önceki günden iki bin kişi daha fazla gelmesini tasarlamışlardı. Çok geçmeden Türklerin ordusundan bir birlik ayrıldı ve arazide yiyecek arayıp bulamayacaklarını kontrol etmeye çalışan bilmem kaç yoksul hacıyı yakaladılar; onları oldukları gibi Corbagat'nın (Corbagat) önüne getirdiler. Onları gördüğünde onlara pek değer vermedi, çünkü zırhları yoktu, sadece zayıf ahşap yayları ve paslı kılıçları vardı; elbiseleri eski ve çürüktü. Corbagat (Corbagat) küçümseyerek şöyle dedi: "Bu halk, İran sultanının imparatorluğunu elinden alacak ve Doğu topraklarını fethedecek kişilere benziyor! Bunlar, domuzlarla birlikte bir dam altında ekmeklerinin doyumuna ulaşsalar gayet memnun olurlardı. Sahip oldukları yaylar bir serçeyi bile öldürecek kadar güçlü değil. Şimdi ne yapacağınızı söyleyeceğim: Hepsini sağ salim, oldukları gibi, buraya beni gönderen efendimiz sudana götürün ve ona söyleyin ki, buraya gelen adamları için pek fazla kaygılanmasın; çünkü görebileceği gibi bir halkla savaşımız var. Bütün bu işi bana bırakın, çünkü çok geçmeden hepsini öyle bir yok edeceğim ki, onlardan sanki hiç var olmamışlar gibi tek bir söz bile kalmayacak." Onları alıp götürecek insanlara böyle teslim etti. Gönderdiği bu sözlerde kendisinin utanç duyacağını sanıyordu, ama onlar daha sonra hep kendi utancına dönecektir. Hıristiyanları yenmeyi kolay bir şey sanıyordu, çünkü onları henüz iyice sınamamıştı.

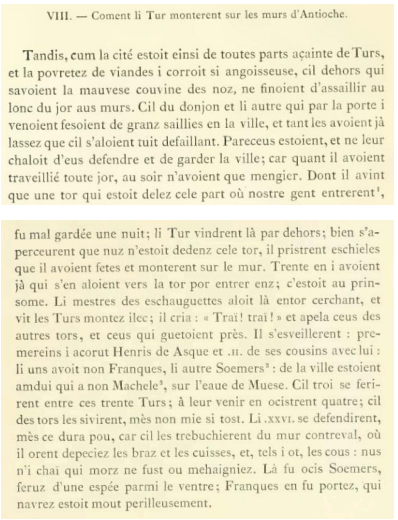
VII. — De la grant famine que li Crestien soufroient dedens la cité d'Antioche.

De toutes parz fu ainsi assise la cité. Cil de la ville ne pooient issir hors por eus porchacier : mout en furent plus à mesese. Une famine sordi mout grant et mout lede parmi la ville. Par defaute de vitaille menjoient les chameus, les asnes, les chevaus. Après prenoient poieur choses quant il les pooient avoir. [Qui trovast un chien mort ou un chat, mengié estoient en leu de granz délices], car li ventre fameilleus ne feisoient mie dangier de querre dont il fussent plein. Li haut home qui souloient estre mout ennoré n'avoient ore mie honte de venir tuit dessemons[1] ez lieus là où il savoient que l'en menjoit, ainz s'i embatoient mout vilainement. Maintes foiz demandoient ce que l'en leur escondisoit mout rudement. Les dames, gentius femmes et les puceles avoient toutes l'angoisse de fain; toutes estoient pales et megres. Maintes foiz leur covenoit à demander à mout grant destrece de honte : nus ne peust avoir si dur cuer qui grant pitié n'en eust. Pluseurs i avoit et homes et femmes, qui se pensoient de quel lignage il estoient né, si avoient affermé en leur cuers que por nule angoisse qu'il soufrissent de fain, leur pain ne querroient par les huis[2]. Iceste gent se reponoient ez mesons; [aucuns qui les i savoient leur fesoient bien], mès asez en i moroit qui n'avoient que mengier. Là peust-l'en veoir les chevaliers et les serjanz qui avoient esté si fort et si preu en toutes besoignes, or estoient si feble et si ataint que il s'en aloient par les rues apoiant aus bastons : les testes abessiées, demandoient du pain. Là veissiez les petiz enfanz qui aletoient, que les meres qui n'avoient que mengier à leur huis gitoient par les rues, por ce que autre gent les aidassent à norrir[3]. A peine trovast-l'en en si grant pueple un seul home qui eust soffisamment ce que mestiers li fust; car se aucuns estoit qui or eust ou argent, ne li valoit rien, car il ne trovoit à vendre chose que il peust mengier. Li Baron et li haut home qui souloient tenir les beles corz et doner assez à pluseurs genz à mengier, cil se reponoient ore, que l'en ne les trovast menjant. Greigneur angoisse avoient cil en leur cuers de cele famine que n'avoient la pauvre gent; car il encontroient toute jor leur chevaliers et les gent de leur terres qui mouroient de fain, ne il ne leur avoient que doner. Longue chose seroit de raconter touz les meschiés que l'en soufri dedenz la cité de Antioche, tandis com cele tempeste corut; mès tant vos puet-l'en bien dire que pou trueve-l'en en nule estoire que si hauz princes et si granz oz soufrissent onques tele angoisse de fain.

VII. — Antakya şehrinde Hıristiyanların çektikleri büyük kıtlık hakkında.

Şehir her yönden böyle kuşatılmıştı. Şehirdekiler yiyecek tedarik etmek için dışarı çıkamıyorlardı; birçoğu bu yüzden daha büyük sıkıntılar çekti. Şehirde çok büyük ve

çok çirkin bir kıtlık ortaya çıktı. Yiyecek kıtlığından dolayı develeri, eşekleri, atları yiyorlardı. Sonra bulabildikleri zaman kötü şeyleri yemeğe başlıyorlardı. [Ölü bir köpek veya kedi bulabilen, sanki büyük bir ziyafetmiş gibi onları yiyordu], çünkü aç mide, neyle dolu olduğuna dair savaşta hiç seçici davranmıyordu. Eskiden pek itibarlı olan soylular, yiyecek bir şeyler bulduklarını bildikleri yerlere çıplak ayakla gitmekten artık hiç utanmıyorlar, aksine kendilerini pek utanç verici bir şekilde oraya atıyorlardı. Birçok kez kendilerine çok sert bir şekilde reddedilen şeyleri dileniyorlardı. Hanımefendiler, soylu kadınlar ve genç kızlar tamamen açlık acısı çekiyorlardı; hepsi solgun ve zayıftı. Birçok kez çok büyük bir utançla istemek zorunda kalıyorlardı: Hiç kimse o kadar sert kalpli olamazdı ki bundan büyük bir acı duymasın. Hangi soydan doğduklarını düşünen birçok erkek ve kadın vardı ki, yüreklerinde, çektikleri ne tür açlık acısı olursa olsun, evlerden ekmek dilenmeyeceklerine dair yemin etmişlerdi. Bu insanlar evlerine kapanıyorlardı; [aralarında durumu bilenler onlara iyilik yapıyorlardı], ama yiyecek hiçbir şeyi olmayan pek çok kişi de ölüp gidiyordu. Orada, bütün işlerde eskiden çok güçlü ve çok mert olmuş olan şövalyelerin ve serjantların, artık o kadar zayıf ve bitkin bir halde sokaklarda bastonlara dayanarak yürüdüklerini görebilirdiniz: Başları öne eğik bir şekilde ekmek dileniyorlardı. Evlerinde yiyecekten başka bir şeyi olmayan annelerin, diğer insanların beslenmelerine yardım etmesi için küçük çocuklarını sokaklarda bıraktıklarını görürdünüz. O kadar büyük bir halk arasında, ihtiyaç duyduğu şeye yeterince sahip olan tek bir adamı bile neredeyse bulamazdınız; çünkü eğer altın veya gümüşü olan biri varsa bile bu ona hiçbir fayda sağlamıyordu, çünkü yiyebileceği satılık hiçbir şey bulamıyordu. Güzel saraylar tutmaya ve birçok insana bolca yemek vermeye alışkın olan baronlar ve soylular, artık kimsenin onları yemek yerken bulamayacağı şekilde saklanıyorlardı. Yoksul halkın çektiğinden çok daha büyük bir acıyı yüreklerinde bu kıtlıktan ötürü çekiyorlardı; çünkü bütün gün açlıktan ölen şövalyeleri ve kendi topraklarının insanlarını görüyorlar, ama onlara verecek hiçbir şeyleri bulamıyorlardı. Antakya şehrinde bu fırtına koparken çekilen bütün sıkıntıları anlatmak uzun bir hikaye olurdu; ancak size şunu kesin olarak söyleyebiliriz ki, hiçbir tarihte bu kadar yüce prenslerin ve bu kadar büyük bir ordunun böylesine büyük bir açlık acısı çektiği pek bulunmaz.

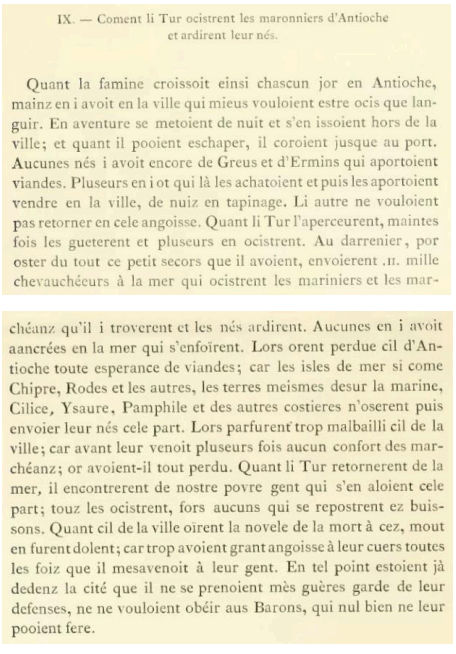

VIII. — Coment li Tur monterent sur les murs d'Antioche.

Tandis, cum la cité estoit einsi de toutes parts açainte de Turs, et la povretez de viandes i corroit si angoisseuse, cil dehors qui savoient la mauvese couvine des noz, ne finoient d'assaillir au lonc du jor aus murs. Cil du donjon et li autre qui par la porte i venoient fesoient de granz saillies en la ville, et tant les avoient jà lassez que cil s'aloient tuit defaillant. Pareceus estoient, et ne leur chaloit d'eus defendre et de garder la ville; car quant il avoient traveillié toute jor, au soir n'avoient que mengier. Dont il avint que une tor qui estoit delez cele part où nostre gent entrerent[1], fu mal gardée une nuit; li Tur vindrent là par dehors; bien s'aperceurent que nuz n'estoit dedenz cele tor, il pristrent eschieles que il avoient fetes et monterent sur le mur. Trente en i avoient jà qui s'en aloient vers la tor por entrer enz; c'estoit au prinsome. Li mestres des eschauguettes aloit là entor cerchant, et vit les Turs montez ilec; il cria : « Trai! trai! » et apela ceus des autres tors, et ceus qui guetoient près. Il s'esveillerent : premereins i acorut Henris de Asque et .II. de ses cousins avec lui : li uns avoit non Franques, li autre Soemers[2] : de la ville estoient amdui qui a non Machele[3], sur l'eaue de Muese. Cil troi se ferirent entre ces trente Turs; à leur venir en ocistrent quatre; cil des tors les sivirent, mès non mie si tost. Li .XXVI. se defendirent, mès ce dura pou, car cil les trebuchierent du mur contreval, où il orent depeciez les braz et les cuisses, et, tels i ot, les cous : nus n'i chai qui morz ne fust ou mehaigniez. Là fu ocis Soemers, feruz d'une espée parmi le ventre; Franques en fu portez, qui navrez estoit mout perilleusement.

VIII. — Türklerin Antakya surlarına nasıl tıkandıkları.

Şehir dışarıdan Türkler tarafından bu şekilde kuşatılmış durumdayken ve yiyecek kıtlığı giderek bunaltıcı bir hal alırken, dışarıdakiler bizimkilerin kötü durumunu bilerek gün boyunca surlara saldırıp duruyorlardı. İç kaledekiler ve kapıdan gelen diğerleri şehir içine büyük baskınlar düzenliyorlardı, öyle ki içeridekiler artık yorgunluktan tükenme noktasına gelmişti. Sürekli çalışmaktan bitap düşmüşlerdi ve şehri savunmaya pek önem veremez duruma gelmişlerdi; çünkü bütün gün çalıştıktan sonra akşamları ellerinde yiyecek hiçbir şey kalmıyordu. Bu durumdayken, adamlarımızın daha önce içeri girdiğ yere yakın olan kulelerden biri bir gece iyi korunmadı; dışarıdaki Türkler bunu fark ettiler ve o kulede kimsenin olmadığını görerek hazırladıkları merdivenlerle sura tırmandılar. İçeri girmek üzere kuleye doğru ilerleyen otuz kişi kadardılar; olay akşamın ilk saatlerinde gerçekleşiyordu. Nöbetçilerin başı o civarda devriye geziyordu ve Türklerin tırmandığını gördü; bunun üzerine "İhanet! İhanet!" diye bağırarak diğer kulelerdeki ve yakındaki nöbetçileri yardıma çağırdı. Onlar uyanıp hemen harekete geçtiler: Meuse Nehri (Muese) kenarındaki Machele'den olan Asque'li Henri (Henris de Asque) ile aralarında Franques ve Soemers adında iki kuzeninin de bulunduğu üç kişi en önde koşarak bu otuz Türk'ün arasına daldılar; gelişlerinde dördünü öldürdüler. Kuledekiler de onları takip etti, ancak hemen yetişemediler. Geri kalan yirmi altı kişi direndi, ancak bu çok uzun sürmedi, çünkü bizimkiler onları surlardan aşağı aşağı yuvarladılar; düşerken kiminin kolları ve bacakları kırıldı, kimisi ezildi: Hiçbiri ya ölmeden ya da sakatlanmadan aşağı düşmedi. Karnından kılıçla yaralanan Soemers orada öldü; çok tehlikeli bir şekilde yaralanan Franques ise oradan taşındı.

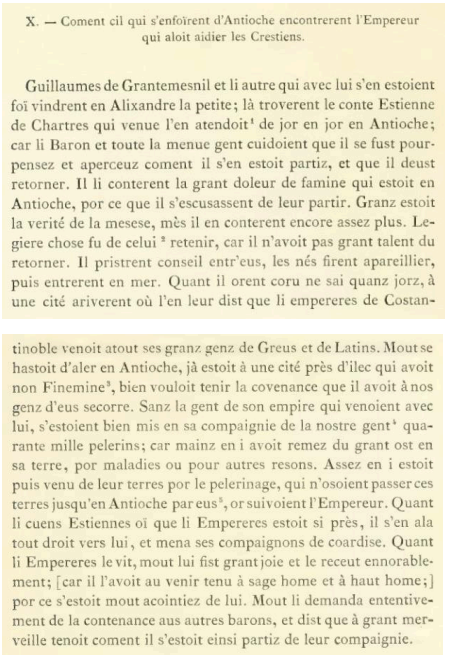
IX. — Coment li Tur ocistrent les maronniers d'Antioche et ardirent leur nés.

Quant la famine croissoit einsi chascun jor en Antioche, mainz en i avoit en la ville qui mieus vouloient estre ocis que languir. En aventure se metoient de nuit et s'en issoient hors de la ville; et quant il pooient eschaper, il coroient jusque au port. Aucunes nés i avoit encore de Greus et d'Ermins qui aportoient viandes. Pluseurs en i ot qui là les achatoient et puis les aportoient vendre en la ville, de nuiz en tapinage. Li autre ne vouloient pas retorner en cele angoisse. Quant li Tur l'aperceurent, maintes fois les gueterent et pluseurs en ocistrent. Au darrenier, por oster du tout ce petit secors que il avoient, envoierent .II. mille chevauchéeurs à la mer qui ocistrent les mariniers et les marchéanz qu'il i troverent et les nés ardirent. Aucunes en i avoit aancrées en la mer qui s'enfoïrent. Lors orent perdue cil d'Antioche toute esperance de viandes; car les isles de mer si come Chipre, Rodes et les autres, les terres meismes desur la marine, Cilice, Ysaure, Pamphile et des autres costieres n'oserent puis envoier leur nés cele part. Lors parfurent trop malbailli cil de la ville; car avant leur venoit pluseurs fois aucun confort des marchéanz; or avoient-il tout perdu. Quant li Tur retornerent de la mer, il encontrerent de nostre povre gent qui s'en aloient cele part; touz les ocistrent, fors aucuns qui se repostrent ez buissons. Quant cil de la ville oirent la novele de la mort à cez, mout en furent dolent; car trop avoient grant angoisse à leur cuers toutes les foiz que il mesavenoit à leur gent. En tel point estoient jà dedenz la cité que il ne se prenoient mès guères garde de leur defenses, ne ne vouloient obéir aus Barons, qui nul bien ne leur pooient fere.

IX. — Türklerin Antakya'nın denizcilerini nasıl öldürdükleri ve gemilerini nasıl yaktıkları.

Antakya'da kıtlık her geçen gün artarken, şehirdekilerin birçoğu sürünmektense öldürülmeyi tercih ediyordu. Gece vakti riske girip şehirden dışarı çıkıyorlar ve eğer kaçmayı başarabilirlerse limana kadar koşuyorlardı. Orada yiyecek taşıyan

Yunanlıların (Greus) ve Ermenilerin (Ermins) bazı gemileri bulunuyordu. Birçoğu buralardan yiyecek satın alıyor ve geceleyin gizlice şehre geri getirip satıyordu. Diğerleri ise bu sıkıntıya geri dönmek istemiyordu. Türkler bunu fark ettiklerinde defalarca onları gözetlediler ve birçoğunu öldürdüler. Sonunda, sahip oldukları bu son küçük yardımı da tamamen ortadan kaldırmak için denize iki bin atlı akıncı gönderdiler; onlar da orada buldukları denizcileri ve tüccarları öldürüp gemileri yaktılar. Denizde demirlemiş olan bazı gemiler ise kaçmayı başardı. Böylece Antakya'dakiler her türlü yiyecek umudunu kaybettiler; çünkü Kıbrıs, Rodos ve diğer deniz adaları ile deniz kenarındaki topraklar, Kilikya (Cilice), Isauria (Ysaure), Pamfilya (Pamphile) ve diğer sahiller artık o tarafa gemi göndermeye cesaret edemiyordu. Bu yüzden şehirdekiler çok kötü bir duruma düştüler; çünkü önceleri tüccarlardan sık sık bir mazi yardım alıyorlardı, şimdi ise her şeylerini kaybetmişlerdi. Türkler denizden döndüklerinde, o tarafa gitmekte olan yoksul halkımızla karşılaştılar; çalılıklarda saklananlar hariç hepsini öldürdüler. Şehirdekiler bu insanların öldürüldüğü haberini işittiklerinde çok üzüldüler; çünkü kendi insanlarının başına ne zaman kötü bir olay gelse kalplerinde çok büyük bir acı duyuyorlardı. Artık şehir içindeki durum öyle bir noktaya gelmişti ki, neredeyse hiç savunma yapmıyorlar ve kendilerine hiçbir iyilik yapamayan Baronlara artık itaat etmek istemiyorlardı.

X. — Coment cil qui s'enfoïrent d'Antioche encontrerent l'Empereur qui aloit aidier les Crestiens.

Guillaumes de Grantemesnil et li autre qui avec lui s'en estoient foï vindrent en Alixandre la petite; là troverent le conte Estienne de Chartres qui venue l'en atendoit[1] de jor en jor en Antioche; car li Baron et toute la menue gent cuidoient que il se fust pourpensez et aperceuz coment il s'en estoit partiz, et que il deust retorner. Il li conterent la grant doleur de famine qui estoit en Antioche, por ce que il s'escusassent de leur partir. Granz estoit la verité de la mesese, mès il en conterent encore assez plus. Legiere chose fu de celui[2] retenir, car il n'avoit pas grant talent du retorner. Il pristrent conseil entr'eus, les nés firent apareillier, puis entrerent en mer. Quant il orent coru ne sai quanz jorz, à une cité ariverent où l'en leur dist que li empereres de Costantinoble venoit atout ses granz genz de Greus et de Latins. Mout se hastoit d'aler en Antioche, jà estoit à une cité près d'ilec qui avoit non Finemine[3], bien vouloit tenir la covenance que il avoit à nos genz d'eus secorre. Sanz la gent de son empire qui venoient avec lui, s'estoient bien mis en sa compaignie de la nostre gent[4] quarante mille pelerins; car mainz en i avoit remez du grant ost en sa terre, por maladies ou pour autres resons. Assez en i estoit puis venu de leur terres por le pelerinage, qui n'osoient passer ces terres jusqu'en Antioche par eus[5], or suivoient l'Empereur. Quant li cuens Estiennes oï que li Empereres estoit si près, il s'en ala tout droit vers lui, et mena ses compaignons de coardise. Quant li Empereres le vit, mout lui fist grant joie et le receut ennorablement; [car il l'avoit au venir tenu à sage home et à haut home;] por ce s'estoit mout acointiez de lui. Mout li demanda ententivement de la contenance aus autres barons, et dist que à grant merveille tenoit coment il s'estoit einsi partiz de leur compaignie.

X. — Antakya'dan kaçanların, Hıristiyanlara yardım etmeye giden İmparator ile nasıl karşılaştıkları.

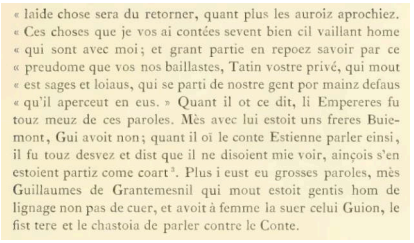
Grantemesnilli Guillaume (Guillaufmes de Grantemesnil) ve onunla birlikte kaçanlar küçük Alixandre'a vardılar; orada, baronların ve bütün halkın Antakya'da günden güne gelişimini beklediği Chartres kontu Estienne'i (li conte Estienne de Chartres - Blois Kontu Stephen) buldular; çünkü baronlar ve sıradan halk, onun oradan nasıl ayrıldığını iyice düşünüp fark ettiğini ve geri dönmesi gerektiğini sanıyorlardı. Antakya'dan ayrılışlarını haklı çıkarmak için ona Antakya'daki büyük kıtlık acısını anlattılar. Kıtlığın gerçeği büyüktü ama onlar bundan çok daha fazlasını da anlattılar. Geri dönme konusunda pek büyük bir isteği olmadığı için onu ikna etmek kolay oldu.

Aralarında meclis kurdular, gemileri hazırlattılar ve denize açıldılar. Bilmem kaç gün boyunca denizde ilerledikten sonra, kendilerine Kostantinopolis İmparatoru'nun (li empereres de Costantinoble - I. Aleksios Komnenos) pek çok Yunan ve Latin halkıyla birlikte gelmekte olduğunun söylendiği bir şehre vardılar. Antakya'ya gitmek için çok acele ediyordu, çünkü halkımıza yardım etme konusunda verdiği sözü tutmayı çok istiyordu; imparatorluğunun kendisiyle birlikte gelen halkı dışında, aralarında hastalıklar veya başka nedenlerden ötürü ordunun büyük kısmının kendi topraklarında kalmış olduğu kırk bin hacı da bizim halkımızın arasına katılmıştı. Daha sonra hac için kendi topraklarından gelip tek başlarına bu topraklardan Antakya'ya kadar geçmeye cesaret edemeyen birçok kişi de şimdi İmparator'u takip ediyordu. Kont Estienne (li cuens Estiennes), İmparator'un bu kadar yakın olduğunu duyduğunda, doğruca ona doğru gitti ve korkak yoldaşlarını da beraberinde götürdü. İmparator onu gördüğünde çok büyük bir sevinç duydu ve onu onurla karşıladı; [çünkü geldiğinde onu bilge ve yüce bir adam olarak görmüştü;] bu yüzden onunla çok fazla yakınlık kurmuştu. Diğer baronların durumunu ondan büyük bir dikkatle soruşturdu ve onların birliklerinden bu şekilde ayrılmış olmasını çok büyük bir şaşkınlıkla karşıladığını söyledi.

XI. — Coment cil parlerent à l'Empereur par grant mauvestié.

Cil li respondi en ceste maniere : « Sire, nostre home, li baron « de noz terres, qui passerent en cest an par vostre empire et que « vos receustes si cortoisement et à grant enneur, quant il orent « prise Nique que il vos rendirent, passerent jusqu'en Antioche; « la cité assistrent et furent entor bien neuf mois : si la pristrent, « fors tant que dedenz les murs, sur un tertre, siet uns donjons « que li Tur tiennent, si forz que il n'est pas prenables. Assez « cuidierent bien avoir espleitié, quant il orent la cité conquise; « mès lors chaïrent en greigneur peril, car au tierz jor après ce « que il furent entré dedenz, vint Corbagaz, uns poissanz princes « de Perse, qui tant de gent amena que touz li païs en estoit co- « vers. Cil les avirona si de toutes parz que il n'en porent issir. « Mout leur livra grant peine par fere assaillir par dehors et mo-

« voir granz saillies du donjon par dedenz.[1] La nostre gent sou- « frent grant angoisse de fain et d'autres meseses par dedens, si « que à peines ont-il mès pooir d'eus defendre. D'autre part un « confort grant avoient aucune foiz de vostre terre, car des isles « de mer et des autres porz venoient aucunes foiz viandes que l'en « portoit en Antioche; mès ore novelement sont venu li Tur et « ont ocis les mariniers et les marchéanz que il troverent au port, « si que nus n'i ose mès arriver; par quoi cil de la cité ont tout « perdu le secors de vitaille. Sur toutes les riens les grieve la ba- « taille que il ont et de jorz et de nuiz aus Turs du donjon qui « sont enclos avec eus en la ville, et par leur porte desus pueent « entrer et issir quant il leur plera. Nos véismes que lor chose ne « pooit prendre bon chief en ceste maniere : por ce les amonestas- « mes maintes foiz, je et cil qui ci sont avec moi mout preudome et « mout sage, que il, contre la volenté Dame-Dieu ne béassent « mie à conquerre ce païs, ainçois s'en partissent au meneur pe- « ril que il porroient, et le peuple qui les suivoit conduisissent en « tel lieu où il ne fussent mie livré à mort. Maintes foiz leur deis- « mes mout debonnerement ceste parole; ne nos en vourent oïr, « ainçois maintiennent encore leur enrederies, car mout en a en- « tr'eus où il a petit de raison. Nos veismes que einsi estoient « livré à mort; se nos demorions là, riens n'i poions fere du preu « Dame-Dieu ne du nostre; por ce, nos en partismes et les coman- « dasmes à Dieu qui les conseillast, car bien leur est mestiers. « Vous, Sire, cui je sui home, lo-je en bone foi que vous aiez « conseil à voz sages homes ains que vous ailliez avant. Voirs est « que vous estes li plus hauz hom du monde, mès n'avez mie or- « endroit tant de gent ici comme Corbagaz a entor Antioche : « à chascun que vos estes sont-il bien set. Por ce est li miens « los[2], se li autre s'i acordent, que vos, ainçois que toute vostre « gent soient mis en si grant aventure, vos en tornois de ci; car « se vos plus les aprochiez, espoir il ont jà faite leur besoigne « en la cité, si les troveroiz près; ou, se il n'i viennent, plus

« laide chose sera du retorner, quant plus les auroiz aprochiez.
« Ces choses que je vos ai contées sevent bien cil vaillant home
« qui sont avec moi ; et grant partie en repoez savoir par ce
« preudome que vos nos baillastes, Tatin vostre privé, qui mout
« est sages et loiaus, qui se parti de nostre gent por mainz defaus
« qu'il aperceut en eus. » Quant il ot ce dit, li Empereres fu
touz meuz de ces paroles. Mès avec lui estoit uns freres Buie-
mont, Gui avoit non ; quant il oï le conte Estienne parler einsi,
il fu touz desvez et dist que il ne disoient mie voir, ainçois s'en
estoient partiz come coart [3]. Plus i eust eu grosses paroles, mès
Guillaumes de Grantemesnil qui mout estoit gentis hom de
lignage non pas de cuer, et avoit à femme la suer celui Guion, le
fist tere et le chastoia de parler contre le Conte.

XI. — Onların İmparator ile büyük bir kurnazlıkla nasıl konuştukları.

O (Estienne de Chartres - Chartres Kontu Stephen) [İmparator'a] şu şekilde cevap verdi: "Efendimiz, topraklarımızdan bu yıl sizin imparatorluğunuz içinden geçerek çok büyük bir nezaketle ve büyük bir onurla kabul ettiğiniz, İznik'i (Nique - İznik) ele geçirdikten sonra size teslim eden toprağımızın baronları, Antakya'ya kadar ilerlediler; şehri kuşattılar ve tam dokuz ay boyunca kuşatma altında tuttular: Sonunda şehri aldılar; ancak surların içinde, bir tepe üzerinde, Türklerin elinde bulunan ve alınamayacak kadar güçlü bir iç kale yer almaktadır. Şehri fethettiklerinde başarılı olduklarını sandılar; ama hemen ardından daha büyük bir tehlikeye düştüler, çünkü içeri girmelerinden üç gün sonra, bütün ülkeyi kaplayacak kadar çok insan getiren güçlü bir Pers prensi Corbagat (Corbagat - Kerboğa) geldi. Onları öyle bir kuşattı ki hiçbir şekilde dışarı çıkamadılar."

"[İçeriden ve dışarıdan yaptıkları saldırılarla onlara çok büyük sıkıntılar yaşattı. Bizim adamlarımız içeride büyük açlık ve diğer sefaletler çektiler, öyle ki artık neredeyse kendilerini savunacak güçleri kalmadı. Öte yandan, topraklarınızdan ara sıra büyük bir yardım alıyorlardı, çünkü deniz adalarından ve diğer limanlardan Antakya'ya yiyecek getirilen gemiler geliyordu; ancak şimdi Türkler yeni geldi ve limanda buldukları denizcileri ve tüccarları öldürdü, öyle ki artık kimse oraya yanaşmaya cesaret edemiyor; bu yüzden şehirdekiler her türlü yiyecek yardımını tamamen kaybettiler. Her şeyden ziyade onları yaralayan şey, surların içinde kendileriyle birlikte olan ve iç kalenin kapısından istedikleri zaman girip çıkabilen Türklerin gece gündüz yarattığı baskılardır. İşlerin bu şekilde iyi bir sonuca varamayacağını gördük; bu yüzden ben ve benimle birlikte olan pek mert ve bilge kişiler, onlara sık sık tavsiyede bulunduk: Rab-Tanrı'nın iradesine karşı gelerek bu toprakları fethetmeye çalışmasınlar, aksine ellerinden gelen en az tehlikeyle buradan ayrılsınlar ve onları izleyen halkı ölümle yüz yüze kalmayacakları bir yere götürsünler. Bu sözü onlara defalarca çok büyük bir iyilikle söyledik; ama bizi dinlemek istemediler, aksine içinde pek az akıl barındıran o inatçılıklarını sürdürmeye devam ettiler. Öylece ölüme terk edildiklerini gördük; eğer orada kalmaya devam edersek ne Rab-Tanrı'ya ne de kendimize bir faydamız dokunabilirdi; bu yüzden oradan ayrıldık ve onlara yardım etmesi için onları Tanrı'ya emanet ettik, çünkü buna gerçekten ihtiyaçları vardır."

"Siz ki ben kulunuzum, ileri gitmeden önce bilge adamlarınızla istişare etmenizi iyi niyetle tavsiye ediyorum. Dünyanın en yüce insanı olduğunuz bir gerçektir, ancak Corbagat'nın (Corbagat) Antakya çevresinde sahip olduğu kadar çok insana bu bölgede sahip değilsiniz: Sahip olduğunuz her kişi onlara tam olarak yetmektedir. Bu yüzden, diğerleri de onaylarsa, bütün halkınız böylesine büyük bir maceraya atılmadan önce buradan geri dönmeniz benim tavsiyemdir; çünkü eğer daha da yaklaşırsanız, belki de işlerini şehirde çoktan bitirmişlerdir ve onları çok yakın

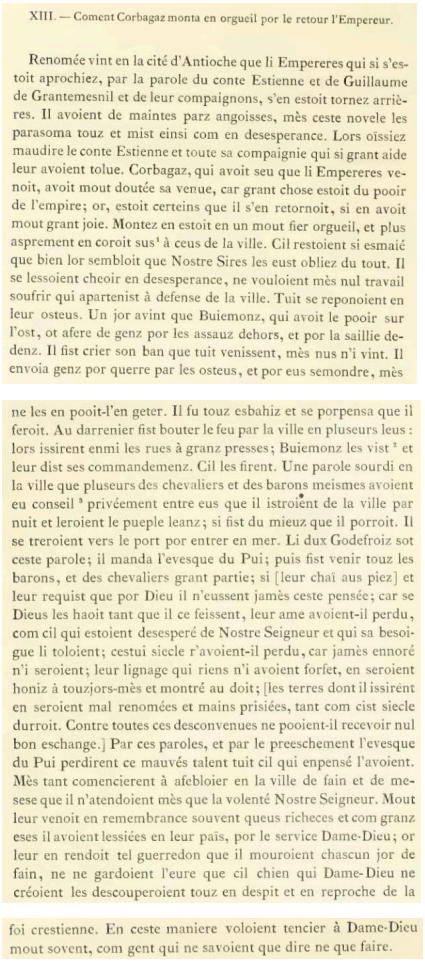
bulursunuz; ya da eğer gelmezlerse, onlara daha da yaklaştığınızda geri dönmek çok çirkin bir şey olacaktır."
"Size anlattığım bu şeyleri benimle birlikte olan mert adamlar da çok iyi bilmektedir; ve büyük bir kısmını, bize verdiğiniz o çok bilge ve sadık olan, aramızdaki pek çok kusuru fark edip halkımızdan ayrılan güvendiğiniz adamınız Tatin (Tatin) aracılığıyla da huzurda öğrenebilirsiniz."
Bunu söylediğinde İmparator bu sözlerle tamamen sarsıldı. Ancak Boemondo'nun (Buiemonz) kardeşi olan ve adı Gui (Guy) olan biri onun yanında bulunuyordu; Kont Estienne'in (li conte Estienne) böyle konuştuğunu işittiğinde adeta çılgına döndü ve onların gerçekleri söylemediğini, aksine korkaklar gibi oradan kaçıp geldiklerini söyledi. Aralarında daha birçok sert söz söylendi; ancak soy olarak çok soylu olan ancak yüreği öyle olmayan Grantemesnilli Guillaume (Guillaufmes de Grantemesnil - bu Gui'nin kız kardeşini eş olarak almıştı) öne atıldı ve Kont'a karşı konuşmasını engelledi.

XII. — Coment li Empereres retorna, tout destruisant sa terre.

Sur les paroles que li Empereres ot oïes, se vout conseillier, et apela ses barons. A ce s'acorderent tuit que li Empereres s'en retornast de là où il estoit, car plus bele chose leur sembloit que il en remenast sa gent de là où il estoit venuz, sans domage et sanz peril en leur païs, que il se combatissent à si grant meschief encontre Corbagat, et esmeust en guerre et en haine contre soi toute la terre d'Orient. Il créoit si fermement les paroles au conte Estienne que il douta que li Tur eussent jà ocis ceus d'Antioche et vousissent entrer en sa terre, por recovrer la cité de Nique et toute la terre de Bithine que il avoit receu de nostre gent. Il se vout garnir encontre ce. Quant il se parti d'iluec il ardi toute la terre et gasta, dès le Coine jusques à Nique, à destre et à senestre, por ce que se li Tur les vousissent sivre, vitaille leur fausist, si les covenist à retorner. Einsi avint que par la parole à ce haut home qui si laidement s'estoit partiz des autres, s'en retorna li Empereres; et la crestienté qui estoit en Antioche, qui tel mestier avoit d'aide, perdi si granz secors par quoi venist toute leur delivrance. Mès qui bien i vuet esgarder, encore n'eust fet cil riches hom ce qu'il deust, toutes voies ce fu oeuvre de Dame-Dieu[1]; car se cil empereres, qui venoit à tout son grant pooir de genz toutes fresches, eust levé le siege ou desconfiz les Turs, Nostre Sires n'en fu mie si bien ennorez ne si merciez; et se du travail que li Baron et li autre pelerin avoient soufert si longuement eust eu li Empereres, qui darrenier venoit, l'enneur et la victoire, ne fust mie si bien guerredonée leur peine. Por ce soufri Nostre Sires que cil s'en partist, et que la besoigne fust finée, si com vous orroiz, plus à gloire de lui et à enneur de sa gent.

XII. — İmparatorun kendi topraklarını yakıp yıkarak nasıl geri döndüğü.
İmparator (li empereres - I. Aleksios Komnenos), dinlediği bu sözler üzerine baronlarını topladı ve onlarla istişare etmek istedi. Toplananlar, İmparator'un olduğu yerden geri dönmesinin daha uygun olacağı konusunda hemfikir oldular; çünkü onlara göre, böylesine büyük bir sıkıntı içinde Kerboğa (Corbagat) ile savaşa tutuşmak ve bütün Doğu'yu kendine düşman etmektense, kendi insanını hiçbir zarara ve tehlikeye uğratmadan geldiği yere geri götürmesi çok daha akıllıca bir karardı. Kont Estienne'in (li conte Estienne - Blois Kontu Stephen) sözlerine o kadar inandı ki, Türklerin Antakya'dakileri çoktan öldürmüş olduğundan ve daha önce Hıristiyanlarımızın kendisine teslim etmiş olduğu İznik'i (Nique) ile tüm Bithynia (Bithine) topraklarını geri almak üzere kendi topraklarına girmek isteyeceklerinden korktu. Kendini buna karşı korumak istedi. Oradan ayrıldığında, Türklerin kendilerini takip etmesi halinde yiyecek bulamamaları ve geri dönmek zorunda kalmaları için İznik'e kadar sağındaki ve solundaki bütün toprakları yakıp yıktı. Diğerlerinden çok

çirkin bir şekilde ayrılmış olan o soylu kişinin sözü üzerine İmparator böylece geri döndü; yardıma öylesine muhtaç olan Antakya'daki Hıristiyanlık ise bütün kurtuluşlarının vesilesi olacak bu büyük yardımı kaçırmış oldu.
Ancak derinlemesine düşünüldüğünde, bu durum yine de Tanrı'nın bir takdiriydi; çünkü taptaze güçleriyle ve bütün kudretiyle gelen İmparator kuşatmayı kaldırıp Türkleri bozguna uğratsaydı, Efendimiz bu kadar çok onurlandırılmayacak ve yüceltilmeyecekti. Eğer en son gelen İmparator zaferin ve onurun sahibi olsaydı, Baronların ve diğer hacıların bu kadar uzun süre katlandığı zahmetlerin karşılığı bu kadar adil bir şekilde taçlandırılmazmış gibi görünürdü. Rab-Tanrı, İmparator'un ayrılmasına ve işin sonunda kendi halkının şanına ve yüceliğine yaraşır şekilde tamamlanmasına işte bu yüzden izin verdi.

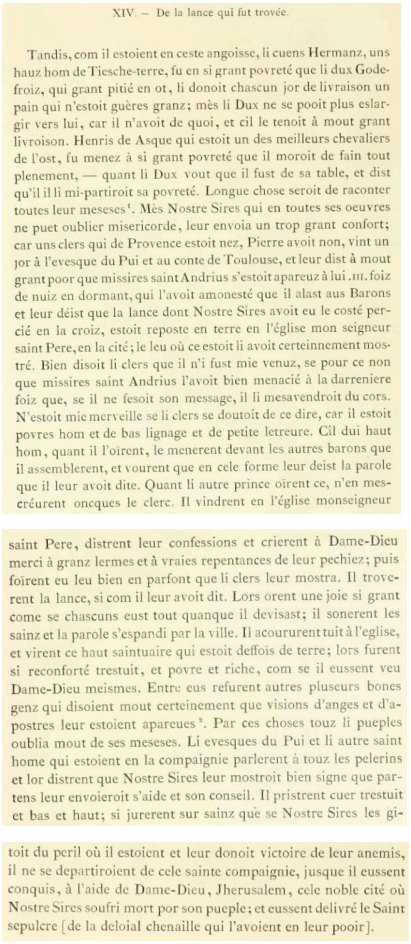

XIII. — Coment Corbagaz monta en orgueil por le retour l'Empereur.

Renomée vint en la cité d'Antioche que li Empereres qui si s'estoit aprochiez, par la parole du conte Estienne et de Guillaume de Grantemesnil et de leur compaignons, s'en estoit tornez arrières. Il avoient de maintes parz angoisses, mès ceste novele les parasoma touz et mist einsi com en desesperance. Lors oïssiez maudire le conte Estienne et toute sa compaignie qui si grant aide leur avoient tolue. Corbagaz, qui avoit seu que li Empereres venoit, avoit mout doutée sa venue, car grant chose estoit du pooir de l'empire; or, estoit certeins que il s'en retornoit, si en avoit mout grant joie. Montez en estoit en un mout fier orgueil, et plus asprement en coroit sus[1] à ceus de la ville. Cil restoient si esmaié que bien lor sembloit que Nostre Sires les eust obliez du tout. Il se lessoient cheoir en desesperance, ne vouloient mès nul travail soufrir qui apartenist à defense de la ville. Tuit se reponoient en leur osteus. Un jor avint que Buiemonz, qui avoit le pooir sur l'ost, ot afere de genz por les assauz dehors, et por la saillie dedenz. Il fist crier son ban que tuit venissent, mès nus n'i vint. Il envoia genz por querre par les osteus, et por eus semondre, mès ne les en pooit-l'en geter. Il fu touz esbahiz et se porpensa que il feroit. Au darrenier fist bouter le feu par la ville en pluseurs leus : lors issirent enmi les rues à granz presses; Buiemonz les vist [2] et leur dist ses commandemenz. Cil les firent. Une parole sourdi en la ville que pluseurs des chevaliers et des barons meismes avoient eu conseil [3] privéement entre eus que il istroient de la ville par nuit et leroient le pueple leanz; si fist du mieuz que il porroit. Il se treroient vers le port por entrer en mer. Li dux Godefroiz sot ceste parole; il manda l'evesque du Pui; puis fist venir touz les barons, et des chevaliers grant partie; si [leur chai aus piez] et leur requist que por Dieu il n'eussent jamès ceste pensée; car se Dieus les haoit tant que il ce feissent, leur ame avoient-il perdu, com cil qui estoient desesperé de Nostre Seigneur et qui sa besoigne li toloient; cestui siecle r'avoient-il perdu, car jamès ennoré n'i seroient; leur lignage qui riens n'i avoient forfet, en seroient honiz à touzjors-mès et montré au doit; [les terres dont il issirent en seroient mal renomées et mains prisiées, tant com cist siecle durroit. Contre toutes ces desconvenues ne pooient-il recevoir nul bon eschange.] Par ces paroles, et par le preeschement l'evesque du Pui perdirent ce mauvés talent tuit cil qui enpensé l'avoient. Mès tant comencierent à afebloier en la ville de fain et de mesese que il n'atendoient mès que la volenté Nostre Seigneur. Mout leur venoit en remembrance souvent queus richeces et com granz eses il avoient lessiées en leur païs, por le service Dame-Dieu; or leur en rendoit tel guerredon que il mouroient chascun jor de fain, ne ne gardoient l'eure que cil chien qui Dame-Dieu ne créoient les descouperoient touz en despit et en reproche de la foi crestienne. En ceste maniere voloient tencier à Dame-Dieu mout sovent, com gent qui ne savoient que dire ne que faire.

XIII. — İmparatorun geri dönüşü üzerine Kerboğa'nın kibre kapılması.
Antakya'daki Hıristiyanlar, İmparator'un Bloğlu Stephen'ın (li conte Estienne) ve Grantemesnilli Guillaume'ın (Guillaufmes de Grantemesnil) sözleriyle geri döndüğü haberini aldıklarında büyük bir ümitsizliğe ve derin bir kedere kapıldılar; bu yüzden yardım umutlarını kesip kontu ve beraberindekileri lanetlediler. İmparatorun geri döndüğünü öğrenen Kerboğa (Corbagat), en başta duyduğu endişeyi üzerinden atarak büyük bir sevince ve kibre büründü; şehirdekiler üzerindeki baskısını ve saldırılarını daha da sertleştirdi.
Şehirde maneviyatın tamamen çöktüğü, kimsenin savunma işleriyle ilgilenmediği ve herkesin kendi çaresine bakmaya çalıştığı bu karanlık dönemde, ordunun komutasını

elinde bulunduran Boemondo (Buiemonz) durumun kontrolden çıktığını gördü. Çıkardığı emirlere kimse uymayınca, insanları sokaklara dökebilmek için şehrin çeşitli yerlerinde yangınlar çıkarttı. Bu kargaşa sırasında, bazı şövalye ve baronların gizlice geceleri şehirden kaçarak limana gitmeyi planladıkları söylentisi yayıldı. Bunu haber alan Bouillonlu Godfrey (li dux Godefroiz), Le Puy piskoposunu (l'evesque du Pui - Adhémar de Le Puy) ve diğer baronları acilen topladı; onların ayaklarına kapanarak bu umutsuzluk fikrinden vazgeçmeleri için yalvardı. Eğer bu şekilde Tanrı'nın davasından vazgeçerlerse hem bu dünyada hem de ahirette her şeylerini kaybedeceklerini, soy ve soplarının ömür boyu lekeleneceğini dile getirdi. Piskoposun yaptığı güçlü konuşma ve yapılan çağrılar sayesinde bu kötü niyetli düşünceden vazgeçildi; ancak açlık ve sefalet şehirde o kadar büyük bir boyuttaydı ki, Hıristiyanlar başlarına gelen bu felaketler karşısında ne yapacaklarını bilemez halde sadece ilahi iradeyi bekler hale geldiler.

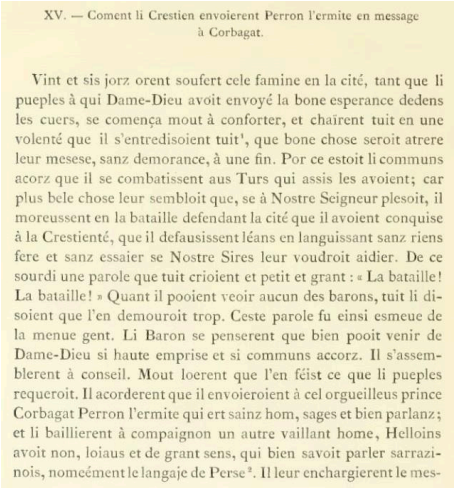
XIV. — De la lance qui fut trovée.

Tandis, com il estoient en ceste angoisse, li cuens Hermanz, uns hauz hom de Tiesche-terre, fu en si grant povreté que li dux Godefroiz, qui grant pitié en ot, li donoit chascun jor de livraison un pain qui n'estoit guères granz; mès li Dux ne se pooit plus eslargir vers lui, car il n'avoit de quoi, et cil le tenoit à mout grant livroison. Henris de Asque qui estoit un des meilleurs chevaliers de l'ost, fu menez à si grant povreté que il moroit de fain tout plenement, — quant li Dux vout que il fust de sa table, et dist qu'il il li mi-partiroit sa povreté. Longue chose seroit de raconter toutes leur meseses[4]. Mès Nostre Sires qui en toutes ses oeuvres ne puet oublier misericorde, leur envoia un trop grant confort; car uns clers qui de Provence estoit nez, Pierre avoit non, vint un jor à l'evesque du Pui et au conte de Toulouse, et leur dist à mout grant poor que missires saint Andrius s'estoit apareuz à lui .III. foiz de nuiz en dormant, qui l'avoit amonesté que il alast aus Barons et leur déist que la lance dont Nostre Sires avoit eu le costé percié en la croiz, estoit reposte en terre en l'église mon seigneur saint Pere, en la cité; le leu où ce estoit li avoit certeinnement mostré. Bien disoit li clers que il n'i fust mie venuz, se pour ce non que missires saint Andrius l'avoit bien menacié à la darreniere foiz que, se il ne fesoit son message, il li mesavendroit du cors. N'estoit mie merveille se li clers se doutoit de ce dire, car il estoit povres hom et de bas lignage et de petite letreure. Cil dui haut hom, quant il l'oïrent, le menerent devant les autres barons que il assemblerent, et vourent que en cele forme leur deist la parole que il leur avoit dite. Quant li autre prince oirent ce, n'en mescréurent oncques le clerc. Il vindrent en l'église monseigneur saint Pere, distrent leur confessions et crierent à Dame-Dieu merci à granz lermes et à vraies repentances de leur pechiez; puis foïrent eu leu bien en parfont que li clers leur mostra. Il troverent la lance, si com il leur avoit dit. Lors orent une joie si grant come se chascuns eust tout quanque il devisast; il sonerent les sainz et la parole s'espandi par la ville. Il acoururent tuit à l'eglise, et virent ce haut saintuaire qui estoit deffois de terre; lors furent si reconforté trestuit, et povre et riche, com se il eussent veu Dame-Dieu meismes. Entre eus refurent autres pluseurs bones genz qui disoient mout certeinement que visions d'anges et d'apostres leur estoient apareues[5]. Par ces choses touz li pueples oublia mout de ses meseses. Li evesques du Pui et li autre saint home qui estoient en la compaignie parlerent à touz les pelerins et lor distrent que Nostre Sires leur mostroit bien signe que partens leur envoieroit s'aide et son conseil. Il pristrent cuer trestuit et bas et haut; si jurerent sur sainz que se Nostre Sires les giroit du peril où il estoient et leur donoit victoire de leur anemis, il ne se departiroient de cele sainte compaignie, jusque il eussent conquis, à l'aide de Dame-Dieu, Jherusalem, cele noble cité où Nostre Sires soufri mort por son pueple; et eussent delivré le Saint sepulcre [de la deloial chenaille qui l'avoient en leur pooir].

XIV. — Bulunan kutsal mızrak hakkında.

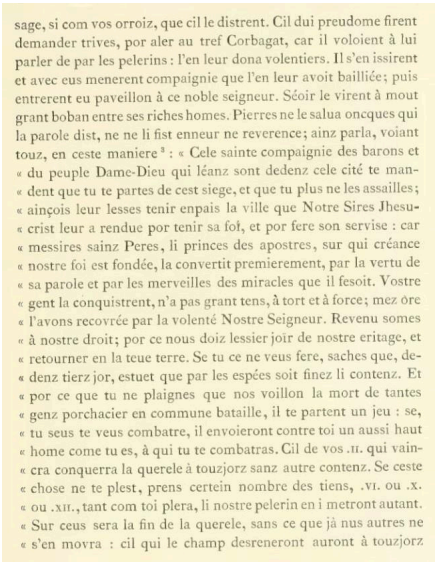
Onlar bu sıkıntı içindeyken, Alman topraklarından soylu bir adam olan Alman kontu Hermann (li cuens Hermanz) öyle büyük bir yoksulluk içindeydi ki, çok büyük bir acıma duyan dük Godefroi (Bouillonlu Godfrey) ona her gün pek büyük olmayan bir ekmek veriyordu; ancak Dük bundan fazlasını yapamıyordu, çünkü verecek başka şeyi yoktu ve kont bunu çok büyük bir lütuf olarak görüyordu. Ordunun en iyi şövalyelerinden biri olan Asque'li Henri (Henris de Asque) de o kadar büyük bir yoksulluğa sürüklenmişti ki neredeyse açlıktan ölecekti —öyle ki Dük onu kendi

sofrasında ağırlamak istemiş ve yoksulluğunu onunla paylaşacağını söylemişti. Çektikleri tüm sefaletleri anlatmak uzun hikaye olurdu. Ancak yaptığı tüm işlerde merhameti asla unutmayan Rab-Tanrı onlara çok büyük bir teselli gönderdi: Provenslı (de Provence) doğumlu Pierre (Pierre) adında bir keşiş, bir gün Le Puy piskoposuna (l'evesque du Pui - Adhémar de Le Puy) ve Toulouse kontuna (le conte de Toulouse - IV. Raymond) gelerek büyük bir korku içinde şunları anlattı: Uyurken geceleri üç kez aziz Andreas (missires saint Andrius) kendisine görünmüş ve Rab-Tanrı'nın haç üzerinde delinen böğrüne saplanan mızrağın şehirdeki Saint-Pierre Kilisesi'nde (l'eglyse monseigneur saint Pere) toprağa gömülü olduğunu, yerinin kendisine kesin olarak gösterildiğini söylemişti. Keşiş, eğer aziz Andreas kendisine, mesajını iletmediği takdirde bedeninin felç olacağını söyleyip tehdit etmeseydi asla gelmeyeceğini açıkça dile getirdi. Keşişin yoksul bir adam, alt tabakadan ve az okuryazar biri olması nedeniyle bu sözlerden korkması hiç de şaşırtıcı değildi. Soylu adamlar bunu duyduklarında onu diğer baronların önüne götürdüler; meclis kurdular ve kendisine söylenenleri aynı şekilde aktarmasını istediler. Diğer prensler bunu duyduklarında keşişe asla inanmadılar.
Saint-Pierre Kilisesi'ne gittiler, günahlarını itiraf ettiler, büyük gözyaşları ve günahları için gerçek bir pişmanlıkla Rab-Tanrı'ya yalvardılar; ardından keşişin kendilerine gösterdiği yere kazma vurdular. Tıpkı onun söylediği gibi mızrağı buldular. O an herkes dilediği her şeye sahip olmuş gibi büyük bir sevinç yaşadı; çanlar çaldı ve bu haber bütün şehre yayıldı. Herkes kiliseye koptu ve topraktan çıkarılmış olan o kutsal emaneti gördü; ardından hem yoksul hem de zengin herkes, sanki Tanrı'nın kendisini görmüş gibi büyük bir teselli buldu. Aralarında meleklerin ve havarilerin vizyonlarının kendilerine göründüğünü çok kesin bir şekilde söyleyen başka dürüst insanlar da oldu. Bu olaylar sayesinde bütün halk çektiği sıkıntıların çoğunu unuttu. Le Puy piskoposu ve gruptaki diğer kutsal adamlar bütün hacılarla konuşarak Rab-Tanrı'nın onlara yakında yardım ve inayet göndereceğinin açık bir işaretini gösterdiğini söylediler. Altta ve üstte herkes yüreklendi; eğer Rab-Tanrı onları içinde bulundukları tehlikeden kurtarır ve düşmanlarına karşı zafer verirse, Rab-Tanrı'nın halkı için ölüm acısına katlandığı o asil şehir olan Kudüs'ü (Jherusalem) ve kutsal kabri [onu ellerinde tutan hain ayak takımından] kurtarana kadar bu kutsal birlikten asla ayrılmayacaklarına dair kutsal emanetler üzerine yemin ettiler.

XV. — Coment li Crestien envoierent Perron l'ermite en message à Corbagat.

Vint et sis jorz orent soufert cele famine en la cité, tant que li pueples à qui Dame-Dieu avoit envoyé la bone esperance dedens les cuers, se comença mout à conforter, et chaïrent tuit en une volenté que il s'entredisoient tuit[1], que bone chose seroit atrere leur mesese, sanz demorance, à une fin. Por ce estoit li communs acorz que il se combatissent aus Turs qui assis les avoient; car plus bele chose leur sembloit que, se à Nostre Seigneur plesoit, il moreussent en la bataille defendant la cité que il avoient conquise à la Crestienté, que il defausissent léans en languissant sanz riens fere et sanz essaier se Nostre Sires leur voudroit aidier. De ce sourdi une parole que tuit crioient et petit et grant : « La bataille! La bataille! » Quant il pooient veoir aucun des barons, tuit li disoient que l'en demouroit trop. Ceste parole fu einsi esmeue de la menue gent. Li Baron se penserent que bien pooit venir de Dame-Dieu si haute emprise et si communs accorz. Il s'assemblerent à conseil. Mout loerent que l'en féist ce que li pueples requeroit. Il acorderent que il envoieroient à cel orgueilleus prince Corbagat Perron l'ermite qui ert sainz hom, sages et bien parlanz; et li baillierent à compaignon un autre vaillant home, Helloins avoit non, loiaus et de grant sens, qui bien savoit parler sarrazinois, nomeément le langaje de Perse[2]. Il leur enchargierent le mes-

sage, si com vos orroiz, que cil le distrent. Cil dui preudome firent demander trives, por aler au tref Corbagat, car il voloient à lui parler de par les pelerins : l'en leur dona volentiers. Il s'en issirent et avec eus menerent compaignie que l'en leur avoit baillíée; puis entrerent eu paveillon à ce noble seigneur. Séoir le virent à mout grant boban entre ses riches homes. Pierres ne le salua oncques qui la parole dist, ne ne li fist enneur ne reverence; ainz parla, voiant touz, en ceste maniere[3] : « Cele sainte compaignie des barons et « du peuple Dame-Dieu qui léanz sont dedenz cele cité te man- « dent que tu te partes de cest siege, et que tu plus ne les assailles; « ainçois leur lesses tenir enpais la ville que Notre Sires Jhesu- « crist leur a rendue por tenir sa foi, et por fere son servise : car « messires sainz Peres, li princes des apostres, sur qui créance « nostre foi est fondée, la convertit premierement, par la vertu de « sa parole et par les merveilles des miracles que il fesoit. Vostre « gent la conquistrent, n'a pas grant tens, à tort et à force; mez ore « l'avons recovrée par la volenté Nostre Seigneur. Revenu somes « à nostre droit; por ce nous doiz lessier joir de nostre eritage, et « retourner en la teue terre. Se tu ce ne veus fere, saches que, de- « denz tierz jor, estuet que par les espées soit finez li contenz. Et « por ce que tu ne plaignes que nos voillon la mort de tantes « genz porchacier en commune bataille, il te partent un jeu : se, « tu seus te veus combatre, il envoieront contre toi un aussi haut « home come tu es, à qui tu te combatras. Cil de vos .II. qui vain- « cra conquerra la querele à touzjorz sanz autre contenz. Se ceste « chose ne te plest, prens certein nombre des tiens, .VI. ou .X. « ou .XII., tant com toi plera, li nostre pelerin en i metront autant. « Sur ceus sera la fin de la querele, sans ce que jà nus autres ne « s'en movra : cil qui le champ desreneront auront à touzjorz

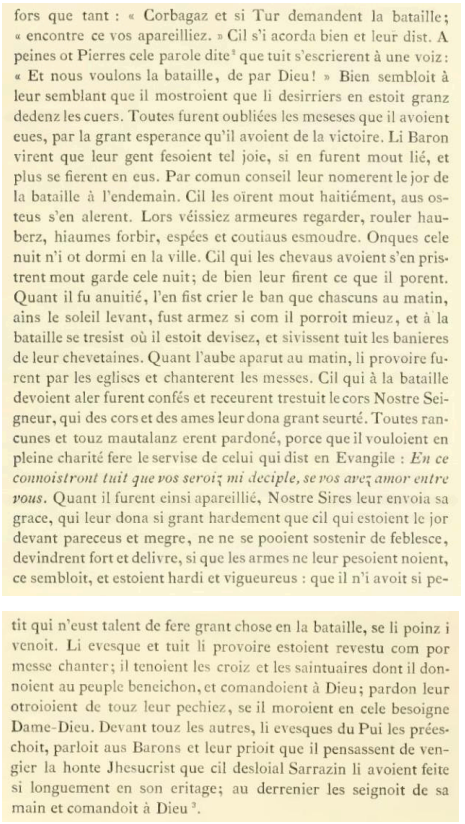
« gaaignié le contenz. » Quant Corbagaz ot oï ce message, mout fu iriez et grant despit en ot[4]; lors se torna vers Perron : « Pierres, « fist il, cil qui çà t'envoierent ne sont mie en ce point, si com « moi semble, que il me deussent jeus partir, ne que je soie tenuz « à choisir de leur devises; ainçois sont à ce mené, par mon pooir « et par ma force, que il ne puent riens fere de leur volentez; « mès je ferai d'eus quanque moi plera. Retorne-t'en, et di à ces « musarz par qui tu venis ça, que il sont si fol que il n'entendent « mie encore la maleurté où il sont. Se je vosisse, j'eusse jà pieça « brisiée cele ville et mes genz mises dedenz à force, si que tuit fus- « siez livré à l'espée, quanque l'en en eust trové : mès je vueil que « vos muiriez de plus chaitive mort et languissiez de fain, einsi « come autre chien. Quant moi plera, je enterrai en la ville; « ceus que je i trouverai, homes et femmes de covenable aage[5], je « les menrai à mon seigneur, trestouz por li servir, et seront si « esclave[6]; trestouz les autres je les metrai à l'espée, si come « mauvés arbres qui fruit ne puent porter. »

XV. — Hıristiyanların, Kerboğa'ya elçi olarak ermiş Pierre'i göndermeleri.
Şehirde yirmi altı gün boyunca o kıtlığı çektiler; öyle ki, Rab-Tanrı'nın kalplerine büyük bir ümit gönderdiği halk kendisini çok fazla teselli etmeye başladı ve hepsi ortak bir istekte birleştiler: Aralarında hep birlikte, sıkıntılarını uzatmadan bir an önce sona erdirmenin iyi bir şey olacağını söylüyorlardı. Bu yüzden, kendilerini kuşatmış olan Türklerle savaşmaları ortak bir karardı; çünkü Hıristiyanlığa fethettikleri şehri savunarak savaşta ölmek, eğer Efendimiz onlara yardım etmek isteyip istemeyeceğini hiç denemeden ve hiçbir şey yapmadan içeride sürünerek ölmekten onlara çok daha güzel görünüyordu. Bundan küçük büyük herkesin bağırdığı şu söz ortaya çıktı: "Savaş! Savaş!". Baronlardan herhangi birini görebildiklerinde, hepsi çok fazla geciktiklerini söylüyorlardı. Bu söz sıradan halk tarafından böyle coşkuyla dile getirildi. Baronlar, böylesine yüksek bir girişimin ve ortak bir kararın Rab-Tanrı'dan gelebileceğini düşündüler. Meclis için toplandılar. Halkın talep ettiği şeyin yapılmasını büyük ölçüde tavsiye ettiler. O kibirli prens Kerboğa'ya (Corbagat), aziz, bilge ve iyi konuşan bir adam olan ermiş Pierre'i (Perron l'ermite - Peter the Hermit) göndermekte ve yanına arkadaş olarak soylu bir adam olan, sadık ve büyük bir akıl sahibi, Sarazen dilini, özellikle de Farsça dilini çok iyi bilen Helloins adında başka birini vermekte karar kıldılar. İşittirecekleri mesajı onlara yüklediler, ki bu mesajı şimdi duyacaksınız. O mert adamlar, Kerboğa'nın (Corbagat) çadırına gitmek için mütareke (güvence) istediler, çünkü hacılar adına onunla konuşmak istiyorlardı: Bu onlara seve seve verildi. Dışarı çıktılar ve yanlarında kendilerine verilmiş olan grubu da götürdüler; ardından o soylu efendinin çadırına girdiler. Onu zengin lordları arasında

çok büyük bir gururla otururken gördüler. Konuşmayı yapan Pierre, ona asla selam vermedi, ne onur ne de saygı gösterdi; aksine herkesin gözü önünde şu şekilde konuştu:
"Baronların ve bu şehirde içeride bulunan Tanrı'nın halkının kutsal birliği sana emrediyor ki, bu kuşatmayı terk edesin ve onlara artık saldırmayasın; aksine İsa Mesih'in kendi inancını korumak ve kendi hizmetini yapmak için onlara geri verdiği şehirde huzur içinde kalmalarına izin veresin: Çünkü inancımızın temellerinin atıldığı havarilerin prensi olan aziz Petrus (messires saint Peres), kendi sözünün gücü ve yaptığı mucizelerin harikalarıyla orayı ilk önce dönüştürmüştü. Sizin halkınız orayı pek zaman önce haksızlıkla ve güç kullanarak fethetmişti; ama şimdi onu Rab-Tanrı'nın iradesiyle geri aldık. Haklı olduğumuz yere geri döndük; bu yüzden mirasımızın tadını çıkarmamıza ve kendi toprağımıza geri dönmemize izin vermelisin. Eğer bunu yapmak istemiyorsan, bil ki üç gün içinde kılıçlar aracılığıyla davanın sona ermesi gerekecektir. Ve sırf ortak bir savaşta bu kadar insanın ölümünü arzuladığımızdan şikayet etmeyesin diye, sana bir oyun teklif ediyoruz: Eğer kendin savaşmak istiyorsan, senin gibi yüce bir adamı karşımıza çıkaracaklar ve onunla dövüşeceksin. Sizin ikinizden kazanan kim olursa, başka bir çekişme olmaksızın davanın galibi sonsuza kadar o olacaktır. Eğer bu teklif hoşuna gitmiyorsa, senin insanlarından kesin bir sayı al, altı, on veya on iki, ne kadar dilersen, bizim hacıların içinden de o kadar adam katılacaktır. Davanın sonu o kişiler üzerinde kalacaktır, böylece başka hiç kimse oradan ayrılmayacak: Meydanı terk etmeyenler savaşı sonsuza kadar kazanmış olacaktır."
Kerboğa (Corbagat) bu mesajı işittiğinde çok öfkelendi ve büyük bir küçüklük (horozlanma) duydu; ardından Pierre'e dönerek şöyle dedi: "Pierre, seni buraya gönderenler, bana öyle geliyor ki, benimle oyun paylaşacakları veya onların isteklerini seçmekle yükümlü olduğum bir noktada değiller; aksine benim gücüm ve kuvvetimle öyle bir duruma getirildiler ki, kendi istekleriyle hiçbir şey yapamıyorlar; ama ben onlara dilediğim her şeyi yapacağım. Geri dön ve seni buraya gönderen o budalalara söyle ki, hâlâ içinde bulundukları kötü durumu anlamayacak kadar aptallar. Eğer isteseydim, çoktan bu şehri darmadağın eder ve adamlarımı içeri zorla sokardım, öyle ki bulunan herkes kılıçtan geçirilebilirdi: Ama ben sizin daha zavallı bir ölümle ölmenizi ve diğer herhangi bir köpek gibi açlıktan sürünmenizi diliyorum. Dilediğim zaman şehre gireceğim; orada bulacağım uygun yaştaki erkekleri ve kadınları, hepsini hizmet etmesi için efendime götüreceğim ve onlar köle olacaklar; geri kalan herkesi ise, meyve veremeyen kötü ağaçlar gibi kılıçtan geçireceğim."

XVI. — Coment li Crestien s'atirierent por combatre.

Pierres li ermites entendi l'orgueil à ce pautonier, qui granz estoit[1] de la plenté de gent et des richesces de quoi il avoit trop. Il s'en parti et revint en la ville. Il vout dire le repons Corbagat, voiant touz ceus qui oïr le voloient; car là estoient tuit acoreu grant et petit; mès li dux Godefroiz, qui mout estoit sages et connoissanz, le trest à une part et i apela seulement les Barons. Là li fist dire ce que il avoit trové. Il leur conta trestout, com cil qui bien l'avoit retenu et bel le savoit dire. Li Dux douta que se li pueples ooit cist granz orgueil et les menaces que Corbagaz avoit dites, qu'il n'en fussent trop esmaié et trop espoenté; por ce dist à Perron qu'il ne déist jà plus au comun de la gent,

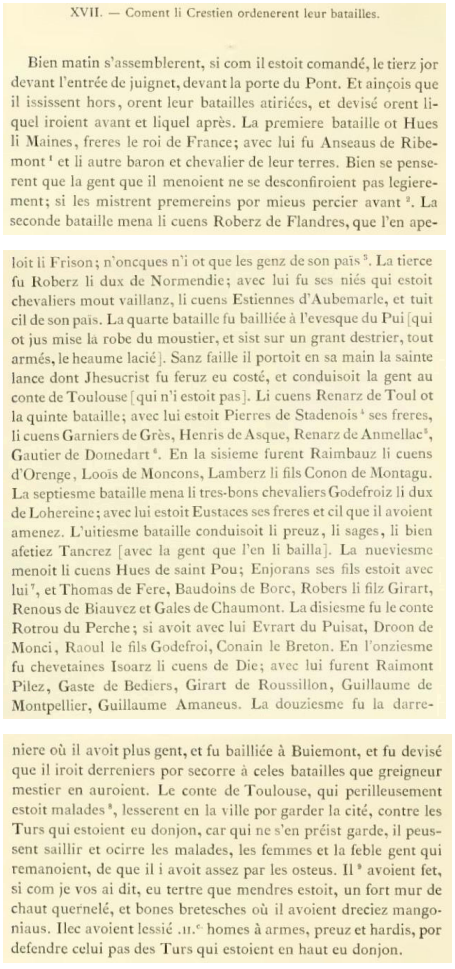
fors que tant : « Corbagaz et si Tur demandent la bataille; « encontre ce vos apareilliez. » Cil s'i acorda bien et leur dist. A peines ot Pierres cele parole dite[a] que tuit s'escrierent à une voiz: « Et nous voulons la bataille, de par Dieu! » Bien sembloit à leur semblant que il mostroient que li desirriers en estoit granz dedenz les cuers. Toutes furent oubliées les meseses que il avoient eues, par la grant esperance qu'il avoient de la victoire. Li Baron virent que leur gent fesoient tel joie, si en furent mout lié, et plus se fierent en eus. Par comun conseil leur nomerent le jor de la bataille à l'endemain. Cil les oïrent mout haitiément, aus osteus s'en alerent. Lors véissiez armeures regarder, rouler hauberz, hiaumes forbir, espées et coutiaus esmoudre. Onques cele nuit n'i ot dormi en la ville. Cil qui les chevaus avoient s'en pristrent mout garde cele nuit; de bien leur firent ce que il porent. Quant il fu anuitié, l'en fist crier le ban que chascuns au matin, ains le soleil levant, fust armez si com il porroit mieuz, et à la bataille se tresist où il estoit devisez, et sivissent tuit les banieres de leur chevetaines. Quant l'aube aparut au matin, li provoire furent par les eglises et chanterent les messes. Cil qui à la bataille devoient aler furent confés et receurent trestuit le cors Nostre Seigneur, qui des cors et des ames leur dona grant seurté. Toutes rancunes et touz mautalanz erent pardoné, porce que il vouloient en pleine charité fere le servise de celui qui dist en Evangile : *En ce connoistront tuit que vos seroiz mi deciple, se vos avez amor entre vous.* Quant il furent einsi apareillié, Nostre Sires leur envoia sa grace, qui leur dona si grant hardement que cil qui estoient le jor devant pareceus et megre, ne ne se pooient sostenir de feblesce, devindrent fort et delivre, si que les armes ne leur pesoient noient, ce sembloit, et estoient hardi et vigueureus : que il n'i avoit si petit qui n'eust talent de fere grant chose en la bataille, se li poinz i venoit. Li evesque et tuit li provoire estoient revestu com por messe chanter; il tenoient les croiz et les saintuaires dont il donnoient au peuple beneichon, et comandoient à Dieu; pardon leur otroioient de touz leur pechiez, se il moroient en cele besoigne Dame-Dieu. Devant touz les autres, li evesques du Pui les préeschoit, parloit aus Barons et leur prioit que il pensassent de vengier la honte Jhesucrist que cil desloial Sarrazin li avoient feite si longuement en son eritage; au derrenier les seignoit de sa main et comandoit à Dieu[a].

XVI. — Hıristiyanların savaşa nasıl hazırlandıkları.

Ermiş Pierre (**Perron l'ermites** - Peter the Hermit), sahip olduğu büyük insan kalabalığı ve zenginliklerden ötürü kibri çok büyük olan o alçağın kibirli sözlerini dinledi. Oradan ayrılıp şehre geri döndü. Kerboğa'nın (**Corbagat**) cevabını, küçük büyük orada toplanmış olan herkese söylemek istedi; ancak çok bilge ve anlayışlı olan dük Godefroi (**li dux Godefroiz** - Bouillonlu Godfrey), onu bir kenara çekerek sadece Baronları çağırdı. Oraya vardıklarında bulduklarını onlara anlattı. Her şeyi, aklında tuttuğu ve güzelce anlatabildiği gibi onlara aktardı. Dük, eğer halk bu büyük kibri ve Kerboğa'nın (**Corbagat**) savurduğu tehditleri işitirse çok fazla korkup paniğe kapılmasından kuşkulandı; bu yüzden Pierre'e, halkın arasına artık sadece şu sözlerden başka bir şey söylememesini emretti: "Kerboğa (**Corbagat**) ve Türkler savaşı talep ediyor; buna karşı kendinizi hazırlayın."

O da bunu onayladı ve onlara söyledi. Pierre bu sözü daha yeni söylemişti ki herkes tek bir ağızdan bağırdı: "Ve biz de Tanrı adına savaşı istiyoruz!" Görünüşe göre bu, kalplerindeki arzunun ne kadar büyük olduğunu açıkça gösteriyordu. Zafere olan büyük inançları sayesinde çektikleri tüm sıkıntılar tamamen unutulmuştu. Baronlar, halklarının böylesine bir neşe duyduğunu gördüklerinde çok sevindiler ve onlara olan inançları daha da arttı. Ortak bir kararla savaş gününü ertesi gün olarak belirlediler. Onlar bunu büyük bir coşkuyla duyup kamplara döndüler. İşte o zaman zırhların incelendiğini, zırh gömleklerinin yuvarlandığını, miğferlerin parlatıldığını, kılıçların ve bıçakların bilentiğini görürdünüz. O gece şehirde hiç kimse uyumadı. Atları olanlar o gece çok büyük bir dikkatle nöbet tuttular; ellerinden geldiğince onlara iyi baktılar. Hava karardığında, herkesin sabahleyin güneş doğmadan önce olabildiğince iyi silahlanması, belirlenen yerde savaş için yerini alması ve önderlerinin sancaklarını

takip etmesi için duyuru yapıldı. Sabah şafak söktüğünde papazlar kiliselerde ayinler düzenleyip meshep söylediler. Savaşa gidecek olanlar günah çıkardılar ve hepsi, bedenlerine ve ruhlarına çok büyük bir güven veren Efendimiz'in bedenini (komünyon) aldılar. Bütün anlaşmazlıklar ve eski öfkeler bağışlandı; çünkü İncil'de şöyle diyen kişinin hizmetini tam bir hayırseverlikle yapmak istiyorlardı: "Aranızda sevgi varsa, herkes sizin benim öğrencim olduğunuzu buradan bilecektir." Böylece hazırlandıklarında, Rab-Tanrı onlara öyle büyük bir cesaret lütfu gönderdi ki, daha dün yorgun, zayıf ve güçsüzlükten ayakta duramayacak durumda olanlar bile o kadar güçlü ve çevik oldular ki, silahlar onlara hiç ağırlık vermiyormuş gibi göründü; o kadar cesur ve dinamik idiler ki, fırsat ayağına geldiğinde savaşta büyük bir iş yapma isteği duymayan neredeyse hiç kimse kalmamıştı. Piskopos ve bütün papazlar meshep söylemek için giyinmişlerdi; ellerinde haçlar ve kutsal emanetler tutarak halka hayırdua veriyor ve Tanrı'nın emirlerini hatırlatıyorlardı; eğer bu kutsal davada Rab-Tanrı uğruna ölürlerse tüm günahlarının affedileceğini müjdeliyorlardı. Hepsinden önde Le Puy piskoposu (**li evesques du Pui** - Adhémar de Le Puy) onlara öncülük ediyor, Baronlarla konuşarak uzun süredir bu imaratta İsa Mesih'e yapılan utancı ve hakareti intikam almaya çalışmalarını rica ediyor ve en sonunda onları eliyle haçlayıp Tanrı'ya emanet ediyordu.

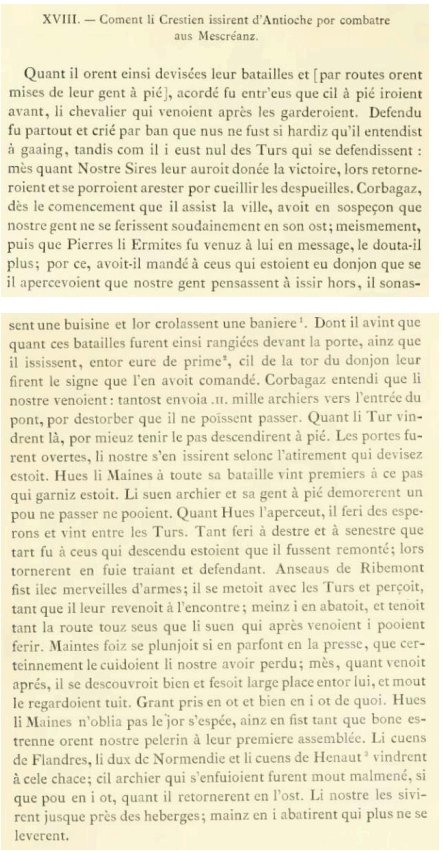
XVII. — Coment li Crestien ordenerent leur batailles.

Bien matin s'assemblerent, si com il estoit comandé, le tierz jor devant l'entrée de juignet, devant la porte du Pont. Et ainçois que il ississent hors, orent leur batailles atiriées, et devisé orent liquel iroient avant et liquel après. La premiere bataille ot Hues li Maines, freres le roi de France; avec lui fu Anseaus de Ribemont [1] et li autre baron et chevalier de leur terres. Bien se penserent que la gent que il menoient ne se desconfiroient pas legierement; si les mistrent premereins por mieus percier avant [2]. La seconde bataille mena li cuens Roberz de Flandres, que l'en apeloit li Frison; n'oncques n'i ot que les genz de son païs [3]. La tierce fu Roberz li dux de Normendie; avec lui fu ses niés qui estoit chevaliers mout vaillanz, li cuens Estiennes d'Aubemarle, et tuit cil de son païs. La quarte bataille fu bailliée à l'evesque du Pui [qui ot jus mise la robe du moustier, et sist sur un grant destrier, tout armés, le heaume lacié]. Sanz faille il portoit en sa main la sainte lance dont Jhesucrist fu feruz eu costé, et conduisoit la gent au conte de Toulouse [qui n'i estoit pas]. Li cuens Renarz de Toul ot la quinte bataille; avec lui estoit Pierres de Stadenois [4] ses freres, li cuens Garniers de Grès, Henris de Asque, Renarz de Anmellac [5], Gautier de Domedart [6]. En la sisieme furent Raimbauz li cuens d'Orenge, Loois de Moncons, Lamberz li fils Conon de Montagu. La septiesme bataille mena li tres-bons chevaliers Godefroiz li dux de Lohereine; avec lui estoit Eustaces ses freres et cil que il avoient amenez. L'uitiesme bataille conduisoit li preuz, li sages, li bien afetiez Tancrez [avec la gent que l'en li bailla]. La nueviesme menoit li cuens Hues de saint Pou; Enjorans ses fils estoit avec lui [7], et Thomas de Fere, Baudoins de Borc, Robers li filz Girart, Renous de Biauvez et Gales de Chaumont. La disiesme fu le conte Rotrou du Perche; si avoit avec lui Evrart du Puisat, Droon de Monci, Raoul le fils Godefroi, Conain le Breton. En l'onziesme fu chevetaines Isoarz li cuens de Die; avec lui furent Raimont Pilez, Gaste de Bediers, Girart de Roussillon, Guillaume de Montpellier, Guillaume Amaneus. La douziesme fu la darreniere où il avoit plus gent, et fu bailliée à Buiemont, et fu devisé que il iroit derreniers por secorre à celes batailles que greigneur mestier en auroient. Le conte de Toulouse, qui perilleusement estoit malades [8], lesserent en la ville por garder la cité, contre les Turs qui estoient eu donjon, car qui ne s'en préist garde, il peussent saillir et ocirre les malades, les femmes et la feble gent qui remanoient, de que il i avoit assez par les osteus. Il [9] avoient fet, si com je vos ai dit, eu tertre que mendres estoit, un fort mur de chaut quernelé, et bones bretesches où il avoient dreciez mangoniaus. Ilec avoient lessié .II.[c] homes à armes, preuz et hardis, por defendre celui pas des Turs qui estoient en haut eu donjon.

XVII. — Hıristiyanların birliklerini nasıl düzenledikleri.

Emredildiği gibi, Temmuz ayının girişinden önceki üçüncü gün, sabah erkenden Köprü Kapısı'nın önünde toplandılar. Dışarı çıkmadan önce birliklerini düzenlediler ve kimin önde, kimin arkada gideceğini kararlaştırdılar.
Birinci birlik Fransa kralının kardeşi Maine'li Hugh (Hues li Maines) komutasındaydı; yanında Ribemont'lu Anselm (Anseaus de Ribemont) ile kendi topraklarından gelen diğer baron ve şövalyeler vardı. Yanlarında götürdükleri halkın kolayca bozguna uğramayacağını çok iyi bildikleri için, daha iyi ilerleyebilmeleri amacıyla onları en öne yerleştirdiler. İkinci birlik halkı Friz olarak anılan Flandre kontu Flandre Kontu II. Robert (Roberz de Flandres) tarafından yönetiliyordu; yanında sadece kendi ülkesinin insanları vardı. Üçüncü birlik Normandiya dükü Robert'in (Roberz) yönetimindeydi; yanında çok mert bir şövalye olan yeğeni, Aumale kontu Estienne (li cuens Estiennes d'Aubemarle) ve kendi ülkesinden olan herkes bulunuyordu. Dördüncü birlik manastır cüppesini üstünden çıkarıp üzerine zırhını kuşanmış, miğferini bağlamış ve tam silahlanmış olarak büyük bir savaş atının üzerine binen Le Puy piskoposuna (l'evesque du Pui - Adhémar de Le Puy) verildi. Piskopos, kuşkusuz İsa Mesih'in böğrünün delindiği kutsal mızrağı elinde taşıyor ve orada bulunmayan Toulouse kontunun halkına liderlik ediyordu. Beşinci birlik Toul kontu Renaud (Renarz de Toul) komutasındaydı; yanında kardeşleri Stadenois'lı Pierre (Pierres de Stadenois), Grès kontu Garnier (li cuens Garniers de Grès), Asque'li Henri (Henris de Asque), Anmellac'lı Renaud (Renarz de Anmellac) ve Donedart'lı Walter (Gautier de Donedart) yer alıyordu. Altıncı birlik Orange kontu Raimbaut (Raimbauz li cuens d'Orenge), Moncons'lu Louis (Loois de Moncons) ve Montagu'lü Conon'un oğlu Lambert'in (Lamberz li fils Conon de Montagu) komutasındaydı. Yedinci birlik Lorin dükü, çok iyi bir şövalye olan Aşağı Lorraine Dükü Godfrey (Godefroiz li dux de Lohereine) tarafından yönetiliyordu; yanında kardeşi Eustace (Eustaces) ve beraberinde getirdiği kimseler vardı. Sekizinci birlik cesur, bilge ve iyi eğitilmiş olan Tancred (Tancrez) tarafından idare ediliyordu. Dokuzuncu birlik Saint-Pol kontu Hugh (Hues de saint Pou) öncülüğündeydi; yanında oğlu Enguerrand (Enjorans), Fere'li Thomas (Thomas de Fere), Borc'lu Baldwin (Baudoins de Borc), Girard'ın oğlu Robert (Roberts li filz Girart), Beauvais'li Renaud (Renous de Biauvez) ve Chaumont'lu Giles (Gales de Chaumont) bulunuyordu. Onuncu birlik Perche kontu Rotrou (Rotrou du Perche) komutasındaydı; yanında Puisatlı Evrard (Evrart du Puisat), Monci'li Droon (Droon de Monci), Godefroi'nin oğlu Raoul (Raoul le fils Godefroi) ve Bretonlu Conain (Conain le Breton) vardı. On birinci birlik önderleri Die kontu Isoarz (Isoarz li cuens de Die) idi; yanında Raymond Pilez (Raimont Pilez), Béziers'li Gaste (Gaste de Bediers), Roussillon'lu Girard (Girart de Roussillon), Montpellier'li Guillaume (Guillaume de Montpellier) ve Guillaume Amaneus (Guillaume Amaneus) yer alıyordu. On ikinci birlik en çok insanı barındıran son birlikti; Boemondo'ya (Buiemonz) verilmişti ve en büyük desteğe ihtiyaç duyan birliklerin yardımına en arkadan koşması kararlaştırılmıştı.
Tehlikeli bir şekilde hasta olan Toulouse kontu, iç kaledeki Türklerin –ki dikkat edilmezse dışarı çıkıp orduda kalan hastaları, kadınları ve zayıf insanları katleylebilirlerdi– karşı şehirde bırakıldı. Daha önce belirttiğim gibi, daha küçük olan tepe üzerinde sönmüş kireçten mazgallı güçlü bir duvar ve mancınıklar

yerleştirdikleri iyi siperler inşa etmişlerdi. İç kaledeki yüksek Türklerin o kesimden saldırmasını engellemek için orada cesur ve mert on bir silahlı adam bırakmışlardı.

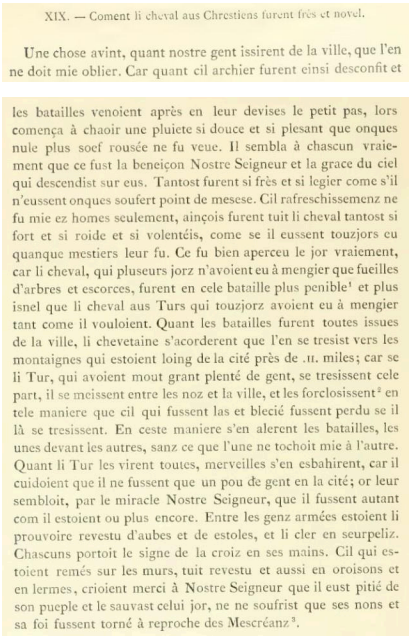

XVIII. — Coment li Crestien issirent d'Antioche por combatre aus Mescréanz.

Quant il orent einsi devisées leur batailles et [par routes orent mises de leur gent à pié], acordé fu entr'eus que cil à pié iroient avant, li chevalier qui venoient après les garderoient. Defendu fu partout et crié par ban que nus ne fust si hardiz qu'il entendist à gaaing, tandis com il i eust nul des Turs qui se defendissent : mès quant Nostre Sires leur auroit donée la victoire, lors retorneroient et se porroient arester por cueillir les despueilles. Corbagaz, dès le comencement que il assist la ville, avoit en sospeçon que nostre gent ne se ferissent soudainement en son ost; meismement, puis que Pierres li Ermites fu venuz à lui en message, le douta-il plus; por ce, avoit-il mandé à ceus qui estoient eu donjon que se il apercevoient que nostre gent pensassent à issir hors, il sonassent une buisine et lor crolassent une baniere[1]. Dont il avint que quant ces batailles furent einsi rangiées devant la porte, ainz que il ississent, entor eure de prime[2], cil de la tor du donjon leur firent le signe que l'en avoit comandé. Corbagaz entendi que li nostre venoient : tantost envoia .ii. mille archiers vers l'entrée du pont, por destorber que il ne poissent passer. Quant li Tur vindrent là, por mieuz tenir le pas descendirent à pié. Les portes furent overtes, li nostre s'en issirent selonc l'atirement qui devisez estoit. Hues li Maines à toute sa bataille vint premiers à ce pas qui garniz estoit. Li suen archier et sa gent à pié demorerent un pou ne passer ne pooient. Quant Hues l'aperceut, il feri des esperons et vint entre les Turs. Tant feri à destre et à senestre que tart fu à ceus qui descendu estoient que il fussent remonté; lors tornerent en fuie traiant et defendant. Anseaus de Ribemont fist ilec merveilles d'armes; il se metoit avec les Turs et perçoit, tant que il leur revenoit à l'encontre; meinz i en abatoit, et tenoit tant la route touz seus que li suen qui après venoient i pooient ferir. Maintes foiz se plunjoit si en parfont en la presse, que certeinnement le cuidoient li nostre avoir perdu; mès, quant venoit aprés, il se descouvroit bien et fesoit large place entor lui, et mout le regardoient tuit. Grant pris en ot et bien en i ot de quoi. Hues li Maines n'oblia pas le jor s'espée, ainz en fist tant que bone estrenne orent nostre pelerin à leur premiere assemblée. Li cuens de Flandres, li dux de Normendie et li cuens de Henaut[3] vindrent à cele chace; cil archier qui s'enfuioient furent mout malmené, si que pou en i ot, quant il retornerent en l'ost. Li nostre les sivirent jusque près des heberges; mainz en i abatirent qui plus ne se leverent.

XVIII. — Hıristiyanların inançsızlarla savaşmak için Antakya'dan nasıl çıktıkları.
Birliklerini bu şekilde düzenledikten ve yaya olan askerlerini belirli kollara ayırdıktan sonra, aralarında yaya olanların önde gitmesi, arkadan gelen şövalyelerin ise onları koruması konusunda anlaşmaya vardılar. Ortada herhangi bir Türk direnişi olduğu sürece hiç kimsenin ganimet peşine düşmeye cesaret etmemesi kesin bir dille yasaklandı ve duyuruldu; ancak Rab-Tanrı onlara zaferi bağışladıktan sonra geri dönüp ganimetleri toplamakta serbest olacaklardı. Kerboğa, şehri kuşattığı ilk andan beri halkımızın kendi ordusuna ani bir baskın düzenlemesinden şüpheleniyordu; özellikle de Ermiş Pierre elçi olarak kendisine geldikten sonra ondan daha çok şüphelenmeye başlamıştı. Bu yüzden iç kaledekilere, eğer halkımızın dışarı çıkmayı düşündüğünü fark ederlerse derhal bir boru çalmalarını ve bir sancağı sallamalarını emretmişti.
Böylece birlikler kapının önünde sıraya dizildiğinde, daha gün yeni yeni parlarken, iç kaledeki kulede bulunanlar kendilerine emredilen işareti verdiler. Bizimkilerin gelmekte olduğunu anlayan Kerboğa derhal geçidi tutmaları ve geçmelerini engellemeleri için iki bin okçu gönderdi. Türkler oraya vardıklarında, geçidi daha iyi tutabilmek için atlarından inip yaya kaldılar. Kapılar açıldı ve bizimkiler belirlenen düzene göre dışarı çıktılar. Maine'li Hugh (Hues li Maines) bütün birliğiyle birlikte tahkim edilmiş olan o geçide ilk varan oldu. Kendi okçuları ve yaya halkı geride kalmış ve bir türlü geçemiyorlardı. Hugh bunu fark ettiğinde mahmuzlarını sıktı ve Türklerin arasına daldı. Sağa sola öyle bir saldırdı ki, inmiş olan Türklerin tekrar

atlarına binmesine vakit kalmadı; bunun üzerine ok atarak ve savunarak kaçmaya başladılar. Ribemont'lu Anselm (Anseaus de Ribemont) orada savaşın mucizelerini yarattı; Türklerin arasına dalarak karşılaştığı herkesi kılıçtan geçirdi, o kadar çok kişiyi yere serdi ki, arkadan gelenler rahatça saldırabilsin diye yolu tek başına açık tuttu. Defalarca öyle derinlemesine kalabalığın ortasına dalıyordu ki, bizimkiler kesinlikle öldüğünü sanıyorlardı; ama ardından ortaya çıkıp etrafında geniş bir alan açıyor ve herkes ona hayranlıkla bakıyordu. Çok büyük bir cesarete ve buna uygun imkanlara sahipti. Maine'li Hugh da o gün kılıcını unutmadı, ilk karşılaşmada hacılarımıza güzel bir başlangıç hediyesi olacak kadar çok iş yaptı. Flandre kontu (li cuens de Flandres), Normandiya dükü (li dux de Normandie) ve Hainaut kontu (li cuens de Henaut) bu kovalamacaya katıldılar; kaçışan okçular öyle hırpalandı ki, kampa geri döndüklerinde sayıları çok azalmıştı. Bizimkiler onları çadırlarına kadar takip ettiler; bir daha ayağa kalkamayacak kadar çok kişiyi yere serdiler.

XIX. — Coment li cheval aus Chrestiens furent frès et novel.

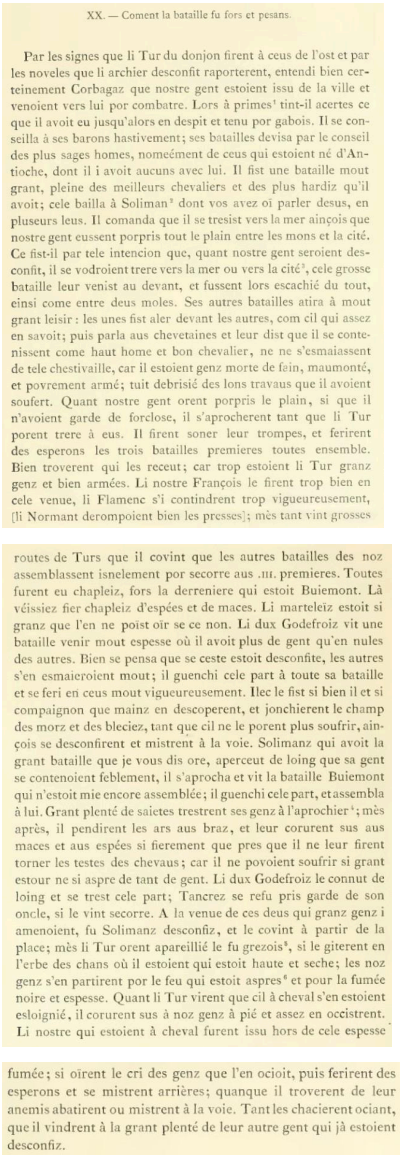
Une chose avint, quant nostre gent issirent de la ville, que l'en ne doit mie oblier. Car quant cil archier furent einsi desconfit et les batailles venoient après en leur devises le petit pas, lors comença à chaoir une pluiete si douce et si plesant que onques nule plus soef rousée ne fu veue. Il sembla à chascun vraiement que ce fust la beneiçon Nostre Seigneur et la grace du ciel qui descendist sur eus. Tantost furent si frès et si legier come s'il n'eussent onques soufert point de mesese. Cil rafreschissemenz ne fu mie ez homes seulement, ainçois furent tuit li cheval tantost si fort et si roide et si volentéis, come se il eussent touzjors eu quanque mestiers leur fu. Ce fu bien aperceu le jor vraiement, car li cheval, qui pluseurs jorz n'avoient eu à mengier que fueilles d'arbres et escorces, furent en cele bataille plus penible[1] et plus isnel que li cheval aus Turs qui touzjorz avoient eu à mengier tant come il vouloient. Quant les batailles furent toutes issues de la ville, li chevetaine s'acorderent que l'en se tresist vers les montaignes qui estoient loing de la cité près de .II. miles; car se li Tur, qui avoient mout grant plenté de gent, se tresissent cele part, il se meissent entre les noz et la ville, et les forclosissent[2] en tele maniere que cil qui fussent las et blecié fussent perdu se il là se tresissent. En ceste maniere s'en alerent les batailles, les unes devant les autres, sanz ce que l'une ne tochoit mie à l'autre. Quant li Tur les virent toutes, merveilles s'en esbahirent, car il cuidoient que il ne fussent que un pou de gent en la cité; or leur sembloit, par le miracle Nostre Seigneur, que il fussent autant com il estoient ou plus encore. Entre les genz armées estoient li prouvoire revestu d'aubes et de estoles, et li cler en seurpeliz. Chascuns portoit le signe de la croiz en ses mains. Cil qui estoient remés sur les murs, tuit revestu et aussi en oroisons et en lermes, crioient merci à Nostre Seigneur que il eust pitié de son pueple et le sauvast celui jor, ne ne soufrist que ses nons et sa foi fussent torné à reproche des Mescréanz[3].

XIX. — Hıristiyanların atlarının nasıl taze ve dinç oldukları.

Halkımız şehirden çıktığında asla unutulmaması gereken bir olay gerçekleşti. Okçular bozguna uğratılıp ardından birlikler belirlenen düzende yavaşça ilerlemeye başladığında, öylesine tatlı ve hoş bir çisenti yağmuru yağmaya başladı ki, bugüne kadar bundan daha yumuşak bir çisenti asla görülmemişti. Herkes bunun Efendimiz'in bir lütfu ve üzerlerine inen göksel bir lütuf olduğuna gerçekten inandı. Andan itibaren sanki hiçbir sefalet çekmemişler gibi taze ve hafif bir hale geldiler. Bu tazelenme sadece insanlarda görülmekle kalmadı, aynı zamanda bütün atlar da sanki her zaman ihtiyaç duydukları her şeye sahipmiş gibi bir anda çok güçlü, dinç ve istekli hale geldiler. Gün ışığında bu açıkça fark edildi; çünkü günlerdir ağaç yapraklarından ve kabuklarından başka yiyeceği olmayan atlar, bu savaşta her zaman istedikleri kadar yiyecek bulmuş olan Türklerin atlarından bile çok daha dayanıklı ve çevikti.

Bütün birlikler şehirden tamamen çıktığında, komutanlar şehre iki mil uzaklıkta bulunan dağlara doğru ilerleme konusunda uzlaştılar; çünkü sayıları çok fazla olan

Türkler o tarafa yönelirlerse bizimkiler ile şehir arasına girebilirler ve orada yorgun ile yaralı olanların mahvolmasına yol açacak şekilde onları kuşatabilirlerdi. Birlikler bu şekilde, hiçbiri diğerine temas etmeden ard arda ilerlediler. Türkler onların hepsini gördüklerinde büyük bir şaşkınlığa kapıldılar, çünkü şehirde çok az insan bulunduğunu sanıyorlardı; ancak Efendimiz'in mucizesi sayesinde sanki eskisinden de çok veya daha kalabalıklarmış gibi göründüler. Silahlı halkın arasında cüppe ve stoles giymiş papazlar ile surplice giymiş din adamları bulunuyordu. Herkes ellerinde haç işaretini taşıyordu. Surlarda kalmış olanlar ise üzerlerinde dini kıyafetleriyle, dualar ve gözyaşları içinde Efendimiz'e yalvarıyor, halkına acımasını, o gün onları kurtarmasını ve adının ile inancının inançsızların alay konusu olmasına izin vermemesini dilerken merhamet diliyorlardı.

XX. — Coment la bataille fu fors et pesans.

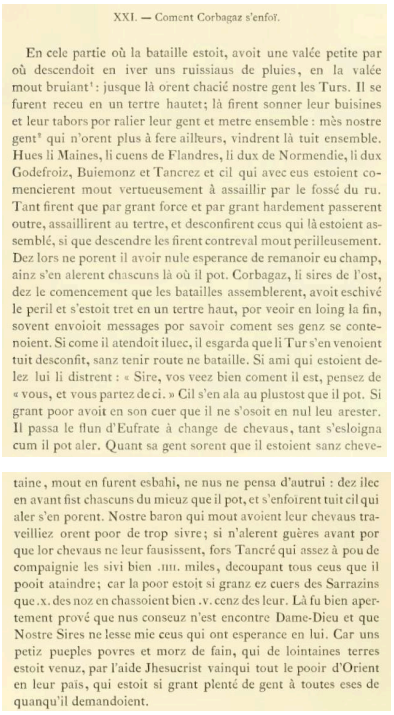
Par les signes que li Tur du donjon firent à ceus de l'ost et par les noveles que li archier desconfit raporterent, entendi bien certeinement Corbagaz que nostre gent estoient issu de la ville et venoient vers lui por combatre. Lors à primes[1] tint-il acertes ce que il avoit eu jusqu'alors en despit et tenu por gabois. Il se conseilla à ses barons hastivement; ses batailles devisa par le conseil des plus sages homes, nomeément de ceus qui estoient né d'Antioche, dont il i avoit aucuns avec lui. Il fist une bataille mout grant, pleine des meilleurs chevaliers et des plus hardiz qu'il avoit; cele bailla à Soliman[2] dont vos avez oi parler desus, en pluseurs leus. Il comanda que il se tresist vers la mer ainçois que nostre gent eussent porpris tout le plain entre les mons et la cité. Ce fist-il par tele intencion que, quant nostre gent seroient desconfit, il se vodroient trere vers la mer ou vers la cité[3], cele grosse bataille leur venist au devant, et fussent lors escachié du tout, einsi come entre deus moles. Ses autres batailles atira à mout grant leisir : les unes fist aler devant les autres, com cil qui assez en savoit; puis parla aus chevetaines et leur dist que il se contenissent come haut home et bon chevalier, ne ne s'esmaiassent de tele chestivaille, car il estoient genz morte de fein, maumonté, et povrement armé; tuit debrisié des lons travaus que il avoient soufert. Quant nostre gent orent porpris le plain, si que il n'avoient garde de forclose, il s'aprocherent tant que li Tur porent trere à eus. Il firent soner leur trompes, et ferirent des esperons les trois batailles premieres toutes ensemble. Bien troverent qui les receut; car trop estoient li Tur granz genz et bien armées. Li nostre François le firent trop bien en cele venue, li Flamenc s'i contindrent trop vigueureusement, [li Normant derompoient bien les presses]; mès tant vint grosses routes de Turs que il covint que les autres batailles des noz assemblassent isnelement por secorre aus .III. premieres. Toutes furent eu chapleiz, fors la derreniere qui estoit Buiemont. Là véissiez fier chapleiz d'espées et de maces. Li marteleiz estoit si granz que l'en ne poist oïr se ce non. Li dux Godefroiz vit une bataille venir mout espesse où il avoit plus de gent qu'en nules des autres. Bien se pensa que se ceste estoit desconfite, les autres s'en esmaieroient mout; il guenchi cele part à toute sa bataille et se feri en ceus mout vigueureusement. Ilec le fist si bien il et si compaignon que mainz en descoperent, et jonchierent le champ des morz et des bleciez, tant que cil ne le porent plus soufrir, ainçois se desconfirent et mistrent à la voie. Solimanz qui avoit la grant bataille que je vous dis ore, aperceut de loing que sa gent se contenoient feblement, il s'aprocha et vit la bataille Buiemont qui n'estoit mie encore assemblée; il guenchi cele part, et assembla à lui. Grant plenté de saietes trestrent ses genz à l'aprochier[4]; mès après, il pendirent les ars aus braz, et leur corurent sus aus maces et aus espées si fierement que pres que il ne leur firent torner les testes des chevaus; car il ne povoient soufrir si grant estour ne si aspre de tant de gent. Li dux Godefroiz le connut de loing et se trest cele part; Tancrez se refu pris garde de son oncle, si le vint secorre. A la venue de ces deus qui granz genz i amenoient, fu Solimanz desconfiz, et le covint à partir de la place; mès li Tur orent apareillié le fu grezois[5], si le giterent en l'erbe des chans où il estoient qui estoit haute et seche; les noz genz s'en partirent por le feu qui estoit aspres[6] et pour la fumée noire et espesse. Quant li Tur virent que cil à cheval s'en estoient esloignié, il corurent sus à noz genz à pié et assez en ocistrent. Li nostre qui estoient à cheval furent issu hors de cele espesse fumée; si oïrent le cri des genz que l'en ocioit, puis ferirent des esperons et se mistrent arrières; quanque il troverent de leur anemis abatirent ou mistrent à la voie. Tant les chacierent ociant, que il vindrent à la grant plenté de leur autre gent qui jà estoient desconfiz.

XX. — Savaşın nasıl sert ve çetin olduğu.

İç kaledeki Türklerin orduya verdiği işaretlerden ve bozguna uğrayan okçuların getirdiği haberlerden Kerboğa (Corbagat), halkımızın şehirden çıktığını ve kendisiyle savaşmaya geldiğini kesin olarak anladı. Bunun üzerine o ana kadar küçümsediği ve alaya aldığı durumu derhal ciddiyete aldı. Baronlarıyla aceleyle istişare etti;

aralarında Antakya'dan olanlar da dahil olmak üzere en bilge kişilerin tavsiyesiyle birliklerini düzenledi. Sahip olduğu en iyi şövalyelerle dolu çok büyük bir birlik oluşturdu ve bunu daha önce adını duyduğunuz Süleyman'a (Soliman) teslim etti. Halkımızın dağlar ile şehir arasındaki düzlüğü tamamen ele geçirmesinden önce denize doğru ilerlemesini emretti. Bunu yapmasının amacı, halkımız bozguna uğratıldığında denize veya şehre doğru çekilmek istediklerinde, bu büyük birliğin karşılarına çıkması ve onları iki dağ arasında kalmış gibi tamamen ezmesiydi. Diğer birliklerini büyük bir rahatlıkla düzenledi; bazılarını işini bilen biri gibi diğerlerinin önüne geçirdi. Ardından komutanlarla konuşarak onların yüce birer insan ve iyi birer şövalye gibi davranmalarını, bu sefaletten hiç korkmamalarını söyledi; çünkü karşısındakiler açlıktan ölen, gücünü yitirmiş, zayıf silahlanmış ve çektikleri büyük sıkıntılardan ötürü bitap düşmüş insanlardı.
Halkımız ovayı tamamen ele geçirip kuşatılma tehlikesinden kurtulduğunda, Türklerin ok atabileceği kadar yakınına sokuldular. Borçlarını çaldırdılar ve ilk üç birliği birden mahmuzlayıp Türklerin üzerine sürdüler. Karşılarında onları bekleyen biri vardı, çünkü Türkler çok kalabalıktı ve iyi silahlanmıştı. Bizim Fransızlar ilk karşılaşmada çok iyi iş çıkardılar, Frizler son derece büyük bir coşkuyla savaştılar, [Normandılar ise kalabalık düşman hatlarını iyice yaradılar]; ancak o kadar çok Türk birliği geldi ki, ilk üç birliğe destek olmak için diğer birliklerimizin de hızla birleşmesi gerekti. En arkadaki Boemondo'nun birliği hariç hepsi kıyasıya bir çatışmanın içine girdi. Orada kılıçların ve gürzlerin çıkardığı korkunç çatışmayı görürdünüz. Çıkan gürültü o kadar büyüktü ki başka hiçbir şey duyulmuyordu. Dük Godefroi (li dux Godefroiz - Bouillonlu Godfrey), diğerlerinden çok daha kalabalık olan ve çok yoğun gelen bir birliğin üzerlerine geldiğini gördü. Eğer bu birlik bozguna uğratılırsa diğerlerinin de büyük bir paniğe kapılacağını çok iyi biliyordu; bu yüzden bütün birliğiyle o tarafa yöneldi ve çok büyük bir dinamizmle Türklerin arasına daldı. Yanındakilerle birlikte orada o kadar başarılı işler yaptı ki, düşmanların birçoğunun zırhını parçalayıp ölüleri ve yaralıları savaş alanına serptiler; sonunda Türkler daha fazla dayanamayarak bozguna uğradılar ve kaçmaya başladılar.
Size demin bahsettiğim büyük birliğe komuta eden Süleyman (Soliman), kendi adamlarının zayıf dövüştüğünü uzaktan fark etti; henüz çatışmaya girmemiş olan Boemondo'nun birliğine doğru yöneldi ve onunla birleşti. Yaklaşırken halkımızın üzerine çok sayıda ok yağdırdılar; ardından yayların uçlarını kollarına asarak gürzlerle ve kılıçlarla öyle sert bir şekilde üzerimize koştular ki, nerdeyse atlarımızın başını geri çevirteceklerdi; çünkü bu kadar çok insanın yarattığı bu kadar büyük ve sert bir saldırıya dayanamazlardı. Dük Godefroi onu uzaktan tanıdı ve hemen o tarafa yöneldi; amcasının zor durumda olduğunu fark eden Tancred (Tancrez) de yardıma koştu. Çok kalabalık insanları bir araya getiren bu iki kişinin gelmesiyle Süleyman bozguna uğratıldı ve o alanı terk etmek zorunda kaldı. Ancak Türkler Rum ateşi (le fu grezoz) hazırlamışlardı ve bunu yüksek ile kuru otların bulunduğu çayırlara attılar; bizim halkımız o şiddetli ateşin ve kalın, siyah dumanın ortasında kalıp ayrılmak zorunda kaldı. Türkler atlıların oradan uzaklaştığını gördüklerinde, yaya olan halkımızın üzerine koştular ve birçoğunu öldürdüler. At üzerinde olan bizimkiler ise bu yoğun dumanın arasından çıktılar; katledilen insanların çığlıklarını

işittiler, ardından mahmuzlarını sıkarak geri döndüler ve düşmanlarından karşılarına çıkan kim varsa yere serdiler ya da kaçmaya mecbur ettiler. Onları öldüre öldüre öyle bir kovaladılar ki, sonunda daha önce bozguna uğratılmış olan diğer kalabalık düşman kitlelerinin yanına ulaştılar.

XXI. — Coment Corbagaz s'enfoï.

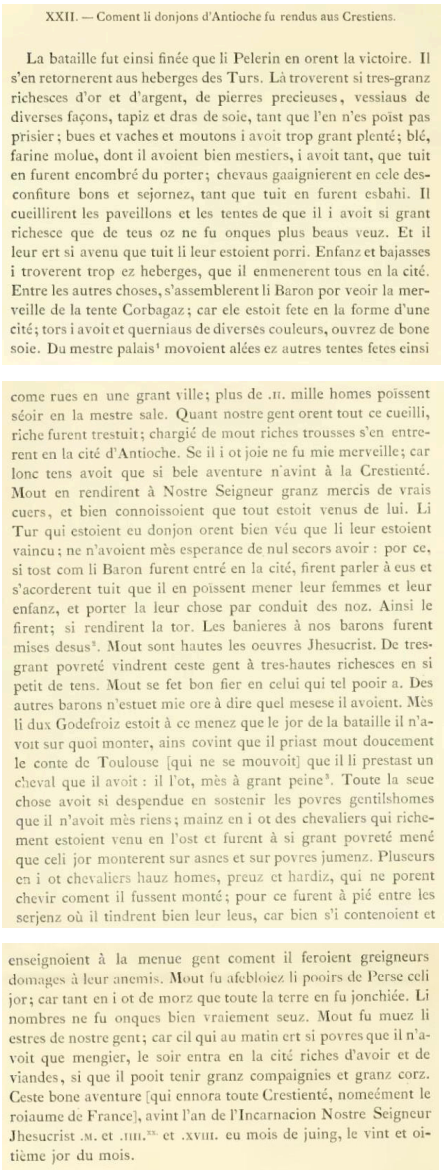
En cele partie où la bataille estoit, avoit une valée petite par où descendoit en iver uns ruissiaus de pluies, en la valée mout bruiant[1] : jusque là orent chacié nostre gent les Turs. Il se furent receu en un tertre hautet; là firent sonner leur buisines et leur tabors por ralier leur gent et metre ensemble : mès nostre gent[2] qui n'orent plus à fere ailleurs, vindrent là tuit ensemble. Hues li Maines, li cuens de Flandres, li dux de Normendie, li dux Godefroiz, Buiemonz et Tancrez et cil qui avec eus estoient comencierent mout vertueusement à assaillir par le fossé du ru. Tant firent que par grant force et par grant hardement passerent outre, assaillirent au tertre, et desconfirent ceus qui là estoient assemblé, si que descendre les firent contreval mout perilleusement. Dez lors ne porent il avoir nule esperance de remanoir eu champ, ainz s'en alerent chascuns là où il pot. Corbagaz, li sires de l'ost, dez le comencement que les batailles assemblerent, avoit eschivé le peril et s'estoit tret en un tertre haut, por veoir en loing la fin, sovent envoioit messages por savoir coment ses genz se contenoient. Si come il atendoit iluec, il esgarda que li Tur s'en venoient tuit desconfit, sanz tenir route ne bataille. Si ami qui estoient delez lui li distrent : « Sire, vos veez bien coment il est, pensez de « vous, et vous partez de ci. » Cil s'en ala au plustost que il pot. Si grant poor avoit en son cuer que il ne s'osoit en nul leu arester. Il passa le flun d'Eufrate à change de chevaus, tant s'esloigna cum il pot aler. Quant sa gent sorent que il estoient sanz chevetaine, mout en furent esbahi, ne nus ne pensa d'autrui : dez ilec en avant fist chascuns du mieuz que il pot, et s'enfoirent tuit cil qui aler s'en porent. Nostre baron qui mout avoient leur chevaus traveilliez orent poor de trop sivre; si n'alerent guères avant por que lor chevaus ne leur fausissent, fors Tancré qui assez à pou de compaignie les sivi bien .iiii. miles, decoupant tous ceus que il pooit ataindre; car la poor estoit si granz ez cuers des Sarrazins que .x. des noz en chassoient bien .v. cenz des leur. Là fu bien apertement prové que nus conseuz n'est encontre Dame-Dieu et que Nostre Sires ne lesse mie ceus qui ont esperance en lui. Car uns petiz pueples povres et morz de fain, qui de lointaines terres estoit venuz, par l'aide Jhesucrist vainqui tout le pooir d'Orient en leur païs, qui estoit si grant plenté de gent à toutes eses de quanqu'il demandoient.

XXI. — Kerboğa'nın nasıl kaçtığı.

Savaşın yaşandığı o bölgede, kış aylarında yağmur sularının indiği, vadide oldukça gürültülü akan küçük bir dere vardı. Türkler halkımızı oraya kadar kovaladılar. Orada yüksekçe bir tepeye sığındılar; halkını yeniden toplamak ve bir araya getirmek için borularını ve davullarını çaldırdılar. Ancak artık başka yapacak işleri kalmayan bizim halkımız hep birlikte oraya geldi. Maine'li Hugh (Hues li Maines), Flandre kontu (li cuens de Flandres), Normandiya dükü (li dux de Normandie), Dük Godfrey (li dux Godefroiz), Boemondo (Buiemonz) ve Tancred (Tancrez) ile beraberlerindekiler, derenin hendeginden büyük bir gayretle saldırarak çatışmaya başladılar. O kadar büyük bir güç ve cesaretle ileri atıldılar ki karşıya geçtiler, tepenin üzerindekilere saldırdılar ve orada toplanmış olanları bozguna uğratıp son derece tehlikeli bir şekilde aşağıya yuvarlanmaya mecbur ettiler. O andan itibaren artık savaş alanında kalma umutları kalmadı, bunun üzerine her biri olabildiğince hızlı bir şekilde kaçtı.

Savaşın yaşandığı o bölgede, kış aylarında yağmur sularının indiği, vadide oldukça gürültülü akan küçük bir dere vardı. Türkler halkımızı oraya kadar kovaladılar. Orada yüksekçe bir tepeye sığındılar; halkını yeniden toplamak ve bir araya getirmek için borularını ve davullarını çaldırdılar. Ancak artık başka yapacak işleri kalmayan bizim halkımız hep birlikte oraya geldi. Maine'li Hugh (Hues li Maines), Flandre kontu (li cuens de Flandres), Normandiya dükü (li dux de Normandie), Dük Godfrey (li dux Godefroiz), Boemondo (Buiemonz) ve Tancred (Tancrez) ile beraberlerindekiler, derenin hendeginden büyük bir gayretle saldırarak çatışmaya başladılar. O kadar büyük bir güç ve cesaretle ileri atıldılar ki karşıya geçtiler, tepenin üzerindekilere saldırdılar ve orada toplanmış olanları bozguna uğratıp son derece tehlikeli bir

şekilde aşağıya yuvarlanmaya mecbur ettiler. O andan itibaren artık savaş alanında kalma umutları kalmadı, bunun üzerine her biri olabildiğince hızlı bir şekilde kaçtı.

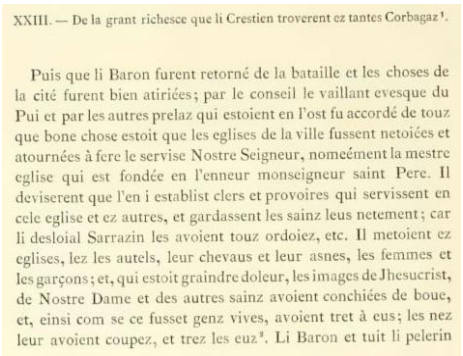
XXII. — Coment li donjons d'Antioche fu rendus aus Crestiens.

La bataille fut einsi finée que li Pelerin en orent la victoire. Il s'en retornerent aus heberges des Turs. Là troverent si tres-granz richesces d'or et d'argent, de pierres precieuses, vessiaus de diverses façons, tapiz et dras de soie, tant que l'en n'es poïst pas prisier; bues et vaches et moutons i avoit trop grant plenté; blé, farine molue, dont il avoient bien mestiers, i avoit tant, que tuit en furent encombré du porter; chevaus gaaignierent en cele desconfiture bons et sejornez, tant que tuit en furent esbahi. Il cueillirent les paveillons et les tentes de que il i avoit si grant richesce que de teus oz ne fu onques plus beaus veuz. Et il leur ert si avenu que tuit li leur estoient porri. Enfanz et bajasses i troverent trop ez heberges, que il enmenerent tous en la cité. Entre les autres choses, s'assemblerent li Baron por veoir la merveille de la tente Corbagaz; car ele estoit fete en la forme d'une cité; tors i avoit et querniaus de diverses couleurs, ouvrez de bone soie. Du mestre palais[1] movoient alées ez autres tentes fetes einsi come rues en une grant ville; plus de .II. mille homes poïssent séoir en la mestre sale. Quant nostre gent orent tout ce cueilli, riche furent trestuit; chargié de mout riches trousses s'en entrerent en la cité d'Antioche. Se il i ot joie ne fu mie merveille; car lonc tens avoit que si bele aventure n'avint à la Crestienté. Mout en rendirent à Nostre Seigneur granz mercis de vrais cuers, et bien connoissoient que tout estoit venus de lui. Li Tur qui estoient eu donjon orent bien véu que li leur estoient vaincu; ne n'avoient mès esperance de nul secors avoir : por ce, si tost com li Baron furent entré en la cité, firent parler à eus et s'acorderent tuit que il en poïssent mener leur femmes et leur enfanz, et porter la leur chose par conduit des noz. Ainsi le firent; si rendirent la tor. Les banieres à nos barons furent mises desus[2]. Mout sont hautes les oeuvres Jhesucrist. De tres-grant povreté vindrent ceste gent à tres-hautes richesces en si petit de tens. Mout se fet bon fier en celui qui tel pooir a. Des autres barons n'estuet mie ore à dire quel mesese il avoient. Mès li dux Godefroiz estoit à ce menez que le jor de la bataille il n'avoit sur quoi monter, ains covint que il priast mout doucement le conte de Toulouse [qui ne se mouvoit] que il li prestast un cheval que il avoit : il l'ot, mès à grant peine[3]. Toute la seue chose avoit si despendue en sostenir les povres gentilshomes que il n'avoit mès riens; mainz en i ot des chevaliers qui richement estoient venu en l'ost et furent à si grant povreté mené que celi jor monterent sur asnes et sur povres jumenz. Pluseurs en i ot chevaliers hauz homes, preuz et hardiz, qui ne porent chevir coment il fussent monté; pour ce furent à pié entre les serjenz où il tindrent bien leur leus, car bien s'i contenoient et enseignoient à la menue gent coment il feroient greigneurs domages à leur anemis. Mout fu afebloiez li pooirs de Perse celi jor; car tant en i ot de morz que toute la terre en fu jonchiée. Li nombres ne fu onques bien vraiement seuz. Mout fu muez li estres de nostre gent; car cil qui au matin ert si povres que il n'avoit que mengier, le soir entra en la cité riches d'avoir et de viandes, si que il pooit tenir granz compaignies et granz corz. Ceste bone aventure [qui ennora toute Crestienté, nomeément le roiaume de France], avint l'an de l'Incarnacion Nostre Seigneur Jhesucrist .M. et .IIII.^{xx} et .XVIII. eu mois de juing, le vint et oitième jor du mois.

XXII. — Antakya iç kalesinin Hıristiyanlara nasıl teslim edildiği.

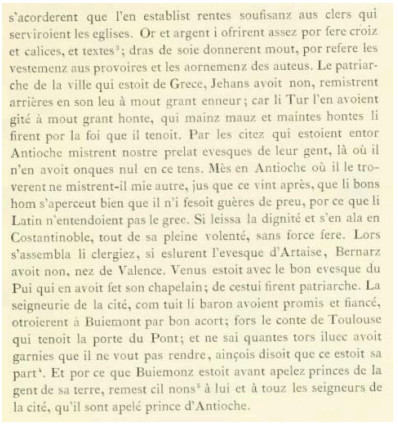
Savaş, Hıristiyanların zaferiyle sonuçlanacak şekilde sona erdi. Türklerin konaklama yerlerine geri döndüler. Orada o kadar çok altın ve gümüş zenginliği, kıymetli taşlar, çeşitli biçimlerde kaplar, halılar ve ipek kumaşlar buldular ki, değerleri biçilemezdi. Öküzler, inekler ve koyunlar çok büyük bir bolluktaydı; buğday ve öğütülmüş un –ki bunlara çok fazla ihtiyaç duyuyorlardı– o kadar çoktu ki, herkes taşımakta güçlük çekti. Bu bozgun sırasında ele geçirilen atlar o kadar iyi ve dinçti ki herkes şaşkına döndü. Pavyonları ve çadırları topladılar; öyle büyük bir zenginlik vardı ki, daha önce hiçbir ordu da bundan daha güzeli görülmemişti ve neredeyse her şey ellerine kalmıştı. Çadırlarda çok sayıda çocuk ve kadın buldular ve hepsini şehre götürdüler. Diğer şeylerin yanı sıra, Kerboğa'nın çadırının harikasını görmek için baronlar bir araya geldiler; çünkü bu çadır bir şehir biçiminde yapılmıştı; içinde kaliteli ipekten işlenmiş, çeşitli renklerde sokaklar ve kuleler vardı. Ana saraydan, büyük bir şehirdeki sokaklar gibi diğer çadırlara yollar uzanıyordu; ana salonda iki bin adam

rahatça oturabilirdi. Halkımız her şeyi topladığında hepsi zenginleşti; çok zengin denkler yüklenerek Antakya şehrine girdiler. Eğer bir sevinç yaşandıysa bu hiç de şaşırtıcı değildir; çünkü çok uzun süredir Hıristiyanlığın başına böyle güzel bir macera gelmemişti. Saf bir kalple Rab-Tanrı'ya büyük şükranlar sundular ve her şeyin ondan geldiğini çok iyi biliyorlardı. İç kalede bulunan Türkler, kendi taraflarının yenildiğini açıkça görmüşlerdi ve artık hiçbir yardım alma umutları kalmamıştı; bu nedenle baronlar şehre girer girmez onlarla müzakere ettiler ve kadınları ile çocuklarını alıp gitmelerine, mallarını ise bizimkilerin refakatinde taşımalarına izin verilmesi konusunda ortaklaşa anlaştılar. Öyle de yaptılar ve kuleyi teslim ettiler. Baronlarımızın sancakları onların üzerine dikildi. İsa Mesih'in işleri ne kadar da yücedir. Bu halk, çok kısa bir süre içinde büyük bir yoksulluktan en yüksek zenginliklere ulaştı. Böyle bir kudrete sahip olan kişiye ne kadar güvenilirse, onlar da kendilerini öyle güvende hissettiler. Diğer baronların o gün ne kadar büyük sıkıntılar çektiklerini uzun uzun anlatmaya gerek yoktur. Ancak Dük Godefroi (li dux Godefroiz - Bouillonlu Godfrey) öyle bir duruma gelmişti ki, savaş günü binecek hiçbir şeyi yoktu; hatta Toulouse kontundan (li conte de Toulouse - IV. Raymond) çok büyük bir ricayla kendisinde olan bir atı ödünç vermesini istemek zorunda kalmıştı; onu da ancak büyük bir zahmetle alabilmişti. Bütün varlığını yoksul soylu kişileri desteklemeye harcadığı için elinde hiçbir şeyi kalmamıştı; orduya çok zengin gelen ama o kadar büyük bir yoksulluğa sürüklenen şövalyeler vardı ki, o gün eşeklere ve zayıf binek hayvanlarına biniyorlardı. Ne şekilde bindiklerini bilemeyen, çok mert, cesur ve soylu birçok şövalye vardı; bu yüzden sıradan askerlerin arasında yaya olarak kaldılar, kendi yerlerini korudular ve sıradan halka düşmanlarına nasıl daha büyük zararlar vereceklerini öğrettiler.
O gün Farsların gücü fazlasıyla zayıflamıştı; çünkü ölenler o kadar çoktu ki bütün toprak onlarla kaplanmıştı. Sayıları asla tam olarak bilinemedi. Halkımızın durumu tamamen değişmişti; çünkü sabahleyin yemekten başka hiçbir şeyi olmayan o yoksul kişi, akşamına servet ve yiyecek dolu olarak şehre girmiş, büyük topluluklar ve ziyafetler verebilecek duruma gelmişti. Tüm Hıristiyanlığı, özellikle de Fransa krallığını onurlandıran bu güzel macera, Rab-Tanrı'nın Enkarnasyon Yılı'nda, 1098 yılında, haziran ayının yirmi sekizinci gününde gerçekleşti.

XXIII. — De la grant richesce que li Crestien troverent ez tantes Corbagaz [1].

Puis que li Baron furent retorné de la bataille et les choses de la cité furent bien atiriées; par le conseil le vaillant evesque du Pui et par les autres prelaz qui estoient en l'ost fu accordé de touz que bone chose estoit que les eglises de la ville fussent netoiées et atournées à fere le servise Nostre Seigneur, nomeément la mestre eglise qui est fondée en l'enneur monseigneur saint Pere. Il deviserent que l'en i establist clers et provoires qui servissent en cele eglise et ez autres, et gardassent les sainz leus netement; car li desloial Sarrazin les avoient touz ordoiez, etc. Il metoient ez eglises, lez les autels, leur chevaus et leur asnes, les femmes et les garçons; et, qui estoit graindre doleur, les images de Jhesucrist, de Nostre Dame et des autres sainz avoient conchiées de boue, et, einsi com se ce fusset genz vives, avoient tret à eus; les nez leur avoient coupez, et trez les euz [2]. Li Baron et tuit li pelerin

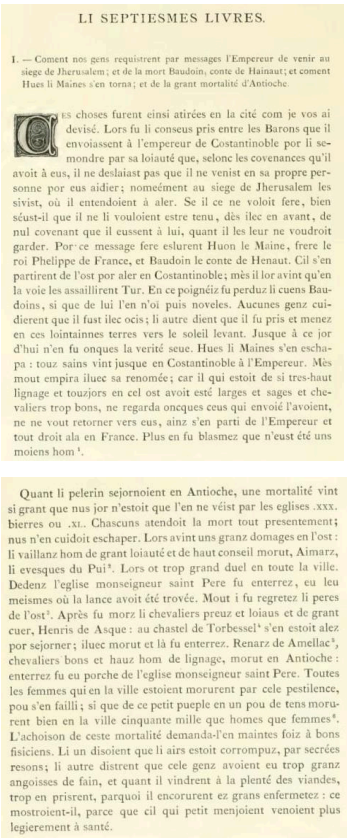

s'acorderent que l'en establist rentes soufisanz aus clers qui serviroient les eglises. Or et argent i ofrirent assez por fere croiz et calices, et textes[2]; dras de soie donnerent mout, por refere les vestemenz aus provoires et les aornemenz des auteus. Le patriarche de la ville qui estoit de Grece, Jehans avoit non, remistrent arrières en son leu à mout grant enneur; car li Tur l'en avoient gité à mout grant honte, qui mainz mauz et maintes hontes li firent por la foi que il tenoit. Par les citez qui estoient entor Antioche mistrent nostre prelat evesques de leur gent, là où il n'en avoit onques nul en ce tens. Mès en Antioche où il le troverent ne mistrent-il mie autre, jus que ce vint après, que li bons hom s'aperceut bien que il n'i fesoit guères de preu, por ce que li Latin n'entendoient pas le gree. Si leissa la dignité et s'en ala en Costantinoble, tout de sa pleine volenté, sans force fere. Lors s'assembla li clergiez, si eslurent l'evesque d'Artaise, Bernarz avoit non, nez de Valence. Venus estoit avec le bon evesque du Pui qui en avoit fet son chapelain; de cestui firent patriarche. La seigneurie de la cité, com tuit li baron avoient promis et fiancé, otroierent à Buiemont par bon acort; fors le conte de Toulouse qui tenoit la porte du Pont; et ne sai quantes tors iluec avoit garnies que il ne vout pas rendre, ainçois disoit que ce estoit sa part[4]. Et por ce que Buiemonz estoit avant apelez princes de la gent de sa terre, remest cil nons[5] à lui et à touz les seigneurs de la cité, qu'il sont apelé prince d'Antioche.

XXIII. – Hristiyanların (Crestien), Kerboğa'nın (Corbagaz) çadırlarında buldukları büyük zenginlik üzerine.

Baronlar (Baron) savaştan döndükten ve şehrin işleri düzene sokulduktan sonra; Le Puy (Pui) yiğit piskoposunun tavsiyesiyle ve ordugahdaki diğer ruhbanların kararıyla, şehirdeki kiliselerin temizlenmesinin ve özellikle aziz Petrus (saint Pere) efendimizin şerefine kurulmuş olan ana kilise başta olmak üzere, Rabbimizin (Nostre Seigneur) hizmetini yerine getirmek için hazırlanmasının iyi bir şey olduğu herkesçe kabul edildi. Bu kilisede ve diğerlerinde hizmet edecek, kutsal mekanları temiz tutacak din adamları ve rahipler atanmasını kararlaştırdılar; çünkü sadakatsiz Sarazenler (Sarrazin) hepsini kirletmişlerdi vb. Kiliselere, altarların yanına atlarını ve eşeklerini, kadınları ve erkek çocukları koyuyorlardı; ve daha büyük bir acı olanı, İsa Mesih'in (Jhesucrist), Meryem Ana'mızın (Nostre Dame) ve diğer azizlerin tasvirlerini çamurla kirletmişlerdi ve sanki canlı insanlarmış gibi onları hedef almışlar; burunlarını kesmişler ve gözlerini oymuşlardı. Baronlar (Baron) ve tüm hacılar (pelerin) kiliselerde hizmet edecek din adamlarına yeterli gelirler tahsis edilmesi konusunda anlaştılar. Haçlar, kadeh takımları ve kutsal kitap kapakları yapmak için bolca altın ve gümüş sundular; rahiplerin giysilerini ve altarların süslemelerini yeniden yapmak için çokça ipek kumaş verdiler. Şehrin Yunan (Grece) soyundan olan ve adı Yuhanna (Jehans) olan patriğini, çok büyük bir saygıyla yeniden makamına getirdiler; çünkü Türkler (Tur) tuttuğu inanç yüzünden ona pek çok kötülük ve pek çok hakaret etmiş, onu çok büyük bir aşağılanmayla kovmuşlardı. Antakya (Antioche) etrafındaki şehirlerde, o dönemde hiç kimse yokken, bizim ruhbanlar kendi halklarından piskoposlar atadılar. Ancak buldukları Antakya'da (Antioche), sonradan bu iyi adam Latincelerin (Latin) Yunancayı anlamadığını ve orada pek bir faydası olmadığını fark edene kadar başka birini atamadılar. Böylece makamını bıraktı ve kendi tam rızasıyla, hiçbir zorlama olmadan Konstantinopolis'e (Costantinople) gitti. Bunun üzerine din adamları toplandı ve Valence (Valence) doğumlu, adı Bernard (Bernarz) olan Artaş (Artaise) piskoposunu seçtiler. Kendisini şapel papazı yapmış olan le Puy'ün (Pui) iyi piskoposu ile gelmişti; bunu patrik yaptılar. Şehrin yönetimini, tüm baronların söz verip ant içtiği gibi, iyi bir anlaşmayla I. Bohemond'a (Buiemont) bıraktılar; ancak Köprü Kapısı'nı elinde tutan ve oradaki teslim etmek istemediği, aksine burasının kendi payı olduğunu söylediği birkaç kuleyi tahkim etmiş olan Toulouse (Tulus) Kontu hariç. Ve I. Bohemond (Buiemonz) daha önce kendi

toprağının halkının prensi olarak adlandırıldığı için, bu unvan onda ve şehrin tüm lordlarında kaldı ki onlara Antakya (Antioche) Prensi denir.

LI SEPTIESMES LIVRES.

I. — Coment nos gens requistrent par messages l'Empereur de venir au siege de Jherusalem; et de la mort Baudoin, conte de Hainaut; et coment Hues li Maines s'en torna; et de la grant mortalité d'Antioche.

Ces choses furent einsi atirées en la cité com je vos ai devisé. Lors fu li conseus pris entre les Barons que il envoiassent à l'empereur de Costantinoble por li semondre par sa loiauté que, selonc les covenances qu'il avoit à eus, il ne deslaiast pas que il ne venist en sa propre personne por eus aidier; nomeément au siege de Jherusalem les sivist, où il entendoient à aler. Se il ce ne voloit fere, bien séust-il que il ne li vouloient estre tenu, dès ilec en avant, de nul covenant que il eussent à lui, quant il les leur ne voudroit garder. Por ce message fere eslurent Huon le Maine, frere le roi Phelippe de France, et Baudoin le conte de Henaut. Cil s'en partirent de l'ost por aler en Costantinoble; mès il lor avint qu'en la voie les assaillirent Tur. En ce poignéiz fu perduz li cuens Baudoins, si que de lui l'en n'oï puis noveles. Aucunes genz cuidierent que il fust ilec ocis; li autre dient que il fu pris et menez en ces lointainnes terres vers le soleil levant. Jusque à ce jor d'hui n'en fu onques la verité seue. Hues li Maines s'en eschapa : touz sains vint jusque en Costantinoble à l'Empereur. Mès mout empira iluec sa renomée; car il qui estoit de si tres-haut lignage et touzjors en cel ost avoit esté larges et sages et chevaliers trop bons, ne regarda oncques ceus qui envoié l'avoient, ne ne vout retorner vers eus, ainz s'en parti de l'Empereur et tout droit ala en France. Plus en fu blasmez que n'eust été uns moiens hom [1].

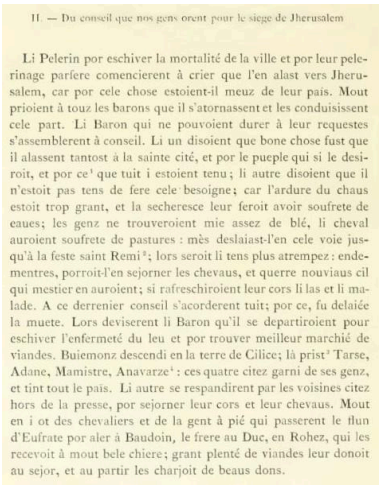
Quant li pelerin sejornoient en Antioche, une mortalité vint si grant que nus jor n'estoit que l'en ne véist par les eglises .xxx. bierres ou .xl.. Chascuns atendoit la mort tout presentement; nus n'en cuidoit eschaper. Lors avint uns granz domages en l'ost : li vaillanz hom de grant loiauté et de haut conseil morut, Aimarz, li evesques du Pui [2]. Lors ot trop grand duel en toute la ville. Dedenz l'eglise monseigneur saint Pere fu enterrez, eu leu meismes où la lance avoit été trovée. Mout i fu regretez li peres de l'ost [3]. Après fu morz li chevaliers preuz et loiaus et de grant cuer, Henris de Asque : au chastel de Torbessel [4] s'en estoit alez por sejorner; iluec morut et là fu enterrez. Renarz de Amellac [5], chevaliers bons et hauz hom de lignage, morut en Antioche : enterrez fu eu porche de l'eglise monseigneur saint Pere. Toutes les femmes qui en la ville estoient morurent par cele pestilence, pou s'en failli; si que de ce petit pueple en un pou de tens morurent bien en la ville cinquante mille que homes que femmes [6]. L'achoison de ceste mortalité demanda-l'en maintes foiz à bons fisiciens. Li un disoient que li airs estoit corrompuz, par secrées resons; li autre distrent que cele genz avoient eu trop granz angoisses de fain, et quant il vindrent à la plenté des viandes, trop en prisrent, parquoi il encorurent ez grans enfermetez : ce mostroient-il, parce que cil qui petit menjoient venoient plus legierement à santé.

YEDİNCİ KİTAP

I. – İnsanlarımızın (mesajlar aracılığıyla) Konstantinopolis (Costantinople) İmparatoru'na Kudüs (Jherusalem) kuşatmasına gelmesini talep etmesi; ve Hainaut (Hainaut) Kontu Baudouin'in (Baudoin) ölümü; ve Maine'li Hüseyin'in (Hues li Maines) nasıl geri döndüğü; ve Antakya'nın (Antioche) büyük ölüm oranı (salgını) üzerine.

İşler size anlattığım gibi şehirde düzene konulmuştu. Sonra baronlar arasında, Konstantinopolis (Costantinople) imparatoruna sadakati üzerine hatırlatma yapmak için haberciler gönderme kararı alındı; aralarında yaptıkları sözleşmelere göre, onlara yardım etmek için bizzat kendisinin gelmesini ihmal etmesin; özellikle de gitmeyi niyet ettikleri Kudüs (Jherusalem) kuşatmasına bizzat katılsın. Eğer bunu yapmak istemezse, eğer onların haklarını korumayacaksa, o andan itibaren kendisiyle yaptıkları hiçbir sözleşmeye bağlı kalmak zorunda olmayacaklarını çok iyi bilsin. Bu mesajı göndermek için Fransa (France) Kralı Philip'in (Phelippe) kardeşi Maine'li Huon'u (Huon le Maine) ve Hainaut (Henaut) Kontu Baudouin'i (Baudoin) seçtiler. Onlar Konstantinopolis'e (Costantinople) gitmek üzere ordugahdan ayrıldılar; fakat yolda Türklerin (Tur) saldırısına uğradıkları başlarına geldi. Bu çatışmada Kont Baudouin (Baudoin) kayboldu, öyle ki kendisinden bir daha haber alınamadı. Kimi insanlar orada öldüğünü söyledi; diğerleri ise yakalanıp güneşin doğduğu taraftaki (doğudaki) uzak ülkelere götürüldüğünü söylüyor. Günümüze kadar bunun tek bir gerçeği bulunamadı. Maine'li Huon (Hues li Maines) kaçmayı başardı: tamamen sağ salim Konstantinopolis'e (Costantinople) İmparator'un yanına ulaştı. Fakat orada ünü çok azaldı; çünkü o kadar çok yüksek soy geleneğinden gelen ve ordugahda hep

cömert, bilge ve pek iyi şövalyeler olmuş olan biri, kendisini gönderenleri hiç önemsemedi, onlara geri dönmek de istemedi, bunun yerine İmparator'un yanından ayrılıp doğruca Fransa'ya (France) gitti. Bundan dolayı sıradan bir adamdan daha çok kınandı.
Hacılar (pelerin) Antakya'da (Antioche) konaklarken, öyle büyük bir ölüm oranı (salgın) geldi ki, kiliselerin önünde otuz ya da kırk tabutun görülmediği bir gün bile yoktu. Herkes ölümünü bekliyordu; hiç kimse kurtulabileceğini sanmıyordu. O sırada ordugahda büyük bir felaket meydana geldi: Yüksek sadakate ve üstün danışmanlığa sahip yiğit adam, Le Puy (Pui) piskoposu Aimar (Aimarz) öldü. Bunun üzerine bütün şehirde çok büyük bir yas tutuldu. Aziz Petrus (saint Pere) efendimizin kilisesinin içine, mızrağın bulunduğu yerin tam aynısına gömüldü. Ordugahın babası için çok yas tutuldu. Ardından cesur, sadık ve büyük yürekli şövalye Asque'lı Henri (Henris de Asque) öldü: dinlenmek için Torbessel (Torbessel) kalesine gitmişti; orada öldü ve oraya gömüldü. İyi bir şövalye ve yüksek soydan bir adam olan Amellac'lı Renar (Renarz de Amellac) Antakya'da (Antioche) öldü: Aziz Petrus (saint Pere) efendimizin kilisesinin revakına gömüldü. Şehirde bulunan tüm kadınlar -neredeyse hiçbiri kalmayacak şekilde- bu vebadan öldüler; öyle ki bu az nüfuslu yerde kısa süre içinde şehirde hem erkek hem kadın olarak elli bin kişi öldü. Bu ölüm oranının (salgının) sebebi iyi hekimlere defalarca soruldu. Bazıları havanın gizli sebeplerle bozulduğunu söylediler; diğerleri ise bu insanların çok büyük açlık sıkıntısı çektiklerini, yiyecek bolluğuna ulaştıklarında ise çok fazla yemek yediklerini, bu yüzden büyük hastalıklara yakalandıklarını söylediler: az yiyenlerin daha kolay sağlığına kavuşması bunu göstermekteydi.

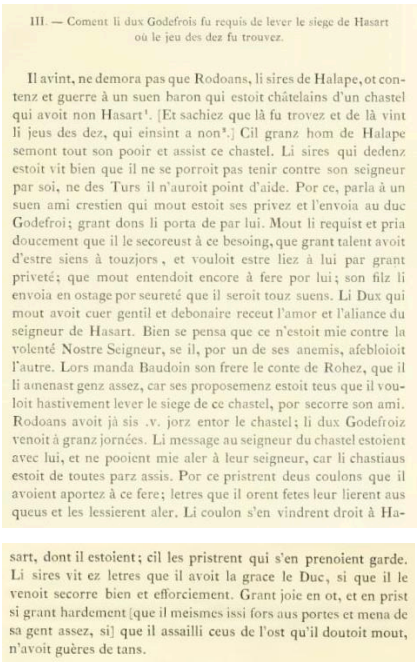

II. — Du conseil que nos gens orent pour le siege de Jherusalem

Li Pelerin por eschiver la mortalité de la ville et por leur pelerinage parfere comencierent à crier que l'en alast vers Jherusalem, car por cele chose estoient-il meuz de leur pais. Mout prioient à touz les barons que il s'atornassent et les conduisissent cele part. Li Baron qui ne pouvoient durer à leur requestes s'assemblerent à conseil. Li un disoient que bone chose fust que il alassent tantost à la sainte cité, et por le pueple qui si le desiroit, et por ce[1] que tuit i estoient tenu ; li autre disoient que il n'estoit pas tens de fere cele besoigne ; car l'ardure du chaus estoit trop grant, et la secheresce leur feroit avoir soufrete de eaues ; les genz ne trouveroient mie assez de blé, li cheval auroient soufrete de pastures : mès deslaiast-l'en cele voie jusqu'à la feste saint Remi[2] ; lors seroit li tens plus atrempez : endementres, porroit-l'en sejorner les chevaus, et querre nouviaus cil qui mestier en auroient ; si rafreschiroient leur cors li las et li malade. A ce derrenier conseil s'acorderent tuit ; por ce, fu delaiée la muete. Lors deviserent li Baron qu'il se departiroient pour eschiver l'enfermeté du leu et por trouver meilleur marchié de viandes. Buiemonz descendi en la terre de Cilice ; là prist[3] Tarse, Adane, Mamistre, Anavarze[4] ; ces quatre citez garni de ses genz, et tint tout le pais. Li autre se respandirent par les voisines citez hors de la presse, por sejorner leur cors et leur chevaus. Mout en i ot des chevaliers et de la gent à pié qui passerent le flun d'Eufrate por aler à Baudoin, le frere au Duc, en Rohez, qui les recevoit à mout bele chiere ; grant plenté de viandes leur donoit au sejor, et au partir les charjoit de beaus dons.

II. – Halkımızın Kudüs (Jherusalem) kuşatması için yaptığı meclis üzerine.
Hacılar (pelerin), şehirdeki ölüm oranından (salgından) kaçınmak ve hac görevlerini yerine getirmek için Kudüs'e (Jherusalem) doğru yola çıkılması gerektiğini bağırmaya başladılar; çünkü bu iş için kendi ülkelerinden yola çıkmışlardı. Tüm baronlara hazırlanmalarını ve onları o tarafa götürmelerini çokça rica ettiler. Onların isteklerine karşı koyamayan baronlar meclis için toplandılar. Bazıları, hem bunu böylesine arzulayan halk için hem de buna mecbur oldukları için derhal kutsal şehre gitmelerinin iyi bir şey olacağını söylediler; diğerleri ise bu işi yapmanın zamanı olmadığını söylediler; çünkü sıcağın şiddeti çok büyüktü ve kuraklık su sıkıntısı

çekmelerine neden olacaktı; halk yeterli buğday bulamayacak, atlar otlak sıkıntısı çekecekti. Ancak bu yolculuğun Aziz Remi (saint Remi) yortusuna kadar ertelenmesini; o zaman havanın daha ılıman olacağını söylediler. Bu süre zarfında atların dinlendirilebileceğini, ihtiyacı olanların yeni atlar arayabileceğini; böylece yorgun ve hasta olanların bedenlerini tazeleyebileceklerini belirttiler. Son konseyde herkes bunu onayladı; bu nedenle hareket ertelendi. Sonra baronlar, yerin hastalığından kaçınmak ve yiyecekleri daha iyi fiyatla bulabilmek için ayrılacaklarını kararlaştırdılar. I. Bohemond (Buiemonz) Kilikya (Cilice) topraklarına indi; orada Tarsus (Tarse), Adana (Adane), Misis (Mamistre), Anavarza'yı (Anavarze) ele geçirdi: bu dört şehri kendi adamlarıyla donattı ve tüm ülkeyi elinde tuttu. Diğerleri, bedenlerini ve atlarını dinlendirmek için sıkışıklıktan uzaklaşarak komşu şehirlere dağıldılar. Şövalyelerin ve yaya halkın birçoğu, Dük'ün kardeşi Baudouin'in (Baudoin) yanına gitmek üzere Fırat (Eufrate) nehrini geçip Urfa'ya (Rohez) gittiler; o da onları çok güzel bir konukseverlikle karşıladı; konakladıkları süre boyunca onlara bolca yiyecek ikram etti ve ayrılırken güzel hediyelerle yüklerini doldurdu.

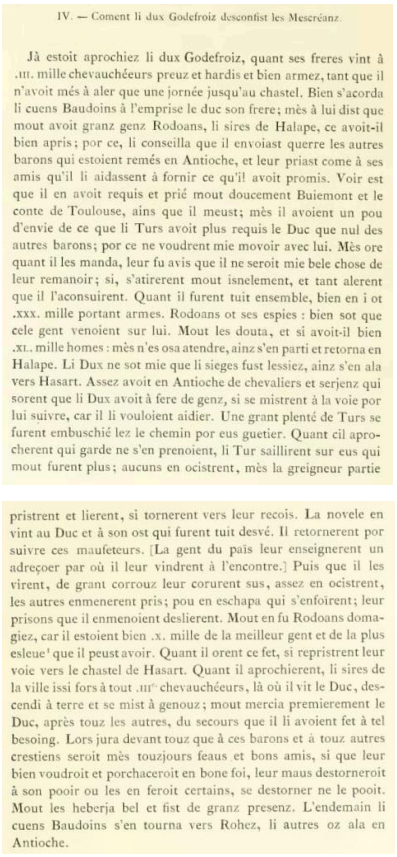
III. — Coment li dux Godefrois fu requis de lever le siege de Hasart où le jeu des dez fu trouvez.

Il avint, ne demora pas que Rodoans, li sires de Halape, ot contenz et guerre à un suen baron qui estoit châtelains d'un chastel qui avoit non Hasart[1]. [Et sachiez que là fu trovez et de là vint li jeus des dez, qui einsint a non[2].] Cil granz hom de Halape semont tout son pooir et assist ce chastel. Li sires qui dedenz estoit vit bien que il ne se porroit pas tenir contre son seigneur par soi, ne des Turs il n'auroit point d'aide. Por ce, parla à un suen ami crestien qui mout estoit ses privez et l'envoia au duc Godefroi; grant dons li porta de par lui. Mout li requist et pria doucement que il le secoreust à ce besoing, que grant talent avoit d'estre siens à touzjors, et vouloit estre liez à lui par grant priveté; que mout entendoit encore à fere por lui; son filz li envoia en ostage por seureté que il seroit touz suens. Li Dux qui mout avoit cuer gentil et debonaire receut l'amor et l'aliance du seigneur de Hasart. Bien se pensa que ce n'estoit mie contre la volenté Nostre Seigneur, se il, por un de ses anemis, afebloioit l'autre. Lors manda Baudoin son frere le conte de Rohez, que il li amenast genz assez, car ses proposemenz estoit teus que il vouloit hastivement lever le siege de ce chastel, por secorre son ami. Rodoans avoit jà sis .v. jorz entor le chastel; li dux Godefroiz venoit à granz jornées. Li message au seigneur du chastel estoient avec lui, et ne pooient mie aler à leur seigneur, car li chastiaus estoit de toutes parz assis. Por ce pristrent deus coulons que il avoient aportez à ce fere; letres que il orent fetes leur lierent aus queus et les lessierent aler. Li coulon s'en vindrent droit à Hasart, dont il estoient; cil les pristrent qui s'en prenoient garde. Li sires vit ez letres que il avoit la grace le Duc, si que il le venoit secorre bien et efforciement. Grant joie en ot, et en prist si grant hardement [que il meismes issi fors aus portes et mena de sa gent assez, si] que il assailli ceus de l'ost qu'il doutoit mout, n'avoit guères de tans.

III. – Dük Godefroi'den (Godefrois) Hasart (Hasart) kuşatmasını kaldırmasının istenmesi üzerine.

Çok geçmeden, Halep (Halape) efendisi Rodoans (Rodoans), Hasart (Hasart) adında bir kalenin şatosu olan kendi baronlarından biriyle anlaşmazlığa ve savaşa tutuştu. [Ve bilin ki, zarlar oyunu orada bulundu ve oradan çıktı.] Halep'in (Halape) o büyük adamı bütün gücünü topladı ve bu kaleyi kuşattı. İçerideki efendi, tek başına efendisine karşı tutunamayacağını ve Türklerden (Tur) hiçbir yardım göremeyeceğini çok iyi biliyordu. Bu yüzden, kendisine çok yakın olan Hristiyan (crestien) bir dostuyla konuştu ve onu Dük Godefroi'ye (Godefroi) gönderdi; onun aracılığıyla kendisine büyük hediyeler götürdü. Bu ihtiyaç anında kendisine yardım etmesini, her zaman onun olmak için büyük bir istek duyduğunu, büyük bir yakınlıkla ona bağlanmak istediğini ve onun için daha pek çok şey yapmayı amaçladığını tatlılıkla rica etti ve yalvardı; tamamen onun olacağının güvencesi olarak kendi oğlunu rehin olarak

gönderdi. Çok nezaketli ve soylu bir yüreğe sahip olan Dük (Dux), Hasart (Hasart) efendisinin sevgisini ve ittifakını kabul etti. Eğer düşmanlarından biri aracılığıyla diğerini zayıflatırsa, bunun Rabbimizin (Nostre Seigneur) isteğine aykırı olmayacağını iyice düşündü. Sonra Urfa (Rohez) kontu olan kardeşi Baudouin'e (Baudoin) haber gönderip yanına yeterince asker getirmesini istedi, çünkü niyeti dostuna yardım etmek için bu kalenin kuşatmasını aceleyle kaldırmaktı. Rodoans (Rodoans) kalenin etrafındaki beşinci gününü çoktan tamamlamıştı; Dük Godefroi (Godefrois) büyük gün batımlarıyla (hızlı yürüyüşlerle) geliyordu. Kale efendisinin habercileri onunla birlikteydi, ancak şato her taraftan kuşatılmış olduğu için kendi efendilerine gidemiyorlardı. Bu yüzden yanlarında getirdikleri iki güvercini bunu yapmak için kullandılar; yazdıkları mektupları kuşların kuyruklarına bağladılar ve serbest bıraktılar. Güvercinler doğrudan ait oldukları Hasart'a (Hasart) uçtular; nöbet tutanlar bunları yakaladı. Efendi mektuplarda Dük'ün lütfuna sahip olduğunu, onun kendisine iyice ve kuvvetle yardım etmeye geldiğini gördü. Büyük bir sevinç duydu ve öyle büyük bir cesaret kazandı ki [(kapılardan dışarı çıkarak kendi adamlarından epeyce bir miktar yönetti, öyle ki)] çok kısa süre önce çok korktuğu ordugahtakilere saldırdı.

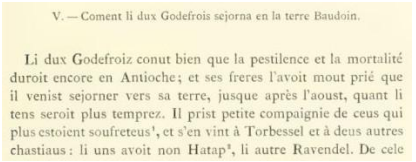
IV. — Coment li dux Godefroiz desconfist les Mescréanz.

Jà estoit aprochiez li dux Godefroiz, quant ses freres vint à .III. mille chevauchéeurs preuz et hardis et bien armez, tant que il n'avoit més à aler que une jornée jusqu'au chastel. Bien s'acorda li cuens Baudoins à l'emprise le duc son frere; mès à lui dist que mout avoit granz genz Rodoans, li sires de Halape, ce avoit-il bien apris; por ce, li conseilla que il envoiast querre les autres barons qui estoient remés en Antioche, et leur priast come à ses amis qu'il li aidassent à fornir ce qu'il avoit promis. Voir est que il en avoit requis et prié mout doucement Buiemont et le conte de Toulouse, ains que il meust; mès il avoient un pou d'envie de ce que li Turs avoit plus requis le Duc que nul des autres barons; por ce ne voudrent mie movoir avec lui. Mès ore quant il les manda, leur fu avis que il ne seroit mie bele chose de leur remanoir; si, s'atirerent mout isnelement, et tant alerent que il l'aconsuirent. Quant il furent tuit ensemble, bien en i ot .xxx. mille portant armes. Rodoans ot ses espies : bien sot que cele gent venoient sur lui. Mout les douta, et si avoit-il bien .XL. mille homes : mès n'es osa atendre, ainz s'en parti et retorna en Halape. Li Dux ne sot mie que li sieges fust lessiez, ainz s'en ala vers Hasart. Assez avoit en Antioche de chevaliers et serjenz qui sorent que li Dux avoit à fere de genz, si se mistrent à la voie por lui suivre, car il li vouloient aidier. Une grant plenté de Turs se furent embuschié lez le chemin por eus guetier. Quant cil aprocherent qui garde ne s'en prenoient, li Tur saillirent sur eus qui mout furent plus; aucuns en ocistrent, mès la greigneur partie pristrent et lierent, si tornerent vers leur recois. La novele en vint au Duc et à son ost qui furent tuit desvé. Il retornerent por suivre ces maufeteurs. [La gent du païs leur enseignerent un adreçoer par où il leur vindrent à l'encontre.] Puis que il les virent, de grant corrouz leur corurent sus, assez en ocistrent, les autres enmenerent pris; pou en eschapa qui s'enfoirent; leur prisons que il enmenoient deslierent. Mout en fu Rodoans domagiez, car il estoient bien .x. mille de la meilleur gent et de la plus esleue[1] que il peust avoir. Quant il orent ce fet, si repristrent leur voie vers le chastel de Hasart. Quant il aprochierent, li sires de la ville issi fors à tout .III^c^ chevauchéeurs, là où il vit le Duc, descendi à terre et se mist à genouz; mout mercia premierement le Duc, après touz les autres, du secours que il li avoient fet à tel besoing. Lors jura devant touz que à ces barons et à touz autres crestiens seroit mès touzjours feaus et bons amis, si que leur bien voudroit et porchaceroit en bone foi, leur maus destorneroit à son pooir ou les en feroit certains, se destorner ne le pooit. Mout les heberja bel et fist de granz presenz. L'endemain li cuens Baudoins s'en tourna vers Rohez, li autres oz ala en Antioche.

IV. – Dük Godefroi'nin (Godefrois) İnanmayanları (Mescreanz) Bozguna Uğratması Üzerine.

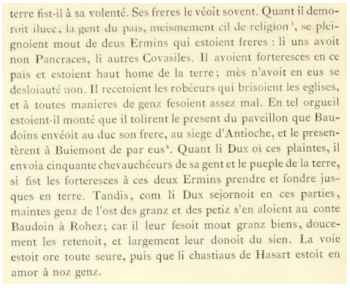
Dük Godefroi (Godefrois) şatoya sadece bir günlük mesafede kalana kadar yaklaşmıştı, o sırada kardeşleri cesur, yiğit ve iyi silahlanmış 3.000 süvariyle geldi. Kont Baudouin (Baudoins), kardeşi olan dükün girişimini tamamen onayladı; ancak ona Halep (Halape) efendisi Rodoans'ın (Rodoans) çok fazla askeri olduğunu

söyledi, bunu çok iyi öğrenmişti; bu yüzden ona, Antakya'da (Antioche) kalmış olan diğer baronları getirtmesini ve dostları olarak, vaat ettiklerini yerine getirmelerinde kendisine yardım etmeleri için yalvarmasını tavsiye etti. Gerçek şu ki, o, Bohemond'a (Buiemont) ve Toulouse (Toulouse) Kontu'na çok tatlılıkla başvurmuş ve yalvarmıştı, ama onlar gitmek istememişti; çünkü Türklerin (Turs) diğer baronların hiçbirinden ziyade Dük'ten daha çok yardım istemiş olmasından biraz kıskançlık duyuyorlardı; bu yüzden onunla birlikte hareket etmek istememişlerdi. Fakat şimdi onları çağırdığında, kalmalarının iyi bir şey olmayacağını düşündüler; bu yüzden çok çabuk hazırlandılar ve onlara yetişene kadar gittiler. Hepsi bir araya geldiklerinde, silah taşıyan tam 30.000 kişi vardı. Rodoans (Rodoans) casuslarından, bu insanların üzerine gelmekte olduğunu öğrendi. Onlardan çok korktu, oysa kendisinin de 40.000 adamı vardı: ama onları beklemeye cesaret edemedi, bunun yerine oradan ayrılıp Halep'e (Halape) geri döndü. Dük (Dux) kuşatmanın kaldırıldığını bilmiyordu, aksine Hasart'a (Hasart) doğru gitmekteydi. Antakya'da (Antioche), Dük'ün askere ihtiyacı olduğunu bilen şövalyeler ve askerler (serjenz) vardı, ona yardım etmek istedikleri için onu takip etmek üzere yola koyuldular. Çok sayıda Türk (Turs) pusu kurmak için yolun kenarına pusuya yatmıştı. Hiçbir şeyden habersiz yaklaşanlar olduğunda, sayıca çok fazla olan Türkler (Tur) onların üzerine saldırdı; bazılarını öldürdüler, ama büyük bir kısmını yakalayıp bağladılar ve kendi sığınaklarına doğru geri döndüler.
Haber Dük'e ve tamamen çılgına dönmüş olan ordugahına ulaştı. Bu suçluları takip etmek için geri döndüler. [Ülkenin insanları onlara karşılaştıkları bir kestirme yol gösterdiler.] Onları gördüklerinde, büyük bir öfkeyle üzerlerine koştular, birçoğunu öldürdüler, diğerlerini tutsak olarak götürdüler; kaçmayı başaran çok az kişi kurtuldu; yanlarında götürdükleri tutsakları çözdüler. Rodoans (Rodoans) çok büyük bir zarara uğradı, çünkü sahip olabileceği en iyi ve en seçkin adamların arasından yaklaşık 10.000 kişi kaybetmişti. Bunu yaptıklarını öğrendiklerinde, Hasart (Hasart) şatosuna doğru yollarını yeniden tuttular. Yaklaştıklarında, şehir efendisi 400 süvariyle birlikte dışarı çıktı, Dük'ü gördüğü yerde yere indi ve diz çöktü; böyle bir ihtiyaç anında kendisine yardım ettikleri için önce Dük'e, ardından diğer herkese çok teşekkür etti. Sonra herkesin huzurunda ant içti ki, bu baronlara ve diğer tüm hristiyanlara (crestiens) sonsuza dek sadık ve iyi bir dost olacak, onların iyiliğini isteyecek ve iyi niyetle arayacak, elinden geldiğince kötülüklerini uzaklaştıracak veya engelleyemezse onları bundan haberdar edecektir. Onları çok güzel ağırladı ve büyük hediyeler takdim etti. Ertesi gün Kont Baudouin (Baudoins) Urfa'ya (Rohez) doğru geri döndü, diğer ordu ise Antakya'ya (Antioche) gitti.

V. — Coment li dux Godefrois sejorna en la terre Baudoin.

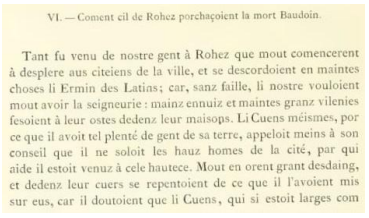
Li dux Godefroiz conut bien que la pestilence et la mortalité duroit encore en Antioche; et ses freres l'avoit mout prié que il venist sejorner vers sa terre, jusque après l'aoust, quant li tens seroit plus temprez. Il prist petite compaignie de ceus qui plus estoient soufreteus[1], et s'en vint à Torbessel et à deus autres chastiaus : li uns avoit non Hatap[2], li autre Ravendel. De cele

terre fist-il à sa volenté. Ses freres le véoit sovent. Quant il demoroit iluec, la gent du pais, meismement cil de religion[1], se pleignoient mout de deus Ermins qui estoient freres : li uns avoit non Pancraces, li autres Covasiles. Il avoient forteresces en ce pais et estoient haut home de la terre; mès n'avoit en eus se desloiauté non. Il recetoient les robéeurs qui brisoient les eglises, et à toutes manieres de genz fesoient assez mal. En tel orgueil estoient-il monté que il tolirent le present du paveillon que Baudoins envéoit au duc son frere, au siege d'Antioche, et le presentèrent à Buiemont de par eus[4]. Quant li Dux oi ces plaintes, il envoia cinquante chevauchéeurs de sa gent et le pueple de la terre, si fist les forteresces à ces deux Ermins prendre et fondre jusques en terre. Tandis, com li Dux sejornoit en ces parties, maintes genz de l'ost des granz et des petiz s'en aloient au conte Baudoin à Rohez; car il leur fesoit mout granz biens, doucement les retenoit, et largement leur donoit du sien. La voie estoit ore toute seure, puis que li chastiaus de Hasart estoit en amor à noz genz.

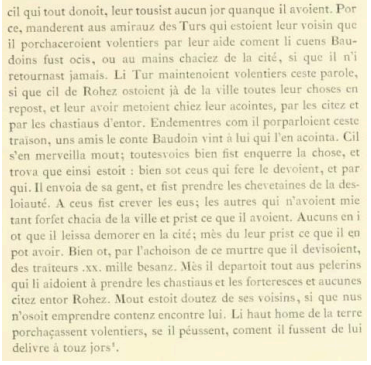
V. – Dük Godefroi'nin (Godefrois) Baudouin'in (Baudoin) topraklarında konaklaması üzerine.

Dük Godefroi (Godefrois), Antakya'da (Antioche) veba salgınının ve ölüm oranının hâlâ devam ettiğini çok iyi biliyordu; ve kardeşleri, hava daha ılıman olana kadar, ağustos sonrasına kadar kendi topraklarında konaklaması için kendisine çokça yalvarmıştı. En çok ihtiyacı olanlardan küçük bir topluluk aldı ve Torbessel'e (Torbessel) ile diğer iki şatoya geldi: birinin adı Hatap (Hatap), diğerinin adı Ravendel (Ravendel) idi. Bu topraklarda dilediği gibi hareket etti. Kardeşleri onu sık sık görmeye geldi. Orada kaldığı sırada, ülke halkı, özellikle de din adamları, kardeş olan iki Ermeni'den (Ermins) çokça şikayetçi oluyorlardı: birinin adı Pankras (Pancras), diğerinin adı Kovasil (Covasil) idi. Bu ülkede kaleleri vardı ve toprağın yüksek soylularındandılar; ama onlarda sadakatsizlikten başka bir şey yoktu. Kilise yıkan soyguncuları kabul ediyorlar ve her türden insana pek çok kötülük yapıyorlardı. Öyle bir kibre kapılmışlardı ki, Baudouin'in (Baudoin) Antakya (Antioche) kuşatmasında kardeşi olan düke gönderdiği çadır hediyesini gasp etmişler ve bunu kendi adlarına Bohemond'a (Buiemont) sunmuşlardı. Dük (Dux) bu şikayetleri işittiğinde, kendi halkından elli süvari ve ülke halkını gönderdi, böylece bu iki Ermeni'nin (Ermins) kalelerini aldı ve yerle bir ettirdi. Bu sırada, Dük bu bölgelerde konaklarken, ordudan büyükli küçüklü birçok insan Urfa'daki (Rohez) Kont Baudouin'e (Baudoin) gidiyordu; çünkü o onlara çok büyük iyilikler yapıyor, onları tatlılıkla yanında tutuyor ve kendininkinden bolca veriyordu. Hasart (Hasart) şatosu bizim halkımızla dost olduğundan beri yol artık tamamen güvenliydi.

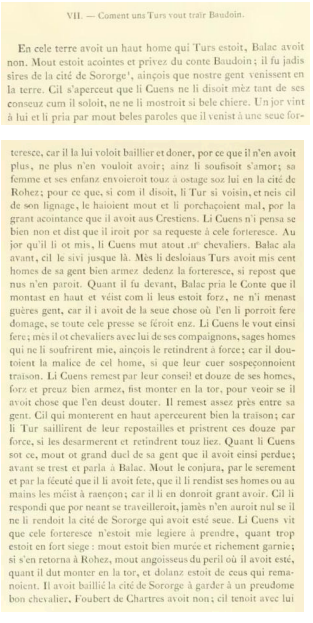
VI. — Coment cil de Rohez porchaçoient la mort Baudoin.

Tant fu venu de nostre gent à Rohez que mout comencerent à desplere aus citeiens de la ville, et se descordoient en maintes choses li Ermin des Latias; car, sanz faille, li nostre vouloient mout avoir la seigneurie : mainz ennuiz et maintes granz vilenies fesoient à leur ostes dedenz leur maisops. Li Cuens méismes, por ce que il avoit tel plenté de gent de sa terre, appeloit meins à son conseil que il ne soloit les hauz homes de la cité, par qui aide il estoit venuz à cele hautece. Mout en orent grant desdaing, et dedenz leur cuers se repentoient de ce que il l'avoient mis sur eus, car il doutoient que li Cuens, qui si estoit larges com

cil qui tout donoit, leur tousist aucun jor quanque il avoient. Por ce, manderent aus amirauz des Turs qui estoient leur voisin que il porchaceroient volentiers par leur aide coment li cuens Baudoins fust ocis, ou au mains chaciez de la cité, si que il n'i retournast jamais. Li Tur maintenoient volentiers ceste parole, si que cil de Rohez ostoient jà de la ville toutes leur choses en repost, et leur avoir metoient chiez leur acointes, par les citez et par les chastiaus d'entor. Endementres com il porparloient ceste traïson, uns amis le conte Baudoin vint à lui qui l'en acointa. Cil s'en merveilla mout; toutesvoies bien fist enquerre la chose, et trova que einsi estoit : bien sot ceus qui fere le devoient, et par qui. Il envoia de sa gent, et fist prendre les chevetaines de la desloiauté. A ceus fist crever les eus; les autres qui n'avoient mie tant forfet chacia de la ville et prist ce que il avoient. Aucuns en i ot que il leissa demorer en la cité; mès du leur prist ce que il en pot avoir. Bien ot, par l'achoison de ce murtre que il devisoient, des traiteurs .xx. mille besanz. Mès il departoit tout aus pelerins qui li aidoient à prendre les chastiaus et les forteresces et aucunes citez entor Rohez. Mout estoit doutez de ses voisins, si que nus n'osoit emprendre contenz encontre lui. Li haut home de la terre porchaçassent volentiers, se il péussent, coment il fussent de lui delivre à touz jors[1].

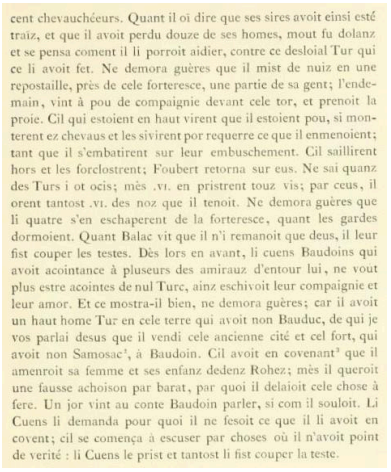
VI. – Urfa'dakilerin (Rohez) Baudouin'in (Baudoin) ölümünü planlaması üzerine.
Halkımızdan o kadar çok insan Urfa'ya (Rohez) gelmişti ki, Latinler ile Ermeniler (Ermin) arasında birçok konuda anlaşmazlıklar çıkmaya ve şehir sakinlerini hoşnutsuz etmeye başlamıştı; çünkü şüphesiz bizimkiler yönetimi fazlasıyla ele geçirmek istiyordu: evlerinin içindeki ev sahiplerine pek çok sıkıntı ve pek çok büyük hakaret yapıyorlardı. Kont'un (Cuens) kendisi bile, kendi toprağından o kadar çok insan bulunduğu için, bu yüksekliğe gelmesine yardım etmiş olan şehrin soylularını eskisine nazaran meclisine daha az çağırıyordu. Bundan büyük bir küçümseme duydular ve kalplerinin derinliklerinde onu başlarına getirdikleri için pişman oldular, çünkü her şeyi veren biri kadar cömert olan Kont'un günün birinde kendilerinin olan her şeyi alacağından korkuyorlardı. Bu nedenle, komşuları olan Türklerin (Turs) emirlerine haber göndererek, Kont Baudouin'in (Baudoins) öldürülmesi veya en azından bir daha asla geri dönmemek üzere şehirden kovulması için onların yardımıyla memnuniyetle plan yapacaklarını bildirdiler. Türkler (Tur) bu sözü memnuniyetle desteklediler, öyle ki Urfa'dakiler (Rohez) şimdiden tüm eşyalarını gizlice şehirden çıkarıyorlar ve varlıklarını çevre şehirlerdeki ve şatolardaki tanıdıklarının yanına yerleştiriyorlardı. Bu ihaneti planlarken, Kont Baudouin'in (Baudoin) bir dostu ona gelip durumu bildirdi. O buna çok şaşırdı; yine de olayı iyice araştırdı ve durumun gerçekten böyle olduğunu buldu: bunu kimlerin yapması gerektiğini ve kimin aracılığıyla yapılacağını çok iyi öğrendi. Kendi halkından gönderip bu ihanetin elebaşlarını yakalttı. Onların gözlerini oydu; o kadar büyük bir suç işlememiş olan diğerlerini ise şehirden kovdu ve sahip olduklarına el koydu. Şehirde kalmasına izin verdikleri de oldu; ama ellerinde ne bulabildiyse onlardan aldı. Planladıkları bu cinayet vesilesiyle hainlerden tam 20.000 bezant ele geçirdi. Ama bunu, Urfa (Rohez) çevresindeki şatoları, kaleleri ve bazı şehirleri ele geçirmesinde kendisine yardım eden tüm hacılara dağıttı. Komşularından o kadar çok korkuluyordu ki hiç kimse onunla anlaşmazlığa girişmeye cesaret edemiyordu. Toprağın soylu insanları, eğer yapabilselerdi, sonsuza dek ondan nasıl kurtulacaklarını yine de memnuniyetle arştırıyorlardı.

VII. — Coment uns Turs vout trair Baudoin.

En cele terre avoit un haut home qui Turs estoit, Balac avoit non. Mout estoit acointes et privez du conte Baudoin; il fu jadis sires de la cité de Sororge', ainçois que nostre gent venissent en la terre. Cil s'aperceut que li Cuens ne li disoit mèz tant de ses conseuz cum il soloit, ne ne li mostroit si bele chiere. Un jor vint à lui et li pria par mout beles paroles que il venist à une seue for-

teresce, car il la lui voloit baillier et doner, por ce que il n'en avoit plus, ne plus n'en vouloit avoir; ainz li soufisoit s'amor; sa femme et ses enfanz envoieroit touz à ostage soz lui en la cité de Rohez; pour ce que, si com il disoit, li Tur si voisin, et neis cil de son lignage, le haioient mout et li porchaçoient mal, por la grant acointance que il avoit aus Crestiens. Li Cuens n'i pensa se bien non et dist que il iroit por sa requeste à cele forteresce. Au jor qu'il li ot mis, li Cuens mut atout .ir chevaliers. Balac ala avant, cil le sivi jusque là. Mès li desloiaus Turs avoit mis cent homes de sa gent bien armez dedenz la forteresce, si repost que nus n'en paroit. Quant il fu devant, Balac pria le Conte que il montast en haut et véist com li leus estoit forz, ne n'i menast guères gent, car il i avoit de la seue chose où l'en li porroit fere domage, se toute cele presse se féroit enz. Li Cuens le vout einsi fere; mès il ot chevaliers avec lui de ses compaignons, sages homes qui ne li soufrirent mie, ainçois le retindrent à force; car il doutoient la malice de cel home, si que leur cuer sospeçonnoient traison. Li Cuens remest par leur conseil et douze de ses homes, forz et preuz bien armez, fist monter en la tor, pour veoir se il avoit chose que l'en deust douter. Il remest assez près entre sa gent. Cil qui montierent en haut aperceurent bien la traison; car li Tur saillirent de leur repostailles et pristrent ces douze par force, si les desarmerent et retindrent touz liez. Quant li Cuens sot ce, mout ot grand duel de sa gent que il avoit einsi perdue; avant se trest et parla à Balac. Mout le conjura, par le serement et par la féauté que il li avoit fete, que il li rendist ses homes ou au mains les méist à raençon; car il li en donroit grant avoir. Cil li respondi que por neant se traveilleroit, jamès n'en auroit nul se il ne li rendoit la cité de Sororge qui avoit esté seue. Li Cuens vit que cele forteresce n'estoit mie legiere à prendre, quant trop estoit en fort siege : mout estoit bien murée et richement garnie; si s'en retorna à Rohez, mout angoisseus du peril où il avoit esté, quant il dut monter en la tor, et dolanz estoit de ceus qui remanoient. Il avoit baillié la cité de Sororge à garder à un preudome bon chevalier, Foubert de Chartres avoit non; cil tenoit avec lui

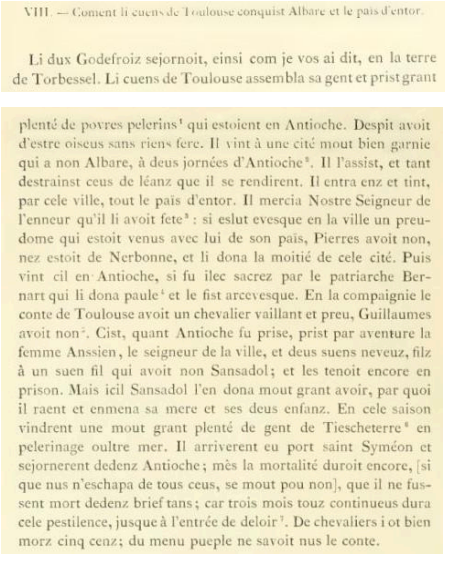

cent chevauchéeurs. Quant il oi dire que ses sires avoit einsi esté traïz, et que il avoit perdu douze de ses homes, mout fu dolanz et se pensa coment il li porroit aidier, contre ce desloial Tur qui ce li avoit fet. Ne demora guères que il mist de nuiz en une repostaille, près de cele forteresce, une partie de sa gent; l'endemain, vint à pou de compaignie devant cele tor, et prenoit la proie. Cil qui estoient en haut virent que il estoient pou, si monterent ez chevaus et les sivirent por requerre ce que il enmenoient; tant que il s'embatirent sur leur embuschement. Cil saillirent hors et les forclostrent; Foubert retorna sur eus. Ne sai quanz des Turs i ot ocis; mès .vi. en pristrent touz vis; par ceus, il orent tantost .vi. des noz que il tenoit. Ne demora guères que li quatre s'en eschaperent de la forteresce, quant les gardes dormoient. Quant Balac vit que il n'i remanoit que deus, il leur fist couper les testes. Dès lors en avant, li cuens Baudoins qui avoit acointance à pluseurs des amirauz d'entour lui, ne vout plus estre acointes de nul Turc, ainz eschivoit leur compaignie et leur amor. Et ce mostra-il bien, ne demora guères; car il avoit un haut home Tur en cele terre qui avoit non Bauduc, de qui je vos parlai desus que il vendi cele ancienne cité et cel fort, qui avoit non Samosac[1], à Baudoin. Cil avoit en covenant[2] que il amenroit sa femme et ses enfanz dedenz Rohez; mès il queroit une fausse achoison par barat, par quoi il delaioit cele chose à fere. Un jor vint au conte Baudoin parler, si com il souloit. Li Cuens li demanda pour quoi il ne fesoit ce que il li avoit en covent; cil se comença à escuser par choses où il n'avoit point de verité : li Cuens le prist et tantost li fist couper la teste.

VII. – Bir Türk'ün Baudouin'e (Baudoin) nasıl ihanet etmek istediği üzerine.

Bu ülkede Balac [Belek Gazi] (Balac) adında Türk (Turs) olan yüksek soylu bir adam vardı. Kont Baudouin (Baudoin) ile oldukça yakın ve samimiydi; halkımız bu topraklara gelmeden önce kendisi Suruç (Sororge) şehrinin efendisiydi. O, Kont'un artık eskisi gibi kendisine o kadar çok danışmadığını ve ona o kadar da güzel bir yakınlık göstermediğini fark etti. Bir gün yanına gelip pek güzel sözlerle, kendisine ait bir kaleye gelmesini rica etti; çünkü artık oraya sahip olmak istemiyor, daha fazlasını da istemiyordu, onun sevgisi kendisine yetiyordu; Hristiyanlarla (Crestiens) olan büyük yakınlığından ötürü komşu Türklerin ve hatta kendi soyundan olanların bile kendisinden çok nefret ettiğini ve kendisine kötülük planladıklarını söyleyerek karısını ve çocuklarını rehin olarak Urfa (Rohez) şehrine gönderecekti. Kont kötülük düşünmeyerek onun isteği üzerine bu kaleye gideceğini söyledi. Kendisine söylediği günde Kont 40 şövalye ile yola çıktı. Balac [Belek Gazi] (Balac) önden gitti, o da buraya kadar onu takip etti. Fakat sadakatsiz Türk, kalenin içine, hiç kimsenin görünmeyeceği şekilde iyice gizlenmiş olarak kendi halkından silahlı yüz adam yerleştirmişti. Oraya vardığında Balac [Belek Gazi] (Balac), Kont'tan yukarı çıkıp kalenin ne kadar güçlü olduğunu görmesini rica etti; içeriye çok fazla adam sokmamasını, çünkü bütün bu kalabalık içeri girerse kendisine zarar verilebileceğini söyledi. Kont bunu böyle yapmak istedi; ancak yanında yoldaşı olan, bu adamın kurnazlığından şüphe ettikleri için kalplerinde ihanet sezen ve kendisinin gitmesine izin vermeyip onu zorla alıkoyan bilge şövalyeler vardı. Onların tavsiyesi üzerine Kont ve güçlü, cesur, iyi silahlanmış on iki adamı, şüpheli bir durum olup olmadığını görmek için kuleye çıkmaya razı oldular. Adamlarının arasında oldukça yakın bir yerde kaldılar. Yukarı çıkanlar ihaneti açıkça fark ettiler; çünkü Türkler saklandıkları yerden fırlayıp bu on iki kişiyi zorla yakaladılar, onları silahsızlandırıp sıkıca bağladılar. Kont bunu öğrendiğinde, bu şekilde kaybettiği adamları için çok büyük bir yas tuttu; öne çıkıp Balac [Belek Gazi] (Balac) ile konuştu. Ona ettiği yeminler ve sadakat üzerine yalvararak adamlarını kendisine geri vermesini, en azından onları fidye karşılığı bırakmasını istedi, çünkü bunun için ona büyük bir servet verecekti. Adam ona boşuna kendini yormamasını, bir daha asla hiçbirini alamayacağını, ancak daha önce kendisine ait olan Suruç (Sororge) şehrini geri verirse olabileceğini söyledi. Kont, kalenin çok sıkı kuşatılmış olması nedeniyle kolayca alınamayacağını

gördü; çünkü çok iyi duvarlarla örülmüş ve zenginçe donatılmıştı. Kuleye çıkmak zorunda kaldığı an yaşadığı tehlikenin endişesiyle ve içeride kalanların üzüntüsüyle Urfa'ya (Rohez) geri döndü. Suruç (Sororge) şehrini koruması için Chartres'lı Foubert (Foubert de Chartres) adında mert ve iyi bir şövalyeye bırakmıştı; yanında yüz süvari tutuyordu. Efendisinin böyle ihanete uğradığını ve on iki adamını kaybettiğini duyduğunda çok üzüldü ve kendisine bunu yapan bu sadakatsiz Türk'e karşı ona nasıl yardım edebileceğini düşündü. Çok geçmeden, o kalenin yakınlarında gizli bir yere adamlarının bir kısmını geceleyin gizlice yerleştirdi; ertesi gün az bir toplulukla kulenin önüne geldi ve ganimet toplamaya başladı. Yukarıda bulunanlar onların az olduğunu görünce atlara binip onları takip ettiler ve götürdükleri ganimeti geri almak istediler; ta ki onların pususuna düşene kadar. Türkler dışarı fırlayıp onları kuşattı; Foubert onlara karşı geri döndü. Kaç Türk'ün öldürüldüğünü bilmiyorum; ama altısı canlı olarak ele geçirildi; onlar aracılığıyla ellerinde tuttukları bizim adamlarımızdan altısını hemen geri aldılar. Çok geçmeden muhafızlar uyurken dördü kaleden kaçmayı başardı. Balac [Belek Gazi] (Balac) başka kimsenin kalmadığını gördüğünde onların kafalarını kestirtti. O andan itibaren, etrafındaki pek çok amirle yakınlığı olan Kont Baudouin (Baudoin) artık hiçbir Türk ile samimi olmak istemedi, aksine onların birlikteliğinden ve sevgisinden kaçındı. Bunu çok geçmeden açıkça gösterdi; çünkü o topraklar üzerinde Balduc [Belek] (Balduc) adında, daha önce size bahsettiğim, o eski şehri ve Samosac (Samsat) adındaki kaleyi Baudouin'e satan yüksek soylu bir Türk vardı. Karısını ve çocuklarını Urfa'ya getireceğine dair söz vermişti; ama hileyle yanlış bir bahane arıyor, bu yüzden bu işi yapmayı erteliyordu. Bir gün her zamanki gibi Kont Baudouin ile konuşmaya geldi. Kont ona neden söz verdiği şeyi yapmadığını sordu; o da hiç gerçeği yansıtmayan bahanelerle kendini savunmaya başladı; Kont onu yakalattı ve derhal kellesini kestirtti.

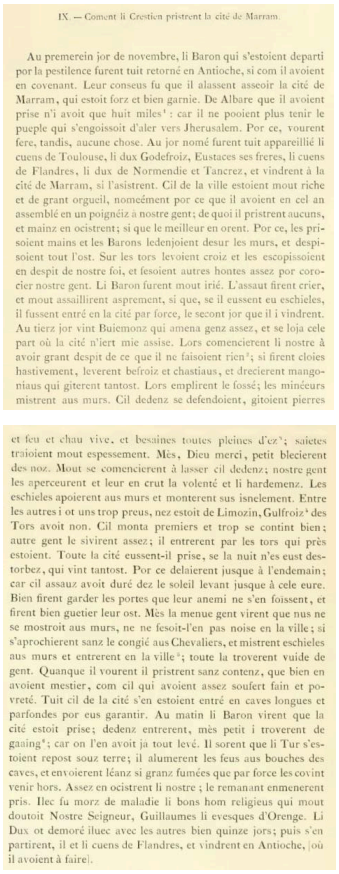
VIII. — Coment li cuens de Toulouse conquist Albare et le pais d'entor.

Li dux Godefroiz sejornoit, einsi com je vos ai dit, en la terre de Torbessel. Li cuens de Toulouse assembla sa gent et prist grant plenté de povres pelerins[1] qui estoient en Antioche. Despit avoit d'estre oiseus sans riens fere. Il vint à une cité mout bien garnie qui a non Albare, à deus jornées d'Antioche[2]. Il l'assist, et tant destrainst ceus de léanz que il se rendirent. Il entra enz et tint, par cele ville, tout le païs d'entor. Il mercia Nostre Seigneur de l'enneur qu'il li avoit fete[3] : si eslut evesque en la ville un preudome qui estoit venus avec lui de son païs, Pierres avoit non, nez estoit de Nerbonne, et li dona la moitié de cele cité. Puis vint cil en Antioche, si fu ilec sacrez par le patriarche Bernart qui li dona paule[4] et le fist arcevesque. En la compaignie le conte de Toulouse avoit un chevalier vaillant et preu, Guillaumes avoit non[5]. Cist, quant Antioche fu prise, prist par aventure la femme Anssien, le seigneur de la ville, et deus suens neveuz, filz à un suen fil qui avoit non Sansadol; et les tenoit encore en prison. Mais icil Sansadol l'en dona mout grant avoir, par quoi il raent et enmena sa mere et ses deus enfanz. En cele saison vindrent une mout grant plenté de gent de Tiescheterre[6] en pelerinage oultre mer. Il arriverent eu port saint Syméon et sejornerent dedenz Antioche; mès la mortalité duroit encore, [si que nus n'eschapa de tous ceus, se mout pou non], que il ne fussent mort dedenz brief tans; car trois mois touz continueus dura cele pestilence, jusque à l'entrée de deloir[7]. De chevaliers i ot bien morz cinq cenz; du menu pueple ne savoit nus le conte.

VIII. – Toulouse (Toulouse) Kontu'nun Albare'yi (Albare) ve etrafındaki ülkeyi fethetmesi üzerine.

Dük Godefroi [Gotfrit] (Godefrois), size söylediğim gibi, Torbessel [Turbessel] (Torbessel) topraklarında konaklıyordu. Toulouse (Toulouse) Kontu adamlarını topladı ve Antakya'da (Antioche) bulunan pek çok yoksul hacıyı yanına aldı. Hiçbir

şey yapmadan boş oturmaktan nefret ediyordu. Antakya'ya (Antioche) iki günlük mesafede bulunan, Albare [Bara] (Albare) adında çok iyi donatılmış bir şehre geldi. Orayı kuşattı ve içeridekileri o kadar sıkıştırdı ki sonunda teslim oldular. İçeri girdi ve bu şehir aracılığıyla etraftaki tüm ülkeyi elinde tuttu. Kendisine yaptığı onur için Rabbimize (Nostre Seigneur) şükretti: kendi ülkesinden kendisiyle birlikte gelmiş olan, Narbonne (Nerbonne) doğumlu, adı Pierre (Pierres) olan erdemli bir adamı şehirde piskopos olarak seçti ve ona şehrin yarısını bağışladı. Sonra bu kişi Antakya'ya (Antioche) geldi ve orada, kendisine palium verip onu başpiskopos yapan Patrik Bernard (Bernart) tarafından kutsandı. Toulouse (Toulouse) Kontu'nun yanında Guillaume (Guillaumes) adında mert ve cesur bir şövalye vardı. Bu kişi, Antakya (Antioche) alındığında, şans eseri şehrin efendisi Anssien [Yağısıyan] (Anssien)'in karısını ve Sansadol [Yağısıyan'ın torunu] (Sansadol) adında bir oğlunun oğlu olan iki yeğenini ele geçirmişti ve onları hala hapiste tutuyordu. Ama bu Sansadol [Yağısıyan'ın torunu] (Sansadol) ona çok büyük bir servet bağışladı, böylece annesini ve iki çocuğunu fidye ile kurtarıp götürdü. O mevsimde, deniz aşırı hac ziyaretine gelen çok kalabalık bir Alman (Tiescheterre) halkı geldi. Saint-Syméon (saint Syméon) limanına vardılar ve Antakya'da (Antioche) konakladılar; ancak veba salgını hâlâ devam ediyordu [,öyle ki neredeyse hiçbiri kurtulamadı], çok kısa süre içinde öldüler; çünkü bu salgın, aralık (deloir) ayının başına kadar tam üç ay boyunca kesintisiz sürdü. Orada ölen şövalyelerin sayısı beş yüzü buluyordu; sıradan halktan ölenlerin sayısını ise kimse bilmiyordu.

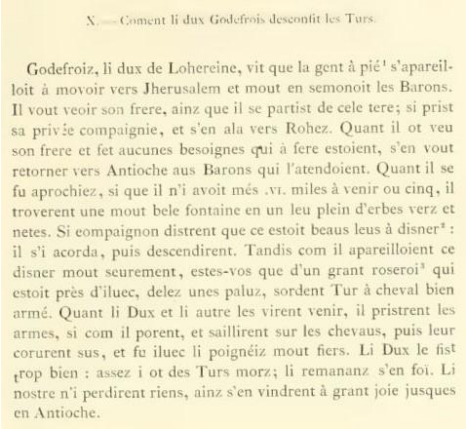
IX. — Coment li Crestien pristrent la cité de Marram.

Au premerein jor de novembre, li Baron qui s'estoient departi por la pestilence furent tuit retorné en Antioche, si com il avoient en covenant. Leur conseus fu que il alassent asseoir la cité de Marram, qui estoit forz et bien garnie. De Albare que il avoient prise n'i avoit que huit miles[1]: car il ne pooient plus tenir le pueple qui s'engoissoit d'aler vers Jherusalem. Por ce, vourent fere, tandis, aucune chose. Au jor nomé furent tuit appareillié li cuens de Toulouse, li dux Godefroiz, Eustaces ses freres, li cuens de Flandres, li dux de Normendie et Tancrez, et vindrent à la cité de Marram, si l'asistrent. Cil de la ville estoient mout riche et de grant orgueil, nomeément por ce que il avoient en cel an assemblé en un poignéz à nostre gent; de quoi il pristrent aucuns, et mainz en ocistrent; si que le meilleur en orent. Por ce, les prisoient mains et les Barons ledenjoient desur les murs, et despisoient tout l'ost. Sur les tors levoient croiz et les escopissoient en despit de nostre foi, et fesoient autres hontes assez por corocier nostre gent. Li Baron furent mout irié. L'assaut firent crier, et mout assaillirent asprement, si que, se il eussent eu eschieles, il fussent entré en la cité par force, le secont jor que il i vindrent. Au tierz jor vint Buiemonz qui amena genz assez, et se loja cele part où la cité n'iert mie assise. Lors comencierent li nostre à avoir grant despit de ce que il ne faisoient rien[2]; si firent cloies hastivement, leverent befroiz et chastiaus, et drecierent mangoniaus qui giterent tantost. Lors emplirent le fossé; les minéeurs mistrent aus murs. Cil dedenz se defendoient, gitoient pierres et feu et chau vive, et besaines toutes pleines d'ez[3]; saietes traioient mout espessement. Mès, Dieu merci, petit blecierent des noz. Mout se comencierent à lasser cil dedenz; nostre gent les aperceurent et leur en crut la volenté et li hardemenz. Les eschieles apoierent aus murs et monterent sus isnelement. Entre les autres i ot uns trop preus, nez estoit de Limozin, Gulfroiz[4] des Tors avoit non. Cil monta premiers et trop se contint bien; autre gent le sivirent assez; il entrerent par les tors qui près estoient. Toute la cité eussent-il prise, se la nuit n'es eust destorbez, qui vint tantost. Por ce delaierent jusque à l'endemain; car cil assauz avoit duré dez le soleil levant jusque à cele eure. Bien firent garder les portes que leur anemi ne s'en foissent, et firent bien guetier leur ost. Mès la menue gent virent que nus ne se mostroit aus murs, ne ne fesoit-l'en pas noise en la ville; si s'aprochierent sanz le congié aus Chevaliers, et mistrent eschieles aus murs et entrerent en la ville[5]; toute la troverent vuide de gent. Quanque il vourent il pristrent sanz contenz, que bien en avoient mestier, com cil qui avoient assez soufert fain et povreté. Tuit cil de la cité s'en estoient entré en caves longues et parfondes por eus garantir. Au matin li Baron virent que la cité estoit prise; dedenz entrerent, mès petit i troverent de gaaing[6]; car on l'en avoit ja tout levé. Il sorent que li Tur s'estoient repost souz terre; il alumerent les feus aus bouches des caves, et envoierent léanz si granz fumées que par force les covint venir hors. Assez en ocistrent li nostre; le remanant enmenerent pris. Ilec fu morz de maladie li bons hom religieus qui mout doutoit Nostre Seigneur, Guillaumes li evesques d'Orenge. Li Dux ot demoré iluec avec les autres bien quinze jors; puis s'en partirent, il et li cuens de Flandres, et vindrent en Antioche, [où il avoient à faire].

IX. – Hristiyanların Marrat'ı [Maarratü'n-Numan] (Marram) Şehrini Ele Geçirmeleri Üzerine.

Kasım ayının ilk gününde, salgın hastalık nedeniyle dağılmış olan Baronlar, söz verdikleri gibi tamamen Antakya'ya (Antioche) geri döndüler. Onların kararı, güçlü ve çok iyi donatılmış olan Marrat [Maarratü'n-Numan] (Marram) şehrini kuşatmak oldu. Aldıkları Albare [Bara] (Albare) şehrinden sadece sekiz mil uzaktaydı; çünkü Kudüs'e (Jherusalem) doğru gitmek için sabırsızlanan halkı artık zapt edemiyorlardı. Bu nedenle, bu arada bir şeyler yapmak istediler. Belirtilen günde Toulouse (Toulouse) Kontu, Dük Godefroi [Gotfrit] (Godefrois), kardeşi Eustaces (Eustaces), Flandre (Flandres) Kontu, Normandiya Dükü ve Tancred (Tancrez) tamamen hazır bulundular ve Marrat [Maarratü'n-Numan] (Marram) şehrine gelip orayı kuşattılar. Şehir halkı çok zengin ve büyük bir gurura sahipti, özellikle de o yıl halkımızla bir araya gelip onlardan bazılarını yakaladıkları ve birçoğunu öldürdükleri için; öyle ki en iyiler onlarındı. Bu yüzden esirleri ellerinde tutuyorlar, Baronlar ise surların üzerinden onlarla alay ediyorlar ve tüm orduyu küçümsüyorlardı. Kulelerin üzerine haçlar dikiyorlar ve inancımızı hor görmek için onları ok yağmuruna tutuyorlar, halkımızı öfkelendirmek için daha pek çok hakarette bulunuyorlardı. Baronlar çok öfkelendiler. Saldırı emri verdiler ve çok sert bir şekilde saldırdılar; öyle ki eğer merdivenleri olsaydı, geldikleri ikinci gün şehre güçle girmiş olacaklardı. Üçüncü gün, yeterince adam getiren ve şehrin kuşatılmadığı tarafta kamp kuran Boiemonz [Bohemund] (Buiemonz) geldi. O zaman bizimkiler hiçbir şey yapmamaktan büyük bir utanç duymaya başladılar; aceleyle tahta siperler yaptılar, seyyar kuleler ve kuşatma makineleri kaldırdılar ve çok geçmeden atış yapacak mancınıklar kurdular. Sonra hendeği doldurdular; lağımcılar surlara ulaştı. İçeridekiler savunma yapıyor, taş, ateş, sönmemiş kireç, içi ezber dolu küpler atıyorlar, çok yoğun bir şekilde ok atıyorlardı. Ama Allah'a şükür, bizimkileri çok az yaraladılar. İçeridekiler yorulmaya başladı; bizimkiler bunu fark etti ve onlarda istek ile cesaret arttı. Merdivenler surlara dayandı ve hızla tırmandılar. Diğerlerinin arasında çok cesur, Limousin (Limozin) doğumlu, adının Godefroi des Tors [Gotfrit] (Gulfroiz des Tors) olduğu çok erdemli biri vardı. O ilk tırmandı ve kendini çok iyi savundu; diğer insanlar da onu izlediler; yakınlardaki kulelerden içeri girdiler. Çok geçmeden gelecek olan gece onları engellemeseydi, bütün şehri ele geçirmiş olacaklardı. Bu yüzden ertesi güne kadar ertelediler; çünkü bu saldırı güneşin doğuşundan o ana kadar sürmüştü. Düşmanlarının kaçmaması için kapıların iyi korunmasını sağladılar ve ordularını iyi gözetlediler. Ama sıradan halk surlarda kimsenin görünmediğini ve şehirde hiç gürültü koparılmadığını gördü; şövalyelerden izinsiz yaklaştılar, surlara merdiven dayayıp şehre girdiler; şehri tamamen insansız buldular. İstediklerini hiç dirençle karşılaşmadan aldılar, çünkü kıtlık ve yoksulluk çekmiş olanlar olarak buna çok ihtiyaçları vardı. Şehirdeki herkes kendilerini korumak için uzun ve derin mağaralara girmişti. Sabahleyin Baronlar şehrin alındığını gördüler; içeri girdiler, ancak pek az ganimet buldular; çünkü her şey çoktan kaldırılmıştı. Türklerin yer altında saklandıklarını öğrendiler; mağaraların ağzına ateşler yaktılar ve içeriye o kadar büyük dumanlar gönderdiler ki onları zorla dışarı çıkmaya mecbur bıraktılar. Bizimkiler birçoğunu öldürdü; geri kalanları ise esir olarak götürdü. Orada, Rabbimizden çok korkan iyi din adamı Orange (Orenge) Piskoposu Guillaumes [Guillaume] (Guillaumes li evesques d'Orenge) hastalıktan öldü. Dük diğerleriyle birlikte orada on beş gün kadar kaldı; sonra kendisi ve Flandre

(Flandres) Kontu ayrılıp [yapmaları gereken işlerin olduğu] Antakya'ya (Antioche) geldiler.

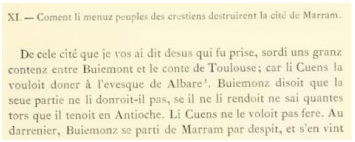

X. — Coment li dux Godefrois desconfit les Turs.

Godefroiz, li dux de Lohereine, vit que la gent à pié[1] s'apareilloit à movoir vers Jherusalem et mout en semonoit les Barons. Il vout veoir son frere, ainz que il se partist de cele tere; si prist sa privée compaignie, et s'en ala vers Rohez. Quant il ot veu son frere et fet aucunes besoignes qui à fere estoient, s'en vout retorner vers Antioche aus Barons qui l'atendoient. Quant il se fu aprochiez, si que il n'i avoit més .vi. miles à venir ou cinq, il troverent une mout bele fontaine en un leu plein d'erbes verz et netes. Si compaignon distrent que ce estoit beaus leus à disner[2]: il s'i acorda, puis descendirent. Tandis com il apareilloient ce disner mout seurement, estes-vos que d'un grant roseroi[3] qui estoit près d'iluec, delez unes paluz, sordent Tur à cheval bien armé. Quant li Dux et li autre les virent venir, il pristrent les armes, si com il porent, et saillirent sur les chevaus, puis leur corurent sus, et fu iluec li poignéiz mout fiers. Li Dux le fist trop bien : assez i ot des Turs morz; li remananz s'en foi. Li nostre n'i perdirent riens, ainz s'en vindrent à grant joie jusques en Antioche.

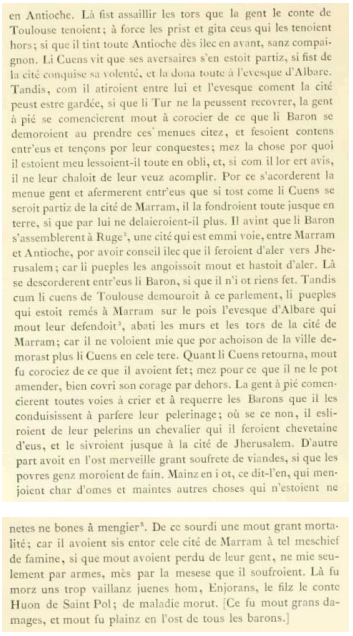
X. – Dük Godefroi [Gotfrit]'nin (Godefrois) Türkleri (Turs) Bozguna Uğratması Üzerine.

Lorraine Dükü Godefroi [Gotfrit] (Godefroiz, li dux de Lohereine), yaya halkın Kudüs'e (Jherusalem) doğru yola çıkmaya hazırlandığını gördü ve bu konuda Baronları çokça uyardı. O toprakları terk etmeden önce kardeşiyle görüşmek istedi; bu yüzden yakın adamlarını yanına alıp Urfa'ya (Rohez) doğru yola çıktı. Kardeşini görüp yapılması gereken bazı işleri hallettikten sonra, kendisini bekleyen Baronların yanına, Antakya'ya (Antioche) dönmek istedi. Antakya'ya beş ya da altı mil kala, yeşil ve temiz otlarla dolu bir yerde çok güzel bir çeşme buldular. Yoldaşları buranın yemek yemek için çok güzel bir yer olduğunu söylediler; o da onayladı, ardından atlardan indiler. Bu yemeği son derece güvenli bir şekilde hazırlarlarken, birdenbire oraya çok yakın bir yerde, bir bataklığın kenarındaki büyük bir gül lalesinden/çalıklığından iyi silahlanmış atlı Türkler (Tur à cheval) fırlayıp ortaya çıktı. Dük ve diğerleri onların geldiğini gördüklerinde, ellerinden geldiğince silahlarına sarıldılar, atlara sıçradılar ve ardından üzerlerine hücum ettiler; orada çok şiddetli bir çarpışma yaşandı. Dük çok iyi savaştı; pek çok Türk (Turs) öldürüldü, geri kalanlar ise kaçtı. Bizimkiler hiçbir şey kaybetmedi, aksine büyük bir sevinçle Antakya'ya (Antioche) kadar geldiler.

XI. — Coment li menuz peuples des crestiens destruirent la cité de Marram.

De cele cité que je vos ai dit desus qui fu prise, sordi uns granz contenz entre Buiemont et le conte de Toulouse; car li Cuens la vouloit doner à l'evesque de Albare[1]. Buiemonz disoit que la seue partie ne li donroit-il pas, se il ne li rendoit ne sai quantes tors que il tenoit en Antioche. Li Cuens ne le voloit pas fere. Au darrenier, Buiemonz se parti de Marram par despit, et s'en vint

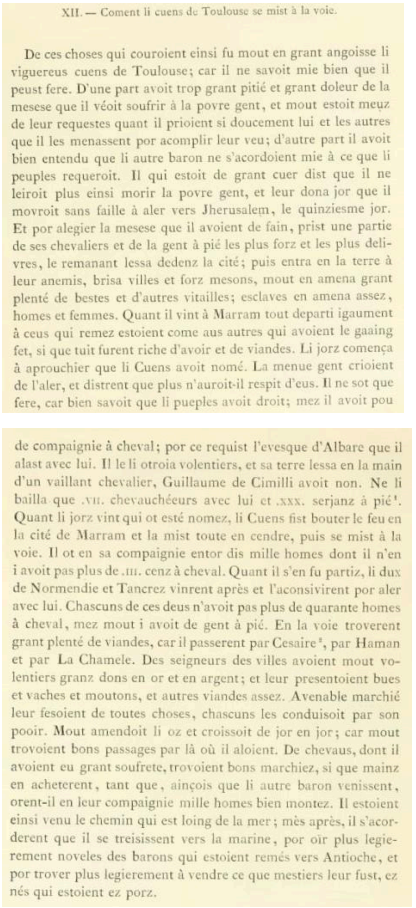
en Antioche. Là fist assaillir les tors que la gent le conte de Toulouse tenoient; à force les prist et gita ceus qui les tenoient hors; si que il tint toute Antioche dès ilec en avant, sanz compaignon. Li Cuens vit que ses aversaires s'en estoit partiz, si fist de la cité conquise sa volenté, et la dona toute à l'evesque d'Albare. Tandis, com il atiroient entre lui et l'evesque coment la cité peust estre gardée, si que li Tur ne la peussent recovrer, la gent à pié se comencierent mout à corocier de ce que li Baron se demoroient au prendre ces menues citez, et fesoient contens entr'eus et tençons por leur conquestes; mez la chose por quoi il estoient meu lessoient-il toute en obli, et, si com il lor ert avis, il ne leur chaloit de leur veuz acomplir. Por ce s'acorderent la menue gent et afermerent entr'eus que si tost come li Cuens se seroit partiz de la cité de Marram, il la fondroient toute jusque en terre, si que par lui ne delaieroient-il plus. Il avint que li Baron s'assemblerent à Ruge[2], une cité qui est emmi voie, entre Marram et Antioche, por avoir conseil ilec que il feroient d'aler vers Jherusalem; car li pueples les angoissoit mout et hastoit d'aler. Là se descorderent entr'eus li Baron, si que il n'i ot riens fet. Tandis cum li cuens de Toulouse demouroit à ce parlement, li pueples qui estoit remés à Marram sur le pois l'evesque d'Albare qui mout leur defendoit[3], abati les murs et les tors de la cité de Marram; car il ne voloient mie que por achoison de la ville demorast plus li Cuens en cele tere. Quant li Cuens retourna, mout fu corociez de ce que il avoient fet; mez pour ce que il ne le pot amender, bien covri son corage par dehors. La gent à pié comencierent toutes voies à crier et à requerre les Barons que il les conduisissent à parfere leur pelerinage; où se ce non, il eslisoient de leur pelerins un chevalier qui il feroient chevetaine d'eus, et le sivroient jusque à la cité de Jherusalem. D'autre part avoit en l'ost merveille grant soufrete de viandes, si que les povres genz moroient de fain. Mainz en i ot, ce dit-l'en, qui menjoient char d'omes et maintes autres choses qui n'estoient ne

netes ne bones à mengier[3]. De ce sourdi une mout grant mortalité; car il avoient sis entor cele cité de Marram à tel meschief de famine, si que mout avoient perdu de leur gent, ne mie seulement par armes, mès par la mesese que il soufroient. Là fu morz uns trop vaillanz juenes hom, Enjorans, le filz le conte Huon de Saint Pol; de maladie morut. [Ce fu mout grans damages, et mout fu plainz en l'ost de tous les barons.]

XI. – Hristiyanların Sıradan Halkının Marrat [Maarratü'n-Numan] (Marram) Şehrini Yıkması Üzerine.

Sözünü ettiğim o ele geçirilen şehirde Boiemonz [Bohemund] (Buiemont) ile Toulouse (Toulouse) Kontu arasında büyük bir çekişme çıktı; çünkü Kont şehri Albare [Bara] (Albare) piskoposuna vermek istiyordu. Boiemonz [Bohemund] (Buiemonz) ise, kendisinin Antakya'da (Antioche) elinde tuttuğu bilmem kaç kuleyi kendisine geri vermezse, kendi payına düşen kısmı ona vermeyeceğini söylüyordu. Kont bunu yapmak istemiyordu. En sonunda Boiemonz [Bohemund] (Buiemonz) öfkeyle Marrat [Maarratü'n-Numan] (Marram)'dan ayrılıp Antakya'ya (Antioche) geldi. Orada Toulouse (Toulouse) Kontu'nun adamlarının elinde bulunan kulelere saldırdı; onları güç kullanarak ele geçirdi ve ellerinde tutanları dışarı attı; öyle ki o andan itibaren tüm Antakya'yı (Antioche) tek başına, hiçbir ortak olmadan elinde tuttu. Kont, rakiplerinin ayrıldığını görünce, fethedilen şehri kendi isteğine göre düzenledi ve tamamını Albare [Bara] (Albare) piskoposuna bağışladı. Bu sırada, şehrin Türkler (Tur) tarafından yeniden ele geçirilmemesi için onun ve piskoposun şehri nasıl koruyabileceklerini kararlaştırdıkları sırada, yaya halk, Baronların bu küçük şehirleri almakla gecikmelerinden ve fetihleri yüzünden aralarında çekişmeler ve kavgalar çıkarmalarından dolayı çok öfkelenmeye başladı; ama onları yola çıkaran asıl amaç tamamen unutulmuştu ve onlara göre artık verdikleri sözü yerine getirmenin bir önemi kalmamıştı. Bu nedenle sıradan halk kendi aralarında anlaşmaya vardılar ve Kont Marrat [Maarratü'n-Numan] (Marram) şehrinden ayrılır ayrılmaz şehri tamamen yerle bir edip toprakla birleştireceklerine, böylece artık Kont'un bu bölgede kalması için hiçbir bahane kalmayacağına dair ant içtiler. Baronların, Kudüs'e (Jherusalem) gitme konusunda nasıl bir karar alacaklarını tartışmak üzere Marrat [Maarratü'n-Numan] (Marram) ile Antakya (Antioche) arasında yarı yolda bulunan bir şehir olan Ruge [Ruj] (Ruge)'de toplanacakları sırada olay gerçekleşti; çünkü halk gitmek için çok sabırsızlanıyor ve onları sıkıştırıyordu. Orada Baronlar anlaşamadılar, dolayısıyla hiçbir şey yapılamadı. Toulouse (Toulouse) Kontu bu

meclisteyken, Albare [Bara] (Albare) piskoposunun pek çok engellemesine rağmen Marrat [Maarratü'n-Numan] (Marram)'da kalmış olan halk, Marrat [Maarratü'n-Numan] (Marram) şehrinin surlarını ve kulelerini yıktı; çünkü Kont'un artık bu ülkede şehir yüzünden daha fazla kalmasını istemiyorlardı. Kont geri döndüğünde yaptıklarından ötürü çok öfkelendi; ancak durumu düzeltemeyeceği için öfkesini dışarıya karşı ustalıkla gizledi. Yaya halk her yoldan bağırarak Baronlardan kendilerini hac ziyaretlerini tamamlamaları için götürmelerini istemeye başladı; eğer bunu yapmazlarsa, hacılar içinden kendilerine bir şövalye seçip onu başkomutan yapacaklarını ve Kudüs (Jherusalem) şehrine kadar onu izleyeceklerini söylüyorlardı. Öte yandan orduda harika bir yiyecek kıtlığı vardı, öyle ki yoksul halk açlıktan ölüyordu. Öyle ki, bazılarının insan eti yemek için [insanların etini doğradıkları] ve yenmeyecek ya da iyi olmayan daha pek çok şeyi yedikleri söylenir. Bundan çok büyük bir ölüm oranı ortaya çıktı; çünkü Marrat [Maarratü'n-Numan] (Marram) şehri çevresinde öyle bir kıtlık felaketiyle kuşatılmışlardı ki, sadece savaşlarda değil, çektikleri sefalet yüzünden de halklarının birçoğunu kaybetmişlerdi. Orada, Saint Pol'lü Huon'un (Huon de Saint Pol) oğlu, çok cesur genç bir adam olan Enjorans (Enjorans) hastalık yüzünden öldü; [bu çok büyük bir kayıp olarak görüldü ve ordudaki tüm baronlar tarafından çok büyük bir yasla karşılandı.]

XII. — Coment li cuens de Toulouse se mist à la voie.

De ces choses qui couroient einsi fu mout en grant angoisse li viguereus cuens de Toulouse; car il ne savoit mie bien que il peust fere. D'une part avoit trop grant pitié et grant doleur de la mesese que il véoit soufrir à la povre gent, et mout estoit meuz de leur requestes quant il prioient si doucement lui et les autres que il les menassent por acomplir leur veu; d'autre part il avoit bien entendu que li autre baron ne s'acordoient mie à ce que li peuples requeroit. Il qui estoit de grant cuer dist que il ne leiroit plus einsi morir la povre gent, et leur dona jor que il movroit sans faille à aler vers Jherusalem, le quinziesme jor. Et por alegier la mesese que il avoient de fain, prist une partie de ses chevaliers et de la gent à pié les plus forz et les plus delivres, le remanant lessa dedenz la cité; puis entra en la terre à leur anemis, brisa villes et forz mesons, mout en amena grant plenté de bestes et d'autres vitailles; esclaves en amena assez, homes et femmes. Quant il vint à Marram tout departi igaument à ceus qui remez estoient come aus autres qui avoient le gaaing fet, si que tuit furent riche d'avoir et de viandes. Li jorz comença à aprouchier que li Cuens avoit nomé. La menue gent crioient de l'aler, et distrent que plus n'auroit-il respit d'eus. Il ne sot que fere, car bien savoit que li pueples avoit droit; mez il avoit pou

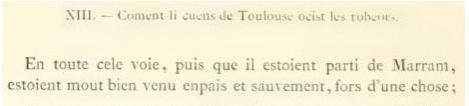
de compaignie à cheval; por ce requist l'evesque d'Albare que il alast avec lui. Il le li otroia volentiers, et sa terre lessa en la main d'un vaillant chevalier, Guillaume de Cimilli avoit non. Ne li bailla que .vii. chevauchéeurs avec lui et .xxx. serjanz à pié[1]. Quant li jorz vint qui ot esté nomez, li Cuens fist bouter le feu en la cité de Marram et la mist toute en cendre, puis se mist à la voie. Il ot en sa compaignie entor dis mille homes dont il n'en i avoit pas plus de .iii. cenz à cheval. Quant il s'en fu partiz, li dux de Normendie et Tancrez vinrent après et l'aconsivirent por aler avec lui. Chascuns de ces deus n'avoit pas plus de quarante homes à cheval, mez mout i avoit de gent à pié. En la voie troverent grant plenté de viandes, car il passerent par Cesaire[2], par Haman et par La Chamele. Des seigneurs des villes avoient mout volentiers granz dons en or et en argent; et leur presentoient bues et vaches et moutons, et autres viandes assez. Avenable marchié leur fesoient de toutes choses, chascuns les conduisoit par son pooir. Mout amendoit li oz et croissoit de jor en jor; car mout trovoient bons passages par là où il aloient. De chevaus, dont il avoient eu grant soufrete, trovoient bons marchiez, si que mainz en acheterent, tant que, ainçois que li autre baron venissent, orent-il en leur compaignie mille homes bien montez. Il estoient einsi venu le chemin qui est loing de la mer; mès après, il s'acorderent que il se treisissent vers la marine, por oir plus legierement noveles des barons qui estoient remés vers Antioche, et por trover plus legierement à vendre ce que mestiers leur fust, ez nés qui estoient ez porz.

XII. – Toulouse Kontu'nun [Raymond de Saint-Gilles] Yola Çıkması Üzerine.

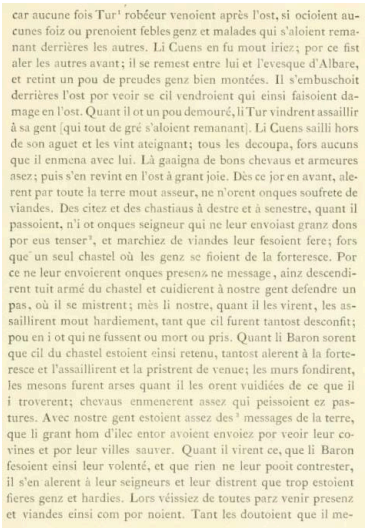
Bu olaylar böyle sürüp giderken, son derece güçlü olan Toulouse (Toulouse) Kontu çok büyük bir sıkıntı içindeydi; çünkü ne yapması gerektiğini tam olarak bilemiyordu. Bir yandan yoksul halkın çktiği açlık ve sefaletten dolayı büyük bir acı ve üzüntü

duyuyor, kendisinden ve diğerlerinden o kadar tatlılıkla ve isteklerini yerine getirmeleri için yalvardıklarında onların taleplerinden fazlasıyla etkileniyordu; diğer yandan ise diğer baronların halkın istediklerine hiçbir şekilde onay vermediğini çok iyi biliyordu. Büyük yürekli olan Kont, yoksul halkın böyle ölmesine artık izin vermeyeceğini söyledi ve Kudüs'e (Jherusalem) doğru yola çıkacağı kesin günü, yani on beşinci günü onlara bildirdi. Onların açlıktan çektiği sefaleti hafifletmek için şövalyelerinin bir kısmını, ayrıca en güçlü ve en dinç yaya askerlerini yanına aldı, geri kalanları ise şehrin içinde bıraktı; ardından düşmanlarının topraklarına girdi, şehirleri ve güçlü konutları yerle bir etti, bolluk içinde çok sayıda hayvan ve başka erzak getirdi; kadınlar ve erkekler dahil pek çok esir ele geçirdi. Marrat [Maarratü'n-Numan] (Marram)'a vardığında her şeyi, geride kalanlarla önceden ganimet elde etmiş olanlar arasında eşit olarak paylaştırdı, öyle ki herkes mal mülk ve yiyecek bakımından zenginleşti. Kont'un tayin ettiği gün yaklaşmaya başladı. Yaya halk yola çıkmak için bağırıyor ve artık daha fazla ertelenmeye tahammülleri olmadığını söylüyordu. Kont ne yapacağını bilemiyordu, çünkü halkın haklı olduğunu çok iyi biliyordu; ancak atlı birliğinin sayısı azdı; bu yüzden Albare [Bara] (Albare) piskoposundan kendisiyle gelmesini rica etti. Piskopos bunu memnuniyetle kabul etti ve topraklarını Guillaume de Cimilli [Guillaume de Cimilli] (Guillaume de Cimilli) adında mert bir şövalyenin eline bıraktı. Yanına yalnızca yedi atlı süvari ve otuz yaya asker aldı.

Belirtilen gün geldiğinde Kont, Marrat [Maarratü'n-Numan] (Marram) şehrine ateş vererek tamamen kül olmasını sağladı, ardından yola koyuldu. Yanında, üç yüzü atlı olmak üzere yaklaşık on bin kişi vardı. O buradan ayrıldıktan hemen sonra, Normandiya Dükü ve Tancred (Tancrez) arkasından gelip onunla birlikte ilerlemek üzere yetiştiler. Bu ikisinin her birinin yanında kırktan fazla atlı yoktu, ancak çok sayıda yaya askerleri vardı. Yol boyunca Caesaire [Kayseriye/Cezeri] (Cesaire), Haman (Haman) ve La Chamele (La Chamele) üzerinden geçtikleri için bolluk içinde bolca yiyecek buldular. Şehirlerin yöneticileri altın ve gümüş cinsinden büyük hediyeler vermeye oldukça istekliydiler; onlara öküzler, inekler, koyunlar ve bol miktarda başka yiyecekler ikram ettiler. Her şey için uygun pazarlar kurdular, herkes onları kendi gücü yettiğince yönlendirdi. Ordu her geçen gün daha da güçleniyor ve büyüyordu; çünkü gittikleri yerlerde çok iyi geçitler buluyorlardı. Eskiden büyük kıtlığını çektikleri atları çok uygun fiyatlarla buldular, öyle ki birçoğunu satın aldılar; nitekim diğer baronlar gelmeden önce yanlarında iyi binilmiş bin kadar adamları olmuştu bile. Denizden uzak olan yoldan böylece ilerlemişlerdi; ancak daha sonra, Antakya'da (Antioche) kalmış olan baronlardan daha kolay haber alabilmek ve limanlardaki gemilerde satılan ihtiyaç duydukları şeyleri daha kolay satın alabilmek için deniz kıyısına doğru yönelmeye karar verdiler.

XIII. — Coment li cuens de Toulouse ocist les robeors.

En toute cele voie, puis que il estoient parti de Marram, estoient mout bien venu enpais et sauvement, fors d'une chose;

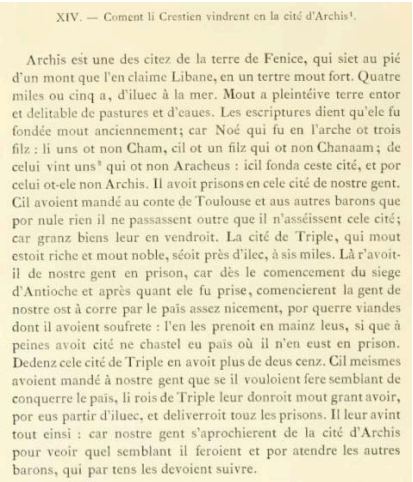
car aucune fois Tur[1] robéeur venoient après l'ost, si ocioient aucunes foiz ou prenoient febles genz et malades qui s'aloient remanant derrières les autres. Li Cuens en fu mout iriez; por ce fist aler les autres avant; il se remest entre lui et l'evesque d'Albare, et retint un pou de preudes genz bien montées. Il s'embuschoit derrières l'ost por veoir se cil vendroient qui einsi faisoient damage en l'ost. Quant il ot un pou demouré, li Tur vindrent assaillir à sa gent [qui tout de gré s'aloient remanant]. Li Cuens sailli hors de son aguet et les vint ateignant; tous les decoupa, fors aucuns que il enmena avec lui. Là gaaigna de bons chevaus et armeures asez; puis s'en revint en l'ost à grant joie. Dès ce jor en avant, alerent par toute la terre mout asseur, ne n'orent onques soufrete de viandes. Des citez et des chastiaus à destre et à senestre, quant il passoient, n'i ot onques seigneur qui ne leur envoiast granz dons por eus tenser[1], et marchiez de viandes leur fesoient fere; fors que un seul chastel où les genz se fioient de la forteresce. Por ce ne leur envoierent onques presenz ne message, ainz descendirent tuit armé du chastel et cuidierent à nostre gent defendre un pas, où il se mistrent; mès li nostre, quant il les virent, les assaillirent mout hardiement, tant que cil furent tantost desconfit; pou en i ot qui ne fussent ou mort ou pris. Quant li Baron sorent que cil du chastel estoient einsi retenu, tantost alerent à la forteresce et l'assaillirent et la pristrent de venue; les murs fondirent, les mesons furent arses quant il les orent vuidiées de ce que il i troverent; chevaus enmenerent assez qui peissoient ez pastures. Avec nostre gent estoient assez des[3] messages de la terre, que li grant hom d'ilec entor avoient envoiez por veoir leur covines et por leur villes sauver. Quant il virent ce, que li Baron fesoient einsi leur volenté, et que rien ne leur pooit contrester, il s'en alerent à leur seigneurs et leur distrent que trop estoient fieres genz et hardies. Lors véissiez de toutes parz venir presenz et viandes einsi com por noient. Tant les doutoient que il me-

toient grant peine en eus apaier. Ne demora guères que il orent passé tout le pais, jusque il vindrent ez plains d'une anciene cité qui mout siet en fort leu assez près de la mer, Archis avoit non. Cil se logierent assez près de la ville.

XIII. — Toulouse Kontu'nun Yağmacı Türkleri Haklaması Üzerine.

Maarratü'n-Numan (Marram)'dan ayrıldıklarından beri bütün bu yol boyunca, bir husus dışında son derece huzurlu ve güvende ilerlemişlerdi; çünkü bazen akıncı Türkler (Tur robéeur) ordunun arkasından gelerek, diğerlerinin gerisinde kalan zayıf ve hasta insanları öldürüyor veya yakalıyorlardı. Kont bundan dolayı çok öfkelendi; bu yüzden diğerlerinin önden gitmesini sağladı, kendisi Bara (Albare) piskoposuyla birlikte arkada kaldı ve iyi binekli birkaç erdemli adam yanına aldı. Ordunun arkasına pusu kurdu, böylece orduya zarar verenlerin gelip gelmeyeceğini görecekti. Biraz bekledikten sonra Türkler, (kendi istekleriyle geride kalan) halkına saldırmaya geldiler. Kont pusudan dışarı fırlayıp onlara yetişti; yanına aldıkları hariç hepsini kılıçtan geçirdi. Orada iyi atlar ve bolca zırh ele geçirdi; ardından büyük bir sevinçle orduya geri döndü. O günden sonra bütün topraklar boyunca son derece güvenli bir şekilde ilerlediler ve asla yiyecek kıtlığı çekmediler. Geçtikleri yerlerde sağda solda bulunan şehirlerin ve kalelerin yöneticileri, kendilerini korumaları için onlara büyük hediyeler göndermeyen ve yiyecek pazarları kurdurmayan hiçbir bey yoktu; yalnız kalenin sağlamlığına güvenen tek bir kale hariç. Bu yüzden onlara asla ne bir hediye ne de haberci göndermediler, aksine kaleden tamamen silahlı olarak indiler ve bir geçitte halkımızı savunabileceklerini sandılar; ancak bizimkiler onları gördüklerinde o kadar cesurca saldırdılar ki, çok geçmeden bozguna uğradılar. Orada ölmeyen veya esir düşmeyen neredeyse hiç kimse kalmadı. Baronlar kaledekilerin bu şekilde etkisiz hale getirildiğini öğrendiklerinde, derhal kaleye gidip oraya saldırdılar ve ilk hamlede ele geçirdiler; surlarını yıktılar, buldukları her şeyi boşalttıktan sonra evleri ateşe verdiler; otlaklarda otlayan pek çok atı beraberlerinde götürdüler. Halkımızın yanında, çevre bölgelerin büyük adamlarının niyetlerini görmek ve şehirlerini kurtarmak için gönderdikleri çok sayıda bölge habercisi de bulunuyordu. Baronların her istediklerini yaptıklarını ve hiçbir şeyin onlara karşı koyamadığını gördüklerinde, efendilerinin yanına gidip onların son derece gururlu ve cesur insanlar olduklarını söylediler. O zaman her taraftan sanki hiçbir şey değilmiş gibi hediyelerin ve yiyeceklerin geldiğini görürdünüz. Onlardan o kadar çok korkuyorlardı ki, onları

yatıştırmak için büyük çaba harcıyorlardı. Bütün bu ülkeyi geçtikleri, denize oldukça yakın, sağlam bir konumda bulunan Archis (Archis) adındaki eski bir şehrin ovasına varıncaya kadar çok uzun bir zaman geçmedi. Şehrin oldukça yakınında kamp kurdular.

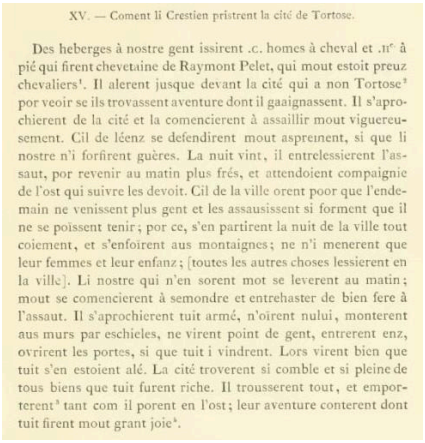

XIV. — Coment li Crestien vindrent en la cité d'Archis[1].

Archis est une des citez de la terre de Fenice, qui siet au pié d'un mont que l'en claime Libane, en un tertre mout fort. Quatre miles ou cinq a, d'iluec à la mer. Mout a pleintéive terre entor et delitable de pastures et d'eaues. Les escriptures dient qu'ele fu fondée mout anciennement; car Noé qui fu en l'arche ot trois filz : li uns ot non Cham, cil ot un filz qui ot non Chanaam; de celui vint uns[2] qui ot non Aracheus : icil fonda ceste cité, et por celui ot-ele non Archis. Il avoit prisons en cele cité de nostre gent. Cil avoient mandé au conte de Toulouse et aus autres barons que por nule rien il ne passassent outre que il n'asséissent cele cité; car granz biens leur en vendroit. La cité de Triple, qui mout estoit riche et mout noble, séoit près d'ilec, à sis miles. Là t'avoit-il de nostre gent en prison, car dès le comencement du siege d'Antioche et après quant ele fu prise, comencierent la gent de nostre ost à corre par le païs assez nicement, por querre viandes dont il avoient soufrete : l'en les prenoit en mainz leus, si que à peines avoit cité ne chastel eu païs où il n'en eust en prison. Dedenz cele cité de Triple en avoit plus de deus cenz. Cil meismes avoient mandé à nostre gent que se il vouloient fere semblant de conquerre le païs, li rois de Triple leur donroit mout grant avoir, por eus partir d'iluec, et deliverroit touz les prisons. Il leur avint tout einsi : car nostre gent s'aprochierent de la cité d'Archis pour veoir quel semblant il feroient et por atendre les autres barons, qui par tens les devoient suivre.

XIV. – Hristiyanların Archis [Arka] (Archis) Şehrine Gelmeleri Üzerine.

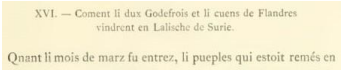
Archis [Arka] (Archis), Lübnan (Libane) olarak adlandırılan bir dağın etoteğinde, oldukça güçlü bir tepe üzerinde yer alan Fenike (Fenice) topraklarındaki şehirlerden biridir. Oradan denize dört ya da beş mil uzaklıktadır. Çevresi otlaklar ve sular bakımından son derece verimli ve keyiflidir. Yazılı kaynaklar bu şehrin çok eski zamanlarda kurulduğunu söyler; çünkü tufanı yaşayan Nuh'un üç oğlu vardı: birinin adı Ham, bir diğerinin adı ise Chanaam idi. Chanaam'ın soyundan adı Aracheus olan biri türedi ve bu şehri kurdu, bu yüzden onun adından ötürü şehir Archis [Arka] (Archis) adını aldı. Bu şehirde halkımızdan esirler vardı. Bu esirler, Toulouse Kontu'na ve diğer baronlara haber göndererek hiçbir şekilde bu şehri kuşatmadan geçmeyip orayı kuşatmalarını istediler, çünkü bu onlara çok büyük faydalar sağlayacaktı. Oldukça zengin ve soylu bir şehir olan Triple [Trablusşam] (Triple), buraya oldukça yakın bir mesafede, altı mil uzağındaydı. Orada da halkımızdan esirler bulunuyordu, çünkü Antakya (Antioche) kuşatmasının başlangıcından itibaren ve alındıktan sonra ordumuzdaki halk, çektikleri yiyecek kıtlığından ötürü erzak aramak amacıyla ülkeyi baştan başa dolaşmaya başlamıştı. Onlar birçok yerde yakalanmışlardı, öyle ki ülkede neredeyse içinde esirimizin olmadığı bir şehir veya kale kalmamıştı. Triple [Trablusşam] (Triple) şehrinin içinde bunlardan ikiyüzden fazla insan vardı. Bu esirlerin kendileri de bizimkilere haber gönderip eğer ülkeyi fethediyormuş gibi görünürlerse Triple [Trablusşam] (Triple) kralının oradan ayrılmaları için onlara çok büyük bir servet bağışlayacağını ve bütün esirleri serbest bırakacağını bildirmişlerdi. Tam olarak da böyle gerçekleşti; çünkü halkımız, nasıl bir tutum sergileyeceklerini görmek ve zamanla onları takip etmesi gereken diğer baronları beklemek amacıyla Archis [Arka] (Archis) şehrine yaklaştı.

XV. — Coment li Crestien pristrent la cité de Tortose.

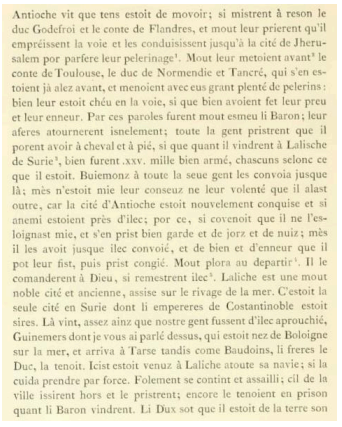
Des heberges à nostre gent issirent .c. homes à cheval et .n^c^ à pié qui firent chevetaine de Raymont Pelet, qui mout estoit preuz chevaliers[1]. Il alerent jusque devant la cité qui a non Tortose[2] por veoir se ils trovassent aventure dont il gaaignassent. Il s'aprochierent de la cité et la comencierent à assaillir mout viguereusement. Cil de léenz se defendirent mout aspreiment, si que li nostre n'i forfirent guères. La nuit vint, il entrelessierent l'assaut, por revenir au matin plus frés, et attendoient compaignie de l'ost qui suivre les devoit. Cil de la ville orent poor que l'endemain ne venissent plus gent et les assausissent si forment que il ne se poissent tenir; por ce, s'en partirent la nuit de la ville tout coiement, et s'enfoirent aus montaignes; ne n'i menerent que leur femmes et leur enfanz; [toutes les autres choses lessierent en la ville]. Li nostre qui n'en sorent mot se leverent au matin; mout se comencierent à semondre et entrehaster de bien fere à l'assaut. Il s'aprochierent tuit armé, n'oirent nului, monterent aus murs par eschieles, ne virent point de gent, entrerent enz, ovrirent les portes, si que tuit i vindrent. Lors virent bien que tuit s'en estoient alé. La cité troverent si comble et si pleine de tous biens que tuit furent riche. Il trousserent tout, et emporterent[3] tant com il porent en l'ost; leur aventure conterent dont tuit firent mout grant joie[4].

XV. – Hristiyanların Tortose [Tartus] (Tortose) Şehrini Ele Geçirmeleri Üzerine.
Halkımızın kampından yüz atlı süvari ve bin yaya asker yola çıktı; son derece cesur bir şövalye olan Raymont Pelet [Raymond Pelet] (Raymont Pelet)'i kendilerine başkomutan yaptılar. Şanslarının yaver gidip gitmeyeceğini ve bir ganimet bulup bulamayacaklarını görmek için Tortose [Tartus] (Tortose) adı verilen şehrin önüne kadar gittiler. Şehre yaklaşıp çok şiddetli bir şekilde saldırmaya başladılar. İçeridekiler kendilerini çok sert bir şekilde savundular, öyle ki bizimkiler pek fazla bir şey başaramadılar. Gece çöktüğünde, sabaha daha dinç bir şekilde geri dönmek ve onları takip etmesi gereken ordudan gelecek birliği beklemek için saldırıya ara verdiler. Şehir halkı, ertesi gün daha fazla insanın gelip kendilerine karşı duramayacakları kadar şiddetli bir saldırı başlatacağından korktu; bu yüzden geceleyin hiçbir ses çıkarmadan şehri terk edip dağlara kaçtılar; yanlarında yalnızca eşyalarını ve çocuklarını götürdüler [diğer her şeyi şehirde bıraktılar]. Hiçbir şeyden haberi olmayan bizimkiler sabahleyin ayağa kalktılar; birbirlerini cesaretlendirerek ve tez canlılıkla yeniden saldırı için hazırlandılar. Tamamen silahlanmış bir şekilde yaklaştıklarında hiç kimseyi görmediler, merdivenlerle surlara tırmandılar ve içeride hiç insan olmadığını fark edip içeri girdiler, kapıları açarak herkesin içeri girmesini sağladılar. O zaman herkesin kaçıp gitmiş olduğunu çok iyi anladılar. Şehri her türlü mal mülk ve zenginlikle o kadar dolu buldular ki herkes zenginleşti. Her şeyi topladılar ve ordunun taşıyabildiği kadarını beraberlerinde götürdüler; başlarından geçenleri anlatıp büyük bir sevinç yaşadılar.

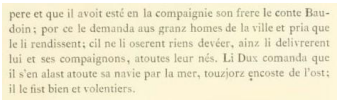

XVI. — Coment li dux Godefrois et li cuens de Flandres vindrent en Lalische de Surie.

Qnant li mois de marz fu entrez, li pueples qui estoit remés en

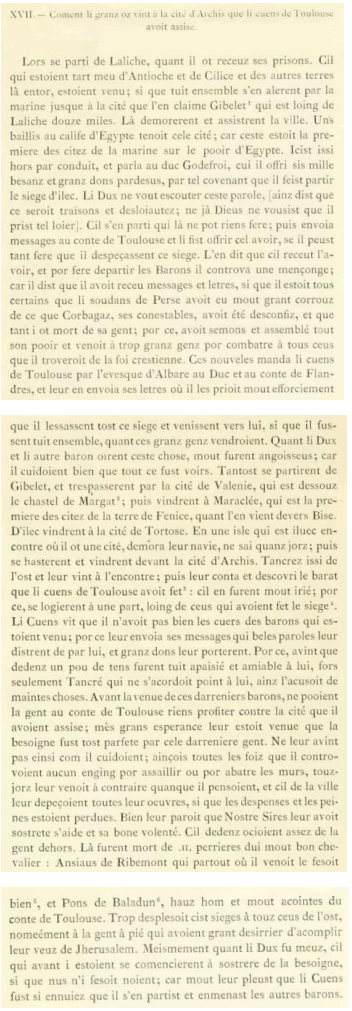

Antioche vit que tens estoit de movoir; si mistrent à reson le duc Godefroi et le conte de Flandres, et mout leur prierent qu'il empréissent la voie et les conduisissent jusqu'à la cité de Jherusalem por parfere leur pelerinage[1]. Mout leur metoient avant[2] le conte de Toulouse, le duc de Normendie et Tancré, qui s'en estoient jà alez avant, et menoient avec eus grant plenté de pelerins: bien leur estoit chéu en la voie, si que bien avoient fet leur preu et leur enneur. Par ces paroles furent mout esmeu li Baron; leur aferes atournerent isnelement; toute la gent pristrent que il porent avoir à cheval et à pié, si que quant il vindrent à Lalische de Surie[3], bien furent .xxv. mille bien armé, chascuns selonc ce que il estoit. Buiemonz à toute la seue gent les convoia jusque là; mès n'estoit mie leur conseuz ne leur volenté que il alast outre, car la cité d'Antioche estoit nouvelement conquise et si anemi estoient près d'ilec; por ce, si covenoit que il ne l'esloignast mie, et s'en prist bien garde et de jorz et de nuiz; mès il les avoit jusque ilec convoié, et de bien et d'enneur que il pot leur fist, puis prist congié. Mout plora au departir[4]. Il le comanderent à Dieu, si remestrent ilec[5]. Laliche est une mout noble cité et ancienne, assise sur le rivage de la mer. C'estoit la seule cité en Surie dont li empereres de Costantinoble estoit sires. Là vint, assez ainz que nostre gent fussent d'ilec aprouchié, Guinemers dont je vous ai parlé dessus, qui estoit nez de Boloigne sur la mer, et arriva à Tarse tandis come Baudoins, li freres le Duc, la tenoit. Icist estoit venuz à Laliche atoute sa navie; si la cuida prendre par force. Folement se contint et assailli; cil de la ville issirent hors et le pristrent; encore le tenoient en prison quant li Baron vindrent. Li Dux sot que il estoit de la terre son

pere et que il avoit esté en la compaignie son frere le conte Baudoin; por ce le demanda aus granz homes de la ville et pria que le li rendissent; cil ne li oserent riens devéer, ainz li delivrerent lui et ses compaignons, atoutes leur nés. Li Dux comanda que il s'en alast atoute sa navie par la mer, touzjorz ençoste de l'ost; il le fist bien et volentiers.

XVI. – Dük Godefroi [Gotfrit] ve Flandre Kontunun Lazkiye [Lazkiye] (Lalische de Surie) Şehrine Gelmeleri Üzerine.

Mart ayı girdiğinde, Antakya [Antakya] (Antioche)'da kalmış olan halk artık yola çıkma vaktinin geldiğini gördü; Dük Godefroi [Gotfrit] ve Flandre Kontu ile konuşarak onlara yalvardılar, yola koyulmalarını ve hac ziyaretlerini tamamlamak üzere kendilerini Kudüs [Kudüs] (Jherusalem) şehrine kadar götürmelerini istediler. Zaten daha önceden yola çıkmış olan Toulouse Kontu, Normandiya Dükü ve Tancred [Tancred] (Tancré)'in yanlarında çok sayıda hacı götürdüklerini, yolda çok iyi ilerlediklerini ve kendi nam ile kazançlarını elde ettiklerini sık sık dile getirdiler. Bu sözler karşısında Baronlar oldukça etkilendiler; işlerini hızlıca yoluna koydular; atlı ve yaya olarak toplayabildikleri bütün halkı yanlarına aldılar, öyle ki Suriye Lazkiyesi [Lazkiye] (Lalische de Surie)'ne geldiklerinde her biri kendi gücüne göre iyi silahlanmış yirmi beş bin kişi kadardılar. Boemondo [Bohemund] (Buiemonz) bütün halkıyla birlikte onları o oraya kadar escorted/eşlik etti; ancak Antakya [Antakya] (Antioche) şehri henüz yeni fethedildiği ve düşmanlar yakın bir yerde olduğu için onun ve adamlarının daha ileri gitmesi niyetlerine veya isteklerine uygun düşmüyordu; bu yüzden oradan uzaklaşmaması, gece gündüz çok dikkatli olması gerekiyordu. Onlara oraya kadar eşlik etmiş, ellerinden geldiğince iyilik ve saygı göstermiş, ardından izin isteyip ayrılmıştı. Ayrılırken çok ağladı. Onları Allah'a emanet ettiler ve orada kaldılar. Lazkiye [Lazkiye] (Lalische), deniz kıyısında kurulmuş son derece asil ve eski bir şehirdi. Burası, Konstantinopolis [İstanbul] (Costantinoble) imparatorunun efendisi olduğu Suriye'deki tek şehirdi. Bizimkiler henüz oraya yaklaşmadan çok önce, daha önce size sözünü ettiğim, deniz kenarındaki Bologna [Bolonya] doğumlu olan ve Dük'ün kardeşi Baudouin [Baudouin]'in Tarsus [Tarsus] (Tarse)'u elinde tuttuğu sırada oraya varan Guinemers (Guinemers) gelmişti. Bu kişi bütün donanmasıyla Lazkiye [Lazkiye] (Lalische)'ye gelmiş ve orayı güç kullanarak ele geçirmeyi tasarlamıştı. Akılsızca hareket edip saldırıda bulundu; şehir halkı dışarı çıkıp onu yakaladı; Baronlar geldiğinde onu hala hapiste tutuyorlardı. Dük, bu kişinin kendi topraklarının efendisi olduğunu ve kardeşi Kont Baudouin [Baudouin]'in yanında bulunduğunu öğrendi; bu yüzden şehrin ileri gelenlerinden onun serbest bırakılmasını istedi ve kendilerine iade edilmeleri için yalvardı; onlar da hiçbir şey esirgemeyerek onu ve yoldaşlarını bütün gemileriyle birlikte kendisine teslim ettiler. Dük, bütün donanmasıyla birlikte deniz yoluyla, her zaman orduyu takip ederek ilerlemesini emretti; o da bunu memnuniyetle ve çok iyi bir şekilde yerine getirdi.

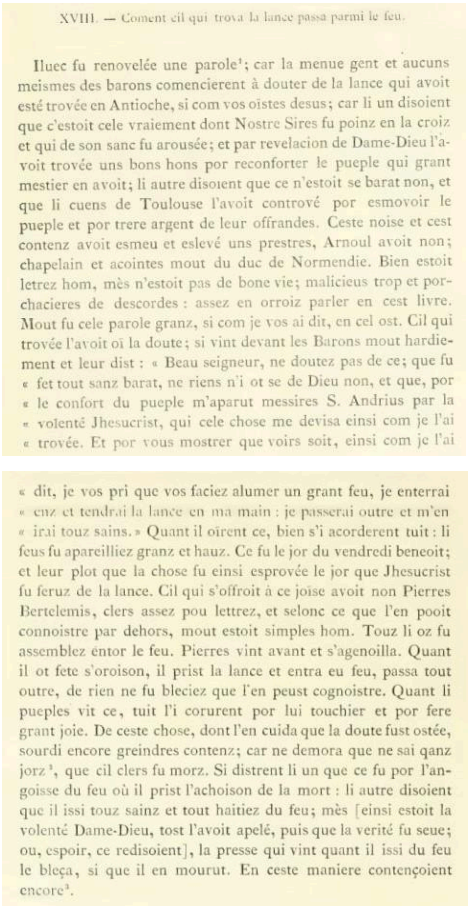
XVII. — Coment li granz oz vint à la cité d'Archis que li cuens de Toulouse avoit assise.

Lors se parti de Laliche, quant il ot receuz ses prisons. Cil qui estoient tart meu d'Antioche et de Cilice et des autres terres là entor, estoient venu; si que tuit ensemble s'en alerent par la marine jusque à la cité que l'en claime Gibelet[1] qui est loing de Laliche douze miles. Là demorerent et assistrent la ville. Uns baillis au calife d'Egypte tenoit cele cité; car ceste estoit la premiere des citez de la marine sur le pooir d'Egypte. Icist issi hors par conduit, et parla au duc Godefroi, cui il offri sis mille besanz et granz dons pardesus, par tel covenant que il feist partir le siege d'ilec. Li Dux ne vout escouter ceste parole, [ainz dist que ce seroit traisons et desloiautez; ne jà Dieus ne vousist que il prist tel loier]. Cil s'en parti qui là ne pot riens fere; puis envoia messages au conte de Toulouse et li fist offrir cel avoir, se il peust tant fere que il despeçassent ce siege. L'en dit que cil receut l'avoir, et por fere departir les Barons il controva une mençonge; car il dist que il avoit receu messages et letres, si que il estoit tous certains que li soudans de Perse avoit eu mout grant corrouz de ce que Corbagaz, ses conestables, avoit été desconfiz, et que tant i ot mort de sa gent; por ce, avoit semons et assemblé tout son pooir et venoit à trop granz genz por combatre à tous ceus que il troveroit de la foi crestienne. Ces nouveles manda li cuens de Toulouse par l'evesque d'Albare au Duc et au conte de Flandres, et leur en envoia ses letres où il les prioit mout efforciement que il lessassent tost ce siege et veniissent vers lui, si que il fussent tuit ensemble, quant ces granz genz vendroient. Quant li Dux et li autre baron oirent ceste chose, mout furent angoisseus; car il cuidoient bien que tout ce fust voirs. Tantost se partirent de Gibelet, et trespasserent par la cité de Valenie, qui est dessouz le chastel de Margat[2]; puis vindrent à Maraclée, qui est la premiere des citez de la terre de Fenice, quant l'en vient devers Bise. D'ilec vindrent à la cité de Tortose. En une isle qui est iluec encontre où il ot une cité, demora leur navie, ne sai quanz jorz; puis se hasterent et vindrent devant la cité d'Archis. Tancrez issi de l'ost et leur vint à l'encontre; puis leur conta et descovri le barat que li cuens de Toulouse avoit fet[3] : cil en furent mout irié; por ce, se logierent à une part, loing de ceus qui avoient fet le siege[4]. Li Cuens vit que il n'avoit pas bien les cuers des barons qui estoient venu; por ce leur envoia ses messages qui beles paroles leur distrent de par lui, et granz dons leur porterent. Por ce, avint que dedenz un pou de tens furent tuit apaisié et amiable à lui, fors seulement Tancré qui ne s'acordoit point à lui, ainz l'acusoit de maintes choses. Avant la venue de ces darreniers barons, ne pooient la gent au conte de Toulouse riens profiter contre la cité que il avoient assise; mès grans esperance leur estoit venue que la besoigne fust tost parfete par cele darreniere gent. Ne leur avint pas einsi com il cuidoient; ainçois toutes les foiz que il controvoient aucun enging por assaillir ou por abatre les murs, touzjorz leur venoit à contraire quanque il pensoient, et cil de la ville leur depeçoient toutes leur oeuvres, si que les despenses et les peines estoient perdues. Bien leur paroit que Nostre Sires leur avoit sostrete s'aide et sa bone volenté. Cil dedenz ocioient assez de la gent dehors. Là furent mort de .xi. perrieres dui mout bon chevalier : Ansiaus de Ribemont qui partout où il venoit le fesoit bien[5], et Pons de Baladun[6], hauz hom et mout acointes du conte de Toulouse. Trop desplesoit cist sieges à touz ceus de l'ost, nomeément à la gent à pié qui avoient grant desirrier d'acomplir leur veuz de Jherusalem. Meismement quant li Dux fu meuz, cil qui avant i estoient se comencierent à sostrere de la besoigne, si que nus n'i fesoit noient; car mout leur pleust que li Cuens fust si ennuiez que il s'en partist et enmenast les autres barons.

XVII. – Büyük Ordunun, Toulouse Kontu'nun Kuşatmış Olduğu Arka [Arka] (Archis) Şehrine Gelmesi Üzerine.

Lazkiye [Lazkiye] (Lalische)'den esirlerini teslim aldıktan sonra yola çıktılar. Antakya [Antakya] (Antioche), Kilikya [Çukurova/Kilikya] (Cilice) ve çevre topraklardan daha geç yola çıkmış olanlar da gelmişti; böylece hep birlikte deniz kıyısı boyunca ilerleyerek Lazkiye [Lazkiye] (Lalische)'den on iki mil uzakta bulunan Cübeyr [Cübeyr] (Gibelet) denilen şehre ulaştılar. Orada konaklayıp şehri kuşattılar. Mısır [Mısır] (Egypte) halifesinin bir valisi bu şehri elinde tutuyordu, çünkü burası Mısır [Mısır] (Egypte) toprakları yönünde deniz kıyısındaki ilk şehirlerden biriydi. Bu vali gizli bir yoldan dışarı çıkıp Dük Godefroi [Gotfrit] (Godefrois) ile görüştü ve kuşatmayı kaldırması şartıyla kendisine altı bin bezant [altın sikke] ve fazladan büyük hediyeler teklif etti. Dük bu sözü dinlemek istemedi, [bunun bir ihanet ve alçaklık olacağını, Tanrı'nın bile böyle bir kazancı asla istemeyeceğini söyledi]. Hiçbir şey elde edemeyen vali buradan ayrıldı; ardından Toulouse Kontu'na haber gönderip, eğer bu kuşatmayı dağıtabilirse aynı serveti ona da teklif etti. Kont'un bu serveti kabul ettiği ve baronları dağıtmak için bir yalan uydurduğu söylenir; çünkü haberler ve mektuplar aldığını, komutanları Kerboğa [Kerboğa] (Corbagaz)'nın bozguna uğratılmasından ve halkından çok sayıda kişinin ölmesinden dolayı İran [İran] (Perse) sultanının çok büyük bir öfkeye kapıldığını, bu nedenle bütün topraklarındaki askerleri çağırıp

topladığını ve Hristiyan inancına sahip olan herkese karşı savaşmak için çok büyük bir orduyla üzerine gelmekte olduğundan tamamen emin olduğunu söylemişti. Bu haberleri Toulouse Kontu, Bara [Bara] (Albare) piskoposu aracılığıyla Dük'e ve Flandre Kontu'na gönderdi; onlardan bu kuşatmayı derhal bırakıp yanına gelmelerini, böylece o büyük ordu geldiğinde hep birlikte birlik içinde olmalarını ısrarla rica etti. Dük ve diğer baronlar bu durumu duyduklarında çok endişelendiler, çünkü her şeyin gerçek olduğuna inanmışlardı. Derhal Cübeyr [Cübeyr] (Gibelet)'den ayrıldılar; Margat [Burgü'l-Marqab] (Margat) kalesinin altında yer alan Valenie [Baniyas/Bakyas] (Valenie) şehrinden geçtiler; ardından kuzey yönünden gelinirken Fenike [Fenike] (Fenice) topraklarındaki ilk şehir olan Maraclée [Marakiye] (Maraclée)'ye geldiler. Oradan Tortu [Tartus] (Tortose) şehrine ulaştılar. Orada bulunan bir adadaki şehirde donanmaları birkaç gün kaldı; ardından acele edip Arka [Arka] (Archis) şehrinin önüne geldiler. Tancred [Tancred] (Tancrez) ordudan çıkıp onları karşılamaya geldi; ardından Toulouse Kontu'nun yaptığı hileyi onlara anlatıp açığa çıkardı. Onlar da bundan dolayı çok öfkelendiler; bu yüzden kuşatmayı yapanlardan uzak, ayrı bir yerde kamp kurdular. Kont, gelmiş olan baronların kalbini tam olarak kazanamadığını gördü; bu yüzden onlara kendi adına güzel sözler söyleyen ve büyük hediyeler taşıyan elçilerini gönderdi. Sonuçta kısa süre içinde hepsi yatıştı ve kendisine karşı dostane bir tutum takındılar; bir tek Tancred [Tancred] (Tancrez) hariç; o hiçbir şekilde uzlaşmadı, aksine onu pek çok şeyle suçlamaya devam etti. Bu sonuncu baronlar gelmeden önce, Toulouse Kontu'nun adamları kuşattıkları şehre karşı hiçbir başarı elde edememişlerdi; ancak bu son gelen halk sayesinde işin çok çabuk tamamlanacağına dair büyük bir umut beslemişlerdi. Ancak düşündükleri gibi olmadı; aksine surlara saldırmak veya onları yıkmak için ne zaman bir kuşatma makinesi tasarlasalar, her defasında düşman onların düşündüğünün aksini yaptı ve şehirdekiler bütün çalışmalarını paramparça etti, öyle ki yapılan masraflar ve çekilen emekler boşa gitti. Rabbimizin onlara yardımını ve iyi niyetini esirgediği açıkça görülüyordu. İçeridekiler dışarıdaki halktan pek çok kişiyi öldürüyordu. Orada iki çok iyi şövalye hayatını kaybetti: gittiği her yerde işini çok iyi yapan Ribemont'lu Ansiau [Ansiau de Ribemont] (Ansiaus de Ribemont) ve Toulouse Kontu'nun yakın dostu, soylu bir kişi olan Baladun'lu Pons [Pons de Baladun] (Pons de Baladun). Bu kuşatma ordudaki herkesi, özellikle de Kudüs [Kudüs] (Jherusalem) hacı olma arzularını bir an önce gerçekleştirmek isteyen yaya halkı fazlasıyla rahatsız ediyordu. Hatta Dük yola çıktığında, daha önceden orada bulunanlar da işten el etmeye başladılar, öyle ki neredeyse kimse hiçbir şey yapmıyordu; çünkü Kont'un iyice bunalıp buradan ayrılmasını ve diğer baronları da beraberinde götürmesini fazlasıyla arzuluyorlardı.

XVIII. — Coment cil qui trova la lance passa parmi le feu.

Iluec fu renovelée une parole[1]; car la menue gent et aucuns meismes des barons comencierent à douter de la lance qui avoit esté trovée en Antioche, si com vos oistes desus; car li un disoient que c'estoit cele vraiement dont Nostre Sires fu poinz en la croiz et qui de son sanc fu arousée; et par revelacion de Dame-Dieu l'avoit trovée uns bons hons por reconforter le pueple qui grant mestier en avoit; li autre disoient que ce n'estoit se barat non, et que li cuens de Toulouse l'avoit contrové por esmovoir le pueple et por trere argent de leur offrandes. Ceste noise et cest contenz avoit esmeu et eslevé uns prestres, Arnoul avoit non; chapelain et acointes mout du duc de Normendie. Bien estoit letrez hom, mès n'estoit pas de bone vie; malicieus trop et porchacieres de descordes : assez en orroiz parler en cest livre. Mout fu cele parole granz, si com je vos ai dit, en cel ost. Cil qui trovée l'avoit oi la doute; si vint devant les Barons mout hardiement et leur dist : « Beau seigneur, ne doutez pas de ce; que fu « fet tout sanz barat, ne riens n'i ot se de Dieu non, et que, por « le confort du pueple m'aparut messires S. Andrius par la « volenté Jhesucrist, qui cele chose me devisa einsi com je l'ai « trovée. Et por vous mostrer que voirs soit, einsi com je l'ai

« dit, je vos prì que vos faciez alumer un grant feu, je enterrai « enz et tendrai la lance en ma main : je passerai outre et m'en « irai touz sains. » Quant il oirent ce, bien s'i acorderent tuit : li feus fu apareilliez granz et hauz. Ce fu le jor du vendredi beneoit; et leur plot que la chose fu einsi esprovée le jor que Jhesucrist fu feruz de la lance. Cil qui s'offroit à ce joise avoit non Pierres Bertelemis, clers assez pou lettrez, et selonc ce que l'en pooit connoistre par dehors, mout estoit simples hom. Touz li oz fu assemblez entor le feu. Pierres vint avant et s'agenoilla. Quant il ot fete s'oroison, il prist la lance et entra eu feu, passa tout outre, de rien ne fu bleciez que l'en peust cognoistre. Quant li pueples vit ce, tuit l'i corurent por lui touchier et por fere grant joie. De ceste chose, dont l'en cuida que la doute fust ostée, sourdi encore greindres contenz; car ne demora que ne sai qanz jorz[3], que cil clers fu morz. Si distrent li un que ce fu por l'angoisse du feu où il prist l'achoison de la mort : li autre disoient que il issi touz sainz et tout haitiez du feu; mès [einsi estoit la volenté Dame-Dieu, tost l'avoit apelé, puis que la verité fu seue; ou, espoir, ce redisoient], la presse qui vint quant il issi du feu le bleça, si que il en mourut. En ceste maniere contençoient encore[3].

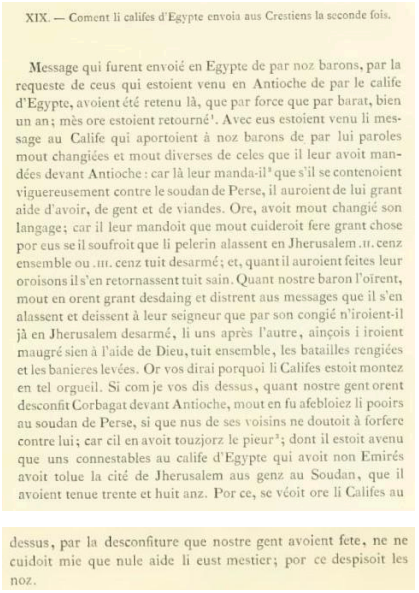
XVIII. – Mızrağı Bulan Kişinin Ateşin İçinden Geçmesi Üzerine.

Orada bir mesele yeniden gündeme geldi; çünkü sıradan halk ve hatta bazı baronlar, daha önce işittiğiniz üzere Antakya [Antakya] (Antioche)'da bulunmuş olan mızrak hakkında şüphe etmeye başladılar. Kimi bunun gerçekten de Efendimiz'in çarmıhtayken delindiği ve kanıyla sulanan mızrak olduğunu, halkı teselli etmek için Tanrı'nın inayetiyle erdemli bir din adamı tarafından bulunduğunu söylüyordu; kimi ise bunun bir hileden ibaret olduğunu ve halkı heyecanlandırmak, bağışlarından para toplamak amacıyla Toulouse Kontu tarafından uydurulduğunu iddia ediyordu. Bu gürültü ve çekişme, Normandiya dükünün çok yakın bir tanıdığı ve papazı olan Arnoul [Arnoul] adında bir papazı harekete geçirip öne çıkarmıştı. Yazı bilen bir adamdı ancak dürüst bir yaşam sürdüğü söylenemezdi; oldukça kötü niyetli ve nifak çıkarmaya meraklı biriydi, bu kitaptaki konularda adı sıkça geçer.

Söylediğim gibi orduda bu mesele çok büyük bir yankı uyandırdı. Mızrağı bulduğunu öne süren kişi bu şüpheleri duydu; son derece cesur bir şekilde baronların önüne gelip şöyle dedi: "Güzel efendiler, bundan şüphe etmeyin; bu iş tamamen hilesiz yapılmış olup tamamen Tanrı'nın işidir ve halkı teselli etmek için İsa Mesih'in iradesiyle Aziz Andreas bana görünerek bu nesneyi bulduğum şekliyla bana tarif etmiştir. Bunun gerçek olduğunu sizlere kanıtlamak için, sizden büyük bir ateş yakmanızı rica ediyorum; ben içine gireceğim ve mızrağı elimde tutacağım: karşı taraftan çıkıp sapasağlam yoluma devam edeceğim."

Bunu işittiklerinde hepsi bunu onayladı; büyük ve yüksek bir ateş hazırlandı. Bu olay Kutsal Cuma günü gerçekleşti; olayın, İsa Mesih'in mızrakla yaralandığı günde

sınanması onlara uygun göründü. Bu işe gönüllü olan kişinin adı Peter Bartholomew [Peter Bartholomew] (Pierres Bertelemis) idi; pek yazı bilmeyen, dışarıdan bakıldığında oldukça sade bir din adamıydı. Bütün ordu ateşin etrafında toplandı. Peter öne çıkıp diz çöktü. Duasını ettikten sonra mızrağı aldı ve ateşe girdi; baştan başa karşı tarafa geçti, bilinebildiği kadarıyla hiç yaralanmamıştı. Halk bunu gördüğünde, büyük bir sevinç yaşamak ve ona dokunabilmek için hep birlikte üzerine koştular. Kuşkunun ortadan kalktığı düşünülen bu olaydan sonra daha da büyük bir çekişme ortaya çıktı; çünkü üzerinden pek çok gün geçmeden o din adamı öldü. Kimi bunun ateşin verdiği ıstıraptan ve ölüm sebebi olmasından kaynaklandığını söylüyordu; kimi ise onun ateşten sapasağlam ve sağlığında hiçbir sorun olmadan çıktığını [ancak Tanrı'nın iradesi olduğu ve gerçeğin kendisine kaldığı için çağrıldığını ya da bazılarının tekrar ettiği gibi], ateşten çıktığı sırada oluşan insan kalabalığının onu ezmesi sonucunda yaralanıp öldüğünü öne sürdü. İnsanlar bu şekilde hala çekişmeye devam ediyorlardı.

XIX. — Coment li califes d'Egypte envoia aus Crestiens la seconde fois.

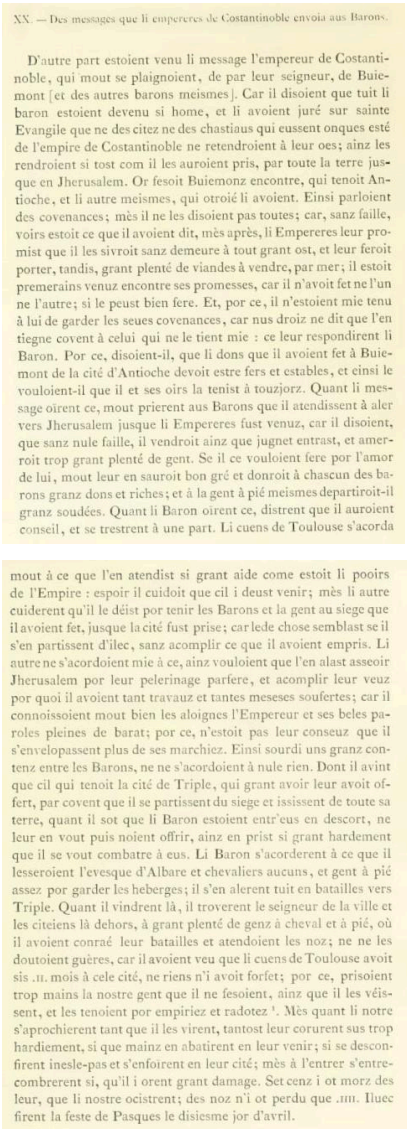
Message qui furent envoié en Egypte de par noz barons, par la requeste de ceus qui estoient venu en Antioche de par le calife d'Egypte, avoient été retenu là, que par force que par barat, bien un an; mès ore estoient retourné[1]. Avec eus estoient venu li message au Calife qui aportoient à noz barons de par lui paroles mout changiées et mout diverses de celes que il leur avoit mandées devant Antioche: car là leur manda-il[2] que s'il se contenoient viguereusement contre le soudan de Perse, il auroient de lui grant aide d'avoir, de gent et de viandes. Ore, avoit mout changié son langage; car il leur mandoit que mout cuideroit fere grant chose por eus se il soufroit que li pelerin alassent en Jherusalem .II. cenz ensemble ou .III. cenz tuit desarmé; et, quant il auroient feites leur oroisons il s'en retornassent tuit sain. Quant nostre baron l'oirent, mout en orent grant desdaing et distrent aus messages que il s'en alassent et deissent à leur seigneur que par son congié n'iroient-il jà en Jherusalem desarmé, li uns après l'autre, ainçois i iroient maugré sien à l'aide de Dieu, tuit ensemble, les batailles rengiées et les banieres levées. Or vos dirai porquoi li Califes estoit montez en tel orgueil. Si com je vos dis dessus, quant nostre gent orent desconfit Corbagat devant Antioche, mout en fu afebloiez li pooirs au soudan de Perse, si que nus de ses voisins ne doutoit à forfere contre lui; car cil en avoit touzjorz le pieur[3]; dont il estoit avenu que uns connestables au calife d'Egypte qui avoit non Emirés avoit tolue la cité de Jherusalem aus genz au Soudan, que il avoient tenue trente et huit anz. Por ce, se véoit ore li Califes au dessus, par la desconfiture que nostre gent avoient fete, ne ne cuidoit mie que nule aide li eust mestier; por ce despisoit les noz.

XIX. – Mısır [Mısır] (Egypte) Halifesinin İkinci Kez Elçi Göndermesi Üzerine.

Baronlarımız tarafından Mısır (Egypte)'a gönderilmiş olan elçiler, Mısır halifesinin Antakya (Antioche)'ya gelmiş olan adamlarının isteği üzerine, zorla ya da hileyle tam bir yıl boyunca orada tutulmuşlardı; ancak şimdi geri dönmüşlerdi. Onlarla birlikte, halifenin elçileri de gelmişti ve halife adına baronlarımıza, Antakya (Antioche) önündekinden çok farklı ve değişmiş sözler iletiyorlardı. Çünkü halife orada onlara, eğer İran (Perse) sultanına karşı güçlü bir şekilde direnirlerse kendisinden para, asker ve yiyecek yardımı alacaklarını bildirmişti. Şimdi ise dili tamamen değişmişti; çünkü onlara, hacıların Kudüs (Jherusalem)'e gitmesine izin verirse kendileri için büyük bir lütufta bulunmuş sayılacağını, ancak iki yüz ya da üç yüz kişinin tamamen silahsız olarak şehre girebileceğini, dualarını yaptıktan sonra ise tamamen sağ salim geri dönmeleri gerektiğini bildiriyordu.

Baronlarımız bunu duyduklarında büyük bir öfkeye kapıldılar ve elçilere şöyle dediler: Efendilerinin yanına dönüp, onun izniyle asla silahsız bir şekilde teker teker Kudüs (Jherusalem)'e gitmeyeceklerini; aksine onun iznine bakmaksızın, Allah'ın yardımıyla

hep birlikte, düzenli birlikler halinde ve sancakları açılmış olarak gideceklerini söylemelerini emrettiler.
Şimdi halifenin neden bu kadar gurura kapıldığını size anlatacağım. Size daha önce söylediğim gibi, halkımız Antakya (Antioche) önünde Kerboğa (Corbagat)'yı bozguna uğrattığında İran (Perse) sultanının gücü o kadar çok zayıflamıştı ki, komşularından hiçbiri ona karşı gelmekten korkmaz olmuştu, çünkü herkes ondan sürekli korkuyordu; nitekim bunun sonucunda Mısır halifesinin Emir (Emirés) adındaki komutanlarından biri, otuz sekiz yıldır sultanın adamlarının elinde bulunan Kudüs (Jherusalem) şehrini sultanın halkından çekip almıştı. İşte bu yüzden halife, halkımızın gerçekleştirdiği bu bozgun sayesinde artık hiç kimsenin yardımına ihtiyacı olmayacağını düşünüyordu; bu yüzden de bizimkileri küçümsüyordu.

XX. — Des messages que li empereres de Costantinoble envoia aus Barons.

D'autre part estoient venu li message l'empereur de Costantinoble, qui mout se plaignoient, de par leur seigneur, de Buiemont [et des autres barons meismes]. Car il disoient que tuit li baron estoient devenu si home, et li avoient juré sur sainte Evangile que ne des citez ne des chastiaus qui eussent onques esté de l'empire de Costantinoble ne retendroient à leur oes; ainz les rendroient si tost com il les auroient pris, par toute la terre jusque en Jherusalem. Or fesoit Buiemonz encontre, qui tenoit Antioche, et li autre meismes, qui otroié li avoient. Einsi parloient des covenances; mès il ne les disoient pas toutes; car, sanz faille, voirs estoit ce que il avoient dit, mès après, li Empereres leur promist que il les sivroit sanz demeure à tout grant ost, et leur feroit porter, tandis, grant plenté de viandes à vendre, par mer; il estoit premerains venuz encontre ses promesses, car il n'avoit fet ne l'un ne l'autre; si le peust bien fere. Et, por ce, il n'estoient mie tenu à lui de garder les seues covenances, car nus droiz ne dit que l'en tiegne covent à celui qui ne le tient mie : ce leur respondirent li Baron. Por ce, disoient-il, que li dons que il avoient fet à Buiemont de la cité d'Antioche devoit estre fers et estables, et einsi le vouloient-il que il et ses oirs la tenist à touzjorz. Quant li message oirent ce, mout prierent aus Barons que il atendissent à aler vers Jherusalem jusque li Empereres fust venuz, car il disoient, que sanz nule faille, il vendroit ainz que jugnet entrast, et amerroit trop grant plenté de gent. Se il ce vouloient fere por l'amor de lui, mout leur en sauroit bon gré et donroit à chascun des barons granz dons et riches; et à la gent à pié meismes departiroit-il granz soudées. Quant li Baron oirent ce, distrent que il auroient conseil, et se trestrent à une part. Li cuens de Toulouse s'acorda

mout à ce que l'en atendist si grant aide come estoit li pooirs de l'Empire : espoir il cuidoit que cil i deust venir; mès li autre cuiderent qu'il le déist por tenir les Barons et la gent au siege que il avoient fet, jusque la cité fust prise; car lede chose semblast se il s'en partissent d'ilec, sanz acomplir ce que il avoient empris. Li autre ne s'acordoient mie à ce, ainz vouloient que l'en alast asseoir Jherusalem por leur pelerinage parfere, et acomplir leur veuz por quoi il avoient tant travauz et tantes meseses soufertes; car il connoissoient mout bien les aloignes l'Empereur et ses beles paroles pleines de barat; por ce, n'estoit pas leur conseuz que il s'envelopassent plus de ses marchiez. Einsi sourdi uns granz contenz entre les Barons, ne ne s'acordoient à nule rien. Dont il avint que cil qui tenoit la cité de Triple, qui grant avoir leur avoit offert, par covent que il se partissent du siege et ississent de toute sa terre, quant il sot que li Baron estoient entr'eus en descort, ne leur en vout puis noient offrir, ainz en prist si grant hardement que il se vout combatre à eus. Li Baron s'acorderent à ce que il lesseroient l'evesque d'Albare et chevaliers aucuns, et gent à pié assez por garder les heberges; il s'en alerent tuit en batailles vers Triple. Quant il vindrent là, il troverent le seigneur de la ville et les citeiens là dehors, à grant plenté de genz à cheval et à pié, où il avoient conraé leur batailles et atendoient les noz; ne ne les doutoient guères, car il avoient veu que li cuens de Toulouse avoit sis .II. mois à cele cité, ne riens n'i avoit forfet; por ce, prisoient trop mains la nostre gent que il ne fesoient, ainz que il les vêissent, et les tenoient por empiriez et radotez [1]. Mès quant li notre s'aprochierent tant que il les virent, tantost leur corurent sus trop hardiement, si que mainz en abatirent en leur venir; si se desconfirent inesle-pas et s'enfoirent en leur cité; mès à l'entrer s'entrecombrerent si, qu'il i orent grant damage. Set cenz i ot morz des leur, que li nostre ocistrent; des noz n'i ot perdu que .IIII. Iluec firent la feste de Pasques le disiesme jor d'avril.

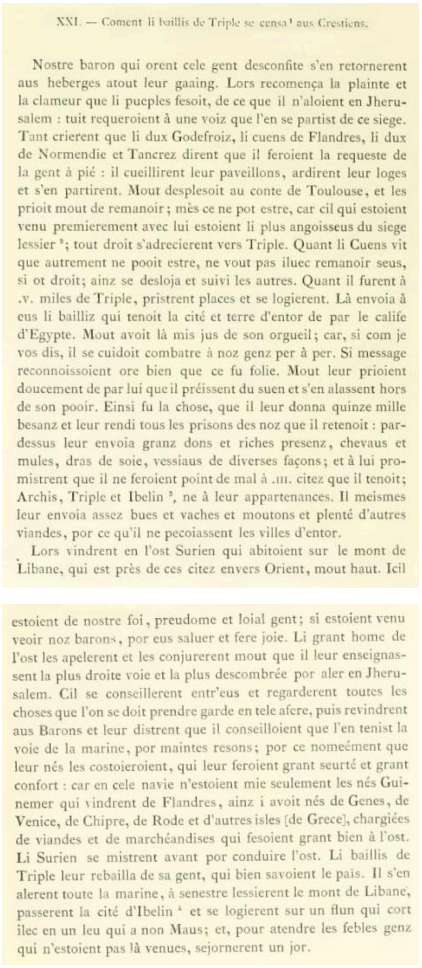
XX. – Konstantinopolis İmparatorunun Baronlara Elçi Göndermesi Üzerine.
Öte yandan Konstantinopolis [İstanbul] (Costantinoble) imparatorunun elçileri gelmişti; efendileri adına Boemondo [Bohemund] (Buiemont) ve diğer baronlardan büyük ölçüde şikayetçi olduklarını belirttiler. Çünkü bütün baronların imparatorun kulü haline geldiğini, Kudüs [Kudüs] (Jherusalem)'e kadar olan bütün topraklarda imparatorluk topraklarından olan hiçbir şehir veya kaleyi kendi çıkarları için elinde

tutmayacaklarına, ele geçirdikleri gibi derhal imparatora teslim edeceklerine dair kutsal İncil üzerine yemin ettiklerini söylediler. Oysa Antakya [Antakya] (Antioche)'yı elinde tutan Boemondo [Bohemund] ve bu duruma onay veren diğerleri bunun aksini yapıyorlardı. Anlaşmalar böyle söylüyordu; ancak tamamını söylemiyorlardı, çünkü yaptıkları antlaşma gerçekti, lakin sonrasında İmparator büyük bir orduyla gecikmeden arkalarından geleceğine ve bu sırada deniz yoluyla satılacak bol miktarda yiyecek taşıatacağına söz vermişti. Oysa imparator verdiği bu sözlerin hiçbirini tutmamıştı; bunu yapabilecek durumdaydı da. İşte bu yüzden baronlar kendi verdikleri sözleri tutmak zorunda hissetmiyorlardı, çünkü hiçbir adalet kuralı sözünü tutmayan birine karşı sözün tutulmasını emretmezdi; baronlar elçilere böyle karşılık verdiler. Bu nedenle, Boemondo [Bohemund]'a Antakya [Antakya] (Antioche) şehri konusunda verilmiş olan hediyelerin kesin ve kalıcı olması gerektiğini, onun ve soyunun buraları sonsuza dek elinde tutmasını istediklerini söylediler. Elçiler bunu işittiklerinde, İmparator gelinceye kadar Kudüs [Kudüs] (Jherusalem)'e doğru gitmeyi ertelemeleri için baronlara yalvardılar; çünkü imparatorun kesinlikle yaz ayı girmeden çok büyük bir kalabalıkla birlikte geleceğini söylüyorlardı. Eğer bunu kendi hatırları için yaparlarsa bundan büyük memnuniyet duyacaklarını, bütün baronlara büyük hediyeler ve zenginlikler vereceğini, yaya askerlere bile büyük maaşlar dağıtacağını belirttiler. Baronlar bunu duyduklarında konuyu kendi aralarında tartışıp bir kenara çekildiler.

Toulouse Kontu, İmparatorluğun gücü gibi büyük bir desteğin beklenmesi gerektiği görüşünü destekledi; muhtemelen onun gerçekten geleceğini umuyordu. Ancak diğerleri, imparatorun bu vaatleri, şehir ele geçirilene kadar orduyu ve kuşatma yapan halkı ellerinde tutmak amacıyla uydurduğunu düşünüyorlardı; çünkü üstlendikleri görevi yerine getirmeden buradan ayrılırlarsa durum çok kötü görünürdü. Diğerleri ise bunu kesinlikle kabul etmiyor, aksine haccı tamamlamak, o kadar çok emek verip nice sefaletler çektikleri Kudüs [Kudüs] (Jherusalem) yoluna gidip orayı kuşatmak istiyorlardı; çünkü imparatorun uzaklığını ve hile dolu güzel sözlerini çok iyi biliyorlardı, bu yüzden onun vaatlerine daha fazla kapılmamak gerektiği kanaatindeydiler. Böylece baronlar arasında büyük bir anlaşmazlık çıktı ve hiçbir konuda uzlaşamadılar.

Bu durum üzerine, kuşatmadan ayrılıp bütün topraklarından çıkmaları şartıyla onlara büyük bir servet teklif etmiş olan Triple [Trablusşam] (Triple) şehrinin yöneticisi, baronların kendi aralarında anlaşmazlığa düştüğünü öğrendiğinde, artık onlara hiçbir şey teklif etmek istemedi; aksine o kadar büyük bir cesaret kazandı ki onlarla savaşmak istedi. Baronlar, kampları korumak için Bara [Bara] (Albare) piskoposunu, bazı şövalyeleri ve yeterli sayıda yaya askerini geride bırakmaya karar verdiler; geri kalanlar ise düzenli birlikler halinde Triple [Trablusşam] (Triple) üzerine yürüdüler. Oraya vardıklarında, şehrin yöneticisini ve şehir sakinlerini atlı ve yaya askerlerden oluşan çok büyük bir kalabalıkla dışarıda kamp kurmuş ve gelecekleri beklerken buldular. Toulouse Kontu'nun bu şehri iki aydır kuşattığını ve hiçbir zarar veremediğini gördükleri için bizim halkımızı hiç hesaba almıyorlar, onları akıl zayıflığına uğramış ve bunak kimseler olarak görüyorlardı. Ancak bizimkiler iyice yaklaşıp onları gördüklerinde, son derece cesurca üzerlerine atıldılar, öyle ki ilk anda

birçoğunu yere serdiler; düşmanlar hemen bozguna uğrayıp şehirlerine doğru kaçmaya başladılar. Ancak kapıdan girerken birbirlerine öyle çok sarpa sarıp sıkıştılar ki orada büyük bir zayiat verdiler. Bizimkilerin kılıçtan geçirdiği yedi yüz düşman ömrünü yitirdi; bizim tarafımızdan ise sadece dört kişi hayatını kaybetti. Nisan ayının onuncu gününde Paskalya yortusunu orada kutladılar.

XXI. — Coment li baillis de Triple se censa[1] aus Crestiens.

Nostre baron qui orent cele gent desconfite s'en retornerent aus heberges atout leur gaaing. Lors recomença la plainte et la clameur que li pueples fesoit, de ce que il n'aloient en Jherusalem : tuit requeroient à une voiz que l'en se partist de ce siege. Tant crierent que li dux Godefroiz, li cuens de Flandres, li dux de Normendie et Tancrez dirent que il feroient la requeste de la gent à pié : il cueillirent leur paveillons, ardirent leur loges et s'en partirent. Mout desplesoit au conte de Toulouse, et les prioit mout de remanoir ; mès ce ne pot estre, car cil qui estoient venu premierement avec lui estoient li plus angoisseus du siege lessier[2] ; tout droit s'adrecierent vers Triple. Quant li Cuens vit que autrement ne pooit estre, ne vout pas iluec remanoir seus, si ot droit ; ainz se desloja et suivi les autres. Quant il furent à .v. miles de Triple, pristrent places et se logierent. Là envoia à eus li bailliz qui tenoit la cité et terre d'entor de par le calife d'Egypte. Mout avoit là mis jus de son orgueil ; car, si com je vos dis, il se cuidoit combatre à noz genz per à per. Si message reconnoissoient ore bien que ce fu folie. Mout leur prioient doucement de par lui que il préissent du suen et s'en alassent hors de son pooir. Einsi fu la chose, que il leur donna quinze mille besanz et leur rendi tous les prisons des noz que il retenoit : par-dessus leur envoia granz dons et riches presenz, chevaus et mules, dras de soie, vessiaus de diverses façons ; et à lui promistrent que il ne feroient point de mal à .III. citez que il tenoit ; Archis, Triple et Ibelin[3], ne à leur appartenances. Il meismes leur envoia assez bues et vaches et moutons et plenté d'autres viandes, por ce qu'il ne pecoiassent les villes d'entor.

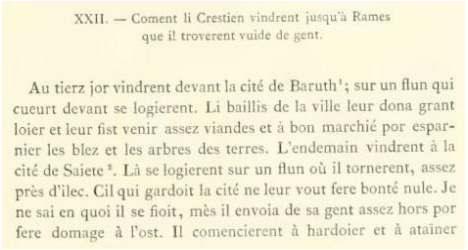
Lors vindrent en l'ost Surien qui abitoient sur le mont de Libane, qui est près de ces citez envers Orient, mout haut. Icil estoient de nostre foi, preudome et loial gent ; si estoient venu veoir noz barons, por eus saluer et fere joie. Li grant home de l'ost les apelerent et les conjurerent mout que il leur enseignassent la plus droite voie et la plus descombrée por aler en Jherusalem. Cil se conseillerent entr'eus et regarderent toutes les choses que l'on se doit prendre garde en tele afere, puis revindrent aus Barons et leur distrent que il conseilloient que l'en tenist la voie de la marine, por maintes resons ; por ce nomeément que leur nés les costoieroient, qui leur feroient grant seurté et grant confort : car en cele navie n'estoient mie seulement les nés Guinemer qui vindrent de Flandres, ainz i avoit nés de Genes, de Venice, de Chipre, de Rode et d'autres isles [de Grece], chargiées de viandes et de marchéandises qui fesoient grant bien à l'ost. Li Surien se mistrent avant por conduire l'ost. Li baillis de Triple leur rebailla de sa gent, qui bien savoient le pais. Il s'en alerent toute la marine, à senestre lessierent le mont de Libane, passerent la cité d'Ibelin[4] et se logierent sur un flun qui cort ilec en un leu qui a non Maus ; et, pour atendre les febles genz qui n'estoient pas là venues, sejornerent un jor.

XXI. – Trablusşam Valisinin Hristiyanlarla Anlaşması Üzerine.

Zafer kazanan baronlarımız elde ettikleri ganimetlerle birlikte karargahlarına geri döndüler. Bu kez halk yeniden yüksek sesle yakınmaya ve Kudüs (Jherusalem)'e gitmedikleri için haykırmaya başladı; herkes tek bir ağızdan bu kuşatmanın kaldırılmasını talep ediyordu. Öyle çok bağırdılar ki Dük Gotfrit (Godefroiz), Flandre Kontu, Normandiya Dükü ve Tancred [Tancred] (Tancrez) yaya halkın bu isteğini yerine getireceklerini söylediler; çadırlarını topladılar, kulübelerini ateşe verdiler ve yola koyuldular. Toulouse Kontu bundan büyük bir rahatsızlık duydu ve onlara kalmaları için çok yalvardı; ancak bu mümkün olamadı, çünkü ilk başta onunla birlikte gelmiş olanlar kuşatmayı bırakma konusunda en sabırsız olanlardı ve doğrudan Trablusşam (Triple) yönüne yöneldiler. Kont başka türlü bir çaresinin olmadığını, tek başına orada kalamayacağını görünce haklı olarak çadırını söktü ve diğerlerini takip etti. Trablusşam (Triple)'a beş mil mesafeye geldiklerinde yerleşip kamp kurdular.

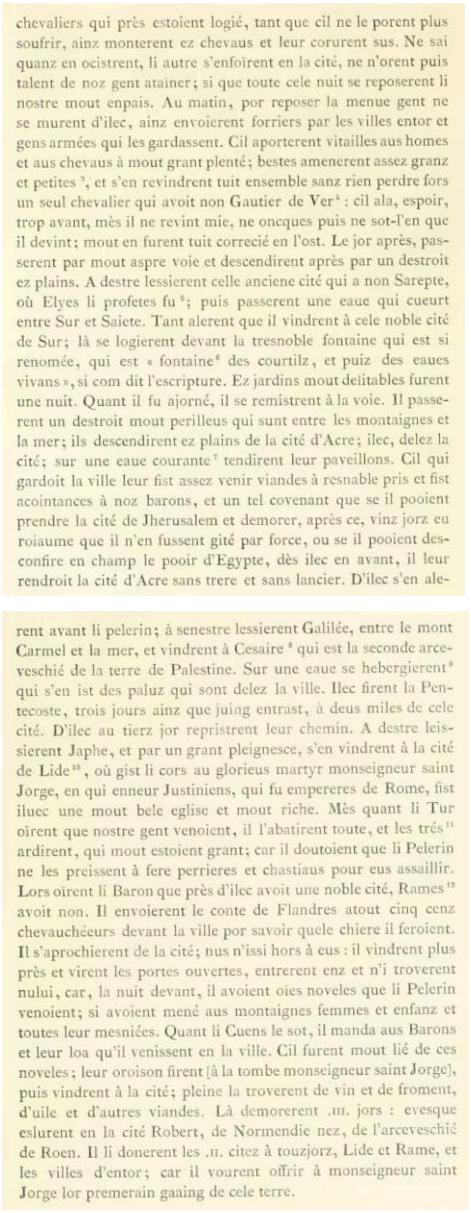
Mısır (Egypte) halifesi adına şehri ve çevre toprakları elinde tutan vali onlara elçi gönderdi. Valinin kibiri artık büyük ölçüde kırılmıştı; çünkü size söylediğim gibi,

halkımızla başa baş savaşa bileceğini sanıyordu. Elçiler artık bunun tam bir çılgınlık olduğunu çok iyi anlıyorlardı. Valinin adına onlardan son derece yumuşak bir şekilde, kendi servetinden pay almalarını ve topraklarından çekip gitmelerini rica ettiler. Sonunda iş şuraya vardı ki, onlara on beş bin bezant [altın sikke] verdi ve elimizde tutup tutsak ettiği halkımızın bütün esirlerini geri iade etti; bunun da ötesinde onlara büyük hediyeler, zengin armağanlar, atlar, katırlar, ipek kumaşlar ve çeşitli biçimlerde kap kacak gönderdi; ayrıca elinde tuttuğu Archis [Arka] (Archis), Trablusşam (Triple) ve İbelin [Yebna/İbelin] (Ibelin) adındaki üç şehre ve onların eklentilerine asla zarar vermeyeceklerine dair söz aldılar. Çevredeki şehirlerin zarar görmemesi için kendilerine ayrıca öküzler, inekler, koyunlar ve bol miktarda başka yiyecekler gönderdi.
Tam o sırada, Lübnan (Libane) dağının doğuya bakan yüksek kesimlerinde yaşayan Suriyeli Hristiyanlar (l'ost Surien) orduya katıldılar. Bunlar bizim inancımızdan olan, erdemli ve sadık insanlarardı; baronlarımızı görmek, onları selamlamak ve sevinçlerini paylaşmak için gelmişlerdi. Ordunun ileri gelenleri onları yanlarına çağırıp Kudüs (Jherusalem) yoluna gidebilmek için en doğru ve engelsiz yolu kendilerine göstermeleri konusunda ısrarla ricada bulundular. Onlar kendi aralarında istişare edip bu tür işlerde dikkat edilmesi gereken her şeyi gözden geçirdikten sonra baronların yanına döndüler ve şu tavsiyede bulundular: Deniz yolunu takip etmelerini öneriyorlardı, çünkü gemiler daima kıyı boyunca onları takip edecek ve çok büyük bir güvence ile rahatlık sağlayacaktı. Nitekim bu donanmada yalnızca Flandre'dan gelen Guinemer'in gemileri yoktu; aynı zamanda Ceneviz (Genes), Venedik (Venice), Kıbrıs (Chipre), Rodos (Rode) ve Yunan adalarından (d'autres isles de Grece) gelmiş, orduya çok büyük yararlar sağlayan yiyecek ve mal yüklü gemiler de bulunuyordu. Suriyeliler orduya rehberlik etmek üzere öne çıktılar. Trablusşam (Triple) valisi de yöreyi çok iyi bilen kendi adamlarından bir kısmını onlara katılması için verdi. Deniz kıyısı boyunca ilerlediler, sol taraflarında Lübnan (Libane) dağını bıraktılar, İbelin [Yebna/İbelin] (Ibelin) şehrini geçtiler ve Maus (Maus) adı verilen bir yerde oradan akan bir nehrin kenarında kamp kurdular; henüz gelmemiş olan zayıf ve geride kalan insanları beklemek için orada bir gün dinlendiler.

XXII. — Coment li Crestien vindrent jusqu'à Rames que il troverent vuide de gent.

Au tierz jor vindrent devant la cité de Baruth[1]; sur un flun qui cueurt devant se logierent. Li baillis de la ville leur dona grant loier et leur fist venir assez viandes et à bon marchié por esparnier les blez et les arbres des terres. L'endemain vindrent à la cité de Saiete[2]. Là se logierent sur un flun où il tornerent, assez près d'ilec. Cil qui gardoit la cité ne leur vout fere bonté nule. Je ne sai en quoi il se fioit, mès il envoia de sa gent assez hors por fere domage à l'ost. Il comencierent à hardoier et à ataïner

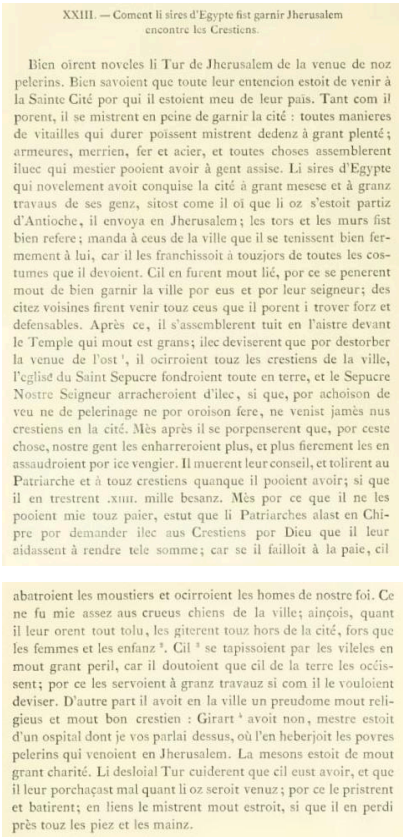
chevaliers qui près estoient logié, tant que cil ne le porent plus soufrir, ainz monterent ez chevaus et leur corurent sus. Ne sai quanz en ocistrent, li autre s'enfoirent en la cité, ne n'orent puis talent de noz gent atainer; si que toute cele nuit se reposerent li nostre mout enpais. Au matin, por reposer la menue gent ne se murent d'ilec, ainz envoierent forriers par les villes entor et gens armées qui les gardassent. Cil aporterent vitailles aus homes et aus chevaus à mout grant plenté; bestes amenerent assez granz et petites [3], et s'en revindrent tuit ensemble sanz rien perdre fors un seul chevalier qui avoit non Gautier de Ver [4] : cil ala, espoir, trop avant, mès il ne revint mie, ne oncques puis ne sot-l'en que il devint; mout en furent tuit correcié en l'ost. Le jor après, passerent par mout aspre voie et descendirent après par un destroit ez plains. A destre lessierent celle anciene cité qui a non Sarepte, où Elyes li profetes fu [5]; puis passerent une eaue qui cueurt entre Sur et Saiete. Tant alerent que il vindrent à cele noble cité de Sur; là se logierent devant la tresnoble fontaine qui est si renomée, qui est « fontaine [6] des courtilz, et puiz des eaues vivans », si com dit l'escripture. Ez jardins mout delitables furent une nuit. Quant il fu ajorné, il se remistrent à la voie. Il passerent un destroit mout perilleus qui sunt entre les montaignes et la mer; ils descendirent ez plains de la cité d'Acre; ilec, delez la cité; sur une eaue courante [7] tendirent leur paveillons. Cil qui gardoit la ville leur fist assez venir viandes à resnable pris et fist acointances à noz barons, et un tel covenant que se il pooient prendre la cité de Jherusalem et demorer, après ce, vinz jorz eu roiaume que il n'en fussent gité par force, ou se il pooient desconfire en champ le pooir d'Egypte, dès ilec en avant, il leur rendroit la cité d'Acre sans trere et sans lancier. D'ilec s'en alerent avant li pelerin; à senestre lessierent Galilée, entre le mont Carmel et la mer, et vindrent à Cesaire [8] qui est la seconde arceveschié de la terre de Palestine. Sur une eaue se hebergierent [9] qui s'en ist des paluz qui sont delez la ville. Ilec firent la Pentecoste, trois jours ainz que juing entrast, à deus miles de cele cité. D'ilec au tierz jor repristrent leur chemin. A destre leissierent Japhe, et par un grant pleignesce, s'en vindrent à la cité de Lide [10], où gist li cors au glorieus martyr monseigneur saint Jorge, en qui enneur Justiniens, qui fu empereres de Rome, fist iluec une mout bele eglise et mout riche. Mès quant li Tur oïrent que nostre gent venoient, il l'abatirent toute, et les trés [11] ardirent, qui mout estoient grant; car il doutoient que li Pelerin ne les preissent à fere perrieres et chastiaus pour eus assaillir. Lors oïrent li Baron que près d'ilec avoit une noble cité, Rames [12] avoit non. Il envoierent le conte de Flandres atout cinq cenz chevauchéeurs devant la ville por savoir quele chiere il feroient. Il s'aprochierent de la cité; nus n'issi hors à eus : il vindrent plus près et virent les portes ouvertes, entrerent enz et n'i troverent nului, car, la nuit devant, il avoient oïes noveles que li Pelerin venoient; si avoient mené aus montaignes femmes et enfanz et toutes leur mesniées. Quant li Cuens le sot, il manda aus Barons et leur loa qu'il venissent en la ville. Cil furent mout lié de ces noveles; leur oroison firent [à la tombe monseigneur saint Jorge], puis vindrent à la cité; pleine la troverent de vin et de froment, d'uile et d'autres viandes. Là demorerent .III. jors : evesque eslurent en la cité Robert, de Normendie nez, de l'arceveschié de Roen. Il li donerent les .II. citez à touzjorz, Lide et Rame, et les villes d'entor; car il vourent offrir à monseigneur saint Jorge lor premerain gaaing de cele terre.

XXII. – Hristiyanların İçinde Kimse Bulunmayan Ramle [Ramle] (Rames) Şehrine Gelmeleri Üzerine.

Üçüncü gün Beyrut [Beyrut] (Baruth) şehrinin önüne vardılar; önünden akan bir nehrin yakınında kamp kurdular. Şehrin valisi onlara büyük bir kolaylık sağladı, tarlalardaki ekinlere ve ağaçlara zarar verilmesini önlemek için bol miktarda yiyeceği uygun fiyatlarla getirtip onlara sundu. Ertesi gün Sayda [Sayda] (Saiete) şehrine vardılar. Orada, şehrin oldukça yakınından geçen bir nehrin kenarında kamp kurdular. Şehri koruyan kişi onlara hiçbir iyilik yapmak istemedi; neye güvendiğini bilmiyorum ama orduya zarar vermek için dışarıya birçok adamını gönderdi. Yakınlarda kamp kurmuş olan şövalyelerimizi taciz edip huzursuz etmeye başladılar; sonunda durum çekilmez bir hal alarak atlarına bindiler ve onların üzerine saldırdılar. Kaç tanesini öldürdüklerini bilmiyorum, geriye kalanlar şehre kaçtılar ve bir daha ordumuzu taciz etmeye cesaret edemediler; böylece bütün geceyi son derece huzur içinde geçirdik. Sabahleyin, sıradan halk dinlenebilsin diye yerlerinden kıpırdamadılar, bunun yerine çevre şehirlerin etrafını korumaları için silahlı birlikler ve

öncü kolları gönderdiler. Bunlar insanlara ve atlara çok büyük miktarda erzak getirdiler; büyük ve küçük baş hayvanları beraberlerinde sürdüler. Gautier de Ver adında tek bir şövalye dışında hiçbir kayıp vermeden hep birlikte geri döndüler; bu kişi muhtemelen çok ileri gitmişti ve bir daha geri dönmedi, akıbetinin ne olduğu asla öğrenilemedi; ordudakilerin hepsi bu durumdan çok üzüntü duydu.
Ertesi gün son derece sarp yollardan geçtiler ve dar bir patikadan düzlüklere indiler. Sağ taraflarında, peygamber İlyas (Elyes)'ın bulunduğu Sarepta [Sarafand] (Sarepte) adlı eski şehri bıraktılar; ardından Sur [Sur] (Sur) ile Sayda [Sayda] (Saiete) arasından akan bir akarsuyu geçtiler. Öyle bir ilerlediler ki sonunda o soylu şehir olan Sur [Sur] (Sur)'a ulaştılar; yazılı kaynaklarda "bahçelerin çeşmesi" ve ardından "akarsuların pınarı" olarak adlandırılan, son derece meşhur ve soylu çeşmenin önünde kamp kurdular. Son derece keyifli bahçelerde bir gece geçirdiler. Gün ağardığında yeniden yola koyuldular. Dağlar ile deniz arasında yer alan son derece tehlikeli ve dar bir geçiti geçtiler; Akka [Akka] (Acre) şehrinin düzlüklerine indiler. Şehrin hemen yakınında, akan bir suyun kenarında çadırlarını kurdular. Şehri koruyan yetkili, makul fiyatlarla bol miktarda yiyecek göndermesini sağladı ve baronlarımızla dostluk kurdu. Şu şartta anlaşmaya vardılar: Eğer Kudüs [Kudüs] (Jherusalem) şehrini ele geçirip krallıkta yirmi gün boyunca kalabilirler ve buradan zorla çıkarılmazlarsa ya da Mısır [Mısır] (Egypte) kuvvetlerini meydan savaşında bozguna uğratabilirlerse, o günden sonra Akka [Akka] (Acre) şehri hiçbir dirençle karşılaşılmaksızın kendilerine teslim edilecekti.
Oradan ileriye doğru hareket eden hacılar; sol taraflarında Celile [Celile] (Galilée) bölgesini, Carmel [Karmel] (Carmel) dağı ile deniz arasında bırakarak Filistin topraklarındaki ikinci başpiskoposluk olan Sengil / Cezire-i İbni Ömer / Seysan yerine Sezariye [Sezariye] (Cesaire) şehrine vardılar. Şehrin yakınındaki bataklıktan çıkan bir akarsuyun kenarında kamp kurdular. Hazirana girmeden üç gün önce, yani Yortu gününde [Pentekost], şehirden iki mil uzakta konakladılar. Üçüncü gün buradan yeniden yollarına devam ettiler. Sağ taraflarında Yafa [Yafa] (Japhe) şehrini bırakarak geniş bir ovadan geçip, şanlı şehit Aziz Yorgi (Saint Jorge)'nin mübarek naaşının bulunduğu, Roma imparatoru Jüstinyen [Jüstinyen] (Justiniens)'in orada son derece güzel ve zengin bir kilise inşa ettirdiği Lydda [Lod] (Lide) şehrine ulaştılar. Ancak Türkler ordumuzun gelmekte olduğunu duyduklarında, hacıların bu kiliseyi kendilerine karşı mancınık ve kuşatma kuleleri kurmak için kullanmasından korktukları için kiliseyi tamamen yıktılar ve çok büyük olan kutsal eşyaları ateşe verdiler.
Bu sırada baronlar, yakınlarda Rames (Rames) adında soylu bir şehir olduğunu duydular. Şehrin durumunu öğrenmek için Flandre Kontu'nu beş yüz atlı süvariyle birlikte şehrin önüne gönderdiler. Şehre yaklaştıklarında dışarı çıkan hiç kimse olmadı; daha da yaklaşarak kapıların açık olduğunu gördüler ve içeri girdiler, ancak hiç kimseyi bulamadılar. Çünkü daha önceki gece hacıların gelmekte olduğunu duymuşlar, kadınları, çocukları ve bütün hizmetkarları dağlara kaçırmışlardı. Kont durumu öğrendiğinde baronlara haber gönderdi ve şehre gelmelerini tavsiye etti. Bu haber karşısında son derece sevindiler; [Aziz Yorgi'nin türbesinde] dualarını ettikten sonra şehre geldiler; burayı şarap, buğday, zeytinyağı ve diğer yiyeceklerle dolup

taşarken buldular. Orada üç gün kaldılar: Rouen başpiskoposluğundan, Normandiya doğumlu olan Robert [Robert] adında bir din adamını bu şehirde piskopos olarak seçtiler. Bu topraklardaki ilk kazançlarını Aziz Yorgi'ye adamak istedikleri için Lide ve Rame [Ramle] (Rame) adındaki iki şehri ve çevresindeki yerleşimleri ebediyen kendisine bağışladılar.

XXIII. — Coment li sires d'Egypte fist garnir Jherusalem encontre les Crestiens.

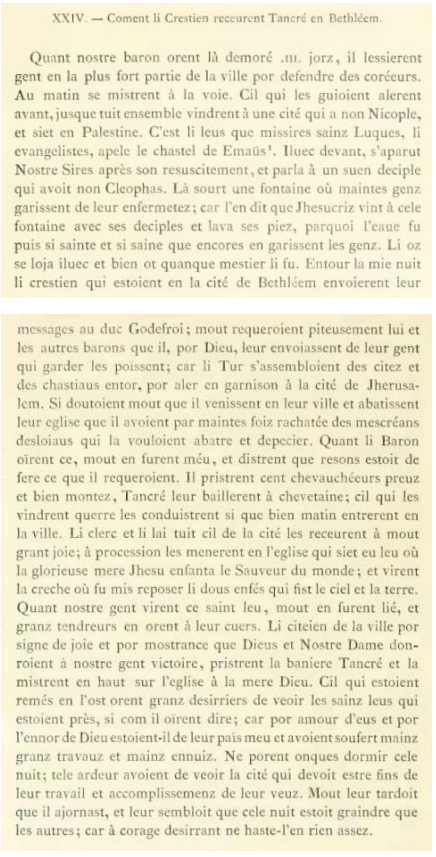
Bien oirent noveles li Tur de Jherusalem de la venue de noz pelerins. Bien savoient que toute leur entencion estoit de venir à la Sainte Cité por qui il estoient meu de leur païs. Tant com il porent, il se mistrent en peine de garnir la cité : toutes manieres de vitailles qui durer poissent mistrent dedenz à grant plenté; armeures, merrien, fer et acier, et toutes choses assemblerent iluec qui mestier pooient avoir à gent assise. Li sires d'Egypte qui novelement avoit conquise la cité à grant mesese et à granz travaus de ses genz, sitost come il oï que li oz s'estoit partiz d'Antioche, il envoya en Jherusalem; les tors et les murs fist bien refere; manda à ceus de la ville que il se tenissent bien fermement à lui, car il les franchissoit à touzjors de toutes les costumes que il devoient. Cil en furent mout lié, por ce se penerent mout de bien garnir la ville por eus et por leur seigneur; des citez voisines firent venir touz ceus que il porent i trover forz et defensables. Après ce, il s'assemblerent tuit en l'aistre devant le Temple qui mout est grans; ilec deviserent que por destorber la venue de l'ost [1], il ocirroient touz les crestiens de la ville, l'eglise du Saint Sepucre fondroient toute en terre, et le Sepucre Nostre Seigneur arracheroient d'ilec, si que, por achoison de veu ne de pelerinage ne por oroison fere, ne venist jamès nus crestiens en la cité. Mès après il se porpenserent que, por ceste chose, nostre gent les enharreroient plus, et plus fierement les en assaudroient por ice vengier. Il muerent leur conseil, et tolirent au Patriarche et à touz crestiens quanque il pooient avoir; si que il en trestrent .XIIII. mille besanz. Mès por ce que il ne les pooient mie touz paier, estut que li Patriarches alast en Chipre por demander ilec aus Crestiens por Dieu que il leur aidassent à rendre tele somme; car se il failloit à la paie, cil abatroient les moustiers et ocirroient les homes de nostre foi. Ce ne fu mie assez aus crueus chiens de la ville; ainçois, quant il leur orent tout tolu, les giterent touz hors de la cité, fors que les femmes et les enfanz [2]. Cil [3] se tapissoient par les vileles en mout grant peril, car il doutoient que cil de la terre les occisent; por ce les servoient à granz travauz si com il le vouloient deviser. D'autre part il avoit en la ville un preudome mout religieus et mout bon crestien : Girart [4] avoit non, mestre estoit d'un ospital dont je vos parlai dessus, où l'en heberjoit les povres pelerins qui venoient en Jherusalem. La mesons estoit de mout grant charité. Li desloial Tur cuiderent que cil eust avoir, et que il leur porchaçast mal quant li oz seroit venuz; por ce le pristrent et batirent; en liens le mistrent mout estroit, si que il en perdi près touz les piez et les mainz.

XXIII. — Mısır [Mısır] (Egypte) Efendisinin Kudüs [Kudüs] (Jherusalem) Şehrini Savaş İçin Donatması Üzerine.

Kudüs [Kudüs] (Jherusalem) halkı, ordumuzun gelmekte olduğu haberini çok net bir şekilde aldılar. Bütün amaçlarının, yola çıkma sebeplerinden biri olan Kutsal Şehir'e ulaşmak olduğunu çok iyi biliyorlardı. Yapabilecekleri en üst düzeyde şehri tahkim etmek için büyük bir gayret gösterdiler; uzun süre dayanabilecek her türlü erzakı şehre bol miktarda doldurdular; zırhlar, kütükler, demir ve çelik ile kuşatma altındaki bir yerin ihtiyaç duyabileceği her şeyi orada topladılar. Şehri yeni ve büyük sıkıntılarla, halkının büyük emekleriyle fethetmiş olan Mısır [Mısır] (Egypte) efendisi, ordunun Antakya [Antakya] (Antioche)'dan ayrıldığını duyduğu anda Kudüs [Kudüs] (Jherusalem)'e haber göndermişti; burçların ve surların yeniden tamir edilmesini sağladı. Şehir halkına, kendisine çok sıkı bir şekilde bağlanmalarını emretti, çünkü onları ödemek zorunda oldukları bütün vergilerden sonsuza dek muaf tutuyordu. Onlar da bundan dolayı büyük bir sevinç duydular, bu yüzden kendileri ve efendileri için şehri iyice tahkim etmeye koyuldular; komşu şehirlerde bulabildikleri güçlü ve savunmaya elverişli olan herkesi oraya getirdiler.

Bundan sonra hepsi çok büyük olan Tapınak'ın (Temple) avlusunda toplandılar; burada, ordunun gelişini engellemek amacıyla şehirdeki bütün Hristiyanları öldürmeyi, Kutsal Kabir Kilisesi'ni tamamen yerle bir etmeyi ve Efendimiz'in Kabri'ni

oradan söküp atmayı tartıştılar. Öyle ki, hiçbir Hristiyan bir daha asla adak, hac veya dua etmek amacıyla bu şehre gelmesin istiyorlardı. Ancak daha sonra bunun hırsımızı daha da artıracağı ve intikam almak için bize çok daha şiddetli bir şekilde saldıracakları üzerine düşündüler. Kararlarını değiştirdiler; Patriğin ve bütün Hristiyanların sahip oldukları her şeyi ellerinden aldılar, öyle ki onlardan otuz bin bezant [altın sikke] topladılar. Ancak paranın tamamını hemen ödeyemedikleri için Patriğin, bu tutkunun ödenmesine yardım etmeleri için Kıbrıs [Kıbrıs] (Chipre)'taki Hristiyanlardan Allah rızası için istemek üzere gitmesi şart koşuldu; çünkü ödeme gecikirse kiliseleri yıkıp inancımızdan olan insanları kılıçtan geçireceklerdi. Şehirdeki zalimler bununla da yetinmediler; ellerindeki her şeyi aldıktan sonra kadınlar ve çocuklar hariç hepsini şehir dışına attılar. Onlar de yollar boyunca büyük bir tehlike içinde gizlendiler, çünkü bölge halkının kendilerini öldürmesinden korkuyorlardı; bu yüzden istedikleri gibi büyük zorluklar altında onlara hizmet ettiler.
Öte yandan şehirde son derece dindar ve çok iyi bir Hristiyan olan biri bulunuyordu: Kudüs [Kudüs] (Jherusalem)'e gelen yoksul hacıların barındırıldığı hastanenin başkanı olan Gerard [Girard] adında biriydi. Bu ev büyük bir hayır kurumuyla işletiliyordu. İmansız Türkler bu kişinin serveti olduğunu ve ordu geldiğinde kendilerine zarar vereceğini düşündüler; bu yüzden onu yakalayıp dövdüler, çok sıkı bir şekilde zincire vurdular, öyle ki neredeyse bütün ellerini ve ayaklarını kaybetmesine sebep oldular.

XXIV. — Coment li Crestien receurent Tancré en Bethléem.

Quant nostre baron orent là demoré .III. jorz, il lessierent gent en la plus fort partie de la ville por defendre des coréeurs. Au matin se mistrent à la voie. Cil qui les guioient alerent avant, jusque tuit ensemble vindrent à une cité qui a non Nicople, et siet en Palestine. C'est li leus que missires sainz Luques, li evangelistes, apele le chastel de Emaüs[1]. Iluec devant, s'aparut Nostre Sires après son resuscitement, et parla à un suen deciple qui avoit non Cleophas. Là sourt une fontaine où maintes genz garissent de leur enfermetez; car l'en dit que Jhesucriz vint à cele fontaine avec ses deciples et lava ses piez, parquoi l'eaue fu puis si sainte et si saine que encores en garissent les genz. Li oz se loja iluec et bien ot quanque mestier li fu. Entour la mie nuit li crestien qui estoient en la cité de Bethléem envoierent leur messages au duc Godefroi; mout requeroient piteusement lui et les autres barons que il, por Dieu, leur envoiassent de leur gent qui garder les poissent; car li Tur s'assembloient des citez et des chastiaus entor, por aler en garnison à la cité de Jherusalem. Si doutoient mout que il venissent en leur ville et abatissent leur eglise que il avoient par maintes foiz rachatée des mescréans desloiaus qui la vouloient abatre et depecier. Quant li Baron oïrent ce, mout en furent méu, et distrent que resons estoit de fere ce que il requeroient. Il pristrent cent chevauchéeurs preuz et bien montez, Tancré leur baillerent à chevetaine; cil qui les vindrent querre les conduistrent si que bien matin entrerent en la ville. Li clerc et li lai tuit cil de la cité les receurent à mout grant joie; à procession les menerent en l'eglise qui siet eu leu où la glorieuse mere Jhesu enfanta le Sauveur du monde; et virent la creche où fu mis reposer li dous enfés qui fist le ciel et la terre. Quant nostre gent virent ce saint leu, mout en furent lié, et granz tendreurs en orent à leur cuers. Li citeien de la ville por signe de joie et por mostrance que Dieus et Nostre Dame donroient à nostre gent victoire, pristrent la baniere Tancré et la mistrent en haut sur l'eglise à la mere Dieu. Cil qui estoient remés en l'ost orent granz desirriers de veoir les sainz leus qui estoient près, si com il oïrent dire; car por amour d'eus et por l'ennor de Dieu estoient-il de leur païs meu et avoient soufert mainz granz travauz et mainz ennuiz. Ne porent onques dormir cele nuit; tele ardeur avoient de veoir la cité qui devoit estre fins de leur travail et accomplissemenz de leur veuz. Mout leur tardoit que il ajornast, et leur sembloit que cele nuit estoit graindre que les autres; car à corage desirrant ne haste-l'en rien assez.

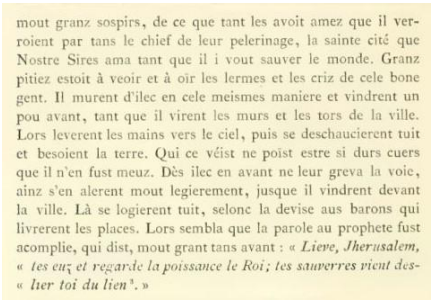
XXIV. – Hristiyanların Tancred'i Beytüllahim'de Karşılaması
Baronlarımız orada üç gün kaldıktan sonra, yağmacılardan korunmaları için şehrin en güçlü kısmında bir miktar insan bıraktılar. Sabahleyin yola koyuldular; rehberler

önden gitti ve nihayet hep birlikte Filistin topraklarında bulunan Nikople adlı şehre vardılar. Burası, İncil yazarı Aziz Luka'nın Emaus kalesi dediği yerdi. Efendimiz dirilişinden sonra burada görünmüş ve Cleophas adındaki müridiyle konuşmuştu. Orada, birçok insanın hastalıklarından şifa bulduğu bir pınar kaynıyordu; çünkü anlatıldığına göre İsa Mesih havarileriyle birlikte bu pınara gelip ayaklarını yıkamıştı, bu yüzden su o kadar kutsal ve şifalı hale gelmişti ki insanlar hâlâ orada şifa buluyordu. Ordu orada kamp kurdu ve ihtiyaç duyduğu her şeyi bolca buldu.
Gece yarısına doğru Beytüllahim şehrindeki Hristiyanlar, Dük Godefroi ile diğer baronlara elçi gönderdiler; Allah rızası için kendilerini koruyacak askerler göndermeleri için onlara acıklı bir şekilde yalvardılar. Çünkü Türkler, Kudüs şehrini takviye etmek amacıyla çevre şehir ve kalelerden toplanıyorlardı. Kendi şehirlerine gelip, inançsız hainlerin yıkmak ve paramparça etmek istediği, defalarca bedelini ödeyip kurtardıkları kiliselerini yıkmalarından korkuyorlardı. Baronlar bunu duyunca çok etkilendiler ve isteklerini yerine getirmenin haklı bir karar olduğunu söylediler. Cesur ve iyi binekli yüz atlı süvari seçip başlarına Tancred'i komutan verdiler. Onları almaya gelenlerin rehberliğinde ilerleyip sabahın erken saatlerinde şehre girdiler. Şehrin din adamları ve halkı onları büyük bir sevinçle karşıladı. Dünyanın Kurtarıcısı'nı Yüce Meryem Ana'nın dünyaya getirdiği yerde bulunan kiliseye onları alaylarla götürdüler; yerin ve göğün yaratıcısı olan iki kutsal çocuğun yatırıldığı beşiği gördüler. Halkımız bu kutsal yeri görünce çok mutlu oldu ve kalplerinde derin bir duygu dalgası oluştu. Şehir halkı, zafer işareti olarak Tancred'in sancağını alıp Meryem Ana Kilisesi'nin üzerine dikti.
Kampta kalanlar da yakınlardaki bu kutsal yerleri görmeyi çok istiyorlardı; çünkü Tanrı sevgisi ve onuru için kendi ülkelerinden çıkıp nice büyük zahmetler ve sıkıntılar çekmişlerdi. O gece sabırsızlıktan gözlerini bile kırpamadılar; çünkü çalışmalarının sonu ve dileklerinin gerçekleşmesi olması gereken şehri görme arzusu içindeydiler. Sabahın bir an önce olmasını dört gözle bekliyorlardı ve bu gece diğerlerinden çok daha uzun gibi görünüyordu; nitekim arzulayan bir kalp asla acele edemezdi.

XXV. — De la proie[1] que li Crestien pristrent devant Jherusalem.

Puis que seue chose fu ez heberges que li Dux avoit receu cele nuit les messages de Bethléem et que il avoit envoié de sa gent

en la ville, la gent à pié n'atendirent onques congié des Barons, ne ne porent soufrir tant que il ajornast; ainz s'entrecomencierent à appeler tout de nuiz, por aler vers Jherusalem. Quant il furent alé une piece avant, uns des hauz homes de l'ost qui avoit non Gasces de Bediers [2] [ot pitié de cele gent, car il douta que l'en n'es ocëist. Por ce,] monta soi trentiesmes de gent à cheval bien atornées, et se pensa que il iroit jusque près de Jherusalem por veoir se il trouvast hors de la ville bestes ou autre gaaing que il en poist amener. Tout einsi com il pensa li avint-il; car, quant il vint près, il trova bues et vaches assez, pasteurs i avoit pou qui les gardoient, cil meismes s'enfoirent quant il virent la gent. Gasces comença la proie à accueillir et s'en venoit bone erre vers l'ost, atoute sa compaignie; mès li pasteur orent levé le cri dedenz la ville, où il avoit Turs assez preuz et volentéis de fere d'armes. Il monterent hastivement et corurent après, por rescorre la proie. Gasces et sa gent les virent venir; bien sorent que la force n'estoit pas leur; por ce lessierent ce que il menoient. Si monterent en un tertre haut iluec près, mout correcié de cele rescousse. Quant il orent iluec un pou demoré, il regarderent en une vallée et virent venir Tancré qui s'en retornoit de Bethléem, soi centiesme de chevauchéeurs, et s'en aloit à l'ost. Quant Gasces le connut, il feri des esperons jusque à lui; s'aventure li conta mout angoisseus, et dist que li Tur n'estoient pas loing. Il corurent après tuit ensemble. Ainz que cil poïssent estre en la cité les aconsurent. En leur venir furent cil desconfit: cil qui porent s'enfoïrent en la ville et li remananz fu ocis. Li nostre recovrerent leur proie et l'en amenerent en l'ost à grant joie de touz. Cil qui estoient ez heberges s'assemblerent devant ces et leur demanderent mout dont cele proie venoit; il leur respondirent que ele avoit esté prise devant les portes de Jherusalem. Quant ils oïrent nomer Jherusalem et sorent que si près en estoient, lors comencierent à plorer, et se mistrent tuit à coutes et à genous, et rendirent graces à Nostre Seigneur à

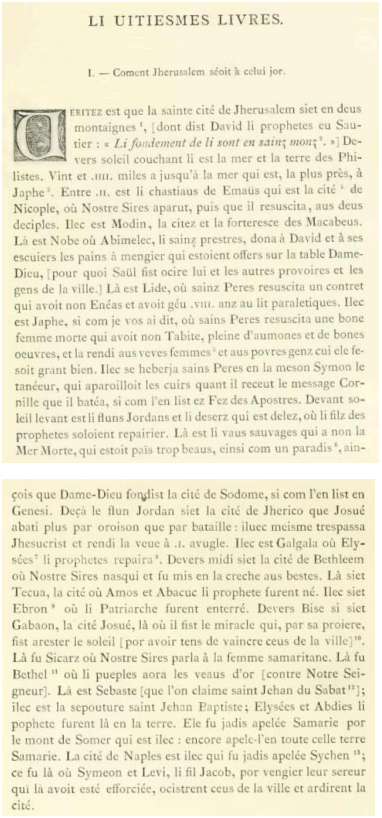
mout granz sospirs, de ce que tant les avoit amez que il verroient par tans le chief de leur pelerinage, la sainte cité que Nostre Sires ama tant que il i vout sauver le monde. Granz pitiez estoit à veoir et à oir les lermes et les criz de cele bone gent. Il murent d'ilec en cele meismes maniere et vindrent un pou avant, tant que il virent les murs et les tors de la ville. Lors leverent les mains vers le ciel, puis se deschaucierent tuit et besoient la terre. Qui ce véist ne poist estre si durs cuers que il n'en fust meuz. Dès ilec en avant ne leur greva la voie, ainz s'en alerent mout legierement, jusque il vindrent devant la ville. Là se logierent tuit, selonc la devise aus barons qui livrerent les places. Lors sembla que la parole au prophete fust acomplie, qui dist, mout grant tans avant : « *Lieve, Jherusalem,* « *tes euz et regarde la poissance le Roi; tes sauverres vient des-* « *lier toi du lien*[3]. »

XXV. – Hristiyanların Kudüs [Kudüs] (Jherusalem) Önünde Ganimet Ele Geçirmeleri Üzerine.

Dük o gece Beytüllahim [Beytüllahim] (Bethléem)'den gelen elçileri kabul edip şehre asker gönderdikten sonra, yaya halk baronların iznini bile beklemedi ve günün ağarmasını bekleyemeyecek kadar sabırsızlanarak gece yarısı Kudüs [Kudüs] (Jherusalem) yönüne doğru birbirlerini seslendirerek yola koyuldular. Bir süre ilerledikten sonra ordunun ileri gelenlerinden Béziers'li Gascon [Gascon de Béziers] (Gasces de Bédiers) adında biri (bu halka acıyordu çünkü başlarına bir şey gelmesinden korkuyordu) yanına iyi silahlanmış otuz kadar atlı alarak Kudüs [Kudüs] (Jherusalem)'e doğru yaklaştı; şehir dışarısında götürebileceği hayvanlar veya başka bir ganimet bulup bulamayacağını görmek istiyordu. Düşündüğü gibi de oldu; yaklaştığında çok sayıda sığır ve inek buldu, onları güden çobanlar ise pek azdı ve insanları gördükleri gibi hemen kaçtılar. Gascon ganimeti toplamaya başladı ve bütün birliğiyle birlikte hızlı bir şekilde orduya doğru geri dönmeye koyuldu; ancak çobanlar, savaşmaya çok istekli ve cesur Türklerin bulunduğu şehir içinde çığlık koparmışlardı. Hızla atlarına binip ganimeti geri almak için peşlerine düştüler. Gascon ve adamları onların geldiğini gördü; güçlerinin onlara yetmeyeceğini çok iyi bildikleri için götürdükleri şeyleri bıraktılar. Yakınlardaki yüksek bir tepeye çıkıp bu baskından ötürü çok öfkelendiler.

Orada biraz kaldıktan sonra bir vadiye baktılar ve Beytüllahim [Beytüllahim] (Bethléem)'den dönmekte olan yüz kadar süvariyle birlikte orduya doğru gitmekte olan Tancred [Tancred] (Tancrez)'i gördüler. Gascon onu tanır tanımaz mahmuzları sıkarak yanına kotu; son derece endişeli bir şekilde durumu anlatıp Türklerin çok uzakta olmadığını söyledi. Hep birlikte arkalarından koştular. Türkler şehre varamadan onlara yetiştiler. Onlara ulaştıklarında düşman bozguna uğratıldı: kaçabilenler şehre kaçtı, geri kalanlar ise kılıçtan geçirildi. Bizimkiler ganimetlerini geri aldılar ve herkesin büyük sevinci eşliğinde orduya götürdüler. Çadırlarında kalanlar önlerinde toplanıp bu ganimetin nereden geldiğini sordular; onlar da Kudüs [Kudüs] (Jherusalem)'ün kapıları önünde ele geçirildiğini söylediler. Kudüs [Kudüs] (Jherusalem) adını duyduklarında ve oraya bu kadar yakın olduklarını öğrendiklerinde ağlamaya başladılar, hepsi diz üstü çökerek ve derin iç çekişlerle Efendimiz'e şükranlarını sundular; çünkü Efendimiz onları o kadar çok sevmişti ki, hac yolculuklarının nihai gayesine, yani Efendimiz'in dünyayı kurtarmak için bu kadar çok sevdiği o kutsal şehre çok yakında kavuşacaklardı. Bu iyi insanların gözyaşlarını ve çığlıklarını görmek ve duymak büyük bir merhamet vesilesiydi.

Aynı şekilde oradan hareket edip biraz daha ilerlediler, nihayet şehrin surlarını ve burçlarını gördüler. O anda ellerini gökyüzüne kaldırdılar, ardından ayakkabılarını çıkarıp toprağı öptüler. Bunu görenin kalbi ne kadar katı olursa olsun mutlaka etkilenirdi. Bundan sonra yollarında hiçbir engelle karşılaşmadılar, son derece rahat bir şekilde ilerleyip şehrin önüne kadar geldiler. Baronların belirlediği plana uygun olarak hepsi orada kamp kurdu. O an, çok önceden söylenen peygamberin sözü gerçekleşmiş gibiydi: "Kalk, ey Kudüs [Kudüs] (Jherusalem), gözlerini aç ve Kral'ın gücünü gör; seni kurtaranlar seni bağdan kurtarmaya geliyor."

LI UITIESMES LIVRES.

I. — Coment Jherusalem séoit à celui jor.

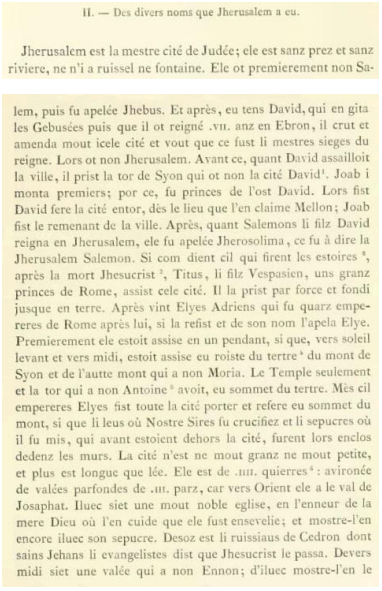
Queritez est que la sainte cité de Jherusalem siet en deus montaignes [1], [dont dist David li prophetes eu Sautier : « *Li fondement de li sont en sainz monz* [2]. »] Devers soleil couchant li est la mer et la terre des Philistes. Vint et .viii. miles a jusqu'à la mer qui est, la plus près, à Japhe [3]. Entre .ii. est li chastiaus de Emaüs qui est la cité [4] de Nicople, où Nostre Sires aparut, puis que il resuscita, aus deus deciples. Ilec est Modin, la citez et la forteresce des Macabeus. Là est Nobe où Abimelec, li sainz prestres, dona à David et à ses escuiers les pains à mengier qui estoient offers sur la table Dame-Dieu, [pour quoi Saül fist ocire lui et les autres provoires et les gens de la ville.] Là est Lide, où sainz Peres resuscita un contret qui avoit non Enéas et avoit géu .viii. anz au lit paraletiques. Ilec est Japhe, si com je vos ai dit, où sains Peres resuscita une bone femme morte qui avoit non Tabite, pleine d'aumones et de bones oeuvres, et la rendi aus veves femmes [5] et aus povres genz cui ele fesoit grant bien. Ilec se heberja sains Peres en la meson Symon le tanéeur, qui aparoilloit les cuirs quant il receut le message Cornille que il batéa, si com l'en list ez Fez des Apostres. Devant soleil levant est li fluns Jordans et li deserz qui est delez, où li filz des prophetes soloient repairier. Là est li vaus sauvages qui a non la Mer Morte, qui estoit pais trop beaus, einsi com un paradis [6], ainçois que Dame-Dieu fondist la cité de Sodome, si com l'en list en Genesi. Deçà le flun Jordan siet la cité de Jherico que Josué abati plus par oroison que par bataille : iluec meisme trespassa Jhesucrist et rendi la veue à .i. avugle. Ilec est Galgala où Elysées [7] li prophetes repaira [8]. Devers midi siet la cité de Bethleem où Nostre Sires nasqui et fu mis en la creche aus bestes. Là siet Tecua, la cité où Amos et Abacuc li prophete furent né. Ilec siet Ebron [9] où li Patriarche furent enterré. Devers Bise si siet Gabaon, la cité Josué, là où il fist le miracle qui, par sa proiere, fist arester le soleil [por avoir tens de vaincre ceus de la ville] [10]. Là fu Sicarz où Nostre Sires parla à la femme samaritane. Là fu Bethel [11] où li pueples aora les veaus d'or [contre Notre Seigneur]. Là est Sebaste [que l'on claime saint Jehan du Sabat [12]]; ilec est la sepouture saint Jehan Baptiste; Elysées et Abdies li pophete furent là en la terre. Ele fu jadis apelée Samarie por le mont de Somer qui est ilec : encore apele-l'en toute celle terre Samarie. La cité de Naples est ilec qui fu jadis apelée Sychen [13]; ce fu là où Symeon et Levi, li fil Jacob, por vengier leur sereur qui là avoit esté efforciée, ocistrent ceus de la ville et ardirent la cité.

SEKİZİNCİ KİTAP

I. – Kudüs [Kudüs] (Jherusalem) Şehrinin O Zamanki Durumu Üzerine.

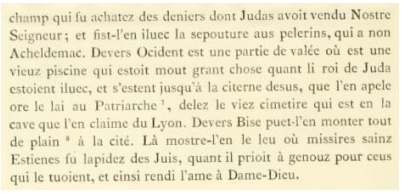
Gerçek şu ki, kutsal Kudüs [Kudüs] (Jherusalem) şehri iki dağ üzerinde yer almaktadır; peygamber Davut Mezmurlar'da şöyle der: "Onun temelleri kutsal dağlardadır." Gün batımı yönünde deniz ve Filistin toprakları yer alır; en yakın deniz olan Yafa [Yafa] (Japhe)'ya kadar kırk mil mesafe vardır. İkisinin arasında, Efendimiz'in dirilişinden sonra iki müridine göründüğü Nicople'un şehri [olan] Emaus [Emaus] (Emaüs) kalesi bulunur. Orada Makabi [Makabiler] (Macabeus)'lerin şehri ve kalesi Modin [Modin] (Modin) yer alır. Yine orada, kutsal kehanet sahibi Abimelek [Abimelek] (Abimelec)'in Davut'a ve adamlarına Tanrı'nın masasında sunulan ekmekleri verdiği Nob [Nob] (Nobe) bulunur; [çünkü Saul bu yüzden onu ve şehrin diğer rahipleri ile halkını öldürtmüştü.] Orada, aziz Petrus'un sekiz yıldır felçli yatakta yatan Eneas [Aeneas] (Enéas) adlı felçliyi iyileştirdiği Lydda [Lod] (Lide) yer alır. Yine orada, size söylediğim gibi, aziz Petrus'un hayırsever ve iyi işlerle dolu, Tabitha [Tabitha] (Tabite) adında ölmüş olan erdemli bir kadını dirilttiği, onu büyük iyilikler yaptığı dul kadınlara ve yoksullara geri verdiği Yafa [Yafa] (Japhe) yer alır. Orada

aziz Petrus, Elçilerin İşleri'nde okunduğu gibi, vaftiz ettiği Kornelius [Kornelius] (Cornille)'tan haber aldığında derileri tabaklayan Simun [Simun] (Symon)'un evinde konaklamıştı.
Gün doğumu yönünde Şeria [Şeria/Ürdün] (Jordans) nehri ve peygamberlerin çocuklarının eskiden barındığı yakınlardaki çöl yer alır. Orada, Tanrı Sodom şehrini yaratmadan önce [kurmadan önce] sanki bir cennet gibi son derece güzel bir ülke olan Ölü Deniz [Ölü Deniz] (Mer Morte) adındaki vahşi vadi yer alır, tıpkı Yaratılış Kitabı'nda okunduğu gibi. Şeria [Şeria/Ürdün] nehrinin bu yakasında, Yuşa'nın savaşarak değil dua ederek yıktığı Eriha [Eriha] (Jherico) şehri yer alır; İsa Mesih bizzat buradan geçmiş ve bir körün gözlerini açmıştır. Orada peygamber Elisha [Elisha] (Elysées)'nın barındığı Gilgal [Gilgal] (Galgala) yer alır. Güney yönünde, Efendimiz'in doğduğu ve hayvanların beşiğine yatırıldığı Beytüllahim [Beytüllahim] (Bethléem) şehri yer alır. Orada, peygamberler Amos ve Habakkuk [Habakkuk] (Abacuc)'un doğduğu şehir olan Tekoa [Tekua] (Tecua) yer alır. Orada, Patriklerin gömülü olduğu Hebron [El-Halil/Hebron] (Ebron) yer alır.
Kuzey yönünde, Yuşa'nın şehirdekileri yenmek için zaman kazanmak amacıyla duasıyla güneşi durdurduğu mucizeyi gerçekleştirdiği Yuşa'nın şehri Gibeon [Gibeon] (Gabaon) yer alır. Efendimiz'in Samaritli [Samiri] kadınla konuştuğu Sikar [Sikar] (Sicar) oradadır. Halkın [Efendimiz'e karşı] altın buzağılara taptığı Beyt Bethel [Beyt-el] (Bethel) oradadır. [Sabatlı Aziz Yuhanna denilen] Sebaste [Sebaste] oradadır; Aziz Vaftizci Yuhanna'nın mezarı oradadır; peygamberler Elisha [Elisha] ve Abdias [Abdias] o topraklardadır. Burası eskiden orada bulunan Somer [Somer] dağından ötürü Samiriye [Samiriye] (Samarie) olarak adlandırılırdı; bütün bu bölge hâlâ Samiriye [Samiriye] olarak anılmaktadır. Eskiden Sychem [Şekem/Nablus] (Sychen) olarak adlandırılan Nablus [Nablus] (Naples) şehri de oradadır; Yakup'un oğulları Şimon [Şimon] (Symeon) ve Levi [Levi], kız kardeşlerinin şiddete uğramasının intikamını almak için şehirdekileri burada öldürmüş ve şehri ateşe vermişlerdi.

II. — Des divers noms que Jherusalem a eu.

Jherusalem est la mestre cité de Judée; ele est sanz prez et sanz riviere, ne n'i a ruissel ne fontaine. Ele ot premierement non Salem, puis fu apelée Jhebus. Et après, eu tens David, qui en gita les Gebusées puis que il ot reigné .vii. anz en Ebron, il crut et amenda mout icele cité et vout que ce fust li mestres sieges du reigne. Lors ot non Jherusalem. Avant ce, quant David assailloit la ville, il prist la tor de Syon qui ot non la cité David[1]. Joab i monta premiers; por ce, fu princes de l'ost David. Lors fist David fere la cité entor, dès le lieu que l'en claime Mellon; Joab fist le remenant de la ville. Après, quant Salemons li filz David reigna en Jherusalem, ele fu apelée Jherosolima, ce fu à dire la Jherusalem Salemon. Si com dient cil qui firent les estoires [2], après la mort Jhesucrist [3], Titus, li filz Vespasien, uns granz princes de Rome, assist cele cité. Il la prist par force et fondi jusque en terre. Après vint Elyes Adriens qui fu quarz empereres de Rome après lui, si la refist et de son nom l'apela Elye. Premierement ele estoit assise en un pendant, si que, vers soleil levant et vers midi, estoit assise eu roiste du tertre [4] du mont de Syon et de l'autte mont qui a non Moria. Le Temple seulement et la tor qui a non Antoine [5] avoit, eu sommet du tertre. Mès cil empereres Elyes fist toute la cité porter et refere eu sommet du mont, si que li leus où Nostre Sires fu crucifiez et li sepucres où il fu mis, qui avant estoient dehors la cité, furent lors enclos dedenz les murs. La cité n'est ne mout granz ne mout petite, et plus est longue que lée. Ele est de .iiii. quierres [6]: avironée de valées parfondes de .iii. parz, car vers Orient ele a le val de Josaphat. Iluec siet une mout noble eglise, en l'enneur de la mere Dieu où l'en cuide que ele fust ensevelie; et mostre-l'en encore iluec son sepucre. Desoz est li ruissiaus de Cedron dont sains Jehans li evangelistes dist que Jhesucrist le passa. Devers midi siet une valée qui a non Ennon; d'iluec mostre-l'en le

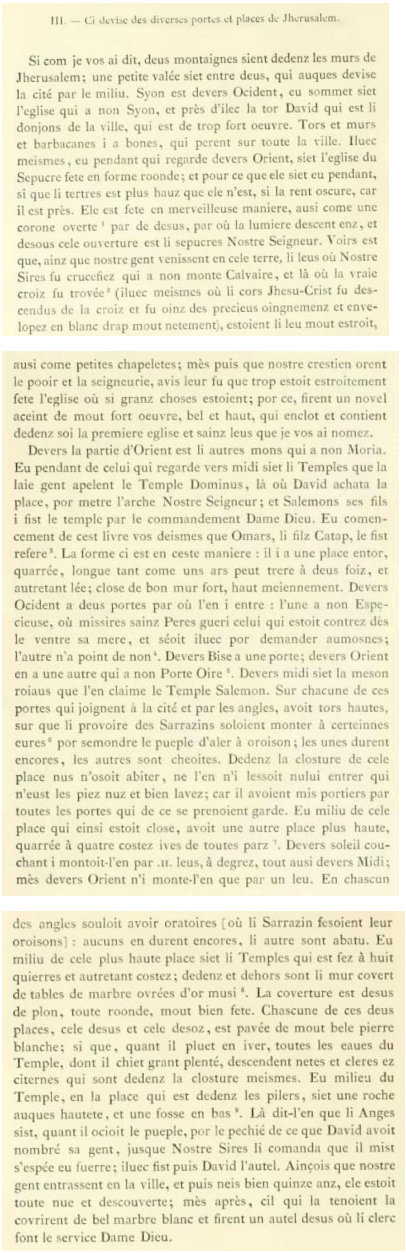

champ qui fu achatez des deniers dont Judas avoit vendu Nostre Seigneur; et fist-l'en iluec la sepouture aus pelerins, qui a non Acheldemac. Devers Ocident est une partie de valée où est une vieuz piscine qui estoit mout grant chose quant li roi de Juda estoient iluec, et s'estent jusqu'à la citerne desus, que l'en apele ore le lai au Patriarche [1], delez le viez cimetire qui est en la cave que l'en claime du Lyon. Devers Bise puet-l'en monter tout de plain [2] à la cité. Là mostre-l'en le leu où missires sainz Estienes fu lapidez des Juis, quant il prioit à genouz pour ceus qui le tuoient, et einsi rendi l'ame à Dame-Dieu.

II. – Kudüs Şehrinin Sahip Olduğu Çeşitli İsimler Üzerine

Kudüs, Yahudiye'nin başkentidir; akarsuyu, nehirciği ya da pınarı olmayan bir şehirdir. İlk olarak Salem adını taşırken, daha sonra Jebus olarak adlandırılmıştır. Hebron'da yedi yıl hüküm sürmüş olan Davut'un, Jebusluarı oradan çıkarıp bu şehri büyütüp geliştirdiği ve krallığın ana merkezi haline getirmek istediği dönemde adı Kudüs olmuştur. Öncesinde, Davut şehri kuşatırken "Davut Şehri" olarak bilinen Siyon kulesini ele geçirmişti; Joab buraya ilk tırmanan kişi olmuş ve bu yüzden Davut'un ordusunun komutanı ilan edilmiştir. Ardından Davut, Mellon olarak adlandırılan yerden başlayarak şehrin çevresini surlarla çevirmiş, şehrin geri kalan kısmını ise Joab inşa etmiştir. Daha sonra Davut'un oğlu Süleyman Kudüs'te hüküm sürdüğünde, tarihçilerin belirttiğine göre, şehir Jherosolima olarak adlandırılmış, bu da "Süleyman'ın Kudüs'ü" anlamına gelmiştir.

İsa Mesih'in ölümünden sonra, Roma'nın büyük komutanlarından biri olan Vespasian'ın oğlu Titus bu şehri kuşatmış, zorla ele geçirmiş ve yerle bir etmiştir. Daha sonra, ondan sonra Roma'nın dördüncü imparatoru olan Aelius Hadrian gelmiş, şehri yeniden kurmuş ve kendi adından ötürü ona Aelia adını vermiştir. Başlangıçta şehir bir yamaç üzerinde yer alıyordu; öyle ki, gün doğumu ve güney yönlerinde, Siyon Dağı'nın tepesinin dik yamaçları ile Moria adı verilen diğer dağın eteklerinde kurulmuştu. Tepenin zirvesinde yalnızca Tapınak ve Antonia adı verilen kule bulunuyordu. Ancak İmparator Aelius bütün şehri tepenin zirvesine taşıyıp yeniden inşa ettirdi; öyle ki, daha önceden şehrin dışında kalan Efendimiz'in çarmıha gerildiği yer ve içine konulduğu mezar, bu sayede surların içine dahil edildi.

Şehir ne çok büyük ne de çok küçüktür; eninden ziyade uzundur. Dört köşe yapısındadır ve üç tarafı derin vadilerle çevrilmiştir, çünkü Doğu yönünde Jehosafat vadisi yer alır. Orada Meryem Ana'nın gömüldüğüne inanılan ve hâlâ mezarı gösterilen son derece soylu bir kilise bulunmaktadır. Aşağı kısımda, İncil yazarı Yuhanna'nın İsa Mesih'in geçtiğini belirttiği Kidron deresinin suları akar. Güney yönünde Ennon adı verilen bir vadi yer alır; buradan, Yahuda'nın Efendimiz'i sattığı parayla satın alınan ve Acheldemac adıyla bilinen, hacıların gömüldüğü mezarlık alan gösterilir. Batı yönünde, Yahuda krallarının zamanında çok büyük bir yapı olan eski bir suyolunun bulunduğu bir vadi parçası uzanır; bu yapı, Aslanlı Mağara olarak adlandırılan yerin yakınındaki eski mezarlığın yanında bugün Patriğin havuzu olarak adlandırılan sarnıca kadar uzanır. Kuzey yönünde ise şehre düzlükten tırmanarak ulaşılabilir. Orada, aziz Stephen'ın Yahudiler tarafından taşlandığı ve kendisini öldürenler için diz çöküp dua ederek ruhunu Tanrı'ya teslim ettiği yer gösterilir.

III. — Ci devise des diverses portes et places de Jherusalem.

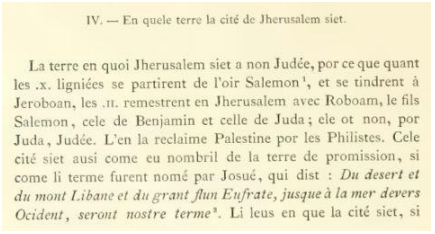
Si com je vos ai dit, deus montaignes sient dedenz les murs de Jherusalem; une petite valée siet entre deus, qui auques devise la cité par le miliu. Syon est devers Ocident, eu sommet siet l'eglise qui a non Syon, et près d'ilec la tor David qui est li donjons de la ville, qui est de trop fort oeuvre. Tors et murs et barbacanes i a bones, qui perent sur toute la ville. Iluec meismes, eu pendant qui regarde devers Orient, siet l'eglise du Sepucre fete en forme roonde; et pour ce que ele siet eu pendant, si que li tertres est plus hauz que ele n'est, si la rent oscure, car il est près. Ele est fete en merveilleuse maniere, ausi come une corone overte [1] par de desus, par où la lumiere descent enz, et desous cele ouverture est li sepucres Nostre Seigneur. Voirs est que, ainz que nostre gent venissent en cele terre, li leus où Nostre Sires fu crucefiez qui a non monte Calvaire, et là où la vraie croiz fu trovée [2] (iluec meismes où li cors Jhesu-Crist fu descendus de la croiz et fu oinz des precieus oingnemenz et envelopez en blanc drap mout netement), estoient li leu mout estroit, ausi come petites chapeletes; mès puis que nostre crestien orent le pooir et la seigneurie, avis leur fu que trop estoit estroitement fete l'eglise où si granz choses estoient; por ce, firent un novel aceint de mout fort oeuvre, bel et haut, qui enclot et contient dedenz soi la premiere eglise et sainz leus que je vos ai nomez.

Devers la partie d'Orient est li autres mons qui a non Moria. Eu pendant de celui qui regarde vers midi siet li Temples que la laie gent apelent le Temple Dominus, là où David achata la place, por metre l'arche Nostre Seigneur; et Salemons ses fils i fist le temple par le commandement Dame Dieu. Eu comencement de cest livre vos deismes que Omars, li filz Catap, le fist refere [3]. La forme ci est en ceste maniere : il i a une place entor, quarrée, longue tant come uns ars peut trere à deus foiz, et autretant lée; close de bon mur fort, haut meiennement. Devers Ocident a deus portes par où l'en i entre : l'une a non Especieuse, où missires sainz Peres gueri celui qui estoit contrez dès le ventre sa mere, et séoit iluec por demander aumosnes; l'autre n'a point de non [4]. Devers Bise a une porte; devers Orient en a une autre qui a non Porte Oire [5]. Devers midi siet la meson roiaus que l'en claime le Temple Salemon. Sur chacune de ces portes qui joignent à la cité et par les angles, avoit tors hautes, sur que li provoire des Sarrazins soloient monter à certeinnes eures [6] por semondre le pueple d'aler à oroison; les unes durent encores, les autres sont cheoites. Dedenz la closture de cele place nus n'osoit abiter, ne l'en n'i lessoit nului entrer qui n'eust les piez nuz et bien lavez; car il avoient mis portiers par toutes les portes qui de ce se prenoient garde. Eu miliu de cele place qui einsi estoit close, avoit une autre place plus haute, quarrée à quatre costez ives de toutes parz [7]. Devers soleil couchant i montoit-l'en par .ıı. leus, à degrez, tout ausi devers Midi; mès devers Orient n'i monte-l'en que par un leu. En chascun des angles souloit avoir oratoires [où li Sarrazin fesoient leur oroisons] : aucuns en durent encores, li autre sont abatu. Eu miliu de cele plus haute place siet li Temples qui est fez à huit quierres et autretant costez; dedenz et dehors sont li mur covert de tables de marbre ovrées d'or musi [8]. La coverture est desus de plon, toute roonde, mout bien fete. Chascune de ces deus places, cele desus et cele desoz, est pavée de mout bele pierre blanche; si que, quant il pluet en iver, toutes les eaues du Temple, dont il chiet grant plenté, descendent netes et cleres ez citernes qui sont dedenz la closture meismes. Eu milieu du Temple, en la place qui est dedenz les pilers, siet une roche auques hautete, et une fosse en bas [9]. Là dit-l'en que li Anges sist, quant il ocioit le pueple, por le pechié de ce que David avoit nombré sa gent, jusque Nostre Sires li comanda que il mist s'espée eu fuerre; iluec fist puis David l'autel. Ainçois que nostre gent entrassent en la ville, et puis neis bien quinze anz, ele estoit toute nue et descouverte; mès après, cil qui la tenoient la covrirent de bel marbre blanc et firent un autel desus où li clerc font le service Dame Dieu.

III. – Kudüs Şehrinin Çeşitli Kapıları ve Mekanları Üzerine

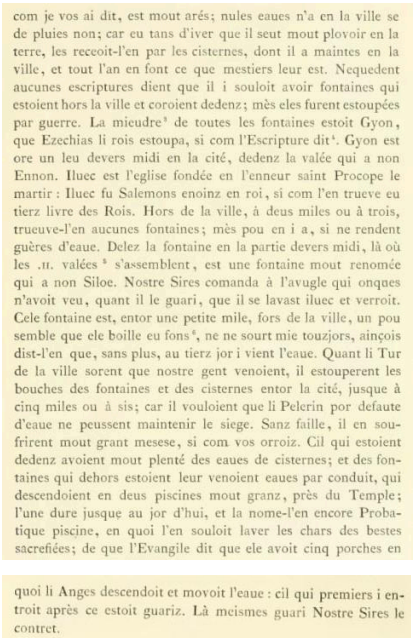
Söylediğim gibi, Kudüs surları içinde iki dağ yer alır; ikisinin arasında şehri neredeyse ortadan bölen küçük bir vadi bulunur. Batı yönünde Siyon yer alır; zirvesinde Siyon adı verilen kilise ve çok güçlü bir yapıya sahip olan şehrin iç kalesi David Kulesi bulunur. Bütün şehre hakim olan sağlam kuleler, surlar ve barbakanlar vardır. Yine aynı yerde, Doğu'ya bakan yamaçta yuvarlak biçimde inşa edilmiş olan Kabir Kilisesi yer alır; yamaçte yer aldığı ve tepenin kendisinden daha yüksek olduğu için yakındaki tepe burayı biraz karanlık kılar. Üst tarafında ışığın içeri girmesini sağlayan açık bir taç gibi son derece harika bir şekilde inşa edilmiştir ve bu açıklığın altında Efendimiz'in Kabri yer alır. Halkımız bu topraklara gelmeden önce, Efendimiz'in çarmıha gerildiği ve Calvary dağı olarak adlandırılan yer ile gerçek haçın bulunduğu yer (aynı zamanda İsa Mesih'in çarmıhtan indirildiği, değerli merhemlerle meshedilip tertemiz beyaz bir keten beze sarıldığı yer) küçük şapeller gibi son derece dar yerlerdi. Ancak Hristiyanlarımız yönetimi ele geçirdiğinde, bu

kadar büyük olayların gerçekleştiği kilisenin çok dar yapıldığını düşündüler; bu yüzden az önce adını saydığım ilk kiliseyi ve kutsal yerleri içine alan, son derece güçlü, güzel ve yüksek yeni bir çevre duvarı inşa ettiler.
Doğu tarafında Moria adı verilen diğer dağ yer alır. Güney'e bakan yamaçta halkın Tapınak Domain (Temple Dominus) olarak adlandırdığı, Davut'un Efendimiz'in sandığını koymak için satın aldığı ve oğlu Süleyman'ın Tanrı'nın buyruğuyla Tapınak'ı inşa ettiği yer yer alır. Bu kitabın başında Katap'ın oğlu Ömer'in [Hz. Ömer] burayı yeniden inşa ettirdiğini söylemiştiniz. Buranın şekli şöyledir: Çevresinde, bir yay çekiminin iki katı uzunluğunda ve aynı genişlikte, orta yükseklikte iyi ve sağlam bir duvarla çevrili kare şeklinde bir alan vardır. Batı yönünde içine girilen iki kapı bulunur: biri, Aziz Petrus'un ana rahminden beri felçli olan ve orada dilenmekte olan kişiyi iyileştirdiği Espeacieuse (Güzide) adını taşır; diğeri ise isimsizdir. Kuzey yönünde bir kapı, Doğu yönünde ise Porte Oire (Altın Kapı) adı verilen başka bir kapı bulunur. Güney yönünde ise Kraliyet Evi olarak adlandırılan Süleyman Tapınak Sarayı yer alır. Şehre birleşen bu kapıların her birinde ve köşelerinde, Sarazenlerin halkı duaya çağırmak için belirli saatlerde çıktıkları yüksek kuleler vardı; bunların kimi hâlâ ayakta duruyor, kimi ise yıkılmıştır. Bu alanın sınırları içerisine kimse girmeye cesaret edemezdi ve ayakları çıplak ve iyice yıkanmamış hiç kimsenin içeri girmesine izin verilmezdi, çünkü bütün kapılarda bunu denetleyen kapıcılar görevlendirilmişti. Böylece çevrelenmiş bu alanın ortasında, her taraftan eşit uzaklıkta dört köşeli, daha yüksek başka bir alan daha vardı. Batı yönünden ve aynı şekilde Güney yönünden buraya merdivenlerle iki yerden çıkılırdı; Doğu yönünden ise yalnızca tek bir yerden çıkılabilirdi. Köşelerin her birinde Sarazenlerin dualarını ettikleri ibadethaneler bulunur; bunların kimi hâlâ ayakta, kimi ise yıkılmıştır. Bu en yüksek alanın ortasında sekiz köşeli ve sekiz kenarlı olarak inşa edilmiş olan Tapınak yer alır; içi ve dışı musiki altınla işlenmiş mermer levhalarla kaplıdır. Üst örtüsü kurşundan, tamamen yuvarlak ve son derece güzel yapılmıştır. Üst ve alt olmak üzere bu iki alanın her ikisi de son derece güzel beyaz taşlarla döşenmiştir; öyle ki kışın yağmur yağdığında Tapınak'tan düşen bol miktardaki sular, çitlerle çevrili alanın içindeki sarnıçlara tertemiz ve berrak bir şekilde akar. Sütunların içinde yer alan bu alanın ortasında, oldukça yüksekte bir kaya ve aşağıda bir çukur bulunur. Davut'un halkını saymasından ötürü günahı nedeniyle Efendimiz kılıcını kınına sokmasını buyuruncaya kadar meleğin halkı kılıçtan geçirdiği sırada burada durduğu, Davut'un daha sonra buraya bir sunak inşa ettiği söylenir. Halkımız şehre girmeden önce ve hatta on beş yıl boyunca burası tamamen çıplak ve üstü açıktı; ancak daha sonra buraları elinde tutanlar burayı güzel beyaz mermerle kapladılar ve din adamlarının Tanrı'ya ibadet ettiği bir sunak inşa ettiler.

IV. — En quele terre la cité de Jherusalem siet.

La terre en quoi Jherusalem siet a non Judée, por ce que quant les .x. ligniées se partirent de l'oir Salemon[1], et se tindrent à Jeroboan, les .II. remestrent en Jherusalem avec Roboam, le fils Salemon, cele de Benjamin et celle de Juda; ele ot non, por Juda, Judée. L'en la reclaime Palestine por les Philistes. Cele cité siet ausi come eu nombril de la terre de promission, si come li terme furent nomé par Josué, qui dist : *Du desert et du mont Libane et du grant flun Eufrate, jusque à la mer devers Ocident, seront nostre terme*[2]. Li leus en que la cité siet, si

com je vos ai dit, est mout arés; nules eaues n'a en la ville se de pluies non; car eu tans d'iver que il seut mout plovoir en la terre, les receoit-l'en par les cisternes, dont il a maintes en la ville, et tout l'an en font ce que mestiers leur est. Nequedent aucunes escriptures dient que il i souloit avoir fontaines qui estoient hors la ville et coroient dedenz; mès eles furent estoupées par guerre. La mieudre[3] de toutes les fontaines estoit Gyon, que Ezechias li rois estoupa, si com l'Escripture dit[4]. Gyon est ore un leu devers midi en la cité, dedenz la valée qui a non Ennon. Iluec est l'eglise fondée en l'enneur saint Procope le martir : Iluec fu Salemons enoinz en roi, si com l'en trueve eu tierz livre des Rois. Hors de la ville, à deus miles ou à trois, trueuve-l'en aucunes fontaines; mès pou en i a, si ne rendent guères d'eaue. Delez la fontaine en la partie devers midi, là où les .II. valées [5] s'assemblent, est une fontaine mout renomée qui a non Siloe. Nostre Sires comanda à l'avugle qui onques n'avoit veu, quant il le guari, que il se lavast iluec et verroit. Cele fontaine est, entor une petite mile, fors de la ville, un pou semble que ele boille eu fons[6], ne ne sourt mie touzjors, ainçois dist-l'en que, sans plus, au tierz jor i vient l'eaue. Quant li Tur de la ville sorent que nostre gent venoient, il estouperent les bouches des fontaines et des cisternes entor la cité, jusque à cinq miles ou à sis; car il vouloient que li Pelerin por defaute d'eaue ne peussent maintenir le siege. Sanz faille, il en soufrirent mout grant mesese, si com vos orroiz. Cil qui estoient dedenz avoient mout plenté des eaues de cisternes; et des fontaines qui dehors estoient leur venoient eaues par conduit, qui descendoient en deus piscines mout granz, près du Temple; l'une dure jusque au jor d'hui, et la nome-l'en encore Probatique piscine, en quoi l'en souloit laver les chars des bestes sacrefiées; de que l'Evangile dit que ele avoit cinq porches en

quoi li Anges descendoit et movoit l'eaue : cil qui premiers i entroit après ce estoit guariz. Là meismes guari Nostre Sires le contret.

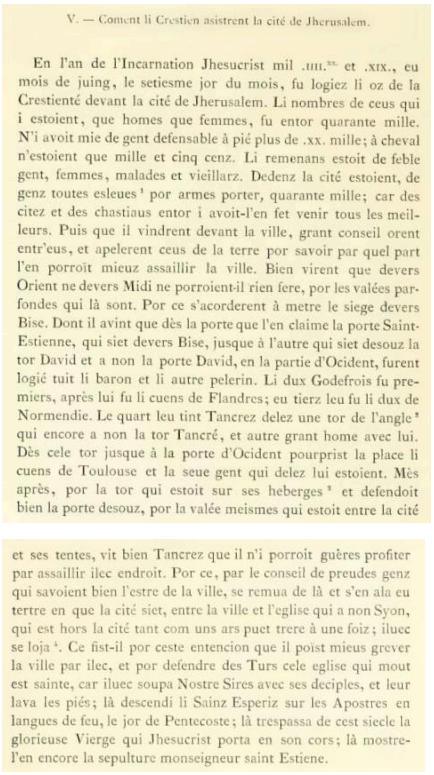
IV. – Kudüs Şehrinin Hangi Topraklar Üzerinde Kurulduğu Üzerine

Kudüs'ün üzerinde kurulduğu topraklar Yahudiye olarak adlandırılır. Çünkü on oymak Süleyman'ın soyundan ayrılıp Jeroboam'ı desteklediğinde, iki oymak –Benyamin ve Yehuda oymakları– Süleyman'ın oğlu Roboam ile birlikte Kudüs'te kalmıştı; bu yüzden Yehuda'dan ötürü buraya Yahudiye denilmiştir. Filistlilerden ötürü burası Filistin olarak da anılır. Bu şehir, Yuşa tarafından belirlenen sınırlarda olduğu gibi vaat edilmiş toprakların adeta göbeğinde yer alır; Yuşa şöyle demişti: "Çöl, Lübnan dağı ve büyük Fırat nehrinden batıdaki denize kadar olan yerler bizim sınırımız olacaktır."

Türkçeye çeviren İbrahim Şimşek'in dipnotu:
Bu bilgi yanlış , Flavius Iesuf'ta sadece Kudüs'e yakın bir bölge harici Yahudiyelilere yasaklanmıştır. Flavius Iesuf'a bakınız.

Şehrin üzerinde kurulduğu yer, söylediğim gibi, oldukça kuraktır; şehirde yağmur suları dışında hiçbir su yoktur. Çünkü yılın kış mevsiminde bölgeye çok fazla yağmur yağdığında, bu sular şehirde bulunan pek çok sarnıçta toplanır ve yıl boyunca ihtiyaç duyulan her şey buradan karşılanır. Bununla birlikte, bazı yazılı kaynaklar eskiden şehir dışından gelip içeri akan pınarların bulunduğunu, ancak savaşlar nedeniyle bunların kapatıldığını söyler. Bütün pınarların en iyisi, Kutsal Kitap'ın belirttiği gibi Kral Hezekiah'ın kapattığı Gihon idi. Gihon günümüzde güney yönünde, Ennon adı verilen vadinin içinde yer alan bir yerdedir. Şehit Aziz Prokopius'un onuruna kurulan kilise de oradadır: Krallar Kitabı'nın üçüncü bölümünde belirtildiği gibi Süleyman burada kral olarak meshedilmiştir. Şehrin iki ya da üç mil dışında bazı pınarlar bulunur, ancak bunlar çok azdır ve pek su vermezler. Güney yönünde, iki vadinin birleştiği yerin yakınında Siloam adında çok meşhur bir pınar vardır. Efendimiz, hiç görmemiş olan körü iyileştirdiğinde ona gidip orada yıkanmasını buyurmuş ve kör gözlerine kavuşmuştur. Bu pınar şehirden yaklaşık bir mil uzaktadır; dip kısmında sanki kaynıyormuş gibi görünür, ancak sürekli akmaz; aksine sadece üç günde bir suya kavuştuğu söylenir. Şehrin Türkleri ordumuzun gelmekte olduğunu öğrendiklerinde, hacılar susuzluktan kuşatmayı sürdüremesinler diye şehrin etrafındaki beş altı millik alanda bulunan pınarların ve sarnıçların ağızlarını kapattılar.

Gerçekten de duyacağınız üzere bundan ötürü çok büyük sıkıntılar çektiler. Ancak içeridekiler sarnıç sularına fazlasıyla sahiptiler; ayrıca dışarıdaki pınarlardan gelen sular boru hatlarıyla Tapınak'ın yakınındaki çok büyük iki havuzdan aşağı akıyordu. Bunlardan biri günümüze kadar ayakta kalmıştır ve kurbanlık hayvanların arabalarının yıkanmasında kullanıldığı için İncil'de beş kemerli olduğu belirtilen, meleğin inip suyu hareket ettirdiği ve sonrasında içeri giren ilk kişinin iyileştiği havuz olan Probatique havuzu [Bethesda Havuzu] olarak anılmaktadır. Efendimiz felçli kişiyi de aynen burada iyileştirmiştir.

V. — Coment li Crestien asistrent la cité de Jherusalem.

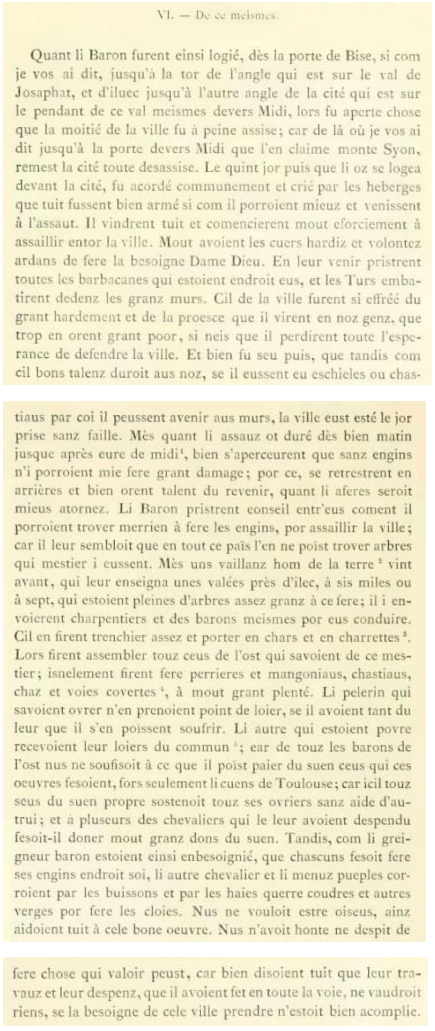
En l'an de l'Incarnation Jhesucrist mil .IIII.ˣˣ et .XIX., eu mois de juing, le setiesme jor du mois, fu logiez li oz de la Crestienté devant la cité de Jherusalem. Li nombres de ceus qui i estoient, que homes que femmes, fu entor quarante mille. N'i avoit mie de gent defensable à pié plus de .xx. mille; à cheval n'estoient que mille et cinq cenz. Li remenans estoit de feble gent, femmes, malades et vieillarz. Dedenz la cité estoient, de genz toutes esleues ' por armes porter, quarante mille; car des citez et des chastiaus entor i avoit-l'en fet venir tous les meilleurs. Puis que il vindrent devant la ville, grant conseil orent entr'eus, et apelerent ceus de la terre por savoir par quel part l'en porroit mieuz assaillir la ville. Bien virent que devers Orient ne devers Midi ne porroient-il rien fere, por les valées parfondes qui là sont. Por ce s'acorderent à metre le siege devers Bise. Dont il avint que dès la porte que l'en claime la porte Saint-Estienne, qui siet devers Bise, jusque à l'autre qui siet desouz la tor David et a non la porte David, en la partie d'Ocident, furent logié tuit li baron et li autre pelerin. Li dux Godefrois fu premiers, après lui fu li cuens de Flandres; eu tierz leu fu li dux de Normendie. Le quart leu tint Tancrez delez une tor de l'angle ' qui encore a non la tor Tancré, et autre grant home avec lui. Dès cele tor jusque à la porte d'Ocident pourprist la place li cuens de Toulouse et la seue gent qui delez lui estoient. Mès après, por la tor qui estoit sur ses heberges ' et defendoit bien la porte desouz, por la valée meismes qui estoit entre la cité et ses tentes, vit bien Tancrez que il n'i porroit guères profiter par assaillir ilec endroit. Por ce, par le conseil de preudes genz qui savoient bien l'estre de la ville, se remua de là et s'en ala eu tertre en que la cité siet, entre la ville et l'eglise qui a non Syon, qui est hors la cité tant com uns ars puet trere à une foiz; iluec se loja ⁴. Ce fist-il por ceste entencion que il poist mieus grever la ville par ilec, et por defendre des Turs cele eglise qui mout est sainte, car iluec soupa Nostre Sires avec ses deciples, et leur lava les piés; là descendi li Sainz Esperiz sur les Apostres en langues de feu, le jor de Pentecoste; là trespassa de cest siecle la glorieuse Vierge qui Jhesucrist porta en son cors; là mostre-l'en encore la sepulture monseigneur saint Estiene.

V. – Hristiyanların Kudüs Şehrini Kuşatması Üzerine

İsa'nın Enkarnasyon Yılı'na göre 1099 [bin doksan dokuz] yılında, Haziran ayının yedinci gününde, Hristiyanların ordusu Kudüs şehrinin önüne gelip karargah kurdu. Orada bulunanların sayısı, çoluk çocuk ve kadınlar dahil olmak üzere yaklaşık kırk bindi. Silah taşıyabilecek yaya askerlerin sayısı yirmi binden fazla değildi; atlılar ise sadece bin beş yüz kişiydi. Geri kalanlar ise zayıf insanlardan, kadınlardan, hastalardan ve yaşlılardan oluşuyordu. Şehrin içinde ise silah taşımak için özenle seçilmiş kırk bin kişi vardı; çünkü çevre şehirlerden ve kalelerden gelebilecek en iyi savaşçıları oraya getirtmişlerdi.

Şehrin önüne geldikten sonra kendi aralarında uzun uzun istişare ettiler ve şehre nereden daha iyi saldırılabileceğini öğrenmek için yerli halka danıştılar. Doğu ve güney taraflarında derin vadiler bulunduğu için buralardan hiçbir şey yapamayacaklarını açıkça gördüler. Bu yüzden kuşatmayı kuzey tarafına kurmaya karar verdiler. Nitekim kuzeyde yer alan Saint-Etienne (Aziz Stephen) kapısından, batı kesimde David Kulesi'nin altında yer alan David Kapısı'na kadar olan alanda bütün baronlar ve diğer hacılar kamp kurdular. Dük Gotfrit ilk sırada yer alıyordu, ondan sonra Flandre Kontu, üçüncü sırada ise Normandiya Dükü bulunuyordu.

Dördüncü yeri ise günümüzde hala Tancred Kulesi olarak adlandırılan köşe kulesinin yanında Tancred ve yanındaki diğer bir soylu aldı. Bu kule ile batı kapısı arasındaki alanı Toulouse Kontu ve onun yanında bulunan halkı zaptetmişti.
Ancak kampının üzerinde yer alan ve çadırları ile şehir arasındaki vadiden aşağıdaki kapıyı iyi bir şekilde savunan kule nedeniyle Tancred, tam o noktadan saldırarak pek bir avantaj sağlayamayacağını çok iyi fark etti. Bu nedenle, şehrin durumunu çok iyi bilen bilge kişilerin tavsiyesiyle oradan ayrıldı ve şehrin bulunduğu tepede, şehir ile Siyon adı verilen (bir yay atımı mesafesinde şehir dışında bulunan) kilisenin arasındaki tepeye gitti; orada kamp kurdu. Bunu yapmasının amacı, o bölgeden şehre daha çok zarar vermek ve Türklerden korumaktı; çünkü o son derece kutsal kilisede Efendimiz müridileriyle birlikte yemek yemiş ve ayaklarını yıkamıştı. Pentekost yortusu gününde Kutsal Ruh ateşten diller halinde havarilerin üzerine burada inmişti; İsa Mesih'i karnında taşıyan şanlı Meryem Ana bu dünyadan burada göç etmişti; yine Aziz Stephen'ın mezarı da hâlâ burada gösterilmektedir.

VI. — De ce meismes.

Quant li Baron furent einsi logié, dès la porte de Bise, si com je vos ai dit, jusqu'à la tor de l'angle qui est sur le val de Josaphat, et d'iluec jusqu'à l'autre angle de la cité qui est sur le pendant de ce val meismes devers Midi, lors fu aperte chose que la moitié de la ville fu à peine assise; car de là où je vos ai dit jusqu'à la porte devers Midi que l'en claime monte Syon, remest la cité toute desassise. Le quint jor puis que li oz se logea devant la cité, fu acordé communement et crié par les heberges que tuit fussent bien armé si com il porroient mieuz et venissent à l'assaut. Il vindrent tuit et comencierent mout eforciement à assaillir entor la ville. Mout avoient les cuers hardiz et volontez ardans de fere la besoigne Dame Dieu. En leur venir pristrent toutes les barbacanes qui estoient endroit eus, et les Turs embatirent dedenz les granz murs. Cil de la ville furent si effréé du grant hardement et de la proesce que il virent en noz genz, que trop en orent grant poor, si neis que il perdirent toute l'esperance de defendre la ville. Et bien fu seu puis, que tandis com eil bons talenz duroit aus noz, se il eussent eu eschieles ou chas-

tiaus par coi il peussent avenir aus murs, la ville eust esté le jor prise sanz faille. Mès quant li assauz ot duré dès bien matin jusque après eure de midi[1], bien s'aperceurent que sanz engins n'i porroient mie fere grant damage; por ce, se retrestrent en arrières et bien orent talent du revenir, quant li aferes seroit mieus atornez. Li Baron pristrent conseil entr'eus coment il porroient trover merrien à fere les engins, por assaillir la ville; car il leur sembloit que en tout ce païs l'en ne poist trover arbres qui mestier i eussent. Mès uns vaillanz hom de la terre [2] vint avant, qui leur enseigna unes valées près d'ilec, à sis miles ou à sept, qui estoient pleines d'arbres assez granz à ce fere; il i envoierent charpentiers et des barons meismes por eus conduire. Cil en firent trenchier assez et porter en chars et en charrettes [3]. Lors firent assembler touz ceus de l'ost qui savoient de ce mestier; isnelement firent fere perrieres et mangoniaus, chastiaus, chaz et voies covertes [4], à mout grant plenté. Li pelerin qui savoient ovrer n'en prenoient point de loier, se il avoient tant du leur que il s'en poissent soufrir. Li autre qui estoient povre recevoient leur loiers du commun [5]; car de touz les barons de l'ost nus ne soufisoit à ce que il poïst paier du suen ceus qui ces oeuvres fesoient, fors seulement li cuens de Toulouse; car icil touz seus du suen propre sostenoit touz ses ovriers sanz aide d'autrui; et à pluseurs des chevaliers qui le leur avoient despendu fesoit-il doner mout granz dons du suen. Tandis, com li greigneur baron estoient einsi enbesoignié, que chascuns fesoit fere ses engins endroit soi, li autre chevalier et li menuz pueples corroient par les buissons et par les haies querre coudres et autres verges por fere les cloies. Nus ne vouloit estre oiseus, ainz aidoient tuit à cele bone oeuvre. Nus n'avoit honte ne despit de

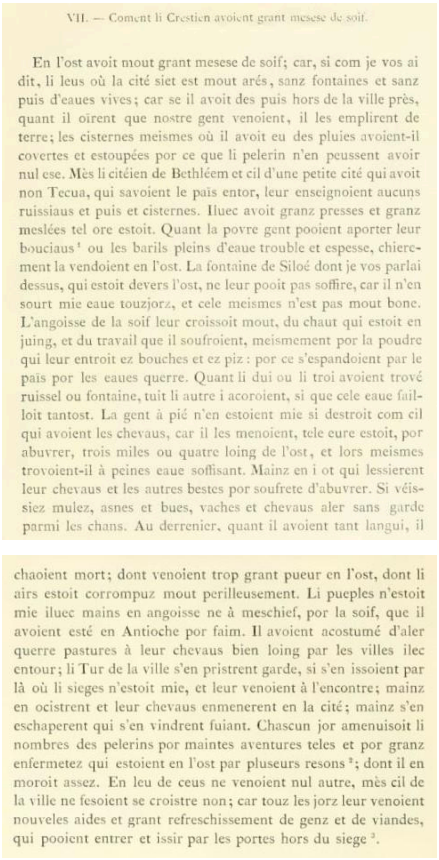
fere chose qui valoir peust, car bien disoient tuit que leur travauz et leur despenz, que il avoient fet en toute la voie, ne vaudroit riens, se la besoigne de cele ville prendre n'estoit bien acomplie.

VI. – Aynı Konu Üzerine

Baronlar yukarıda belirttiğim gibi kuzey kapısından Yehosafat vadisi üzerindeki köşe kulesine ve buradan da güney yönünde aynı vadinin yamacında yer alan şehrin diğer köşesine kadar yerleştiklerinde, şehrin neredeyse yalnızca yarısının kuşatıldığı açıkça görüldü; çünkü belirttiğim yerden Siyon Dağı denilen güney kapısına kadar

olan kısım tamamen kuşatılmamış olarak kalıyordu. Ordu şehrin önüne yerleştikten beş gün sonra, karargahlarda ortaklaşa bir karar alındı ve herkesin mümkün olduğunca iyi silahlanıp saldırıya geçmesi yüksek sesle duyuruldu. Hepsi geldiler ve şehrin etrafında son derece büyük bir gayretle saldırıya başladılar. Yürekleri pek cesurdu ve Tanrı'nın işini yapma konusunda büyük bir arzuyla yanıp tutuşuyorlardı. Saldırı başlangıcında önlerindeki bütün barbakanları ele geçirdiler ve Türkler ana surların içine çekilmek zorunda kaldılar. Şehirdekiler, halkımızda gördükleri bu büyük cesaret ve kahramanlık karşısında o kadar çok korktular ki büyük bir paniğe kapıldılar, hatta şehri savunma umutlarını tamamen yitirdiler. Gerçekten de o an halkımızdaki bu iyi arzu sür-sekte olmasaydı, eğer surlara çıkabilecek merdivenleri veya kuşatma kuleleri olsaydı, o gün şehir kesinlikle ele geçirilirdi. Ancak sabah erken saatlerden öğleden sonraki saate kadar süren bu saldırının ardından, kuşatma makineleri olmadan büyük bir zarar veremeyeceklerini çok iyi anladılar; bu yüzden geri çekildiler ve işler daha iyi hazırlandığında geri dönme konusunda büyük bir arzu duydular.

Baronlar, şehre saldırabilmek için kuşatma makinelerini yapacak keresteyi neredeyse hiç bulamayacaklarını düşündüklerinden, aralarında bu sorunu nasıl çözebileceklerini tartışıp istişare ettiler; çünkü bütün bu ülkede bu işe yarayacak ağaç bulmanın imkansız olduğu görünüyordu. Ancak yerli halktan cesur bir adam öne atılarak onlara altı-yedi mil uzaklıkta, bu işe yarayacak kadar büyük ağaçlarla dolu vadiler olduğunu gösterdi. Oraya marangozlar ve rehberlik etmeleri için bazı baronlar gönderdiler. Onlar da yeterince ağaç kesilmesini sağlayıp bunları kağnılarla ve arabalarca taşıttılar. Ardından orduda bu zanaattan anlayan herkesi topladılar; son derece hızlı bir şekilde mancınıklar, taş atma makineleri, kuleler, barınaklar ve örtülü yollar yapmaya başladılar. Çalışmayı bilen hacılar, eğer geçinebilecekleri kadar imkanları varsa bu iş için hiçbir ücret almıyorlardı. Yoksul olan diğerleri ise ortak kasadan ücretlerini alıyorlardı; çünkü ordudaki baronların hiçbiri, Toulouse Kontu hariç, bu işleri yapan kişilerin masrafını tek başına karşılayabilecek güce sahip değildi. Nitekim Toulouse Kontu, hiçbir yardım almadan kendi bütçesinden bütün işçilerini destekliyor, ayrıca yol boyunca masraf etmiş olan birçok şövalyeye kendi servetinden büyük hediyeler veriyordu. Yüce baronlar kendi taraflarındaki makineleri yaptırmakla meşgulken, diğer şövalyeler ve sıradan halk da çitlerden ve çalılardan çit örmek ve siper yapmak için fındık dalları ve başka çubuklar toplamak üzere koşturuyorlardı. Hiç kimse boş durmak istemiyor, aksine herkes bu hayırlı işe yardım ediyordu. Hiç kimse faydalı olabilecek bir şeyi yapmaktan utanç ya da çekince duymuyordu; çünkü hepsi, bu şehrin alınması işi başarıyla tamamlanmadığı takdirde bütün yol boyunca çektikleri zahmetlerin ve yaptıkları masrafların hiçbir değer taşıyamayacağını açıkça söylüyorlardı.

VII. — Coment li Crestien avoient grant mesese de soif.

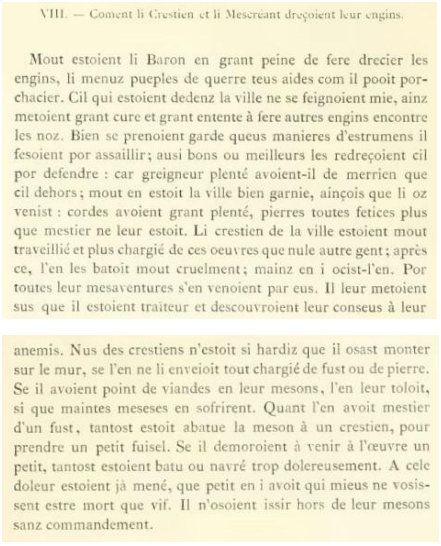
En l'ost avoit mout grant mesese de soif; car, si com je vos ai dit, li leus où la cité siet est mout arés, sanz fontaines et sanz puis d'eaues vives; car se il avoit des puis hors de la ville près, quant il oirent que nostre gent venoient, il les emplirent de terre; les cisternes meismes où il avoit eu des pluies avoient-il covertes et estoupées por ce que li pelerin n'en peussent avoir nul ese. Mès li citéien de Bethléem et cil d'une petite cité qui avoit non Tecua, qui savoient le pais entor, leur enseignoient aucuns ruissiaus et puis et cisternes. Iluec avoit granz presses et granz meslées tel ore estoit. Quant la povre gent pooient aporter leur bouciaus[1] ou les barils pleins d'eaue trouble et espesse, chierement la vendoient en l'ost. La fontaine de Siloé dont je vos parlai dessus, qui estoit devers l'ost, ne leur pooit pas soffire, car il n'en sourt mie eaue touzjorz, et cele meismes n'est pas mout bone. L'angoisse de la soif leur croissoit mout, du chaut qui estoit en juing, et du travail que il soufroient, meismement por la poudre qui leur entroit ez bouches et ez piz: por ce s'espandoient par le pais por les eaues querre. Quant li dui ou li troi avoient trové ruissel ou fontaine, tuit li autre i acoroient, si que cele eaue failloit tantost. La gent à pié n'en estoient mie si destroit com cil qui avoient les chevaus, car il les menoient, tele eure estoit, por abuvrer, trois miles ou quatre loing de l'ost, et lors meismes trovoient-il à peines eaue soffisant. Mainz en i ot qui lessierent leur chevaus et les autres bestes por soufrete d'abuvrer. Si véissiez mulez, asnes et bues, vaches et chevaus aler sans garde parmi les chans. Au derrenier, quant il avoient tant langui, il chaoient mort; dont venoient trop grant pueur en l'ost, dont li airs estoit corrompuz mout perilleusement. Li pueples n'estoit mie iluec mains en angoisse ne à meschief, por la soif, que il avoient esté en Antioche por faim. Il avoient acostumé d'aler querre pastures à leur chevaus bien loing par les villes ilec entour; li Tur de la ville s'en pristrent garde, si s'en issoient par là où li sieges n'estoit mie, et leur venoient à l'encontre; mainz en ocistrent et leur chevaus enmenerent en la cité; mainz s'en eschaperent qui s'en vindrent fuiant. Chascun jor amenuisoit li nombres des pelerins por maintes aventures teles et por granz enfermetez qui estoient en l'ost par pluseurs resons[2]; dont il en moroit assez. En leu de ceus ne venoient nul autre, mès cil de la ville ne fesoient se croistre non; car touz les jorz leur venoient nouveles aides et grant refreschissement de genz et de viandes, qui pooient entrer et issir par les portes hors du siege[3].

VII. – Hristiyanların Büyük Susuzluk Çekmesi Üzerine

Ordu içinde çok büyük bir susuzluk sıkıntısı yaşanıyordu; çünkü belirttiğim gibi şehrin bulunduğu yer son derece kuraktır, pınarları ve akan tatlı su kaynakları yoktur. Şehrin yakınındaki kuyular, ordumuzun gelmekte olduğu duyulduğunda toprakla doldurulmuştu; yağmur sularının biriktiği sarnıçların üzerleri de hacılar bunlardan hiç yararlanamasın diye kapatılıp gizlenmişti. Ancak Beytüllahim'den ve Tekoa [Tekua] adındaki küçük bir şehirden gelen, etraftaki araziyi iyi bilen sakinler onlara bazı derecikleri, kuyuları ve sarnıçları gösteriyorlardı. O sıralarda ortalık oldukça kalabalık ve karışık bir hal almıştı. Yoksul halk su tulumlarını ya da fıçılarını çamurlu ve bulanık suyla doldurabildiklerinde, bunları kampta çok yüksek fiyatlarla satıyorlardı. Yukarıda bahsettiğim, Doğu tarafta bulunan Siloam pınarı da onlara yetmiyordu, çünkü sürekli su akıtmıyordu ve zaten suyu da pek iyi sayılmazdı.

Haziran ayının sıcakları ve çekilen zahmetler, özellikle de ağızlarına ve göğüslerine dolan toz yüzünden susuzluk azapları katlanarak artıyordu; bu yüzden su aramak için araziye dağılıyorlardı. İki ya da üç kişi bir dere veya pınar bulduğunda, diğer herkes oraya akın ediyor ve bu yüzden su hemen tükeniyorsu. Yaya halk, atları olanlar kadar perişan durumda değildi; çünkü atları sulamak için kamptan üç dört mil uzağa götürmek gerekiyor ve o mesafede bile neredeyse yetecek su zor bulunuyordu. Birçok kişi susuzluktan kıvranan atlarını ve diğer hayvanlarını öylece bırakmak zorunda kalıyordu; katırların, eşeklerin, sığırların, ineklerin ve atların tarlalarda başıboş gezindiğini görürdünüz. Sonunda o kadar çok zayıflayıp ölüyorlardı ki, ordunun içinde ortalığa yayılan leş kokusu havayı son derece tehlikeli bir şekilde zehirliyordu. Halk, Antakya'da çektikleri açlık gibi burada da susuzluk

yüzünden azap ve felaket içindeydi. Atları için çok uzaklardaki çevre şehirlerden ot aramaya alışmışlardı; şehrin Türkleri bunu fark ederek kuşatmanın olmadığı taraflardan dışarı çıkıp karşılarına çıkıyorlar, birçoğunu öldürüp atlarını şehre götürüyorlardı, kaçabilenler ise canını kurtararak geri dönüyordu. Çeşitli talihsizlikler ve kampta görülen ağır hastalıklar yüzünden hacıların sayısı her geçen gün azalıyor ve birçoğu ölüyordu. Onların yerini kimse doldurmuyor, aksine kuşatmanın olmadığı kapılardan her gün içeri giren yeni yardımlar, taze insan gücü ve erzak sevkiyatı sayesinde şehirdekilerin sayısı sürekli artıyordu.

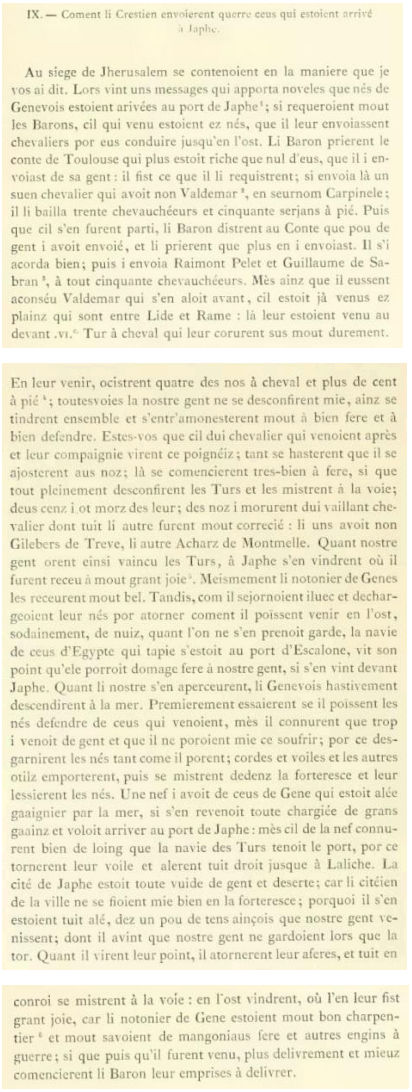
VIII. — Coment li Crestien et li Mescréant dreçoient leur engins.

Mout estoient li Baron en grant peine de fere drecier les engins, li menuz pueples de querre teus aides com il pooit porchacier. Cil qui estoient dedenz la ville ne se feignoient mie, ainz metoient grant cure et grant entente à fere autres engins encontre les noz. Bien se prenoient garde queus manieres d'estrumens il fesoient por assaillir; ausi bons ou meilleurs les redreçoient cil por defendre : car greigneur plenté avoient-il de merrien que cil dehors; mout en estoit la ville bien garnie, ainçois que li oz venist : cordes avoient grant plenté, pierres toutes fetices plus que mestier ne leur estoit. Li crestien de la ville estoient mout traveillié et plus chargié de ces oeuvres que nule autre gent; après ce, l'en les batoit mout cruelment; mainz en i ocist-l'en. Por toutes leur mesaventures s'en venoient par eus. Il leur metoient sus que il estoient traiteur et descouvroient leur conseus à leur anemis. Nus des crestiens n'estoit si hardiz que il osast monter sur le mur, se l'en ne li enveioit tout chargié de fust ou de pierre. Se il avoient point de viandes en leur mesons, l'en leur toloit, si que maintes meseses en sofrirent. Quant l'en avoit mestier d'un fust, tantost estoit abatue la meson à un crestien, pour prendre un petit fuisel. Se il demoroient à venir à l'œuvre un petit, tantost estoient batu ou navré trop dolereusement. A cele doleur estoient jà mené, que petit en i avoit qui mieus ne vosissent estre mort que vif. Il n'osoient issir hors de leur mesons sanz commandement.

VIII. – Hristiyanların ve Savunanların Kuşatma Makinelerini Kurmaları Üzerine

Baronlar makineleri kurmak için büyük bir güçlük çekiyor, savaşın sıradan halkı da ellerinden geldiğince onlara yardım ediyordu. Şehrin içinde olanlar hiç de boş durmuyor, aksine bizimkilerin makinelerine karşı başka makineler kurmak için büyük bir özen ve dikkat gösteriyorlardı. Saldırı için ne tür aletler yaptıklarını çok iyi gözlemliyor, savunanlar da bunlara karşılık olarak aynı kalitede ya da daha iyi aletler kuruyorlardı; çünkü dışarıdakilerden çok daha fazla keresteye sahiptiler. Ordu gelmeden önce şehir bu konuda çok iyi donatılmıştı: bol miktarda ip ve ihtiyaçlarından çok daha fazla uygun taş vardı. Şehirdeki Hristiyanlar bu işler yüzünden son derece hırpalanıyor ve diğer bütün insanlardan çok daha fazla bu işlerle yükümlü tutuluyorlardı; sonrasında çok acımasızca dövülüyor, birçoğu öldürülüyordu. Başlarına gelen bütün bu talihsizlikler kendi yüzlerinden çıkıyordu. Onları, hain olduklarını ve planlarını düşmanlarına deşifre ettiklerini öne sürerek suçluyorlardı.

Hristiyanlardan hiçbiri, tümüyle odun veya taş yüklenip gönderilmedikçe surların üzerine çıkmaya cesaret edemiyordu. Evlerinde herhangi bir yiyecek varsa ellerinden alınıyor, bu yüzden birçok sıkıntı çekiyorlardı. Bir kütüklük ya da direğe ihtiyaç duyulduğunda, hemen bir Hristiyan'ın evi yıkılıyor ve küçük bir direk alınıyordu. Çalışmaya gelmekte biraz gecikecek olurlarsa, hemen acımasızca dövülüyor ya da yaralanıyorlardı. Öyle bir acı çekme noktasına getirilmişlerdi ki, aralarında canlı kalmaktansa ölmeyi tercih etmeyen neredeyse kimse kalmamıştı. Emre itaatsizlik ederek evlerinin dışına çıkmaya asla cesaret edemiyorlardı.

IX. — Coment li Crestien envoierent querre ceus qui estoient arrivé à Japhe.

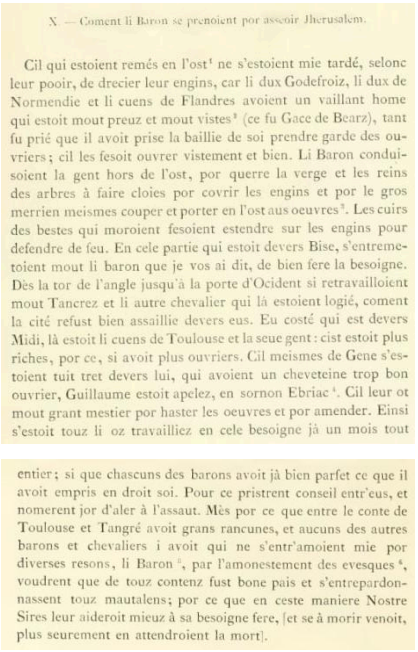
Au siege de Jherusalem se contenoient en la maniere que je vos ai dit. Lors vint uns messages qui apporta noveles que nés de Genevois estoient arivées au port de Japhe[1]; si requeroient mout les Barons, cil qui venu estoient ez nés, que il leur envoiassent chevaliers por eus conduire jusqu'en l'ost. Li Baron prierent le conte de Toulouse qui plus estoit riche que nul d'eus, que il i envoiast de sa gent : il fist ce que il li requistrent; si envoia là un suen chevalier qui avoit non Valdemar[2], en seurnom Carpinele; il li bailla trente chevauchéeurs et cinquante serjans à pié. Puis que cil s'en furent parti, li Baron distrent au Conte que pou de gent i avoit envoié, et li prierent que plus en i envoiast. Il s'i acorda bien; puis i envoia Raimont Pelet et Guillaume de Sabran[3], à tout cinquante chevauchéeurs. Mès ainz que il eussent aconséu Valdemar qui s'en aloit avant, cil estoit jà venus ez plainz qui sont entre Lide et Rame : là leur estoient venu au devant .vi.[x] Tur à cheval qui leur corurent sus mout durement.

En leur venir, ocistrent quatre des nos à cheval et plus de cent à pié[4]; toutesvoies la nostre gent ne se desconfirent mie, ainz se tindrent ensemble et s'entr'amonesterent mout à bien fere et à bien defendre. Estes-vos que cil dui chevalier qui venoient après et leur compaignie virent ce poignéiz; tant se hasterent que il se ajosterent aus noz; là se comencierent tres-bien à fere, si que tout pleinement desconfirent les Turs et les mistrent à la voie; deus cenz i ot morz des leur; des noz i morurent dui vaillant chevalier dont tuit li autre furent mout correcié : li uns avoit non Gilebers de Treve, li autre Acharz de Montmelle. Quant nostre gent orent einsi vaincu les Turs, à Japhe s'en vindrent où il furent receu à mout grant joie[5]. Meismement li notonier de Genes les receurent mout bel. Tandis, com il sejornoient iluec et dechargeoient leur nés por atorner coment il poissent venir en l'ost, sodainement, de nuiz, quant l'on ne s'en prenoit garde, la navie de ceus d'Egypte qui tapie s'estoit au port d'Escalone, vit son point qu'ele porroit domage fere à nostre gent, si s'en vint devant Japhe. Quant li nostre s'en aperceurent, li Genevois hastivement descendirent à la mer. Premierement essaierent se il poissent les nés defendre de ceus qui venoient, mès il connurent que trop i venoit de gent et que il ne poroient mie ce soufrir; por ce desgarnirent les nés tant come il porent; cordes et voiles et les autres otilz emporterent, puis se mistrent dedenz la forteresce et leur lessierent les nés. Une nef i avoit de ceus de Gene qui estoit alée gaaignier par la mer, si s'en revenoit toute chargiée de grans gaainz et voloit arriver au port de Japhe : mès cil de la nef connurent bien de loing que la navie des Turs tenoit le port, por ce tornerent leur voile et alerent tuit droit jusque à Laliche. La cité de Japhe estoit toute vuide de gent et deserte; car li citéien de la ville ne se fioient mie bien en la forteresce; porquoi il s'en estoient tuit alé, dez un pou de tens ainçois que nostre gent venissent; dont il avint que nostre gent ne gardoient lors que la tor. Quant il virent leur point, il atornerent leur aferes, et tuit en conroi se mistrent à la voie : en l'ost vindrent, où l'en leur fist grant joie, car li notonier de Gene estoient mout bon charpentier[6] et mout savoient de mangoniaus fere et autres engins à guerre; si que puis qu'il furent venu, plus delivrement et mieuz comencierent li Baron leur emprises à delivrer.

IX. – Hristiyanların Yafa'ya Gelenleri Karşılamaya Adam Göndermeleri Üzerine

Kudüs kuşatması daha önce size anlattığım şekilde devam ediyordu. Bu sırada bir haberci gelerek Cenevizlilerin gemilerinin Yafa limanına ulaştığını; gemilerle gelenlerin, orduya kadar güvenle ulaşabilmeleri için kendilerine şövalyeler gönderilmesini baronlardan ısrarla talep ettiklerini bildirdi. Baronlar, aralarında en zengin kişi olan Toulouse Kontu'ndan kendi adamlarından bir birlik göndermesini rica ettiler. O da istediklerini yerine getirdi; Carpinele lakaplı Valdemar adlı şövalyesini otuz atlı ve elli yaya çavuşla birlikte oraya gönderdi. Onlar yola çıktıktan sonra baronlar Kont'a gönderdiği asker sayısının çok az olduğunu söyleyerek daha fazla adam göndermesini rica ettiler. O da bunu kabul ederek elli atlı eşliğinde Raimont Pelet ve Guillaume de Sabran'ı gönderdi. Ancak önden gitmekte olan Valdemar'a yetişemeden, Valdemar Lod [Lide] ve Ramle [Rame] arasındaki düzlüklere varmış ve orada kendilerine çok sert bir şekilde saldıran altı atlı Türk'le karşılaşmışlardı. Karşılaştıkları anda atlılarımızdan dördünü ve yaya askerlerimizden yüzden fazlasını öldürdüler. Yine de bizimkiler bozguna uğramadı; aksine birbirlerine kenetlenip iyi dövüşmek ve kendilerini kahramanca savunmak için birbirlerini cesaretlendirdiler. Derken, arkadan gelen diğer şövalyeler ve birlikleri bu çatışmayı gördü; o kadar hızlı hareket ettiler ki kısa sürede bizimkilerin yanına ulaştılar. Orada harika bir şekilde

savaşmaya başladılar; Türkleri tamamen bozguna uğratıp kaçışmaya mecbur bıraktılar. Onlardan iki yüz kişi öldürüldü; bizim tarafımızdan ise diğer herkesi çok üzen iki değerli şövalye hayatını kaybetti: biri Treve'li Gilebers, diğeri ise Montmelle'li Acharz'dı. Halkımız Türkleri böylece yendikten sonra, büyük bir sevinçle karşılandıkları Yafa'ya vardılar. Cenevizlilerin denizcileri bile onları büyük bir memnuniyetle ağırladı. Orada konaklayıp orduya nasıl katılabileceklerini planlamak için gemilerini boşalttıkları sırada, Ashkelon [Escalone] limanında demirli duran Mısır donanması, hiç kimse fark etmemişken ani bir gece baskınıyla halkımıza zarar verebilecekleri uygun anı kollayarak Yafa'nın önüne geldi.

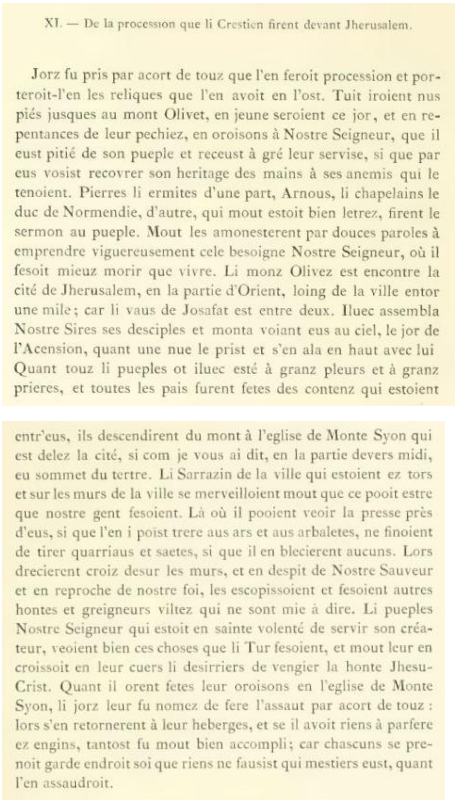
X. — Coment li Baron se prenoient por asseoir Jherusalem.

Cil qui estoient remés en l'ost[1] ne s'estoient mie tardé, selonc leur pooir, de drecier leur engins, car li dux Godefroiz, li dux de Normendie et li cuens de Flandres avoient un vaillant home qui estoit mout preuz et mout vistes[2] (ce fu Gace de Bearz), tant fu prié que il avoit prise la baillie de soi prendre garde des ouvriers; cil les fesoit ouvrer vistement et bien. Li Baron conduisoient la gent hors de l'ost, por querre la verge et les reins des arbres à faire cloies por covrir les engins et por le gros merrien meismes couper et porter en l'ost aus oeuvres[3]. Les cuirs des bestes qui moroient fesoient estendre sur les engins pour defendre de feu. En cele partie qui estoit devers Bise, s'entremetoient mout li baron que je vos ai dit, de bien fere la besoigne. Dès la tor de l'angle jusqu'à la porte d'Ocident si retravailloient mout Tancrez et li autre chevalier qui là estoient logié, coment la cité refust bien assaillie devers eus. Eu costé qui est devers Midi, là estoit li cuens de Toulouse et la seue gent: cist estoit plus riches, por ce, si avoit plus ouvriers. Cil meismes de Gene s'estoient tuit tret devers lui, qui avoient un cheveteine trop bon ouvrier, Guillaume estoit apelez, en sornon Ebriac[4]. Cil leur ot mout grant mestier por haster les oeuvres et por amender. Einsi s'estoit touz li oz travailliez en cele besoigne jà un mois tout entier; si que chascuns des barons avoit jà bien parfet ce que il avoit empris en droit soi. Pour ce pristrent conseil entr'eus, et nomerent jor d'aler à l'assaut. Mès por ce que entre le conte de Toulouse et Tangré avoit grans rancunes, et aucuns des autres barons et chevaliers i avoit qui ne s'entr'amoient mie por diverses resons, li Baron[5], par l'amonestement des evesques[6], voudrent que de touz contenz fust bone pais et s'entrepardonnassent touz mautalens; por ce que en ceste maniere Nostre Sires leur aideroit mieuz à sa besoigne fere, [et se à morir venoit, plus seurement en attendroient la mort].

X. – Baronların Kudüs'ü Kuşatmak İçin Hazırlanmaları Üzerine

Ordu içinde kalanlar, güçleri yettiğince makinelerini kurmakta gecikmediler. Çünkü Dük Gotfrit, Normandiya Dükü ve Flandre Kontu, son derece cesur ve hızlı hareket eden bir adam olan Béarn'lı Gace [Gace de Bearz]'a sahiplemişlerdi; o kadar çok rica edildi ki işçileri denetleme görevini üstlendi ve onları hem hızlı hem de iyi bir şekilde çalıştırdı. Baronlar, makineleri örtmek için siper örmeye yarayan dalları ve çubukları toplamak ve büyük keresteleri bizzat kesip inşaat alanına taşımak üzere ordu dışındaki halkı yönlendiriyorlardı. Ölen hayvanların derileri ise ateşten korunmak için makinelerin üzerine geriliyordu. Kuzey yönünde yer alan o kısımda, size adını söylediğim baronlar işin gereğini en iyi şekilde yerine getirmek için büyük bir gayret gösteriyorlardı. Köşe kulesinden batı kapısına kadar olan alanda Tancred ve orada kamp kurmuş olan diğer şövalyeler, şehir kendi taraflarından nasıl iyi bir şekilde kuşatılabileceği üzerinde tekrar çalışıyorlardı. Güney yönünde kalan tarafta ise Toulouse Kontu ve halkı bulunuyordu: Burası en zengin kesim olduğu için daha çok işçiye sahipti. Cenevizlilerin hepsi onun yanına gitmişti; aralarında Ebriac lakaplı Guillaume [Guillaume Ebriac] adında, işinden çok iyi anlayan harika bir liderleri vardı. Çalışmaları hızlandırmak ve geliştirmek için onların desteğine çok büyük ihtiyaçları vardı. Böylece bütün ordu bu işle tam bir ay boyunca uğraşmıştı; nihayet baronların her biri kendi üstüne düşen görevi tamamen tamamlamıştı.

Bu nedenle aralarında istişare edip saldırı için bir gün belirlediler. Ancak Toulouse Kontu ile Tancred arasında büyük husumetler bulunduğundan ve diğer bazı baronlar ile şövalyeler de çeşitli nedenlerle birbirlerini sevmediklerinden, piskoposların nasihatleriyle baronlar tüm çekişmelerin son bulmasını, barış yapılmasını ve herkesin birbirine karşı tüm kırgınlıkları bağışlamasını istediler; çünkü bu sayede Efendimiz kendi işlerini yapmalarında onlara daha çok yardım edecek, [eğer ölüm gelecek olsaydı da ölümü çok daha huzurla bekleyeceklerdi].

XI. — De la procession que li Crestien firent devant Jherusalem.

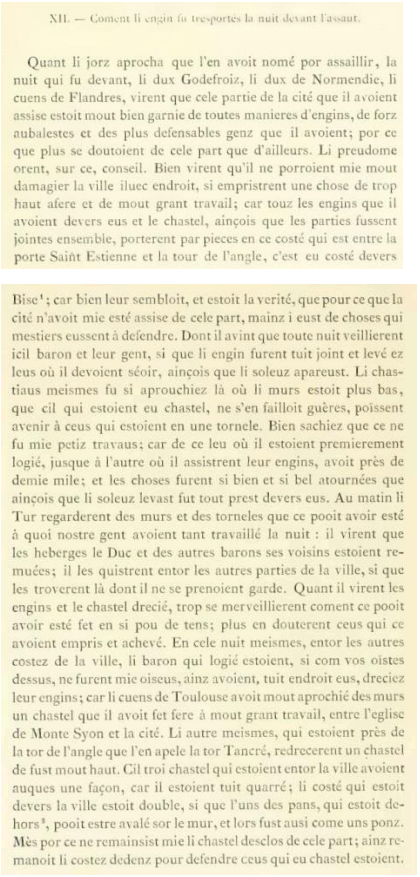
Jorz fu pris par acort de touz que l'en feroit procession et porteroit-l'en les reliques que l'en avoit en l'ost. Tuit iroient nus piés jusques au mont Olivet, en jeune seroient ce jor, et en repentances de leur pechiez, en oroisons à Nostre Seigneur, que il eust pitié de son pueple et receust à gré leur servise, si que par eus vosist recovrer son heritage des mains à ses anemis qui le tenoient. Pierres li ermites d'une part, Arnous, li chapelains le duc de Normendie, d'autre, qui mout estoit bien letrez, firent le sermon au pueple. Mout les amonesterent par douces paroles à emprendre viguereusement cele besoigne Nostre Seigneur, où il fesoit mieuz morir que vivre. Li monz Olivez est encontre la cité de Jherusalem, en la partie d'Orient, loing de la ville entor une mile; car li vaus de Josafat est entre deux. Iluec assembla Nostre Sires ses desciples et monta voiant eus au ciel, le jor de l'Acension, quant une nue le prist et s'en ala en haut avec lui Quant touz li pueples ot iluec esté à granz pleurs et à granz prieres, et toutes les pais furent fetes des contenz qui estoient entr'eus, ils descendirent du mont à l'eglise de Monte Syon qui est delez la cité, si com je vous ai dit, en la partie devers midi, eu sommet du tertre. Li Sarrazin de la ville qui estoient ez tors et sur les murs de la ville se merveilloient mout que ce pooit estre que nostre gent fesoient. Là où il pooient veoir la presse près d'eus, si que l'en i poist trere aus ars et aus arbaletes, ne finoient de tirer quarriaus et saetes, si que il en blecierent aucuns. Lors drecierent croiz desur les murs, et en despit de Nostre Sauveur et en reproche de nostre foi, les escopissoient et fesoient autres hontes et greigneurs viltez qui ne sont mie à dire. Li pueples Nostre Seigneur qui estoit en sainte volenté de servir son créateur, veoient bien ces choses que li Tur fesoient, et mout leur en croissoit en leur cuers li desirriers de vengier la honte Jhesu-Crist. Quant il orent fetes leur oroisons en l'eglise de Monte Syon, li jorz leur fu nomez de fere l'assaut par acort de touz : lors s'en retornerent à leur heberges, et se il avoit riens à parfere ez engins, tantost fu mout bien accompli; car chascuns se prenoit garde endroit soi que riens ne fausist qui mestiers eust, quant l'en assaudroit.

XI. – Hristiyanların Kudüs Önünde Düzenledikleri Alay Üzerine

Herkesin ortak kararıyla bir alay düzenlenmesine ve orduda bulunan kutsal emanetlerin taşınmasına karar verildi. Herkes Zeytin Dağı'na kadar yalınayak yürüyecek, o gün oruç tutacak, günahlarının tövbesi içinde Efendimiz'e dualar edecekti; öyle ki Efendimiz halkına acısın, onların hizmetini hoşnutlukla kabul etsin ve kendi miras mülkünü ona el koymuş olan düşmanlarının ellerinden kurtardıklarını onlara göstersin. Bir taraftan münzevi Pierre, diğer taraftan Normandiya Dükü'nün çok iyi eğitim görmüş olan kaplanı Arnoul halka vaaz verdiler. Onları tatlı sözlerle, Efendimiz'in yaşatmaktansa ölmeyi yeğlediği bu davasını büyük bir gayretle üstlenmeye teşvik ettiler. Zeytin Dağı, Kudüs şehrinin karşısında, Doğu tarafında, şehirden yaklaşık bir mil uzakta yer alır; çünkü aralarında Jehosafat vadisi bulunur. Efendimiz Gözetim Yortusu gününde müridlerini orada toplamış, bir bulut onu sarıp yukarı kaldırmış ve onların gözü önünde göğe yükselmiştir.

Bütün halk orada büyük gözyaşları ve dualarla bulunduktan ve aralarındaki tüm anlaşmazlıklar barışa bağlandıktan sonra, dağdan inerek tepenin zirvesinde, güney tarafında şehrin yakınındaki Siyon Dağı kilisesine geldiler. Şehrin kulelerinde ve surlarında bulunan Sarazenler halkımızın yaptıklarına çok şaşırdılar. Kalabalığı

kendilerine o kadar yakın gördüklerinde ki yaylar ve arbaletlerle vurabilecek mesafedeydiler, taş ve ok atmaktan vazgeçmediler; hatta bazılarını yaraladılar. Ardından surların üzerine haçlar diktiler ve Kurtarıcımızın anısına ve inancımıza hakaret etmek amacıyla onlara tükürüyor, söylenemeyecek kadar utanç verici ve aşağılık başka şeyler yapıyorlardı. Yaratıcısına hizmet etme konusunda kutsal bir arzu içinde olan Efendimiz'in halkı, Türklerin yaptıklarını açıkça görüyor ve yüreklerindeki İsa Mesih'in utancını intikam alma arzusu giderek büyüyordu. Siyon Dağı kilisesinde dualarını tamamladıklarında, herkesin ortak kararıyla saldırı günü kendilerine ilan edildi. Bunun üzerine karargâhlarına döndüler; makinelerde tamamlanması gereken bir şeyler varsa hemen kusursuz bir şekilde bitirildi, çünkü herkes saldırı anında ihtiyaç duyulacak hiçbir şeyin eksik kalmaması için kendi bulunduğu yeri büyük bir dikkatle denetliyordu.

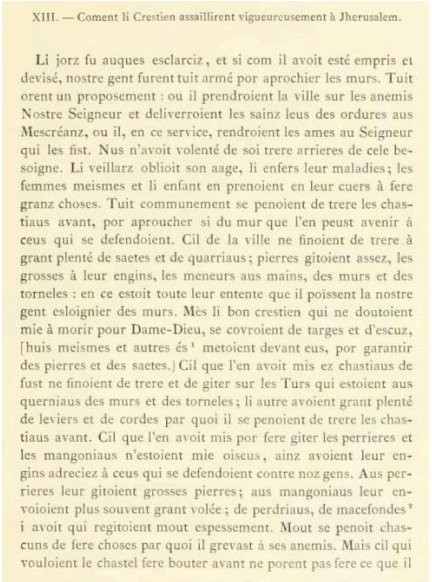
XII. — Coment li engin fu tresportés la nuit devant l'assaut.

Quant li jorz aprocha que l'en avoit nomé por assaillir, la nuit qui fu devant, li dux Godefroiz, li dux de Normendie, li cuens de Flandres, virent que cele partie de la cité que il avoient assise estoit mout bien garnie de toutes manieres d'engins, de forz aubalestes et des plus defensables genz que il avoient; por ce que plus se doutoient de cele part que d'ailleurs. Li preudome orent, sur ce, conseil. Bien virent qu'il ne porroient mie mout damagier la ville iluec endroit, si empristrent une chose de trop haut afere et de mout grant travail; car touz les engins que il avoient devers eus et le chastel, ainçois que les parties fussent jointes ensemble, porterent par pieces en ce costé qui est entre la porte Saint Estienne et la tour de l'angle, c'est eu costé devers Bise[1]; car bien leur sembloit, et estoit la verité, que pour ce que la cité n'avoit mie esté assise de cele part, mainz i eust de choses qui mestiers eussent à defendre. Dont il avint que toute nuit veillierent icil baron et leur gent, si que li engin furent tuit joint et levé ez leus où il devoient séoir, ainçois que li soleuz apareust. Li chastiaus meismes fu si aprouchiez là où li murs estoit plus bas, que cil qui estoient eu chastel, ne s'en failloit guères, poissent avenir à ceus qui estoient en une tornele. Bien sachiez que ce ne fu mie petiz travaus; car de ce leu où il estoient premierement logié, jusque à l'autre où il assistrent leur engins, avoit près de demie mile; et les choses furent si bien et si bel atournées que ainçois que li soleuz levast fut tout prest devers eus. Au matin li Tur regarderent des murs et des torneles que ce pooit avoir esté à quoi nostre gent avoient tant travaillé la nuit : il virent que les heberges le Duc et des autres barons ses voisins estoient remuées; il les quistrent entor les autres parties de la ville, si que les troverent là dont il ne se prenoient garde. Quant il virent les engins et le chastel drecié, trop se merveillierent coment ce pooit avoir esté fet en si pou de tens; plus en douterent ceus qui ce avoient empris et achevé. En cele nuit meismes, entor les autres costez de la ville, li baron qui logié estoient, si com vos oistes dessus, ne furent mie oiseus, ainz avoient, tuit endroit eus, dreciez leur engins; car li cuens de Toulouse avoit mout aprochié des murs un chastel que il avoit fet fere à mout grant travail, entre l'eglise de Monte Syon et la cité. Li autre meismes, qui estoient près de la tor de l'angle que l'en apele la tor Tancré, redrecerent un chastel de fust mout haut. Cil troi chastel qui estoient entor la ville avoient auques une façon, car il estoient tuit quarré; li costé qui estoit devers la ville estoit double, si que l'uns des pans, qui estoit dehors[2], pooit estre avalé sor le mur, et lors fust ausi come uns ponz. Mès por ce ne remainsist mie li chastel desclos de cele part; ainz remanoit li costez dedenz pour defendre ceus qui eu chastel estoient.

XII. – Makinelerin Saldırıdan Önceki Gece Nasıl Taşındığı Üzerine

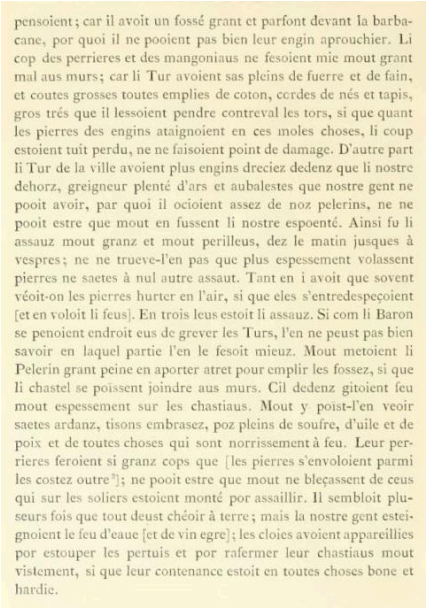
Saldırı için kararlaştırılan gün yaklaştığında, önceki gece Dük Gotfrit, Normandiya Dükü ve Flandre Kontu, kuşattıkları şehrin o kısmının her türlü makinelerle, güçlü arbaletlerle ve en iyi savunmacı askerlerle son derece iyi donatılmış olduğunu gördüler; çünkü diğer taraflara kıyasla o kısımdan daha çok korkuyorlardı. Bilge kişiler bu konuda bir istişare yaptılar. O noktadan şehre pek fazla zarar veremeyeceklerini açıkça gördüler; bu yüzden çok büyük bir işe ve zahmete girişmeye karar verdiler. Kendi taraflarında ve kalenin yanında bulunan bütün makineleri, parçalar birleştirilmeden önce parça parça taşıyarak Saint-Etienne kapısı ile köşe kulesi arasında kalan kuzey yönündeki tarafa götürdüler. Çünkü şehir o

taraftan kuşatılmamış olduğu için, savunma için gerekli olan şeylerden yoksundu ve bu çok açık bir gerçektir.
Böylece bu baronlar ve halkı bütün gece uyumayarak çalıştılar; öyle ki güneş doğmadan önce makinelerin hepsi kurulup oturacakları yerlere yerleştirilmişti. Kuşatma kulesinin kendisi de surların en alçak olduğu yere o kadar yaklaştırılmıştı ki, kulede bulunanlar neredeyse kuleciktekilere ulaşabilecek durumdaydı. Bunun hiç de az bir emek olmadığını çok iyi bilin; çünkü ilk yerleştikleri yer ile makinelerini taşıdıkları diğer yer arasında neredeyse yarım mil mesafe vardı. Her şey o kadar iyi ve güzel ayarlanmıştı ki, güneş doğmadan önce her şey onlar için tamamen hazır hale gelmişti. Sabahleyin Türkler surlardan ve kuleciklerden halkımızın bütün gece boyunca bu kadar çok çalışarak ne yapmış olabileceğine baktılar. Dük'ün ve komşu diğer baronların çadırlarının yerinden kaldırıldığını, hiç beklemedikleri yerlerde onları yeniden bulduklarını gördüler. Makinelerin ve kuşatma kulesinin kurulduğunu gördüklerinde bunun bu kadar kısa sürede nasıl yapılabileceğine çok şaşırdılar; bunu üstlenip başaranlardan daha çok korkmaya başladılar.
Aynı gece, şehrin diğer taraflarında konaklamış olan baronlar da daha önce duyduğunuz gibi boş durmadılar; aksine her biri kendi bulunduğu yerde makinelerini kurdu. Çünkü Toulouse Kontu, Siyon Dağı kilisesi ile şehir arasındaki alanda büyük bir emekle yaptırdığı kuleyi surlara çok fazla yaklaştırmıştı. Tancred Kulesi olarak adlandırılan köşe kulesinin yakınında bulunan diğerleri de çok yüksek ahşap bir kuleyi yeniden diktiler. Şehrin etrafındaki bu üç kule de birbirine benzer bir biçimde, tamamen kare olarak yapılmıştı. Şehre bakan tarafları çift katlıydı; öyle ki dış taraftaki panellerden biri surların üzerine indirilebiliyor ve böylece bir köprü haline gelebiliyordu. Ancak kule bu yüzden o taraftan açık kalmıyor, aksine kulede bulunanları korumak için iç taraf kapalı kalmaya devam ediyordu.

XIII. — Coment li Crestien assaillirent vigueurcusement à Jherusalem.

Li jorz fu auques esclarciz, et si com il avoit esté empris et devisé, nostre gent furent tuit armé por aprochier les murs. Tuit orent un proposement : ou il prendroient la ville sur les anemis Nostre Seigneur et deliverroient les sainz leus des ordures aus Mescréanz, ou il, en ce service, rendroient les ames au Seigneur qui les fist. Nus n'avoit volenté de soi trere arrieres de cele besoigne. Li veillarz oblioit son aage, li enfers leur maladies; les femmes meismes et li enfant en prenoient en leur cuers à fere granz choses. Tuit communement se penoient de trere les chastiaus avant, por aproucher si du mur que l'en peust avenir à ceus qui se defendoient. Cil de la ville ne finoient de trere à grant plenté de saetes et de quarriaus; pierres gitoient assez, les grosses à leur engins, les meneurs aus mains, des murs et des torneles : en ce estoit toute leur entente que il poissent la nostre gent esloignier des murs. Mès li bon crestien qui ne doutoient mie à morir pour Dame-Dieu, se covroient de targes et d'escuz, [huis meismes et autres és[1] metoient devant eus, por garantir des pierres et des saetes.] Cil que l'en avoit mis ez chastiaus de fust ne finoient de trere et de giter sur les Turs qui estoient aus querniaus des murs et des torneles; li autre avoient grant plenté de leviers et de cordes par quoi il se penoient de trere les chastiaus avant. Cil que l'en avoit mis por fere giter les perrieres et les mangoniaus n'estoient mie oiseus, ainz avoient leur engins adreciez à ceus qui se defendoient contre noz gens. Aus perrieres leur gitoient grosses pierres; aus mangoniaus leur envoioient plus souvent grant volée; de perdriaus, de macefondes[2] i avoit qui regitoient mout espessement. Mout se penoit chascuns de fere choses par quoi il grevast à ses anemis. Mais cil qui vouloient le chastel fere bouter avant ne porent pas fere ce que il

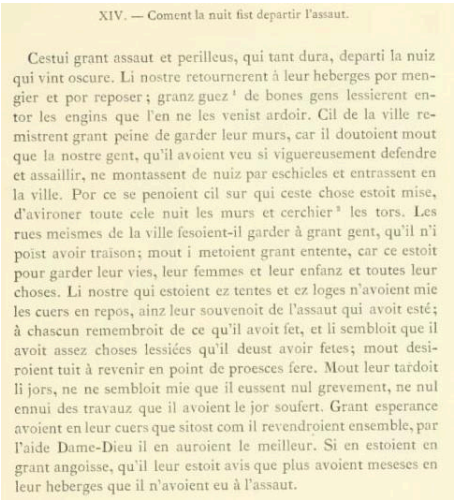

pensoient; car il avoit un fossé grant et parfont devant la barbacane, por quoi il ne pooient pas bien leur engin aprouchier. Li cop des perrieres et des mangoniaus ne fesoient mie mout grant mal aus murs; car li Tur avoient sas pleins de fuerre et de fain, et coutes grosses toutes emplies de coton, cordes de nés et tapis, gros trés que il lessoient pendre contreval les tors, si que quant les pierres des engins ataignoient en ces moles choses, li coup estoient tuit perdu, ne ne faisoient point de damage. D'autre part li Tur de la ville avoient plus engins dreciez dedenz que li nostre dehorz, greigneur plenté d'ars et aubalestes que nostre gent ne pooit avoir, par quoi il ocioient assez de noz pelerins, ne ne pooit estre que mout en fussent li nostre espoenté. Ainsi fu li assauz mout granz et mout perilleus, dez le matin jusques à vespres; ne ne trueve-l'en pas que plus espessement volassent pierres ne saetes à nul autre assaut. Tant en i avoit que sovent véoit-on les pierres hurter en l'air, si que eles s'entredespeçoient [et en voloit li feus]. En trois leus estoit li assauz. Si com li Baron se penoient endroit eus de grever les Turs, l'en ne peust pas bien savoir en laquel partie l'en le fesoit mieuz. Mout metoient li Pelerin grant peine en aporter atret pour emplir les fossez, si que li chastel se poissent joindre aus murs. Cil dedenz gitoient feu mout espessement sur les chastiaus. Mout y poist-l'en veoir saetes ardanz, tisons embrasez, poz pleins de soufre, d'uile et de poix et de toutes choses qui sont norrissement à feu. Leur perrieres feroient si granz cops que [les pierres s'envoloient parmi les costez outre[5]]; ne pooit estre que mout ne bleçassent de ceus qui sur les soliers estoient monté por assaillir. Il sembloit pluseurs fois que tout deust chéoir à terre; mais la nostre gent esteignoient le feu d'eaue [et de vin egre]; les cloies avoient appareillies por estouper les pertuis et por rafermer leur chastiaus mout vistement, si que leur contenance estoit en toutes choses bone et hardie.

XIII. – Hristiyanların Kudüs'e Şiddetle Saldırmaları Üzerine

Gün ağarmaya başlarken, önceden kararlaştırıldığı ve planlandığı gibi halkımız surlara yaklaşmak için tamamen silahlandı. Herkesin ortak bir amacı vardı: Ya şehri Efendimiz'in düşmanlarından alacak ve kutsal yerleri inançsızların pisliklerinden kurtaracaklar ya da bu uğurda canlarını kendilerini yaratan Efendimiz'e teslim edeceklerdi. Hiç kimse bu işten geri durmak istemiyordu. Yaşlılar yaşlarını, hastalar hastalıklarını unutmuştu; kadınlar bile çocuklarla birlikte kalplerinde büyük şeyler yapma arzusu duyuyorlardı. Savunuculara ulaşabilmek için kuleleri surlara olabildiğince yaklaştırmak adına herkes ortaklaşa büyük bir gayret gösteriyordu. Şehirdekiler ise bol miktarda ok ve arbalet oku atmaktan vazgeçmiyorlardı; surlarda ve kulelerde taşlar, büyük mancınık taşları ve elde taşınan mermiler bolca bulunuyordu: Bütün amaçları halkımızı surlardan uzak tutmaktı. Tanrı Anası uğruna ölmekten korkmayan iyi Hristiyanlar ise kendilerini kalkanlar ve siperlerle (taşlardan ve okardan korunmak için önlerine kapılar ve benzeri eşyalar koyarak) koruyorlardı. Ahşap kulelerin içine yerleştirilmiş olanlar, surların ve kuleciklerin üzerindeki kulelerde duran Türklerin üzerine ok ve taş yağdırmaktan geri kalmıyorlardı; diğerleri ise kuleleri ileri taşımak için kaldıraçlar ve iplerle büyük bir çaba harcıyorlardı. Taş atma makinelerini ve mancınıkları idare etmekle görevlendirilenler de boş durmuyor, makinelerini halkımıza karşı savunanlara doğrultmuşlardı. Mancınıklardan büyük taşlar fırlatılıyor, mangonellere sık sık büyük gülleler yükleniyor, ortalıkta son derece yoğun bir şekilde taşlar uçuşuyordu. Herkes düşmanlarına zarar verecek şeyler yapabilmek için büyük bir çaba harcıyordu. Ancak kuleyi ileri itmek isteyenler düşündüklerini tam olarak gerçekleştiremediler; çünkü barbakanın önünde büyük ve derin bir hendek vardı ve bu yüzden makinelerini istedikleri gibi yanaştıramıyorlardı. Mancınıkların ve taş atma makinelerinin vuruşları surlara çok büyük bir zarar vermiyordu; çünkü Türkler, kulelerin sarkıttığı ot dolu çuvallar, gemi halatları ve halılarla doldurulmuş çuvallarla surları kaplamışlardı; öyle ki makinelerden fırlatılan taşlar bu yumuşak şeylere çarptığında bütün darbe boşa gidiyor ve hiçbir hasar vermiyordu. Öte yandan şehirdeki Türklerin içeride kurduğu makineler bizimkilerden

daha fazlaydı, yay ve arbalet sayıları da halkımızın sahip olabileceğinden çok daha coktu; bu yüzden pek çok hacıyı öldürüyorlar ve halkımızın büyük bir korkuya kapılmasına neden oluyorlardı.
Sabahından akşam vesper vaktine kadar saldırı son derece büyük ve tehlikeli bir şekilde sürdü; hiçbir başka saldırıda taşların ve okların bu kadar yoğun bir şekilde uçtuğu görülmemiştir. O kadar çoktu ki, taşların havada çarpışarak parçalandığı sık sık görülüyordu. Saldırı üç ayrı noktada gerçekleşiyordu. Baronlar Türkleri zarara uğratmak için ellerinden geleni yapsalar da saldırının nerede daha iyi sonuç verdiğini tam olarak kestirmek mümkün değildi. Hacılar, kulelerin surlara tam olarak yanaşabilmesi için hendekleri doldurmak adına atret (çalı-çırpı ve toprak) taşımak için büyük bir zahmete katlanıyorlardı. İçeridekiler ise kulelerin üzerine çok yoğun bir şekilde ateş atıyorlardı. Yanan oklar, alev alev yanan odun parçaları, kükürtle dolu çömlekler, yağ, zift ve ateşi besleyen her türlü şey acımasızca fırlatılıyordu. Düşmanın mancınıkları öyle şiddetli vuruşlar yapıyordu ki taşlar tarafları aşıp havada uçuşuyordu; üst katta saldırı için yerleşmiş olanlardan yaralanmayan neredeyse kimse kalmıyordu. Birçok kez her şeyin yerle bir olacağı zannedildi; ancak halkımız suyu (ve ekşi şarabı) kullanarak ateşi söndürüyor, ördükleri siperler ve çitlerle delikleri hızla kapatıp kulelerini son derece çevik bir şekilde sağlamlaştırıyorlardı; bu yüzden her hususta duruşları son derece mert ve cesurcaydı.

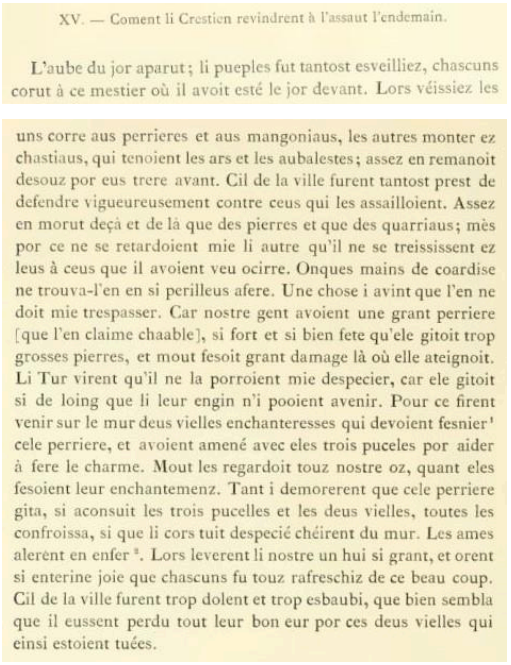

XIV. — Coment la nuit fist departir l'assaut.

Cestui grant assaut et perilleus, qui tant dura, departi la nuiz qui vint oscure. Li nostre retournerent à leur heberges por mengier et por reposer ; granz guez [1] de bones gens lessierent entor les engins que l'en ne les venist ardoir. Cil de la ville remistrent grant peine de garder leur murs, car il doutoient mout que la nostre gent, qu'il avoient veu si viguereusement defendre et assaillir, ne montassent de nuiz par eschieles et entrassent en la ville. Por ce se penoient cil sur qui ceste chose estoit mise, d'avironer toute cele nuit les murs et cerchier [2] les tors. Les rues meismes de la ville fesoient-il garder à grant gent, qu'il n'i poist avoir traison; mout i metoient grant entente, car ce estoit pour garder leur vies, leur femmes et leur enfanz et toutes leur choses. Li nostre qui estoient ez tentes et ez loges n'avoient mie les cuers en repos, ainz leur souvenoit de l'assaut qui avoit esté; à chascun remembroit de ce qu'il avoit fet, et li sembloit que il avoit assez choses lessiées qu'il deust avoir fetes; mout desiroient tuit à revenir en point de proesces fere. Mout leur tardoit li jors, ne ne sembloit mie que il eussent nul grevement, ne nul ennui des travauz que il avoient le jor soufert. Grant esperance avoient en leur cuers que sitost com il revendroient ensemble, par l'aide Dame-Dieu il en auroient le meilleur. Si en estoient en grant angoisse, qu'il leur estoit avis que plus avoient meseses en leur heberges que il n'avoient eu à l'assaut.

XIV. – Gecenin Saldırıyı Nasıl Sonlandırdığı Üzerine
Bu kadar uzun süren ve son derece tehlikeli olan bu büyük saldırı, çöken karanlık geceyle birlikte sona erdi. Bizimkiler yemek yemek ve dinlenmek üzere çadırlarına geri döndüler; makinelerin ateşe verilmesini önlemek için de çevrelerinde iyi insanlardan oluşan kalabalık nöbetçi birlikleri bıraktılar. Şehirde olanlar ise surlarını korumak için büyük bir çaba harcadılar; çünkü halkımızın bu kadar büyük bir cesaretle saldırıp savunduğunu gördükleri için, geceleyin merdivenlerle tırmanıp şehre girmelerinden son derece korkuyorlardı. Bu yüzden bu işle görevlendirilenler bütün gece surları çevrelediler ve kuleleri aradılar. Herhangi bir ihanet yaşanmasın diye şehrin sokaklarını bile çok kalabalık bir şekilde korutuyorlardı; bu konuya büyük bir özen gösteriyorlardı, çünkü söz konusu olan şey kendi hayatları, eşleri, çocukları ve tüm mallarıydı. Çadırlarda ve kulübelerde bulunan bizimkilerin ise kalpleri hiç de huzurlu değildi, aksine yaşanan saldırıyı düşünüyorlardı; herkes ne yaptığını

hatırlıyor ve yapması gerekenden daha az şey yaptığını düşünüyordu. Hepsi yeniden kahramanlık gösterme noktasına gelmeyi çok arzuluyordu. Günün ağrıması, gündüz çektikleri zahmetlerden ötürü onlara hiçbir zorluk veya sıkıntı asıl gelmiyordu. Kalplerinde, Tanrı'nın Anası'nın yardımıyla yeniden bir araya geldikleri anda üstün geleceklerine dair büyük bir umut besliyorlardı. Öyle büyük bir sabırsızlık içindeydiler ki, çadırlarında geçirdikleri zamanı saldırıda çektiklerinden çok daha fazla bir sıkıntı olarak görüyorlardı.

XV. — Coment li Crestien revindrent à l'assaut l'endemain.

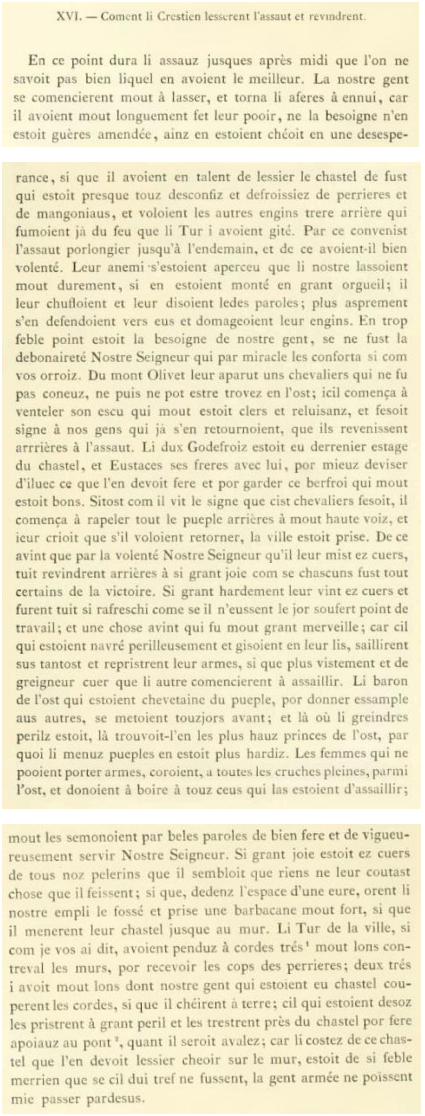
L'aube du jor aparut; li pueples fut tantost esveilliez, chascuns corut à ce mestier où il avoit esté le jor devant. Lors véissiez les uns corre aus perrieres et aus mangoniaus, les autres monter ez chastiaus, qui tenoient les ars et les aubalestes; assez en remanoit desouz por eus trere avant. Cil de la ville furent tantost prest de defendre vigueureusement contre ceus qui les assailloient. Assez en morut deçà et de là que des pierres et que des quarriaus; mès por ce ne se retardoient mie li autre qu'il ne se treississent ez leus à ceus que il avoient veu ocirre. Onques mains de coardise ne trouva-l'en en si perilleus afere. Une chose i avint que l'en ne doit mie trespasser. Car nostre gent avoient une grant perriere [que l'en claime chaable], si fort et si bien fete qu'ele gitoit trop grosses pierres, et mout fesoit grant damage là où elle ateignoit. Li Tur virent qu'il ne la porroient mie despecier, car ele gitoit si de loing que li leur engin n'i pooient avenir. Pour ce firent venir sur le mur deus vielles enchanteresses qui devoient fesnier[1] cele perriere, et avoient amené avec eles trois puceles por aider à fere le charme. Mout les regardoit touz nostre oz, quant eles fesoient leur enchantemenz. Tant i demorerent que cele perriere gita, si aconsuit les trois pucelles et les deus vielles, toutes les confroissa, si que li cors tuit despecié chéirent du mur. Les ames alerent en enfer[2]. Lors leverent li nostre un hui si grant, et orent si enterine joie que chascuns fu touz rafreschiz de ce beau coup. Cil de la ville furent trop dolent et trop esbaubi, que bien sembla que il eussent perdu tout leur bon eur por ces deus vielles qui einsi estoient tuées.

XV. – Hristiyanların Ertesi Gün Yeniden Saldırıya Başlamaları Üzerine

Günün şafağı söktü; halk derhal uyandırıldı ve herkes bir önceki gün yaptığı işe koştu. O sırada kiminin mancınık ve taş atma makinelerine koşturduğunu, kiminin kulelere tırmanarak yayları ve arbaletleri kuşandığını görürdünüz; birçoğu da ileriye doğru ateş etmek için aşağıda kalıyordu. Şehri savunanlar da saldırganlara karşı şiddetle direnmeye hemen hazır duruma geldiler. Orada atılan taşlar ve mermiler yüzünden iki taraftan da pek çok kişi öldü; ancak bu durum, diğerlerinin gözleri önünde öldürülenlerin yerini almaktan geri durmasına neden olmuyordu. Böylesine tehlikeli bir işte en ufak bir korkaklığa dahi rastlanmıyordu.

Atlanmaması gereken bir olay daha gerçekleşti. Halkımızın "chaable" olarak adlandırdığı, o kadar güçlü ve iyi yapılmış büyük bir mancınığı vardı ki çok büyük taşlar fırlatıyor ve isabet ettiği yerde büyük bir tahribat yaratıyordu. Türkler bu mancınığı parçalayamayacaklarını gördüler, çünkü o kadar uzaktan atış yapıyordu ki kendi makineleri buraya erişemiyordu. Bu yüzden surların üzerine, o mancınığı büyüyle etkisiz hale getirmesi gereken iki yaşlı büyücü kadın getirdiler ve büyü yapmalarına yardım etmek üzere yanlarında üç genç kız getirdiler. Bütün ordumuz büyülerini yaparlarken onları dikkatle izliyordu. Ancak o mancınık, onlar orada daha fazla duramadan bir taş fırlattı; taş üç genç kızı ve iki yaşlı kadını doğrudan bularak hepsini paramparça etti, bedenleri parçalanmış bir halde surlardan aşağı düştü. Ruhları cehenneme gitti. O anda bizimkiler öyle büyük bir sevinç nidası yükselttiler ve öylesine eksiksiz bir mutluluk duydular ki, herkes bu güzel vuruşla adeta yeniden

tazelendi. Şehirde olanlar ise son derece kederli ve şşkına dönmüşlerdi; öyle ki, öldürülen bu iki yaşlı kadın yüzünden bütün şanslarını kaybettikleri açıkça görülüyordu.

XVI. — Coment li Crestien lesserent l'assaut et revindrent.

En ce point dura li assauz jusques après midi que l'on ne savoit pas bien liquel en avoient le meilleur. La nostre gent se comencierent mout à lasser, et torna li aferes à ennui, car il avoient mout longuement fet leur pooir, ne la besoigne n'en estoit guères amendée, ainz en estoient chéoit en une desespe-

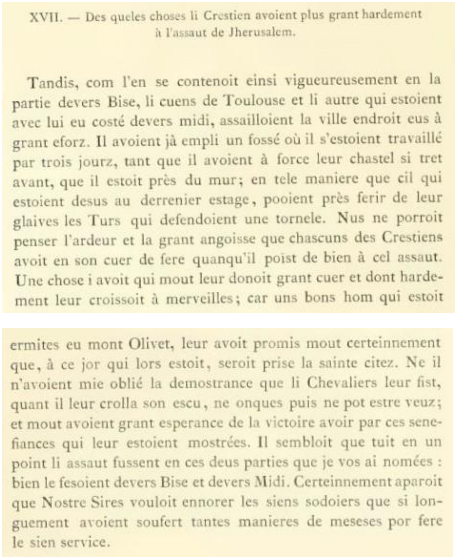
rance, si que il avoient en talent de lessier le chastel de fust qui estoit presque touz desconfiz et defroissiez de perrieres et de mangoniaus, et voloient les autres engins trere arrière qui fumoient jà du feu que li Tur i avoient gité. Par ce convenist l'assaut porlongier jusqu'à l'endemain, et de ce avoient-il bien volenté. Leur anemi s'estoient aperceu que li nostre lassoient mout durement, si en estoient monté en grant orgueil; il leur chufloient et leur disoient ledes paroles; plus asprement s'en defendoient vers eus et domageoient leur engins. En trop feble point estoit la besoigne de nostre gent, se ne fust la debonaireté Nostre Seigneur qui par miracle les conforta si com vos orroiz. Du mont Olivet leur aparut uns chevaliers qui ne fu pas coneuz, ne puis ne pot estre trovez en l'ost; icil comença à venteler son escu qui mout estoit clers et reluisanz, et fesoit signe à nos gens qui jà s'en retournoient, que ils revenissent arrrières à l'assaut. Li dux Godefroiz estoit eu derrenier estage du chastel, et Eustaces ses freres avec lui, por mieuz deviser d'iluec ce que l'en devoit fere et por garder ce berfroi qui mout estoit bons. Sitost com il vit le signe que cist chevaliers fesoit, il comença à rapeler tout le pueple arrières à mout haute voiz, et ieur crioit que s'il voloient retorner, la ville estoit prise. De ce avint que par la volenté Nostre Seigneur qu'il leur mist ez cuers, tuit revindrent arrières à si grant joie com se chascuns fust tout certains de la victoire. Si grant hardement leur vint ez cuers et furent tuit si rafreschi come se il n'eussent le jor soufert point de travail; et une chose avint qui fu mout grant merveille; car cil qui estoient navré perilleusement et gisoient en leur lis, saillirent sus tantost et repristrent leur armes, si que plus vistement et de greigneur cuer que li autre comencierent à assaillir. Li baron de l'ost qui estoient chevetaine du pueple, por donner essample aus autres, se metoient touzjors avant; et là où li greindres perilz estoit, là trouvoit-l'en les plus hauz princes de l'ost, par quoi li menuz pueples en estoit plus hardiz. Les femmes qui ne pooient porter armes, coroient, a toutes les cruches pleines, parmi l'ost, et donoient à boire à touz ceus qui las estoient d'assaillir;

mout les semonoient par beles paroles de bien fere et de vigueureusement servir Nostre Seigneur. Si grant joie estoit ez cuers de tous noz pelerins que il sembloit que riens ne leur coutast chose que il feissent; si que, dedenz l'espace d'une eure, orent li nostre empli le fossé et prise une barbacane mout fort, si que il menerent leur chastel jusque au mur. Li Tur de la ville, si com je vos ai dit, avoient penduz à cordes trés[1] mout lons contreval les murs, por recevoir les cops des perrieres; deux trés i avoit mout lons dont nostre gent qui estoient eu chastel couperent les cordes, si que il chéirent à terre; cil qui estoient desoz les pristrent à grant peril et les trestrent près du chastel por fere apoiauz au pont[2], quant il seroit avalez; car li costez de ce chastel que l'en devoit lessier cheoir sur le mur, estoit de si feble merrien que se cil dui tref ne fussent, la gent armée ne poïssent mie passer pardesus.

XVI. – Hristiyanların Saldırıyı Bırakmaları ve Yeniden Geri Dönmeleri Üzerine

Bu noktada saldırı öğleden sonra sonrasına kadar sürdü; öyle ki kimin üstün geldiğini pek kestirebilen yoktu. Halkımız son derece yorulmaya başlar ve iş artık bir sıkıntıya dönüşürdü; çünkü ellerinden gelenin en iyisini çok uzun süredir yapmışlardı ve durum pek fazla ilerlemiş sayılmazdı, aksine öyle bir umutsuzluğa düşmüşlerdi ki, mancınıklar ve taş atma makineleri yüzünden neredeyse tamamen darmadağın olup parçalanmış olan tahta kuleyi bırakmayı ve Türklerin fırlattığı ateşler yüzünden halihazırda tütmekte olan diğer makineleri geri çekmeyi istiyorlardı. Bu yüzden saldırının ertesi güne uzatılması gerekiyordu ve buna da gayet istekliydiler. Düşmanlarımız halkımızın çok ağır bir şekilde yorulduğunu fark etmişti; bu yüzden büyük bir kibre kapılmışlar, onlarla alay ediyor, aşağılayıcı sözler sarf ediyor ve onlara karşı çok daha sert bir şekilde savunma yaparak makinelerine zarar veriyorlardı. Efendimiz'in mucizevi bir şekilde onları teselli eden lütfu olmasaydı, halkımızın durumu son derece zayıf bir noktada kalacaktı. Zeytin Dağı'ndan onlara,

daha önce orduda hiç görülmemiş ve son derece parlak ve göz alıcı kalkanını sallayarak geri çekilmekte olan halkımıza tekrar saldırıya dönmeleri için işaret veren tanınmayan bir şövalye göründü. Dük Gotfrit, oradan yapılması gerekenleri daha iyi planlamak ve son derece iyi olan bu kuşatma kulesini korumak için kardeşi Eustace ile birlikte kule katlarının en sonuncusundaydı. Bu şövalyenin yaptığı işareti görür görmez, bütün halkı çok yüksek bir sesle geriye çağrmaya başladı ve eğer geri dönerlerse şehrin alınacağını haykırdı. Bunun üzerine Efendimiz'in kalplerine koyduğu iradeyle hepsi, sanki kesinlikle zaferden eminmiş gibi çok büyük bir sevinçle geri döndüler. Öylesine büyük bir cesaret kalplerini sardı ve hepsi gün boyunca hiç zahmet çekmemiş gibi adeta yeniden tazelendiler. Öyle büyük bir mucize gerçekleşti ki, tehlikeli bir şekilde yaralanıp yataklarında yatanlar dahi derhal ayağa kalkıp silahlarını kuylandılar ve diğer herkesten çok daha çevik ve büyük bir yürekle yeniden saldırıya başladılar. Halkın önderleri olan ordudaki baronlar, diğerlerine örnek olmak için kendilerini sürekli öne atıyorlardı; ordunun en büyük prensleri nerede en büyük tehlike varsa orada bulunuyordu, bu sayede sıradan halk daha da cesaretleniyordu. Silah taşıyamayan kadınlar ise ellerinde su dolu testilerle ordunun arasında koşturuyor ve kuşatmayı sürdüren herkese su ikram ediyorlardı; güzel sözlerle onları Efendimiz'e hizmet etmeye güçlü bir şekilde teşvik ediyorlardı. Bütün hacıların kalplerinde öyle büyük bir sevinç vardı ki, yaptıkları hiçbir şey kendilerine zor gelmiyordu; öyle ki, halkımız bir saatin içinde hendeği doldurdu ve son derece güçlü bir barbakanı ele geçirerek kulelerini surlara kadar ulaştırmayı başardılar. Size söylediğim gibi şehirdeki Türkler, mancınıkların vuruşlarını karşılamak için surlardan aşağı çok uzun örgülü iplerle sarkıtmışlardı; kulade bulunan halkımız bu uzun iplerden ikisini kesti ve ipler yere düştü. Aşağıda bulunanlar büyük bir tehlike göze alarak bu ipleri kuleye doğru çektiler, böylece köprü indirildiğinde destek olarak kullanacaklardı; çünkü surların üzerine bırakılması gereken bu kule kenarı o kadar zayıf keresteden yapılmıştı ki, eğer o ahşap kütükler olmasaydı silahlı birlikler karşı tarafa asla geçemezdi.

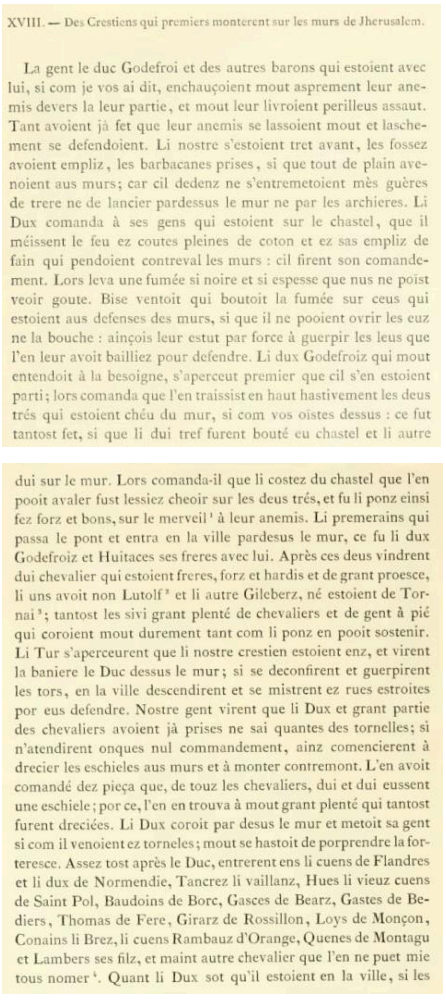

XVII. — Des queles choses li Crestien avoient plus grant hardement à l'assaut de Jherusalem.

Tandis, com l'en se contenoit einsi vigueureusement en la partie devers Bise, li cuens de Toulouse et li autre qui estoient avec lui eu costé devers midi, assailloient la ville endroit eus à grant eforz. Il avoient jà empli un fossé où il s'estoient travaillé par trois jourz, tant que il avoient à force leur chastel si tret avant, que il estoit près du mur; en tele maniere que cil qui estoient desus au derrenier estage, pooient près ferir de leur glaives les Turs qui defendoient une tornele. Nus ne porroit penser l'ardeur et la grant angoisse que chascuns des Crestiens avoit en son cuer de fere quanqu'il poist de bien à cel assaut. Une chose i avoit qui mout leur donoit grant cuer et dont hardement leur croissoit à merveilles; car uns bons hom qui estoit ermites eu mont Olivet, leur avoit promis mout certeinnement que, à ce jor qui lors estoit, seroit prise la sainte citez. Ne il n'avoient mie oblié la demostrance que li Chevaliers leur fist, quant il leur crolla son escu, ne onques puis ne pot estre veuz; et mout avoient grant esperance de la victoire avoir par ces senefiances qui leur estoient mostrées. Il sembloit que tuit en un point li assaut fussent en ces deus parties que je vos ai nomées : bien le fesoient devers Bise et devers Midi. Certeinnement aparoit que Nostre Sires vouloit ennorer les siens sodoiers que si longuement avoient soufert tantes manieres de meseses por fere le sien service.

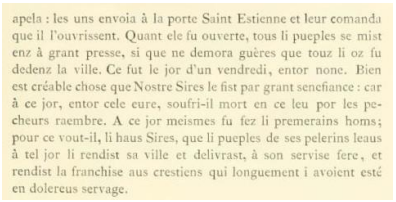
XVII. – Hristiyanların Kudüs Kuşatmasında Çok Daha Büyük Bir Cesarete Sahip Olmaları Üzerine

Kuzey yönünde bu şekilde büyük bir gayretle mücadele edilirken, Toulouse Kontu ve güney tarafında onunla birlikte olan diğer kişiler de büyük bir çabayla kendi taraflarındaki şehre saldırıyorlardı. Üç gündür uğraştıkları bir hendeği doldurmuşlar, kulelerini öyle bir güçle ileriye, surların dibine kadar çekmişlerdi ki, en üst katta bulunanlar kuleciği savunan Türkleri neredeyse kılıçlarıyla vurabilecek duruma gelmişlerdi. Hristiyanların bu saldırıda ellerinden gelenin en iyisini yapmak için yüreklerinde duydukları coşkuyu ve büyük azabı kimse hayal edemez. Onlara son derece büyük bir cesaret veren ve yüreklerindeki cesareti harika bir şekilde artıran bir şey daha vardı: Zeytin Dağı'ndaki iyi bir münzevi, kutsal şehrin o gün ele geçirileceğini onlara çok kesin bir şekilde söz vermişti. Şövalyenin kalkanını sallayarak yaptığı ve bir daha hiç görülemediği o gösteriyi de hiç unutmamışlardı. Kendilerine gösterilen bu işaretler sayesinde zaferi kazanacaklarına dair çok büyük bir umut besliyorlardı. Saldırı adeta adını söylediğim bu iki tarafta tek bir nokta gibi yoğunlaşmış gibi görünüyordu; kuzeyde ve güneyde işi son derece iyi yapıyorlardı. Efendimiz'in hizmetini yerine getirmek için o kadar uzun süre pek çok sıkıntıya katlanmış olan kendi askerlerini onurlandırmak istediği kesinlikle açıkça ortaya çıkıyordu.

XVIII. — Des Crestiens qui premiers monterent sur les murs de Jherusalem.

La gent le duc Godefroi et des autres barons qui estoient avec lui, si com je vos ai dit, enchauçoient mout asprement leur anemis devers la leur partie, et mout leur livroient perilleus assaut. Tant avoient jà fet que leur anemis se lassoient mout et laschement se defendoient. Li nostre s'estoient tret avant, les fossez avoient empliz, les barbacanes prises, si que tout de plain avenoient aus murs; car cil dedenz ne s'entremetoient mès guères de trere ne de lancier pardessus le mur ne par les archieres. Li Dux comanda à ses gens qui estoient sur le chastel, que il méissent le feu ez coutes pleines de coton et ez sas empliz de fain qui pendoient contreval les murs : cil firent son comandement. Lors leva une fumée si noire et si espesse que nus ne poist veoir goute. Bise ventoit qui boutoit la fumée sur ceus qui estoient aus defenses des murs, si que il ne pooient ovrir les euz ne la bouche : ainçois leur estut par force à guerpir les leus que l'en leur avoit bailliez pour defendre. Li dux Godefroiz qui mout entendoit à la besoigne, s'aperceut premier que cil s'en estoient parti; lors comanda que l'en traissist en haut hastivement les deus trés qui estoient chéu du mur, si com vos oistes dessus : ce fut tantost fet, si que li dui tref furent bouté eu chastel et li autre dui sur le mur. Lors comanda-il que li costez du chastel que l'en pooit avaler fust lessiez cheoir sur les deus trés, et fu li ponz einsi fez forz et bons, sur le merveil[1] à leur anemis. Li premerains qui passa le pont et entra en la ville pardesus le mur, ce fu li dux Godefroiz et Huitaces ses freres avec lui. Après ces deus vindrent dui chevalier qui estoient freres, forz et hardis et de grant proesce, li uns avoit non Lutolf[2] et li autre Gileberz, né estoient de Tornai[3]; tantost les sivi grant plenté de chevaliers et de gent à pié qui coroient mout durement tant com li ponz en pooit sostenir. Li Tur s'aperceurent que li nostre crestien estoient enz, et virent la baniere le Duc dessus le mur; si se deconfirent et guerpirent les tors, en la ville descendirent et se mistrent ez rues estroites por eus defendre. Nostre gent virent que li Dux et grant partie des chevaliers avoient jà prises ne sai quantes des tornelles; si n'atendirent onques nul commandement, ainz comencierent à drecier les eschieles aus murs et à monter contremont. L'en avoit comandé dez pieça que, de touz les chevaliers, dui et dui eussent une eschiele; por ce, l'en en trouva à mout grant plenté qui tantost furent dreciées. Li Dux coroit par desus le mur et metoit sa gent si com il venoient ez torneles; mout se hastoit de porprendre la forteresce. Assez tost après le Duc, entrerent ens li cuens de Flandres et li dux de Normendie, Tancrez li vaillanz, Hues li vieuz cuens de Saint Pol, Baudoins de Borc, Gasces de Bearz, Gastes de Bediers, Thomas de Fere, Girarz de Rossillon, Loys de Monçon, Conains li Brez, li cuens Rambauz d'Orange, Quenes de Montagu et Lambers ses filz, et maint autre chevalier que l'en ne puet mie tous nomer[4]. Quant li Dux sot qu'il estoient en la ville, si les

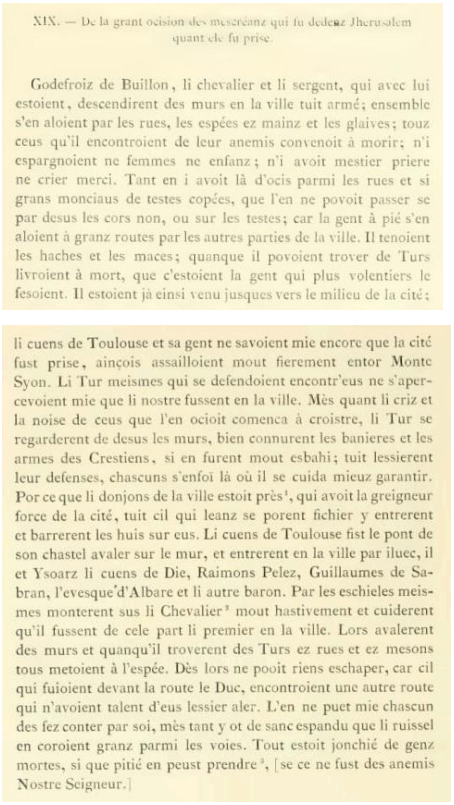

apela : les uns envoia à la porte Saint Estienne et leur comanda que il l'ouvrissent. Quant ele fu ouverte, tous li pueples se mist enz à grant presse, si que ne demora guères que touz li oz fu dedenz la ville. Ce fut le jor d'un vendredi, entor none. Bien est créable chose que Nostre Sires le fist par grant senefiance : car à ce jor, entor cele eure, soufri-il mort en ce leu por les pecheurs raembre. A ce jor meismes fu fez li premerains homs; pour ce vout-il, li haus Sires, que li pueples de ses pelerins leaus à tel jor li rendist sa ville et delivrast, à son servise fere, et rendist la franchise aus crestiens qui longuement i avoient esté en dolereus servage.

XVIII. – Hristiyanlardan Kudüs Surlarına İlk Tırmananlar Üzerine

Dük Godefroi ve yanında bulunan diğer baronların halkı, size söylediğim gibi, kendi taraflarındaki düşmanlarını son derece sert bir şekilde sıkıştırıyor ve onlara tehlikeli bir saldırı yöneltiyorlardı. Öyle çok şey yapmışlardı ki düşmanları artık yorulmuş ve zayıf bir şekilde savunma yapıyordu. Bizimkiler iyice ilerlemiş, hendekleri doldurmuş ve barbakanları ele geçirmişti; öyle ki doğrudan surlara ulaşıyorlardı. Çünkü içeridekiler artık okun veya ok deliklerinden dışarı atış yapmanın pek az farkındaydılar. Dük, kule üzerinde bulunan halkına, pamukla doldurulmuş çuvalların ve samanla doldurulmuş torbaların üzerine ateş yakıp surlardan aşağı sarkıtılmasını emretti; onlar da bu emri yerine getirdiler. Bunun üzerine o kadar siyah ve yoğun bir duman yükseldi ki kimse göz gözü görmez oldu. Kuzey rüzgârı dumanı surlardaki savunmacıların üzerine doğru üflüyordu; öyle ki ne gözlerini ne de ağızlarını açabiliyorlardı, aksine savunmakla görevlendirildikleri yerleri zorla terk etmek zorunda kaldılar. İşi çok iyi idare eden Dük Godefroi, onların oradan ayrıldığını ilk fark eden oldu; daha sonra daha önce duyduğunuz gibi surlardan aşağı düşmüş olan iki uzun kütüğün aceleyle yukarı çekilmesini emretti. Bu hemen gerçekleştirildi, böylece kütüklerin biri kuleye diğeri ise surların üzerine yerleştirildi. Ardından kulenin indirilebilen kenarının bu iki kütüğün üzerine düşmesine izin verilmesini emretti; böylece köprü, düşmanlarının hayret edeceği şekilde güçlü ve sağlam bir hale getirildi. Köprüyü ilk geçip surların üzerinden şehre giren kişi Dük Godefroi ve kardeşi Huitaces oldu. Bu ikisinin ardından güçlü, cesur ve büyük bir kahramanlığa sahip iki şövalye kardeş geldi: Biri Lutolft, diğeri ise Tornai doğumlu Gileberz'di. Derhal köprünün taşıyabileceği kadar hızlı bir şekilde koşan çok sayıda şövalye ve yaya asker onları takip etti.

Türkler Hristiyanlarımızın içeri girdiğini fark ettiler ve Dük'ün sancağını surların üzerinde gördüler; bunun üzerine bozguna uğrayıp kuleleri terk ettiler, şehre doğru inip kendilerini savunmak için dar sokaklara çekildiler. Halkımız, Dük'ün ve şövalyelerin büyük bir kısmının kuleciklerin kaç tanesini çoktan ele geçirdiğini görünce hiçbir emri beklemediler, aksine surlara merdivenler dayayıp yukarı tırmanmaya başladılar. Zaten çok önceden bütün şövalyelerin ikişer ikişer birer merdivene sahip olması emredilmişti; bu yüzden derhal kurulan pek çok merdiven bulundu. Dük surların üzerinden kouruyor ve kuleciklere ulaştıkça halkını yönlendiriyordu; kaleyi ele geçirmek için son derece acele ediyordu. Dük'ün hemen ardından Flandre Kontu, Normandiya Dükü, cesur Tancred, Saint Pol'ün yaşlı kontu Hues, Baudoin de Borc, Bearz'lı Gasces, Bediers'li Gastes, Fere'li Thomas, Rossignon'lu Girard, Monçon'lu Loys, Brez'li Conain, Orange Kontu Rambauz, Montagu Kontu Quenes ve oğlu Lamber ile adını sayamayacağımız daha birçok şövalye içeri girdi. Dük onların şehirde olduğunu öğrenince seslendi: Bir kısmını Saint Etienne kapısına gönderdi ve burayı açmalarını emretti. Kapı açıldığında bütün

halk büyük bir kalabalık halinde içeri daldı; öyle ki çok geçmeden bütün ordu şehrin içindeydi. Bu olay cuma günü, saat dokuz sularında gerçekleşti. Efendimiz'in bunu büyük bir anlam yükleyerek gerçekleştirdiği kolayca inanılır bir şeydir: Çünkü o gün, o saat sularında günahkarları kurtarmak için o yerde ölüme katlanmıştı. Yüce Efendi, hacı olan sadık halkının da aynen böyle bir günde kendisine şehrini geri vermesini, kendi hizmetini yerine getirmesini ve uzun süredir acı dolu bir esaret içinde yaşayan Hristiyanlara özgürlüklerini iade etmesini istemişti.

XIX. — De la grant ocision des mescreanz qui fu dedenz Jherusalem quant elle fu prise.

Godefroiz de Buillon, li chevalier et li sergent, qui avec lui estoient, descendirent des murs en la ville tuit armé; ensemble s'en aloient par les rues, les espées ez mainz et les glaives; touz ceus qu'il encontroient de leur anemis convenoit à morir; n'i espargnoient ne femmes ne enfanz; n'i avoit mestier priere ne crier merci. Tant en i avoit là d'ocis parmi les rues et si grans monciaus de testes copées, que l'en ne povoit passer se par desus les cors non, ou sur les testes; car la gent à pié s'en aloient à granz routes par les autres parties de la ville. Il tenoient les haches et les maces; quanque il povoient trover de Turs livroient à mort, que c'estoient la gent qui plus volentiers le fesoient. Il estoient jà einsi venu jusques vers le milieu de la cité;

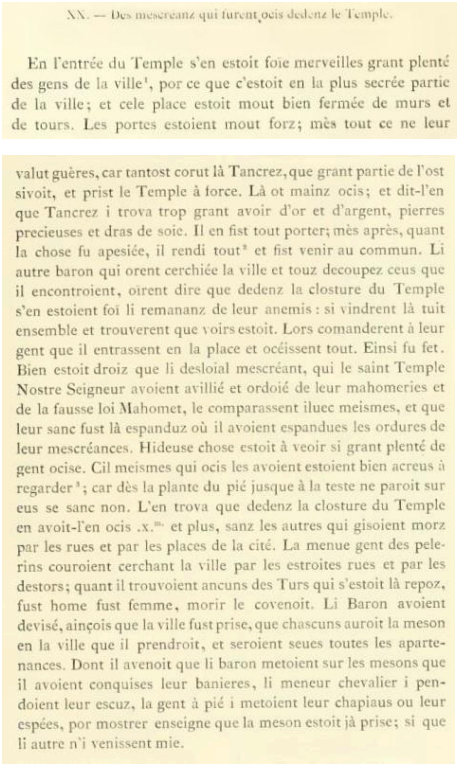
li cuens de Toulouse et sa gent ne savoient mie encore que la cité fust prise, ainçois assailloient mout fierement entor Monte Syon. Li Tur meismes qui se defendoient encontr'eus ne s'apercevoient mie que li nostre fussent en la ville. Mès quant li criz et la noise de ceus que l'en ocioit comenca à croistre, li Tur se regarderent de desus les murs, bien connurent les banieres et les armes des Crestiens, si en furent mout esbahi; tuit lessierent leur defenses, chascuns s'enfoï là où il se cuida mieuz garantir. Por ce que li donjons de la ville estoit près[1], qui avoit la greigneur force de la cité, tuit cil qui leanz se porent fichier y entrerent et barrerent les huis sur eus. Li cuens de Toulouse fist le pont de son chastel avaler sur le mur, et entrerent en la ville par iluec, il et Ysoarz li cuens de Die, Raimons Pelez, Guillaumes de Sabran, l'evesque d'Albare et li autre baron. Par les eschieles meismes monterent sus li Chevalier[2] mout hastivement et cuiderent qu'il fussent de cele part li premier en la ville. Lors avalerent des murs et quanqu'il troverent des Turs ez rues et ez mesons tous metoient à l'espée. Dès lors ne pooit riens eschaper, car cil qui fuioient devant la route le Duc, encontroient une autre route qui n'avoient talent d'eus lessier aler. L'en ne puet mie chascun des fez conter par soi, mès tant y ot de sanc espandu que li ruissel en coroient granz parmi les voies. Tout estoit jonchié de genz mortes, si que pitié en peust prendre[3], [se ce ne fust des anemis Nostre Seigneur.]

XIX. – Şehir Alındığında İçerideki İnanmayanların Yaşadığı Büyük Katliam Üzerine

Bouillon'lu Godefroi, yanındaki şövalyeler ve askerlerle birlikte surlardan tamamen silahlı bir şekilde şehre indiler; ellerinde kılıçlar ve palalarla sokaklarda ilerliyorlardı. Düşmanlarından karşılarına çıkan herkesin ölmesi gerekiyordu; ne kadınları ne de çocukları bağışlıyorlardı, yalvarmak veya merhamet dilemek fayda etmiyordu. Sokaklarda o kadar çok ölü ve kesik başlardan oluşan o kadar büyük yığınlar vardı ki, insan ancak cesetlerin veya kafaların üzerinden basarak geçebiliyordu; çünkü yaya askerler kalabalık gruplar halinde şehrin diğer kesimlerine doğru ilerliyorlardı. Ellerinde baltalar ve sopalar tutuyorlar, Türklerden buldukları herkesi ölüme mahkûm ediyorlardı ki bu işi en büyük istekle yapanlar da zaten onlardı. Böylece şehrin ortalarına doğru gelmişlerdi.

Toulouse Kontu ve halkı ise şehrin alındığından henüz habersizce Siyon Dağı çevresine son derece şiddetli bir şekilde saldırıyorlardı. Onlara karşı direnen Türkler bile bizimkilerin şehre girdiğini fark etmemişlerdi. Ancak öldürülenlerin çığlıkları ve gürültüleri artmaya başladığında, Türkler surların üzerinden aşağı baktılar, Hristiyanların bayraklarını ve armalarını çok net bir şekilde gördüler ve büyük bir

şşkınlığa kapıldılar; bütün savunmayı bırakarak herkes kendisini en iyi koruyabileceğini düşündüğü yere kaçtı. Şehrin en büyük gücüne sahip olan iç kalesi yakın olduğu için, içeri girmeyi başaran herkes oraya girerek kapıları üzerlerine kilitlediler. Toulouse Kontu kulesinin köprüsünü surların üzerine indirdi ve kendisi, Die Kontu Ysoarz, Raimons Pelez, Guillaume de Sabran, Albare piskoposu ve diğer baronlar buradan şehre girdiler. Şövalyeler de aynı merdivenlerden çok aceleyle tırmandılar ve şehre o taraftan ilk girenlerin kendileri olduğunu sandılar. Ardından surlardan aşağı indiler ve sokaklarda ile evlerde buldukları bütün Türkleri kılıçtan geçirdiler. O andan itibaren hiçbirinin kaçmasına imkân yoktu; çünkü Dük'ün birliğinin önünden kaçanlar, onlara kaçma fırsatı vermeye niyetli olmayan diğer bir birlikle karşılaşıyorlardı. Yapılan her şeyi ayrı ayrı anlatmak mümkün değildir; ancak sokaklarda o kadar çok kan akmıştı ki yollarda adeta büyük nehirler gibi akıyordu. Her yer ölü cesetlerle kaplanmıştı, öyle ki (eğer bunlar Efendimiz'in düşmanları olmasaydı) insan acımadan edemezdi.

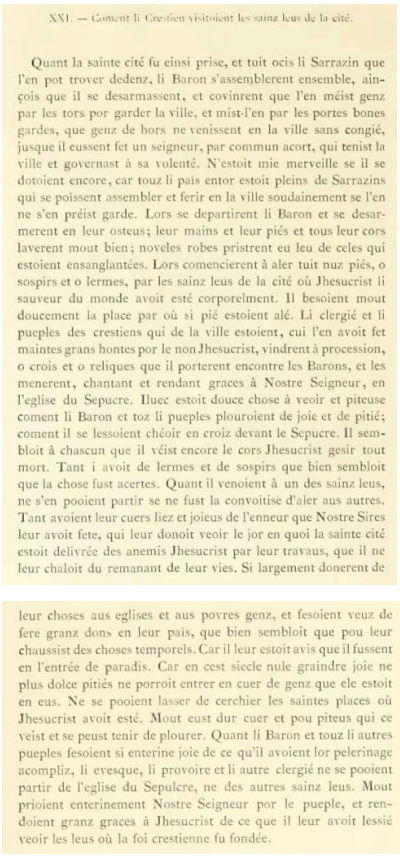
XX. — Des mescreanz qui furent ocis dedenz le Temple.

En l'entrée du Temple s'en estoit foie merveilles grant plenté des gens de la ville[1], por ce que c'estoit en la plus secrée partie de la ville; et cele place estoit mout bien fermée de murs et de tours. Les portes estoient mout forz; mès tout ce ne leur valut guères, car tantost corut là Tancrez, que grant partie de l'ost sivoit, et prist le Temple à force. Là ot mainz ocis; et dit-l'en que Tancrez i trova trop grant avoir d'or et d'argent, pierres precieuses et dras de soie. Il en fist tout porter; mès après, quant la chose fu apesiée, il rendi tout[2] et fist venir au commun. Li autre baron qui orent cerchiée la ville et touz decoupez ceus que il encontroient, oirent dire que dedenz la closture du Temple s'en estoient foi li remananz de leur anemis : si vindrent là tuit ensemble et trouverent que voirs estoit. Lors comanderent à leur gent que il entrassent en la place et océissent tout. Einsi fu fet. Bien estoit droiz que li desloial mescréant, qui le saint Temple Nostre Seigneur avoient avillié et ordoié de leur mahomeries et de la fausse loi Mahomet, le comparassent iluec meismes, et que leur sanc fust là espanduz où il avoient espandues les ordures de leur mescréances. Hideuse chose estoit à veoir si grant plenté de gent ocise. Cil meismes qui ocis les avoient estoient bien acreus à regarder[3]; car dès la plante du pié jusque à la teste ne paroit sur eus se sanc non. L'en trova que dedenz la closture du Temple en avoit-l'en ocis .x.[m] et plus, sanz les autres qui gisoient morz par les rues et par les places de la cité. La menue gent des pelerins couroient cerchant la ville par les estroites rues et par les destors; quant il trouvoient ancuns des Turs qui s'estoit là repoz, fust home fust femme, morir le covenoit. Li Baron avoient devisé, ainçois que la ville fust prise, que chascuns auroit la meson en la ville que il prendroit, et seroient seues toutes les apartenances. Dont il avenoit que li baron metoient sur les mesons que il avoient conquises leur banieres, li meneur chevalier i pendoient leur escuz, la gent à pié i metoient leur chapiaus ou leur espées, por mostrer enseigne que la meson estoit jà prise; si que li autre n'i venissent mie.

XX. – Tapınak'ın İçinde Öldürülen İnançsızlar Üzerine

Tapınak'ın girişinde, burası şehrin en kutsal kısmı olduğu ve surlarla ve kulelerle çok iyi bir şekilde kapatıldığı için, şehir halkından olağanüstü büyük bir kalabalık toplanmıştı. Kapıları son derece sağlamdı; ancak bütün bunlar onlara pek bir fayda sağlamadı, çünkü ordunun büyük bir kısmının izlediği Tancred derhal oraya koctu ve Tapınak'ı zorla ele geçirdi. Orada pek çok kişi öldürüldü; söylenenlere göre Tancred orada çok büyük miktarda altın ve gümüş, kıymetli taşlar ve ipek kumaşlar buldu. Bunların hepsini taşıttı; ancak daha sonra ortalık sakinleştiğinde hepsini geri verdi ve ortaklaşa kullanılmasını sağladı. Şehri arayıp karşılarına çıkan herkesi parçalayan diğer baronlar, düşmanlarının kalan kısmının Tapınak'ın muhafaza duvarları içine sığındıklarını duyduklarında hep birlikte oraya vardılar ve bunun doğru olduğunu

gördüler. Bunun üzerine adamlarına o alana girmelerini ve her şeyi öldürmelerini emrettiler; öyle de yapıldı. Efendimiz'in kutsal Tapınak'ını kendi putlarıyla ve Muhammed'in sahte yasasıyla kirletip aşağılayan sadakatsiz inançsızların, inançsızlıklarının pisliklerini akıttıkları yerde bizzat kendilerinin de kanlarının dökülmesi ve bedelini orada ödemeleri son derece adil bir durumdu. Öldürülen bu kadar çok insanı görmek korkunç bir şeydi. Öldürme işini bizzat yapanların görünümleri de son derece korkunçtu; çünkü ayak tabanlarından başlarına kadar üzerlerinde kandan başka hiçbir şey görünmüyordu. Tapınak'ın duvarları içinde, sokaklarda ve meydanlarda ölü yatan diğerleri hariç, on bin ve daha fazla kişinin öldürüldüğü tespit edildi. Hacılardan oluşan sıradan halk, dar sokaklarda ve çıkmazlarda şehri arayarak koşturuyorlardı; aralarında ister erkek ister kadın olsun, dinlenmekte olan herhangi bir Türk'ü bulduklarında mutlaka ölmesi gerekiyordu. Baronlar, şehir alınmadan önce, herkesin ele geçirdiği evi ve bütün eklentilerini kendisine mal edeceğini kararlaştırmışlardı. Bu yüzden baronlar ele geçirdikleri evlerin üzerine kendi sancaklarını asıyor, kıdemli şövalyeler kalkanlarını asıyor, yaya askerler ise evin çoktan alındığını ve başkalarının gelmemesi gerektiğini göstermek için başlıklarını veya kılıçlarını asıyorlardı.

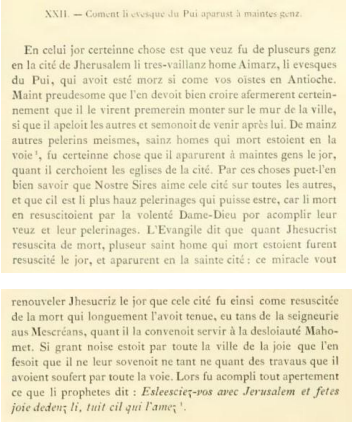
XXI. — Coment li Crestien visitoient les sainz leus de la cité.

Quant la sainte cité fu einsi prise, et tuit ocis li Sarrazin que l'en pot trover dedenz, li Baron s'assemblerent ensemble, ainçois que il se desarmassent, et covinrent que l'en méist genz par les tors por garder la ville, et mist-l'en par les portes bones gardes, que genz de hors ne venissent en la ville sans congié, jusque il eussent fet un seigneur, par commun acort, qui tenist la ville et governast à sa volenté. N'estoit mie merveille se il se dotoient encore, car touz li pais entor estoit pleins de Sarrazins qui se poissent assembler et ferir en la ville soudainement se l'en ne s'en préist garde. Lors se departirent li Baron et se desarmerent en leur osteus; leur mains et leur piés et tous leur cors laverent mout bien; noveles robes pristrent eu leu de celes qui estoient ensanglantées. Lors comencierent à aler tuit nuz piés, o sospirs et o lermes, par les sainz leus de la cité où Jhesucrist li sauveur du monde avoit esté corporelment. Il besoient mout doucement la place par où si pié estoient alé. Li clergié et li pueples des crestiens qui de la ville estoient, cui l'en avoit fet maintes grans hontes por le non Jhesucrist, vindrent à procession, o crois et o reliques que il porterent encontre les Barons, et les menerent, chantant et rendant graces à Nostre Seigneur, en l'eglise du Sepucre. Iluec estoit douce chose à veoir et piteuse coment li Baron et toz li pueples plouroient de joie et de pitié; coment il se lessoient chéoir en croiz devant le Sepucre. Il sembloit à chascun que il véist encore le cors Jhesucrist gesir tout mort. Tant i avoit de lermes et de sospirs que bien sembloit que la chose fust acertes. Quant il venoient à un des sainz leus, ne s'en pooient partir se ne fust la convoitisè d'aler aus autres. Tant avoient leur cuers liez et joieus de l'enneur que Nostre Sires leur avoit fete, qui leur donoit veoir le jor en quoi la sainte cité estoit delivrée des anemis Jhesucrist par leur travaus, que il ne leur chaloit du remanant de leur vies. Si largement donerent de leur choses aus eglises et aus povres genz, et fesoient veuz de fere granz dons en leur pais, que bien sembloit que pou leur chaussist des choses temporels. Car il leur estoit avis que il fussent en l'entrée de paradis. Car en cest siecle nule graindre joie ne plus dolce pitiés ne porroit entrer en cuer de genz que ele estoit en eus. Ne se pooient lasser de cerchier les saintes places où Jhesucrist avoit esté. Mout eust dur cuer et pou piteus qui ce veist et se peust tenir de plourer. Quant li Baron et touz li autres pueples fesoient si enterine joie de ce qu'il avoient lor pelerinage acompliz, li evesque, li provoire et li autre clergié ne se pooient partir de l'eglise du Sepulcre, ne des autres sainz leus. Mout prioient enterinement Nostre Seigneur por le pueple, et rendoient granz graces à Jhesucrist de ce que il leur avoit lessié veoir les leus où la foi crestienne fu fondée.

XXI. – Hristiyanların Şehrin Kutsal Yerlerini Ziyaret Etmeleri Üzerine

Kutsal şehir bu şekilde ele geçirilip içeride bulunabilen bütün Sarazenler öldürüldükten sonra, Baronlar henüz silahlarını bile çıkarmadan bir araya geldiler. Ortak bir kararla, ortak bir lider seçip şehri dilediği gibi yönetene kadar, kuleleri korumak ve kapılara iyi nöbetçiler koymak üzere adamlar yerleştirdiler; böylece dışarıdan hiç kimsenin izinsiz olarak şehre girmesine izin verilmeyecekti. Henüz

endişe duymamak elde değildi, çünkü etraftaki tüm ülke, dikkat edilmediği takdirde aniden toplanıp şehre saldırabilecek Sarazenlerle doluydu. Ardından Baronlar dağılıp çadırlarında silahlarını çıkardılar; ellerini, ayaklarını ve bütün bedenlerini çok iyi bir şekilde yıkadılar; kan lekesi içinde kalmış olanların yerine yeni elbiseler giydiler. Daha sonra dünyanın kurtarıcısı İsa Mesih'in bedenen bulunmuş olduğu şehrin kutsal yerlerinde, iç çekişler ve gözyaşlarıyla, tamamen yalınayak yürümeye başladılar. Ayaklarının bastığı yerleri son derece büyük bir yumuşaklık ve hürmetle öpüyorlardı. Şehirde bulunan, İsa Mesih'in adı yüzünden kendilerine geçmişte pek çok büyük utanç yaşatılmış olan din adamları ve Hristiyan halk; haçlar ve kutsal emanetlerle birlikte alay halinde gelerek Baronları karşıladılar ve ilahiler söyleyip Efendimiz'e şükrederek onları Kutsal Kabir kilisesine götürdüler.
Orada Baronların ve bütün halkın sevinçten ve merhametten nasıl ağladığını, Kabir'in önünde kendilerini haç biçiminde yere nasıl bıraktıklarını görmek son derece tatlı ve acıklı bir manzara idi. Herkes sanki İsa Mesih'in cansız bedeninin hâlâ orada yatmakta olduğunu bizzat görüyormuş gibi hissediyordu. Öyle çok gözyaşı dökülüyor ve iç çekiliyordu ki, yaşananların gerçek olduğu adeta açıkça görülüyordu. Kutsal yerlerden birine vardıklarında, diğerlerine gitme arzusu olmasa o yerden asla ayrılmak istemiyorlardı. Yüce Efendi'nin onlara yaptığı lütuftan, yani İsa Mesih'in düşmanlarının çektikleri emekler sayesinde kutsal şehrin bu düşmanlardan kurtarıldığı günü görmelerini sağlamasından ötürü kalpleri o kadar mutlu ve sevinçliydi ki, hayatlarının geri kalan kısmını artık umursamıyorlardı. Mallarını kiliselere ve fakir insanlara cömertçe bağışlıyorlar, sanki cennetin kapısındaymış gibi hissederek kendi ülkelerinde de büyük bağışlarda bulunmaya yemin ediyorlardı; çünkü geçici şeylerin onlar için artık hiçbir kıymeti kalmamıştı. Bu asırda insanların kalbine bundan daha büyük bir sevinç ve daha tatlı bir merhamet asla giremezdi. İsa Mesih'in bulunmuş olduğu kutsal yerleri aramaktan bir türlü bıkmıyorlardı. Bunu görüp de ağlamamak için kendini tutabilen biri varsa, o kesinlikle katı kalpli ve merhametsiz biri olurdu. Baronlar ve diğer bütün halk hacılık görevlerini tamamlamanın kusursuz sevincini yaşarken; piskoposlar, rahipler ve diğer din adamları da Kutsal Kabir kilisesinden ve diğer kutsal yerlerden bir türlü ayrılamıyorlardı. Halk için Efendimiz'e tüm kalpleriyle yakarıyor ve Hristiyan inancının temellerinin atıldığı yerleri görmelerine izin verdiği için İsa Mesih'e büyük şükranlar sunuyorlardı.

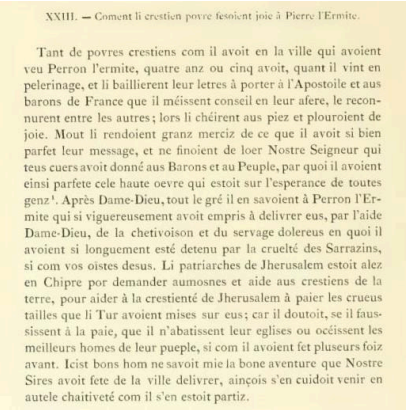
XXII. — Coment li evesque du Pui aparust à maintes genz.

En celui jor certeinne chose est que veuz fu de pluseurs genz en la cité de Jherusalem li tres-vaillanz home Aimarz, li evesques du Pui, qui avoit esté morz si come vos oistes en Antioche. Maint preudesome que l'en devoit bien croire afermerent certeinnement que il le virent premerein monter sur le mur de la ville, si que il apeloit les autres et semonoit de venir après lui. De mainz autres pelerins meismes, sainz homes qui mort estoient en la voie[1], fu certeinne chose que il aparurent à maintes gens le jor, quant il cerchoient les eglises de la cité. Par ces choses puet-l'en bien savoir que Nostre Sires aime cele cité sur toutes les autres, et que cil est li plus hauz pelerinages qui puisse estre, car li mort en resuscitoient par la volenté Dame-Dieu por acomplir leur veuz et leur pelerinages. L'Evangile dit que quant Jhesucrist resuscita de mort, pluseur saint home qui mort estoient furent resuscité le jor, et aparurent en la sainte cité : ce miracle vout

renouveler Jhesucriz le jor que cele cité fu einsi come resuscitée de la mort qui longuement l'avoit tenue, eu tans de la seigneurie aus Mescréans, quant il la convenoit servir à la desloiauté Mahomet. Si grant noise estoit par toute la ville de la joie que l'en fesoit que il ne leur sovenoit ne tant ne quant des travaus que il avoient soufert par toute la voie. Lors fu acompli tout apertement ce que li prophetes dit : *Esleesciez-vos avec Jerusalem et fetes joie dedenz li, tuit cil qui l'amez*[1].

XXII. - Le Puy Piskoposu'nun Birçok Kişiye Görünmesi

O gün kesin olan bir şey var ki, Kudüs şehrinde birçok kişi tarafından görüldü; Antakya'da işittiğiniz gibi ölmüş olan Le Puy piskoposu, çok cesur adam Aimar. İnanılması gereken pek çok güvenilir insan, onu bizzat şehrin suruna tırmanırken gördüklerini, diğerlerine seslendiğini ve kendisinden sonra gelmelerini teşvik ettiğini kesin olarak ifade etti. Yolda ölmüş olan kutsal kişiler, yani diğer pek çok haksız hacı gibi, şehirdeki kiliseleri aradıkları gün birçok kişiye göründükleri kesin bir gerçektir. Bu olaylardan, Efendimizin bu şehri diğer tüm şehirlerden çok daha fazla sevdiği, bunun var olabilecek en yüce hacı yolu olduğu açıkça bilinebilir; çünkü Tanrı'nın iradesiyle ölenler, adaklarını ve hacılıklarını yerine getirmek için yeniden dirilmişlerdir. İncil, İsa Mesih ölümden dirildiğinde, ölmüş olan birtakım kutsal kişilerin o gün dirildiğini ve kutsal şehirde göründüklerini söyler: Bu mucize, inançsızların yönetimi altındayken uzun süredir ölümün elinde tuttuğu bu şehir ölümden dirilmiş gibi olduğu gün, İsa Mesih'i yenilemek istedi, ki o zamanlar Muhammed'in sadakatsizliğine hizmet etmek zorundaydı. Bütün şehirde, yapılan sevinçten öyle büyük bir gürültü kopuyordu ki, yolda çekmiş oldukları zahmetleri hiç mi hiç hatırlamıyorlardı. O zaman peygamberin söylediği şey tamamen yerine getirildi: Kudüs ile sevinin ve onu seven hepiniz onda neşe yapın.

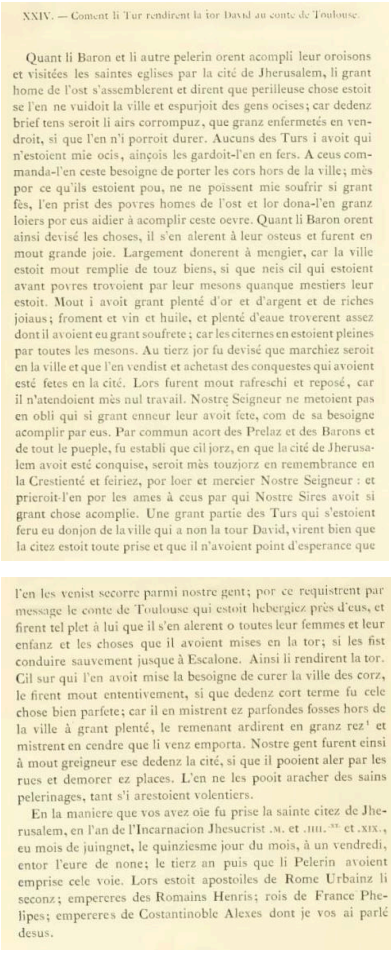
XXIII. — Coment li crestien povre fesoient joie à Pierre l'Ermite.

Tant de povres crestiens com il avoit en la ville qui avoient veu Perron l'ermite, quatre anz ou cinq avoit, quant il vint en pelerinage, et li baillierent leur letres à porter à l'Apostoile et aus barons de France que il méissent conseil en leur afere, le reconnurent entre les autres; lors li chéirent aus piez et plouroient de joie. Mout li rendoient granz merciz de ce que il avoit si bien parfet leur message, et ne finoient de loer Nostre Seigneur qui teus cuers avoit donné aus Barons et au Peuple, par quoi il avoient einsi parfete cele haute oevre qui estoit sur l'esperance de toutes genz[1]. Après Dame-Dieu, tout le gré il en savoient à Perron l'Ermite qui si viguereusement avoit empris à delivrer eus, par l'aide Dame-Dieu, de la chetivoison et du servage dolereus en quoi il avoient si longuement esté detenu par la cruelté des Sarrazins, si com vos oistes desus. Li patriarches de Jherusalem estoit alez en Chipre por demander aumosnes et aide aus crestiens de la terre, pour aider à la crestienté de Jherusalem à paier les crueus tailles que li Tur avoient mises sur eus; car il doutoit, se il faussissent à la paie, que il n'abatissent leur eglises ou océissent les meilleurs homes de leur pueple, si com il avoient fet pluseurs foiz avant. Icist bons hom ne savoit mie la bone aventure que Nostre Sires avoit fete de la ville delivrer, ainçois s'en cuidoit venir en autele chaitiveté com il s'en estoit partiz.

XXIII. - Yoksul Hıristiyanların Münzevi Peter'a Sevinç Göstermesi

Şehirde bulunan ve hacca geldiği vakit dört ya da beş yıl önce Münzevi Peter'ı görmüş, mektuplarını Papa'ya ve Fransa baronlarına işlerini yoluna koymaları için götürmek üzere ona vermiş olan o kadar çok yoksul Hıristiyan vardı ki, onu diğerleri arasında hemen tanıdılar. Ardından ayaklarına kapanıp sevinçten ağladılar. Mesajlarını bu kadar iyi ilettiği için ona çok büyük teşekkürler sunuyorlar; baronlara ve halka öyle kalpler veren Rabbimiz'i övmekten vazgeçmiyorlardı ki sayelerinde herkesin umudunun ötesinde olan o yüce eseri kusursuzca gerçekleştirmişlerdi. Yüce Tanrı'dan sonra, daha önce işittiğiniz gibi, Tanrı'nın yardımıyla Sarazenlerin zulmü altında çok uzun süredir alıkonuldukları zavallılıktan ve acı dolu esaretten kendilerini kurtarmayı çok güçlü bir şekilde üstlenmiş olan Münzevi Peter'a da minnettar kaldılar. Kudüs patriği, Türklerin üzerlerine koyduğu acımasız vergileri ödemede Kudüs'ün Hıristiyanlığına yardım etmek, bu topraklardaki Hıristiyanlar için sadaka ve yardım istemek üzere Kıbrıs'a gitmişti. Çünkü eğer ödemede başarısız olurlarsa, daha önce birkaç kez yaptıkları gibi, kiliselerini yıkmalarından veya halklarının en iyi adamlarını öldürmelerinden korkuyordu. Bu iyi adam, Rabbimiz'in

şehri kurtarmak için yapmış olduğu güzel maceradan hiç haberdar değildi, aksine ayrıldığı andaki sefalet içinde geri gelmeyi düşünüyordu.

XXIV. — Coment li Tur rendirent la tor David au conte de Toulouse.

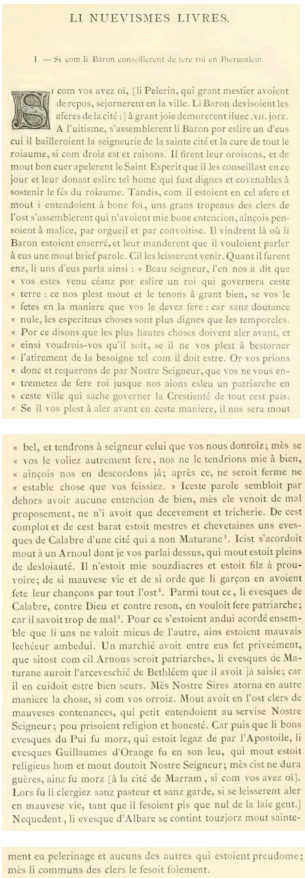
Quant li Baron et li autre pelerin orent acompli leur oroisons et visitées les saintes eglises par la cité de Jherusalem, li grant home de l'ost s'assemblerent et dirent que perilleuse chose estoit se l'en ne vuidoit la ville et espurjoit des gens ocises; car dedenz brief tens seroit li airs corrompuz, que granz enfermetés en vendroit, si que l'en n'i porroit durer. Aucuns des Turs i avoit qui n'estoient mie ocis, ainçois les gardoit-l'en en fers. A ceus commanda-l'en ceste besoigne de porter les cors hors de la ville; mès por ce qu'ils estoient pou, ne ne poissent mie soufrir si grant fès, l'en prist des povres homes de l'ost et lor dona-l'en granz loiers por eus aidier à acomplir ceste oevre. Quant li Baron orent ainsi devisé les choses, il s'en alerent à leur osteus et furent en mout grande joie. Largement donerent à mengier, car la ville estoit mout remplie de touz biens, si que neis cil qui estoient avant povres trovoient par leur mesons quanque mestiers leur estoit. Mout i avoit grant plenté d'or et d'argent et de riches joiaus; froment et vin et huile, et plenté d'eaue troverent assez dont il avoient eu grant soufrete; car les citernes en estoient pleines par toutes les mesons. Au tierz jor fu devisé que marchiez seroit en la ville et que l'en vendist et achetast des conquestes qui avoient esté fetes en la cité. Lors furent mout rafreschi et reposé, car il n'atendoient mès nul travail. Nostre Seigneur ne metoient pas en obli qui si grant enneur leur avoit fete, com de sa besoigne acomplir par eus. Par commun acort des Prelaz et des Barons et de tout le pueple, fu establi que cil jorz, en que la cité de Jherusalem avoit esté conquise, seroit mès touzjorz en remembrance en la Crestienté et feiriez, por loer et mercier Nostre Seigneur : et prieroit-l'en por les ames à ceus par qui Nostre Sires avoit si grant chose acomplie. Une grant partie des Turs qui s'estoient feru eu donjon de la ville qui a non la tour David, virent bien que la citez estoit toute prise et que il n'avoient point d'esperance que l'en les venist secorre parmi nostre gent; por ce requistrent par message le conte de Toulouse qui estoit hebergiez près d'eus, et firent tel plet à lui que il s'en alerent o toutes leur femmes et leur enfanz et les choses que il avoient mises en la tor; si les fist conduire sauvement jusque à Escalone. Ainsi li rendirent la tor. Cil sur qui l'en avoit mise la besoigne de curer la ville des corz, le firent mout ententivement, si que dedenz cort terme fu cele chose bien parfete; car il en mistrent ez parfondes fosses hors de la ville à grant plenté, le remenant ardirent en granz rez[1] et mistrent en cendre que li venz emporta. Nostre gent furent einsi à mout greigneur ese dedenz la cité, si que il pooient aler par les rues et demorer ez places. L'en ne les pooit aracher des sains pelerinages, tant s'i arestoient volentiers.

En la maniere que vos avez oie fu prise la sainte citez de Jherusalem, en l'an de l'Incarnacion Jhesucrist .M. et .IIII.^XX et .XIX., eu mois de juingnet, le quinziesme jour du mois, à un vendredi, entor l'eure de none; le tierz an puis que li Pelerin avoient emprise cele voie. Lors estoit apostoiles de Rome Urbainz li seconz; empereres des Romains Henris; rois de France Phelipes; empereres de Costantinoble Alexes dont je vos ai parlé desus.

XXIV. - Türklerin Davut Kulesi'ni Toulouse Kontu'na Teslim Etmesi

Baronlar ve diğer hacılar Kudüs şehrindeki dualarını tamamlayıp kutsal kiliseleri ziyaret ettikten sonra, ordunun ileri gelenleri toplanıp şöyle dediler: Eğer şehir boşaltılmaz ve cesetlerden arındırılmasa tehlikeli bir durum ortaya çıkacaktır; çünkü kısa süre içinde hava bozulacak, büyük hastalıklar türeyecek ve kimse dayanamayacaktır. Hiç öldürülmemiş, aksine zincire vurularak gözetim altında tutulan bazı Türkler vardı. Cesetleri şehrin dışına taşıma işi onlara emredildi; ancak sayıları az olduğu ve bu kadar büyük bir yükü kaldıramadıkları için, ordu yoksullarından bazıları tutuldu ve bu işi başarmalarına yardım etmeleri için onlara büyük ücretler verildi. Baronlar işleri bu şekilde kararlaştırdıktan sonra çadırlarına döndüler ve çok büyük bir sevinç yaşadılar. Bol bol yemek verdiler, çünkü şehir her türlü mal mülkle doluydu; öyle ki önceden yoksul olanlar bile evlerinde ihtiyaç duydukları her şeyi buluyorlardı. Orada bol miktarda altın, gümüş ve zengin mücevherler; buğday, şarap, zeytinyağı ve büyük bir kıtlığını çektikleri bol su buldular; çünkü her evin içindeki sarnıçlar suyla doluydu. Üçüncü gün, şehirde bir pazar kurulması ve şehirde kazanılmış olan şeylerin alınıp satılması kararlaştırıldı. Artık çok dinlenmiş ve rahatlamışlardı, çünkü başka bir çalışma beklemiyorlardı. Kendilerine bu kadar büyük bir onur bahşeden ve kendi eliyle işini başaran Rabbimiz'i unutmuyorlardı. Ruhanilerin, baronların ve tüm halkın ortak kararıyla,

Kudüs şehrinin fethedildiği o günün, Hıristiyanlıkta sonsuza dek anılması ve kutlanması, Rabbimiz'e övgü ve şükran sunulması kararlaştırıldı; ayrıca Rabbimiz'in bu kadar büyük bir şeyi aracılığıyla başardığı kişilerin ruhları için dua edilecekti. Şehrin Davut Kulesi adı verilen kale kısmına sığınmış olan Türklerin büyük bir kısmı, şehrin tamamen ele geçirildiğini ve halkımız arasından kendilerine yardım edecek kimsenin kalmadığına dair hiçbir umutlarının olmadığını çok iyi gördüler; bu nedenle, kendilerine yakın bir yerde konaklamış olan Toulouse Kontu'na bir haberci aracılığıyla başvurdular ve onunla öyle bir anlaşma yaptılar ki, tüm eşleri, çocukları ve kuleye koydukları eşyalarıyla birlikte yola çıktılar; o da onların Askelon'a kadar güvenle götürülmesini sağladı. Kuleyi bu şekilde teslim ettiler. Şehri cesetlerden temizleme işi verilenler bu görevi büyük bir dikkatle yerine getirdiler ve bu işi kısa sürede kusursuzca bitirdiler; çünkü ölüleri şehrin dışındaki derin hendeklere bolca doldurdular, geri kalanını büyük külhanlarda yaktılar ve rüzgarın alıp götürdüğü küle çevirdiler. Halkımız şehir içinde çok büyük bir rahatlık içinde yaşadı, öyle ki sokaklarda dolaşabiliyor ve meydanlarda vakit geçirebiliyorlardı. Kutsal hacı mekanlarından onları kimse koparamıyordu, o kadar büyük bir istekle oralarda kalıyorlardı.
İşittiğiniz gibi kutsal Kudüs şehri, İsa Mesih'in Enkarnasyonunun 1099. yılında, Haziran ayının on beşinci gününde, bir Cuma günü, kuşluk vaktine doğru fethedildi; bu, Hacıların bu yola çıkmasından üç yıl sonraydı. O sırada Roma'da Papa II. Urbanus, Roma İmparatoru Henry, Fransa Kralı Philip ve daha önce size sözünü ettiğim Konstantinopolis İmparatoru Alexios idi.

LI NUEVISMES LIVRES.

I. — Si com li Baron conseillerent de fere roi en Jherusalem.

Si com vos avez oï, [li Pelerin, qui grant mestier avoient de repos, sejornerent en la ville. Li Baron devisoient les aferes de la cité :] à grant joie demorerent iluec .vii. jorz. A l'uitisme, s'assemblerent li Baron por eslire un d'eus cui il bailleroient la seigneurie de la sainte cité et la cure de tout le roiaume, si com droiz est et raisons. Il firent leur oroisons, et de mout bon cuer apelerent le Saint Esperit que il les conseillast en ce jour et leur donast eslire tel home qui fust dignes et covenables à sostenir le fés du roiaume. Tandis, com il estoient en cel afere et mout i entendoient à bone foi, uns grans tropeaus des clers de l'ost s'assemblerent qui n'avoient mie bone entencion, ainçois pensoient à malice, par orgueil et par convoitise. Il vindrent là où li Baron estoient enserré, et leur manderent que il vouloient parler à eus une mout brief parole. Cil les leisserent venir. Quant il furent enz, li uns d'eus parla ainsi : « Beau seigneur, l'en nos a dit que « vos estes venu céanz por eslire un roi qui governera ceste « terre : ce nos plest mout et le tenons à grant bien, se vos le « fetes en la maniere que vos le devez fere : car sanz doutance « nule, les esperiteus choses sont plus dignes que les temporeles. « Por ce disons que les plus hautes choses doivent aler avant, et « einsi voudrois-vos qu'il soit, se il ne vos plest à bestorner « l'atirement de la besoigne tel com il doit estre. Or vos prions « donc et requerons de par Nostre Seigneur, que vos ne vous en- « tremetez de fere roi jusque nos aions esleu un patriarche en « ceste ville qui sache governer la Crestienté de tout cest pais. « Se il vos plest à aler avant en ceste maniere, il nos sera mout « bel, et tendrons à seigneur celui que vos nous donroiz ; mès se « vos le voliez autrement fere, nos ne le tendrions mie à bien, « ainçois nos en descordons jà ; après ce, ne seroit ferme ne « estable chose que vos feissiez. » Iceste parole sembloit par dehors avoir aucune entencion de bien, mès ele venoit de mal proposement, ne n'i avoit que decevement et tricherie. De cest complot et de cest barat estoit mestres et chevetaines uns eveques de Calabre d'une cité qui a non Maturane[1]. Icist s'acordoit mout à un Arnoul dont je vos parlai dessus, qui mout estoit pleins de desloiauté. Il n'estoit mie souzdiacres et estoit filz à prouvoire ; de si mauvese vie et de si orde que li garçon en avoient fete leur chançons par tout l'ost[2]. Parmi tout ce, li evesques de Calabre, contre Dieu et contre reson, en vouloit fere patriarche ; car il savoit trop de mal[3]. Pour ce s'estoient andui acordé ensemble que li uns ne valoit mieus de l'autre, ains estoient mauvais lechéeur ambedui. Un marchié avoit entre eus fet priveément, que sitost com cil Arnous seroit patriarches, li evesques de Maturane auroit l'arceveschié de Bethléem que il avoit jà saisie ; car il en cuidoit estre bien seurs. Mès Nostre Sires atorna en autre maniere la chose, si com vos orroiz. Mout avoit en l'ost clers de mauveses contenances, qui petit entendoient au servise Nostre Seigneur ; pou prisoient religion et honesté. Car puis que li bons evesques du Pui fu morz, qui estoit legaz de par l'Apostoile, li evesques Guilliaumes d'Orange fu en son leu, qui mout estoit religieus hom et mout doutoit Nostre Seigneur ; mès cist ne dura guires, ainz fu morz [à la cité de Marram, si com vos avez oï]. Lors fu li clergiez sanz pasteur et sanz garde, si se leisserent aler en mauvese vie, tant que il fesoient pis que nul de la laie gent.] Nequedent, li evesque d'Albare se contint touzjorz mout saintement eu pelerinage et aucuns des autres qui estoient preudome ; mès li communs des clers le fesoit folement.

BÖLÜM IX.

I. — Baronların Kudüs'te Kral Seçmeyi Tavsiye Etmesi

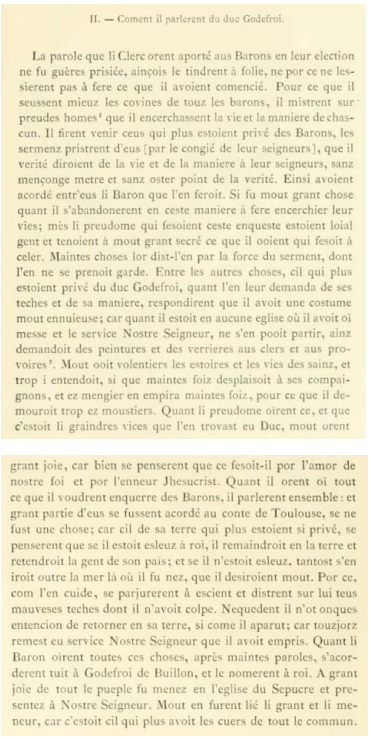
İşittiğiniz gibi [dinlenmeye çok büyük ihtiyaçları olan hacılar şehirde konakladılar. Baronlar şehrin işlerini tartışıyorlardı:] orada yedi gün büyük bir sevinçle kaldılar. Sekizinci günde baronlar, doğruluk ve akla uygun olduğu üzere, kutsal şehrin egemenliğini ve tüm krallığın bakımını ellerine verecekleri birini aralarında seçmek için toplandılar. Dualarını ettiler ve çok iyi bir kalple, o gün kendilerine öğüt vermesi ve krallığın işlerini yürütmeye layık ve uygun bir adamı seçmelerini sağlaması için Kutsal Ruh'a yakardılar. Onlar bu işle meşgulken ve büyük bir iyi niyetle buna odaklanmışken, ordudaki iyi bir niyet taşımayan, aksine kibir ve hırs yüzünden kötülük düşünen çok sayıda din adamı kalabalığı toplandı. Baronların kapalı olduğu yere geldiler ve onlarla çok kısa bir sözle konuşmak istediklerini ilettiler. Onlar da gelmelerine izin verdiler. İçeri girdiklerinde içlerinden biri şöyle konuştu: "Yüce efendilerimiz, bize söylendiğine göre bu diyarı yönetecek bir kral seçmek için buraya gelmişsiniz: Eğer bunu yapmanız gerektiği şekilde yaparsanız, bunu çok memnuniyetle karşılar ve büyük bir memnuniyetle kabul ederiz; çünkü hiç şüphe yok ki ruhani şeyler zamansal olanlardan daha değerlidir."

"Bu nedenle en yüksek şeylerin önde gelmesi gerektiğini söylüyoruz ve işin düzenini gerektiği gibi bozmak istemiyorsanız, bunun böyle olmasını dilersiniz. Şimdi Rabbimiz adına sizden yalvarıyor ve talep ediyoruz ki, bu ülkenin tüm Hıristiyanlığını yönetmesini bilen bir patrik seçene kadar kral seçme işine karışmayasınız. Eğer bu şekilde ilerlemeyi seçerseniz, bu bizi çok memnun edecektir ve bize vereceğiniz kişiyi efendimiz olarak kabul edeceğiz; ama bunu başka türlü yapmak isterseniz, bunu iyi karşılamayız, aksine şimdiden bundan hoşnut olmayız; bundan sonra yapacağınız hiçbir şey sağlam ve kalıcı olmaz."

Bu söz dış görünüşte iyi bir niyet taşıyor gibi görünüyordu, ancak kötü bir niyetten kaynaklanıyordu ve içinde aldatmaca ile kurnazlıktan başka bir şey yoktu. Bu komplo ve hîlenin başı ve elebaşı, Maturane adlı bir şehirden Calabria'lı bir piskoskostu. Bu kişi, daha önce size sözünü ettiğim ve büyük bir sadakatsizlik dolu olan Arnulf ile çok iyi anlaşmaktaydı. Kendisi alt diakon bile değildi ve bir papazın oğluydu; öylesine kötü ve pis bir hayat sürmüştü ki ordudaki uşaklar onun hakkında şarkılar düzmüşlerdi. Tüm bunlara rağmen Calabria piskoposu, Tanrı'ya ve akla aykırı olarak, onu patrik yapmak istiyordu; çünkü çok fazla kötülük biliyordu. Bu yüzden ikisi de birbirinin altından kalkamayacağı, ikisi de kötü ve sefih kişiler oldukları konusunda kendi aralarında anlaşmışlardı. Aralarında gizli bir anlaşma yapılmıştı; öyle ki bu Arnulf patrik olur olmaz, Maturane piskoposu zaten el koymuş olduğu Beytüllahim başpiskoposluğunu alacaktı; çünkü bundan oldukça emindi. Ancak Rabbimiz işleri duyacağınız gibi başka türlü düzenledi.

Orduda, Rabbimiz'in hizmetine çok az önem veren, din ve dürüstlüğe çok az değer veren kötü tutumlu din adamları vardı. Çünkü Papa'nın elçisi olan Le Puy'lu iyi piskopos öldükten sonra, yerine çok dindar bir adam olan ve Rabbimiz'den çok korkan Orange'lı Piskopos Guillaume geçmişti; ancak o da uzun sürmedi, [işittiğiniz gibi Marram şehrinde] öldü. O zaman ruhban sınıfı çobansız ve korumasız kaldı, bu yüzden kötü bir hayata kendilerini öyle bir kaptırdılar ki, sıradan halkın hiçkimsesinin yapmadığı şeyleri yapıyorlardı. Ne var ki Albara piskoposu hac yolculuğunda ve

erdemli olan diğer bazı kişiler her zaman çok kutsal bir şekilde davrandılar; ancak din adamlarının çoğunluğu bunu aptalca yapıyordu.

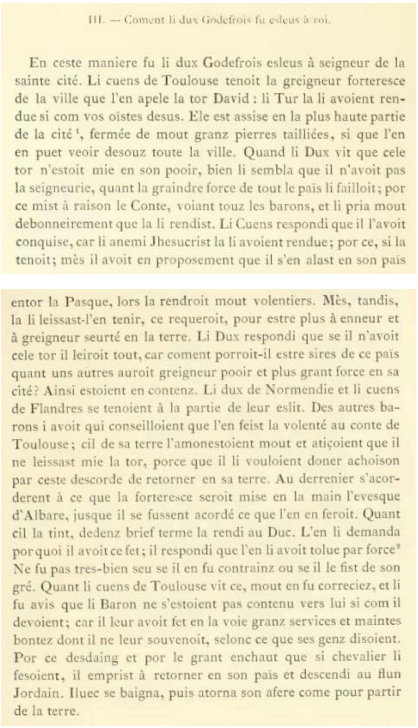
II. — Coment il parlerent du duc Godefroi.

La parole que li Clerc orent aporté aus Barons en leur election ne fu guères prisiée, ainçois le tindrent à folie, ne por ce ne lessierent pas à fere ce que il avoient comencié. Pour ce que il seussent mieuz les covines de touz les barons, il mistrent sur preudes homes[1] que il encerchassent la vie et la maniere de chascun. Il firent venir ceus qui plus estoient privé des Barons, les sermenz pristrent d'eus [par le congié de leur seigneurs], que il verité diroient de la vie et de la maniere à leur seigneurs, sanz mençonge metre et sanz oster point de la verité. Einsi avoient acordé entr'eus li Baron que l'en feroit. Si fu mout grant chose quant il s'abandonerent en ceste maniere à fere encerchier leur vies; mès li preudome qui fesoient ceste enqueste estoient loial gent et tenoient à mout grant secré ce que il ooient qui fesoit à celer. Maintes choses lor dist-l'en par la force du serment, dont l'en ne se prenoit garde. Entre les autres choses, cil qui plus estoient privé du duc Godefroi, quant l'en leur demanda de ses teches et de sa maniere, respondirent que il avoit une costume mout ennuieuse; car quant il estoit en aucune eglise où il avoit oï messe et le service Nostre Seigneur, ne s'en pooit partir, ainz demandoit des peintures et des verrieres aus clers et aus provoires[1]. Mout ooit volentiers les estoires et les vies des sainz, et trop i entendoit, si que maintes foiz desplaisoit à ses compaignons, et ez mengier en empira maintes foiz, pour ce que il demouroit trop ez moustiers. Quant li preudome oirent ce, et que c'estoit li graindres vices que l'en trovast eu Duc, mout orent grant joie, car bien se penserent que ce fesoit-il por l'amor de nostre foi et por l'enneur Jhesucrist. Quant il orent oï tout ce que il voudrent enquerre des Barons, il parlerent ensemble : et grant partie d'eus se fussent acordé au conte de Toulouse, se ne fust une chose; car cil de sa terre qui plus estoient si privé, se penserent que se il estoit esleuz à roi, il remaindroit en la terre et retendroit la gent de son pais; et se il n'estoit esleuz, tantost s'en iroit outre la mer là où il fu nez, que il desiroient mout. Por ce, com l'en cuide, se parjurerent à escient et distrent sur lui teus mauveses teches dont il n'avoit colpe. Nequedent il n'ot onques entencion de retorner en sa terre, si come il aparut; car touzjorz remest eu service Nostre Seigneur que il avoit empris. Quant li Baron oirent toutes ces choses, après maintes paroles, s'acorderent tuit à Godefroi de Buillon, et le nomerent à roi. A grant joie de tout le pueple fu menez en l'eglise du Sepucre et presentez à Nostre Seigneur. Mout en furent lié li grant et li meneur, car c'estoit cil qui plus avoit les cuers de tout le commun.

II. — Dük Godefroi Hakkında Ne Konuştukları

Din adamlarının seçimleri sırasında baronlara ilettiği söz pek değer görmedi, aksine bunu saçmalık olarak gördüler; ancak yine de başladıkları şeyi yapmaktan vazgeçmediler. Tüm baronların gizli niyetlerini daha iyi öğrenebilmek için, erdemli insanları görevlendirerek her birinin yaşamını ve tarzını araştırmalarını istediler. Baronlara en yakın olan kişileri huzura getirtip, lordlarına karşı yaşamları ve tarzları hakkında yalan söylemeden ve gerçeği eksiltmeden doğruyu söyleyeceklerine dair (lordlarının izniyle) ant içirdiler. Baronlar aralarında bu şekilde hareket edilmesini kararlaştırmışlardı. Yaşamlarının araştırılması için kendilerini bu şekilde ortaya koymaları çok büyük bir şeydi; ancak bu soruşturmayı yürüten erdemli insanlar dürüst kimselerdi ve gizli tutulması gereken duydukları şeyleri büyük bir sır olarak saklıyorlardı. Antın gücüyle o sırada pek çok şey anlatıldı ki bunlara kimse dikkat etmemişti. Diğerleri arasında, Dük Godefroi'a en yakın olan kişilere kusurları ve tarzı sorulduğunda, onun çok can sıkıcı bir alışkanlığı olduğunu söylediler: çünkü nerede bir ayin veya Rabbimiz'in hizmetini işittiği bir kilise varsa oradan ayrılıemiyor, aksine din adamlarından ve papazlardan resimler ve vitraylar hakkında açıklamalar istiyordu. Hikayeleri ve azizlerin hayatlarını çok büyük bir istekle dinliyor ve kendisini o kadar çok veriyordu ki, bu durum sık sık arkadaşlarının hoşuna gitmiyordu ve kiliselerde çok fazla vakit geçirdiği için yemek yemekten mahrum kalıyor ve sağlığı defalarca kötü etkileniyordu. Erdemli insanlar bunu duyduklarında ve Dük'te bulunabilecek en büyük kusurun bu olduğunu anladıklarında büyük bir sevinç duydular, çünkü bunun inancımızın sevgisi ve İsa Mesih'in onuru için yapıldığını çok iyi düşünüyorlardı.

Baronlardan soruşturmak istedikleri her şeyi dinledikten sonra hep birlikte konuştular: Eğer tek bir engel olmasaydı, çoğunluk Toulouse Kontu üzerinde anlaşacaktı; ancak kendi topraklarından ona en yakın olanlar, eğer kral seçilirse kendi memleketinde kalacağını ve kendi ülkesinin insanlarını yanında tutacağını düşünüyorlardı; eğer seçilmezse, çok arzu ettiği üzere doğduğu yer olan denizin ötesine hemen gidecekti. Bu yüzden, sanıldığına göre, bilerek yalan yere yemin ettiler ve onun suçsuz olduğu kötü kusurlarını onun üzerine attılar. Ne var ki, görüldüğü üzere, hiçbir zaman kendi ülkesine dönme niyetinde olmamıştı; çünkü üstlenmiş olduğu Rabbimiz'in hizmetinde her zaman kalmıştı. Baronlar tüm bu hususları dinledikten sonra, birçok sözün ardından hep birlikte Bouillon'lu Godefroi üzerinde uzlaştılar ve onu kral ilan ettiler. Tüm halkın büyük sevinciyle Kutsal Kabir Kilisesi'ne götürüldü ve Rabbimiz'e takdim edildi. Büyük küçük herkes bundan çok memnun kaldı, çünkü o, tüm halkın kalbini en çok kazanmış olan kişiydi.

III. — Coment li dux Godefrois fu esleus à roi.

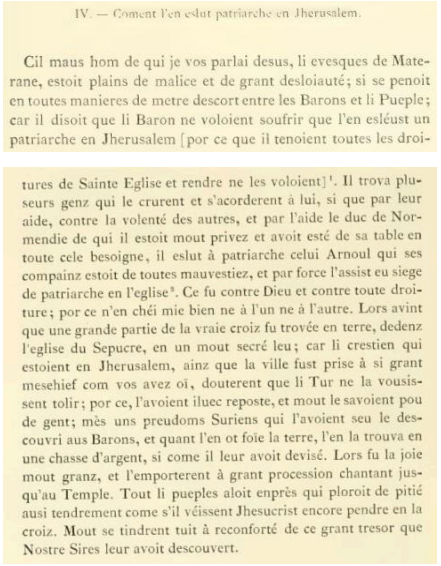
En ceste maniere fu li dux Godefrois esleus à seigneur de la sainte cité. Li cuens de Toulouse tenoit la greigneur forteresce de la ville que l'en apele la tor David : li Tur la li avoient rendue si com vos oistes desus. Ele est assise en la plus haute partie de la cité [1], fermée de mout granz pierres tailliées, si que l'en en puet veoir desouz toute la ville. Quand li Dux vit que cele tor n'estoit mie en son pooir, bien li sembla que il n'avoit pas la seigneurie, quant la graindre force de tout le païs li failloit; por ce mist à raison le Conte, voiant touz les barons, et li pria mout debonneirement que la li rendist. Li Cuens respondi que il l'avoit conquise, car li anemi Jhesucrist la li avoient rendue; por ce, si la tenoit; mès il avoit en proposement que il s'en alast en son païs

entor la Pasque, lors la rendroit mout volentiers. Mès, tandis, la li leissast-l'en tenir, ce requeroit, pour estre plus à enneur et à greigneur seurté en la terre. Li Dux respondi que se il n'avoit cele tor il leiroit tout, car coment porroit-il estre sires de ce païs quant uns autres auroit greigneur pooir et plus grant force en sa cité? Ainsi estoient en contenz. Li dux de Normendie et li cuens de Flandres se tenoient à la partie de leur eslit. Des autres barons i avoit qui conseilloient que l'en feist la volenté au conte de Toulouse; cil de sa terre l'amonestoient mout et atiçoient que il ne leissast mie la tor, porce que il li vouloient doner achoison par ceste descorde de retorner en sa terre. Au derrenier s'acorderent à ce que la forteresce seroit mise en la main l'evesque d'Albare, jusque il se fussent acordé ce que l'en en feroit. Quant cil la tint, dedenz brief terme la rendi au Duc. L'en li demanda por quoi il avoit ce fet; il respondi que l'en li avoit tolue par force [2] Ne fu pas tres-bien seu se il en fu contrainz ou se il le fist de son gré. Quant li cuens de Toulouse vit ce, mout en fu correciez, et li fu avis que li Baron ne s'estoient pas contenu vers lui si com il devoient; car il leur avoit fet en la voie granz services et maintes bontez dont il ne leur souvenoit, selonc ce que ses genz disoient. Por ce desdaing et por le grant enchaut que si chevalier li fesoient, il emprist à retorner en son pais et descendi au flun Jordain. Iluec se baigna, puis atorna son afere come pour partir de la terre.

III. — Dük Godefroi'ın Nasıl Kral Seçildiği

Dük Godefroi kutsal şehrin efendisi olarak bu şekilde seçildi. Toulouse Kontu, Davut Kulesi adı verilen şehrin en büyük kalesini elinde tutuyordu; Türkler orayı kendisine daha önce işittiğiniz gibi teslim etmişlerdi. Bu kule şehrin en yüksek kısmında yer alır, çok büyük kesme taşlarla örülmüştür, öyle ki altından tüm şehir görülebilir. Dük, bu kulenin kendi kontrolünde olmadığını gördüğünde, tüm ülkenin en büyük gücü kendisinde eksik olduğu için egemenliğe gerçekten sahip olmadığını çok iyi anladı. Bu yüzden tüm baronların gözü önünde Kont ile konuşarak, kuleyi kendisine teslim etmesini çok nazikçe rica etti. Kont ise orayı kendisinin fethettiğini, çünkü İsa Mesih'in düşmanlarının orayı kendisine teslim ettiğini, bu yüzden de orayı elinde tuttuğunu söyledi; ancak Paskalya civarında kendi ülkesine gitmeyi planladığını, o zaman orayı büyük bir memnuniyetle teslim edeceğini belirtti. O ana kadar ise ülkede daha büyük bir onura ve güvenliğe sahip olmak adına kuleyi elinde tutmasına izin

verilmesini talep ediyordu. Dük, eğer o kuleye sahip olmazsa her şeyin boş olacağını, çünkü başka birinin kendi şehrinde daha büyük bir güce ve kudrete sahip olması durumunda nasıl bu ülkenin efendisi olabileceğini söyleyerek yanıt verdi. Böylece aralarında anlaşmazlık sürüyordu. Normandiya Dükü ve Flanders Kontu, seçtikleri kişinin tarafını tutuyorlardı. Diğer baronlar arasında ise kalenin Toulouse Kontu'nun isteğine göre bırakılmasını tavsiye edenler de vardı; kendi topraklarından gelen adamları ise, bu anlaşmazlık vesilesiyle onu kendi ülkesine döndürmek için bahaneler yaratmak istediklerinden, kuleyi kesinlikle bırakmaması konusunda onu teşvik ediyor ve kışkırtıyorlardı. Sonunda, ne yapılacağı kararlaştırılana kadar kalenin Albara piskoposunun eline bırakılması konusunda uzlaştılar. Piskopos kaleyi devraldıktan kısa süre sonra Dük'e teslim etti. Kendisine bunu neden yaptığı sorulduğunda, oranın kendisinden zorla alındığını söyledi. Bunun bir baskı sonucunda mı yoksa kendi isteğiyle mi yapıldığı pek anlaşılmadı. Toulouse Kontu bunu gördüğünde çok öfkelendi ve baronların kendisine borçlu oldukları gibi davranmadıklarını düşündü; çünkü kendi adamlarının söylediğine göre, yolda onlara büyük hizmetler ve pek çok iyilik yapmıştı ama bunları hatırlamıyorlardı. Bu küçümseme ve şövalyelerinin kendisine yaptığı büyük baskı yüzünden, kendi ülkesine dönmeyi ve Şeria Nehri'ne inmeyi kafasına koydu. Orada yıkanıp banyo yaptıktan sonra, ülkeyi terk etmek üzere işlerini yoluna koydu.

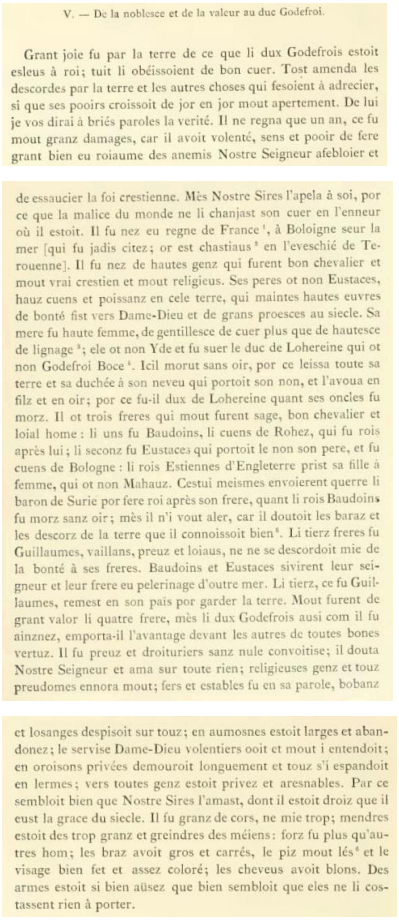
IV. — Coment l'en eslut patriarche en Jherusalem.

Cil maus hom de qui je vos parlai desus, li evesques de Materane, estoit plains de malice et de grant desloiauté; si se penoit en toutes manieres de metre descort entre les Barons et li Pueple; car il disoit que li Baron ne voloient soufrir que l'en esléust un patriarche en Jherusalem [por ce que il tenoient toutes les droitures de Sainte Eglise et rendre ne les voloient][1]. Il trova pluseurs genz qui le crurent et s'acorderent à lui, si que par leur aide, contre la volenté des autres, et par l'aide le duc de Normendie de qui il estoit mout privez et avoit esté de sa table en toute cele besoigne, il eslut à patriarche celui Arnoul qui ses compainz estoit de toutes mauvestiez, et par force l'assist eu siege de patriarche en l'eglise[2]. Ce fu contre Dieu et contre toute droiture; por ce n'en chéi mie bien ne à l'un ne à l'autre. Lors avint que une grande partie de la vraie croiz fu trovée en terre, dedenz l'eglise du Sepucre, en un mout secré leu; car li crestien qui estoient en Jherusalem, ainz que la ville fust prise à si grant mesehief com vos avez oi, douterent que li Tur ne la vousissent tolir; por ce, l'avoient iluec reposte, et mout le savoient pou de gent; mès uns preudoms Suriens qui l'avoient seu le descouvri aus Barons, et quant l'en ot foie la terre, l'en la trouva en une chasse d'argent, si come il leur avoit devisé. Lors fu la joie mout granz, et l'emporterent à grant procession chantant jusqu'au Temple. Tout li pueples aloit enprès qui ploroit de pitié ausi tendrement come s'il véissent Jhesucrist encore pendre en la croiz. Mout se tindrent tuit à reconforté de ce grant tresor que Nostre Sires leur avoit descouvert.

IV. — Kudüs'te Patriğin Nasıl Seçildiği

Size demin sözünü ettiğim o kötü adam, Maturane piskoposu, kötülük ve büyük bir sadakatsizlikle doluydu; baronlar ile halkın arasına nifak sokmak için her yolu deniyordu; çünkü baronların Kudüs'te bir patrik seçilmesine izin vermek istemediklerini söylüyordu (çünkü kutsal kilisenin tüm haklarını elinde tutuyorlar ve geri vermek istemiyorlardı). Ona inanan ve tarafını tutan birkaç kişi buldu; öyle ki onların yardımıyla, diğerlerinin iradesine rağmen ve tüm bu süreçte çok yakın olduğu ve sofrasında bulunduğğu Normandiya Dükü'nün yardımıyla, tüm kötülüklerde ortağı olan o Arnulf'u patrik olarak seçti ve kilisedeki patrik makamına zorla oturttu. Bu, Tanrı'ya ve tüm hakkaniyete aykırıydı; bu yüzden ne birine ne de diğerine hayır getirdi.

Tam o sırada, Kutsal Kabir Kilisesi'nin içinde, çok gizli bir yerde toprağa gömülü halde Gerçek Haç'ın büyük bir parçasının bulunduğu anlaşıldı; çünkü Kudüs'te bulunan Hıristiyanlar, şehir işittiğiniz gibi o büyük felaketle ele geçirilmeden önce, Türklerin onu gelip almasından korkmuşlardı; bu yüzden haçı orada saklamışlardı ve bunu çok az kişi biliyordu. Ancak bunu bilen Suriyeli erdemli bir adam durumu baronlara açıkladı; toprak kazıldığında, adamın tarif ettiği gibi gümüş bir kutunun içinde haç bulundu. Bunun üzerine sevinç çok büyük oldu; ilahiler söyleyerek büyük bir alayla haçı Tapınak'a taşıdılar. Bütün halk arkalarından yürüyor, tıpkı İsa Mesih'i hâlâ çarmıhta asılı görüyorlarmış gibi yürekten bir acıyla ağlıyordu. Rabbimiz'in kendilerine açığa çıkardığı bu büyük hazine sayesinde herkes kendini büyük bir teselli içinde buldu.

V. — De la noblesce et de la valeur au duc Godefroi.

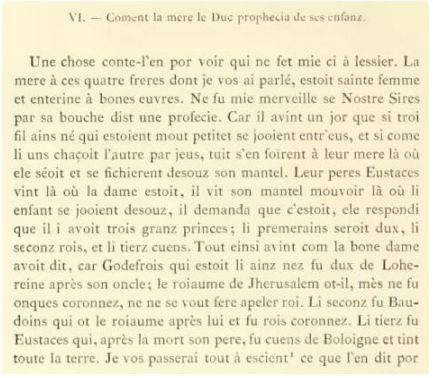
Grant joie fu par la terre de ce que li dux Godefrois estoit esleus à roi; tuit li obéissoient de bon cuer. Tost amenda les descordes par la terre et les autres choses qui fesoient à adrecier, si que ses pooirs croissoit de jor en jor mout apertement. De lui je vos dirai à briés paroles la verité. Il ne regna que un an, ce fu mout granz damages, car il avoit volenté, sens et pooir de fere grant bien eu roiaume des anemis Nostre Seigneur afebloier et de essaucier la foi crestienne. Mès Nostre Sires l'apela à soi, por ce que la malice du monde ne li chanjast son cuer en l'enneur où il estoit. Il fu nez eu regne de France [1], à Boloigne seur la mer [qui fu jadis citez; or est chastiaus [2] en l'eveschié de Terouenne]. Il fu nez de hautes genz qui furent bon chevalier et mout vrai crestien et mout religieus. Ses peres ot non Eustaces, hauz cuens et poissanz en cele terre, qui maintes hautes euvres de bonté fist vers Dame-Dieu et de grans proesces au siecle. Sa mere fu haute femme, de gentillesce de cuer plus que de hautesce de lignage [3]; ele ot non Yde et fu suer le duc de Lohereine qui ot non Godefroi Boce [4]. Icil morut sans oir, por ce leissa toute sa terre et sa duchée à son neveu qui portoit son non, et l'avoua en filz et en oir; por ce fu-il dux de Lohereine quant ses oncles fu morz. Il ot trois freres qui mout furent sage, bon chevalier et loial home : li uns fu Baudoins, li cuens de Rohez, qui fu rois après lui; li seconz fu Eustaces qui portoit le non son pere, et fu cuens de Bologne : li rois Estiennes d'Engleterre prist sa fille à femme, qui ot non Mahauz. Cestui meismes envoierent querre li baron de Surie por fere roi après son frere, quant li rois Baudoins fu morz sanz oir; mès il n'i vout aler, car il doutoit les baraz et les descorz de la terre que il connoissoit bien [5]. Li tierz freres fu Guillaumes, vaillans, preuz et loiaus, ne ne se descordoit mie de la bonté à ses freres. Baudoins et Eustaces sivirent leur seigneur et leur frere eu pelerinage d'outre mer. Li tierz, ce fu Guillaumes, remest en son pais por garder la terre. Mout furent de grant valor li quatre frere, mès li dux Godefrois ausi com il fu ainznez, emporta-il l'avantage devant les autres de toutes bones vertuz. Il fu preuz et droituriers sanz nule convoitise; il douta Nostre Seigneur et ama sur toute rien; religieuses genz et touz preudomes ennora mout; fers et estables fu en sa parole, bobanz et losanges despisoit sur touz; en aumosnes estoit larges et abandonez; le servise Dame-Dieu volentiers ooit et mout i entendoit; en oroisons privées demouroit longuement et touz s'i espandoit en lermes; vers toutes genz estoit privez et aresnables. Par ce sembloit bien que Nostre Sires l'amast, dont il estoit droiz que il eust la grace du siecle. Il fu granz de cors, ne mie trop; mendres estoit des trop granz et greindres des méiens : forz fu plus qu'autres hom; les braz avoit gros et carrés, le piz mout lés [6] et le visage bien fet et assez coloré; les cheveus avoit blons. Des armes estoit si bien aüsez que bien sembloit que eles ne li costassent rien à porter.

V. — Dük Godefroi'ın Soyluluğu ve Değeri Hakkında

Dük Godefroi'ın kral seçilmesiyle ülkede büyük bir sevinç yaşandı; herkes ona gönülden itaat ediyordu. Ülkedeki anlaşmazlıkları ve düzeltilmesi gereken diğer şeyleri çok çabuk yoluna koydu, öyle ki gücü günden güne çok açık bir şekilde artıyordu. Size gerçeği birkaç sözle anlatacağım: Yalnızca bir yıl hüküm sürdü; bu çok büyük bir kayıptı, çünkü Rabbimiz'in düşmanlarını zayıflatmak ve Hıristiyan inancını yüceltmek için krallıkta büyük iyilikler yapma isteğine, akla ve güce sahipti. Ancakdünyanın kötülüğü bulunduğu onuru onun kalbini değiştirmesin diye Rabbimiz onu yanına çağırdı.

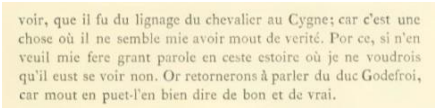
Fransa krallığında, deniz kenarındaki Bologna'da (ki eskiden bir şehirdi; şimdi ise Thérouanne piskoposluğunda bir şatodur) doğmuştu. İyi birer şövalye, çok gerçek

birer Hıristiyan ve son derece dindar olan yüksek soy sahibi kişilerden doğmuştu. Babasının adı Eustace idi; o toprakta yüksek ve güçlü bir kont olup, Tanrı'ya karşı pek çok yüksek iyilik eseri ve dünyada büyük kahramanlıklar gerçekleştirmişti. Annesi ise soyunun yüksekliğinden ziyade kalbinin asilliğiyle tanınan yüksek bir kadındı; adı Yde idi ve Godefroi Boce adlı Lorrain dükünün kızkardeşiydi. Bu kişi varis bırakmadan öldü, bu yüzden tüm topraklarını ve dükalığını kendi adını taşıyan ve oğul ile varis olarak kabul ettiği yeğenine bıraktı; amcaları öldüğünde Lorrain dükü olması bu yüzden gerçekleşti.
Çok bilge, iyi birer şövalye ve dürüst adamlar olan üç erkek kardeşi vardı: Birincisi, kendisinden sonra kral olan Edessa Kontu Baudouin idi; ikincisi, babasının adını taşıyan ve Bologna kontu olan Eustace idi. İngiltere Kralı Stephen, Mahauz adındaki kızını onunla evlendirmişti. Kral Baudouin varis bırakmadan öldüğünde, Suriye baronları kral olması için tam da bu kişiyi getirtmek istemişlerdi; ancak o gitmek istemedi, çünkü çok iyi bildiği o toprağın hilelerinden ve anlaşmazlıklarından korkuyordu. Üçüncü kardeş ise kardeşlerinin iyiliklerinden geri kalmayan, cesur, yiğit ve dürüst Guillaume idi. Baudouin ve Eustace lordlarını ve kardeşlerini denizaşırı hac yolculuğunda takip ettiler; üçüncü kardeş olan Guillaume ise ülkeyi korumak için kendi memleketinde kaldı.
Dört kardeş de çok büyük bir değere sahipti, ancak en büyük kardeş olan Dük Godefroi, tüm iyi erdemler bakımından diğerlerinin önüne geçiyordu. Hiçbir hırs beslemeden yiğit ve adildi; Rabbimiz'den çok korkar ve her şeyden çok severdi; dindar insanlara ve tüm erdemli kişilere çok büyük saygı gösterirdi; sözünün eri ve kararlıydı; kibri ve riyakarlığı her şeyden çok hor görürdü. Sadakalarda cömert ve eliaçıktı; Yüce Tanrı'nın hizmetini dinlemeyi çok ister ve buna odaklanırdı; gizli dualarda uzun süre kalır ve gözyaşlarına boğulurdu; herkese karşı alçakgönüllü ve konuşkandı. Bu durum, Rabbimiz'in onu sevdiğini, dolayısıyla düny\ânın lütfuna sahip olmasının da haklı olduğunu açıkça gösteriyordu.
Boyu iriceydi, ancak aşırı değil; çok iri olanlardan kısa, orta boylulardan ise uzundu: Diğer insanlardan çok daha güçlüydü; kollarım kalın ve kare biçimindeydi, göğsü oldukça genişti, yüzü düzgün yapılı ve oldukça renkliydi, saçları ise sarıydı. Silah taşımaya o kadar alışmıştı ki, silahlar ona taşımak için hiçbir ağırlık yüklemiyor gibi görünüyordu.

VI. — Coment la mere le Duc prophecia de ses enfanz.

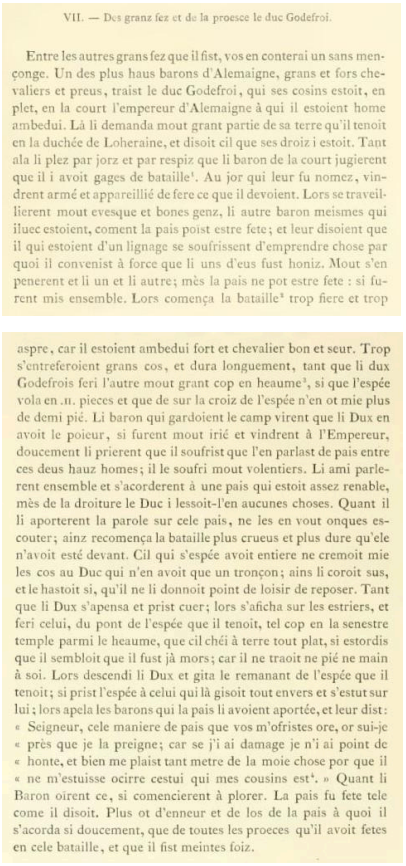
Une chose conte-l'en por voir qui ne fet mie ci à lessier. La mere à ces quatre freres dont je vos ai parlé, estoit sainte femme et enterine à bones euvres. Ne fu mie merveille se Nostre Sires par sa bouche dist une profecie. Car il avint un jor que si troi fil ains né qui estoient mout petitet se jooient entr'eus, et si come li uns chaçoit l'autre par jeus, tuit s'en foirent à leur mere là où ele séoit et se fichierent desouz son mantel. Leur peres Eustaces vint là où la dame estoit, il vit son mantel mouvoir là où li enfant se jooient desouz, il demanda que c'estoit, ele respondi que il i avoit trois granz princes; li premerains seroit dux, li seconz rois, et li tierz cuens. Tout einsi avint com la bone dame avoit dit, car Godefrois qui estoit li ainz nez fu dux de Lohereine après son oncle; le roiaume de Jherusalem ot-il, mès ne fu onques coronnez, ne ne se vout fere apeler roi. Li seconz fu Baudoins qui ot le roiaume après lui et fu rois coronnez. Li tierz fu Eustaces qui, après la mort son pere, fu cuens de Boloigne et tint toute la terre. Je vos passerai tout à escient' ce que l'en dit por

voir, que il fu du lignage du chevalier au Cygne; car c'est une chose où il ne semble mie avoir mout de verité. Por ce, si n'en veuil mie fere grant parole en ceste estoire où je ne voudrois qu'il eust se voir non. Or retornerons à parler du duc Godefroi, car mout en puet-l'en bien dire de bon et de vrai.

VI. — Annelerinin Dük ve Kardeşleri Hakkında Kehanette Bulunması

Doğru olan ve burada geçiştirilmemesi gereken bir şey anlatılır. Size sözünü ettiğim o dört kardeşin annesi, kutsal bir kadın ve hayırlı işlerle dolu biriydi. Rabbimiz'in onun ağzından bir kehanet dile getirmesi hiç de şaşırtıcı değildir. Çünkü bir gün, henüz çok küçük olan ilk üç büyük oğlu kendi aralarında oynarlarken, oyun sırasında biri diğerini düşürdüğünde, hepsi birden oturduğu yerde bulunan annelerinin yanına kaçmış ve kürkünün altına saklanmışlardı. Babaları Eustace hanımın bulunduğu yere geldi, çocukların altında oynadığı kürkün hareket ettiğini gördü ve bunun ne olduğunu sordu. O da orada üç büyük prensin bulunduğunu; birincisinin dük, ikincisinin kral, üçüncüsünün ise kont olacağını söyledi. Her şey iyi kadının söylediği gibi gerçekleşti. Çünkü en büyük oğul olan Godefroi, amcasından sonra Lorrain dükü oldu; Kudüs krallığına sahip oldu, ancak asla taç giymedi ve kendisine kral denmesini istemedi. İkincisi, krallığı ondan sonra alan ve taç giymiş kral olan Baudouin idi. Üçüncüsü ise babasının ölümünden sonra Bologna kontu olan ve tüm topraklara sahip olan Eustace idi. Kuğu Şövalyesi'nin soyundan geldiğine dair söylenenleri bilerek geçiştireceğim; çünkü bu, pek de gerçek gibi görünmeyen bir şeydir. Bu yüzden, doğru olup olmadığını kesin olarak bilmek istemediğim bu hikayede bu konuyu uzun uzadıya ele almak istemiyorum. Şimdi yeniden Dük Godefroi hakkında konuşmaya dönelim, çünkü hakkında iyi ve gerçek olan pek çok şey söylenebilir.

VII. — Des granz fez et de la proesce le duc Godefroi.

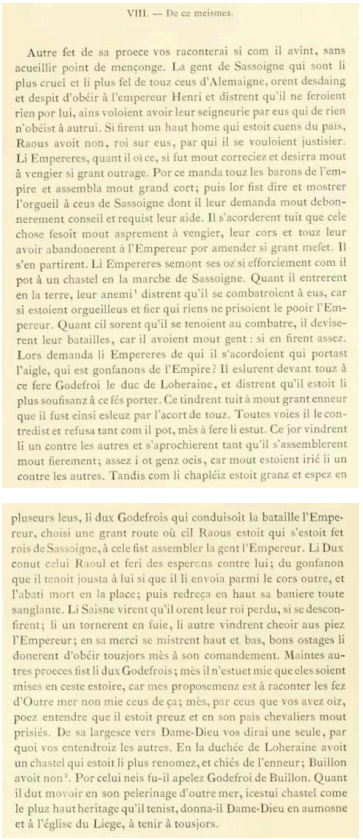
Entre les autres grans fez que il fist, vos en conterai un sans mençonge. Un des plus haus barons d'Alemaigne, grans et fors chevaliers et preus, traist le duc Godefroi, qui ses cosins estoit, en plet, en la court l'empereur d'Alemaigne à qui il estoient home ambedui. Là li demanda mout grant partie de sa terre qu'il tenoit en la duchée de Loheraine, et disoit cil que ses droiz i estoit. Tant ala li plez par jorz et par respiz que li baron de la court jugierent que il i avoit gages de bataille[1]. Au jor qui leur fu nomez, vindrent armé et appareillié de fere ce que il devoient. Lors se traveillierent mout evesque et bones genz, li autre baron meismes qui iluec estoient, coment la pais poist estre fete; et leur disoient que il qui estoient d'un lignage se soufrissent d'emprendre chose par quoi il convenist à force que li uns d'eus fust honiz. Mout s'en penerent et li un et li autre; mès la pais ne pot estre fete : si furent mis ensemble. Lors comença la bataille[2] trop fiere et trop

aspre, car il estoient ambedui fort et chevalier bon et seur. Trop s'entreferoient grans cos, et dura longuement, tant que li dux Godefrois feri l'autre mout grant cop en heaume[3], si que l'espée vola en .II. pieces et que de sur la croiz de l'espée n'en ot mie plus de demi pié. Li baron qui gardoient le camp virent que li Dux en avoit le poieur, si furent mout irié et vindrent à l'Empereur, doucement li prierent que il soufrist que l'en parlast de pais entre ces deus hauz homes; il le soufri mout volentiers. Li ami parlerent ensemble et s'acorderent à une pais qui estoit assez renable, mès de la droiture le Duc i lessoit-l'en aucunes choses. Quant il li aporterent la parole sur cele pais, ne les en vout onques escouter; ainz recomença la bataille plus crueus et plus dure qu'ele n'avoit esté devant. Cil qui s'espée avoit entiere ne cremoit mie les cos au Duc qui n'en avoit que un tronçon; ains li coroit sus, et le hastoit si, qu'il ne li donnoit point de loisir de reposer. Tant que li Dux s'apensa et prist cuer; lors s'aficha sur les estriers, et feri celui, du pont de l'espée que il tenoit, tel cop en la senestre temple parmi le heaume, que cil chéi à terre tout plat, si estordis que il sembloit que il fust jà mors; car il ne traoit ne pié ne main à soi. Lors descendi li Dux et gita le remanant de l'espée que il tenoit; si prist l'espée à celui qui là gisoit tout envers et s'estut sur lui; lors apela les barons qui la pais li avoient aportée, et leur dist: « Seigneur, cele maniere de pais que vos m'ofristes ore, or sui-je « près que je la preigne; car se j'i ai damage je n'i ai point de « honte, et bien me plaist tant metre de la moie chose por que il « ne m'estuisse ocirre cestui qui mes cousins est[4]. » Quant li Baron oirent ce, si comencierent à plorer. La pais fu fete tele come il disoit. Plus ot d'enneur et de los de la pais à quoi il s'acorda si doucement, que de toutes les proeces qu'il avoit fetes en cele bataille, et que il fist meintes foiz.

VII. — Dük Godefroi'ın Büyük İşleri ve Yiğitliği Hakkında

Yaptığı diğer büyük işler arasında size yalan söylemeden birini anlatacağım. Almanya'nın en yüksek baronlarından biri, iri ve güçlü bir şövalye, aynı zamanda

kuzeni olan Dük Godefroi'ı, ikisinin de vasili olduğu Almanya İmparatoru'nun mahkemesinde dava etti. Lorrain dükalığında elinde tuttuğu toprağın çok büyük bir kısmını kendisinden talep ediyor ve hakkı olduğunu söylüyordu. Dava o kadar uzadı ve duruşmalar öyle bir hal aldı ki, mahkemedeki baronlar bir düellonun (savaş meydanının) gerekli olduğuna karar verdiler. Kendilerine bildirilen günde, yapmaları gerekenleri yapmak üzere silahlanmış ve kuşanmış olarak geldiler. O zaman piskoposlar, erdemli insanlar ve orada bulunan diğer baronlar barışın nasıl sağlanabileceği konusunda büyük bir çaba sarf ettiler; aynı soyattan gelenlerin, birinin diğerini mutlaka utandırmasını gerektirecek bir işe kalkışmaktan kaçınmalarını söylediler. İki taraf da çok uğraştı ama barış bir türlü sağlanamadı; bu yüzden bir araya getirildiler. Ardından savaş, ikisi de çok güçlü, iyi ve güvenilir birer şövalye olduğu için pek şiddetli ve sert başladı.
Birbirlerine çok büyük darbeler indiriyorlardı ve dövüş uzun sürdü; sonunda Dük Godefroi diğeri'nin miğferine öyle büyük bir darbe indirdi ki, kılıcı iki parçaya ayrıldı ve haç kısmından geriye yarım fitten fazla bir şey kalmadı. Meydanı koruyan baronlar, Dük'ün dezavantajlı duruma düştüğünü gördüler, bu yüzden çok üzüldüler ve İmparator'a gelerek bu iki soylu adam arasında barıştan söz edilmesine izin vermesini nazikçe ricasında bulundular; o da bunu büyük bir memnuniyetle kabul etti. Dostlar bir araya gelip konuştular ve oldukça makul olan bir barış üzerinde uzlaştılar, ancak dük haklarından bazı tavizlerde bulunuyordu. Bu barış teklifini ona getirdiklerinde, bunu asla dinlemek istemedi; aksine savaş, eskisinden çok daha acımasız ve sert bir şekilde yeniden başladı. Kılıcı tam olan kişi, elinde yalnızca bir parça kalan Dük'ün darbelerinden hiç korkmuyor, aksine üzerine yürüyor ve ona dinlenme fırsatı vermeden öyle bir sıkıştırıyordu ki, sonunda Dük düşündü ve cesaretini topladı; üzengilerine kalkıp elinde tuttuğu kılıç kalıntısıyla diğerinin miğferinin üzerinden sol şakağına öyle bir darbe vurdu ki, adam sanki çoktan ölmüş gibi dümdüz yere devrildi; ellerini ve ayaklarını bile kendine çekemiyordu.
Bunun üzerine Dük aşağı indi, elinde kalan kılıç parçasını attı; sırtüstü yatmakta olan adamın kılıcını alıp üzerine basarak durdu. Sonra kendisine barış teklifini getirmiş olan baronları çağırarak şöyle dedi: "Efendiler, bana az önce sunduğunuz barışı şimdi kabul etmeye hazırım; çünkü eğer bir zarara uğradıysam bu bir utanç vesilesi değildir ve kuzenim olan bu adamı öldürmek zorunda kalmamaktansa kendi payımdan biraz vermekten büyük memnuniyet duyarım." Baronlar bunu duyduklarında ağlamaya başladılar. Barış, söylediği gibi gerçekleştirildi. Bu savaşta yaptığı tüm kahramanlıklardan ve defalarca gerçekleştirdiği işlerden ziyade, böylesine yumuşak bir başlılıkla kabul ettiği bu barış ona çok daha büyük bir onur ve övgü kazandırdı.

VIII. — De ce meismes.

Autre fet de sa proece vos raconterai si com il avint, sans acueillir point de mençonge. La gent de Sassoigne qui sont li plus cruel et li plus fel de touz ceus d'Alemaigne, orent desdaing et despit d'obéir à l'empereur Henri et distrent qu'il ne feroient rien por lui, ains voloient avoir leur seigneurie par eus qui de rien n'obéist à autrui. Si firent un haut home qui estoit cuens du pais, Raous avoit non, roi sur eus, par qui il se vouloient justisier. Li Empereres, quant il oi ce, si fut mout correciez et desirra mout à vengier si grant outrage. Por ce manda touz les barons de l'empire et assembla mout grand cort; puis lor fist dire et mostrer l'orgueil à ceus de Sassoigne dont il leur demanda mout debonnerement conseil et requist leur aide. Il s'acorderent tuit que cele chose fesoit mout asprement à vengier, leur cors et touz leur avoir abandonerent à l'Empereur por amender si grant mefet. Il s'en partirent. Li Empereres semont ses oz si efforciement com il pot à un chastel en la marche de Sassoigne. Quant il entrerent en la terre, leur anemi[1] distrent qu'il se combatroient à eus, car si estoient orgueilleus et fier qui riens ne prisoient le pooir l'Empereur. Quant cil sorent qu'il se tenoient au combatre, il deviserent leur batailles, car il avoient mout gent: si en firent assez. Lors demanda li Empereres de qui il s'acordoient qui portast l'aigle, qui est gonfanons de l'Empire? Il eslurent devant touz à ce fere Godefroi le duc de Loheraine, et distrent qu'il estoit li plus soufisanz à ce fés porter. Ce tindrent tuit à mout grant enneur que il fust einsi esleuz par l'acort de touz. Toutes voies il le contredist et refusa tant com il pot, mès à fere li estut. Ce jor vindrent li un contre les autres et s'aprochierent tant qu'il s'assemblerent mout fierement; assez i ot genz ocis, car mout estoient irié li un contre les autres. Tandis com li chapléiz estoit granz et espez en

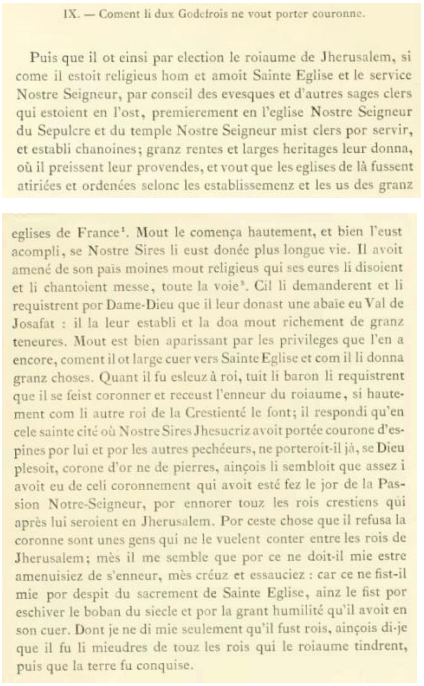
pluseurs leus, li dux Godefrois qui conduisoit la bataille l'Empereur, choisi une grant route où cil Raous estoit qui s'estoit fet rois de Sassoigne, à cele fist assembler la gent l'Empereur. Li Dux conut celui Raoul et feri des esperons contre lui; du gonfanon que il tenoit jousta à lui si que il li envoia parmi le cors outre, et l'abati mort en la place; puis redreça en haut sa baniere toute sanglante. Li Saisne virent qu'il orent leur roi perdu, si se desconfirent; li un tornerent en fuie, li autre vindrent cheoir aus piez l'Empereur; en sa merci se mistrent haut et bas, bons ostages li donerent d'obéir touzjors mès à son comandement. Maintes autres proeces fist li dux Godefrois; mès il n'estuet mie que eles soient mises en ceste estoire, car mes proposemenz est à raconter les fez d'Outre mer non mie ceus de ça; mès, par ceus que vos avez oiz, poez entendre que il estoit preuz et en son pais chevaliers mout prisiés. De sa largesce vers Dame-Dieu vos dirai une seule, par quoi vos entendroiz les autres. En la duchée de Loheraine avoit un chastel qui estoit li plus renomez, et chiés de l'enneur; Buillon avoit non[2]. Por celui neis fu-il apelez Godefroi de Buillon. Quant il dut movoir en son pelerinage d'outre mer, icestui chastel come le pluz haut heritage qu'il tenist, donna-il Dame-Dieu en aumosne et à l'église du Liege, à tenir à tousjors.

VIII. — Yine Kendisi Hakkında

Yine hiç yalan katmadan gerçekleştiği şekliyle yiğitliğine dair başka bir olay anlatacağım. Almanya'dakilerin en zalim ve en korkuncu olan Saksonya halkı, İmparator Henry'ye itaat etmeyi hor görüp küçümsediler ve onun için hiçbir şey yapmayacaklarını, aksine kimseye boyun eğmeyen kendi başlarına bir egemenlik kurmak istediklerini söylediler. Ülkenin kontu olan, Raous adında yüksek bir soyluyu kendilerine kral yaptılar ve onunla adalet yürütmek istediler. İmparator bunu duyduğunda çok öfkelendi ve bu büyük hakareti cezalandırmayı çok arzuladı. Bu yüzden imparatorluğun tüm baronlarına haber gönderdi ve çok büyük bir ordu topladı; ardından Saksonların kibrini onlara anlatarak çok nazikçe kendilerinden öğüt istedi ve yardım talep etti. Hepsi bu olayın çok sert bir şekilde cezalandırılması gerektiği konusunda uzlaştılar, bedenlerini ve tüm varlıklarını bu büyük suçu telafi etmek için İmparator'un emrine sundular. Oradan ayrıldılar; İmparator ordusunu olabildiğince güçlü bir şekilde Saksonya sınırındaki bir kaleye çağırdı. Toprağa girdiklerinde düşmanları onlarla savaşa tutuşacaklarını söylediler, çünkü o kadar kibirli ve gururluydular ki İmparator'un gücüne hiçbir değer vermiyorlardı. Savaşmaya kararlı olduklarını öğrendiklerinde ordularını düzenlediler, çünkü pek çok insanları vardı ve epey kalabalıktılar.

Bu sırada İmparator, İmparatorluğun sancağı olan kartalı kimin taşıması gerektiği konusunda kimin üzerinde uzlaşılacağını sordu. Herkesin önünde Lorrain Dükü Godefroi'ı seçtiler ve bu görevi taşımaya en layık kişinin o olduğunu söylediler. Herkesin ortak kararıyla böyle seçilmiş olması ona çok büyük bir onur olarak göründü. Ne var ki o buna karşı çıktı ve elinden geldiğince reddetti, ancak bunu yapmak zorunda kaldı. O gün iki taraf karşı karşıya geldi ve aralarında öyle sert bir

çatışma başladı ki birbirlerine çok yaklaştılar; taraflar birbirine karşı son derece öfkeli olduğu için epey insan öldürüldü. Çatışma ve kılıç sesleri birçok yerde şiddetle devam ederken, İmparator'un ordusunu yöneten Dük Godefroi, Saksonların kralı olan o Raous'un bulunduğu büyük birliği seçti ve İmparator'un ordusunu onun üzerine yönlendirdi. Dük, Raous'u tanıdı ve mahmuzları ona doğru sürdü; tuttuğu sancakla ona öyle bir çarptı ki mızrak bedenini baştan başa delip geçti ve onu olduğu yerde ölü olarak yere serdi. Ardından kanlar içindeki sancağını yeniden yukarı kaldırdı. Saksonlar kraliyetlerini kaybettiklerini gördüklerinde bozguna uğradılar; bir kısmı kaçmaya başladı, diğerleri ise İmparator'un ayaklarına kapanarak merhamet dilediler ve bundan böyle her zaman onun emrine itaat edeceklerine dair yüksek ve alçak herkes güvenceler ve iyi rehineler verdi.
Dük Godefroi daha pek çok kahramanlık gerçekleştirdi; ancak bunların bu tarihte yer almasına gerek yoktur, çünkü amacım buradakileri değil, denizaşırı yerlerde yaşananları anlatmaktır. Yine de anlattığım bu olaylardan onun kendi ülkesinde ne kadar cesur ve çok saygı duyulan bir şövalye olduğunu anlayabilirsiniz. Tanrı'ya karşı cömertliğine dair size tek bir örnek anlatacağım, böylece diğerlerini de anlarsınız.
Lorrain dükalığında şerefin başı olan en bilindik bir şato vardı; adı Bouillon idi. Godefroi de Buillon adı bile buradan gelmektedir. Denizaşırı hac yolculuğuna çıkması gerektiğinde, sahip olduğu en yüksek miras olan bu şatoyu, sonsuza dek elinde tutması için Tanrı'ya sadaka olarak ve Liege kilisesine bağışladı.

IX. — Coment li dux Godefrois ne vout porter couronne.

Puis que il ot einsi par election le roiaume de Jherusalem, si come il estoit religieus hom et amoit Sainte Eglise et le service Nostre Seigneur, par conseil des evesques et d'autres sages clers qui estoient en l'ost, premierement en l'eglise Nostre Seigneur du Sepulcre et du temple Nostre Seigneur mist clers por servir, et establi chanoines; granz rentes et larges heritages leur donna, où il preissent leur provendes, et vout que les eglises de là fussent atiriées et ordenées selonc les establissemenz et les us des granz

eglises de France[1]. Mout le comença hautement, et bien l'eust acompli, se Nostre Sires li eust donée plus longue vie. Il avoit amené de son pais moines mout religieus qui ses eures li disoient et li chantoient messe, toute la voie[3]. Cil li demanderent et li requistrent por Dame-Dieu que il leur donast une abaie eu Val de Josafat : il la leur establi et la doa mout richement de granz teneures. Mout est bien aparissant par les privileges que l'en a encore, coment il ot large cuer vers Sainte Eglise et com il li donna granz choses. Quant il fu esleuz à roi, tuit li baron li requistrent que il se feist coronner et receust l'enneur du roiaume, si hautement com li autre roi de la Crestienté le font; il respondi qu'en cele sainte cité où Nostre Sires Jhesucriz avoit portée courone d'espines por lui et por les autres pechéeurs, ne porteroit-il jà, se Dieu plesoit, corone d'or ne de pierres, ainçois li sembloit que assez i avoit eu de celi coronnement qui avoit esté fez le jor de la Passion Notre-Seigneur, por ennorer touz les rois crestiens qui après lui seroient en Jherusalem. Por ceste chose que il refusa la coronne sont unes gens qui ne le vuelent conter entre les rois de Jherusalem; mès il me semble que por ce ne doit-il mie estre amenuisiez de s'enneur, mès créuz et essauciez : car ce ne fist-il mie por despit du sacrement de Sainte Eglise, ainz le fist por eschiver le boban du siecle et por la grant humilité qu'il avoit en son cuer. Dont je ne di mie seulement qu'il fust rois, ainçois di-je que il fu li mieudres de touz les rois qui le roiaume tindrent, puis que la terre fu conquise.

IX. — Dükün Neden Taç Giymek İstemediği

Kudüs krallığını seçimle böyle elde ettikten sonra, dindar bir adam olduğu ve Kutsal Kilise'yi ile Rabbimiz'in hizmetini sevdiği için, orduda bulunan piskoposların ve diğer bilge din adamlarının tavsiyesiyle, öncelikle Kutsal Kabir ve Rabbimiz'in Tapınağı kilisesine hizmet etmeleri için din adamları yerleştirdi ve kanonlar tayin etti. Onların geçimlerini sağlamaları için büyük gelirler ve geniş topraklar bağışladı; oradaki kiliselerin Fransa'daki büyük kiliselerin geleneklerine ve düzenlemelerine göre

donatılmasını ve tertiplenmesini istedi. Bunu çok görkemli bir şekilde başlattı ve eğer Rabbimiz kendisine daha uzun bir ömür verseydi bunu çok iyi tamamlardı. Kendi memleketinden, yol boyunca kendisine hizmet eden ve ayin okuyan son derece dindar rahipler getirmişti. Bunlar Tanrı adına kendisine başvurarak, Yafa Vadisi'nde kendilerine bir manastır verilmesini rica ettiler; o da onlara burayı kurdu ve büyük mülklerle zenginleştirerek bağışladı. Hâlâ elimizde bulunan imtiyaznamelerden de açıkça görüleceği üzere, Kutsal Kilise'ye karşı ne kadar cömert bir yüreğe sahip olduğu ve ona büyük şeyler bağışladığı çok net bir şekilde ortadadır.
Kral seçildiğinde tüm baronlar kendisinden taç giymesini ve Hıristiyanlığın diğer krallarının yaptığı gibi görkemli bir şekilde krallığın onurunu kabul etmesini istediler. O ise şu yanıtı verdi: Rabbimiz İsa Mesih'in kendisi ve diğer günahkarlar için dikenli bir taç taşıdığı bu kutsal şehirde, eğer Tanrı dilerse, asla altından ya da mücevherden bir taç giymeyecektir; aksine, kendisinden sonra Kudüs'te hüküm sürecek tüm Hıristiyan kralları onurlandırmak amacıyla, Rabbimiz'in Çile gününde gerçekleştirilmiş olan o taç giyme töreninin kendisi için fazlasıyla yeterli olduğunu düşünüyordu. Tacı reddettiği için bazı insanlar onu Kudüs kralları arasında saymak istemez; ancak bana öyle geliyor ki bu yüzden onun onuru azalmamalı, aksine artmalı ve yüceltilmelidir. Çünkü bunu Kutsal Kilise'nin sakramentini hor gördüğü için değil, dünya kibirinden kaçınmak ve kalbindeki büyük alçakgönüllülükten ötürü yapmıştı. Bu yüzden sadece kral olduğunu söylemiyorum, aksine toprak fethedildiğinden beri krallığı yöneten tüm kralların en iyisi olduğunu söylüyorum.

X. — Coment li califes d'Egypte envoia por ocirre touz ceus qui là estoient venu.

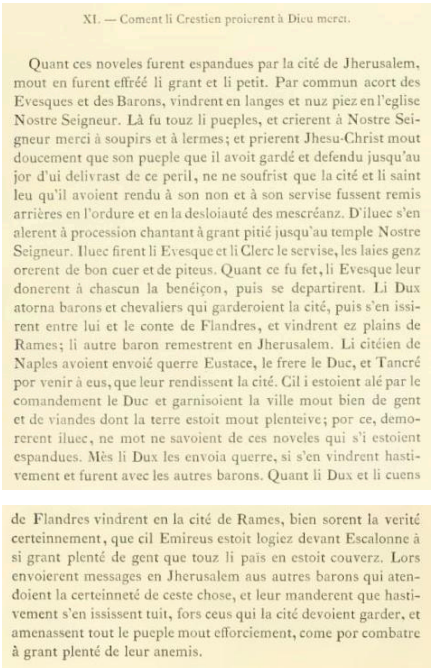
Novelement, quant la citez fu prise, tandis com li Baron ne s'estoient mie departi, vint une nouvele en la ville, et voirs estoit einsi, que li califes d'Egypte qui estoit li plus puissanz hom de toute la terre d'Orient, avoit semons de tout son pooir chevaliers et touz ceus qui armes porroient porter; si que merveilles avoit assemblés granz oz; car il avoit grant desdaing et despit de ce que uns si petiz pueples[1] qui estoit d'estranges terres venuz, avoit osé entrer en son regne et avoit assise la cité que il avoit conquise sur ses anemis. Il fist venir devant lui son connestable qui estoit princes de son ost; il avoit non Elafdales[2]. A cestui comanda que il preist toutes ses genz avec lui et en alast en Surie; si coreust sus à ce pueple viguereusement, qui estoit si fous et si outrageus qu'il avoit troblée sa pais et fet mal à sa gent. Por ce, li comanda que si les effaçast et destruisist du tout que jamès parole ne fust de nus d'eus. Icist Elafdales estoit nez d'Ermenie, Emireus estoit apelez en autre non; de crestiens estoit atraiz, mès por la richesce que l'en li donna [et por la luxure que il trouva en la mescréandise], renoia Nostre Seigneur et la droite foi crestienne por devenir Sarrazin. Icil meismes avoit la cité de Jherusalem conquise sur les Turs et mise eu pooir son seigneur, en cel an que li Crestien l'assistrent; et ne l'avoit mie encore tenue plus de onze mois, quant li oz des pelerins la prist sur eus et la rendit à la Crestienté. C'estoit une chose qui mout desplesoit à ce connestable, que ses sires avoit si cortement joi[3] de son conquest; por ce emprist plus volentiers sur soi la besoigne de corre sus à nostre gent : et bien li sembloit que legiere chose fust, à la plenté de gent qu'il avoit, de desconfire ceus qui la cité avoient prise. Il s'en vint en Surie, et mena avec lui tout le pooir d'Egypte. Grant orgueil ot en son cuer por le grant pueple qu'il avoit, et mout fu courouciez encontre les noz. Mès Nostre Sires qui bien set mettre son conseil par desus les proposemens des homes, atira cele chose en autre maniere que cil ne devisoit. Il s'en vint à toutes ses granz genz devant la cité d'Escalone; iluec se logierent et porpristrent mout grant espace de terre. Avec eus s'estoient ajoint tuit li Tur de Damas et cil d'Arabe qui en ces parties estoient mout granz genz. Voirs est que ainçois que nostre pelerin venissent en la terre, cil d'Egypte et li Tur d'Arrabe ne s'entreamoient mie, ainçois doutoient mout le croissement li un des autres : mès après, s'entracompaignerent à venir sur les noz, plus por haine de nostre gent que por amor qu'il eussent entr'eus. Tuit furent ensemble devant Escalonne bien entalenté de venir emprès devant Jherusalem, por asseoir la ville. Car il ne poissent cuidier en nule maniere que li baron qui dedenz estoient osassent issir contr'eus à bataille.

X. — Mısır Halifesinin Oraya Gelen Herkesin Öldürülmesi İçin Haber Göndermesi

Kısa süre önce, şehir ele geçirildiğinde, henüz baronlar dağılmamışken şehre bir haber geldi ve işin aslı şu ki, tüm Doğu topraklarının en güçlü adamı olan Mısır halifesi, gücü yeten tüm şövalyeleri ve silah taşıyabilecek herkesi çağırmıştı; öyle ki harika bir ordu toplamıştı. Çünkü yabancı topraklardan gelmiş böylesine küçük bir halkın kendi krallığına girmeye cüret etmesinden ve düşmanlarından fethettiği şehri kuşatmasından dolayı büyük bir öfke ve horlanma duyuyordu. Ordusunun prensi olan başkomutanını huzuruna getirtiti; adı Elafdales idi. Ona, tüm adamlarını yanına alıp Suriye'ye gitmesini, huzurunu bozan ve halkına kötülük eden o kadar çılgın ve cüretkar halkın üzerine şiddetle saldırmasını emretti. Bu yüzden onlardan hiç kimsenin geriye lafı kalmayacak şekilde onları yok etmesini ve silip süpürmesini buyurdu.

Bu Elafdales Ermenistan doğumluydu, diğer adı Emireus idi; Hıristiyanlık eğitimi almıştı, ancak kendisine verilen zenginlik [ve kâfirler arasında bulduğu sefahat] yüzünden Rabbimiz'i ve hakiki Hıristiyan inancını inkar ederek Sarazen olmuştu. Kudüs şehrini Türklerden fetheden ve Hıristiyanlar burayı kuşattığı yıl efendisinin kontrolüne veren işte bu adamın kendisiydi; hacıların ordusu orayı ellerinden alıp Hıristiyanlığa iade ettiğinde, buraya henüz on bir aydan fazla bir süre boyunca sahip olmamıştı. Efendisinin fethi bu kadar kısa sürmesi bu başkomutanı çok rahatsız eden bir şeydi; bu nedenle halkımızın üzerine saldırma işini daha büyük bir istekle üstlenmişti. Sahip olduğu büyük insan kalabalığıyla şehri ele geçirenleri bozguna uğratmanın kolay bir iş olacağını düşünüyordu. Suriye'ye geldi ve Mısır'ın tüm gücünü yanında getirdi.

Yanındaki büyük halk kitlesi nedeniyle kalbinde büyük bir kibir vardı ve bizimkilere karşı çok öfkelendi. Ancak insanların düşüncelerinin ötesinde kendi planını uygulamayı çok iyi bilen Rabbimiz, bu işi onların tasarladığından başka türlü yönlendirdi. Tüm büyük adamlarıyla birlikte Askelon şehrinin önüne geldi; orada kamp kurup çok geniş bir araziyi çevrelediler. Onlara, o bölgelerde çok kalabalık bir halk olan **Şam Türkleri ve Araplar da katılmıştı.** Gerçektir ki, hacımız bu topraklara gelmeden önce Mısırlılar ile Arap Türkler birbirlerini sevmezler, aksine birbirlerinin büyümesinden son derece korkarlardı; ancak daha sonra aralarındaki sevgiden ziyade bizim halkımıza duydukları nefret yüzünden bizimkilerin üzerine yürümek için birleşmişlerdi. Hepsi birlikte Askelon'un önünde, şehri kuşatmak üzere Kudüs'ün önüne hemen gelme arifesinde toplandılar. Çünkü içerideki baronların hiçbir şekilde kendilerine karşı savaşmaya cesaret edemeyeceğini düşünüyorlardı.

XI. — Coment li Crestien proierent à Dieu merci.

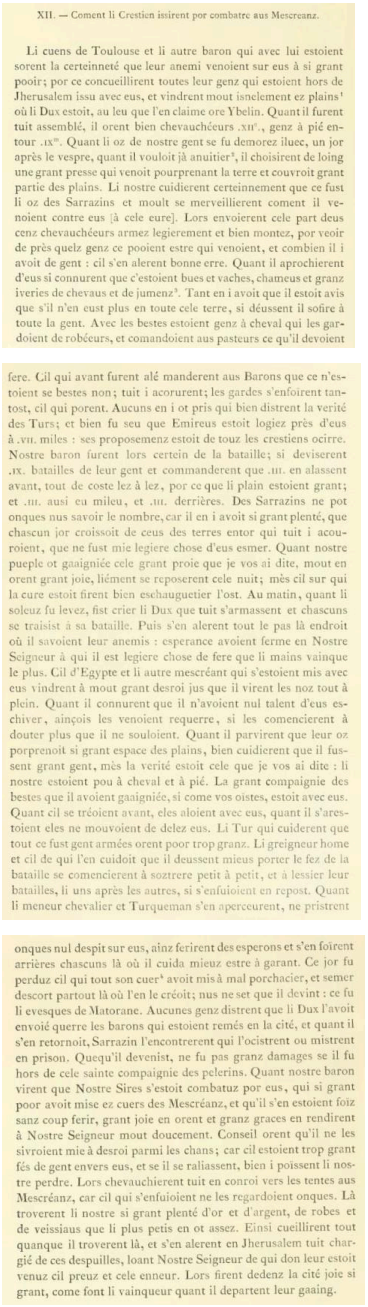
Quant ces noveles furent espandues par la cité de Jherusalem, mout en furent effréé li grant et li petit. Par commun acort des Evesques et des Barons, vindrent en langes et nuz piez en l'eglise Nostre Seigneur. Là fu touz li pueples, et crierent à Nostre Seigneur merci à soupirs et à lermes; et prierent Jhesu-Christ mout doucement que son pueple que il avoit gardé et defendu jusqu'au jor d'ui delivrast de ce peril, ne ne soufrist que la cité et li saint leu qu'il avoient rendu à son non et à son servise fussent remis arrières en l'ordure et en la desloiauté des mescréanz. D'iluec s'en alerent à procession chantant à grant pitié jusqu'au temple Nostre Seigneur. Iluec firent li Evesque et li Clerc le servise, les laies genz orerent de bon cuer et de piteus. Quant ce fu fet, li Evesque leur donerent à chascun la benéiçon, puis se departirent. Li Dux atorna barons et chevaliers qui garderoient la cité, puis s'en issirent entre lui et le conte de Flandres, et vindrent ez plains de Rames; li autre baron remestrent en Jherusalem. Li citéien de Naples avoient envoié querre Eustace, le frere le Duc, et Tancré por venir à eus, que leur rendissent la cité. Cil i estoient alé par le comandement le Duc et garnisoient la ville mout bien de gent et de viandes dont la terre estoit mout plenteive; por ce, demorerent iluec, ne mot ne savoient de ces noveles qui s'i estoient espandues. Mès li Dux les envoia querre, si s'en vindrent hastivement et furent avec les autres barons. Quant li Dux et li cuens

de Flandres vindrent en la cité de Rames, bien sorent la verité certeinnement, que cil Emireus estoit logiez devant Escalonne à si grant plenté de gent que touz li pais en estoit couverz. Lors envoierent messages en Jherusalem aus autres barons qui atendoient la certeinneté de ceste chose, et leur manderent que hastivement s'en ississent tuit, fors ceus qui la cité devoient garder, et amenassent tout le pueple mout efforciement, come por combatre à grant plenté de leur anemis.

XI. — Hıristiyanların Tanrı'ya Şükretmesi

Bu haberler Kudüs şehri içinde yayıldığında, küçük büyük herkes çok büyük bir korkuya kapıldı. Piskoposların ve baronların ortak kararıyla, yalınayak ve çıplak ayakla Rabbimiz'in kilisesine geldiler. Orada bütün halk toplandı, iç çekerek ve gözyaşlarıyla Rabbimiz'e merhamet diledi; bugüne kadar koruyup savunduğu halkını bu tehlikeden kurtarması ve kendi adına ile hizmetine adadıkları şehrin ve kutsal yerin, inançsızların pisliğine ve sadakatsizliğine yeniden geri verilmesine izin vermemesi için İsa Mesih'e çok büyük bir içtenlikle yalvardılar. Oradan büyük bir acıyla ilahiler söyleyerek Rabbimiz'in Tapınağı'na kadar bir alayla yürüdüler. Orada piskoposlar ve din adamları ayini gerçekleştirdi, sıradan halk ise saf bir kalp ve hüzünle dua etti. Bu bittikten sonra piskoposlar herkese hayırdua etti, ardından dağıldılar.

Dük, şehri koruyacak baronları ve şövalyeleri görevlendirdi, ardından kendisi ve Flandra Kontu ile birlikte şehirden ayrılıp Ramle ovalarına geldiler; diğer baronlar ise Kudüs'te kaldılar. Nablus vatandaşları, şehrin kendilerine teslim edilmesi için Dük'ün kardeşi Eustace'ı ve Tanrı'yı getirtmek üzere haber göndermişlerdi. Onlar Dük'ün emriyle gitmişler, şehri askerlerle ve toprağın bolluk içinde olduğu erzakla çok iyi bir şekilde donatmışlardı; bu yüzden yayılan bu haberlerden hiç haberleri olmadan orada kalmışlardı. Ancak Dük onları çağırttı, bunun üzerine aceleyle gelip diğer baronlara katıldılar. Dük ve Flandra Kontu Ramle şehrine geldiklerinde, o Emireus'un çok büyük bir insan kalabalığıyla Askelon önünde kamp kurduğunu ve tüm ülkeyi kapladığını kesin olarak öğrendiler. Bunun üzerine Kudüs'te bu işin kesinleşmesini bekleyen diğer baronlara haberciler gönderdiler ve şehri koruması gerekenlerin dışında herkesin derhal dışarı çıkmasını, düşmanlarının büyük kalabalığıyla savaşmak üzere tüm halkı olabildiğince güçlü bir şekilde getirmelerini bildirdiler.

XII. — Coment li Crestien issirent por combatre aus Mescreanz.

Li cuens de Toulouse et li autre baron qui avec lui estoient sorent la certeinneté que leur anemi venoient sur eus à si grant poöir; por ce concueillirent toutes leur genz qui estoient hors de Jherusalem issu avec eus, et vindrent mout isnelement ez plains[1] où li Dux estoit, au leu que l'en claime ore Ybelin. Quant il furent tuit assemblé, il orent bien chevauchéeurs .xii^c., genz à pié entour .ix^m.. Quant li oz de nostre gent se fu demorez iluec, un jor après le vespre, quant il vouloit jà anuitier[2], il choisirent de loing une grant presse qui venoit pourprenant la terre et couvroit grant partie des plains. Li nostre cuidierent certeinnement que ce fust li oz des Sarrazins et moult se merveillierent coment il venoient contre eus [à cele eure]. Lors envoierent cele part deus cenz chevauchéeurs armez legierement et bien montez, por veoir de près quelz genz ce pooient estre qui venoient, et combien il i avoit de gent : cil s'en alerent bonne erre. Quant il aprochierent d'eus si connurent que c'estoient bues et vaches, chameus et granz iveries de chevaus et de jumenz[3]. Tant en i avoit que il estoit avis que s'il n'en eust plus en toute cele terre, si déussent il sofire à toute la gent. Avec les bestes estoient genz à cheval qui les gardoient de robéeurs, et comandoient aus pasteurs ce qu'il devoient fere. Cil qui avant furent alé manderent aus Barons que ce n'estoient se bestes non; tuit i acorurent; les gardes s'enfoirent tantost, cil qui porent. Aucuns en i ot pris qui bien distrent la verité des Turs; et bien fu seu que Emireus estoit logiez près d'eus à .vii. miles : ses proposemenz estoit de touz les crestiens ocirre. Nostre baron furent lors certein de la bataille; si deviserent .ix. batailles de leur gent et commanderent que .iii. en alassent avant, tout de coste lez à lez, por ce que li plain estoient grant; et .iii. ausi eu mileu, et .iii. derrières. Des Sarrazins ne pot onques nus savoir le nombre, car il en i avoit si grant plenté, que chascun jor croissoit de ceus des terres entor qui tuit i acouroient, que ne fust mie legiere chose d'eus esmer. Quant nostre pueple ot gaaigniée cele grant proie que je vos ai dite, mout en orent grant joie, liément se reposerent cele nuit; mès cil sur qui la cure estoit firent bien eschauguetier l'ost. Au matin, quant li soleuz fu levez, fist crier li Dux que tuit s'armassent et chascuns se traisist à sa bataille. Puis s'en alerent tout le pas là endroit où il savoient leur anemis : esperance avoient ferme en Nostre Seigneur à qui il est legiere chose de fere que li mains vainque le plus. Cil d'Egypte et li autre mescréant qui s'estoient mis avec eus vindrent à mout grant desroi jus que il virent les noz tout à plein. Quant il connurent que il n'avoient nul talent d'eus eschiver, ainçois les venoient requerre, si les comencierent à douter plus que il ne souloient. Quant il parvirent que leur oz porprenoit si grant espace des plains, bien cuidierent que il fussent grant gent, mès la verité estoit cele que je vos ai dite : li nostre estoient pou à cheval et à pié. La grant compaignie des bestes que il avoient gaaigniée, si come vos oistes, estoit avec eus. Quant cil se tréoient avant, eles aloient avec eus, quant il s'arestoient eles ne mouvoient de delez eus. Li Tur qui cuiderent que tout ce fust gent armées orent poor trop granz. Li greigneur home et cil de qui l'en cuidoit que il deussent mieus porter le fez de la bataille se comencierent à soztrere petit à petit, et à lessier leur batailles, li uns après les autres, si s'enfuioient en repost. Quant li meneur chevalier et Turqueman s'en aperceurent, ne pristrent onques nul despit sur eus, ainz ferirent des esperons et s'en foïrent arrières chascuns là où il cuida mieuz estre à garant. Ce jor fu perduz cil qui tout son cuer[4] avoit mis à mal porchacier, et semer descort partout là où l'en le créoit; nus ne set que il devint : ce fu li evesques de Matorane. Aucunes genz distrent que li Dux l'avoit envoié querre les barons qui estoient remés en la cité, et quant il s'en retornoit, Sarrazin l'encontrerent qui l'ocistrent ou mistrent en prison. Quequ'il devenist, ne fu pas granz damages se il fu hors de cele sainte compaignie des pelerins. Quant nostre baron virent que Nostre Sires s'estoit combatuz por eus, qui si grant poor avoit mise ez cuers des Mescréanz, et qu'il s'en estoient foiz sanz coup ferir, grant joie en orent et granz graces en rendirent à Nostre Seigneur mout doucement. Conseil orent qu'il ne les sivroient mie à desroi parmi les chans; car cil estoient trop grant fés de gent envers eus, et se il se raliassent, bien i poissent li nostre perdre. Lors chevauchierent tuit en conroi vers les tentes aus Mescréanz, car cil qui s'enfuioient ne les regardoient onques. Là troverent li nostre si grant plenté d'or et d'argent, de robes et de veissiaus que li plus petis en ot assez. Einsi cueillirent tout quanque il troverent là, et s'en alerent en Jherusalem tuit chargié de ces despuilles, loant Nostre Seigneur de qui don leur estoit venuz cil preuz et cele enneur. Lors firent dedenz la cité joie si grant, come font li vainqueur quant il departent leur gaaing.

XII. — Hıristiyanların İnansızlarla Savaşmak Üzere Dışarı Çıkması

Toulouse Kontu ve onunla birlikte olan diğer baronlar, düşmanlarının bu kadar büyük bir güçle üzerlerine gelmekte olduğunu kesin olarak öğrendiler; bu nedenle Kudüs'ten kendileriyle birlikte çıkmış olan tüm insanları topladılar ve Dük'ün bulunduğu, bugün Yabelin olarak adlandırılan ovalara çok hızlı bir şekilde geldiler. Hepsi bir araya geldiğinde, yaklaşık 1.200 süvariye ve 9.000 civarında yaya askere sahiptiler. Halkımızın ordusu orada konaklarken, akşam namazından bir gün sonra, hava tam kararmak üzereyken, uzaktan ovaların büyük bir kısmını kaplayan ve araziyi ele geçiren büyük bir kalabalığın geldiğini seçtiler. Bizimkiler bunun Sarazenlerin ordusu olduğuna kesin olarak inandılar ve o an kendilerine doğru nasıl geldiklerine çok şaşırdılar. Bunun üzerine o yöne, kimlerin gelebileceğini ve kaç kişi

olduklarını yakından görmek üzere hafif silahlı ve iyi binekli iki yüz süvari gönderdiler; onlar da hızlı bir şekilde yola çıktılar.
Yaklaştıklarında bunların öküzler, inekler, develer, at ve kısrak sürüleri olduğunu fark ettiler. Sayıları o kadar çoktu ki, eğer tüm bu topraklarda bundan başka hayvan olmasa bile bütün halka yetebileceği düşünülebilirdi. Hayvanların yanında, onları hırsızlardan koruyan ve çobanlara yapmaları gerekenleri buyuran atlı adamlar da vardı. Önden gitmiş olanlar baronlara bunların sadece hayvanlardan ibaret olduğunu bildirdiler; herkes hemen o tarafa koştu, muhafızlar ise ellerinden geldiğince hemen kaçtılar. Aralarında Türklerin gerçek niyetlerini çok iyi anlatan bazı kişiler de yakalandı; Emireus'un kendilerine 7 mil uzaklıkta kamp kurduğu ve amacının tüm Hıristiyanları öldürmek olduğu açıkça biliniyordu.
Bundan sonra baronlarımız savaşın kesinleştiğinden emin oldular; halklarını 9 birlik halinde düzenlediler ve ovalar çok geniş olduğu için üçünün yan yana, üçünün ortada ve üçünün de arkada ilerlemesini emrettiler. Sarazenlerin sayısı hiçbir zaman tam olarak bilinemedi, çünkü o kadar çoktular ki, etraftaki topraklardan her gün akın akın gelenlerle sayıları sürekli artıyordu ve onları tahmin etmek hiç de kolay bir şey değildi. Halkımız size sözünü ettiğim o büyük ganimeti ele geçirdiğinde bundan çok büyük bir sevinç duydular, o gece neşeyle dinlendiler; ancak nöbet tutmakla görevlendirilenler ordunun gözcülüğünü çok iyi yaptılar. Sabah güneş doğduğunda Dük, herkesin silahlanmasını ve kendi birliğinin yanına gitmesini emretti. Ardından, azınlığın çoğunluğa galip gelmesinin kendisi için çok kolay olduğu Rabbimiz'e olan sağlam inançlarıyla, düşmanlarını bildikleri yöne doğru bütün adımlarla ilerlediler. Mısırlılar ve onlara katılmış olan diğer inatsızlar, bizimkileri tümüyle karşılama aşamasına gelene kadar büyük bir kargaşa içinde geldiler. Kaçmaya hiçbir niyetleri olmadığını, aksine doğrudan üzerlerine geldiklerini fark ettiklerindekinden daha da fazla korkmaya başladılar. Ordularının ovaların çok geniş bir alanını kapladığını gördüklerinde büyük bir ordu olduklarını sandılar, ancak gerçeklik size söylediğim gibiydi: Bizimkiler atlı ve yaya olarak sayıca azdı. Ele geçirdikleri o büyük hayvan sürüsü de işittiğiniz gibi onlarla birlikteydi, ileri doğru hareket ettiklerinde onlarla birlikte gidiyorlar, durduklarında ise yanlarından ayrılmıyorlardı. Tamamen silahlı bir ordu sandıkları Türkler ise çok büyük bir korkuya kapıldılar. En ileri gelen adamlar ve savaşın yükünü en iyi taşıması beklenenler küçük küçük geri çekilmeye, birliklerini arkası arkasına terk etmeye ve gizlice kaçmaya başladılar. Lider şövalye ve Türkman bunu fark ettiklerinde onlara hiç küçüsetmeyle yaklaşmadılar, aksine mahmuzları vurup herkes en güvenli olduğunu düşündüğü yere doğru kaçtı.
Bütün kalbini kötülük peşinde koşmaya ve inandığı her yerde nifak tohumları ekmeye adamış olan kişi o gün kaybolup gitti; nereye gittiğini kimse bilmiyor: O, Maturane piskoposuydu. Bazı insanlar Dük'ün onu şehirde kalmış olan baronları çağırması için gönderdiğini, geri dönerken Sarazenlerle karşılaşıp onlar tarafından öldürüldüğünü ya da esir alındığını söylediler. Akıbeti ne olursa olsun, hacıların bu kutsal topluluğundan uzaklaşmış olması çok büyük bir kayıp sayılmazdı. Baronlarımız, Rabbimiz'in inandırıcısızların kalbine çok büyük bir korku salarak kendileri için savaştığını ve hiç kılıç vurmadan kaçtıklarını gördüklerinde büyük bir sevinç duydular ve Rabbimiz'e çok tatlı bir dille şükranlar sundular. Düşmanları tarlaların ortasında

düzensiz bir şekilde takip etmeme konusunda anlaştılar; çünkü onlara karşı çok büyük bir insan kalabalığı vardı ve eğer yeniden toparlanırlarsa bizimkilerin yenilme ihtimali de vardı.
Bunun ardından hepsi düzenli bir şekilde inatsızların çadırlarına doğru at sürdüler, çünkü kaçanlar asla arkalarına bakmıyorlardı. Bizimkiler orada o kadar çok altın, gümüş, kıyafet ve kap kacak buldular ki en sıradan olanları bile bunlardan bolca aldı. Buldukları her şeyi bu şekilde topladılar ve bu cesaretin ve onurun kendilerine kimden geldiğini Rabbimiz'e övgüler sunarak, bu ganimetlerle birlikte tamamen yüklerini tutmuş bir şekilde Kudüs'e geri döndüler. Şehirde ise kazananların ganimetlerini paylaştıklarında yaptıkları gibi çok büyük bir sevinç kutlaması gerçekleştirdiler.

XIII. — Coment li dux de Normendie et li cuens de Flandres s'en revindrent en leur terres.

En ceste maniere se contenoient dedenz la cité de Jherusalem. Li dui vaillant home qui longuement orent esté eu servise Nostre Seigneur et bien parfet leur pelerinage, ce fu li dux de Normendie et li cuens de Flandres, pristrent congié aus autres barons et se mistrent à la voie por retorner en leur païs. Par Costantinoble s'en vindrent en navie. Li empereres Alexes qui autrefoiz les avoit veuz, les receut à mout bele chiere et leur dona de beaus dons au departir. Il s'en vindrent en leur païs sain et hetié. Li uns d'eus, ce fu li dux de Normendie, trova la chose mout changiée de tele com il la leissa en son païs; car tandis com il estoit en ce haut pelerinage que vos avez oï, ses freres ainznez fu morz sanz oir de son cors, Guillaumes li Rous avoit non. Rois estoit d'Engleterre par droit; et, selonc les costumes du païs, estoit li roiaumes eschoiz à celui Robert duc de Normendie. Mès ses freres qui mainznez estoit, Henris avoit non, vint aus barons de la terre et leur fist entendant que li dux ses freres estoit rois de Jherusalem et qu'il n'avoit nul talent de retorner jamès deça les monz. Par ceste mençonge le firent roi d'Engleterre et devindrent si home. Quant ses freres retorna d'outre mer, il li demanda son roiaume; cil ne li vout rendre. Li Dux apareilla grant navie et concueilli [1] genz tant com il pot en Normendie et ailleurs, si que il passa et arriva en Engleterre à force. Ses freres, qui estoit rois, li vint à l'encontre atout le pooir de la terre; les batailles furent toutes prestes d'assembler, mès preudome virent que trop i auroit grant damage se cil dui frere se combatoient einsi. Por ce, parlerent de la pais et la firent en tele maniere que cil Henris tendroit le roiaume, mès il rendroit à son frere le duc, chascun an, une somme d'avoir : de quoi il le fist bien seur. Einsi s'en retorna li Dux arriere et revint en sa terre. Après, avint que li Rois qui avoit aucuns chastiaus en Normendie, ainçois qu'il eust le roiaume, les vout tenir come son eritage. Li Dux les li demanda, cil ne les li vout baillier : il les assist [2] et prist à force. Quant li Rois l'oi, mout en fu corouciez; il assembla genz et passa en Normendie; ses freres li vint encontre; ensemble se combatirent [à Tenechebrai [3]]. Iluec fu li Dux desconfis et pris. Ses freres le mist en prison où il fu morz. Lors ot tout ensemble le roiaume d'Angleterre et la duchée de Normendie.

Li cuens de Toulouse vint jusqu'à Lalische [4] de Surie, iluec leissa la contesse sa femme. Il s'en ala en Costantinoble et devoit tantost revenir. Li Empereres li fist grant joie, bel le receut et granz dons li dona, puis revint-il touz sains et tous hetiez à sa femme et à sa meisnie en Surie. Mès dui an furent ainçois passé, si com vos orroiz.

Li dux Godefroiz remest en Jherusalem, et bien governa le roiaume que Nostre Sires li ot doné. Il retint avec lui le conte Garnier de Grés et autres barons, ceus que il pot avoir. Tancrez li vaillanz remest avec lui, à qui il dona por tenir en heritage la cité de Tabarie [5] qui siet sur le lay de Genesar, et tout le princé de Galilée atoute la cité qui sieut avoir non Porfire, or a non Cayphas, et les apartenances de ces choses. Tancrez tint cele terre si bien et si sagement que loez en fu de Dieu et du siecle [6]. Les eglises de cele terre fonda mout richement; granz rentes leur dona; aornemenz i mist biaus et de grant valeur. Nomeément l'eglise de Nazareth et de Tabarié, et cele de Monte Tabor leissa en mout haut point [7]. Mès li baron qui puis ont esté seigneur de la terre leur ont tolues assez de leur teneures. Mout fu Tancrez sages et loiaus, et se delitoit trop en bien fere aus eglises, si com il aparut puis, quant il fu princes d'Antioche; car mout essauça l'eglise monseigneur saint Pere, et le princé meismes crut-il mout et eslargi, si com vos orroiz.

XIII. — Normandiya Dükü ile Flandra Kontu'nun Kendi Topraklarına Geri Dönmesi

Kudüs şehrinde işler bu şekilde yürütülüyordu. Uzun süredir Rabbimiz'in hizmetinde bulunan ve hacılıklarını başarıyla tamamlayan iki cesur adam, yani Normandiya Dükü ile Flandra Kontu, diğer baronlardan izin alarak kendi ülkelerine dönmek üzere yola çıktılar. Konstantinopolis üzerinden gemiyle geldiler. Kendilerini daha önce de görmüş olan İmparator Alexios onları çok güzel bir şekilde karşıladı ve ayrılırken kendilerine güzel hediyeler verdi. Sağ salim kendi ülkelerine ulaştılar.

Onlardan biri olan Normandiya Dükü, memleketini bıraktığı andan çok değişmiş buldu; çünkü sizlerin de işittiği gibi o yüce hac yolculuğundayken, kendisinden büyük olan ve William Rufus adını taşıyan kardeşi varis bırakmadan ölmüştü. Hak hukuk açısından İngiltere kralı olması gerekiyordu ve ülkenin geleneklerine göre krallık Normandiya Dükü olan Robert'a kalmıştı. Ancak kendisinden küçük olan Henry adlı kardeşi, ülkenin baronlarına giderek dük olan kardeşinin Kudüs kralı olduğunu ve artık dağların bu tarafına asla dönmek istemediğini onlara anlattı. Bu yalan sayesinde onu İngiltere kralı yaptılar ve ona bağlılık yemin ettiler.

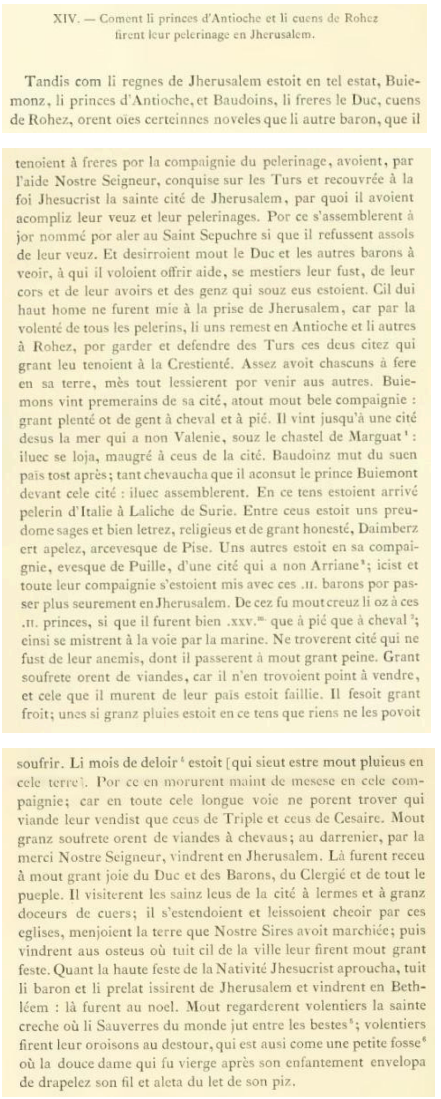
Kardeşi denizaşırı ülkeden döndüğünde krallığını geri istedi, ancak diğeri bunu ona vermek istemedi. Dük büyük bir donanma hazırladı ve Normandiya ile diğer yerlerden toplayabildiği kadar asker topladı; böylece zorla İngiltere'ye geçip karaya çıktı. Kral olan kardeşi, ülkenin tüm gücüyle karşısına çıktı; ordular savaşmak için tamamen hazırdı, ancak erdemli kişiler iki kardeşin bu şekilde savaşmasının çok büyük bir felaket olacağını gördüler. Bu yüzden barıştan söz ettiler ve şu şekilde bir anlaşmaya vardılar: Henry krallığı elinde tutacak, ancak dük olan kardeşine her yıl belirli bir miktar para ödeyecekti; bunu da kendisine kesin olarak güvence altına bağladı. Dük bunun üzerine geri dönüp kendi ülkesine geldi.

Daha sonra, kralın kral olmasından önce Normandiya'da bazı kaleleri olduğu ve bunları kendi mirası olarak tutmak istediği ortaya çıktı. Dük bunları kendisinden istedi, o ise vermeyi reddetti; bunun üzerine dük kaleleri kuşatıp zorla aldı. Kral bunu duyduğunda çok öfkelendi; asker topladı ve Normandiya'ya geçti. Kardeşi de onun karşısına çıktı; [Tinchebray'de] savaşa tutuştular. Dük orada bozguna uğratıldı ve esir alındı. Kardeşi onu hayatını kaybedeceği bir zindana kapattı. Böylece İngiltere krallığı ve Normandiya dükalığı tamamen onun ellerinde birleşti.

Toulouse Kontu, Suriye'deki Lalishe'ye kadar geldi ve karısı olan kontesi orada bıraktı. Konstantinopolis'e gitti ve kısa süre içinde geri dönecekti. İmparator ona büyük bir sevinç gösterdi, onu güzelce karşıladı ve büyük hediyeler verdi; ardından sağ salim ve neşeyle Suriye'deki karısının ve halkının yanına döndü. Ancak duyacağınız gibi, daha iki yıl geçmemişti.

Dük Godefroi Kudüs'te kaldı ve Rabbimiz'in kendisine verdiği krallığı iyi bir şekilde yönetti. Yanında Grés Kontu Garnier'yi ve tutabildiği diğer baronları alıkoydu. Cesur Tancred de onun yanında kaldı; Dük, Celile Gölü kıyısında yer alan Taberiye şehrini, Porfire (şimdi Cayphas olarak bilinir) adındaki şehirle birlikte tüm Celile prensliğini ve bunlara ait olan her şeyi miras olarak tutması için ona verdi. Tancred bu toprakları hem Tanrı'nın hem de dünyanın övgüsünü alacak kadar öyle iyi ve akıllıca yönetti ki, o topraktaki kiliseleri çok zengin bir şekilde kurdu, onlara büyük gelirler bağışladı ve

değerli süsler yerleştirdi. Özellikle Nasıra, Taberiye kiliselerini ve Tabor Dağı'ndakini çok yüksek bir konuma getirdi. Ancak sonradan o toprağın efendisi olan baronlar mülklerinin çoğunu ellerinden aldılar. Tancred son derece akıllı ve dürüst biriydi; daha sonra Antakya prensi olduğunda ortaya çıkacağı üzere, kiliselere iyilik yapmaktan büyük bir zevk alıyordu. Nitekim aziz baba papa kilisesini çokça yüceltmiş, prensliğin kendisini de duyacağınız üzere çok büyütüp genişletmişti.

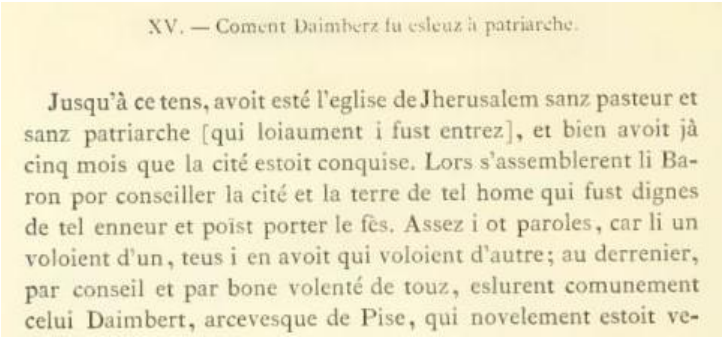
XIV. — Coment li princes d'Antioche et li cuens de Rohez firent leur pelerinage en Jherusalem.

Tandis com li regnes de Jherusalem estoit en tel estat, Buiemonz, li princes d'Antioche, et Baudoins, li freres le Duc, cuens de Rohez, orent oies certeinnes noveles que li autre baron, que il tenoient à freres por la compaignie du pelerinage, avoient, par l'aide Nostre Seigneur, conquise sur les Turs et recouvrée à la foi Jhesucrist la sainte cité de Jherusalem, par quoi il avoient acompliz leur veuz et leur pelerinages. Por ce s'assemblerent à jor nommé por aler au Saint Sepuchre si que il refussent assols de leur veuz. Et desirroient mout le Duc et les autres barons à veoir, à qui il voloient offrir aide, se mestiers leur fust, de leur cors et de leur avoirs et des genz qui souz eus estoient. Cil dui haut home ne furent mie à la prise de Jherusalem, car par la volenté de tous les pelerins, li uns remest en Antioche et li autres à Rohez, por garder et defendre des Turs ces deus citez qui grant leu tenoient à la Crestienté. Assez avoit chascuns à fere en sa terre, mès tout lessierent por venir aus autres. Buiemons vint premerains de sa cité, atout mout bele compaignie : grant plenté ot de gent à cheval et à pié. Il vint jusqu'à une cité desus la mer qui a non Valenie, souz le chastel de Marguat[1] : iluec se loja, maugré à ceus de la cité. Baudoinz mut du suen pais tost après; tant chevaucha que il aconsut le prince Buiemont devant cele cité : iluec assemblerent. En ce tens estoient arrivé pelerin d'Italie à Laliche de Surie. Entre ceus estoit uns preudome sages et bien letrez, religieus et de grant honesté, Daimberz ert apelez, arcevesque de Pise. Uns autres estoit en sa compaignie, evesque de Puille, d'une cité qui a non Arriane[2]; icist et toute leur compaignie s'estoient mis avec ces .II. barons por passer plus seurement en Jherusalem. De cez fu mout creuz li oz à ces .II. princes, si que il furent bien .xxv.^m^ que à pié que à cheval[3]; einsi se mistrent à la voie par la marine. Ne troverent cité qui ne fust de leur anemis, dont il passerent à mout grant peine. Grant soufrete orent de viandes, car il n'en trovoient point à vendre, et cele que il murent de leur pais estoit faillie. Il fesoit grant froit; unes si granz pluies estoit en ce tens que riens ne les povoit soufrir. Li mois de deloir[4] estoit [qui sieut estre mout plueus en cele terre]. Por ce en morurent maint de mesese en cele compaignie; car en toute cele longue voie ne porent trover qui viande leur vendist que ceus de Triple et ceus de Cesaire. Mout granz soufrete orent de viandes à chevaus; au darrenier, par la merci Nostre Seigneur, vindrent en Jherusalem. Là furent receu à mout grant joie du Duc et des Barons, du Clergié et de tout le pueple. Il visiterent les sainz leus de la cité à lermes et à granz doceurs de cuers; il s'estendoient et leissoient cheoir par ces eglises, menjoient la terre que Nostre Sires avoit marchiée; puis vindrent aus osteus où tuit cil de la ville leur firent mout grant feste. Quant la haute feste de la Nativité Jhesucrist aproucha, tuit li baron et li prelat issirent de Jherusalem et vindrent en Bethléem : là furent au noel. Mout regarderent volentiers la sainte creche où li Sauverres du monde jut entre les bestes[5]; volentiers firent leur oroisons au destour, qui est ausi come une petite fosse[6] où la douce dame qui fu vierge après son enfantement envelopa de drapelez son fil et aleta du let de son piz.

XIV. — Antakya Prensi ile Urfa Kontu'nun Kudüs'te Hacılıklarını Yapması

Kudüs krallığı bu durumdayken, Antakya prensi Bohemund ile dükün kardeşi ve Urfa kontu Baudouin; hac yolculuğunda kardeş gibi gördükleri diğer baronların, Tanrı'nın yardımıyla Türkleri yenerek ve İsa Mesih'in inancına yeniden kavuşturarak kutsal Kudüs şehrini fethettiklerini ve böylece adak ile hacılıklarını yerine getirdiklerini kesin olarak haber aldılar. Bu yüzden, adaklarından mahrum kalmamak için Kutsal Kabir'e gitmek üzere belirlenmiş bir günde bir araya geldiler. Dük'ü ve diğer baronları görmeyi, eğer ihtiyaçları olursa kendi bedenleriyle, mallarıyla ve emirlerindeki insanlarla onlara yardım sunmayı çok arzuluyorlardı. Bu iki soylu adam Kudüs'ün fethinde bulunmamıştı; çünkü tüm hacıların iradesiyle biri Antakya'da, diğeri ise Hıristiyanlık için çok büyük bir önem taşıyan bu iki şehri Türklerden korumak ve

savunmak üzere Urfa'da kalmıştı. Herkesin kendi topraklarında yapacak çok şeyi vardı, ancak diğerlerine katılmak için her şeyi bir kenara bıraktılar.
Bohemund, çok güzel bir kalabalıkla birlikte kendi şehrinden ilk ayrılan kişi oldu; atlı ve yaya olarak çok büyük bir topluluğa sahipti. Marguat şatosunun altında, Valenie adı verilen deniz kenarındaki bir şehre kadar geldi; şehir halkının hoşnutsuzluğuna rağmen orada kamp kurdu. Baudouin çok geçmeden kendi topraklarından harekete yola çıktı; o kadar ilerledi ki bu şehrin önünde Prens Bohemund'a yetişti: Orada birleştiler. O sırada İtalya'dan Suriye'deki Lalishe'ye hacılar varmıştı. Bunların arasında bilge, iyi eğitimli, dindar ve son derece dürüst bir erdemli adam olan, Pisa başpiskoposu Daimbert adında biri vardı. Onun yanında, Arriane adında bir şehirden Apulia piskoposu olan başka biri daha vardı; bu adam ve tüm topluluğu, Kudüs'e daha güvenli bir şekilde geçebilmek için bu iki baronla birlikte hareket etmişlerdi. Bu kişilerin katılmasıyla bu iki prensin ordusu epey büyüdü, öyle ki atlı ve yaya olarak neredeyse 25.000 kişi olmuşlardı; böylece deniz kıyısından yola koyuldular. Düşmanları olmayan hiçbir şehirle karşılaşmadılar, bu yüzden yollarına çok büyük zorluklarla devam ettiler. Satın alacak hiç yiyecek bulamadıkları için çok büyük bir gıda kıtlığı çektiler, kendi topraklarından getirdikleri de tükenmişti. Hava çok soğuktu; o dönemde insanı tüketen öylesine büyük yağmurlar yağıyordu ki hiçbir şey buna dayanamıyordu. O ay [o toprakta genellikle çok yağmurlu olan] Aralık ayıydı. Bu yüzden bu topluluktan pek çok kişi hastalıktan öldü; çünkü bu kadar uzun yol boyunca, Trablus ve Sezarya'dakiler dışında kendilerine yiyecek satan hiç kimseyi bulamadılar. Atların yiyeceği konusunda da çok büyük bir kıtlık çektiler; sonrasında Rabbimiz'in merhameti sayesinde Kudüs'e geldiler.
Orada dük, baronlar, ruhban sınıfı ve tüm halk tarafından çok büyük bir sevinçle karşılandılar. Gözyaşları ve kalbin derin bir coşkusuyla şehrin kutsal yerlerini ziyaret ettiler; bu kiliselerin içine uzanıp kalıyor, Rabbimiz'in ayak bastığı toprağı öpüyorlardı. Ardından şehirdeki orduların yanına geldiler ve oradakiler kendilerine çok büyük bir şölen ziyafeti çektiler. İsa Mesih'in Yortusu (Noel) yaklaştığında, tüm baronlar ve ruhaniler Kudüs'ten ayrılıp Beytüllahim'e geldiler; Noel'i orada geçirdiler. Dünyanın Kurtarıcısı'nın hayvanlar arasında yattığı kutsal yalağı büyük bir istekle incelediler; tatlı hanımın, doğumdan sonra bile virj olan o kadının, oğlunu kumaş parçalarına sarıp göğsünün sütüyle beslediği [gizli bir çukur gibi olan] o köşe başında gönülden dualarını ettiler.

XV. — Coment Daimberz fu esleuz à patriarche.

Jusqu'à ce tens, avoit esté l'eglise de Jherusalem sanz pasteur et sanz patriarche [qui loiaument i fust entrez], et bien avoit jà cinq mois que la cité estoit conquise. Lors s'assemblerent li Baron por conseiller la cité et la terre de tel home qui fust dignes de tel enneur et poist porter le fès. Assez i ot paroles, car li un voloient d'un, teus i en avoit qui voloient d'autre; au derrenier, par conseil et par bone volenté de touz, eslurent comunement celui Daimbert, arcevesque de Pise, qui novelement estoit ve-

nuz. Il l'assistrent eu siege de patriarche, car ce qui avoit esté fet de [ce bareteur] Arnoul, de que vos oïstes dessus, si come il fut fet contre droit et contre raison, einsi revint tout au néant. Quant cil preudons fu mis en cele digneté, li dux Godefroiz et li princes Buiemonz vindrent devant lui et s'agenoillierent, humblement le requistrent, et il les revesti l'un du roiaume et l'autre du princé. Ce firent-il por ennorer celui qui données leur avoit ces enneurs, c'estoit Jhesucriz, cui cil estoit vicaires et cui lieu il tenoit en cele terre. Quant ce fu fet, rentes assenerent au Patriarche, teles que cil avoit tenues en la patriarché qui Greus estoit[1]; et autres greigneurs pardessus, si que bien se pot ennorablement maintenir o bones compaignies de preudes homes. Lors pristrent congié, au Duc et aus autres barons, Buiemons et Baudoinz li cuens de Rohez; au flun Jordan descendirent et se baignierent; d'iluec s'en alerent selonc la rive de ce flun[2], puis vindrent à Tabarié et lors passerent par la terre qui a non Fenice; à destre lessierent Cesaire, puis entrerent en Ituré et vindrent à la cité qui a non Maubec; puis tindrent la voie de la marine, tant que tuit sain et hetié, atoutes leur choses, vindrent en Antioche.

XV. — Daimbert'in Nasıl Patrik Seçildiği

O zamana kadar Kudüs kilisesinin bir çobanı ve patriği yoktu (ki hakkaniyet gereği olmalıydı); nitekim şehrin fethedilmesinin üzerinden henüz beş ay geçmişti. Bunun üzerine baronlar, şehri ve toprağı yönetecek, bu onura layık ve bu yükü taşıyabilecek bir adamı kararlaştırmak üzere toplandılar. Birçok söz söylendi; çünkü kimi başka birini, kimi ise bir başkasını istiyordu; sonunda herkesin ortak tavsiyesi ve iyi niyetiyle, daha yeni gelmiş olan Pisa başpiskoposu Daimbert'i oybirliğiyle seçtiler. Onu patrik makamına oturttular; çünkü daha önce işittiğiniz o [kavgacı] Arnulf tarafından hakka ve akla aykırı olarak yapılan her şey böylece tamamen ortadan kalkmış oldu.

Bu erdemli adam bu makama getirildiğinde, Dük Godefroi ve Prens Bohemund onun önüne gelip diz çöktüler ve alçakgönüllülükle ricasında bulundular; o da birini krallıkla, diğerini ise prenslikle taçlandırdı. Bunu, bu onurları kendilerine bahşeden kişiyi, yani bu topraklarda onun vekili olan ve onun yerini tutan İsa Mesih'i onurlandırmak için yaptılar. Bu bittikten sonra patriğe, Rum patriğinin sahip olduğu gelirler ve daha da büyükleri tahsis edildi; böylece erdemli insanlardan oluşan iyi topluluklar eşliğinde onurlu bir şekilde geçinebilecekti.

Ardından Bohemund, Urfa Kontu Baudouin ve diğer baronlar Dük ile diğer baronlardan izin aldılar; Şeria Nehri'ne inip banyo yaptılar, ardından bu nehrin kıyısı boyunca ilerleyerek Taberiye'ye geldiler. Sonra Fenike adı verilen topraktan geçtiler; sağ taraflarında Sezarya'yı bırakıp Itüra'ya girdiler ve Maubec adlı şehre ulaştılar. Ardından deniz kıyısındaki yolu takip ederek tüm eşyalarıyla birlikte sağ salim ve neşeyle Antakya'ya vardılar.

XVI. — Du content que Daimberz li patriarches mut contre le duc Godefroi.

La costume d'aucunes genz est qu'il ne pueent soufrir que pais soit entre gent où il puissent metre descorde. Par aticement de teus manieres de genz sordi uns contenz entre le Duc et le Patriarche. Car li Patriarches li demandoit la sainte cité de Jherusalem et la forteresce de la ville qui a non la Tor David; autresi voloit avoir la cité de Japhe et les apartenances; car il disoit que ces choses

estoient droitures de l'eglise du Sepuchre. Quant li contenz ot une piece duré, li Dux qui estoit humbles et mesurables, et mout doutoit Dame-Dieu, le jor de la Chandeleur, voiant le clergié et tout le pueple, la quarte partie de la cité de Japhe quita debonnerement au Patriarche et à l'eglise, à tenir à touzjorz. Après, quant vint au saint jor de la Pasque, devant touz ceus qui assemblé estoient por la feste, la cité de Jherusalem et la Tor David leissa en la main du Patriarche atout quanque i apartenoit. Nequedent, ceste covenance fu mise que li Dux tendroit ces citez et les terres entor, jusque, par l'aide Nostre Seigneur, il eust conquises sur les Turs .II. autres citez[1] dont li roiaumes fust eslargiz; et se il, endementres que ce fust avenus, moroit sanz oir, toutes ces choses, sanz contredit, revendroient en la main au patriarche de l'eglise. La veritez est itele com je vos ai dite; mès trop se puet-l'en merveillier par quel raison cil [sainz hons qui sages estoit] demanda einsi ces citez à ce preudome; [mieus se connoissoient en ce] cil qui mieus sevent l'estat de la terre d'outre mer que ne font autres genz[2]; car li baron qui la cité conquistrent la donnerent au Duc si franchement que il ne vourent que nus i eust par desus lui nules droitures, ainz la tenist sanz fere à autre de ce nule redevance[3].

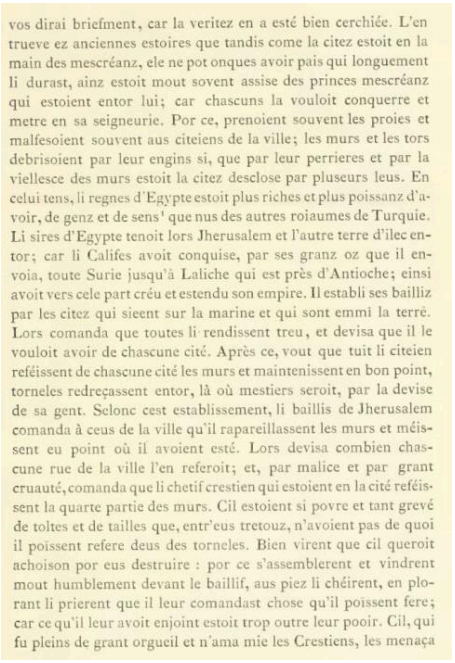
XVI. — Patrik Daimbert'in Dük Godefroi'a Karşı Çıkarılması Hakkında

Bazı insanların adeti, aralarında nifak çıkarabilecekleri insanlar arasında barış olmasna asla katlanamamaktır. Her türden insanın kışkırtmasıyla Dük ile Patrik arasında bir anlaşmazlık çıktı. Çünkü Patrik, kutsal Kudüs şehrini, şehrin Davut Kulesi adı verilen kalesini ve ayrıca Yafa şehrini ile eklentilerini talep ediyordu; çünkü bu şeylerin Kutsal Kabir Kilisesi'nin hakları olduğunu söylüyordu. Anlaşmazlık bir süre devam ettiğinde, son derece alçakgönüllü, ölçülü olan ve Tanrı'dan çok korkan Dük, Mandelor (Candlemas) yortusu günü, ruhban sınıfının ve tüm halkın gözü önünde, Yafa şehrinin dörtta birini sonsuza dek elinde tutması için Patriğe ve kiliseye cömertçe bıraktı. Ardından, Paskalya'nın kutsal gününde, bayram için toplanmış olan herkesin huzurunda, Kudüs şehrini ve Davut Kulesi'ni buraya ait olan her şeyle birlikte Patriğin eline bıraktı.

Ne var ki, şu anlaşma yapılmıştı: Dük, Rabbimiz'in yardımıyla Türklerden başka iki şehir feth edip krallığı genişletene kadar bu şehirleri ve çevresindeki toprakları elinde tutacak ve yönetecekti; eğer bu gerçekleşmeden varis bırakmadan ölürse, tüm bu şeyler hiçbir itirazla karşılaşmadan kilisenin patriğinin eline geri dönecekti. Gerçek size söylediğim gibidir; ancak bu bilge ve kutsal adamın [Patriğin] bu erdemli kişiden bu şehirleri neden böyle talep ettiği konusunda insan oldukça şaşıyabilir; çünkü denizaşırı toprakların durumunu diğer insanlardan çok daha iyi bilenler bunu daha iyi anlamaktadır; nitekim şehri fetheden baronlar, hiçbir hakkın kendisinden üstün olmamasını, başka hiç kimseye herhangi bir vergi ödemeden burayı elinde tutmasını isteyerek Dük'e o kadar özgürce vermişlerdi ki.

XVII. — Coment li Crestien tenoient la quarte partie de Jherusalem quant ele fu conquise.

Nequedent, il est certeinne chose que, dès le tens que li Latin entrerent en la cité et encore de plus anciennement, li patriarches de Jherusalem avoit la quarte partie de la cité et la tenoit come seue. Coment ce avint, par quele raison ce estoit, je le

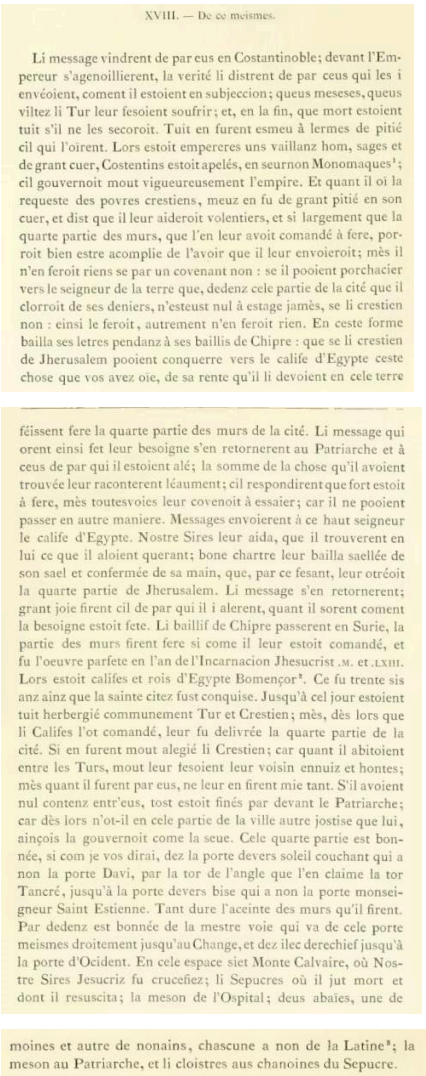
vos dirai briefment, car la veritez en a esté bien cerchiée. L'en trueve ez anciennes estoires que tandis come la citez estoit en la main des mescréanz, ele ne pot onques avoir pais qui longuement li durast, ainz estoit mout sovent assise des princes mescréanz qui estoient entor lui; car chascuns la vouloit conquerre et metre en sa seigneurie. Por ce, prenoient souvent les proies et malfesoient souvent aus citeiens de la ville; les murs et les tors debrisoient par leur engins si, que par leur perrieres et par la viellesce des murs estoit la citez desclose par pluseurs leus. En celui tens, li regnes d'Egypte estoit plus riches et plus poissanz d'avoir, de genz et de sens' que nus des autres roiaumes de Turquie. Li sires d'Egypte tenoit lors Jherusalem et l'autre terre d'ilec entor; car li Califes avoit conquise, par ses granz oz que il envoia, toute Surie jusqu'à Laliche qui est près d'Antioche; einsi avoit vers cele part créu et estendu son empire. Il establi ses bailliz par les citez qui sieent sur la marine et qui sont emmi la terre. Lors comanda que toutes li rendissent treu, et devisa que il le vouloit avoir de chascune cité. Après ce, vout que tuit li citeien reféissent de chascune cité les murs et maintenissent en bon point, torneles redreçassent entor, là où mestiers seroit, par la devise de sa gent. Selonc cest establissement, li baillis de Jherusalem comanda à ceus de la ville qu'il rapareillassent les murs et méissent eu point où il avoient esté. Lors devisa combien chascune rue de la ville l'en referoit; et, par malice et par grant cruauté, comanda que li chetif crestien qui estoient en la cité reféissent la quarte partie des murs. Cil estoient si povre et tant grevé de toltes et de tailles que, entr'eus tretouz, n'avoient pas de quoi il poissent refere deus des torneles. Bien virent que cil queroit achoison por eus destruire : por ce s'assemblerent et vindrent mout humblement devant le baillif, aus piez li chéirent, en plorant li prierent que il leur comandast chose qu'il poissent fere; car ce qu'il leur avoit enjoint estoit trop outre leur pooir. Cil, qui fu pleins de grant orgueil et n'ama mie les Crestiens, les menaça

mout fierement et jura que, se il osoient trespasser le comandement au calife son seigneur, il leur feroit à touz tranchier les testes come à traitors atainz. Quant il oirent ce, mout furent espoenté. D'autre part, il ne porent porter le fés qu'en leur avoit chargié; por ce firent tant au derrenier, par la priere d'aucuns Turs qui orent pitié d'eus, que li Baillis leur dona respit jusqu'il eussent envoié à l'empereur de Costantinoble, et li requisissent por Dieu qu'il leur envoiast s'aumosne à parfere cele oeuvre, por eus delivrer de peril de mort à que il estoient jugié se ce n'estoit fet.

XVII. — Kudüs Fethedildiğinde Hıristiyanların Şehrin Dörtte Birini Nasıl Elinde Tuttuğu Hakkında

Yine de kesin bir gerçektir ki, Latinlerin şehre girdiğinden ve hatta daha eski zamanlardan beri Kudüs patrikleri şehrin dörtte birine sahip olmuş ve bunu kendilerine ait olarak tutmuşlardır. Bunun nasıl gerçekleştiğini, sebebinin ne olduğunu size kısaca anlatacağım, çünkü gerçeği iyice araştırılmıştır. Eski tarihlerde, şehir inançsızların elindeyken, etrafını saran inançsız prensler tarafından sürekli kuşatıldığı için hiçbir zaman uzun süreli bir barış yüzü göremediği görülür; çünkü herkes burayı fethedip kendi egemenliği altına almak istiyordu. Bu nedenle sık sık ganimet alırlar ve şehir sakinlerine kötülük ederlerdi; mancınıklarıyla surları ve kuleleri öyle bir yıktılar ki, taş atıcıları ve surların eskimesi yüzünden şehir birçok yerden açılmıştı. O dönemde Mısır krallığı, Türkiye'deki diğer tüm krallıklardan daha zengin, servet, insan ve akıl bakımından daha güçlüydü. Mısır lordu o sırada Kudüs'ü ve çevresindeki diğer toprakları elinde tutuyordu; çünkü halife, gönderdiği büyük ordularla Antakya yakınlarındaki Lalishe'ye kadar bütün Suriye'yi fethetmişti; böylece imparatorluğunu o tarafa doğru büyütmüş ve genişletmişti. Sahil kenarında yer alan ve ülkenin ortasında bulunan şehirler için kendi valilerini görevlendirmişti. Ardından hepsinin kendisine vergi vermesini emretmiş ve bunu her şehirden almak istediğini belirtmiştir. Bundan sonra, tüm şehir sakinlerinin her şehirdeki surları yeniden inşa etmesini, iyi durumda tutmasını, gerektiğinde kendi adamlarının talimatıyla kuleleri çevre boyunca yeniden ayağa kaldırmasını istemişti. Bu düzenlemeye göre, Kudüs'ün valisi şehir halkına surları onarmalarını ve eski haline getirmelerini emretti. Daha sonra şehrin her caddesinin ne kadarının yeniden inşa

edileceğini belirledi; nitekim hınç ve büyük bir zulümle, şehirde bulunan zavallı Hıristiyanların surların dörtte birini onarmasını emretti. Bu insanlar o kadar yoksul ve vergilerle o kadar ezilmişlerdi ki, aralarından hiçbiri iki kuleyi yeniden yapacak güce sahip değildi. Valinin kendilerini yok etmek için bir bahane aradığını çok iyi anladılar; bu yüzden toplanıp çok alçakgönüllü bir şekilde valinin önüne geldiler, ayaklarına kapanıp ağlayarak kendilerine yapabilecekleri bir iş buyurmasını rica ettiler; çünkü kendilerine yüklenen görev güçlerinin çok ötesindeydi. Büyük bir kibirle dolu olan ve Hıristiyanları hiç sevmeyen vali onları çok sert bir şekilde tehdit etti ve eğer efendisi olan halifenin emrini çiğnemeye cüret ederlerse, suçüstü yakalanmış hainler gibi hepsinin kafasını kestireceğine yemin etti. Bunu duyduklarında çok korktular. Öte yandan, sırtlarına yüklenen bu işin altından kalkamıyorlardı; bu yüzden sonunda, durumlarına acıyan bazı Türklerin ricası üzerine vali onlara bir süre tanıdı: Konstantinopolis imparatoruna haber gönderip, bu işin tamamlanması ve yapılmadığı takdirde mahkum edildikleri ölüm tehlikesinden kurtulmaları için Allah rızasına dayalı bir yardım göndermesini rica edene kadar süre verdiler.

XVIII. — De ce meismes.

Li message vindrent de par eus en Costantinoble; devant l'Empereur s'agenoillierent, la verité li distrent de par ceus qui les i envéoient, coment il estoient en subjeccion; queus meseses, queus viltez li Tur leur fesoient soufrir; et, en la fin, que mort estoient tuit s'il ne les secoroit. Tuit en furent esmeu à lermes de pitié cil qui l'oirent. Lors estoit empereres uns vaillanz hom, sages et de grant cuer, Costentins estoit apelés, en seurnon Monomaques[1]; cil gouvernoit mout vigueureusement l'empire. Et quant il oi la requeste des povres crestiens, meuz en fu de grant pitié en son cuer, et dist que il leur aideroit volentiers, et si largement que la quarte partie des murs, que l'en leur avoit comandé à fere, porroit bien estre acomplie de l'avoir que il leur envoieroit; mès il n'en feroit riens se par un covenant non : se il pooient porchacier vers le seigneur de la terre que, dedenz cele partie de la cité que il clorroit de ses deniers, n'esteust nul à estage jamès, se li crestien non : einsi le feroit, autrement n'en feroit rien. En ceste forme bailla ses letres pendanz à ses baillis de Chipre : que se li crestien de Jherusalem pooient conquerre vers le calife d'Egypte ceste chose que vos avez oïe, de sa rente qu'il li devoient en cele terre

féissent fere la quarte partie des murs de la cité. Li message qui orent einsi fet leur besoigne s'en retornerent au Patriarche et à ceus de par qui il estoient alé; la somme de la chose qu'il avoient trouvée leur raconterent léaument; cil respondirent que fort estoit à fere, mès toutesvoies leur covenoit à essaier; car il ne pooient passer en autre maniere. Messages envoierent à ce haut seigneur le calife d'Egypte. Nostre Sires leur aida, que il trouverent en lui ce que il aloient querant; bone chartre leur bailla saellée de son sael et confermée de sa main, que, par ce fesant, leur otréoit la quarte partie de Jherusalem. Li message s'en retornerent; grant joie firent cil de par qui il i alerent, quant il sorent coment la besoigne estoit fete. Li baillif de Chipre passerent en Surie, la partie des murs firent fere si come il leur estoit comandé, et fu l'oeuvre parfete en l'an de l'Incarnacion Jhesucrist .M. et .LXIII. Lors estoit califes et rois d'Egypte Bomençor[2]. Ce fu trente sis anz ainz que la sainte citez fust conquise. Jusqu'à cel jour estoient tuit herbergié communement Tur et Crestien; mès, dès lors que li Califes l'ot comandé, leur fu delivrée la quarte partie de la cité. Si en furent mout alegié li Crestien; car quant il abitoient entre les Turs, mout leur fesoient leur voisin ennuiz et hontes; mès quant il furent par eus, ne leur en firent mie tant. S'il avoient nul contenz entr'eus, tost estoit finés par devant le Patriarche; car dès lors n'ot-il en cele partie de la ville autre jostise que lui, ainçois la gouvernoit come la seue. Cele quarte partie est bonnée, si com je vos dirai, dez la porte devers soleil couchant qui a non la porte Davi, par la tor de l'angle que l'en claime la tor Tancré, jusqu'à la porte devers bise qui a non la porte monseigneur Saint Estienne. Tant dure l'aceinte des murs qu'il firent. Par dedenz est bonnée de la mestre voie qui va de cele porte meismes droitement jusqu'au Change, et dez ilec derechief jusqu'à la porte d'Ocident. En cele espace siet Monte Calvaire, où Nostre Sires Jesucriz fu crucefiez; li Sepucres où il jut mort et dont il resuscita; la meson de l'Ospital; deus abaïes, une de

moines et autre de nonains, chascune a non de la Latine[3]; la meson au Patriarche, et li cloistres aus chanoines du Sepucre.

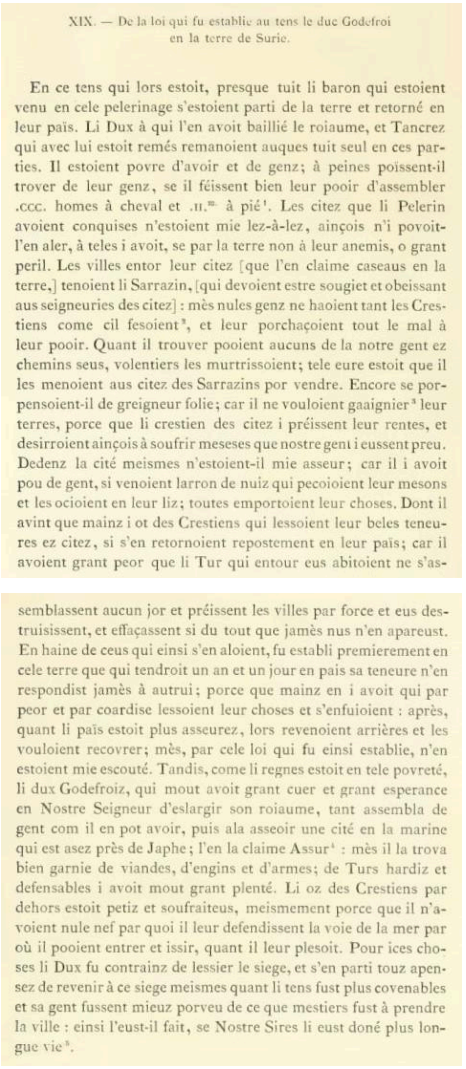
XVIII. — Yine Aynı Konu Hakkında

Elçiler onlardan yana Konstantinopolis'e vardılar; İmparator'un huzurunda diz çöktüler ve onları gönderenlerin adına, ne kadar büyük bir baskı altında olduklarını,

Türklerin kendilerine çektirdiği ayları ve sefaletleri ve eğer yardım edilmezse sonunda tamamen ölecekleriy gerçeğini anlattılar. Dinleyen herkes merhametten gözyaşlarına boğuldu. O sırada imparator, Monomakhos lakaplı, Konstantin adında son derece mert, bilge ve yüce gönüllü bir adamdı; imparatorluğu çok güçlü bir şekilde yönetiyordu. Yoksul Hıristiyanların ricasını duyduğunda, kalbi büyük bir merhametle doldu ve onlara memnuniyetle yardım edeceğini söyledi; kendilerine göndereceği servetle, yapmaları emredilen surların dörtte birinin pekâlâ tamamlanabileceğini belirtti. Ancak bunu belirli bir şartla yapacaktı: Eğer toprak lorduna, kendi parasıyla kapatacağı şehrin o kısmında Hıristiyan olmayan hiç kimsenin asla ikamet etmeyeceğini kabul ettirebilirlerse bunu yapacaktı, aksi takdirde hiçbir şey yapmayacaktı. Bu şekilde hazırladığı mektuplarını Kıbrıs'taki valilerine gönderdi: Kudüs Hıristiyanları, işittiğiniz o Mısır halifesinden bu meseleyi koparabilirlerse, o topraklarda kendisine düşen vergiden şehrin surlarının dörtte birini yaptırsınlar.

İşlerini bu şekilde halleden elçiler, Patrik'e ve kendilerini gönderenlerin yanına geri döndüler; buldukları durumu dürüstçe anlattılar. Onlar da bunun zor bir iş olduğunu, ancak yine de denemeleri gerektiğini söylediler, çünkü başka türlü geçemezlerdi. Mısır'ın o yüce lordu olan halifeye haberciler gönderdiler. Rabbimiz onlara yardım etti, aradıklarını onda buldular; kendi mührüyle mühürlenmiş ve kendi eliyle onaylanmış güzel bir fermanı onlara verdi; bu fermanla Kudüs'ün dörtte birini onlara veriyordu. Elçiler geri döndüler; onları gönderenler işin nasıl bittiğini öğrendiklerinde çok büyük bir sevinç yaşadılar. Kıbrıs valileri Suriye'ye geçti, surların o kısmı kendilerine buyurulduğu gibi yaptırıldı ve bu çalışma İsa Mesih'in Enkarnasyonu'nun 1063. yılında tamamlandı. O sırada Mısır'ın halifesi ve kralı Bomençor idi. Bu, kutsal şehrin fethedilmesinden otuz altı yıl önceydi. O güne kadar Türkler ve Hıristiyanlar hep birlikte ortaklaşa barınıyorlardı; ancak halife bunu emrettiği andan itibaren, şehrin dörtte birim kendilerine teslim edildi.

Hıristiyanlar bununla çok rahatladılar; çünkü Türklerin arasında yaşarlarken komşuları onlara pek çok sıkıntı ve utanç veriyordu, ancak kendi başlarına kaldıklarında onlara o kadar çok zarar vermediler. Aralarında herhangi bir anlaşmazlık çıktığında bu hemen Patrik'in huzurunda çözülüyordu; çünkü o zamandan beri şehrin o kısmında ondan başka bir adalet mercii yoktu, orayı kendi mülkü gibi yönetiyordu. Size söyleyeceğim gibi bu dörtte birlik kısım, güneşin battığı taraftaki Davit Kapısı adı verilen kapıdan başlayıp, Tancred kulesi olarak adlandırılan köşe kulesine kadar ve oradan da Aziz Stephen efendimizin kuzeydeki kapısına kadar uzanır. Yaptırdıkları surların sınırı böyle uzanır. İçeride ise doğrudan Change'e giden ana caddeden ve oradan da tekrar Batı kapısına kadar uzanan alanla sınırlıdır. Bu alanın içerisinde, Rabbimiz İsa Mesih'in çarmıha gerildiği Calvary Dağı; öldüğü ve ardından dirildiği Kabir; Hospital'in evi; biri keşişlere, diğeri rahibelere ait olan ve her ikisinin de adı Latine olan iki manastır; Patrik'in Evi ve Kabir kanonlarının manastırları yer alır.

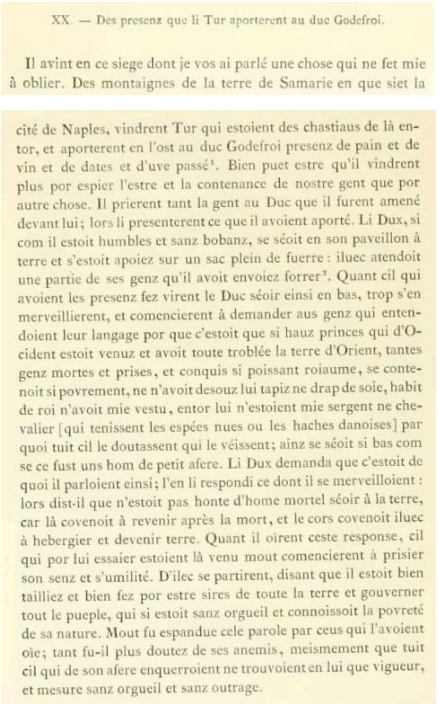
XIX. — De la loi qui fu establie au tens le duc Godefroi en la terre de Surie.

En ce tens qui lors estoit, presque tuit li baron qui estoient venu en cele pelerinage s'estoient parti de la terre et retorné en leur païs. Li Dux à qui l'en avoit baillié le roiaume, et Tancrez qui avec lui estoit remés remanoient auques tuit seul en ces parties. Il estoient povre d'avoir et de genz; à peines poïssent-il trover de leur genz, se il féissent bien leur pooir d'assembler .ccc. homes à cheval et .m.m à pié[1]. Les citez que li Pelerin avoient conquises n'estoient mie lez-à-lez, ainçois n'i povoit-l'en aler, à teles i avoit, se par la terre non à leur anemis, o grant peril. Les villes entor leur citez [que l'en claime caseaus en la terre,] tenoient li Sarrazin, [qui devoient estre sougiet et obeissant aus seigneuries des citez] : mès nules genz ne haoient tant les Crestiens come cil fesoient[2], et leur porchaçoient tout le mal à leur pooir. Quant il trouver pooient aucuns de la notre gent ez chemins seus, volentiers les murtrissoient; tele eure estoit que il les menoient aus citez des Sarrazins por vendre. Encore se porpensoient-il de greigneur folie; car il ne vouloient gaaignier[3] leur terres, porce que li crestien des citez i préissent leur rentes, et desirroient ainçois à soufrir meseses que nostre gent i eussent preu. Dedenz la cité meismes n'estoient-il mie asseur; car il i avoit pou de gent, si venoient larron de nuiz qui pecoioient leur mesons et les ocioient en leur liz; toutes emportoient leur choses. Dont il avint que mainz i ot des Crestiens qui lessoient leur beles teneures ez citez, si s'en retornoient repostement en leur païs; car il avoient grant peor que li Tur qui entour eus abitoient ne s'assemblassent aucun jor et préissent les villes par force et eus destruisissent, et effaçassent si du tout que jamès nus n'en apareust. En haine de ceus qui einsi s'en aloient, fu establi premierement en cele terre que qui tendroit un an et un jour en pais sa teneure n'en respondist jamès à autrui; porce que mainz en i avoit qui par peor et par coardise lessoient leur choses et s'enfuioient : après, quant li païs estoit plus asseurez, lors revenoient arrières et les vouloient recovrer; mès, par cele loi qui fu einsi establie, n'en estoient mie escouté. Tandis, come li regnes estoit en tele povreté, li dux Godefroiz, qui mout avoit grant cuer et grant esperance en Nostre Seigneur d'eslargir son roiaume, tant assembla de gent com il en pot avoir, puis ala asseoir une cité en la marine qui est asez près de Japhe; l'en la claime Assur[4] : mès il la trova bien garnie de viandes, d'engins et d'armes; de Turs hardiz et defensables i avoit mout grant plenté. Li oz des Crestiens par dehors estoit petiz et soufraiteus, meismement porce que il n'avoient nule nef par quoi il leur defendissent la voie de la mer par où il pooient entrer et issir, quant il leur plesoit. Pour ices choses li Dux fu contrainz de lessier le siege, et s'en parti touz apensez de revenir à ce siege meismes quant li tens fust plus covenables et sa gent fussent mieuz porveu de ce que mestiers fust à prendre la ville : einsi l'eust-il fait, se Nostre Sires li eust doné plus longue vie[5].

XIX. — Suriye Toprağında Dük Godefroi Zamanında Oluşturulan Kanun Hakkında

O dönemde, hac yolculuğuyla gelen baronların neredeyse tamamı topraktan ayrılmış ve kendi ülkelerine geri dönmüştü. Kendisine krallık emanet edilen Dük ile onun yanında kalan Tancred, bu bölgelerde neredeyse tamamen yalnız kalmışlardı. Mal ve insan bakımından yoksuldular; ellerinden gelenin en iyisini yapıp 300 süvari ve 2.000 yaya asker toplasalar bile kendi insanlarını bulmakta güçlük çekiyorlardı. Hacıların fethettiği şehirler birbirine bitişik değildi; aksine aralarında seyahat etmek, düşman topraklarından geçilmediği sürece çok büyük bir tehlike barındırıyordu. Şehirlerin çevresindeki kasabalarda [toprakta caseaux olarak adlandırılan yerlerde], şehirlerin egemenliğine itaat etmesi gereken Sarazenler yaşıyordu; ancak hiç kimse Hıristiyanlardan onların nefret ettiği kadar nefret etmiyor ve ellerinden geldiğince onlara her türlü kötülüğü tasarlamıyorlardı. İssiz yollarda insanlarımızdan birini bulduklarında onu memnuniyetle katlediyorlar, hatta bazen Sarazen şehirlerine köle olarak satmak için götürüyorlardı. Dahası, daha da büyük bir çılgınlık peşindeydiler; kendi topraklarını işleyip çoğaltmak istemiyorlardı, çünkü şehirlerdeki Hıristiyanların kendi gelirlerini alacağını biliyorlar, bu yüzden halkımızın bir kazanç elde etmesindense kıtlık çekmesini tercih ediyorlardı. Şehirlerin içinde bile güvende

değildiler; çünkü insan sayısı az olduğu için, gece vakti evlerini yağan ve yataklarında onları öldüren hırsızlar geliyor, her şeylerini alıp götürüyorlardı. Bu yüzden pek çok Hıristiyan şehirlerdeki güzel mülklerini terk edip gizlice kendi ülkelerine geri dönüyordu; çünkü etraflarında yaşayan Türklerin bir gün birleşip şehirleri güçle alacağından, hepsini yok edip ortadan kaldıracağından ve bir daha kimsenin izinin bile kalmayacağından büyük bir korku duyuyorlardı.
Böyle kaçıp gidenlere duyulan kin nedeniyle, o topraklarda ilk kez şöyle bir kanun konuldu: Kim malını mülkünü barış içinde bir yıl bir gün boyunca elinde tutarsa, mülküna dair bir daha asla başkasına hesap vermeyecekti; çünkü korku ve korkaklık yüzünden mallarını bırakıp kaçan pek çok insan vardı: Toprak daha güvenli bir hale geldiğinde geri dönüyor ve mülklerini yeniden almak istiyorlardı; ancak bu şekilde kurulan kanun sayesinde artık dinlenmiyorlardı.
Krallık böyle bir yoksulluk içindeyken, krallığı genişletmek konusunda Rabbimiz'e büyük bir inanç ve ümit besleyen Dük Godefroi, toplayabildiği kadar insan topladı ve Yafa'ya oldukça yakın olan sahildeki bir şehri kuşatmaya gitti; buraya Assur denmektedir. Ancak şehri yiyecekle, makinelerle ve silahlarla çok iyi donatılmış buldu; savunmaya hazır pek çok cesur Türk vardı. Dışarıdaki Hıristiyan ordusu küçük ve yoksuldu, özellikle de dilediklerinde içeri girip çıkmalarını engelleyecek deniz yolunu kapatacak hiçbir gemileri olmadığı için zor durumdaydılar. Bu nedenlerden ötürü Dük kuşatmayı kaldırmak zorunda kaldı; zaman daha uygun olduğunda ve halkı şehri almak için gereken şeylerle daha iyi donatıldığında bu kuşatmaya geri dönmeyi aklına koyarak oradan ayrıldı: Eğer Rabbimiz kendisine daha uzun bir ömür verseydi bunu kesinlikle yapardı.

XX. — Des presenz que li Tur aporterent au duc Godefroi.

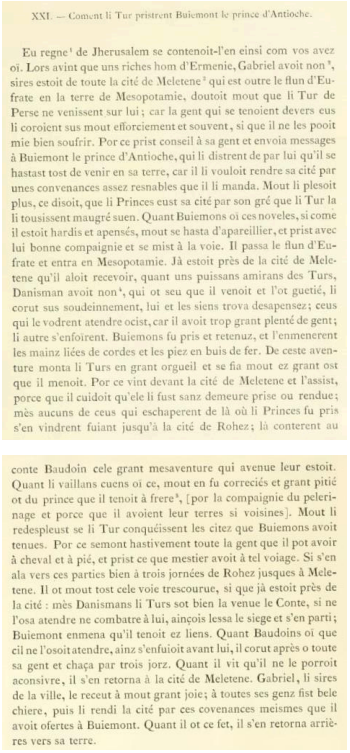
Il avint en ce siege dont je vos ai parlé une chose qui ne fet mie à oblier. Des montaignes de la terre de Samarie en que siet la cité de Naples, vindrent Tur qui estoient des chastiaus de là entor, et aporterent en l'ost au duc Godefroi presenz de pain et de vin et de dates et d'uve passé[1]. Bien puet estre qu'il vindrent plus por espier l'estre et la contenance de nostre gent que por autre chose. Il prierent tant la gent au Duc que il furent amené devant lui; lors li presenterent ce que il avoient aporté. Li Dux, si com il estoit humbles et sanz bobanz, se séoit en son paveillon à terre et s'estoit apoiez sur un sac plein de fuerre : iluec atendoit une partie de ses genz qu'il avoit envoiez forrer[2]. Quant cil qui avoient les presenz fez virent le Duc séoir einsi en bas, trop s'en merveillierent, et comencierent à demander aus genz qui entendoient leur langage por que c'estoit que si hauz princes qui d'Occident estoit venuz et avoit toute troblée la terre d'Orient, tantes genz mortes et prises, et conquis si poissant roiaume, se contenoit si povrement, ne n'avoit desouz lui tapiz ne drap de soie, habit de roi n'avoit mie vestu, entor lui n'estoient mie sergent ne chevalier [qui tenissent les espées nues ou les haches danoises] par quoi tuit cil le doutassent qui le véissent; ainz se séoit si bas com se ce fust uns hom de petit afere. Li Dux demanda que c'estoit de quoi il parloient einsi; l'en li respondi ce dont il se merveilloient : lors dist-il que n'estoit pas honte d'home mortel séoir à la terre, car là covenoit à revenir après la mort, et le cors covenoit iluec à hebergier et devenir terre. Quant il oirent ceste response, cil qui por lui essaier estoient là venu mout comencierent à prisier son senz et s'umilité. D'ilec se partirent, disant que il estoit bien tailliez et bien fez por estre sires de toute la terre et gouverner tout le pueple, qui si estoit sanz orgueil et connoissoit la povreté de sa nature. Mout fu espandue cele parole par ceus qui l'avoient oïe; tant fu-il plus doutez de ses anemis, meismement que tuit cil qui de son afere enquerroient ne trouvoient en lui que vigueur, et mesure sanz orgueil et sanz outrage.

XX. — Türklerin Dük Godefroi'a Hediyeler Getirmesi

Size sözünü ettiğim bu kuşatma sırasında unutulmaması gereken bir olay gerçekleşti. Nablus şehrinin yer aldığı Samiriye topraklarının dağlarından gelen Türkler —ki buralardaki şatolardandırlar— Dük Godefroi'ın ordusuna ekmek, şarap,

hurma ve kuru üzüm hediyeleri getirdiler. Muhtemelen buraya başka bir şeyden ziyade ordumuzun durumunu ve ne durumda olduğunu gözetlemek için gelmişlerdi. Dük'ün adamlarına o kadar çok ısrar ettiler ki sonunda huzuruna çıkarıldılar ve getirdiklerini ona sundular. Son derece alçakgönüllü ve kibrisiz olan Dük, çadırında yere oturmuştu ve içi tüy dolu bir torbaya yaslanmıştı; orada, yiyecek aramaya gönderdiği adamlarının bir kısmının dönmesini bekliyordu. Hediyeleri getirenler Dük'ün böyle yerde oturduğunu gördüklerinde çok şaşırdılar ve kendi dillerini bilen kişilere sormaya başladılar: Batı'dan gelip bütün Doğu topraklarını altüst eden, nice insanın ölmesine ve esir düşmesine yol açan, bu kadar güçlü bir krallığı fetheden böylesine yüksek bir prens neden bu kadar fakirce davranıyordu? Altında ne bir halı ne ipek kumaş vardı, kral kıyafetleri giymemiş miydi, etrafında herkesin kendisinden korkmasını sağlayacak çıplak kılıçlar veya Danimarka baltaları tutan muhafızlar ya da şövalyeler yok muydu? Aksine, neden sıradan ve önemsiz biri gibi yerde oturuyordu?

Dük onların böyle konuştuğunu duyunca neye şaşırdıklarını sordu; onlara duydukları hayret anlatıldığında şöyle dedi: Bir ölümlü insanın yere oturması utanç verici değildir; çünkü ölümden sonra yine oraya dönmek ve bedeni orada barındırıp toprak olmak mukadderdir. Onun durumunu sınamak için gelmiş olanlar bu yanıtı duyduklarında onun zekasına ve alçakgönüllülüğüne büyük bir hayranlık duydular. Hiç kibir taşımayan, doğasının acizliğini bilen ve ölçülü olan bu kişinin tüm toprağın efendisi olmaya ve bütün halkı yönetmeye son derece layık olduğunu söyleyerek oradan ayrıldılar. Bu söz bunu duyanlar arasında hızla yayıldı; bu sayede düşmanları arasında daha da çok saygı gördü; hatta onun durumunu soruşturup araştıran herkes onda yalnızca güç, kimseden üstün görmeyen bir ölçülülük, kibirden ve aşırılıktan uzak bir yapı buldu.

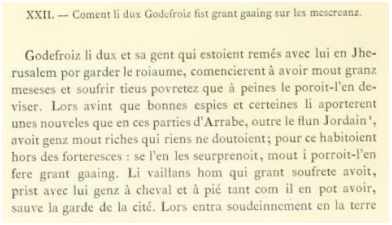
XXI. — Coment li Tur pristrent Buiemont le prince d'Antioche.

Eu regne[1] de Jherusalem se contenoit-l'en einsi com vos avez oi. Lors avint que uns riches hom d'Ermenie, Gabriel avoit non[2], sires estoit de toute la cité de Meletene[3] qui est outre le flun d'Eufrate en la terre de Mesopotamie, doutoit mout que li Tur de Perse ne venissent sur lui; car la gent qui se tenoient devers eus li coroient sus mout efforciement et souvent, si que il ne les pooit mie bien soufrir. Por ce prist conseil à sa gent et envoia messages à Buiemont le prince d'Antioche, qui li distrent de par lui qu'il se hastast tost de venir en sa terre, car il li vouloit rendre sa cité par unes convenances assez resnables que il li manda. Mout li plesoit plus, ce disoit, que li Princes eust sa cité par son gré que li Tur la li tousissent maugré suen. Quant Buiemons oi ces noveles, si comé il estoit hardis et apensés, mout se hasta d'apareillier, et prist avec lui bonne compaignie et se mist à la voie. Il passa le flun d'Eufrate et entra en Mesopotamie. Jà estoit près de la cité de Meletene qu'il aloit recevoir, quant uns puissans amirans des Turs, Danisman avoit non[4], qui ot seu que il venoit et l'ot guetié, li corut sus soudeinnement, lui et les siens trova desapensez; ceus qui le vodrent atendre ocist, car il avoit trop grant plenté de gent; li autre s'enfoirent. Buiemons fu pris et retenuz, et l'enmenerent les mainz liées de cordes et les piez en buis de fer. De ceste aventure monta li Turs en grant orgueil et se fia mout ez grant ost que il menoit. Por ce vint devant la cité de Meletene et l'assist, porce que il cuidoit qu'ele li fust sanz demeure prise ou rendue; mès aucuns de ceus qui eschaperent de là où li Princes fu pris s'en vindrent fuiant jusqu'à la cité de Rohez; là conterent au conte Baudoin cele grant mesaventure qui avenue leur estoit. Quant li vaillans cuens oi ce, mout en fu correciés et grant pitié ot du prince que il tenoit à frere[5], [por la compaignie du pelerinage et porce que il avoient leur terres si voisines]. Mout li redespleust se li Tur conquëissent les citez que Buiemons avoit tenues. Por ce semont hastivement toute la gent que il pot avoir à cheval et à pié, et prist ce que mestier avoit à tel voiage. Si s'en ala vers ces parties bien à trois jornées de Rohez jusques à Meletene. Il ot mout tost cele voie trescourue, si que jà estoit près de la cité: mès Danismans li Turs sot bien la venue le Conte, si ne l'osa atendre ne combatre à lui, ainçois lessa le siege et s'en parti; Buiemont enmena qu'il tenoit ez liens. Quant Baudoins oi que cil ne l'osoit atendre, ainz s'enfuioit avant lui, il corut après o toute sa gent et chaça par trois jorz. Quant il vit qu'il ne le porroit aconsivre, il s'en retorna à la cité de Meletene. Gabriel, li sires de la ville, le receut à mout grant joie; à toutes ses genz fist bele chiere, puis li rendi la cité par ces covenances meismes que il avoit ofertes à Buiemont. Quant il ot ce fet, il s'en retorna arrières vers sa terre.

XXI. — Türklerin Antakya Prensleri Bohemund'u Esir Alması

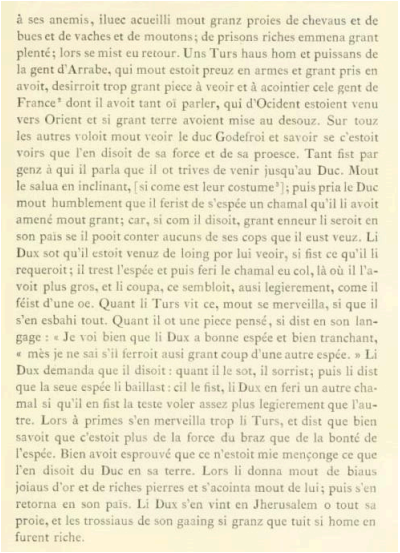
Kudüs krallığı işittiğiniz gibi sürdürülüyordu. O sırada, Fırat nehrinin ötesinde, Mezopotamya topraklarında yer alan Meletene (Malatya) şehrinin tamamının efendisi olan Gabriel adında zengin bir Ermeni soylusu, Pers Türklerinin üzerine gelmesinden çok korkuyordu; çünkü yakınlarında bulunan halk onlara çok güçlü ve sık bir şekilde saldırıyor, o da buna pek dayanamıyordu. Bu nedenle halkına danıştı ve Antakya prensi Bohemund'a haberciler göndererek, kendisinin bildirdiği oldukça makul şartlar altında şehrini ona devretmek istediğini, bu yüzden topraklarına acele gelmesini söyledi. Prens'in şehrini Türklerin onun isteği dışında zorla almasındansa, kendi rızasıyla almasının kendisini çok daha fazla memnun edeceğini belirtiyordu. Bohemund bu haberleri duyduğunda, cesur ve düşünceli biri olduğu için hemen hazırlanmakta acele etti; yanına iyi bir topluluk alıp yola koyuldu. Fırat nehrini geçip Mezopotamya'ya girdi. Devralmaya gittiği Meletene şehrine yaklaşmıştı ki, Danisman adında güçlü bir Türk amiri onun gelmekte olduğunu duyup pusu kurdu ve o ile adamlarının üzerine aniden saldırdı. Onları hazırlıksız yakaladı; karşı koymak isteyenleri öldürdü, çünkü çok büyük bir insan kalabalığı vardı, diğerleri ise kaçtı. Bohemund esir alındı ve elleri iplerle, ayakları demir prangalarla bağlanarak götürüldü. Türkler bu olay nedeniyle büyük bir kibre kapıldılar ve yönettikleri büyük orduya çok güvendiler. Bu yüzden Meletene şehrinin önüne gelip kuşattılar, çünkü buranın gecikmeksizin kendilerine alınacağını veya teslim edileceğini düşünüyorlardı.

Ancak Prens'in esir düştüğü yerden kaçmayı başaran bazı kişiler kaçarak Rohez (Urfa) şehrine geldiler; orada bu büyük talihsizliği Kont Baudouin'e anlattılar. Cesur kont bunu duyduğunda çok öfkelendi ve hac yolculuğu ortaklığından ve topraklarının birbirine bu kadar yakın olmasından ötürü kardeşi gibi gördüğü Prens için büyük bir üzüntü duydu. Türklerin Bohemund'un elinde tuttuğu şehirleri fethetmesi hiç hoşuna gitmemişti. Bu nedenle atlı ve yaya olarak elindeki tüm insanları aceleyle topladı ve bu yolculuk için gerekli olan şeyleri yanına alarak Rohez'den Meletene'ye doğru üç günlük bir yola koyuldu. Oraya çok hızlı bir şekilde, neredeyse yetişecek kadar yakın bir zamanda vardı. Ancak Türk Danisman Kont'un geldiğini çok iyi öğrendiği için onunla savaşmaya ya da karşısına çıkmaya cesaret edemedi; aksine kuşatmayı kaldırıp oradan ayrıldı ve ellerinde tuttuğu bağlarla Bohemund'u da beraberinde götürdü. Baudouin onun kendisiyle karşılaşmaya cesaret edemediğini ve önünden kaçtığını duyduğunda, tüm ordusuyla birlikte arkasından kotu ve üç gün boyunca onu takip etti. Ona yetişemeyeceğini anladığında Meletene şehrine geri döndü. Şehrin efendisi Gabriel onu çok büyük bir sevinçle karşıladı; tüm adamlarına harika bir konukseverlik gösterdi ve ardından şehri Bohemund'a teklif etmiş olduğu aynı şartlarla kendisine devretti. Bu bittikten sonra kendi topraklarına geri döndü.

XXII. — Coment li dux Godefroiz fist grant gaaing sur les mescreanz.

Godefroiz li dux et sa gent qui estoient remés avec lui en Jherusalem por garder le roiaume, comencierent à avoir mout granz meseses et soufrir tieus povretez que à peines le poroit-l'en deviser. Lors avint que bonnes espies et certeines li aporterent unes nouveles que en ces parties d'Arrabe, outre le flun Jordain[1], avoit genz mout riches qui riens ne doutoient; pour ce habitoient hors des forteresces : se l'en les seurprenoit, mout i porroit-l'en fere grant gaaing. Li vaillans hom qui grant soufrete avoit, prist avec lui genz à cheval et à pié tant com il en pot avoir, sauve la garde de la cité. Lors entra soudeinnement en la terre

à ses anemis, iluec acueilli mout granz proies de chevaus et de bues et de vaches et de moutons; de prisons riches emmena grant plenté; lors se mist eu retour. Uns Turs haus hom et puissans de la gent d'Arrabe, qui mout estoit preuz en armes et grant pris en avoit, desirroit trop grant piece à veoir et à acointier cele gent de France[3] dont il avoit tant oi parler, qui d'Ocident estoient venu vers Orient et si grant terre avoient mise au desouz. Sur touz les autres voloit mout veoir le duc Godefroi et savoir se c'estoit voirs que l'en disoit de sa force et de sa proesce. Tant fist par genz à qui il parla que il ot trives de venir jusqu'au Duc. Mout le salua en inclinant, [si come est leur costume[3]]; puis pria le Duc mout humblement que il ferist de s'espée un chamal qu'il li avoit amené mout grant; car, si com il disoit, grant enneur li seroit en son païs se il pooit conter aucuns de ses cops que il eust veuz. Li Dux sot qu'il estoit venuz de loing por lui veoir, si fist ce qu'il li requeroit; il trest l'espée et puis feri le chamal eu col, là où il l'avoit plus gros, et li coupa, ce sembloit, ausi legierement, come il féist d'une oe. Quant li Turs vit ce, mout se merveilla, si que il s'en esbahi tout. Quant il ot une piece pensé, si dist en son langage : « Je voi bien que li Dux a bonne espée et bien tranchant, « mès je ne sai s'il ferroit ausi grant coup d'une autre espée. » Li Dux demanda que il disoit : quant il le sot, il sorrist; puis li dist que la seue espée li baillast : cil le fist, li Dux en feri un autre chamal si qu'il en fist la teste voler assez plus legierement que l'autre. Lors à primes s'en merveilla trop li Turs, et dist que bien savoit que c'estoit plus de la force du braz que de la bonté de l'espée. Bien avoit esprouvé que ce n'estoit mie mençonge ce que l'en disoit du Duc en sa terre. Lors li donna mout de biaus joiaus d'or et de riches pierres et s'acointa mout de lui; puis s'en retorna en son païs. Li Dux s'en vint en Jherusalem o tout sa proie, et les trossiaus de son gaaing si granz que tuit si home en furent riche.

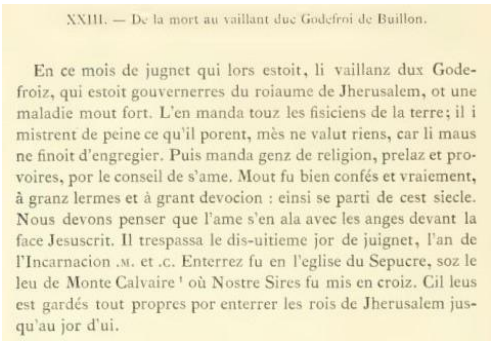
XXII. — Dük Godefroi'ın İnançsızlardan Nasıl Büyük Ganimet Elde Ettiği

Dük Godefroi ve krallığı korumak için Kudüs'te kendisiyle birlikte kalmış olan halkı, pek çok sıkıntı çekmeye ve anlatılması neredeyse güç olan yoksulluklara maruz kalmaya başladılar. O sırada güvenilir ve iyi casuslar, Şeria nehrinin ötesindeki Arap topraklarında hiçbir şeyden korkmayan çok zengin insanların yaşadığına dair haberler getirdiler; bunlar kalelerin dışında ikamet ediyorlardı ve eğer baskına uğrasalar çok büyük bir ganimet elde edilebilirdi. Büyük bir kıtlık çeken bu cesur adam, şehrin güvenliğini sağlayacak kadarını geride bırakıp yanına alabileceği kadar atlı ve yaya asker aldı. Ardından ani bir şekilde düşman topraklarına girdi; orada atlar, sığırlar, inekler ve koyunlardan oluşan çok büyük ganimetler ele geçirdi, pek çok zengin esiri yanına alarak dönüş yoluna geçti.

Arap halkından, silahlarda son derece cesur ve kendi ülkesinde büyük bir itibara sahip olan, soylu ve güçlü bir Türk, çok uzun süredir Batı'dan gelip Ooryant'a yönelen ve bu kadar büyük bir toprağı dize getiren bu Fransa halkını görmeyi ve onlarla tanışmayı çok arzuluyordu. Her şeyden çok Dük Godefroi'ı görmek ve gücü ile yiğitliği hakkında söylenenlerin doğru olup olmadığını bilmek istiyordu. Konuştuğu aracılar vasıtasıyla Dük'ün huzuruna çıkmak için izin almayı başardı. Dük'ü [kendi geleneklerine göre] eğilerek derinlemesine selamladı; ardından Dük'ten, yanında getirmiş olduğu çok büyük bir deveyi kılıcıyla vurmasını alçakgönüllülükle rica etti; çünkü kendi ülkesine döndüğünde, gördüğü bu tür darbelerden bazılarını anlatabilirse bunun kendisine çok büyük bir onur sağlayacağını söylüyordu.

Dük, kendisini görmek için çok uzaktan geldiğini bildiği için onun bu ricasını yerine getirdi; kılıcını çekti ve devenin boynuna, en kalın olduğu yere öyle bir vurdu ki sanki bir kazı kesiyormuş gibi kolayca kesip attı. Türk bunu gördüğünde son derece şaşırdı ve tamamen hayrete düştü. Bir süre düşündükten sonra kendi dilinde şöyle dedi: "Görüyorum ki Dük'ün kılıcı iyi ve çok keskin, ama acaba başka bir kılıçla da böyle büyük bir darbe indirebilir miydi?" Dük ne söylediğini sordu; bunu öğrenince gülümserken kendi kılıcının kendisine verilmesini istedi. Kılıcı alarak başka bir deveye öyle bir vurdu ki kafasının ilkinden çok daha kolay bir şekilde uçup gitmesini sağladı. İşte o zaman Türk aşırı derecede şaşırdı ve bunun kılıcın iyiliğinden ziyade

kolun gücünden kaynaklandığını çok iyi bildiğini söyledi. Dük hakkında kendi ülkesinde söylenenlerin hiçbirinin yalan olmadığını bizzat deneyimlemişti. Bunun ardından Dük'e altın ve değerli taşlardan yapılmış pek çok güzel mücevher hediye etti, onunla yakınlık kurdu ve kendi ülkesine geri döndü. Dük ise ele geçirdiği tüm ganimetler ve tüm adamlarını zenginleştiren büyük paylarla birlikte Kudüs'e geri döndü.

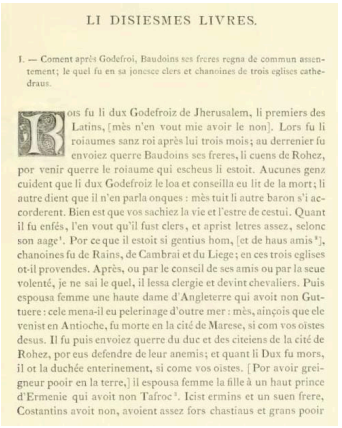
XXIII. — De la mort au vaillant duc Godefroi de Buillon.

En ce mois de jugnet qui lors estoit, li vaillanz dux Godefroiz, qui estoit gouvernerres du roiaume de Jherusalem, ot une maladie mout fort. L'en manda touz les fisiciens de la terre; il i mistrent de peine ce qu'il porent, mès ne valut riens, car li maus ne finoit d'engregier. Puis manda genz de religion, prelaz et provoires, por le conseil de s'ame. Mout fu bien confés et vraiement, à granz lermes et à grant devocion : einsi se parti de cest siecle. Nous devons penser que l'ame s'en ala avec les anges devant la face Jesuscrit. Il trespassa le dis-uitieme jor de juignet, l'an de l'Incarnacion .M. et .c. Enterrez fu en l'eglise du Sepucre, soz le leu de Monte Calvaire [1] où Nostre Sires fu mis en croiz. Cil leus est gardés tout propres por enterrer les rois de Jherusalem jusqu'au jor d'ui.

XXIII. — Cesur Dük Godefroi de Bouillon'un Ölümü Hakkında

O dönemdeki Temmuz ayında, Kudüs krallığının yöneticisi olan cesur dük Godefroi çok şiddetli bir hastalık geçirdi. Ülkedeki tüm hekimler çağrıldı; ellerinden gelenin en iyisini yaptılar, ancak hiçbir işe yaramadı, çünkü hastalığı gitgide kötüleşiyordu. Ardından ruh sağlığı ve huzuru için din adamlarını, piskoposları ve papazları çağırttı. Büyük bir içtenlikle günah çıkarttı, gözyaşları ve büyük bir dindarlıkla bu dünyadan göç etti. Ruhunun meleklerle birlikte İsa Mesih'in huzuruna gittiğine inanmalıyız. İsa Mesih'in Enkarnasyonu'nun 1100. yılında, Temmuz'un on sekizinci günü vefat etti. Kutsal Kabir Kilisesi'ne, Rabbimiz'in çarmıha gerildiği Calvary Dağı'nın altındaki yere defnedildi. Burası, günümüze kadar Kudüs krallarının gömülmesi için tamamen temiz tutulan bir yerdir.

Dokuzuncu kitap sonu

LI DISIESMES LIVRES.

I. — Coment après Godefroi, Baudoins ses freres regna de commun assentement; le quel fu en sa joncsce clers et chanoines de trois eglises cathedraus.

Rois fu li dux Godefroiz de Jherusalem, li premiers des Latins, [mès n'en vout mie avoir le non]. Lors fu li roiaumes sanz roi après lui trois mois; au derrenier fu envoiez querre Baudoins ses freres, li cuens de Rohez, por venir querre le roiaume qui escheus li estoit. Aucunes genz cuident que li dux Godefroiz le loa et conseilla eu lit de la mort; li autre dient que il n'en parla onques : mès tuit li autre baron s'i acorderent. Bien est que vos sachiez la vie et l'estre de cestui. Quant il fu enfés, l'en vout qu'il fust clers, et aprist letres assez, seloncson aage[1]. Por ce que il estoit si gentius hom, [et de haus amis[2]], chanoines fu de Rains, de Cambrai et du Liege; en ces trois eglises ot-il provendes. Après, ou par le conseil de ses amis ou par la seue volenté, je ne sai le quel, il lessa clergie et devint chevaliers. Puis espousa femme une haute dame d'Angleterre qui avoit non Gutuere : cele mena-il eu pelerinage d'outre mer : mès, ainçois que ele venist en Antioche, fu morte en la cité de Marese, si com vos oistes desus. Il fu puis envoiez querre du duc et des citeiens de la cité de Rohez, por eus defendre de leur anemis; et quant li Dux fu mors, il ot la duchée enterinement, si come vos oistes. [Por avoir greigneur pooir en la terre,] il espousa femme la fille à un haut prince d'Ermenie qui avoit non Tafroc[3]. Icist ermins et un suen frere, Costantins avoit non, avoient assez fors chastiaus et grans pooir

de gens entor le mont du Tor [qui est assez près de Rohez]. Cil dui estoient si riche d'avoir et si haut d'autres puissances, que les gens de cele terre les tenoient por rois. Du lignage celui Baudoin n'estuet mie que je vos face grant parole, car je vos ai devisé desus li peres et la mere le duc Godefroi, cui estoit freres cestui d'ambedeus parz.

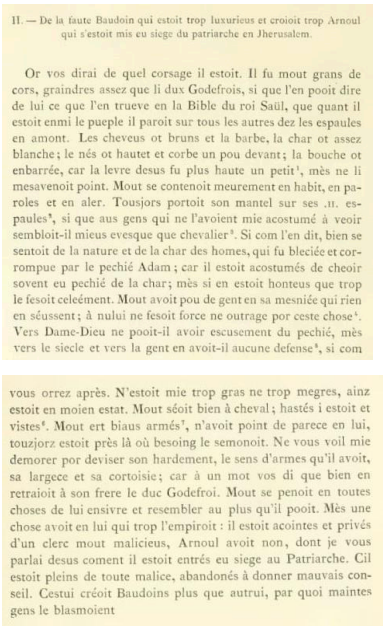
ONUNCU KİTAP

I. — Godefroi'dan Sonra, Kardeşi Baudouin'in Ortak Kararla Nasıl Kral Olduğu; Kendisinin Gençliğinde Din Adamı Olması ve Üç Katedral Kilisesinin Kanonluğundan Söz Edilmesi

Latinlerin ilki olan Kudüs Dükü Godefroi [ancak bu unvanı taşımak istememişti] vardı. Ondan sonra krallık üç ay boyunca kralsız kaldı; sonradan kendisine kalan krallığı devralması için kardeşi, Urfa Kontu Baudouin'in getirtilmesi için haber gönderildi. Bazı insanlar Dük Godefroi'ın ölüm döşeğindeyken bunu önerdiğini ve tavsiye ettiğini düşünürken, diğerleri hiç böyle bir şey konuşmadığını söyler, ancak diğer tüm baronlar bu konuda hemfikir olmuştu. Onun yaşamını ve kim olduğunu bilmeniz önemlidir.

Çocukluğundayken din adamı olması istenmişti ve yaşına göre epey yazı eğitimi almıştı. Soylu bir aileden [ve yüksek dostlardan] geldiği için Reims, Cambrai ve Liège kiliselerinin kanonu olmuştu; bu üç kilisede rütbeleri ve gelirleri vardı. Daha sonra, ister arkadaşlarının tavsiyesiyle ister kendi isteğiyle olsun -hangisi olduğunu bilmiyorum- din adamlığını bırakıp şövalye oldu. Ardından İngiltere'den Guttuere adında soylu bir hanımefendiyle evlendi: Bu kadınla birlikte denizaşırı hac yolculuğuna çıktı, ancak daha Antakya'ya varamadan, daha önce işittiğiniz üzere Marese şehrinde öldü.

Daha sonra, düşmanlarından korunmak için Urfa dükü ve şehrin vatandaşları tarafından çağrtılmıştı; Dük öldüğünde, işittiğiniz gibi dükalığı tamamen ele geçirmişti. [Toprakta daha büyük bir güce sahip olmak için], Tafroc adında güçlü bir Ermeni prensinin kızıyla evlendi. Bu Ermeni ve kardeşi Costantins, Tor Dağı [Urfa'ya oldukça yakın bir yer] çevresinde pek çok güçlü şatoya ve büyük bir kuvvete sahiptiler. Bu ikisi servet ve diğer güçler bakımından o kadar zengindi ki, o toprağın insanları onları kral olarak görüyordu. Bu Baudouin'in soyu hakkında size uzun uzadıya konuşmama gerek yok, çünkü her iki taraftan da dük Godefroi'ın kardeşi olan kişinin babasını ve annesini daha önce size anlatmıştım.

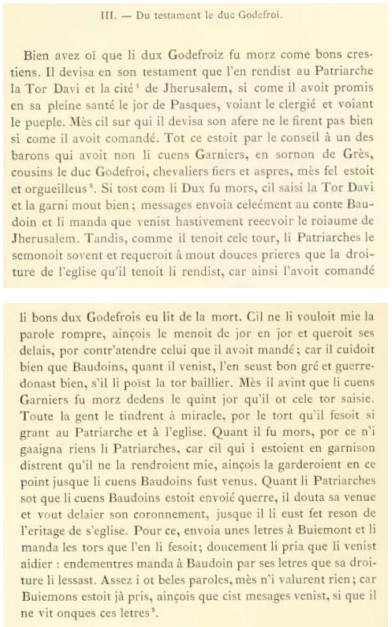

II. — De la faute Baudoin qui estoit trop luxurieus et croioit trop Arnoul qui s'estoit mis eu siege du patriarche en Jherusalem.

Or vos dirai de quel corsage il estoit. Il fu mout grans de cors, graindres assez que li dux Godefrois, si que l'en pooit dire de lui ce que l'en trueve en la Bible du roi Saül, que quant il estoit enmi le pueple il paroit sur tous les autres dez les espaules en amont. Les cheveus ot bruns et la barbe, la char ot assez blanche; le nés ot hautet et corbe un pou devant; la bouche ot enbarrée, car la levre desus fu plus haute un petit[1], mès ne li mesavenoit point. Mout se contenoit meurement en habit, en paroles et en aler. Tousjors portoit son mantel sur ses .II. espaules[2], si que aus gens qui ne l'avoient mie acostumé à veoir sembloit-il mieus evesque que chevalier[3]. Si com l'en dit, bien se sentoit de la nature et de la char des homes, qui fu bleciée et corrompue par le pechié Adam; car il estoit acostumés de cheoir sovent eu pechié de la char; mès si en estoit honteus que trop le fesoit celeément. Mout avoit pou de gent en sa mesniée qui rien en séussent; à nului ne fesoit force ne outrage por ceste chose[4]. Vers Dame-Dieu ne pooit-il avoir escusement du pechié, mès vers le siecle et vers la gent en avoit-il aucune defense[5], si com vous orrez après. N'estoit mie trop gras ne trop megres, ainz estoit en moien estat. Mout séoit bien à cheval; hastés i estoit et vistes[6]. Mout ert biaus armés[7], n'avoit point de parece en lui, touzjorz estoit près là où besoing le semonoit. Ne vous voil mie demorer por deviser son hardement, le sens d'armes qu'il avoit, sa largece et sa cortoisie; car à un mot vos di que bien en retraioit à son frere le duc Godefroi. Mout se penoit en toutes choses de lui ensivre et resembler au plus qu'il pooit. Mès une chose avoit en lui qui trop l'empiroit : il estoit acointes et privés d'un clerc mout malicieus, Arnoul avoit non, dont je vous parlai desus coment il estoit entrés eu siege au Patriarche. Cil estoit pleins de toute malice, abandonés à donner mauvais conseil. Cestui créoit Baudoins plus que autrui, par quoi maintes gens le blasmoient

II. — Baudouin'in Çok Düşkün Olmasının ve Kudüs'te Patrik Makamına Geçmiş Olan Arnoul'a Fazla Güvenmesinin Kusuru Hakkında

Şimdi size onun fiziksel yapısının nasıl olduğunu anlatacağım. Dük Godefroi'dan biraz daha kısa boylu, ırı yarı bir adamdı; öyle ki hakkında Kral Saul'un Kutsal Kitap'ta geçen şu sözü söylenebilirdi: Halkın ortasındayken omuzlarından yukarıda kalan kısımla diğer herkesin üzerindeydi. Saçları ve sakalı kahverengi, teni oldukça beyazdı; burnu biraz yüksek ve öne doğru kavisliydi; ağzı kapalı gibiydi, çünkü üst dudağı biraz daha yüksekti, ancak bu ona hiçbir çirkinlik vermiyordu. Giyiminde, konuşmasında ve yürüyüşünde son derece ölçülü davranırdı. Mantosunu her zaman iki omuzunun üzerine öyle bir takardı ki, onu görmeye alışık olmayan insanlara şövalyeden ziyade bir piskopos gibi görünürdü. Söylendiği gibi, Adem'in günahıyla yaralanmış ve bozulmuş olan insanların doğasını ve bedenini derinden hissediyordu; çünkü beden günahına sık sık düşmeye alışkındı, ancak bundan o kadar utanç duyardı ki bunu hep gizli tutardı. Yanındaki hizmetkarlarından çok azı bu durumu bilirdi; bu yüzden kimseye herhangi bir zorbalık veya haksızlık yapmazdı. Tanrı katında günah için bir mazereti olamazdı, ancak dünya ve insanlar karşısında daha sonra duyacağınız gibi bir savunması vardı.
Ne çok şişman ne de çok zayıftı, orta halli bir yapısı vardı. At üzerinde çok iyi durur, çevik ve hızlıydı. Savaş giysileri içinde çok yakışıklıydı, içinde hiç tembellik yoktu, her zaman ihtiyaç duyulan yerin hemen yakınındaydı. Onun cesaretini, savaş ustalığını, cömertliğini ve nezaketini uzun uzadıya anlatarak vakitinizi almak istemiyorum; çünkü tek kelimeyle söylemek gerekirse, kardeşi Dük Godefroi'ı pek çok yönden andırıyordu. Her hususta onu olabildiğince takip etmeye ve ona benzemeye çalışıyordu. Ancak onda kendisini çok fazla zedeleyen bir kusur vardı: Daha önce patrik makamına nasıl oturduğundan söz ettiğim, son derece kötü niyetli ve Arnoul adında bir din adamıyla çok yakın ve samimiydi. Bu adam her türlü kötülükle doluydu, kötü tavsiyeler vermeye eğilimliydi. Baudouin herkesten çok ona inanıyordu, bu yüzden de pek çok insan tarafından kınanıyordu.

III. — Du testament le duc Godefroi.

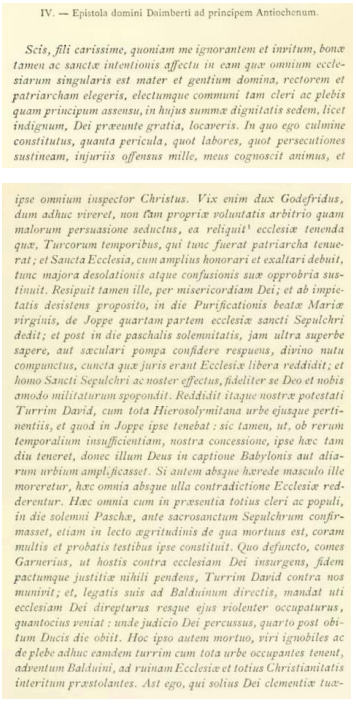
Bien avez oï que li dux Godefroiz fu morz come bons crestiens. Il devisa en son testament que l'en rendist au Patriarche la Tor Davi et la cité[1] de Jherusalem, si come il avoit promis en sa pleine santé le jor de Pasques, voiant le clergié et voiant le pueple. Mès cil sur qui il devisa son afere ne le firent pas bien si come il avoit comandé. Tot ce estoit par le conseil à un des barons qui avoit non li cuens Garniers, en sornon de Grès, cousins le duc Godefroi, chevaliers fiers et aspres, mès fel estoit et orgueilleus[2]. Si tost com li Dux fu mors, cil saisi la Tor Davi et la garni mout bien; messages envoia celeément au conte Baudoin et li manda que venist hastivement reeevoir le roiaume de Jherusalem. Tandis, comme il tenoit cele tour, li Patriarches le semonoit sovent et requeroit à mout douces prieres que la droiture de l'eglise qu'il tenoit li rendist, car ainsi l'avoit comandé

li bons dux Godefrois eu lit de la mort. Cil ne li vouloit mie la parole rompre, ainçois le menoit de jor en jor et queroit ses delais, por contr'atendre celui que il avoit mandé; car il cuidoit bien que Baudoins, quant il venist, l'en seust bon gré et guerredonast bien, s'il li poist la tor baillier. Mès il avint que li cuens Garniers fu morz dedens le quint jor qu'il ot cele tor saisie. Toute la gent le tindrent à miracle, por le tort qu'il fesoit si grant au Patriarche et à l'eglise. Quant il fu mors, por ce n'i gaaigna riens li Patriarches, car cil qui i estoient en garnison distrent qu'il ne la rendroient mie, ainçois la garderoient en ce point jusque li cuens Baudoins fust venus. Quant li Patriarches sot que li cuens Baudoins estoit envoié querre, il douta sa venue et vout delaier son coronnement, jusque il li eust fet reson de l'eritage de s'eglise. Pour ce, envoia unes letres à Buiemont et li manda les tors que l'en li fesoit; doucement li pria que li venist aidier : endementres manda à Baudoin par ses letres que sa droiture li lessast. Assez i ot beles paroles, mès n'i valurent rien; car Buiemons estoit jà pris, ainçois que cist mesages venist, si que il ne vit onques ces letres[3].

III. — Dük Godefroi'ın Vasiyeti Hakkında

Dük Godefroi'ın iyi bir Hıristiyan olarak öldüğünü işitmişsinizdir. Vasiyetinde, ruhban sınıfının ve halkın gözü önünde Paskalya günü sağlığı yerindeyken söz verdiği gibi,

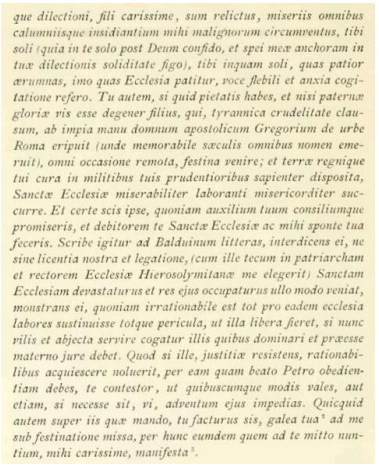
Davut Kulesi'nin ve Kudüs şehrinin Patriğe iade edilmesini buyurmuştu. Ancak işlerini devrettiği kişiler, buyurduğu gibi düzgün bir şekilde yerine getirmediler. Bu durum tamamen, Dük Godefroi'ın kuzeni olan, gururlu ve acımasız bir şövalye ama aynı zamanda kötü niyetli ve kibirli biri olan Grés lakaplı Kont Garnier adındaki baronlardan birinin tavsiyesiyle gerçekleşmişti. Dük ölür ölmez, bu adam Davut Kulesi'ni ele geçirdi ve burayı çok iyi bir şekilde tahkim etti; ardından gizlice Kont Baudouin'e haber göndererek Kudüs krallığını devralmak için aceleyle gelmesini söyledi.
O bu kuleyi elinde tutarken Patrik onu sık sık ziyaret ediyor ve çok tatlı bir dille, kilisenin kendisine ait olan haklarını geri vermesini rica ediyordu; çünkü iyi dük Godefroi ölüm döşeğindeyken böyle emretmişti. O ise sözünü tutmak istemiyor, aksine çağırdığı kişinin gelmesini beklemek için günden güne işi yokuşa sürüyor ve zaman kazanmaya çalışıyordu; çünkü Baudouin geldiğinde, kuleyi ona verebilirse bunun kendisini hoşnut edeceğini ve bunun karşılığını fazlasıyla alacağını düşünüyordu. Ancak Kont Garnier, kuleyi ele geçirdikten sonraki beşinci günün içinde öldü. Bütün halk, Patriğe ve kiliseye yaptığı bu büyük haksızlık nedeniyle bunu bir mucize olarak gördü. O öldüğünde Patrik hiçbir şey kazanamadı, çünkü kuleyi koruyan muhafızlar orayı asla teslim etmeyeceklerini, Kont Baudouin gelene kadar bu şekilde koruyacaklarını söylediler. Patrik, Kont Baudouin'in çağrıldığını öğrendiğinde onun gelişiminden kuşkulandı ve kilisesinin mirasının hakkı kendisine verilene kadar taç giyme törenini geciktirmek istedi. Bu amaçla Bohemund'a bir mektup gönderip kendisine yapılan haksızlıkları bildirdi ve ondan yardım etmesi için gelmesini nazikçe rica etti; bu arada başka bir mektupla da Baudouin'e hakkını kendisine bırakmasını iletti. Çok güzel sözler sarf edilmişti ancak hiçbir işe yaramadı; çünkü bu mesajlar ulaşmadan önce Bohemund çoktan esir düşmüştü, bu yüzden bu mektupları asla göremedi.

IV. — Epistola domini Daimberti ad principem Antiochenum.

Scis, fili carissime, quoniam me ignorantem et invitum, bonæ tamen ac sanctæ intentionis affectu in eam quæ omnium ecclesiarum singularis est mater et gentium domina, rectorem et patriarcham elegeris, electumque communi tam cleri ac plebis quam principum assensu, in hujus summæ dignitatis sedem, licet indignum, Dei præeunte gratia, locaveris. In quo ego culmine constitutus, quanta pericula, quot labores, quot persecutiones sustineam, injuriis offensus mille, meus cognoscit animus, et

ipse omnium inspector Christus. Vix enim dux Godefridus, dum adhuc viveret, non tam propriæ voluntatis arbitrio quam malorum persuasione seductus, ea reliquit' ecclesiæ tenenda quæ, Turcorum temporibus, qui tunc fuerat patriarcha tenuerat; et Sancta Ecclesia, cum amplius honorari et exaltari debuit, tunc majora desolationis atque confusionis suæ opprobria sustinuit. Resipuit tamen ille, per misericordiam Dei; et ab impietatis desistens proposito, in die Purificationis beatæ Mariæ virginis, de Joppe quartam partem ecclesiæ sancti Sepulchri dedit; et post in die paschalis solemnitatis, jam ultra superbe sapere, aut sæculari pompa confidere respuens, divino nutu compunctus, cuncta quæ juris erant Ecclesiæ libera reddidit; et homo Sancti Sepulchri ac noster effectus, fideliter se Deo et nobis amodo militaturum spopondit. Reddidit itaque nostræ potestati Turrim David, cum tota Hierosolymitana urbe ejusque pertinentiis, et quod in Joppe ipse tenebat : sic tamen, ut, ob rerum temporalium insufficientiam, nostra concessione, ipse hæc tam diu teneret, donec illum Deus in captione Babylonis aut aliarum urbium amplificasset. Si autem absque hærede masculo ille moreretur, hæc omnia absque ulla contradictione Ecclesiæ redderentur. Hæc omnia cum in præsentia totius cleri ac populi, in die solemni Paschæ, ante sacrosanctum Sepulchrum confirmasset, etiam in lecto ægritudinis de qua mortuus est, coram multis et probatis testibus ipse constituit. Quo defuncto, comes Garnerius, ut hostis contra ecclesiam Dei insurgens, fidem pactumque justitiæ nihili pendens, Turrim David contra nos munivit; et, legatis suis ad Balduinum directis, mandat uti ecclesiam Dei direpturus resque ejus violenter occupaturus, quantocius veniat : unde judicio Dei percussus, quarto post obitum Ducis die obiit. Hoc ipso autem mortuo, viri ignobiles ac de plebe adhuc eamdem turrim cum tota urbe occupantes tenent, adventum Balduini, ad ruinam Ecclesiæ et totius Christianitatis interitum præstolantes. Ast ego, qui solius Dei clementiæ tuæ-

que dilectioni, fili carissime, sum relictus, miseriis omnibus calumniisque insidiantium mihi malignorum circumventus, tibi soli (quia in te solo post Deum confido, et spei meæ anchoram in tuæ dilectionis soliditate figo), tibi inquam soli, quas patior ærumnas, imo quas Ecclesia patitur, voce flebili et anxia cogitatione refero. Tu autem, si quid pietatis habes, et nisi paternæ gloriæ vis esse degener filius, qui, tyrannica crudelitate clausum, ab impia manu domnum apostolicum Gregorium de urbe Roma eripuit (unde memorabile sæculis omnibus nomen emeruit), omni occasione remota, festina venire; et terræ regnique tui cura in militibus tuis prudentioribus sapienter disposita, Sanctæ Ecclesiæ miserabiliter laboranti misericorditer succurre. Et certe scis ipse, quoniam auxilium tuum consiliumque promiseris, et debitorem te Sanctæ Ecclesiæ ac mihi sponte tua feceris. Scribe igitur ad Balduinum litteras, interdicens ei, ne sine licentia nostra et legatione, (cum ille tecum in patriarcham et rectorem Ecclesiæ Hierosolymitanæ me elegerit) Sanctam Ecclesiam devastaturus et res ejus occupaturus ullo modo veniat, monstrans ei, quoniam irrationabile est tot pro eadem ecclesia labores sustinuisse totque pericula, ut illa libera fieret, si nunc vilis et abjecta servire cogatur illis quibus dominari et præesse materno jure debet. Quod si ille, justitiæ resistens, rationabilibus acquiescere noluerit, per eam quam beato Petro obedientiam debes, te contestor, ut quibuscumque modis vales, aut etiam, si necesse sit, vi, adventum ejus impedias. Quicquid autem super iis quæ mando, tu facturus sis, galea tua[1] ad me sub festinatione missa, per hunc eumdem quem ad te mitto nuntium, mihi carissime, manifesta[2].

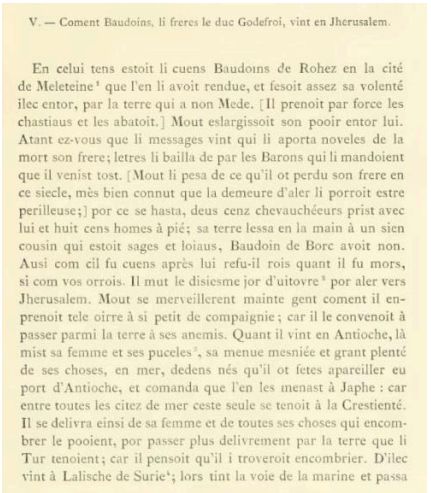
IV. — Patrik Daimbert'in Antakya Prensine Yazdığı Mektup

En sevgili oğul, bilirsin ki sen, tüm kiliselerin eşsiz annesi ve milletlerin hanımı olan o yerde, benim haberim ve rızam olmadan, ancak iyi ve kutsal bir niyetin tesiriyle, bir yönetici ve patrik seçtin; hem ruhban sınıfının ve halkın hem de prenslerin ortak onayıyla, her ne kadar layık olmasam da, Tanrı'nın lütfuyla beni bu yüce makama yerleştirdin. Bu makamda bulunduğum süre boyunca ne kadar tehlike, ne kadar emek ve ne kadar zulüm çektiğimi, binlerce haksızlığa ve hakarete uğradığımı ruhum ve her şeyi gören İsa Mesih çok iyi bilir.

Nitekim Dük Godefroi henüz hayattayken, pek kendi iradesinin kararıyla değil, daha çok kötülerin iknasıyla baştan çıkarılarak, Türkler döneminde patrik olan kişinin elinde tuttuğu yerleri kiliseye bırakmıştı. Şöyle ki, Kutsal Kilise daha fazla onurlandırılıp yüceltilmesi gerekirken, o dönemde daha büyük yıkım ve karmaşa utançlarına maruz kaldı. Ancak o, Tanrı'nın merhametiyle aklını başına topladı; imansızlık niyetinden vazgeçerek, Meryem Ana'nın arınma yortusu gününde, Kutsal Kabir Kilisesi'nin Yafa'daki dörtte birini verdi. Ardından Paskalya yortusu gününde, artık kibre kapılmamayı ve dünya ihtişamına güvenmemeyi reddederek, ilahi bir ilhamla kalbi yumuşayınca, kilisenin hakkı olan her şeyi özgürce iade etti; Kutsal Kabir'in ve bizim adamımız oldu, bundan böyle Tanrı'ya ve bize sadakatle hizmet edeceğine söz verdi.

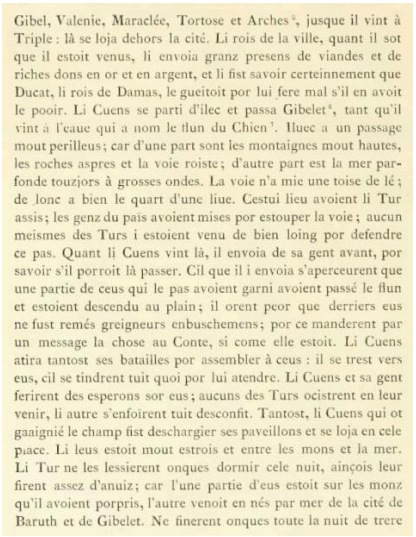
Böylece Davut Kulesi'ni, Kudüs şehrinin tamamını ve eklentilerini, ayrıca Yafa'da elinde tuttuğu mülkleri bizim gücümüze devretti. Ancak şu şartla ki: geçici varlıkların yetersizliği nedeniyle, Tanrı onu Babil veya diğer şehirlerin fethiyle zenginleştirene kadar, bizim iznimizle buraları bir süre elinde tutacaktı. Eğer erkek varis bırakmadan ölecek olursa, tüm bu şeyler hiçbir itirazla karşılaşmadan kiliseye geri dönecekti. Bütün bunları Paskalya yortusunda, tüm ruhban sınıfının ve halkın huzurunda, Kutsal Kabir'in önünde onayladıktan sonra, öldüğü hastalık yatağındayken de birçok güvenilir şahidin huzurunda bizzat vasiyet etmiştir. O vefat eder etmez, Kont Garnier Tanrı'nın kilisesine karşı bir düşman gibi ayağa kalkarak, adalet ahdinihi hiçe saymış ve Davut Kulesi'ni bize karşı tahkim etmiştir. Elçilerini Baudouin'e göndererek, Tanrı'nın kilisesini yağmalaması ve mülklerini şiddetle işgal etmesi için en kısa sürede gelmesini emretmiştir; bu yüzden Tanrı'nın adaletinin darbesini alarak Dük'ün ölümünden dört gün sonra ölmüştür.

O öldüğü halde, soylu olmayan sıradan adamlar hâlâ aynı kuleyi ve şehrin tamamını işgal altında tutmakta ve kilisenin yıkımı ile tüm Hıristiyanlığın mahvolması için Baudouin'in gelişini beklemektedirler. Ne var ki ben, en sevgili oğul, yalnızca Tanrı'nın lütfünün korumasına ve sevgisine bırakılmış bir halde, bana tuzak kuran kötü kişilerin tüm sefaletleri ve iftiraları arasında kuşatılmış durumdayım. Sadece sana (çünkü Tanrı'dan sonra bir tek sana güveniyor ve umudumun çapasını senin sevgive sadakatine bağlıyorum) çektiğim sıkıntıları, dahası kilisenin çektiği ıstırapları iniltili bir sesle ve endişeli düşüncelerle aktarıyorum.
Eğer içinde biraz merhamet varsa ve babanın şanına leke sürmek istemiyorsan —ki baban, tyrannik bir zulümle kapatıldığı yerden, apostolik efendi Papa Gregorius'u Roma şehrinden kurtararak tüm asırlar boyunca unutulmaz bir isim kazanmıştır— her türlü bahaneyi bir kenara bırak ve aceleyle gel. Toprağının ve krallığının bakımını en bilge askerlerinin ellerine bilgelikle bırakarak, acınası bir durumda çabalayan Kutsal Kilise'nin yardımına merhametle koş. Elbette bilirsin ki sen yardım ve tavsiye edeceğine söz vermiştin, kendi isteğinle kendini Kutsal Kilise'nin ve benim borçlum yapmıştın. Bu nedenle Baudouin'e bir mektup yazarak, bizim iznimiz ve yetkimiz olmadan (ki o seni Kudüs Kilisemizin patriği ve yöneticisi olarak seçmişti) Kutsal Kilise'yi yıkmak ve mülklerini ele geçirmek üzere hiçbir şekilde gelmemesini buyur. Ona göster ki; bu kilise özgür kalsın diye bunca emek ve tehlikeye katlandıktan sonra, şimdi annelik hakkıyla hükmetmesi ve önderlik etmesi gereken kişilere aşağılık ve sefil bir şekilde hizmet etmeye zorlanması akıl dışıdır.
Eğer o, adalete karşı çıkarak bu makul isteklere boyun eğmeyi reddederse, Aziz Petrus'a borçlu olduğun itaat adına seni teyit ederim ki; elinden gelen her yolla, hatta gerekirse şiddet kullanarak onun gelişini engelleyesin. Emrettiğim bu hususlarda ne yapacağını, en sevgili oğlum, sana gönderdiğim aynı haberci aracılığıyla derhal bana gönderdiğin mektupla bildir.

V. — Coment Baudoins, li freres le duc Godefroi, vint en Jherusalem.

En celui tens estoit li cuens Baudoins de Rohez en la cité de Meleteine[1] que l'en li avoit rendue, et fesoit assez sa volenté ilec entor, par la terre qui a non Mede. [Il prenoit par force les chastiaus et les abatoit.] Mout eslargissoit son pooir entor lui. Atant ez-vous que li messages vint qui li aporta noveles de la mort son frere; letres li bailla de par les Barons qui li mandoient que il venist tost. [Mout li pesa de ce qu'il ot perdu son frere en ce siecle, mès bien connut que la demeure d'aler li porroit estre perilleuse;] por ce se hasta, deus cenz chevauchéeurs prist avec lui et huit cens homes à pié; sa terre lessa en la main à un sien cousin qui estoit sages et loiaus, Baudoin de Borc avoit non. Ausi com cil fu cuens après lui refu-il rois quant il fu mors, si com vos orrois. Il mut le disiesme jor d'uitovre[2] por aler vers Jherusalem. Mout se merveillerent mainte gent coment il enprenoit tele oirre à si petit de compaignie; car il le convenoit à passer parmi la terre à ses anemis. Quant il vint en Antioche, là mist sa femme et ses puceles[3], sa menue mesniée et grant plenté de ses choses, en mer, dedens nés qu'il ot fetes apareiller eu port d'Antioche, et comanda que l'en les menast à Japhe : car entre toutes les citez de mer ceste seule se tenoit à la Crestienté. Il se delivra einsi de sa femme et de toutes ses choses qui encombrer le pooient, por passer plus delivrement par la terre que li Tur tenoient; car il pensoit qu'il i troveroit encombrier. D'ilec vint à Lalische de Surie[4]; lors tint la voie de la marine et passa

Gibel, Valenie, Maraclée, Tortose et Arches[5], jusque il vint à Triple : là se loja dehors la cité. Li rois de la ville, quant il sot que il estoit venus, li envoia granz presens de viandes et de riches dons en or et en argent, et li fist savoir certeinnement que Ducat, li rois de Damas, le gueitoit por lui fere mal s'il en avoit le pooir. Li Cuens se parti d'ilec et passa Gibelet[6], tant qu'il vint à l'eaue qui a nom le flun du Chien[7]. Iluec a un passage mout perilleus; car d'une part sont les montaignes mout hautes, les roches aspres et la voie roiste; d'autre part est la mer parfonde touzjors à grosses ondes. La voie n'a mie une toise de lé; de lonc a bien le quart d'une liue. Cestui lieu avoient li Tur assis; les genz du pais avoient mises por estouper la voie; aucun meismes des Turs i estoient venu de bien loing por defendre ce pas. Quant li Cuens vint là, il envoia de sa gent avant, por savoir s'il porroit là passer. Cil que il i envoia s'aperceurent que une partie de ceus qui le pas avoient garni avoient passé le flun et estoient descendu au plain; il orent peor que derriers eus ne fust remés greigneurs enbuschemens; por ce manderent par un message la chose au Conte, si come elle estoit. Li Cuens atira tantost ses batailles por assembler à ceus : il se trest vers eus, cil se tindrent tuit quoi por lui atendre. Li Cuens et sa gent ferirent des esperons sor eus; aucuns des Turs ocistrent en leur venir, li autre s'enfoirent tuit desconfit. Tantost, li Cuens qui ot gaaigné le champ fist deschargier ses paveillons et se loja en cele place. Li leus estoit mout estrois et entre les mons et la mer. Li Tur ne les lessierent onques dormir cele nuit, ainçois leur firent assez d'anuiz; car l'une partie d'eus estoit sur les monz qu'il avoient porpris, l'autre venoit en nés par mer de la cité de Baruth et de Gibelet. Ne finerent onques toute la nuit de trere

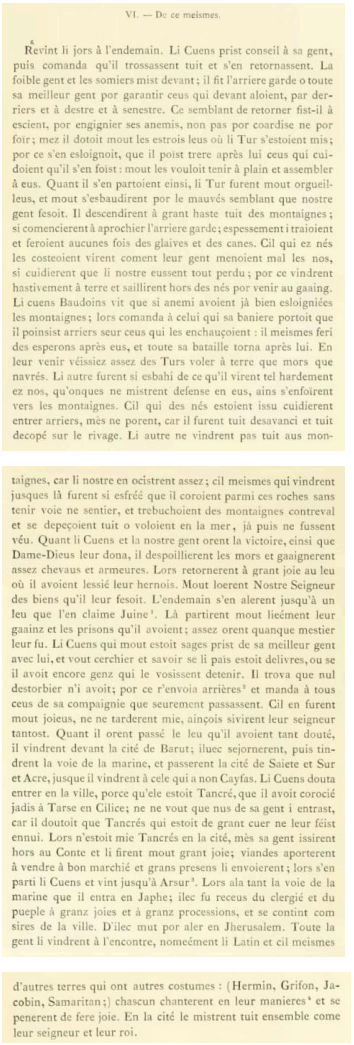
si grant plenté de saietes que mains en blecierent des nos, et ocistrent aucuns. Les chevaus qui estoient las de la jornée et morant de soif ne leur lessierent onques abevrer au flun qui estoit assez près.

V. — Dük Godefroi'ın Kardeşi Baudouin'in Kudüs'e Gelişi

O sırada Urfa Kontu Baudouin, kendisine iade edilmiş olan Meletene şehrindeydi ve etraftaki Mede olarak adlandırılan bölgede dilediği gibi hareket ediyordu [şatoları zorla alıp yıkıyordu]. Çevresindeki gücünü fazlasıyla genişletiyordu. Tam o sırada kardeşinin ölüm haberini getiren haberciler geldi; baronlar adına ona aceleyle gelmesini emreden mektuplar sundular. [Kardeşini bu dünyada kaybetmiş olmaktan dolayı büyük bir üzüntü duydu, ancak gecikmenin tehlikeli olabileceğini çok iyi biliyordu]; bu yüzden acele etti, yanına iki yüz süvari ve sekiz yüz yaya asker aldı; topraklarını akıllı ve dürüst bir kuzeni olan, Baudouin de Bourc adında birine emanet etti. Kendisinden sonra kont olduğu gibi, öldüğünde de duyacağınız üzere kral olacaktı. Kudüs'e doğru gitmek üzere Ekim ayının başlarında yola çıktı. Birçok insan, düşman topraklarından geçmek zorunda olduğu için bu kadar küçük bir toplulukla böyle bir yolculuğa nasıl çıktığına çok şaşırdı. Antakya'ya geldiğinde karısını, saraydaki genç kızlarını, yakın hizmetkarlarını ve eşyalarının büyük bir kısmını, Antakya limanında hazırlatmış olduğu gemilere bindirdi ve Yafa'ya götürülmelerini emretti; çünkü deniz kıyısındaki şehirler arasında Hıristiyanlığa bağlı kalan bir tek burası vardı.

Böylece Türklerin elinden geçeceği yolda kendisine engel olabilecek karısını ve tüm eşyalarını başından savdı, çünkü yolda zorluklarla karşılaşacağını düşünüyordu. Oradan Suriye'deki Lalishe'ye geldi; ardından deniz kıyısındaki yolu izleyerek Gibel, Valenie, Maraclée, Tortose ve Arches'ten geçip Trablus'a ulaştı: Orada şehrin dışında kamp kurdu. Şehrin kralı onun geldiğini öğrendiğinde kendisine yiyecekten oluşan büyük hediyeler ile altın ve gümüşten zengin armağanlar gönderdi ve Şam kralı Ducat'ın gücü yetiyorsa ona zarar vermek için kendisini gözetlediğini kesin olarak bildirdi. Kont buradan ayrılıp Gibel'et'i geçti, nihayet Kel Nehri (Flun du Chien) olarak adlandırılan akarsuya ulaştı. Orada geçiş son derece tehlikeliydi; çünkü bir tarafta çok yüksek dağlar, sert kayalar ve dik bir yol varken, diğer tarafta sürekli büyük dalgalarla çalkalanan derin deniz vardı. Yolun genişliği bir kulaç bile değildi;

uzunluğu ise çeyrek fersah kadar vardı. Türkler bu yeri tutmuşlardı; yolu kapatmak için yerli halkı yerleştirmişlerdi; hatta Türklerin bazıları bu geçidi savunmak için çok uzaklardan gelmişti. Kont buraya geldiğinde, geçip geçemeyeceğini öğrenmek için önceden adamlarını gönderdi. Gönderdiği kişiler, geçidi tutanların bir kısmının nehri geçip düzlüğe indiğini fark ettiler; arkalarında daha büyük pusu yerlerinin kalmış olmasından korktular, bu yüzden bir haberciyle durumu Kont'a olduğu gibi bildirdiler. Kont derhal birliklerini onlarla çatışmak üzere hazırladı; onların üzerine doğru ilerledi, onlar ise onu beklemek için hep birlikte kıpırtısız durdular. Kont ve adamları mahmuzları Türklerin böğrüne vurdular; gelir gelmez bazı Türkleri öldürdüler, diğerleri ise bozguna uğrayıp kaçtı. Savaş alanını kazanan Kont, çadırlarının indirilmesini emretti ve o yere yerleşti. Yer son derece darlıktı, dağlar ile deniz arasında sıkışıp kalmıştı. Türkler o gece onların uyumasına asla izin vermediler, kendilerine pek çok sıkıntı çektirdiler; çünkü bir kısmı ele geçirdikleri dağların üzerindeydi, diğeri ise Beyrut ve Gibel'et şehrinden deniz yoluyla teknelerle geliyordu. Gece boyunca ok atmaktan bir an olsun vazgeçmediler; öyle çok sayıda ok attılar ki adamlarımızdan pek çoğu yaralandı, bazıları ise öldürüldü. Günün yorgunluğundan bitkin düşen ve susuzluktan kavrulan atların, oldukça yakın olan nehre su içmek için yaklaşmasına asla izin vermediler.

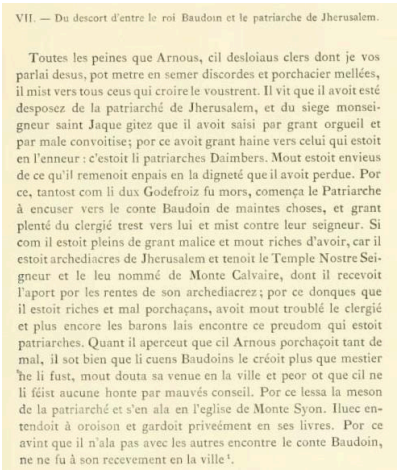
VI. — De ce meismes.

Revint li jors à l'endemain. Li Cuens prist conseil à sa gent, puis comanda qu'il trossassent tuit et s'en retornassent. La foible gent et les somiers mist devant; il fit l'arriere garde o toute sa meilleur gent por garantir ceus qui devant aloient, par derriers et à destre et à senestre. Ce semblant de retorner fist-il à escient, por engignier ses anemis, non pas por coardise ne por foir; mez il dotoit mout les estrois leus où li Tur s'estoient mis; por ce s'en esloignoit, que il poist trere après lui ceus qui cuidoient qu'il s'en foist: mout les vouloit tenir à plain et assembler à eus. Quant il s'en partoient einsi, li Tur furent mout orgueilleus, et mout s'esbaudirent por le mauvés semblant que nostre gent fesoit. Il descendirent à grant haste tuit des montaignes; si comencierent à aprochier l'arriere garde; espessement i traioient et feroient aucunes fois des glaives et des canes. Cil qui ez nés les costeoient virent coment leur gent menoient mal les nos, si cuidierent que li nostre eussent tout perdu; por ce vindrent hastivement à terre et saillirent hors des nés por venir au gaaing. Li cuens Baudoins vit que si anemi avoient jà bien esloigniées les montaignes; lors comanda à celui qui sa baniere portoit que il poinsist arriers seur ceus qui les enchauçoient: il meismes feri des esperons après eus, et toute sa bataille torna après lui. En leur venir véissiez assez des Turs voler à terre que mors que navrés. Li autre furent si esbahi de ce qu'il virent tel hardement ez nos, qu'onques ne mistrent defense en eus, aïns s'enfoirent vers les montaignes. Cil qui des nés estoient issu cuidierent entrer arriers, mès ne porent, car il furent tuit desavanci et tuit decopé sur le rivage. Li autre ne vindrent pas tuit aus montaignes, car li nostre en ocistrent assez; cil meismes qui vindrent jusques là furent si esfréé que il coroient parmi ces roches sans tenir voie ne sentier, et trebuchoient des montaignes contreval et se depeçoient tuit o voloient en la mer, jà puis ne fussent véu. Quant li Cuens et la nostre gent orent la victoire, einsi que Dame-Dieus leur dona, il despoillierent les mors et gaaignerent assez chevaus et armeures. Lors retornerent à grant joie au leu où il avoient lessié leur hernois. Mout loerent Nostre Seigneur des biens qu'il leur fesoit. L'endemain s'en alerent jusqu'à un leu que l'en claime Juine[1]. Là partirent mout liément leur gaainz et les prisons qu'il avoient; assez orent quanque mestier leur fu. Li Cuens qui mout estoit sages prist de sa meilleur gent avec lui, et vout cerchier et savoir se li pais estoit delivres, ou se il avoit encore genz qui le vosissent detenir. Il trova que nul destorbier n'i avoit; por ce r'envoia arrières[2] et manda à tous ceus de sa compaignie que seurement passassent. Cil en furent mout joieus, ne ne tarderent mie, aïnçois sivirent leur seigneur tantost. Quant il orent passé le leu qu'il avoient tant douté, il vindrent devant la cité de Barut; iluec sejornerent, puis tindrent la voie de la marine, et passerent la cité de Saiete et Sur et Acre, jusque il vindrent à cele qui a non Cayfas. Li Cuens douta entrer en la ville, porce qu'ele estoit Tancré, que il avoit corocié jadis à Tarse en Cilice; ne ne vout que nus de sa gent i entrast, car il doutoit que Tancrés qui estoit de grant cuer ne leur feist ennui. Lors n'estoit mie Tancrés en la cité, mès sa gent issirent hors au Conte et li firent mout grant joie; viandes aporterent à vendre à bon marchié et grans presens li envoierent; lors s'en parti li Cuens et vint jusqu'à Arsur[3]. Lors ala tant la voie de la marine que il entra en Japhe; ilec fu receus du clergié et du pueple à granz joies et à granz processions, et se contint com sires de la ville. D'ilec mut por aler en Jherusalem. Toute la gent li vindrent à l'encontre, nomeément li Latin et cil meismes d'autres terres qui ont autres costumes: (Hermin, Grifon, Jacobin, Samaritan;) chascun chanterent en leur manieres[4] et se penerent de fere joie. En la cité le mistrent tuit ensemble come leur seigneur et leur roi.

VI. — Yine Aynı Konu Hakkında

Ertesi gün geldiğinde Kont adamlarıyla istişare etti ve herkesin toparlanıp geri dönmesini emretti. Zayıf insanları ve yük hayvanlarını öne yerleştirdi; önde gidenleri korumak için arkada, sağda ve solda en iyi adamlarıyla artçı bir birlik oluşturdu. Geri çekiliyormuş gibi görünmeyi bilinçli olarak, korkaklıktan veya kaçmak için değil, Türklerin yerleştiği o dar geçitlerden çok korktuğu için yapmıştı; bu yüzden onlardan uzaklaşıyordu ki, kaçtığını zannedenleri peşinden sürükleyebilsin, onları açık alana çekip kendileriyle savaşabilsin. Onlar böyle ayrılırken Türkler son derece kibre kapıldılar ve halkımızın sergilediği bu zayıf görünüşten ötürü büyük bir coşkuya kapıldılar. Hep birlikte büyük bir hızla dağlardan aşağı indiler; artçı birliğe yaklaşmaya başladılar, yoğun bir şekilde ok atıyor, kimi zaman kılıç ve sopalarla vuruyorlardı. Gemilerde bulunanlar, kendi adamlarının bizimkileri hırpaladığını görünce bizimkilerin her şeyi kaybettiğini sandılar; bu yüzden kazançtan pay almak için aceleyle karaya koştular ve gemilerden fırladılar.
Kont Baudouin düşmanların dağlardan iyice uzaklaştığını gördü; bunun üzerine sancaktarına, takip edenlerin arkasından at sürmesini emretti; kendisi de mahmuzlarını onlara doğru vurdu ve bütün birliği onun ardından yöneldi. Onlara doğru gelirken ölen, yaralanan pek çok Türk'ün yere yuvarlandığını görürdünüz. Diğerleri bizimkilerdeki bu cesareti görünce o kadar şaşırdılar ki hiçbir savunma yapamadılar, aksine dağlara doğru kaçtılar. Gemilerden inmiş olanlar tekrar geri dönmek istediler ama başaramadılar, çünkü sahil boyunca hepsi darmadağın edilmiş ve kılıçtan geçirilmişti. Diğerleri dağların hepsine ulaşamadı, çünkü bizimkiler birçoğunu katletti; hatta oraya kadar gelenler o kadar kontrolden çıkmıştı ki, hiçbir yol veya patika tutmaksızın kayaların arasından koştular, dağlardan aşağı yuvarlandılar ve nereye uçtularsa denize düşerek bir daha görülmemecesine yok oldular.
Kont ve halkımız Tanrı'nın lütfettiği zaferi kazanınca ölüleri soyadılar, pek çok at ve silah ele geçirdiler. Ardından eşyalarını bıraktıkları yere büyük bir sevinçle döndüler; kendilerine bahşedilen bu nimetler için Rabbimiz'e bol bol övgüler sundular. Ertesi gün Juine adı verilen bir yere kadar gittiler; orada ganimetlerini ve ellerindeki esirleri büyük bir neşeyle paylaştılar, ihtiyaç duydukları her şeye fazlasıyla sahip oldular.
Son derece bilge olan Kont, en iyi adamlarını yanına alarak ülkenin tamamen temizlenip temizlenmediğini ya da kendilerini durdurmak isteyecek başka kimselerin kalıp kalmadığını araştırmak ve öğrenmek istedi. Hiçbir engelle karşılaşmadığını gördü, bu yüzden haberci göndererek topluluğundaki herkese güvenle geçebileceklerini bildirdi. Buna çok sevindiler, hiç vakit kaybetmeden derhal liderlerinin ardından gittiler.
O çok korktukları yeri geçtikten sonra Beyrut şehrinin önüne geldiler; orada konakladılar, ardından sahil yolunu takip edip Sayda, Sur ve Akâ şehirlerini geçerek Kayfas adıyla bilinen yere ulaştılar. Kont, daha önce Kilikya'daki Tarsus'ta aralarının açıldığı Tancred'e ait olduğu için şehre girmekten çekindi; ordusundan hiç kimsenin içeri girmesini istemedi, çünkü yüce gönüllü olan Tancred'in kendilerine bir zarar vermesinden korkuyordu. O sırada Tancred şehirde değildi, ancak adamları Kont'un yanına çıkıp onu büyük bir sevinçle karşıladılar; ucuz fiyatlarla satılması için yiyecekler getirdiler ve büyük hediyeler gönderdiler. Ardından Kont buradan ayrılıp Arsuf'a kadar geldi; sahil yolunu izleyerek Yafa'ya girdi; orada ruhban sınıfı ve halk

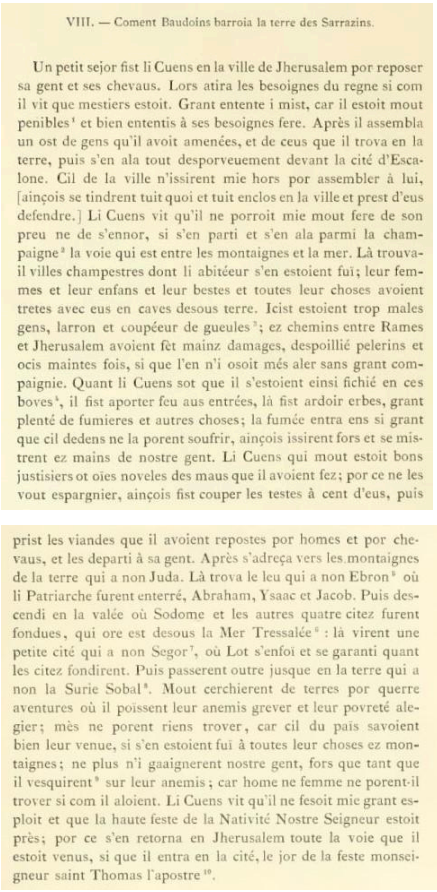
tarafından büyük bir sevinçle, büyük alaylarla karşılandı ve şehrin efendisi olarak ağırlandı.
Oradan Kudüs'e gitmek üzere yola çıktı. Bütün halk, özellikle Latinler ve diğer geleneklere sahip başka topraklardan gelenler [Ermeni, Rum, Jacobit, Samarit; her biri kendi usullerince ilahiler söyleyerek] onu karşılamaya koştu ve sevinç gösterilerinde bulunmaya özen gösterdiler. Hepsini birlikte şehre sokarak efendileri ve kralları ilan ettiler.

VII. — Du descort d'entre le roi Baudoin et le patriarche de Jherusalem.

Toutes les peines que Arnous, cil desloiaus clers dont je vos parlai desus, pot metre en semer discordes et porchacier mellées, il mist vers tous ceus qui croire le voustrent. Il vit que il avoit esté desposez de la patriarché de Jherusalem, et du siege monseigneur saint Jaque gitez que il avoit saisi par grant orgueil et par male convoitise; por ce avoit grant haine vers celui qui estoit en l'enneur : c'estoit li patriarches Daimbers. Mout estoit envieus de ce qu'il remenoit enpais en la digneté que il avoit perdue. Por ce, tantost com li dux Godefroiz fu mors, comença le Patriarche à encuser vers le conte Baudoin de maintes choses, et grant plenté du clergié trest vers lui et mist contre leur seigneur. Si com il estoit pleins de grant malice et mout riches d'avoir, car il estoit archediacres de Jherusalem et tenoit le Temple Nostre Seigneur et le leu nommé de Monte Calvaire, dont il recevoit l'aport por les rentes de son archediacrez; por ce donques que il estoit riches et mal porchaçans, avoit mout troublé le clergié et plus encore les barons lais encontre ce preudom qui estoit patriarches. Quant il aperceut que cil Arnous porchaçoit tant de mal, il sot bien que li cuens Baudoins le créoit plus que mestier 'he li fust, mout douta sa venue en la ville et peor ot que cil ne li féist aucune honte par mauvés conseil. Por ce lessa la meson de la patriarché et s'en ala en l'eglise de Monte Syon. Iluec entendoit à oroison et gardoit priveément en ses livres. Por ce avint que il n'ala pas avec les autres encontre le conte Baudoin, ne ne fu à son recevement en la ville [1].

VII. — Kral Baudouin ile Kudüs Patriği Arasındaki Anlaşmazlık Hakkında
Daha önce size sözünü ettiğim o sahtekar din adamı Arnoul, nifak tohumları ekmek ve kavgalar çıkarmak için elinden gelen tüm çabayı kendisine inanmak isteyen herkese karşı harcadı. Kudüs patriklüğünden ve büyük bir gurur ile kötü bir açgözlülükle ele geçirdiği Aziz James makamından azledildiğini gördü; bu yüzden o onura sahip olan kişiye, yani Patrik Daimbert'e karşı büyük bir nefret besliyordu. Kaybettiği makama yeniden getirilmesini çok kıskanç bir şekilde arzuluyordu. Bu nedenle, dük Godefroi ölür ölmez Patrik, Kont Baudouin'e karşı pek çok suçlamada bulunmaya başladı ve ruhban sınıfının büyük bir kısmını kendi tarafına çekerek efendilerine karşı kışkırttı.
Kendisinin büyük bir mal kârlılığıyla dolu ve son derece zengin olması —çünkü Kudüs başdiyakosuydu, Rabbin Tapınağı'nı ve başdiyakozluk gelirlerinin getirdiği payları alan Calvary Dağı olarak adlandırılan yeri elinde tutuyordu— sayesinde servet sahibiydi ve hilekar planlar peşindeydi; bu sayede ruhban sınıfını ve hatta laik baronları bu erdemli patrik kişiye karşı fazlasıyla kışkırtmıştı. Patrik, bu Arnoul'un pek çok kötülük peşinde koştugunu fark ettiğinde ve Kont Baudouin'in ona gereğinden çok daha fazla güvendiğini çok iyi bildiğinde, onun şehebe gelişiminden son derece kuşkulandı ve kötü tavsiyelerle kendisine bir utanç yaşatmasından korktu. Bu yüzden patrikhanenin evini terk edip Siyon Dağı Kilisesi'ne gitti. Orada sürekli dua etmeye ve kitaplarıyla baş başa vakit geçirmeye odaklandı. İşte bu yüzden Kont Baudouin'i karşılamaya giden diğer insanlarla birlikte gitmedi ve şehre kabul edilişinde orada yer almadı.

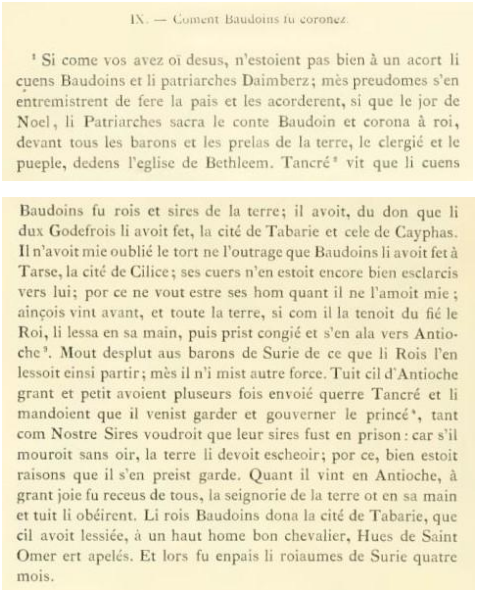
VIII. — Coment Baudoins barroia la terre des Sarrazins.

Un petit sejor fist li Cuens en la ville de Jherusalem por reposer sa gent et ses chevaus. Lors atira les besoignes du regne si com il vit que mestiers estoit. Grant entente i mist, car il estoit mout penibles[1] et bien ententis à ses besoignes fere. Après il assembla un ost de gens qu'il avoit amenées, et de ceus que il trova en la terre, puis s'en ala tout desporveuement devant la cité d'Escalone. Cil de la ville n'issirent mie hors por assembler à lui, [ainçois se tindrent tuit quoi et tuit enclos en la ville et prest d'eus defendre.] Li Cuens vit qu'il ne porroit mie mout fere de son preu ne de s'ennor, si s'en parti et s'en ala parmi la champaigne[2] la voie qui est entre les montaignes et la mer. Là trouva-il villes champestres dont li abitéeur s'en estoient fui; leur femmes et leur enfans et leur bestes et toutes leur choses avoient tretes avec eus en caves desous terre. Icist estoient trop males gens, larron et coupéeur de gueules[3]; ez chemins entre Rames et Jherusalem avoient fet mainz damages, despoillié pelerins et ocis maintes fois, si que l'en n'i osoit més aler sans grant compaignie. Quant li Cuens sot que il s'estoient einsi fichié en ces boves[4], il fist aporter feu aus entrées, là fist ardoir erbes, grant plenté de fumieres et autres choses; la fumée entra ens si grant que cil dedens ne la porent soufrir, ainçois issirent fors et se mistrent ez mains de nostre gent. Li Cuens qui mout estoit bons justisiers ot oies noveles des maus que il avoient fez; por ce ne les vout espargnier, ainçois fist couper les testes à cent d'eus, puis prist les viandes que il avoient repostes por homes et por chevaus, et les departi à sa gent. Après s'adreça vers les montaignes de la terre qui a non Juda. Là trova le leu qui a non Ebron[5] où li Patriarche furent enterré, Abraham, Ysaac et Jacob. Puis descendi en la valée où Sodome et les autres quatre citez furent fondues, qui ore est desous la Mer Tressalée[6] : là virent une petite cité qui a non Segor[7], où Lot s'enfoi et se garanti quant les citez fondirent. Puis passerent outre jusque en la terre qui a non la Surie Sobal[8]. Mout cerchierent de terres por querre aventures où il poissent leur anemis grever et leur povreté alegier; mès ne porent riens trover, car cil du pais savoient bien leur venue, si s'en estoient fui à toutes leur choses ez montaignes; ne plus n'i gaaignerent nostre gent, fors que tant que il vesquirent[9] sur leur anemis; car home ne femme ne porent-il trover si com il aloient. Li Cuens vit qu'il ne fesoit mie grant esploit et que la haute feste de la Nativité Nostre Seigneur estoit près; por ce s'en retorna en Jherusalem toute la voie que il estoit venus, si que il entra en la cité, le jor de la feste monseigneur saint Thomas l'apostre[10].

VIII. — Kont Baudouin'in Sarazen Topraklarını Nasıl Harap Ettiği

Kont, halkını ve atlarını dinlendirmek için Kudüs şehrinde kısa bir süre kaldı. Ardından, gerek gördüğü gibi krallığın işlerini ele aldı. Çok çalışkan ve işlerini yürütmede oldukça becerikli olduğu için bu konuya büyük bir özen gösterdi. Daha sonra, yanlarında getirdiği adamlar ile ülkede bulduğu kişilerden bir ordu topladı ve ardından hiç vakit kaybetmeden Assolist (Askelon) şehrinin önüne gitti. Şehir halkı onunla savaşmak için dışarı çıkmadı, aksine hepsi sessizce şehirlerine kapanıp kendilerini savunmaya hazır bir şekilde beklediler. Kont, buradan pek bir fayda veya zafer elde edemeyeceğini görünce oradan ayrıldı ve dağlar ile deniz arasında kalan ovadaki yolu izleyerek ilerledi. Orada, sakinleri kaçmış olan kırsal yerleşimler buldu; kadınlarını, çocuklarını, hayvanlarını ve her türlü eşyalarını yer altındaki mağaralara taşımışlardı. Bunlar son derece kötü insanlardı; hırsız ve kesecilerdi. Ramle ile Kudüs arasındaki yollarda pek çok zarara yol açmışlar, hacıları soyup defalarca öldürmüşlerdi; öyle ki artık hiç kimse büyük bir kalabalık olmadan buralardan gitmeye cesaret edemiyordu. Kont onların bu mağaralara sığındığını öğrenince, girişlerine ateş yakılmasını emretti; orada otlar, çok miktarda gübre ve başka şeyler yaktırdı. Duman içeriye öyle bir doldu ki içeridekiler buna dayanamayarak dışarı çıktılar ve halkımızın ellerine teslim oldular. Çok iyi bir adalet adamı olan ve onların işledikleri kötülüklerin haberlerini almış olan Kont, onları bağışlamak istemedi; aksine aralarından yüz kişinin başını kestirdi. Ardından insanların ve atlar için sakladıkları yiyecekleri alıp halkına dağıttı.

Daha sonra Juda adı verilen toprağın dağlarına doğru yöneldi. Orada patriklerin, İbrahim, İshak ve Yakup'un gömülü olduğu Ebron (Hebron) olarak bilinen yeri buldu. Sonra Sodom ve diğer dört şehrin batırıldığı, bugün Tuzlu Deniz'in (Deniz Tressalée) altında yer alan vadiye indi: Orada, şehirler batarken Lot'un kaçıp sığındığı Segor adında küçük bir şehir gördüler. Ardından ilerleyip Surie Sobal olarak adlandırılan toprağa geçtiler. Düşmanlarına zarar verebilecekleri ve yoksulluklarını hafifletebilecekleri maceralar aramak için toprakları çok aradılar, ancak hiçbir şey bulamadılar; çünkü ülkenin halkı onların geleceğini çok iyi biliyordu, bu yüzden her şeyleriyle birlikte dağlara kaçmışlardı. Halkımız, düşmanları arasında yaşadıkları süre boyunca bulabildikleri dışında hiçbir şey kazanamadı; çünkü ilerlerken ne bir erkek ne de bir kadın bulabiliyorlardı. Kont büyük bir başarı elde edemediğini ve Rabbimiz'in Doğuşu'nun büyük yortusunun yaklaştığını gördü; bu yüzden geldiği yoldan geri dönerek Kudüs'e yöneldi ve Aziz Thomas Apostol'un yortu gününde şehre girdi.

IX. — Coment Baudoins fu coronez.

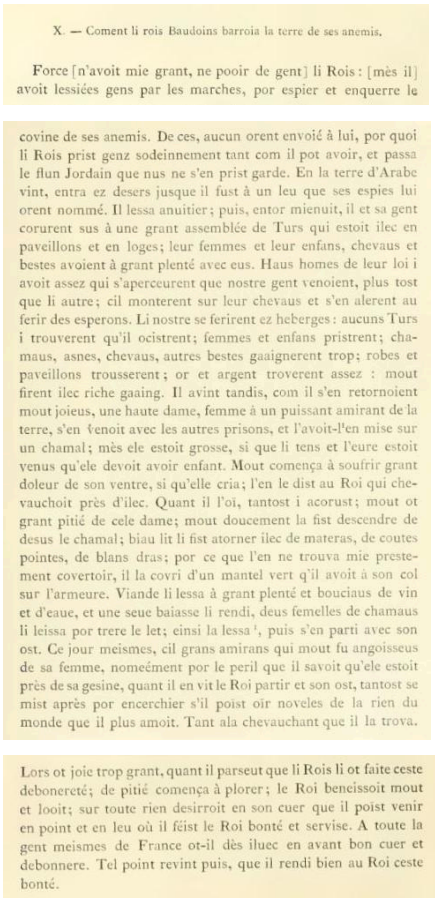
[1] Si come vos avez oï desus, n'estoient pas bien à un acort li cuens Baudoins et li patriarches Daimberz; mès preudomes s'en entremistrent de fere la pais et les acorderent, si que le jor de Noel, li Patriarches sacra le conte Baudoin et corona à roi, devant tous les barons et les prelas de la terre, le clergié et le pueple, dedens l'eglise de Bethleem. Tancré[2] vit que li cuens Baudoins fu rois et sires de la terre; il avoit, du don que li dux Godefrois li avoit fet, la cité de Tabarie et cele de Cayphas. Il n'avoit mie oublié le tort ne l'outrage que Baudoins li avoit fet à Tarse, la cité de Cilice; ses cuers n'en estoit encore bien esclarcis vers lui; por ce ne vout estre ses hom quant il ne l'amoit mie; ainçois vint avant, et toute la terre, si com il la tenoit du fié le Roi, li lessa en sa main, puis prist congié et s'en ala vers Antioche[3]. Mout desplut aus barons de Surie de ce que li Rois l'en lessoit einsi partir; mès il n'i mist autre force. Tuit cil d'Antioche grant et petit avoient pluseurs fois envoié querre Tancré et li mandoient que il venist garder et gouverner le princé[4], tant com Nostre Sires voudroit que leur sires fust en prison: car s'il mouroit sans oir, la terre li devoit escheoir; por ce, bien estoit raisons que il s'en preist garde. Quant il vint en Antioche, à grant joie fu receus de tous, la seignorie de la terre ot en sa main et tuit li obéirent. Li rois Baudoins dona la cité de Tabarie, que cil avoit lessiée, à un haut home bon chevalier, Hues de Saint Omer ert apelés. Et lors fu enpais li roiaumes de Surie quatre mois.

IX. — Baudouin'in Nasıl Taç Giydiği Hakkında

Yukarıda işittiğiniz üzere, Kont Baudouin ile Patrik Daimbert pek de iyi bir anlaşma içinde değildiler; ancak erdemli kişiler araya girerek barışı sağlamaya çalıştılar ve onları uzlaştırdılar. Öyle ki Noel günü Patrik, ülkenin tüm baronları ve piskoposları, ruhban sınıfı ve halkın huzurunda, Bethlehem Kilisesi'nde Kont Baudouin'i kutsadı ve kral olarak taç giydirdi.

Tancred, Kont Baudouin'in kral ve ülkenin efendisi olduğunu gördü; dük Godefroi'ın kendisine vermiş olduğu Taberiye ve Kayfas şehirleri elindeydi. Kilikya'daki Tarsus şehrinde Baudouin'in kendisine yapmış olduğu haksızlığı ve adaletsizliği henüz unutmamıştı; kalbi hala ona karşı tam anlamıyla yumuşamamıştı. Bu nedenle, onu sevmediği için onun adamı olmak istemedi; aksine öne gelerek, Kral'ın vassallığı altında elinde tuttuğu tüm toprakları onun eline bıraktı, ardından izin isteyip Antakya'ya doğru yola çıktı. Suriye baronları, Kral'ın onun böyle çekip gitmesine izin vermesinden ötürü büyük bir hoşnutsuzluk duydular, ancak Kral bu konuda başka bir zorlama yapmadı.

Antakya'daki büyük küçük herkes, efendileri hapiste olduğu sürece —ki eğer varis bırakmadan ölecek olursa toprak ona kalacaktı, bu yüzden göz kulak olması son derece haklı bir sebepti— prensliği koruması ve yönetmesi için Tancred'i defalarca çağırmıştı. Antakya'ya vardığında herkes tarafından büyük bir sevinçle karşılandı, toprağın yönetimi onun eline geçti ve herkes ona itaat etti. Kral Baudouin, Tancred'in bıraktığı Taberiye şehrini, usta bir şövalye ve soylu bir adam olan Saint Omer'li Hues adındaki kişiye bağışladı. Ve böylece Suriye krallığı dört ay boyunca barış içinde kaldı.

X. — Coment li rois Baudoins barroia la terre de ses anemis.

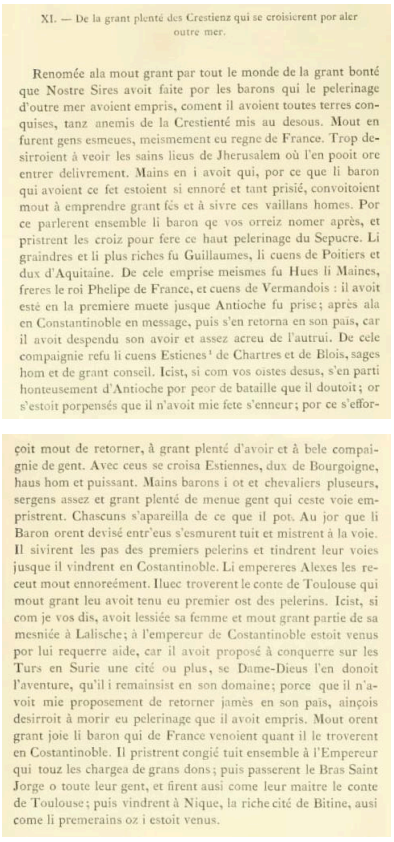
Force [n'avoit mie grant, ne pooir de gent] li Rois : [mès il] avoit lessiées gens par les marches, por espier et enquerre le covine de ses anemis. De ces, aucun orent envoié à lui, por quoi li Rois prist genz sodeinnement tant com il pot avoir, et passa le flun Jordain que nus ne s'en prist garde. En la terre d'Arabe vint, entra ez desers jusque il fust à un leu que ses espies lui orent nommé. Il lessa anuitier; puis, entor mienuit, il et sa gent corurent sus à une grant assemblée de Turs qui estoit ilec en paveillons et en loges; leur femmes et leur enfans, chevaus et bestes avoient à grant plenté avec eus. Haus homes de leur loi i avoit assez qui s'aperceurent que nostre gent venoient, plus tost que li autre; cil monterent sur leur chevaus et s'en alerent au ferir des esperons. Li nostre se ferirent ez heberges : aucuns Turs i trouverent qu'il ocistrent; femmes et enfans pristrent; chamaus, asnes, chevaus, autres bestes gaaignerent trop; robes et paveillons trousserent; or et argent troverent assez : mout firent ilec riche gaaing. Il avint tandis, com il s'en retornoient mout joieus, une haute dame, femme à un puissant amirant de la terre, s'en venoit avec les autres prisons, et l'avoit-l'en mise sur un chamal; mès ele estoit grosse, si que li tens et l'eure estoit venus qu'ele devoit avoir enfant. Mout comença à soufrir grant doleur de son ventre, si qu'elle cria; l'en le dist au Roi qui chevauchoit près d'ilec. Quant il l'oi, tantost i acorust; mout ot grant pitié de cele dame; mout doucement la fist descendre de desus le chamal; biau lit li fist atorner ilec de materas, de coutes pointes, de blans dras; por ce que l'en ne trouva mie prestement covertoir, il la covri d'un mantel vert q'il avoit à son col sur l'armeure. Viande li lessa à grant plenté et bouciaus de vin et d'eaue, et une seue baiasse li rendi, deus femelles de chamaus li leissa por trere le let; einsi la lessa [1], puis s'en parti avec son ost. Ce jour meismes, cil grans amirans qui mout fu angoisseus de sa femme, nomeément por le peril que il savoit qu'ele estoit près de sa gesine, quant il en vit le Roi partir et son ost, tantost se mist après por encerchier s'il poist oir noveles de la rien du monde que il plus amoit. Tant ala chevauchant que il la trova.

Lors ot joie trop grant, quant il parseut que li Rois li ot faite ceste debonereté; de pitié comença à plorer; le Roi beneissoit mout et looit; sur toute rien desirroit en son cuer que il poist venir en point et en leu où il féist le Roi bonté et servise. A toute la gent meismes de France ot-il dès iluec en avant bon cuer et debonnere. Tel point revint puis, que il rendi bien au Roi ceste bonté.

X. — Kral Baudouin'in Düşmanlarının Toprağını Nasıl Yağmaladığı

Kralın pek büyük bir gücü ya da askerî kalabalığı yoktu; ancak düşmanların niyetini gözetlemek ve araştırmak için sınırlara adamlar yerleştirmişti. Bunlardan bazıları kendisine haber gönderince, Kral hemen elindeki tüm askerleri topladı ve kimselere hissettirmeden Şeria nehrini geçti. Arap topraklarına vararak, casuslarının kendisine belirttiği bir yere ulaşana kadar çöllerde ilerledi. Hava kararıncaya kadar bekledi; ardından gece yarısı civarında, kendisi ve adamları, orada çadırlarda ve kulübelerde konaklayan, yanlarında bol miktarda kadınları, çocukları, atları ve hayvanları bulunan büyük bir Türk topluluğunun üzerine aniden saldırdılar. Kendi yasalarından olan soylu ve ulu kişiler, adamlarımızdan bazılarının yaklaştığını diğerlerinden daha önce fark ettiler; hemen atlarına atlayıp mahmuzları vura vura kaçtılar. Bizimkiler ise konaklama yerlerine saldırdılar: Karşılarına çıkan bazı Türkleri öldürdüler; kadınları ve çocukları esir aldılar; develeri, eşekleri, atları ve diğer hayvanları fazlasıyla ele

geçirdiler. Elbise ve çadırları topladılar; çok miktarda altın ve gümüş buldular: Orada pek zengin bir ganimet elde ettiler.
Bu sırada, büyük bir neşeyle geri dönerlerken, ülkenin güçlü amirlerinden birinin karısı olan soylu bir kadın da diğer esirlerle birlikte geliyordu ve onu bir deveye bindirmişlerdi; ancak kadın hamileliğinin son günlerindeydi ve doğum yapma vaktinin geldiği an gelmişti. Karnında çok büyük bir acı çekmeye başladı ve feryat etti; yakınlarda at süren Kral'a durum bildirildi. Bunu duyduğunda hemen oraya koştu; kadına karşı büyük bir merhamet duydu; onu deveden çok nazikçe indirdi. Orada şiltelerden, kapitone yataklardan ve beyaz çarşaflardan güzel bir yatak hazırlattı; hemen hazır bir örtü bulunamadığı için, zırhının üzerinde boynunda taşıdığı yeşil bir mantoyla onu örttü. Yanında bol miktarda yiyecek, tulumlarla şarap ve su bıraktı; yatağı çekmeleri için ona iki dişi deve tahsis etti ve tek bir hizmetçi kadını yanına vererek onu orada bırakıp ordusuyla birlikte yola koyuldu.
Karısı için büyük bir endişe duyan, özellikle de doğum yapmak üzere olduğunu bildiği için tehlikesini bilen o yüce amir, aynı gün Kral'ın ve ordusunun ayrıldığını gördüğünde, dünyada en çok sevdiği varlıktan bir haber alabilmek için derhal peşlerinden düştü. Atını sürerek sonunda onu buldu. Kral'ın kendisine gösterdiği bu hayırhahlığı fark ettiğinde aşırı derecede büyük bir sevinç duydu; merhametten ağlamaya başladı; Kral'ı defalarca hayırla anıp övdü. Kalbindeki her şeyden çok, Kral'a iyilik yapabileceği ve hizmet edebileceği bir fırsatın ve yerin eline geçmesini arzuluyordu. O andan itibaren Fransız halkına karşı bile kalbi hep iyi ve lütufkâr oldu. Öyle bir zaman geldi ki, Kral'a yaptığı bu iyiliğin karşılığını fazlasıyla ödedi.

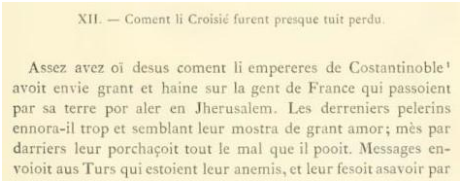
XI. — De la grant plenté des Crestienz qui se croisierent por aler outre mer.

Renomée ala mout grant par tout le monde de la grant bonté que Nostre Sires avoit faite por les barons qui le pelerinage d'outre mer avoient empris, coment il avoient toutes terres conquises, tanz anemis de la Crestienté mis au desous. Mout en furent gens esmeues, meismement eu regne de France. Trop desirroient à veoir les sains lieus de Jherusalem où l'en pooit ore entrer delivrement. Mains en i avoit qui, por ce que li baron qui avoient ce fet estoient si ennoré et tant prisié, convoitoient mout à emprendre grant fés et à sivre ces vaillans homes. Por ce parlerent ensemble li baron qe vos orreiz nomer après, et pristrent les croiz pour fere ce haut pelerinage du Sepucre. Li graindres et li plus riches fu Guillaumes, li cuens de Poitiers et dux d'Aquitaine. De cele emprise meismes fu Hues li Maines, freres le roi Phelipe de France, et cuens de Vermandois : il avoit esté en la premiere muete jusque Antioche fu prise; après ala en Constantinoble en message, puis s'en retorna en son pais, car il avoit despendu son avoir et assez acreu de l'autrui. De cele compaignie refu li cuens Estienes[1] de Chartres et de Blois, sages hom et de grant conseil. Icist, si com vos oistes desus, s'en parti honteusement d'Antioche por peor de bataille que il doutoit; or s'estoit porpensés que il n'avoit mie fete s'enneur; por ce s'effor-

çoit mout de retorner, à grant plenté d'avoir et à bele compaignie de gent. Avec ceus se croisa Estiennes, dux de Bourgoigne, haus hom et puissant. Mains barons i ot et chevaliers pluseurs, sergens assez et grant plenté de menue gent qui ceste voie empristrent. Chascuns s'apareilla de ce que il pot. Au jor que li Baron orent devisé entr'eus s'esmurent tuit et mistrent à la voie. Il sivirent les pas des premiers pelerins et tindrent leur voies jusque il vindrent en Costantinoble. Li empereres Alexes les receut mout ennoreément. Iluec troverent le conte de Toulouse qui mout grant leu avoit tenu eu premier ost des pelerins. Icist, si com je vos dis, avoit lessiée sa femme et mout grant partie de sa mesniée à Lalische; à l'empereur de Costantinoble estoit venus por lui requerre aide, car il avoit proposé à conquerre sur les Turs en Surie une cité ou plus, se Dame-Dieus l'en donoit l'aventure, qu'il i remainsist en son domaine; porce que il n'avoit mie proposement de retorner jamès en son pais, ainçois desirroit à morir eu pelerinage que il avoit empris. Mout orent grant joie li baron qui de France venoient quant il le troverent en Costantinoble. Il pristrent congié tuit ensemble à l'Empereur qui touz les chargea de grans dons; puis passerent le Bras Saint Jorge o toute leur gent, et firent ausi come leur maitre le conte de Toulouse; puis vindrent à Nique, la riche cité de Bitine, ausi come li premerains oz i estoit venus.

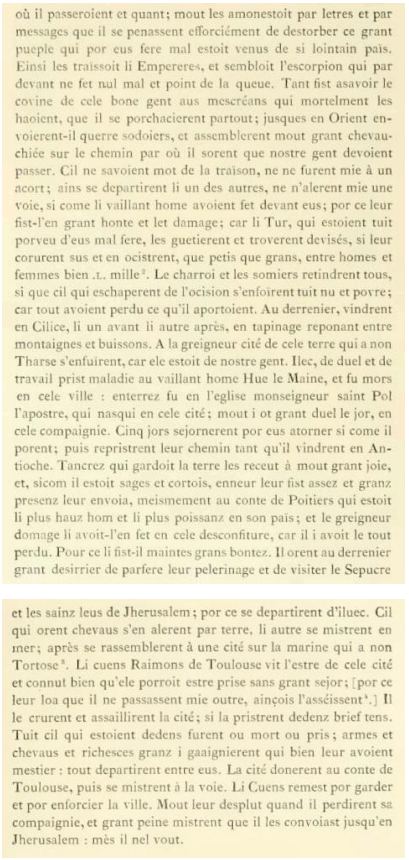
XI. — Denizaşırı Sefere Çıkmak İçin Haç Yapan Hıristiyanların Çokluğundan

Rabbimiz'in, denizaşırı hac yolculuğuna çıkan baronlar için yapmış olduğu büyük iyiliklerin, bütün toprakları fethetmelerinin ve Hıristiyanlığın düşmanlarını dize getirmelerinin şanı bütün dünyada büyük bir yankı uyandırdı. Özellikle Fransa krallığında pek çok insan bundan çok etkilendi. Artık serbestçe girilebilen Kudüs'ün kutsal yerlerini görmeyi fazlasıyla arzuluyorlardı. Bu işi başarmış olan baronlar o kadar büyük bir şne ve itibara sahip olmuşlardı ki, pek çok kişi büyük bir çaba içine girip bu cesur adamları izlemeyi canı gönülden arzuluyordu. Bu amaçla, adlarını birazdan duyacağınız baronlar bir araya gelip konuştular ve Kutsal Kabir'in bu yüce hac yolculuğunu yerine getirmek için haç tuttular.
En büyük ve en zenginleri, Poitiers kontu ve Akitanya dükü Guilhemes idi. Bu girişime katılanlar arasında, Fransa kralı Phelipe'nin kardeşi ve Vermandois kontu Hues Mains de vardı: Bu kişi, Antakya fethedilene kadar ilk dalgada yer almıştı; sonrasında imparatordan haberler almak için Konstantinopolis'e gitmiş, ardından kendi servetini ve başkalarının da borçlarını harcadığı için ülkesine geri dönmüştü. Bu topluluğun içinde, bilge ve iyi bir meclis adamı olan Chartres ve Blois kontu Estiennes de yer alıyordu: Bildiğiniz gibi bu kişi, korktuğu savaş korkusu yüzünden Antakya'dan utanç verici bir şekilde ayrılmıştı; ancak yaptığı bu hareketin kendine bir şeref getirmediğini düşünmüştü; bu yüzden bol servet ve güzel bir insan topluluğuyla birlikte geri dönmek için büyük bir gayret gösteriyordu. Onunla birlikte haç kuşanıp yola çıkanlar arasında, ulu ve güçlü bir adam olan Burgonya dükü Estiennes de vardı.
Bu yola baş koymuş birçok baron, pek çok şövalye, yeterince çavuş ve çok büyük bir sıradan halk kütlesi vardı. Herkes elinden geldiğince hazırlandı. Baronların kendi aralarında kararlaştırdıkları günde herkes harekete geçti ve yola koyuldu. İlk hacıların ayak izlerini takip ettiler ve Konstantinopolis'e varana kadar yollarından ayrılmadılar. İmparator Alexes onları son derece büyük bir onurla karşıladı. Orada, ilk hacı ordusunda çok büyük bir yer tutmuş olan Toulouse kontunu buldular. Size söylediğim gibi bu kişi, karısını ve ev halkının büyük bir kısmını Lalishe'de bırakmış ve Konstantinopolis imparatoruna yardım istemek için gelmişti; çünkü eğer Rabbimiz kendisine bu fırsatı tanırsa, Suriye'deki Türklerden bir veya daha fazla şehir fethedip orada kendi mülkü olarak kalmayı tasarlamıştı; zira asla ülkesine geri dönmeyi düşünmüyor, aksine üstlendiği hac yolculuğunda ölmeyi arzuluyordu.
Fransa'dan gelen baronlar onu Konstantinopolis'te bulduklarında çok büyük bir sevinç yaşadılar. Hep birlikte, kendilerini bol hediyelerle donatan İmparator'dan izin istediler; ardından tüm adamlarıyla birlikte Aziz George Kolu'nu geçtiler ve önderleri olan Toulouse kontu gibi hareket ettiler; nitekim ilk ordunun ulaştığı yer olan Bitinya'nın zengin şehri Nikaia'ya vardılar.

XII. — Coment li Croisié furent presque tuit perdu.

Assez avez oï desus coment li empereres de Costantinoble[1] avoit envie grant et haine sur la gent de France qui passoient par sa terre por aler en Jherusalem. Les derreniers pelerins ennora-il trop et semblant leur mostra de grant amor; mès par darriers leur porchaçoit tout le mal que il pooit. Messages envoioit aus Turs qui estoient leur anemis, et leur fesoit asavoir par

où il passeroient et quant; mout les amonestoit par letres et par messages que il se penassent efforciément de destorber ce grant pueple qui por eus fere mal estoit venus de si lointain pais. Einsi les traissoit li Empereres, et sembloit l'escorpion qui par devant ne fet nul mal et point de la queue. Tant fist asavoir le covine de cele bone gent aus mescréans qui mortelment les haoient, que il se porchacierent partout; jusques en Orient envoierent-il querre sodoiers, et assemblerent mout grant chevauchiée sur le chemin par où il sorent que nostre gent devoient passer. Cil ne savoient mot de la traison, ne ne furent mie à un acort; ains se departirent li un des autres, ne n'alerent mie une voie, si come li vaillant home avoient fet devant eus; por ce leur fist-l'en grant honte et let damage; car li Tur, qui estoient tuit porveu d'eus mal fere, les guetierent et troverent devisés, si leur corurent sus et en ocistrent, que petis que grans, entre homes et femmes bien .L. mille[2]. Le charroi et les somiers retindrent tous, si que cil qui eschaperent de l'ocision s'enfoirent tuit nu et povre; car tout avoient perdu ce qu'il aportoient. Au derrenier, vindrent en Cilice, li un avant li autre après, en tapinage reponant entre montaignes et buissons. A la greigneur cité de cele terre qui a non Tharse s'enfuirent, car ele estoit de nostre gent. Ilec, de duel et de travail prist maladie au vaillant home Hue le Maine, et fu mors en cele ville : enterrez fu en l'eglise monseigneur saint Pol l'apostre, qui nasqui en cele cité; mout i ot grant duel le jor, en cele compaignie. Cinq jors sejornerent por eus atorner si come il porent; puis repristrent leur chemin tant qu'il vindrent en Antioche. Tancrez qui gardoit la terre les receut à mout grant joie, et, sicom il estoit sages et cortois, enneur leur fist assez et granz presenz leur envoia, meismement au conte de Poitiers qui estoit li plus hauz hom et li plus poissanz en son pais; et le greigneur domage li avoit-l'en fet en cele desconfiture, car il i avoit le tout perdu. Pour ce li fist-il maintes grans bontez. Il orent au derrenier grant desirrier de parfere leur pelerinage et de visiter le Sepucre

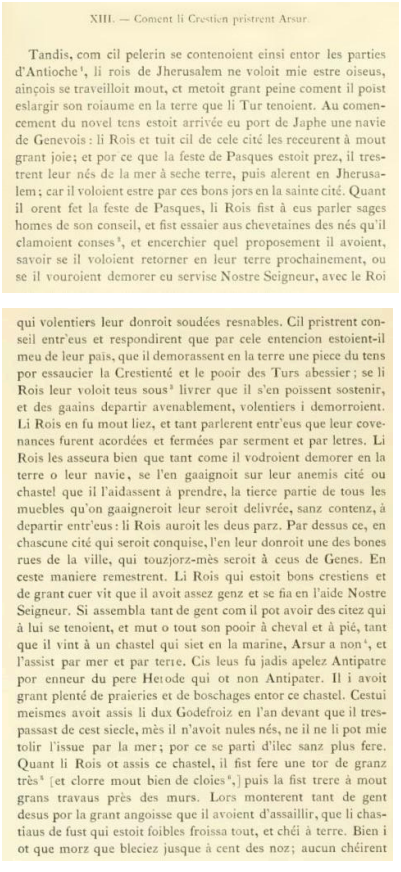
et les sainz leus de Jherusalem; por ce se departirent d'iluec. Cil qui orent chevaus s'en alerent par terre, li autre se mistrent en mer; après se rassemblerent à une cité sur la marine qui a non Tortose[3]. Li cuens Raimons de Toulouse vit l'estre de cele cité et connut bien qu'ele porroit estre prise sans grant sejor; [por ce leur loa que il ne passassent mie outre, ainçois l'asséissent[4].] Il le crurent et assaillirent la cité; si la pristrent dedenz brief tens. Tuit cil qui estoient dedens furent ou mort ou pris; armes et chevaus et richesces granz i gaaignierent qui bien leur avoient mestier : tout departirent entre eus. La cité donerent au conte de Toulouse, puis se mistrent à la voie. Li Cuens remest por garder et por enforcier la ville. Mout leur desplut quand il perdirent sa compaignie, et grant peine mistrent que il les convoiast jusqu'en Jherusalem : mès il nel vout.

XII. — Haçlıların Neredeyse Tamamen Nasıl Mahvolduğu

Yukarıda işittiğiniz üzere, Konstantinopolis imparatoru toprağından geçerek Kudüs'e gitmekte olan Fransa halkına karşı büyük bir kin ve nefret besliyordu. Son hacılara aşırı derecede onur göstermiş ve büyük bir sevgi gösterisinde bulunmuştu; ancak arkalarından elinden gelen her kötülüğü tezgâhlıyordu. Düşmanları olan Türklere haberciler gönderiyor, onların nereden ve ne zaman geçeceklerini bildiriyordu; mektuplar ve elçiler aracılığıyla, kendilerine zarar vermek için bu kadar uzak ülkelerden gelmiş olan bu büyük topluluğu engellemek için var güçleriyle çaba göstermelerini şiddetle öğütlüyordu. İmparator onları böyle ihanetle arkadan vuruyordu; tıpkı ön tarafta hiçbir kötülük yapmayıp iğnesini kuyruğuyla sokan akrep gibiydi. Bu iyi insanların planlarını, onları ölümcül bir şekilde seven inançsızlara o kadar çok duyurdu ki, onlar da her yerde hazırlık yaptılar; hatta Doğu'dan bile paralı askerler getirtip, halkımızın geçeceğini bildikleri yollar üzerinde çok büyük süvari birlikleri topladılar.

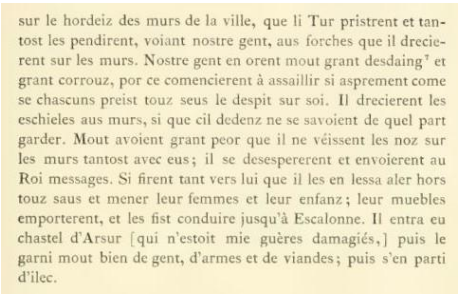
Bu ihanetten hiç haberleri yoktu ve birlik içinde de değildiler; aksine önlerindeki o cesur adamlar gibi bir arada hareket etmeyip birbirlerinden ayrılarak farklı yollardan gittiler; bu yüzden büyük bir utanç ve zarara uğradılar. Çünkü her türlü kötülüğü yapmaya hazır olan Türkler onları pusuya düşürüp dağınık halde buldular; üzerlerine saldırıp aralarında küçüklü büyüklü, kadın erkek demeden elli bin kişiyi katlettiler. Bütün yük arabalarını ve yük hayvanlarını ele geçirdiler; öyle ki bu katliamdan kaçabilenler her şeylerini kaybetmiş bir halde tamamen çıplak ve yoksul bir vaziyette kaçtılar. Sonunda önlü arkalı bir şekilde, dağlar ve çalılıklar arasında gizlenerek Kilikya'ya vardılar. O toprağın en büyük şehri olan ve bizim halkımıza ait olan

Tarsus'a kaçtılar. Orada, cesur adam Vermandois kontu Hues acı ve sıkıntıdan hastalandı ve bu şehirde vefat etti; o şehirde doğmuş olan havari Aziz Paul'ün kilisesine defnedildi. O topluluk içinde o gün büyük bir yas tutuldu. Ellerinden geldiğince toparlanabilmek için beş gün konakladılar; ardından yollarını yeniden tutup Antakya'ya varana kadar ilerlediler.
Toprağı korumakta olan Tancred onları çok büyük bir sevinçle karşıladı; bilge ve nezaketli olduğu için onlara pek çok onur gösterdi ve büyük hediyeler gönderdi. Özellikle de kendi ülkesinde en yüksek ve en güçlü adam olan Poitiers kontuna ihtimam gösterdi; çünkü bu bozgunda her şeyini kaybetmiş olduğu için en büyük zarara o uğramıştı. Bu yüzden ona birçok büyük iyilikte bulundu. Nihayetinde hepsi hac yolculuklarını tamamlamak ve Kutsal Kabir'i ve Kudüs'ün kutsal yerlerini ziyaret etmek için büyük bir arzu duyuyorlardı, bu yüzden buradan ayrıldılar. Atları olanlar karadan gittiler, diğerleri denize açıldılar; daha sonra deniz kıyısında Tortose adı verilen bir şehirde yeniden bir araya geldiler. Toulouse kontu Raimons bu şehrin durumunu gördü ve çok uzun bir konaklamaya gerek kalmadan buranın ele geçirilebileceğini çok iyi anladı [parçası olmasalar bile burayı kuşatmalarını tavsiye etti]. Onun sözünü dinleyip şehre saldırdılar; kısa süre içinde aldılar. İçeride bulunan herkes ya öldürüldü ya da esir alındı; kendilerine çok lazım olan silahlar, atlar ve büyük zenginlikler elde ettiler; her şeyi aralarında paylaştılar. Şehri Toulouse kontuna verdiler, ardından yola koyuldular. Kont şehri korumak ve güçlendirmek için orada kaldı. Onların topluluklarından ayrılmasına çok üzüldü ve Kudüs'e kadar onlara refakat etmek için büyük çaba harcadı, ancak onlar bunu istemediler.

XIII. — Coment li Crestien pristrent Arsur.

Tandis, com cil pelerin se contenoient einsi entor les parties d'Antioche[1], li rois de Jherusalem ne voloit mie estre oiseus, ainçois se traveilloit mout, et metoit grant peine coment il poist eslargir son roiaume en la terre que li Tur tenoient. Au comencement du novel tens estoit arrivée eu port de Japhe une navie de Genevois : li Rois et tuit cil de cele cité les receurent à mout grant joie; et por ce que la feste de Pasques estoit prez, il trestrent leur nés de la mer à seche terre, puis alerent en Jherusalem; car il voloient estre par ces bons jors en la sainte cité. Quant il orent fet la feste de Pasques, li Rois fist à eus parler sages homes de son conseil, et fist essaier aus chevetaines des nés qu'il clamoient conses[2], et encerchier quel proposement il avoient, savoir se il voloient retorner en leur terre prochainement, ou se il vouroient demorer eu servise Nostre Seigneur, avec le Roi qui volentiers leur donroit soudées resnables. Cil pristrent conseil entr'eus et respondirent que par cele entencion estoient-il meu de leur païs, que il demorassent en la terre une piece du tens por essaucier la Crestienté et le pooir des Turs abessier; se li Rois leur voloit teus sous[3] livrer que il s'en poissent sostenir, et des gaains departir avenablement, volentiers i demorroient. Li Rois en fu mout liez, et tant parlerent entr'eus que leur covenances furent acordées et fermées par serment et par letres. Li Rois les asseura bien que tant come il vodroient demorer en la terre o leur navie, se l'en gaaignoit sur leur anemis cité ou chastel que il l'aidassent à prendre, la tierce partie de tous les muebles qu'on gaaigneroit leur seroit delivrée, sanz contenz, à departir entr'eus : li Rois auroit les deus parz. Par dessus ce, en chascune cité qui seroit conquise, l'en leur donroit une des bones rues de la ville, qui touzjorz-mès seroit à ceus de Genes. En ceste maniere remestrent. Li Rois qui estoit bons crestiens et de grant cuer vit que il avoit assez genz et se fia en l'aide Nostre Seigneur. Si assembla tant de gent com il pot avoir des citez qui à lui se tenoient, et mut o tout son pooir à cheval et à pié, tant que il vint à un chastel qui siet en la marine, Arsur a non[4], et l'assist par mer et par terre. Cis leus fu jadis apelez Antipatre por enneur du pere Herode qui ot non Antipater. Il i avoit grant plenté de praieries et de boschages entor ce chastel. Cestui meismes avoit assis li dux Godefroiz en l'an devant que il trespassast de cest siecle, mès il n'avoit nules nés, ne il ne li pot mie tolir l'issue par la mer; por ce se parti d'ilec sanz plus fere. Quant li Rois ot assis ce chastel, il fist fere une tor de granz très[5] [et clorre mout bien de cloies[6],] puis la fist trere à mout grans travaus près des murs. Lors monterent tant de gent desus por la grant angoisse que il avoient d'assaillir, que li chastiaus de fust qui estoit foibles froissa tout, et chéi à terre. Bien i ot que morz que bleciez jusque à cent des noz; aucun chéirent

sur le hordeiz des murs de la ville, que li Tur pristrent et tantost les pendirent, voiant nostre gent, aus forches que il drecierent sur les murs. Nostre gent en orent mout grant desdaing[7] et grant corrouz, por ce comencierent à assaillir si asprement come se chascuns preist touz seus le despit sur soi. Il drecierent les eschieles aus murs, si que cil dedenz ne se savoient de quel part garder. Mout avoient grant peor que il ne vëissent les noz sur les murs tantost avec eus; il se desespererent et envoierent au Roi messages. Si firent tant vers lui que il les en lessa aler hors touz saus et mener leur femmes et leur enfanz; leur muebles emporterent, et les fist conduire jusqu'à Escalonne. Il entra eu chastel d'Arsur [qui n'estoit mie guères damagiés,] puis le garni mout bien de gent, d'armes et de viandes; puis s'en parti d'ilec.

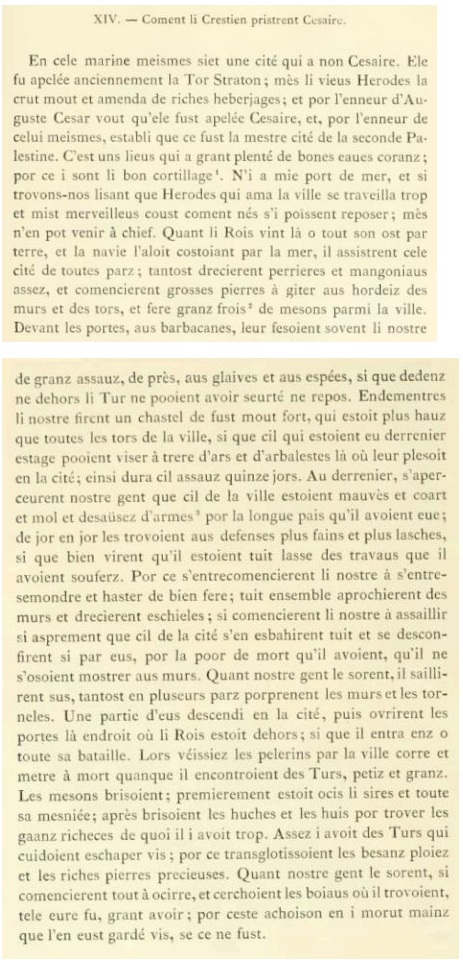
XIII. — Hıristiyanların Arsuf'u Nasıl Ele Geçirdiği

Antakya civarındaki olaylar sürerken, Kudüs Kralı boş durmak istemiyor, aksine büyük bir gayretle krallığını Türklerin elindeki topraklar üzerinde nasıl genişletebileceğinin çarelerini arıyordu. Yeni yılın başlangıcında Yafa limanına bir Ceneviz gemi filosu varmıştı: Kral ve o şehrin halkı onları büyük bir sevinçle karşıladılar; Paskalya yortusu da yakın olduğu için teknelerini denizden kuru karaya çektiler, ardından Kudüs'e gittiler; çünkü kutsal günleri kutsal şehirde geçirmek istiyorlardı. Paskalya kutlamaları bittikten sonra Kral, konseyindeki bilge kişilere onlarla konuşmalarını söyledi; "konses" olarak adlandırdıkları gemi komutanlarının niyetlerinin ne olduğunu, topraklarına kısa süre içinde geri dönmek mi istediklerini, yoksa Kral'la birlikte Rabbimiz'in hizmetinde kalıp makul bir ücretle kalmak mı arzuladıklarını araştırmalarını emretti.

Onlar aralarında istişare edip şu yanıtı verdiler: Memleketlerinden yola çıkış amaçları Hıristiyanlığı yüceltmek ve Türklerin gücünü azaltmak için bir süre bu topraqlarda kalmaktı; eğer Kral kendilerine geçinebilecekleri imkânları sağlar ve elde edilecek ganimetlerden adil bir pay verirse, seve seve kalırlardı. Kral bundan büyük bir memnuniyet duydu; aralarında yaptıkları görüşmeler sonucunda anlaşma sağlandı ve bu mutabakat yeminler ile mektuplarla mühürlendi. Kral onlara, gemileriyle birlikte ülkede kaldıkları sürece, düşmanlarından herhangi bir şehir veya kale ele geçirilirse, elde edilecek tüm taşınabilir malların üçte birinin hiçbir anlaşmazlığa yer bırakılmaksızın kendilerine verileceğini güvence altına aldı; geri kalan iki parça ise Kral'ın olacaktı. Bunun da ötesinde, fethedilen her şehirde onlara şehrin en iyi sokaklarından biri verilecek ve bu sokak her zaman Cenevizlilere ait olacaktı.

İyi bir Hıristiyan ve yüce gönüllü biri olan Kral, yeterince adamı olduğunu görerek ve Rabbimiz'in yardımlarına güvendi. Kendi tarafında olan şehirlerden toplayabildiği kadar asker topladı; atlı ve yaya olarak tüm gücüyle yola koyularak deniz kenarında yer alan ve Arsuf adı verilen bir kaleye vardı; burayı hem denizden hem de karadan kuşattı. Bu yer, daha önce babası Antipater'in hatırasına onur olsun diye Antipatre olarak adlandırılırdı. Bu kalenin çevresinde bol miktarda çayır ve çalıklık alan vardı. Daha önce vefat ettiği yıldan önceki yıl Dük Godefroi da bu kaleyi kuşatmıştı, ancak yanında gemileri olmadığı ve denizden gelebilecek çıkışları kapatamadığı için oradan başka bir şey yapmadan ayrılmak zorunda kalmıştı. Kral bu kaleyi kuşattığında, büyük halatlardan yapılmış bir kule yaptırdı [ve bunu paravanalarla çok iyi bir şekilde kapattı], ardından büyük bir emekle surların yakınına kadar çekilmesini emretti.

Saldırı heyecanının yarattığı büyük endişeyle o kadar çok insan kulenin üzerine tırmandı ki, zayıf olan ahşap kale tamamen kırıldı ve yere yıkıldı. Surların üzerine çıkıp yaralanan ve ölen yüz kadar insan oldu; bazıları şehrin surlarının siper dümenlerine düştü ve Türkler onları yakalayıp hemen surların üzerine diktikleri idam sehpalarında halkımızın gözü önünde astılar. Halkımız bundan büyük bir öfke ve kin duydu, bu yüzden herkes bu hakareti sanki kendi başına yapılmış gibi kabul ederek çok sert bir şekilde saldırmaya başladı. Surlara merdivenler dayadılar, öyle ki içeridekiler hangi taraftan koruma yapacaklarını bilemez hale geldiler. Adamlarımızın surların üzerine çıkmasından çok büyük bir korku duydular; tamamen ümitsizliğe kapılarak Kral'a elçiler gönderdiler. Onunla öyle bir anlaşmaya vardılar ki, kadınlarını ve çocuklarını yanlarına alarak, her türlü eşyalarını taşıyıp tamamen sağ salim dışarı çıkmalarına izin verdi; onları Askelon'a kadar götürülmelerini sağladı. [Hiçbir büyük hasar almamış olan] Arsuf kalesine girdi; burayı askerlerle, silahlarla ve yiyeceklerle çok iyi bir şekilde tahkim etti; ardından buradan ayrıldı.

XIV. — Coment li Crestien pristrent Cesaire.

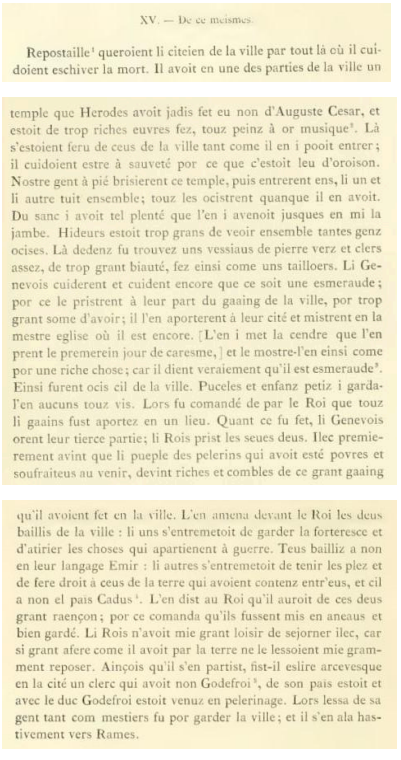
En cele marine meismes siet une cité qui a non Cesaire. Ele fu apelée anciennement la Tor Straton; mès li vieus Herodes la crut mout et amenda de riches heberjages; et por l'enneur d'Auguste Cesar vout qu'ele fust apelée Cesaire, et, por l'enneur de celui meismes, establi que ce fust la mestre cité de la seconde Palestine. C'est uns lieus qui a grant plenté de bones eaues coranz; por ce i sont li bon cortillage[1]. N'i a mie port de mer, et si trovons-nos lisant que Herodes qui ama la ville se traveilla trop et mist merveilleus coust coment nés s'i poissent reposer; mès n'en pot venir à chief. Quant li Rois vint là o tout son ost par terre, et la navie l'aloit costoiant par la mer, il assistrent cele cité de toutes parz; tantost drecierent perrieres et mangoniaus assez, et comencierent grosses pierres à giter aus hordeiz des murs et des tors, et fere granz frois[2] de mesons parmi la ville. Devant les portes, aus barbacanes, leur fesoient sovent li nostre

de granz assauz, de près, aus glaives et aus espées, si que dedenz ne dehors li Tur ne pooient avoir seurté ne repos. Endementres li nostre firent un chastel de fust mout fort, qui estoit plus hauz que toutes les tors de la ville, si que cil qui estoient eu derrenier estage pooient viser à trere d'ars et d'arbalestes là où leur plesoit en la cité; einsi dura cil assauz quinze jors. Au derrenier, s'aperceurent nostre gent que cil de la ville estoient mauvès et coart et mol et desaüsez d'armes[3] por la longue pais qu'il avoient eue; de jor en jor les trovoient aus defenses plus fains et plus lasches, si que bien virent qu'il estoient tuit lasse des travaus que il avoient souferz. Por ce s'entrecomencierent li nostre à s'entresemondre et haster de bien fere; tuit ensemble aprochierent des murs et drecierent eschieles; si comencierent li nostre à assaillir si asprement que cil de la cité s'en esbahirent tuit et se desconfirent si par eus, por la poor de mort qu'il avoient, qu'il ne s'osoient mostrer aus murs. Quant nostre gent le sorent, il sailliirent sus, tantost en pluseurs parz porprenent les murs et les torneles. Une partie d'eus descendi en la cité, puis ovrirent les portes là endroit où li Rois estoit dehors; si que il entra enz o toute sa bataille. Lors véissiez les pelerins par la ville corre et metre à mort quanque il encontroient des Turs, petiz et granz. Les mesons brisoient; premierement estoit ocis li sires et toute sa mesniée; après brisoient les huches et les huis por trover les gaanz richeces de quoi il i avoit trop. Assez i avoit des Turs qui cuidoient eschaper vis; por ce transglotissoient les besanz ploiez et les riches pierres precieuses. Quant nostre gent le sorent, si comencierent tout à ocirre, et cerchoient les boiaus où il trovoient, tele eure fu, grant avoir; por ceste achoison en i morut mainz que l'en eust gardé vis, se ce ne fust.

XIV. — Hıristiyanların Kesariye'yi Nasıl Ele Geçirdiği

Aynı deniz kıyısında Kesariye adında bir şehir bulunmaktadır. Eskiden Straton Kulesi olarak adlandırılırdı, ancak Yaşlı Herod onu çok geliştirmiş, zengin meskenlerle güzelleştirmiş ve Sezar Augustus'un onuruna adının Kesariye olmasını istemiştir; yine onun onuruna buranın İkinci Filistin'in ana şehri olmasını kararlaştırmıştır. Burası bol akarsulara sahip bir yerdir, bu yüzden bahçeleri de oldukça iyidir. Limanı yoktur ve okuduğumuz kadarıyla şehri çok seven Herod, gemilerin güvenle

barınabilmesi için çok uğraşmış, harikulade masraflar yapmış, ancak bunu başarıya ulaştıramamıştır. Kral, karadan bütün ordusuyla, donanma ise denizden kıyıyı takip ederek buraya geldiğinde şehri her yandan kuşattılar; derhal mancınıklar ve taş atıcılar kurdular, surların siperlerine ve kulelerine büyük taşlar fırlatmaya başladılar ve şehir içindeki evlere büyük zararlar verdiler. Kapıların önünde ve dış surlarda adamlarımız kılıçlarla ve bıçaklarla yakın taarruzlar düzenlediler; öyle ki içerideki veya dışarıdaki Türkler hiçbir güvenlik ya da huzur bulamadılar.
Bu sırada adamlarımız, şehrin tüm kulelerinden daha yüksek olan çok güçlü ahşap bir kule inşa ettiler; öyle ki en üst katta yer alanlar istedikleri gibi ok ve arbalet atışlarıyla şehri hedef alabildiler. Bu kuşatma on beş gün sürdü. Sonunda adamlarımız, şehir halkının uzun süredir barış içinde yaşamalarından ötürü kötü, korkak, zayıf ve savaşa alışmamış olduğunu fark ettiler; günden güne savunmalarda daha yorgun ve gevşek düşüyorlardı, çektikleri zahmetlerden tamamen tükenmişlerdi. Bu yüzden adamlarımız birbirlerini cesaretlendirmeye ve işi hızlandırmaya başladılar; hep birlikte surlara yaklaşarak merdivenler diktiler ve öyle şiddetli bir saldırıya geçtiler ki şehir halkı tamamen şoke oldu ve ölüm korkusundan kendilerini kaybedip surlarda görünmeye bile cesaret edemediler. Adamlarımız bunu öğrenince ileri atıldılar, pek çok yerden surları ve kuleleri ele geçirdiler.
Bir kısmı şehre indi ve dışarıda duran Kral'ın bulunduğu kapıları açtı; böylece Kral tüm birliğiyle içeri girdi. O anda hacıların şehirde koşturduğunu, küçük büyük demeden karşılaştıkları bütün Türkleri öldürdüklerini görürdünüz. Evleri yıkıyorlardı; önce efendi ve tüm hizmetkarları öldürülüyor, ardından çok fazla zenginlik bulmak için sandıklar ve kapılar kırılıyordu. Canlı kurtulduklarını zanneden bazı Türkler, bükülmüş bezantları ve değerli mücevherleri yutuyorlardı. Adamlarımız bunu öğrendiğinde hepsini öldürmeye başladılar ve buldukları yerleri aradılar; bu yüzden eğer bu durum olmasaydı hayatı bağışlanacak birçok kişi bu sebeple öldü.

XV. — De ce meismes.

Repostaille[1] queroient li citeien de la ville par tout là où il cuidoient eschiver la mort. Il avoit en une des parties de la ville un temple que Herodes avoit jadis fet eu non d'Auguste Cesar, et estoit de trop riches euvres fez, touz peinz à or musique[2]. Là s'estoient feru de ceus de la ville tant come il en i pooit entrer; il cuidoient estre à sauveté por ce que c'estoit leu d'oroison. Nostre gent à pié brisierent ce temple, puis entrerent ens, li un et li autre tuit ensemble; touz les ocistrent quanque il en avoit. Du sanc i avoit tel plenté que l'en i avenoit jusques en mi la jambe. Hideurs estoit trop grans de veoir ensemble tantes genz ocises. Là dedenz fu trouvez uns vessiaus de pierre verz et clers assez, de trop grant biauté, fez einsi come uns tailloers. Li Genevois cuiderent et cuident encore que ce soit une esmeraude; por ce le pristrent à leur part du gaaing de la ville, por trop grant some d'avoir; il l'en aporterent à leur cité et mistrent en la mestre eglise où il est encore. [L'en i met la cendre que l'en prent le premerein jour de caresme,] et le mostre-l'en einsi come por une riche chose; car il dient veraiement qu'il est esmeraude[3]. Einsi furent ocis cil de la ville. Puceles et enfanz petiz i garda-l'en aucuns touz vis. Lors fu comandé de par le Roi que touz li gaains fust aportez en un lieu. Quant ce fu fet, li Genevois orent leur tierce partie; li Rois prist les seues deus. Ilec premierement avint que li pueple des pelerins qui avoit esté povres et soufraiteus au venir, devint riches et combles de ce grant gaaing qu'il avoient fet en la ville. L'en amena devant le Roi les deus baillis de la ville : li uns s'entremetoit de garder la forteresce et d'atirier les choses qui apartienent à guerre. Teus bailliz a non en leur langage Emir : li autres s'entremetoit de tenir les piez et de fere droit à ceus de la terre qui avoient contenz entr'eus, et cil a non el pais Cadus[4]. L'en dist au Roi qu'il auroit de ces deus grant raençon; por ce comanda qu'ils fussent mis en aneaus et bien gardé. Li Rois n'avoit mie grant loisir de sejorner ilec, car si grant afere come il avoit par la terre ne le lessoient mie grammment reposer. Ainçois qu'il s'en partist, fist-il eslire arcevesque en la cité un clerc qui avoit non Godefroi[5], de son pais estoit et avec le duc Godefroi estoit venuz en pelerinage. Lors lessa de sa gent tant com mestiers fu por garder la ville; et il s'en ala hastivement vers Rames.

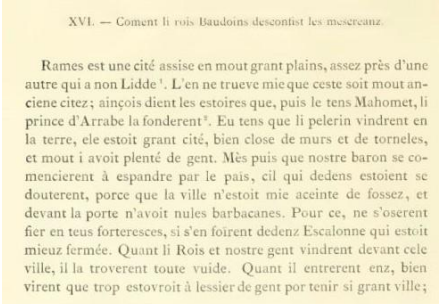
XV. — Yine Aynı Konu Hakkında

Şehrin sakinleri, ölümden kaçabileceklerini düşündükleri her yerde gizli sığınaklar arıyorlardı. Şehrin bir kısmında, Herod'un geçmişte Augustus Sezar'ın adını vererek inşa ettirdiği, çok zengin işçilikle yapılmış, her yanı altın mozaiklerle bezenmiş bir tapınak bulunuyordu. İçeri girebildikleri kadarıyla şehrin insanları buraya sığınmışlardı; burası bir ibadet yeri olduğu için güvende olacaklarını zannediyorlardı. Yaya askerlerimiz bu tapınağı kırıp içeri girdiler ve hepsi birden oradakilerin hepsini kılıçtan geçirdiler. Öyle çok fazla kan dökülmüştü ki insan bacağının ortasına kadar kanın içinde yürütüyordu. Bu kadar çok insanın katledildiğini bir arada görmek son derece korkunçtu.

Oerin içinde, tabak şeklinde yapılmış, oldukça berrak ve yeşil renkli, son derece güzel taştan bir kap (vazo) bulundu. Cenevizliler bunun bir zümrüt olduğunu sandılar ve hâlâ da öyle sanmaktadırlar; bu yüzden şehrin ganimetindeki payları olarak çok büyük bir servet karşılığında bunu aldılar. Kendi şehirlerine götürüp hâlâ durduğu ana kiliseye koydular. [Oruç ayının ilk gününde alınan küller oraya konulur] ve zengin bir nesne olarak gösterilir; çünkü gerçekten de bunun bir zümrüt olduğunu söylerler. Şehir halkı işte böyle öldürüldü. Genç kızlar ve küçük çocuklar ise sağ olarak korunup gözetildi.

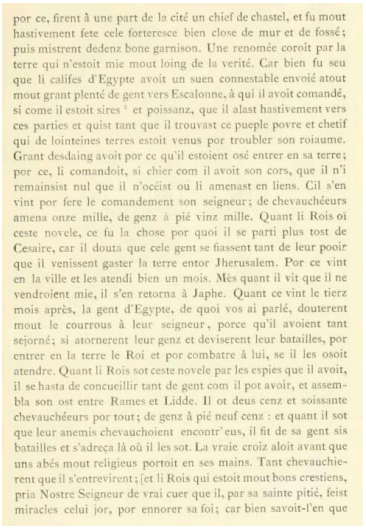
Ardından Kral'ın emriyle tüm ganimetin tek bir yere getirilmesi istendi. Bu yapılınca Cenevizliler kendi üçte bir paylarını aldılar, Kral ise kendiye düşen iki kısmı aldı. İlk başta yoksul ve sefil olarak gelen hacı halkı, şehirde elde ettikleri bu büyük ganimet sayesinde zenginleşip refaha kavuştular.

Kral'ın huzuruna şehrin iki idarecisi (baillif) getirildi: Biri kaleyi korumak ve savaşa ait işleri çekip çevirmekle görevliydi; kendi dillerinde bu yöneticilere Emir deniyordu. Diğeri ise mahkemelere bakmak ve aralarında anlaşmazlık olan toprak insanlarına adalet dağıtmakla görevliydi, ülkedeki adına Cadus deniyordu. Kral'a bu ikisinden çok büyük bir fidye alabileceği söylendi, bu yüzden zincire vurularak iyi bir şekilde korunmaları emredildi. Kral'ın orada uzun uzun kalmaya vakti yoktu, çünkü topraktaki o kadar büyük işleri onun pek fazla dinlenmesine izin vermiyordu. Oradan ayrılmadan önce, kendi memleketinden olan ve Dük Godefroi ile birlikte hacı olarak gelmiş Godefroi adında bir din adamını şehrin başpiskoposu olarak seçtirdi. Ardından şehri korumak için gerektiği kadar adamını orada bırakarak aceleyle Ramle'ye doğru yola çıktı.

XVI. — Coment li rois Baudoins desconfist les mescreanz.

Rames est une cité assise en mout grant plains, assez près d'une autre qui a non Lidde [1]. L'en ne trueve mie que ceste soit mout anciene citez; ainçois dient les estoires que, puis le tens Mahomet, li prince d'Arrabe la fonderent [2]. Eu tens que li pelerin vindrent en la terre, ele estoit grant cité, bien close de murs et de torneles, et mout i avoit plenté de gent. Mès puis que nostre baron se comencierent à espandre par le pais, cil qui dedens estoient se douterent, porce que la ville n'estoit mie aceinte de fossez, et devant la porte n'avoit nules barbacanes. Pour ce, ne s'oserent fier en teus forteresces, si s'en foirent dedenz Escalonne qui estoit mieuz fermée. Quant li Rois et nostre gent vindrent devant cele ville, il la troverent toute vuide. Quant il entrerent enz, bien virent que trop estovroit à lessier de gent por tenir si grant ville;

por ce, firent à une part de la cité un chief de chastel, et fu mout hastivement fete cele forteresce bien close de mur et de fossé; puis mistrent dedenz bone garnison. Une renomée coroit par la terre qui n'estoit mie mout loing de la verité. Car bien fu seu que li califes d'Egypte avoit un suen connestable envoié atout mout grant plenté de gent vers Escalonne, à qui il avoit comandé, si come il estoit sires [3] et poissanz, que il alast hastivement vers ces parties et quist tant que il trouvast ce pueple povre et chetif qui de lointeines terres estoit venus por troubler son roiaume. Grant desdaing avoit por ce qu'il estoient osé entrer en sa terre; por ce, li comandoit, si chier com il avoit son cors, que il n'i remainsist nul que il n'océist ou li amenast en liens. Cil s'en vint por fere le comandement son seigneur; de chevauchéeurs amena onze mille, de genz à pié vinz mille. Quant li Rois oi ceste novele, ce fu la chose por quoi il se parti plus tost de Cesaire, car il douta que cele gent se fiassent tant de leur pooir que il venissent gaster la terre entor Jherusalem. Por ce vint en la ville et les atendi bien un mois. Mès quant il vit que il ne vendroïent mie, il s'en retorna à Japhe. Quant ce vint le tierz mois après, la gent d'Egypte, de quoi vos ai parlé, douterent mout le courrous à leur seigneur, porce qu'il avoient tant sejorné; si atornerent leur genz et deviserent leur batailles, por entrer en la terre le Roi et por combatre à lui, se il les osoit atendre. Quant li Rois sot ceste novele par les espies que il avoit, il se hasta de concueillir tant de gent com il pot avoir, et assembla son ost entre Rames et Lidde. Il ot deus cenz et soissante chevauchéeurs por tout; de genz à pié neuf cenz : et quant il sot que leur anemis chevauchoient encontr'eus, il fit de sa gent sis batailles et s'adreça là où il les sot. La vraie croïz aloit avant que uns abés mout religieus portoit en ses mains. Tant chevauchierent que il s'entrevirent; [et li Rois qui estoit mout bons crestiens, pria Nostre Seigneur de vrai cuer que il, par sa sainte pitié, feist miracles celui jor, por ennorer sa foi; car bien savoit-l'en que

combatre de si petit pueple à cele grant gent n'estoit mie emprise dont l'en poist venir à chief, se il n'i vouloit ovrer. Quant il ot einsi fete s'oroison, tout autresi come se Nostre Sires li eust envoié son secors et s'aide, fu-il seurs et hardis][4]. Lors comanda que sa premiere gent poinsissent de par Dieu et se férissent en leur anemis : cil le firent isnelement. Lors comença la bataille fiere et cruele : onques mès ne vit-l'en si poi de gent tant fere d'armes. Li Tur se defendirent mout asprement : bien savoient que deça et delà sur leur testes estoit la besoigne. Les premieres batailles des Turs desconfirent une des noz, et les mistrent à la voie; tant la chacierent qu'il ocistrent presque touz ceus qui là estoient. Les autres batailles de nostre gent se contindrent mout bien, toutes assemblerent, assez en ocistrent de leur anemis. Li Rois aloit parmi les presses, et se prenoit garde liquel avoient greigneur mestier d'aide; là se demoroit et fesoit merveilles d'armes; touz les passa le jor par droite proesce. Il refreschissoit touz les cuers à ceus qui regarder le vouloient. Mout ot la bataille longuement duré, tant que leur chevetaines, li connestables au Calife, qui les Turs i avoit amenez, fu ocis; lors se desconfirent ses genz et tornerent en fuie. Quant li Rois vit cele desconfiture, mout ot grant joie : lors comanda à sa gent, si chier com il avoient leur vies, que nul n'entendist au gaaing, aincois chaçassent ceus qui s'enfuioient et océissent quanque il porroient aconsuire. Il meismes estoit premiers et tout abatoit quanque il ateignoit. Bien dura cele chace huit miles, jusqu'il vindrent devant Escalonne et que il comença à anuitier. Lors fit li Rois sonner ses trompes por retorner sa gent, et vint eu champ où il avoient assemblé, come cil qui avoit par victoire la place gaaignée. Au matin departi le gaaing à sa gent tout à leur gré. L'en trouva que des Turs i avoit bien ocis cinq mille[5]; et des nos, quant l'en le conta, fu trové qu'il en failloit soissante et dis à cheval : de la gent à pié en i ot plus perdu[6].

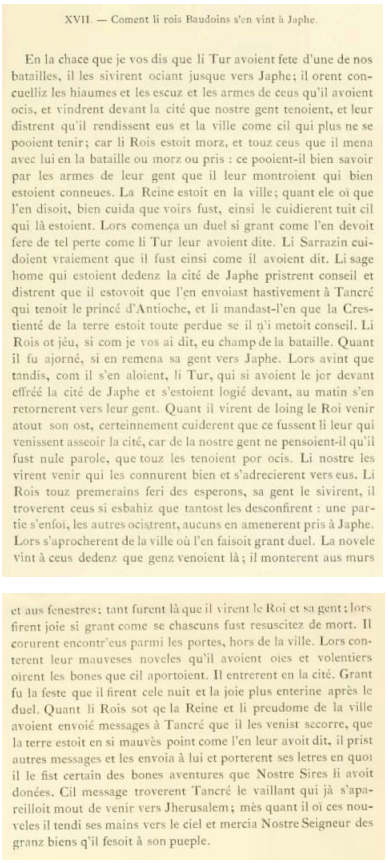
XVI. — Kral Baudouin'in İnanmazları Nasıl Bozguna Uğrattığı

Ramle, çok büyük ovaların üzerine kurulmuş, Lidde adına sahip diğer bir şehre oldukça yakın bir kenttir. Çok eski bir şehir olduğu söylenmez; aksine tarih yazarları, Muhammed'in zamanından sonra Arap prenslerinin onu kurduğunu söyler. Hacılar bu topraklara geldiğinde, surları ve kuleleriyle iyice çevrilmiş, içinde pek çok insanın yaşadığı büyük bir şehir idi. Ancak baronlarımız ülkeye yayılmaya başladığında, şehirde bulunanlar hendeklerle çevrili olmadığını ve kapısının önünde hiçbir barbakan bulunmadığını görerek korktular. Bu yüzden kalelerine güvenmeye cesaret edemediler ve daha iyi korunan Askalon'a kaçtılar. Kral ve adamlarımız bu şehrin önüne geldiklerinde onu tamamen boş buldular. İçeri girdiklerinde, böylesine büyük bir şehri elde tutmak için çok fazla askere ihtiyaç duyulacağını çok iyi anladılar; bu yüzden şehrin bir tarafında hızla surlarla ve hendeklerle çevrili bir şato inşa ettiler ve içine güçlü bir garnizon yerleştirdiler.

O sırada ülkede gerçeğe çok yakın bir haber yayıldı. Mısır halifesinin, Askalon'a doğru çok büyük miktarda askerle birlikte bir konstablon (başkomutan) gönderdiği; efendi ve güçlü biri olarak ona, bu toprakları karıştırmak için uzak ülkelerden gelmiş olan bu yoksul ve sefil halkı bulup çıkarana kadar aramasını emrettiği biliniyordu. Kendi toprağına girmeye cesaret ettikleri için büyük bir öfke duyuyordu; bu yüzden

canı pahasına, hiç kimseyi sağ bırakmamasını ya da zincire vurup kendisine getirmesini buyurmuştu. O da efendisinin emrini yerine getirmek için yola çıkmıştı: Yanında on bir bin süvari ve yirmi bin yaya asker getirmişti. Kral bu haberi duyduğunda, Kesariye'den erken ayrılmasının nedeni bu oldu; çünkü bu insanların kendi güçlerine güvenerek Kudüs çevresindeki toprakları kasıp kavurmasından korkuyordu. Bu yüzden şehre geldi ve onları bir aya yakın bir süre bekledi. Ancak gelmeyeceklerini görünce Yafa'ya geri döndü.
Üç ay kadar sonra, sözünü ettiğim Mısır halkı, çok uzun süre konakladıkları için efendilerinin gazabından çok korktular; bu yüzden askerlerini düzenlediler ve Kral'ın toprağına girip, eğer karşısına çıkmaya cesaret ederse onunla savaşmak için birliklerini ayırdılar. Kral casusları aracılığıyla bu haberi aldığında, elinden alabildiği kadar çok askeri toplamak için acele etti ve ordusunu Ramle ile Lidde arasında bir araya getirdi. Toplamda iki yüz altmış süvari ve dokuz yüz yaya askeri vardı. Düşmanlarının kendilerine doğru at sürdüğünü öğrendiğinde, adamlarını altı birliğe ayırdı ve onları bulduğu yöne doğru yöneldi. Çok dindar bir hayat süren dindar bir başvekil, ellerinde kutsal haç ile önde gidiyordu. Karşılaşana kadar ilerlediler; çok iyi bir Hıristiyan olan Kral, inancını onurlandırmak için Rabbimiz'in o gün mucizeler yaratmasını, inancı sayesinde bu kadar küçük bir halkla o büyük orduyla başa çıkmanın mümkün olmadığını bilerek, büyük bir içtenlikle Tanrı'ya yalvardı.
Bu şekilde duasını bitirdikten sonra, sanki Rabbimiz ona yardım ve imdat göndermiş gibi cesaretlendi ve korkusuz aklılığa ulaştı. Ardından ilk birliğin Tanrı adına düşmanların üzerine atılmasını ve onlara saldırmasını emretti: Onlar da bunu derhal yerine getirdiler. Ardından şiddetli ve acımasız bir savaş başladı: Daha önce hiç kimse bu kadar az insanın bu kadar büyük bir çatışmaya girdiğini görmemişti. Türkler son derece sert bir şekilde savundular; çünkü sağda solda her yerin kendi başlarına olduğunu çok iyi biliyorlardı. Türklerin ön birlikleri bizimkilerden birini bozguna uğrattı ve kaçış yoluna soktu; o tarafta olanların neredeyse hepsini öldürene kadar kovaladılar. Ordumuzun diğer birlikleri ise çok iyi bir şekilde tutundu, hepsi birleşti ve düşmanlarından pek çoğunu öldürdü.
Kral kalabalıkların arasında dolaşıyor, en çok yardıma ihtiyaç duyanların nerede olduğunu kolluyor, orada kalıp savaşta harikalar yaratıyordu; o gün yiğitliğiyle herkesi geride bıraktı. İzlemek isteyen herkesin kalbini tazeliyordu. Savaş çok uzun süre devam etti; nihayet onları buraya getiren halifenin konstablonu olan liderleri öldürüldü; bunun üzerine askerleri bozguna uğradı ve kaçmaya başladı. Kral bu bozgunu gördüğünde aşırı derecede büyük bir sevinç duydu; hayatlarını hiçe sayarak kimsenin ganimetin peşine düşmemesini, sadece kaçanları takip edip yakalayabildikleri herkesi öldürmelerini emretti. Kendisi de en önde gidiyor ve yetiştiği herkesi deviriyordu. Bu takip sekiz mil boyunca, Askalon'un önüne varıp hava kararıncaya kadar devam etti.
Ardından Kral birliklerinin geri dönmesi için borazanlarını çaldırdı; zafer kazanmış ve alanı ele geçirmiş biri olarak karşılaştıkları toplandıkları alana geldi. Sabah olduğunda ganimeti herkesin isteğine göre paylaştırdı. Yapılan sayımda Türklerden yaklaşık beş bin kişinin öldürüldüğü bulundu; bizim tarafımızda ise yapılan

hesaplamada atlılardan yetmiş kişinin eksik olduğu görüldü, yaya askerlerden ise daha fazla kayıp verilmişti.

XVII. — Coment li rois Baudoins s'en vint à Japhe.

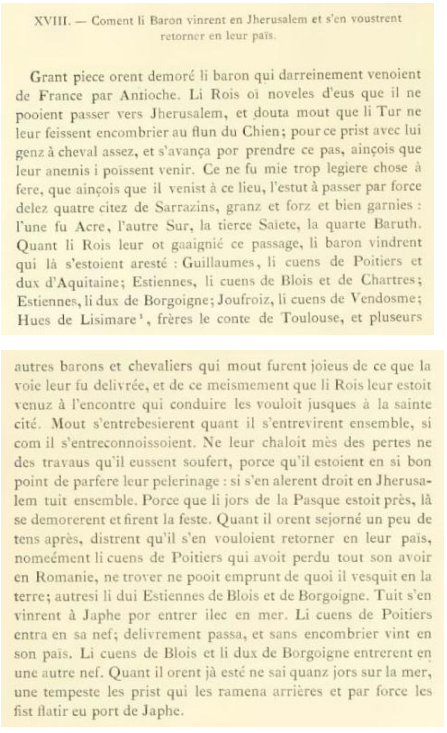
En la chace que je vos dis que li Tur avoient fete d'une de nos batailles, il les sivirent ociant jusque vers Japhe; il orent concueilliz les hiaumes et les escuz et les armes de ceus qu'il avoient ocis, et vindrent devant la cité que nostre gent tenoient, et leur distrent qu'il rendissent eus et la ville come cil qui plus ne se pooient tenir; car li Rois estoit morz, et touz ceus que il mena avec lui en la bataille ou morz ou pris : ce pooient-il bien savoir par les armes de leur gent que il leur montroient qui bien estoient conneues. La Reine estoit en la ville; quant ele oï que l'en disoit, bien cuida que voirs fust, einsi le cuidierent tuit cil qui là estoient. Lors comença un duel si grant come l'en devoit fere de tel perte come li Tur leur avoient dite. Li Sarrazin cuidoient vraiement que il fust einsi come il avoient dit. Li sage home qui estoient dedenz la cité de Japhe pristrent conseil et distrent que il estovoit que l'en envoiast hastivement à Tancré qui tenoit le princé d'Antioche, et li mandast-l'en que la Crestienté de la terre estoit toute perdue se il n'i metoit conseil. Li Rois ot jéu, si com je vos ai dit, eu champ de la bataille. Quant il fu ajorné, si en remena sa gent vers Japhe. Lors avint que tandis, com il s'en aloient, li Tur, qui si avoient le jor devant effréé la cité de Japhe et s'estoient logié devant, au matin s'en retornerent vers leur gent. Quant il virent de loing le Roi venir atout son ost, certeinnement cuiderent que ce fussent li leur qui venissent asseoir la cité, car de la nostre gent ne pensoient-il qu'il fust nule parole, que touz les tenoient por ocis. Li nostre les virent venir qui les connurent bien et s'adrecierent vers eus. Li Rois touz premerains feri des esperons, sa gent le sivirent, il troverent ceus si esbahiz que tantost les desconfirent : une partie s'enfoi, les autres ocistrent, aucuns en amenerent pris à Japhe. Lors s'aprocherent de la ville où l'en faisoit grant duel. La novele vint à ceus dedenz que genz venoient là; il monterent aus murs et aus fenestres; tant furent là que il virent le Roi et sa gent; lors firent joie si grant come se chascuns fust resuscitez de mort. Il corurent encontr'eus parmi les portes, hors de la ville. Lors conterent leur mauveses noveles qu'il avoient oies et volentiers oirent les bones que cil aportoient. Il entrerent en la cité. Grant fu la feste que il firent cele nuit et la joie plus enterine après le duel. Quant li Rois sot qe la Reine et li preudome de la ville avoient envoié messages à Tancré que il les venist secorre, que la terre estoit en si mauvès point come l'en leur avoit dit, il prist autres messages et les envoia à lui et porterent ses letres en quoi il le fist certain des bones aventures que Nostre Sires li avoit donées. Cil message troverent Tancré le vaillant qui jà s'apareilloit mout de venir vers Jherusalem; mès quant il oï ces noveles il tendi ses mains vers le ciel et mercia Nostre Seigneur des granz biens q'il fesoit à son pueple.

XVII. — Kral Baudouin'in Yafa'ya Gelişi

Türklerin birliklerimizden birine karşı gerçekleştirdiği takip sırasında, öldürdükleri kişilerin miğferlerini, kalkanlarını ve silahlarını toplayıp Yafa şehrinin elinde tutan halkımızın önüne geldiler. Onlara, ne kendilerinin ne de şehrin artık tutunabileceğini, çünkü Kral'ın öldüğünü ve savaşa götürdüğü herkesin ya öldüğünü ya da esir düştüğünü söylediler; nitekim pek çoğunu çok iyi tanıdıkları kendi insanlarına ait silahları göstererek bunu kanıtladılar. Kraliçe şehirde bulunuyordu; söylenenleri işittiğinde ve orada bulunan herkes gibi bunun gerçek olduğuna inandı. Bunun üzerine, böyle bir kayıp karşısında duyulması gereken çok büyük bir yas ve feryat koptu. Sarazenler gerçekten de her şeyin söyledikleri gibi olduğuna inanıyorlardı. Yafa şehrinin içinde bulunan bilge kişiler bir araya gelip istişare ettiler ve Antakya Prensliği'ni elinde tutan Tancred'e derhal haber gönderilmesinin şart olduğunu söylediler; eğer duruma müdahale etmezse ülkedeki Hıristiyanlığın tamamen mahvolacağı kendisine bildirilmeliydi.

Kral ise size söylediğim gibi savaş meydanında zafer kazanmıştı. Gün ağardığında halkını Yafa'ya doğru geri getirdi. O sırada, bir önceki gün Yafa şehrinin önüne gelip dehşet saçan ve orada kamp kurmuş olan Türkler, sabah vakti kendi birliklerine geri dönmekteydiler. Uzaktan Kral'ın tüm ordusuyla birlikte gelmekte olduğunu gördüklerinde, kesinlikle şehrin üzerine gelmekte olan kendi adamları olduğunu zannettiler; çünkü bizim halkımızdan hiç kimsenin hayatta kalmadığını, hepsinin öldürüldüğünü düşünüyorlardı. Bizimkiler ise onları geldiklerini gördüler, çok iyi

tanıdıkları için doğrudan üzerlerine yöneldiler. Kral her zamankinden önce mahmuzlarını vurdu, halkı onu takip etti; düşmanları o kadar şaşkın bir halde buldular ki derhal bozguna uğrattılar: Bir kısmı kaçtı, diğerlerini öldürdüler, bazılarını ise esir olarak Yafa'ya göturdüler.
Ardından büyük bir yasın hüküm sürdüğü şehre yaklaştılar. İçerideki insanlara bir kalabalığın gelmekte olduğu haberi ulaştı; surlara ve pencerelere tırmandılar. Öyle ki sonunda Kral'ı ve adamlarını gördüler; bunun üzerine sanki herkes ölümden yeniden diriltilmiş gibi büyük bir sevinç çığlığı kopardılar. Kapılardan koşarak şehrin dışına çıktılar. Duydukları o kötü haberleri birbirlerine anlattılar ve karşı tarafın getirdiği güzel haberleri büyük bir sevinçle dinlediler. Şehre içeri girdiler. O gece kutlanan bayram ve yaşanan tam manasıyla büyük sevinç, yaşanan yastan çok daha büyüktü. Kral, Kraliçe'nin ve şehrin ileri gelenlerinin, durumun kendilerine anlatıldığı gibi kötü olduğunu düşünerek Tancred'e yardım etmesi için haber gönderdiklerini öğrendiğinde, başka haberciler hazırlayıp onun yanına gönderdi. Bu haberciler, Rabbimiz'in kendisine lütfettiği bu güzel olayları Tancred'e kesin bir dille bildiren mektuplarını taşıdılar. Bu elçiler, halihazırda Kudüs'e doğru gelmek üzere hazırlıklar yapmakta olan cesur Tancred'i buldular; haberi işittiğinde ellerini gökyüzüne doğru uzattı ve halkına bahşettiği bu büyük nimetler için Rabbimiz'e şükretti.

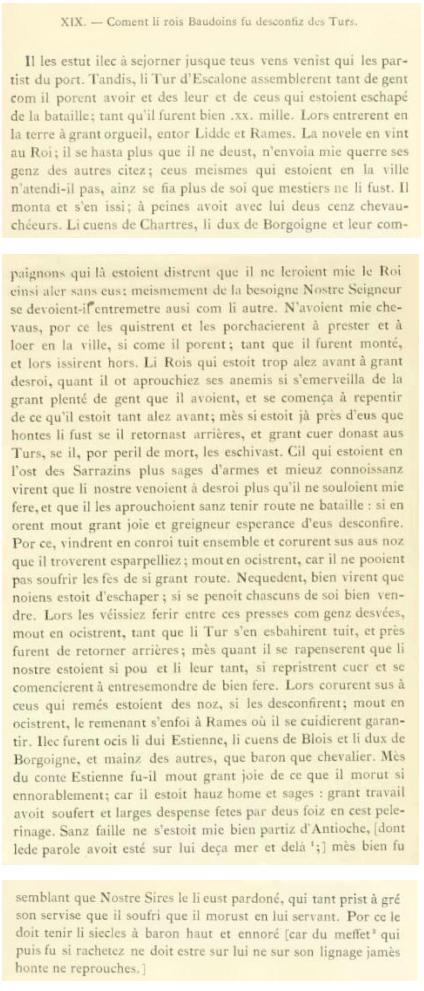

XVIII. — Coment li Baron vinrent en Jherusalem et s'en voustrent retorner en leur païs.

Grant piece orent demoré li baron qui darreinement venoient de France par Antioche. Li Rois oï noveles d'eus que il ne pooient passer vers Jherusalem, et douta mout que li Tur ne leur feissent encombrier au flun du Chien; pour ce prist avec lui genz à cheval assez, et s'avança por prendre ce pas, ainçois que leur anemis i poissent venir. Ce ne fu mie trop legiere chose à fere, que ainçois que il venist à ce lieu, l'estut à passer par force delez quatre citez de Sarrazins, granz et forz et bien garnies : l'une fu Acre, l'autre Sur, la tierce Saiete, la quarte Baruth. Quant li Rois leur ot gaaignié ce passage, li baron vindrent qui là s'estoient aresté : Guillaumes, li cuens de Poitiers et dux d'Aquitaine; Estiennes, li cuens de Blois et de Chartres; Estiennes, li dux de Borgoigne; Joufroiz, li cuens de Vendosme; Hues de Lisimare[1], frères le conte de Toulouse, et pluseurs autres barons et chevaliers qui mout furent joieus de ce que la voie leur fu delivrée, et de ce meismement que li Rois leur estoit venuz à l'encontre qui conduire les vouloit jusques à la sainte cité. Mout s'entrebesierent quant il s'entrevirent ensemble, si com il s'entreconnoissoient. Ne leur chaloit mès des pertes ne des travaus qu'il eussent soufert, porce qu'il estoient en si bon point de parfere leur pelerinage : si s'en alerent droit en Jherusalem tuit ensemble. Porce que li jors de la Pasque estoit près, là se demorerent et firent la feste. Quant il orent sejorné un peu de tens après, distrent qu'il s'en vouloient retorner en leur pais, nomeément li cuens de Poitiers qui avoit perdu tout son avoir en Romanie, ne trover ne pooit emprunt de quoi il vesquit en la terre; autresi li dui Estiennes de Blois et de Borgoigne. Tuit s'en vinrent à Japhe por entrer ilec en mer. Li cuens de Poitiers entra en sa nef; delivrement passa, et sans encombrier vint en son pais. Li cuens de Blois et li dux de Borgoigne entrerent en une autre nef. Quant il orent jà esté ne sai quanz jors sur la mer, une tempeste les prist qui les ramena arrières et par force les fist flatir eu port de Japhe.

XVIII. — Baronların Kudüs'e Gelişi ve Ülkelerine Dönmek İstemeleri Hakkında
Fransa'dan en son gelen baronlar Antakya civarında oldukça uzun bir süre kalmışlardı. Kral, onların Kudüs'e geçemediği haberini aldı ve Türklerin Kel Nehri'nde (Flun du Chien) kendilerine bir engel çıkaracağından büyük bir endişe duvdu; bu yüzden yanına yeterince süvari alarak, düşmanları oraya varamadan bu geçidi ele geçirmek için öne atıldı. Bunu yapmak hiç de kolay bir şey değildi; çünkü o yere ulaşana kadar Sarazenlerin elinde bulunan, büyük, güçlü ve iyi tahkim edilmiş dört

şehrin yanından zorla geçmek zorundaydı: Bunlardan biri Akâ, diğeri Sur, üçüncüsü Sayda, dördüncüsü ise Beyrut idi.
Kral onların geçişini güvenli hale getirdiğinde, orada beklemekte olan baronlar bir araya geldiler: Poitiers kontu ve Akitanya dükü Guilhemes; Blois ve Chartres kontu Estiennes; Burgonya dükü Estiennes; Vendosme kontu Joufroiz; Toulouse kontunun kardeşi Hues de Lisimare ve daha pek çok baron ile şövalye, yollarının açılmasından ve kutsal şehre kadar kendilerine refakat etmek istiyen Kral'ın karşılarına gelmiş olmasından ötürü büyük bir sevinç duydular. Birbirlerini gördüklerinde, adeta eski dostlar gibi kucaklaştılar. Hac yolculuklarını tamamlamak için ellerine geçen bu harika fırsat sayesinde, çektikleri hiçbir kaybı veya zahmeti artık umursamadılar; hep birlikte doğrudan Kudüs'e gittiler. Paskalya yortusu yakın olduğu için orada konakladılar ve yortuyu kutladılar.
Bir süre dinlendikten sonra, özellikle Romanya'da tüm servetini kaybetmiş olan ve ülkede geçinebilmek için borç alacak kimse bulamayan Poitiers kontu başta olmak üzere, Blois ve Burgonya'lı iki Estiennes ile birlikte ülkelerine geri dönmek istediklerini söylediler. Hep birlikte denize açılmak üzere Yafa'ya geldiler. Poitiers kontu gemisine bindi ve hiçbir engelle karşılaşmadan rahatça ülkesine ulaştı. Blois kontu ile Burgonya dükü ise başka bir gemiye bindiler. Denizde ne kadar süre kaldıklarını bilmiyorum, ancak onları yakalayan şiddetli bir fırtına geri dönmeye zorladı ve zorla Yafa limanına geri püskürttü.

XIX. — Coment li rois Baudoins fu desconfiz des Turs.

Il les estut ilec à sejorner jusque teus vens venist qui les partist du port. Tandis, li Tur d'Escalone assemblerent tant de gent com il porent avoir et des leur et de ceus qui estoient eschapé de la bataille; tant qu'il furent bien .xx. mille. Lors entrerent en la terre à grant orgueil, entor Lidde et Rames. La novele en vint au Roi; il se hasta plus que il ne deust, n'envoia mie querre ses genz des autres citez; ceus meismes qui estoient en la ville n'atendi-il pas, ainz se fia plus de soi que mestiers ne li fust. Il monta et s'en issi; à peines avoit avec lui deus cenz chevauchéeurs. Li cuens de Chartres, li dux de Borgoigne et leur compaignons qui là estoient distrent que il ne leroient mie le Roi einsi aler sans eus; meismement de la besoigne Nostre Seigneur se devoient-il entremetre ausi com li autre. N'avoient mie chevaus, por ce les quistrent et les porchacierent à prester et à loer en la ville, si come il porent; tant que il furent monté, et lors issirent hors. Li Rois qui estoit trop alez avant à grant desroi, quant il ot aprouchiez ses anemis si s'emerveilla de la grant plenté de gent que il avoient, et se comença à repentir de ce qu'il estoit tant alez avant; mès si estoit jà près d'eus que hontes li fust se il retornast arrières, et grant cuer donast aus Turs, se il, por peril de mort, les eschivast. Cil qui estoient en l'ost des Sarrazins plus sages d'armes et mieuz connoissanz virent que li nostre venoient à desroi plus qu'il ne souloient mie fere, et que il les aprouchoient sanz tenir route ne bataille : si en orent mout grant joie et greigneur esperance d'eus desconfire. Por ce, vindrent en conroi tuit ensemble et corurent sus aus noz que il troverent esparpelliez; mout en ocistrent, car il ne pooient pas soufrir les fès de si grant route. Nequedent, bien virent que noiens estoit d'eschaper; si se penoit chascuns de soi bien vendre. Lors les véissiez ferir entre ces presses com genz desvées, mout en ocistrent, tant que li Tur s'en esbahirent tuit, et près furent de retorner arrières; mès quant il se rapenserent que li nostre estoient si pou et li leur tant, si repristrent cuer et se comencierent à entresemondre de bien fere. Lors corurent sus à ceus qui remés estoient des noz, si les desconfirent; mout en ocistrent, le remenant s'enfoi à Rames où il se cuidierent garantir. Ilec furent ocis li dui Estienne, li cuens de Blois et li dux de Borgoigne, et mainz des autres, que baron que chevalier. Mès du conte Estienne fu-il mout grant joie de ce que il morut si ennorablement; car il estoit hauz home et sages : grant travail avoit soufert et larges despense fetes par deus foiz en cest pelerinage. Sanz faille ne s'estoit mie bien partiz d'Antioche, [dont lede parole avoit esté sur lui deça mer et delà [1];] mès bien fu semblant que Nostre Sires le li eust pardoné, qui tant prist à gré son servise que il soufri que il morust en lui servant. Por ce le doit tenir li siecles à baron haut et ennoré [car du meffet [2] qui puis fu si rachetez ne doit estre sur lui ne sur son lignage jamès honte ne reprouches.]

XIX. — Kral Baudouin'in Türkler Tarafından Nasıl Bozguna Uğratıldığı

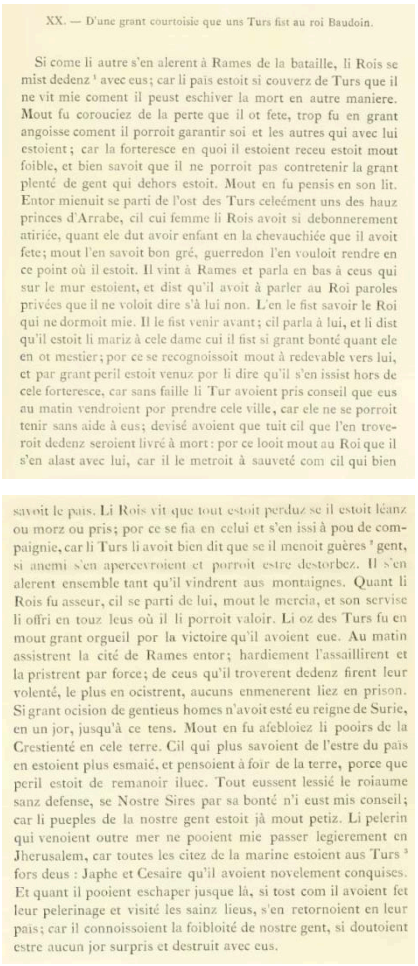
Onları limandan ayıracak uygun bir rüzgâr esene kadar orada konaklamak zorunda kaldılar. Bu sırada Askalon'daki Türkler, kendi adamlarından ve savaştan kurtulmayı başaranlardan alabildikleri kadar çok asker topladılar; öyle ki sayıları tam yirmi bine ulaştı. Ardından büyük bir gururla Lidde ve Ramle çevrelerindeki topraklara girdiler. Bu haber Kral'a ulaştığında, yapması gerektiğinden çok daha fazla acele etti; diğer şehirlerdeki askerlerini çağırmadı ve şehirde bulunanları bile beklemeden, neredeyse gereğinden fazla bir özgüvenle hareket etti. Atına binip yola çıktı; yanında iki yüz kadar süvari zor bulunuyordu. Chartres kontu, Burgonya dükü ve orada bulunan diğer yoldaşları, Kral'ın kendileri olmadan böyle gitmesine izin vermeyeceklerini söylediler; nitekim diğerleri gibi onlar da Rabbimiz'in işini üstlenmeliydiler. Atları olmadığı için onları şehirde ödünç almak ve kiralamak suretiyle temin ettiler; nihayet hepsi ata binip dışarı çıktılar.

Kral darmadağınık bir halde çok ileri gitmişti; düşmanlarına yaklaştığında onların sahip olduğu o büyük insan kalabalığını görünce şaşkına döndü ve bu kadar ileri gittiği için pişmanlık duymaya başladı. Ancak onlara o kadar yaklaşmıştı ki, eğer geri dönecek olursa bunun kendisine büyük bir utanç getireceğini ve ölüm tehlikesinden kaçındığı takdirde Türklere büyük bir cesaret vereceğini biliyordu. Sarazen ordusunun içinde savaş konusunda çok bilge ve durumu iyi kavrayan kişiler, bizimkilerin her zamankinden daha dağınık bir halde geldiğini, herhangi bir düzen veya savaş nizamı gözetmeksizin kendilerine yaklaştıklarını gördüler; bu yüzden çok büyük bir sevinç duydular ve onları bozguna uğratacaklarına dair umutları katbekat arttı. Bu amaçla hep birlikte düzen içinde üzerimize saldırdılar ve dağınık halde buldukları adamlarımızın üzerine çullandılar; kalabalık bir ordunun darbelerine dayanamadıkları için pek çoğunu katlettiler.

Yine de kaçmanın imkânsız olduğunu çok iyi gördüler; bu yüzden herkes kendini pahalıya satmaya, yani canını en pahalı şekilde savunmaya çalıştı. O anda onların çılgın insanlar gibi bu kalabalığın arasına daldıklarını, o kadar çok Türk'ü öldürdüklerini görürdünüz ki Türkler adeta şoke oldular ve nerdeyse geri çekilmek üzereydiler. Ancak bizimkilerin çok az, kendilerinin ise çok kalabalık olduğunu akıl ettiklerinde yeniden cesaret buldular ve birbirlerini iyi savaşmaya teşvik etmeye başladılar. Ardından aramızda kalmış olanların üzerine saldirip onları bozguna uğrattılar; pek çoğunu öldürdüler, geri kalanlar ise kendilerini koruyabileceklerini zannettikleri Ramle'ye kaçtılar.

İki Estiennes, yani Blois kontu ile Burgonya dükü ve şövalyeler ile baronlardan pek çoğu orada öldürüldü. Ancak Kont Estiennes'in bu kadar şanlı bir şekilde ölmesinden dolayı büyük bir sevinç duyuldu; çünkü o ulu ve bilge bir adamdı: Bu hac yolculuğu sırasında iki kez çok büyük zahmetler çekmiş ve büyük harcamalarda bulunmuştu. Şüphe yok ki Antakya'dan pek de iyi bir şekilde ayrılmamıştı [burayı geçtikten sonra ve önce hakkında pek çok kötü söz söylenmişti]; ancak Rabbimiz'in onu o kadar bağışlamış olduğu görülüyordu ki, kendi yolunda hizmet ederek ölmesine izin vermişti, bu da onun ne kadar memnuniyet yarattığını gösteriyordu. Bu yüzden dünya onu ulu ve onurlu bir baron olarak anmalıdır [çünkü daha sonra işlediği bu suç

o kadar büyük bir fidye ile ödenmişti ki, ne kendisine ne de soyuna artık asla bir utanç ya da leke sürülmemelidir].

XX. — D'une grant courtoisie que uns Turs fist au roi Baudoin.

Si come li autre s'en alerent à Rames de la bataille, li Rois se mist dedenz [1] avec eus; car li pais estoit si couverz de Turs que il ne vit mie coment il peust eschiver la mort en autre maniere. Mout fu corouciez de la perte que il ot fete, trop fu en grant angoisse coment il porroit garantir soi et les autres qui avec lui estoient; car la forteresce en quoi il estoient receu estoit mout foible, et bien savoit que il ne porroit pas contretenir la grant plenté de gent qui dehors estoit. Mout en fu pensis en son lit. Entor mienuit se parti de l'ost des Turs celeément uns des hauz princes d'Arrabe, cil cui femme li Rois avoit si debonnerement atiriée, quant ele dut avoir enfant en la chevauchiée que il avoit fete; mout l'en savoit bon gré, guerredon l'en vouloit rendre en ce point où il estoit. Il vint à Rames et parla en bas à ceus qui sur le mur estoient, et dist qu'il avoit à parler au Roi paroles privées que il ne voloit dire s'à lui non. L'en le fist savoir le Roi qui ne dormoit mie. Il le fist venir avant; cil parla à lui, et li dist qu'il estoit li mariz à cele dame cui il fist si grant bonté quant ele en ot mestier; por ce se recognoissoit mout à redevable vers lui, et par grant peril estoit venuz por li dire qu'il s'en issist hors de cele forteresce, car sans faille li Tur avoient pris conseil que eus au matin vendroient por prendre cele ville, car ele ne se porroit tenir sans aide à eus; devisé avoient que tuit cil que l'en troveroit dedenz seroient livré à mort: por ce looit mout au Roi que il s'en alast avec lui, car il le metroit à sauveté com cil qui bien savoit le pais. Li Rois vit que tout estoit perduz se il estoit léanz ou morz ou pris; por ce se fia en celui et s'en issi à pou de compaignie, car li Turs li avoit bien dit que se il menoit guères [2] gent, si anemi s'en apercevroient et porroit estre destorbez. Il s'en alerent ensemble tant qu'il vindrent aus montaignes. Quant li Rois fu asseur, cil se parti de lui, mout le mercia, et son servise li offri en touz leus où il li porroit valoir. Li oz des Turs fu en mout grant orgueil por la victoire qu'il avoient eue. Au matin assistrent la cité de Rames entor; hardiement l'assaillirent et la pristrent par force; de ceus qu'il troverent dedenz firent leur volenté, le plus en ocistrent, aucuns enmenerent liez en prison. Si grant ocision de gentieus homes n'avoit esté eu reigne de Surie, en un jor, jusqu'à ce tens. Mout en fu afebloiez li pooirs de la Crestienté en cele terre. Cil qui plus savoient de l'estre du pais en estoient plus esmaié, et pensoient à foir de la terre, porce que peril estoit de remanoir iluec. Tout eussent lessié le roiaume sanz defense, se Nostre Sires par sa bonté n'i eust mis conseil; car li pueples de la nostre gent estoit jà mout petiz. Li pelerin qui venoient outre mer ne pooient mie passer legierement en Jherusalem, car toutes les citez de la marine estoient aus Turs [3] fors deus : Japhe et Cesaire qu'il avoient novelement conquises. Et quant il pooient eschaper jusque là, si tost com il avoient fet leur pelerinage et visité les sainz lieus, s'en retornoient en leur pais; car il connoissoient la foibloité de nostre gent, si doutoient estre aucun jor surpris et destruit avec eus.

XX. — Bir Türkün Kral Baudouin'e Gösterdiği Büyük Nezaket Hakkında

Diğerleri savaş alanından Ramle'ye kaçtığında, Kral da onlarla birlikte içeri sığındı; çünkü çevre tamamen Türklerle kaplıydı ve başka türlü ölümden nasıl kaçabileceğini göremiyordu. Uğradığı kayıptan ötürü son derece kederliydi ve kendisinin ile yanında bulunan diğer kişilerin nasıl güvende olabileceği konusunda büyük bir endişe içindeydi. Sığındıkları kalıntılar ve surlar çok zayıftı ve dışarıdaki büyük insan kalabalığına karşı direlemeyeceğini çok iyi biliyordu. Yatağında bu düşüncelerle kıvranırken, gece yarısına doğru Türk ordusundan gizlice bir Arap ulu prensi —yani daha önce gerçekleşen akın sırasında doğum yapmak üzere olduğunda Kral'ın çok büyük bir nezaketle yardım edip ağırladığı o soylu kadının kocası— geldi. Bulunduğu duruma karşılık olarak Kral'a vefa borcunu ödemek istiyordu. Ramle'ye geldi ve surların üzerinde olanlara alçak sesle seslenerek, sadece Kral'a söylemek istediği özel sözleri olduğunu bildirdi.

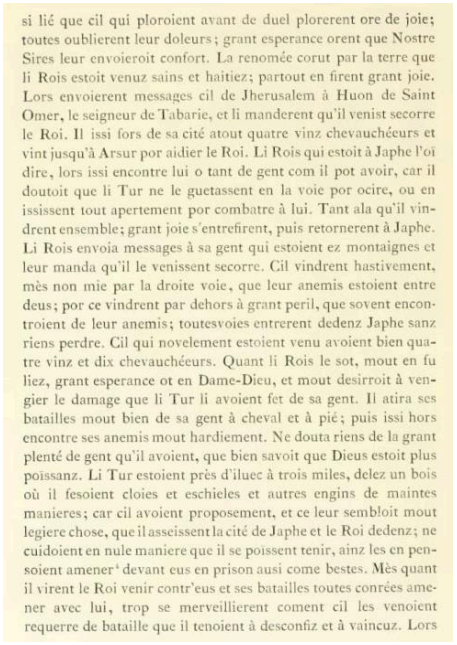
Hiç uyumamakta olan Kral'a durum bildirildi. Kral onun huzuruna gelmesini emretti; o da yanına yaklaşarak kendisine, o gün zor durumda kaldığında çok büyük bir iyilik yaptığı kadının kocası olduğunu söyledi. Bu yüzden kendisine çok büyük bir borç hissettiğini, Türklerin sabahleyin şehri ele almak ve içeride kim varsa hepsini kılıçtan geçirmek üzere karar aldıklarını bildirmek için çok büyük bir tehlikeyi göze alarak buraya geldiğini anlattı. Bu nedenle Kral'a, kalceden hemen dışarı çıkmasını ve

kendisiyle birlikte gelmesini tavsiye etti, çünkü ülkeyi çok iyi bildiği için onu güvenli bir yere ulaştırabilirdi.
Kral içeride kalacak olursa ya öldürüleceğini ya da esir düşeceğini gördü; bu yüzden ona güvendi ve yanına çok küçük bir topluluk alarak dışarı çıktı. Nitekim Türk, kalabalıkla hareket etmesi halinde düşmanların bunu fark edip engel olabileceğini kendisine önceden söylemişti. Birlikte dağlara doğru ilerlediler. Kral güvenli bir yere ulaştığında, o Türk kendisinden ayrıldı, kendisine çok teşekkür etti ve her yerde yardıma hazır olduğunu bildirdi.
Kazanmış oldukları zaferin verdiği büyük bir gururla dolu olan Türk ordusu, sabah olduğunda Ramle şehrini dört bir yandan kuşattı. Hiç çekinmeden saldırdılar ve şehri zorla ele geçirdiler; içeride bulduklarına kendi istedikleri gibi davrandılar, çoğunu kılıçtan geçirdiler, bazılarını ise elleri bağlı olarak esir aldılar. Suriye krallığında o güne kadar tek bir günde bu kadar çok soylu insanın öldürüldüğü görülmemişti. Bu olay o topraklardaki Hıristiyanlığın gücünü son derece zayıflattı. Ülkenin durumunu en iyi bilenler bile dehşete kapılmıştı ve orada kalmanın büyük bir tehlike barındırdığını düşünerek ülkeden kaçmayı hesaplıyorlardı. Eğer Rabbimiz kendi iyiliğiyle duruma el koymasaydı, herkes krallığı savunmasız bırakıp terk edecekti. Çünkü halkımızın sayısı hâlâ çok azdı; denizaşırı ülkelerden gelen hacılar, Yafa ve Kesariye dışında deniz kıyısındaki tüm şehirlerin hâlâ Türklerin elinde olması nedeniyle Kudüs'e kolayca geçemiyorlardı. Oraya ulaşmayı başaranlar ise hac görevlerini ve kutsal yerleri ziyareti tamamlar tamamlamaz ülkelerine geri dönüyorlardı; çünkü halkımızın zayıflığının farkındaydılar ve bir gün ani bir baskına uğrayıp hepsiyle birlikte mahvolmaktan korkuyorlardı.

XXI. — Coment li rois Baudoins desconfist les mescreanz.

Mout estoit li Rois esbahiz qui toute nuit s'estoit repost et tapiz entre les montaignes. Au matin ot avec lui, sanz plus, deus compaignons : si s'en alerent par les plus celées voies qu'il porent trover; souvent passerent près de leur anemis à grant peril, tant que il vindrent au chastel d'Arsur. Li Rois fu receuz à grant joie de sa gent qui là estoient. Iluec menja et but por reconforter sa nature, car il avoit eu si grant angoisse de fain et de soif que près qu'il n'estoit failliz et remés en la voie. D'une chose li avint mout bien, et sembla que Nostre Sires le féist; car li Tur d'Arrabe fesoient à mout grant bobanz totes leur volentez par la terre : une grant partie d'eus en estoit ce jor venue devant le chastel d'Arsur; bon poignéiz avoit eu ez barbacanes devant les portes; mout les avoient menaciez; du leur en avoient mené ce qu'il troverent hors des murs. Un seul petitet ainz que li Rois venist[1], s'en estoient parti. Si l'en avint bien, car s'il i fussent encore, ne leur poist estre eschapez li Rois qu'il ne fust pris.

La nouvele fu espandue par le pais que li Rois estoit morz, car un pou de gent qui de la bataille estoient eschapé vindrent fuiant jusqu'en Jherusalem, et cil disoient sanz faille que li Rois avoit esté ocis avec les autres. Li evesques de Lidde, qui près de lui[2] avoit oie la desconfiture de Rames et l'ocision des Crestiens, si avoit lessié l'eglise et s'en estoit foiz à Japhe. L'en li demanda noveles du Roi, il respondi qu'il n'en savoit riens, mès ce savoit-il bien que tuit cil qui dedenz Rames s'en foirent[3] estoient ou mort ou pris : il meismes s'en estoit afoiz por eschiver la mort. En ceste maniere fesoient grant duel par tout le roiaume. Tuit pleuroient por le Roi qui perduz estoit, ne n'i avoit celui qui de soi meismes n'eust peor. Li plus sage home vousissent estre mort, porce qu'il doutoient à veoir le mal et destruiement de la Crestienté. Tandis, come tous li pueples estoit en cele doleur, li Rois se mist en une nef et vint d'Arsur à Japhe, et sodeinnement leur aparut ausi come l'esteile matineus qui nonce que li jorz est près. Lors furent tuit

si lié que cil qui ploroient avant de duel plorerent ore de joie; toutes oublierent leur doleurs; grant esperance orent que Nostre Sires leur envoieroit confort. La renomée corut par la terre que li Rois estoit venuz sains et haitiez; partout en firent grant joie. Lors envoierent messages cil de Jherusalem à Huon de Saint Omer, le seigneur de Tabarie, et li manderent qu'il venist secorre le Roi. Il issi fors de sa cité atout quatre vinz chevauchéeurs et vint jusqu'à Arsur por aidier le Roi. Li Rois qui estoit à Japhe l'oï dire, lors issi encontre lui o tant de gent com il pot avoir, car il doutoit que li Tur ne le guetassent en la voie por ocire, ou en ississent tout apertement por combatre à lui. Tant ala qu'il vindrent ensemble; grant joie s'entrefirent, puis retornerent à Japhe. Li Rois envoia messages à sa gent qui estoient ez montaignes et leur manda qu'il le venissent secorre. Cil vindrent hastivement, mès non mie par la droite voie, que leur anemis estoient entre deus; por ce vindrent par dehors à grant peril, que sovent encontroient de leur anemis; toutesvoies entrerent dedenz Japhe sanz riens perdre. Cil qui novelement estoient venu avoient bien quatre vinz et dix chevauchéeurs. Quant li Rois le sot, mout en fu liez, grant esperance ot en Dame-Dieu, et mout desirroit à vengier le damage que li Tur li avoient fet de sa gent. Il atira ses batailles mout bien de sa gent à cheval et à pié; puis issi hors encontre ses anemis mout hardiement. Ne douta riens de la grant plenté de gent qu'il avoient, que bien savoit que Dieus estoit plus poissanz. Li Tur estoient près d'iluec à trois miles, delez un bois où il fesoient cloies et eschieles et autres engins de maintes manieres; car cil avoient proposement, et ce leur sembloit mout legiere chose, que il asseissent la cité de Japhe et le Roi dedenz; ne cuidoient en nule maniere que il se poissent tenir, ainz les en pensoient amener devant eus en prison ausi come bestes. Mès quant il virent le Roi venir contr'eus et ses batailles toutes conrées amener avec lui, trop se merveillierent coment cil les venoient requerre de bataille que il tenoient à desconfiz et à vaincuz. Lors

corurent aus armes, et ne douterent mie gramment ceus que il avoient autrefoiz si mal menez. Li nostre qui furent irié ausi come la lionesse à qui l'en tost ses faons, se ferirent entr'eus et mistrent grant peine et grant entente à vengier leur freres et leur compaignons que cil avoient morz. Tant se penerent de grever leur anemis que, si come Nostre Sires le vout, cil se desconfirent. Assez en i ot de morz, li remenanz s'enfoi. Nostre gent qui estoient si pou ne les voudrent pas chacier ne sivre longuement, que bien leur en poist mescheoir; ainz s'entornerent ez heberges des Sarrazins; là troverent assez chamaus et asnes, viandes de maintes manieres, avoir, robes et paveillons meismes de diverses façons; tout enporterent dedenz Japhe, et fu la joie mout granz. Lors fu li roiaumes enpais entor set mois.

XXI. — Kral Baudouin'in İnanmazları Nasıl Bozguna Uğrattığı

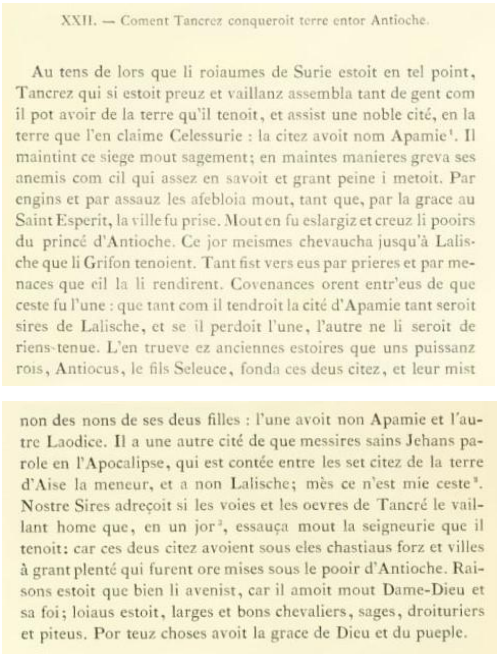
Bütün gece dağlar arasında saklanıp dinlenen Kral son derece şşkındı. Sabah olduğunda yanında yalnızca iki yoldaşı kalmıştı; düşmanların arasından olabildiğince gizli yolları izleyerek büyük bir tehlike içinde Arsuf kalesine ulaştılar. Orada bulunan halkı tarafından büyük bir sevinçle karşılandı; açlıktan ve susuzluktan bitkin düşmüş, yolda neredeyse can verecek noktaya gelmiş olan Kral, doğasını güçlendirmek için yiyip içti. Öyle ki o sırada sanki Rabbimiz mucize yaratmıştı: Arap Türkleri bölgede büyük bir gururla at koşturuyorlardı ve o gün birçoğu Arsuf kalesinin önüne gelmişti. Kapıların önündeki barbakanlarda cirit oynamış, büyük tehditler savurmuş ve surların dışında buldukları her şeyi götürmüşlerdi. Ancak Kral gelmeden çok kısa bir süre önce oradan ayrılmışlardı; eğer orada kalmaya devam etselerdi, Kral kesinlikle yakalanmaktan kurtulamazdı.

Bu sırada ülkede Kral'ın öldüğüne dair haberler yayılmıştı; çünkü savaştan kaçmayı başaran birkaç kişi Kudüs'e kadar kaçmış ve Kral'ın diğerleriyle birlikte öldüğünü kesin bir dille söylemişlerdi. Ramle'deki bozgunu ve Hıristiyanların katledildiğini yakından duymuş olan Lidde piskoposu da kilisesini bırakıp Yafa'ya kaçmıştı. Kendisine Kral'dan haber sorulduğunda hiçbir şey bilmediğini, ancak Ramle'ye sığınan herkesin ya ölü ya da esir olduğunu, kendisinin de ölümden kaçmak için kaçtığını söylemişti. Tüm krallıkta büyük bir yas hakim sürdü; herkes kaybolan Kral için ağlıyor, hiç kimse kendi hayatından emin olamıyordu. Hıristiyanlığın yıkımından ve felaketinden korktukları için en bilge kişiler bile ölmüş olmayı yeğliyorlardı.

Halk bu acı içindeyken Kral bir gemiye binip Arsuf'tan Yafa'ya geldi ve sabahleyin doğan ve günün yakın olduğunu haber veren sabah yıldızı gibi aniden onlara göründü. O an yas tutarak ağlayan herkes sevinç gözyaşları dökmeye başladı; tüm acılarını unuttular ve Rabbimiz'in kendilerine teselli göndereceğine dair büyük bir umut duydular. Kral'ın sağ salim ve dinç bir şekilde geldiği haberi bütün ülkeye yayıldı ve her yerde büyük bir sevinçle karşılandı. Bunun üzerine Kudüs'tekiler, Taberiye lordu Saint Omer'li Huon'a haber göndererek Kral'ın yardımına gelmesini istediler. O da seksen süvariyle birlikte şehrinden çıkıp Kral'a yardım etmek için Arsuf'a kadar geldi. Yafa'da bulunan Kral bunu işittiğinde, Türklerin yolda kendisine pusu kurmasından veya açıkça savaşa çıkmasından korktuğu için bulabildiği kadar çok adamla onu karşılamaya çıktı. Birlikte büyük bir sevinç yaşayarak Yafa'ya döndüler.

Kral dağlarda kalan adamlarına haber göndererek kendisine yardım etmelerine geldi. Onlar da aceleyle geldiler, ancak düşmanlar aralarında olduğu için doğrudan yoldan gelemediler; bu yüzden büyük tehlike göze alarak, sık sık düşmanlarla karşılaşmalarına rağmen hiçbir şey kaybetmeden Yafa'ya girmeyi başardılar. Yeni gelenlerin sayısı seksen süvariyi buluyordu. Kral bunu öğrendiğinde son derece sevindi, Rabbe olan inancı katbekat arttı ve Türklerin halkına verdiği zararın intikamını almayı büyük bir arzuyla istedi. Atlı ve yaya birliklerini çok iyi bir şekilde düzenledi ve düşmanlarıyla cesaretle karşılaşmak dışarı çıktı. Düşmanların kalabalığından hiç korkmuyordu, çünkü Tanrı'nın daha kudretli olduğunu çok iyi biliyordu. Türkler ise üç mil uzakta, bir ormanın kenarında kalibre, siperlik ve çeşitli savaş makineleri hazırlamakla meşguldüler. Çünkü Yafa şehrini ve içindeki Kral'ı kuşatmayı, onların direnebileceğine ihtimal vermedikleri için ellerini kollarını bağlayıp hayvanlar gibi önlerinde yürütmeyi tasarlıyorlardı. Ancak Kral'ın düzenli birlikleriyle üzerlerine doğru geldiğini gördüklerinde, daha önce bozguna uğratıp yendiklerini sandıkları bu kişilerin kendileriyle savaşmaya gelmesine çok şaşırdılar.

Hemen silahlarına sarıldılar; daha önce pek hırpaladıkları bu insanlardan hiç çekinmediler. Yavruları ellerinden alınmış bir dişi aslan gibi öfkeli olan adamlarımız, öldürülen kardeşlerinin ve yoldaşlarının intikamını almak için büyük bir gayretle onların üzerine saldırdılar. Düşmanlarına öyle şiddetli vurdular ki, Rabbimiz'in takdiriyle Türkler bozguna uğradı. Birçoğu öldürüldü, geri kalanlar ise kaçtı. Sayıları çok az olan halkımız onları uzun süre takip etmeye cesaret edemedi, aksi takdirde felaket gelebilirdi; bunun yerine Sarazenlerin çadırlarına yöneldiler. Orada pek çok deve, eşek, türlü yiyecek, değerli eşya, giysi ve çadır ele geçirdiler; hepsini Yafa'ya taşıdılar ve sevinçleri çok büyük oldu. Ve bu olaydan sonra krallık yedi ay boyunca barış içinde kaldı.

XXII. — Coment Tancrez conqueroit terre entor Antioche.

Au tens de lors que li roiaumes de Surie estoit en tel point, Tancrez qui si estoit preuz et vaillanz assembla tant de gent com il pot avoir de la terre qu'il tenoit, et assist une noble cité, en la terre que l'en claime Celessurie : la citez avoit nom Apamie[1]. Il maintint ce siege mout sagement; en maintes manieres greva ses anemis com cil qui assez en savoit et grant peine i metoit. Par engins et par assauz les afebloia mout, tant que, par la grace au Saint Esperit, la ville fu prise. Mout en fu eslargiz et creuz li pooirs du princé d'Antioche. Ce jor meismes chevaucha jusqu'à Lalische que li Grifon tenoient. Tant fist vers eus par prieres et par menaces que eil la li rendirent. Covenances orent entr'eus de que ceste fu l'une : que tant com il tendroit la cité d'Apamie tant seroit sires de Lalische, et se il perdoit l'une, l'autre ne li seroit de riens tenue. L'en trueve ez anciennes estoires que uns puissanz rois, Antiocus, le fils Seleuce, fonda ces deus citez, et leur mist

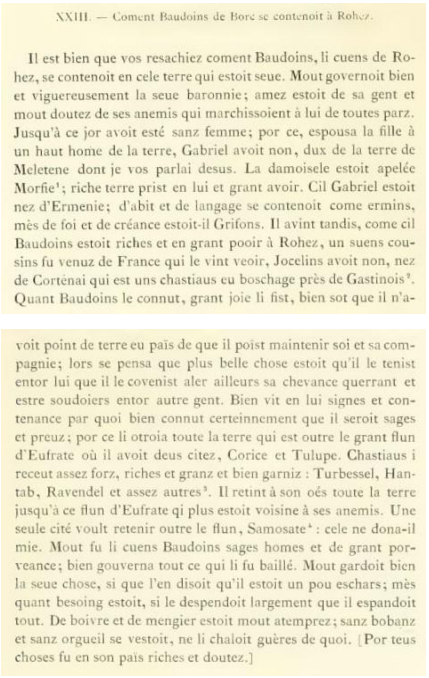
non des nons de ses deus filles : l'une avoit non Apamie et l'autre Laodice. Il a une autre cité de que messires sains Jehans parole en l'Apocalipse, qui est contée entre les set citez de la terre d'Aise la meneur, et a non Lalische; mès ce n'est mie ceste[2]. Nostre Sires adreçoit si les voies et les oevres de Tancré le vaillant home que, en un jor[3], essauça mout la seigneurie que il tenoit: car ces deus citez avoient sous eles chastiaus forz et villes à grant plenté qui furent ore mises sous le pooir d'Antioche. Raisons estoit que bien li avenist, car il amoit mout Dame-Dieu et sa foi; loiaus estoit, larges et bons chevaliers, sages, droituriers et piteus. Por teuz choses avoit la grace de Dieu et du pueple.

XXII. — Tancred'in Antakya Çevresindeki Toprakları Nasıl Fethettiği Hakkında

Suriye krallığının işte böyle bir durumda olduğu o dönemde, son derece cesur ve yiğit bir adam olan Tancred, elinde tuttuğu topraklardan alabildiği kadar çok asker topladı ve Kelessuriye olarak adlandırılan bölgede bulunan asil bir şehri kuşattı; bu şehrin adı Apamie idi. Bu kuşatmayı son derece akıllıca yürüttü; bu işlerden çok iyi anladığı ve büyük bir gayret gösterdiği için düşmanlarını pek çok farklı yolla hırpaladı. Kuşatma makineleri ve taarruzlarla onları fazlasıyla zayıflattı, nihayet Kutsal Ruh'un lütfuyla şehir ele geçirildi. Antakya prensliğinin gücü bu olayla birlikte fazlasıyla genişleyip arttı.

Aynı gün, Rumların (Grifons) elinde bulunan Lalishe'ye kadar at sürdü. Onlara karşı hem ricalarda bulunarak hem de tehditler savurarak öyle bir baskı yaptı ki, sonunda burayı ona teslim ettiler. Aralarında şöyle bir anlaşma yapıldı: Tancred Apamie şehrini elinde tuttuğu sürece Lalishe'nin de efendisi olacaktı, eğer birini kaybedecek olursa diğerinin de hiçbir hükmü kalmayacaktı. Eski tarihlerde, Seleucus'un oğlu güçlü kral Antiochus'un bu iki şehri kurduğu ve bunlara iki kızının adını verdiği anlatılır: Biri Apamie, diğeri Laodice'dir. Aziz Yuhanna'nın Vahiy'de sözünü ettiği, Asya topraklarındaki yedi kilisenin en büyüğü arasında sayılan ve Lalishe adını taşıyan başka bir şehir daha vardır, ancak sözü edilen yer burası değildir.

Rabbimiz, yiğit bir insan olan Tancred'in yolunu ve yaptıklarını öyle bir gözetti ki, bir günde elindeki egemenliği fazlasıyla yüceltti; çünkü bu iki şehrin altında, şimdi Antakya'nın gücü altına girmiş olan pek çok güçlü şato ve bol miktarda kasaba bulunuyordu. Bu başarıyı hak ediyordu, çünkü Tanrı'yı ve inancını çok seviyordu; sadık, cömert, iyi bir şövalye, bilge, adil ve merhametliydi. Bu güzel özellikleri sayesinde hem Tanrı'nın hem de halkın lütfunu kazanmıştı.

XXIII. — Coment Baudoins de Bore se contenoit à Rohez.

Il est bien que vos resachiez coment Baudoins, li cuens de Rohez, se contenoit en cele terre qui estoit seue. Mout governoit bien et viguereusement la seue baronnie; amez estoit de sa gent et mout doutez de ses anemis qui marchissoient à lui de toutes parz. Jusqu'à ce jor avoit esté sanz femme; por ce, espousa la fille à un haut home de la terre, Gabriel avoit non, dux de la terre de Meletene dont je vos parlai desus. La damoisele estoit apelée Morfie[1]; riche terre prist en lui et grant avoir. Cil Gabriel estoit nez d'Ermenie; d'abit et de langage se contenoit come ermins, mès de foi et de créance estoit-il Grifons. Il avint tandis, come cil Baudoins estoit riches et en grant pooir à Rohez, un suens cousins fu venuz de France qui le vint veoir, Jocelins avoit non, nez de Corténai qui est uns chastiaus eu boschage près de Gastinois[2]. Quant Baudoins le connut, grant joie li fist, bien sot que il n'avoit point de terre eu païs de que il poist maintenir soi et sa compagnie; lors se pensa que plus belle chose estoit qu'il le tenist entor lui que il le covenist aler ailleurs sa chevance querrant et estre soudoiers entor autre gent. Bien vit en lui signes et contenance par quoi bien connut certeinnement que il seroit sages et preuz; por ce li otroia toute la terre qui est outre le grant flun d'Eufrate où il avoit deus citez, Corice et Tulupe. Chastiaus i receut assez forz, riches et granz et bien garniz : Turbessel, Hantab, Ravendel et assez autres[3]. Il retint à son oés toute la terre jusqu'à ce flun d'Eufrate qi plus estoit voisine à ses anemis. Une seule cité voult retenir outre le flun, Samosate[4] : cele ne dona-il mie. Mout fu li cuens Baudoins sages homes et de grant porveance; bien gouverna tout ce qui li fu baillé. Mout gardoit bien la seue chose, si que l'en disoit qu'il estoit un pou eschars; mès quant besoing estoit, si le despendoit largement que il espandoit tout. De boivre et de mengier estoit mout atemprez; sanz bobanz et sanz orgueil se vestoit, ne li chaloit guères de quoi. [Por teus choses fu en son païs riches et doutez.]

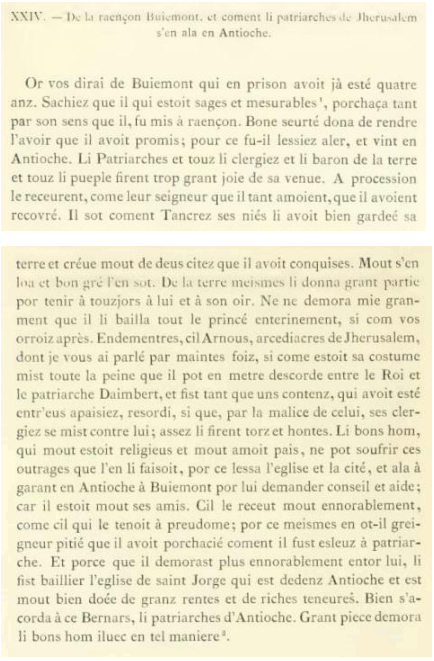
XXIII. — Urfa Kontu Baudouin'in Oradaki Durumu Hakkında

Urfa kontu Baudouin'in kendisine ait olan o toprakta nasıl hüküm sürdüğünü bilmeniz yerinde olacaktır. Kendi baronluğunu son derece iyi ve güçlü bir şekilde yönetiyor; halkı tarafından çok seviliyor, her taraftan üzerine yürüyen düşmanları tarafından ise son derece korkuluyordu. O güne kadar hiç evlenmemişti; bu yüzden daha önce de sözünü ettiğim, Melitene topraklarının dükü olan Gabriel adındaki ülkenin soylu bir adamının kızıyla evlendi. Bu genç kızın adı Morfie idi; onunla evlenerek zengin topraklar ve büyük bir servet elde etti. O Gabriel aslen Ermeni'ydi; kıyafet ve dil olarak Ermeniler gibi hareket ediyor, ancak inanç ve mezhep bakımından Rum (Grifon) saylıyordu.

Baudouin Urfa'da zenginleşip büyük bir güç elde etmiş durumdayken, Fransa'dan onu görmeye gelen kuzenlerinden biri geldi; adı Jocelin idi ve Gastinois yakınlarındaki ormanlık alanda yer alan bir şato olan Courtenay'de doğmuştu. Baudouin onu tanıdığında büyük bir sevinç duydu; çünkü onun ülkede kendisini ve adamlarını geçindirecek hiçbir toprağı olmadığını çok iyi biliyordu; bu yüzden başka yerlerde servet aramak zorunda kalıp başkalarının yanında paralı asker olmasındansa, kendi yanında kalmasının çok daha güzel bir şey olacağını düşündü. Onda bilge ve cesur olacağını gösteren işaretler ve tavırlar açıkça görüyordu; bu yüzden Fırat nehrinin ötesinde bulunan ve iki şehre (Corice ve Tulupe) sahip olan tüm toprakları ona bağışladı.

Orada oldukça güçlü, zengin, büyük ve iyi tahkim edilmiş şatolar teslim aldı: Turbessel, Hantab, Ravendel ve diğerleri bunlardan bazılarıydı. Düşmanlarına daha yakın olan Fırat nehrine kadar olan tüm toprakları kendi kullanımı için sarf etti. Nehrin ötesinde yalnızca tek bir şehri, Samosate'yi kendine saklamak istedi, onu başkasına vermedi. Kont Baudouin son derece bilge ve ileri görüşlü bir adamdı; kendisine verilen her şeyi çok iyi yönetti. Kendi malını öyle iyi koruyordu ki biraz cimri olduğu söylenirdi; ancak ihtiyaç anında elindekini öyle cömertçe harcardı ki hepsini

gözünü kırpmadan dağıtırdı. Yeme ve içme konusunda oldukça ölçülüydü; gösterişten ve kibirden uzak giyinir, kıyafetlere pek önem vermezdi. Bu özellikleri sayesinde ülkesinde hem zengin hem de büyük bir korku salan biri haline gelmişti.

XXIV. — De la raençon Buiemont, et coment li patriarches de Jherusalem s'en ala en Antioche.

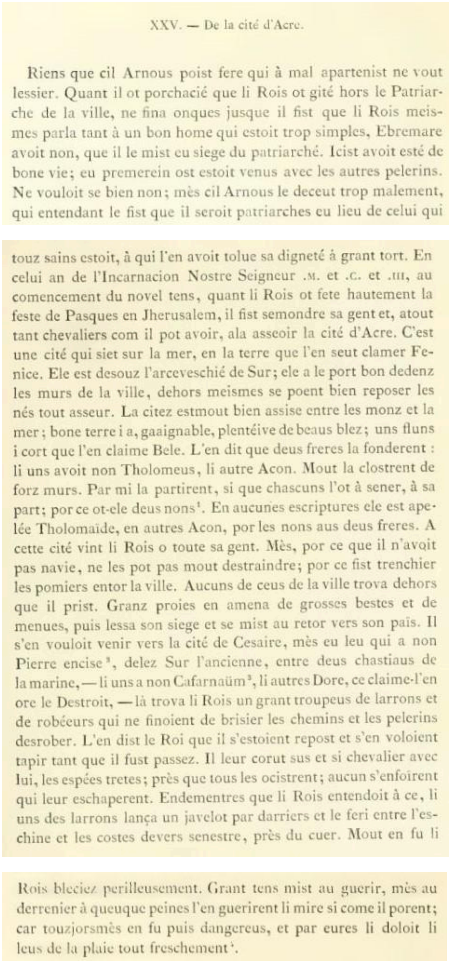
Or vos dirai de Buiemont qui en prison avoit jà esté quatre anz. Sachiez que il qui estoit sages et mesurables[1], porchaça tant par son sens que il, fu mis à raençon. Bone seurté dona de rendre l'avoir que il avoit promis; pour ce fu-il lessiez aler, et vint en Antioche. Li Patriarches et touz li clergiez et li baron de la terre et touz li pueple firent trop grant joie de sa venue. A procession le receurent, come leur seigneur que il tant amoient, que il avoient recovré. Il sot coment Tancrez ses niés li avoit bien gardeé sa terre et créue mout de deus citez que il avoit conquises. Mout s'en loa et bon gré l'en sot. De la terre meismes li donna grant partie por tenir à touzjors à lui et à son oir. Ne ne demora mie grantment que il li bailla tout le princé enterinement, si com vos orroiz après. Endementres, cil Arnous, arcediacres de Jherusalem, dont je vous ai parlé par maintes foiz, si come estoit sa costume mist toute la peine que il pot en metre descorde entre le Roi et le patriarche Daimbert, et fist tant que uns contenz, qui avoit esté entr'eus apaisiez, resordi, si que, par la malice de celui, ses clergiez se mist contre lui; assez li firent torz et hontes. Li bons hom, qui mout estoit religieus et mout amoit pais, ne pot soufrir ces outrages que l'en li faisoit, por ce lessa l'eglise et la cité, et ala à garant en Antioche à Buiemont por lui demander conseil et aide; car il estoit mout ses amis. Cil le receut mout ennorablement, come cil qui le tenoit à preudome; por ce meismes en ot-il greigneur pitié que il avoit porchacié coment il fust esleuz à patriarche. Et porce que il demorast plus ennorablement entor lui, li fist baillier l'eglise de saint Jorge qui est dedenz Antioche et est mout bien doée de granz rentes et de riches teneureś. Bien s'acorda à ce Bernars, li patriarches d'Antioche. Grant piece demora li bons hom iluec en tel maniere[2].

XXIV. — Bohemund'in Fidyeyle Serbest Bırakılması ve Kudüs Patriği'nin Antakya'ya Gidişi Hakkında

Şimdi de dört yıldır hapiste bulunan Bohemund hakkında size konuşacağım. Bilmelisiniz ki son derece bilge ve ölçülü olan bu adam, zekâsı sayesinde fidye ödemeyi başardı. Vaat ettiği serveti ödeyeceğine dair sağlam teminatlar verdi, bu yüzden serbest bırakıldı ve Antakya'ya geldi. Patrik, tüm ruhban sınıfı, ülkenin baronları ve bütün halk onun gelişinden aşırı derecede büyük bir sevinç duydular. Yeniden kavuştukları ve çok sevdikleri efendileri olarak onu büyük bir alayla karşıladılar. Bohemund, yeğeni Tancred'in toprağını ne kadar iyi koruduğunu ve fethettiği yeni şehirlerle gücünü nasıl artırdığını gördü. Bundan büyük bir memnuniyet duydu ve onu çok takdir etti. Kendisine ve varislerine kalmak üzere toprağın büyük bir kısmını ömür boyu kullanması için ona bağışladı. Çok geçmeden prensliğin tamamını tamamen ona devretti, bunu birazdan duyacaksınız.

Bu sırada, daha önce size defalarca sözünü ettiğim Kudüs başdiyakozu Arnoul, her zamanki huyu üzere Kral ile Patrik Daimbert arasında anlaşmazlık çıkarabilmek için elinden gelen her çabayı sarf ediyordu. Aralarındaki yatışmış olan bir husumeti yeniden körükledi; öyle ki onun fesadı yüzünden din adamları patriğe karşı cephe aldılar ve ona pek çok haksızlık ve utanç yaşattılar. Son derece dindar olan ve barışı çok seven o iyi adam, kendisine yapılan bu hakaretlere daha fazla katlanamadı; bu yüzden kiliseyi ve şehri arkasında bırakarak güven aramak amacıyla Antakya'ya, çok yakın bir dostu olan Bohemund'un yanına gidip ondan tavsiye ve yardım istedi. Bohemund onu, erdemli bir insan olarak gördüğü için son derece onurlu bir şekilde karşıladı; zaten geçmişte kendisinin patrik seçilmesi için çaba sarf etmiş olduğu için ona karşı ayrı bir merhamet duyuyordu. Yanında daha büyük bir onurla konaklayabilmesi için ona Antakya içinde yer alan, büyük gelirler ve zengin

topraklarla donatılmış olan Aziz George kilisesini verdi. Antakya patriği Bernard ile de bu konuda tam bir uzlaşı sağlandı. O iyi adam oldukça uzun bir süre orada bu şekilde konakladı.

XXV. — De la cité d'Acre.

Riens que cil Arnous poist fere qui à mal apartenist ne vout lessier. Quant il ot porchacié que li Rois ot gité hors le Patriarche de la ville, ne fina onques jusque il fist que li Rois meismes parla tant à un bon home qui estoit trop simples, Ebremare avoit non, que il le mist eu siege du patriarché. Icist avoit esté de bone vie; eu premerein ost estoit venus avec les autres pelerins. Ne vouloit se bien non; mès cil Arnous le deceut trop malement, qui entendant le fist que il seroit patriarches eu lieu de celui qui

touz sains estoit, à qui l'en avoit tolue sa digneté à grant tort. En celui an de l'Incarnacion Nostre Seigneur .M. et .C. et .III, au comencement du novel tens, quant li Rois ot fete hautement la feste de Pasques en Jherusalem, il fist semondre sa gent et, atout tant chevaliers com il pot avoir, ala asseoir la cité d'Acre. C'est une cité qui siet sur la mer, en la terre que l'en seut clamer Fenice. Ele est desouz l'arceveschié de Sur; ele a le port bon dedenz les murs de la ville, dehors meismes se poent bien reposer les nés tout asseur. La citez estmout bien assise entre les monz et la mer; bone terre i a, gaaignable, plentéive de beaus blez; uns fluns i cort que l'en claime Bele. L'en dit que deus freres la fonderent : li uns avoit non Tholomeus, li autre Acon. Mout la clostrent de forz murs. Par mi la partirent, si que chascuns l'ot à sener, à sa part; por ce ot-ele deus nons[1]. En aucunes escriptures ele est apelée Tholomaide, en autres Acon, por les nons aus deus freres. A cette cité vint li Rois o toute sa gent. Mès, por ce que il n'avoit pas navie, ne les pot pas mout destraindre; por ce fist trenchier les pomiers entor la ville. Aucuns de ceus de la ville trova dehors que il prist. Granz proies en amena de grosses bestes et de menues, puis lessa son siege et se mist au retor vers son pais. Il s'en vouloit venir vers la cité de Cesaire, mès eu leu qui a non Pierre encise[2], delez Sur l'ancienne, entre deus chastiaus de la marine, — li uns a non Cafarnaüm[3], li autres Dore, ce claime-l'en ore le Destroit, — là trova li Rois un grant troupeus de larrons et de robéeurs qui ne finoient de brisier les chemins et les pelerins desrober. L'en dist le Roi que il s'estoient repost et s'en voloient tapir tant que il fust passez. Il leur corut sus et si chevalier avec lui, les espées tretes; près que tous les ocistrent; aucun s'enfoirent qui leur eschaperent. Endementres que li Rois entendoit à ce, li uns des larrons lança un javelot par darriers et le feri entre l'eschine et les costes devers senestre, près du cuer. Mout en fu li

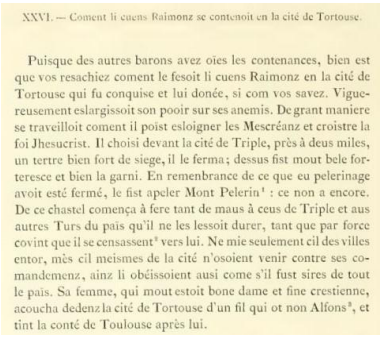
Rois bleciez perilleusement. Grant tens mist au guerir, mès au derrenier à queuque peines l'en guerirent li mire si come il porent; car touzjorsmès en fu puis dangereus, et par eures li doloit li leus de la plaie tout freschement[4].

XXV. — Akâ Şehri Hakkında

Arnoul, kötülükten başka bir şey getirmeyen işler yapmaktan vazgeçmek bilmedi. Kral'ın, Patriği şehir dışına sürmesini sağladıktan sonra, son derece saf bir adam olan Ebremare adındaki birinin patriklik makamına oturtulmasını sağlayana kadar durup dinlenmedi. Bu kişi iyi bir yaşam sürmüştü; ilk seferde diğer hacılarla birlikte gelmişti. Aslında kötülük yapmak istemiyordu; ancak o Arnoul onu son derece kötü bir şekilde kandırdı ve haksız yere onuru elinden alınarak hâlâ sağlıklı olan kişinin yerine onun patriklik yapacağını telkin etti. Rabbimiz'in Enkarnasyonunun 1103. yılında, yeni yılın başında, Kral Kudüs'te Paskalya yortusunu büyük bir ihtişamla kutladıktan sonra adamlarını topladı ve elindeki tüm şövalyelerle birlikte Akâ şehrini kuşatmaya gitti.

Bu şehir, Fenike olarak adlandırılan bölgede, deniz kenarında yer alan bir yerdir. Sur başpiskoposluğuna bağlıdır; surların içinde güzel bir limanı vardır, dışarıda ise tekneler son derece güvenli bir şekilde barınabilir. Şehir dağlar ile deniz arasında çok güzel bir konuma kurulmuştur; işlenebilir, güzel buğdaylarla dolu verimli toprakları vardır; içinden Bele adı verilen küçük bir nehir akar. Söylendiğine göre şehri iki kardeş kurmuştur: Birinin adı Tholomeus, diğerinin adı Acon'dur. Şehri güçlü surlarla çevirmişler ve ortasından bölerek her birinin kendi payına düşen kısmı yönetmesini

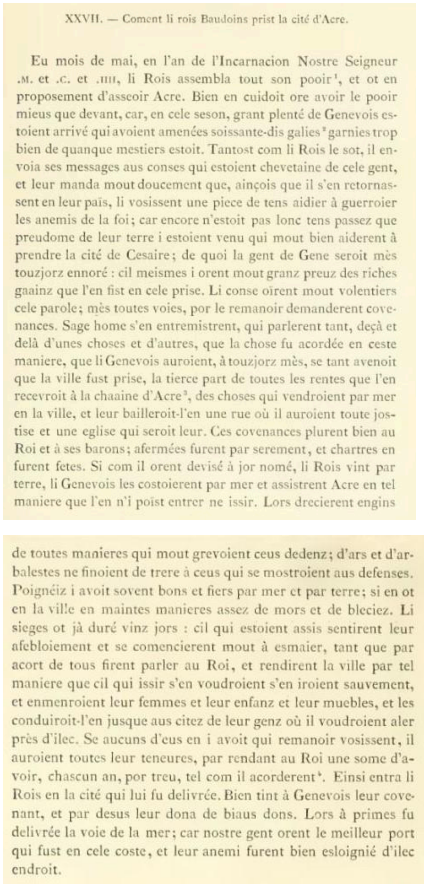
sağlamışlardır, bu yüzden iki adı vardır. Bazı yazılarda iki kardeşin adından ötürü Tholomaide, diğerlerinde ise Acon olarak adlandırılır.
Kral tüm ordusuyla birlikte bu şehre geldi. Ancak elinde donanması olmadığı için onları çok fazla sıkıştıramadı; bu yüzden şehrin etrafındaki elma ağaçlarının kesilmesini emretti. Şehir halkından dışarıda bulduklarını yakaladı; büyük ve küçükbaş hayvanlardan oluşan büyük ganimetler ele geçirdi, ardından kuşatmayı kaldırarak kendi ülkesine doğru dönüşe geçti. Kesariye şehrine doğru gelmek istiyordu; ancak eski Sur yakınlarında, iki deniz şatosu —birinin adı Kafarnaum, diğeri Dore olup bugün Destroit olarak adlandırılır— arasında yer alan Pierre Encise adı verilen yerde, yolları kesip hacıları soyun bir grup hırsız ve eşkiya buldu.
Bu kişilerin saklanıp ordu geçene kadar tapınmak istedikleri Kral'a söylendi. Kral kılıçlarını çekmiş olan şövalyeleriyle birlikte onların üzerine atıldı; kaçmayı başaran birkaç kişi dışında neredeyse hepsini öldürdü. Kral bu işle ilgilenirken, hırsızlardan biri arkadan bir cirit fırlattı ve onu sırtı ile sol kaburgaları arasında, kalbine yakın bir yerden yaraladı. Kral bunun sonucunda son derece tehlikeli bir şekilde yaralandı. İyileşmesi uzun bir zaman aldı, ancak sonunda hekimler ellerinden geldiğince onu bir şekilde iyileştirdiler; yine de bundan sonra her zaman tehlikeli bir durumda kaldı ve zaman zaman yarasının yeri yeniden taze bir şekilde ağrıdı.

XXVI. — Coment li cuens Raimonz se contenoit en la cité de Tortouse.

Puisque des autres barons avez oïes les contenances, bien est que vos resachiez coment le fesoit li cuens Raimonz en la cité de Tortouse qui fu conquise et lui donée, si com vos savez. Vigureusement eslargissoit son pooir sur ses anemis. De grant maniere se traveilloit coment il poist esloigner les Mescréanz et croistre la foi Jhesucrist. Il choisi devant la cité de Triple, près à deus miles, un tertre bien fort de siege, il le ferma; dessus fist mout bele forteresce et bien la garni. En remenbrance de ce que eu pelerinage avoit esté fermé, le fist apeler Mont Pelerin[1] : ce non a encore. De ce chastel comença à fere tant de maus à ceus de Triple et aus autres Turs du païs qu'il ne les lessoit durer, tant que par force covint que il se censassent[2] vers lui. Ne mie seulement cil des villes entor, mès cil meismes de la cité n'osoient venir contre ses comandemenz, ainz li obéissoient aussi come s'il fust sires de tout le païs. Sa femme, qui mout estoit bone dame et fine crestienne, acoucha dedenz la cité de Tortouse d'un fil qui ot non Alfons[3], et tint la conté de Toulouse après lui.

XXVI. — Kont Raimond'un Tortose Şehrindeki Durumu Hakkında
Diğer baronların durumunu işittiğinize göre, daha önce fethedilen ve kendisine verilen Tortose şehrinde Kont Raimond'un nasıl davrandığını da bilmeniz yerinde olacaktır. Gücünü düşmanları üzerinde büyük bir gayretle genişletiyordu. İnanmazları uzaklaştırmanın ve İsa Mesih'in inancını büyütebilmenin yollarını aramak için büyük bir çaba sarf ediyordu. Trablus (Triple) şehrinin yaklaşık iki mil önünde, kuşatma için oldukça elverişli ve güçlü bir tepe seçip burayı tahkim etti; üzerine çok güzel ve iyi korunan bir kale inşa etti. Hac yolculuğunun tamamlanmasının anısına buraya Mont Pelerin adını verdi ve bu ad hâlâ kullanılmaktadır. Bu kaleden Trablus halkına ve bölgedeki diğer Türklere o kadar çok zarar vermeye başladı ki onların barınmasına izin vermedi; nitekim sonunda zorla kendisine vergi ödemek zorunda kaldılar. Yalnızca çevredeki şehirler değil, şehrin bizzat kendisinde yaşayanlar bile onun emirlerine karşı gelmeye cesaret edemiyor, sanki tüm ülkenin efendisiymiş gibi ona boyun eğiyorlardı. Son derece iyi bir kadın ve kusursuz bir Hıristiyan olan karısı, Tortose şehrinde Alfons adını alacak bir oğul dünyaya getirdi ve bu çocuk kendisinden sonra Toulouse kontluğunu elinde tuttu.

XXVII. — Coment li rois Baudoins prist la cité d'Acre.

Eu mois de mai, en l'an de l'Incarnacion Nostre Seigneur .M. et .C. et .IIII, li Rois assembla tout son pooir[1], et ot en proposement d'asseoir Acre. Bien en cuidoit ore avoir le pooir mieus que devant, car, en cele seson, grant plenté de Genevois estoient arrivé qui avoient amenées soissante-dis galies[2] garnies trop bien de quanque mestiers estoit. Tantost com li Rois le sot, il envoia ses messages aus conses qui estoient chevetaine de cele gent, et leur manda mout doucement que, ainçois que il s'en retornassent en leur pais, li vosissent une piece de tens aidier à guerroier les anemis de la foi; car encore n'estoit pas lonc tens passez que preudome de leur terre i estoient venu qui mout bien aiderent à prendre la cité de Cesaire; de quoi la gent de Gene seroit mès touzjorz ennoré : cil meismes i orent mout granz preuz des riches gaainz que l'en fist en cele prise. Li conse oirent mout volentiers cele parole; mès toutes voies, por le remanoir demanderent covenances. Sage home s'en entremistrent, qui parlerent tant, deçà et delà d'unes choses et d'autres, que la chose fu acordée en ceste maniere, que li Genevois auroient, à touzjorz mès, se tant avenoit que la ville fust prise, la tierce part de toutes les rentes que l'en recevroit à la chaaine d'Acre[3], des choses qui vendroient par mer en la ville, et leur bailleroit-l'en une rue où il auroient toute justise et une eglise qui seroit leur. Ces covenances plurent bien au Roi et à ses barons; afermées furent par serement, et chartres en furent fetes. Si com il orent devisé à jor nomé, li Rois vint par terre, li Genevois les costoierent par mer et assistrent Acre en tel maniere que l'en n'i poist entrer ne issir. Lors drecierent engins

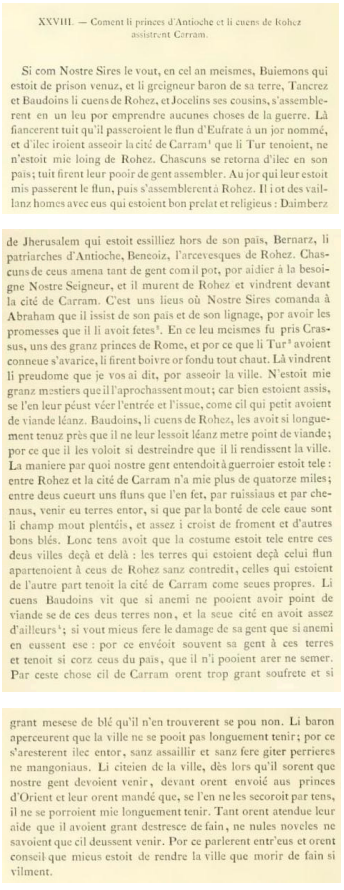
de toutes manieres qui mout grevoient ceus dedenz; d'ars et d'arbalestes ne finoient de trere à ceus qui se mostroient aus defenses. Poigneiz i avoit sovent bons et fiers par mer et par terre; si en ot en la ville en maintes manieres assez de mors et de bleciez. Li sieges ot jà duré vinz jors : cil qui estoient assis sentirent leur afebloiement et se comencierent mout à esmaier, tant que par acort de tous firent parler au Roi, et rendirent la ville par tel maniere que cil qui issir s'en voudroient s'en iroient sauvement, et enmenroient leur femmes et leur enfanz et leur muebles, et les conduiroit-l'en jusque aus citez de leur genz où il voudroient aler près d'ilec. Se aucuns d'eus en i avoit qui remanoir vosissent, il auroient toutes leur teneures, par rendant au Roi une some d'avoir, chascun an, por treu, tel com il acorderent[4]. Einsi entra li Rois en la cité qui lui fu delivrée. Bien tint à Genevois leur covenant, et par desus leur dona de biaus dons. Lors à primes fu delivrée la voie de la mer; car nostre gent orent le meilleur port qui fust en cele coste, et leur anemi furent bien esloignié d'ilec endroit.

XXVII. — Kral Baudouin'in Akâ Şehrini Nasıl Ele Geçirdiği

Rabbimiz'in Enkarnasyonunun 1104. yılında, mayıs ayında Kral tüm gücünü topladı ve Akâ'yı kuşatmayı kafasına koydu. Bu sefer işinin eskisinden çok daha kolay olacağına inanıyordu; çünkü o mevsimde, her türlü ihtiyaçla fazlasıyla donatılmış yetmiş kadırga getirmiş olan çok sayıda Cenevizli varmış gibi limana varrmıştı. Kral bunu öğrenir öğrenmez, o halkın lideri olan konseslere (komutanlara) haberciler gönderdi ve memleketlerine geri dönmeden önce, inancın düşmanlarına karşı savaşta bir süre yardım etmelerini büyük bir nezaketle rica etti. Nitekim üzerinden çok uzun bir zaman geçmemişti ki, onların yurdunun yiğit insanları Kesariye şehrinin alınmasına çok büyük bir katkı sağlamışlar ve Ceneviz halkı elde edilen zengin ganimetler sayesinde her zaman onurlandırılmışlardı.

Komutanlar bu sözü büyük bir memnuniyetle karşıladılar; yine de kalmaları için bazı şartlar öne sürdüler. Aralarında bilge kişiler bu işe el attılar ve öyle uzun uzadıya konuşmalar yaptılar ki, sonunda şu şartlarda anlaşmaya varıldı: Eğer şehir ele geçirilirse, Cenevizliler sonsuza dek Akâ zincirinden elde edilen tüm gelirlerin, denizaşırı yolla şehre satılacak malların üçte birine sahip olacaklar, ayrıca kendilerine tam bir yargı yetkisine sahip olacakları bir sokak ve bir kilise verilecekti. Bu anlaşma Kral'ın ve baronların hoşuna gitti; yeminler edilip fermanlar yazılarak mütabakat mühürlendi. Kararlaştırıldığı günde Kral karadan geldi, Cenevizliler ise denizden kıyıyı takip ederek Akâ'yı kimsenin içeri girip çıkamayacağı şekilde kuşattılar. Ardından içeridekileri son derece hırpalayan her türlü kuşatma makinesini kurdular; oklar ve arbalet atışlarıyla savunmaya çalışanlara göz açtırmadılar.

Denizden ve karadan sık sık şiddetli çarpışmalar yaşandı; şehir içinde pek çok ölü ve yaralı bırakıldı.
Kuşatma yirmi gündür sürüvermişti: Kuşatılmış olanlar güçlerinin azaldığını hissettiler ve büyük bir korkuya kapıldılar; nihayet herkesin ortak kararıyla Kral'la görüşülmesini sağladılar. Şehri şu şartla teslim ettiler: Çıkmak isteyenler kadınlarını, çocuklarını ve eşyalarını alarak güven içinde ayrılacaklar, yakınlardaki kendi halklarına ait şehirlere kadar kendilerine refakat edilecekti. Eğer aralarında kalmak isteyenler olursa, her yıl Kral'a kararlaştırılan miktarda vergi ödemek suretiyle tüm mülklerini koruyabileceklerdi.
Böylece Kral kendisine teslim edilen şehre girdi. Cenevizlilere verdiği sözü tuttu, hatta bunun da ötesinde onlara güzel hediyeler bağışladı. O an ilk kez deniz yolu güvenli hale gelmişti; çünkü halkımız o sahilin en iyi limanına sahip olmuş, düşmanları ise o civardan uzaklaştırılmıştı.

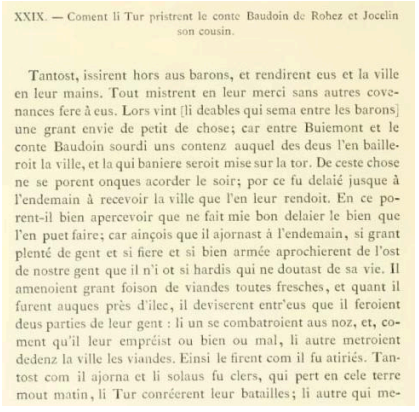

XXVIII. — Coment li princes d'Antioche et li cuens de Rohez assistrent Carram.

Si com Nostre Sires le vout, en cel an meismes, Buiemons qui estoit de prison venuz, et li greigneur baron de sa terre, Tancrez et Baudoins li cuens de Rohez, et Jocelins ses cousins, s'assemblerent en un leu por emprendre aucunes choses de la guerre. Là fiancerent tuit qu'il passeroient le flun d'Eufrate à un jor nommé, et d'ilec iroient asseoir la cité de Carram[1] que li Tur tenoient, ne n'estoit mie loing de Rohez. Chascuns se retorna d'ilec en son pais; tuit firent leur pooir de gent assembler. Au jor qui leur estoit mis passerent le flun, puis s'assemblerent à Rohez. Il i ot des vaillanz homes avec eus qui estoient bon prelat et religieus : Daimberz de Jherusalem qui estoit essilliez hors de son pais, Bernarz, li patriarches d'Antioche, Benedoiz, l'arcevesques de Rohez. Chascuns de ceus amena tant de gent com il pot, por aidier à la besoigne Nostre Seigneur, et il murent de Rohez et vindrent devant la cité de Carram. C'est uns lieus où Nostre Sires comanda à Abraham que il issist de son pais et de son lignage, por avoir les promesses que il li avoit fetes[3]. En ce leu meismes fu pris Crassus, uns des granz princes de Rome, et por ce que li Tur[4] avoient conneue s'avarice, li firent boivre or fondu tout chaut. Là vindrent li preudome que je vos ai dit, por asseoir la ville. N'estoit mie granz mestiers que il l'aprochassent mout; car bien estoient assis, se l'en leur péust véer l'entrée et l'issue, come cil qui petit avoient de viande léanz. Baudoins, li cuens de Rohez, les avoit si longuement tenuz près que il ne leur lessoit léanz metre point de viande; por ce que il les voloit si destreindre que il li rendissent la ville. La maniere par quoi nostre gent entendoit à guerroier estoit tele : entre Rohez et la cité de Carram n'a mie plus de quatorze miles; entre deus cueurt uns fluns que l'en fet, par ruissiaus et par chenaus, venir eu terres entor, si que par la bonté de cele eaue sont li champ mout plentéis, et assez i croist de froment et d'autres bons blés. Lonc tens avoit que la costume estoit tele entre ces deus villes deçà et delà : les terres qui estoient deçà celui flun apartenoient à ceus de Rohez sanz contredit, celles qui estoient de l'autre part tenoit la cité de Carram come seues propres. Li cuens Baudoins vit que si anemi ne pooient avoir point de viande se de ces deus terres non, et la seue cité en avoit assez d'ailleurs[5]; si vout mieus fere le damage de sa gent que si anemi en eussent ese : por ce envéoit souvent sa gent à ces terres et tenoit si corz ceus du pais, que il n'i pooient arer ne semer. Par ceste chose cil de Carram orent trop grant soufrete et si grant mesese de blé qu'il n'en trouverent se pou non. Li baron aperceurent que la ville ne se pooit pas longuement tenir; por ce s'aresterent ilec entor, sanz assaillir et sanz fere giter perrieres ne mangoniaus. Li citeien de la ville, dès lors qu'il sorent que nostre gent devoient venir, devant orent envoié aus princes d'Orient et leur orent mandé que, se l'en ne les secoroit par tens, il ne se porroient mie longuement tenir. Tant orent atendue leur aide que il avoient grant destresce de fain, ne nules noveles ne savoient que cil deussent venir. Por ce parlerent entr'eus et orent conseil que mieus estoit de rendre la ville que morir de fain si vilment.

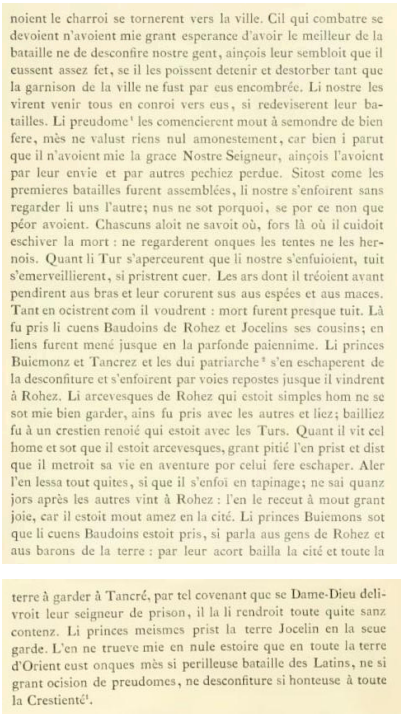
XXVIII. — Antakya Prensleri ile Urfa Kontu'nun Carran'ı Kuşatması Hakkında
Rabbimiz'in dilediği gibi, hapisten henüz kurtulmuş olan Bohemund, topraklarının en büyük baronları, Tancred, Urfa kontu Baudouin ve kuzeni Jocelin aynı yıl içinde bazı askeri girişimlerde bulunmak üzere bir yerde bir araya geldiler. Orada kararlaştırdıkları üzere, belirlenen bir günde Fırat nehrini geçecekler ve oradan Urfa'ya pek uzak olmayan, Türklerin elindeki Carran şehrini kuşatacaklardı. Her biri oradan kendi ülkesine döndü ve toplayabildikleri kadar asker topladılar. Belirlenen günde nehrin karşısına geçip Urfa'da birleştiler. Yanlarında son derece dindar ve saygın din adamları da bulunuyordu: Ülkesinden sürgün edilmiş olan Kudüs Patriği

Daimbert, Antakya Patriği Bernard ve Urfa Başpiskoposu Beneoiz. Bunların her biri, Rabbimiz'in işine yardım etmek amacıyla yanlarında alabildikleri kadar çok adam getirdiler; Urfa'dan hareket ederek Carran şehrinin önüne geldiler.
Burası, Rabbimiz'in İbrahim'e, kendisine verdiği vaatlere nail olabilmesi için ülkesinden ve soyundan ayrılmasını emrettiği yerdir. Roma'nın en büyük prenslerinden biri olan Crassus da aynı yerde yakalanmış ve Türkler onun açgözlülüğünü bildikleri için kendisine eritilmiş altın içirmişlerdi. Sözünü ettiğimiz soylu kişiler şehri kuşatmak için işte bu yere geldiler. Şehre çok fazla yaklaşmaya gerek yoktu; çünkü içeride yiyecekleri çok az olduğu için giriş çıkışları kontrol altında tutarak gayet iyi kuşatmışlardı. Urfa kontu Baudouin, içeridekilere hiçbir şekilde yiyecek girmesine izin vermeyecek kadar onları uzun süredir yakın markaja almıştı; nitekim bu sayede şehri kendisine teslim etmeye zorlamak istiyordu. Adamlarımızın savaş taktiği şu şekildeydi: Urfa ile Carran şehri arasında on dört milden fazla mesafe yoktur; ikisinin arasından arklar ve kanallar vasıtasıyla çevre topraklarına hayat veren bir nehir akar, bu suyun bolluğu sayesinde tarlalar son derece verimlidir ve bol miktarda buğday ile iyi tahıllar yetişir. Uzun süredir bu iki şehir arasında şöyle bir gelenek vardı: Bu nehrin bu tarafındaki topraklar hiçbir tartışma olmaksızın Urfa'ya aitken, öbür taraftakiler Carran şehrinin kendi mülkü sayılardı. Kont Baudouin, düşmanlarının bu topraklardan başka yiyecek bulamayacağını, kendi şehrinin ise başka yerlerden bolca gıdaya sahip olduğunu gördü; bu yüzden düşmanlarının rahat etmesindense kendi adamlarının zahmet çekmesini yeğledi. Bu maksatla sık sık adamlarını bu topraklara gönderiyor, yöre halkına öyle baskı yapıyordu ki tarlalarını sürüp ekemiyorlardı. Bu yüzden Carran halkı büyük bir kıtlık ve yokluk çekiyor, neredeyse hiç buğday bulamıyorlardı. Baronlar şehrin uzun süre dayanamayacağını fark ettiler; bu yüzden etrafta beklediler, ancak herhangi bir saldırı düzenlemediler ve mancınık ya da taş atıcılar kurmadılar. Şehir sakinleri, adamlarımızın geleceğini öğrendikleri andan itibaren Doğu'daki prensliğe haber gönderip eğer zamanında yardım edilmezse uzun süre dayanamayacaklarını bildirmişlerdi. Yardımın gelmesini o kadar uzun süre beklemişlerdi ki büyük bir açlık sıkıntısı içine düşmüşler ve kimsenin geleceğine dair hiçbir haber alamamışlardı. Bu yüzden kendi aralarında konuşup böyle sefil bir şekilde açlıktan öleceklerine şehri teslim etmenin daha iyi olacağı yönünde karar aldılar.

XXIX. — Coment li Tur pristrent le conte Baudoin de Rohez et Jocelin son cousin.

Tantost, issirent hors aus barons, et rendirent eus et la ville en leur mains. Tout mistrent en leur merci sans autres covenances fere à eus. Lors vint [li deables qui sema entre les barons] une grant envie de petit de chose; car entre Buiemont et le conte Baudoin sourdi uns contenz auquel des deus l'en bailleroit la ville, et la qui baniere seroit mise sur la tor. De ceste chose ne se porent onques acorder le soir; por ce fu delaié jusque à l'endemain à recevoir la ville que l'en leur rendoit. En ce porent-il bien apercevoir que ne fait mie bon delaier le bien que l'en puet faire; car ainçois que il ajornast à l'endemain, si grant plenté de gent et si fiere et si bien armée aprochierent de l'ost de nostre gent que il n'i ot si hardis qui ne doutast de sa vie. Il amenoient grant foison de viandes toutes fresches, et quant il furent auques près d'ilec, il deviserent entr'eus que il feroient deus parties de leur gent : li un se combatroient aus noz, et, coment qu'il leur empréist ou bien ou mal, li autre metroient dedenz la ville les viandes. Einsi le firent com il fu atiriés. Tantost com il ajorna et li solaus fu clers, qui pert en cele terre mout matin, li Tur conréerent leur batailles; li autre qui me-

noient le charroi se tornerent vers la ville. Cil qui combatre se devoient n'avoient mie grant esperance d'avoir le meilleur de la bataille ne de desconfire nostre gent, ainçois leur sembloit que il eussent assez fet, se il les poissent detenir et destorber tant que la garnison de la ville ne fust par eus encombrée. Li nostre les virent venir tous en conroi vers eus, si redeviserent leur batailles. Li preudome[1] les comencierent mout à semondre de bien fere, mès ne valust riens nul amonestement, car bien i parut que il n'avoient mie la grace Nostre Seigneur, ainçois l'avoient par leur envie et par autres pechiez perdue. Sitost come les premieres batailles furent assemblées, li nostre s'enfoirent sans regarder li uns l'autre; nus ne sot porquoi, se por ce non que péor avoient. Chascuns aloit ne savoit où, fors là où il cuidoit eschiver la mort : ne regarderent onques les tentes ne les hernois. Quant li Tur s'aperceurent que li nostre s'enfuioient, tuit s'emerveillierent, si pristrent cuer. Les ars dont il tréoient avant pendirent aus bras et leur corurent sus aus espées et aus maces. Tant en ocistrent com il voudrent : mort furent presque tuit. Là fu pris li cuens Baudoins de Rohez et Jocelins ses cousins; en liens furent mené jusque en la parfonde paiennime. Li princes Buiemonz et Tancrez et les dui patriarche[2] s'en eschaperent de la desconfiture et s'enfoirent par voies repostes jusque il vindrent à Rohez. Li arcevesques de Rohez qui estoit simples hom ne se sot mie bien garder, ains fu pris avec les autres et liez; bailliez fu à un crestien renoié qui estoit avec les Turs. Quant il vit cel home et sot que il estoit arcevesques, grant pitié l'en prist et dist que il metroit sa vie en aventure por celui fere eschaper. Aler l'en lessa tout quites, si que il s'enfoi en tapinage; ne sai quanz jors après les autres vint à Rohez : l'en le receut à mout grant joie, car il estoit mout amez en la cité. Li princes Buiemons sot que li cuens Baudoins estoit pris, si parla aus gens de Rohez et aus barons de la terre : par leur acort bailla la cité et toute la

terre à garder à Tancré, par tel covenant que se Dame-Dieu delivroit leur seigneur de prison, il la li rendroit toute quite sanz contenz. Li princes meismes prist la terre Jocelin en la seue garde. L'en ne trueve mie en nule estoire que en toute la terre d'Orient eust onques mès si perilleuse bataille des Latins, ne si grant ocision de preudomes, ne desconfiture si honteuse à toute la Crestienté[3].

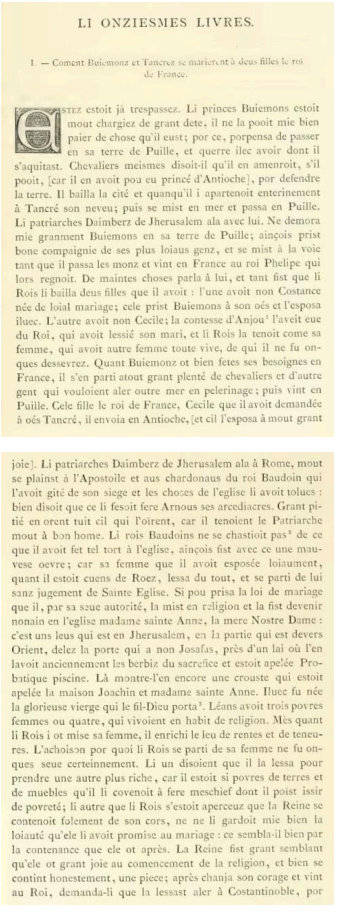
XXIX. — Türklerin Urfa Kontu Baudouin ile Kuzeni Jocelin'i Nasıl Esir Aldığı

Hemen baronların yanına çıktılar, kendilerini ve şehri onların ellerine teslim ettiler. Başka hiçbir şart öne sürmeksizin her şeyi onların merhametine bıraktılar. İşte o anda [iblis baronların arasına nifak tohumları ekti] ve küçük bir meseleden ötürü büyük bir çekişme çıktı; çünkü Bohemund ile Kont Baudouin arasında şehrin kime verileceği ve kuleye hangisinin sancağının dikileceği konusunda bir anlaşmazlık çıktı. Akşam vakti bu konuda bir uzlaşıya varamadılar, bu yüzden şehri teslim almak ve kendilerine devretmek ertesi güne ertelendi. Yapılabilecek iyiliği ertelemenin asla iyi bir fikir olmadığını o zaman çok iyi anladılar; çünkü şafak sökmeden önce, o kadar kalabalık, korkunç ve iyi silahlanmış bir ordu ordumuzun kampına yaklaştı ki aralarında hayatından endişe etmeyen tek bir cesur insan bile kalmadı. Yanlarında bol miktarda taze yiyecek getirmişlerdi ve kampa iyice yaklaştıklarında güçlerini ikiye bölmeyi kararlaştırdılar: Bir kısmı bizimkilerle savaşacak, işlerin nasıl gideceğine bağlı olarak iyi ya da kötü sonuçlanacak, diğer kısmı ise yiyecekleri şehre sokacaktı. Planladıkları gibi de yaptılar. Şafak söker söker ve bu topraklarda çok erken saatlerde parlayan güneş doğar doğmaz Türkler savaş düzenine girdiler; konvoyu getirenler ise şehre doğru yöneldiler. Savaşacak olanların ordumuzu bozguna uğratmak ya da alt etmek konusunda pek büyük bir umutları yoktu; aksine, eğer kararlı davranıp şehrin garnizonunun kuşatılmasını engelleyebilirlerse bunu fazlasıyla yeterli görüyorlardı.

Adamlarımız onların düzen içinde üzerlerine doğru geldiğini gördüklerinde birliklerini yeniden düzenlediler. Soylu liderler birbirlerini iyi savaşmaya teşvik etmeye başladılar, ancak hiçbir uyarı işe yaramadı; çünkü Rabbimiz'in lütfuna sahip olmadıkları, aksine bunu kendi kıskançlıkları ve diğer günahları yüzünden kaybettikleri açıkça görüldü. İlk birlikler karşılaştığı anda adamlarımız arkalarına bile bakmadan kaçtılar; kimse nedenini bilmiyordu, tek sebep duydukları korkuydu.

Herkes ölümden kaçabileceğini düşündüğü yere doğru rastgele koşuyordu; çadırlara veya eşyalara bakan bile olmadı. Türkler adamlarımız kaçtığını fark ettiklerinde şaşkına döndüler ve cesaretlendiler. Daha önce ok attıkları yayları kollarına asıp kılıç ve gürzlerle üzerimize saldırdılar. İstedikleri kadar insanı katlettiler; neredeyse herkes öldürüldü. Urfa kontu Baudouin ve kuzeni Jocelin orada esir alındı; zincire vurularak derin pagan diyarına götürüldüler. Prens Bohemund, Tancred ve her iki patrik bu bozgunluktan kaçmayı başardılar ve gizli yollardan Urfa'ya kadar kaçtılar. Saf bir adam olan Urfa başpiskoposu kendini koruyamadı, diğerleriyle birlikte esir düştü ve Türklerin yanında bulunan dönek bir Hıristiyan'a teslim edildi. O adam onu gördüğünde ve başpiskopos olduğunu öğrendiğinde büyük bir merhamet duydu ve kaçmasını sağlamak için hayatını tehlikeye atacağını söyledi. Her şeyi tamamen serbest bıraktı, o da gizlice kaçtı; birkaç gün sonra diğerlerinin ardından Urfa'ya ulaştı: Şehirde çok sevildiği için büyük bir sevinçle karşılandı. Prens Bohemund, Kont Baudouin'in esir alındığını öğrendiğinde Urfa halkıyla ve ülkenin baronlarıyla konuştu; onların ortak kararıyla şehri ve tüm toprakları Tancred'e emanet etti. Şöyle bir anlaşma yapıldı: Eğer Rabbimiz efendilerini hapisten kurtaracak olursa, toprak hiç tartışmasız kendisine geri verilecekti. Prens, Jocelin'in topraklarını da kendi koruması altına aldı. Doğu topraklarında Latinlerin bundan daha tehlikeli bir savaşına, soylu insanların bu kadar büyük bir katliamına ve tüm Hıristiyanlık için bu denli utanç verici bir bozguna hiçbir tarihte asla rastlanmamıştır.

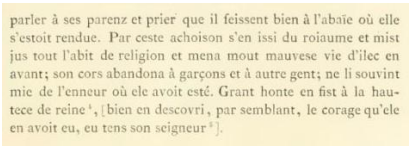
Onuncu bölümün sonu

LI ONZIESMES LIVRES.

I. — Coment Buiemonz et Tancrez se marierent à deus filles le roi de France.

Ançois estoit jà trespassez. Li princes Buiemons estoit mout chargiez de grant dete, il ne la pooit mie bien paier de chose qu'il eust; por ce, porpensa de passer en sa terre de Puille, et querre ilec avoir dont il s'aquitast. Chevaliers meismes disoit-il qu'il en amenroit, s'il pooit, [car il en avoit poa eu princé d'Antioche], por defendre la terre. Il bailla la cité et quanqu'il i apartenoit enterinement à Tancré son neveu; puis se mist en mer et passa en Puille. Li patriarches Daimberz de Jherusalem ala avec lui. Ne demora mie grannment Buiemons en sa terre de Puille; ainçois prist bone compaignie de ses plus loiaus genz, et se mist à la voie tant que il passa les monz et vint en France au roi Phelipe qui lors regnoit. De maintes choses parla à lui, et tant fist que li Rois li bailla deus filles que il avoit : l'une avoit non Costance née de loial mariage; cele prist Buiemons à son oés et l'esposa iluec. L'autre avoit non Cecile; la contesse d'Anjou[1] l'aveit eue du Roi, qui avoit lessié son mari, et li Rois la tenoit come sa femme, qui avoit autre femme toute vive, de qui il ne fu onques dessevrez. Quant Buiemonz ot bien fetes ses besoignes en France, il s'en parti atout grant plenté de chevaliers et d'autre gent qui vouloient aler outre mer en pelerinage; puis vint en Puille. Cele fille le roi de France, Cecile que il avoit demandée à oés Tancré, il envoia en Antioche, [et cil l'esposa à mout grant joie]. Li patriarches Daimberz de Jherusalem ala à Rome, mout se plainst à l'Apostoile et aus chardonaus du roi Baudoin qui l'avoit gité de son siege et les choces de l'eglise li avoit toluces : bien disoit que ce li fesoit fere Arnous ses arcediacres. Grant pitié en orent tuit cil qui l'oirent, car il tenoient le Patriarche mout à bon home. Li rois Baudoins ne se chastioit pas[2] de ce que il avoit fet tel tort à l'eglise, ainçois fist avec ce une mauvese oevre; car sa femme que il avoit espousée loiaument, quant il estoit cuens de Roez, lessa du tout, et se parti de lui sanz jugement de Sainte Eglise. Si pou prisa la loi de mariage que il, par sa seue autorité, la mist en religion et la fist devenir nonain en l'eglise madame sainte Anne, la mere Nostre Dame : c'est uns leus qui est en Jherusalem, en la partie qui est devers Orient, delez la porte qui a non Josafas, près d'un lai où l'en lavoit anciennement les berbiz du sacrefice et estoit apelée Probatique piscine. Là montre-l'en encore une crouste qui estoit apelée la maison Joachin et madame sainte Anne. Iluec fu née la glorieuse vierge qui le fil-Dieu porta[3]. Léans avoit trois povres femmes ou quatre, qui vivoient en habit de religion. Mès quant li Rois i ot mise sa femme, il enrichi le leu de rentes et de teneures. L'achoison por quoi li Rois se parti de sa femme ne fu onques seue certeinnement. Li un disoient que il la lessa pour prendre une autre plus riche, car il estoit si povres de terres et de muebles qu'il li covenoit à fere meschief dont il poist issir de povreté; li autre que li Rois s'estoit aperceuz que la Reine se contenoit folement de son cors, ne ne li gardoit mie bien la loiauté qu'ele li avoit promise au mariage : ce sembla-il bien par la contenance que ele ot après. La Reine fist grant semblant qu'ele ot grant joie au comencement de la religion, et bien se contint honestement, une piece; après chanja son corage et vint au Roi, demanda-li que la lessast aler à Costantinoble, por

parler à ses parenz et prier que il feissent bien à l'abaïe où elle s'estoit rendue. Par ceste achoison s'en issi du roiaume et mist jus tout l'abit de religion et mena mout mauvese vie d'ilec en avant; son cors abandona à garçons et à autre gent; ne li souvint mie de l'enneur où ele avoit esté. Grant honte en fist à la hautece de reine[4], [bien en descovri, par semblant, le corage qu'ele en avoit eu, eu tens son seigneur[5]].

BÖLÜM XI

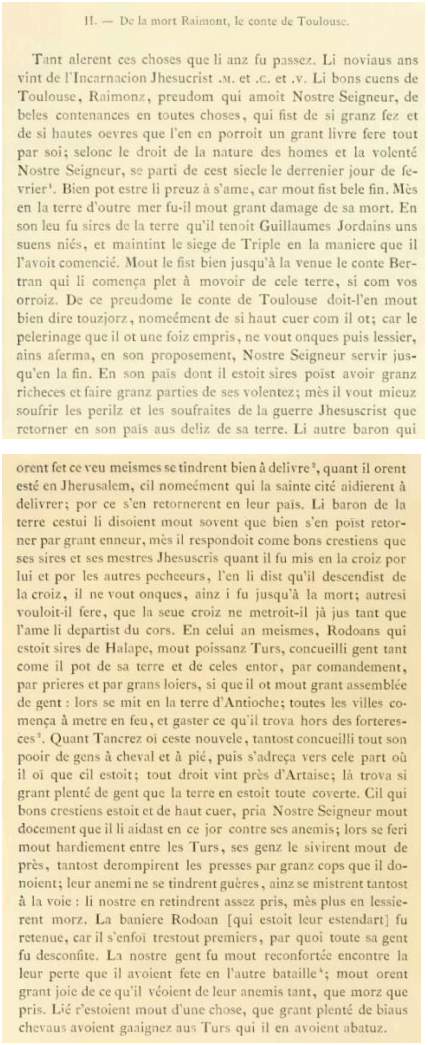
1. — Bohemund ile Tancred'in Fransa Kralı'nın İki Kızıyla Nasıl Evlendiği

Prens Bohemund artık hayatta değildi. Prens Bohemund büyük bir borç yükü altındaydı ve bunu sahip olduğu hiçbir şeyle ödeyemiyordu; bu yüzden Puille'deki (Apulia) topraklarına geçmeyi ve orada borçlarını ödeyebileceği serveti aramayı düşündü. Antakya prensliğinde elinde pek az kalmış olsa da, eğer yapabilirse ülkeyi savunmak için yanında şövalyeler de götüreceğini söylüyordu. Şehri ve ona ait olan her şeyi tamamen yeğeni Tancred'e bıraktı; ardından denize açılıp Puille'e geçti. Kudüs Patriği Daimbert de onunla birlikte geldi. Bohemund Puille'deki topraklarında çok uzun süre kalmadı; aksine en sadık adamlarından oluşan iyi bir topluluk alarak yola koyuldu, dağları aştı ve o sırada hüküm sürmekte olan Fransa Kralı Phelipe'nin yanına gitti. Onunla pek çok konuda konuştu ve sonunda Kral'ın sahip olduğu iki kızı kendisine vermesini sağladı. Kızlardan birinin adı meşru evlilikten doğan Costance idi; Bohemund onu kendi arzusuyla aldı ve orada evlendi. Diğerinin adı ise Cecile idi; Anjou kontu, kocasını terk etmiş olan Kral'dan bu kadını almıştı ve Kral, yaşayan başka bir eşi olmasına ve o eşten asla ayrılmamış olmasına rağmen onu sanki karısıymış gibi yanında tutuyordu. Bohemund Fransa'daki işlerini yoluna koyduğunda, denizaşırı ülkelerde hacı olmak isteyen çok sayıda şövalye ve diğer insanla birlikte oradan ayrıldı ve Puille'e geldi. Fransa Kralı'nın Tancred için istediği kızı, yani Cecile'i ise büyük bir sevinçle evlendirilmek üzere Antakya'ya gönderdi. Kudüs Patriği Daimbert Roma'ya gitti; Papa'ya ve kardinallere, kendisini makamından eden ve kilisenin mallarını elinden alan Kral Baudouin'den şiddetle şikâyetçi oldu: Bunun başdiyakoz Arnoul yüzünden kendisine yaptırıldığını açıkça söyliyordu. Onu dinleyen herkes büyük bir merhamet duydu, çünkü Patriği çok iyi bir insan olarak görüyorlardı.

Kral Baudouin ise kiliseye yaptığı haksızlıklardan hala ders almıyordu; aksine bununla da kalmayıp kötü bir iş daha yaptı. Urfa kontuyken yasal olarak evlendiği karısını tamamen terk etti ve Kutsal Kilise'nin yargısı olmaksızın ondan ayrıldı. Evlilik kanununu hiçe sayarak, kendi otoritesiyle kadını dine soktu ve Meryem Ana'nın annesi olan Hanımımız Aziz Anne kilisesinde rahibe olmaya zorladı. Burası Kudüs'te, Doğu tarafında, Yosafas adı verilen kapının yakınında, eskiden kurbanlık koyunların yıkanıp Probatik havuz olarak adlandırıldığı yerin yakınında bulunan bir konumdur. Orada hâlâ Aziz Joachim ve Aziz Anne'nin evi olarak adlandırılan bir kalıntı gösterilir. Yüce Meryem Ana da orada doğmuştu. İçeride din hayatı yaşayan üç ya da dört yoksul kadın bulunuyordu. Ancak Kral karısını oraya yerleştirdiğinde, mefruşat ve gelirlerle o yeri zenginleştirdi.

Kral'ın karısından ayrılmasının kesin nedeni hiçbir zaman tam olarak bilinmedi. Kimiarı, toprak ve mal konusunda o kadar fakir düştüğü ve yoksulluktan kurtulabileceği bir çıkar yol bulması gerektiği için daha zengin başka biriyle evlenmek amacıyla onu terk ettiğini söylüyordu; kimiarı ise Kral'ın, Kraliçe'nin kendi bedenine

karşı akılsızca davrandığını ve evlilikte söz verdiği sadakati korumadığını fark ettiğini söylüyordu; nitekim daha sonra sergilediği tutum da bunu açıkça gösterir gibiydi. Kraliçe din hayatının başlangıcında büyük bir sevinç duyuyor gibi göründü ve bir süre dürüstçe yaşadı; ancak daha sonra düşüncesi değişti ve Kral'a gelerek Konstantinopolis'e gitmesine izin verilmesini, böylece akrabalarıyla konuşup katıldığı manastıra iyilik yapmaları için onlara yalvarabileceğini talep etti. Bu bahaneyle krallıktan ayrıldı, tüm dini kıyafetlerini üzerinden atıp çıkardı ve o andan itibaren son derece kötü bir hayat sürdü. Bedenini genç erkeklere ve diğer insanlara teslim etti; sahip olduğu kraliçelik onurunu tamamen unuttu [ve kocası zamanındaki gerçek niyetini sanki açıkça gözler önüne serdi].

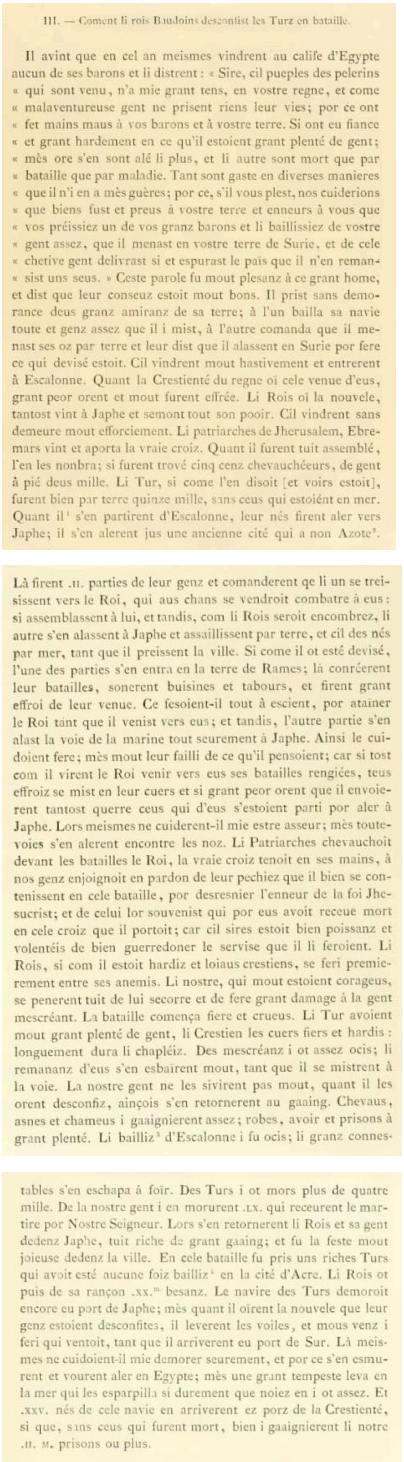
II. — De la mort Raimont, le conte de Toulouse.

Tant alerent ces choses que li anz fu passez. Li noviaus ans vint de l'Incarnacion Jhesucrist .M. et .c. et .v. Li bons cuens de Toulouse, Raimonz, preudom qui amoit Nostre Seigneur, de beles contenances en toutes choses, qui fist de si granz fez et de si hautes oevres que l'en en porroit un grant livre fere tout par soi; selonc le droit de la nature des homes et la volenté Nostre Seigneur, se parti de cest siecle le derrenier jour de fevrier[1]. Bien pot estre li preuz à s'ame, car mout fist bele fin. Mès en la terre d'outre mer fu-il mout grant damage de sa mort. En son leu fu sires de la terre qu'il tenoit Guillaumes Jordains uns suens niés, et maintint le siege de Triple en la maniere que il l'avoit comencié. Mout le fist bien jusqu'à la venue le conte Bertran qui li comença plet à movoir de cele terre, si com vos orroiz. De ce preudome le conte de Toulouse doit-l'en mout bien dire touzjorz, nomeément de si haut cuer com il ot; car le pelerinage que il ot une foiz empris, ne vout onques puis lessier, ains aferma, en son proposement, Nostre Seigneur servir jusqu'en la fin. En son païs dont il estoit sires poïst avoir granz richeces et faire granz parties de ses volentez; mès il vout mieuz soufrir les perilz et les soufraites de la guerre Jhesuscrist que retorner en son païs aus deliz de sa terre. Li autre baron qui orent fet ce veu meismes se tindrent bien à delivre[2], quant il orent esté en Jherusalem, cil nomeément qui la sainte cité aidierent à delivrer; por ce s'en retornerent en leur païs. Li baron de la terre cestui li disoient mout sovent que bien s'en poïst retorner par grant enneur, mès il respondoit come bons crestiens que ses sires et ses mestres Jhesuscris quant il fu mis en la croiz por lui et por les autres pecheeurs, l'en li dist qu'il descendist de la croiz, il ne vout onques, ainz i fu jusqu'à la mort; autresi vouloit-il fere, que la seue croiz ne metroit-il jà jus tant que l'ame li departist du cors. En celui an meismes, Rodoans qui estoit sires de Halape, mout poïssanz Turs, concueilli gent tant come il pot de sa terre et de celes entor, par comandement, par prieres et par grans loiers, si que il ot mout grant assemblée de gent : lors se mit en la terre d'Antioche; toutes les villes comença à metre en feu, et gaster ce qu'il trova hors des forteresces[3]. Quant Tancrez oï ceste nouvele, tantost concueilli tout son pooir de gens à cheval et à pié, puis s'adreça vers cele part où il oï que cil estoit; tout droit vint près d'Artaise; là trova si grant plenté de gent que la terre en estoit toute coverte. Cil qui bons crestiens estoit et de haut cuer, pria Nostre Seigneur mout docement que il li aidast en ce jor contre ses anemis; lors se feri mout hardiement entre les Turs, ses genz le sivirent mout de près, tantost derompirent les presses par granz cops que il donoient; leur anemi ne se tindrent guères, ainz se mistrent tantost à la voie : li nostre en retindrent assez pris, mès plus en lessierent morz. La baniere Rodoan [qui estoit leur estendart] fu retenue, car il s'enfoï trestout premiers, par quoi toute sa gent fu desconfite. La nostre gent fu mout reconfortée encontre la leur perte que il avoient fete en l'autre bataille[4]; mout orent grant joie de ce qu'il véoient de leur anemis tant, que morz que pris. Lié r'estoient mout d'une chose, que grant plenté de biaus chevaus avoient gaaignez aus Turs qui il en avoient abatuz.

II. — Toulouse Kontu Raimond'un Ölümü Hakkında

Zaman öyle akıp gitti ki yıllar birbiri ardına geçti. İsa Mesih'in Enkarnasyonunun 1105. yılı geldi çattı. Rabbimiz'i seven, her davranışında erdemli olan, hakkında baş başına büyük bir kitap yazrılabilecek kadar büyük işler ve yüce eserler gerçekleştirmiş olan erdemli Toulouse Kontu Raimond, insan doğasının kanunu ve Rabbimiz'in iradesi gereği şubat ayının son gününde bu dünyadan göç etti. Ruhu için

ne kadar söylense azdır, çünkü sonu çok güzel olmuştur. Ancak denizaşırı topraklar için onun ölümü çok büyük bir kayıp oldu.
Onun elinde tuttuğu toprakların başına yeğeni Guillaume Jordains geçti ve Trablus kuşatmasını, Raimond'un başlattığı şekilde sürdürdü. Bu görevi, topraklarına dönmek üzere yola çıkacak olan Kont Bertran'ın gelişine kadar son derece iyi bir şekilde yürüttü. Toulouse Kontu olan bu erdemli insan hakkında her zaman güzel şeyler söylemek gerekir; özellikle de sahip olduğu o yüce gönüllülükten ötürü. Çünkü o, bir kez çıktığı hac yolculuğundan asla vazgeçmemiş, aksine sonuna kadar Rabbimiz'e hizmet etme kararlılığından ödün vermemiştir. Efendisi olduğu kendi topraklarında büyük zenginliklere sahip olup arzularının çoğunu gerçekleştirebilecek gücü varken, kendi ülkesindeki zevk sefa içinde yaşamaktansa İsa Mesih'in savaşının tehlikelerini ve yokluklarını çekmeyi yeğlemiştir.
Aynı yeminleri etmiş olan diğer bazı baronlar ise Kudüs'ün kurtarılmasına yardım ettikten sonra kendi ülkelerine geri dönmüşlerdi. Oradaki toprağın baronları onlara büyük bir onurla geri dönebileceklerini söylüyorlardı, ancak o iyi bir Hıristiyan olarak şöyle yanıt veriyordu: Efendimiz ve öğretmenimiz İsa Mesih kendisi ve diğer günahkarlar için çarmıha gerildiğinde, inenlere çarmıhtan inmesi söylendiği halde o asla inmemiş, ölümüne dek orada kalmıştı; o da tıpkı bunun gibi, ruhu bedeninden ayrılıncaya kadar haçını asla üzerinden indirmeyecekti.
Aynı yıl, Halep'in efendisi olan son derece güçlü bir Türk, Rodoan, emriyle, dualarla ve büyük vaatlerle kendi topraklarından ve çevre bölgelerden alabildiği kadar çok asker topladı; öyle ki ortaya çok büyük bir ordu çıktı. Ardından Antakya topraklarına girdi; kalelerin dışında bulduğu ne varsa ateşe vermeye ve kasıp kavurmaya başladı. Tancred bu haberi duyduğunda, atlı ve yaya bütün gücünü aceleyle topladı ve onun bulunduğu yöne doğru yöneldi. Doğrudan Artaise yakınlarına geldi; orada yer yüzünün adeta insanlarla kaplı olduğunu gördü.
İyi bir Hıristiyan ve yüce gönüllü bir insan olan Tancred, Rabbimiz'e o gün düşmanlarına karşı kendisine yardım etmesi için büyük bir içtenlikle yalvardı. Ardından son derece cesurca Türklerin arasına atıldı; adamları da onu yakından takip ederek verdikleri güçlü darbelerle düşman hatlarını darmadağın ettiler. Düşmanlar çok fazla direnemediler ve hemen kaçış yoluna başladılar. Bizimkiler birçoğunu esir alırken, daha da fazlasını kılıçtan geçirdiler. En başta kaçtığı için Rodoan'ın sancağı [kendi bayrağı] ele geçirildi ve bu yüzden bütün ordusu bozguna uğradı. Halkımız, bir önceki savaşta uğradıkları kayıp karşısında büyük bir teselli buldu. Düşmanlarını bu kadar çok ölü ve esir olarak gördükleri için büyük bir sevinç yaşadılar. En çok sevindikleri şeylerden biri de, bozguna uğrattıkları Türklerden geriye kalan pek çok güzel ata sahip olmalarıydı.

III. — Coment li rois Baudoins desconfist les Turz en bataille.

Il avint que en cel an meismes vindrent au calife d'Egypte aucun de ses barons et li distrent : « Sire, cil pueples des pelerins « qui sont venu, n'a mie grant tens, en vostre regne, et come « malaventureuse gent ne prisent riens leur vies; por ce ont « fet mains maus à vos barons et à vostre terre. Si ont eu fiance « et grant hardement en ce qu'il estoient grant plenté de gent; « mès ore s'en sont alé li plus, et li autre sont mort que par « bataille que par maladie. Tant sont gaste en diverses manieres « que il n'i en a mès guères; por ce, s'il vous plest, nos cuiderions « que biens fust et preus à vostre terre et enneurs à vous que « vos préissiez un de vos granz barons et li baillissiez de vostre « gent assez, que il menast en vostre terre de Surie, et de cele « chetive gent delivrast si et espurast le pais que il n'en reman- « sist uns seus. » Ceste parole fu mout plesanz à ce grant home, et dist que leur conseuz estoit mout bons. Il prist sans demorance deus granz amiranz de sa terre; à l'un bailla sa navie toute et genz assez que il i mist, à l'autre comanda que il menast ses oz par terre et leur dist que il alassent en Surie por fere ce qui devisé estoit. Cil vindrent mout hastivement et entrerent à Escalonne. Quant la Crestienté du regne oï cele venue d'eus, grant peor orent et mout furent effrée. Li Rois oï la nouvele, tantost vint à Japhe et semont tout son pooir. Cil vindrent sans demeure mout efforciement. Li patriarches de Jherusalem, Ebremars vint et aporta la vraie croiz. Quant il furent tuit assemblé, l'en les nonbra; si furent trové cinq cenz chevauchéeurs, de gent à pié deus mille. Li Tur, si come l'en disoit [et voirs estoit], furent bien par terre quinze mille, sans ceus qui estoient en mer. Quant il[1] s'en partirent d'Escalonne, leur nés firent aler vers Japhe; il s'en alerent jus une ancienne cité qui a non Azote[2].

Là firent .II. parties de leur genz et comanderent qe li un se treissent vers le Roi, qui aus chans se vendroit combatre à eus : si assemblassent à lui, et tandis, com li Rois seroit encombrez, li autre s'en alassent à Japhe et assaillissent par terre, et cil des nés par mer, tant que il preissent la ville. Si come il ot esté devisé, l'une des parties s'en entra en la terre de Rames; là conréerent leur batailles, sonerent buisines et tabours, et firent grant effroi de leur venue. Ce fesoient-il tout à escient, por atainer le Roi tant que il venist vers eus; et tandis, l'autre partie s'en alast la voie de la marine tout seurement à Japhe. Ainsi le cuidoient fere; mès mout leur failli de ce qu'il pensoient; car si tost com il virent le Roi venir vers eus ses batailles rengiées, teus effroiz se mist en leur cuers et si grant peor orent que il envoierent tantost querre ceus qui d'eus s'estoient parti por aler à Japhe. Lors meismes ne cuiderent-il mie estre asseur; mès toutevoies s'en alerent encontre les noz. Li Patriarches chevauchoit devant les batailles le Roi, la vraie croiz tenoit en ses mains, à nos genz enjoignoit en pardon de leur pechiez que il bien se contenissent en cele bataille, por desresnier l'enneur de la foi Jhesucrist; et de celui lor souvenist qui por eus avoit receue mort en cele croiz que il portoit; car cil sires estoit bien poissanz et volentéis de bien guerredoner le servise que il li feroient. Li Rois, si com il estoit hardiz et loiaus crestiens, se feri premierement entre ses anemis. Li nostre, qui mout estoient corageus, se penerent tuit de lui secorre et de fere grant damage à la gent mescréant. La bataille comença fiere et crueus. Li Tur avoient mout grant plenté de gent, li Crestien les cuers fiers et hardis : longuement dura li chapléiz. Des mescréanz i ot assez ocis; li remananz d'eus s'en esbairent mout, tant que il se mistrent à la voie. La nostre gent ne les sivirent pas mout, quant il les orent desconfiz, ainçois s'en retornerent au gaaing. Chevaus, asnes et chameus i gaaignierent assez; robes, avoir et prisons à grant plenté. Li bailliz[3] d'Escalonne i fu ocis; li granz connestables s'en eschapa à foïr. Des Turs i ot mors plus de quatre mille. De la nostre gent i en morurent .LX. qui receurent le martire por Nostre Seigneur. Lors s'en retornerent li Rois et sa gent dedenz Japhe, tuit riche de grant gaaing; et fu la feste mout joieuse dedenz la ville. En cele bataille fu pris uns riches Turs qui avoit esté aucune foiz bailliz[4] en la cité d'Acre. Li Rois ot puis de sa rançon .XX.[m] besanz. Le navire des Turs demoroit encore eu port de Japhe; mès quant il oïrent la nouvele que leur genz estoient desconfites, il leverent les voiles, et mous venz i feri qui ventoit, tant que il arriverent eu port de Sur. Là meismes ne cuidoient-il mie demorer seurement, et por ce s'en esmurent et vourent aler en Egypte; mès une grant tempeste leva en la mer qui les esparpilla si durement que noiez en i ot assez. Et .XXV. nés de cele navie en arriverent ez porz de la Crestienté, si que, sans ceus qui furent mort, bien i gaaignierent li notre .II. M. prisons ou plus.

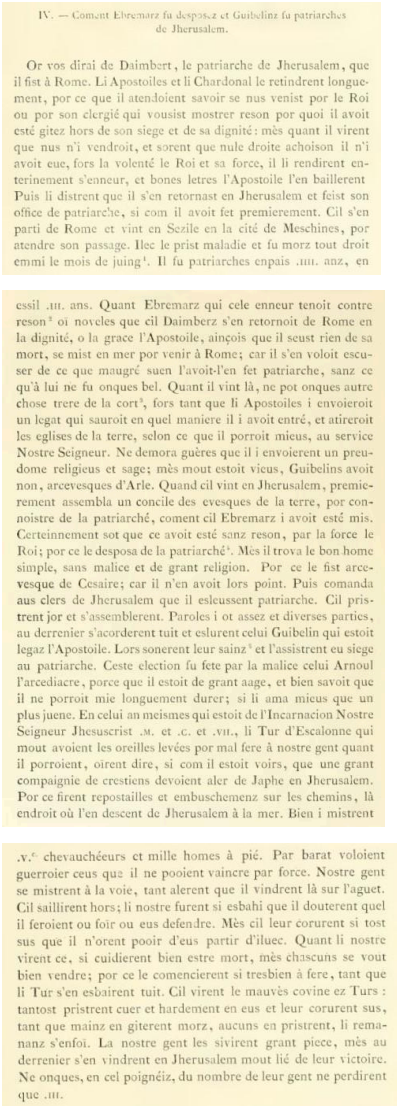
III. — Kral Baudouin'in Türkleri Savaş Meydanında Nasıl Bozguna Uğrattığı

Aynı yıl içinde Mısır halifesinin yanına gelen bazı baronlar ona şöyle dediler: "Efendimiz, son zamanlarda krallığınıza gelen hacı halkı hayatlarını hiç önemsemeyen talihsiz bir topluluktur; bu yüzden baronlarınıza ve ülkenize çok büyük zararlar verdiler. Çok kalabalık oldukları için büyük bir özgüven ve cesarete sahiptiler; ancak şimdi birçoğu gitti, diğerleri ise hem savaşlarda hem de hastalıklar yüzünden öldü. Çeşitli şekillerde öyle bir zayıfladılar ki artık neredeyse hiç kalmadılar; bu nedenle, eğer uygun görürseniz, yüce baronlarınızdan birini seçip yanına hatırı sayılır bir miktar asker vererek Suriye topraklarınıza göndermenizin, bu

sefil halkı kurtarıp ülkeyi kimse kalmayana kadar temizlemenizin ülkenize büyük bir onur ve yarar sağlayacağını düşünüyoruz." Bu sözler o ulu adamın çok hoşuna gitti ve onların tavsiyesinin çok yerinde olduğunu söyledi. Hiç vakit kaybetmeden ülkesinden iki büyük amir seçti; birine tüm donanmasını ve bindirebildiği kadar çok asker verdi, diğerine ise ordusunu karadan götürmesini emretti ve onlara Suriye'ye gidip kararlaştırılanları yerine getirmelerini söyledi. Onlar da son derece hızlı bir şekilde yola çıkıp Askalon'a girdiler. Krallıktaki Hıristiyanlar onların geldiğini duyduklarında büyük bir korkuya kapıldılar ve dehşete düştüler. Kral haberi alır almaz hemen Yafa'ya gitti ve elindeki tüm gücü topladı. Hiç gecikmeden büyük bir azimle geldiler; Kudüs Patriği Ebremar da gelip kutsal haçı yanında getirdi. Hepsi bir araya geldiğinde sayım yapıldı ve beş yüz süvari ile iki bin yaya asker olduğu görüldü. Söylendiğine göre [ve gerçeğin tıpkı kendisi olduğu gibi] Türklerin karadaki sayısı, denizdekiler hariç, on beş bin kadardı. Askalon'dan ayrıldıklarında gemilerini Yafa'ya doğru gönderdiler, kendileri ise Azote adındaki eski bir kente doğru ilerlediler. Orada askerlerini iki gruba ayırdılar: Bir kısmının tarlalarda Kral ile savaşmak üzere onun üzerine gitmesini, onunla çatışmasını, Kral meşgul ediliyorken diğer grubun ise Yafa'ya gidip karadan, gemilerdekilerin ise denizden saldırarak şehri ele geçirmesini emrettiler. Planladıkları gibi gruplardan biri Ramle topraklarına girdi; orada savaş düzeni alıp borazanlar ve davullar çaldılar, geldiklerini duyurarak büyük bir korku saldılar. Bunu taammüden yapıyorlardı, maksatları Kral'ı kendilerine doğru çekerek hırpalamaktı; bu sırada diğer grup ise son derece güvenli bir şekilde deniz yoluyla Yafa'ya gidecekti. Yapmayı düşündükleri şey tam olarak bu idi, ancak hesapları tutmadı; çünkü Kral'ın birliklerini düzenlemiş bir halde üzerlerine doğru gelmekte olduğunu gördükleri anda yüreklerine öyle bir korku ve dehşet düştü ki derhal Yafa'ya gitmiş olan birliklerini geri çağırdılar. O an kendilerini hiç de güvende hissetmediler, yine de bizimkilerin karşısına çıkmak üzere ilerlediler. Patrik, Kral'ın birliklerinin önünde at sürüyor, ellerinde kutsal haçı taşıyordu; adamlarımıza İsa Mesih'in inancının onurunu korumak için bu savaşta mertçe direnmelerini, günahlarının bağışlanması için ellerinden geleni yapmalarını öğütlüyordu. Taşımakta olduğu haç uğruna kendileri için ölüm bizzat göze almış olan o yüce efendinin o an hatırlanmasını istedi, çünkü o efendi son derece kudretliydi ve kendisine edecekleri hizmetin karşılığını fazlasıyla vermeye istekliydi. Son derece cesur ve sadık bir Hıristiyan olan Kral, ilk önce düşmanlarının arasına daldı. Son derece cesur olan adamlarımız da onun yardımına koşmak ve inanmazlara büyük bir darbe indirmek için büyük bir gayret gösterdiler. Savaş son derece şiddetli ve acımasız başladı. Türkler çok kalabalıktı, Hıristiyanların ise yürekleri mert ve cesurdu; çarpışma uzun süre devam etti. İnanmazlardan pek çoğu öldürüldü; geriye kalanlar ise büyük bir şşkınlığa kapılarak kaçış yolunu seçtiler. Halkımız onları bozguna uğrattıktan sonra uzun süre takip etmedi, bunun yerine ganimeti toplamak üzere geri döndü. Atlar, eşekler ve develer bolca ele geçirildi; giysiler, değerli eşyalar ve pek çok esir büyük bir miktarda elde edildi. Askalon valisi [bailliz] öldürüldü, başkomutan [konstable] ise kaçmayı başardı.

Türklerden dört binden fazla kişi öldürüldü. Bizim halkımızdan ise Rabbimiz uğruna şehit düşen altmış kişi hayatını kaybetti. Ardından Kral ve adamları büyük

ganimetlerle zenginleşmiş bir şekilde Yafa'ya geri döndüler; şehirde kutlanan bayram son derece neşeli geçti. Bu savaşta, daha önce Akâ şehrinde valilik yapmış olan zengin bir Türk esir alındı. Kral daha sonra onun fidyesinden yirmi bin bezant elde etti. Türklerin gemileri hâlâ Yafa limanında duruyordu; ancak kendi birliklerinin bozguna uğradığını duyduklarında yelkenleri açtılar ve esen güçlü bir rüzgârın da yardımıyla Sur limanına vardılar. Orada bile güvende kalabileceklerini düşünmedikleri için Mısır'a gitmek üzere hareket ettiler; ancak denizde kopan şiddetli bir fırtına onları öyle hırpalayıp dağıttı ki birçoğu boğuldu. Bu donanmaya ait yirmi beş gemi Hıristiyan limanlarına ulaştı; ölenler bir yana, halkımız iki binden fazla esir ele geçirdi.

IV. — Coment Ebremarz fu desposez et Guibelinz fu patriarches de Jherusalem.

Or vos dirai de Daimbert, le patriarche de Jherusalem, que il fist à Rome. Li Apostoiles et li Chardonal le retindrent longuement, por ce que il atendoient savoir se nus venist por le Roi ou por son clergié qui vousist mostrer reson por quoi il avoit esté gitez hors de son siege et de sa dignité: mès quant il virent que nus n'i vendroit, et sorent que nule droite achoison il n'i avoit eue, fors la volenté le Roi et sa force, il li rendirent enterinement s'enneur, et bones letres l'Apostoile l'en baillerent Puis li distrent que il s'en retornast en Jherusalem et feist son office de patriarche, si com il avoit fet premierement. Cil s'en parti de Rome et vint en Sezile en la cité de Meschines, por atendre son passage. Ilec le prist maladie et fu morz tout droit emmi le mois de juing[1]. Il fu patriarches enpais .iiii. anz, en

essil .iii. ans. Quant Ebremarz qui cele enneur tenoit contre reson[2] oi noveles que cil Daimberz s'en retornoit de Rome en la dignité, o la grace l'Apostoile, ainçois que il seust rien de sa mort, se mist en mer por venir à Rome; car il s'en voloit escuser de ce que maugré suen l'avoit-l'en fet patriarche, sanz ce qu'à lui ne fu onques bel. Quant il vint là, ne pot onques autre chose trere de la cort[3], fors tant que li Apostoiles i envoieroit un legat qui sauroit en quel maniere il i avoit entré, et atireroit les eglises de la terre, selon ce que il porroit mieus, au service Nostre Seigneur. Ne demora guères que il i envoierent un preudome religieus et sage; mès mout estoit vieus, Guibelins avoit non, arcevesques d'Arle. Quand cil vint en Jherusalem, premierement assembla un concile des evesques de la terre, por connoistre de la patriarché, coment cil Ebremarz i avoit esté mis. Certeinnement sot que ce avoit esté sanz reson, par la force le Roi; por ce le desposa de la patriarché[4]. Mès il trova le bon home simple, sans malice et de grant religion. Por ce le fist arcevesque de Cesaire; car il n'en avoit lors point. Puis comanda aus clers de Jherusalem que il esleussent patriarche. Cil pristrent jor et s'assemblerent. Paroles i ot assez et diverses parties, au derrenier s'acorderent tuit et eslurent celui Guibelin qui estoit legaz l'Apostoile. Lors sonerent leur sainz[5] et l'assistrent eu siege au patriarche. Ceste election fu fete par la malice celui Arnoul l'arcediacre, porce que il estoit de grant aage, et bien savoit que il ne porroit mie longuement durer; si li ama mieus que un plus juene. En celui an meismes qui estoit de l'Incarnacion Nostre Seigneur Jhesuscrist .M. et .c. et .vii., li Tur d'Escalonne qui mout avoient les oreilles levées por mal fere à nostre gent quant il porroient, oirent dire, si com il estoit voirs, que une grant compaignie de crestiens devoient aler de Japhe en Jherusalem. Por ce firent repostailles et embuschemenz sur les chemins, là endroit où l'en descent de Jherusalem à la mer. Bien i mistrent

.v.[c] chevauchéeurs et mille homes à pié. Par barat voloient guerroier ceus que il ne pooient vaincre par force. Nostre gent se mistrent à la voie, tant alerent que il vindrent là sur l'aguet. Cil saillirent hors; li nostre furent si esbahi que il douterent quel il feroient ou foir ou eus defendre. Mès cil leur corurent si tost sus que il n'orent pooir d'eus partir d'iluec. Quant li nostre virent ce, si cuidierent bien estre mort, mès chascuns se vout bien vendre; por ce le comencierent si tresbien à fere, tant que li Tur s'en esbairent tuit. Cil virent le mauvès covine ez Turs: tantost pristrent cuer et hardement en eus et leur corurent sus, tant que mainz en giterent morz, aucuns en pristrent, li remananz s'enfoi. La nostre gent les sivirent grant piece, mès au derrenier s'en vindrent en Jherusalem mout lié de leur victoire. Ne onques, en cel poignéiz, du nombre de leur gent ne perdirent que .iii.

IV. — Ebremar'ın Görevden Alınması ve Guibelin'in Kudüs Patriği Seçilmesi Hakkında

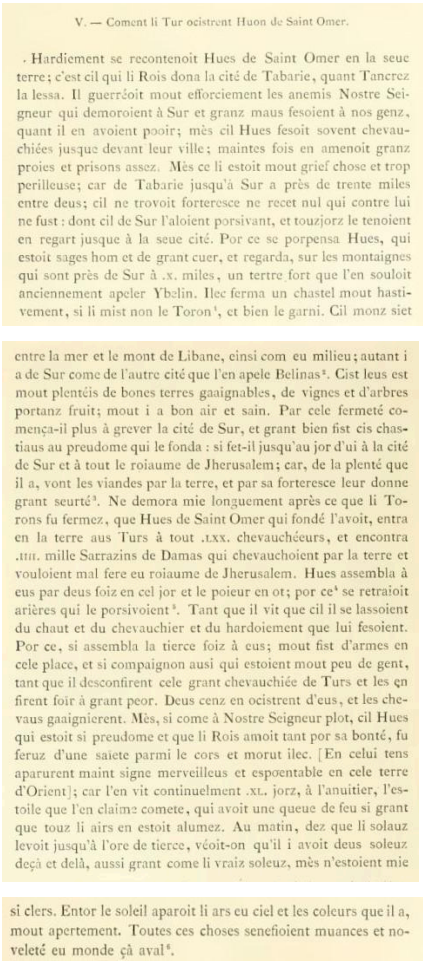
Şimdi de Kudüs Patriği Daimbert'in Roma'daki durumundan size bahsedeceğim. Papa ve kardinaller, hiç kimsenin Kral veya onun ruhban sınıfı adına gelip makamından ve haysiyetinden haksız yere neden atıldığını açıklamasını bekledikleri için onu uzun süre tuttular. Ancak hiç kimsenin gelmeyeceğini ve Kral'ın iradesi ile gücünden başka haklı bir sebebin bulunmadığını gördüklerinde, onun tüm haklarını

eksiksiz bir şekilde iade ettiler ve Papa ona resmi mektuplar verdi. Ardından kendisine Kudüs'e geri dönmesini ve evvelce yaptığı gibi patriklik görevini yerine getirmesini söylediler. O da Roma'dan ayrıldı ve geçiş yapabilmek için Sicilya'daki Messina şehrine geldi. Orada hastalandı ve haziran ayının ortalarında hayatını kaybetti. Toplamda dört yıl huzur içinde, dört yıl da sürgünde olmak üzere patriklik yapmıştı.

Bu haksız makamı haksız yere elinde tutan Ebremar, Daimbert'in Roma'dan unvanını geri alarak döndüğü haberini aldığında —daha ölümünden haberdar bile olmadan— Roma'ya gitmek üzere denize açıldı; çünkü kendisinin hiçbir arzusu olmadığı halde, kendi iradesi dışında zorla patrik yapıldığını söyleyerek kendini savunmak istiyordu. Oraya vardığında saraydan başka bir şey elde edemedi; Papa, oraya bir elçi gönderip makama nasıl geldiğini soruşturacak ve ülkedeki kiliseleri Rabbimiz'in hizmeti için en iyi şekilde düzenleyecek birini görevlendirecekti. Çok geçmeden oraya dindar ve bilge, ancak oldukça yaşlı bir adam olan Arles başpiskoposu Guibelin'i gönderdiler. Guibelin Kudüs'e geldiğinde öncelikle ülkenin piskoposlarını bir konsorda topladı ve Ebremar'ın patriklik makamına nasıl getirildiğini araştırdı. Bunun tamamen haksız bir şekilde, Kral'ın gücüyle yapıldığını kesin olarak öğrendi; bu yüzden onu patriklik makamından azletti. Ancak onu saf, kötülükten uzak ve son derece dindar bir adam olarak bulduğu için, o sırada boşta olan Kesariye başpiskoposluğuna getirdi.

Ardından Kudüs'teki din adamlarına yeni bir patrik seçmelerini emretti. Onlar da bir gün belirleyip toplandılar. Çeşitli tartışmalar ve görüş ayrılıkları yaşandıktan sonra sonunda hepsi ortak bir karara vardı ve Papa'nın elçisi olan bu Guibelin'i seçtiler. Çanlar çalarak onu patriklik makamına oturttular. Bu seçim, başdiyakoz Arnoul'un kurnazlığıyla gerçekleştirilmişti; çünkü Guibelin yaşlı olduğu için uzun süre yaşayamayacağını biliyor ve daha genç birini getirmektense onu tercih ediyordu.

İsa Mesih'in Enkarnasyonunun 1107. yılında, halkımıza zarar vermek için her fırsatı kollayan Askalonlu Türkler, Yafa'dan Kudüs'e doğru gitmekte olan büyük bir Hıristiyan topluluğunun olduğunu öğrendiler. Bu yüzden yollar üzerinde, özellikle Kudüs'ten denize inilen güzergâhta pusu kurup gizlendiler. Oraya beş yüz süvari ve bin yaya asker yerleştirmişlerdi. Güç yoluyla yenemediklerini hileyle alt etmek istiyorlardı. Halkımız yola koyuldu ve pusu kurulan yere kadar geldi. Türkler birden bire üzerlerine saldırdılar; bizimkiler öyle bir şaşkınlık yaşadılar ki kaçacaklar mı yoksa savunma mı yapacaklar bilemediler. Ancak Türkler derhal üzerlerine çullandıkları için oradan kaçıp uzaklaşma imkânı bulamadılar. Bunu gören halkımız kesinlikle öleceğini düşündü, fakat herkes kendini en pahalı şekilde satmak istedi; bu yüzden öyle cesurca dövüştüler ki Türkler adeta şoke oldu. Türklerin bu kötü gidişatını gören adamlarımız aniden yüreklenip cesaret buldular ve onların üzerine atıldılar; pek çoğunu ölü olarak yere serdiler, bazılarını esir aldılar, geri kalanlar ise kaçtı. Halkımız onları uzun süre takip etti, en sonunda zaferin verdiği büyük bir neşeyle Kudüs'e döndüler. Bu çatışmada kendi insanlarından yalnızca üç kişi kaybetmişlerdi.

V. — Coment li Tur ocistrent Huon de Saint Omer.

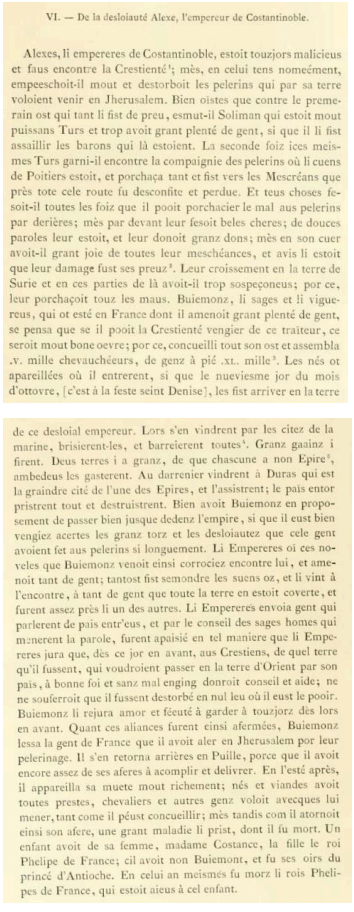
. Hardiement se recontenoit Hues de Saint Omer en la seue terre; c'est cil qui li Rois dona la cité de Tabarie, quant Tancrez la lessa. Il guerréoit mout efforciement les anemis Nostre Seigneur qui demoroient à Sur et granz maus fesoient à nos genz, quant il en avoient poöir; mès cil Hues fesoit sovent chevauchiées jusque devant leur ville; maintes fois en amenoit granz proies et prisons assez. Mès ce li estoit mout grief chose et trop perilleuse; car de Tabarie jusqu'à Sur a près de trente miles entre deus; cil ne trovoit forteresce ne recet nul qui contre lui ne fust : dont cil de Sur l'aloient porsivant, et touzjorz le tenoient en regart jusque à la seue cité. Por ce se porpensa Hues, qui estoit sages hom et de grant cuer, et regarda, sur les montaignes qui sont près de Sur à .x. miles, un tertre fort que l'en souloit anciennement apeler Ybelin. Ilec ferma un chastel mout hastivement, si li mist non le Toron[1], et bien le garni. Cil monz siet entre la mer et le mont de Libane, einsi com eu milieu; autant i a de Sur come de l'autre cité que l'en apele Belinas[2]. Cist leus est mout plentéis de bones terres gaaignables, de vignes et d'arbres portanz fruit; mout i a bon air et sain. Par cele fermeté comença-il plus à grever la cité de Sur, et grant bien fist cis chastiaus au preudome qui le fonda : si fet-il jusqu'au jor d'ui à la cité de Sur et à tout le roiaume de Jherusalem; car, de la plenté que il a, vont les viandes par la terre, et par sa forteresce leur donne grant seurté[3]. Ne demora mie longuement après ce que li Torons fu fermez, que Hues de Saint Omer qui fondé l'avoit, entra en la terre aus Turs à tout .txx. chevauchéeurs, et encontra .mm. mille Sarrazins de Damas qui chevauchoient par la terre et vouloient mal fere eu roiaume de Jherusalem. Hues assembla à eus par deus foiz en cel jor et le poieur en ot; por ce[4] se retraioit arières qui le porsivoient[5]. Tant que il vit que cil il se lassoient du chaut et du chevauchier et du hardoiement que lui fesoient. Por ce, si assembla la tierce foiz à eus; mout fist d'armes en cele place, et si compaignon ausi qui estoient mout peu de gent, tant que il desconfirent cele grant chevauchiée de Turs et les en firent foir à grant peor. Deus cenz en ocistrent d'eus, et les chevaus gaaignierent. Mès, si come à Nostre Seigneur plot, cil Hues qui estoit si preudome et que li Rois amoit tant por sa bonté, fu feruz d'une saiete parmi le cors et morut ilec. [En celui tens aparurent maint signe merveilleus et espoentable en cele terre d'Orient]; car l'en vit continuelment .xl. jorz, à l'anuitier, l'estoile que l'en claime comete, qui avoit une queue de feu si grant que touz li airs en estoit alumez. Au matin, dez que li solauz levoit jusqu'à l'ore de tierce, véoit-on qu'il i avoit deus soleuz deçà et delà, aussi grant come li vraiz soleuz, mès n'estoient mie si clers. Entor le soleil aparoit li ars eu ciel et les coleurs que il a, mout apertement. Toutes ces choses senefioient muances et noveleté eu monde çà aval[6].

V. — Saint Omer'li Huon'un Türkler Tarafından Nasıl Öldürüldüğü Hakkında

Saint Omer'li Huon kendi topraklarında büyük bir cesaretle hüküm sürüyordu; Tancred burayı bıraktığında Kral'ın kendisine bağışlamış olduğu Taberiye şehrinin efendisi odur. Sur'da ikamet eden ve fırsat buldukça halkımıza büyük zararlar veren Rabbimiz'in düşmanlarına karşı son derece güçlü bir şekilde savaşıyordu; nitekim bu Huon sık sık onların şehrinin kapılarına kadar akınlar düzenliyor, pek çok kez büyük ganimetler ve esirler alıp getiriyordu. Ancak bu durum kendisi için son derece zahmetli ve tehlikeliydi; çünkü Taberiye ile Sur arasında yaklaşık otuz mil mesafe vardı ve bu iki yer arasında kendisine karşı koyamayacağı hiçbir kale veya sığınak bulunmuyordu; bu yüzden Sur'dakiler onu sürekli takip ediyor ve şehrine varana kadar peşini bırakmıyorlardı.

Bu yüzden son derece bilge ve yüce gönüllü bir adam olan Huon, Sur'a yaklaşık on mil mesafedeki dağlarda, eskiden Ybelin olarak adlandırılan güçlü bir tepe olduğunu fark etti. Orada son derece aceleyle bir kale inşa etti, adını Toron koydu ve burayı iyi bir şekilde tahkim etti. Bu dağ deniz ile Lübnan dağının tam ortasında yer alır; Sur ile Belinas adı verilen diğer şehir arasında eşit mesafededir. Bu yer, işlenebilir verimli topraklar, bağlar ve meyve veren ağaçlarla doludur; havası son derece güzel ve sağlıklıdır. Bu tahkimat sayesinde Sur şehrine karşı daha fazla baskı kurmaya başladı; burayı kuran o erdemli insan için bu kale o güne kadar Sur şehrine ve tüm Kudüs krallığına çok büyük yararlar sağlamıştır; çünkü sahip olduğu bolluk

sayesinde topraklara yiyecek akışı sağlanmakta ve buradaki sığınak sayesinde büyük bir güven ortamı yaratılmaktadır.
Toron kalesinin inşa edilmesinden çok uzun bir süre geçmemişti ki, onu kuran Saint Omer'li Huon yetmiş süvariyle birlikte Türklerin topraklarına girdi ve Kudüs krallığına kötülük yapmak üzere at koşturan Şamlı dört bin Sarazenle karşılaştı. Huon o gün onlarla iki kez çatıştı ve üstün gelen taraf oldu; bu yüzden kendisini takip edenler bir an için geri çekildiler. Ancak onların sıcaktan, at sürmekten ve kendisine saldırmaktan yorulduklarını gördü. Bunun üzerine onlarla üçüncü kez çatışmaya girdi; son derece az sayıdaki yoldaşıyla birlikte o alanda büyük bir kahramanlık sergileyerek Türklerin o büyük akıncı birliğini bozguna uğrattı ve onları büyük bir korku içinde kaçırdı. Onlardan iki yüz kişiyi öldürdü ve atlarını ele geçirdi. Ancak Rabbimiz'in dilediği gibi, erdemliliği ve Kral'ın iyiliği nedeniyle çok sevdiği o soylu Huon bedenine isabet eden bir okla orada hayatını kaybetti.
[O dönemde Doğu topraklarında pek çok mucizevi ve korkunç alamet görüldü]; nitekim üst üste kırk gün boyunca akşamları, gökyüzünde kuyruklu yıldız olarak adlandırılan ve tüm havanın adeta tutuşmasına neden olan kadar büyük bir ateş kuyruğuna sahip bir yıldız aralıksız olarak görüldü. Sabahları ise güneşin doğuşundan kuşat vaktine kadar, gökyüzünde gerçeğine son derece benzeyen ancak gerçek güneşler kadar parlak olmayan bir değil iki güneşin yandığı görülüyordu. Güneşin etrafında gökyüzünde beliren yay ve sahip olduğu renkler çok açık bir şekilde fark ediliyordu. Tüm bu olaylar, dünyada gerçekleşecek büyük değişimlerin ve yeniliklerin açık birer işaretiydi.

VI. — De la desloiauté Alexe, l'empereur de Costantinoble.

Alexes, li empereres de Costantinoble, estoit touzjors malicieus et faus encontre la Crestienté[1]; mès, en celui tens nomeément, empeeschoit-il mout et destorboit les pelerins qui par sa terre voloient venir en Jherusalem. Bien oistes que contre le premerain ost qui tant li fist de preu, esmut-il Soliman qui estoit mout puissans Turs et trop avoit grant plenté de gent, si que il li fist assaillir les barons qui là estoient. La seconde foiz ices meismes Turs garni-il encontre la compaignie des pelerins où li cuens de Poitiers estoit, et porchaça tant et fist vers les Mescréans que près tote cele route fu desconfite et perdue. Et teus choses fesoit-il toutes les foiz que il pooit porchacier le mal aus pelerins par derières; mès par devant leur fesoit beles cheres; de douces paroles leur estoit, et leur donoit granz dons; mès en son cuer avoit-il grant joie de toutes leur meschéances, et avis li estoit que leur damage fust ses preuz[2]. Leur croissement en la terre de Surie et en ces parties de là avoit-il trop sospeçoneus; por ce, leur porchaçoit touz les maus. Buiemonz, li sages et li viguereus, qui ot esté en France dont il amenoit grant plenté de gent, se pensa que se il pooit la Crestienté vengier de ce traiteur, ce seroit mout bone oevre; por ce, concueilli tout son ost et assembla .v. mille chevauchéeurs, de genz à pié .xl. mille[3]. Les nés ot apareillées où il entrerent, si que le nueviesme jor du mois d'ottovre, [c'est à la feste seint Denise], les fist arriver en la terre de ce desloial empereur. Lors s'en vindrent par les citez de la marine, brisierent-les, et barreierent toutes[4]. Granz gaainz i firent. Deus terres i a granz, de que chascune a non Epire[5], ambedeus les gasterent. Au darrenier vindrent à Duras qui est la graindre cité de l'une des Epires, et l'assistrent; le pais entor pristrent tout et destruistrent. Bien avoit Buiemonz en proposement de passer bien jusque dedenz l'empire, si que il eust bien vengiez acertes les granz torz et les desloiautez que cele gent avoient fet aus pelerins si longuement. Li Empereres oi ces noveles que Buiemonz venoit einsi corrociez encontre lui, et amenoit tant de gent; tantost fist semondre les suens oz, et li vint à l'encontre, à tant de gent que toute la terre en estoit coverte, et furent assez près li un des autres. Li Empereres envoia gent qui parlerent de pais entr'eus, et par le conseil des sages homes qui menerent la parole, furent apaisié en tel maniere que li Empereres jura que, dès ce jor en avant, aus Crestiens, de quel terre qu'il fussent, qui voudroient passer en la terre d'Orient par son pais, à bonne foi et sanz mal enging donroit conseil et aide; ne ne souferroit que il fussent destorbé en nul leu où il eust le pooir. Buiemonz li rejura amor et féeuté à garder à touzjorz dès lors en avant. Quant ces aliances furent einsi afermées, Buiemonz lessa la gent de France que il avoit aler en Jherusalem por leur pelerinage. Il s'en retorna arrières en Puille, porce que il avoit encore assez de ses aferes à acomplir et delivrer. En l'esté après, il appareilla sa muete mout richement; nés et viandes avoit toutes prestes, chevaliers et autres genz voloit avecques lui mener, tant come il péust concueillir; mès tandis com il atornoit einsi son afere, une grant maladie li prist, dont il fu mort. Un enfant avoit de sa femme, madame Costance, la fille le roi Phelipe de France; cil avoit non Buiemont, et fu ses oirs du princé d'Antioche. En celui an meismes fu morz li rois Phelipes de France, qui estoit aieus à cel enfant.

VI. — Konstantinopolis İmparatoru Aleksi'nin Hainliği Hakkında

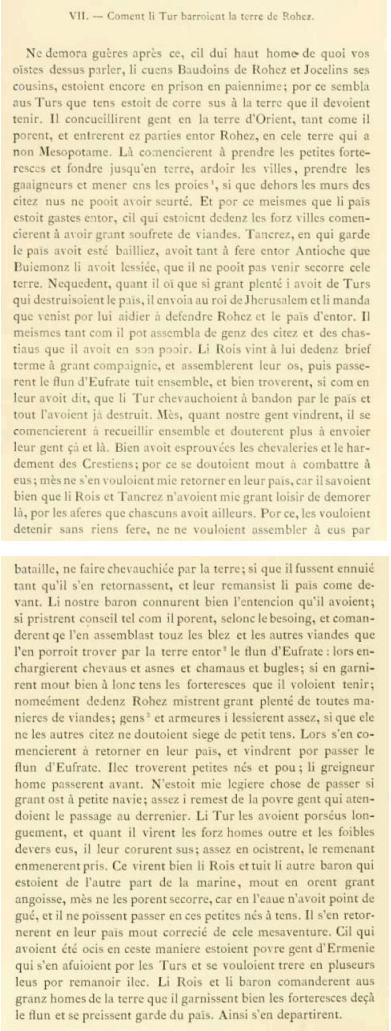
Konstantinopolis imparatoru Aleksi, Hıristiyanlığa karşı her zaman hain ve kötü niyetli biriydi; ancak özellikle o dönemde, toprakları üzerinden Kudüs'e gelmek isteyen hacılara sürekli engel oluyor ve zorluk çıkarıyordu. Çok iyi bildiğiniz üzere, başlarda o büyük orduya karşı bile o kadar çok asker ve kalabalığa sahip olan çok güçlü bir Türk olan Süleyman'ı kışkırtarak orada bulunan baronlarımıza saldırmasını sağlamıştı. İkinci kez ise yine aynı Türkleri, Poitiers kontunun bulunduğu hacı topluluğunun karşısına çıkması için hazırlamış ve inanmazların elleriyle neredeyse o yolculuktaki herkesin bozguna uğrayıp mahvolmasını sağlamıştı. Hacılara arkadan zarar verebileceği her fırsatta bu tür şeyleri hep yapıyordu; önlerinde ise güler yüz gösteriyor, tatlı diller döküyor ve büyük hediyeler veriyordu. Fakat kalbinde onların yaşadığı tüm talihsizliklerden ötürü büyük bir sevinç duyuyor, onların zarar görmesini kendi kazancı olarak görüyordu. Hıristiyanların Suriye topraklarında ve bu bölgelerde güç kazanmasından son derece şüpheleniyor, bu yüzden onlara her türlü kötülüğü planlıyordu.

Bilge ve yiğit bir insan olan Bohemund, Fransa'dan beraberinde çok sayıda insanla birlikte dönerken, Hıristiyanlığı bu hainden kurtarmanın çok iyi bir iş olacağını düşündü; bu maksatla bütün ordusunu topladı ve beş bin süvari ile kırk bin yaya asker bir araya getirdi. Gemilerini hazırlatıp bindiler ve ekim ayının dokuzuncu gününde [Aziz Denise yortusunda] bu hain imparatorun topraklarına çıkarma yaptılar. Ardından sahil şehirlerine gelerek buraları darmadağın ettiler, her yeri yağmaladılar ve büyük ganimetler elde ettiler. Her birinin adı Epir olan iki büyük bölge vardı ve her ikisini de tamamen yıkıp harabeye çevirdiler. Sonunda Epir'in en büyük şehri olan Duras'a ulaştılar ve burayı kuşatarak çevredeki toprakların tamamını ele geçirip tahrip ettiler. Bohemund'un asıl amacı imparatorluğun içine kadar ilerlemek ve bu halkın hacılara çok uzun süredir yaptığı büyük haksızlıkların ve hainliklerin intikamını bizzat almaktı.

İmparator, Bohemund'un bu şekilde öfkeyle üzerine geldiğini ve yanında bu kadar çok asker getirdiğini duyduğunda, derhal kendi ordularını topladı ve tüm ülkeyi kaplayacak kadar kalabalık bir kuvvetle onun karşısına çıktı; iki taraf birbirine oldukça yaklaştı. İmparator aralarında barış konuşması yapmaları için adamlar görüşmeciler gönderdi; konuyu yönlendiren bilge kişilerin tavsiyesiyle şu şartlarda uzlaşıldı: İmparator, o günden sonra hangi ülkeden olursa olsun Doğu topraklarına kendi ülkesi üzerinden geçmek isteyen tüm Hıristiyanlara iyi niyetle, hiçbir hile olmaksızın yardım edeceği ve tavsiyede bulunacağı, elindeki güç yetse hiçbir yerde onlara engel olmayacağı hususunda yemin etti. Bohemund da bundan böyle ona karşı sevgi ve sadakati koruyacağına dair yeniden yemin etti.

Bu anlaşmalar bu şekilde mühürlendikten sonra Bohemund, yanındaki Fransa halkının hac görevlerini yerine getirmek üzere Kudüs'e gitmesine izin verdi. Kendisi ise halledilmesi gereken başka işleri olduğu için Puille'e geri döndü. Ertesi yaz konvoyunu son derece zengin bir şekilde hazırladı; gemiler ve yiyecekler hazırdı, yanına alabileceği kadar çok şövalye ve başka insan toplamak istiyordu; ancak işlerini bu şekilde yoluna koymaya çalışırken yakalandığı ağır bir hastalık sonucunda hayatını kaybetti. Fransa Kralı Phelipe'nin kızı olan karısı Kraliçe Costance'dan

Bohemund adında bir çocuk dünyaya gelmişti; bu çocuk Antakya prensliğinin varisi oldu. Aynı yıl içinde, o çocuğun dedesi olan Fransa Kralı Phelipe de hayata göz yumdu.

VII. — Coment li Tur barroient la terre de Rohez.

Ne demora guères après ce, cil dui haut home de quoi vos oïstes dessus parler, li cuens Baudoins de Rohez et Jocelins ses cousins, estoient encore en prison en paiennime; por ce sembla aus Turs que tens estoit de corre sus à la terre que il devoient tenir. Il concueillirent gent en la terre d'Orient, tant come il porent, et entrerent ez parties entor Rohez, en cele terre qui a non Mesopotame. Là comencierent à prendre les petites forteresces et fondre jusqu'en terre, ardoir les villes, prendre les gaaigneurs et mener ens les proies[1], si que dehors les murs des citez nus ne pooit avoir seurté. Et por ce meismes que li païs estoit gastes entor, cil qui estoient dedenz les forz villes comencierent à avoir grant soufrete de viandes. Tancrez, en qui garde le pais avoit esté bailliez, avoit tant à fere entor Antioche que Buiemonz li avoit lessiée, que il ne pooit pas venir secorre cele terre. Nequedent, quant il oï que si grant plenté i avoit de Turs qui destruisoient le païs, il envoia au roi de Jherusalem et li manda que venist por lui aidier à defendre Rohez et le païs d'entor. Il meismes tant com il pot assembla de genz des citez et des chastiaus que il avoit en son pooir. Li Rois vint à lui dedenz brief terme à grant compaignie, et assemblerent leur os, puis passerent le flun d'Eufrate tuit ensemble, et bien troverent, si com en leur avoit dit, que li Tur chevauchoient à bandon par le païs et tout l'avoient jà destruit. Mès, quant nostre gent vindrent, il se comencierent à recueillir ensemble et douterent plus à envoier leur gent çà et là. Bien avoit esprouvées les chevaleries et le hardement des Crestiens; por ce se doutoient mout à combattre à eus; mès ne s'en vouloient mie retorner en leur païs, car il savoient bien que li Rois et Tancrez n'avoient mie grant loisir de demorer là, por les aferes que chascuns avoit ailleurs. Por ce, les vouloient detenir sans riens fere, ne ne vouloient assembler à eus par bataille, ne faire chevauchiée par la terre; si que il fussent ennuié tant qu'il s'en retornassent, et leur remansist li païs come devant. Li nostre baron connurent bien l'entencion qu'il avoient; si pristrent conseil tel com il porent, selonc le besoing, et comanderent qe l'en assemblast touz les blez et les autres viandes que l'en porroit trover par la terre entor[2] le flun d'Eufrate: lors enchargierent chevaus et asnes et chamaus et bugles; si en garnirent mout bien à lonc tens les forteresces que il voloient tenir; nomeément dedenz Rohez mistrent grant plenté de toutes manieres de viandes; gens[3] et armeures i lessierent assez, si que ele ne les autres citez ne doutoient siege de petit tens. Lors s'en comencierent à retorner en leur païs, et vindrent por passer le flun d'Eufrate. Ilec troverent petites nés et pou; li greigneur home passerent avant. N'estoit mie legiere chose de passer si grant ost à petite navie; assez i remest de la povre gent qui atendoient le passage au derrenier. Li Tur les avoient porséus longuement, et quant il virent les forz homes outre et les foibles devers eus, il leur corurent sus; assez en ocistrent, le remenant enmenerent pris. Ce virent bien li Rois et tuit li autre baron qui estoient de l'autre part de la marine, mout en orent grant angoisse, mès ne les porent secorre, car en l'eaue n'avoit point de gué, et il ne poïssent passer en ces petites nés à tens. Il s'en retornerent en leur païs mout correcié de cele mesaventure. Cil qui avoient été ocis en ceste maniere estoient povre gent d'Ermenie qui s'en afuioient por les Turs et se vouloient trere en pluseurs leus por remanoir ilec. Li Rois et li baron comanderent aus granz homes de la terre que il garnissent bien les forteresces deçà le flun et se preissent garde du païs. Ainsi s'en departirent.

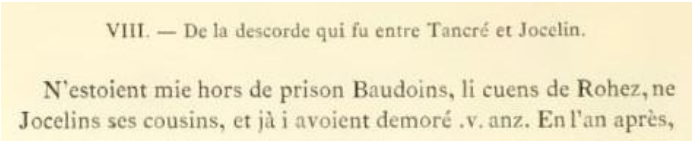
VII. — Türklerin Urfa Topraklarını Nasıl Harabeye Çevirdiği Hakkında

Aradan çok uzun bir zaman geçmemişti ki, daha önce sözünü ettiğimiz o soylu kişiler, Urfa kontu Baudouin ve kuzeni Jocelin hâlâ pagan diyarında esir tutulmaktaydılar; bu yüzden Türkler, ellerine geçirmeleri gereken bu topraklara saldırmanın tam vakti olduğunu düşündüler. Doğu topraklarından alabildikleri kadar çok asker topladılar ve Mezopotamya olarak adlandırılan, Urfa çevresindeki bölgelere girdiler. Orada küçük tahkimatları ele geçirip yerle bir etmeye, şehirleri ateşe vermeye, çiftçileri yakalayıp ganimetleri yanlarında götürmeye başladılar; öyle ki şehir surlarının dışında hiç kimse için güvenlik kalmamıştı. Çevredeki topraklar harabeye çevrildiği için, güçlü şehirlerin içinde bulunanlar büyük bir yiyecek kıtlığı çekmeye başladılar. Toprakların koruması kendisine bırakılmış olan Tancred ise Bohemund'un kendisine bıraktığı Antakya çevresindeki işlerle o kadar çok meşguldü ki oradaki topraklara yardım etmeye gelemiyordu.

Bununla birlikte, toprağı mahveden Türklerin bu kadar çok olduğunu duyduğunda, Kudüs Kralı'na haber göndererek Urfa'yı ve çevre toprakları savunmasına yardım etmek için gelmesini istedi. Kendisi de elinin altında bulunan şehirlerden ve

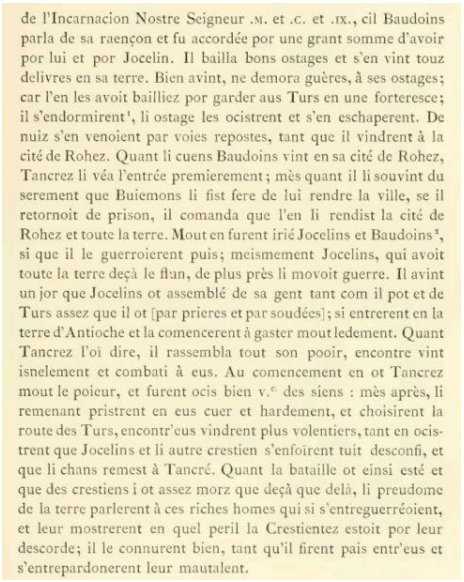
şatolardan alabildiği kadar çok asker topladı. Kral kısa süre içinde büyük bir kalabalıkla yanına geldi; ordularını birleştirip Fırat nehrini hep birlikte geçtiler. Kendilerine anlatıldığı gibi Türklerin ülkeyi serbestçe at sürerek dolaştıklarını ve her yeri zaten yıkıp yaktıklarını açıkça gördüler. Ancak bizim adamlarımız bir araya gelmeye başladığında, Türkler askerlerini o tarafa bu tarafa göndermeye daha çok çekinmeye başladılar. Hıristiyanların şövalyeliklerini ve cesaretlerini daha önce sınamış oldukları için onlarla savaşmaktan oldukça korkuyorlardı; ancak kendi ülkelerine de geri dönmek istemiyorlardı, çünkü Kral ile Tancred'in başka yerlerdeki işleri nedeniyle orada uzun süre kalmaya pek vakitlerinin olmadığını çok iyi biliyorlardı. Bu yüzden onları hiçbir şey yapmadan oyalamak, meydan savaşına girmemek ve toprak üzerinde akınlar düzenlememek suretiyle bıkmalarını, sonunda geldikleri gibi geri dönmelerini ve ülkenin eskisi gibi kendilerine kalmasını istiyorlardı. Bizim baronlarımız onların niyetini çok iyi anladılar; bu yüzden duruma ve ihtiyaca göre olabilecek en iyi şekilde istişare edip Fırat nehrinin çevresindeki topraklarda bulunabilecek tüm buğdayların ve diğer yiyeceklerin bir araya getirilmesini emrettiler. Ardından bunları atlara, eşeklere, develere ve öküzlere yüklediler; el altında tutmak istedikleri tahkimatları uzun bir süre boyunca yetecek şekilde iyice donattılar. Özellikle Urfa'nın içine her türlü yiyecekten bol miktarda yerleştirdiler; oraya yeterince asker ve silah bıraktılar ki ne Urfa ne de diğer şehirler kısa süreli bir kuşatmadan korkmak zorunda kalsın.

Sonrasında kendi ülkelerine dönmek üzere yola çıktılar ve Fırat nehrini geçmek için ilerlediler. Orada pek az sayıda ve küçük tekneler bulabildiler; soylu ve önde gelen kişiler önce karşıya geçti. Böylesine büyük bir orduyu küçük teknelerle karşı tarafa geçirmek kolay bir iş değildi; bu yüzden en sonda geçişi bekleyen yoksul halktan pek çok kişi geride kaldı. Türkler onları uzun süredir takip ediyorlardı; soylu ve güçlü adamların karşıya geçtiğini, zayıfların ise kendileri tarafta kaldığını gördüklerinde hemen üzerlerine saldırdılar. Birçoğunu katlettiler, geri kalanları ise esir olarak yanlarında götürdüler. Nehrin öteki yakasında bulunan Kral ve diğer tüm baronlar bunu gördüklerinde büyük bir ıstırap çektiler, ancak sudaki geçit yerinin olmaması ve küçük teknelerle zamanında karşıya geçememeleri nedeniyle onlara yardım edemediler. Bu talihsiz olaydan ötürü son derece üzgün bir şekilde kendi ülkelerine geri döndüler. Bu şekilde öldürülen kişiler, Türklerden kaçıp oralarda kalmak üzere çeşitli yerlere sığınmaya çalışan yoksul Ermeni halkıydı. Kral ile baronlar, nehrin bu tarafındaki tahkimatları iyi bir şekilde donatmalarını ve ülkeyi korumaya özen göstermelerini toprağın soylu insanlarına emrettikten sonra ayrıldılar.

VIII. — De la descorde qui fu entre Tancré et Jocelin.

N'estoient mie hors de prison Baudoins, li cuens de Rohez, ne Jocelins ses cousins, et jà i avoient demoré .v. anz. En l'an après,

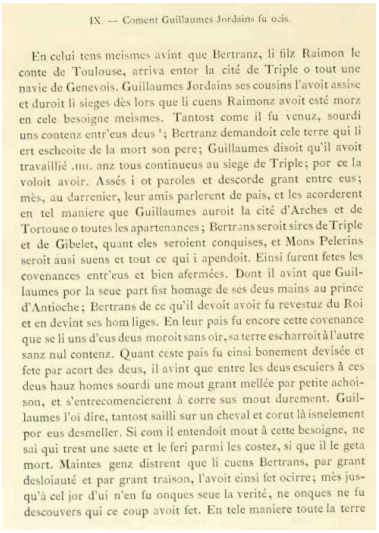
de l'Incarnacion Nostre Seigneur .M. et .C. et .IX., cil Baudoins parla de sa raençon et fu accordée por une grant somme d'avoir por lui et por Jocelin. Il bailla bons ostages et s'en vint touz delivres en sa terre. Bien avint, ne demora guères, à ses ostages; car l'en les avoit bailliez por garder aus Turs en une forteresce; il s'endormirent[1], li ostage les ocistrent et s'en eschaperent. De nuiz s'en venoient par voies repostes, tant que il vindrent à la cité de Rohez. Quant li cuens Baudoins vint en sa cité de Rohez, Tancrez li véa l'entrée premierement; mès quant il li souvint du serement que Buiemons li fist fere de lui rendre la ville, se il retornoit de prison, il comanda que l'en li rendist la cité de Rohez et toute la terre. Mout en furent irié Jocelins et Baudoins[2], si que il le guerroierent puis; meismement Jocelins, qui avoit toute la terre deçà le flun, de plus près li movoit guerre. Il avint un jor que Jocelins ot assemblé de sa gent tant com il pot et de Turs assez que il ot [par prieres et par soudées]; si entrerent en la terre d'Antioche et la comencerent à gaster mout ledement. Quant Tancrez l'oï dire, il rassembla tout son pooir, encontre vint isnelement et combati à eus. Au comencement en ot Tancrez mout le poieur, et furent ocis bien v.[c] des siens : mès après, li remenant pristrent en eus cuer et hardement, et choisirent la route des Turs, encontr'eus vindrent plus volentiers, tant en ocistrent que Jocelins et li autre crestien s'enfoirent tuit desconfi, et que li chans remest à Tancré. Quant la bataille ot einsi esté et que des crestiens i ot assez morz que deçà que delà, li preudome de la terre parlerent à ces riches homes qui si s'entreguerréoient, et leur mostrerent en quel peril la Crestientez estoit por leur descorde; il le connurent bien, tant qu'il firent pais entr'eus et s'entrepardonerent leur mautalent.

VIII. — Tancred ile Jocelin Arasındaki Anlaşmazlık Hakkında

Urha kontu Baudouin ile kuzeni Jocelin henüz hapisten kurtulmamışlardı ve zaten beş yıldır orada tutulmaktaydılar. İsa Mesih'in Enkarnasyonunun 1109. yılında, o Baudouin fidyeden söz etti ve kendisi ile Jocelin için büyük bir servet ödenmesi konusunda anlaşmaya varıldı. Sağlam rehineler bırakarak tamamen özgür bir şekilde kendi ülkesine döndü. Rehinelerin başına çok geçmeden ilginç bir olay geldi; çünkü Türkler onları bir kaleyi korumaları için görevlendirmişlerdi; rehineler Türkler uyurken onları öldürdüler ve kaçtılar. Geceleyin gizli yollardan yürüyerek Urha şehrine ulaştılar.

Kont Baudouin Urha şehrine geldiğinde, Tancred ilk başta şehre girmesine izin vermedi; ancak Bohemund'un kendisine hapisten dönerse şehri geri vermesi konusunda yaptırdığı yemin aklına gelince, Urha şehrinin ve tüm toprakların kendisine iade edilmesini emretti. Jocelin ve Baudouin bundan ötürü son derece öfkelendiler ve daha sonra ona karşı savaş açtılar; özellikle nehrin bu tarafındaki tüm toprakları elinde bulunduran Jocelin, ona karşı daha yakından bir savaş başlattı. Bir gün Jocelin alabildiği kadar çok asker ve [ricalarla ile paralı asker tutarak] yanına katılmış pek çok Türk topladı; Antakya topraklarına girerek burayı son derece kötü bir şekilde kasıp kavurmaya başladılar.

Tancred bunu duyduğunda tüm gücünü topladı, hızla üzerlerine doğru ilerledi ve onlarla savaşa tutuştu. Savaşın başında Tancred üstünlüğü kaybetti ve adamlarından yaklaşık beş yüz kişi öldürüldü; ancak sonrasında kalanlar cesaretlerini toplayıp yüreklendiler, Türklerin üzerine yürümeyi yeğlediler ve öyle çok kişiyi kılıçtan geçirdiler ki Jocelin ile diğer Hıristiyanlar tamamen bozguna uğrayarak kaçtılar ve zafer Tancred'e kaldı. Savaş bu şekilde sona erdikten ve hem bu taraftan hem de öteki taraftan pek çok Hıristiyan öldürüldükten sonra, ülkenin saygın ve bilge kişileri birbirleriyle savaş halindeki bu zengin soylularla konuşarak aralarındaki anlaşmazlık yüzünden Hıristiyanlığın içinde bulunduğu tehlikeyi gözler önüne serdiler. Durumu çok iyi kavradılar, nitekim aralarında barış yaptılar ve birbirlerinin öfkelerini bağışladılar.

IX. — Coment Guillaumes Jordains fu ocis.

En celui tens meismes avint que Bertranz, li filz Raimon le conte de Toulouse, arriva entor la cité de Triple o tout une navie de Genevois. Guillaumes Jordains ses cousins l'avoit assise et duroit li sieges dès lors que li cuens Raimonz avoit esté morz en cele besoigne meismes. Tantost come il fu venuz, sourdi uns contenz entr'eus deus [1]; Bertranz demandoit cele terre qui li ert escheoite de la mort son pere; Guillaumes disoit qu'il avoit travaillié .iiii. anz tous continueus au siege de Triple; por ce la voloit avoir. Assés i ot paroles et descorde grant entre eus; mès, au darrenier, leur amis parlerent de pais, et les acorderent en tel maniere que Guillaumes auroit la cité d'Arches et de Tortouse o toutes les apartenances; Bertrans seroit sires de Triple et de Gibelet, quant eles seroient conquises, et Mons Pelerins seroit ausi suens et tout ce qui i apendoit. Einsi furent fetes les covenances entr'eus et bien afermées. Dont il avint que Guillaumes por la seue part fist homage de ses deus mains au prince d'Antioche; Bertrans de ce qu'il devoit avoir fu revestuz du Roi et en devint ses hom liges. En leur pais fu encore cette covenance que se li uns d'eus deus moroit sans oir, sa terre escharroit à l'autre sanz nul contenz. Quant ceste pais fu einsi bonement devisée et fete par acort des deus, il avint que entre les deus escuiers à ces deus hauz homes sourdi une mout grant mellée par petite achoison, et s'entrecomencierent à corre sus mout durement. Guillaumes l'oi dire, tantost sailli sur un cheval et corut là isnelement por eus desmeller. Si com il entendoit mout à cette besoigne, ne sai qui trest une saete et le feri parmi les costez, si que il le geta mort. Maintes genz distrent que li cuens Bertrans, par grant desloiauté et par grant traison, l'avoit einsi fet ocirre; mès jusqu'à cel jor d'ui n'en fu onques seue la verité, ne onques ne fu descouvers qui ce coup avoit fet. En tele maniere toute la terre remest à Bertran quant Guillaumes fu morz, la cui part li eschéi. En cele navie de Genevois avoit soissante et dis galies, mout bien armées; chevetaine en estoient dui grant home de Gene : li uns avoit non Ansiaus, li autres Hues Ebriac. Il virent que entor la cité de Triple ne pooient-il pas fere mout de leur preu, car ele estoit trop fort et bien garnie; por ce orent conseil et distrent qu'il iroient en autre leu où il porroient mieuz fere chose qui vausist. Mout prierent et amonesterent le conte Bertran que il alast par terre por eus aidier, et il iroient encoste de lui vers la cité de Gibelet : c'est une cité de la marine qui siet en la terre de Fenice et est obeissant à la cité de Sur. Ce est mout ancien leu, car eu livre des Rois en parole-l'en, et dit que cil de Gibelet apareillierent les fuz et les pierres à fere le temple Salemon [2]; ele ot non anciennement Eve, porce que Eveus, li filz Canaan le neveu Noé [3], la fist. A cele cité vindrent nostre gent, et par mer et par terre de toutes parz l'asistrent. Mout s'esmaierent tost et furent espoenté cil de la ville, si que par desesperance manderent aus deus chevetaines de la navie, Ansiaus et Huon Ebriac, que se il voloient otrier à ceus de la ville que il s'en partissent et enmenassent leur femmes et leur enfanz tout sauvement cil qui s'en voudroient aler, li autre qui remanoir voudroient eussent leur mesons en la ville por une some d'avoir que il leur rendroient chascun an, il ouverroient les portes et leur rendroient la ville sans trere et sans lancier. Cil en orent conseil entr'eus et s'i acorderent. La ville fu bailliée aus Genevois en ceste maniere. Li uns d'eus, cil qui avoit non Hues Ebriac, la tint une grant piece, par tel covent qu'il en rendroit chascun an une cense au commun de Gene [4]. Quant la cité fu einsi prise, la navie s'en torna à Triple.

IX. — Guillaume Jordains'in Nasıl Öldürüldüğü Hakkında

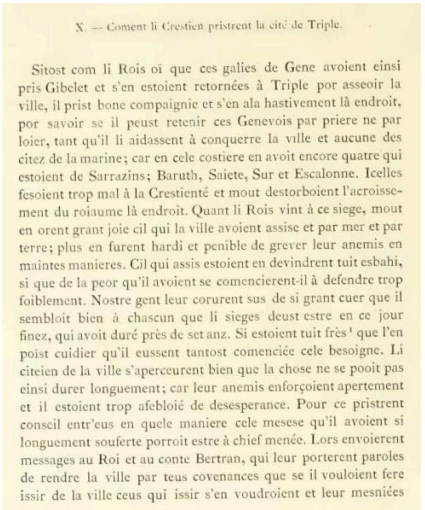
Aynı dönemde, Toulouse Kontu Raimond'un oğlu Bertran, bir Ceneviz donanmasıyla birlikte Trablus şehri civarına ulaştı. Kont Raimond'un ölümünden bu yana kuşatmayı sürdüren kuzeni Guillaume Jordains, şehri kuşatma altında tutuyordu. Bertran gelir gelmez ikisi arasında bir anlaşmazlık çıktı; Bertran babasının ölümünden kendisine kalan toprakları talep ediyordu, Guillaume ise Trablus kuşatmasında aralıksız dört yıldır emek sarf ettiğini söyleyerek buraya sahip olmak istiyordu. Aralarında pek çok tartışma ve büyük anlaşmazlıklar yaşandı; ancak son olarak ortak dostları barış için araya girdiler ve onları şu şartlarda uzlaştırdılar: Guillaume, tüm eklentileriyle birlikte Arches ve Tortose şehirlerine sahip olacakt_; Bertran ise Trablus ve fethedildikleri takdirde Gibelet ile Mont Pelerin ve ona bağlı olan her yerin efendisi olacaktı. Aralarındaki bu anlaşmalar bu şekilde yapılıp sıkı bir şekilde mühürlendi. Bunun ardından Guillaume, kendi adına Antakya prensine ellerini birleştirerek bağlılık yemini etti; Bertran ise sahip olacağı şeyler için Kral'dan tevcih aldı ve onun uydusu (vasalı) oldu. Aralarındaki anlaşmaya göre, eğer ikisinden biri varis bırakmadan ölürse, toprağı hiçbir tartışma olmaksızın diğerine kalacaktı.

Barış bu şekilde her iki tarafın ortak kararıyla en güzel şekilde düzenlenip yapıldıktan sonra, bu iki soylu kişinin yaverleri arasında önemsiz bir sebepten ötürü çok büyük

bir kavga çıktı ve birbirlerine oldukça sert bir şekilde saldırmaya başladılar. Guillaume bunu duyduğunda derhal bir ata atladı ve kavgayı ayırmak için hızla oraya gitti. Olayı yatıştırmaya çalışırken, kimin attığı bilinmeyen bir ok kaburgalarının arasından isabet etti ve onu ölümcül şekilde yere serdi. Birçok kişi, Kont Bertran'ın büyük bir hıyanet ve hainlikle onu bu şekilde öldırttüğünü söylüyordu; ancak günümüze kadar bunun gerçeği ne zaman kesin olarak bilindi ne de bu darbeyi kimin vurduğu ortaya çıkarıldı. Guillaume öldükten sonra tüm topraklar anlaşma gereği Bertran'a kaldı.

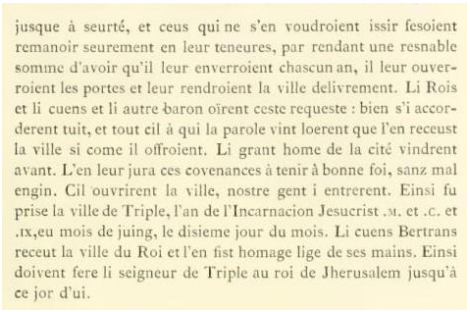
Cenevizlilerin bu donanmasında son derece iyi silahlanmış yetmiş kadırga bulunuyordu; komutanları ise Cenevizli iki ulu adamdı: Birinin adı Ansiaus, diğeri ise Hues Ebriac idi. Trablus şehrinin etrafında pek fazla bir şey yapamayacaklarını gördüler, çünkü şehir çok güçlü ve iyi tahkim edilmişti. Bu yüzden başka bir yere gitmenin, işe yarar daha iyi şeyler yapabilecekleri bir yer bulmanın daha doğru olacağı yönünde karar aldılar. Kont Bertran'a gelip karadan kendilerine yardım etmesini, kendilerinin de onunla birlikte Suriye topraklarında yer alan bir sahil şehri olan Gibelet'ye doğru denizden ilerleyeceklerini ısrarla rica ettiler. Gibelet son derece eski bir yerdir; nitekim Krallar Kitabı'nda da adı geçer ve Süleyman'ın tapınağını yapmak için odun ve taşları Gibelet halkının hazırladığı söylenir; eski adıyla Nuh'un torunu Kenan'ın oğlu Eveus'tan ötürü Eve denilirdi.

Halkımız bu şehre geldi ve denizden ile karadan her yönden kuşatmayı sarıverdi. Şehir halkı çok çabuk bir şekilde umutsuzluğa kapıldı ve dehşete düştü; bu yüzden çaresizlik içinde donanmanın iki komutanı Ansiaus ve Huon Ebriac'a haber göndererek şu teklifte bulundular: Eğer ayrılmak isteyenlerin kadınlarını ve çocuklarını güven içinde yanlarında götürmelerine izin verirlerse, kalmak isteyenler ise her yıl kararlaştırılan bir miktar parayı onlara ödemek suretiyle evlerinde kalabileceklerse, kapıları açıp hiç ok atmadan ve mızrak fırlatmadan şehri teslim edeceklerdi. Komutanlar kendi aralarında istişare edip bunu kabul ettiler. Şehir bu şekilde Cenevizlilere teslim edildi. Komutanlardan Hues Ebriac adlı kişi, her yıl Ceneviz ortak hazinesine vergi ödemek koşuluyla burayı uzun süre elinde tuttu. Şehir bu şekilde ele geçirildikten sonra donanma Trablus'a geri döndü.

X. — Coment li Crestien pristrent la cité de Triple.

Sitost com li Rois oi que ces galies de Gene avoient einsi pris Gibelet et s'en estoient retornées à Triple por asseoir la ville, il prist bone compaignie et s'en ala hastivement là endroit, por savoir se il peust retenir ces Genevois par priere ne par loier, tant qu'il li aidassent à conquerre la ville et aucune des citez de la marine; car en cele costiere en avoit encore quatre qui estoient de Sarrazins; Baruth, Saiete, Sur et Escalonne. Icelles fesoient trop mal à la Crestienté et mout destorboient l'acroissement du roiaume là endroit. Quant li Rois vint à ce siege, mout en orent grant joie cil qui la ville avoient assise et par mer et par terre; plus en furent hardi et penible de grever leur anemis en maintes manieres. Cil qui assis estoient en devindrent tuit esbahi, si que de la peor qu'il avoient se comencierent-il à defendre trop foiblement. Nostre gent leur corurent sus de si grant cuer que il sembloit bien à chascun que li sieges deust estre en ce jour finez, qui avoit duré près de set anz. Si estoient tuit frès[1] que l'en poïst cuidier qu'il eussent tantost comenciée cele besoigne. Li citeien de la ville s'aperceurent bien que la chose ne se pooit pas einsi durer longuement; car leur anemis enforçoient apertement et il estoient trop afebloié de desesperance. Pour ce pristrent conseil entr'eus en quele maniere cele mesese qu'il avoient si longuement souferte porroit estre à chief menée. Lors envoierent messages au Roi et au conte Bertran, qui leur porterent paroles de rendre la ville par teus covenances que se il vouloient fere issir de la ville ceus qui issir s'en voudroient et leur mesniées

jusque à seurté, et ceus qui ne s'en voudroient issir fesoient remanoir seurement en leur teneures, par rendant une resnable somme d'avoir qu'il leur enverroient chascun an, il leur ouverroient les portes et leur rendroient la ville delivrement. Li Rois et li cuens et li autre baron oïrent ceste requeste : bien s'i accorderent tuit, et tout cil à qui la parole vint loerent que l'en receust la ville si come il offroient. Li grant home de la cité vindrent avant. L'en leur jura ces covenances à tenir à bonne foi, sanz mal engin. Cil ouvrirent la ville, nostre gent i entrerent. Einsi fu prise la ville de Triple, l'an de l'Incarnacion Jesucrist .M. et .C. et .IX,eu mois de juing, le disieme jour du mois. Li cuens Bertrans receut la ville du Roi et l'en fist homage lige de ses mains. Einsi doivent fere li seigneur de Triple au roi de Jherusalem jusqu'à ce jor d'ui.

X. — Hıristiyanların Trablus Şehrini Nasıl Ele Geçirdiği Hakkında

Kral, Ceneviz kadırgalarının Gibelet'yi alıp şehri kuşatmak üzere Trablus'a geri döndüklerini duyar duymaz, yanına iyi bir birlik alarak aceleyle o tarafa gitti. Amacı, Cenevizlileri ricayla ya da ödülle ikna edip şehrin fethinde ve sahildeki diğer kentlerin alınmasında kendisine yardım etmelerini sağlamaktı; çünkü o sahilde hâlâ Sarazenlerin elinde bulunan dört şehir daha vardı: Beyrut (Baruth), Sayda (Saiete), Sur (Sur) ve Askalon (Escalonne). Bu şehirler Hıristiyanlığa büyük zararlar veriyor ve o bölgede krallığın büyümesini sürekli engelliyorlardı.

Kral kuşatma alanına vardığında, şehri denizden ve karadan kuşatmış olanlar büyük bir sevinç yaşadılar. Daha da cesaretlenip düşmanlarına türlü şekillerde zarar vermek için büyük bir gayret gösterdiler. Kuşatma altındakiler tamamen şşkına döndüler; duydukları korkudan ötürü kendilerini çok zayıf bir şekilde savunmaya başladılar. Halkımız onların üzerine öyle büyük bir cesaretle saldırdı ki neredeyse herkes, yaklaşık yedi yıldır süren bu kuşatmanın o gün sona ereceğini düşündü. Nitekim zafer o kadar yakındı ki işin hemen o an biteceği zannedilebilirdi.

Şehrin sakinleri bu durumun daha fazla böyle uzun süremeyeceğini çok iyi anladılar; çünkü düşmanları açıkça güçleniyor, kendileri ise ümitsizlik içinde fazlasıyla zayıflamış bulunuyorlardı. Bu yüzden aralarında istişare ederek bu kadar uzun süredir katlandıkları bu sıkıntının nasıl sona erdirilebileceğini düşündüler. Ardından Kral'a ve Kont Bertran'a haberciler göndererek şu teklifte bulundular: Eğer ayrılmak isteyenlerin ve ailelerinin güvenli bir şekilde şehir dışına çıkarılmasına izin verirlerse, kalmak isteyenler ise her yıl karşı tarafa makul bir miktar para ödeyerek mülklerinde güven içinde kalabileceklerse, kapıları açıp şehri kendilerine tamamen teslim edeceklerdi.

Kral, Kont ve diğer baronlar bu isteği duyduklarında hepsi bunu onayladılar ve haberi getirenlerin teklif ettiği şekilde şehrin teslim alınmasını uygun buldular. Şehrin önde gelenleri dışarı çıktılar; bu anlaşmaların hiçbir hile olmaksızın, iyi niyetle sadakatle tutulacağına dair onlara yemin edildi. Onlar da kapıları açtılar ve halkımız içeri girdi. Böylece Trablus şehri, İsa Mesih'in Enkarnasyonunun 1109. yılında, haziran ayının onuncu gününde ele geçirildi. Kont Bertran şehri Kral'dan teslim aldı ve ellerini birleştirerek ona bağlılık yemini (hommage lige) etti. O günden bu yana Trablus efendileri Kudüs Kralı'na aynı şekilde bağlılık sunmakla yükümlüdürler.

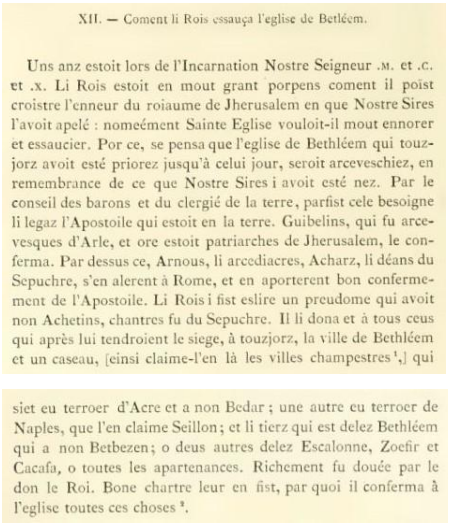
XI. — De la soutillece Baudoin, par quoi il ot grant avoir de son seigneur.

Quant li cuens Baudoins de Rohez fu delivres de prison, il avoit assez chevaliers avec lui; mès ne les pooit pas bien sostenir en avant, ne rendre leur soudées qu'il avoient deservies en arieres. Por ce se porpenserent un jor d'un trop soutil barat. Car il se pensa qu'il iroit veoir son seigneur [1] cui fille il avoit, qui estoit trop pleins de grant avoir, et estoit en la cité de Meletene. Il deviserent coment il se contendroient quant il vendroient devant lui et quelles paroles corroient entr'eus. Il atorna son oirre et mena mout bele compaignie, et assez de chevaliers alerent avec lui. Quant cil qui avoit non Gabriel oï noveles de son fil, grant joie fist; encontre lui ala et le besa mout doucement, à bele chiere le receut et heberja liement. Il sejorna iluec ne sai quanz jorz. De maintes choses parlerent ensemble mout amiablement, tant que il avint un jor que il séoient entr'eus deus en la sale, et si com la parole avoit esté devisée, li chevalier le conte Baudoin vindrent tuit ensemble devant eus eu palais. Li uns prist la parole cui l'en l'avoit baillée, et dist en tel maniere: « Sire cuens, « vos savez bien que nos qui somes ci vostre chevalier, vous « avons servi longuement et loiaument; grant travail avons « soufert por vous et mainz perilz trespassez; fain et soif, froit « et chaut, veilliers et peors avons maintes foiz enduré avec « vous et por vous. En toutes les manieres par quoi l'en puet « traveillier cors d'homs vos avez-nous essaiez. Vous et vostre « pais avons gardé tout sauvement, Dieu merci! tant qu'il i pert; « car vostre anemi sont bien esloignié et bouté arrières de « vostre terre. Je ne vueil pas trop demorer en raconter « touz les servises que vus avez euz de nous, car nus ne le « set mieuz de vous, se reconnoistre le voulez, ne il ne vos « en estuet autre tesmoing. Encontre ce, vos nous promeistes « assez petiz gages: ceus meismes ne nous avez-vos pas renduz. « Maintes foiz nos en avez mis termes et demandez respiz. « Vos savez bien que nos vous avons soufert, tant com nos « poismes; ne vos, sauve vostre enneur, n'avez mie bien « tenues vers nous toutes vos pramesses. Tant que à ce est la « chose venue que nos avons si grant soufrete que por rien ne « poons plus atendre: car la povreté nous destraint si que, se nos « volions tout dire, honte seroit à nous et pitiez à touz ceus qui « l'orroient. Au derrenier point somes venu: si vous requerons, « que nos n'en poons mès, sur vostre leauté ce que vos nous « promeistes, et fiançastes vostre foi que vos nous faciez paier « ce que vos nous devez, ou vos nous rendez le gage que vos « nous promeistes. » Quant cis chevaliers ot einsi parlé, il s'assist, et fist chiere d'ome qui fust en mout grant angoisse. Gabriel, icil Ermins cui fille li cuens Baudoins avoit, ot oï ce chevalier deresnier einsi, et trop se merveilla que pooit estre de quoi ces paroles avoient esté: tant que il le demanda à un suen druguement. Cil li raconta toutes les paroles que li chevaliers avoit dites; et quant Gabriel oï parler du gage que il leur avoit promis, si demanda au Conte queus gages c'estoit. Li Cuens abeissa la teste ne ne li vout respondre. Il fist demander au chevalier de quel gage il avoit parlé; li chevaliers respondi tout apertement que li Cuens leur avoit créanté que se il ne les fesoit paier de leur solz au jor nommé, il souferroit sanz contredit que l'en li rassist la barbe. Quant Gabriel oï ce, il feri ses paumes ensemble et se leissa cheoir arrières touz esbahiz. Si fu correciez, qu'il ne pot parler de grant piece; car il estoit costume entre les genz d'Orient, meismement aus Greus et aus Ermins, que il gardent leur barbes et norrissent à si grant entente com il pueent, et tiennent à trop grant honte et à souverain reproche se l'en leur en arrachoit un poil par despit. Quant cil riches hom fut venuz en ce point que il pot parler, il demanda au Conte se c'estoit voirs qu'il eust sa barbe engagiée: li Cuens respondi mout honteusement que voirs estoit-il. Cil se comença à seignier plus de cent foiz, puis li dist coment il pot estre à ce menez que il, toute l'enneur d'ome, et la victoire de son vis [2], et chose que il ne pooit perdre sanz estre honniz à touzjorz, avoit einsi abandonée; [car autant li vaudroit, s'il perdoit la barbe, com se il se leissoit chastrer [3].] Li Cuens li dist que ce avoit-il fet par grant besoing, com cil qui autrement ne pooit retenir ses chevaliers. Mès il li pria que ne s'en corouçast mie [4], car il avoit bone esperance en Dame-Dieu que sitost com il retorneroit à Rohez il fineroit en tel maniere aus chevaliers que il raembroit son gage. Li chevalier, quant il oïrent ce, distrent tuit ensemble qe jà plus ne l'atendroient, trop leur avoit failli de covenances, ainçois s'en partiroient d'iluec et feroient tout le mal que il porroient à lui et à sa terre. Gabriel li Ermins, qui estoit simples hom, ne ne s'apercevoit mie du barat que il avoient pourparlé, fu mout angoisseus, et au darrenier se pensa que ainçois paieroit-il cel avoir que ses gendres devoit, qu'il le soufrist à honnir en tel maniere. Lors demanda combien il avoit en cele dete; il respondirent que li Cuens leur devoit .xxx. mille Michelois: c'estoit une maniere de besanz qui couroient lors; car uns empereres avoit esté en Costantinoble qui avoit non Michels; icist avoit fet batre cele monnoie et la fist apeler Michelois de son non [5]. Gabriel dist que il feroit paier les chevaliers por aquiter son gendre, par tel covent que il li fianceroit et donroit son créant, come loiaus crestiens, que il jamès, por nul besoing qu'il eust, n'engageroit sa barbe. Cil li fiança volentiers, puis receurent cel avoir et s'en partirent au congié de ce riche home; joieus et tuit enrichi de cel or, s'en retornerent à Rohez [6].

XI. — Baudouin'in Kayınpederinden Büyük Servet Elde Etmesini Sağlayan Kurnazlığı Hakkında

Urfa Kontu Baudouin hapisten kurtulduğunda yanında pek çok şövalye vardı; ancak artık onlara bakamıyor ve geçmişte hak etmiş oldukları maaşlarını (soudées) ödeyemiyordu. Bu yüzden son derece kurnazca bir plan kurdular. Kont, kızını verdiği ve büyük bir servete sahip olan efendiyi, yani Malatya (Meletene) şehrinde bulunan kayınpederini ziyaret etmeye karar verdi. Onun huzuruna çıktıklarında nasıl davranacaklarını ve aralarında hangi sözlerin geçeceğini kararlaştırdılar. Kont hazırlıklarını yaptı, harika bir kalabalık topladı ve yanına pek çok şövalye alarak yola çıktı.
Ermeni olan Gabriel, kızından gelen haberleri duyduğunda büyük bir sevinç yaşadı; hemen karşılamasına gidip onu büyük bir şefkatle öptü, yüzü güler bir şekilde ağırladı ve konuk etti. Orada birkaç gün konakladılar. Birlikte son derece dostane bir şekilde pek çok şeyden konuştular; nihayet bir gün ikisi salonda otururken, kararlaştırıldığı gibi Kont Baudouin'in şövalyelerinin hepsi topluca saraya, huzurlarına geldiler. Sözcülük eden biri öne çıkıp şöyle konuştu:
"Efendi Kont, sizler de çok iyi biliyorsunuz ki bizler burada sizin şövalyeleriniz olarak uzun süredir ve sadakatle hizmet ettik; sizin için büyük zorluklar çektik, sayısız tehlikeyi atlattık. Açlık ve susuzluk, soğuk ve sıcak, nöbetler ve korkular içinde sizinle ve sizin için defalarca katlandık. Bir insanın bedeninin zorlanabileceği her şekilde bizi sınadınız. Allah'a şükürler olsun ki sizi ve ülkenizi son derece güvenli bir şekilde koruduk; çünkü düşmanlarınız toprağınızdan iyice uzaklaştırıldı ve püskürtüldü. Bizden gördüğümüz tüm hizmetleri tek tek sayarak vakit kaybetmek istemiyorum, çünkü kabul etmek isterseniz veya başka bir şahide ihtiyaç duymuyorsanız bunu siz zaten herkesten iyi biliyorsunuz. Buna karşılık bize oldukça küçük rehineler vaat etmiştiniz, ancak onları bile bize geri vermediniz. Defalarca bize vadeler koydunuz ve süre istediniz. Elimizden geldiğince sizlere katlandığımızı çok iyi biliyorsunuz; fakat onurunuza halel gelmesin, siz de bize verdiğiniz sözlerin tümünü tam anlamıyla yerine getirmediniz. Öyle bir noktaya geldik ki artık öylesine büyük bir yokluk içindeyiz ki hiçbir şekilde daha fazla bekleyemeyiz; çünkü yoksulluk bizi öyle bir sıkıştırıyor ki her şeyi söylesek dinleyen herkese utanç ve acı verir. Son hududa dayanmış bulunuyoruz; bu yüzden verdiğiniz sözlere ve kutsal inancınıza dayanarak, bize borçlu olduğunuz ödemeyi yapmanızı ya da vaat ettiğiniz rehineyi bize iade etmenizi talep ediyoruz."
Şövalye bu şekilde konuşup oturdu ve son derece büyük bir sancı içindeymiş gibi bir ifade takindi. Kont Baudouin'in karısının babası olan Ermeni Gabriel, şövalyenin bu şekilde meydan okumasını duyduğunda şoke oldu ve bu sözlerin ne anlama gelebileceğini çok merak etti; bu yüzden hemen tercümanına (drugument) sordu. Tercüman şövalyenin söylediği her şeyi ona aktardı. Gabriel vadettiği rehinelerden bahsedildiğini duyduğunda Kont'a bunların ne olduğunu sordu. Kont başını öne eğdi ve ona yanıt vermek istemedi. Şövalyeye hangi rehinelerden söz ettiğini sormasını buyurdu; şövalye ise son derece açık bir şekilde, eğer Kont belirlenen günde onlara paralarını ödemezse, sakalının yolunmasına hiçbir itiraz etmeden razı olacağına dair söz verdiğini söyledi.
Gabriel bunu duyduğunda ellerini birbirine vurdu ve büyük bir şaşkınlık içinde geriye doğru devrildi. Öyle öfkelenmişti ki uzun süre konuşamadı; çünkü Doğu halkları

arasında, özellikle de Yunanlılarda ve Ermenilerde sakallarını korumak, olabildiğince gür bir şekilde özenle büyütmek bir gelenektir ve sakalından bir teli öfkeyle yolmak en büyük utanç ve hakaret sayılır. Zengin lord konuşabilecek duruma geldiğinde Kont'a sakalını rehin bırakmasının doğru olup olmadığını sordu. Kont büyük bir utanç içinde bunun gerçek olduğunu doğruladı. Gabriel yüzlerce kez haç çıkararak, bir insanın taşıdığı tüm onuru, yüzünün zaferini ve sonsuz bir rezalet yaşamadan asla kaybedemeyeceği bir şeyi [sakalını kaybetmek, insanı neredeyse iğdiş edilmekle eşdeğer bir duruma düşürür] nasıl böyle harcayabildiğini sordu.
Kont ise bunu şövalyelerini elinde tutabilmek için başka çaresi olmadığı, büyük bir zorunluluk yüzünden yaptığını söyledi. Ancak onun öfkelenmemesini rica etti; çünkü Yüce Allah'a olan inancı tamdı, Urfa'ya döner dönmez şövalyelerin borçlarını ödeyip rehinini geri alacaktı. Şövalyeler bunu duyduklarında hep bir ağızdan artık onu bir an bile beklemeyeceklerini, sözlerini tutmadığı için oradan ayrılıp hem kendisine hem de toprağına verebilecekleri tüm zararı vereceklerini söylediler.
Saf bir adam olan ve aralarında tasarlanan bu kurnazlığı fark edemeyen Ermeni Gabriel büyük bir endişe duydı; sonunda damadının bu şekilde onursuz duruma düşmesine razı olmaktansa o parayı kendisinin ödemesinin daha iyi olacağını düşündü. Ne kadar borcu olduğunu sordu; şövalyeler Kont'un kendilerine otuz bin Michelois borçlu olduğunu söylediler. Bu, o dönemde geçerli olan bir para birimiydi; çünkü Konstantinopolis'te Michel adında bir imparator geçmişte yaşamıştı, bu sikkeyi o bastırmıştı ve para onun adıyla anılıyordu.
Gabriel, damadını aklamak için şövalyelerin paralarını ödeyeceğini söyledi; bunun karşılığında Kont dürüst bir Hıristiyan olarak yemin edecek ve iman edecekti ki, ne kadar zor durumda kalırsa kalsın bir daha asla sakalını rehin bırakmayacaktı. Kont bunu seve seve kabul etti; şövalyeler altınları alıp bu zengin lordun izniyle, neşeyle ve hazineye doymuş bir şekilde Urfa'ya geri döndüler.

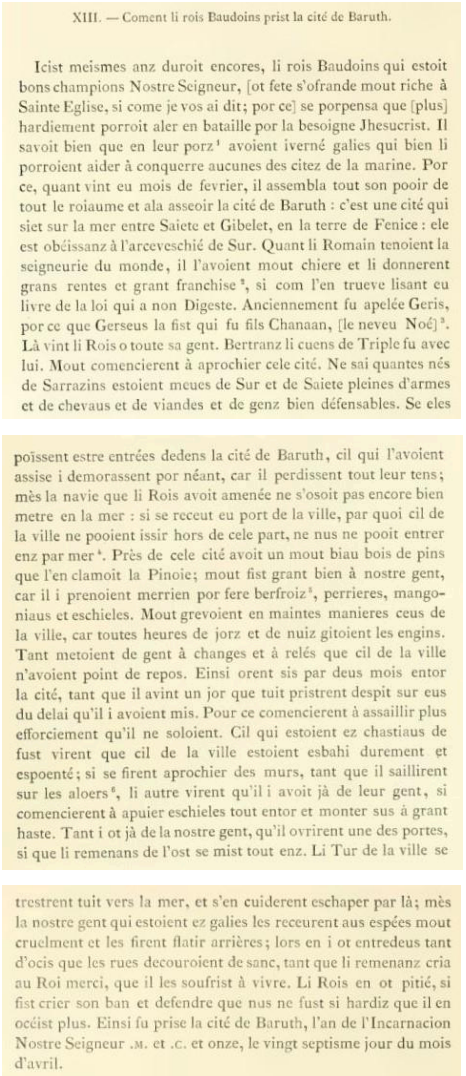
XII. — Coment li Rois essauça l'eglise de Betléem.

Uns anz estoit lors de l'Incarnation Nostre Seigneur .M. et .C. et .X. Li Rois estoit en mout grant porpens coment il poist croistre l'enneur du roiaume de Jherusalem en que Nostre Sires l'avoit apelé : nomeément Sainte Eglise vouloit-il mout ennorer et essaucier. Por ce, se pensa que l'eglise de Bethléem qui touzjorz avoit esté priorez jusqu'à celui jour, seroit arceveschiez, en remembrance de ce que Nostre Sires i avoit esté nez. Par le conseil des barons et du clergié de la terre, parfist cele besoigne li legaz l'Apostoile qui estoit en la terre. Guibelins, qui fu arcevesques d'Arle, et ore estoit patriarches de Jherusalem, le conferma. Par dessus ce, Arnous, li arcediacres, Acharz, li déans du Sepuchre, s'en alerent à Rome, et en aporterent bon confermement de l'Apostoile. Li Rois i fist eslire un preudome qui avoit non Achetins, chantres fu du Sepuchre. Il li dona et à tous ceus qui après lui tendroient le siege, à touzjorz, la ville de Bethléem et un caseau, [einsi claime-l'en là les villes champestres [1],] qui

siet eu terroer d'Acre et a non Bedar ; une autre eu terroer de Naples, que l'en claime Seillon ; et li tierz qui est delez Bethléem qui a non Betbezen ; o deus autres delez Escalonne, Zoefir et Cacafa, o toutes les apartenances. Richement fu douée par le don le Roi. Bone chartre leur en fist, par quoi il conferma à l'eglise toutes ces choses [2].

XII. — Kralın Beytüllahim Kilisesini Nasıl Yücelttiği Hakkında
Rabbimiz'in Enkarnasyonunun 1110. yılı geldiğinde, Kral, Rabbimiz'in kendisini çağırmış olduğu Kudüs krallığının onurunu nasıl artırabileceğini derinlemesine düşünüyordu; özellikle Kutsal Kilise'yi çok onurlandırmak ve yüceltmek istiyordu. Bu yüzden, Rabbimiz'in orada doğmuş olmasının hatırasına, o güne kadar hep bir

priyoryoluk (manastır öncülüğü) olan Beytüllahim kilisesinin bir başpiskoposluk yapılmasını düşündü. Ülkenin baronlarının ve ruhban sınıfının tavsiyesiyle bu işi, o sırada ülkede bulunan Papa'nın elçisi tamamladı. Arles başpiskoposu olan ve o sıralarda Kudüs patriği bulunan Guibelin bunu onayladı. Bunun da ötesinde, başdiyakoz Arnoul ile Kutsal Kabir'in dekanı Acharz Roma'ya gittiler ve Papa'dan güzel bir onay belgesi getirdiler. Kral, Kutsal Kabir'in ilahicisi (chantre) olan Achetins adında erdemli bir adamın seçilmesini sağladı. Ona ve kendisinden sonra bu makama gelecek olan herkese kalmak üzere Beytüllahim şehrini ve [orada kırsal yerleşimler olarak adlandırılan] bir kasav bağışladı. Bu yerleşimlerden biri Akâ bölgesinde yer alır ve adı Bedar'dır; diğeri Nablus topraklarında olup Seillon adıyla bilinir; üçüncüsü ise Beytüllahim yakınlarında yer alan Betbezen'dir; ayrıca Askalon yakınlarında tüm eklentileriyle birlikte Zoefir ve Cacafa adında iki yer daha vardır. Kilise, Kral'ın bu bağışıyla son derece zenginleştirildi. Kral onlara bu bağışların tamamını güvence altına alan kusursuz bir ferman hazırlattı.

XIII. — Coment li rois Baudoins prist la cité de Baruth.

Icist meismes anz duroit encores, li rois Baudoins qui estoit bons champions Nostre Seigneur, [ot fete s'ofrande mout riche à Sainte Eglise, si come je vos ai dit; por ce] se porpensa que [plus] hardiement porroit aler en bataille por la besoigne Jhesucrist. Il savoit bien que en leur porz [1] avoient iverné galies qui bien li porroient aider à conquerre aucunes des citez de la marine. Por ce, quant vint eu mois de fevrier, il assembla tout son pooir de tout le roiaume et ala asseoir la cité de Baruth : c'est une cité qui siet sur la mer entre Saiete et Gibelet, en la terre de Fenice : ele est obéissanz à l'arceveschié de Sur. Quant li Romain tenoient la seigneurie du monde, il l'avoient mout chiere et li donnerent grans rentes et grant franchise [2], si com l'en trueve lisant eu livre de la loi qui a non Digeste. Anciennement fu apelée Geris, por ce que Gerseus la fist qui fu fils Chanaan, [le neveu Noé] [3]. Là vint li Rois o toute sa gent. Bertranz li cuens de Triple fu avec lui. Mout comencierent à aprochier cele cité. Ne sai quantes nés de Sarrazins estoient meues de Sur et de Saiete pleines d'armes et de chevaus et de viandes et de genz bien défensables. Se eles

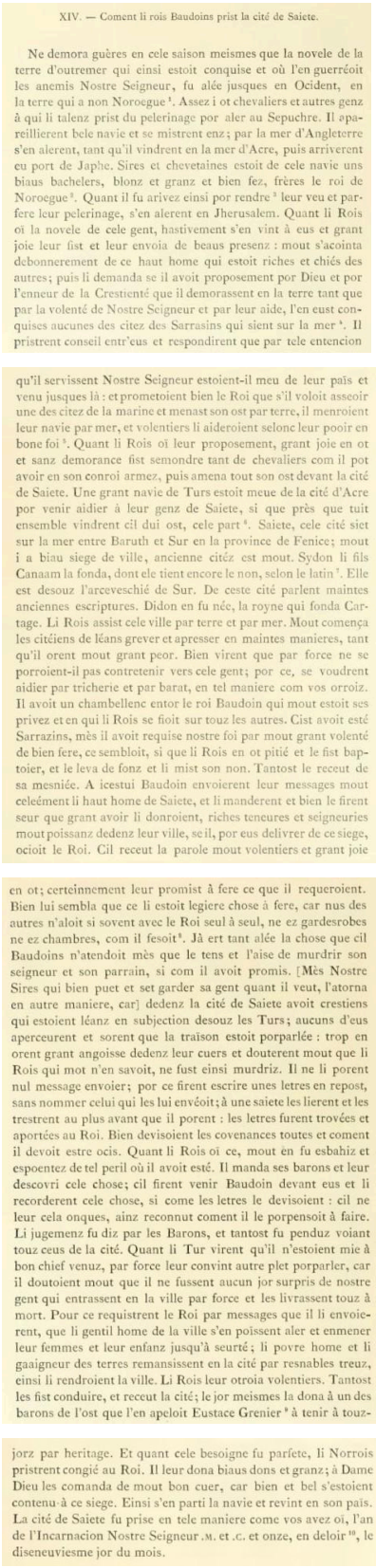
poïssent estre entrées dedens la cité de Baruth, cil qui l'avoient assise i demorassent por néant, car il perdissent tout leur tens; mès la navie que li Rois avoit amenée ne s'osoit pas encore bien metre en la mer : si se receut eu port de la ville, par quoi cil de la ville ne pooient issir hors de cele part, ne nus ne pooit entrer enz par mer [4]. Près de cele cité avoit un mout biau bois de pins que l'en clamoit la Pinoie; mout fist grant bien à nostre gent, car il i prenoient merrien por fere berfroiz [5], perrieres, mangoniaus et eschieles. Mout grevoient en maintes manieres ceus de la ville, car toutes heures de jorz et de nuiz gitoient les engins. Tant metoient de gent à changes et à relés que cil de la ville n'avoient point de repos. Einsi orent sis par deus mois entor la cité, tant que il avint un jor que tuit pristrent despit sur eus du delai qu'il i avoient mis. Pour ce comencierent à assaillir plus efforciement qu'il ne soloient. Cil qui estoient ez chastiaus de fust virent que cil de la ville estoient esbahi durement et espoenté; si se firent aprochier des murs, tant que il saillirent sur les aloers [6], li autre virent qu'il i avoit jà de leur gent, si comencierent à apuier eschieles tout entor et monter sus à grant haste. Tant i ot jà de la nostre gent, qu'il ovrirent une des portes, si que li remenans de l'ost se mist tout enz. Li Tur de la ville se

trestrent tuit vers la mer, et s'en cuiderent eschaper par là; mès la nostre gent qui estoient ez galies les receurent aus espées mout cruelment et les firent flatir arrières; lors en i ot entredeus tant d'ocis que les rues decouroient de sanc, tant que li remenanz cria au Roi merci, que il les soufrist à vivre. Li Rois en ot pitié, si fist crier son ban et defendre que nus ne fust si hardiz que il en ocëist plus. Einsi fu prise la cité de Baruth, l'an de l'Incarnacion Nostre Seigneur .M. et .C. et onze, le vingt septisme jour du mois d'avril.

XIII. — Kral Baudouin'in Beyrut (Baruth) Şehrini Nasıl Ele Geçirdiği Hakkında

Aynı yıl içinde, Rabbimiz'in iyi bir şampiyonu olan Kral Baudouin, Kutsal Kilise'ye çok zengin hediyeler sunmuş olduğu için, İsa Mesih'in davası uğruna savaşa çok daha büyük bir cesaretle gidebileceğini düşündü. Limanlarında kışlamış olan ve sahil

şehirlerinden bazılarını fethetmesine yardım edebilecek kadırgaların bulunduğunu çok iyi biliyordu. Bu maksatla şubat ayı geldiğinde krallığın dört bir yanından tüm gücünü topladı ve Fenike bölgesinde, Sayda ile Gibelet arasında deniz kenarında yer alan Beyrut (Baruth) şehrini kuşatmaya gitti. Bu şehir Sur başpiskoposluğuna bağlıdır. Romalılar dünya hakimiyetini ellerinde tutarken bu şehre çok değer vermişler, ona büyük gelirler ve geniş ayrıcalıklar tanımışlardır; nitekim Digeste adı verilen kanun kitabında da bu durum okunabilmektedir. Antik dönemde buraya, Nuh'un torunu Kenan'ın oğlu Gerseus tarafından kurulduğu için Geris denilirdi.
Kral tüm ordusuyla birlikte buraya geldi. Trablus Kontu Bertran da onunla birlikteydi. Şehre iyice yaklaşmaya başladılar. O sırada Sur ve Sayda'dan hareket eden, silahlarla, atlarla, yiyeceklerle ve savunmaya hazır askerlerle dolu pek çok Sarazen gemisi denizde ilerlemekteydi. Eğer bu gemiler Beyrut şehrine girmeyi başarabilselerdi, şehri kuşatanların harcadığı tüm zaman boşa gidecek ve kuşatma tamamen etkisiz hale gelecekti. Ancak Kral'ın getirdiği donanma henüz açık denize açılmaya cesaret edemese de şehrin limanına demirlemişti; bu sayede şehir halkının deniz tarafına çıkması veya dışarıdan deniz yoluyla içeri kimsenin girmesi mümkün olmuyordu.
Şehrin yakınlarında Pinoie adı verilen çok güzel bir çam ormanı vardı. Bu ordu bizimkiler için büyük bir avantaj sağladı; çünkü kuşatma kuleleri (berfroiz), mancınıklar, taş atıcılar ve siperler yapabilmek için buradan kereste temin ettiler. Makineler gece gündüz demeden aralıksız çalıştığı için şehir halkına türlü şekillerde büyük zararlar verdiler. Askerler nöbetleşe ve dinlenmeli bir düzenle saldırılarını sürdürdüklerinden, şehirdekiler bir an olsun bile huzur bulamadılar. Şehrin etrafında iki ay boyunca bu şekilde kuşatma altında kaldılar; nihayet bir gün harcadıkları bu zamandan ve gecikmeden sıkılarak her zamankinden çok daha şiddetli bir şekilde saldırıya geçtiler. Tahta kulelerin içinde bulunanlar, şehir halkının son derece şoke olduğunu ve korkuya kapıldığını gördüler; bunun üzerine surlara kadar yanaşıp siperlerin üzerine atladılar. Diğer birlikler de aralarında kendi adamlarının olduğunu görünce merdivenleri her taraftan dayayıp büyük bir hızla yukarı tırmandılar. Halkımızdan o kadar çok kişi içeri girmeyi başardı ki kapılardan birini açtılar ve ordunun geri kalanı tamamen içeri girdi.
Şehirdeki Türkler hemen deniz tarafına doğru kaçtılar ve oradan kurtulabileceklerini sandılar. Ancak kadırgalarda bulunan adamlarımız onları kılıçlarla son derece acımasızca karşılayıp geri püskürttüler. Öyle çok kişi öldürüldü ki sokaklar adeta kan gölüne döndü; sonunda sağ kalanlar Kral'a yalvarıp merhamet dileyerek bağışlanmalarını ve sağ bırakılmalarını istediler. Kral onlara acıdı ve ferman çıkarıp hiç kimsenin daha fazla insan öldürmeye cesaret etmemesini, aksi takdirde en ağır şekilde cezalandırılacağını emretti. Böylece Beyrut şehri, Rabbimiz'in Enkarnasyonunun 1111. yılında, nisan ayının yirmi yedinci gününde ele geçirildi.

XIV. — Coment li rois Baudoins prist la cité de Saiete.

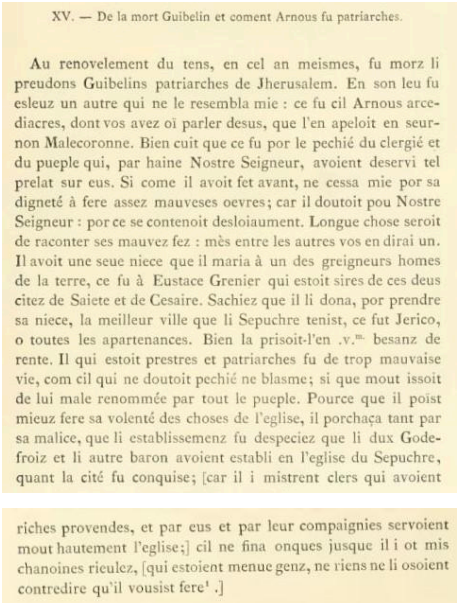
Ne demora guères en cele saison meismes que la novele de la terre d'outremer qui einsi estoit conquise et où l'en guerréoit les anemis Nostre Seigneur, fu alée jusques en Ocident, en la terre qui a non Noroegue [1]. Assez i ot chevaliers et autres genz à qui li talenz prist du pelerinage por aler au Sepuchre. Il apareillierent bele navie et se mistrent enz; par la mer d'Angleterre s'en alerent, tant qu'il vindrent en la mer d'Acre, puis arriverent eu port de Japhe. Sires et chevetaines estoit de cele navie uns biaus bachelers, blonz et granz et bien fez, frères le roi de Noroegue [2]. Quant il fu arivez einsi por rendre [3] leur veu et parfere leur pelerinage, s'en alerent en Jherusalem. Quant li Rois oi la novele de cele gent, hastivement s'en vint à eus et grant joie leur fist et leur envoia de beaus presenz : mout s'acointa debonnerement de ce haut home qui estoit riches et chiés des autres; puis li demanda se il avoit proposement por Dieu et por l'enneur de la Crestienté que il demorassent en la terre tant que par la volenté de Nostre Seigneur et par leur aide, l'en eust conquises aucunes des citez des Sarrasins qui sient sur la mer [4]. Il pristrent conseil entr'eus et respondirent que par tele entencion qu'il servissent Nostre Seigneur estoient-il meu de leur païs et venu jusques là : et prometoient bien le Roi que s'il voloit asseoir une des citez de la marine et menast son ost par terre, il menroient leur navie par mer, et volentiers li aideroient selonc leur pooir en bone foi [5]. Quant li Rois oi leur proposement, grant joie en ot et sanz demorance fist semondre tant de chevaliers com il pot avoir en son conroi armez, puis amena tout son ost devant la cité de Saiete. Une grant navie de Turs estoit meue de la cité d'Acre por venir aidier à leur genz de Saiete, si que près que tuit ensemble vindrent cil dui ost, cele part [6]. Saiete, cele cité siet sur la mer entre Baruth et Sur en la province de Fenice; mout i a biau siege de ville, ancienne citéz est mout. Sydon li fils Canaam la fonda, dont ele tient encore le non, selon le latin [7]. Elle est desouz l'arceveschié de Sur. De ceste cité parlent maintes anciennes escriptures. Didon en fu née, la royne qui fonda Cartage. Li Rois assist cele ville par terre et par mer. Mout começa les citéiens de léans grever et apresser en maintes manieres, tant qu'il orent mout grant peor. Bien virent que par force ne se porroient-il pas contretenir vers cele gent; por ce, se voudrent aidier par tricherie et par barat, en tel maniere com vos orroiz. Il avoit un chambellenc entor le roi Baudoin qui mout estoit ses privez et en qui li Rois se fioit sur touz les autres. Cist avoit esté Sarrazins, mès il avoit requise nostre foi par mout grant volenté de bien fere, ce sembloit, si que li Rois en ot pitié et le fist baptoier, et le leva de fonz et li mist son non. Tantost le receut de sa mesniée. A icestui Baudoin envoierent leur messages mout celeément li haut home de Saiete, et li manderent et bien le firent seur que grant avoir li donroient, riches teneures et seigneuries mout poissanz dedenz leur ville, se il, por eus delivrer de ce siege, ocioit le Roi. Cil receut la parole mout volentiers et grant joie en ot; certeinnement leur promist à fere ce que il requeroient. Bien lui sembla que ce li estoit legiere chose à fere, car nus des autres n'aloit si sovent avec le Roi seul à seul, ne ez gardesrobes ne ez chambres, com il fesoit [8]. Jà ert tant alée la chose que cil Baudoins n'atendoit mès que le tens et l'aise de murdrir son seigneur et son parrain, si com il avoit promis. [Mès Nostre Sires qui bien puet et set garder sa gent quant il veut, l'atorna en autre maniere, car] dedenz la cité de Saiete avoit crestiens qui estoient léanz en subjection desouz les Turs; aucuns d'eus aperceurent et sorent que la traïson estoit porparlée : trop en orent grant angoisse dedenz leur cuers et douterent mout que li Rois qui mot n'en savoit, ne fust einsi murdriz. Il ne li porent nul message envoier; por ce firent escrire unes letres en repost, sans nommer celui qui les lui envéoit; à une saiete les lierent et les trestrent au plus avant que il porent : les letres furent trovées et aportées au Roi. Bien devisoient les covenances toutes et coment il devoit estre ocis. Quant li Rois oï ce, mout en fu esbahiz et espoentez de tel peril où il avoit esté. Il manda ses barons et leur descovri cele chose; cil firent venir Baudoin devant eus et li recorderent cele chose, si come les letres le devisoient : cil ne leur cela onques, ainz reconnut coment il le porpensoit à faire. Li jugemenz fu diz par les Barons, et tantost fu penduz voiant touz ceus de la cité. Quant li Tur virent qu'il n'estoient mie à bon chief venuz, par force leur convint autre plet porparler, car il doutoient mout que il ne fussent aucun jor surpris de nostre gent qui entrassent en la ville par force et les livrassent touz à mort. Pour ce requistrent le Roi par messages que il li envoiesrent, que li gentil home de la ville s'en poïssent aler et enmener leur femmes et leur enfanz jusqu'à seurté; li povre home et li gaaigneur des terres remansissent en la cité par resnables treuz, einsi li rendroient la ville. Li Rois leur otroia volentiers. Tantost les fist conduire, et receut la cité; le jor meismes la dona à un des barons de l'ost que l'en apeloit Eustace Grenier [9] à tenir à touzjorz par heritage. Et quant cele besoigne fu parfete, li Norrois pristrent congié au Roi. Il leur dona biaus dons et granz; à Dame Dieu les comanda de mout bon cuer, car bien et bel s'estoient contenu à ce siege. Einsi s'en parti la navie et revint en son païs. La cité de Saiete fu prise en tele maniere come vos avez oï, l'an de l'Incarnacion Nostre Seigneur .M. et .c. et onze, en deloir [10], le diseneuviesme jor du mois.

XIV. — Kral Baudouin'in Sayda (Saiete) Şehrini Nasıl Ele Geçirdiği Hakkında

Aradan çok zaman geçmeden, denizaşırı toprakların fethedildiğine ve Rabbimiz'in düşmanlarıyla savaşıldığına dair haberler Batı'ya, Norveç (Noroegue) olarak bilinen ülkeye kadar ulaştı. Hacılık yapıp Kabir'i ziyaret etmek isteyen pek çok şövalye ve

diğer insanlar harika bir donanma hazırlayıp bindiler. İngiltere denizinden geçerek Akâ denizine ulaştılar ve ardından Yafa limanına vardılar. Bu donanmanın lideri ve komutanı, Norveç Kralı'nın kardeşi olan, yakışıklı, sarışın, uzun boylu ve son derece hünerli bir soylu beyimdi. Adaklarını yerine getirmek ve hacılık görevlerini tamamlamak üzere vardıklarında doğruca Kudüs'e gittiler. Kral bu insanların geldiğini duyduğunda aceleyle yanlarına geldi, onlara büyük bir sevinç gösterisinde bulundu ve değerli hediyeler gönderdi. Diğerlerinden farklı olarak son derece zengin ve asil olan bu ulu insanla son derece samimi ve dostane bir şekilde yakınlaştı. Ardından kendisine, Tanrı ve Hıristiyanlığın onuru için ülkede kalıp kalmayacağını, Rabbimiz'in iradesi ve onların da yardımıyla Sarazenlerin sahil şehirlerinden bazılarını fethedip edemeyeceklerini sordu. Onlar da aralarında istişare edip, ülkülerinin Rabbimiz'e hizmet etmek olduğunu ve bu yüzden buraya kadar geldiklerini belirterek yanıt verdiler; eğer Kral sahil şehirlerinden birini kuşatmak ister ve ordusunu karadan götürürse, onlar da donanmalarını denizden götürecek ve ellerinden geldiğince iyi niyetle kendisine yardım edeceklerdi.
Kral onların bu önerisini duyduğunda büyük bir sevinç yaşadı; hiç vakit kaybetmeden zırhlı birliğinde bulabildiği kadar çok şövalyenin çağrılmasını emretti ve bütün ordusunu Sayda (Saiete) şehrinin önüne götürdü. Akâ şehrinden hareket eden büyük bir Türk donanması da Sayda'daki soydaşlarına yardım etmek üzere yola çıkmıştı; öyle ki her iki ordu neredeyse aynı anda o bölgeye ulaştı. Fenike bölgesinde, Beyrut ile Sur arasında deniz kenarında yer alan Sayda eski ve görkemli bir şehirdir. Kenan'ın oğlu Sydon burayı kurmuş ve Latinçeye göre adını hâlâ korumaktadır. Şehir, Sur başpiskoposluğuna bağlıdır. Bu şehir hakkında pek çok eski metinde bahsedilir; Kartaca'yı kuran Kraliçe Dido da burada doğmuştur. Kral şehri hem karadan hem de denizden kuşattı. İçerideki vatandaşları türlü şekillerde hırpalayıp öyle bir baskı altına aldı ki büyük bir korkuya kapıldılar. Güç yoluyla bu insanlara karşı direunameyeceklerini çok iyi anladıkları için hile ve kurnazlığa başvurmak istediler; nitekim birazdan işiteceğiniz üzere şöyle yaptılar:
Kral Baudouin'in çevresinde bulunan, kendisine en yakın olan ve Kral'ın diğer herkesten çok güvendiği bir odacısı (chambellenc) vardı. Bu kişi aslen bir Sarazen'di, ancak inancımızı öğrenmeyi çok istediğini gösterdiği için Kral ona acımış, vaftiz ettirmiş, vaftiz hokkasından kaldırarak kendi adını vermiş ve hemen kendi hizmetine almıştı. Sayda'nın ileri gelen ulu adamları bu Baudouin'e gizlice haber göndererek, eğer kendilerini bu kuşatmadan kurtarırsa ve Kral'ı öldürürse kendisine çok büyük bir servet, zengin topraklar ve şehir içinde son derece güçlü lordluklar vereceklerini bildirdiler. O da bu teklifi büyük bir sevinçle kabul etti ve istediklerini yapacağına kesin olarak söz verdi. Bu işi yapmanın kendisi için son derece kolay olduğunu düşünüyordu, çünkü Kral'ın yanına onun gibi yalnız başına O'nun yatak odalarına ve odalarına kadar sıklıkla giren başka hiç kimse yoktu. Artık iş o noktaya gelmişti ki Baudouin, efendisini ve babalığını söz verdiği gibi öldüreceği anı ve uygun zamanı bekliyordu.
[Ancak halkını dilediği zaman korumasını çok iyi bilen ve buna muktedir olan Rabbimiz işi başka türlü düzenledi]; çünkü Sayda şehrinde Türklerin baskısı altında yaşayan Hıristiyanlar vardı; bazıları bu hainliğin planlandığını fark etmiş ve

öğrenmişlerdi. Kalplerinde çok büyük bir acı duyuyorlar ve hiçbir şeyden haberi olmayan Kral'ın bu şekilde katledilmesinden son derece korkuyorlardı. Kral'a herhangi bir haberci gönderme imkânı bulamadılar; bu yüzden kimden geldiğini yazmaksızın gizlice bir mektup yazdılar, bir oka bağlayabildikleri kadar uzağa fırlattılar. Mektup bulundu ve Kral'a getirildi. Mektupta tüm şartlar ve nasıl öldürüleceği bütün detaylarıyla anlatılıyordu. Kral bunu duyduğunda maruz kaldığı bu büyük tehlike karşısında şoke oldu ve dehşete düştü. Baronlarını çağırıp durumu onlara açtı; baronlar da Baudouin'i huzura getirtip mektupta yazılanları tek tek kendisine sordular. O da hiçbir şeyi gizlemedi, aksine bunu nasıl yapmayı planladığını itiraf etti. Baronlar tarafından idam cezasına çarptırıldı ve derhal şehrin herkesin görebileceği bir yerinde asıldı.
Türkler işlerin yolunda gitmediğini gördüklerinde, askerlerimizin bir gün şehre zorla girip kendilerini tamamen kılıçtan geçirmesinden çok korktukları için başka şartlar ileri sürmek zorunda kaldılar. Bu yüzden haberciler aracılığıyla Kral'a şu teklifte bulundular: Şehrin soylu kişileri kadınlarını ve çocuklarını alarak güvenli bir şekilde çekip gidebileceklerdi; yoksul halk ve toprak sahipleri ise makul bir vergi karşılığında şehirde kalacak ve şehri bu şekilde teslim edeceklerdi. Kral bunu memnuniyetle kabul etti. Derhal güvenli geçişlerini sağlayıp şehri teslim aldı; aynı gün içinde burayı ordunun baronlarından Eustace Grenier adlı kişiye ömür boyu miras olarak bağışladı. Bu iş tamamlandığında Norveçliler Kral'dan ayrılmak için izin istediler. Kral onlara güzel ve büyük hediyeler verdi; bu kuşatmada son derece iyi ve güzel davrandıkları için onları yürekten Yüce Tanrı'ya emanet etti. Donanma böylece ayrılıp kendi ülkesine geri döndü. Sayda şehri, işittiğiniz gibi Rabbimiz'in Enkarnasyonunun 1111. yılında, aralık ayının on dokuzuncu gününde ele geçirildi.

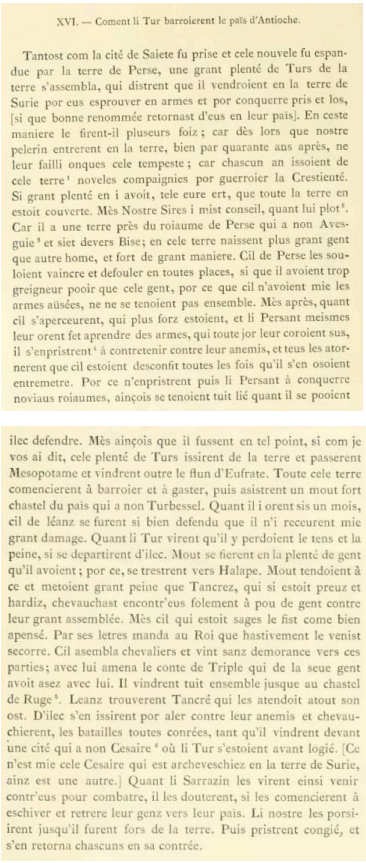
XV. — De la mort Guibelin et coment Arnous fu patriarches.

Au renovelement du tens, en cel an meismes, fu morz li preudons Guibelins patriarches de Jherusalem. En son leu fu esleuz un autre qui ne le resembla mie : ce fu cil Arnous arcediacres, dont vos avez oi parler desus, que l'en apeloit en seurnon Malecoronne. Bien cuit que ce fu por le pechié du clergié et du pueple qui, par haine Nostre Seigneur, avoient deservi tel prelat sur eus. Si come il avoit fet avant, ne cessa mie por sa digneté à fere assez mauveses oevres; car il doutoit pou Nostre Seigneur : por ce se contenoit desloiaument. Longue chose seroit de raconter ses mauvez fez : mès entre les autres vos en dirai un. Il avoit une seue niece que il maria à un des greigneurs homes de la terre, ce fu à Eustace Grenier qui estoit sires de ces deus citez de Saiete et de Cesaire. Sachiez que il li dona, por prendre sa niece, la meilleur ville que li Sepuchre tenist, ce fut Jerico, o toutes les apartenances. Bien la prisoit-l'en .v.m. besanz de rente. Il qui estoit prestres et patriarches fu de trop mauvaise vie, com cil qui ne doutoit pechié ne blasme; si que mout issoit de lui male renommée par tout le pueple. Pource que il poist mieuz fere sa volenté des choses de l'eglise, il porchaça tant par sa malice, que li establissemenz fu despeciez que li dux Godefroiz et li autre baron avoient establi en l'eglise du Sepuchre, quant la cité fu conquise; [car il i mistrent clers qui avoient

riches provendes, et par eus et par leur compaignies servoient mout hautement l'eglise;] cil ne fina onques jusque il i ot mis chanoines rieulez, [qui estoient menue genz, ne riens ne li osoient contredire qu'il vousist fere[1] .]

XV. — Guibelin'in Ölümü ve Arnoul'un Nasıl Patrik Olduğu Hakkında
Zamanın yenilenmesiyle birlikte, aynı yıl içinde Kudüs'ün erdemli patriği Guibelin hayata göz yumdu. Onun yerine hiç de ona benzemeyen başka biri seçildi: Daha önce hakkında konuştuğunuz, takma adıyla Malecoronne (Kötü Taç) olarak anılan başdiyakoz Arnoul idi. Bunun, Tanrı'ya duydukları nefret yüzünden böyle bir

başkomutanı hak etmiş olan din adamlarının ve halkın günahından kaynaklandığına inanılır. Daha önce yaptığı gibi, makamına yükseldikten sonra da kötü işler yapmaktan bir an olsun geri durmadı; çünkü Tanrı'dan hiç korkmuyordu ve bu yüzden son derece sadakatsiz bir tutum sergiliyordu. Onun kötü eylemlerini tek tek anlatmak uzun sürer, ancak bunlardan bir tanesini sizlere aktaracağım.
Kendisine ait tek bir yeğeni vardı ve onu ülkenin en önemli adamlarından biri olan, Sayda ile Kesariye şehirlerinin efendisi Eustace Grenier ile evlendirdi. Biliniz ki yeğenini verebilmek için Kutsal Kabir'in elinde bulunan en iyi şehir olan ve tüm eklentileriyle birlikte yıllık yaklaşık beş bin bezant gelir getiren Erha (Jericho) şehrini çeyiz olarak ona bağışlamıştı. Papaz ve patrik olmasına rağmen son derece kötü bir hayat sürüyor, ne günahtan ne de kınanmaktan korkuyordu; öyle ki halkın dilinde hakkında pek çok kötü ün yayılmıştı. Kilisenin malları üzerinde kendi iradesini daha rahat yürütebilmek için öyle bir kurnazlık yaptı ki, şehir fethedildiğinde Dük Godefroiz ve diğer baronların Kutsal Kabir kilisesi için kurmuş oldukları nizamı paramparça etti; çünkü onlar oraya zengin gelirleri olan ve kiliseye yüksek bir ihtişamla hizmet eden din adamları yerleştirmişlerdi. Arnoul, kendisine karşı çıkmaya cesaret edemeyen sıradan insan niteliğindeki kurallı kanonları (chanouines riulez) oraya yerleştirene kadar uğraşmaktan asla vazgeçmedi.

XVI. — Coment li Tur barroierent le païs d'Antioche.

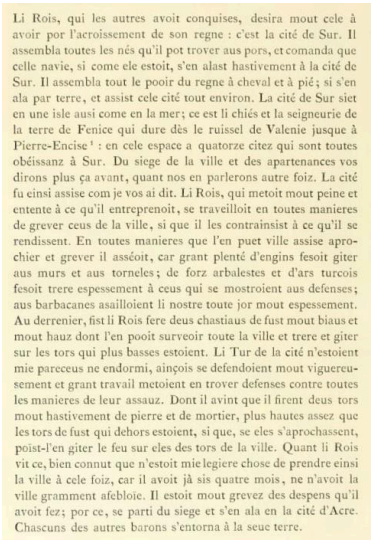
Tantost com la cité de Saiete fu prise et cele nouvele fu espandue par la terre de Perse, une grant plenté de Turs de la terre s'assembla, qui distrent que il vendroient en la terre de Surie por eus esprouver en armes et por conquerre pris et los, [si que bonne renommée retornast d'eus en leur païs]. En ceste maniere le firent-il pluseurs foiz ; car dès lors que nostre pelerin entrerent en la terre, bien par quarante ans après, ne leur failli onques cele tempeste ; car chascun an issoient de cele terre[1] noveles compaignies por guerroier la Crestienté. Si grant plenté en i avoit, tele eure ert, que toute la terre en estoit couverte. Mès Nostre Sires i mist conseil, quant lui plot[2]. Car il a une terre près du roiaume de Perse qui a non Avesguie[3] et siet devers Bise; en cele terre naissent plus grant gent que autre home, et fort de grant maniere. Cil de Perse les souloient vaincre et defouler en toutes places, si que il avoient trop greigneur pooir que cele gent, por ce que cil n'avoient mie les armes aüsées, ne ne se tenoient pas ensemble. Mès après, quant cil s'aperceurent, qui plus forz estoient, et li Persant meismes leur orent fet aprendre des armes, qui toute jor leur coroient sus, il s'enpristrent[4] à contretenir contre leur anemis, et teus les atornerent que cil estoient desconfit toutes les fois qu'il s'en osoient entremetre. Por ce n'enpristrent puis li Persant à conquerre noviaus roiaumes, ainçois se tenoient tuit lié quant il se pooient ilec defendre. Mès ainçois que il fussent en tel point, si com je vos ai dit, cele plenté de Turs issirent de la terre et passerent Mesopotame et vindrent outre le flun d'Eufrate. Toute cele terre comencierent à barroier et à gaster, puis asistrent un mout fort chastel du païs qui a non Turbessel. Quant il i orent sis un mois, cil de léanz se furent si bien defendu que il n'i receurent mie grant damage. Quant li Tur virent qu'il y perdoient le tens et la peine, si se departirent d'ilec. Mout se fierent en la plenté de gent qu'il avoient ; por ce, se trestrent vers Halape. Mout tendoient à ce et metoient grant peine que Tancrez, qui si estoit preuz et hardiz, chevauchast encontr'eus folement à pou de gent contre leur grant assemblée. Mès cil qui estoit sages le fist come bien apensé. Par ses letres manda au Roi que hastivement le venist secorre. Cil asembla chevaliers et vint sanz demorance vers ces parties; avec lui amena le conte de Triple qui de la seue gent avoit asez avec lui. Il vindrent tuit ensemble jusque au chastel de Ruge[5]. Leanz trouverent Tancré qui les atendoit atout son ost. D'ilec s'en issirent por aler contre leur anemis et chevauchierent, les batailles toutes conrées, tant qu'il vindrent devant une cité qui a non Cesaire[6] où li Tur s'estoient avant logié. [Ce n'est mie cele Cesaire qui est archeveschiez en la terre de Surie, ainz est une autre.] Quant li Sarrazin les virent einsi venir contr'eus pour combatre, il les douterent, si les comencierent à eschiver et retrere leur genz vers leur païs. Li nostre les porsirent jusqu'il furent fors de la terre. Puis pristrent congié, et s'en retorna chascuns en sa contrée.

XVI. — Türklerin Antakya Topraklarını Nasıl Harabeye Çevirdiği Hakkında
Sayda şehri alındıktan ve bu haber Pers topraklarına yayıldıktan sonra, oradaki topraklardan, silahlarda kendilerini sınamak, ganimet ve şan kazanmak [böylece ülkelerine iyi bir şöhretle dönmek] amacıyla Suriye topraklarına geleceklerini söyleyen çok sayıda Türk bir araya geldi. Hacılarımız bu topraklara girdikten sonraki

yaklaşık kırk yıl boyunca bu fırtına hiç dinmedi; çünkü her yıl bu topraklardan Hıristiyanlığa karşı savaşmak üzere yeni birlikler çıkıyordu. Öyle çok kalabalık oluyorlardı ki, kimi zaman tüm topraklar adeta onlarla kaplanıyordu. Ancak Rabbimiz dilediğinde buna bir çare buluyordu. Çünkü Pers krallığına yakın, kuzeye doğru bakan ve Avesguie adı verilen bir bölge vardır; o topraklarda diğer insanlardan çok daha iri yarı ve son derece güçlü insanlar yetişir. Persler eskiden onları her yerde yenip ezerlerdi, öyle ki bu halkın ellerinde pek fazla güç kalmamıştı çünkü savaşmayı pek bilmezler ve toplu halde hareket etmezlerdi. Ancak daha sonra daha güçlü olduklarını fark ettiklerinde ve sürekli üzerlerine saldıran Persler sayesinde savaşmayı öğrendiklerinde, düşmanlarına karşı koymaya başladılar; öyle ki onlarla her karşılaşmalarında Persleri bozguna uğratacak bir düzen kurdular. Bu yüzden Persler bir daha yeni krallıklar fethetmeye kalkışmadılar, aksine ellerindekini koruyabildikleri sürece bir arada durmaya özen gösterdiler.
Ancak bu duruma gelmeden önce, belirttiğim gibi, pek çok Türk bu topraklardan çıkıp Mezopotamya'yı geçti ve Fırat nehrinin öte yanına ulaştı. Bütün bu toprakları harabeye çevirip yıkmaya başladılar, ardından bölgenin son derece güçlü bir kalesi olan Turbessel'i kuşattılar. Orada bir ay boyunca kuşatmada kaldılar, ancak içeridekiler kendilerini o kadar iyi savundular ki pek büyük bir zarar görmediler. Türkler orada boşuna zaman ve emek harcadıklarını gördüklerinde o taraftan ayrıldılar. Kalabalık güçlerine çok güveniyorlardı; bu yüzden Halep yönüne doğru yöneldiler. Son derece cesur ve mert olan Tancred'in, kalabalık ordularına karşı az sayıdaki insanla düşüncesizce üzerlerine atılmasını sağlamak için büyük bir gayret gösteriyorlardı. Ancak bilge biri olan Tancred bunu çok iyi düşünüp gereğini yaptı. Gönderdiği ulaklarla Kral'a acele olarak yardımına gelmesini bildirdi. Kral hemen şövalyelerini topladı ve gecikmeden o taraflara doğru geldi; yanında kendi halkından hatırı sayılır bir miktar asker getiren Trablus Kontu da bulunuyordu. Hep birlikte bütün ordusuyla kendilerini bekleyen Tancred'in yanına, Ruge kalesine ulaştılar. Oradan düşmanlarına karşı çıkmak üzere yola çıktılar ve birliklerini tamamen düzenleyerek Türklerin daha önceden konaklamış olduğu Cesaire adındaki bir şehrin önüne kadar geldiler. (Bu şehir, Sur topraklarındaki başpiskoposluk olan Kesariye değildir, başka bir yerdir.) Sarazenler üzerlerine savaşmak için geldiklerini gördüklerinde korkuya kapıldılar; bu yüzden kaçınmaya ve kendi topraklarına doğru geri çekilmeye başladılar. Bizimkiler onları ülke dışına çıkana kadar takip ettiler. Ardından izin isteyip herkes kendi memleketine geri döndü.

XVII. — Coment li rois Baudoins assist la cité de Sur.

Une seule cité estoit remese en la marine qui estoit encore des Sarrazins; il n'en tenoient plus, dès Laliche de Surie jusqu'à Escalonne qui est la derraine cité du roiaume de Jherusalem.

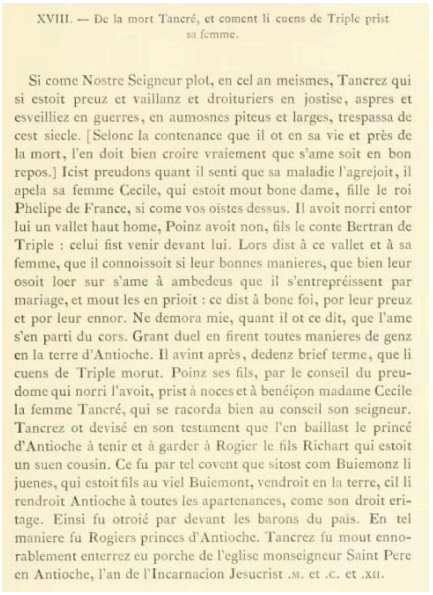

Li Rois, qui les autres avoit conquises, desira mout cele à avoir por l'acroissement de son regne : c'est la cité de Sur. Il assembla toutes les nés qu'il pot trover aus pors, et comanda que celle navie, si come ele estoit, s'en alast hastivement à la cité de Sur. Il assembla tout le pooir du regne à cheval et à pié; si s'en ala par terre, et assist cele cité tout environ. La cité de Sur siet en une isle ausi come en la mer; ce est li chiés et la seigneurie de la terre de Fenice qui dure dès le ruissel de Valenie jusque à Pierre-Encise[1] : en cele espace a quatorze citez qui sont toutes obéissanz à Sur. Du siege de la ville et des apartenances vos dirons plus ça avant, quant nos en parlerons autre foiz. La cité fu einsi assise com je vos ai dit. Li Rois, qui metoit mout peine et entente à ce qu'il entreprenoit, se traveilloit en toutes manieres de grever ceus de la ville, si que il les contrainsist à ce qu'il se rendissent. En toutes manieres que l'en puet ville assise aprochier et grever il asséoit, car grant plenté d'engins fesoit giter aus murs et aus torneles; de forz arbalestes et d'ars turcois fesoit trere espessement à ceus qui se mostroient aus defenses; aus barbacanes asailloient li nostre toute jor mout espessement. Au derrenier, fist li Rois fere deus chastiaus de fust mout biaus et mout hauz dont l'en pooit surveoir toute la ville et trere et giter sur les tors qui plus basses estoient. Li Tur de la cité n'estoient mie pareceus ne endormi, ainçois se defendoient mout viguereusement et grant travail metoient en trover defenses contre toutes les manieres de leur assauz. Dont il avint que il firent deus tors mout hastivement de pierre et de mortier, plus hautes assez que les tors de fust qui dehors estoient, si que, se eles s'aprochassent, poist-l'en giter le feu sur eles des tors de la ville. Quant li Rois vit ce, bien connut que n'estoit mie legiere chose de prendre einsi la ville à cele foiz, car il avoit jà sis quatre mois, ne n'avoit la ville grammentafebloie. Il estoit mout grevez des despens qu'il avoit fez; por ce, se parti du siege et s'en ala en la cité d'Acre. Chascuns des autres barons s'entorna à la seue terre.

XVII. — Kral Baudouin'in Sur (Sour) Şehrini Nasıl Kuşattığı Hakkında

Sahil şeridinde, Suriye'deki Lalishe'den Kudüs krallığının en uç şehri olan Askalon'a kadar Sarazenlerin elinde kalan yalnızca tek bir şehir kalmıştı. Diğerlerini fethetmiş olan Kral, krallığının büyümesi için o şehre, yani Sur (Sour) şehrine sahipilmeyi çok istiyordu. Limanlarda bulabildiği bütün gemileri topladı ve bu donanmanın olduğu gibi aceleyle Sur şehrine gitmesini emretti. Krallıktaki tüm atlı ve yaya güçlerini bir araya getirdi, karadan yola çıkarak bu şehri dört bir yanından kuşattı. Sur şehri adeta deniz ortasında bir ada gibi yer alır; burası Valenie deresinden Pierre-Encise'ye kadar uzanan ve tamamı Sur'a bağlı olan on dört şehrin bulunduğu Fenike topraklarının başı ve merkezidir. Şehrin kuşatılması ve eklentileri hakkında daha sonra, başka bir vesileyle daha fazla şey anlatacağız.

Şehir belirttiğimiz gibi kuşatıldı. Üslendiği işlere büyük bir özen ve dikkat gösteren Kral, şehir halkını yıpratmak ve nihayetinde teslim olmaya zorlamak için elinden gelen her şeyi yapıyordu. Kuşatılmış bir şehre yaklaşmanın ve zarar vermenin mümkün olan her yolunu deniyor, surlara ve kulelere doğru bol miktarda mancınık atışı yapıyordu; güçlü arbaletler ve Türk yaylarıyla surlarda görünen savunuculara aralıksız ok yağdırıyor, barbakanlara adamlarımız sürekli ve yoğun bir şekilde saldırıyordu. Son olarak Kral, tüm şehri yukarıdan görebilen ve daha alçak kulelerin üzerine atış yapıp taş fırlatabilen iki adet son derece güzel ve yüksek tahta kule inşa ettirdi. Şehrin Türkleri de boş durmuyor, uyumuyor; aksine son derece güçlü bir şekilde savunma yapıyor ve her türlü saldırıya karşı karşı önlemler bulmak için büyük bir çaba harcıyorlardı. Nitekim dışarıdaki tahta kulelerden çok daha yüksek olan, taş ve harçtan yapılma iki kuleyi öyle büyük bir hızla inşa ettiler ki, tahta kuleler yaklaşacak olsa şehrin kulelerinden üzerlerine ateş fırlatabilecek duruma geldiler. Kral bunu gördüğünde, şehri bu sefer o an ele geçirmenin kolay olmayacağını çok iyi anladı; çünkü kuşatma zaten dört aydır sürmekteydi ve şehir henüz pek fazla zayıflamamıştı. Yapmış olduğu masraflar da kendisine çok büyük bir yük getirmişti. Bu yüzden kuşatmayı kaldırıp Akâ şehrine gitti; diğer baronların her biri de kendi topraklarına döndüler.

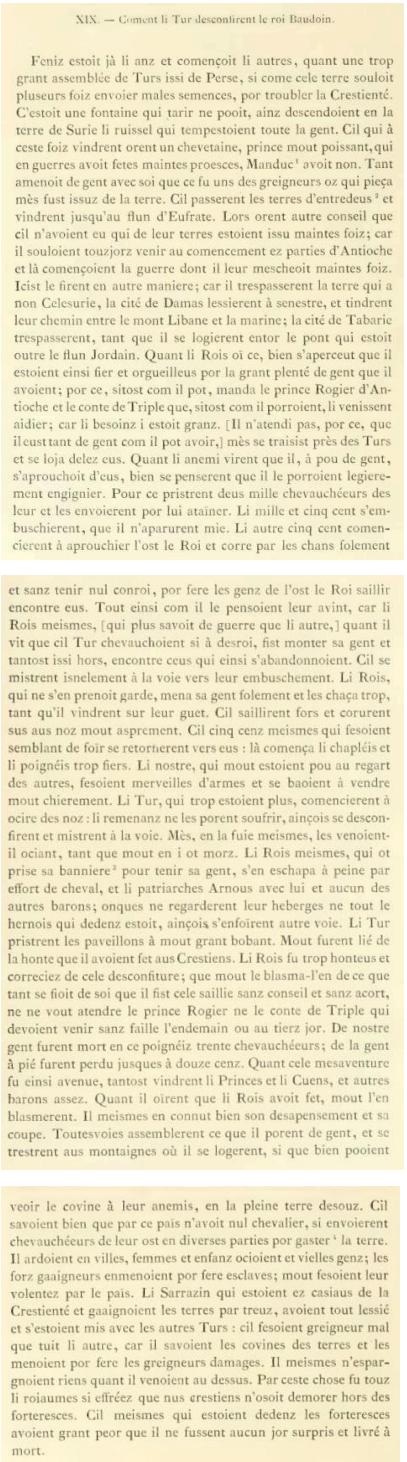
XVIII. — De la mort Tancré, et coment li cuens de Triple prist sa femme.

Si come Nostre Seigneur plot, en cel an meismes, Tancrez qui si estoit preuz et vaillanz et droituriers en jostise, aspres et esveilliez en guerres, en aumosnes piteus et larges, trespassa de cest siecle. [Selonc la contenance que il ot en sa vie et près de la mort, l'en doit bien croire vraiement que s'ame soit en bon repos.] Icist preudons quant il senti que sa maladie l'agrejoit, il apela sa femme Cecile, qui estoit mout bone dame, fille le roi Phelipe de France, si come vos oistes dessus. Il avoit norri entor lui un vallet haut home, Poinz avoit non, fils le conte Bertran de Triple : celui fist venir devant lui. Lors dist à ce vallet et à sa femme, que il connoissoit si leur bonnes manieres, que bien leur osoit loer sur s'ame à ambedeus que il s'entrepréissent par mariage, et mout les en prioit : ce dist à bone foi, por leur preuz et por leur ennor. Ne demora mie, quant il ot ce dit, que l'ame s'en parti du cors. Grant duel en firent toutes manieres de genz en la terre d'Antioche. Il avint après, dedenz brief terme, que li cuens de Triple morut. Poinz ses fils, par le conseil du preudome qui norri l'avoit, prist à noces et à benéiçon madame Cecile la femme Tancré, qui se racorda bien au conseil son seigneur. Tancrez ot devisé en son testament que l'en baillast le princé d'Antioche à tenir et à garder à Rogier le fils Richart qui estoit un suen cousin. Ce fu par tel covent que sitost com Buiemonz li juenes, qui estoit fils au viel Buiemont, vendroit en la terre, cil li rendroit Antioche à toutes les apartenances, come son droit eritage. Einsi fu otroié par devant les barons du pais. En tel maniere fu Rogiers princes d'Antioche. Tancrez fu mout ennorablement enterrez eu porche de l'eglise monseigneur Saint Pere en Antioche, l'an de l'Incarnacion Jesucrist .M. et .C. et .XII.

XVIII. — Tancred'in Ölümü ve Trablus Kontu'nun Onun Eşiyle Nasıl Evlendiği Hakkında

Rabbimiz'in dilediği gibi, aynı yıl içinde son derece cesur, mert, adalette dürüst, savaşlarda sert ve uyanık, sadakalarda merhametli ve cömert olan Tancred bu dünyadan göç etti. [Yaşadığı hayat ve ölümüne yakın sergilediği tutum göz önüne alındığında, ruhunun huzur içinde olduğuna inanmak gerekir.] Bu erdemli insan, hastalığının ağırlaştığını hissettiğinde, daha önce işittiğiniz üzere Fransa Kralı Phelipe'nin kızı olan ve son derece iyi bir hanımefendi olan karısı Cecile'i yanına çağırttı. Yanında büyütmüş olduğu ve Trablus Kontu Bertran'ın oğlu olan Ponz adındaki soylu genci huzuruna getirttti. Ardından o gence ve karısına, ikisinin de iyi huylarını çok iyi bildiğini, ruhu üzerine yemin ederek ikisinin evlenmesini onlara huzurla tavsiye edebileceğini söyledi ve bunu onların iyiliği ile onuru için büyük bir içtenlikle rica etti. Bu sözleri söylemesinin üzerinden çok geçmeden ruhu bedeninden ayrıldı. Antakya topraklarındaki her kesimden insan çok büyük bir yas tuttu. Kısa bir süre sonra Trablus Kontu da hayatını kaybetti. Kendisini büyüten o erdemli insanın vasiyeti ve tavsiyesi üzerine oğlu Ponz, kocasının vasiyetine de bağlı kalarak Tancred'in karısı Madame Cecile ile düğün yapıp evlendi.

Tancred vasiyetinde, Antakya prensliğinin kendi kuzeni olan Richard'ın oğlu Roger'a emanet edilmesini ve korunmasını vasiyet etmişti. Bu durum şu şartla yapılmıştı: Yaşlı Bohemund'un oğlu genç Bohemund ülkeye geldiğinde, Antakya tüm eklentileriyle birlikte kendi irsi hakkı olarak kendisine geri verilecekti. Ülkenin baronları da bunu onayladı. Bu suretle Roger Antakya prensi oldu. Tancred, İsa Mesih'in Enkarnasyonunun 1112. yılında, Antakya'daki Azizz Peter Kilisesi'nin avlusuna son derece onurlu bir şekilde defnedildi.

XIX. — Coment li Tur desconfirent le roi Baudoin.

Feniz estoit jà li anz et començoit li autres, quant une trop grant assemblée de Turs issi de Perse, si come cele terre souloit pluseurs foiz envoier males semences, por troubler la Crestienté. C'estoit une fontaine qui tarir ne pooit, ainz descendoient en la terre de Surie li ruissel qui tempestoient toute la gent. Cil qui à ceste foiz vindrent orent un chevetaine, prince mout poissant, qui en guerres avoit fetes maintes proesces, Manduc[1] avoit non. Tant amenoit de gent avec soi que ce fu uns des greigneurs oz qui pieça mès fust issuz de la terre. Cil passerent les terres d'entredeus[2] et vindrent jusqu'au flun d'Eufrate. Lors orent autre conseil que cil n'avoient eu qui de leur terres estoient issu maintes foiz; car il souloient touzjorz venir au comencement ez parties d'Antioche et là començoient la guerre dont il leur mescheoit maintes foiz. Icist le firent en autre maniere; car il trespasserent la terre qui a non Celesurie, la cité de Damas lessierent à senestre, et tindrent leur chemin entre le mont Libane et la marine; la cité de Tabarie trespasserent, tant que il se logierent entor le pont qui estoit outre le flun Jordain. Quant li Rois oi ce, bien s'aperceut que il estoient einsi fier et orgueilleus por la grant plenté de gent que il avoient; por ce, sitost com il pot, manda le prince Rogier d'Antioche et le conte de Triple que, sitost com il porroient, li venissent aidier; car li besoinz i estoit granz. [Il n'atendi pas, por ce, que il eust tant de gent com il pot avoir,] mès se traisist près des Turs et se loja delez eus. Quant li anemi virent que il, à pou de gent, s'aprouchoit d'eus, bien se penserent que il le porroient legierement engignier. Pour ce pristrent deus mille chevauchéeurs des leur et les envoierent por lui ataïner. Li mille et cinq cent s'embuschierent, que il n'aparurent mie. Li autre cinq cent comencierent à aprouchier l'ost le Roi et corre par les chans folement

et sanz tenir nul conroi, por fere les genz de l'ost le Roi saillir encontre eus. Tout einsi com il le pensoient leur avint, car li Rois meismes, [qui plus savoit de guerre que li autre,] quant il vit que cil Tur chevauchoient si à desroi, fist monter sa gent et tantost issi hors, encontre ceus qui einsi s'abandonnoient. Cil se mistrent isnelement à la voie vers leur embuschement. Li Rois, qui ne s'en prenoit garde, mena sa gent folement et les chaça trop, tant qu'il vindrent sur leur guet. Cil saillirent fors et corurent sus aus noz mout asprement. Cil cinq cenz meismes qui fesoient semblant de foïr se retornerent vers eus : là comença li chaplëis et li poignéis trop fiers. Li nostre, qui mout estoient pou au regart des autres, fesoient merveilles d'armes et se baoient à vendre mout chierement. Li Tur, qui trop estoient plus, comencierent à ocire des noz : li remenanz ne les porent soufrir, ainçois se desconfirent et mistrent à la voie. Mès, en la fuie meismes, les venoient-il ociant, tant que mout en i ot morz. Li Rois meismes, qui ot prise sa banniere[3] pour tenir sa gent, s'en eschapa à peine par effort de cheval, et li patriarches Arnous avec lui et aucun des autres barons; onques ne regarderent leur heberges ne tout le hernois qui dedenz estoit, ainçois s'enfoïrent autre voie. Li Tur pristrent les paveillons à mout grant bobant. Mout furent lié de la honte que il avoient fet aus Crestiens. Li Rois fu trop honteus et correciez de cele desconfiture; que mout le blasma-l'en de ce que tant se fioit de soi que il fist cele saillie sanz conseil et sanz acort, ne ne vout atendre le prince Rogier ne le conte de Triple qui devoient venir sanz faille l'endemain ou au tierz jor. De nostre gent furent mort en ce poignéiz trente chevauchéeurs; de la gent à pié furent perdu jusques à douze cenz. Quant cele mesaventure fu einsi avenue, tantost vindrent li Princes et li Cuens, et autres barons assez. Quant il oirent que li Rois avoit fet, mout l'en blasmerent. Il meismes en connut bien son desapensement et sa coupe. Toutesvoies assemblerent ce que il porent de gent, et se trestrent aus montaignes où il se logerent, si que bien pooient

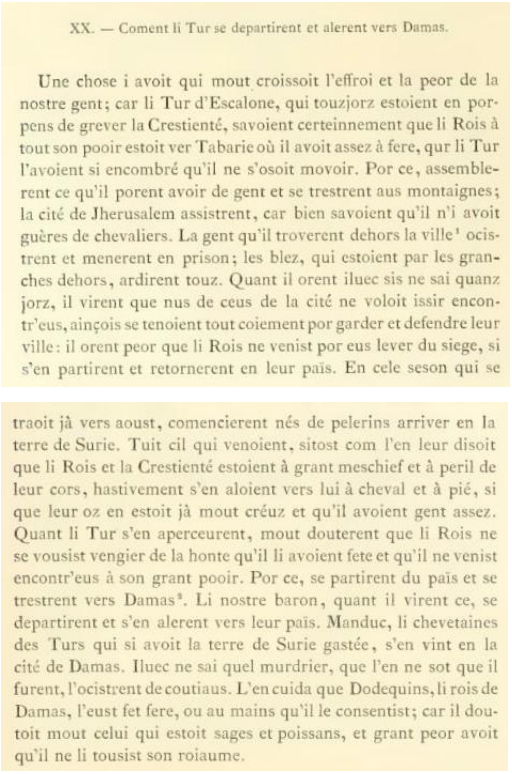
veoir le covine à leur anemis, en la pleine terre desouz. Cil savoient bien que par ce pais n'avoit nul chevalier, si envoierent chevauchéeurs de leur ost en diverses parties por gaster[4] la terre. Il ardoient en villes, femmes et enfanz ocioient et vielles genz; les forz gaaigneurs enmenoient por fere esclaves; mout fesoient leur volentez par le pais. Li Sarrazin qui estoient ez casiaus de la Crestienté et gaaignoient les terres par treuz, avoient tout lessié et s'estoient mis avec les autres Turs : cil fesoient greigneur mal que tuit li autre, car il savoient les covines des terres et les menoient por fere les greigneurs damages. Il meismes n'espargnoient riens quant il venoient au dessus. Par ceste chose fu touz li roiaumes si effréez que nus crestiens n'osoit demorer hors des forteresces. Cil meismes qui estoient dedenz les forteresces avoient grant peor que il ne fussent aucun jor surpris et livré à mort.

XIX. — Türklerin Kral Baudouin'i Bozguna Uğratması Hakkında

Yıl sona erip diğer yıl başlamak üzereyken, Hıristiyanlığı rahatsız etmek için bu tür toprakların sık sık kötü tohumlar göndermeyi alışkanlık haline getirdiği gibi, Pers topraklarından gelen son derece büyük bir Türk ordusu yola çıktı. Bu güç, kuruması asla mümkün olmayan, aksine Suriye topraklarına doğru insanları kasıp kavuran seller indiren bir pınar gibiydi. Bu kez gelenlerin başında savaşlarda pek çok kahramanlığa imza atmış son derece güçlü bir prens olan, Manduc adında bir komutan vardı. Yanında o güne kadar o topraklardan çıkmış en büyük ordulardan birini getiriyordu. Çeşitli bölgelerden geçerek Fırat nehrine ulaştılar. Daha önceki

seferlerinde hep Antakya taraflarına gelirler ve başlarına pek çok felaketin geldiği o bölgede savaşı başlatırlardı; ancak bu kez farklı bir yol izlediler. Kesisuriye olarak adlandırılan topraklardan geçtiler, Şam şehrini sollarında bıraktılar ve Lübnan dağı ile deniz arasındaki yolu izleyerek Taberiye şehrini geçtiler ve nihayet Şeria nehrinin ötesindeki köprünün etrafında konakladılar.
Kral bunu duyduğunda, sahip oldukları asker kalabalığından ötürü ne kadar kibirli ve gururlu olduklarını çok iyi fark etti; bu yüzden vakit kaybetmeden Antakya Prens Roger'a ve Trablus Kontu'na haber göndererek acil yardıma gelmelerini istedi, çünkü tehlike çok büyüktü. [Kendisinin sahip olabileceği tüm askerlerin gelmesini beklemedi], aksine doğrudan Türklerin üzerine yürüyerek onlara yakın bir yere kamp kurdu. Düşmanlar çok az insanla üzerlerine geldiğini gördüklerinde onu kolayca alt edebileceklerini düşündüler. Bu amaçla aralarından iki bin akıncı seçip onu taciz etmeleri için gönderdiler; bin beş yüzü hiç görünmeyecek şekilde pusuya yattı, diğer beş yüzü ise Kral'ın ordusuna yaklaşarak hiçbir düzen gözetmeden çılgınca akınlar yapmaya ve askerlerin üzerine saldırmaya başladı.
Tam da düşündükleri gibi oldu; nitekim [savaştan diğer herkesten çok daha iyi anlayan] Kral, Türklerin bu şekilde düzensiz bir şekilde saldırdığını gördüğünde askerlerini hemen hazırladı ve hiçe sayarak saldıranların karşısına çıktı. Askerler hızla pusu yerinin bulunduğu istikamete doğru yöneldiler. Hiçbir şeyden haberi olmayan Kral, askerlerini düşüncesizce yönlendirip onları çok fazla takip etti, nihayet pusuya düştükleri yere kadar vardılar. Pusu kuranlar aniden ortaya fırlayıp ordumuzun üzerine son derece şiddetli bir şekilde saldırdılar. Kaçar gibi yapan o beş yüz kişi de hemen geri dönüp onlara katıldı; işte o an son derece sert bir çatışma ve boğuşma başladı.
Diğerlerine oranla son derece az sayıda olan adamlarımız büyük bir kahramanlık sergiliyor, canlarını çok pahalıya satmak için direniyorlardı. Sayıları çok daha fazla olan Türkler bizimkileri öldürmeye başladılar; geri kalanlar bu baskıya dayanamayarak bozguna uğradı ve kaçmaya başladı. Kaçış sırasında bile onları öldürmeye devam ettikleri için pek çok kişi hayatını kaybetti. Sancağını elinde tutarak askerlerini bir arada tutmaya çalışan Kral Baudouin bile atının büyük çabasıyla zorlukla kaçabildi; Patrik Arnoul ve diğer bazı baronlar da yanındaydı. Çadırlarına ve içerideki tüm eşyalarına dönüp bakmaksızın tamamen farklı yollardan kaçtılar. Türkler çadırları büyük bir sevinç ve gururla ele geçirdiler. Hıristiyanlara yaşattıkları bu bozgun nedeniyle son derece mutluydular. Kral ise bu yenilgiden ötürü büyük bir utanç ve öfke duyuyordu; Prens Roger ile Trablus Kontu'nun ertesi gün veya en geç üçüncü gün mutlaka geleceğini bildiği halde, kimseye danışmadan, istişare etmeden ve kendini bu kadar öne atarak bu çıkışı yaptığı için herkes tarafından oldukça eleştirildi. Çatışmada otuz akıncımız hayatını kaybetmiş, yaya askerlerden ise bin iki yüz kadar kişi kaybolmuştu.
Bu talihsiz olay yaşanır yaşanmaz Prens, Kont ve diğer pek çok baron kısa süre içinde geldiler. Kral'ın yaptıklarını duyduklarında onu oldukça kınadılar; Kral da düşüncesizce hareket ettiğini ve suçlu olduğunu çok iyi biliyordu. Yine de bulabildikleri tüm askerleri bir araya getirdiler ve dağlara çekilerek orada kamp kurdular; böylece aşağıdaki düzlükte yer alan düşmanlarının hareketlerini çok rahat

görebiliyorlardı. O bölgede hiç şövalye kalmadığını çok iyi bildikleri için Türkler, ordularından akıncıları toprakları yağmalamak üzere çeşitli bölgelere gönderiyorlardı. Şehirleri ateşe veriyor, kadınları, çocukları ve yaşlıları katlediyor, güçlü çiftçileri köle olarak yanlarında götürüyorlar, ülkede istedikleri her türlü vahşeti yapıyorlardı. Hıristiyan topraklarında yer alan ve vergi ödeyerek toprakları işleyen Sarazenler ise her şeyi bırakıp diğer Türklerin yanına katılmışlardı; diğer tüm düşmanlardan çok daha büyük zararlar veriyorlardı çünkü toprakların gizli yollarını biliyorlar ve en büyük yıkımları bizzat onlar yönlendiriyorlardı. Karşılarına çıkan hiçbir şeyi esirgemiyorlardı. Bu durum öylesine büyük bir dehşet yarattı ki hiçbir Hıristiyan kalelerin dışarısında kalmaya cesaret edemez oldu. Kalelerin içinde bulunanlar bile bir gün aniden baskına uğrayıp kılıçtan geçirilecekleri korkusuyla büyük bir endişe içinde yaşıyorlardı.

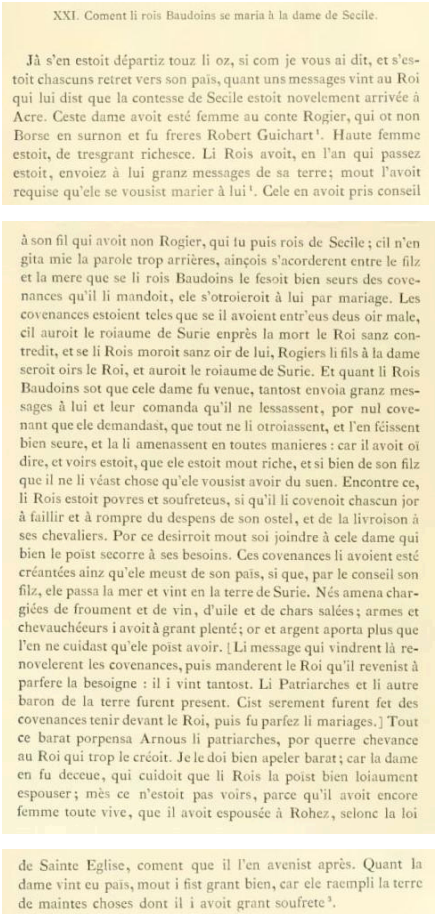
XX. — Coment li Tur se departirent et alerent vers Damas.

Une chose i avoit qui mout croissoit l'effroi et la peor de la nostre gent; car li Tur d'Escalone, qui touzjorz estoient en porpens de grever la Crestienté, savoient certeinnement que li Rois à tout son pooir estoit ver Tabarie où il avoit assez à fere, qur li Tur l'avoient si encombré qu'il ne s'osoit movoir. Por ce, assemblerent ce qu'il porent avoir de gent et se trestrent aus montaignes; la cité de Jherusalem assistrent, car bien savoient qu'il n'i avoit guères de chevaliers. La gent qu'il troverent dehors la ville[1] ocistrent et menerent en prison; les blez, qui estoient par les granches dehors, ardirent touz. Quant il orent iluec sis ne sai quanz jorz, il virent que nus de ceus de la cité ne voloit issir encontr'eus, ainçois se tenoient tout coiement por garder et defendre leur ville: il orent peor que li Rois ne venist por eus lever du siege, si s'en partirent et retornerent en leur païs. En cele seson qui se traoit jà vers aoust, comencierent nés de pelerins arriver en la terre de Surie. Tuit cil qui venoient, sitost com l'en leur disoit que li Rois et la Crestienté estoient à grant meschief et à peril de leur cors, hastivement s'en aloient vers lui à cheval et à pié, si que leur oz en estoit jà mout créuz et qu'il avoient gent assez. Quant li Tur s'en aperceurent, mout douterent que li Rois ne se vousist vengier de la honte qu'il li avoient fete et qu'il ne venist encontr'eus à son grant pooir. Por ce, se partirent du païs et se trestrent vers Damas[2]. Li nostre baron, quant il virent ce, se departirent et s'en alerent vers leur païs. Manduc, li chevetaines des Turs qui si avoit la terre de Surie gastée, s'en vint en la cité de Damas. Iluec ne sai quel murdrier, que l'en ne sot que il furent, l'ocistrent de coutiaus. L'en cuida que Dodequins, li rois de Damas, l'eust fet fere, ou au mains qu'il le consentist; car il doutoit mout celui qui estoit sages et poissans, et grant peor avoit qu'il ne li tousist son roiaume.

XX. — Türklerin Dağılıp Şam'a Gidişi Hakkında

Halkımızın korkusunu ve endişesini daha da artıran bir diğer olay ise şuydu: Hıristiyanlığa zarar vermenin yollarını sürekli arayan Askalon Türkleri, Kral'ın tüm gücüyle Taberiye yakınlarında olduğunu ve Türkler tarafından kuşatılıp kıpırdayamayacak duruma getirildiğini kesin olarak biliyorlardı. Bu yüzden alabildikleri kadar çok asker topladılar ve dağlara doğru ilerleyerek Kudüs şehrini kuşattılar; çünkü şehirde pek az şövalye kaldığını çok iyi biliyorlardı. Şehrin dışında buldukları insanları katlettiler veya hapse attılar; dışarıdaki tarlalarda bulunan tüm ekinleri tamamen ateşe verdiler. Orada birkaç gün kaldıktan sonra, şehir halkından hiç kimsenin dışarı çıkıp kendileriyle savaşmaya cesaret edemediğini, aksine şehirlerini korumak ve savunmak için tamamen sessizce içeride kaldıklarını gördüler. Kral'ın kuştatmayı kaldırmak için üzerlerine geleceğinden korktukları için oradan ayrılıp kendi ülkelerine döndüler.

Zaten ağustos ayına yaklaşılmakta olan o mevsimde, Suriye topraklarına hacı gemileri gelmeye başladı. Gelen herkes, Kral'ın ve Hıristiyanlığın çok büyük bir felaketle ve hayati tehlikeyle karşı karşıya olduğunu duydukları an, at ve yaya olarak hızla onun yanına gittiler; öyle ki orduları yeniden oldukça güçlendi ve hatırı sayılır bir kalabalığa ulaştı. Türkler bunu fark ettiklerinde, Kral'ın kendisine yapılan bu utancın intikamını almak isteyebileceğinden ve büyük bir güçle üzerlerine yürüyeceğinden son derece korktular. Bu yüzden ülkeden ayrılıp Şam yönüne doğru çekildiler. Bizim baronlarımız bunu gördüklerinde ayrılıp kendi memleketlerine döndüler. Suriye topraklarını kasıp kavuran Türklerin komutanı Manduc, Şam şehrine geldi. Orada kim olduğu asla öğrenilemeyen bir katil tarafından bıçaklanarak öldürüldü. Bu cinayetin Şam Kralı Dodequins tarafından yaptırıldığı veya en azından onun izniyle gerçekleştirildiği düşünüldü; çünkü son derece bilge ve güçlü olan bu komutandan çok korkuyor ve krallığını elinden alacağından büyük bir endişe duyuyordu.

XXI. Coment li rois Baudoins se maria à la dame de Secile.

Jà s'en estoit départiz touz li oz, si com je vous ai dit, et s'estoit chascuns retret vers son pais, quant uns messages vint au Roi qui lui dist que la contesse de Secile estoit novelement arrivée à Acre. Ceste dame avoit esté femme au conte Rogier, qui ot non Borse en surnon et fu freres Robert Guichart[1]. Haute femme estoit, de tresgrant richesce. Li Rois avoit, en l'an qui passez estoit, envoiez à lui granz messages de sa terre; mout l'avoit requise qu'ele se vousist marier à lui[1]. Cele en avoit pris conseil

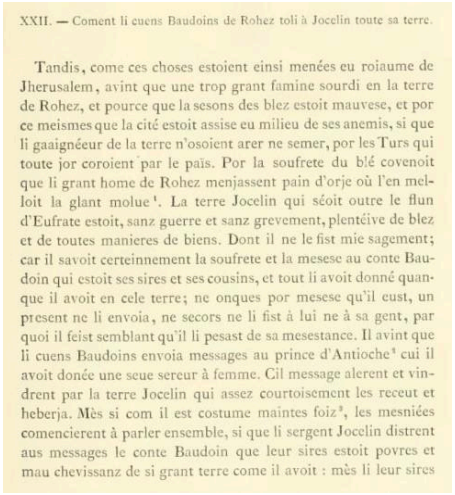
à son fil qui avoit non Rogier, qui tu puis rois de Secile; cil n'en gita mie la parole trop arrières, ainçois s'acorderent entre le filz et la mere que se li rois Baudoins le fesoit bien seurs des covenances qu'il li mandoit, ele s'otroieroit à lui par mariage. Les covenances estoient teles que se il avoient entr'eus deus oir male, cil auroit le roiaume de Surie enprès la mort le Roi sanz contredit, et se li Rois moroit sanz oir de lui, Rogiers li fils à la dame seroit oirs le Roi, et auroit le roiaume de Surie. Et quant li Rois Baudoins sot que cele dame fu venue, tantost envoia granz messages à lui et leur comanda qu'il ne lessassent, por nul covenant que ele demandast, que tout ne li otroiassent, et l'en féissent bien seure, et la li amenassent en toutes manieres : car il avoit oi dire, et voirs estoit, que ele estoit mout riche, et si bien de son filz que il ne li véast chose qu'ele vousist avoir du suen. Encontre ce, li Rois estoit povres et soufreteus, si qu'il li covenoit chascun jor à faillir et à rompre du despens de son ostel, et de la livroison à ses chevaliers. Por ce desirroit mout soi joindre à cele dame qui bien le poist secorre à ses besoins. Ces covenances li avoient esté créantées ainz qu'ele meust de son pais, si que, par le conseil son filz, ele passa la mer et vint en la terre de Surie. Nés amena chargiées de froument et de vin, d'uile et de chars salées; armes et chevauchéeurs i avoit à grant plenté; or et argent aporta plus que l'en ne cuidast qu'ele poist avoir. [Li message qui vindrent là renovelerent les covenances, puis manderent le Roi qu'il revenist à parfere la besoigne : il i vint tantost. Li Patriarches et li autre baron de la terre furent present. Cist serement furent fet des covenances tenir devant le Roi, puis fu parfez li mariages.] Tout ce barat porpensa Arnous li patriarches, por querre chevance au Roi qui trop le créoit. Je le doi bien apeler barat; car la dame en fu deceue, qui cuidoit que li Rois la poist bien loiaument espouser; mès ce n'estoit pas voirs, parce qu'il avoit encore femme toute vive, que il avoit espousée à Rohez, selonc la loi

de Sainte Eglise, coment que il l'en avenist après. Quant la dame vint eu pais, mout i fist grant bien, car ele raempli la terre de maintes choses dont il i avoit grant soufrete[3].

XXI. — Kral Baudouin'in Sicilya Kontesi ile Nasıl Evlendiği Hakkında

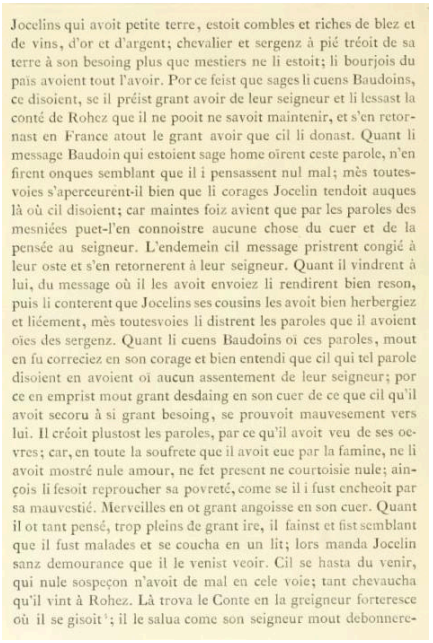
Bütün ordu dağılmış ve herkes kendi ülkesine geri çekilmişti ki, Kral'a bir haberci gelerek Sicilya Kontesi'nin yeni akın ederek Akâ'ya vardığını bildirdi. Bu hanımefendi, lakabı Borse olan ve Robert Guichard'ın kardeşi bulunan Kont Roger'ın karısıydı. Son derece zengin, ulu ve asil bir kadındı. Kral, bir önceki yıl kendi topraklarından ona elçiler göndermiş ve kendisiyle evlenmesi için büyük bir ısrarla ricada bulunmuştu. Hanımefendi bunu, ileride Sicilya kralı olacak olan oğlu Roger'a danışmıştı; ikisi arasında varılan anlaşmaya göre, eğer Kral Baudouin vadettiği

şartların yerine geleceğine kendisini tamamen inandırırsa, evlenmeyi kabul edecekti. Anlaşmanın şartları şulardı: Eğer aralarından erkek bir varis dünyaya gelirse, ölümünden sonra Suriye krallığı tartışmasız ona kalacaktı; eğer Kral kendisinden bir varis bırakmadan ölürse, hanımefendinin oğlu Roger Kral'ın varisi olacak ve Suriye krallığına sahip olacaktı.
Kral Baudouin bu hanımefendinin geldiğini öğrendiğinde, derhal yanına güvenilir elçiler gönderdi ve ne şartta olursa olsun talep ettiği her şeyi kabul etmelerini, ona tam bir güvence vererek her ne pahasına olursa olsun yanına getirmelerini emretti. Çünkü onun son derece zengin olduğunu ve oğlunun malından mülkünden kendisine hiçbir şey esirgemeyeceğini duymuştu ve bu bilgi doğruydu. Buna karşılık Kral fakir ve yoksul durumdaydı; sarayının masraflarını ve şövalyelerine yapması gereken ödemeleri her gün aksatmak ve kısmak zorunda kalıyordu. Bu yüzden kendi ihtiyaçlarını karşılamasında kendisine büyük bir yardımı dokunabilecek olan bu hanımefendiyle birleşmeyi çok arzuluyordu.
Bu şartlar hanımefendi kendi ülkesinden ayrılmadan önce zaten kabul edilmişti; oğlu da onay verdiği için denizleri aşarak Suriye topraklarına geldi. Gemi dolusu buğday, şarap, zeytinyağı ve tuzlu et getirmişti; ayrıca bol miktarda silah ve akıncı askere sahipti; yanındaki altın ve gümüş ise tahmin edilemeyecek kadar çoktu. Oraya gelen elçiler anlaşmaları yenilediler ve Kral'a işi bitirmek için geri dönmesini bildirdiler; Kral hemen geldi. Patrik ve ülkenin diğer baronları da hazır bulundu. Kral'ın önünde bu şartların tutulacağına dair yeminler edildi ve ardından nikâh kıyıldı.
Tüm bu kurnazlık, Kral'a servet kazandırmak için çok güvendiği Patrik Arnoul tarafından tasarlanmıştı. Buna haklı olarak kurnazlık/hile diyebilirim; çünkü hanımefendi, Kral'ın kendisiyle tamamen dürüst bir şekilde evleneceğini zannederek kandırılmıştı. Bu durum gerçeği yansıtmıyordu, çünkü Urfa'da Kutsal Kilise'nin kanunlarına göre evlenmiş olduğu ve hâlâ hayatta olan bir karısı daha vardı.
Hanımefendi ülkeye geldiğinde ülkede büyük bir iyilik yaptı, çünkü krallığın o güne kadar büyük bir yokluk içinde kıvrandığı pek çok şeyi bolca getirerek toprağın eksiklerini tamamen doldurdu.

XXII. — Coment li cuens Baudoins de Rohez toli à Jocelin toute sa terre.

Tandis, come ces choses estoient einsi menées eu roiaume de Jherusalem, avint que une trop grant famine sourdi en la terre de Rohez, et pource que la sesons des blez estoit mauvese, et por ce meismes que la cité estoit assise eu milieu de ses anemis, si que li gaaignéeur de la terre n'osoient arer ne semer, por les Turs qui toute jor coroient par le païs. Por la soufrete du blé covenoit que li grant home de Rohez menjassent pain d'orje où l'en melloit la glant molue[1]. La terre Jocelin qui séoit outre le flun d'Eufrate estoit, sanz guerre et sanz grevement, plentéive de blez et de toutes manieres de biens. Dont il ne le fist mie sagement; car il savoit certeinnement la soufrete et la mesese au conte Baudoin qui estoit ses sires et ses cousins, et tout li avoit donné quanque il avoit en cele terre; ne onques por mesese qu'il eust, un present ne li envoia, ne secors ne li fist à lui ne à sa gent, par quoi il feist semblant qu'il li pesast de sa mesestance. Il avint que li cuens Baudoins envoia messages au prince d'Antioche[4] cui il avoit donée une seue sereur à femme. Cil message alerent et vindrent par la terre Jocelin qui assez courtoisement les receut et heberja. Mès si com il est costume maintes foiz[3], les mesniées comencierent à parler ensemble, si que li sergent Jocelin distrent aus messages le conte Baudoin que leur sires estoit povres et mau chevissanz de si grant terre come il avoit : mès li leur sires

Jocelins qui avoit petite terre, estoit combles et riches de blez et de vins, d'or et d'argent; chevalier et sergenz à pié tréoit de sa terre à son besoing plus que mestiers ne li estoit; li bourjois du païs avoient tout l'avoir. Por ce feist que sages li cuens Baudoins, ce disoient, se il préist grant avoir de leur seigneur et li lessast la conté de Rohez que il ne pooit ne savoit maintenir, et s'en retornast en France atout le grant avoir que cil li donast. Quant li message Baudoin qui estoient sage home oïrent ceste parole, n'en firent onques semblant que il i pensassent nul mal; mès toutesvoies s'aperceurent-il bien que li corages Jocelin tendoit auques là où cil disoient; car maintes foiz avient que par les paroles des mesniées puet-l'en connoistre aucune chose du cuer et de la pensée au seigneur. L'endemein cil message pristrent congié à leur oste et s'en retornerent à leur seigneur. Quant il vindrent à lui, du message où il les avoit envoiez li rendirent bien reson, puis li conterent que Jocelins ses cousins les avoit bien herbergiez et liéement, mès toutesvoies li distrent les paroles que il avoient oïes des sergenz. Quant li cuens Baudoins oï ces paroles, mout en fu correciez en son corage et bien entendi que cil qui tel parole disoient en avoient oï aucun assentement de leur seigneur; por ce en emprist mout grant desdaing en son cuer de ce que cil qu'il avoit secoru à si grant besoing, se prouvoit mauvesement vers lui. Il créoit plustost les paroles, par ce qu'il avoit veu de ses oevres; car, en toute la soufrete que il avoit eue par la famine, ne li avoit mostré nule amour, ne fet present ne courtoisie nule; ainçois li fesoit reproucher sa povreté, come se il i fust encheoit par sa mauvestié. Merveilles en ot grant angoisse en son cuer. Quant il ot tant pensé, trop pleins de grant ire, il fainst et fist semblant que il fust malades et se coucha en un lit; lors manda Jocelin sanz demourance que il le venist veoir. Cil se hasta du venir, qui nule sospeçon n'avoit de mal en cele voie; tant chevaucha qu'il vint à Rohez. Là trova le Conte en la greigneur forteresce où il se gisoit[1]; il le salua come son seigneur mout debonnere-

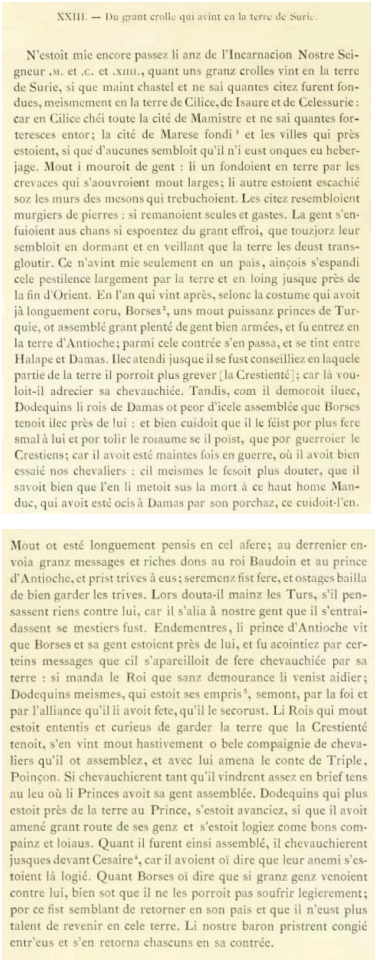
ment, et li demanda coment il li estoit, cil respondi : « Il m'est « mout mieuz que tu ne voudroies. « Après li dist Baudoins : « Jocelin, as-tu riens en ceste terre que je ne t'aie doné? » Cil respondi : « Certes, sire, nenil. — Dont t'est donc, fist il, ce venu « que tu, que je avoie si ennoré et enrichi de la moie chose, t'es si « mauvesement provez vers moi que tu, en ma soufrete, de riens « ne me regardas, qui tout avoies du mien; ainçois m'as repro- « chié ma povreté en mauvestié; et ce que nus sages hom ne poist « eschiver, car nus conseus n'est contre Dame Dieu, m'as tenu à « folie et à malechevance? Semble-te-il que je soie si chetis et si « malaventureus que je vende ce que Dieus m'a donné, et m'en- « fuie por ton avoir que tu me donras? Ne t'es pas bien contenus « vers moi de la bonté que je t'avoie fete; pour ce si est droiz et « resons que tu la perdes. » Quant il ot ce dit, tantost comanda qu'il fust pris et mis en bones buies; en mout penible prison le tint et assez mesese li fist soufrir, jusque il li lessa toute la terre que il tenoit et forjura que jamès n'i clameroit nule droiture. Partant fu delivres de prison; mès il s'en issi du païs à pou d'avoir et sanz guères de compaignie. Lors s'en vint au roi de Jherusalem et li conta coment ses sires et ses cousins l'avoit mené cruelment, et li dist que ses proposemenz estoit de retorner en France. Li Rois en ot pitié, [car il savoit bien que il estoit bons chevaliers et preudom,] il meismes avoit bien mestier de tel gent. Por ce, li dona la cité de Tabarie o toutes les apartenances à tenir par heritage; car il se pensa que cil tendroit bien son leu en ces parties, et si fist il : que bien gouverna cele cité et eslargi son pooir sur la terre à ses anemis. La cité de Sur estoit encore de Sarrazins, et, ausi com ses ancestres[2] l'avoit fet, il corrouça maintes foiz ceus de la ville. Il avoit granz montaignes entr'eus deus; mès por ce ne leissoit-il pas que il ne feist maintes chevauchées devant Sur, où il gaaignoit granz proies; les genz qu'il trouvoit dehors ocioit ou en amenoit pris.

XXII. — Urfa Kontu Baudouin'in Jocelin'in Bütün Topraklarını Elinden Alması Hakkında

Kudüs krallığında bu olaylar yaşanırken, Urfa topraklarında çok büyük bir kıtlık çıktı; çünkü buğday mevsimi kötü geçmişti ve şehir düşmanların ortasında yer aldığından toprak sahipleri etrafta dolaşan Türkler yüzünden tarlalarını sürmeye ve ekmeye cesaret edemiyorlardı. Buğday kıtlığı nedeniyle Urfa'nın ileri gelen soyluları, arasına öğütülmüş meşe palamudu katılmış arpa ekmeği yemek zorunda kaldılar. Fırat nehrinin öte yanında yer alan ve Jocelin'e ait olan topraklar ise savaş ve yıkımdan uzak, buğday ve her türlü mal bakımından son derece bol ve bereketliydi. Ancak Jocelin hiç de akıllıca davranmadı; çünkü efendisi ve kuzeni olan, ayrıca o topraklarda sahip olduğu her şeyi kendisine vermiş bulunan Kont Baudouin'in yaşadığı kıtlığı ve büyük sıkıntıyı çok iyi bildiği halde, ne yaşadığı talihsizlikten ötürü ona bir hediye gönderdi ne de kendisine veya halkına en ufak bir yardımda bulundu; aksine onun bu zor durumundan memnunmuş gibi bir tavır sergiledi.

Bu esnada Kont Baudouin, tek kızını eş olarak vermiş olduğu Antakya prensine [Aslında Antakya prensliğine vekil tayin edilen Roger'a] bazı haberciler gönderdi. Gönderilen bu elçiler Jocelin'in topraklarından geçtiler; Jocelin onları oldukça kibar bir şekilde karşılayıp ağırladı. Ancak sıkça görüldüğü üzere, maiyetteki insanlar kendi aralarında konuşmaya başladılar; nitekim Jocelin'in askerleri Kont Baudouin'in elçilerine, efendilerinin sahip olduğu bu kadar büyük bir toprakla ne kadar yoksul ve kötü durumda olduğunu, buna karşılık çok küçük bir toprağa sahip olan Jocelin'in buğday, şarap, altın ve gümüş açısından zenginlik içinde yüzdüğünü, şövalyelerinin ve yaya askerlerinin ihtiyacından bile fazla askeri güce sahip olduğunu söylediler. Şehirdeki burjuvaların tüm servetin ellerinde bulunduğunu belirterek, bilge biri olan Kont Baudouin'in eğer akıllıca davranırsa, elinde tutamadığı ve yönetemediği Urfa kontluğunu bu zengin lorda bırakıp, onun kendisine vereceği büyük servetle Fransa'ya geri dönmesinin gerekip gerekmediğini dile getirdiler.
Bilge kişiler olan Baudouin'in elçileri bu sözleri duyduklarında hiçbir şey belli etmediler, içinde kötü bir niyet arar gibi görünmediler; ancak yine de Jocelin'in kalbinin ve nüşurunun gerçekten de bu düşünceye meyilli olduğunu çok iyi fark ettiler, çünkü hizmetkarların sözlerinden genellikle efendinin kalbindeki ve düşüncesindeki niyet anlaşılabilirdi. Ertesi gün elçiler ev sahibinden izin isteyip kendi efendilerine geri döndüler. Efendilerine ulaştıklarında görevlerini eksiksiz aktardılar, kuzeni Jocelin'in kendilerini çok neşeli ve iyi ağırladığını, ancak askerlerden işittikleri bu sözleri de ona kelimesi kelimesine ilettiler.
Kont Baudouin bu sözleri duyduğunda kalbinde çok büyük bir öfke uyandı ve bu lafları söyleyenlerin aslında efendilerinin onayını da aldıklarını çok iyi anladı. Bu yüzden, en dar gününde yardım ettiği ve ellerinden tutup ayağa kaldırdığı bir kişinin kendisine karşı böylesine nankörlük etmesinden ötürü büyük bir hınç duydu. Kendi gözleriyle gördüğü gerçeklere daha çok inandı; nitekim kıtlık ve yokluk çektiği tüm o dönem boyunca Jocelin'in kendisine hiçbir sevgi göstermediğini, bir hediye ya da nezarette bulunmadığını, aksine sefaletiyle sanki kötü bir şey yapmış gibi alay ettiğini hatırladı.
Kalbinde büyük bir ıstırap ve öfkeyle uzun uzun düşündükten sonra, hastaymış gibi rol yaparak yatağa yattı ve hiçbir vakit kaybetmeden Jocelin'e haber göndererek acilen gelip kendisini görmesini istedi. Hiçbir kötü şeyden şüphelenmeyen Jocelin derhal yola koyulup Urfa'ya geldi. Orada Kont'u en büyük kalenin içinde yatakta yatar halde buldu ve son derece kibar bir şekilde, efendisi olarak halini hatırını sordu. Kont ise ona nasıl olduğunu sorması üzerine, "İstediğinden çok daha iyiyim," diye yanıt verdi. Ardından Baudouin ona şunları söyledi: "Jocelin, bu topraklarda sana vermiş olduğumun dışında sahip olduğun herhangi bir şey var mı?" Jocelin, "Kesinlikle efendim, yok," diye yanıtladı. Bunun üzerine Kont öfkeyle şöyle dedi: "Öyleyse bu nasıl iş ki; seni bu kadar yüceltip varlığımla zenginleştirdiğim halde sen, benim en kıt ve en zor günümde, bana ait olan her şeyi elimde tutmama rağmen bana zerre kadar yardım etmedin; aksine yoksulluğumu yüzüme vurup kötülükle beni eleştirdin? Hiçbir bilge insanın kaçamayacağı, çünkü Yüce Tanrı'ya karşı hiçbir tedbirin sökemeyeceği bu durumu bana karşı bir çılgınlık ve talihsizlik olarak mı gördün? Sana verdiğim malları satıp, senin bana vereceğin servetle kaçıp gidecek kadar zavallı ve talihsiz

bir adam olduğumu mu sanıyorsun? Sana yapmış olduğum iyiliklerin kıymetini bilemediğin için, bunları kaybetmen hem hak hem de adalettir."
Bunu söyler söylermez derhal yakalanıp sağlam demir zambaklara/prangalara vurulmasını emretti; onu son derece ağır ve sıkıntılı bir hizada tutarak, ellerindeki bütün toprakları kendisine devredene ve bir daha asla hiçbir hak iddia etmeyeceğine dair yemin edene kadar büyük işkenceler ve sıkıntılar çektirdi. Bu şartlar altında hapisten kurtulmayı başardı; ancak yanından pek az servet ve neredeyse hiç maiyet olmaksızın o ülkeden ayrılıp Kudüs Kralı'na gitti. Efendisi ve kuzeni tarafından ne denli zalimce bir muameleye uğradığını Kral'a anlatarak Fransa'ya geri dönmeyi düşündüğünü söyledi.
Olayı dinleyen Kral, onun son derece iyi bir şövalye ve erdemli bir insan olduğunu çok iyi bildiği ve bu tür insanlara büyük ihtiyacı olduğu için kendisine acıdı. Bu yüzden Taberiye şehrini tüm eklentileriyle birlikte irsi olarak kendisine bağışladı. Çünkü bu kişinin o bölgelerde kendi yerini çok iyi dolduracağını düşünmüştü; nitekim öyle de oldu: Şehri son derece iyi yönetti ve düşman topraklarına karşı kendi gücünü ve etki alanını iyice genişletti.
O sırada Sur şehri hâlâ Sarazenlerin elindeydi; Jocelin atalarından gelen bir alışkanlıkla şehir halkına sık sık huzursuzluk veriyordu. Aralarında büyük dağlar olmasına rağmen, Sur'un önüne akınlar düzenlemekten, büyük ganimetler elde etmekten, şehir dışındakileri kılıçtan geçirmekten veya esir alarak yanlarında götürmekten asla vazgeçmiyordu.

XXIII. — Du grant crolle qui avint en la terre de Surie.

N'estoit mie encore passez li anz de l'Incarnacion Nostre Seigneur .M. et .C. et .XIIII., quant uns granz crolles vint en la terre de Surie, si que maint chastel et ne sai quantes citez furent fondues, meismement en la terre de Cilice, de Isaure et de Celessurie: car en Cilice chéi toute la cité de Mamistre et ne sai quantes forteresces entor; la cité de Marese fondi [1] et les villes qui près estoient, si qué d'aucunes sembloit qu'il n'i eust onques eu heberjage. Mout i mouroit de gent : li un fondoient en terre par les crevaces qui s'aouvroient mout larges; li autre estoient escachié soz les murs des mesons qui trebuchoient. Les citez resembloient murgiers de pierres : si remanoient seules et gastes. La gent s'enfuioient aus chans si espoentez du grant effroi, que touzjorz leur sembloit en dormant et en veillant que la terre les deust transgloutir. Ce n'avint mie seulement en un pais, ainçois s'espandi cele pestilence largement par la terre et en loing jusque près de la fin d'Orient. En l'an qui vint après, selonc la costume qui avoit jà longuement coru, Borses [2], uns mout puissanz princes de Turquie, ot assemblé grant plenté de gent bien armées, et fu entrez en la terre d'Antioche; parmi cele contrée s'en passa, et se tint entre Halape et Damas. Ilec atendi jusque il se fust conseilliez en laquele partie de la terre il porroit plus grever [la Crestienté]; car là vouloit-il adrecier sa chevauchiée. Tandis, com il demoroit iluec, Dodequins li rois de Damas ot peor d'icele assemblée que Borses tenoit ilec près de lui : et bien cuidoit que il le féist por plus fere smal à lui et por tolir le roiaume se il poist, que por guerroier le Crestiens; car il avoit esté maintes fois en guerre, où il avoit bien essaié nos chevaliers : cil meismes le fesoit plus douter, que il savoit bien que l'en li metoit sus la mort à ce haut home Manduc, qui avoit esté ocis à Damas par son porchaz, ce cuidoit-l'en.

Mout ot esté longuement pensis en cel afere; au derrenier envoia granz messages et riches dons au roi Baudoin et au prince d'Antioche, et prist trives à eus; seremenz fist fere, et ostages bailla de bien garder les trives. Lors douta-il mainz les Turs, s'il pensassent riens contre lui, car il s'alia à nostre gent que il s'entraidassent se mestiers fust. Endementres, li prince d'Antioche vit que Borses et sa gent estoient près de lui, et fu acointiez par certeins messages que cil s'apareilloit de fere chevauchiée par sa terre : si manda le Roi que sanz demourance li venist aidier; Dodequins meismes, qui estoit ses empris [3], semont, par la foi et par l'alliance qu'il li avoit fete, qu'il le secorust. Li Rois qui mout estoit ententis et curieus de garder la terre que la Crestienté tenoit, s'en vint mout hastivement o bele compaignie de chevaliers qu'il ot assemblez, et avec lui amena le conte de Triple, Poinçon. Si chevauchierent tant qu'il vindrent assez en brief tens au leu où li Princes avoit sa gent assemblée. Dodequins qui plus estoit près de la terre au Prince, s'estoit avanciez, si que il avoit amené grant route de ses genz et s'estoit logiez come bons compainz et loiaus. Quant il furent einsi assemblé, il chevauchierent jusques devant Cesaire [4], car il avoient oï dire que leur anemi s'estoient là logié. Quant Borses oï dire que si granz genz venoient contre lui, bien sot que il ne les porroit pas soufrir legierement; por ce fist semblant de retorner en son pais et que il n'eust plus talent de revenir en cele terre. Li nostre baron pristrent congié entr'eus et s'en retorna chascuns en sa contrée.

XXIII. — Suriye Topraklarında Meydana Gelen Büyük Deprem Hakkında

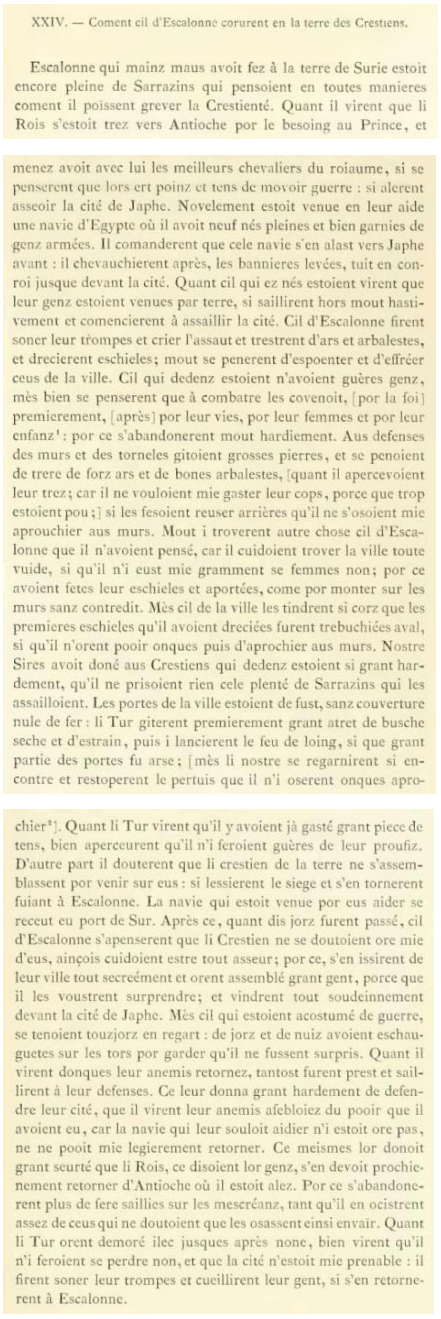
Rabbimiz'in Enkarnasyonunun henüz 1114. yılı tam anlamıyla sona ermemişti ki, Suriye topraklarında çok büyük bir deprem (croller) meydana geldi. Öyle ki Kilikya (Cilice), İsaurya ve Kesisuriye (Celessurie) topraklarında pek çok kale ve sayısını bilemediğim kadar çok şehir yerle bir oldu. Özellikle Kilikya'da Mamistra şehrinin tamamı ve çevresindeki sayısız kaleyle birlikte Marese şehri ve yakınındaki yerleşimler yıkıldı; öyle ki bazı yerlerde sanki hiç yerleşim olmamış gibi bir manzara ortaya çıktı. Orada pek çok insan hayatını kaybetti: Kimi açılan çok geniş yarıntıların içine düşerek yerin dibine gömüldü, kimi ise çöken evlerin duvarlarının altında ezildi. Şehirler adeta taş yığınlarına döndü, yapayalnız ve ıssız bir halde kaldı. İnsanlar, yaşadıkları büyük dehşetin korkusuyla tarlalara kaçıştılar; uykuda ya da uyanık olsunlar, sürekli yerin kendilerini yutacağını zannediyorlardı. Bu felaket yalnızca tek bir ülkeyle sınırlı kalmadı, aksine bu salgın/felaket toprak boyunca geniş bir alana yayılarak Doğu'nun ucuna kadar ulaştı.

Hemen sonraki yıl, uzun süredir devam eden gelenek gereği, Türkiye'nin son derece güçlü prenslerinden biri olan Borses, iyi silahlanmış kalabalık bir ordu toplayarak Antakya topraklarına girdi. Bu bölgeden geçerek Halep ile Şam arasında konumlandı. [Hıristiyanlığa] en çok nereden zarar verebileceğini kararlaştırmak, seferini o yöne yönlendirmek için orada bekliyordu. O orada beklerken, Şam Kralı Dodequins, Borses'in kendisine bu kadar yakın bir yerde karargâh kurmasından büyük bir korku duydu. Borses'in asıl amacının Hıristiyanlarla savaşmaktan ziyade kendisine daha büyük bir zarar vermek ve eğer imkânı olursa krallığını elinden almak olduğunu düşünüyordu. Çünkü daha önce pek çok kez savaşa girmiş, şövalyelerimizi sınamıştı; ayrıca Şam'da öldürülmüş olan ulu komutan Manduc'un ölümünden kendisinin sorumlu tutulduğunu çok iyi bildiği için daha da çok endişeleniyordu.

Bu mesele üzerinde uzun uzun düşündükten sonra, sonunda Kral Baudouin'e ve Antakya Prensine zengin hediyeler eşliğinde elçiler gönderdi; onlarla bir ateşkes (trives) yaptı, yeminler edip ateşkesin sadakatle korunması için rehineler bıraktı. Ardından, eğer gerekirse birbirlerine yardım edeceklerine dair halkımızla ittifak kurduğu için Türklerden daha da çok korkmaya başladı. Bu sırada Antakya Prens'i, Borses ve ordusunun kendisine çok yakın olduğunu ve kendi toprakları üzerinden bir akın düzenlemek için hazırlık yaptığını güvenilir elçilerden öğrendi. Bunun üzerine vakit kaybetmeden Kral'a haber gönderip acilen yardımına gelmesini istedi. Şam Kralı Dodequins bile ona ettiği yeminler ve ittifak vesilesiyle haber gönderip yardım talep etti.

Hıristiyanlığın elinde bulunan toprakları korumaya son derece özen gösteren ve meraklı olan Kral, topladığı güzel bir şövalye birliğiyle aceleyle yola çıktı; yanına Trablus Kontu Ponz'u da alarak kısa süre içinde Prens'in ordusunu topladığı yere ulaştı. Prens'in topraklarına en yakın konumda bulunan Dodequins de öne geçerek kalabalık bir kuvvetle gelmiş, iyi bir müttefik ve sadık bir dost olarak karargâh kurmuştu. Hep birlikte bir araya geldikten sonra düşmanlarının kamp kurduğunu duydukları Cesaire şehrine doğru ilerlediler. Borses, karşısına bu kadar büyük bir ordunun çıktığını duyduğunda onlarla kolayca başa çıkamayacağını çok iyi anladı; bu yüzden ülkesine geri dönüyormuş gibi bir izlenim yaratarak bir daha o topraklara

dönme niyetinde olmadığını gösterdi. Bunun üzerine bizim baronlarımız da birbirlerinden izin isteyip kendi bölgelerine geri döndüler.

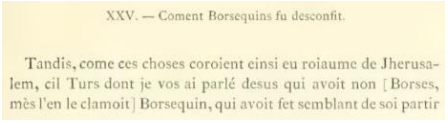
XXIV. — Coment cil d'Escalonne corurent en la terre des Crestiens.

Escalonne qui mainz maus avoit fez à la terre de Surie estoit encore pleine de Sarrazins qui pensoient en toutes manieres coment il poissent grever la Crestienté. Quant il virent que li Rois s'estoit trez vers Antioche por le besoing au Prince, et menez avoit avec lui les meilleurs chevaliers du roiaume, si se penserent que lors ert poinz et tens de movoir guerre : si alerent asseoir la cité de Japhe. Novelement estoit venue en leur aide une navie d'Egypte où il avoit neuf nés pleines et bien garnies de genz armées. Il comanderent que cele navie s'en alast vers Japhe avant : il chevauchierent après, les bannieres levées, tuit en conroi jusque devant la cité. Quant cil qui ez nés estoient virent que leur genz estoient venues par terre, si saillirent hors mout hastivement et comencierent à assaillir la cité. Cil d'Escalonne firent soner leur trompes et crier l'assaut et trestrent d'ars et arbalestes, et drecierent eschieles; mout se penerent d'espoenter et d'effréer ceus de la ville. Cil qui dedenz estoient n'avoient guères genz, mès bien se penserent que à combatre les covenoit, [por la foi] premierement, [après] por leur vies, por leur femmes et por leur enfanz[1] : por ce s'abandonerent mout hardiement. Aus defenses des murs et des torneles gitoient grosses pierres, et se penoient de trere de forz ars et de bones arbalestes, [quant il apercevoient leur trez; car il ne vouloient mie gaster leur cops, porce que trop estoient pou;] si les fesoient reuser arrières qu'il ne s'osoient mie aprouchier aus murs. Mout i troverent autre chose cil d'Escalonne que il n'avoient pensé, car il cuidoient trover la ville toute vuide, si qu'il n'i eust mie gramment se femmes non; por ce avoient fetes leur eschieles et aportées, come por monter sur les murs sanz contredit. Mès cil de la ville les tindrent si corz que les premieres eschieles qu'il avoient drecićes furent trebuchiées aval, si qu'il n'orent pooir onques puis d'aprochier aus murs. Nostre Sires avoit doné aus Crestiens qui dedenz estoient si grant hardement, qu'il ne prisoient rien cele plenté de Sarrazins qui les assailloient. Les portes de la ville estoient de fust, sanz couverture nule de fer : li Tur giterent premierement grant atret de busche seche et d'estrain, puis i lancierent le feu de loing, si que grant partie des portes fu arse; [mès li nostre se regarnirent si encontre et restoperent le pertuis que il n'i oserent onques aprochier[2]]. Quant li Tur virent qu'il y avoient jà gasté grant piece de tens, bien aperceurent qu'il n'i feroient guères de leur proufiz. D'autre part il douterent que li crestien de la terre ne s'assemblassent por venir sur eus : si lessierent le siege et s'en tornerent fuiant à Escalonne. La navie qui estoit venue por eus aider se receut eu port de Sur. Après ce, quant dis jorz furent passé, cil d'Escalonne s'apenserent que li Crestien ne se doutoient ore mie d'eus, ainçois cuidoient estre tout asseur; por ce, s'en issirent de leur ville tout secreément et orent assemblé grant gent, porce que il les voustrent surprendre; et vindrent tout soudeinnement devant la cité de Japhe. Mès cil qui estoient acostumé de guerre, se tenoient touzjorz en regart : de jorz et de nuiz avoient eschauguetes sur les tors por garder qu'il ne fussent surpris. Quant il virent donques leur anemis retornez, tantost furent prest et saillirent à leur defenses. Ce leur donna grant hardement de defendre leur cité, que il virent leur anemis afebloiez du pooir que il avoient eu, car la navie qui leur souloit aidier n'i estoit ore pas, ne ne pooit mie legierement retorner. Ce meismes lor donoit grant seurté que li Rois, ce disoient lor genz, s'en devoit prochienement retorner d'Antioche où il estoit alez. Por ce s'abandonerent plus de fere saillies sur les mescréanz, tant qu'il en ocistrent assez de ceus qui ne doutoient que les osassent einsi envair. Quant li Tur orent demoré ilec jusques après none, bien virent qu'il n'i feroient se perdre non, et que la cité n'estoit mie prenable : il firent soner leur trompes et cueillirent leur gent, si s'en retornerent à Escalonne.

XXIV. — Askalonluların Hıristiyan Topraklarına Nasıl Akın Ettiği Hakkında

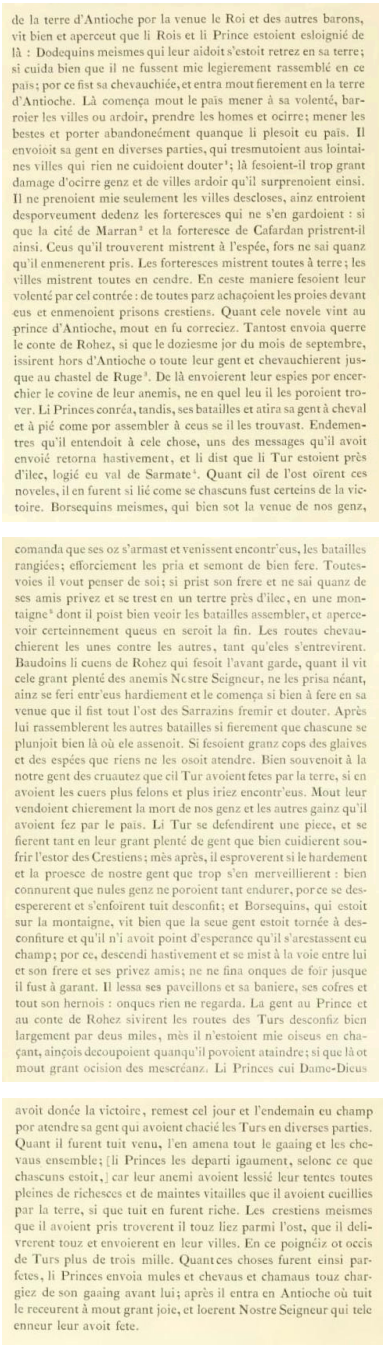
Suriye topraklarına hâlâ pek çok kötülük yaşatmakta olan Askalon, Hıristiyanlığa zarar vermenin yollarını sürekli arayan Sarazenlerle doluydu. Kral'ın Prens'in işi için Antakya taraflarına gittiğini ve krallığın en iyi şövalyelerini beraberinde götürdüğünü gördüklerinde, tam hareket etme zamanı olduğunu düşündüler ve Yafa (Japhe) şehrini kuşatmaya gittiler. Mısır'dan yeni gelmiş ve silahlı askerlerle tamamen dolu dokuz gemiden oluşan bir donanma da onlara yardım etmek üzere yola çıkmıştı. Bu donanmanın önce Yafa'ya gitmesini emrettiler; ardından kendileri de bayraklarını açarak düzen içinde şehrin önüne kadar at sürdüler. Gemilerdekiler kara ordusunun geldiğini gördüklerinde hemen dışarı fırlayıp şehri kuşatmaya başladılar.

Askalonlular borularını öttürerek saldırı çığlıkları attılar, yay ve arbaletlerle oklar fırlatıp merdivenler diktiler; şehirde bulunanları korkutmak ve dehşete düşürmek için büyük bir gayret gösterdiler. İçeridekilerin sayısı pek fazla değildi, ancak öncelikle inançları, ardından da hayatları, eşleri ve çocukları için savaşmak zorunda olduklarını çok iyi biliyorlardı; bu yüzden son derece büyük bir cesaretle öne atıldılar. Surların ve kulelerin savunması için büyük taşlar hazırlamışlardı ve düşmanların yaklaştığını gördükçe güçlü yaylar ile iyi arbaletlerle oklar atıyorlardı (sayıları çok az olduğu için bedenlerini zayi etmek istemiyorlardı); böylece düşmanların surlara yaklaşmaya cesaret edemeden geri püskürtülmesini sağlıyorlardı. Askalonlular hiç ummadıkları bir durumla karşılaştılar; çünkü şehrin içinde kadından başka kimsenin olmadığını, bu yüzden merdiven dikip surlara direnişle karşılaşmadan rahatça tırmanabileceklerini zannetmişlerdi. Lakin şehirdekiler o kadar sert direndiler ki diktikleri ilk merdivenler yerle bir edildi, böylece bir daha surlara yaklaşmaya cesaret edemediler. Rabbimiz içerideki Hıristiyanlara öyle büyük bir cesaret vermişti ki, kendilerine saldıran bu kadar çok sayıdaki Sarazen'i hiçe sayıyorlardı.
Şehrin kapıları tahtadan yapılmıştı ve demir kaplaması yoktu; Türkler önce bir sürü kuru odun ve saman yığdılar, ardından uzaktan ateş fırlatarak kapının büyük bir kısmının yanmasını sağladılar. Ancak halkımız hemen karşı önlem alarak açılan deliği kapattı, öyle ki düşmanlar bir daha yaklaşmaya cesaret edemedi. Türkler orada oldukça uzun bir zaman harcadıklarını ve bundan pek bir fayda sağlayamayacaklarını açıkça fark ettiler. Öte yandan ülkedeki Hıristiyanların birleşip üzerlerine yürümesinden korktular; bu yüzden kuşatmayı bırakıp Askalon'a doğru kaçarak geri döndüler. Onlara yardım etmek için gelmiş olan donanma ise Sur limanına sığındı.
Bundan on gün sonra Askalonlular, Hıristiyanların artık kendilerinden korkmadığını, aksine tamamen güvende olduklarını zannettiklerini düşündüler. Bu yüzden tamamen gizlice şehirlerinden çıktılar ve büyük bir kalabalık toplayarak ani bir baskın yapmak amacıyla çok hızlı bir şekilde Yafa şehrinin önüne geldiler. Ne var ki savaşa alışkın olanlar her zaman uyanıktır: Sürpriz bir baskına uğramamak için gece gündüz kulelerin üzerinde gözcüler bulunduruyorlardı. Düşmanlarının geri döndüğünü gördüklerinde derhal hazırlanıp savunmaya atıldılar. Kendilerine yardım etmesi gereken donanmanın ortalıkta olmadığını ve kolayca geri dönemeyeceğini bilerek güçten düşmüş olan düşmanlarını gördüklerinde, şehirlerini savunmak konusunda büyük bir cesaret kazandılar. Bu durum onlara aynı zamanda Kral'ın gittiği Antakya'dan kısa süre içinde döneceğini bildikleri için büyük bir güven veriyordu. Bu yüzden kâfirlere karşı daha cesurca akınlar düzenlediler, hatta bu kadar cüretkârce saldıracaklarını tahmin etmeyenlerden epey kişiyi kılıçtan geçirdiler. Türkler kuşluk vaktinden sonrasına kadar orada kaldılar, ancak bu işten zarar ve kayıptan başka bir şey elde edemeyeceklerini ve şehrin alınamayacağını çok iyi anladılar; bunun üzerine borularını öttürüp birliklerini topladılar ve Askalon'a geri döndüler.

XXV. — Coment Borsequins fu desconfit.

Tandis, come ces choses coroient einsi eu roiaume de Jherusalem, cil Turs dont je vos ai parlé desus qui avoit non [Borses, mès l'en le clamoit] Borsequin, qui avoit fet semblant de soi partir

de la terre d'Antioche por la venue le Roi et des autres barons, vit bien et aperceut que li Rois et li Prince estoient esloignié de là : Dodequins meismes qui leur aidoit s'estoit retrez en sa terre; si cuida bien que il ne fussent mie legierement rassemblé en ce pais; por ce fist sa chevauchiée, et entra mout fierement en la terre d'Antioche. Là comença mout le pais mener à sa volenté, barroier les villes ou ardoir, prendre les homes et ocirre; mener les bestes et porter abandoneément quanque li plesoit eu païs. Il envoioit sa gent en diverses parties, qui tresmutoient aus lointaines villes qui rien ne cuidoient douter[1]; là fesoient-il trop grant damage d'ocirre genz et de villes ardoir qu'il surprenoient einsi. Il ne prenoient mie seulement les villes descloses, ainz entroient desporveument dedenz les forteresces qui ne s'en gardoient : si que la cité de Marran[2] et la forteresce de Cafardan pristrent-il ainsi. Ceus qu'il trouverent mistrent à l'espée, fors ne sai quanz qu'il enmenerent pris. Les forteresces mistrent toutes à terre; les villes mistrent toutes en cendre. En ceste maniere fesoient leur volenté par cel contrée : de toutes parz achaçoient les proies devant eus et enmenoient prisons crestiens. Quant cele novele vint au prince d'Antioche, mout en fu correciez. Tantost envoia querre le conte de Rohez, si que le dozieme jor du mois de septembre, issirent hors d'Antioche o toute leur gent et chevauchierent jusque au chastel de Ruge[3]. De là envoierent leur espies por encerchier le covine de leur anemis, ne en quel leu il les poroient trover. Li Princes conréa, tandis, ses batailles et atira sa gent à cheval et à pié come por assembler à ceus se il les trouvast. Endementres qu'il entendoit à cele chose, uns des messages qu'il avoit envoié retorna hastivement, et li dist que li Tur estoient près d'ilec, logié eu val de Sarmate[4]. Quant cil de l'ost oirent ces noveles, il en furent si lié come se chascuns fust certeins de la victoire. Borsequins meismes, qui bien sot la venue de nos genz,

comanda que ses oz s'armast et venissent encontr'eus, les batailles rangiées; efforciement les pria et semont de bien fere. Toutesvoies il vout penser de soi; si prist son frere et ne sai quanz de ses amis privez et se trest en un tertre près d'ilec, en une montaigne[5] dont il poist bien veoir les batailles assembler, et apercevoir certeinnement queus en seroit la fin. Les routes chevauchierent les unes contre les autres, tant qu'eles s'entrevirent. Baudoins li cuens de Rohez qui fesoit l'avant garde, quant il vit cele grant plenté des anemis Nostre Seigneur, ne les prisa néant, ainz se feri entr'eus hardiement et le comença si bien à fere en sa venue que il fist tout l'ost des Sarrazins fremir et douter. Après lui rassemblerent les autres batailles si fierement que chascune se plunjoit bien là où ele assenoit. Si fesoient granz cops des glaives et des espées que riens ne les osoit atendre. Bien souvenoit à la notre gent des cruautez que cil Tur avoient fetes par la terre, si en avoient les cuers plus felons et plus iriez encontr'eus. Mout leur vendoient chierement la mort de nos genz et les autres gainz qu'il avoient fez par le pais. Li Tur se defendirent une piece, et se fierent tant en leur grant plenté de gent que bien cuidierent soufrir l'estor des Crestiens; mès après, il esproverent si le hardement et la proesce de nostre gent que trop s'en merveillierent : bien connurent que nules genz ne poroient tant endurer, por ce se desespererent et s'enfoirent tuit desconfit; et Borsequins, qui estoit sur la montaigne, vit bien que la seue gent estoit tornée à desconfiture et qu'il n'i avoit point d'esperance qu'il s'arestassent eu champ; por ce, descendi hastivement et se mist à la voie entre lui et son frere et ses privez amis; ne ne fina onques de foir jusque il fust à garant. Il lessa ses pavellons et sa baniere, ses cofres et tout son hernois : onques rien ne regarda. La gent au Prince et au conte de Rohez sivirent les routes des Turs desconfiz bien largement par deus miles, mès il n'estoient mie oiseus en chaçant, ainçois decoupoient quanqu'il povoient ataindre; si que là ot mout grant ocision des mescréanz. Li Princes cui Dame-Dieus

avoit donée la victoire, remest cel jour et l'endemain eu champ por atendre sa gent qui avoient chacié les Turs en diverses parties. Quant il furent tuit venu, l'en amena tout le gaaing et les chevaus ensemble; [li Princes les departi igaument, selonc ce que chascuns estoit,] car leur anemi avoient lessié leur tentes toutes pleines de richesces et de maintes vitailles que il avoient cueillies par la terre, si que tuit en furent riche. Les crestiens meismes que il avoient pris troverent il touz liez parmi l'ost, que il delivrerent touz et envoierent en leur villes. En ce poignéiz ot occis de Turs plus de trois mille. Quant ces choses furent einsi parfetes, li Princes envoia mules et chevaus et chamaus touz chargiez de son gaaing avant lui; après il entra en Antioche où tuit le receurent à mout grant joie, et loerent Nostre Seigneur qui tele enneur leur avoit fete.

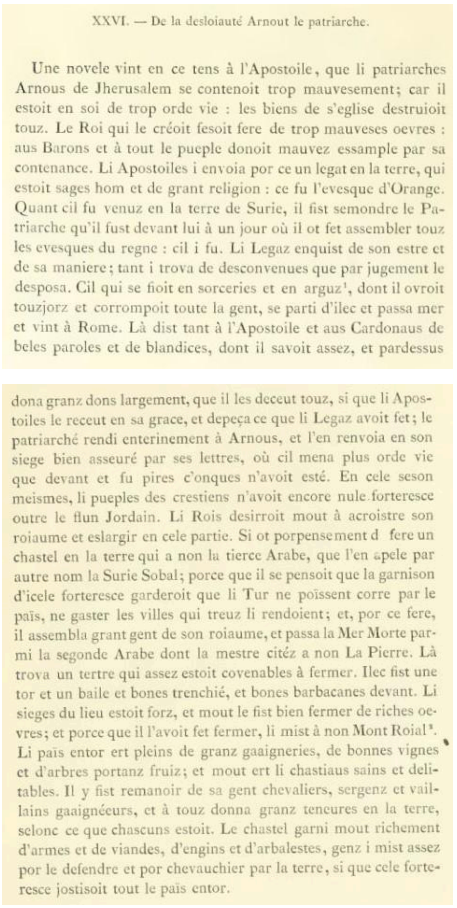
XXV. — Borsequin'in Nasıl Bozguna Uğratıldığı Hakkında

O sıralarda Kudüs krallığında bu olaylar yaşanırken, daha önce bahsettiğim ve Borsequin (Borses) olarak anılan Türk, Kral ile diğer baronların Antakya topraklarından ayrıldığını görünce Kral ile Prens'in uzaklaşmış olduğunu çok iyi fark etti. Kendilerine yardım etmekte olan Dodequins de kendi topraklarına çekilmişti; bu yüzden onların bu ülkede kolayca yeniden bir araya gelemeyeceklerini düşündü. Bu düşünceyle seferini başlatıp Antakya topraklarına son derece şiddetli bir şekilde girdi.

Orada ülkeyi dilediği gibi yönetmeye başladı: Şehirleri harabeye çevirip ateşe veriyor, insanları yakalayıp öldürüyor, hayvanları önlerine katıp ülkedeki istedikleri her şeyi serbestçe yağmalıyorlardı. Askerlerini çeşitli bölgelere gönderiyor, hiçbir tehlike beklemeyen uzak şehirleri basıyorlardı. Bu şekilde hazırlıksız yakaladıkları insanları

katlederek ve şehirleri ateşe vererek çok büyük zararlar verdiler. Yalnızca sursuz şehirleri ele geçirmekle kalmıyor, korumasız ve tedbirsiz olan kalelerin içine de aniden giriyorlardı; nitekim Marran şehrini ve Cafardan kalesini de bu şekilde ele geçirdiler. Ele geçirdikleri kişileri kılıçtan geçirdiler, ancak bir kısmını esir olarak yanlarında götürdüler. Kaleleri yerle bir edip şehirleri tamamen kül ettiler. O bölgede diledikleri gibi at koşturuyorlar, dört bir yandan topladıkları ganimetleri ve Hıristiyan esirleri önlerine katıp sürüyorlardı.
Bu haber Antakya Prensine ulaştığında son derece öfkelendi. Derhal Urfa Kontu'na haber gönderdi; nitekim eylül ayının on ikinci gününde tüm askerleriyle birlikte Antakya'dan dışarı çıktılar ve Ruge kalesine kadar at sürdüler. Oradan düşmanlarının ne durumda olduğunu ve nerede bulunduklarını öğrenmek için casuslar gönderdiler. Prens bu sırada birliklerini düzenliyor, düşmanla karşılaşmaları halinde savaşmak üzere atlı ve yaya askerlerini hazırlıyordu. O bu işle meşgulken, gönderdiği casuslardan biri hızla geri dönerek Türklerin çok yakınlarda, Sarmate vadisinde kamp kurduğunu bildirdi. Ordu bu haberi duyduğunda, sanki her biri zaferden kesin olarak eminmiş gibi büyük bir sevinç yaşadı. Adamlarımızın geldiğini çok iyi bilen Borsequin ise ordusunu silahlandırmış, birliklerini nizami bir şekilde karşılarına çıkmaları için düzenlemişti; onlardan cesurca savaşmalarını ısrarla rica etti. Bununla birlikte kendisini de güvenceye almak istedi; kardeşi ile güvenilir birkaç yakın arkadaşını yanına alarak hemen yakınlardaki bir tepeye, birliklerin kapışmasını rahatça izleyebileceği ve sonucun ne olacağını kesin olarak görebileceği yüksek bir dağa çekildi.
Birlikler karşılıklı olarak birbirlerine doğru at sürdüler ve nihayet karşılaştılar. Öncü birlik komutanı olan Urfa Kontu Baudouin, Rabbimiz'in düşmanlarının bu kalabalık ordusunu hiç önemsemedi, aksine son derece cesurca aralarına daldı ve geliştiği gibi Sarazen ordusunun tamamını titreterek korkuya saldı. Ardından diğer birlikler de o kadar büyük bir öfkeyle katıldı ki, her biri saldırdığı noktaya adeta mızrak gibi saplandı. Kılıçlarla ve mızraklarla öyle ağır darbeler indiriyorlardı ki hiç kimse karşılarında durmaya cesaret edemiyordu. Halkımız, o Türklerin ülkede yapmış olduğu vahşetleri çok iyi hatırladığı için onlara karşı kalplerinde çok daha büyük bir kin ve öfke taşıyordu. Adamlarımızın ölümünün ve ülkede işledikleri diğer yıkımların bedelini onlara çok pahalıya ödettiler. Türkler bir süre direndiler ve kalabalık ordularına çok güvenerek Hıristiyanların saldırısına dayanabileceklerini sandılar. Ancak sonrasında adamlarımızın cesaretini ve kahramanlığını öyle bir tecrübe ettiler ki büyük bir şaşkınlığa uğradılar; hiçbir insanın bu kadar uzun süre dayanamayacağını çok iyi anladıkları için umutlarını tamamen yitirdiler ve darmadağın bir halde kaçmaya başladılar.
Dağın tepesinde bulunan Borsequin, kendi ordusunun bozguna uğradığını ve sahada tutunma umutlarının kalmadığını açıkça gördü. Bunun üzerine vakit kaybetmeden dağdan aşağı indi; kardeşi ve yakın dostlarıyla birlikte canını kurtarmak için arkasına bile bakmadan kaçmaya koyuldu. Çadırlarını, sancağını, sandıklarını ve tüm teçhizatını öylece bırakıp hiçbir şeyle ilgilenmeden kaçtı. Prens ile Urfa Kontu'nun askerleri bozguna uğrayan Türkleri iki mil boyunca geniş bir alanda takip ettiler; ellerine geçirdikleri herkesi acımadan kılıçtan geçirdiler, bu

yüzden kâfirler arasında çok büyük bir kıyım yaşandı. Yüce Tanrı'nın zafer bahşettiği Prens, ordunun dağılan Türkleri kovalamaktan dönmesini beklemek üzere o gün ve ertesi gün savaş alanında kaldı. Herkes geri döndüğünde ele geçirilen tüm ganimetler ve atlar bir araya getirildi; düşmanlar çadırlarını tüm zenginlikleriyle ve ülke genelinden topladıkları erzaklarla birlikte öylece bırakmış oldukları için Prens bu ganimetleri herkesin statüsüne göre adil bir şekilde paylaştırdı; böylece herkes zenginleşti. Ayrıca esir düşmüş olan Hıristiyanları ordunun her yerinde sağ salim buldular; hepsini serbest bırakıp kendi şehirlerine geri gönderdiler. Bu çatışmada üç binden fazla Türk öldürüldü. Bu işler tamamen tamamlandığında Prens, elde ettiği ganimetlerle yüklü katırları, atları ve develeri önünden gönderdi; ardından kendisi de Antakya'ya girdi. Orada herkes tarafından büyük bir sevinçle karşılandı ve kendilerine böyle bir onur bahşettiği için Yüce Rabbimiz'e şükrettiler.

XXVI. — De la desloiauté Arnout le patriarche.

Une novele vint en ce tens à l'Apostoile, que li patriarches Arnous de Jherusalem se contenoit trop mauvesement; car il estoit en soi de trop orde vie : les biens de s'eglise destruioit touz. Le Roi qui le créoit fesoit fere de trop mauveses oevres : aus Barons et à tout le pueple donoit mauvez essample par sa contenance. Li Apostoiles i envoia por ce un legat en la terre, qui estoit sages hom et de grant religion : ce fu l'evesque d'Orange. Quant cil fu venuz en la terre de Surie, il fist semondre le Patriarche qu'il fust devant lui à un jour où il ot fet assembler touz les evesques du regne : cil i fu. Li Legaz enquist de son estre et de sa maniere; tant i trova de desconvenues que par jugement le desposa. Cil qui se fioit en sorceries et en arguz[1], dont il ovroit touzjorz et corrompoit toute la gent, se parti d'ilec et passa mer et vint à Rome. Là dist tant à l'Apostoile et aus Cardonaus de beles paroles et de blandices, dont il savoit assez, et pardessus

dona granz dons largement, que il les deceut touz, si que li Apostoiles le receut en sa grace, et depeça ce que li Legaz avoit fet; le patriarché rendi enterinement à Arnous, et l'en renvoia en son siege bien asseuré par ses lettres, où cil mena plus orde vie que devant et fu pires c'onques n'avoit esté. En cele seson meismes, li pueples des crestiens n'avoit encore nule forteresce outre le flun Jordain. Li Rois desirroit mout à acroistre son roiaume et eslargir en cele partie. Si ot porpensement d fere un chastel en la terre qui a non la tierce Arabe, que l'en apele par autre nom la Surie Sobal; porce que il se pensoit que la garnison d'icele forteresce garderoit que li Tur ne poïssent corre par le païs, ne gaster les villes qui treuz li rendoient; et, por ce fere, il assembla grant gent de son roiaume, et passa la Mer Morte parmi la segonde Arabe dont la mestre citéz a non La Pierre. Là trova un tertre qui assez estoit covenables à fermer. Ilec fist une tor et un baile et bones trenchié, et bones barbacanes devant. Li sieges du lieu estoit forz, et mout le fist bien fermer de riches oevres; et porce que il l'avoit fet fermer, li mist à non Mont Roial[2]. Li païs entor ert pleins de granz gaaigneries, de bonnes vignes et d'arbres portanz fruiz; et mout ert li chastiaus sains et delitables. Il y fist remanoir de sa gent chevaliers, sergenz et vaillains gaaignéeurs, et à touz donna granz teneures en la terre, selonc ce que chascuns estoit. Le chastel garni mout richement d'armes et de viandes, d'engins et d'arbalestes, genz i mist assez por le defendre et por chevauchier par la terre, si que cele forteresce jostisoit tout le païs entor.

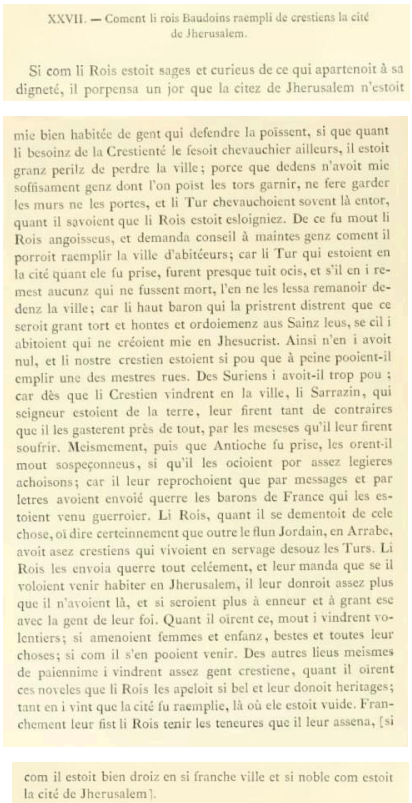
XXVI. — Patrik Arnoul'un Düzensizliği ve Hainliği Hakkında

O dönemde Papa'ya, Kudüs Patriği Arnoul'un son derece kötü bir hayat sürdüğüne ve kilisenin mallarını tamamen yok ettiğine dair haberler ulaştı. Ona inanan Kral, pek çok kötü işin yapılmasını sağlıyor, hâli ve tavırlarıyla baronlara ve tüm halka kötü örnek oluyordu. Bu nedenle Papa ülkeye bilgili ve dindar bir papaz olan Orange piskoposunu elçi olarak gönderdi. Suriye topraklarına ulaştığında Patrik'e haber göndererek krallığın tüm piskoposlarını topladığı günde huzuruna gelmesini emretti; Patrik de geldi. Elçi onun yaşam tarzını ve hareketlerini soruşturdu; o kadar çok uygunsuzlukla karşılaştı ki yargı kararıyla onu makamından azletti. Büyülere ve hilelere güvenen, sürekli bunlarla iş çevirip bütün insanları yoldan çıkaran Patrik

oradan ayrıldı, denizi geçerek Roma'ya gitti. Orada Papa'ya ve kardinallere çok güzel sözler, iyi bildiği tatlı diller dökerek ve hatta bolluk içinde büyük hediyeler vererek herkesi kandırdı; öyle ki Papa onu yeniden lütfuyla karşıladı, elçinin yapmış olduğu kararı iptal etti, patriklik makamını tamamen Arnoul'a iade etti ve onu gönderdiği makama güvence veren mektuplarla geri yolladı. Arnoul oraya vardığında eskisinden de kirli bir hayat sürdürdü ve daha önce hiç olmadığı kadar kötü bir duruma düştü.

Aynı mevsimde Hıristiyan halkının Şeria nehrinin ötesinde henüz hiçbir kalesi yoktu. Kral krallığını büyütmek ve bu taraflarda sınırlarını genişletmek son derece istiyordu. Bu yüzden Üçüncü Arabistan olarak bilinen, diğer adıyla Sobal Suriyesi'nde bir kale inşa etmeyi düşündü; çünkü bu kalenin muhafızlarının Türklerin ülkede akınlar yapmasını ve vergi ödeyen şehirleri kasıp kavurmasını engelleyeceğini hesaba katıyordu. Bunu gerçekleştirmek için krallığından büyük bir güç topladı, başkenti La Pierre (Petra) olan İkinci Arabistan üzerinden Ölü Deniz'i geçti. Orada tahkimat kurmaya son derece elverişli bir tepe buldu. Orada bir kule, bir konut (baile), güçlü siperler ve ön tarafına sağlam barbakanlar inşa ettirdi. Buranın konumu oldukça sarp ve güçlüydü, zengin yapılarla iyice sağlamlaştırıldı; kaleyi inşa ettirdiği için de buraya Mont Rôial (Montreal) adını verdi.

Çevredeki arazi geniş tarım alanlarıyla, güzel bağlarla ve meyve veren ağaçlarla doluydu; kale son derece sağlıklı ve hoş bir konumdaydı. Kral burada şövalyeler, serjantlar ve yerli üretici köylüler bırakarak herkesin statüsüne göre topraktan geniş hisseler dağıttı. Kaleyi silahlarla, erzaklarla, mancınıklar ve arbaletlerle zengin bir şekilde donattı; burayı savunmak ve bölgede akınlar düzenlemek için yeterli sayıda asker yerleştirdi; öyle ki bu kale çevredeki tüm ülkeye adeta hükmediyordu.

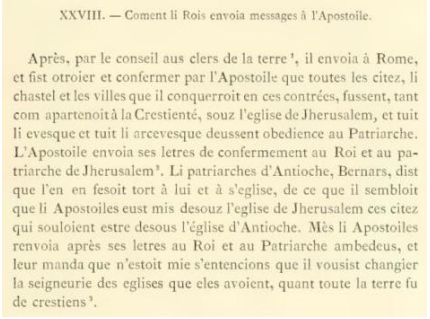
XXVII. — Coment li rois Baudoins raempli de crestiens la cité de Jherusalem.

Si com li Rois estoit sages et curieus de ce qui apartenoit à sa digneté, il porpensa un jor que la citez de Jherusalem n'estoit mie bien habitée de gent qui defendre la poissent, si que quant li besoinz de la Crestienté le fesoit chevauchier ailleurs, il estoit granz perilz de perdre la ville; porce que dedens n'avoit mie soffisament genz dont l'on poist les tors garnir, ne fere garder les murs ne les portes, et li Tur chevauchoient sovent là entor, quant il savoient que li Rois estoit esloigniez. De ce fu mout li Rois angoisseus, et demanda conseil à maintes genz coment il porroit raemplir la ville d'abitéeurs; car li Tur qui estoient en la cité quant ele fu prise, furent presque tuit ocis, et s'il en i remest aucunz qui ne fussent mort, l'en ne les lessa remanoir dedenz la ville; car li haut baron qui la pristrent distrent que ce seroit grant tort et hontes et ordoiemenz aus Sainz leus, se cil i abitoient qui ne créoient mie en Jhesucrist. Ainsi n'en i avoit nul, et li nostre crestien estoient si pou que à peine pooient-il emplir une des mestres rues. Des Suriens i avoit-il trop pou; car dès que li Crestien vindrent en la ville, li Sarrazin, qui seigneur estoient de la terre, leur firent tant de contraires que il les gasterent près de tout, par les meseses qu'il leur firent soufrir. Meismement, puis que Antioche fu prise, les orent-il mout sospeçonneus, si qu'il les ocioient por assez legieres achoisons; car il leur reprochoient que par messages et par letres avoient envoié querre les barons de France qui les estoient venu guerroier. Li Rois, quant il se dementoit de cele chose, oï dire certeinnement que outre le flun Jordain, en Arrabe, avoit asez crestiens qui vivoient en servage desouz les Turs. Li Rois les envoia querre tout celéement, et leur manda que se il voloient venir habiter en Jherusalem, il leur donroit assez plus que il n'avoient là, et si seroient plus à enneur et à grant ese avec la gent de leur foi. Quant il oirent ce, mout i vindrent volentiers; si amenoient femmes et enfanz, bestes et toutes leur choses; si com il s'en pooient venir. Des autres lieus meismes de paiennime i vindrent assez gent crestiene, quant il oirent ces noveles que li Rois les apeloit si bel et leur donoit heritages; tant en i vint que la cité fu raemplie, là où ele estoit vuide. Franchement leur fist li Rois tenir les teneures que il leur assena, [si com il estoit bien droiz en si franche ville et si noble com estoit la cité de Jherusalem].

XXVII. — Kral Baudouin'in Kudüs Şehrini Hıristiyanlarla Nasıl Yeniden Doldurduğu Hakkında

Kral, makamına ve haysiyetine yaraşan konulara son derece akıllıca ve dikkatle yaklaştığı için, bir gün Kudüs şehrinin burayı savunabilecek insanlarla yeterince dolup taşmadığını düşündü; öyle ki Hıristiyanlığın işleri için başka bir yere gitmesi gerektiğinde şehri kaybetmek büyük bir tehlike oluşturuyordu, çünkü içeride kuleleri donatacak, surları ve kapıları koruyacak yeterli insan yoktu ve Türkler Kral'ın uzakta olduğunu bildiklerinde sıklıkla oraya akınlar yapıyorlardı. Kral bu durumdan ötürü büyük bir ıstırap duyuyor ve şehri oturulabilir insanlarla nasıl doldurabileceği konusunda birçok kişiye danışıyordu. Çünkü şehir ele geçirildiğinde içeride bulunan Türklerin neredeyse tamamı öldürülmüş, hayatta kalanlar ise şehirde bırakılmamıştı; zira burayı fetheden ulu baronlar, İsa Mesih'e inanmayanların Kutsal Mekânlarda ikamet etmesinin büyük bir haksızlık, utanç ve kirlilik olacağını söylemişlerdi. Bu yüzden içeride hiç Müslüman kalmamıştı; yerli Hıristiyanlarımız ise o kadar azdı ki ana caddelerden ancak birini doldurabiliyorlardı. Yerli Hıristiyan (Süryani) sayısı da pek azdı; çünkü Hıristiyanlar şehre geldiğinde, toprağın efendisi olan Sarazenler onlara o kadar çok kötülük yapmış, çektirdikleri sıkıntılarla neredeyse köklerini kurutmuşlardı. Özellikle Antakya'nın fethinden bu yana onları son derece şüpheli buluyorlar, haberciler ve mektuplar aracılığıyla kendilerine karşı savaşmaya gelen Fransa baronlarını çağırdıklarını öne sürerek çok hafif bahanelerle bile onları öldürüyorlardı.

Kral bu durum üzerinde kara kara düşünürken, Şeria nehrinin ötesinde, Arabistan'da, Türklerin köleliği altında yaşayan pek çok Hıristiyan olduğunu kesin olarak öğrendi. Kral son derece gizli bir şekilde onlara elçiler gönderdi; eğer Kudüs'te yaşamaya gelirlerse, orada sahip olduklarından çok daha fazlasını kendilerine vereceğini, kendi inançlarından insanlarla birlikte daha büyük bir onur ve huzur içinde yaşayacaklarını bildirdi. Bunu duyduklarında seve seve geldiler; kadınlarını, çocuklarını, hayvanlarını ve sahip oldukları her şeyi yanlarına alıp gelebildikleri gibi göç ettiler. Hatta diğer pagan diyarlandan bile, Kral'ın onları çok güzel bir şekilde davet ettiğini ve toprak bağışlayacağını duyan pek çok Hıristiyan halk akın akın geldi; öyle ki bir zamanlar boş olan şehir tamamen doldu. Kral, böylesine özgür ve asil bir şehir olan Kudüs şehrine yakışacağı üzere, onlara tahsis ettiği mülkleri ve toprakları hiçbir zorluk çıkarmadan adil bir şekilde ellerinde tutmalarını sağladı.

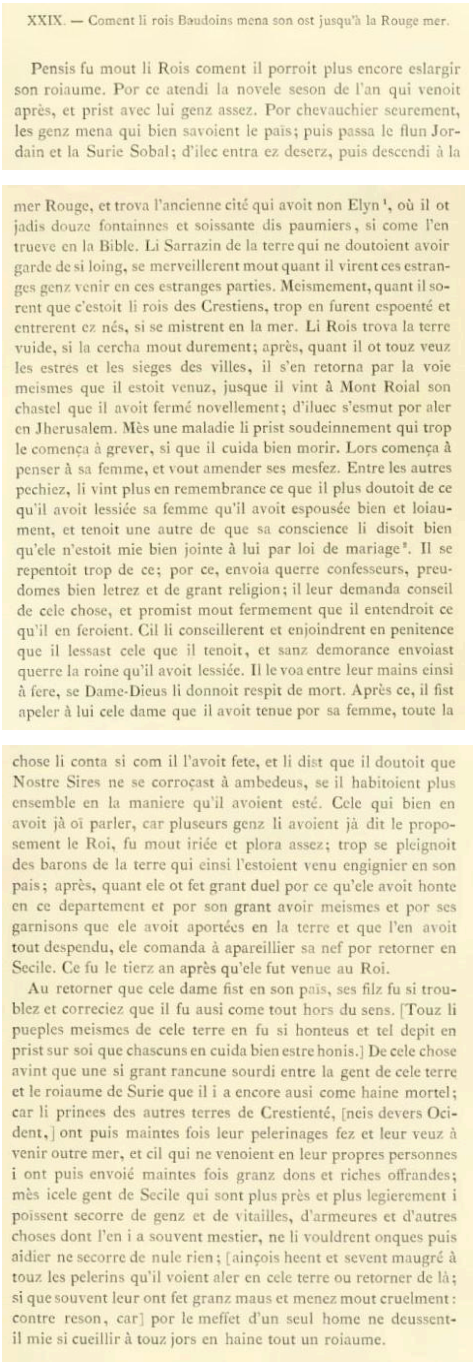
XXVIII. — Coment li Rois envoia messages à l'Apostoile.

Après, par le conseil aus clers de la terre [1], il envoia à Rome, et fist otroier et confermer par l'Apostoile que toutes les citez, li chastel et les villes que il conquerroit en ces contrées, fussent, tant com apartenoit à la Crestienté, souz l'eglise de Jherusalem, et tuit li evesque et tuit li arcevesque deussent obedience au Patriarche. L'Apostoile envoia ses letres de confermement au Roi et au patriarche de Jherusalem [2]. Li patriarches d'Antioche, Bernars, dist que l'en en fesoit tort à lui et à s'eglise, de ce que il sembloit que li Apostoiles eust mis desouz l'eglise de Jherusalem ces citez qui souloient estre desous l'église d'Antioche. Mès li Apostoiles renvoia après ses letres au Roi et au Patriarche ambedeus, et leur manda que n'estoit mie s'entencions que il vousist changier la seigneurie des eglises que eles avoient, quant toute la terre fu de crestiens [3].

XXVIII. — Kralın Papa'ya Elçiler Göndermesi Hakkında

Ardından Kral, ülkenin din adamlarının tavsiyesiyle Roma'ya elçiler gönderdi. Bu bölgelerde fethedeceği tüm şehirlerin, kalelerin ve kasabaların, Hıristiyanlığa ait

oldukları ölçüde Kudüs Kilisesi'ne bağlanmasını ve tüm piskoposlar ile başpiskoposların Patrik'e itaat etmesini Papa'ya onaylatıp tescil ettirdi. Papa, tescil mektuplarını hem Kral'a hem de Kudüs Patriği'ne gönderdi.
Antakya Patriği Bernard ise normalde Antakya kilisesine bağlı olması gereken bu şehirlerin Papa tarafından Kudüs Kilisesi'nin altına sokulmuş gibi gösterilmesinin kendisine ve kilisesine büyük bir haksızlık olduğunu dile getirdi. Bunun üzerine Papa, her iki tarafa da yeniden mektuplar göndererek niyetinin, tüm topraklar Hıristiyanların eline geçtiğinde kiliselerin sahip olduğu yetki ve egemenlik alanlarını değiştirmek olmadığını bildirdi.

XXIX. — Coment li rois Baudoins mena son ost jusqu'à la Rouge mer.

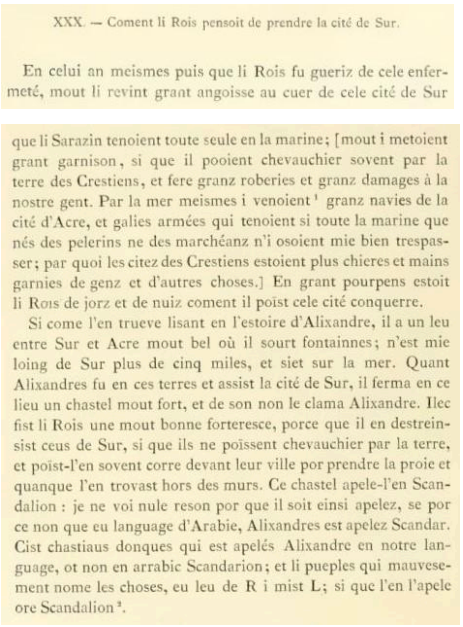
Pensis fu mout li Rois coment il porroit plus encore eslargir son roiaume. Por ce atendi la novele seson de l'an qui venoit après, et prist avec lui genz assez. Por chevauchier seurement, les genz mena qui bien savoient le païs; puis passa le flun Jordain et la Surie Sobal; d'ilec entra ez deserz, puis descendi à la mer Rouge, et trova l'ancienne cité qui avoit non Elyn[1], où il ot jadis douze fontainnes et soissante dis paumiers, si come l'en trueve en la Bible. Li Sarrazin de la terre qui ne doutoient avoir garde de si loing, se merveillerent mout quant il virent ces estranges genz venir en ces estranges parties. Meismement, quant il sorent que c'estoit li rois des Crestiens, trop en furent espoenté et entrerent ez nés, si se mistrent en la mer. Li Rois trova la terre vuide, si la cercha mout durement; après, quant il ot touz veuz les estres et les sieges des villes, il s'en retorna par la voie meismes que il estoit venuz, jusque il vint à Mont Roial son chastel que il avoit fermé novellement; d'iluec s'esmut por aler en Jherusalem. Mès une maladie li prist soudeinnement qui trop le comença à grever, si que il cuida bien morir. Lors comença à penser à sa femme, et vout amender ses mesfez. Entre les autres pechiez, li vint plus en remembrance ce que il plus doutoit de ce qu'il avoit lessiée sa femme qu'il avoit espousée bien et loiaument, et tenoit une autre de que sa conscience li disoit bien qu'ele n'estoit mie bien jointe à lui par loi de mariage[2]. Il se repentoit trop de ce; por ce, envoia querre confesseurs, preudomes bien letrez et de grant religion; il leur demanda conseil de cele chose, et promist mout fermement que il entendroit ce qu'il en feroient. Cil li conseillerent et enjoindrent en penitence que il lessast cele que il tenoit, et sanz demorance envoiast querre la roine qu'il avoit lessiée. Il le voa entre leur mains einsi à fere, se Dame-Dieus li donnoit respit de mort. Après ce, il fist apeler à lui cele dame que il avoit tenue por sa femme, toute la chose li conta si com il l'avoit fete, et li dist que il doutoit que Nostre Sires ne se corroçast à ambedeus, se il habitoient plus ensemble en la maniere qu'il avoient esté. Cele qui bien en avoit jà oï parler, car pluseurs genz li avoient jà dit le proposement le Roi, fu mout iriée et plora assez; trop se pleignoit des barons de la terre qui einsi l'estoient venu engignier en son païs; après, quant ele ot fet grant duel por ce qu'ele avoit honte en ce departement et por son grant avoir meismes et por ses garnisons que ele avoit aportées en la terre et que l'en avoit tout despendu, ele comanda à apareillier sa nef por retorner en Secile. Ce fu le tierz an après qu'ele fut venue au Roi.

Au retorner que cele dame fist en son païs, ses filz fu si troublez et correciez que il fu ausi come tout hors du sens. [Touz li pueples meismes de cele terre en fu si honteus et tel depit en prist sur soi que chascuns en cuida bien estre honis.] De cele chose avint que une si grant rancune sourdi entre la gent de cele terre et le roiaume de Surie que il i a encore ausi come haine mortel; car li princes des autres terres de Crestienté, [neis devers Occident,] ont puis maintes fois leur pelerinages fez et leur veuz à venir outre mer, et cil qui ne venoient en leur propres personnes i ont puis envoié maintes fois granz dons et riches offrandes; mès icele gent de Secile qui sont plus près et plus legierement i poïssent secorre de genz et de vitailles, d'armeures et d'autres choses dont l'en i a souvent mestier, ne li vouldrent onques puis aidier ne secorre de nule rien; [ainçois heent et sevent maugré à touz les pelerins qu'il voient aler en cele terre ou retorner de là; si que souvent leur ont fet granz maus et menez mout cruelment: contre reson, car] por le meffet d'un seul home ne deussent-il mie si cueillir à touz jors en haine tout un roiaume.

XXIX. — Kral Baudouin'in Ordusunu Kızıldeniz'e Kadar Nasıl Götürdüğü Hakkında

Kral, krallığını daha da fazla nasıl genişletebileceği konusunda derin düşüncelere dalmıştı. Bu yüzden yılın en uygun mevsimini bekledi ve yanına yeteri kadar asker aldı. Güvenle ilerleyebilmek için bölgeyi çok iyi bilen kılavuzları beraberinde götürdü; Şeria nehrini ve Sobal Suriyesi'ni geçtikten sonra çöllere girdi ve oradan Kızıldeniz'e indi. Orada, Kutsal Kitap'ta da yer aldığı üzere, bir zamanlar on iki pınara ve yetmiş hurma ağacına sahip olan Elyn adındaki eski şehri buldu.
Buralarda görünme ihtimaline karşı hiçbir tedbir almayan yerli Sarazenler, bu kadar tuhaf insanları bu kadar yabancı topraklarda gördüklerinde büyük bir şaşkınlığa uğradılar. Özellikle onların Hıristiyanların kralı olduğunu öğrendiklerinde son derece korktular ve teknelere binerek denize açıldılar. Kral toprağı boş buldu ve her yeri iyice aradı; şehirlerin konumunu ve surlarını etraflıca inceledikten sonra, daha yeni tahkim etmiş olduğu kalesi Mont Rôial'e kadar geldiği yoldan geri döndü.
Oradan Kudüs'e gitmek üzere hareket ettiğinde, kendisini oldukça sarsan ve neredeyse öleceğini düşündüğü ani bir hastalığa yakalandı. Bu durum üzerine karısını düşünmeye ve işlediği günahların kefaretini ödemeye karar verdi. Diğer günahlarının yanı sıra, en çok korktuğu şey aklına geldi: Kanunlara ve kilise hukukuna uygun olarak evlenmiş olduğu gerçek karısını bırakmış, vicdanının evlilik yasasına göre kendisiyle tam bir bağ olmadığını söylediği başka bir kadını yanında tutuyordu.
Bu durumdan ötürü büyük bir pişmanlık duyuyordu; bu yüzden bilgili ve son derece dindar günah çıkarma rahiplerini (itirafçıları) çağırttı. Onlara bu durumu danıştı ve onların vereceği karara kesinlikle uyacağına yemin etti. Rahipler ona tövbe olarak yanındaki kadını bırakmasını ve vakit kaybetmeden terk etmiş olduğu kraliçeyi geri getirtmesini emrettiler. Eğer Yüce Tanrı kendisine ölümden kurtulma fırsatı verirse, bunu ellerinin üzerine yemin ederek yapacağına söz verdi.
Sonrasında o zamana kadar karısı olarak tuttuğu hanımefendiyi huzuruna çağırttı, her şeyi olduğu gibi anlattı ve eğer bundan sonra eskisi gibi birlikte yaşamaya devam ederlerse Rabbimizin her ikisine de öfkeleneceğinden korktuğunu söyledi. Kral'ın bu niyetini daha önceden başkalarından duymuş olan hanımefendi bu habere son derece üzüldü ve gözyaşlarına boğuldu. Ülkenin baronlarının kendi ülkesine gelip kendisini böyle kandırmış olmasından büyük bir yakarışla şikâyet etti. Ayrılıktan duyduğu utanç, beraberinde getirip tamamen harcadığı büyük serveti ve malları için büyük bir yas tutarak gemisinin Sicilya'ya dönmek üzere hazırlanmasını emretti. Bu olay, hanımefendinin Kral'ın yanına gelmesinden üç yıl sonra gerçekleşti.
Hanımefendi kendi ülkesine döndüğünde, oğlu bu durumdan o kadar çok sarsıldı ve öfkelendi ki adeta akıl sağlığını yitirecek noktaya geldi. O topraklardaki tüm halk bile bu durumu o kadar büyük bir utanç ve hakaret olarak karşıladı ki herkes kendini onursuzlaşmış hissetti. Bu olay yüzünden o ülkenin halkı ile Suriye krallığı arasında hâlâ bugüne kadar süren ve adeta ölümcül bir düşmanlığa dönüşen çok büyük bir kin doğdu. Nitekim Batı'daki diğer Hıristiyan ülkelerinin prensleri daha sonra pek çok kez hac ziyaretinde bulunup deniz aşırı gelmişler, bizzat gelemeyenler ise büyük hediyeler ve zengin sunaklar göndermişlerdi; ancak bu olaylardan ötürü sık sık yardıma ihtiyaç duyulan asker, erzak, silah ve benzeri hususlarda yardıma en yakın ve en rahat destek olabilecek Sicilya halkı bir daha asla hiçbir konuda yardım

etmedi. Aksine o topraklara gidip gelen tüm hacılara karşı derin bir nefret beslediler ve onlara her zaman hınçla yaklaşıp son derece zalimce davrandılar. Hâlbuki tek bir adamın yaptığı hata yüzünden bütün bir krallığa sonsuza dek böyle bir düşmanlık beslememeleri gerekirdi.

XXX. — Coment li Rois pensoit de prendre la cité de Sur.

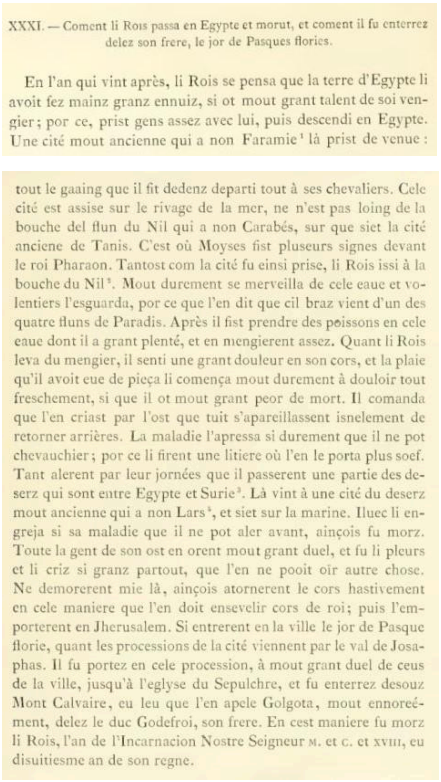
En celui an meismes puis que li Rois fu gueriz de cele enfermeté, mout li revint grant angoisse au cuer de cele cité de Sur que li Sarazin tenoient toute seule en la marine; [mout i metoient grant garnison, si que il pooient chevauchier sovent par la terre des Crestiens, et fere granz roberies et granz damages à la nostre gent. Par la mer meismes i venoient[1] granz navies de la cité d'Acre, et galies armées qui tenoient si toute la marine que nés des pelerins ne des marchéanz n'i osoient mie bien trespasser; par quoi les citez des Crestiens estoient plus chieres et mains garnies de genz et d'autres choses.] En grant pourpens estoit li Rois de jorz et de nuiz coment il poïst cele cité conquerre.

Si come l'en trueve lisant en l'estoire d'Alixandre, il a un leu entre Sur et Acre mout bel où il sourt fontainnes; n'est mie loing de Sur plus de cinq miles, et siet sur la mer. Quant Alixandres fu en ces terres et assist la cité de Sur, il ferma en ce lieu un chastel mout fort, et de son non le clama Alixandre. Ilec fist li Rois une mout bonne forteresce, porce que il en destreinsist ceus de Sur, si que ils ne poïssent chevauchier par la terre, et poist-l'en sovent corre devant leur ville por prendre la proie et quanque l'en trovast hors des murs. Ce chastel apele-l'en Scandalion : je ne voi nule reson por que il soit einsi apelez, se por ce non que eu language d'Arabie, Alixandres est apelez Scandar. Cist chastiaus donques qui est apelés Alixandre en notre language, ot non en arrabic Scandarion; et li pueples qui mauvesement nome les choses, eu leu de R i mist L; si que l'en l'apele ore Scandalion[2].

XXX. — Kralın Sur Şehrini Almayı Nasıl Düşündüğü Hakkında

Aynı yıl içinde Kral hastalıktan kurtulur kurtulmaz, sahil şeridinde tek başına Sarazenlerin elinde kalmış olan o Sur şehri yüreğini yine büyük bir sıkıntıyla kapladı. Sarazenler oraya çok güçlü bir garnizon yerleştirmişlerdi; öyle ki Hıristiyanların topraklarında sık sık akınlar yapıyor, halkımıza büyük soygunlar ve zararlar veriyorlardı. Hatta deniz yoluyla Akâ şehrinden gelen büyük donanmalar ve silahlı kadırgalar sahil şeridini tamamen kontrol altında tutuyor, hacıların ve tüccarların gemilerinin geçmesine asla izin vermiyorlardı; bu yüzden Hıristiyan şehirlerinde hayat pahalılaşıyor, insan ve ürün kıtlığı yaşanıyordu. Kral gece gündüz bu şehri nasıl fethedebileceğini düşünüyordu.

İskender'in Tarihi'nde okunduğu üzere, Sur ile Akâ arasında pınarların fışkırdığı, deniz kıyısında yer alan ve Sur'a beş milden fazla uzak olmayan çok güzel bir yer vardır. İskender bu topraklarteyken ve Sur şehrini kuşatırken bu bölgede son derece güçlü bir kale inşa etmiş ve kaleye kendi adını vererek Alixandre adını koymuştu. Kral da orada çok sağlam bir tahkimat yaptırdı; çünkü bu sayede Sur'luları baskı altında tutabilecek, onların Hıristiyan topraklarında at koşturmalarını engelleyebilecek ve surların dışında buldukları ganimetleri sık sık ele geçirebilecekti. Bu kaleye Scandalion adını vermektedirler: Bunun neden böyle adlandırıldığını tam olarak bilmiyorum, mecazi bir sebep olmasa gerek; sadece Arap dilinde İskender kelimesine Scandar denilmektedir. Dileğimiz dillerinde kelimeleri bozan halk, Arapça adındaki R harfi yerine L harfini koymuştur; bu yüzden buraya bugün Scandalion denilmektedir.

XXXI. — Coment li Rois passa en Egypte et morut, et coment il fu enterrez delez son frere, le jor de Pasques flories.

En l'an qui vint après, li Rois se pensa que la terre d'Egypte li avoit fez mainz granz ennuiz, si ot mout grant talent de soi vengier; por ce, prist gens assez avec lui, puis descendi en Egypte. Une cité mout ancienne qui a non Faramie[1] là prist de venue:

tout le gaaing que il fit dedenz departi tout à ses chevaliers. Cele cité est assise sur le rivage de la mer, ne n'est pas loing de la bouche del flun du Nil qui a non Carabés, sur que siet la cité anciene de Tanis. C'est où Moyses fist pluseurs signes devant le roi Pharaon. Tantost com la cité fu einsi prise, li Rois issi à la bouche du Nil[2]. Mout durement se merveilla de cele eaue et volentiers l'esguarda, por ce que l'en dit que cil braz vient d'un des quatre fluns de Paradis. Après il fist prendre des peissons en cele eaue dont il a grant plenté, et en mengierent assez. Quant li Rois leva du mengier, il senti une grant douleur en son cors, et la plaie qu'il avoit eue de pieça li comença mout durement à douloir tout freschement, si que il ot mout grant peor de mort. Il comanda que l'en criast par l'ost que tuit s'apareillassent isnelement de retorner arrières. La maladie l'apressa si durement que il ne pot chevauchier; por ce li firent une litiere où l'en le porta plus soef. Tant alerent par leur jornées que il passerent une partie des deserz qui sont entre Egypte et Surie[3]. Là vint à une cité du deserz mout ancienne qui a non Lars[4], et siet sur la marine. Iluec li engreja si sa maladie que il ne pot aler avant, ainçois fu morz. Toute la gent de son ost en orent mout grant duel, et fu li pleurs et li criz si granz partout, que l'en ne pooit oir autre chose. Ne demorerent mie là, ainçois atornerent le cors hastivement en cele maniere que l'en doit ensevelir cors de roi; puis l'emporterent en Jherusalem. Si entrerent en la ville le jor de Pasque florie, quant les processions de la cité viennent par le val de Josaphas. Il fu portez en cele procession, à mout grant duel de ceus de la ville, jusqu'à l'eglyse du Sepulchre, et fu enterrez desouz Mont Calvaire, eu leu que l'en apele Golgota, mout ennoreément, delez le duc Godefroi, son frere. En cest maniere fu morz li Rois, l'an de l'Incarnacion Nostre Seigneur M. et C. et XVIII, eu disuitiesme an de son regne.

XXXI. — Kralın Mısır'a Nasıl Gittiği, Nasıl Öldüğü ve Palmiye Pazarı Günü Kardeşinin Yanına Nasıl Defnedildiği Hakkında

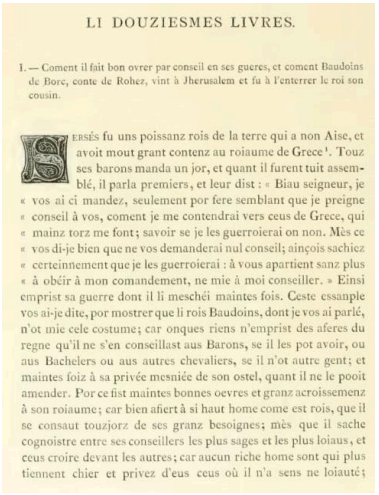
Hemen sonraki yıl Kral, Mısır ülkesinin kendisine pek çok büyük sıkıntı yaşatmış olduğunu düşündü ve bunun intikamını almayı çok arzuladı; bu yüzden yanına yeteri kadar asker alarak Mısır'a indi. Varır varmaz Faramie adındaki çok eski bir şehri ele geçirdi; içeride elde ettiği tüm ganimetleri şövalyelerine eşit olarak dağıttı. Bu şehir deniz kıyısında yer almakta olup, antik Tanis şehrinin bulunduğu ve Hz. Musa'nın Firavun'un önünde pek çok mucize gerçekleştirdiği yer olan Nil nehrinin Carabés adlı ağzına pek uzak değildir.

Şehir ele geçirilir geçirilmez Kral Nil'in ağzına çıktı. Bu sudan son derece büyük bir hayranlıkla etkilendi ve istekle onu inceledi, çünkü bu kolun Cennet'in dört nehrinden birinden geldiği söylenmektedir. Ardından bol miktarda bulunan bu sudan balık tutturdu ve bunlardan oldukça çok yediler. Kral yemekten kalktığında bedeninde büyük bir sancı hissetti; daha önce geçirmiş olduğu yara son derece taze bir şekilde yeniden şiddetle ağrımaya başladı, öyle ki ölüm korkusuna kapıldı. Ordudakilere derhal seslenerek herkesin geriye dönmek için hızla hazırlanmasını emretti. Hastalığı o kadar şiddetli bastırdı ki artık at üstünde gidemez oldu; bu yüzden onun daha rahat taşınabilmesi için bir sedye yaptırdılar. Günler boyunca seyahat ederek Mısır ile Suriye arasındaki çöllerin bir kısmını geçtiler. Orada çölün ortasında, deniz kıyısında yer alan Lars adındaki çok eski bir şehre ulaştılar. Hastalığı burada öyle ağırlaştı ki daha ileri gidemedi ve hayatını kaybetti.

Ordudaki herkes çok büyük bir yas tuttu; öyle büyük bir ağlama ve feryat kopu ki başka hiçbir şey duyulamıyordu. Orada hiç vakit kaybetmeden naaşı bir kralın cenazesine yakışacak şekilde aceleyle hazırladılar ve Kudüs'e doğru yola çıktılar. Yosaphat vadisinden gelen şehir alaylarının karşıladığı Palmiye Pazarı günü şehre

girdiler. Şehir halkının çok büyük yas tuttuğu bu alay eşliğinde Kutsal Kabir Kilisesi'ne kadar taşındı ve Golgota olarak adlandırılan yerde, kardeşi Dük Godefroi'nin yanına son derece onurlu bir şekilde defnedildi. Kral, İsa Mesih'in Enkarnasyonunun 1118. yılında ve saltanatının on sekizinci yılında bu şekilde hayatını kaybetti.

Onbirinci bölüm sonu

LI DOUZIESMES LIVRES.

I. — Coment il fait bon ovrer par conseil en ses gueres, et coment Baudoins de Borc, conte de Rohez, vint à Jherusalem et fu à l'enterrer le roi son cousin.

Serséś fu uns poissanz rois de la terre qui a non Aise, et avoit mout grant contenz au roiaume de Grece[1]. Touz ses barons manda un jor, et quant il furent tuit assemblé, il parla premiers, et leur dist : « Biau seigneur, je « vos ai cí mandez, seulement por fere semblant que je preigne « conseil à vos, coment je me contendrai vers ceus de Grece, qui « mainz torz me font; savoir se je les guerroierai on non. Mès ce « vos di-je bien que ne vos demanderai nul conseil; ainçois sachiez « certeinnement que je les guerroierai : à vous apartient sanz plus « à obéir à mon comandement, ne mie à moi conseiller. » Einsi emprist sa guerre dont il li meschéi maintes fois. Ceste essanple vos ai-je dite, por mostrer que li rois Baudoins, dont je vos ai parlé, n'ot mie cele costume; car onques riens n'emprist des aferes du regne qu'il ne s'en conseillast aus Barons, se il les pot avoir, ou aus Bachelers ou aus autres chevaliers, se il n'ot autre gent; et maintes foiz à sa privée mesniée de son ostel, quant il ne le pooit amender. Por ce fist maintes bonnes oevres et granz acroissemenz à son roiaume; car bien afiert à si haut home come est rois, que il se consaut touzjorz de ses granz besoignes; mès que il sache cognoistre entre ses conseillers les plus sages et les plus loiaus, et ceus croire devant les autres; car aucun riche home sont qui plus tiennent chier et privez d'eus ceus où il n'a sens ne loiauté; par quoi leur afere vont à mauvès chief.] Si com vos avez oï, li rois Baudoins trespassa de cest siecle, qui avoit esté rois après son frère[2]; et quant il vint au roiaume tenir, il bailla la conté de Rohez, qu'il avoit tenue, à un suen cousin Baudoin de Borc. Cil la tint dis huit anz mout bien par sens et par vigueur; et quant il vit que ses pais estoit bien en pais, il li prist talent d'aler en Jherusalem en pelerinage, por visiter les sainz leus, et grant desirier avoit de veoir son cousin et son seigneur qui bien et enneur li avoit fet. Il garni bien ses forteresces et lessa bonnes gardes por chevauchier par la terre : puis prist despens assez et compaignie ennorable, come sages hom et de grant porvéance, si se mist à la voie. Quant il fu bien esloigniez de son pais, un messages li vint qui certeinnes novelles li aporta, si com voirs estoit, que li rois ses sires morz estoit au revenir d'Egypte[3]. [Cil en fu trop iriez et merveilles esbahiz; une piece douta que il feroit : mais après] quant il fu apensez, si emprist à parfere son pelerinage, et se hasta de venir en Jherusalem. Il avint que le jor de Pasque florie, que li pueples du pais s'assemble en la sainte cité por veoir la haute procession que l'en fet lors, en remembrance de la venue que Nostre Sires i fist à tel jor, li cuens de Rohez entra d'une part en la ville, et l'en aporta de l'autre part de la ville la biere du roi mort : si que il et tuit li chevalier qu'il amenoit avec lui furent au porter par la ville et à l'enterrer le cors leur seigneur[4].

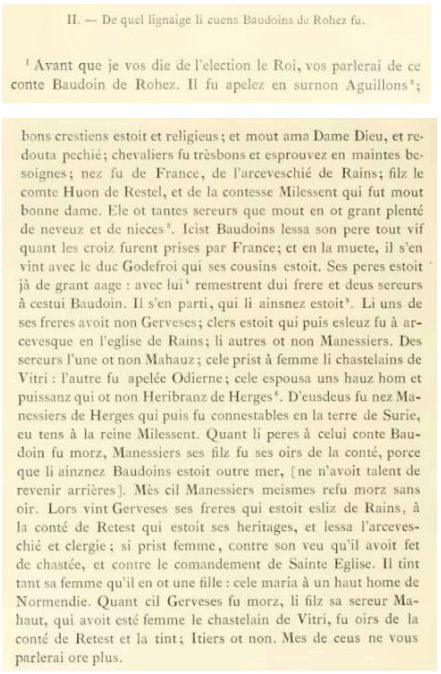
ON İKİNCİ KİTAP

I. — İşlerde İstişare ile Hareket Etmenin Erdemi ve Urfa Kontu Baudouin de Bourg'un Kudüs'e Gelip Ölen Kral Kuzeninin Cenazesine Katılması Hakkında

Aize adındaki ülkede çok güçlü bir kral vardı ve Yunanistan krallığı ile büyük bir anlaşmazlık içindeydi. Bir gün bütün baronlarını topladı ve hepsi bir araya geldiğinde ilk olarak onlara şöyle seslendi: "Ey ulu lordlarım, sizleri buraya sadece Yunanistanlıların bana yaptığı haksızlıklar karşısında onlarla savaşıp savaşmayacağım konusunda sizlerle istişare ediyormuş gibi görünmek için topladım; yoksa bilin ki sizden herhangi bir tavsiye istemeyeceğim, aksine onlarla kesinlikle savaşacağım: Size düşen tek şey bana tavsiye vermek değil, yalnızca emrime itaat etmektir." Böylece giriştiği savaşta başına pek çok kez felaket geldi.

Bu örneği şunun için anlattım: Daha önce bahsettiğimiz Kral Baudouin asla böyle bir alışkanlığa sahip değildi. Çünkü krallığın işleriyle ilgili hiçbir konuya, eğer mümkünse baronlarla, bachelors (genç soylu şövalyeler) veya diğer şövalyelerle istişare etmeden asla girişmezdi; hatta başka kimse yoksa sarayındaki en yakın özel maiyetiyle bile mutlaka istişare ederdi. Bu sayede krallığında pek çok güzel işe ve

büyük ilerlemelere imza attı. Çünkü kral gibi ulu bir insanın, en bilge ve en sadık danışmanlarını seçip diğerlerine tercih etmesini bilmesi şartıyla, büyük işlerinde her zaman danışması çok uygundur. Nitekim bazı zengin lordlar vardır ki hiçbir akıl veya sadakat barındırmayan kişileri kendilerine o kadar yakın tutarlar ki bu yüzden işleri kötü bir sonuca varır.
İşte duyduğunuz üzere, kardeşinden sonra kral olmuş olan Kral Baudouin bu dünyadan göç etti. Krallığı yönetmeye başladığında, daha önce elinde tutmuş olduğu Urfa kontluğunu kuzeni Baudouin de Bourg'a vermişti. O da bu görevi büyük bir akıl ve güçle on sekiz yıl boyunca çok iyi yönetti. Ülkesinin tamamen barış içinde olduğunu gördüğünde, kutsal yerleri ziyarete etmek amacıyla Kudüs'e hacı olarak gitme arzusuna kapıldı; efendisi ve kendisine her zaman büyük bir onurla davranmış olan kuzenini görmek için büyük bir istek duyuyordu. Kalelerini güzelce donattı ve ülkede at sürmeleri için güvenli muhafızlar bıraktı; ardından bilge ve büyük bir öngörü sahibi biri olarak yeterli masrafı ve onurlu bir maiyeti yanına alarak yola çıktı. Kendi ülkesinden oldukça uzaklaştığı sırada, kendisine kral olan efendisi ve kuzeninin Mısır dönüşünde öldüğüne dair kesin haberi getiren bir haberci ulaştı. O bu haberi aldığında büyük bir üzüntü duydu ve şaşkınlık içinde kaldı; bir süre ne yapacağını bilemedi. Ancak daha sonra kendini toparlayarak hac ziyaretini tamamlamaya karar verdi ve hızla Kudüs'e doğru geldi. Palmiye Pazarı gününde, Yüce Rabbimiz'in o gün gerçekleştirdiği gelişi hatırlamak amacıyla halkın büyük bir tören yürüyüşü görmek için kutsal şehirde toplandığı sırada, Urfa Kontu şehrin bir kapısından içeri girdi; tam o sırada şehrin diğer kapısından da ölen kralın tabutu dışarı çıkarılıyordu. Böylece o ve beraberinde getirdiği tüm şövalyeler, şehir içindeki taşıma işlemine ve efendilerinin naaşının defnedilmesine katıldılar.

II. — De quel lignaige li cuens Baudoins de Rohez fu.

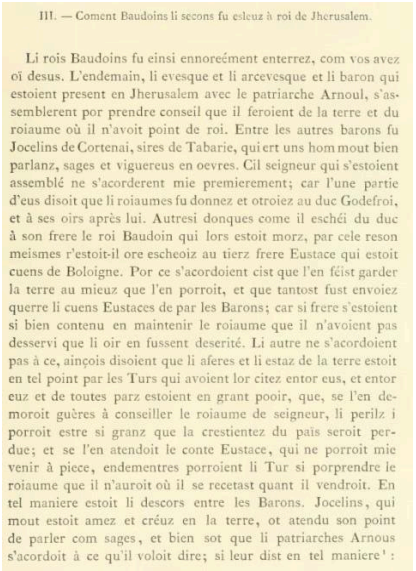
[1] Avant que je vos die de l'election le Roi, vos parlerai de ce conte Baudoin de Rohez. Il fu apelez en surnon Aguillons[2];

bons crestiens estoit et religieus; et mout ama Dame Dieu, et redouta pechié; chevaliers fu trèsbons et esprouvez en maintes besoignes; nez fu de France, de l'arceveschié de Rains; filz le comte Huon de Restel, et de la contesse Milessent qui fut mout bonne dame. Ele ot tantes sereurs que mout en ot grant plenté de neveuz et de nieces[3]. Icist Baudoins lessa son pere tout vif quant les croiz furent prises par France; et en la muete, il s'en vint avec le duc Godefroi qui ses cousins estoit. Ses peres estoit jà de grant aage : avec lui[4] remestrent dui frere et deus sereurs à cestui Baudoin. Il s'en parti, qui li ainsnez estoit[5]. Li uns de ses freres avoit non Gerveses; clers estoit qui puis esleuz fu à arcevesque en l'eglise de Rains; li autres ot non Manessiers. Des sereurs l'une ot non Mahauz; cele prist à femme li chastelains de Vitri : l'autre fu apelée Odierne; cele espousa uns hauz hom et puissanz qui ot non Heribranz de Herges[6]. D'eusdeus fu nez Manessiers de Herges qui puis fu connestables en la terre de Surie, eu tens à la reine Milessent. Quant li peres à celui conte Baudoin fu morz, Manessiers ses filz fu ses oirs de la conté, porce que li ainznez Baudoins estoit outre mer, [ne n'avoit talent de revenir arrières]. Mès cil Manessiers meismes refu morz sans oir. Lors vint Gerveses ses freres qui estoit esliz de Rains, à la conté de Retest qui estoit ses heritages, et lessa l'arceveschié et clergie; si prist femme, contre son veu qu'il avoit fet de chastée, et contre le comandement de Sainte Eglise. Il tint tant sa femme qu'il en ot une fille : cele maria à un haut home de Normendie. Quant cil Gerveses fu morz, li filz sa sereur Mahaut, qui avoit esté femme le chastelain de Vitri, fu oirs de la conté de Retest et la tint; Itiers ot non. Mes de ceus ne vous parlerai ore plus.

II. — Urfa Kontu Baudouin'in Hangi Soydan Geldiği Hakkında

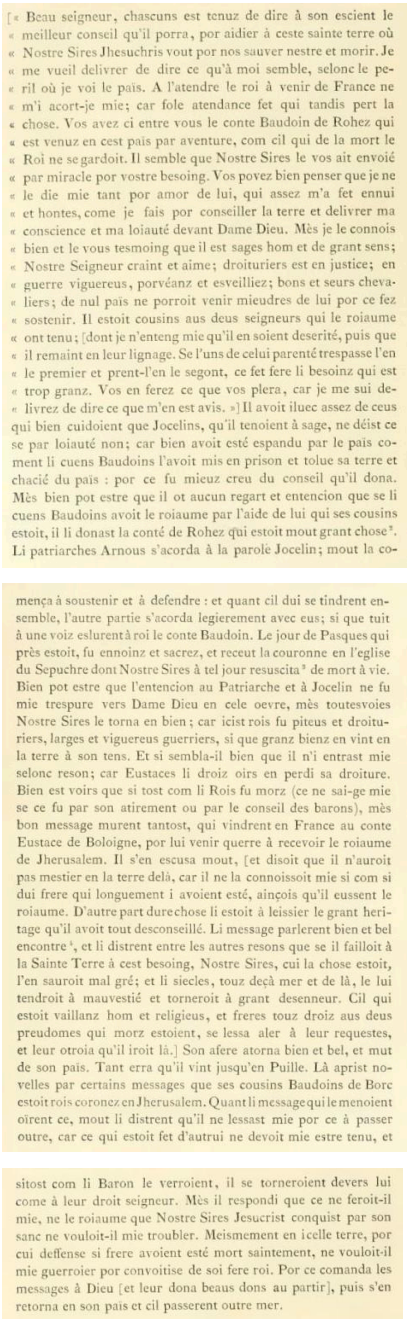
Kralın seçimine geçmeden önce sizlere Urfa Kontu Baudouin'den bahsedeceğim. Kendisine lakap olarak Aguillons denilirdi; son derece dindar ve iyi bir Hıristiyan olup

Yüce Tanrı'yı çok sever, gnahtan titizlikle kaçınırdı. Pek çok olayda sınanmış çok iyi bir şövalye idi; Fransa'dan, Reims başpiskoposluğundan doğmuştu; babası Restel Kontu Huon, annesi ise son derece erdemli bir hanımefendi olan Kontes Milessent idi. Çok sayıda kız kardeşi olduğu için pek çok yeğeni ve akrabası bulunuyordu. Bu Baudouin, Fransa'da haçlı seferleri ilan edildiğinde yaşlı babasını geride bırakmış ve kuzeni olan Dük Godefroi ile birlikte gizlice yola çıkmıştı. Babası zaten ileri bir yaşta olduğu için arkasında bu Baudouin'den başka iki erkek ve iki kız kardeşi kalmıştı; ki Baudouin bunların en büyüğü idi.
Erkek kardeşlerinden birinin adı Gerveses idi; kendisi daha sonra Reims kilisesine başpiskopos olarak seçilecek olan bir din adamıydı. Diğer kardeşinin adı ise Manessiers idi. Kız kardeşlerinden birinin adı Mahauz idi ve Vitri kasabasının beyi ile evlenmişti; diğerinin adı ise Odierne idi ve o da son derece ulu ve güçlü bir soylu olan Heribranz de Herges ile evlenmişti. Bu ikisinden, Kraliçe Milessent döneminde Suriye topraklarında konstable (başkomutan) olacak olan Manessiers de Herges doğmuştu. Kont Baudouin'in babası öldüğünde, büyük oğul Baudouin denizaşırı ülkelerde olduğu ve bir daha geri dönme niyetinde olmadığı için kontluğun varisi oğlu Manessiers oldu. Ancak Manessiers varis bırakmadan hayatını kaybetti. Bunun üzerine Reims başpiskoposluğuna seçilmiş olan kardeşi Gerveses, piskoposluğu ve din adamlığını bırakarak kendi mirası olan Retest kontluğuna geldi. Arzu ettiği bekârlık yeminine ve Kutsal Kilise'nin emirlerine aykırı olarak bir kadınla evlendi. Karısıyla birlikteliğinden bir kız çocuğu oldu ve bu kızını Normandiyalı ulu bir soyluyla evlendirdi. Gerveses öldüğünde, Vitri'nin kalesi beyinin karısı olmuş olan kız kardeşi Mahauz'un oğlu —adı Itiers idi— Retest kontluğunun varisi oldu ve burayı yönetti. Ancak bu konudan artık daha fazla bahsetmeyeceğim.

III. — Coment Baudoins li secons fu esleuz à roi de Jherusalem.

Li rois Baudoins fu einsi ennoreément enterrez, com vos avez oï desus. L'endemain, li evesque et li arcevesque et li baron qui estoient present en Jherusalem avec le patriarche Arnoul, s'assemblerent por prendre conseil que il feroient de la terre et du roiaume où il n'avoit point de roi. Entre les autres barons fu Jocelins de Cortenai, sires de Tabarie, qui ert uns hom mout bien parlanz, sages et viguereus en oevres. Cil seigneur qui s'estoient assemblé ne s'acorderent mie premierement; car l'une partie d'eus disoit que li roiaumes fu donnez et otroiez au duc Godefroi, et à ses oirs après lui. Autresi donques come il eschéi du duc à son frere le roi Baudoin qui lors estoit morz, par cele reson meismes r'estoit-il ore escheoiz au tierz frere Eustace qui estoit cuens de Boloigne. Por ce s'acordoient cist que l'en féist garder la terre au mieuz que l'en porroit, et que tantost fust envoiez querre li cuens Eustaces de par les Barons; car si frere s'estoient si bien contenu en maintenir le roiaume que il n'avoient pas desservi que li oir en fussent deserité. Li autre ne s'acordoient pas à ce, ainçois disoient que li aferes et li estaz de la terre estoit en tel point par les Turs qui avoient lor citez entor eus, et entor euz et de toutes parz estoient en grant pooir, que, se l'en demoroit guères à conseiller le roiaume de seigneur, li perilz i porroit estre si granz que la crestientez du pais seroit perdue; et se l'en atendoit le conte Eustace, qui ne porroit mie venir à piece, endementres porroient li Tur si porprendre le roiaume que il n'auroit où il se recetast quant il vendroit. En tel maniere estoit li descors entre les Barons. Jocelins, qui mout estoit amez et créuz en la terre, ot atendu son point de parler com sages, et bien sot que li patriarches Arnous s'acordoit à ce qu'il voloit dire; si leur dist en tel maniere[1]:

[« Beau seigneur, chascuns est tenuz de dire à son escient le « meilleur conseil qu'il porra, por aidier à ceste sainte terre où « Nostre Sires Jhesuchris vout por nos sauver nestre et morir. Je « me vueil delivrer de dire ce qu'à moi semble, selonc le pe- « ril où je voi le païs. A l'atendre le roi à venir de France ne « m'i acort-je mie; car fole atendance fet qui tandis pert la « chose. Vos avez ci entre vous le conte Baudoin de Rohez qui « est venuz en cest païs par aventure, com cil qui de la mort le « Roi ne se gardoit. Il semble que Nostre Sires le vos ait envoié « par miracle por vostre besoing. Vos povez bien penser que je ne « le die mie tant por amor de lui, qui assez m'a fet ennui « et hontes, come je fais por conseiller la terre et delivrer ma « conscience et ma loiauté devant Dame Dieu. Mès je le connois « bien et le vous tesmoing que il est sages hom et de grant sens; « Nostre Seigneur craint et aime; droituriers est en justice; en « guerre viguereus, porvéanz et esveilliez; bons et seurs cheva- « liers; de nul païs ne porroit venir mieudres de lui por ce fez « sostenir. Il estoit cousins aus deus seigneurs qui le roiaume « ont tenu; [dont je n'enteng mie qu'il en soient deserité, puis que « il remaint en leur lignage. Se l'uns de celui parenté trespasse l'en « le premier et prent-l'en le segont, ce fet fere li besoinz qui est « trop granz. Vos en ferez ce que vos plera, car je me sui de- « livrez de dire ce que m'en est avis. »] Il avoit iluec assez de ceus qui bien cuidoient que Jocelins, qu'il tenoient à sage, ne déist ce se par loiauté non; car bien avoit esté espandu par le païs co- ment li cuens Baudoins l'avoit mis en prison et tolue sa terre et chacié du païs : por ce fu mieuz creu du conseil qu'il dona. Mès bien pot estre que il ot aucun regart et entencion que se li cuens Baudoins avoit le roiaume par l'aide de lui qui ses cousins estoit, il li donast la conté de Rohez qui estoit mout grant chose[1]. Li patriarches Arnous s'acorda à la parole Jocelin; mout la co-

mença à soustenir et à defendre : et quant cil dui se tindrent en- semble, l'autre partie s'acorda legierement avec eus; si que tuit à une voiz eslurent à roi le conte Baudoin. Le jour de Pasques qui près estoit, fu ennoinz et sacrez, et receut la couronne en l'eglise du Sepuchre dont Nostre Sires à tel jour resuscita[2] de mort à vie. Bien pot estre que l'entencion au Patriarche et à Jocelin ne fu mie trespure vers Dame Dieu en cele oevre, mès toutesvoies Nostre Sires le torna en bien; car icist rois fu piteus et droitu- riers, larges et viguereus guerriers, si que granz bienz en vint en la terre à son tens. Et si sembla-il bien que il n'i entrast mie selonc reson; car Eustaces li droiz oirs en perdi sa droiture. Bien est voirs que si tost com li Rois fu morz (ce ne sai-ge mie se ce fu par son atirement ou par le conseil des barons), mès bon message murent tantost, qui vindrent en France au conte Eustace de Boloigne, por lui venir querre à recevoir le roiaume de Jherusalem. Il s'en escusa mout, [et disoit que il n'auroit pas mestier en la terre delà, car il ne la connoissoit mie si com si dui frere qui longuement i avoient esté, aincois qu'il eussent le roiaume. D'autre part dure chose li estoit à leissier le grant heri- tage qu'il avoit tout desconseillé. Li message parlerent bien et bel encontre[3], et li distrent entre les autres resons que se il failloit à la Sainte Terre à cest besoing, Nostre Sires, cui la chose estoit, l'en sauroit mal gré; et li siecles, touz deçà mer et de là, le lui tendroit à mauvestié et torneroit à grant desenneur. Cil qui estoit vaillanz hom et religieus, et freres touz droiz aus deus preudomes qui morz estoient, se lessa aler à leur requestes, et leur otroia qu'il iroit là.] Son afere atorna bien et bel, et mut de son païs. Tant erra qu'il vint jusqu'en Puille. Là aprist no- velles par certains messages que ses cousins Baudoins de Bore estoit rois coronez en Jherusalem. Quant li message qui le menoient oïrent ce, mout li distrent qu'il ne lessast mie por ce à passer outre, car ce qui estoit fet d'autrui ne devoit mie estre tenu, et

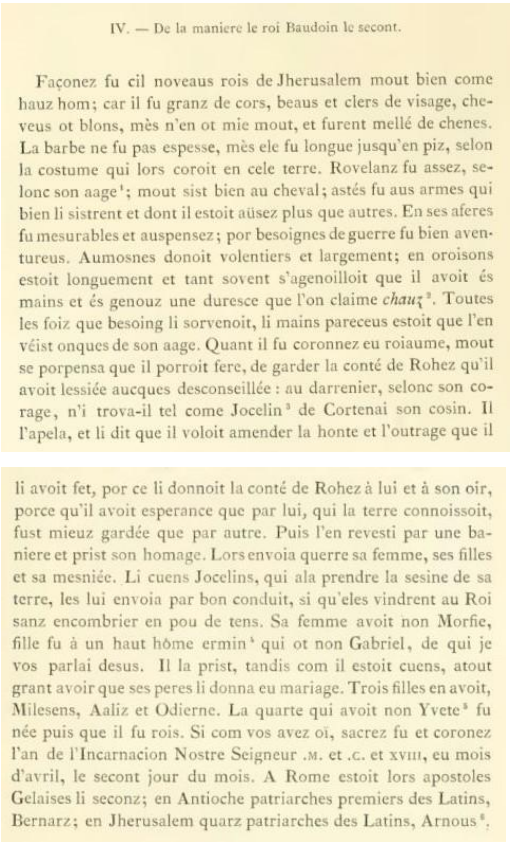
sitost com li Baron le verroient, il se torneroient devers lui come à leur droit seigneur. Mès il respondi que ce ne feroit-il mie, ne le roiaume que Nostre Sires Jesucrist conquist par son sanc ne vouloit-il mie troubler. Meismement en icelle terre, por cui deffense si frere avoient esté mort saintement, ne vouloit-il mie guerroier por convoitise de soi fere roi. Por ce comanda les messages à Dieu [et leur dona beaus dons au partir], puis s'en retorna en son païs et cil passerent outre mer.

III. — İkinci Baudouin'in Kudüs Kralı Olarak Nasıl Seçildiği Hakkında

Kral Baudouin yukarıda duyduğunuz üzere büyük bir onurla defnedildi. Ertesi gün, Kudüs'te bulunan piskoposlar, başpiskoposlar ve baronlar, Patrik Arnoul ile birlikte toplanarak krallığın ve kralsız kalan toprağın durumunun ne olacağı konusunda istişarede bulundular. Diğer baronların arasında, son derece iyi konuşan, bilge ve icraatlarında güçlü bir adam olan Taberiye Beyi Jocelin de Courtenay da yer alıyordu. Toplanan lordlar ilk başta uzlaşamadılar; çünkü bir kısmı, krallığın Dük Godefroi'ye ve ondan sonra gelen varislerine bağışlanmış ve armağan edilmiş olduğunu savunuyordu. Dükten o sırada ölmüş olan Kral Baudouin'e geçtiği gibi, aynı mantıkla şimdi de Boulogne Kontu olan üçüncü kardeş Eustace'a düşmesi gerekiyordu. Bu yüzden bu gruptakiler, toprağın mümkün olan en iyi şekilde korunmasını ve baronlar tarafından derhal Kont Eustace'a haber gönderilmesini

istiyorlardı; çünkü kardeşleri krallığı ayakta tutmak için o kadar büyük bir mücadele vermişti ki, varislerin haklarından mahrum bırakılması haksızlık olurdu.
Diğer taraf ise bunu kabul etmiyordu; aksine, Türklerin etraflarındaki şehirleri kuşatmış olması ve her yönden büyük bir tehlike içinde bulunmaları nedeniyle, eğer krallığa lord seçmekte gecikilirse tehlikenin o kadar büyük olacağını ve ülkedeki Hıristiyanlığın yok olup gideceğini ileri sürüyorlardı. Eğer hemen gelmesi mümkün olmayan Kont Eustace beklenirse, bu sürede Türkler krallığı öyle bir ele geçirirler ki, [Eustace] geldiğinde sığınacak bir yer bile bulamazdı. Baronlar arasındaki anlaşmazlık bu şekilde sürerken, ülkede çok sevilen ve saygı duyulan Jocelin, bilgece konuşacağı doğru zamanı kolladı ve Patrik Arnoul'un da kendi söyleyeceği şeyleri onayladığını bildiğinden sözü alarak onlara şöyle seslendi:
"Ey ulu lordlarım, Yüce Rabbimiz İsa Mesih'in bizi kurtarmak için yaşayıp can verdiği bu kutsal toprağa yardım etmek üzere herkes aklının yettiği en iyi tavsiyeyi söylemekle yükümlüdür. Ülkenin içinde bulunduğu tehlikeye bakarak kendi düşüncemi açıklamaktan çekinmeyeceğim. Fransa'dan gelecek kralı beklemeyi hiç doğru bulmuyorum; çünkü boşuna bekleyen kişi o esnada her şeyi kaybeder. Aranızda, Kral'ın ölümünden habersiz bir şekilde şans eseri bu ülkeye gelmiş olan Urfa Kontu Baudouin bulunmaktadır. Görünüşe göre Rabbimiz onu ihtiyacınız için adeta mucizevi bir şekilde göndermiştir. Bunu onun bana dokunduğu ve utandırdığı kişisel kırgınlıklarım yüzünden değil, ülkeye tavsiye vermek, vicdanımı ve sadakatimi Yüce Tanrı huzurunda aklamak için söylediğimi çok iyi düşünebilirsiniz. Onu çok iyi tanıyorum ve hepinize şahitlik ederim ki son derece bilge ve akıllı bir insandır; Tanrı'dan korkar ve O'nu sever; adalette dürüsttür; savaşta güçlü, tedbirli ve uyanıktır; iyi ve sadık bir şövalyedir; bu yükü sırtlanmak için başka hiçbir ülkeden bundan daha iyisi gelemez. Kendisi krallığı yönetmiş olan iki lordun kuzenidir [bu hanedandan kopmuş değildir, zaten aynı soy içindedir]. Bu soydaşlardan biri vefat ettiğinde ihtiyacın büyüklüğünden ötürü ilki bırakılıp ikincisine geçilir. Dilediğinizi yapmakta özgürsünüz, çünkü ben kendi düşüncemi söylemekten çekinmedim."
Jocelin'in bilge biri olduğunu düşünenlerin birçoğu onun bu sözlerinin sadakatten uzak olmadığını çok iyi biliyordu; nitekim Kont Baudouin'in onu hapse atıp topraklarını elinden aldığını ve ülkeden kovduğunu tüm ülke bildiği için, bu tavsiyesi daha da büyük bir inanılırlık kazandı. Ancak belki de şu düşünceye sahip olabilirdi: Eğer Kont Baudouin kuzeni olan kendisinin yardımıyla krallığı elde ederse, kendisine çok büyük bir mülk olan Urfa kontluğunu geri verebilirdi. Patrik Arnoul da Jocelin'in bu sözlerini onayladı ve onu destekleyip savunmaya koyuldu. Bu ikisi bir arada hareket edince, diğer taraf da kolayca onlara katıldı ve hep bir ağızdan Kont Baudouin'i kral olarak seçtiler. Yaklaşmakta olan Paskalya gününde, Rabbimiz'in ölümden hayata dirildiği gün Kutsal Kabir Kilisesi'nde meshedilip kutsandı ve taç giydi.
Patrik ile Jocelin'in bu işteki niyetleri Tanrı katında tamamen saf olmasa bile, Rabbimiz bunu hayra çevirdi; çünkü bu kral merhametli, dürüst, cömert ve güçlü bir savaşçıydı, nitekim kendi döneminde ülkeye çok büyük hayırlar geldi. Her ne kadar hak sahibi olan Eustace hakkını kaybetmiş olsa da bu seçim tamamen adaletsiz sayılmazdı. Şu bir gerçektir ki, Kral ölür ölmez (bunun kendi girişimiyle mi yoksa

baronların tavsiyesiyle mi olduğunu bilmiyorum) hemen ulaflar yola çıkmış ve Kudüs krallığını devralması için Fransa'daki Boulogne Kontu Eustace'a çağrıda bulunmuşlardı. Kont Eustace bu tekliften kaçınmış, oradaki toprakları uzun süredir orada bulunan ve ülkeyi iyi tanıyan iki kardeşi gibi bilmediğini, ayrıca elinin altındaki büyük mirası bırakmanın çok zor olduğunu söylemişti. Elçiler onunla güzelce konuşmuş, aralarında Kutsal Toprak'ın bu zor gününde sırt çevirmenin Kutsal Değerler ve hem denizaşırı hem de buralardaki tüm dünyevi toplum tarafından büyük bir alçaklık ve utanç olarak görüleceğini dile getirmişlerdi. Son derece değerli ve dindar bir adam olan, ölen iki soylu kardeşin de gerçek kardeşi olan Eustace bu istek üzerine yola çıkmaya razı oldu. Hazırlıklarını yapıp ülkesinden ayrıldı ve Puglia'ya kadar geldi. Orada güvenilir elçilerden kuzeni Urfa Kontu Baudouin'in Kudüs'te taç giymiş kral olduğunu öğrendi. Ona kılavuzluk eden elçiler yola devam etmesini, başkasının yaptığı bir şeyin meşru sayılamayacağını, baronlar onu görür görmez hemen kendi hakiki efendileri olarak bağıracaklarını söylediler. Ancak o asla böyle bir şey yapmayacağını, Yüce Rabbimiz İsa Mesih'in kanıyla fethettiği bir krallığı karıştırmak istemediğini söyledi. Üstelik kardeşlerinin kutsal bir şekilde hayatını kaybettiği o ülkede sırf kral olmak hırsıyla savaş açmayı reddetti. Bunun üzerine elçilere [ayrılırken güzel hediyeler vererek] Allah ısmarladık dedi, kendi ülkesine geri döndü, elçiler ise denizi aşarak geri geldiler.

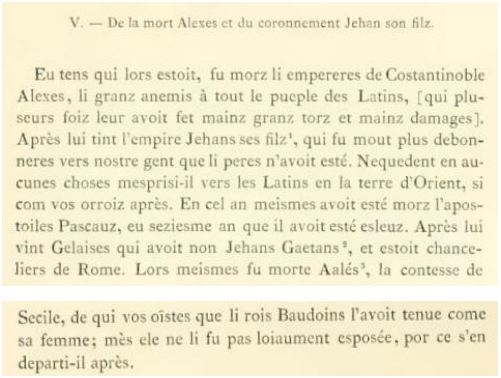
IV. — De la maniere le roi Baudoin le secont.

Façonez fu cil noveaus rois de Jherusalem mout bien come hauz hom; car il fu granz de cors, beaus et clers de visage, cheveus ot blons, mès n'en ot mie mout, et furent mellé de chenes. La barbe ne fu pas espesse, mès ele fu longue jusqu'en piz, selon la costume qui lors coroit en cele terre. Rovelanz fu assez, selonc son aage[1]; mout sist bien au cheval; astés fu aus armes qui bien li sistrent et dont il estoit aüsez plus que autres. En ses aferes fu mesurables et auspensez; por besoignes de guerre fu bien aventureus. Aumosnes donoit volentiers et largement; en oroisons estoit longuement et tant sovent s'agenoilloit que il avoit és mains et és genouz une duresce que l'on claime *chauz*[2]. Toutes les foiz que besoing li sorvenoit, li mains pareceus estoit que l'en véist onques de son aage. Quant il fu coronnez eu roiaume, mout se porpensa que il porroit fere, de garder la conté de Rohez qu'il avoit lessiée aucques desconseillée : au darrenier, selonc son corage, n'i trova-il tel come Jocelin[3] de Cortenai son cosin. Il l'apela, et li dit que il voloit amender la honte et l'outrage que il li avoit fet, por ce li donnoit la conté de Rohez à lui et à son oir, porce qu'il avoit esperance que par lui, qui la terre connoissoit, fust mieuz gardée que par autre. Puis l'en revesti par une baniere et prist son homage. Lors envoia querre sa femme, ses filles et sa mesniée. Li cuens Jocelins, qui ala prendre la sesine de sa terre, les lui envoia par bon conduit, si qu'eles vindrent au Roi sanz encombrier en pou de tens. Sa femme avoit non Morfie, fille fu à un haut hôme ermin[4] qui ot non Gabriel, de qui je vos parlai desus. Il la prist, tandis com il estoit cuens, atout grant avoir que ses peres li donna eu mariage. Trois filles en avoit, Milesens, Aaliz et Odierne. La quarte qui avoit non Yvete[5] fu née puis que il fu rois. Si com vos avez oi, sacrez fu et coronez l'an de l'Incarnacion Nostre Seigneur .M. et .C. et XVIII, eu mois d'avril, le secont jour du mois. A Rome estoit lors apostoles Gelaises li seconz; en Antioche patriarches premiers des Latins, Bernarz; en Jherusalem quarz patriarches des Latins, Arnous[6].

IV. — İkinci Kral Baudouin'in Dış Görünüşü ve Karakteri Hakkında

Kudüs'ün bu yeni kralı, ulu bir insana yakışacak şekilde son derece heybetli bir görünüme sahipti: Boyu uzun, yüz hatları güzel ve aydınlıktı; saçları sarıydı ancak seyrek idi ve aralarında aklar düşmüştü. Sakalı gür değildi, aksine o dönemde ülkede

geçerli olan moda üzere göğsüne kadar uzuyordu. Yaşına göre oldukçadinç ve güçlüydü; ata çok iyi biniyor, silahlara son derece yatkındı ve bu konuda diğerlerinden her zaman öndeydi. İşlerinde ölçülü ve düşünceliydi; savaş durumlarında ise oldukça talihli ve cesurdu. Sadakaları gönüllü ve cömertçe verirdi; o kadar uzun süre dua eder ve o kadar sık diz çökerdi ki ellerinde ve dizlerinde "kallus" denilen sertleşmeler ve nasırlar oluşmuştu. Ne zaman bir tehlike veya ihtiyaç ortaya çıksa, onun yaşına göre inanılmaz derecede çevik ve uyanık olduğu görülürdü. Krallık tahtına çıktığında, bir süre başı boş ve desteksiz bırakmış olduğu Urfa kontluğunu nasıl koruyabileceğini uzun uzun düşündü. En sonunda ruhunun derinliklerinden gelen bir kararla, kuzeni olan Taberiye Beyi Jocelin de Cortenay'dan daha iyisini bulamayacağını anladı. Onu huzuruna çağırttı ve kendisine geçmişte yapmış olduğu haksızlığı ve utancı telafi etmek istediğini söyleyerek, o toprağı çok iyi bildiği için başkalarından daha iyi koruyabileceğine inandığı Urfa kontluğunu kendisine ve varislerine bağışladığını bildirdi. Ardından onu bir sancak vasıtasıyla bu makama yatırım yaparak onurlandırdı ve bağlılık yeminini (homage) kabul etti.
Daha sonra eşini, kızlarını ve maiyetini getirtmek üzere haber gönderdi. Toprağının mülkiyetini devralmaya giden Kont Jocelin onları güvenli bir eskort eşliğinde yola çıkardı; böylece hiç kimseyle karşılaşmadan kısa süre içinde Kral'ın yanına ulaştılar. Karısının adı Morfia olup, daha önce bahsettiğim Gabriel adındaki ulu bir Ermeni soylu beyinin kızıydı. Kral onu, henüz kont olduğu dönemde babasının evlilik vasıtasıyla verdiği büyük servetle birlikte eş olarak almıştı. Kendisinden üç kızı vardı: Milisens, Aaliz ve Odierne. Kral olduktan sonra doğan dördüncü kızının adı ise Yvette idi.
Duyduğunuz üzere Kral, Rabbimiz'in Enkarnasyonunun 1118. yılında, nisan ayının ikinci gününde kutsanmış ve taç giymiştir. O sırada Roma'da Papa Gelasius II, Antakya'da Latinlerin ilk patriği Bernard, Kudüs'te ise Latinlerin dördüncü patriği Arnoul makamda bulunuyordu.

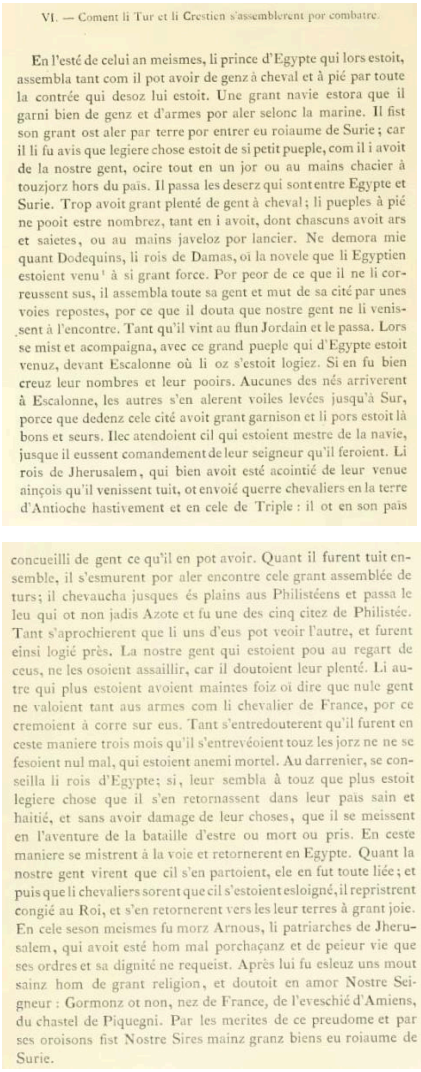
V. — De la mort Alexes et du coronnement Jehan son filz.

Eu tens qui lors estoit, fu morz li empereres de Costantinoble Alexes, li granz anemis à tout le pueple des Latins, [qui pluseurs foiz leur avoit fet mainz granz torz et mainz damages]. Après lui tint l'empire Jehans ses filz[1], qui fu mout plus debonneres vers nostre gent que li peres n'avoit esté. Nequedent en aucunes choses mesprisi-il vers les Latins en la terre d'Orient, si com vos orroiz après. En cel an meismes avoit esté morz l'apostoiles Pascauz, eu seziesme an que il avoit esté esleuz. Après lui vint Gelaises qui avoit non Jehans Gaetans[2], et estoit chanceliers de Rome. Lors meismes fu morte Aalés[3], la contesse de

Secile, de qui vos oïstes que li rois Baudoins l'avoit tenue come sa femme; mès ele ne li fu pas loiaument esposée, por ce s'en departi-il après.

V. — İmparator Aleksios'un Ölümü ve Oğlu İoannes'in Tahta Çıkışı Hakkında
O dönemde Latin halkının ezeli düşmanı olan ve onlara pek çok kez büyük haksızlıklar ile zararlar vermiş olan Konstantinopolis İmparatoru Aleksios hayatını kaybetti. Onun ardından imparatorluk tahtına oğlu İoannes geçti. İoannes, babasına kıyasla halkımıza karşı çok daha iyiliksever ve mûnis biriydi. Ne var ki, ilerleyen bölümlerde göreceğiniz üzere, Doğu topraklarındaki Latinlere karşı bazı konularda yine de kusur işlemekten geri durmadı.

Yine aynı yıl içinde, seçilmesinden bu yana on altı yıl geçmiş olan Papa Pascual vefat etti. Onun yerine, Roma şansölyesi olan ve Cehalis (Gelasius) adıyla bilinen İoannes Gaetano Papa seçildi. Aynı dönemde, kral Baudouin'in daha önce karısı olarak yanında tuttuğunu duyduğunuz —ancak hukuka uygun olarak evlenilmediği için sonradan ayrıldığı— Sicilya Kontesi Adelaide de hayatını kaybetti.

VI. — Coment li Tur et li Crestien s'assemblerent por combatre.

En l'esté de celui an meismes, li prince d'Egypte qui lors estoit, assembla tant com il pot avoir de genz à cheval et à pié par toute la contrée qui desoz lui estoit. Une grant navie estora que il garni bien de genz et d'armes por aler selonc la marine. Il fist son grant ost aler par terre por entrer eu roiaume de Surie ; car il li fu avis que legiere chose estoit de si petit pueple, com il i avoit de la nostre gent, ocire tout en un jor ou au mains chacier à touzjorz hors du pais. Il passa les deserz qui sont entre Egypte et Surie. Trop avoit grant plenté de gent à cheval ; li pueples à pié ne pooit estre nombrez, tant en i avoit, dont chascuns avoit ars et saietes, ou au mains javeloz por lancier. Ne demora mie quant Dodequins, li rois de Damas, oi la novele que li Egyptien estoient venu[1] à si grant force. Por peor de ce que il ne li correussent sus, il assembla toute sa gent et mut de sa cité par unes voies repostes, por ce que il douta que nostre gent ne li venissent à l'encontre. Tant qu'il vint au flun Jordain et le passa. Lors se mist et acompaigna, avec ce grand pueple qui d'Egypte estoit venuz, devant Escalonne où li oz s'estoit logiez. Si en fu bien creuz leur nombres et leur pooirs. Aucunes des nés arriverent à Escalonne, les autres s'en alerent voiles levées jusqu'à Sur, porce que dedenz cele cité avoit grant garnison et li pors estoit là bons et seurs. Ilec atendoient cil qui estoient mestre de la navie, jusque il eussent comandement de leur seigneur qu'il feroient. Li rois de Jherusalem, qui bien avoit esté acointié de leur venue ainçois qu'il venissent tuit, ot envoié querre chevaliers en la terre d'Antioche hastivement et en cele de Triple : il ot en son pais

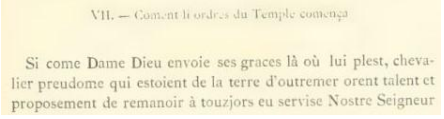
concueilli de gent ce qu'il en pot avoir. Quant il furent tuit ensemble, il s'esmurent por aler encontre cele grant assemblée de turs; il chevaucha jusques és plains aus Philistéens et passa le leu qui ot non jadis Azote et fu une des cinq citez de Philistée. Tant s'aprochierent que li uns d'eus pot veoir l'autre, et furent einsi logié près. La nostre gent qui estoient pou au regart de ceus, ne les osoient assaillir, car il doutoient leur plenté. Li autre qui plus estoient avoient maintes foiz oi dire que nule gent ne valoient tant aus armes com li chevalier de France, por ce cremoient à corre sur eus. Tant s'entredouterent qu'il furent en ceste maniere trois mois qu'il s'entrevéoient touz les jorz ne ne se fesoient nul mal, qui estoient anemi mortel. Au darrenier, se conseilla li rois d'Egypte; si, leur sembla à touz que plus estoit legiere chose que il s'en retornassent dans leur pais sain et haitié, et sans avoir damage de leur choses, que il se meissent en l'aventure de la bataille d'estre ou mort ou pris. En ceste maniere se mistrent à la voie et retornerent en Egypte. Quant la nostre gent virent que cil s'en partoient, ele en fut toute liée ; et puis que li chevaliers sorent que cil s'estoient esloigné, il repristrent congié au Roi, et s'en retornerent vers les leur terres à grant joie. En cele seson meismes fu morz Arnous, li patriarches de Jherusalem, qui avoit esté hom mal porchaçanz et de peieur vie que ses ordres et sa dignité ne requeist. Après lui fu esleuz uns mout sainz hom de grant religion, et doutoit en amor Nostre Seigneur : Gormonz ot non, nez de France, de l'eveschié d'Amiens, du chastel de Piquegni. Par les merites de ce preudome et par ses oroisons fist Nostre Sires mainz granz biens eu roiaume de Surie.

VI. — Türklerin ve Hıristiyanların Savaşmak Üzere Nasıl Bir Araya Geldikleri Hakkında

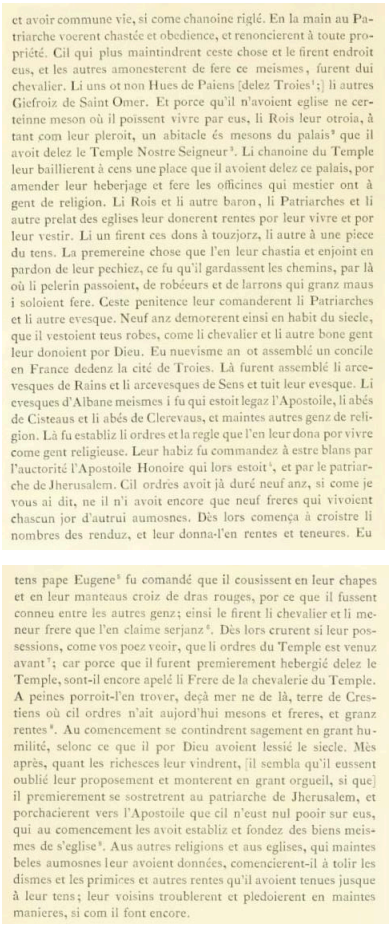
Aynı yılın yaz mevsiminde, o sırada görevde olan Mısır emiri, kendi yönetimi altındaki bölgelerden bulabileceği tüm atlı ve yaya askerleri topladı. Sahil şeridini takip etmesi için askerler ve silahlarla iyice donattığı büyük bir donanma hazırladı. Kudüs krallığına girmek üzere büyük ordusunu kara yoluyla harekete geçirdi; çünkü bizim halkımız gibi küçük bir topluluğu tek bir günde tamamen yok etmenin ya da en azından ülkeden sonsuza dek kovmanın çok kolay bir iş olduğunu düşünüyordu. Mısır ile Suriye arasındaki çölleri geçti. Yanında son derece büyük bir atlı kalabalığı vardı; yay ve ok taşıyan, en azından fırlatmak için ciritleri bulunan yaya askerlerin ise sayısı hesaba katılamayacak kadar çoktu.

Şam kralı Dodequins, Mısırlıların bu kadar büyük bir güçle geldiğini haber aldığında hiç vakit kaybetmedi. Kendisine saldırmalarından korktuğu için tüm halkını topladı ve

bizim halkımızın kendisine karşı çıkmasından çekindiği için gizli yollardan şehrinden ayrıldı. Şeria nehrine kadar gelip nehrin karşı yakasına geçti. Ardından Mısır'dan gelen bu büyük kalabalıkla birlikte, ordunun kamp kurduğu Askalon'un önüne giderek onlara katıldı. Böylece sayılarını ve güçlerini iyice ortaya koydular. Gemilerin bir kısmı Askalon'a varırken, diğerleri yelkenlerini açarak Sur'a kadar gittiler; çünkü o şehrin içinde güçlü bir garnizon vardı ve limanı son derece iyi ve güvenliydi. Donanmanın komutasındakiler, efendilerinden ne yapacaklarına dair bir emir gelene kadar orada beklediler.
Hepsinden önce Mısırlıların geldiğini haber almış olan Kudüs Kralı, Antakya ve Trablus topraklarına hızla haberciler göndererek tebaasından olabildiğince çok asker toplattı. Hepsi bir araya geldiğinde, Türklerin bu büyük kalabalığıyla karşılaşmak üzere harekete geçtiler; Filistlilerin ovalarına kadar at sürdüler ve bir zamanlar Filist'in beş şehrinden biri olan Azote (Eşdod) adındaki yerleşimin yanından geçtiler. Öyle bir yaklaştılar ki taraflar birbirlerini görebiliyordu ve böylece birbirlerine oldukça yakın bir şekilde kamp kurdular. Sayıca onlara kıyasla çok az olan bizim halkımız, kalabalıklarından çekindikleri için onlara saldırmaya cesaret edemiyordu. Sayıca çok olan karşı taraf ise Fransa şövalyeleri kadar silahlarda üstün hiç kimse olmadığını defalarca duymuş oldukları için onlara saldırmaya korkuyordu. Birbirlerinden o kadar çok korkuyorlardı ki, ölümcül düşman olmalarına rağmen her gün birbirlerini gördükleri halde tam üç ay boyunca hiç çatışmadan bu şekilde beklediler.
En sonunda Mısır kralı istişare etti; sağlıklı ve esen bir şekilde mallarına zarar gelmeden kendi ülkelerine dönmelerinin, savaş riskini alıp ölüm ya da esaretle burun buruna gelmekten çok daha kolay bir iş olduğu konusunda hepsi hemfikir oldular. Bu düşünceyle yola koyulup Mısır'a geri döndüler. Halkımızın onların ayrıldığını gördüğünde ne kadar büyük bir sevinç yaşadığı; şövalyeler de onların uzaklaştığını öğrendikten sonra Kral'dan izin isteyip büyük bir mutlulukla kendi topraklarına geri döndüler.
Aynı mevsimde, makamının gerektirdiği dindarlıktan uzak, kötü işler peşinde koşan ve korkak bir hayat sürmüş olan Kudüs Patriği Arnoul hayatını kaybetti. Onun yerine Fransa'dan, Amiens piskoposluğundan, Piquequni kalesinden doğmuş olan, son derece dindar ve Yüce Tanrı'dan derin bir korku duyan aziz bir insan olan Gormonz seçildi. Bu erdemli insanın hürmetine ve dualarına vesile olarak Yüce Rabbimiz Suriye krallığında pek çok büyük hayır lütfetti.

VII. — Comment li ordres du Temple comença

Si come Dame Dieu envoie ses graces là où lui plest, chevalier preudome qui estoient de la terre d'outremer orent talent et proposement de remanoir à touzjors eu servise Nostre Seigneur

et avoir commune vie, si come chanoine riglé. En la main au Patriarche voerent chastée et obedience, et renoncierent à toute propriété. Cil qui plus maintindrent ceste chose et le firent endroit eus, et les autres amonesterent de fere ce meismes, furent dui chevalier. Li uns ot non Hues de Paiens [delez Troies[1];] li autres Giefroiz de Saint Omer. Et porce qu'il n'avoient eglise ne certeinne meson où il poissent vivre par eus, li Rois leur otroia, à tant com leur pleroit, un abitacle és mesons du palais[2] que il avoit delez le Temple Nostre Seigneur[3]. Li chanoine du Temple leur baillierent à cens une place que il avoient delez ce palais, por amender leur heberjage et fere les officines qui mestier ont à gent de religion. Li Rois et li autre baron, li Patriarches et li autre prelat des eglises leur donerent rentes por leur vivre et por leur vestir. Li un firent ces dons à touzjorz, li autre à une piece du tens. La premereine chose que l'en leur chastia et enjoint en pardon de leur pechiez, ce fu qu'il gardassent les chemins, par là où li pelerin passoient, de robéeurs et de larrons qui granz maus i soloient fere. Ceste penitence leur comanderent li Patriarches et li autre evesque. Neuf anz demorerent einsi en habit du siecle, que il vestoient teus robes, come li chevalier et li autre bone gent leur donoient por Dieu. Eu nuevisme an ot assemblé un concile en France dedenz la cité de Troies. Là furent assemblé li arcevesques de Rains et li arcevesques de Sens et tuit leur evesque. Li evesques d'Albane meismes i fu qui estoit legaz l'Apostoile, li abés de Cisteaus et li abés de Clerevaus, et maintes autres genz de religion. Là fu establiz li ordres et la regle que l'en leur dona por vivre come gent religieuse. Leur habiz fu commandez à estre blans par l'auctorité l'Apostoile Honoire qui lors estoit[4], et par le patriarche de Jherusalem. Cil ordres avoit jà duré neuf anz, si come je vous ai dit, ne il n'i avoit encore que neuf freres qui vivoient chascun jor d'autrui aumosnes. Dès lors comença à croistre li nombres des renduz, et leur donna-l'en rentes et teneures. Eu

tens pape Eugene[5] fu comandé que il cousissent en leur chapes et en leur manteaus croiz de dras rouges, por ce que il fussent conneu entre les autres genz; einsi le firent li chevalier et li meneur frere que l'en claime serjanz[6]. Dès lors crurent si leur possessions, come vos poez veoir, que li ordres du Temple est venuz avant[7]; car porce que il furent premierement hebergié delez le Temple, sont-il encore apelé li Frere de la chevalerie du Temple. A peines porroit-l'en trover, deçà mer ne de là, terre de Crestiens où cil ordres n'ait aujord'hui mesons et freres, et granz rentes[8]. Au comencement se contindrent sagement en grant humilité, selonc ce que il por Dieu avoient lessié le siecle. Mès après, quant les richesces leur vindrent, [il sembla qu'il eussent oublié leur proposement et monterent en grant orgueil, si que] il premierement se sostretrent au patriarche de Jherusalem, et porchacierent vers l'Apostoile que cil n'eust nul pooir sur eus, qui au comencement les avoit establiz et fondez des biens meismes de s'eglise[9]. Aus autres religions et aus eglises, qui maintes beles aumosnes leur avoient données, comencierent-il à tolir les dismes et les primices et autres rentes qu'il avoient tenues jusque à leur tens; leur voisins troublerent et pledoierent en maintes manieres, si com il font encore.

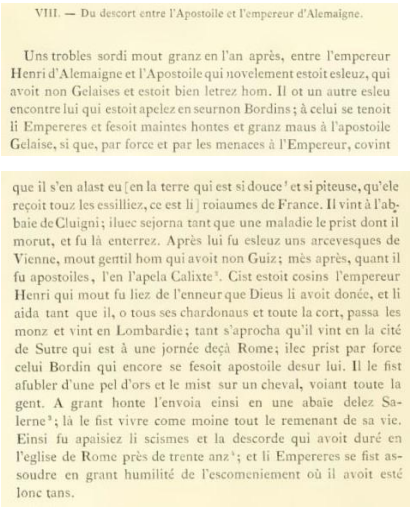
VII. - Tapınak Tarikatı Nasıl Başladı

Tanrı, lütuflarını dilediği yere nasıl gönderirse, ödenizaşırı topraklardan olan erdemli şövalyeler de sonsuza dek Rabbin hizmetinde kalmayı ve düzenli bir kanon (rahip) gibi ortak bir yaşam sürerek her türlü mülkiyetten vazgeçip Patriğin elinde iffet ve itaat yemini etmeyi arzuladılar ve teklif ettiler. Bu hususu en çok sürdürenler, bunu bizzat kendileri yapanlar ve başkalarına da aynısını yapmalarını öğütleyenler şövalyelerdi. Bunlardan birinin adı Troyes'lu Hugh de Payens, diğeri ise Saint Omer'li Geoffrey idi.

Kilise veya kendilerine ait içinde yaşayabilecekleri kesin bir meskenleri olmadığından, Kral onlara, kendilerine yetecek kadar, Efendimiz'in Tapınağı'nın yanında bulunan sarayın odalarından bir mesken bağışladı. Tapınak kanonları (rahipleri), barınaklarını iyileştirmek ve dini cemaate gerek duyulan ofisleri kurmak için bu sarayın yakınında sahip oldukları bir yeri onlara bedelsiz olarak verdiler. Kral ve diğer baronlar, Patrikler ve kilisenin diğer piskoposları, geçinebilmeleri ve giyinebilmeleri için onlara gelirler bağışladılar. Bunlardan kimi bu bağışları kalıcı olarak, kimi ise belirli bir süre için yaptı. Günahlarının affı için kendilerinden istenen ve buyurulan ilk şey, hacıların geçtiği yolları, büyük kötülükler yapmaya alışkın soyguncular dan ve hırsızlardan korumalarıydı. Bu kefaret, Patrikler ve diğer piskoposlar tarafından onlara emredildi.

Şövalyeler ve diğer iyi insanların Tanrı rızası için kendilerine verdiği elbiseleri giyerek, dünyaya ait kıyafetler içinde dokuz yıl öylece yaşadılar. Dokuzuncu yılda

Fransa'da, Troyes şehrinde bir konsil toplandı. Oraya Reims başpiskoposu, Sens başpiskoposu ve tüm piskoposları toplandı. Papa'nın elçisi olan Albano piskoposu da bizzat oradaydı; Cîteaux abiti, Clairvaux abiti ve dini cemaatten pek çok kişi de oradaydı. Dini bir topluluk olarak yaşayabilmeleri için tarikat ve kural orada kuruldu. Elbiselerinin beyaz olması, o sırada makamda bulunan Papa Honorius'un ve Kudüs Patriği'nin yetkisiyle buyuruldu. Size söylediğim gibi o tarikat çoktan dokuz yıldır sürmekteydi ve her gün başkalarının sadakasıyla yaşayan dokuz kardeşten başka kimseleri de yoktu. İşte o andan itibaren bağışlananların sayısı çoğalmaya başladı ve onlara gelirler ile topraklar verildi.
Papa Eugenius zamanında, diğer insanlar arasında tanınabilmeleri için cüppelerine ve paltolarına kırmızı kumaştan haçlar dikmeleri emredildi; şövalyeler ve şervan (serjant) olarak adlandırılan küçük kardeşler de böyle yaptılar. O andan itibaren mülkleri, görebileceğiniz gibi öyle bir büyüdü ki Tapınak Tarikatı ortaya çıktı; çünkü ilk başta Tapınak'ın yanında konakladıkları için hâlâ Tapınak Şövalyelerinin Kardeşleri olarak adlandırılmaktadırlar. Deniz aşırı veya berisinde, bu tarikatın bugün meskenlerinin, kardeşlerinin ve büyük gelirlerinin bulunmadığı bir Hristiyan diyarı bulmak neredeyse imkânsızdır.
Başlangıçta dünyayı Tanrı için terk etmiş olmanın verdiği büyük bir alçakgönüllülükle akıllıca hareket ettiler. Ama daha sonra, zenginlikler ellerine geçtiğinde, amaçlarını unutmuş ve büyük bir kibre kapılmış gibi göründüler; öyle ki, önce Kudüs Patriği'nden kendilerini geri çektiler ve Papa'ya başvurarak, başlangıçta onları kilisesinin mallarıyla kuran ve tesis eden Papa'nın kendileri üzerinde hiçbir yetkisinin olmamasını istediler. Kendilerine pek çok güzel sadaka vermiş olan diğer dini topluluklara ve kiliselere karşı, o ana kadar elinde tuttukları ondalıkları, ilk mahsulleri ve diğer gelirleri gasbetmeye başladılar; komşularını rahatsız ettiler ve bugün hâlâ yaptıkları gibi pek çok konuda davalaştılar.

VIII. — Du descort entre l'Apostoille et l'empereur d'Alemaigne.

Uns trobles sordi mout granz en l'an après, entre l'empereur Henri d'Alemaigne et l'Apostoile qui novelement estoit esleuz, qui avoit non Gelaises et estoit bien letrez hom. Il ot un autre esleu encontre lui qui estoit apelez en seurnon Bordins; à celui se tenoit li Empereres et fesoit maintes hontes et granz maus à l'apostoile Gelaise, si que, par force et par les menaces à l'Empereur, covint que il s'en alast eu [en la terre qui est si douce[1] et si piteuse, qu'ele reçoit touz les essilliez, ce est li] roiaumes de France. Il vint à l'abbaie de Cluigni; iluec sejorna tant que une maladie le prist dont il morut, et fu là enterrez. Après lui fu esleuz uns arcevesques de Vienne, mout gentil hom qui avoit non Guiz; mès après, quant il fu apostoiles, l'en l'apela Calixte[2]. Cist estoit cosins l'empereur Henri qui mout fu liez de l'enneur que Dieus li avoit donée, et li aida tant que il, o tous ses chardonaus et toute la cort, passa les monz et vint en Lombardie; tant s'aprocha qu'il vint en la cité de Sutre qui est à une jornée deçà Rome; ilec prist par force celui Bordin qui encore se fesoit apostoile desur lui. Il le fist afubler d'une pel d'ors et le mist sur un cheval, voiant toute la gent. A grant honte l'envoia einsi en une abaie delez Salerne[3]; là le fist vivre come moine tout le remenant de sa vie. Einsi fu apaisiez li scismes et la descorde qui avoit duré en l'eglise de Rome près de trente anz[4]; et li Empereres se fist assoudre en grant humilité de l'escomeniement où il avoit esté lonc tans.

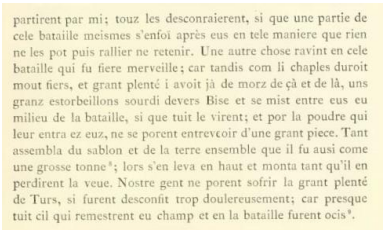
VIII. - Papa ile Alman İmparatoru Arasındaki Anlaşmazlık Üzerine

Sonraki yıl, Alman İmparatoru Heinrich ile adı Gelasius olan ve çok iyi eğitim görmüş yeni seçilmiş Papa arasında çok büyük huzursuzluklar çıktı. Ona karşı, lakabı Bordin olan başka bir seçilmiş kişi daha ortaya çıktı; İmparator o kişiyi destekliyor, Papa Gelasius'a pek çok hakaret ve büyük kötülükler yapıyordu; öyle ki, zorla ve

İmparatorun tehditleri sonucunda, [tüm sürgünleri kabul eden, o kadar tatlı ve merhametli topraklar olan Fransa krallığına] gitmek zorunda kaldı. Cluny Manastırı'na geldi; orada bir hastalığa yakalanıp ölene dek kaldı ve orada defnedildi. Ondan sonra, Guiz adında çok soylu bir Viyana başpiskoposu seçildi; ama Papa olduktan sonra kendisine Calixtus adı verildi. Bu kişi, İmparator Heinrich'in kuzeniydi; İmparator Tanrı'nın kendisine verdiği onurdan çok memnun oldu ve tüm baronları ve tüm sarayıyla birlikte dağları aşıp Lombardiya'ya gelene kadar ona yardım etti; Roma'ya bir günlük mesafede olan Sutri şehrine kadar yaklaştı; orada, hâlâ kendisine karşı papalık taslamakta olan o Bordin'i zorla yakaladı. Halkın gözü önünde sırtına bir ayı postu giydirip bir ata bindirdi. Büyük bir utanç içinde onu Salerno yakınlarındaki bir manastıra gönderdi; kalan hayatı boyunca bir keşiştir gibi orada yaşamasını sağladı. Roma kilisesinde yaklaşık otuz yıldır sürmüş olan bu schism (ayrılık) ve anlaşmazlık böylece yatıştırıldı; İmparator da çok uzun süredir içinde bulunduğu aforozdan büyük bir alçakgönüllülükle affedilmeyi kabul etti.

IX. — Coment li Turqueman desconfirent les Crestiens verz Antioche.

Si com je vos dis dessus, une maniere de genz mescréanz sont [qui n'abitent mie en citez, mès en tentes et en paveillons touzjors], l'en les apele Turquemans. En celui tens, cil pueples avoit fet un seigneur à qui il obeissoient tuit; puissanz estoit, riches, crueus et bons guerriers; il avoit non Gazzi[1]. Avec lui s'estoit acompaigniez Dodequins, li rois de Damas et uns autres mout poissanz princes de la terre d'Arabe, Debeys avoit non. Cist trois orent assemblé mout grant plenté de gent, et se trestrent vers la terre d'Antioche; deçà la cité de Halape se logierent et fu li oz mout granz. Li prince Rogiers d'Antioche qui estoit serorges le Roi, sot bien leur venue dès grant piece avant; si ot demandé aus barons d'entor lui que il li venissent aidier; meismement au conte de Rohez, et à Poinçon le conte de Triple; au roi meismes son seigneur envoia-il messages, et li manda que tost le venist secorre efforciement, car li besoinz estoit granz. Li Rois, qui n'estoit mie pareceus, assembla de gent ce qu'il en pot avoir en brief tens, et s'en ala jusque à Triple. Iluec trova le Conte qui bien s'estoit apareilliez por aler en cele besoigne; ensemble se mistrent à la voie. Mès li princes d'Antioche ne pot soufrir point de delai; Ne ne fu mie bien pourveuz ne douteus du peril qui povoit avenir, si ne vout plus atendre, ainz se mist à la voie atoute sa gent, et se loja devant le chastel qui ot non Artaise[2]. Cil leus estoit asez covenables à tenir ost, car il i avoit plenté de blez et de pastures, et seurement povoit-l'en venir, des terres et des citez, à nos genz jusques là[3], dont il avoit grant marchié de viandes en l'ost. Là demourerent ne sai quanz jorz por atendre le Roi et le conte de Triple. Lorz vindrent aucun des barons du conte Rogier, et li distrent que il pooit bien chevauchier vers l'ost des Turs : ce li disoient-il por garantir leur terres qui estoient en ces parties; si se pensoient que se li nostre s'aprochoient là, li Tur ne les gasteroient mie si. Mout li donerent mauvés conseil; mès, toutesvoies, li Princes s'i acorda tantost; si que, contre la volenté au Patriarche qui là estoit, et au plus des autres barons, il fist son ost deslogier et movoir, tant qu'il vint à un plain qui ot non le *Champ de sanc*. Là fist nombrer sa gent por savoir son poöir. Si trova qu'il avoit set cenz homes à cheval, de gent à pié trois mille[4] qui portoient armes, sanz les marchéans et la menue gent qui sivoient l'ost. Quand li Tur sorent que la nostre gent s'aprouchoit vers eus, il firent semblant que il les vosissent esloigner. Por covrir le corage que il avoient, se deslogierent et s'en vindrent vers un chastel qui a non Cerep[5]; là se logierent cele nuit. Li Princes, quant il fu ajorné, envoia de ses espies en cel ost, por savoir se il vouloient asseoir ce chastel, ou s'il avoient en proposement de combattre à eus. Il devisa tandis ses batailles et fist sa gent armer, por ce que il ne poissent estre surpris, qué que cil pensassent. Tandis com il entendoient à ce fere, li messagе qu'il avoit envoié por espier retournerent à mout grant erre, et distrent que li Tur avoient fetes leur batailles de toutes leur genz; en chascune avoit .xx. mille homes à cheval[6], et venoient mout tost le grant troton por assembler à eus. Quant li Princes oi ce, il monta sur un cheval et fist quatre batailles de ses homes; il parla à touz les chevetaines, à chascun par soi, et leur pria mout de bien fere. [Les autres preudomes, si com il les connoissoit à plus preus, apeloit-il par leur nons;] il les semonoit mout doucement que bien se contenissent en ce jor. Ne demora mie que l'en vit venir les batailles des Sarrazins, les banieres levées. Quant il s'aprochierent, il poindrent li un contre les autres trop fierement : la bataille comença crueus et sanz deport. Li nostre se contenoient bien, que mieuz valoient aus armes que leur anemi. Li Tur se maintenoient por le grant fés de gent que il avoient. Les .ii. premieres batailles de nostre gent se contindrent mout bien en leur venir. Dui vaillant home en estoient chevetaine; li uns avoit non Giefroiz li Moines et li autres Guiz Fremauz. Cil dui leur adreçoient là où il pooient veoir la plus espesse route de Turs, si les departoient aus glaives et aus espées ausi com bestes. La tierce bataille conduisoit Roberz de Saint Lo[7]. Quant il vint por assembler, une grant compaignie de Turs se feri en cele bataille; cil Roberz fu si effréez en leur venir que il ne se regarda oncques, ainçois se mist à la voie por fuir et toute sa bataille avec lui. Si durement s'enfoirent arriers qu'il se ferirent en la quarte bataille que li Princes conduisoit et la

partirent par mi; touz les desconraierent, si que une partie de cele bataille meismes s'enfoi après eus en tele maniere que rien ne les pot puis rallier ne retenir. Une autre chose ravint en cele bataille qui fu fiere merveille; car tandis com li chaples duroit mout fiers, et grant plenté i avoit jà de morz de çà et de là, uns granz estorbeillons sourdi devers Bise et se mist entre eus eu milieu de la bataille, si que tuit le virent; et por la poudre qui leur entra ez euz, ne se porent entrevcoir d'une grant piece. Tant assembla du sablon et de la terre ensemble que il fu ausi come une grosse tonne*; lors s'en leva en haut et monta tant qu'il en perdirent la veue. Nostre gent ne porent sofrir la grant plenté de Turs, si furent desconfit trop doulereusement; car presque tuit cil qui remestrent eu champ et en la bataille furent ocis*.

IX. - Türkmenlerin Hristiyanları Antakya Yakınlarında Nasıl Bozguna Uğrattığı

Size daha önce söylediğim gibi, şehirlerde hiç oturmayan, her zaman çadırlarda ve otağlarda yaşayan bir inançsız halk türü vardır ki onlara Türkmenler denir. O dönemde bu halk, hepsinin itaat ettiği, güçlü, zengin, acımasız ve iyi bir savaşçı olan bir önder edinmişti; adı Gazzi idi. Onunla birlikte Şam kralı Dodekins ve Arap topraklarının Debey adı verilen diğer çok güçlü prensleri de katılmıştılar. Bu üçü çok büyük bir insan kalabalığı toplamış ve Antakya topraklarına doğru yönelmişlerdi; Halep şehrinin yakınlarında kamp kurdular ve orduları çok büyüktü.

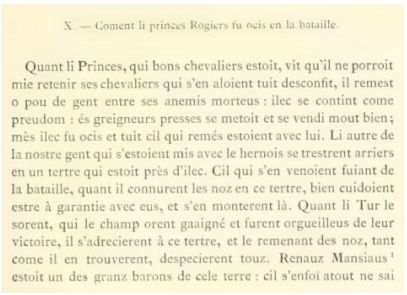
Kralın eniştesi olan Antakya Prensi Roger, onların geleceğini çok önceden iyi biliyordu; bu yüzden çevresindeki baronlardan, özellikle de Rohez kontu ile Trablus kontu Poinçon'dan kendisine yardım etmelerine gelmelerini istemişti; kendi efendisi olan krala bile haberciler göndermiş ve ihtiyac hiç büyük olduğu için en kısa zamanda güçlü bir şekilde kendisine yardım etmeye gelmesini buyurmuştu. Hiç de tembel olmayan Kral, kısa zamanda bulabildiği kadar insan topladı ve Trablus'a kadar gitti. Orada, o işe gitmek için kendini iyice hazırlamış olan Kontu buldu; birlikte yola koyuldular. Fakat Antakya Prensi hiçbir gecikmeye katlanamadı; ne iyi hazırlanmıştı ne de gelebilecek tehlikeden şüpheleniyordu, bu yüzden daha fazla beklemek istemedi, aksine tüm insanlarıyla birlikte yola koyuldu ve Artaise adındaki kalenin önüne kamp kurdu. Orası orduyu tutmak için oldukça uygun bir yerdi, çünkü orada bol miktarda ekin ve otlak vardı, ayrıca topraklarımızdan ve şehirlerimizden oraya kadar güvenli bir şekilde gelinebiliyordu, öyle ki orduda gıda bolluğu vardı. Kralı ve Trablus kontunu beklemek için orada bilmem kaç gün kaldılar. Derken Roger'ın baronlarından bazıları gelip ona Türklerin ordusuna doğru at sürebileceğini söylediler; bunu o bölgelerdeki topraklarını korumak için söylüyorlardı; eğer bizimkiler oraya yaklaşırsa Türklerin buraları o kadar mahvetmeyeceğini düşünüyorlardı. Ona çok kötü tavsiye verdiler; ama yine de Prens hemen kabul etti; öyle ki, orada bulunan Patriğin ve diğer baronların çoğunun isteğine aykırı olarak ordusunun yerini değiştirdi ve Kanlı Meydan (Champ de sanc) adı verilen düzlüğe varana kadar ilerledi. Gücünü bilmek için insanlarını orada saydırdı. Orduyu izleyen tüccarları ve ayak takımını saymazsak, silah taşıyan üç bin yaya askeri ile yedi yüz atlı süvarisi olduğunu buldu. Türkler, askerlerimizin kendilerine yaklaştığını öğrendiklerinde, onları uzaklaştırmak istedikleri izlenimini verdiler.

Sahip oldukları cesareti örtmek için kamp yerini bozup Cerep adında bir kaleye doğru geldiler; o gece orada konakladılar. Şafak vakti Prens, bu kaleyi kuşatmak mı istediklerini yoksa onlarla savaşma niyetinde mi olduklarını öğrenmek için o orduya casuslar gönderdi. Bu arada savaş düzenlerini belirledi ve ne düşünürlerse düşünsünler sürprizle karşılaşmamak için askerlerini silahlandırdı. Bunu yapmakla meşgulken, casusluk için gönderdiği haberciler çok büyük bir hızla geri döndüler ve

Türklerin tüm insanlarıyla birlikte savaş düzeni aldıklarını, her birinde yirmişer bin atlı asker bulunduğunu ve onlarla çatışmak için büyük bir hızla geldiklerini söylediler. Prens bunu duyunca bir ata bindi ve adamlarını dört muharebe grubuna ayırdı; tüm komutanlarla ayrı ayrı konuştu ve onlardan ellerinden gelenin en iyisini yapmalarını rica etti. [Daha cesur olarak bildiği diğer erdemli kişileri adlarıyla çağırıyordu;] o gün iyi mücadele etmeleri için onları çok yumuşak bir şekilde teşvik ediyordu. Çok geçmeden sancakları açılmış Sarazen (Müslüman) birliklerinin gelmekte olduğu görüldü.

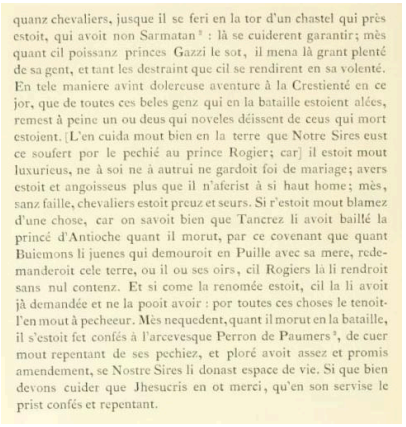
Yaklaştıklarında, birbiri üzerine çok şiddetli bir şekilde saldırdılar: savaş acımasızca ve acıma olmaksızın başladı. Bizimkiler kendilerini iyi savunuyorlardı, silahlarda düşmanlarından daha üstündüler. Türkler ise sahip oldukları devasa insan kalabalığıyla direniyorlardı. Bizim ordunun ilk iki muharebe grubu gelişlerinde kendilerini çok iyi savundular. İki yiğit adam onların komutanıydı; birinin adı Rahip Geoffrey (Giefroi li Moines), diğeri ise Guiz Fremauz idi. Bu ikisi, Türklerin en yoğun birliğini görebildikleri yere doğru ilerlediler ve onları tıpkı birer hayvan gibi kılıçlar ve mızraklarla yardılar. Üçüncü birliği Saint Lo'lu Robert (Roberz de Saint Lo) yönetiyordu. Çatışmaya girmek için yaklaştığında, büyük bir Türk birliği bu birliğin üzerine saldırdı; Robert onların gelişinden o kadar korktu ki arkasına hiç bakmadı, aksine kaçmak için yola koyuldu ve tüm birliği de onunla birlikte kaçtı. Öyle şiddetli bir şekilde geri kaçtılar ki, Prens'in yönettiği ve tam ortasından ikiye böldükleri dördüncü birliğin içine çarptılar. Hepsini darmadağın ettiler, öyle ki o birliğin bir kısmı da onların ardından kaçtı ve bir daha hiç kimse onları yeniden toparlayamadı veya durduramadı.

O birlikte şaşırtıcı derecede şiddetli başka bir olay daha gerçekleşti; çünkü çarpışma çok şiddetli sürerken ve her iki tarafta da pek çok ölü varken, Kuzey (Bise) yönünden büyük bir kasırga yükseldi ve savaşın tam ortasına, herkesin görebileceği şekilde girdi; gözlerine giren tozdan dolayı uzun süre birbirlerini göremediler. Kum ve toprak öylesine büyük bir fıçı gibi bir araya geldi ki, sonra yukarı yükseldi ve gözden kaybolacak kadar yukarı çıktı. Bizim askerlerimiz Türklerin büyük kalabalığına karşı koyamadı ve çok acı bir şekilde bozguna uğradılar; çünkü alanda ve savaşta kalanların neredeyse hepsi öldürüldü.

X. — Coment li princes Rogiers fu ocis en la bataille.

Quant li Princes, qui bons chevaliers estoit, vit qu'il ne porroit mie retenir ses chevaliers qui s'en aloient tuit desconfit, il remest o pou de gent entre ses anemis morteus : ilec se contint come preudom : és greigneurs presses se metoit et se vendi mout bien; mès ilec fu ocis et tuit cil qui remés estoient avec lui. Li autre de la nostre gent qui s'estoient mis avec le hernois se trestrent arriers en un tertre qui estoit près d'ilec. Cil qui s'en venoient fuiant de la bataille, quant il connurent les noz en ce tertre, bien cuidoient estre à garantie avec eus, et s'en monterent là. Quant li Tur le sorent, qui le champ orent gaaigné et furent orgueilleus de leur victoire, il s'adrecierent à ce tertre, et le remenant des noz, tant come il en trouverent, despecierent touz. Renauz Mansiaus[1] estoit un des granz barons de cele terre : cil s'enfoi atout ne sai

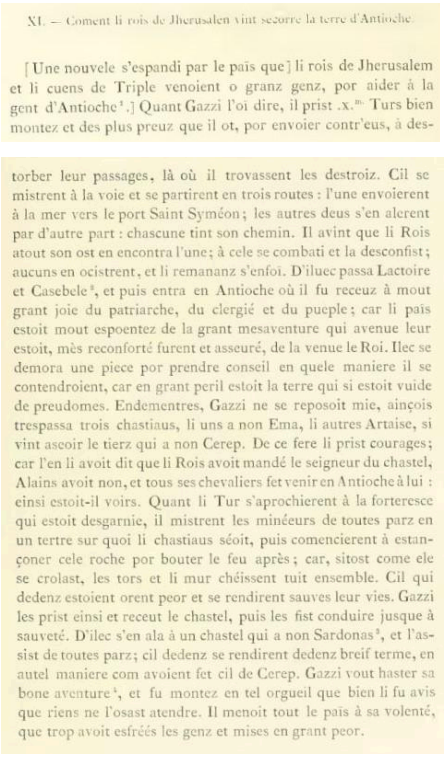

quanz chevaliers, jusque il se feri en la tor d'un chastel qui près estoit, qui avoit non Sarmatan[3] : là se cuiderent garantir; mès quant cil poissanz princes Gazzi le sot, il mena là grant plenté de sa gent, et tant les destraint que cil se rendirent en sa volenté. En tele maniere avint dolereuse aventure à la Crestienté en ce jor, que de toutes ces beles genz qui en la bataille estoient alées, remest à peine un ou deus qui noveles déissent de ceus qui mort estoient. [L'en cuida mout bien en la terre que Notre Sires eust ce soufert por le pechié au prince Rogier; car] il estoit mout luxurieus, ne à soi ne à autrui ne gardoit foi de mariage; avers estoit et angoisseus plus que il n'aferist à si haut home; mès, sanz faille, chevaliers estoit preuz et seurs. Si r'estoit mout blamez d'une chose, car on savoit bien que Tancrez li avoit baillé la princé d'Antioche quant il morut, par ce covenant que quant Buiemons li juenes qui demouroit en Puille avec sa mere, redemanderoit cele terre, ou il ou ses oirs, cil Rogiers là li rendroit sans nul contenz. Et si come la renomée estoit, cil la li avoit jà demandée et ne la pooit avoir : por toutes ces choses le tenoit-l'en mout à pecheeur. Mès nequedent, quant il morut en la bataille, il s'estoit fet confés à l'arcevesque Perron de Paumers[3], de cuer mout repentant de ses pechiez, et ploré avoit assez et promis amendement, se Nostre Sires li donast espace de vie. Si que bien devons cuider que Jhesucris en ot merci, qu'en son servise le prist confés et repentant.

X. - Prens Roger'ın Savaşta Nasıl Öldüğü

İyi bir şövalye olan Prens, şövalyelerinin tamamen bozguna uğrayıp kaçtıklarını gördüğünde, ölümcül düşmanlarının arasında az sayıdaki insanıyla birlikte kaldı. Orada erdemli bir kişi gibi davrandı: en yoğun çarpışmaların içine atıldı ve pahalıya mal oldu (çok iyi savaştı); ama orada ve onunla birlikte kalmış olan herkes öldürüldü. Ordugâh eşyalarının yanında yer almış olan bizim insanlardan diğerleri, yakınlardaki bir tepeye doğru geri çekildiler. Savaştan kaçarak gelenler, o tepedekileri tanıdıklarında, kendileriyle birlikte güvende olacaklarını sandılar ve oraya tırmandılar. Alanı kazanmış olan ve zaferleriyle gururlanan Türkler bunu öğrendiklerinde, o tepenin üzerine yöneldiler ve bulabildikleri kadar oradakilerin geri kalanını tamamen parçaladılar. O ülkenin büyük baronlarından biri olan Renaud Mansiaux, bilmem kaç şövalyeyle birlikte kaçarak Sarmatan adında yakınlardaki bir kalenin kulesine sığındı. Orada güvende olacaklarını sandılar; ama güçlü prens Gazzi bunu öğrendiğinde, oraya çok sayıda insanını götürdü ve onları kendi iradesine teslim olmaya öyle bir mecbur bıraktı ki, o gün Hristiyanlık için öyle acı verici bir olay gerçekleşti ki, o savaşta gitmiş olan o kadar güzel insan arasından, ölenlerin haberini verecek ancak bir veya iki kişi güç bela kaldı.

Toprakta, Efendimiz'in bunu Prens Roger'ın günahı yüzünden affetmiş olduğuna inanılıyordu; çünkü o pek şehvet düşkünüydü, ne kendisine ne de başkasına evlilik sadakati göstermemişti, kadar yüksek mertebeli bir insana yakışmayacak kadar bencil ve hırslıydı; ama şüphesiz cesur ve güvenilir bir şövalye idi. Bir konuda çok suçlanıyordu, çünkü Tancred öldüğünde Antakya prensliğini kendisine şu anlaşmayla bırakmış olduğu biliniyordu: Apulia'da annesiyle birlikte yaşamakta olan genç Bohemond, bu toprağı kendisi veya varisleri geri isterse, bu Roger orayı hiçbir anlaşmazlık çıkarılmaksızın ona geri verecekti. Ve söylentilere göre, o bunu zaten istemiş ve alamamıştı: tüm bu sebeplerden ötürü onu pek çok günahkâr olarak görüyorlardı.

Ancak yine de, savaşta öldüğünde, günahlarından ötürü çok pişmanlık duyarak Pamiers başpiskoposu Perron'a günah çıkarma itirafında bulunmuştu; eğer Efendimiz kendisine yaşam süresi tanısaydı, yeterince ağlamış ve telafi sözü vermişti. Öyle ki, İsa Mesih'in ona merhamet ettiğine, günah çıkarmış ve pişman olmuş bir şekilde onu kendi hizmetine aldığına inanmalıyız.

XI. — Coment li rois de Jherusalem vint secorre la terre d'Antioche.

[Une nouvele s'espandi par le païs que] li rois de Jherusalem et li cuens de Triple venoient o granz genz, por aider à la gent d'Antioche[1].] Quant Gazzi l'oï dire, il prist .x.[m] Turs bien montez et des plus preuz que il ot, por envoier contr'eus, à destorber leur passages, là où il trovassent les destroiz. Cil se mistrent à la voie et se partirent en trois routes : l'une envoierent à la mer vers le port Saint Syméon; les autres deus s'en alerent par d'autre part : chascune tint son chemin. Il avint que li Rois atout son ost en encontra l'une; à cele se combati et la desconfist; aucuns en ocistrent, et li remananz s'enfoi. D'iluec passa Lactoire et Casebele[2], et puis entra en Antioche où il fu receuz à mout grant joie du patriarche, du clergié et du pueple; car li païs estoit mout espoentez de la grant mesaventure qui avenue leur estoit, mès reconforté furent et asseuré, de la venue le Roi. Ilec se demora une piece por prendre conseil en quele maniere il se contendroient, car en grant peril estoit la terre qui si estoit vuide de preudomes. Endementres, Gazzi ne se reposoit mie, ainçois trespassa trois chastiaus, li uns a non Ema, li autres Artaise, si vint ascoir le tierz qui a non Cerep. De ce fere li prist courages; car l'en li avoit dit que li Rois avoit mandé le seigneur du chastel, Alains avoit non, et tous ses chevaliers fet venir en Antioche à lui : einsi estoit-il voirs. Quant li Tur s'aprochierent à la forteresce qui estoit desgarnie, il mistrent les minéeurs de toutes parz en un tertre sur quoi li chastiaus séoit, puis comencierent à estançoner cele roche por bouter le feu après; car, sitost come ele se crolast, les tors et li mur chéissent tuit ensemble. Cil qui dedenz estoient orent peor et se rendirent sauves leur vies. Gazzi les prist einsi et receut le chastel, puis les fist conduire jusque à sauveté. D'ilec s'en ala à un chastel qui a non Sardonas[3], et l'assist de toutes parz; cil dedenz se rendirent dedenz breif terme, en autel maniere com avoient fet cil de Cerep. Gazzi vout haster sa bone aventure[4], et fu montez en tel orgueil que bien li fu avis que riens ne l'osast atendre. Il menoit tout le païs à sa volenté, que trop avoit esfréés les genz et mises en grant peor.

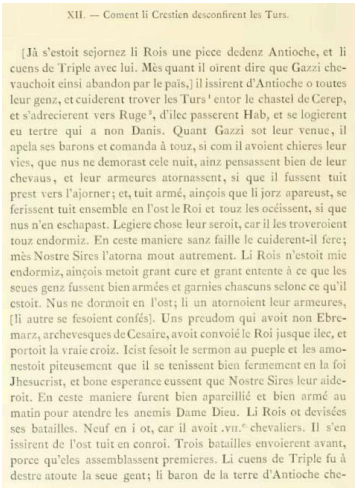
XI. - Kudüs Kralı'nın Antakya Topraklarına Nasıl Yardım Etmeye Geldiği

[Ülkeye şöyle bir haber yayıldı:] Kudüs Kralı ile Trablus Kontu, Antakya halkına yardım etmek için büyük bir kalabalıkla geliyordu. Gazzi bunu duyunca, geçitlerini bozmak ve dar yerlerde onları engellemek üzere karşılarına göndermek için sahip olduğu en cesur ve iyi atlara binmiş olan on bin Türk'ü seçti. Yola koyuldular ve üç gruba ayrıldılar: birini deniz kıyısına, Saint Syméon limanına gönderdiler; diğer ikisi başka bir yöne gitti: her biri kendi yolunu tuttu.

Kralın tüm ordusuyla birlikte bunlardan biriyle karşılaştığı, onunla savaşıp bozguna uğrattığı, bazılarının öldürüldüğü ve geri kalanların kaçtığı gerçekleşti. Oradan Lactoire ve Casebele'den geçerek Antakya'ya girdi; orada patriğin, din adamlarının ve halkın büyük bir sevinciyle karşılandı; çünkü ülke başlarına gelen büyük felaketten dolayı çok korkmuştu, ancak Kralın gelişiyle yeniden güven bulup rahatladılar. Yiğit insanlardan bu kadar yoksun olan ülkenin ne kadar büyük bir tehlike içinde olduğu konusunda nasıl hareket edeceklerini düşünmek için orada bir süre kaldı. Bu sırada Gazzi dinlenmiyordu, aksine üç kaleyi geçti; biri Ema, diğeri Artaise adını taşıyordu, üçüncüsü olan Cerep'i ise kuşatmaya geldi. Bunu yapmaya cesaret etti, çünkü kendisine kalenin efendisinin - adı Alains idi - kral tarafından çağrıldığı ve tüm şövalyelerinin kendisinin yanına Antakya'ya gelmesinin istendiği söylenmişti; durum gerçekten de böyleydi.

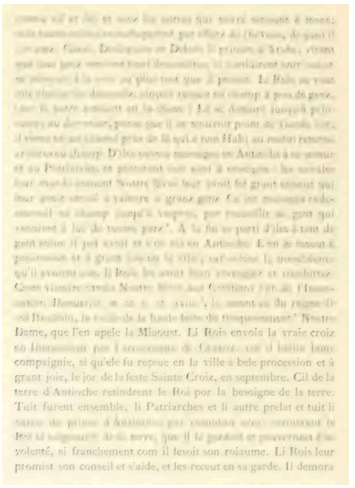
Türkler korumasız durumdaki kaleye yaklaştıklarında, kalenin üzerine kurulduğu tepenin her yanından lağımcıları yerleştirdiler ve ardından ateşe vermek için o kayayı prop ile destekleyip oymaya başladılar; çünkü sarsıldığı anda kuleler ve surlar tamamen birlikte yıkılacaktı. İçeridekiler korkuya kapıldılar ve hayatlarının bağışlanması şartıyla teslim oldular. Gazzi onları böylece teslim aldı ve kaleyi elde etti, ardından güvenli bir yere kadar götürülmelerini sağladı. Oradan Sardonas

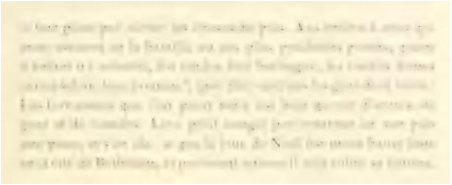
adındaki bir kaleye gitti ve onu her taraftan kuşattı; içeridekiler tıpkı Cerep'tekilerin yaptığı gibi kısa sürede teslim oldular. Gazzi kendi şansını hızlandırmak istedi ve öyle bir kibre kapıldı ki hiç kimsenin kendisine karşı durmaya cesaret edemeyeceğini düşündü. İnsanları çok korkutmuş ve büyük bir dehşete düşürmüş olduğundan, tüm ülkeyi kendi arzısına göre yönlendiriyordu.

XII. — Coment li Crestien desconfirent les Turs.

[Jà s'estoit sejornez li Rois une piece dedenz Antioche, et li cuens de Triple avec lui. Mès quant il oirent dire que Gazzi chevauchoit einsi abandon par le païs,] il issirent d'Antioche o toutes leur genz, et cuiderent trover les Turs [1] entor le chastel de Cerep, et s'adrecierent vers Ruge [2], d'ilec passerent Hab, et se logierent eu tertre qui a non Danis. Quant Gazzi sot leur venue, il apela ses barons et comanda à touz, si com il avoient chieres leur vies, que nus ne demorast cele nuit, ainz pensassent bien de leur chevaus, et leur armeures atornassent, si que il fussent tuit prest vers l'ajorner; et, tuit armé, ainçois que li jorz apareust, se ferissent tuit ensemble en l'ost le Roi et touz les océissent, si que nus n'en eschapast. Legiere chose leur seroit, car il les troveroient touz endormiz. En ceste maniere sanz faille le cuiderent-il fere; mès Nostre Sires l'atorna mout autrement. Li Rois n'estoit mie endormiz, ainçois metoit grant cure et grant entente à ce que les seues genz fussent bien armées et garnies chascuns selonc ce qu'il estoit. Nus ne dormoit en l'ost; li un atornoient leur armeures, [li autre se fesoient confés]. Uns preudom qui avoit non Ebremarz, archevesques de Cesaire, avoit convoié le Roi jusque ilec, et portoit la vraie croiz. Icist fesoit le sermon au pueple et les amonestoit piteusement que il se tenissent bien fermement en la foi Jhesucrist, et bone esperance eussent que Nostre Sires leur aideroit. En ceste maniere furent bien apareillié et bien armé au matin pour atendre les anemis Dame Dieu. Li Rois ot devisées ses batailles. Neuf en i ot, car il avoit .VII.[e] chevaliers. Il s'en issirent de l'ost tuit en conroi. Trois batailles envoierent avant, porce qu'eles assemblassent premieres. Li cuens de Triple fu à destre atoute la seue gent; li baron de la terre d'Antioche chevauchierent devers senestre. Li sergent à pié furent mis eu milieu. Li Rois vint après qui fist l'arriere garde, et chevauchoient avec lui quatre batailles. Tandis com il s'en aloient einsi atirié, et chevauchoient tout le pas, estes-vos que li Tur sourdent encontre eus; mout i vindrent à grant noise de tabors et de timbres, de trompes et de criz de genz : assez avoit en eus orgueil; car il se fioient en leur plenté. Li nostre avoient leur esperance en la foi crestienne et en la vraie croiz qui là estoit entr'eus. Les batailles assemblerent mout fierement; n'avoient pitié li un des autres; trop estoit la haine enracinée dedenz leur cuers. Li Tur choisirent la gent à pié entre les autres; efforciement leur corurent sus, pour ce que il se penserent que plus legierement feroient leur volenté des autres, se il estoient de ceus delivre. Il en ocistrent la greigneur partie, si com Nostre Sires le vout soufrir. Li Rois qui n'estoit mie encore assemblez, vit que ses genz à pié estoient maumenées, car les premieres batailles ne les pooient mie tenser ne garantir, ainçois avoient grant mestier d'aide. Lors comanda aus batailles qui avec lui estoient, qu'eles poinsissent toutes ensemble : mout les ot priez que il se penassent de defendre la foi Jhesucrist et de garder leur enneurs. Il cria à Nostre Seigneur merci que ce jor secoreust son pueple. Lors feri des esperons touz premiers et se feri en la plus espesse route de ses anemis; ses genz le sivirent qui bien se plungierent en la grant presse. Lors comença li abatéiz mout aspres, et mout en i ot de morz et de navrez. Li nostre, qui estoient ensemble aus premereines batailles, avoient mout longuement soufert et enduré la charge de ces granz genz qui leur coroïent sus; si estoient tuit las et failloient presque tuit; mès quant il revirent leur gent si bien contenir, si pristrent cuer et refreschirent tuit. Lors corurent sus aus Turs plus fierement que il n'avoient avant fet. En ce point dura la bataille longuement. A la fin li Tur ne porent plus endurer, ainz tornerent en fuie tuit desconfit. Nostre chevalier les comencierent à sivre par diverses parties si com il s'enfuioient. De nostre gent à pié i ot morz entor set cenz; de ceus à cheval, cent. Des Turs i trova-l'en morz quatre mille, sanz ceus qui furent

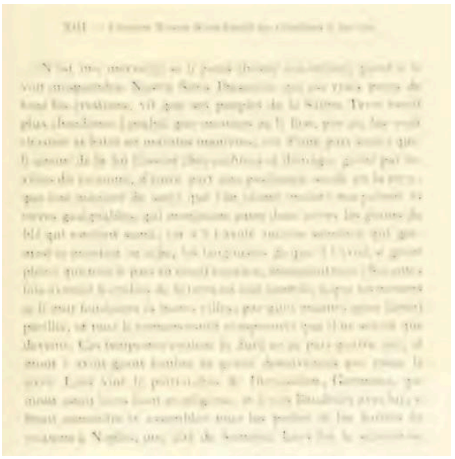

XII. - Hristiyanların Türkleri Nasıl Bozguna Uğrattığı

[Kral ve Trablus Kontu yanındakilerle birlikte bir süre Antakya'da konaklamıştı. Ama Gazzi'nin ülke içinde bu şekilde serbestçe at koşturduğunu duyduklarında,] tüm insanlarıyla birlikte Antakya'dan çıktılar ve Cerep kalesi çevresinde Türkleri bulmayı umarak Ruge'ye doğru yöneldiler, oradan Hab'dan geçip Danis adı verilen tepede konakladılar. Gazzi onların geldiğini duyduğunda, baronlarını çağırdı ve canlarına ne kadar değer veriyorlarsa, o gece hiç kimsenin kalmamasını, aksine atlarını iyice düşünmelerini ve silahlarını kuşanmalarını emretti; böylece şafak vakti tamamen hazır olacaklardı; şafak sökmeden önce tamamen silahlanmış bir şekilde Kralın ordusunun üzerine hep birlikte saldıracaklar ve hiç kimse kaçamayacak şekilde hepsini öldüreceklerdi. Onları tamamen uykuda bulacakları için bu onlar için kolay bir iş olacaktı. Şüphesiz bunu bu şekilde yapmayı düşündüler; ama Efendimiz işleri çok farklı şekilde ayarladı. Kral uyumuyordu, aksine kendi adamlarının her birinin bulunduğu konuma göre iyi silahlanmış ve donatılmış olmasına büyük özen gösteriyor ve dikkat ediyordu. Orduda hiç kimse uyumuyordu; kimisi silahlarını kuşanıyor, [kimisi de günah çıkartıyordu]. Caesarea başpiskoposu Ebremarz adında erdemli bir kişi, krala o ana kadar eşlik etmiş ve gerçek haçlıyı taşıyordu. Bu kişi halka vaaz veriyor ve İsa Mesih'in inancına çok sıkı sarılmalarını ve Efendimiz'in kendilerine yardım edeceğine dair büyük bir umut beslemelerini acıklı bir şekilde öğütlüyordu. Bu şekilde Tanrı'nın düşmanlarını beklemek üzere sabahleyin iyi hazırlanmış ve iyi silahlanmışlardı. Kral savaş düzenlerini belirlemişti. Yedi yüz şövalyesi olduğundan içinde dokuz birlik vardı. Tam bir düzen içinde ordudan çıktılar. İlk olarak çarpışmaları için ön tarafa üç birlik gönderdiler. Trablus Kontu tüm insanlarıyla birlikte sağ taraftaydı; Antakya topraklarının baronları sol tarafa doğru at sürdüler. Yaya askerler ortaya yerleştirildi. Arkada korumayı oluşturan ve onunla birlikte dört birliği yöneten Kral geldi. Bu şekilde düzenli bir şekilde ilerlerken ve adım adım at sürerken, birdenbire Türklerin karşılarına çıktığını gördünüz; köpürttükleri davulların ve zillerin, boruların ve insan çığlıklarının büyük gürültüsüyle oraya geldiler: içinde epeyce kibir vardı; çünkü sayısal çokluklarına güveniyorlardı. Bizimkilerin ise ümidi Hristiyan inancında ve aralarında bulunan gerçek haçlımaktaydı. Birlikler çok şiddetli bir şekilde çarpıştı; birbiri için acıma yoktu; kalplerindeki nefret çok kökleşmişti. Türkler diğerleri arasından yaya askerleri seçtiler; onlara bütün güçleriyle saldırdılar, çünkü eğer onları ortadan kaldırırlarsa diğerlerine istediklerini daha kolay yaptırabileceklerini düşünüyorlardı. Efendimiz'in istemesine izin verdiği gibi büyük kısmını öldürdüler. Henüz birleşmemiş olan Kral, yaya askerlerinin kötü muamele gördüğünü gördü, çünkü ön birlikler onları koruyamıyor ve savunamıyordu, aksine yardıma çok ihtiyaçları vardı. Bunun üzerine yanında bulunan birliklere hep birlikte hücum etmelerini emretti; İsa Mesih'in inancını savunmak ve düşmanlarından korunmak için kendilerini adamaları konusunda onlara

yalvardı. O gün halkını koruması için Efendimiz'e yalvardı. Sonra mahmuzları ilk önce vurdu ve düşmanlarının en yoğun birliğinin içine daldı; büyük kalabalığın içine iyice dalan insanları onu takip etti. Ardından çok sert bir boğuşma başladı ve pek çok kişi öldürüldü ve yaralandı. İlk birliklerle birlikte olan bizimkiler, üzerlerine koşan bu kalabalık insanların saldırısına çok uzun süre katlanmış ve dayanmışlardı; bu yüzden neredeyse hepsi yorulmuş ve güçten düşmüştü; ama kendi insanlarının kendilerini çok iyi savunduklarını gördüklerinde, cesaret bulup tamamen tazelendiler. Sonra Türklerin üzerine daha önce yaptıklarından çok daha şiddetli bir şekilde saldırdılar. Savaş bu noktada uzun süre devam etti. Sonunda Türkler daha fazla dayanamadılar, aksine hepsi bozguna uğramış olarak kaçışmaya başladılar. Bizim şövalyelerimiz kaçtıkları yerlerde onları çeşitli taraflardan takip etmeye başladılar. Yaya askerlerimizden ölenlerin sayısı yaklaşık yedi yüz, atlılardan ise yüz idi. Türklerden ise ölenlerin sayısı -öldürülen diğerleri hariç- dört bin bulundu….

devamındaki sayfalar bulanık okunmuyor.

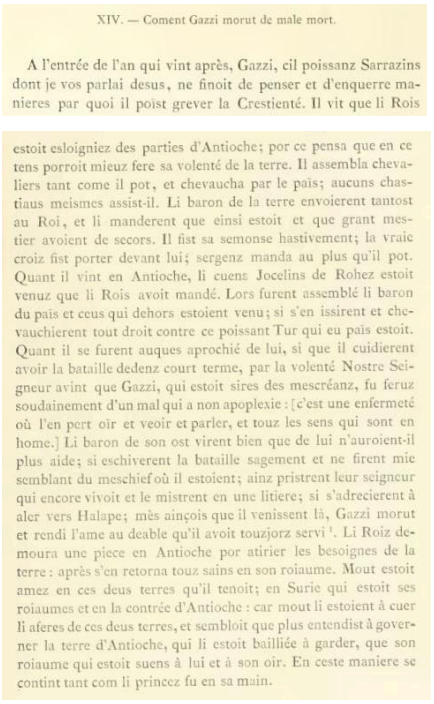

pueple li Patriarches, et leur mostra que por leur pechiez envoioit Nostre Sires son chastiement et ses fléaus en cele terre. Mout les amonesta piteusement que il amendassent leurs vies et lessasent si les pechiez et les colpes endroit eus, que Nostre Sires fëist cesser les peines et les tormenz qu'il leur envoioit. Il promistrent mout tuit à venir à amendement dès ce jor en avant; du tens qui passez estoit reconnurent leur colpes et s'en repentirent mout. Li Rois et li Patriarches, par le conseil et l'acort de touz, establirent iluec vint cinq chapitres, des comandemenz que il firent et establirent à tenir, por lessier pechiez et maintenir aumosnes. Ne covient mie que l'en les vous mete en cest livre[3], mès dès ce jour en avant fu mout amendez li pueples. Volentiers aloient au moustier et demouroient longuement en oroisons por crier à Nostre Seigneur merci qu'il eust pitié de son pueple; aumosnes donoient largement cil qui avoient de quoi. A ce concile, où cil establissement furent fet, ot assez preudomes dont je vos nomerai une partie. Il i fu li rois Baudoins, li patriarches Gormonz, Ebremars li evesques de Cesaire, Bernarz li archevesques de Nazareth, Anquetins li evesques de Bethléem, Rogiers li evesques de Lidde, Jodoins, esleus à abbé de Sainte Marie du Val de Josaphat; Pierres li abbés de Monte Tabor, Achars li prieurs du Temple, Arnauz li prieurs de Monte Syon, Girarz li prieurs du Sepuchre, Paiens li chanceliers le Roi, Eustaces Greniers, Guillaumes de Bures, Barisanz, li conestables de Japhe, Baudoins de Rames, et assez autre grant home que l'en ne vos puet mie touz nomer ne nombrer.

…….. halka patriklere, ve Efendimiz'in günahları yüzünden bu dünyaya cezasını ve belalarını gönderdiğini gösterdi. Hayatlarını düzeltmelerini ve Efendimiz'in kendilerine gönderdiği acıları ve azapları durdurması için kendilerinde bulunan günahları ve suçları bırakmalarını onlara acıklı bir şekilde öğütledi. Hepsi o günden sonra düzelmeye söz verdiler; geçmişteki zaman için suçlarını kabul ettiler ve

bunlardan çok pişman oldular. Kral ve patrikler, herkesin konseyi ve mutabakatıyla, günahları bırakmak ve sadakaları sürdürmek için uyulmasını emrettikleri ve tesis ettikleri yirmi beş maddeyi orada kurdular. Bunları bu kitaba koymak gerekmez, ama o günden sonra halk çok büyük ölçüde düzeldi. Halk manastıra istekle gidiyor ve Efendimiz'e halkına acıması için yalvarmak üzere dualarda uzun süre kalıyordu; gücü yetenler bolca sadaka veriyordu. Bu kararnamenin yapıldığı bu konsilde, adlarının bir kısmını size sayacağım pek çok erdemli kişi vardı. Orada Kral Baudouin, Patrik Gormonz, Caesarea piskoposu Ebremars, Nazareth başpiskoposu Bernarz, Bethlehem piskoposu Anquetins, Lidde piskoposu Rogiers, Val de Josaphat Meryem Ana'sı başrahibi seçilen Jodoins, Monte Tabor abisi Pierres, Tapınak önürü Achars, Monte Syon önürü Arnauz, Sepuchre önürü Girarz, Kralın şansölyesi Paiens, Eustaces Greniers, Guillaume de Bures, Yafa konestable'ı Barisanz, Rames'li Baudouin ve burada hepsini adlandırmaya veya saymaya gücümüzün yetmeyeceği pek çok diğer büyük insan vardı.

Birinci görsel okunmuyor

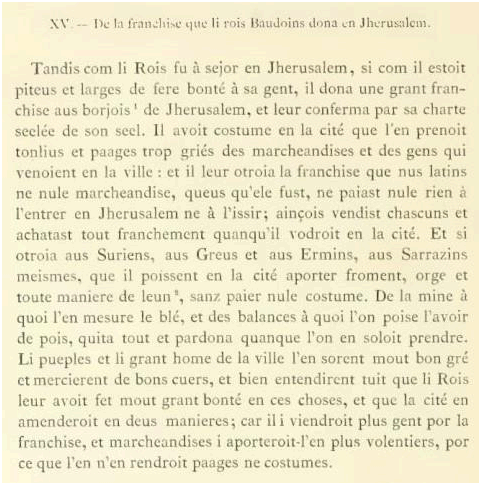
XIV. — Coment Gazzi morut de male mort.

A l'entrée de l'an qui vint après, Gazzi, cil poissanz Sarrazins dont je vos parlai desus, ne finoit de penser et d'enquerre manieres par quoi il poist grever la Crestienté. Il vit que li Rois estoit esloigniez des parties d'Antioche; por ce pensa que en ce tens porroit mieuz fere sa volenté de la terre. Il assembla chevaliers tant come il pot, et chevaucha par le païs; aucuns chastiaus meismes assist-il. Li baron de la terre envoierent tantost au Roi, et li manderent que einsi estoit et que grant mestier avoient de secors. Il fist sa semonse hastivement; la vraie croiz fist porter devant lui; sergenz manda au plus qu'il pot. Quant il vint en Antioche, li cuens Jocelins de Rohez estoit venuz que li Rois avoit mandé. Lors furent assemblé li baron du païs et ceus qui dehors estoient venu; si s'en issirent et chevauchierent tout droit contre ce poissant Tur qui eu païs estoit. Quant il se furent auques aprochié de lui, si que il cuidierent avoir la bataille dedenz court terme, par la volenté Nostre Seigneur avint que Gazzi, qui estoit sires des mescréanz, fu feruz soudainement d'un mal qui a non apoplexie : [c'est une enfermeté où l'en pert oir et veoir et parler, et touz les sens qui sont en home.] Li baron de son ost virent bien que de lui n'auroient-il plus aide; si eschiverent la bataille sagement et ne firent mie semblant du meschief où il estoient; ainz pristrent leur seigneur qui encore vivoit et le mistrent en une litiere; si s'adrecierent à aler vers Halape; mès ainçois que il venissent là, Gazzi morut et rendi l'ame au deable qu'il avoit touzjorz servi [1]. Li Roiz demoura une piece en Antioche por atirier les besoignes de la terre : après s'en retorna touz sains en son roiaume. Mout estoit amez en ces deus terres qu'il tenoit; en Surie qui estoit ses roiaumes et en la contrée d'Antioche : car mout li estoient à cuer li aferes de ces deus terres, et sembloit que plus entendist à governer la terre d'Antioche, qui li estoit bailliée à garder, que son roiaume qui estoit suens à lui et à son oir. En ceste maniere se contint tant com li princez fu en sa main.

XIV. - Gazzi'nin Kötü Bir Ölümle Nasıl Öldüğü

Sonraki yılın başında, size yukarıda bahsettiğim o güçlü Sarazen Gazzi, Hristiyanlığa nasıl zarar verebileceğinin yollarını düşünmekten ve araştırmaktan asla vazgeçmiyordu. Kralın Antakya bölgesinden uzaklaşmış olduğunu gördü; bu nedenle bu dönemde toprak üzerinde kendi arzusunu daha iyi gerçekleştirebileceğini düşündü. Bulabildiği kadar şövalye topladı ve ülkede at sürdü; hatta bazı kaleleri kuşattı. Ülkenin baronları hemen Kral'a haber gönderdiler ve durumun böyle olduğunu, çok fazla yardıma ihtiyaç duyduklarını bildirdiler. Kral çağrısını aceleyle yaptı; gerçek haçın önünde taşınmasını sağladı; ellerinden geldiğince çok yaya asker çağırdı. Antakya'ya geldiğinde, Kral'ın çağırmış olduğu Rohez kontu Jocelins gelmişti. Ardından ülkenin baronları ve dışarıdan gelenler toplandı; oradan ayrılıp ülkede bulunan bu güçlü Türk'e karşı doğrudan at sürdüler.

Ona biraz yaklaştıklarında ve kısa süre içinde savaşa tutuşacaklarını sandıklarında, Efendimiz'in iradesiyle, inançsızların efendisi olan Gazzi, apopleksi adı verilen ani bir hastalığa yakalandı: [bu, insanın işitme, görme ve konuşma yetisini ile insanlardaki tüm duyuları kaybettiği bir hastalıktır.] Ordusunun baronları ondan artık bir yardım göremeyeceklerini çok iyi anladılar; bu yüzden savaştan akıllıca kaçındılar ve içinde bulundukları bela durumunu belli etmediler; aksine hâlâ yaşamakta olan efendilerini alıp bir sedyeye koydular ve Halep'e doğru yola çıktılar. Ancak oraya varamadan Gazzi öldü ve her zaman hizmet etmiş olduğu şeytana ruhunu teslim etti.
Kral ülkenin işlerini yoluna koymak için Antakya'da bir süre kaldı; sonrasında tamamen sağ salim kendi krallığına geri döndü. Sahip olduğu iki ülkede, yani kendi krallığı olan Suriye'de ve Antakya bölgesinde çok seviliyordu; çünkü bu iki ülkenin işleri kalbine çok yakın idi ve görünüşe göre, korunması için kendisine emanet edilen Antakya topraklarını yönetmeye, kendisine ve varisine ait olan krallığından daha çok özen gösteriyordu. Prens onun elinde olduğu sürece işler bu şekilde devam etti.

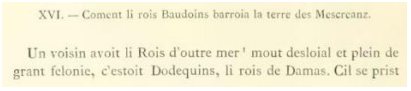

XV. — De la franchise que li rois Baudoins dona en Jherusalem.

Tandis com li Rois fu à sejor en Jherusalem, si com il estoit piteus et larges de fere bonté à sa gent, il dona une grant franchise aus borjois[1] de Jherusalem, et leur conferma par sa charte seelée de son seel. Il avoit costume en la cité que l'en prenoit tonlius et paages trop griés des marcheandises et des gens qui venoient en la ville : et il leur otroia la franchise que nus latins ne nule marcheandise, queus qu'ele fust, ne paiast nule rien à l'entrer en Jherusalem ne à l'issir; ainçois vendist chascuns et achatast tout franchement quanqu'il vodroit en la cité. Et si otroia aus Suriens, aus Greus et aus Ermins, aus Sarrazins meismes, que il poissent en la cité aporter froment, orge et toute maniere de leun[2], sanz paier nule costume. De la mine à quoi l'en mesure le blé, et des balances à quoi l'on poise l'avoir de pois, quita tout et pardona quanque l'on en soloit prendre. Li pueples et li grant home de la ville l'en sorent mout bon gré et mercierent de bons cuers, et bien entendirent tuit que li Rois leur avoit fet mout grant bonté en ces choses, et que la cité en amenderoit en deus manieres; car il i viendroit plus gent por la franchise, et marcheandises i aporteroit-l'en plus volentiers, por ce que l'en n'en rendroit paages ne costumes.

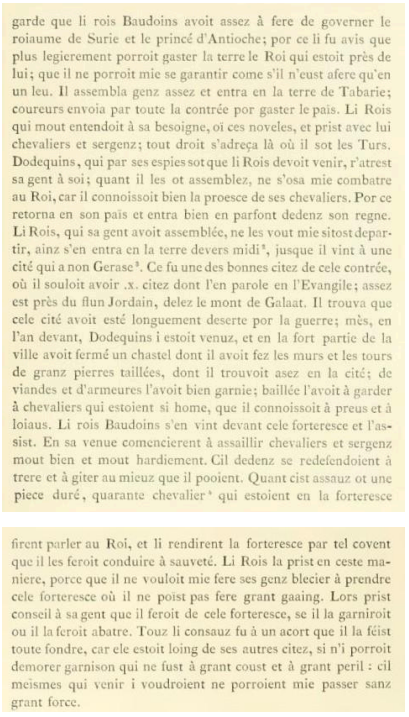
XV. - Kral Baudouin'in Kudüs'te Verdiği Muafiyet Üzerine

Kral Kudüs'te konakladığı sırada, halkına iyilik yapma konusunda merhametli ve cömert olduğundan, Kudüs'ün burjuvalarına büyük bir muafiyet verdi ve bunu kendi mühürlü tüzüğüyle onayladı. Şehirde, şehre gelen insanlardan ve mallardan çok ağır geçiş vergileri (tonlius) ve ödemeler (paages) alınması adetti; Kral onlara, hiçbir Latin'in veya herhangi bir malın, ne tür olursa olsun, Kudüs'e girerken veya çıkarken hiçbir şey ödemeyeceği, aksine herkesin şehirde dilediği her şeyi tamamen özgürce satıp satın alabileceği muafiyetini tanıdı. Ayrıca Süryanilere, Yunanlılara, Ermenilere ve hatta Sarazenlere de, şehirde herhangi bir vergi ödemeden buğday, arpa ve her türlü tahıl getirebilme hakkını bahşetti. Buğdayın ölçüldüğü madenden ve ağırlıkların tartıldığı terazilerden önceden alınmakta olan ne varsa hepsini kaldırdı ve bağışladı. Şehrin halkı ve ileri gelenleri bundan dolayı ona çok minnettar kaldılar, yürekten teşekkür ettiler ve Kral'ın bu konularda kendilerine çok büyük bir iyilik yaptığını, şehrin iki şekilde gelişeceğini çok iyi anladılar: çünkü muafiyet sayesinde daha fazla insan gelecekti ve vergi ya da ödeme ödenmeyeceği için mallar daha istekle getirilecekti.

XVI. — Coment li rois Baudoins barroia la terre des Mesrcanz.

Un voisin avoit li Rois d'outre mer[1] mout desloial et plein de grant felonie, c'estoit Dodequins, li rois de Damas. Cil se prist

garde que li rois Baudoins avoit assez à fere de governer le roiaume de Surie et le princé d'Antioche; por ce li fu avis que plus legierement porroit gaster la terre le Roi qui estoit près de lui; que il ne porroit mie se garantir come s'il n'eust afere qu'en un leu. Il assembla genz assez et entra en la terre de Tabarie; coureurs envoia par toute la contrée por gaster le pais. Li Rois qui mout entendoit à sa besoigne, oi ces noveles, et prist avec lui chevaliers et sergenz; tout droit s'adreça là où il sot les Turs. Dodequins, qui par ses espies sot que li Rois devoit venir, r'atrest sa gent à soi; quant il les ot assemblez, ne s'osa mie combatre au Roi, car il connoissoit bien la proesce de ses chevaliers. Por ce retorna en son pais et entra bien en parfont dedenz son regne. Li Rois, qui sa gent avoit assemblée, ne les vout mie sitost departir, ainz s'en entra en la terre devers midi[1], jusque il vint à une cité qui a non Gerase[2]. Ce fu une des bonnes citez de cele contrée, où il souloit avoir .x. citez dont l'en parole en l'Evangile; assez est près du flun Jordain, delez le mont de Galaat. Il trouva que cele cité avoit esté longuement deserte por la guerre; mès, en l'an devant, Dodequins i estoit venuz, et en la fort partie de la ville avoit fermé un chastel dont il avoit fez les murs et les tours de granz pierres taillées, dont il trouvoit asez en la cité; de viandes et d'armeures l'avoit bien garnie; baillée l'avoit à garder à chevaliers qui estoient si home, que il connoissoit à preus et à loiaus. Li rois Baudoins s'en vint devant cele forteresce et l'assist. En sa venue comencierent à assaillir chevaliers et sergenz mout bien et mout hardiement. Cil dedenz se redefendoient à trere et à giter au mieuz que il pooient. Quant cist assauz ot une piece duré, quarante chevalier[3] qui estoient en la forteresce

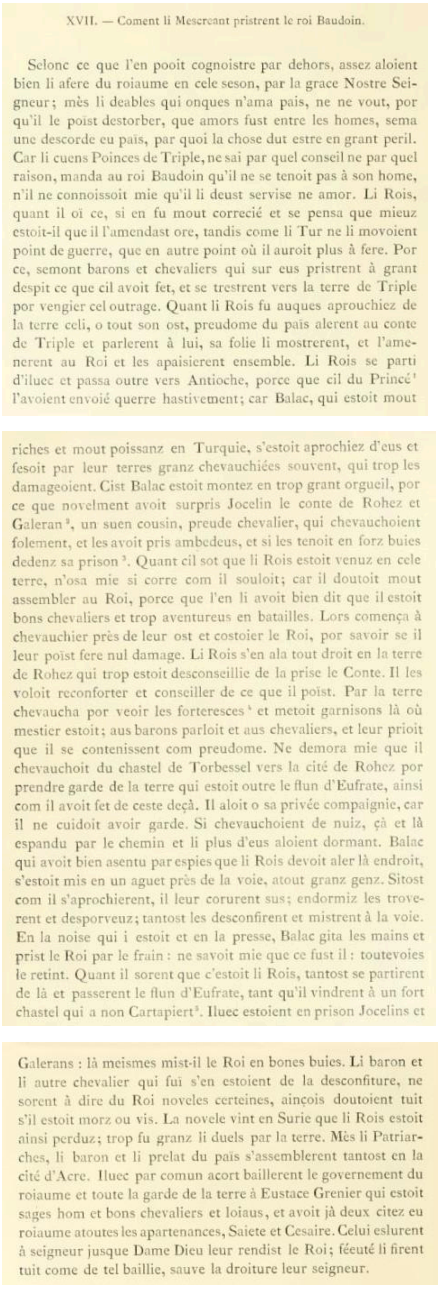
firent parler au Roi, et li rendirent la forteresce par tel covent que il les feroit conduire à sauveté. Li Rois la prist en ceste maniere, porce que il ne vouloit mie fere ses genz blecier à prendre cele forteresce où il ne poist pas fere grant gaaing. Lors prist conseil à sa gent que il feroit de cele forteresce, se il la garniroit ou il la feroit abatre. Touz li consauz fu à un acort que il la feist toute fondre, car ele estoit loing de ses autres citez, si n'i porroit demorer garnison qui ne fust à grant coust et à grant peril : cil meismes qui venir i voudroient ne porroient mie passer sanz grant force.

XVI. - Kral Baudouin'in İnkârcıların Toprağını Nasıl Yağmaladığı

Deniz aşırı kralın çok vefasız ve büyük bir hainlikle dolu bir komşusu vardı; bu kişi Şam kralı Dodekins idi. Bu kişi, Kral Baudouin'in Suriye krallığı ile Antakya prensliğini yönetmekle fazlasıyla meşgul olduğunu fark etti; bu nedenle, yakınındaki kralın topraklarını çok daha kolay yağmalayabileceğini, tek bir yerle meşgul olmadığı sürece kendini koruyamayacağını düşündü. Yeterince asker topladı ve Taberiye topraklarına girdi; ülkeyi yağmalamak için dört bir yana akıncılar gönderdi. Kendi işleriyle çok meşgul olan Kral bu haberleri duyunca, yanına şövalyeler ve paralı askerler alarak doğrudan Türklerin olduğunu bildiği yere doğru yöneldi. Habercileri aracılığıyla Kralın geleceğini öğrenen Dodekins, adamlarını etrafına topladı; onları topladığında, şövalyelerinin yiğitliğini çok iyi bildiği için Kral ile savaşmaya cesaret edemedi. Bu yüzden kendi ülkesine geri döndü ve krallığının çok derinliklerine çekildi.

Halkını toplamış olan Kral ise onları hemen dağıtmak istemedi; bunun yerine güneye doğru, Gerase adında bir şehre varana kadar toprakların içine girdi. Burası, İncil'de bahsedilen on şehirden biri olan, o bölgenin güzel şehirlerinden biriydi; Ürdün nehrine, Galaat dağının yanına oldukça yakındır. Bu şehrin savaş yüzünden uzun süredir terk edilmiş olduğunu buldu; ancak önceki yıl Dodekins buraya gelmiş ve şehrin en sağlam kısmında, şehirde bolca bulduğu düzgün kesme taşlardan surlarını ve kulelerini yaptığı bir kale inşa etmişti; burayı gıda ve silahlarla iyice donatmıştı; korumasını da cesur ve dürüst olduğunu bildiği şövalyelere emanet etmişti. Kral Baudouin bu kalenin önüne gelip burayı kuşattı. Kralın geldiğini gören şövalyeler ve yaya askerler çok iyi ve çok cesurca saldırmaya başladılar. İçeridekiler ise ellerinden geldiğince ok atarak ve taş fırlatarak kendilerini karşılıklı olarak savunuyorlardı. Bu saldırı bir süre devam ettikten sonra, kalibredeki kırk şövalye Kral ile görüştüler ve güvenli bir yere götürülmeleri şartıyla kaleyi ona teslim ettiler. Büyük bir kazanç elde

edemeyeceği bu kaleyi almak uğruna adamlarını yaralamak istemediği için Kral kaleyi bu şekilde teslim aldı. Sonra adamlarıyla birlikte, bu kaleyi tahkim edip etmeyeceğini yoksa yıktıracak mı olduğunu konuştuştular. Tüm danışmanlar kalenin tamamen yıkılması konusunda hemfikir oldular, çünkü diğer şehirlerine çok uzaktı ve buraya büyük bir masraf ve büyük bir tehlike göze alınmaksızın bir garnizon yerleştirilemezdi; buraya gelmek isteyecek olanlar bile büyük bir güç olmadan geçemezdi.

XVII. — Coment li Mescreant pristrent le roi Baudoin.

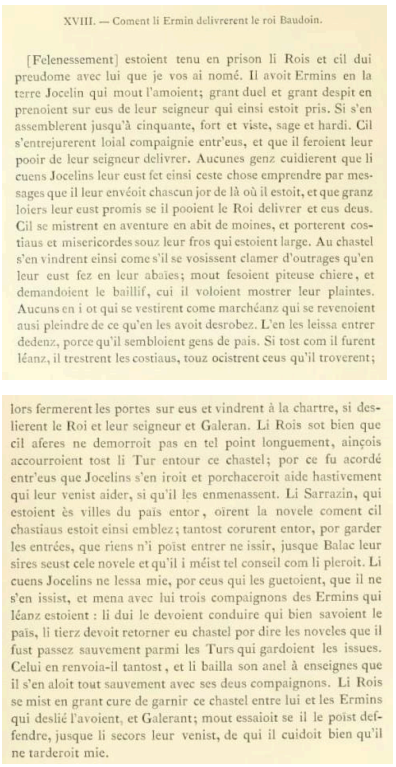
Selonc ce que l'en pooit cognoistre par dehors, assez aloient bien li afere du roiaume en cele seson, par la grace Nostre Seigneur; mès li deables qui onques n'ama pais, ne ne vout, por qu'il le poist destorber, que amors fust entre les homes, sema une descorde eu pais, par quoi la chose dut estre en grant peril. Car li cuens Poinces de Triple, ne sai par quel conseil ne par quel raison, manda au roi Baudoin qu'il ne se tenoit pas à son home, n'il ne connoissoit mie qu'il li deust servise ne amor. Li Rois, quant il oi ce, si en fu mout correcié et se pensa que mieuz estoit-il que il l'amendast ore, tandis come li Tur ne li movoient point de guerre, que en autre point où il auroit plus à fere. Por ce, semont barons et chevaliers qui sur eus pristrent à grant despit ce que cil avoit fet, et se trestrent vers la terre de Triple por vengier cel outrage. Quant li Rois fu auques aprouchiez de la terre celi, o tout son ost, preudome du pais alerent au conte de Triple et parlerent à lui, sa folie li mostrerent, et l'amenerent au Roi et les apaisierent ensemble. Li Rois se parti d'iluec et passa outre vers Antioche, porce que cil du Princé[1] l'avoient envoié querre hastivement; car Balac, qui estoit mout riches et mout poissanz en Turquie, s'estoit aprochiez d'eus et fesoit par leur terres granz chevauchiées souvent, qui trop les damageoient. Cist Balac estoit montez en trop grant orgueil, por ce que novelment avoit surpris Jocelin le conte de Rohez et Galeran[2], un suen cousin, preude chevalier, qui chevauchoient folement, et les avoit pris ambedeus, et si les tenoit en forz buies dedenz sa prison[3]. Quant cil sot que li Rois estoit venuz en cele terre, n'osa mie si corre com il souloit; car il doutoit mout assembler au Roi, porce que l'en li avoit bien dit que il estoit bons chevaliers et trop aventureus en batailles. Lors comença à chevauchier près de leur ost et costoier le Roi, por savoir se il leur poist fere nul damage. Li Rois s'en ala tout droit en la terre de Rohez qui trop estoit desconseillie de la prise le Conte. Il les voloit reconforter et conseiller de ce que il poist. Par la terre chevaucha por veoir les forteresces[4] et metoit garnisons là où mestier estoit; aus barons parloit et aus chevaliers, et leur prioit que il se contenissent com preudome. Ne demora mie que il chevauchoit du chastel de Torbessel vers la cité de Rohez por prendre garde de la terre qui estoit outre le flun d'Eufrate, ainsi com il avoit fet de ceste deçà. Il aloit o sa privée compaignie, car il ne cuidoit avoir garde. Si chevauchoient de nuiz, çà et là espandu par le chemin et li plus d'eus aloient dormant. Balac qui avoit bien asentu par espies que li Rois devoit aler là endroit, s'estoit mis en un aguet près de la voie, atout granz genz. Sitost com il s'aprochierent, il leur corurent sus; endormiz les troverent et desporveuz; tantost les desconfirent et mistrent à la voie. En la noise qui i estoit et en la presse, Balac gita les mains et prist le Roi par le frain : ne savoit mie que ce fust il : toutevoies le retint. Quant il sorent que c'estoit li Rois, tantost se partirent de là et passerent le flun d'Eufrate, tant qu'il vindrent à un fort chastel qui a non Cartapiert[5]. Iluec estoient en prison Jocelins et Galerans : là meismes mist-il le Roi en bones buies. Li baron et li autre chevalier qui fui s'en estoient de la desconfiture, ne sorent à dire du Roi noveles certeines, ainçois doutoient tuit s'il estoit morz ou vis. La novele vint en Surie que li Rois estoit ainsi perduz; trop fu granz li duels par la terre. Mès li Patriarches, li baron et li prelat du pais s'assemblerent tantost en la cité d'Acre. Iluec par comun acort baillerent le governement du roiaume et toute la garde de la terre à Eustace Grenier qui estoit sages hom et bons chevaliers et loiaus, et avoit jà deux citez eu roiaume atoutes les apartenances, Saiete et Cesaire. Celui eslurent à seigneur jusque Dame Dieu leur rendist le Roi; féeuté li firent tuit come de tel baillie, sauve la droiture leur seigneur.

XVII. - İnkârcıların Kral Baudouin'i Nasıl Esir Aldığı

Dışarıdan anlaşıldığı kadarıyla, o sezon Efendimiz'in lütfuyla krallığın işleri oldukça iyi gidiyordu; ancak barışı hiçbir zaman sevmeyen ve insanların arasında sevgi olmasını istemeyen şeytan, bunu engellemek için ülkede bir anlaşmazlık yaydı; öyle ki durum büyük bir tehlikeye girebilirdi. Çünkü Trablus Kontu Poinçon, hangi akılla veya hangi gerekçeyle bilmiyorum, Kral Baudouin'e haber göndererek kendisini

efendisi olarak kabul etmediğini, ne ona hizmet ne de sevgi borcu olduğunu bildirdi. Kral bunu duyduğunda çok öfkelendi ve Türkler kendisine henüz herhangi bir savaş açmamışken, daha fazla işinin olacağı başka bir durumda olmaktansa, şimdi durumu düzeltmenin daha iyi olacağını düşündü. Bu nedenle baronları ve şövalyeleri topladı; onlar da Poinçon'un yaptıklarından ötürü büyük bir öfke duydular ve bu adaletsizliği intikam almak için Trablus topraklarına doğru yöneldiler. Kral o kişinin topraklarına tüm ordusuyla birlikte biraz yaklaştığında, ülkenin ileri gelenleri Trablus kontuna gidip onunla konuştular, akılsızlığını yüzüne vurdular, onu Kral'a götürdüler ve aralarını bulup barıştırdılar. Prensliğin halkı aceleyle haber göndermiş olduğu için Kral oradan ayrıldı ve Antakya'ya doğru ilerledi; çünkü Türkiye'de pek zengin ve pek güçlü olan Balac, onlara yaklaşmış ve topraklarında sık sık büyük akınlar düzenleyerek onlara çok büyük zarar veriyordu. Bu Balac, Rohez kontu Jocelin ile onun kuzeni olan erdemli şövalye Galeran'ı -ki dikkatsizce at sürüyorlardı- henüz haince pusuya düşürüp ikisini birden yakalamış ve zindanında ağır demir buğular içinde tutmakta olduğu için büyük bir kibre kapılmıştı. Kralın bu ülkeye geldiğini öğrendiğinde, eskiden olduğu gibi saldırmaya cesaret edemedi; çünkü iyi bir şövalye ve savaşlarda çok maceraperest olduğu kendisine iyice söylenmiş olduğundan, Kral ile karşılaşmaktan çok korkuyordu. Bunun ardından ordularının yakınından at sürmeye ve Kral'a eşlik etmeye başladı, böylece onlara herhangi bir zarar verip veremeyeceğini öğrenmek istiyordu.
Kral, Kontun esir edilmesinden ötürü yöneticisiz kalmış olan Rohez topraklarına doğru düz ilerledi. Elinden geldiğince onlara cesaret vermek ve tavsiyelerde bulunmak istiyordu. Kaleleri görmek ve gerektiği yerlere garnizonlar yerleştirmek için topraklar boyunca at sürdü; baronlar ve şövalyelerle konuşarak erdemli kişiler gibi hareket etmelerini rica etti. Çok geçmeden, Fırat nehrinin ötesinde bulunan toprağı korumak amacıyla Torbessel kalesinden Rohez şehrine doğru at sürdü; tıpkı bu tarafta yaptığı gibi. Yanında yakın adamlarından oluşan bir grupla gidiyordu, çünkü herhangi bir tehlike olacağını düşünmüyordu. Yol boyunca buraya saçılmış bir halde gece vakti at sürüyorlardı ve çoğunlukla uyuyorlardı. Kralın o yöne gideceğini casuslar aracılığıyla çok iyi haber almış olan Balac, kalabalık bir kuvvetle yolun yakınlarında bir pusu kurmuştu. Yaklaşır yaklaşmaz üzerlerine saldırdılar; onları uykuda ve hazırl関節siz buldular; derhal bozguna uğratıp kaçmaya mecbur ettiler. Oradaki kargaşa ve sıkışıklık sırasında Balac ellerini uzatıp dizgininden Kral'ı yakaladı: kim olduğunu bilmiyordu ama yine de onu bırakmadı. Bunun Kral olduğunu öğrendiklerinde, derhal oradan ayrıldılar ve Fırat nehrini geçerek Cartapiert adındaki güçlü bir kaleye varana kadar ilerlediler. Jocelin ve Galeran orada zindanda tutuluyordu: Kral'ı da aynı şekilde orada ağır demir buğular içine vurdular. Bozgundan kaçmayı başaran baronlar ve diğer şövalyeler Kral hakkında kesin bir haber veremiyorlardı, aksine hepsi onun ölü mü yok te canlı mı olduğunu bilmiyorlardı. Kralın böyle kaybolduğu haberi Suriye'ye ulaştı; ülkede yas çok büyük oldu. Ancak ülkenin patrikleri, baronları ve piskoposları kısa süre içinde Akka şehrinde toplandılar. Orada ortak bir kararla, krallığın yönetimini ve ülkenin tüm korumasını, bilge bir adam, iyi ve dürüst bir şövalye olan, krallıkta eklentileriyle birlikte zaten Saiete ve Caesarea adında iki şehri bulunan Eustace Grenier'e emanet

ettiler. Efendimiz onlara Kral'ı geri verene dek onu lord olarak seçtiler; efendilerinin haklarına sadık kalarak, bu tür bir yetki çerçevesinde hepsi ona bağlılık yemininde bulundular.

XVIII. — Coment li Ermin delivrerent le roi Baudoin.

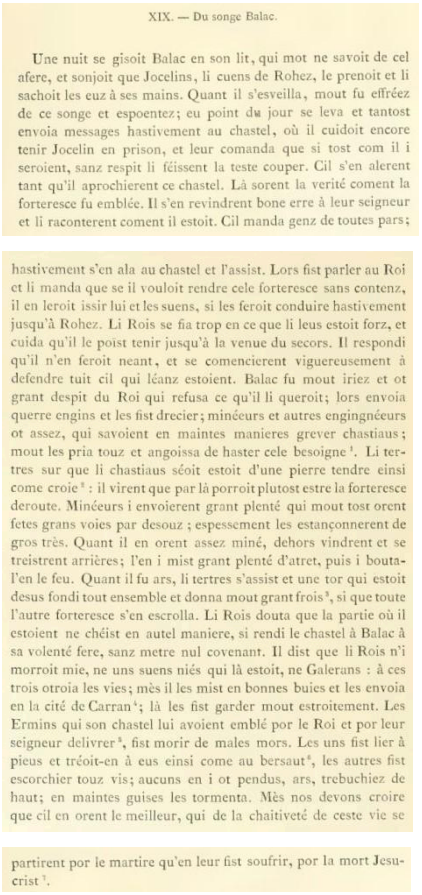
[Felenessement] estoient tenu en prison li Rois et cil dui preudome avec lui que je vos ai nomé. Il avoit Ermins en la terre Jocelin qui mout l'amoient; grant duel et grant despit en prenoient sur eus de leur seigneur qui einsi estoit pris. Si s'en assemblerent jusqu'à cinquante, fort et viste, sage et hardi. Cil s'entrejurerent loial compaignie entr'eus, et que il feroient leur pooir de leur seigneur delivrer. Aucunes genz cuidierent que li cuens Jocelins leur eust fet einsi ceste chose emprendre par messages que il leur envéoit chascun jor de là où il estoit, et que granz loiers leur eust promis se il pooient le Roi delivrer et eus deus. Cil se mistrent en aventure en abit de moines, et porterent costiaus et misericordes souz leur fros qui estoient large. Au chastel s'en vindrent einsi come s'il se vosissent clamer d'outrages qu'en leur eust fez en leur abaïes; mout fesoient piteuse chiere, et demandoient le baillif, cui il voloient mostrer leur plaintes. Aucuns en i ot qui se vestirent come marchéanz qui se revenoient ausi pleindre de ce qu'en les avoit desrobez. L'en les leissa entrer dedenz, porce qu'il sembloient gens de païs. Si tost com il furent léanz, il trestrent les costiaus, touz ocistrent ceus qu'il troverent;

lors fermerent les portes sur eus et vindrent à la chartre, si deslierent le Roi et leur seigneur et Galeran. Li Rois sot bien que cil aferes ne demorroit pas en tel point longuement, ainçois accourroient tost li Tur entour ce chastel; por ce fu acordé entr'eus que Jocelins s'en iroit et porchaceroit aide hastivement qui leur venist aider, si qu'il les enmenassent. Li Sarrazin, qui estoient ès villes du païs entor, oirent la novele coment cil chastiaus estoit einsi emblez; tantost corurent entor, por garder les entrées, que riens n'i poïst entrer ne issir, jusque Balac leur sires seust cele novele et qu'il i méist tel conseil com li pleroit. Li cuens Jocelins ne lessa mie, por ceus qui les guetoient, que il ne s'en issist, et mena avec lui trois compaignons des Ermins qui léanz estoient : li dui le devoient conduire qui bien savoient le païs, li tierz devoit retorner eu chastel por dire les noveles que il fust passez sauvement parmi les Turs qui gardoient les issues. Celui en renvoia-il tantost, et li bailla son anel à enseignes que il s'en aloit tout sauvement avec ses deus compaignons. Li Rois se mist en grant cure de garnir ce chastel entre lui et les Ermins qui deslié l'avoient, et Galerant; mout essaioit se il le poïst deffendre, jusque li secors leur venist, de qui il cuidoit bien qu'il ne tarderoit mie.

XVIII. - Ermenilerin Kral Baudouin'i Nasıl Kurtardığı

[Haince] Kral ve adını söylediğim erdemli kişiler onunla birlikte hapiste tutuluyordu. Jocelin'in topraklarında Kral'ı çok seven Ermeniler vardı; efendilerinin böyle esir düşmesinden dolayı büyük bir yas ve büyük bir öfke duydular. Güçlü, çevik, bilge ve cesur elli kişi kadar bir araya geldiler. Aralarında sadık bir birlik kuracaklarına ve efendilerini kurtarmak için ellerinden gelenin en iyisini yapacaklarına yemin ettiler. Bazı kimseler, bulundukları yerden her gün kendilerine haber gönderen Kont Jocelin'in, eğer Kral'ı ve kendilerini kurtarabilirlerse onlara büyük ödüller vadederek bu işe girişmelerini sağladığını düşündüler. Onlar kılık kıyafet değiştirerek keşiş kisvesine büründüler, geniş cüppelerinin altına bıçaklar ve hançerler gizlediler. Manastırlarında kendilerine yapılan haksızlıklardan şikayetçi olmak istiyorlarmış gibi kaleye geldiler; çok acıklı bir tavır takındılar ve şikayetlerini iletmek istedikleri yöneticiyi sordular. Aralarında soyulduklarından yakınmak üzere tüccar kılığına birenler de vardı. Barışçıl insanlara benzedikleri için içeri girmelerine izin verildi. İçeri girer girmez bıçaklarını çektiler, buldukları herkesi öldürdüler, ardından kapıları üzerlerine kapatıp zindana gittiler, Kral'ı, efendilerini ve Galeran'ı çözerek serbest bıraktılar. Kral, bu işin bu noktada uzun süre gizli kalmayacağını, kısa süre içinde kalenin etrafını Türklerin saracağını çok iyi biliyordu; bu yüzden aralarında, Jocelin'in hızla gidip kendilerine yardım getirecek takviye kuvvetler bulması ve böylece onları oradan çıkarabilmeleri konusunda anlaşmaya varıldı. Çevredeki şehirlerde bulunan Sarazenler, kalenin bu şekilde ele geçirildiği haberini duydular; efendileri Balac bu haberi alıp kendi dilediği gibi bir önlem alana kadar, hiçbir şeyin içeri girip

çıkamaması için girişleri tutmak üzere derhal etrafa koştular. Gözetim altında tutulmalarına rağmen Kont Jocelin oradan çıkmaktan vazgeçmedi; içeride bulunan Ermenilerden üç yoldaşını yanına aldı: ikisi ülkeyi çok iyi bildikleri için ona kılavuzluk edecekti, üçüncüsü ise çıkışları koruyan Türklerin arasından güvenle geçtiğini haber vermek üzere kaleye geri dönecekti. Onu hemen geri gönderdi ve iki yoldaşıyla birlikte tamamen güvende olarak yola çıktığına dair işaret olarak yüzüğünü ona verdi. Kral, kendisini çözen Ermeniler ve Galeran ile birlikte bu kaleyi korumak için büyük bir özen gösterdi; kendilerine gecikmeden bir yardım gelene kadar orayı savunup savunamayacağını büyük bir gayretle deniyordu.

XIX. — Du songe Balac.

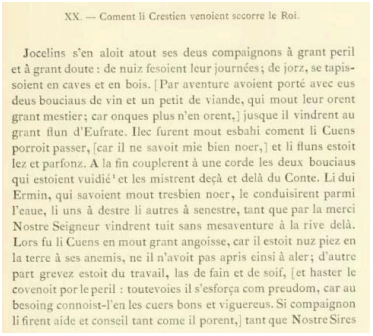
Une nuit se gisoit Balac en son lit, qui mot ne savoit de cel afere, et sonjoit que Jocelins, li cuens de Rohez, le prenoit et li sachoit les euz à ses mains. Quant il s'esveilla, mout fu effréez de ce songe et espoentez; eu point du jour se leva et tantost envoia messages hastivement au chastel, où il cuidoit encore tenir Jocelin en prison, et leur comanda que si tost com il i seroient, sanz respit li féissent la teste couper. Cil s'en alerent tant qu'il aprochierent ce chastel. Là sorent la verité coment la forteresce fu emblée. Il s'en revindrent bone erre à leur seigneur et li raconterent coment il estoit. Cil manda genz de toutes pars; hastivement s'en ala au chastel et l'assist. Lors fist parler au Roi et li manda que se il vouloit rendre cele forteresce sans contenz, il en leroit issir lui et les suens, si les feroit conduire hastivement jusqu'à Rohez. Li Rois se fia trop en ce que li leus estoit forz, et cuida qu'il le poist tenir jusqu'à la venue du secors. Il respondi qu'il n'en feroit neant, et se comencierent viguereusement à defendre tuit cil qui léanz estoient. Balac fu mout iriez et ot grant despit du Roi qui refusa ce qu'il li queroit; lors envoia querre engins et les fist drecier; minéeurs et autres engingnéeurs ot assez, qui savoient en maintes manieres grever chastiaus; mout les pria touz et angoissa de haster cele besoigne [1]. Li tertres sur que li chastiaus séoit estoit d'une pierre tendre einsi come croie [2]: il virent que par là porroit plutost estre la forteresce deroute. Minéeurs i envoierent grant plenté qui mout tost orent fetes grans voies par desouz; espessement les estançonnerent de gros très. Quant il en orent assez miné, dehors vindrent et se treistrent arrières; l'en i mist grant plenté d'atret, puis i bouta l'en le feu. Quant il fu ars, li tertres s'assist et une tor qui estoit desus fondi tout ensemble et donna mout grant frois [3], si que toute l'autre forteresce s'en escrolla. Li Rois douta que la partie où il estoient ne chéist en autel maniere, si rendi le chastel à Balac à sa volenté fere, sanz metre nul covenant. Il dist que li Rois n'i morroit mie, ne uns suens niés qui là estoit, ne Galerans : à ces trois otroia les vies; mès il les mist en bonnes buies et les envoia en la cité de Carran [4]; là les fist garder mout estroitement. Les Ermins qui son chastel lui avoient emblé por le Roi et por leur seigneur delivrer [5], fist morir de males mors. Les uns fist lier à pieus et tréoit-en à eus einsi come au bersaut [6], les autres fist escorchier touz vis; aucuns en i ot pendus, ars, trebuchiez de haut; en maintes guises les tormenta. Mès nos devons croire que cil en orent le meilleur, qui de la chaitiveté de ceste vie se partirent por le martire qu'en leur fist soufrir, por la mort Jesucrist [7].

XIX. - Balac'ın Rüyası Üzerine

Bir gece Balac yatağında yatarken — ki bu olaydan hiç haberi yoktu — Rohez kontu Jocelin'in gelip kendisini yakaladığını ve elleriyle gözlerini oymaya çalıştığını rüya gördü. Uyandığında bu rüyadan ötürü son derece korkmuş ve dehşete kapılmıştı; şafak vakti kalktı ve hemen aceleyle habercileri, hâlâ Jocelin'i hapiste tuttuğunu sandığı kaleye gönderdi; onlara oraya varır varmaz hiç vakit kaybetmeden başını kestirmelerini emretti. Onlar yola koyulup o kaleye yaklaştılar. Orada kalenin nasıl ele geçirildiğinin gerçeğini öğrendiler. Hemen efendilerine geri döndüler ve durumu nasıl olduysa ona anlattılar. Bunun üzerine Balac her taraftan asker topladı; aceleyle kaleye gidip burayı kuşattı. Sonra Kral ile konuşmasını sağlayıp haber gönderdi: eğer kaleyi hiçbir anlaşmazlık çıkarmadan teslim ederse, kendisini ve adamlarını dışarı çıkaracak, hızla Rohez'e kadar götürülmelerini sağlayacaktı. Kral, kendi tarafının güçlü olduğuna çok güveniyordu ve yardım gelene kadar burayı elinde

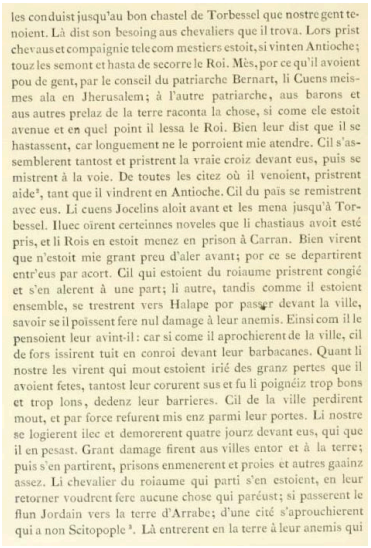
tutabileceğini düşünüyordu. Hiçbir şey yapmayacağını yanıtladı ve içeride bulunan herkes şiddetle savunmaya başladı. Balac çok öfkelendi ve Kral'ın kendi teklifini reddetmesine büyük bir öfke duydu; bunun üzerine mancınıklar getirtip kurulmasını sağladı; kalelere zarar vermeyi bilen lağımcıları, diğer mühendisleri ve pek çok kişiyi topladı; bu işi hızlandırmaları için onlara yalvardı ve baskı yaptı. Kalenin üzerine kurulduğu tepe, tebeşir gibi yumuşak bir taştandı: kalenin bu yolla çok daha çabuk yıkılabileceğini gördüler. Oraya çok sayıda lağımcı gönderdiler ve onlar çok kısa sürede alt tarafta büyük yollar açtılar; buraları kalın kütüklerle yoğun bir şekilde desteklediler. Yeterince kazı yaptıklarında dışarı çıkıp geri çekildiler; içeriye bol miktarda odun koyup ateşe verdiler. Ateş yandığında tepe çöktü ve üzerinde bulunan kule tamamen temeliyle birlikte yıkıldı, çok büyük bir gürültü çıkardı; öyle ki kalenin geri kalan surları da sarsılıp döküldü. Kral, bulundukları kısmın da aynı şekilde yıkılmasından korktu; bu yüzden hiçbir şart öne sürmeksizin kaleyi Balac'ın dilediğini yapması için teslim etti. Kralın kendisinin, orada bulunan yeğenlerinden birinin ve Galeran'ın ölmeyeceğini söyledi; bu üçüne hayatlarını bağışladı; ancak onları demir buğulara vurdurup Carran şehrine gönderdi ve orada çok sıkı bir şekilde gözetim altında tutulmalarını sağladı.

Kralı ve kendi efendilerini kurtarmak için kaleyi hileyle ele geçirmiş olan Ermenileri ise kötü bir ölümle öldürttü. Kimi kazıklara bağlattı ve üzerlerine oklar attırdı, kimisinin derisini canlı canlı yüzdürdü; kimini astı, yaktı, yüksekten aşağı attı; onları pek çok biçimde işkenceye etti. Ama biz inanmalıyız ki, İsa Mesih'in ölümünden ötürü çektikleri bu acı ve şehitlik uğruna, bu sefil hayatın zindanından kurtulup en iyisini onlar elde ettiler.

XX. — Coment li Crestien venoient secorre le Roi.

Jocelins s'en aloit atout ses deus compaignons à grant peril et à grant doute : de nuiz fesoient leur journées; de jorz, se tapissoient en caves et en bois. [Par aventure avoient porté avec eus deus bouciaus de vin et un petit de viande, qui mout leur orent grant mestier; car onques plus n'en orent,] jusque il vindrent au grant flun d'Eufrate. Ilec furent mout esbahi coment li Cuens porroit passer, [car il ne savoit mie bien noer,] et li fluns estoit lez et parfonz. A la fin couplerent à une corde les deux bouciaus qui estoient vuidié[1] et les mistrent deçà et delà du Conte. Li dui Ermin, qui savoient mout tresbien noer, le conduisirent parmi l'eaue, li uns à destre li autres à senestre, tant que par la merci Nostre Seigneur vindrent tuit sans mesaventure à la rive delà. Lors fu li Cuens en mout grant angoisse, car il estoit nuz piez en la terre à ses anemis, ne il n'avoit pas apris einsi à aler; d'autre part grevez estoit du travail, las de fain et de soif, [et haster le covenoit por le peril : toutevoies il s'esforça com preudom, car au besoing connoist-l'en les cuers bons et viguereus. Si compaignon li firent aide et conseil tant come il porent,] tant que Nostre Sires

les conduist jusqu'au bon chastel de Torbessel que nostre gent tenoient. Là dist son besoing aus chevaliers que il trova. Lors prist chevaus et compaignie tele com mestiers estoit, si vinten Antioche; touz les semont et hasta de secorre le Roi. Mès, por ce qu'il avoient pou de gent, par le conseil du patriarche Bernart, li Cuens meismes ala en Jherusalem; à l'autre patriarche, aus barons et aus autres prelaz de la terre raconta la chose, si come ele estoit avenue et en quel point il lessa le Roi. Bien leur dist que il se hastassent, car longuement ne le porroient mie atendre. Cil s'assemblerent tantost et pristrent la vraie croiz devant eus, puis se mistrent à la voie. De toutes les citez où il venoient, pristrent aide[2], tant que il vindrent en Antioche. Cil du païs se remistrent avec eus. Li cuens Jocelins aloit avant et les mena jusqu'à Torbessel. Iluec oirent certeinnes noveles que li chastiaus avoit esté pris, et li Rois en estoit menez en prison à Carran. Bien virent que n'estoit mie grant preu d'aler avant; por ce se departirent entr'eus par acort. Cil qui estoient du roiaume pristrent congié et s'en alerent à une part; li autre, tandis comme il estoient ensemble, se trestrent vers Halape por passer devant la ville, savoir se il poissent fere nul damage à leur anemis. Einsi com il le pensoient leur avint-il: car si come il aprochierent de la ville, cil de fors issirent tuit en conroi devant leur barbacanes. Quant li nostre les virent qui mout estoient irié des granz pertes que il avoient fetes, tantost leur corurent sus et fu li poigneiz trop bons et trop lons, dedenz leur barrieres. Cil de la ville perdirent mout, et par force refurent mis enz parmi leur portes. Li nostre se logierent ilec et demorerent quatre jourz devant eus, qui que il en pesast. Grant damage firent aus villes entor et à la terre; puis s'en partirent, prisons enmenerent et proies et autres gaainz assez. Li chevalier du roiaume qui parti s'en estoient, en leur retorner voudrent fere aucune chose qui paréust; si passerent le flun Jordain vers la terre d'Arrabe; d'une cité s'aprouchierent qui a non Scitopople[3]. Là entrerent en la terre à leur anemis qui

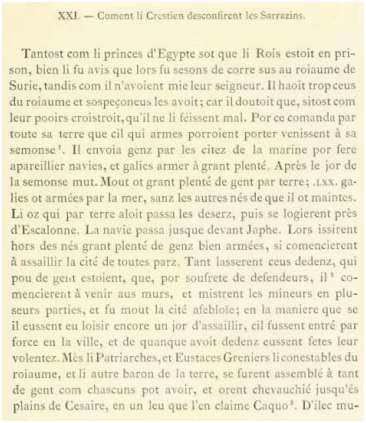
ne se gardoient; mainz en ocistrent en vengeance de leur roi qui pris estoit; assez en amenerent pris homes et femmes et proies granz; d'autres despueilles et de gaainz de maintes manieres vindrent tuit chargié, jusque en leur pais.

XX. - Hristiyanların Kral'a Nasıl Yardım Etmeye Geldiği

Jocelin iki yoldaşıyla birlikte büyük bir tehlike ve büyük bir korku içinde yola koyuldu; yolculuklarını gece vakti yapıyor, gündüzleri ise mağaralarda ve ormanlarda saklanıyorlardı. [Yanlarında belki iki tulum şarap ve kendilerine çok lazım olan biraz et almışlardı; çünkü asla daha fazlasına sahip olamamışlardı,] ta ki büyük Fırat nehrine varana kadar. Orada Kontun nasıl geçebileceği konusunda büyük bir şaşkınlık yaşadılar, [çünkü pek iyi yüzme bilmiyordu,] nehir ise geniş ve derindi. Sonunda boşaltılmış olan iki tulumu bir ip birbirine bağladılar ve Kontun sağında ve solunda yerleştirdiler. Suyu çok iyi yüzebilen iki Ermeni, biri sağda diğeri solda olmak üzere onu suyun içinden geçirdiler; öyle ki Efendimiz'in lütfuyuyla hepsi kazasız belasız karşı kıyıya ulaştı.

Bu sırada Kont çok büyük bir sıkıntı içindeydi, çünkü düşman topraklarında çıplak ayaklıydı ve böyle yürümeye alışkın açmıştı; ayrıca yorgunluktan, açlıktan ve susuzluktan bitap düşmüştü, [ve tehlike yüzünden acele etmesi gerekiyordu: yine de erdemli bir insan gibi gayret gösterdi, çünkü zor zamanda iyi ve güçlü yürekler tanınır. Yoldaşları ellerinden geldiğince ona yardım ve tavsiyede bulundular,] nihayet Efendimiz onları halkımızın elinde bulunan Torbessel'in iyi kalesine kadar götürdü. Orada bulduğu şövalyelere ihtiyacını anlattı. Sonra gerektiği kadar at ve yoldaş alıp Antakya'ya gitti; herkesi topladı ve Kral'a yardım etmeleri için acele ettirdi. Ancak az sayıda insanları olduğundan, Patrik Bernart'ın tavsiyesiyle Kont bizzat Kudüs'e gitti; diğer patriğe, ülkenin baronlarına ve diğer prelâtlarına işin nasıl gerçekleştiğini ve Kral'ı hangi durumda bıraktığını anlattı. Onlara acele etmelerini söyledi, çünkü onu çok uzun süre bekleyemezlerdi. Hemen toplandılar ve önlerine gerçek haçı alarak yola koyuldular. Geldikleri tüm şehirlerden yardım aldılar, nihayet Antakya'ya vardılar. Ülkenin halkı da onlara katıldı. Kont Jocelin önde gidip onları Torbessel'e kadar götürdü. Orada kalenin ele geçirildiğini ve Kral'ın Carran'da hapse götürüldüğüne dair kesin haberler aldılar. Daha ileri gitmenin pek bir faydası olmadığını çok iyi gördüler; bu yüzden aralarında anlaşarak yollarını ayırdılar. Krallıktan olanlar izin alıp

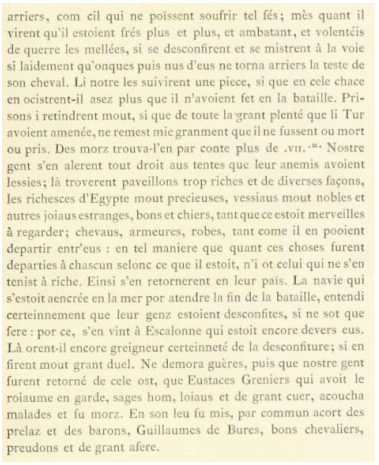
bir tarafa gittiler; diğerleri ise bir arada iken, düşmanlarına herhangi bir zarar verip veremeyeceklerini görmek üzere şehir önünden geçmek için Halep'e doğru yöneldiler. Düşündükleri gibi de oldu: şehre yaklaştıklarında, dışarıdakilerin hepsi sur dışındaki dış kalelerinin önüne tam düzen içinde çıktılar. Yaptıkları büyük kayıplardan dolayı çok öfkeli olan bizimkiler, bariyerlerinin içine kadar derhal onlara saldırdılar ve çatışma pek iyi ve uzun sürdü. Şehirdekiler çok kayıp verdiler ve zorla kapılarından içeri geri püskürtüldüler. Bizimkiler orada konakladılar ve kim ne derse desin, dört gün boyunca onların önünde kaldılar. Çevredeki şehirlere ve ülkeye büyük zarar verdiler; sonra oradan ayrılıp yanlarında tutsaklar, ganimetler ve başka pek çok kazançla birlikte kendi ülkelerine kadar tamamen yüklerini almış olarak döndüler. Ayrılmış olan krallık şövalyeleri ise dönerken görünür bir şey yapmak istediler; bu yüzden Ürdün nehrini geçip Arrabe topraklarına doğru yöneldiler; Scitopople adında bir şehre yaklaştılar. Orada hiç korunmayan düşmanlarının topraklarına girdiler; esir alınmış olan krallarının intikamı olarak pek çoğunu öldürdüler, pek çok erkek ve kadın tutsağı ve büyük ganimetleri yanlarında götürdüler; çeşitli türdeki diğer yağmalar ve kazançlarla birlikte hepsi ülkelerine yüklü bir şekilde döndüler.

XXI. — Coment li Crestien desconfirent les Sarrazins.

Tantost com li princes d'Egypte sot que li Rois estoit en prison, bien li fu avis que lors fu sesons de corre sus au roiaume de Surie, tandis com il n'avoient mie leur seigneur. Il haoit trop ceus du roiaume et sospeçoneus les avoit; car il doutoit que, sitost com leur pooirs croistroit, qu'il ne li féissent mal. Por ce comanda par toute sa terre que cil qui armes porroient porter venissent à sa semonse[1]. Il envoia genz par les citez de la marine por fere apareillier navies, et galies armer à grant plenté. Après le jor de la semonse mut. Mout ot grant plenté de gent par terre; .LXX. galies ot armées par la mer, sanz les autres nés de que il ot maintes. Li oz qui par terre aloit passa les deserz, puis se logierent près d'Escalonne. La navie passa jusque devant Japhe. Lors issirent hors des nés grant plenté de genz bien armées, si comencierent à assaillir la cité de toutes parz. Tant lasserent ceus dedenz, qui pou de gent estoient, que, por soufrete de defendeurs, il[2] comencierent à venir aus murs, et mistrent les mineurs en pluseurs parties, et fu mout la cité afebloie; en la maniere que se il eussent eu loisir encore un jor d'assaillir, cil fussent entré par force en la ville, et de quanque avoit dedenz eussent fetes leur volentez. Mès li Patriarches, et Eustaces Greniers li conestables du roiaume, et li autre baron de la terre, se furent assemblé à tant de gent com chascuns pot avoir, et orent chevauchié jusqu'és plains de Cesaire, en un leu que l'en claime Caquo[3]. D'ilec mu-

rent tuit ensemble por aler vers Japhe. Quant li Tur qui assailloient la ville le sorent, ne les oserent atendre, ainçois se recurent hastivement dedenz leur nés, et se tindrent en la mer tuit esloignié de terre, por atendre et por savoir coment les genz qui estoient à terre se contendroient contre les noz. Lors se mistrent nostre baron à la voie. La vraie croiz où il avoient grant esperance portoient devant eus. Il aloient après, les banieres levées, tuit rangié par leur batailles; tant qu'il vindrent à un leu que l'en claime Ybelin[4]. Là troverent leur anemis qui avoient einsi leur genz mises en conroi, com cil qui grant semblance avoient fet de combatre contre les noz; mès sitost com il virent la nostre gent qui si biau semblant fesoient et si hardiement s'aprochoient d'eus sanz volenté nule d'eus eschiver, tantost se comencierent à esmaier et bien vousissent que cele chevauchiée n'eust mie esté emprise. Coardement se contenoient, [et si n'estoit-ce mie porce qu'il n'eussent plus gent, car] en l'ost des Crestiens, entre femmes et homes armez et desarmez, n'avoit mie. VII.[m] Li Tur avoient bien en leur ost de genz bien armées plus de .XV.[m], sans ceus qui estoient és nés, où il en avoit grant plenté. Quant il se furent bien aprochié, les noz batailles, qui orent prié Nostre Seigneur de mout bon cuer que il les regardast en pitié et leur aidast en ce jor, poindrent premiers; si viguereusement se ferirent en leur anemis que li Tur s'esmaierent tuit et esbahirent de leur bele venue. Cil ne les leissierent onques partir d'eus, ainz les tindrent si près que mainz en abatirent qui puis ne releverent. Lors connurent bien cil d'Egypte le hardement et la proesce des Frans dont il avoient maintes fois oi parler, et plus les douterent quant il virent que l'oevre passoit la parole. Mout s'esforcierent à contretenir, car grant fiance avoient eu grant nombre de leur gent. Il atendoient que li nostre se lassassent et treississent

arriers, com cil qui ne poïssent soufrir tel fés; mès quant il virent qu'il estoient frés plus et plus, et ambatant, et volentéis de querre les mellées, si se desconfirent et se mistrent à la voie si laidement qu'onques puis nus d'eus ne torna arriers la teste de son cheval. Li notre les suivirent une piece, si que en cele chace en ocistrent-il asez plus que il n'avoient fet en la bataille. Prisons i retindrent mout, si que de toute la grant plenté que li Tur avoient amenée, ne remest mie granment que il ne fussent ou mort ou pris. Des morz trouva-l'en par conte plus de .VII.ᵐ. Nostre gent s'en alerent tout droit aus tentes que leur anemis avoient lessies; là troverent paveillons trop riches et de diverses façons, les richesces d'Egypte mout precieuses, vessiaus mout nobles et autres joiaus estranges, bons et chiers, tant que ce estoit merveilles à regarder; chevaus, armeures, robes, tant come il en pooient departir entr'eus : en tel maniere que quant ces choses furent departies à chascun selonc ce que il estoit, n'i ot celui qui ne s'en tenist à riche. Einsi s'en retornerent en leur pais. La navie qui s'estoit aencrée en la mer por atendre la fin de la bataille, entendi certeinnement que leur genz estoient desconfites, si ne sot que fere : por ce, s'en vint à Escalonne qui estoit encore devers eus. Là orent-il encore greigneur certeinneté de la desconfiture; si en firent mout grant duel. Ne demora guères, puis que nostre gent furent retorné de cele ost, que Eustaces Greniers qui avoit le roiaume en garde, sages hom, loiaus et de grant cuer, acoucha malades et fu morz. En son leu fu mis, par commun acort des prelaz et des barons, Guillaumes de Bures, bons chevaliers, preudons et de grant afere.

XXI. - Hristiyanların Sarazenleri Nasıl Bozguna Uğrattığı

Mısır prensi Kralın hapiste olduğunu duyar duyar duymaz, lordlarının olmadığı bu dönemde Suriye krallığına saldırmanın tam zamanı olduğunu düşündü. Krallıktakilerden nefret ediyordu ve onlardan şüpheleniyordu; çünkü güçlerinin artması durumunda kendisine zarar vereceklerinden korkuyordu. Bu nedenle tüm topraklarına haber salarak silah taşıyabilecek herkesin çağrısına gelmesini emretti. Sahil şehirlerine adamlar göndererek donanmaların hazırlanmasını ve bol miktarda kadırganın silahlandırılmasını sağladı. Çağrı gününden sonra harekete geçti. Karadan çok büyük bir insan kalabalığı vardı; denizden ise diğer birçok geminin yanı sıra yetmiş silahlı kadırga tanzim edilmişti. Karadan ilerleyen ordu çölleri geçti, ardından Aşkelon yakınlarında konakladı. Donanma Yafa'nın önüne kadar ilerledi. Sonra gemilerden iyi silahlanmış büyük bir insan kalabalığı çıktı ve şehrin her yanından saldırmaya başladılar. İçerideki az sayıdaki insanı o kadar yordular ki, savunucu kıtlığından ötürü surlara gelmeye başladılar ve birkaç yerden lağım açtılar; şehir o kadar zayıfladı ki, eğer saldırmaya bir gün daha vakitleri olsaydı, güç kullanarak şehre girecekler ve içeride ne varsa istediklerini yapacaklardı.

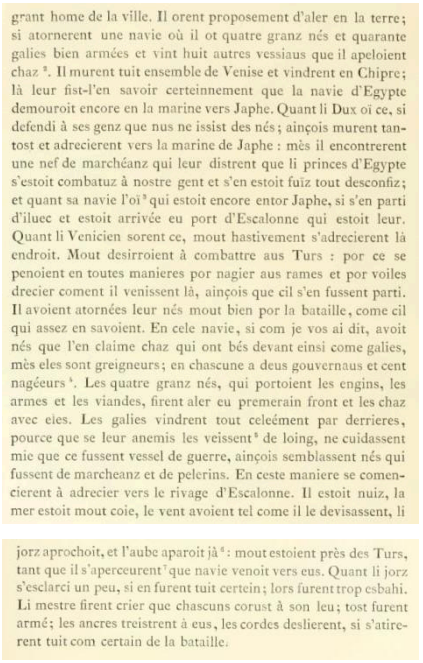
Fakat patrikler, krallığın konestable'ı Eustace Grenier ve ülkenin diğer baronları, herkesin getirebileceği kadar insanla birlikte toplanmışlar ve Caesarea ovalarında, Caquo adı verilen bir yerde at sürmüşlerdi. Oradan Yafa'ya doğru gitmek üzere hep birlikte hareket ettiler. Şehre saldıran Türkler bunu öğrendiklerinde, onları beklemeye cesaret edemediler, aksine aceleyle gemilerinin içine çekildiler ve karadaki insanların düşmana karşı nasıl direneceğini bekleyip öğrenmek için karadan tamamen uzaklaşarak açık denizde durdular.

Sonra baronlarımız yola koyuldu. Büyük bir umut bağladıkları gerçek haçı önlerinde taşıyorlardı. Savaş düzenine girmiş, bayrakları açılmış bir şekilde arkalarından ilerliyorlardı; nihayet Ybelin adı verilen bir yere vardılar. Orada, düşmanlarımıza karşı savaşacaklarına dair büyük bir kararlılık gösterir biçimde insanlarını düzene koymuş olan düşmanlarıyla karşılaştılar. Ancak bizim insanımızın ne kadar güzel bir görüntü sergilediğini ve hiçbir kaçma isteği olmaksızın onlara ne kadar cesurca yaklaştığını gördüklerinde, derhal dehşete kapılmaya başladılar ve keşke bu seferberliğe hiç girişmemiş olmayı dilediler. Korkakça hareket ediyorlardı, [ve bu durum daha fazla insanları olmadığından değil, çünkü] Hristiyanların ordusunda, silahlı veya silahsız

kadın ve erkekler dahil, yedi bin kişi bile yoktu. Türklerin ordusunda ise donanmadakiler hariç, iyi silahlanmış on beş binden fazla insan vardı.
İyice yaklaştıklarında, o gün kendilerine merhametle bakması ve yardım etmesi için Efendimiz'e çok iyi bir yürekle dua etmiş olan birliklerimiz önce saldırdı; düşmanlarına öyle bir güçle vurdular ki, Türklerin hepsi bu güzel gelişleri karşısında şoke olup dehşete düştü. Onların kendilerinden uzaklaşmasına asla izin vermediler, aksine o kadar yakın durdular ki, birçoğunu bir daha asla ayağa kalkamayacakları şekilde yere serdiler. O zaman Mısır'ındakiler, hakkında defalarca şey duydukları Frenklerin cesaretini ve yiğitliğini çok iyi anladılar ve eylemin sözü aştığını gördüklerinde daha çok korktular. Kendi insanlarının sayısı çok olduğu için büyük bir güven duyduklarından direnmek için çok çabaladılar. Bizimkilerin böyle bir yüke katlanamayarak yorulup geri çekileceğini umuyorlardı; ancak onların gittikçe tazece saldırdıklarını, vurduklarını ve çatışmayı sürdürme konusunda ne kadar istekli olduklarını gördüklerinde, bozguna uğrayıp öyle bir kaçışmaya başladılar ki, artık hiçbiri atının başını geriye çevirmedi.
Bizimkiler onları bir süre takip etti; öyle ki bu kovalamaca sırasında savaşta öldürdüklerinden çok daha fazlasını öldürdüler. Pek çok kişiyi esir aldılar; öyle ki Türklerin getirmiş olduğu büyük kalabalıktan geriye neredeyse sadece ölenler veya esir düşenler kaldı. Sayım yapıldığında ölülerin sayısı yedi binden fazla bulundu. Bizim insanımız doğrudan düşmanlarının bırakmış olduğu çadırlara gitti; orada bakması mucizevi olan çok zengin ve çeşitli biçimlerde pavyonlar, çok değerli Mısır zenginlikleri, çok soylu kap kacak ve iyi ile değerli başka yabancı mücevherler buldular. Paylaşabilecekleri kadar atlar, silahlar, elbiseler buldular; öyle ki bu şeyler herkesin konumuna göre paylaştırıldığında, kendini zengin hissetmeyen hiç kimse kalmadı. Böylece kendi ülkelerine geri döndüler. Savaşın sonunu beklemek üzere denizde demirlemiş olan donanma, kendi insanlarının bozguna uğradığını kesin olarak öğrendi, ne yapacağını bilemedi; bu yüzden hâlâ kendilerine ait olan Aşkelon'a geldi. Orada bozguna uğradıklarına dair daha büyük bir kesinlik elde ettiler; bu yüzden çok büyük bir yas tuttular.
Ordumuz döndükten çok geçmeden, krallığı korumakta olan bilge, dürüst ve yüce gönüllü şövalye Eustace Grenier hastalandı ve öldü. Prelâtların ve baronların ortak kararıyla onun yerine, iyi bir şövalye, erdemli ve büyük işlerin adamı olan Guillaume de Bures getirildi.

XXII. — Coment li dux de Venise desconfist ceus d'Egypte.

Par toutes terres fu alée la novele que li rois de Jherusalem estoit en prison et que la terre estoit en mout grant peril. Li dux de Venise l'oï dire qui avoit non Domingues Michiaus[1], et li autre

grant home de la ville. Il orent proposement d'aler en la terre; si atornerent une navie où il ot quatre granz nés et quarante galies bien armées et vint huit autres vessiaus que il apeloient chaz [2]. Il murent tuit ensemble de Venise et vindrent en Chipre; là leur fist-l'en savoir certeinnement que la navie d'Egypte demouroit encore en la marine vers Japhe. Quant li Dux oï ce, si defendi à ses genz que nus ne issist des nés; ainçois murent tantost et adrecierent vers la marine de Japhe : mès il encontrerent une nef de marchéanz qui leur distrent que li princes d'Egypte s'estoit combatuz à nostre gent et s'en estoit fuïz tout desconfiz; et quant sa navie l'oï [3] qui estoit encore entor Japhe, si s'en parti d'iluec et estoit arrivée eu port d'Escalonne qui estoit leur. Quant li Venicien sorent ce, mout hastivement s'adrecierent là endroit. Mout desirroient à combattre aus Turs : por ce se penoient en toutes manieres por nagier aus rames et por voiles drecier coment il venissent là, ainçois que cil s'en fussent parti. Il avoient atornées leur nés mout bien por la bataille, come cil qui assez en savoient. En cele navie, si com je vos ai dit, avoit nés que l'en claime chaz qui ont bés devant einsi come galies, mès eles sont greigneurs; en chascune a deus gouvernaus et cent nagéeurs [4]. Les quatre granz nés, qui portoient les engins, les armes et les viandes, firent aler eu premerain front et les chaz avec eles. Les galies vindrent tout celeément par derrieres, pource que se leur anemis les veissent [5] de loing, ne cuidassent mie que ce fussent vessel de guerre, ainçois semblassent nés qui fussent de marcheanz et de pelerins. En ceste maniere se comencierent à adrecier vers le rivage d'Escalonne. Il estoit nuiz, la mer estoit mout coie, le vent avoient tel come il le devisassent, li

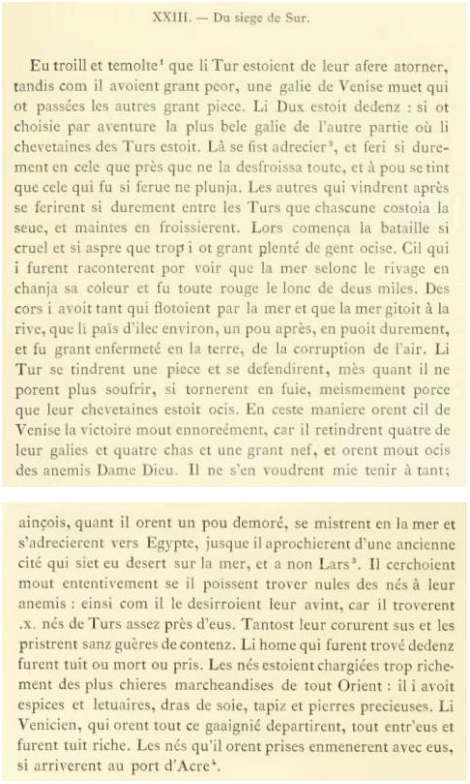
jorz aprochoit, et l'aube aparoit jà [6]: mout estoient près des Turs, tant que il s'aperceurent [7] que navie venoit vers eus. Quant li jorz s'esclarci un peu, si en furent tuit certein; lors furent trop esbahi. Li mestre firent crier que chascuns corust à son leu; tost furent armé; les ancres treistrent à eus, les cordes deslierent, si s'atirerent tuit com certain de la bataille.

XXII. - Venedik Dükü'nün Mısırlıları Nasıl Bozguna Uğrattığı

Kudüs kralının hapiste olduğu ve ülkenin çok büyük bir tehlike içinde bulunduğu haberi her yere ulaştı. Adı Domingues Michiaus olan Venedik dükü ve şehrin diğer ileri gelenleri bunu işittiler. Ülkeye gitmeyi tasarladılar; dört büyük gemi, kırk iyi silahlanmış kadırga ve "chaz" adını verdikleri yirmi sekiz başka tekneden oluşan bir donanma hazırladılar. Hep birlikte Venedik'ten ayrılıp Kıbrıs'a geldiler; orada Mısır donanmasının hâlâ Yafa yakınlarında sahil şeridinde beklediği kesin olarak kendilerine bildirildi. Dük bunu duyduğunda, hiç kimsenin gemilerden dışarı çıkmamasını emretti; aksine hemen harekete geçip Yafa sahiline doğru yöneldiler. Ancak Mısır prensinin halkımızla savaştığını ve tamamen bozguna uğrayıp kaçtığını kendilerine söyleyen bir tüccar gemisiyle karşılaştılar; Yafa civarında hâlâ durmakta olan Mısır donanması bunu duyunca oradan ayrılmış ve kendilerine ait olan Aşkelon limanına varmıştı.

Venedikliler bunu öğrendiklerinde çok acele bir şekilde o yöne doğru yöneldiler. Türklerle savaşmayı çok arzuluyorlardı; bu yüzden onlar oradan ayrılmadan önce oraya nasıl varacaklarını hesaplayarak küreklere asılmak ve yelken açmak için her türlü çabayı gösterdiler. Bu konulardan oldukça iyi anlayan kimseler olarak gemilerini savaş için çok iyi hazırlamıştılar. Size söylediğim gibi, bu donanmada kadırgalara benziyen fakat daha büyük olan ve ön taraflarında gagaları bulunan, her birinde iki dümen ve yüz kürekçi yer alan "chaz" adı verilen tekneler vardı. Mancınıkları, silahları ve yiyecekleri taşıyan dört büyük gemi ile bu chaz'lar en ön cepheye yerleştirildi. Kadırgalar ise tamamen gizlice arkadan geliyordu; çünkü düşmanları onları uzaktan görürse bunların savaş gemisi olduğunu sanmayacak, tüccar ve hacı gemileri olduğunu zannedecekti. Bu şekilde Aşkelon kıyılarına doğru yönelmeye başladılar. Gece vaktiydi, deniz çok sakindi, istedikleri gibi bir rüzgar esiyordu, gün yaklaşıyor ve şafak vakti çoktan söküyordu: Türklerin o kadar yakınına gelmişlerdi ki, sonunda bir donanmanın kendilerine doğru gelmekte olduğunu fark ettiler. Gün biraz aydınlandığında bunu tamamen kesin olarak anladılar; o zaman son derece dehşete

kapıldılar. Komutanlar herkesin kendi yerine koşması için bağırttılar; derhal silahlandılar, demirleri kendilerine doğru çektiler, halatları çözdüler ve savaşın kesin olduğunu bilerek hep birlikte hazırlandılar.

XXIII. — Du siege de Sur.

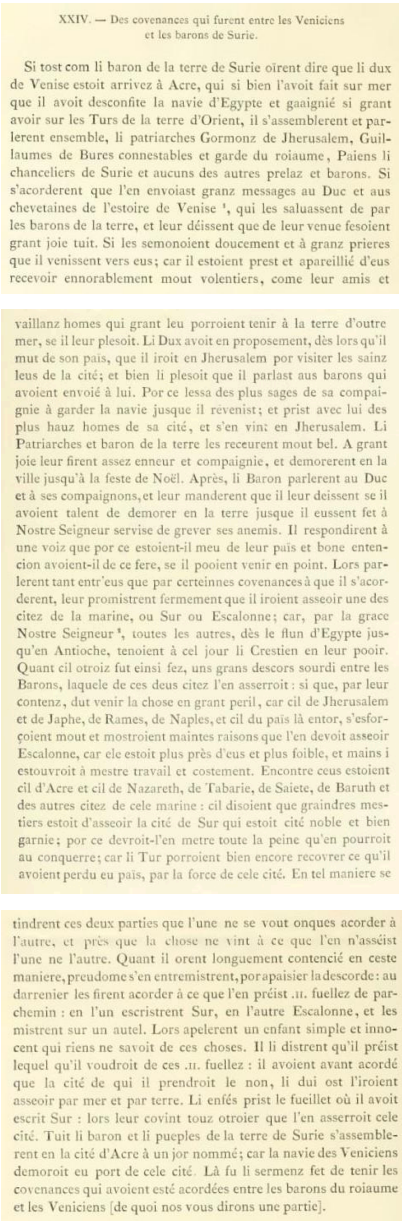
Eu troill et temolte[1] que li Tur estoient de leur afere atorner, tandis com il avoient grant peor, une galie de Venise muet qui ot passées les autres grant piece. Li Dux estoit dedenz : si ot choisie par aventure la plus bele galie de l'autre partie où li chevetaines des Turs estoit. Là se fist adrecier[2], et feri si durement en cele que près que ne la desfroissa toute, et à pou se tint que cele qui fu si ferue ne plunja. Les autres qui vindrent après se ferirent si durement entre les Turs que chascune costoia la seue, et maintes en froissierent. Lors comença la bataille si cruel et si aspre que trop i ot grant plenté de gent ocise. Cil qui i furent raconterent por voir que la mer selonc le rivage en chanja sa coleur et fu toute rouge le lonc de deus miles. Des cors i avoit tant qui flotoient par la mer et que la mer gitoit à la rive, que li païs d'ilec environ, un pou après, en puoit durement, et fu grant enfermeté en la terre, de la corruption de l'air. Li Tur se tindrent une piece et se defendirent, mès quant il ne porent plus soufrir, si tornerent en fuie, meismement porce que leur chevetaines estoit ocis. En ceste maniere orent cil de Venise la victoire mout ennoreément, car il retindrent quatre de leur galies et quatre chas et une grant nef, et orent mout ocis des anemis Dame Dieu. Il ne s'en voudrent mie tenir à tant;

ainçois, quant il orent un pou demoré, se mistrent en la mer et s'adrecierent vers Egypte, jusque il aprochierent d'une ancienne cité qui siet eu desert sur la mer, et a non Lars[3]. Il cerchoient mout ententivement se il poissent trover nules des nés à leur anemis : einsi com il le desirroient leur avint, car il troverent .x. nés de Turs assez près d'eus. Tantost leur corurent sus et les pristrent sanz guères de contenz. Li home qui furent trové dedenz furent tuit ou mort ou pris. Les nés estoient chargiées trop richement des plus chieres marcheandises de tout Orient : il i avoit espices et letuaires, dras de soie, tapiz et pierres precieuses. Li Venicien, qui orent tout ce gaaignié departirent, tout entr'eus et furent tuit riche. Les nés qu'il orent prises enmenerent avec eus, si arriverent au port d'Acre[4].

XXIII. - Sur Kuşatması Üzerine

Türklerin büyük bir korku içinde işlerini yoluna koymaya çalıştıkları o kargaşa ve panik sırasında, diğerlerini çoktan geride bırakmış olan Venedik'e ait bir kadırga hareket etti. Dük geminin içindeydi: Türk komutanlarının bulunduğu diğer taraftaki en güzel kadırgayı tesadüfen seçmişti. Oraya doğru yöneldi ve karşıdakine o kadar sert bir şekilde çarptı ki neredeyse tamamen paramparça edecekti ve neredeyse vurulan o gemi batacaktı. Arkadan gelen diğerleri de Türklerin arasına o kadar sert bir şekilde çarptılar ki herbiri kendi karşısındakini kenara sıkıştırdı ve birçoğunu parçaladı. Sonra savaş o kadar zalim ve sert bir şekilde başladı ki pek çok insan öldürüldü. Orada bulunanlar, kıyı boyunca denizin renginin değiştiğini ve iki mil boyunca tamamen kırmızı olduğunu gerçeğe uygun olarak anlattılar. Denizde o kadar çok ceset yüzüyordu ve deniz kıyıya o kadar çok ceset yığmıştı ki, kısa bir süre sonra civardaki bölge ağır bir şekilde kokmaya başladı ve havanın bozulması yüzünden ülkede büyük bir hastalık ortaya çıktı. Türkler bir süre direndiler ve kendilerini savundular, ancak daha fazla dayanamadıklarında, özellikle de komutanları öldürüldüğü için bozguna uğrayıp kaçmaya başladılar. Bu şekilde Venedikliler zaferi büyük bir şerefle kazandılar; çünkü düşmanlarının dört kadırgasını, dört chaz'ını ve büyük bir gemisini ele geçirdiler, Tanrı'nın düşmanlarından pek çoğunu öldürdüler. Bununla yetinmek istemediler; aksine biraz konakladıktan sonra denize açıldılar ve Mısır'a doğru yöneldiler; ta ki denizin üzerindeki çöllükte yer alan ve Lars adında eski bir şehre yaklaşana kadar. Düşmanlarının herhangi bir gemisini bulup bulamayacaklarını büyük bir dikkatle

araştırdılar: arzuladıkları gibi de oldu, çünkü kendilerine oldukça yakın yerde Türklerin on gemisini buldular. Derhal üzerlerine saldırdılar ve neredeyse hiç dirençle karşılaşmadan onları ele geçirdiler. İçinde bulunan insanların hepsi ya öldürüldü ya da esir alındı. Gemiler, tüm Doğu'nun en değerli mallarıyla, baharatlar ve macunlar, ipek kumaşlar, halılar ve değerli taşlarla çok zengin bir şekilde yüklenmişti. Tüm bu ganimeti aralarında paylaşan Venedikliler zenginleştiler; ele geçirdikleri gemileri yanlarında götürerek Akka limanına vardılar.

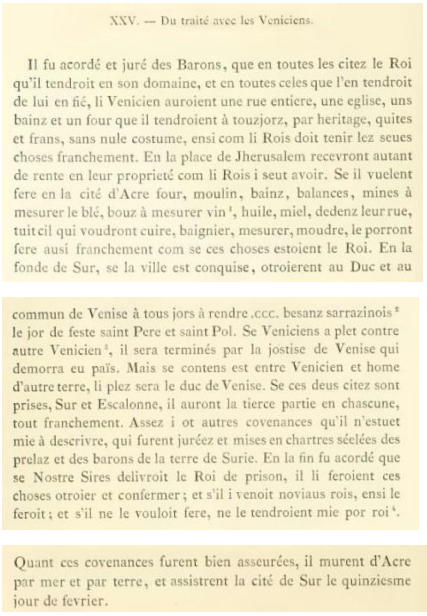
XXIV. — Des covenances qui furent entre les Veniciens et les barons de Surie.

Si tost com li baron de la terre de Surie oïrent dire que li dux de Venise estoit arrivez à Acre, qui si bien l'avoit fait sur mer que il avoit desconfite la navie d'Egypte et gaaignié si grant avoir sur les Turs de la terre d'Orient, il s'assemblerent et parlerent ensemble, li patriarches Gormonz de Jherusalem, Guillaumes de Bures connestables et garde du roiaume, Paiens li chanceliers de Surie et aucuns des autres prelaz et barons. Si s'acorderent que l'en envoiast granz messages au Duc et aus chevetaines de l'estoire de Venise [1], qui les saluassent de par les barons de la terre, et leur déissent que de leur venue fesoient grant joie tuit. Si les semonoient doucement et à granz prieres que il venissent vers eus; car il estoient prest et apareillié d'eus recevoir ennorablement mout volentiers, come leur amis et vaillanz homes qui grant leu porroient tenir à la terre d'outre mer, se il leur plesoit. Li Dux avoit en proposement, dès lors qu'il mut de son pais, que il iroit en Jherusalem por visiter les sainz leus de la cité; et bien li plesoit que il parlast aus barons qui avoient envoié à lui. Por ce lessa des plus sages de sa compaignie à garder la navie jusque il revenist; et prist avec lui des plus hauz homes de sa cité, et s'en vint en Jherusalem. Li Patriarches et baron de la terre les receurent mout bel. A grant joie leur firent assez enneur et compaignie, et demorerent en la ville jusqu'à la feste de Noël. Après, li Baron parlerent au Duc et à ses compaignons, et leur manderent que il leur deissent se il avoient talent de demorer en la terre jusque il eussent fet à Nostre Seigneur servise de grever ses anemis. Il respondirent à une voiz que por ce estoient-il meu de leur pais et bone entencion avoient-il de ce fere, se il pooient venir en point. Lors parlerent tant entr'eus que par certeinnes covenances à que il s'acorderent, leur promistrent fermement que il iroient asseoir une des citez de la marine, ou Sur ou Escalonne; car, par la grace Nostre Seigneur [1], toutes les autres, dès le flun d'Egypte jusqu'en Antioche, tenoient à cel jour li Crestien en leur pooir. Quant cil otroiz fut einsi fez, uns grans descors sourdi entre les Barons, laquele de ces deus citez l'en asserroit : si que, par leur contenz, dut venir la chose en grant peril, car cil de Jherusalem et de Japhe, de Rames, de Naples, et cil du païs là entor, s'esforçoient mout et mostroient maintes raisons que l'en devoit asseoir Escalonne, car ele estoit plus près d'eus et plus foible, et mains i estouvroit à mestre travail et costement. Encontre ceus estoient cil d'Acre et cil de Nazareth, de Tabarie, de Saiete, de Baruth et des autres citez de cele marine : cil disoient que graindres mestiers estoit d'asseoir la cité de Sur qui estoit cité noble et bien garnie; por ce devroit-l'en metre toute la peine qu'en pourroit au conquerre; car li Tur porroient bien encore recovrer ce qu'il avoient perdu eu païs, par la force de cele cité. En tel maniere se tindrent ces deux parties que l'une ne se vout onques acorder à l'autre, et près que la chose ne vint à ce que l'en n'asséist l'une ne l'autre. Quant il orent longuement contencié en ceste maniere, preudome s'en entremistrent, por apaisier la descorde: au darrenier les firent acorder à ce que l'en préist .II. fuellez de parchemin : en l'un escristrent Sur, en l'autre Escalonne, et les mistrent sur un autel. Lors apelerent un enfant simple et innocent qui riens ne savoit de ces choses. Il li distrent qu'il préist lequel qu'il voudroit de ces .II. fuellez : il avoient avant acordé que la cité de qui il prendroit le non, li dui ost l'iroient asseoir par mer et par terre. Li enfés prist le fueillet où il avoit escrit Sur : lors leur covint touz otroier que l'en asserroit cele cité. Tuit li baron et li pueples de la terre de Surie s'assemblerent en la cité d'Acre à un jor nommé; car la navie des Veniciens demoroit eu port de cele cité. Là fu li sermenz fet de tenir les covenances qui avoient esté acordées entre les barons du roiaume et les Veniciens [de quoi nos vous dirons une partie].

XXIV. - Venedikliler ile Suriye Baronları Arasındaki Anlaşmalar Üzerine

Suriye topraklarının baronları, Venedik dükünün Akka'ya vardığını, denizlerde çok başarılı bir şekilde Mısır donanmasını bozguna uğrattığını ve Doğu topraklarındaki Türklerden çok büyük bir servet kazandığını duyduklarında hemen bir araya gelip görüştüler; Kudüs patriği Gormonz, krallığın konestable'ı ve koruyucusu Guillaume de Bures, Suriye şansölyesi Paiens ve diğer bazı prelâtlar ile baronlar bir araya geldiler. Dük'e ve Venedik donanmasının komutanlarına büyük elçiler göndermeye,

ülkenin baronları adına onları selamlamaya ve gelivermelerinden ötürü duydukları büyük sevinci bildirmeye karar verdiler. Onları tatlılıkla ve büyük rica ve minnetlerle yanlarına davet ettiler; çünkü onları bir dost ve deniz aşırı topraklara çok büyük faydası dokunabilecek cesur insanlar olarak, onur duyarak ve istekle ağırlamaya tamamen hazır ve nazırdılar.
Dük, ülkesinden ayrıldığı andan itibaren Kudüs'e giderek şehrin kutsal yerlerini ziyarette bulunmayı zaten tasarlamıştı; kendisine haber gönderen baronlarla görüşmek de hoşuna gitti. Bu nedenle donanmasını koruması için topluluğundaki en bilge kişilerden bazılarını geri bıraktı; şehrin en ileri gelen adamlarını yanına alarak Kudüs'e geldi. Ülkenin patriği ve baronları onları çok güzel karşıladılar. Onlara büyük bir sevinçle onur ve yakınlık gösterdiler, Noeller yortusuna kadar şehirde kaldılar. Sonra baronlar Dük ve yoldaşlarıyla konuşarak, Efendimiz'in düşmanlarına zarar vererek O'na hizmet edene kadar bu ülkede kalma niyetinde olup olmadıklarını kendilerine bildirmelerini istediler. Onlar da tek bir ağızdan, ülkelerinden bu amaçla yola çıktıklarını ve eğer uygun koşullar sağlanırsa bunu yapma niyetinde olduklarını yanıtladılar. Ardından aralarında uzun uzun konuştular ve belirli anlaşmalar üzerinde uzlaşarak, deniz kenarındaki iki şehirden birini, Sur veya Aşkelon'u kuşatmaya gideceklerine dair kesin söz verdiler; çünkü Efendimiz'in lütfuyla Mısır sınırından Antakya'ya kadar diğer tüm yerler o gün Hristiyanların elindeydi.
Bu onay verildiğinde, baronlar arasında hangi şehrin kuşatılacağı konusunda büyük bir anlaşmazlık çıktı; tartışmaları o kadar büyüdü ki durum büyük bir tehlikeye girebilirdi, çünkü Kudüs, Yafa, Rames, Naples ve civar bölgenin insanları, Aşkelon'un kendilerine daha yakın, daha zayıf ve daha az zahmet ile maliyet gerektireceği yönünde pek çok gerekçe sunarak Aşkelon'un kuşatılması gerektiğini savunuyorlardı. Buna karşılık Akka, Nazareth, Taberiye, Saiete, Baruth ve deniz kenarındaki diğer şehirlerin halkı ise, asıl büyük ihtiyaç duyulan yerin soylu ve iyi donatılmış bir şehir olan Sur olduğunu, bu yüzden orayı fethetmek için tüm çabanın sarf edilmesi gerektiğini söylüyorlardı; çünkü Türkler bu şehrin gücü sayesinde ülkede kaybettiklerini tekrar kazanabilirlerdi. İki taraf da asla diğeriyle uzlaşmadı ve neredeyse hiçbir yerin kuşatılamayacağı bir noktaya gelindi. Bu şekilde uzun süre tartıştıktan sonra, erdemli kişiler anlaşmazlığı yatıştırmak için araya girdiler: sonunda iki parça parşömen kağıdı alınmasına karar verdiler; birine Sur, diğerine Aşkelon yazıp bir sunağın üzerine koydular. Ardından bu işlerden hiç anlamayan masum ve saf bir çocuk çağırdılar. Bu iki kağıttan hangisini dilerse almasını söylediler; hangi şehrin adı çıkarsa, iki ordu da karadan ve denizden o şehri kuşatmaya gidecekti. Çocuk üzerinde Sur yazılı kağıdı aldı: bunun üzerine hepsi o şehrin kuşatılması gerektiğine onay vermek zorunda kaldı. Suriye topraklarının tüm baronları ve halkı belirlenen bir günde Akka şehrinde toplandılar; çünkü Venediklilerin donanması o şehrin limanında demirliydi. Krallığın baronları ile Venedikliler arasında kararlaştırılan anlaşmalara bağlı kalma ymini orada edildi.

XXV. — Du traité avec les Veniciens.

Il fu acordé et juré des Barons, que en toutes les citez le Roi qu'il tendroit en son domaine, et en toutes celes que l'en tendroit de lui en fié, li Venicien auroient une rue entiere, une eglise, uns bainz et un four que il tendroient à touzjorz, par heritage, quites et frans, sans nule costume, ensi com li Rois doit tenir lez seues choses franchement. En la place de Jherusalem recevront autant de rente en leur proprieté com li Rois i seut avoir. Se il vuelent fere en la cité d'Acre four, moulin, bainz, balances, mines à mesurer le blé, bouz à mesurer vin [1], huile, miel, dedenz leur rue, tuit cil qui voudront cuire, baignier, mesurer, moudre, le porront fere ausi franchement com se ces choses estoient le Roi. En la fonde de Sur, se la ville est conquise, otroierent au Duc et au commun de Venise à tous jors à rendre .ccc. besanz sarrazinois [2] le jor de feste saint Pere et saint Pol. Se Veniciens a plet contre autre Venicien [3], il sera terminés par la jostise de Venise qui demorra eu païs. Mais se contens est entre Venicien et home d'autre terre, li plez sera le duc de Venise. Se ces deus citez sont prises, Sur et Escalonne, il auront la tierce partie en chascune, tout franchement. Assez i ot autres covenances qu'il n'estuet mie à descrivre, qui furent juréez et mises en chartres séelées des prelaz et des barons de la terre de Surie. En la fin fu acordé que se Nostre Sires delivroit le Roi de prison, il li feroient ces choses otroier et confermer; et s'il i venoit noviaus rois, ensi le feroit; et s'il ne le vouloit fere, ne le tendroient mie por roi [4].

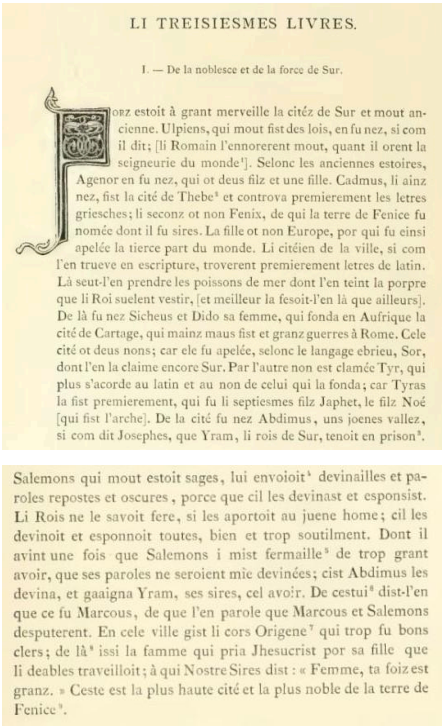
Quant ces covenances furent bien asseurées, il murent d'Acre par mer et par terre, et assistrent la cité de Sur le quinziesme jour de fevrier.

XXV. - Venediklilerle Yapılan Antlaşma Üzerine

Baronlar tarafından şu husus kararlaştırıldı ve yemin edildi: Kralın kendi mülkiyetinde tutacağı ve kendisinden feodal olarak tutulacak tüm şehirlerde Venedikliler; vergiye tabi olmaksızın, tamamen özgür ve miras yoluyla kalmak üzere sonsuza dek ellerinde tutacakları eksiksiz bir sokağa, bir kiliseye, bir hamama ve bir fırına sahip olacaklardı; tıpkı Kral'ın kendi mülklerini özgürce elinde tutması gerektiği gibi. Kudüs meydanında ise Kral'ın eskiden almaya alışkın olduğu mülk kadar ranta kendi mülkiyetlerinde sahip olacaklardır. Eğer Akka şehrinde kendi sokakları içinde fırın, değirmen, hamam, terazi, buğday ölçmek için madenler, şarap, zeytinyağı ve bal ölçmek için kaplar yapmak isterlerse, ekmek pişiren, banyo yapan, ölçen ve öğüten herkes sanki bu şeyler Kral'a aitmiş gibi tamamen özgürce yapabilecektir. Eğer şehir fethedilirse, Sur'un gelirinden Dük'e ve Venedik komünlüğüne Saint-Pierre ve Saint-Paul yortusu gününde sonsuza dek ödenmek üzere üç yüz Sarazen bezantı verilecektir. Eğer bir Venedikli ile başka bir Venedikli arasında bir dava çıkarsa, bu dava ülkede kalacak olan Venedik adaleti tarafından karara bağlanacaktır. Ancak dava bir Venedikli ile başka bir topraktan olan bir kişi arasında olursa, duruşma Venedik dükünün huzurunda görülecektir. Eğer Sur ve Aşkelon gibi bu iki şehir fethedilirse, her birinde tamamen özgür bir şekilde üçte bir hisseye sahip olacaklardır. Surların ve Suriye topraklarının baronları ile prelâtlarının mühürleriyle mühürlenmiş tüzüklere yazılmış ve yemin edilmiş olan, burada tanımlanması gerekmeyen başka birçok antlaşma daha vardı. Sonunda şu hususta uzlaşıldı: Eğer Efendimiz Kral'ı hapishaneden kurtarırse, bu şartları ona kabul ettirip onaylatacaklardı; yeni bir kral gelirse aynı şekilde bunu yapacaktı, eğer bunu yapmak istemezse onu kral olarak kabul etmeyeceklerdi.

Bu antlaşmalar iyice güvence altına alındığında, Şubat ayının on beşinci gününde Akka'dan karadan ve denizden yola çıktılar ve Sur şehrini kuşattılar.

Onikinci bölüm sonu

LI TREISIESMES LIVRES.

I. — De la noblesce et de la force de Sur.

Tobz estoit à grant merveille la citéz de Sur et mout ancienne. Ulpiens, qui mout fist des lois, en fu nez, si com il dit; [li Romain l'ennorerent mout, quant il orent la seigneurie du monde[1]. Selonc les anciennes estoires, Agenor en fu nez, qui ot deus filz et une fille. Cadmus, li ainz nez, fist la cité de Thebe[2] et controva premierement les letres griesches; li seconz ot non Fenix, de qui la terre de Fenice fu nomée dont il fu sires. La fille ot non Europe, por qui fu einsi apelée la tierce part du monde. Li citéien de la ville, si com l'en trueve en escripture, troverent premierement letres de latin. Là seut-l'en prendre les poissons de mer dont l'en teint la porpre que li Roi suelent vestir, [et meilleur la fesoit-l'en là que ailleurs]. De là fu nez Sicheus et Dido sa femme, qui fonda en Aufrique la cité de Cartage, qui mainz maus fist et granz guerres à Rome. Cele cité ot deus nons; car ele fu apelée, selonc le langage ebrieu, Sor, dont l'en la claime encore Sur. Par l'autre non est clamée Tyr, qui plus s'acorde au latin et au non de celui qui la fonda; car Tyras la fist premierement, qui fu li septiesmes filz Japhet, le filz Noé [qui fist l'arche]. De la cité fu nez Abdimus, uns joenes vallez, si com dit Josephes, que Yram, li rois de Sur, tenoit en prison[3].

Salemons qui mout estoit sages, lui envoioit[4] devinailles et paroles repostes et oscures, porce que cil les devinast et esponsist. Li Rois ne le savoit fere, si les aportoit au juene home; cil les devinoit et esponnoit toutes, bien et trop soutilment. Dont il avint une fois que Salemons i mist fermaille[5] de trop grant avoir, que ses paroles ne seroient mie devinées; cist Abdimus les devina, et gaaigna Yram, ses sires, cel avoir. De cestui[6] dist-l'en que ce fu Marcous, de que l'en parole que Marcous et Salemons desputerent. En cele ville gist li cors Origene[7] qui trop fu bons clers; de là[8] issi la famme qui pria Jhesucrist por sa fille que li deables traveilloit; à qui Nostre Sires dist : « Femme, ta foiz est granz. » Ceste est la plus haute cité et la plus noble de la terre de Fenice[9].

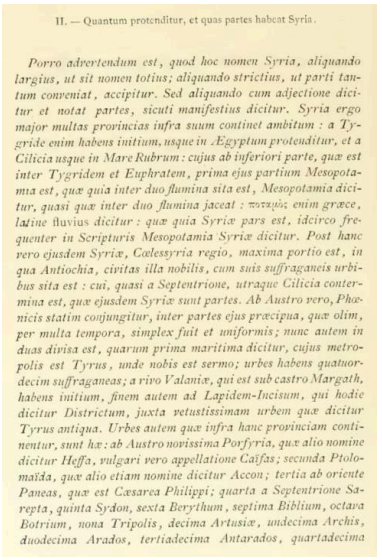
Onüçüncü kitap

I. - Sur'un Asaletinden ve Gücünden Üzerine

Sur şehri olağanüstü derecede harika ve çok eskidir. Pek çok yasa yapmış olan Ulpians, kendi söylediğine göre burada doğmuştur; [dünyanın egemenliğini elinde tuttuklarında Romalılar ona çok büyük saygı göstermişlerdir]. Eski tarih-i kadimlere göre, ikisi erkek biri kız üç çocuğu olan Agenor burada doğmuştur. En büyük oğlu Cadmus, Tebai şehrini kurmuş ve ilk kez Yunanca harfleri icat etmiştir; ikinci oğlu, efendisi olduğu Fenike ülkesine adını veren Fenix idi. Kızının adı ise dünyanın üçte birine onun adının verildiği Europa idi. Yazılarda bulunduğu üzere, şehrin sakinleri ilk kez Latin harflerini bulmuşlardır. Kralların giymeyi adet haline getirdiği erguvan renginin elde edildiği deniz balıkları buradan çıkarılır. Roma'ya pek çok kötülük yapan ve büyük savaşlar açan Kartaca şehrini Afrika'da kuran Sicheus ve karısı Dido buradan doğmuştur. Bu şehrin iki adı vardır; çünkü İbranice dilinde Sor olarak adlandırılmıştır ve bugün hala Sur denilmektedir. Diğer adı ise Latinceye ve onu kuranın adının kökenine daha uygun olan Tyr'dir; çünkü burayı ilk olarak [gemiyi yapan] Nuh'un oğlu Japhet'in yedinci oğlu Tiras kurmuştur. Josephus'un söylediğine göre, Sur kralı Yram'ın hapiste tuttuğu genç bir uşak olan Abdimus bu şehirden doğmuştur.

Çok bilge olan Süleyman, onun bunları bilmesi ve açıklaması için kendisine bilmeceler, gizli ve karanlık sözler gönderirdi. Kral bunu nasıl yapacağını bilemediği için onları genç adamın yanına getirirdi; o da hepsini çok iyi ve çok ustaca bilir ve açıklardı. Öyle ki bir keresinde Süleyman, sözlerinin çözülememesi için çok büyük bir servet ortaya koymuştu; bu Abdimus onları bildi ve efendisi olan Yram'a bu serveti kazandırdı. Hakkında Marcus ile Süleyman'ın tartışma yaptıklarının söylendiği kişinin o olduğu söylenir. Çok iyi bir bilgin olan Origen'in naaşı bu şehirde yatmaktadır; şeytanın rahatsız ettiği kızı için İsa Mesih'e yalvaran ve Efendimiz'in kendisine

"Kadın, inancın büyüktür" dediği kadın buradan çıkmıştır. Burası Fenike topraklarının en yüksek ve en soylu şehridir.

II. — Quantum protenditur, et quas partes habeat Syria.

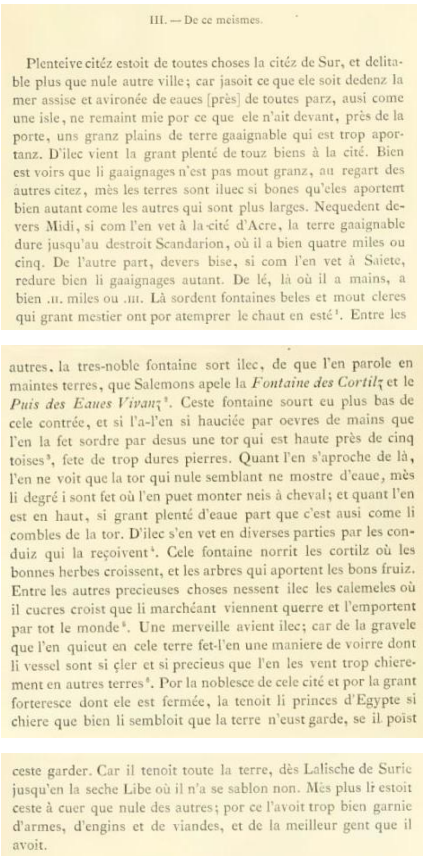
Porro advertendum est, quod hoc nomen Syria, aliquando largius, ut sit nomen totius; aliquando strictius, ut parti tantum conveniat, accipitur. Sed aliquando cum adjectione dicitur et notat partes, sicuti manifestius dicitur. Syria ergo major multas provincias infra suum continet ambitum : a Tygride enim habens initium, usque in Ægyptum protenditur, et a Cilicia usque in Mare Rubrum : cujus ab inferiori parte, quæ est inter Tygridem et Euphratem, prima ejus partium Mesopotamia est, quæ quia inter duo flumina sita est, Mesopotamia dicitur, quasi quæ inter duo flumina jaceat : μεσοποτάμιος enim græce, latine fluvius dicitur : quæ quia Syriæ pars est, idcirco frequenter in Scripturis Mesopotamia Syriæ dicitur. Post hanc vero ejusdem Syriæ, Cœlessyria regio, maxima portio est, in qua Antiochia, civitas illa nobilis, cum suis suffraganeis urbibus sita est : cui, quasi a Septentrione, utraque Cilicia contermina est, quæ ejusdem Syriæ sunt partes. Ab Austro vero, Phœnicis statim conjungitur, inter partes ejus præcipua, quæ olim, per multa tempora, simplex fuit et uniformis; nunc autem in duas divisa est, quarum prima maritima dicitur, cujus metropolis est Tyrus, unde nobis est sermo; urbes habens quatuordecim suffraganeas; a rivo Valaniæ, qui est sub castro Margath, habens initium, finem autem ad Lapidem-Incisum, qui hodie dicitur Districtum, juxta vetustissimam urbem quæ dicitur Tyrus antiqua. Urbes autem quæ infra hanc provinciam continentur, sunt hæ : ab Austro novissima Porfyria, quæ alio nomine dicitur Heffa, vulgari vero appellatione Caïfas; secunda Ptolomaïda, quæ alio etiam nomine dicitur Accon; tertia ab oriente Paneas, quæ est Cæsarea Philippi; quarta a Septentrione Sarepta, quinta Sydon, sexta Berythum, septima Biblium, octava Botrium, nona Tripolis, decima Artusiæ, undecima Archis, duodecima Arados, tertiadecima Antarados, quartadecima Maraclea. Altera vero Phœnicis dicitur Libanica, cujus metropolis est Damascus, quæ etiam aliquando dicitur Syria : ut ibi : caput Syriæ Damascus. *Hæc iterum Phœnicis postea divisa est in duas portiones, quarum altera dicitur Damascena, altera vero Emisena. Sunt etiam et Syriæ partes utraque Arabia : prima, cujus metropolis est Bostrum; secunda, cujus est metropolis Petra deserti. Sed et Syria Sobal, ejusdem Syriæ majoris pars est, cujus est metropolis Sobal. Nihilominus et tres Palæstinæ ejusdem Syriæ partes sunt : prima, cujus est metropolis Hierosolyma, quæ proprie appellatur Judæa; secunda, cujus metropolis est Cæsarea maritima; tertia, cujus metropolis est Scythopolis, quæ alio nomine dicitur Bethsam, cujus hodie locum tenet Nazareth. Idumea quoque hujus ejusdem Syriæ majoris pars est novissima, ad Ægyptum respiciens.*

II. - Suriye'nin Sınırları ve Bölgeleri Üzerine

Üstelik dikkat edilmelidir ki, "Suriye" adı bazen daha geniş bir anlamda tüm ülkenin adı olarak, bazen de daha dar bir anlamda yalnızca belirli bir bölgeyi ifade etmek üzere kullanılmaktadır. Ancak bazen eklemelerle birlikte kullanılır ve daha açık bir şekilde belirtildiği gibi bölgeleri ifade eder. Dolayısıyla Büyük Suriye, sınırları dahilinde pek çok eyalet barındırır: Dicle'den başlayıp Mısır'a kadar uzanır ve Kilikya'dan Kızıldeniz'e kadar uzanır. Dicle ile Fırat arasında kalan alt kısmından itibaren, ilk bölgesi Mezopotamya'dır; iki nehir arasında yer aldığı için, yani iki nehir arasında yattığı söylendiği gibi Mezopotamya olarak adlandırılır. Yunancada potamos, Latinceye fluvius (nehir) olarak çevrilir. Suriye'nin bir parçası olduğu için Kutsal Yazılarda sıklıkla Suriye Mezopotamya'sı olarak adlandırılır.

Aynı Suriye'nin ardından en büyük kısmı olan Coelesyria bölgesi gelir. O soylu şehir Antakya ve ona bağlı şehirler burada yer alır. Kuzey yönünden ise bu Suriye'nin parçaları olan her iki Kilikya da buraya sınır komşusudur. Güneyden ise Fenike ile hemen birleşir. Fenike'nin bir zamanlar uzun süre boyunca tek ve yekpare olan bu ana bölgesi, günümüzde ikiye bölünmüştür. Bunlardan birine kıyı bölgesi denir; hakkında konuştuğumuz Sur, on dört bağlı şehre sahip olan bu bölgenin metropolüdür. Margath kalesinin altında yer alan Valania nehrinden başlar, en eski Sur şehri olarak bilinen yerin yakınındaki, günümüzde Districtum denilen Lapis-Incisus'ta son bulur. Bu eyaletin sınırları içinde yer alan şehirler şunlardır: Güneyde en sonda yer alan ve diğer adı Heffa olan, halk arasında Caïfas denilen Porphyria; ikinci olarak diğer adı Accon olan Ptolemais; doğuda üçüncü olarak

Sezarya Philippi olan Paneas; dördüncü olarak kuzeyden Sarepta, beşinci Sydon, altıncı Berythum, yedinci Biblium, sekizinci Botrium, dokuzuncu Tripolis, onuncu Artusia, on birinci Archis, on ikinci Arados, on üçüncü Antarados, on dördüncü Maraclea.
Fenike'nin diğer kısmına ise, metropolü Şam olan ve bazen Suriye olarak da anılan Libanica denir; nitekim orada şöyle denir: Suriye'nin başkenti Şam. Bu bölge de daha sonra Fenike'de iki parçaya bölünmüştür: bunlardan birine Damascena, diğerine ise Emisena denir. Suriye'nin parçaları arasında her iki Arabistan da yer alır: metropolü Bostrum olan birinci Arabistan; metropolü çölün Petra şehri olan ikinci Arabistan. Aynı şekilde büyük Suriye'nin bir parçası olan Syria Sobal'ın metropolü Sobal'dır. Bunların yanı sıra, yine aynı Suriye'nin parçaları olan üç Filistin vardır: metropolü uygun bir şekilde Yahudiye olarak adlandırılan Kudüs olan birinci Filistin; metropolü Caesarea Maritima olan ikinci Filistin; metropolü diğer adı Bethsam olan ve günümüzde yerini Nazareth'in aldığı Scythopolis olan üçüncü Filistin. Mısır'a bakan en uç kısım olan İdumea da aynı bu büyük Suriye'nin bir parçasıdır.

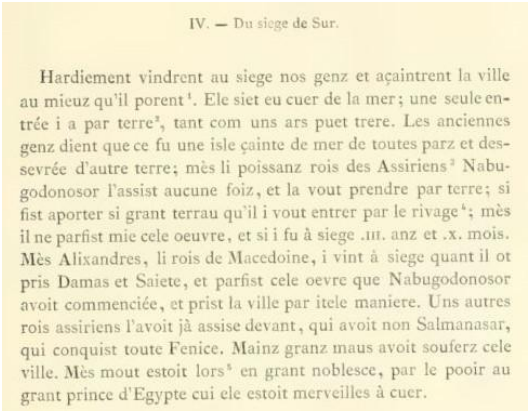
III. — De ce meismes.

Plenteive citéz estoit de toutes choses la citéz de Sur, et delitable plus que nule autre ville; car jasoit ce que ele soit dedenz la mer assise et avironée de eaues [près] de toutes parz, ausi come une isle, ne remaint mie por ce que ele n'ait devant, près de la porte, uns granz plains de terre gaaignable qui est trop aportanz. D'ilec vient la grant plenté de touz biens à la cité. Bien est voirs que li gaaignages n'est pas mout granz, au regart des autres citez, mès les terres sont iluec si bones qu'eles aportent bien autant come les autres qui sont plus larges. Nequedent devers Midi, si com l'en vet à la cité d'Acre, la terre gaaignable dure jusqu'au destroit Scandarion, où il a bien quatre miles ou cinq. De l'autre part, devers bise, si com l'en vet à Saiete, redure bien li gaaignages autant. De lé, là où il a mains, a bien .u. miles ou .iii. Là sordent fontaines beles et mout cleres qui grant mestier ont por atemprer le chaut en esté[1]. Entre les autres, la tres-noble fontaine sort ilec, de que l'en parole en maintes terres, que Salemons apele la *Fontaine des Cortilz* et le *Puis des Eaues Vivanz*[2]. Ceste fontaine sourt eu plus bas de cele contrée, et si l'a-l'en si hauciée par oevres de mains que l'en la fet sordre par desus une tor qui est haute près de cinq toises[3], fete de trop dures pierres. Quant l'en s'aproche de là, l'en ne voit que la tor qui nule semblant ne mostre d'eaue, mès li degré i sont fet où l'en puet monter neis à cheval; et quant l'en est en haut, si grant plenté d'eaue part que c'est ausi come li combles de la tor. D'ilec s'en vet en diverses parties par les conduiz qui la reçoivent[4]. Cele fontaine norrit les cortilz où les bonnes herbes croissent, et les arbres qui aportent les bons fruiz. Entre les autres precieuses choses nessent ilec les calemeles où il cucres croist que li marchéant viennent querre et l'emportent par tot le monde[5]. Une merveille avient ilec; car de la gravele que l'en quieut en cele terre fet-l'en une maniere de voirre dont li vessel sont si çler et si precieus que l'en les vent trop chierement en autres terres[6]. Por la noblesce de cele cité et por la grant forteresce dont ele est fermée, la tenoit li princes d'Egypte si chiere que bien li sembloit que la terre n'eust garde, se il poist ceste garder. Car il tenoit toute la terre, dès Lalische de Suric jusqu'en la seche Libe où il n'a se sablon non. Mès plus lr estoit ceste à cuer que nule des autres; por ce l'avoit trop bien garnie d'armes, d'engins et de viandes, et de la meilleur gent que il avoit.

III. - Aynı Konu Üzerine

Sur şehri her açıdan bolluk içindeydi ve diğer tüm şehirlerden daha keyifliydi; çünkü her taraftan sularla çevrili ve bir ada gibi denizin içinde yer almasına rağmen, kapının hemen yakınında oldukça verimli ve çok faydalı geniş toprak düzlüklerine sahipti. Şehre her türlü malın bolluğu buradan gelmektedir. Diğer şehirlere kıyasla bu tarım arazilerinin pek büyük olmadığı doğrudur, ancak buradaki topraklar o kadar iyidir ki, daha geniş olan diğer araziler kadar çok ürün verirler. Yine de güneye doğru, Akka şehrine gidildiğinde, tarım arazisi yaklaşık dört veya beş mil kadar uzanan

Scandarion harabelerine kadar uzanır. Diğer taraftan, kuzeye doğru, Saiete'ye gidildiğinde, tarım arazisi yine aynı ölçüde uzanır. Orada, kaynakların bulunduğu yerde, yaz sıcağını hafifletmek için büyük ihtiyaç duyulan güzel ve çok berrak pınarlar kaynar. Diğerlerinin yanı sıra, pek çok ülkede bahsedilen, Süleyman'ın Bahçelerin Çeşmesi ve Akan Suların Kuyusu olarak adlandırdığı çok asil çeşme orada kaynar. Bu çeşme bölgenin en alçak kısmından kaynar ve insan eliyle o kadar yükseltilmiştir ki, sert taşlardan yapılmış yaklaşık beş kulaç yüksekliğindeki bir kulenin üzerinden fışkırması sağlanmıştır. Oraya yaklaşıldığında, sudan hiçbir iz göstermeyen kule görülür, ancak merdivenler yapılmıştır ki atla bile çıkılabilir; yukarıya çıkıldığında ise kulenin tepesinden fışkıran devasa miktarda su dışarı akar. Oradan suyu alan kanallar vasıtasıyla çeşitli taraflara gider. Bu çeşme, güzel otların büyüdüğü bahçeleri ve iyi meyveler veren ağaçları besler. Diğer değerli şeylerin yanı sıra, tüccarların dünyanın her yerinden gelip götürdüğü şeker kamışları orada yetişir. Orada harikulade bir olay gerçekleşir: çünkü o topraklardan çıkarılan kumdan öyle bir cam türü yapılır ki, kapları o kadar berrak ve kıymetlidir ki diğer ülkelerde çok yüksek fiyatlara satılır. Bu şehrin asaletinden ve sahip olduğu büyük tahkimattan ötürü Mısır prensi buraya o kadar büyük bir değer veriyordu ki, eğer burayı koruyabilseydi sanki dünyanın hiçbir tehlikesi kalmayacağını düşünüyordu. Çünkü Suriye'nin Lalishe'sinden kumdan başka bir şeyin olmadığı kurak Libya'ya kadar tüm toprakları elinde tutuyordu. Ancak burayı diğerlerinden çok daha fazla önemsiyordu; bu yüzden burayı silahlarla, mancınıklarla, yiyeceklerle ve sahip olduğu en iyi insanlarla son derece iyi bir şekilde donatmıştı.

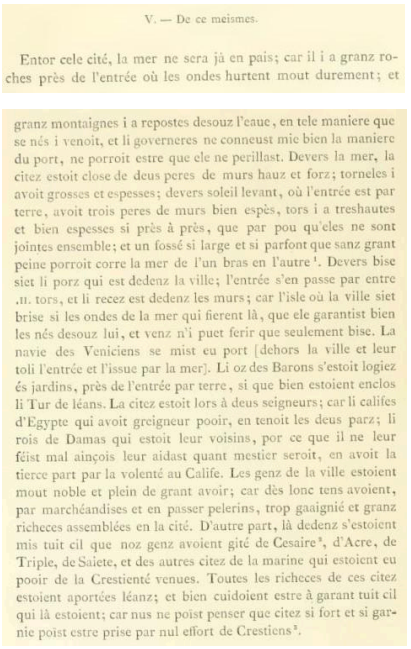
IV. — Du siege de Sur.

Hardiement vindrent au siege nos genz et açaintrent la ville au mieuz qu'il porent[1]. Ele siet eu cuer de la mer; une seule entrée i a par terre[2], tant com uns ars puet trere. Les anciennes genz dient que ce fu une isle çainte de mer de toutes parz et dessevrée d'autre terre; mès li poissanz rois des Assiriens[3] Nabugodonosor l'assist aucune foiz, et la vout prendre par terre; si fist aporter si grant terrau qu'il i vout entrer par le rivage[4]; mès il ne parfist mie cele oeuvre, et si i fu à siege .III. anz et .x. mois. Mès Alixandres, li rois de Macedoine, i vint à siege quant il ot pris Damas et Saiete, et parfist cele oevre que Nabugodonosor avoit commenciée, et prist la ville par itele maniere. Uns autres rois assiriens l'avoit jà assise devant, qui avoit non Salmanasar, qui conquist toute Fenice. Mainz granz maus avoit souferz cele ville. Mès mout estoit lors[5] en grant noblesce, par le pooir au grant prince d'Egypte cui ele estoit merveilles à cuer.

IV. - Sur Kuşatması Üzerine

Halkımız cesurca kuşatmaya geldi ve şehri ellerinden geldiğince kuşattı. Şehir denizin ortasında yer alır; bir yayın atabileceği mesafe kadar karadan yalnızca tek bir girişi vardır. Eski insanlar buranın her tarafı denizle çevrili ve diğer karadan ayrı bir ada olduğunu söylerler; ancak güçlü Asur kralı Nebukadnezar bir zamanlar burayı kuşatmış ve karadan almak istemişti; kıyıdan içeri girmek amacıyla o kadar çok toprak taşıtmıştı ki, ancak bu çalışmayı tamamlayamamış ve orayı on üç yıl dört ay boyunca kuşatmıştı. Fakat Makedonya kralı İskender, Şam'ı ve Saiete'yi aldığında kuşatmaya gelmiş, Nebukadnezar'ın başlamış olduğu bu çalışmayı tamamlamış ve şehri bu şekilde ele geçirmişti. Bütün Fenike'yi fethetmiş olan Salmanasar adında başka bir Asur kralı daha önceden burayı kuşatmıştı. Bu şehir pek çok büyük kötülük

ve sıkıntı çekmişti. Ancak o sırada, kalbinde yer eden Mısır'ın büyük prensinin gücü sayesinde büyük bir ihtişam içindeydi.

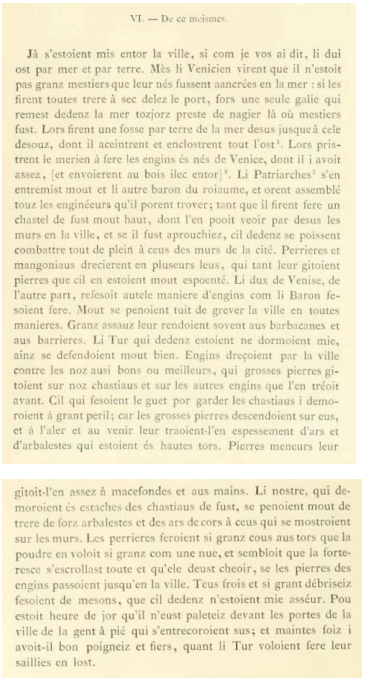

V. — De ce meismes.

Entor cele cité, la mer ne sera jà en pais; car il i a granz roches près de l'entrée où les ondes hurtent mout durement; et granz montaignes i a repostes desouz l'eaue, en tele maniere que se nés i venoit, et li governeres ne conneust mie bien la maniere du port, ne porroit estre que ele ne perillast. Devers la mer, la citez estoit close de deus peres de murs hauz et forz; torneles i avoit grosses et espesses; devers soleil levant, où l'entrée est par terre, avoit trois peres de murs bien espès, tors i a treshautes et bien espesses si près à près, que par pou qu'eles ne sont jointes ensemble; et un fossé si large et si parfont que sanz grant peine porroit corre la mer de l'un bras en l'autre [1]. Devers bise siet li porz qui est dedenz la ville; l'entrée s'en passe par entre .II. tors, et li recez est dedenz les murs; car l'isle où la ville siet brise si les ondes de la mer qui fierent là, que ele garantist bien les nés desouz lui, et venz n'i puet ferir que seulement bise. La navie des Veniciens se mist eu port [dehors la ville et leur toli l'entrée et l'issue par la mer]. Li oz des Barons s'estoit logiez és jardins, près de l'entrée par terre, si que bien estoient enclos li Tur de léans. La citez estoit lors à deus seigneurs; car li califes d'Egypte qui avoit greigneur pooir, en tenoit les deus parz; li rois de Damas qui estoit leur voisins, por ce que il ne leur féist mal ainçois leur aidast quant mestier seroit, en avoit la tierce part par la volenté au Calife. Les genz de la ville estoient mout noble et plein de grant avoir; car dès lonc tens avoient, par marchéandises et en passer pelerins, trop gaaignié et granz richeces assemblées en la cité. D'autre part, là dedenz s'estoient mis tuit cil que noz genz avoient gité de Cesaire [3], d'Acre, de Triple, de Saiete, et des autres citez de la marine qui estoient eu pooir de la Crestienté venues. Toutes les richeces de ces citez estoient aportées léanz; et bien cuidoient estre à garant tuit cil qui là estoient; car nus ne poist penser que citez si fort et si garnie poist estre prise par nul effort de Crestiens [3].

V. - Aynı Konu Üzerine

Bu şehrin çevresinde deniz asla sakin olmaz; çünkü girişin yakınlarında dalgaların çok sert bir şekilde çarptığı büyük kayalıklar ve suyun altında gizli büyük dağlar vardır; öyle ki buraya herhangi bir gemi gelirse ve idarecisi limanın yapısını çok iyi bilmiyorsa, geminin batmaması imkansızdır. Deniz tarafında şehir, iki sıra yüksek ve güçlü surla çevriliydi; kalın ve kalın burçlara sahipti. Karadan girişin olduğu güneşin doğduğu tarafta ise, aralarında neredeyse hiç boşluk kalmayacak kadar birbirine çok yakın, çok yüksek ve kalın kuleleri olan üç sıra kalın sur ve denizin kollarının birinden diğerine büyük bir zorluk çekmeden akabileceği kadar geniş ve derin bir hendek bulunuyordu. Kuzey yönünde ise şehrin içinde yer alan liman yer alır; giriş iki kule arasından geçer ve barınak surların içindedir; çünkü şehrin üzerinde yer aldığı ada, buraya çarpan deniz dalgalarını öyle bir keser ki altındaki gemileri mükemmel bir şekilde korur ve buraya yalnızca kuzey rüzgarı çarpabilir. Venediklilerin donanması limana yerleşti [ve deniz yoluyla giriş ve çıkışları onlara kapattı]. Baronların ordusu ise karadan girişin yakınındaki bahçelere yerleşmişti; öyle ki içerideki Türkler tamamen kuşatılmış durumdaydı. O sırada şehir iki lorda aitti; çünkü daha büyük bir güce sahip olan Mısır halifesi üçte iki hissesine sahipken, komşuları olan Şam kralı da halifenin isteği üzerine, onlara zarar vermesin ve ihtiyaç duyulduğunda yardım etsin diye üçte bir hissesine sahip olmuştu. Şehrin halkı çok soylu ve büyük bir servetle doluydu; çünkü uzun zamandan beri ticaret yaparak ve hacıları taşıyarak çok şey kazanmışlar ve şehirde büyük zenginlikler biriktirmişlerd. Öte yandan, halkımızın Sezarya'dan, Akka'dan, Trablus'tan, Saiete'den ve Hristiyanların gücüne geçmiş olan deniz kenarındaki diğer şehirlerden kovduğu herkes oraya sığınmıştı. Bu şehirlerin tüm zenginlikleri oraya taşınmıştı ve orada bulunan herkes güvende olduğunu çok iyi düşünüyordu; çünkü hiç kimse bu kadar güçlü ve donanımlı bir şehrin herhangi bir Hristiyan çabasıyla alınabileceğini düşünemezdi.

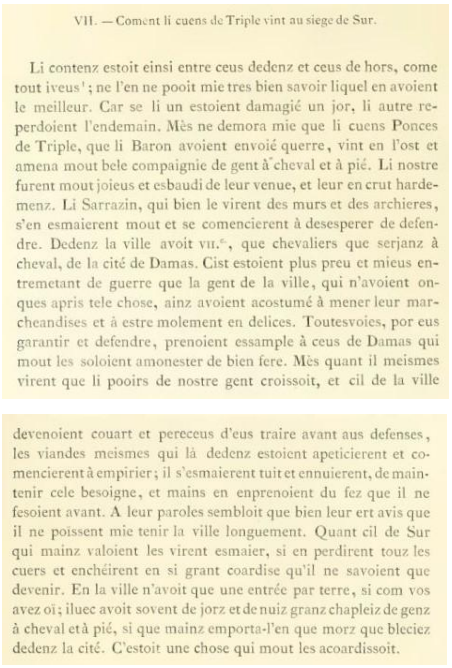
VI. — De ce meismes.

Jà s'estoient mis entor la ville, si com je vos ai dit, li dui ost par mer et par terre. Mès li Venicien virent que il n'estoit pas granz mestiers que leur nés fussent aancrées en la mer : si les firent toutes trere à sec delez le port, fors une seule galie qui remest dedenz la mer tozjorz preste de nagier là où mestiers fust. Lors firent une fosse par terre de la mer desus jusque à cele desouz, dont il aceintrent et enclostrent tout l'ost[1]. Lors prisrent le merien à fere les engins és nés de Venice, dont il i avoit assez, [et envoierent au bois ilec entor][2]. Li Patriarches[3] s'en entremist mout et li autre baron du roiaume, et orent assemblé touz les enginéeurs qu'il porent trover; tant que il firent fere un chastel de fust mout haut, dont l'en pooit veoir par desus les murs en la ville, et se il fust aprouchiez, cil dedenz se poissent combattre tout de plein à ceus des murs de la cité. Perrieres et mangoniaus drecierent en pluseurs leus, qui tant leur gitoient pierres que cil en estoient mout espoenté. Li dux de Venise, de l'autre part, refesoit autele maniere d'engins com li Baron fesoient fere. Mout se penoient tuit de grever la ville en toutes manieres. Granz assauz leur rendoient sovent aus barbacanes et aus barrieres. Li Tur qui dedenz estoient ne dormoient mie, ainz se defendoient mout bien. Engins dreçoient par la ville contre les noz ausi bons ou meilleurs, qui grosses pierres gitoient sur noz chastiaus et sur les autres engins que l'en tréoit avant. Cil qui fesoient le guet por garder les chastiaus i demoroient à grant peril; car les grosses pierres descendoient sur eus, et à l'aler et au venir leur traoient-l'en espessement d'ars et d'arbalestes qui estoient és hautes tors. Pierres meneurs leur gitoit-l'en assez à macefondes et aus mains. Li nostre, qui demoroient és estaches des chastiaus de fust, se penoient mout de trere de forz arbalestes et des ars de cors à ceus qui se mostroient sur les murs. Les perrieres feroient si granz cous aus tors que la poudre en voloit si granz com une nue, et sembloit que la forteresce s'escrollast toute et qu'ele deust cheoir, se les pierres des engins passoient jusqu'en la ville. Teus frois et si grant débriseiz fesoient de mesons, que cil dedenz n'estoient mie asséur. Pou estoit heure de jor qu'il n'eust paleteiz devant les portes de la ville de la gent à pié qui s'entrecoroient sus; et maintes foiz i avoit-il bon poigneiz et fiers, quant li Tur voloient fere leur saillies en lost.

VI. - Aynı Konu Üzerine

Size söylediğim gibi, ordu zaten denizden ve karadan şehrin etrafını sarmıştı. Ancak Venedikliler gemilerini denizde demirlemenin çok büyük bir gereklilik olmadığını gördüler; bu yüzden her an gerektiğinde kürek çekmeye hazır vaziyette denizde kalan tek bir kadırga hariç hepsini limanın yanına karaya çektirdiler. Ardından karadan denizden diğerine kadar bütün otağı kuşatıp çevreleyen bir hendek kazdılar. Sonra Venedik gemilerindeki mancınıkları ve diğer pek çok şeyi yapmak için kereste getirdiler, [ve çevreteki ormanlara haber gönderdiler]. Patrik ve krallığın diğer baronları bu işi büyük bir gayretle ele aldılar ve bulabildikleri tüm mühendisleri topladılar; öyle ki surların üzerinden şehir içine yukarıdan bakılabilecek ve eğer yaklaşırlarsa içeridekilerin şehrin surlarındakilerle doğrudan göğüs göğüse savaşabileceği çok yüksek ahşap bir kule inşa ettirdiler. Birçok yerde mancınıklar ve taş atıcılar kurdular; öyle ki attıkları taşlar içeridekileri son derece korkutuyordu. Öte yandan Venedik dükü de Baronların yaptırdığına benzer makineler yaptırıyordu. Herkes şehre her şekilde zarar vermek için büyük bir çaba harcıyordu. Barbakanalara ve bariyerlere sık sık büyük saldırılar düzenliyorlardı. İçerideki Türkler de hiç boş durmuyor, kendilerini çok iyi savunuyorlardı. Bizimkilerin kulelerine ve önceden kurdukları diğer makinelerin üzerine büyük taşlar atan, şehir içinden bizimkilerin üzerine en az bizimkiler kadar iyi veya daha iyi makineler kurmuşlardı. Kuleleri korumak için nöbet tutanlar büyük bir tehlike altındaydı; çünkü üzerlerine büyük taşlar yağıyor, yüksek kulelerde bulunanlardan gelişlerinde ve gidişlerinde üzerlerine yoğun bir şekilde oklar ve arbalet okları atılıyordu. Onlara macefond ve ellerindeki diğer şeylerle pek çok taş atılıyordu. Ahşap kulelerin direklerinde duran bizimkiler, surlarda görüneklere güçlü arbaletlerle ve yaylarla ok atmak için büyük bir çaba sarf ediyorlardı. Mancınıklar kulelere öyle büyük darbeler vuruyordu ki toz bulutu bir bulut gibi havada uçuşuyor ve eğer makinelerin taşları şehrin içine kadar ulaşmasaydı, kalenin tamamen sarsılıp yıkılacağı zannediliyordu. Evlerde öyle büyük

sarsıntılar ve yıkıntılar meydana getiriyorlardı ki içeridekiler hiç güvende değildi. Günün neredeyse her saatinde, şehir kapılarının önünde birbirlerinin üzerine koşan yaya askerlerin çarpışmaları eksik olmuyor; Türkler ordugaha akın etmek istediklerinde sık sık şiddetli ve kıyasıya çatışmalar yaşanıyordu.

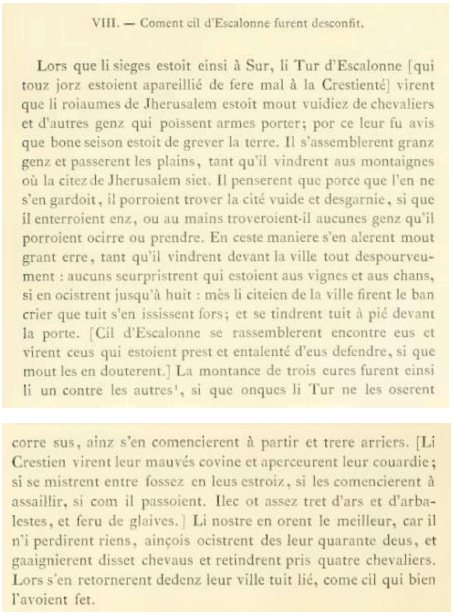
VII. — Coment li cuens de Triple vint au siege de Sur.

Li contenz estoit einsi entre ceus dedenz et ceus de hors, come tout iveus[1]; ne l'en ne pooit mie tres bien savoir liquel en avoient le meilleur. Car se li un estoient damagié un jor, li autre reperdoient l'endemain. Mès ne demora mie que li cuens Ponces de Triple, que li Baron avoient envoié querre, vint en l'ost et amena mout bele compaignie de gent à cheval et à pié. Li nostre furent mout joieus et esbaudi de leur venue, et leur en crut hardemenz. Li Sarrazin, qui bien le virent des murs et des archieres, s'en esmaierent mout et se comencierent à desesperer de defendre. Dedenz la ville avoit VII.^c^, que chevaliers que serjanz à cheval, de la cité de Damas. Cist estoient plus preu et mieus entremetant de guerre que la gent de la ville, qui n'avoient onques apris tele chose, ainz avoient acostumé à mener leur marcheandises et à estre molement en delices. Toutesvoies, por eus garantir et defendre, prenoient essample à ceus de Damas qui mout les soloient amonester de bien fere. Mès quant il meismes virent que li pooirs de nostre gent croissoit, et cil de la ville

devenoient couart et pereceus d'eus traire avant aus defenses, les viandes meismes qui là dedenz estoient apeticierent et comencierent à empirier; il s'esmaierent tuit et ennuierent, de maintenir cele besoigne, et mains en enprenoient du fez que il ne fesoient avant. A leur paroles sembloit que bien leur ert avis que il ne poissent mie tenir la ville longuement. Quant cil de Sur qui mainz valoient les virent esmaier, si en perdirent touz les cuers et enchéirent en si grant coardise qu'il ne savoient que devenir. En la ville n'avoit que une entrée par terre, si com vos avez oï; iluec avoit sovent de jorz et de nuiz granz chapleiz de genz à cheval et à pié, si que mainz emporta-l'en que morz que bleciez dedenz la cité. C'estoit une chose qui mout les acoardissoit.

VII. - Trablus Kontunun Sur Kuşatmasına Gelişi Üzerine

İçeridekiler ile dışarıdakiler arasındaki çatışma böylesine çekişmeli geçiyordu; kimin üstün geldiğini tam olarak kestirmek mümkün olmuyordu, çünkü bir gün biri zarar görüyorsa, ertesi gün diğerleri kaybediyordu. Ancak çok geçmeden, baronların çağırmış olduğu Trablus kontu Ponces, ordugâha geldi ve beraberinde atlı ve yaya askerlerden oluşan çok güzel bir birlik getirdi. Bizimkiler onların gelişinden ötürü büyük bir sevinç ve heyecan duydular, cesaretleri arttı. Surlardan ve mazgallardan bunu açıkça gören Sarazenler ise son derece dehşete kapıldılar ve savunma konusunda umutsuzluğa düşmeye başladılar. Şehrin içinde, Şam şehrinden gelmiş olan yedi yüz kadar atlı ve yaya şövalye ve serjant bulunuyordu. Bunlar, daha önce hiç böyle şey görmemiş, aksine ticaret yapmaya ve bolluk içinde zevk sefa sürmeye alışkın olan şehir halkına kıyasla savaşa çok daha cesur ve daha yatkındılar. Yine de kendilerini korumak ve savunmak için, onlara her zaman iyi hareket etmelerini öğütleyen Şamlileri örnek alıyorlardı. Ancak bizim insanımızın gücünün arttığını ve şehir halkının savunmaya öne atılma konusunda korkak ve tembel hale geldiğini kendileri gördüklerinde, içerideki yiyecekler de azalmaya ve bozulmaya başladı; hepsi dehşete kapıldı ve bu işi sürdürmekten sıkıldı, artık eskisi gibi işin üzerine düşmüyorlardı. Konuştuklarından, şehri uzun süre ellerinde tutamayacaklarını çok iyi düşündükleri anlaşılıyordu. Değeri pek çok şeyle ölçülen Sur sakinleri onların korktuğunu gördüklerinde, bütün cesaretlerini kaybettiler ve ne yapacaklarını bilemeyecek kadar büyük bir korkaklığa düştüler. Duyduğunuz gibi şehrin karadan yalnızca tek bir girişi vardı; orada gece gündüz atlı ve yaya askerlerin büyük çarpışmaları yaşanıyordu; öyle ki şehir içine ölü ve yaralı olmak üzere pek çok kişi taşınıyordu. Bu durum onları son derece korkutuyordu.

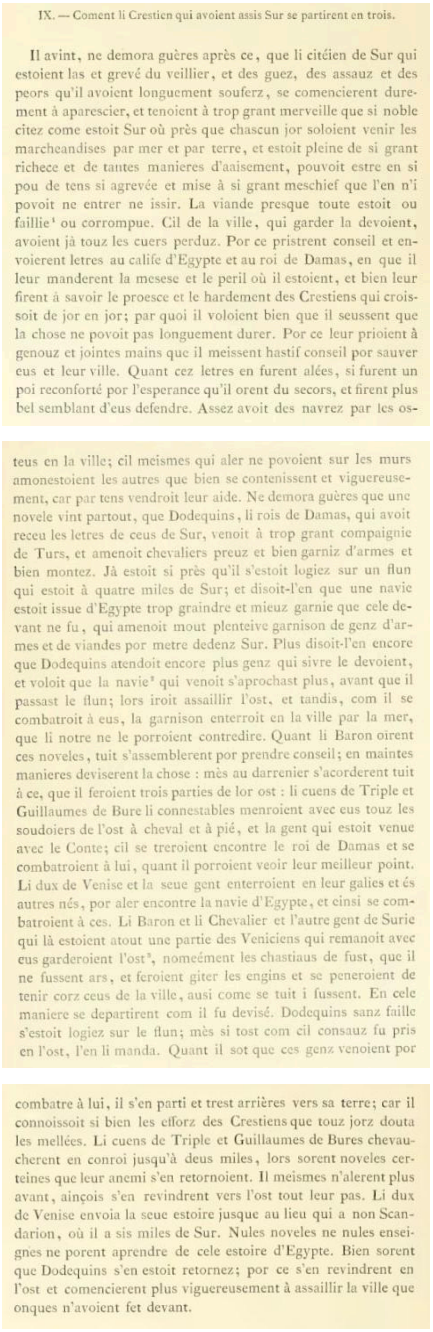
VIII. — Coment cil d'Escalonne furent desconfit.

Lors que li sieges estoit einsi à Sur, li Tur d'Escalonne [qui touz jorz estoient apareillié de fere mal à la Crestienté] virent que li roiaumes de Jherusalem estoit mout vuidiez de chevaliers et d'autres genz qui poissent armes porter; por ce leur fu avis que bone seison estoit de grever la terre. Il s'assemblerent granz genz et passerent les plains, tant qu'il vindrent aus montaignes où la citez de Jherusalem siet. Il penserent que porce que l'en ne s'en gardoit, il porroient trover la cité vuide et desgarnie, si que il enterroient enz, ou au mains troveroient-il aucunes genz qu'il porroient ocirre ou prendre. En ceste maniere s'en alerent mout grant erre, tant qu'il vindrent devant la ville tout despourveument : aucuns seurpristrent qui estoient aus vignes et aus chans, si en ocistrent jusqu'à huit : mès li citeien de la ville firent le ban crier que tuit s'en ississent fors; et se tindrent tuit à pié devant la porte. [Cil d'Escalonne se rassemblerent encontre eus et virent ceus qui estoient prest et entalenté d'eus defendre, si que mout les en douterent.] La montance de trois eures furent einsi li un contre les autres[1], si que onques li Tur ne les oserent

corre sus, ainz s'en comencierent à partir et trere arriers. [Li Crestien virent leur mauvés covine et aperceurent leur couardie; si se mistrent entre fossez en leus estroiz, si les comencierent à assaillir, si com il passoient. Ilec ot assez tret d'ars et d'arbalestes, et feru de glaives.] Li nostre en orent le meilleur, car il n'i perdirent riens, ainçois ocistrent des leur quarante deus, et gaaignierent disset chevaus et retindrent pris quatre chevaliers. Lors s'en retornerent dedenz leur ville tuit lié, come cil qui bien l'avoient fet.

VIII. - Aşkelonluların Nasıl Bozguna Uğratıldığı

Sur kuşatması bu şekilde sürerken, [Hristiyanlığa zarar vermeye her zaman hazır olan] Aşkelonlu Türkler, Kudüs krallığının şövalyelerden ve silah taşıyabilecek diğer insanlardan oldukça yoksun olduğunu gördüler; bu yüzden ülkeye zarar vermenin tam zamanı olduğunu düşündüler. Büyük bir kalabalık halinde toplanıp ovaları geçtiler, nihayet Kudüs şehrinin yer aldığı dağlara ulaştılar. Kimsenin kendilerini beklemediği için şehri boş ve savunmasız bulabileceklerini, böylece içeri girebileceklerini ya da en azından öldürebilecekleri veya esir alabilecekleri bazı insanlar bulabileceklerini düşündüler. Bu şekilde büyük bir hızla ilerlediler, ta ki hiç haber vermeden şehrin önüne varana kadar: bağlarda ve tarlalarda bulunan bazı kimseleri şaşırtıp sekiz kişiyi öldürdüler; ancak şehir sakinleri herkesin dışarı çıkmasını bildiren fermanı seslendirttiler ve hepsi kapının önünde yaya olarak durdu. [Aşkelonlular onlara karşı birleşip hazır olan ve savunmaya istekli olanları gördüklerinde onlardan çok korktular.] Yaklaşık üç saat boyunca iki taraf öylece karşı karşıya durdu, öyle ki Türkler onlara saldırmaya bir türlü cesaret edemediler, aksine ayrılıp geri çekilmeye başladılar. [Hristiyanlar onların kötü niyetini ve korkaklığını fark ettiler; bu yüzden dar geçitlerdeki hendeklerin arasına girerek geçtikleri sırada onlara saldırmaya başladılar. Orada yaylardan ve arbaletlerden pek çok ok atıldı, kılıçlarla vuruldu.] Hiçbir kayıp vermeyen, aksine onlardan kırk ikisini öldüren, on yedi at ele geçiren ve dört şövalyeyi esir alan bizimkiler üstün geldi. Sonra yaptıklarından çok memnun bir şekilde kendi şehirlerine geri döndüler.

IX. — Coment li Crestien qui avoient assis Sur se partirent en trois.

Il avint, ne demora guères après ce, que li citéien de Sur qui estoient las et grevé du veillier, et des guez, des assauz et des peors qu'il avoient longuement souferz, se comencierent durement à aparescier, et tenoient à trop grant merveille que si noble citez come estoit Sur où près que chascun jor soloient venir les marcheandises par mer et par terre, et estoit pleine de si grant richece et de tantes manieres d'aaisement, pouvoit estre en si pou de tens si agrevée et mise à si grant meschief que l'en n'i povoit ne entrer ne issir. La viande presque toute estoit ou faillie[1] ou corrompue. Cil de la ville, qui garder la devoient, avoient jà touz les cuers perduz. Por ce pristrent conseil et envoierent letres au calife d'Egypte et au roi de Damas, en que il leur manderent la mesese et le peril où il estoient, et bien leur firent à savoir le proesce et le hardement des Crestiens qui croissoit de jor en jor; par quoi il voloient bien que il seussent que la chose ne povoit pas longuement durer. Por ce leur prioient à genouz et jointes mains que il meissent hastif conseil por sauver eus et leur ville. Quant cez letres en furent alées, si furent un poi reconforté por l'esperance qu'il orent du secors, et firent plus bel semblant d'eus defendre. Assez avoit des navrez par les osteus en la ville; cil meismes qui aler ne povoient sur les murs amonestoient les autres que bien se contenissent et viguereusement, car par tens vendroit leur aide. Ne demora guères que une novele vint partout, que Dodequins, li rois de Damas, qui avoit receu les letres de ceus de Sur, venoit à trop grant compaignie de Turs, et amenoit chevaliers preuz et bien garniz d'armes et bien montez. Jà estoit si près qu'il s'estoit logiez sur un flun qui estoit à quatre miles de Sur; et disoit-l'en que une navie estoit issue d'Egypte trop graindre et mieuz garnie que cele devant ne fu, qui amenoit mout plenteive garnison de genz d'armes et de viandes por metre dedenz Sur. Plus disoit-l'en encore que Dodequins atendoit encore plus genz qui sivre le devoient, et voloit que la navie[2] qui venoit s'aprochast plus, avant que il passast le flun; lors iroit assaillir l'ost, et tandis, com il se combatroit à eus, la garnison enterroit en la ville par la mer, que li notre ne le porroient contredire. Quant li Baron oirent ces noveles, tuit s'assemblerent por prendre conseil; en maintes manieres deviserent la chose : mès au darrenier s'acorderent tuit à ce, que il feroient trois parties de lor ost : li cuens de Triple et Guillaumes de Bure li connestables menroient avec eus touz les soudoiers de l'ost à cheval et à pié, et la gent qui estoit venue avec le Conte; cil se treroient encontre le roi de Damas et se combatroient à lui, quant il porroient veoir leur meilleur point. Li dux de Venise et la seue gent enterroient en leur galies et és autres nés, por aler encontre la navie d'Egypte, et cinsi se combatroient à ces. Li Baron et li Chevalier et l'autre gent de Surie qui là estoient atout une partie des Veniciens qui remanoit avec eus garderoient l'ost[3], nomeément les chastiaus de fust, que il ne fussent ars, et feroient giter les engins et se peneroient de tenir corz ceus de la ville, ausi come se tuit i fussent. En cele maniere se departirent com il fu devisé. Dodequins sanz faille s'estoit logiez sur le flun; mès si tost com cil consauz fu pris en l'ost, l'en li manda. Quant il sot que ces genz venoient por combatre à lui, il s'en parti et trest arrières vers sa terre; car il connoissoit si bien les efforz des Crestiens que touz jorz douta les mellées. Li cuens de Triple et Guillaumes de Bures chevaucherent en conroi jusqu'à deus miles, lors sorent noveles certeines que leur anemi s'en retornoient. Il meismes n'alerent plus avant, ainçois s'en revindrent vers l'ost tout leur pas. Li dux de Venise envoia la seue estoire jusque au lieu qui a non Scandarion, où il a sis miles de Sur. Nules noveles ne nules enseignes ne porent aprendre de cele estoire d'Egypte. Bien sorent que Dodequins s'en estoit retornez; por ce s'en revindrent en l'ost et comencierent plus viguereusement à assaillir la ville que onques n'avoient fet devant.

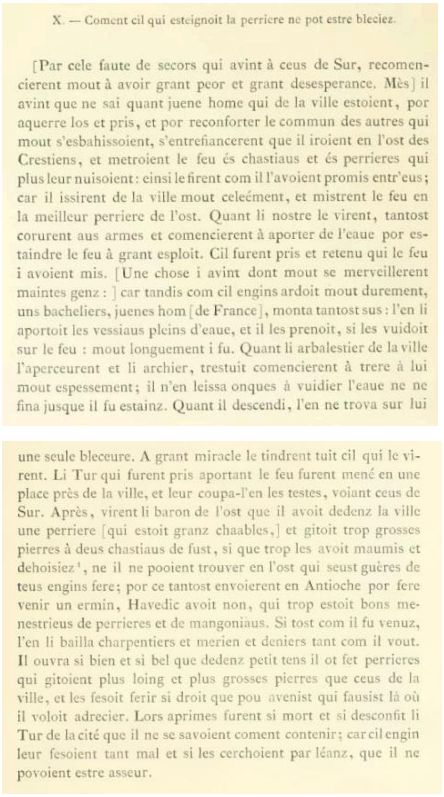
IX. - Sur'u Kuşatan Hristiyanların Üç Parçaya Ayrılması Üzerine

Bunun üzerinden çok geçmeden, nöbet tutmaktan, yoksulluktan, uzun süredir katlandıkları saldırılardan ve korkulardan yorulmuş ve yıpranmış olan Sur sakinleri kendilerini açıkça göstermeye başladılar; neredeyse her gün denizden ve karadan malların geldiği, böylesine büyük bir zenginlikle ve pek çok rahatlık biçimiyle dolu Sur gibi asil bir şehrin, nasıl olup da bu kadar kısa sürede bu kadar çok sıkıntıya düşebildiğini ve içeri girip çıkmanın imkansız hale geldiğini hayretle karşılıyorlardı. Yiyeceklerin neredeyse tamamı tükenmiş ya da bozulmuştu. Şehri korumakla yükümlü olanların artık tüm umutları tükenmişti. Bu yüzden meclis kurup Mısır halifesine ve Şam kralına mektuplar göndererek içinde bulundukları sıkıntıyı ve tehlikeyi bildirdiler; gün geçtikçe artan Hristiyanların yiğitliğini ve cesaretini onlara açıkça aktardılar; bu nedenle durumun uzun süre devam edemeyeceğini bilmelerini

istediler. Bu yüzden diz çöküp ellerini birleştirerek kendilerini ve şehirlerini kurtarmak için aceleyle bir çare bulmaları için onlara yalvardılar. Bu mektuplar gitikten sonra, yardım umuduyla biraz teselli buldular ve kendilerini savunmak için daha iyi bir görünüm sergilediler. Şehirde yaralılar oldukça fazlaydı; surlara çıkamayan bu kimseler bile diğerlerine kendilerini iyi ve cesurca tutmalarını öğütlüyorlardı, çünkü yakında yardımlarına geleceklerdi.

Çok geçmeden her yere bir haber yayıldı: Sur'un mektuplarını almış olan Şam kralı Dodekins, çok büyük bir Türk birliğiyle gelmekteydi ve iyi silahlanmış, iyi atlara binmiş yiğit şövalyeler getiriyordu. Zaten o kadar yaklaşmıştı ki Sur'a dört mil uzaklıktaki bir nehrin kenarında konaklamıştı; Mısır'dan ise eskisinden çok daha büyük ve daha iyi donatılmış, Sur'un içine konulmak üzere bol miktarda silahlı insan ve yiyecek getiren bir donanmanın çıktığı söyleniyordu. Dahası, Dodekins'in kendisini takip etmesi gereken daha fazla insanı beklediği ve nehri geçmeden önce gelen donanmanın daha da yaklaşmasını istediği söyleniyordu; donanma yaklaştığında orduya saldıracaktı ve o onlarla savaşırken, yardım birliği kimse engel olmaksızın deniz yoluyla şehre girecekti. Baronlar bu haberleri duyduklarında durumu görüşmek üzere bir araya geldiler; konuyu pek çok yönüyle tartıştılar: ancak sonunda ordularını üç parçaya ayırmaya karar verdiler. Trablus kontu ve konestable Guillaume de Bures, ordudaki tüm atlı ve yaya paralı askerleri ile Kont'la birlikte gelen insanları yanlarına alacaklar, Şam kralının karşısına çıkacaklar ve en uygun zamanı kollayarak onunla savaşacaklardı. Venedik dükü ve halkı, Mısır donanmasının karşısına çıkmak ve onlarla savaşmak için kadırgalarına ve diğer gemilerine bineceklerdi. Orada bulunan baronlar, şövalyeler ve diğer Suriye halkı, yanlarında kalan bir kısım Venedikliyle birlikte ordugâhı koruyacaklar, özellikle ahşap kulelerin yanmamasını sağlayacaklar, makinelerin işleyişini gözetecekler ve şehir içindekileri sanki hepsi oradaymış gibi tutmaya çalışacaklardı. Kararlaştırıldığı gibi orduları bu şekilde böldüler. Dodekins gerçekten de nehrin kenarında konaklamıştı; ancak bu tasarı orduda duyulur duyulmaz kendisine haber gönderildi. Bizim insanımızın onunla savaşmaya geldiğini öğrendiğinde, oradan ayrılıp kendi topraklarına doğru geri döndü; çünkü Hristiyanların gücünü o kadar iyi biliyordu ki çatışmalardan her zaman çekinirdi.

Trablus kontu ve Guillaume de Bures iki mil boyunca düzen içinde at sürdüler, ardından düşmanlarının geri döndüğüne dair kesin haberler aldılar. Daha ileri gitmeyip adımlarını tamamen geri çevirerek ordugâha geri döndüler. Venedik dükü kendi donanmasını Sur'dan altı mil uzaklıkta bulunan Scandarion adlı yere kadar gönderdi. Mısır donanmasına dair hiçbir haber ya da iz öğrenemediler. Dodekins'in geri döndüğünü çok iyi biliyorlardı; bu yüzden ordugâha geri döndüler ve şehre daha önce hiç yapmadıkları kadar şiddetli bir şekilde saldırmaya başladılar.

X. — Coment cil qui esteignoit la perriere ne pot estre bleciez.

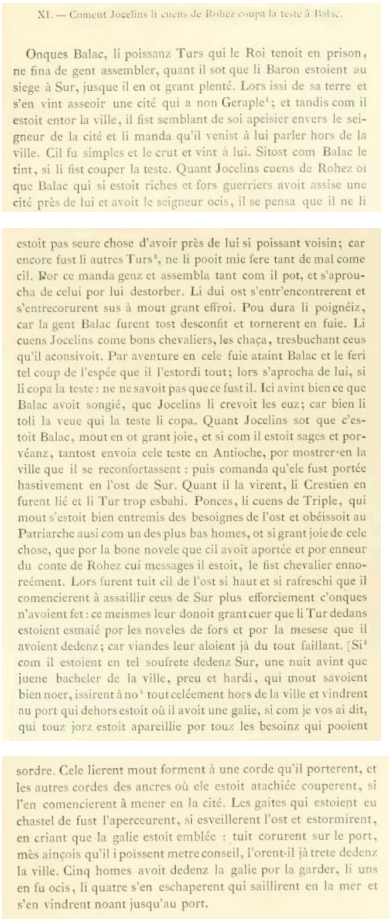
[Par cele faute de secors qui avint à ceus de Sur, recomencierent mout à avoir grant peor et grant desesperance. Mès] il avint que ne sai quant juene home qui de la ville estoient, por aquerre los et pris, et por reconforter le commun des autres qui mout s'esbahissoient, s'entrefiancerent que il iroient en l'ost des Crestiens, et metroient le feu és chastiaus et és perrieres qui plus leur nuisoient: einsi le firent com il l'avoient promis entr'eus; car il issirent de la ville mout celeément, et mistrent le feu en la meilleur perriere de l'ost. Quant li nostre le virent, tantost corurent aus armes et comencierent à aporter de l'eaue por estaindre le feu à grant esploit. Cil furent pris et retenu qui le feu i avoient mis. [Une chose i avint dont mout se merveillerent maintes genz :] car tandis com cil engins ardoit mout durement, uns bacheliers, juenes hom [de France], monta tantost sus : l'en li aportoit les vessiaus pleins d'eaue, et il les prenoit, si les vuidoit sur le feu : mout longuement i fu. Quant li arbalestier de la ville l'aperceurent et li archier, trestuit comencierent à trere à lui mout espessement; il n'en leissa onques à vuidier l'eaue ne ne fina jusque il fu estainz. Quant il descendi, l'en ne trova sur lui une seule bleceure. A grant miracle le tindrent tuit cil qui le virent. Li Tur qui furent pris aportant le feu furent mené en une place près de la ville, et leur coupa-l'en les testes, voiant ceus de Sur. Après, virent li baron de l'ost que il avoit dedenz la ville une perriere [qui estoit granz chaables,] et gitoit trop grosses pierres à deus chastiaus de fust, si que trop les avoit maumis et dehoisiez[1], ne il ne pooient trouver en l'ost qui seust guères de teus engins fere; por ce tantost envoierent en Antioche por fere venir un ermin, Havedic avoit non, qui trop estoit bons menestrieus de perrieres et de mangoniaus. Si tost com il fu venuz, l'en li bailla charpentiers et merien et deniers tant com il vout. Il ouvra si bien et si bel que dedenz petit tens il ot fet perrieres qui gitoient plus loing et plus grosses pierres que ceus de la ville, et les fesoit ferir si droit que pou avenist qui fausist là où il voloit adrecier. Lors aprimes furent si mort et si desconfit li Tur de la cité que il ne se savoient coment contenir; car cil engin leur fesoient tant mal et si les cerchoient par léanz, que il ne povoient estre asseur.

X. - Mancınıklardan Ateşi Söndüren Kişinin Nasıl Yaralanmadığı Üzerine

[Sur halkının başına gelen bu yardım eksikliğinden ötürü yeniden büyük bir korku ve umutsuzluk duymaya başladılar. Ancak] şehirden övgü ve ödül kazanmak, büyük bir şaşkınlık içinde olan halkı yeniden cesaretlendirmek için aralarında sözleşen şehrin gençlerinden kim olduğunu bilmediğim bazı kimseler, Hristiyanların ordugâhına gideceklerini ve en çok zarar veren kuleler ile mancınıklara ateş vereceklerini söylediler: aralarında söz verdikleri gibi de yaptılar, çünkü çok gizli bir şekilde şehirden dışarı çıkıp ordugâhın en iyi mancınığına ateşi verdiler. Bizimkiler bunu gördüğünde hemen silahlarına sarıldılar ve büyük bir maharetle ateşi söndürmek için su getirmeye başladılar. Ateşi ateşe vermiş olanlar yakalanıp tutuklandı. [Pek çok insanın çok şaşırdığı bir olay gerçekleşti:] Çünkü mancınık son derece şiddetli bir şekilde yanarken, genç [Fransız] bir delikanlı derhal yukarı tırmandı; kendisine su dolu kaplar getiriliyor, o da onları alıp ateşin üzerine boşaltıyordu: orada çok uzun süre kaldı. Şehrin arbaletçileri ve okçuları bunu fark edince hep birlikte üzerine çok yoğun bir şekilde ok atmaya başladılar; o ise su boşaltmaktan ve ateş tamamen sönene kadar bu işten asla vazgeçmedi. Aşağı indiğinde, üzerinde tek bir yaralanma izi bile bulunamadı. Gören herkes bunu büyük bir mucize olarak kabul etti.

Ateşi getirirken yakalanan Türkler şehrin yakınlarında bir yere götürüldü ve Sur halkının gözü önünde kafaları kesildi. Ardından ordugâhtaki baronlar, şehir içinde çok büyük taşlar atan [ve iki ahşap kuleye çok büyük zarar verip tahrip eden] büyük bir mancınık olduğunu gördüler; ordugâhta buna benzer makineler yapmayı bilen neredeyse hiç kimse yoktu; bu yüzden hemen Antakya'ya haber göndererek mancınık ve mancınık yapımında çok iyi bir usta olan Havedic adında bir Ermeni'nin getirilmesini sağladılar. O gelir gelmez kendisine dilediği kadar marangoz, kereste ve para verildi. O kadar iyi ve güzel çalıştı ki kısa süre içinde şehirdekilerin attıklarından

daha uzağa ve daha büyük taşlar atan mancınıklar yaptı ve bunları o kadar doğru isabet ettiriyordu ki vurmak istediği yeri neredeyse hiç şaşırmıyordu. O zaman şehirdeki Türkler o kadar ölmüş ve bozguna uğramış bir hale geldiler ki ne yapacaklarını bilemez oldular; çünkü bu makineler onlara o kadar çok zarar veriyor ve içeride onları o kadar çok arıyordu ki bir türlü güvende olamıyorlardı.

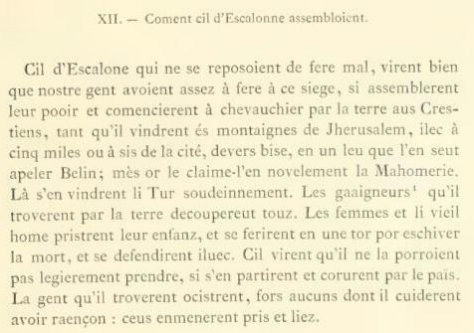
XI. — Coment Jocelins li cuens de Rohez coupa la teste à Balac.

Onques Balac, li poissanz Turs qui le Roi tenoit en prison, ne fina de gent assembler, quant il sot que li Baron estoient au siege à Sur, jusque il en ot grant plenté. Lors issi de sa terre et s'en vint asseoir une cité qui a non Geraple[1]; et tandis com il estoit entor la ville, il fist semblant de soi apeisier envers le seigneur de la cité et li manda qu'il venist à lui parler hors de la ville. Cil fu simples et le crut et vint à lui. Sitost com Balac le tint, si li fist couper la teste. Quant Jocelins cuens de Rohez oi que Balac qui si estoit riches et fors guerriers avoit assise une cité près de lui et avoit le seigneur ocis, il se pensa que il ne li estoit pas seure chose d'avoir près de lui si poissant voisin; car encore fust li autres Turs[1], ne li pooit mie fere tant de mal come cil. Ror ce manda genz et assembla tant com il pot, et s'aprocha de celui por lui destorber. Li dui ost s'entr'encontrerent et s'entrecorurent sus à mout grant effroi. Pou dura li poignéiz, car la gent Balac furent tost desconfit et tornerent en fuie. Li cuens Jocelins come bons chevaliers, les chaça, tresbuchant ceus qu'il aconsivoit. Par aventure en cele fuie ataint Balac et le feri tel coup de l'espée que il l'estordi tout; lors s'aprocha de lui, si li copa la teste: ne ne savoit pas que ce fust il. Ici avint bien ce que Balac avoit songié, que Jocelins li crevoit les euz; car bien li toli la veue qui la teste li copa. Quant Jocelins sot que c'estoit Balac, mout en ot grant joie, et si com il estoit sages et porvéanz, tantost envoia cele teste en Antioche, por mostrer-en la ville que il se reconfortassent : puis comanda qu'ele fust portée hastivement en l'ost de Sur. Quant il la virent, li Crestien en furent lié et li Tur trop esbahi. Ponces, li cuens de Triple, qui mout s'estoit bien entremis des besoignes de l'ost et obéissoit au Patriarche ausi com un des plus bas homes, ot si grant joie de cele chose, que por la bone novele que cil avoit aportée et por enneur du conte de Rohez cui messages il estoit, le fist chevalier ennoreement. Lors furent tuit cil de l'ost si haut et si rafreschi que il comencierent à assaillir ceus de Sur plus efforciement c'onques n'avoient fet : ce meismes leur donoit grant cuer que li Tur dedans estoient esmaié por les noveles de fors et por la mesese que il avoient dedenz; car viandes leur aloient jà du tout faillant. [Si[1] com il estoient en tel soufrete dedenz Sur, une nuit avint que juene bacheler de la ville, preu et hardi, qui mout savoient bien noer, issirent à no[1] tout celéement hors de la ville et vindrent au port qui dehors estoit où il avoit une galie, si com je vos ai dit, qui touz jorz estoit apareillie por touz les besoinz qui pooient sordre. Cele lierent mout forment à une corde qu'il porterent, et les autres cordes des ancres où ele estoit atachiée couperent, si l'en comencierent à mener en la cité. Les gaites qui estoient eu chastel de fust l'aperceurent, si esveillerent l'ost et estormirent, en criant que la galie estoit emblée : tuit corurent sur le port, mès ainçois qu'il i poissent metre conseil, l'orent-il jà trete dedenz la ville. Cinq homes avoit dedenz la galie por la garder, li uns en fu ocis, li quatre s'en eschaperent qui saillirent en la mer et s'en vindrent noant jusqu'au port.

XI. - Urfa Kontu Jocelin'in Balac'ın Başını Nasıl Kestiği Üzerine

Kral'ı hapishanede tutan güçlü Türk Balac, baronların Sur'u kuşattığını öğrendiğinde, büyük bir kalabalık toplayana kadar asker toplamaktan asla vazgeçmedi. Ardından topraklarından çıkıp Geraple adında bir şehri kuşatmaya geldi; şehrin etrafındayken şehir lorduyla barışacakmış gibi bir izlenim yarattı ve onunla şehrin dışında konuşmaya gelmesini istedi. O da saf davranarak buna inandı ve yanına geldi. Balac onu yakaladığı gibi kafasını kestirdi. Çok zengin ve güçlü bir savaşçı olan Balac'ın yakınlarında bir şehri kuşattığını ve lordunu öldürdüğünü duyan Urfa kontu Jocelin, böyle güçlü bir komşunun yakınında olmasının kendisine güven vermeyeceğini düşündü; çünkü diğer Türkler olsa bile ona bu kadar zarar veremezdi. Bu yüzden olabildiğince çok insan çağırıp topladı ve onu engellemek için üzerine yürüdü. İki ordu karşılaştı ve büyük bir korkuyla birbirlerinin üzerine saldırdılar. Çarpışma kısa sürdü, çünkü Balac'ın adamları hemen bozguna uğrayıp kaçmaya başladılar. İyi bir şövalye olan Kont Jocelin onları kovaladı, önüne çıkanları devirdi. Tesadüfen bu kaçış sırasında Balac'a yetişti ve kılıçla öyle bir darbe indirdi ki onu sersemletti; ardından yanına yaklaşarak kim olduğunu bilmeden kafasını kesti. Böylece Balac'ın

daha önce rüyasında gördüğü, Jocelin'in gözlerini oyacağı kehaneti gerçekleşmiş oldu; çünkü başını keserek görme yetisini tamamen ellerinden almıştı.
Jocelin bunun Balac olduğunu öğrendiğinde büyük bir sevinç duydu ve bilge ile öngörülü biri olduğundan, halkın cesaretini toplamak için derhal bu başı Antakya'ya gönderdi; ardından aceleyle Sur kuşatmasına getirilmesini buyurdu. Hristiyanlar başı gördüklerinde sevindiler, Türkler ise büyük bir şşkınlığa kapıldılar. Ordunun işleriyle çok iyi ilgilenen ve en alt tabakadakilerden biri gibi patriğe itaat eden Trablus kontu Ponces, bu durumdan o kadar büyük bir sevinç duydu ki, onun getirdiği güzel haber ve habercisi olduğu Urfa kontunun onuruna onu büyük bir ihtişamla şövalye ilan etti. Sonrasında ordudaki herkes o kadar güçlendi ve tazelendi ki, Sur'dakilere daha önce hiç olmadığı kadar güçlü bir şekilde saldırmaya başladılar; dışarıdan gelen haberler ve içeride çektikleri sıkıntılar yüzünden içerideki Türkler de zaten dehşet içindeydi, çünkü yiyecekleri artık tamamen tükenmek üzereydi. Sur'da böylesine bir kıtlık hüküm sürerken, bir gece şehrin içinde iyi yüzme bilen, cesur ve yiğit genç bir delikanlı, tamamen gizli bir şekilde şehirden yüzerek çıktı ve size söylediğim gibi, ortaya çıkabilecek tüm ihtiyaçlar için her zaman hazine bulunan dışardaki limana geldi. Getirdikleri bir ipi bu kadırgaya çok sağlam bir şekilde bağladılar ve bağlı olduğu çapaların diğer iplerini kesip şehre doğru çekmeye başladılar. Ahşap kuledeki nöbetçiler bunu fark edip ordugâhı uyandırdılar ve kadırganın çalındığını bağırdılar; herkes limana koştu, ancak onlar bir çare bulamadan kadırgayı çoktan içeri çekmişlerdi. Kadırgayı korumak için içinde beş adam bulunuyordu; biri öldürüldü, dördü ise denize atlayıp yüzerek limana kaçmayı başardı.

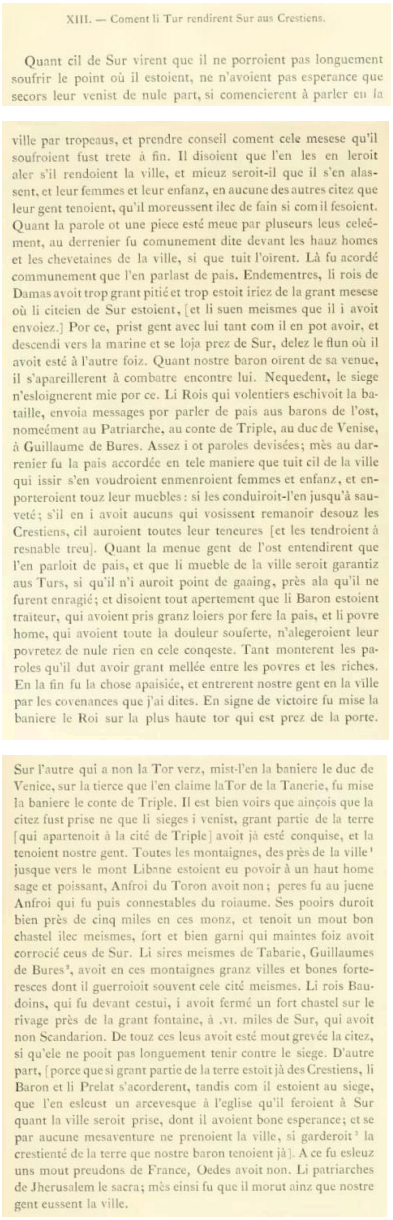

XII. — Coment cil d'Escalonne assembloient.

Cil d'Escalone qui ne se reposoient de fere mal, virent bien que nostre gent avoient assez à fere à ce siege, si assemblerent leur pooir et comencierent à chevauchier par la terre aus Crestiens, tant qu'il vindrent és montaignes de Jherusalem, ilec à cinq miles ou à sis de la cité, devers bise, en un leu que l'en seut apeler Belin; mès or le claime-l'en novelement la Mahomerie. Là s'en vindrent li Tur soudeinnement. Les gaaigneurs[1] qu'il troverent par la terre decoupereut touz. Les femmes et li vieil home pristrent leur enfanz, et se ferirent en une tor por eschiver la mort, et se defendirent iluec. Cil virent qu'il ne la porroient pas legierement prendre, si s'en partirent et corurent par le pais. La gent qu'il troverent ocistrent, fors aucuns dont il cuiderent avoir raençon : ceus enmenerent pris et liez.

XII. - Aşkelonluların Nasıl Birlik Kurduğu Üzerine

Kötülük yapmaktan dinlenmeyen Aşkelonlular, halkımızın bu kuşatmayla fazlasıyla meşgul olduğunu çok iyi gördüler; bu yüzden güçlerini toplayıp Hristiyanların topraklarında at sürmeye başladılar. Nihayet Kudüs şehrinin dağlarına, şehirden kuzeye doğru beş altı mil uzaklıkta, eskiden Belin olarak adlandırılan, ancak şimdilerde yeni bir adla Mahomerie denilen yere ulaştılar. Türkler oraya aniden geldiler. Arazide buldukları çiftçilerin hepsini doğradılar. Kadınlar ve yaşlılar çocuklarını alıp ölümden kaçmak için bir kuleye sığındılar ve orada kendilerini savundular. Orasını kolayca alamayacaklarını anlayan Türkler oradan ayrılıp ülkeye dağıldılar. Fidye alabileceklerini düşündükleri birkaç kişi hariç buldukları herkesi öldürdüler; fidye alacaklarını sandıkları kişileri ise ellerini bağlayarak esir alıp götürdüler.

XIII. — Coment li Tur rendirent Sur aus Crestiens.

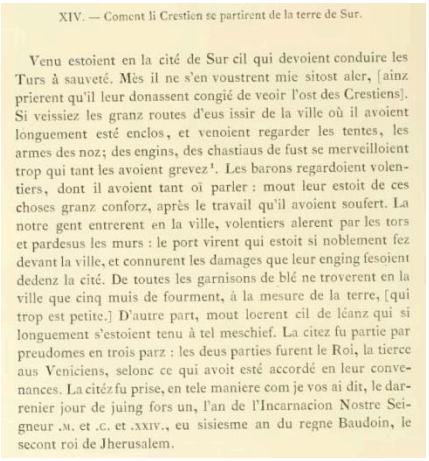
Quant cil de Sur virent que il ne porroient pas longuement soufrir le point où il estoient, ne n'avoient pas esperance que secors leur venist de nule part, si comencierent à parler en la ville par tropeaus, et prendre conseil coment cele mesese qu'il soufroient fust trete à fin. Il disoient que l'en les en leroit aler s'il rendoient la ville, et mieuz seroit-il que il s'en alassent, et leur femmes et leur enfanz, en aucune des autres citez que leur gent tenoient, qu'il moreussent ilec de fain si com il fesoient. Quant la parole ot une piece esté meue par pluseurs leus celeément, au derrenier fu comunement dite devant les hauz homes et les chevetaines de la ville, si que tuit l'oirent. Là fu acordé communement que l'en parlast de pais. Endementres, li rois de Damas avoit trop grant pitié et trop estoit iriez de la grant mesese où li citeien de Sur estoient, [et li suen meismes que il i avoit envoiez.] Por ce, prist gent avec lui tant com il en pot avoir, et descendi vers la marine et se loja prez de Sur, delez le flun où il avoit esté à l'autre foiz. Quant nostre baron oirent de sa venue, il s'apareillerent à combatre encontre lui. Nequedent, le siege n'esloignerent mie por ce. Li Rois qui volentiers eschivoit la bataille, envoia messages por parler de pais aus barons de l'ost, nomeément au Patriarche, au conte de Triple, au duc de Venise, à Guillaume de Bures. Assez i ot paroles devisées; mès au darrenier fu la pais accordée en tele maniere que tuit cil de la ville qui issir s'en voudroient enmenroient femmes et enfanz, et enporteroient touz leur muebles: si les conduiroit-l'en jusqu'à sauveté; s'il en i avoit aucuns qui vosissent remanoir desouz les Crestiens, cil auroient toutes leur teneures [et les tendroient à resnable treu]. Quant la menue gent de l'ost entendirent que l'en parloit de pais, et que li mueble de la ville seroit garantiz aus Turs, si qu'il n'i auroit point de gaaing, près ala qu'il ne furent enragié; et disoient tout apertement que li Baron estoient traiteur, qui avoient pris granz loiers por fere la pais, et li povre home, qui avoient toute la douleur souferte, n'alegeroient leur povretez de nule rien en cele conqeste. Tant monterent les paroles qu'il dut avoir grant mellée entre les povres et les riches. En la fin fu la chose apaisiée, et entrerent nostre gent en la ville par les covenances que j'ai dites. En signe de victoire fu mise la baniere le Roi sur la plus haute tor qui est prez de la porte.

Sur l'autre qui a non la Tor verz, mist-l'en la baniere le duc de Venice, sur la tierce que l'en claime la Tor de la Tanerie, fu mise la baniere le conte de Triple. Il est bien voirs que ainçois que la citez fust prise ne que li sieges i venist, grant partie de la terre [qui apartenoit à la cité de Triple] avoit jà esté conquise, et la tenoient nostre gent. Toutes les montaignes, des près de la ville[1] jusque vers le mont Libane estoient eu povoir à un haut home sage et poissant, Anfroi du Toron avoit non; peres fu au juene Anfroi qui fu puis connestables du roiaume. Ses pooirs duroit bien près de cinq miles en ces monz, et tenoit un mout bon chastel ilec meismes, fort et bien garni qui maintes foiz avoit corrocié ceus de Sur. Li sires meismes de Tabarie, Guillaumes de Bures[2], avoit en ces montaignes granz villes et bones forteresces dont il guerroioit souvent cele cité meismes. Li rois Baudoins, qui fu devant cestui, i avoit fermé un fort chastel sur le rivage près de la grant fontaine, à .vi. miles de Sur, qui avoit non Scandarion. De touz ces leus avoit esté mout grevée la citez, si qu'ele ne pooit pas longuement tenir contre le siege. D'autre part, [porce que si grant partie de la terre estoit jà des Crestiens, li Baron et li Prelat s'acorderent, tandis com il estoient au siege, que l'en esleust un arcevesque à l'eglise qu'il feroient à Sur quant la ville seroit prise, dont il avoient bone esperance; et se par aucune mesaventure ne prenoient la ville, si garderoit[3] la crestienté de la terre que nostre baron tenoient jà]. A ce fu esleuz uns mout preudons de France, Oedes avoit non. Li patriarches de Jherusalem le sacra; mès einsi fu que il morut ainz que nostre gent eussent la ville.

XIII. - Türklerin Sur'u Hristiyanlara Nasıl Teslim Ettiği

Sur sakinleri içinde bulundukları durumu daha fazla kaldıramayacaklarını ve hiçbir yerden yardım gelmeyeceğini gördüklerinde, şehirde gruplar halinde konuşmaya başladılar ve çektikleri bu sıkıntının sona erdirilmesi için nasıl bir çare bulunması gerektiğini tartışmaya giriştiler. Eğer şehri teslim ederlerse gitmelerine izin verileceğini, kendilerinin, eşlerinin ve çocuklarının, kendi insanlarının elinde bulunan diğer şehirlerden birine gidip orada açlıktan ölmektense bunun çok daha iyi olacağını söylüyorlar idi. Bu mesele bir süre gizli yerlerde konuştuktan sonra, sonunda şehrin ileri gelenleri ve önde gelenleri önünde herkesin duyacağı şekilde açıkça dile getirildi. Orada oy birliğiyle barış hakkında konuşulması kararlaştırıldı. Bu sırada Şam kralı, Sur sakinlerinin içinde bulunduğu büyük sıkıntıdan ötürü çok büyük bir acı duyuyor ve üzülüyordu [ve oraya kendi adamlarını da göndermişti]. Bu yüzden yanına alabildiği kadar insan alarak sahile indi ve Sur yakınlarında, daha önce konakladığı nehrin kenarında kamp kurdu. Bizim baronlarımız onun geldiğini duyduklarında onunla savaşmak için hazırlandılar. Yine de kuşatmanın yerini

değiştirmediler. Savaştan memnuniyetle kaçınan Kral, ordugâhın baronlarına, özellikle Patriğe, Trablus kontuna, Venedik düküne ve Guillaume de Bures'e barış hakkında konuşmak üzere elçiler gönderdi. Epeydir sözler söylendi; ancak sonunda barış şu şartla kabul edildi: Şehirden çıkmak isteyen herkes eşlerini ve çocuklarını yanlarında götürecek, tüm taşınabilir mallarını alacak ve güvenli bir yere kadar götürüleceklerdi; eğer Hristiyanların altında kalmak isteyenler olursa, onlar da tüm mülklerine sahip olacaklar [ve makul bir vergi karşılığında onları elinde tutacaklardı]. Ordudaki sıradan askerler barıştan bahsedildiğini ve şehirdeki malların Türklerde kalacağını, ellerine hiçbir ganimet geçmeyeceğini duyduklarında neredeyse deliye döndüler; baronların barış yapmak için çok büyük rüşvetler aldıklarını, bunca acıyı çeken yoksul halkın ise bu fetihten yoksulluklarını hiçbir şekilde hafifletemeyeceğini açıkça dile getirdiler. Bu sözler o kadar büyüdü ki fakirler ile zenginler arasında büyük bir çatışma çıkacaktı. Sonunda durum sakinleştirildi ve bizimkiler belirttiğim şartlar altında şehre girdiler. Zaferin bir işareti olarak, kapının yakınındaki en yüksek kuleye Kral'ın bayrağı dikildi.
Tor verz (Yeşil Kule) adı verilen diğerine Venedik dükünün bayrağı dikildi, Tor de la Tanerie (Tabakhane Kulesi) denilen üçüncüye ise Trablus kontunun bayrağı dikildi. Şehir fethedilmeden ve kuşatma başlamadan önce bile, Trablus şehrine ait olan arazinin büyük bir kısmının çoktan fethedilmiş olduğu ve bunları bizim insanımızın elinde tuttuğu gayet açiktır. Şehrin yakınlarındaki dağlardan Lübnan dağlarına kadar tüm dağlar, bilge ve güçlü bir soylu olan ve daha sonra krallığın konstable'ı olan genç Anfroi'nin babası Toronlu Anfroi'nin gücü altındaydı. Bu dağlarda gücü yaklaşık beş mil kadar uzanıyor ve buralarda Sur halkını pek çok kez rahatsız etmiş olan güçlü ve iyi donatılmış çok iyi bir kaleyi elinde tutuyordu. Tiberias'ın lordu olan Guillaume de Bures'ün bile bu dağlarda, bu şehrin kendisine karşı sıklıkla savaştığı büyük şehirleri ve iyi kaleleri vardı. Kendisinden önceki Kral Baudouin, Sur'dan altı mil uzaklıkta, Scandarium adı verilen büyük çeşmenin yakınındaki kıyıda güçlü bir kale kapatmıştı. Şehir tüm bu yerlerden o kadar çok hırpalanmıştı ki, kuşatmaya karşı uzun süre dayanamıyordu. Öte yandan, arazinin bu kadar büyük bir kısmı halihazırda Hristiyanlarda olduğu için, kuşatmadayken baronlar ve prelâtlar, şehir alındığında Sur'da kuracakları kilise için büyük bir umut besledikleri bir başpiskopos seçmeyi kararlaştırdılar; eğer herhangi bir talihsizlik sonucu şehri alamasalar bile, baronlarımızın halihazırda elinde tuttuğu topraklardaki Hristiyanlığı koruyacaklardı. Bunun için Fransa'dan Oedes adında çok erdemli bir adam seçildi. Kudüs patriği onu kutsadı; ancak halkımız şehri almadan önce kendisi öldü.

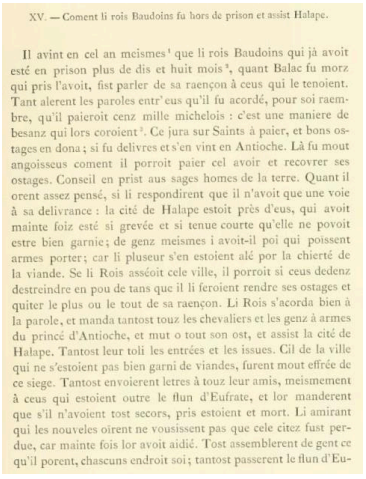

XIV. — Coment li Crestien se partirent de la terre de Sur.

Venu estoient en la cité de Sur cil qui devoient conduire les Turs à sauveté. Mès il ne s'en voustrent mie sitost aler, [ainz prierent qu'il leur donassent congié de veoir l'ost des Crestiens]. Si veissiez les granz routes d'eus issir de la ville où il avoient longuement esté enclos, et venoient regarder les tentes, les armes des noz; des engins, des chastiaus de fust se merveilloient trop qui tant les avoient grevez[1]. Les barons regardoient volentiers, dont il avoient tant oï parler : mout leur estoit de ces choses granz conforz, après le travail qu'il avoient soufert. La notre gent entrerent en la ville, volentiers alerent par les tors et pardesus les murs : le port virent qui estoit si noblement fez devant la ville, et connurent les damages que leur enging fesoient dedenz la cité. De toutes les garnisons de blé ne troverent en la ville que cinq muis de fourment, à la mesure de la terre, [qui trop est petite.] D'autre part, mout loerent cil de léanz qui si longuement s'estoient tenu à tel meschief. La citez fu partie par preudomes en trois parz : les deus parties furent le Roi, la tierce aus Veniciens, selonc ce qui avoit esté accordé en leur convenances. La citéz fu prise, en tele maniere com je vos ai dit, le darrenier jour de juing fors un, l'an de l'Incarnacion Nostre Seigneur .M. et .C. et .XXIV., eu sisiesme an du regne Baudoin, le secont roi de Jherusalem.

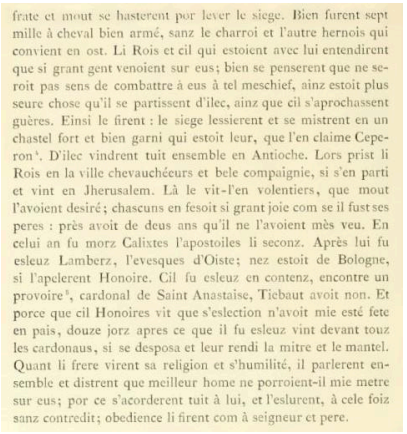
XIV. - Hristiyanların Sur Topraklarından Ayrılması Üzerine

Türkleri güvenli bir yere götürecek olanlar Sur şehrine gelmişlerdi. Ancak hemen gitmek istemediler, [aksine Hristiyanların ordugâhını görmelerine izin verilmesini rica ettiler]. Uzun süredir kapalı kaldıkları şehirden kalabalıklar halinde çıktıklarını, çadırları, bizimkilerin silahlarını, makineleri ve kendilerine o kadar çok zarar vermiş olan ahşap kuleleri incelemeye geldiklerini görürdünüz. Hakkında bu kadar çok şey duymuş olan baronlar onları memnuniyetle izliyorlardı; katlandıkları o kadar zahmetten sonra bu şeyler onlara büyük bir teselli sağlıyordu. Bizim insanımız şehre girdi, kuleleri ve surların üzerinden memnuniyetle dolaştı: şehrin önünde o kadar mükemmel bir şekilde yapılmış olan limanı gördüler ve makinelerinin şehir içinde açtığı zararları fark ettiler. Şehirdeki tüm buğday stokları arasında, yerel ölçüye göre [pek az olan] yalnızca beş mui buğday bulabildiler. Öte yandan, o kadar uzun süre boyunca böyle bir sıkıntıya göğüs germiş olan içeridekileri çok övdüler. Yapılan anlaşmalara uygun olarak şehir, soylu adamlar tarafından üç parçaya bölündü: iki parça Kral'a, üçte bir hisse ise Venediklilere ait oldu. Şehir, size söylediğim gibi, Kudüs'ün ikinci kralı Baudouin'in saltanatının altıncı yılında, 1124 yılının Haziran ayının sondan bir önceki gününde bu şekilde ele geçirildi.

XV. — Coment li rois Baudoins fu hors de prison et assist Halape.

Il avint en cel an meismes[1] que li rois Baudoins qui jà avoit esté en prison plus de dis et huit mois[2], quant Balac fu morz qui pris l'avoit, fist parler de sa raençon à ceus qui le tenoient. Tant alerent les paroles entr'eus qu'il fu acordé, pour soi raembre, qu'il paieroit cenz mille michelois : c'est une maniere de besanz qui lors coroient[3]. Ce jura sur Saints à paier, et bons ostages en dona; si fu delivres et s'en vint en Antioche. Là fu mout angoisseus coment il porroit paier cel avoir et recovrer ses ostages. Conseil en prist aus sages homes de la terre. Quant il orent assez pensé, si li respondirent que il n'avoit que une voie à sa delivrance : la cité de Halape estoit près d'eus, qui avoit mainte foiz esté si grevée et si tenue courte qu'elle ne povoit estre bien garnie; de genz meismes i avoit-il poi qui poissent armes porter; car li pluseur s'en estoient alé por la chierté de la viande. Se li Rois asséoit cele ville, il porroit si ceus dedenz destreindre en pou de tans que il li feroient rendre ses ostages et quiter le plus ou le tout de sa raençon. Li Rois s'acorda bien à la parole, et manda tantost touz les chevaliers et les genz à armes du princé d'Antioche, et mut o tout son ost, et assist la cité de Halape. Tantost leur toli les entrées et les issues. Cil de la ville qui ne s'estoient pas bien garni de viandes, furent mout effrée de ce siege. Tantost envoierent letres à touz leur amis, meismement à ceus qui estoient outre le flun d'Eufrate, et lor manderent que s'il n'avoient tost secors, pris estoient et mort. Li amirant qui les nouveles oirent ne vousissent pas que cele citez fust perdue, car mainte fois lor avoit aidié. Tost assemblerent de gent ce qu'il porent, chascuns endroit soi; tantost passerent le flun d'Eu-

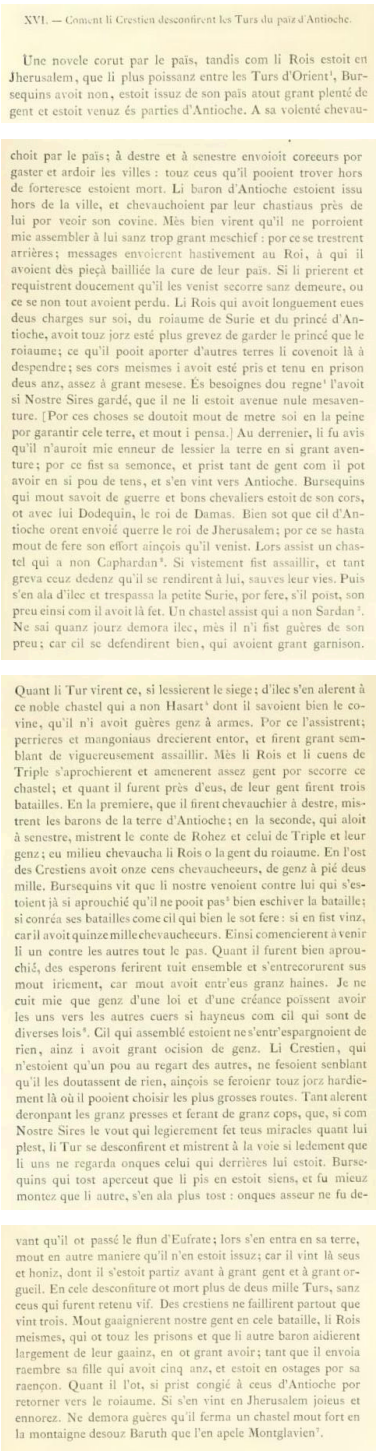

frate et mout se hasterent por lever le siege. Bien furent sept mille à cheval bien armé, sanz le charroi et l'autre hernois qui convient en ost. Li Rois et cil qui estoient avec lui entendirent que si grant gent venoient sur eus; bien se penserent que ne seroit pas sens de combattre à eus à tel meschief, ainz estoit plus seure chose qu'il se partissent d'ilec, ainz que cil s'aprochassent guères. Einsi le firent : le siege lessierent et se mistrent en un chastel fort et bien garni qui estoit leur, que l'en claime Ceperon[1]. D'ilec vindrent tuit ensemble en Antioche. Lors prist li Rois en la ville chevauchéeurs et bele compaignie, si s'en parti et vint en Jherusalem. Là le vit-l'en volentiers, que mout l'avoient desiré; chascuns en fesoit si grant joie com se il fust ses peres : près avoit de deus ans qu'il ne l'avoient mès veu. En celui an fu morz Calixtes l'apostoiles li seconz. Après lui fu esleuz Lamberz, l'evesques d'Oiste; nez estoit de Bologne, si l'apelerent Honoire. Cil fu esleuz en contenz, encontre un provoire[2], cardonal de Saint Anastaise, Tiebaut avoit non. Et porce que cil Honoires vit que s'eslection n'avoit mie esté fete en pais, douze jorz apres ce que il fu esleuz vint devant touz les cardonaus, si se desposa et leur rendi la mitre et le mantel. Quant li frere virent sa religion et s'humilité, il parlerent ensemble et distrent que meilleur home ne porroient-il mie metre sur eus; por ce s'acorderent tuit à lui, et l'eslurent, à cele foiz sanz contredit; obedience li firent com à seigneur et pere.

XV. - Kral Baudouin'in Hapishaneden Kurtuluşu ve Halep Kuşatması Üzerine

Zaten on sekiz aydan fazla bir süredir hapishanede kalmış olan Kral Baudouin, kendisini esir alan Balac öldüğünde, onu elinde tutanlarla fidyesi hakkında konuşulmasını sağladı. Aralarında yapılan görüşmeler sonucunda, kendini kurtarmak için yüz bin michelois (o dönemde geçerli olan bir tür bezant) ödemesi konusunda anlaştılar. Bunu Kutsal Eserler üzerine yemin ederek ödeyeceğine söz verdi ve iyi rehineler bıraktı; böylece serbest bırakılarak Antakya'ya gitti. Orada bu parayı nasıl ödeyeceği ve rehinelerini nasıl kurtaracağı konusunda büyük bir endişeye kapıldı. Ülkenin bilge insanlarıyla meclis kurdu. Yeterince düşündükten sonra ona kurtuluşu için tek bir yol olduğunu söylediler: Halep şehri onların yakınındaydı, daha önce pek çok kez o kadar hırpalanmış ve sıkıştırılmıştı ki iyi bir şekilde donatılamıyordu; silah taşıyabilecek insan sayısı bile çok azdı, çünkü birçoğu kıtlık nedeniyle gitmişti. Eğer Kral bu şehri kuşatırsa, içeridekileri kısa sürede o kadar çok sıkıştırabilirdi ki, rehinelerini geri vermelerini ve fidyesinin çoğunu veya tamamını bağışlamalarını sağlayabilirdi. Kral bu fikri onayladı ve derhal Antakya prensliğinin tüm şövalyelerini ve silahlı adamlarını çağırıp bütün ordusuyla birlikte yola çıkarak Halep şehrini kuşattı. Hemen giriş ve çıkışlarını kapattı. Yiyecek konusunda pek iyi donatılmamış olan şehir halkı bu kuşatmadan ötürü dehşete kapıldı. Derhal tüm dostlarına, özellikle Fırat nehrinin ötesindekilere mektuplar göndererek aceleyle yardım edilmezse ele geçirilip öleceklerini bildirdiler. Haberi alan emirler bu şehrin kaybedilmesini istemediler, çünkü onlara pek çok kez yardım etmişti. Ellerinden geldiğince her yerden asker topladılar; derhal Fırat nehrini geçip kuşatmayı kaldırmak için büyük bir aceleyle yola çıktılar. Ordugâh için gereken taşıtlar ve diğer teçhizatlar hariç, iyi silahlanmış yedi bin kadar atlı süvari vardı. Kral ve yanında bulunanlar bu kadar büyük bir ordunun üzerlerine gelmekte olduğunu öğrendiler; böylesine büyük bir dezavantajla onlarla savaşmanın akıllıca olmayacağını, düşmanlar çok fazla yaklaşmadan buradan ayrılmalarının çok daha güvenli bir şey olduğunu çok iyi düşündüler. Öyle de yaptılar: kuşatmayı bırakıp kendilerine ait olan, Ceperon ad verilen güçlü ve iyi donatılmış bir kaleye çekildiler. Oradan hep birlikte Antakya'ya geldiler. Sonra Kral şehirde süvariler ve güzel bir birlik buldu, oradan ayrılıp Kudüs'e gitti. Orada onu çok özlemiş olanlar tarafından sevinçle karşılandı; sanki babalarıymış gibi herkes büyük bir mutluluk duydu: neredeyse iki yıldır onu hiç görmemişlerdi. O yıl papaz Calixtes ikinci öldü. Kendisinden sonra Ostia piskoposu

Lamberz seçildi; Bologna doğumluydu ve ona Honorius adını verdiler. Kendisi, Saint Anastase kardinali olup adı Tiebaut olan bir rakibe karşı çekişmeli bir şekilde seçilmişti. Honorius seçiminin barış içinde yapılmadığını gördüğünde, seçilmesinden on iki gün sonra tüm kardinallerin önüne çıktı, cüppesini çıkardı ve mitra ile mantosunu onlara geri verdi. Kardeşler onun dindarlığını ve alçakgönüllülüğünü gördüklerinde aralarında konuşup başlarına bundan daha iyi bir insan getiremeyeceklerini söylediler; bu yüzden oy birliğiyle onu seçtiler; bu kez hiçbir itiraz olmaksızın bir efendiye ve babaya itaat eder gibi ona itaat ettiler.

XVI. — Coment li Crestien desconfirent les Turs du païz d'Antioche.

Une novele corut par le païs, tandis com li Rois estoit en Jherusalem, que li plus poissanz entre les Turs d'Orient[1], Bursequins avoit non, estoit issuz de son païs atout grant plenté de gent et estoit venuz és parties d'Antioche. A sa volenté chevauchoit par le païs; à destre et à senestre envoioit coreeurs por gaster et ardoir les villes : touz ceus qu'il pooient trover hors de forteresce estoient mort. Li baron d'Antioche estoient issu hors de la ville, et chevauchoient par leur chastiaus près de lui por veoir son covine. Mès bien virent qu'il ne porroient mie assembler à lui sanz trop grant meschief : por ce se trestrent arrières; messages envoierent hastivement au Roi, à qui il avoient dès pieçà baillíée la cure de leur païs. Si li prierent et requistrent doucement qu'il les venist secorre sanz demeure, ou ce se non tout avoient perdu. Li Rois qui avoit longuement eues deus charges sur soi, du roiaume de Surie et du princé d'Antioche, avoit touz jorz esté plus grevez de garder le princé que le roiaume; ce qu'il pooit aporter d'autres terres li covenoit là à despendre; ses cors meismes i avoit esté pris et tenu en prison deus anz, assez à grant mesese. Ès besoignes dou regne[1] l'avoit si Nostre Sires gardé, que il ne li estoit avenue nule mesaventure. [Por ces choses se doutoit mout de metre soi en la peine por garantir cele terre, et mout i pensa.] Au derrenier, li fu avis qu'il n'auroit mie enneur de lessier la terre en si grant aventure; por ce fist sa semonce, et prist tant de gent com il pot avoir en si pou de tens, et s'en vint vers Antioche. Bursequins qui mout savoit de guerre et bons chevaliers estoit de son cors, ot avec lui Dodequin, le roi de Damas. Bien sot que cil d'Antioche orent envoié querre le roi de Jherusalem; por ce se hasta mout de fere son effort ainçois qu'il venist. Lors assist un chastel qui a non Caphardan[2]. Si vistement fist assaillir, et tant greva ceuz dedenz qu'il se rendirent à lui, sauves leur vies. Puis s'en ala d'ilec et trespassa la petite Surie, por fere, s'il poist, son preu einsi com il avoit là fet. Un chastel assist qui a non Sardan[3]. Ne sai quanz jourz demora ilec, mès il n'i fist guères de son preu; car cil se defendirent bien, qui avoient grant garnison.

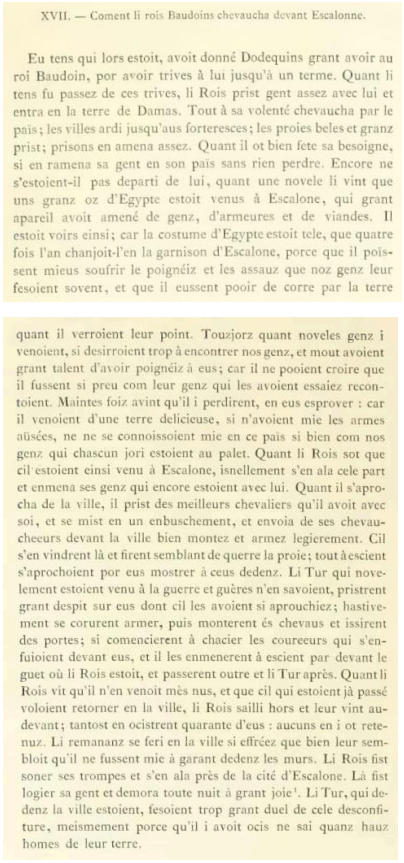
Quant li Tur virent ce, si lessierent le siege; d'ilec s'en alerent à ce noble chastel qui a non Hasart[4] dont il savoient bien le covine, qu'il n'i avoit guères genz à armes. Por ce l'assistrent; perrieres et mangoniaus drecierent entor, et firent grant semblant de viguereusement assaillir. Mès li Rois et li cuens de Triple s'aprochierent et amenerent assez gent por secorre ce chastel; et quant il furent près d'eus, de leur gent firent trois batailles. En la premiere, que il firent chevauchier à destre, mistrent les barons de la terre d'Antioche; en la seconde, qui aloit à senestre, mistrent le conte de Rohez et celui de Triple et leur genz; eu milieu chevaucha li Rois o la gent du roiaume. En l'ost des Crestiens avoit onze cens chevaucheeurs, de genz à pié deus mille. Bursequins vit que li nostre venoient contre lui qui s'estoient jà si aprouchié qu'il ne pooit pas[5] bien eschiver la bataille; si conréa ses batailles come cil qui bien le sot fere : si en fist vinz, car il avoit quinze mille chevaucheeurs. Einsi comencierent à venir li un contre les autres tout le pas. Quant il furent bien aprouchié, des esperons ferirent tuit ensemble et s'entrecorurent sus mout iriement, car mout avoit entr'eus granz haines. Je ne cuit mie que genz d'une loi et d'une créance poissent avoir les uns vers les autres cuers si hayneus com cil qui sont de diverses lois[6]. Cil qui assemblé estoient ne s'entr'espargnoient de rien, ainz i avoit grant ocision de genz. Li Crestien, qui n'estoient qu'un pou au regart des autres, ne fesoient senblant qu'il les doutassent de rien, ainçois se feroienr touz jorz hardiement là où il pooient choisir les plus grosses routes. Tant alerent deronpant les granz presses et ferant de granz cops, que, si com Nostre Sires le vout qui legierement fet teus miracles quant lui plest, li Tur se desconfirent et mistrent à la voie si ledement que li uns ne regarda onques celui qui derrières lui estoit. Bursequins qui tost aperceut que li pis en estoit siens, et fu mieuz montez que li autre, s'en ala plus tost : onques asseur ne fu devant qu'il ot passé le flun d'Eufrate; lors s'en entra en sa terre, mout en autre maniere qu'il n'en estoit issuz; car il vint là seus et honiz, dont il s'estoit partiz avant à grant gent et à grant orgueil. En cele desconfiture ot mort plus de deus mille Turs, sanz ceus qui furent retenu vif. Des crestiens ne faillirent partout que vint trois. Mout gaaignierent nostre gent en cele bataille, li Rois meismes, qui ot touz les prisons et que li autre baron aidierent largement de leur gaainz, en ot grant avoir; tant que il envoia raembre sa fille qui avoit cinq anz, et estoit en ostages por sa raençon. Quant il l'ot, si prist congié à ceus d'Antioche por retorner vers le roiaume. Si s'en vint en Jherusalem joieus et ennorez. Ne demora guères qu'il ferma un chastel mout fort en la montaigne desouz Baruth que l'en apele Montglavien[7].

XVI. - Hristiyanların Antakya Ülkesindeki Türkleri Nasıl Bozguna Uğrattığı

Kral Kudüs'teyken, Doğu'daki Türklerin en güçlüsü olan Bursequins adında birinin çok sayıda insanla birlikte ülkesinden çıkıp Antakya bölgesine geldiğine dair ülkeye bir haber yayıldı. Dilediği gibi ülke içinde at sürüyor; sağa sola akıncılar göndererek şehirleri yağmalıyor ve yakıyordu: kaleden başka yerlerde bulabildiği herkesi öldürüyordu. Antakya baronları şehirden dışarı çıkmışlar, onun durumunu görmek için kalelerinin yakınlarında at sürüşleriorlardı. Ancak onunla çok büyük bir kayıp vermeden karşılaşamayacaklarını açıkça gördüler; bu yüzden geri çekildiler; uzun süredir ülkelerinin korumasını emanet etmiş oldukları Kral'a acilen haber gönderdiler. Onlara derhal, hiç vakit kaybetmeden yardım etmesi için tatlılıkla yalvardılar, yoksa her şeyi tamamen kaybedeceklerdi. Suriye krallığı ve Antakya prensliği olmak üzere uzun süredir sırtında iki yük taşıyan Kral, prensliği korumanın krallığı korumaktan her zaman daha meşakkatli olduğunu görmüştü; diğer topraklardan getirebildiği her şeyi orada harcamak zorunda kalıyordu; kendi bedeni bile iki yıl boyunca oldukça büyük bir sıkıntı içinde esir alınmış ve tutulmuştu. Lordumuz krallığın işlerinde onu o kadar iyi korumuştu ki başına hiçbir talihsizlik gelmemişti. [Bu yüzden bu toprakları korumak için kendini zahmete sokmaktan çok çekiniyor ve üzerinde derinlemesine düşünüyordu.] Ancak sonunda, ülkeyi böylesine büyük bir tehlikenin ortasında bırakmanın kendisine onur getirmeyeceğini düşündü; bu yüzden çağrısını yaptı, olabildiğince kısa sürede alabildiği kadar insanı yanına alarak Antakya'ya doğru yola çıktı. Savaş konusunda çok bilgili ve iyi bir şövalye olan Bursequins kendiliğinden oradaydı ve yanında Şam kralı Dodequin de bulunuyordu. Antakyalının Kudüs kralını getirtmek için haber gönderdiğini çok iyi biliyordu; bu yüzden Kral gelmeden önce çabasını sarf etmek için acele ediyordu.

Bunun üzerine Caphardan adı verilen bir kaleyi kuşattı. Oraya o kadar şiddetli saldırdı ve içeridekileri o kadar çok hırpaladı ki, hayatlarının bağışlanması şartıyla kendisine teslim oldular. Ardından oradan ayrılıp Küçük Suriye'yi geçti; eğer yapabilirse daha önce yaptığı gibi kendi çıkarını sağlamak istiyordu. Sardan adında bir kaleyi kuşattı. Orada kaç gün kaldığını bilmiyorum, ancak pek bir şey elde edemedi; çünkü ellerinde çok büyük bir garnizon bulunduran içeridekiler kendilerini çok iyi savundular. Türklerin bunu gördüğünü anlayanlar kuşatmayı bıraktılar; oradan ayrılıp içinde pek az silahlı insan olduğunu bildikleri Hasart adındaki o soylu kaleye gittiler. Bu yüzden orayı kuşattılar; çevrelerine mancınıklar ve taş atıcılar kurdular ve büyük bir güçle saldıracaklarmış gibi göründüler. Ancak Kral ve Trablus kontu yaklaştılar ve bu kaleyi kurtarmak için yeterli insanı getirdiler; onlara yaklaştıklarında birliklerini üç muharebe düzenine ayırdılar. Sağa doğru sürmelerini emrettikleri ilk düzene Antakya topraklarının baronlarını yerleştirdiler; sola doğru giden ikinci düzene Urfa kontu ile Trablus kontunu ve kendi adamlarını koydular; ortada ise krallığın insanlarıyla birlikte Kral at sürdü. Hristiyanların ordusunda bin yüz süvari, iki bin de yaya asker vardı. Bursequins bizimkilerin üzerine doğru gelmekte olduğunu, artık savaştan kaçamayacak kadar çok yaklaştıklarını gördü; bu yüzden bunu çok iyi yapabilen biri olarak birliklerini düzenledi: on beş bin süvarisi olduğu için onları yirmi bir bölüğe ayırdı. Böylece adımlarını karşılıklı olarak yavaş yavaş atmaya başladılar. Oldukça yaklaştıklarında, aralarında çok büyük bir nefret olduğu için hep birlikte mahmuz vurup büyük bir öfkeyle birbirlerinin üzerine atıldılar. Hiçbir yasanın ve

inancın insanının, farklı inançlara sahip olanlar kadar birbirlerine karşı bu kadar nefret dolu yüreklere sahip olabileceğini düşünmüyorum. Bir araya gelenler birbirlerini hiçbir şekilde esirgemiyorlardı, aksine ortalıkta büyük bir insan kıyımı yaşanıyordu. Diğerlerine kıyasla çok az sayıda olan Hristiyanlar hiçbir şekilde onlardan korkuyormuş gibi görünmüyorlar, aksine en büyük kalabalıkları seçebildikleri yerlerde her zaman cesurca saldırıyorlardı. Kalabalıkları yarıp büyük darbeler vurarak o kadar çok ilerlediler ki, dilediği zaman kolayca böyle mucizeler yaratan Yüce Rabbimiz'in isteğiyle Türkler bozguna uğradı ve arkasındakinin kim olduğuna bile bakamayacak kadar kötü bir şekilde kaçmaya başladılar. Durumun aleyhine döndüğünü çok çabuk fark eden ve diğerlerinden daha iyi at binen Bursequins en hızlı şekilde kaçtı: Fırat nehrini geçene kadar asla güvende olamadı. Ardından topraklarına girdi; buraya daha önce büyük bir insan kalabalığı ve büyük bir kibirle çıkmıştı, ancak geldiğinde yalnız ve hor görülmüş bir haldeydi. Bu bozgunda, canlı olarak yakalananlar hariç iki binden fazla Türk öldü. Hristiyanlardan ise sadece yirmi üç kişi eksildi. Bizim insanımız bu savaşta çok büyük bir ganimet elde etti; tüm esirlere sahip olan ve diğer baronların da ganimetlerinden cömertçe yardım ettiği Kral, büyük bir servete kavuştu; öyle ki fidyesi için rehin olarak verilmiş olan beş yaşındaki kızını kurtarmak için elçi gönderdi. Kızını aldığında Antakya halkından krallığa geri dönmek için izin istedi. Neşeli ve onurlandırılmış bir şekilde Kudüs'e geldi. Üzerinden çok geçmeden, Berut'un altında Montglavien olarak adlandırılan dağda çok güçlü bir kale inşa ettirdi.

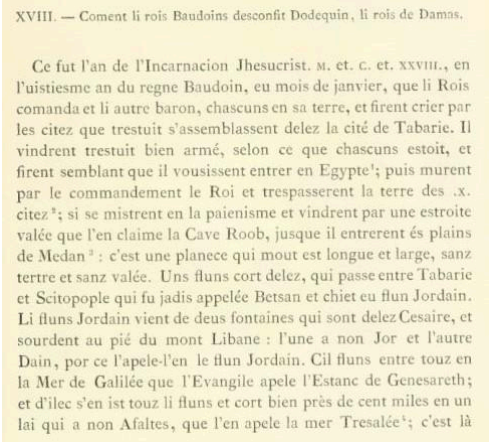

XVII. — Coment li rois Baudoins chevaucha devant Escalonne.

Eu tens qui lors estoit, avoit donné Dodequins grant avoir au roi Baudoin, por avoir trives à lui jusqu'à un terme. Quant li tens fu passez de ces trives, li Rois prist gent assez avec lui et entra en la terre de Damas. Tout à sa volenté chevaucha par le païs; les villes ardi jusqu'aus forteresces; les proies beles et granz prist; prisons en amena assez. Quant il ot bien fete sa besoigne, si en ramena sa gent en son païs sans rien perdre. Encore ne s'estoient-il pas departi de lui, quant une novele li vint que uns granz oz d'Egypte estoit venus à Escalone, qui grant apareil avoit amené de genz, d'armeures et de viandes. Il estoit voirs einsi; car la costume d'Egypte estoit tele, que quatre fois l'an chanjoit-l'en la garnison d'Escalone, porce que il poïssent mieus soufrir le poignéiz et les assauz que noz genz leur fesoient sovent, et que il eussent pooir de corre par la terre quant il verroient leur point. Touzjorz quant noveles genz i venoient, si desirroient trop à encontrer nos genz, et mout avoient grant talent d'avoir poignéiz à eus; car il ne pooient croire que il fussent si preu com leur genz qui les avoient essaiez recontoient. Maintes foiz avint qu'il i perdirent, en eus esprover : car il venoient d'une terre delicieuse, si n'avoient mie les armes aüsées, ne ne se connoissoient mie en ce païs si bien com nos genz qui chascun jori estoient au palet. Quant li Rois sot que cil estoient einsi venu à Escalone, isnellement s'en ala cele part et enmena ses genz qui encore estoient avec lui. Quant il s'aprocha de la ville, il prist des meilleurs chevaliers qu'il avoit avec soi, et se mist en un enbuschement, et envoia de ses chevaucheeurs devant la ville bien montez et armez legierement. Cil s'en vindrent là et firent semblant de querre la proie; tout à escient s'aprochoient por eus mostrer à ceus dedenz. Li Tur qui novelement estoient venu à la guerre et guères n'en savoient, pristrent grant despit sur eus dont cil les avoient si aprouchiez; hastivement se corurent armer, puis monterent és chevaus et issirent des portes; si comencierent à chacier les coureeurs qui s'enfuioient devant eus, et il les enmenerent à escient par devant le guet où li Rois estoit, et passerent outre et li Tur après. Quant li Rois vit qu'il n'en venoit mès nus, et que cil qui estoient jà passé voloient retorner en la ville, li Rois sailli hors et leur vint audevant; tantost en ocistrent quarante d'eus : aucuns en i ot retenuz. Li remananz se feri en la ville si effréez que bien leur sembloit qu'il ne fussent mie à garant dedenz les murs. Li Rois fist soner ses trompes et s'en ala près de la cité d'Escalone. Là fist logier sa gent et demora toute nuit à grant joie[1]. Li Tur, qui dedenz la ville estoient, fesoient trop grant duel de cele desconfiture, meismement porce qu'il i avoit ocis ne sai quanz hauz homes de leur terre.

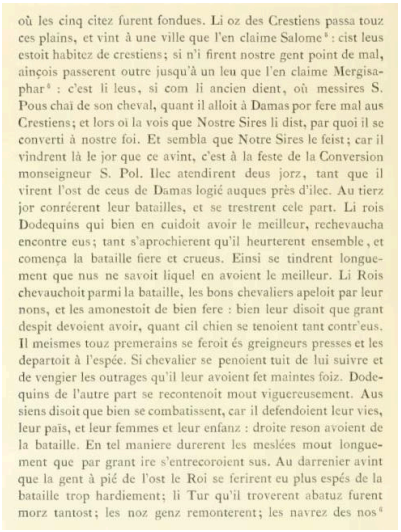
XVII. - Kral Baudouin'in Aşkelon Önlerinde At Sürmesi Üzerine

O sırada iktidarda olan Dodekins, belirli bir süreye kadar kendisiyle ateşkes yapması için Kral Baudouin'e büyük bir servet vermişti. Bu ateşkes süresi sona erdiğinde Kral yanına yeterince asker alarak Şam topraklarına girdi. Ülke içinde dilediği gibi at sürdü; kalelere kadar şehirleri ateşe verdi; güzel ve büyük ganimetler ele geçirdi; pek çok esir alıp götürdü. İşini bitirdiğinde, hiçbir kayıp vermeden halkını kendi ülkesine geri getirdi. Henüz askerleri yanından ayrılmamıştı ki, Mısır'dan Aşkelon'a büyük bir kalabalık, zırh ve yiyecek getirmiş olan büyük bir ordunun geldiğine dair bir haber aldı. Gerçekten de durum şöyleydi: Mısır'ın adeti gereği, halkımızın onlara sık sık yaşattığı çatışmalara ve saldırılara daha iyi direnebilmek ve uygun gördüklerinde ülkeye akın etme gücüne sahip olmak için Aşkelon'daki garnizon yılda dört kez değiştirilirdi. Yeni gelen askerler her zaman bizimkilerle karşılaşmak için büyük bir istek duyarlar ve onlarla çarpışmayı çok arzularlardı; çünkü insanımızı daha önce denemiş olan kendi halkları kadar cesur olduklarına inanamazlardı. Kendilerini denemek isterken pek çok kez kaybettiler: çünkü onlar zengin bir ülkeden geliyorlardı, bu yüzden silahları eskimiş değildi ve her gün bizimkiler gibi bu işin içinde pişmedikleri için bu ülkeyi bizimkiler kadar iyi tanımıyorlardı.
Kral onların Aşkelon'a böyle geldiğini duyduğunda, derhal o tarafa doğru yola çıktı ve yanında hala bulunan askerlerini de beraberinde götürdü. Şehre yaklaştığında yanındaki en iyi şövalyeleri seçti ve onları pusuya yatırdı; akıncılarını da iyi at binmiş ve hafif silahlanmış bir şekilde şehrin önüne gönderdi. Oraya varıp ganimet arıyormuş gibi görünerek bilerek içeridekilerin kendilerini görmesini sağlayacak şekilde yaklaştılar. Savaşa yeni gelmiş olan ve bu işlerden pek anlamayan Türkler, onca yaklaşmalarından ötürü onlara büyük bir öfke duydular; aceleyle silahlarına sarılıp atlarına bindiler ve kapılardan dışarı çıktılar. Önlerinde kaçıyormuş gibi yapan akıncıları kovaladılar, akıncılar da onları bilerek Kral'ın pusu kurduğu yerin önünden geçirdiler; akıncılar geçtikten sonra Türkler de arkalarından geldi. Kral artık başka kimsenin gelmediğini ve geçmiş olanların şehre geri dönmek istediğini gördüğünde, pusu yerinden fırlayıp önlerine çıktı; derhal kırkını öldürdü, bir kısmını da esir aldı. Geri kalanlar o kadar büyük bir dehşet içinde şehre kaçtılar ki surların içinde bile güvende olmadıklarını düşündüler. Kral borazanlarını çaldırdı ve Aşkelon şehrinin yakınlarına gitti. Halkını orada konaklattı ve büyük bir sevinç içinde bütün gece kaldı. Şehir içindeki Türkler, aralarında kendi topraklarından bilmem kaç tane soylu adamın da öldürülmüş olması nedeniyle bu bozgun yüzünden çok büyük bir yas tutuyorlardı.

XVIII. — Coment li rois Baudoins desconfit Dodequin, li rois de Damas.

Ce fut l'an de l'Incarnacion Jhesucrist. M. et. C. et. XXVIII., en l'uistiesme an du regne Baudoin, eu mois de janvier, que li Rois comanda et li autre baron, chascuns en sa terre, et firent crier par les citez que trestuit s'assemblassent delez la cité de Tabarie. Il vindrent trestuit bien armé, selon ce que chascuns estoit, et firent semblant que il vousissent entrer en Egypte[1]; puis murent par le commandement le Roi et trespasserent la terre des .x. citez[2]; si se mistrent en la paienisme et vindrent par une estroite valée que l'en claime la Cave Roob, jusque il entrerent és plains de Medan[3]: c'est une planece qui mout est longue et large, sanz tertre et sanz valée. Uns fluns cort delez, qui passe entre Tabarie et Scitopople qui fu jadis appelée Betsan et chiet eu flun Jordain. Li fluns Jordain vient de deus fontaines qui sont delez Cesaire, et sourdent au pié du mont Libane : l'une a non Jor et l'autre Dain, por ce l'apele-l'en le flun Jordain. Cil fluns entre touz en la Mer de Galilée que l'Evangile apele l'Estanc de Genesareth; et d'ilec s'en ist touz li fluns et cort bien près de cent miles en un lai qui a non Afaltes, que l'en apele la mer Tresalée[4]; c'est là

où les cinq citez furent fondues. Li oz des Crestiens passa touz ces plains, et vint à une ville que l'en claime Salome[4] : cist leus estoit habitez de crestiens; si n'i firent nostre gent point de mal, ainçois passerent outre jusqu'à un leu que l'en claime Mergisaphar[4] : c'est li leus, si com li ancien dient, où messires S. Pous chaï de son cheval, quant il alloit à Damas por fere mal aus Crestiens; et lors oi la vois que Nostre Sires li dist, par quoi il se converti à nostre foi. Et sembla que Notre Sires le feist; car il vindrent là le jor que ce avint, c'est à la feste de la Conversion monseigneur S. Pol. Ilec atendirent deus jorz, tant que il virent l'ost de ceus de Damas logié auques près d'ilec. Au tierz jor conréerent leur batailles, et se trestrent cele part. Li rois Dodequins qui bien en cuidoit avoir le meilleur, rechevaucha encontre eus; tant s'aprochierent qu'il heurterent ensemble, et comença la bataille fiere et crueus. Einsi se tindrent longuement que nus ne savoit liquel en avoient le meilleur. Li Rois chevauchoit parmi la bataille, les bons chevaliers apeloit par leur nons, et les amonestoit de bien fere : bien leur disoit que grant despit devoient avoir, quant cil chien se tenoient tant contr'eus. Il meismes touz premerains se feroit és greigneurs presses et les departoit à l'espée. Si chevalier se penoient tuit de lui suivre et de vengier les outrages qu'il leur avoient fet maintes foiz. Dodequins de l'autre part se recontenoit mout viguereusement. Aus siens disoit que bien se combatissent, car il defendoient leur vies, leur pais, et leur femmes et leur enfanz : droite reson avoient de la bataille. En tel maniere durerent les meslées mout longuement que par grant ire s'entrecoroient sus. Au darrenier avint que la gent à pié de l'ost le Roi se ferirent eu plus espés de la bataille trop hardiement; li Tur qu'il troverent abatuz furent morz tantost; les noz genz remonterent; les navrez des nos[4]

conduisoient jusques aus tentes; puis comencierent à ocirre les chevaus des Sarrazins mout efforciement. Ce fu une chose qui grant avantage fist à nostre gent. Li Rois s'en aloit einsi come uns lions, et avoit avec lui des plus bons chevaliers. A destre et à senestre, grant essart fesoit de ses anemis; bien povoit-l'en passer largement après sa route. Au jor de lors n'avoit onques eue bataille en la terre d'Outre mer qui tant durast; car ele comença devant tierce et dura sanz cesser jusqu'après heure de vespres; en tel maniere que l'en ne pooit encore savoir liquel en avoient le meilleur; mais à la fin si come Nostre Seigneur plot, et messires S. Pous i aida ce croit-l'en, li Tur qui plus avoient perdu de leur gent et ne povoient pas tant soufrir d'armes com li Crestien, s'en comencierent à foir et furent desconfit, si que nostre gent, qui ne les voudrent pas suivre por la nuit, remestrent eu champ. L'en trova que des Turs i ot morz plus de deus mille[4]; de la notre gent à cheval en remestrent vint cinq, de ceus à pié quatre vint. Li Rois jut eu lieu de la bataille cele nuit. L'endemain, firent li nostre mout grant joie et rendirent graces à Nostre Seigneur de la grant enneur qu'il leur avoit fete, puis s'en retornerent vers leur pais. En la voie troverent une tor en quel s'estoient feru .lxxx. et .xvi. de lor anemis por garantir lor vies. Li Rois se treist cele part, cil se defendirent; mès l'en les prist par force et furent tuit mis à l'espée. D'ilec s'en alerent avant li nostre, et troverent une autre tor où il avoit .xx. Turs qui mis i estoient por garnison : cil se rendirent tantost en la merci le Roi, por ce sauverent lor vies, et les envoia li Rois touz quites. Mès por ce que cele tor n'estoit pas bone à tenir par nostre gent ne à lessier aus Turs, tantost i mistrent les mineeurs qui l'estançonerent et après bouterent le feu en l'atret, si que la tor chei tout ensemble à mout grant frois. D'ilec s'en vint li Rois jusqu'en Jherusalem mout ennoreément, com cil qui avoit eue une des plus beles aventures qui onques avenist à la terre.

XVIII. - Kral Baudouin'in Şam Kralı Dodekin'i Nasıl Bozguna Uğrattığı

İsa'nın Enkarnasyonu'nun 1128. yılında, Baudouin'in saltanatının sekseninci yılında, ocak ayında Kral ve diğer baronlar her biri kendi topraklarında haber salarak herkesin Taberiye şehri yakınlarında toplanmasını buyurdular. Herkes kendi imkanlarına göre iyi bir şekilde silahlanmış olarak geldi ve sanki Mısır'a gireceklermiş gibi bir izlenim yarattılar; ardından Kral'ın emriyle yola koyulup on şehrin arazisini geçtiler; pagan topraklarına girdiler ve Cave Roob adı verilen dar bir vadeden geçerek Medan ovalarına ulaştılar: burası tepe ve vadi olmaksızın son derece uzun ve geniş olan bir düzlüktür. Yakınlarda Taberiye ile eskiden Betsan denilen Scitopole arasında akıp Şeria nehrine dökülen bir nehir geçer. Şeria nehri, Sezarya yakınlarında bulunan ve Lübnan dağının eteklerinden fışkıran iki çınardan gelir: birinin adı Jor, diğerinin adı Dain'dir, bu yüzden adına Şeria nehri denir. Bu nehir, İncil'de Genesareth gölü olarak adlandırılan Celile Denizi'ne dökülür; oradan çıkıp yaklaşık yüz mil boyunca akarak Afaltes adı verilen ve Tresalée denilen denize ulaşır; beş şehrin kurulduğu yer burasıdır.

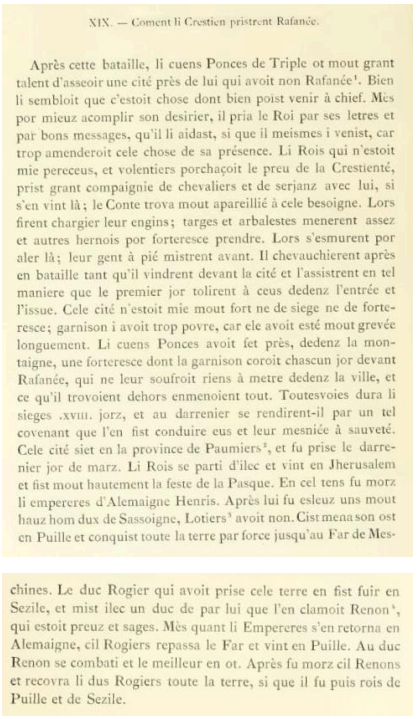
Hristiyanların ordusu bütün bu ovaları geçip Salome adı verilen bir şehre ulaştı: burası Hristiyanların yaşadığı bir yerdi; bu yüzden halkımız onlara hiçbir zarar

vermedi, aksine geçip Mergisaphar denilen yere kadar ilerlediler: eskilerin söylediğine göre burası, aziz Aziz Paul'ün Hristiyanlara kötülük yapmak üzere Şam'a giderken atından düştüğü ve Rabbimiz'in kendisine seslendiği sesi duyarak bizim inancımıza döndüğü yerdir. Ve sanki bunu Rabbimiz düzenlemiş gibi görünüyordu; çünkü oraya tam da bu olayın gerçekleştiği gün, yani Aziz Paul'ün dönüşüm yortusunda vardılar. Orada Şam ordusunun yakınlarda bir yerde kamp kurduğunu görene kadar iki gün beklediler. Üçüncü gün birliklerini düzenlediler ve o tarafa doğru yürüdüler. Üstün geleceğini uman Kral Dodekin de onlara karşı at sürdü; birbirlerine çarpışacak kadar yaklaştılar ve şiddetli ile kanlı savaş başladı. Kimin üstün geldiğini kimsenin bilemeyeceği şekilde uzun süre dayandılar. Kral savaşın ortasında at sürüyor, iyi şövalyeleri isimleriyle çağırıyor ve onlara iyi savaşmaları için öğüt veriyordu: o köpekler kendilerine bu kadar meydan okurken büyük bir öfke duymaları gerektiğini söylüyordu. Kendisi en önde en kalabalık yerlere saldırıyor ve kılıçla onları yarıyordu. Şövalyeleri de onu izlemek ve kendilerine pek çok kez yaptıklarının öcünü almak için büyük bir gayret gösteriyorlardı. Diğer taraftan Dodekin de çok güçlü bir şekilde direniyordu. Kendi adamlarına iyi savaşmalarını söylüyordu, çünkü hayatlarını, ülkelerini, eşlerini ve çocuklarını savunuyorlardı: savaşmakta haklı bir nedenleri vardı. Çatışmalar büyük bir öfkeyle birbirlerinin üzerine saldırdıkları bu şekilde çok uzun sürdü.

Sonunda Kral'ın ordusundaki yaya askerler savaşın en kalabalık yerine son derece cesurca saldırdılar; önlerinde buldukları Türkler hemen öldürüldü; bizimkiler yeniden güçlendi; yaralılarımızın çadırlarımıza kadar taşınması sağlandı; ardından Sarazenlerin atlarını büyük bir gayretle öldürmeye başladılar. Bu durum halkımızın lehine çok büyük bir avantaj sağladı. Kral bir aslan gibi ilerliyor ve yanında en iyi şövalyeleri bulunduruyordu. Sağında ve solunda düşmanlarından büyük bir kesik açıyordu; herkes onun yolundan rahatlıkla geçebiliyordu. O gün deniz aşırı ülkede bu kadar uzun süren başka hiçbir savaş olmamıştı; çünkü kuşluk vaktinden önce başlamış ve akşam ezanı vaktine kadar aralıksız sürmüştü; öyle ki kimin üstün geldiği hâlâ bilinemiyordu; ancak sonunda Yüce Rabbimiz'in dilediği gibi ve sanılır ki Aziz Paul'ün yardımıyla, can kayıpları çok olan ve Hristiyanlar kadar silaha katlanamayan Türkler kaçmaya başladılar ve bozguna uğradılar, böylece geceden ötürü onları takip etmek istemeyen halkımız meydanda kaldı.

Türklerden iki binden fazla kişinin öldüğü görüldü; bizim süvarilerimizden yirmi beş, yaya askerlerimizden ise seksen kişi geride kalmıştı. Kral o gece savaş alanında yattı. Ertesi gün bizimkiler büyük bir sevinç yaşadılar ve kendilerine yaptığı büyük onur için Rabbimiz'e şükrettikten sonra ülkelerine doğru geri döndüler. Yolda hayatlarını kurtarmak için seksen altı düşmanın sığındığı bir kule buldular. Kral o tarafa yöneldi, onlar da savundular; ancak güç yoluyla ele geçirilip kılıçtan geçirildiler. Oradan ayrılan bizimkiler, garnizon olarak içeride bulunan yirmi Türk'ün olduğu başka bir kule buldular: bunlar hemen Kral'ın merhametine sığındılar, bu sayede hayatları bağışlandı ve Kral onları tamamen serbest bırakarak gönderdi. Ancak bu kule bizim insanımız tarafından tutulmaya veya Türklerin eline bırakılmaya uygun olmadığından, hemen oraya direkleri destekleyecek madenciler yerleştirdiler ve ardından ocağa ateş verdiler, öyle ki kule büyük bir gürültüyle tamamen yıkıldı.

Oradan ayrılan Kral, topraklarında o güne kadar gerçekleşen en güzel maceralardan birini yaşamış biri olarak son derece büyük bir ihtişamla Kudüs'e geldi.

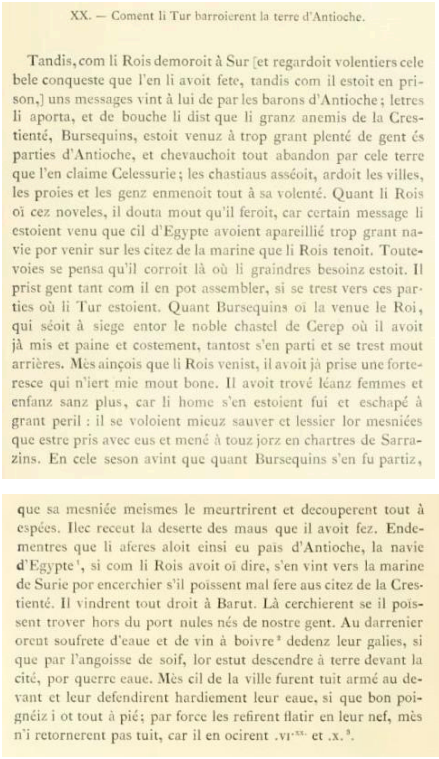
XIX. — Coment li Crestien pristrent Rafanée.

Après cette bataille, li cuens Ponces de Triple ot mout grant talent d'asseoir une cité près de lui qui avoit non Rafanée[1]. Bien li sembloit que c'estoit chose dont bien poist venir à chief. Mès por mieuz acomplir son desirier, il pria le Roi par ses letres et par bons messages, qu'il li aidast, si que il meismes i venist, car trop amenderoit cele chose de sa présence. Li Rois qui n'estoit mie pereceus, et volentiers porchaçoit le preu de la Crestienté, prist grant compaignie de chevaliers et de serjanz avec lui, si s'en vint là; le Conte trova mout apareillié à cele besoigne. Lors firent chargier leur engins; targes et arbalestes menerent assez et autres hernois por forteresce prendre. Lors s'esmurent por aler là; leur gent à pié mistrent avant. Il chevauchierent après en bataille tant qu'il vindrent devant la cité et l'assistrent en tel maniere que le premier jor tolirent à ceus dedenz l'entrée et l'issue. Cele cité n'estoit mie mout fort ne de siege ne de forteresce; garnison i avoit trop povre, car ele avoit esté mout grevée longuement. Li cuens Ponces avoit fet près, dedenz la montaigne, une forteresce dont la garnison coroit chascun jor devant Rafanée, qui ne leur soufroit riens à metre dedenz la ville, et ce qu'il trovoient dehors enmenoient tout. Toutesvoies dura li sieges .xviii. jorz, et au darrenier se rendirent-il par un tel covenant que l'en fist conduire eus et leur mesniée à sauveté. Cele cité siet en la province de Paumiers[2], et fu prise le darrenier jor de marz. Li Rois se parti d'ilec et vint en Jherusalem et fist mout hautement la feste de la Pasque. En cel tens fu morz li empereres d'Alemaigne Henris. Après lui fu esleuz uns mout hauz hom dux de Sassoigne, Lotiers[3] avoit non. Cist mena son ost en Puille et conquist toute la terre par force jusqu'au Far de Messines. Le duc Rogier qui avoit prise cele terre en fist fuir en Sezile, et mist ilec un duc de par lui que l'en clamoit Renon[4], qui estoit preuz et sages. Mès quant li Empereres s'en retorna en Alemaigne, cil Rogiers repassa le Far et vint en Puille. Au duc Renon se combati et le meilleur en ot. Après fu morz cil Renons et recovra li dus Rogiers toute la terre, si que il fu puis rois de Puille et de Sezile.

XIX. - Hristiyanların Rafané'yi Nasıl Ele Geçirdiği Üzerine

Bu savaştan sonra Trablus kontu Ponces, kendisine yakın olan ve Rafané adı verilen bir şehri kuşatmak için büyük bir istek duydu. Bunun başarıyla sonuçlanabilecek bir iş olduğunu açıkça görüyordu. Ancak arzusunu daha iyi gerçekleştirebilmek için mektuplarla ve iyi ulaklarla Kral'a yalvararak kendisine yardım etmesini, hatta bizzat gelmesini istedi, çünkü onun varlığı bu işi fazlasıyla iyileştirecekti. Hiç de tembel olmayan ve Hristiyanlığın iyiliğini gönülden kollayan Kral, yanına çok sayıda şövalye ve serjant alarak oraya geldi; Kont'u bu işe oldukça hazır buldu. Ardından makinelerini yüklettiler; kaleyi ele geçirmek için yeterince kalkan, arbalet ve diğer teçhizatı yanlarında getirdiler. Sonra oraya doğru hareket ettiler; yaya askerlerini öne yerleştirdiler. Şehrin önüne varana kadar düzen içinde at sürdüler ve şehri öyle bir kuşattılar ki, ilk günden içeridekilerin giriş ve çıkışlarını tamamen kapattılar. Bu şehir ne surlar ne de kale bakımından çok güçlüydü; garnizonu da son derece zayıftı, çünkü uzun süredir oldukça hırpalanmıştı. Kont Ponces, dağın içinde, garnizonu her gün Rafané'nin önünden geçen, şehre hiçbir şey sokulmasına izin vermeyen ve dışarıda buldukları her şeyi alıp götüren bir kale yaptırmıştı. Kuşatma yine de on sekiz gün sürdü ve sonunda, kendilerinin ve ailelerinin güvenli bir yere götürülmesi şartıyla teslim oldular. Bu şehir Paumiers vilayetinde yer alır ve mart ayının son gününde ele geçirilmiştir. Kral buradan ayrılıp Kudüs'e geldi ve Paskalya yortusunu büyük bir ihtişamla kutladı. O sıralarda Almanya imparatoru Henry öldü. Kendisinden sonra Saksonya dükü, adı Lotiers olan çok soylu bir adam seçildi. Kendisi ordusunu Apulia'ya yöneltti ve Messine Boğazı'na kadar tüm ülkeyi güç kullanarak fethetti. O topraları ele geçirmiş olan dük Rogier'i Sicilya'ya kaçmaya zorladı ve orada kendi adına Renon adı verilen, yiğit ve bilge bir dük bıraktı. Ancak İmparator Almanya'ya

döndüğünde, Rogier boğazı tekrar geçip Apulia'ya geldi. Dük Renon ile savaştı ve üstün gelen taraf oldu. Sonrasında bu Renon öldü ve dük Rogier tüm ülkeyi yeniden ele geçirdi, öyle ki sonradan Apulia ve Sicilya kralı oldu.

XX. — Coment li Tur barroierent la terre d'Antioche.

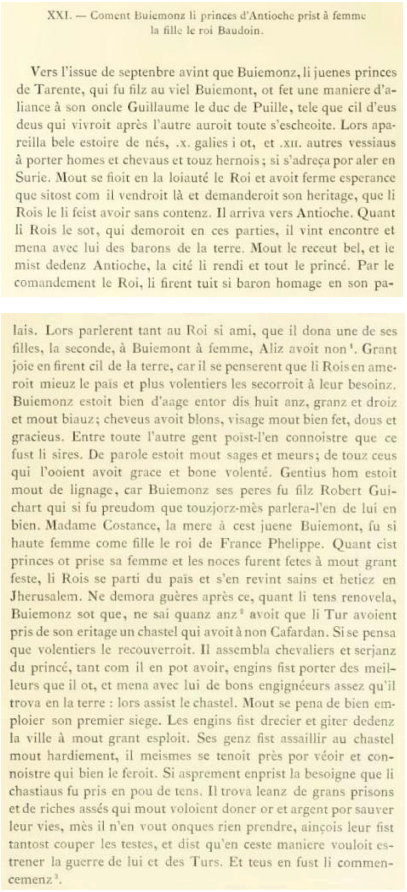
Tandis, com li Rois demoroit à Sur [et regardoit volentiers cele bele conqueste que l'en li avoit fete, tandis com il estoit en prison,] uns messages vint à lui de par les barons d'Antioche; letres li aporta, et de bouche li dist que li granz anemis de la Crestienté, Bursequins, estoit venuz à trop grant plenté de gent és parties d'Antioche, et chevauchoit tout abandon par cele terre que l'en claime Celessurie; les chastiaus asséoit, ardoit les villes, les proies et les genz enmenoit tout à sa volenté. Quant li Rois oï cez noveles, il douta mout qu'il feroit, car certain message li estoient venu que cil d'Egypte avoient apareillié trop grant navie por venir sur les citez de la marine que li Rois tenoit. Toutevoies se pensa qu'il corroit là où li graindres besoinz estoit. Il prist gent tant com il en pot assembler, si se trest vers ces parties où li Tur estoient. Quant Bursequins oi la venue le Roi, qui séoit à siege entor le noble chastel de Cerep où il avoit jà mis et paine et costement, tantost s'en parti et se trest mout arrières. Mès ainçois que li Rois venist, il avoit jà prise une forteresce qui n'iert mie mout bone. Il avoit trové léanz femmes et enfanz sanz plus, car li home s'en estoient fui et eschapé à grant peril : il se voloient mieuz sauver et lessier lor mesniées que estre pris avec eus et mené à touz jorz en chartres de Sarrazins. En cele seson avint que quant Bursequins s'en fu partiz, que sa mesniée meismes le meurtrirent et decouperent tout à espées. Ilec receut la deserte des maus que il avoit fez. Endementres que li aferes aloit einsi eu pais d'Antioche, la navie d'Egypte[1], si com li Rois avoit oï dire, s'en vint vers la marine de Surie por encerchier s'il poissent mal fere aus citez de la Crestienté. Il vindrent tout droit à Barut. Là cerchierent se il poissent trover hors du port nules nés de nostre gent. Au darrenier orent soufrete d'eaue et de vin à boivre[2] dedenz leur galies, si que par l'angoisse de soif, lor estut descendre à terre devant la cité, por querre eaue. Mès cil de la ville furent tuit armé au devant et leur defendirent hardiement leur eaue, si que bon poignéiz i ot tout à pié; par force les refirent flatir en leur nef, mès n'i retornerent pas tuit, car il en ocirent .vi[xx]. et .x.[8].

XX. - Türklerin Antakya Topraklarını Nasıl Kuşattığı Üzerine

[Kral Sur'da kalırken ve hapishanedeyken kendisine yapılan bu güzel fethi memnuniyetle izlerken], Antakya baronları tarafından kendisine bir haberci geldi; getirdiği mektuplarda ve sözlü olarak, Hristiyanlığın büyük düşmanı Bursequins'in çok kalabalık bir grupla Antakya topraklarına geldiği, Celessurie olarak adlandırılan bu topraklar içinde dilediği gibi at sürdüğü; kaleleri kuşattığı, şehirleri yaktığı, ganimetleri ve insanları dilediği gibi alıp götürdüğü söylendi. Kral bu haberleri duyduğunda ne yapacağını kara kara düşündü, çünkü Mısırlıların Kral'ın elindeki sahil şehirlerine saldırmak için çok büyük bir donanma hazırladıklarına dair kesin haberler almıştı. Yine de en büyük ihtiyacın nerede olduğunu düşünerek o tarafa yöneleceğini hesapladı. Toplayabildiği kadar insanı yanına alarak Türklerin bulunduğu o bölgelere doğru yola çıktı. Çoktan emek verip masraf yaparak Cerep adlı asil kalenin kuşatmasını sürdüren Bursequins, Kral'ın gelmekte olduğunu duyar duymaz oradan ayrıldı ve epeyce geriye çekildi. Ancak Kral gelmeden önce çok da güçlü olmayan bir kaleyi çoktan ele geçirmişti. Orada erkekler büyük bir tehlike altında kaçıp kurtuldukları için yalnız kadınları ve çocukları bulmuştu: ailelerini Sarazenlerin zindanlarında ömür boyu tutulmaktansa, kendilerini kurtarmayı ve geride kalan ailelerini yüzüstü bırakmayı yeğlemişlerdi. Bu sırada, Bursequins oradan ayrılırken kendi ailesinin bile onu kılıçtan geçirip parça parça ettiği rivayet edilir. Orada yaptığı kötülüklerin cezasını buldu.

Olaylar Antakya topraklarında bu şekilde gelişirken, Kral'ın duymuş olduğu Mısır donanması, Hristiyanlık şehirlerine zarar verip veremeyeceklerini görmek üzere

Suriye sahillerine doğru geldi. Doğruca Beyrut'a gittiler. Liman dışında halkımıza ait herhangi bir gemi bulup bulamayacaklarını araştırdılar. Sonunda kadırgalarında içecek su ve şarap sıkıntısı çektiler, öyle ki susuzluğun verdiği ıstırapla su aramak için şehrin önünde karaya çıkmak zorunda kaldılar. Ancak şehir halkı baştan aşağı silahlanmış olarak karşılarında durdu ve sularını büyük bir cesaretle savundu, öyle ki yaya olarak şiddetli bir çarpışma yaşandı; onları güç kullanarak gemilerine geri püskürtmeyi başardılar, ancak hepsi geri dönmeyi başaramadı, çünkü orada yetmiş kişi öldürüldü.

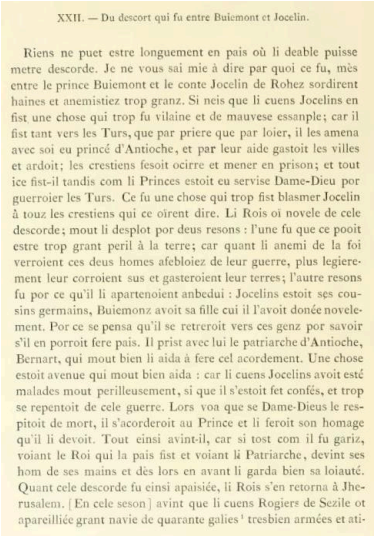
XXI. — Coment Buiemonz li princes d'Antioche prist à femme la fille le roi Baudoin.

Vers l'issue de septenbre avint que Buiemonz, li juenes princes de Tarente, qui fu filz au viel Buiemont, ot fet une maniere d'aliance à son oncle Guillaume le duc de Puille, tele que cil d'eus deus qui vivroit après l'autre auroit toute s'escheoite. Lors apareilla bele estoire de nés, .x. galies i ot, et .xii. autres vessiaus à porter homes et chevaus et touz hernois; si s'adreça por aler en Surie. Mout se fioit en la loiauté le Roi et avoit ferme esperance que sitost com il vendroit là et demanderoit son heritage, que li Rois le li feist avoir sans contenz. Il arriva vers Antioche. Quant li Rois le sot, qui demoroit en ces parties, il vint encontre et mena avec lui des barons de la terre. Mout le receut bel, et le mist dedenz Antioche, la cité li rendi et tout le princé. Par le comandement le Roi, li firent tuit si baron homage en son palais. Lors parlerent tant au Roi si ami, que il dona une de ses filles, la seconde, à Buiemont à femme, Aliz avoit non[1]. Grant joie en firent cil de la terre, car il se penserent que li Rois en ameroit mieuz le pais et plus volentiers les secorroit à leur besoinz. Buiemonz estoit bien d'aage entor dis huit anz, granz et droiz et mout biauz; cheveus avoit blons, visage mout bien fet, dous et gracieus. Entre toute l'autre gent poist-l'en connoistre que ce fust li sires. De parole estoit mout sages et meurs; de touz ceus qui l'ooient avoit grace et bone volenté. Gentius hom estoit mout de lignage, car Buiemonz ses peres fu filz Robert Guichart qui si fu preudom que touzjorz-mès parlera-l'en de lui en bien. Madame Costance, la mere à cest juene Buiemont, fu si haute femme come fille le roi de France Phelippe. Quant cist princes ot prise sa femme et les noces furent fetes à mout grant feste, li Rois se parti du pais et s'en revint sains et hetiez en Jherusalem. Ne demora guères après ce, quant li tens renovela, Buiemonz sot que, ne sai quanz anz[2] avoit que li Tur avoient pris de son eritage un chastel qui avoit à non Cafardan. Si se pensa que volentiers le recouverroit. Il assembla chevaliers et serjanz du princé, tant com il en pot avoir, engins fist porter des meilleurs que il ot, et mena avec lui de bons engignéeurs assez qu'il trova en la terre : lors assist le chastel. Mout se pena de bien emploier son premier siege. Les engins fist drecier et giter dedenz la ville à mout grant esploit. Ses genz fist assaillir au chastel mout hardiement, il meismes se tenoit près por véoir et connoistre qui bien le feroit. Si asprement enprist la besoigne que li chastiaus fu pris en pou de tens. Il trova leanz de grans prisons et de riches assés qui mout voloient doner or et argent por sauver leur vies, mès il n'en vout onques rien prendre, ainçois leur fist tantost couper les testes, et dist qu'en ceste maniere vouloit estrener la guerre de lui et des Turs. Et teus en fust li commencemenz[3].

XXI. - Antakya Prensliği Prens Bohemund'un Kral Baudouin'in Kızını Nasıl Eş Olarak Aldığı Üzerine

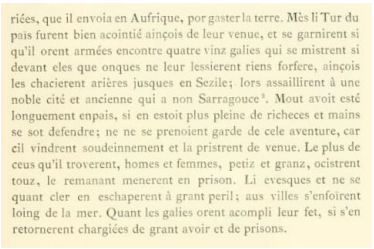
Eylül ayının sonlarına doğru, yaşlı Bohemund'un oğlu olan genç Tarent prensi Bohemund, dayısı Apulia dükü ile aralarında, ikisinden hangisi önce ölürse diğerinin tüm mirasına sahip olacağı yönünde bir anlaşma yaptı. Ardından harika bir gemi filosu hazırladı; yanına on kadırga ve askerleri, atları ile tüm teçhizatını taşıyacak on iki başka gemi aldı; böylece Suriye'ye gitmek üzere yola çıktı. Kral'ın sadakatine çok güveniyordu ve oraya vardığında mirasını isteyeceğini, Kral'ın da bunu kendisine hiçbir tartışma olmaksızın vereceğine dair büyük bir inanca sahipti. Antakya yakınlarına vardı. O sıralarda bu bölgelerde bulunan Kral bunu öğrendiğinde, ülkenin baronlarını da yanına alarak onu karşılamaya gitti. Onu çok güzel bir şekilde karşıladı ve Antakya şehrine yerleştirerek şehri ve tüm prensliği kendisine teslim etti. Kral'ın emri üzerine oradaki tüm baronlar onun sarayında ona bağlılık yemin ettiler. Sonra Kral'la öyle samimi bir şekilde konuştular ki, Kral kızlarından ikincisini, adı Aliz

olan prensesi, Bohemund'a eş olarak verdi. Bölge halkı bundan büyük bir sevinç duydular, çünkü Kral'ın bu sayede ülkeyi daha çok seveceğini ve ihtiyaç duyduklarında onlara daha istekli bir şekilde yardım edeceğini düşündüler. Bohemund yaklaşık on sekiz yaşlarında, uzun boylu, dimdik ve son derece yakışıklı bir gençti; sarı saçları, son derece düzgün bir yüzü vardı, tatlı ve lütufkârdı. Diğer tüm insanlar arasında onun bir efendi olduğu hemen fark edilebilirdi. Sözlerinde son derece bilge ve terbiyeliydi; onu dinleyen herkesin sevgisini ve hayranlığını kazanıyordu. Çok soylu bir soy gûcünden geliyordu, çünkü babası Bohemund, hakkında her zaman iyi şeyler konuşulacak kadar erdemli olan Robert Guiscard'ın oğluydu. Bu genç Bohemund'un annesi olan Madame Costance, Fransa kralı Philippe'in kızı kadar asil bir kadındı. Bu prens eşini alıp düğünü büyük bir şölenle yaptıktan sonra, Kral bu ülkeden ayrıldı ve sağ salim ile neşeyle Kudüs'e geri döndü. Üzerinden çok geçmeden, zaman yenilendiğinde Bohemund, Türklerin ne kadar süre önce olduğunu bilmediği bir zamanda mirasından Cafardan adında bir kaleyi almış olduklarını öğrendi. Orayı memnuniyetle geri alacağını düşündü. Prensliğin bulabildiği kadar şövalyesini ve serjantını topladı, sahip olduğu en iyi mancınıkların getirilmesini sağladı ve ülkede bulabildiği iyi mancınıkçılarla birlikte kaleyi kuşattı. İlk kuşatmasını iyi bir şekilde değerlendirmek için büyük bir gayret gösterdi. Mancınıkların kurulmasını ve şehir içine taş atılmasını büyük bir maharetle sağladı. Adamlarına kaleye çok cesurca saldırmalarını emretti, kimin iyi iş çıkardığını görmek için kendisi de yakında duruyordu. İşi o kadar sert bir şekilde ele aldı ki kale kısa süre içinde alındı. İçeride hayatlarını kurtarmak için altın ve gümüş vermeye fazlasıyla istekli olan pek çok zengin esir buldu, ancak onlardan asla hiçbir şey almak istemedi, aksine hemen kafalarının kesilmesini emretti ve Türklerle olan savaşını bu şekilde başlatmak istediğini söyledi. Savaşın başlangıcı da böyle oldu.

XXII. — Du descort qui fu entre Buiemont et Jocelin.

Riens ne puet estre longuement en pais où li deable puisse metre descorde. Je ne vous sai mie à dire par quoi ce fu, mès entre le prince Buiemont et le conte Jocelin de Rohez sordirent haines et anemistiez trop granz. Si neis que li cuens Jocelins en fist une chose qui trop fu vilaine et de mauvese essanple; car il fist tant vers les Turs, que par priere que par loier, il les amena avec soi eu princé d'Antioche, et par leur aide gastoit les villes et ardoit; les crestiens fesoit ocirre et mener en prison; et tout ice fist-il tandis com li Princes estoit eu servise Dame-Dieu por guerroier les Turs. Ce fu une chose qui trop fist blasmer Jocelin à touz les crestiens qui ce oïrent dire. Li Rois oï novele de cele descorde; mout li desplot por deus resons : l'une fu que ce pooit estre trop grant peril à la terre; car quant li anemi de la foi verroient ces deus homes afebloiez de leur guerre, plus legierement leur corroient sus et gasteroient leur terres; l'autre resons fu por ce qu'il li apartenoient anbedui : Jocelins estoit ses cousins germains, Buiemonz avoit sa fille cui il l'avoit donée novelement. Por ce se pensa qu'il se retreroit vers ces genz por savoir s'il en porroit fere pais. Il prist avec lui le patriarche d'Antioche, Bernart, qui mout bien li aida à fere cel acordement. Une chose estoit avenue qui mout bien aida : car li cuens Jocelins avoit esté malades mout perilleusement, si que il s'estoit fet confés, et trop se repentoit de cele guerre. Lors voa que se Dame-Dieus le respitoit de mort, il s'acorderoit au Prince et li feroit son homage qu'il li devoit. Tout einsi avint-il, car si tost com il fu gariz, voiant le Roi qui la pais fist et voiant li Patriarche, devint ses hom de ses mains et dès lors en avant li garda bien sa loiauté. Quant cele descorde fu einsi apaisiée, li Rois s'en retorna à Jherusalem. [En cele seson] avint que li cuens Rogiers de Sezile ot apareilliée grant navie de quarante galies[1] tresbien armées et ati-

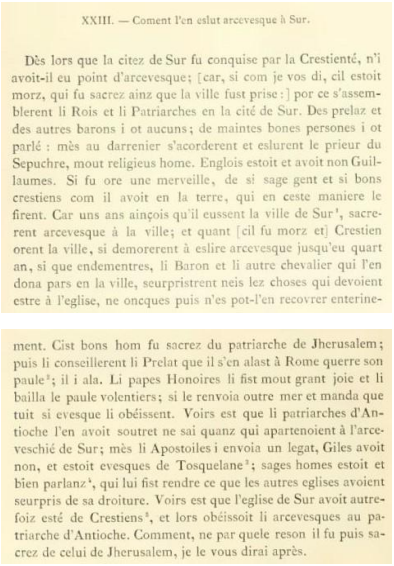

riées, que il envoia en Aufrique, por gaster la terre. Mès li Tur du pais furent bien acointié ainçois de leur venue, et se garnirent si qu'il orent armées encontre quatre vinz galies qui se mistrent si devant eles que onques ne leur lessierent riens forfere, ainçois les chacierent arières jusques en Sezile; lors assaillirent à une noble cité et ancienne qui a non Sarragouce[a]. Mout avoit esté longuement enpais, si en estoit plus pleine de richeces et mains se sot defendre; ne ne se prenoient garde de cele aventure, car cil vindrent soudeinnement et la pristrent de venue. Le plus de ceus qu'il troverent, homes et femmes, petiz et granz, ocistrent touz, le remanant menerent en prison. Li evesques et ne se quant cler en eschaperent à grant peril; aus villes s'enfoirent loing de la mer. Quant les galies orent acompli leur fet, si s'en retornerent chargiées de grant avoir et de prisons.

XXII. - Bohemund ile Jocelin Arasındaki Anlaşmazlık Üzerine

Şeytanın nifak sokabileceği hiçbir şey uzun süre barış içinde kalamaz. Bunun nedenini size tam olarak söyleyemem, ancak Prens Bohemund ile Urfa kontu Jocelin arasında çok büyük bir nefret ve düşmanlık doğdu. Hatta Kont Jocelin o kadar çirkin ve kötü bir örnek teşkil eden bir şey yaptı ki: Türklerle öyle bir ilişki kurdu ki, gerek rica yoluyla gerekse hediyelerle onları yanına alıp Antakya prensliğine getirdi ve onların yardımıyla şehirleri yağmalayıp yaktı; Hristiyanların öldürülmesine ve esir edilmesine neden oldu. Üstelik tüm bunları Prens, Türklerle savaşmak için Tanrı'nın hizmetinde olduğu sırada yaptı. Bu durum, bunu duyan tüm Hristiyanlar arasında Jocelin'in kınanmasına yol açan bir şey oldu. Kral bu anlaşmazlığın haberini duyduğunda iki nedenden ötürü çok üzüldü: biri, bunun topraklar için çok büyük bir tehlike oluşturabilmesiydi; çünkü inancın düşmanları bu iki adamın kendi savaşlarıyla zayıfladığını gördüklerinde üzerlerine daha kolay saldıracak ve topraklarını yağmalayacaklardı; diğer neden ise her ikisinin de akrabası olmasıydı: Jocelin onun kuzeniydi, Bohemund ise henüz yeni evlendirdiği kızıyla evliydi. Bu yüzden barış yapıp yapamayacaklarını öğrenmek için bu tarafa doğru hareket etmeyi düşündü. Yanına bu uzlaşmanın sağlanmasında kendisine çok büyük yardımı dokunan Antakya patriği Bernart'ı aldı. Öyle bir olay gerçekleşmişti ki bu duruma çok yardımcı oldu: Kont Jocelin çok tehlikeli bir şekilde hastalanmış, günah çıkarıp bu savaştan dolayı büyük bir pişmanlık duymuştu. Sonunda Tanrı'nın kendisini ölümden bağışladığını gördüğünde, Prens ile anlaşmaya karar verdi ve kendisine borçlu olduğu bağlılık yeminini yerine getirdi. Tam olarak böyle oldu; çünkü iyileşir iyileşmez, barışı sağlayan Kral'ı ve Patriği görerek onun elleriyle bağlılık yemini etti ve o andan itibaren sadakatini çok iyi bir şekilde korudu.

Bu anlaşmazlık bu şekilde tatlıya bağlandıktan sonra Kral Kudüs'e geri döndü. [O sırada] Sicilya kontu Rogier'in, toprakları yağmalamak üzere Afrika'ya gönderdiği, son derece iyi silahlandırılmış ve donatılmış kırk kadırgalık büyük bir donanma hazırladığı rivayet edilir. Ancak ülkenin Türkleri onların geleceğini çok önceden haber almışlar ve seksen kadırgayla karşılarına çıkacak şekilde o kadar iyi hazırlanmışlardı ki, onların herhangi bir zarar vermesine asla izin vermediler, aksine onları Sicilya'ya kadar kovaladılar. Orada Sarragouce adı verilen asil ve eski bir şehre saldırdılar. Burası çok uzun süredir barış içinde olduğu için zenginlikle doluydu, ancak kendini nasıl savunacağını pek bilmiyordu; üstelik bu maceraya karşı da hiç hazırlıklı değildiler, çünkü düşmanlar aniden gelip şehri ilk anda ele geçirdiler. Orada buldukları küçük büyük, kadın erkek demeden herkesin çoğunu öldürdüler, geri kalanları ise esir alıp götürdüler. Piskopos ve din adamları büyük bir tehlikeden

kaçarak kurtuldular; denizden uzak şehirlerdekine sığındılar. Kadırgalar görevlerini tamamladıklarında büyük bir servet ve pek çok esirle birlikte geri döndüler.

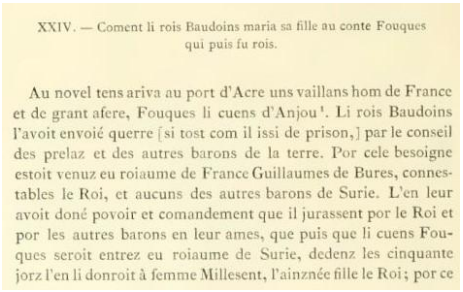

XXIII. — Coment l'en eslut arcevesque à Sur.

Dès lors que la citez de Sur fu conquise par la Crestienté, n'i avoit-il eu point d'arcevesque; [car, si com je vos di, cil estoit morz, qui fu sacrez ainz que la ville fust prise:] por ce s'assemblerent li Rois et li Patriarches en la cité de Sur. Des prelaz et des autres barons i ot aucuns; de maintes bones persones i ot parlé: mès au darrenier s'acorderent et eslurent le prieur du Sepuchre, mout religieus home. Englois estoit et avoit non Guillaumes. Si fu ore une merveille, de si sage gent et si bons crestiens com il avoit en la terre, qui en ceste maniere le firent. Car uns ans ainçois qu'il eussent la ville de Sur[1], sacrerent arcevesque à la ville; et quant [cil fu morz et] Crestien orent la ville, si demorerent à eslire arcevesque jusqu'eu quart an, si que endementres, li Baron et li autre chevalier qui l'en dona pars en la ville, seurpristrent neis lez choses qui devoient estre à l'eglise, ne oncques puis n'es pot-l'en recovrer enterinement. Cist bons hom fu sacrez du patriarche de Jherusalem; puis li conseillerent li Prelat que il s'en alast à Rome querre son paule[2]; il i ala. Li papes Honoires li fist mout grant joie et li bailla le paule volentiers; si le renvoia outre mer et manda que tuit si evesque li obéissent. Voirs est que li patriarches d'Antioche l'en avoit soutret ne sai quanz qui apartenoient à l'arceveschié de Sur; mès li Apostoiles i envoia un legat, Giles avoit non, et estoit evesques de Tosquelane[3]; sages homes estoit et bien parlanz[4], qui lui fist rendre ce que les autres eglises avoient seurpris de sa droiture. Voirs est que l'eglise de Sur avoit autrefoiz esté de Crestiens[5], et lors obéissoit li arcevesques au patriarche d'Antioche. Comment, ne par quele reson il fu puis sacrez de celui de Jherusalem, je le vous dirai après.

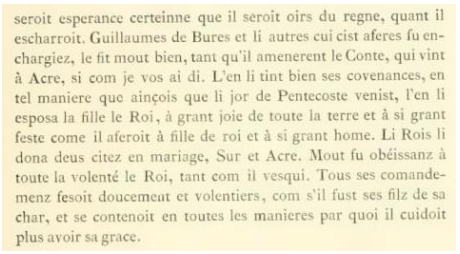
XXIII. - Sur'da Başpiskoposun Nasıl Seçildiği Üzerine

Sur şehri Hristiyanlık tarafından fethedildiği sırada ortada hiç başpiskopos yoktu; [çünkü daha önce de söylediğim gibi, şehir alınmadan önce kutsanmış olan kişi ölmüştü]. Bu yüzden Kral ve Patrik Sur şehrinde bir araya geldiler. Orada bazı prelâtlar ve diğer baronlar da vardı; pek çok iyi insanla konuşuldu, ancak sonunda anlaşılarak Sepulchre'ün öncüsü, son derece dindar bir insan olan, İngiliz kökenli ve adı Guillaume olan kişi seçildi. O topraklarındaki o kadar bilge insan ve iyi Hristiyan arasında bunun bu şekilde yapılması gerçekten de şaşırtıcıydı. Çünkü Sur şehrini ele geçirmelerinden bir yıl önce şehir için bir başpiskopos kutsamışlardı; [o öldüğünde ve] Hristiyanlar şehri aldıklarında, başpiskopos seçimi konusunda çeyrek yıl boyunca geciktiler, öyle ki bu sırada şehirde pay sahibi olan baronlar ve diğer şövalyeler kiliseye ait olması gereken şeyleri bile ele geçirdiler ve o zamandan beri hiç kimse bunları tam olarak geri alamadı. Bu iyi adam Kudüs patriği tarafından kutsandı; ardından prelâtlar ona pulesini almak için Roma'ya gitmesini tavsiye ettiler; o da gitti. Papa Honorius onu büyük bir sevinçle karşıladı ve pulesini istekle vererek deniz aşırı ülkeye geri gönderdi, tüm piskoposların kendisine itaat etmesini emretti. Antakya patriğinin, Sur başpiskoposluğuna ait olan bilmem kaç şeyi elinde tuttuğu bir gerçektir; ancak Papa buraya Tosquelane piskoposu olan, bilge ve iyi konuşan Giles adında bir elçi gönderdi; elçi, diğer kiliselerin onun haklarına el koyduğu şeyleri kendisine geri vermesini sağladı. Sur kilisesinin daha önce de Hristiyanların elinde olduğu ve o dönemde başpiskoposun Antakya patriğine itaat ettiği bir gerçektir. Bunun nasıl ve hangi gerekçeyle sonradan Kudüs patriği tarafından kutsandığını size birazdan anlatacağım.

XXIV. — Coment li rois Baudoins maria sa fille au conte Fouques qui puis fu rois.

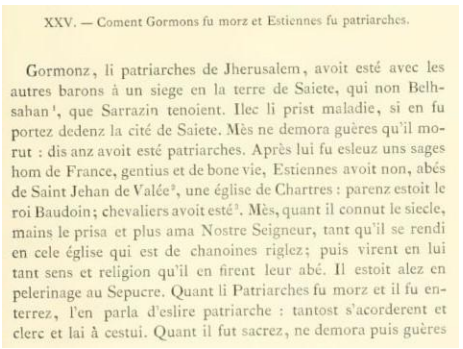
Au novel tens ariva au port d'Acre uns vaillans hom de France et de grant afere, Fouques li cuens d'Anjou[1]. Li rois Baudoins l'avoit envoié querre [si tost com il issi de prison,] par le conseil des prelaz et des autres barons de la terre. Por cele besoigne estoit venuz eu roiaume de France Guillaumes de Bures, connestables le Roi, et aucuns des autres barons de Surie. L'en leur avoit doné povoir et comandement que il jurassent por le Roi et por les autres barons en leur ames, que puis que li cuens Fouques seroit entrez eu roiaume de Surie, dedenz les cinquante jorz l'en li donroit à femme Millesent, l'ainznée fille le Roi; por ce

seroit esperance certeinne que il seroit oirs du regne, quant il escharroit. Guillaumes de Bures et li autres cui cist aferes fu enchargiez, le fit mout bien, tant qu'il amenerent le Conte, qui vint à Acre, si com je vos ai di. L'en li tint bien ses covenances, en tel maniere que ainçois que li jor de Pentecoste venist, l'en li esposa la fille le Roi, à grant joie de toute la terre et à si grant feste come il aferoit à fille de roi et à si grant home. Li Rois li dona deus citez en mariage, Sur et Acre. Mout fu obéissanz à toute la volenté le Roi, tant com il vesqui. Tous ses comandemenz fesoit doucement et volentiers, com s'il fust ses filz de sa char, et se contenoit en toutes les manieres par quoi il cuidoit plus avoir sa grace.

XXIV. - Kral Baudouin'in Kızını Daha Sonra Kral Olacak Kont Fulk ile Nasıl Evlendirdiği Üzerine

Yeni bir zamanda, Fransa'dan gelen son derece mert ve büyük işler başarmış bir adam, Anju kontu Fulk Akra limanına vardı. Kral Baudouin, [hapishaneden çıkar çıkmaz] ülkenin prelâtlarının ve diğer baronlarının tavsiyesiyle onu getirtmek için haber göndermişti. Bu iş için Fransa krallığına Kral'ın konstable'ı Guillaume de Bures ve Suriye'nin diğer baronlarından bazıları gitmişti. Onlara, Kont Fulk Suriye krallığına ayak bastıktan sonra elli gün içinde Kral'ın en büyük kızı Millesent'in kendisine eş olarak verileceği ve böylece zamanı geldiğinde krallığın varisi olacağına dair kesin bir inançla Kral ve diğer baronlar adına yemin etme yetkisi ve yetkesi verilmişti. Bu işle görevlendirilen Guillaume de Bures ve diğerleri bu görevi çok iyi yerine getirdiler; öyle ki size söylediğim gibi Kont'u getirip Akra'ya vardırdılar. Kendisine verilen sözler tam anlamıyla tutuldu; öyle ki Pentekost yortusu gelmeden önce, bir kralın kızına ve çok büyük bir adama yakışacak şekilde tüm ülkenin büyük bir sevinci ve büyük bir şöleniyle Kral'ın kızı ile evlendirildi. Kral evlilik hediyesi olarak kendisine iki şehir verdi: Sur ve Akra. Fulk, yaşadığı sürece Kral'ın tüm isteklerine karşı son derece itaatkâr oldu. Tüm emirlerini sanki kendi öz evladıymış gibi büyük bir tatlılıkla ve istekle yerine getiriyor, onun daha da fazla sevgisini kazanabileceğini düşündüğü her konuda buna uygun davranıyordu.

XXV. — Coment Gormons fu morz et Estiennes fu patriarches.

Gormonz, li patriarches de Jherusalem, avoit esté avec les autres barons à un siege en la terre de Saiete, qui non Belhsahan[1], que Sarrazin tenoient. Ilec li prist maladie, si en fu portez dedenz la cité de Saiete. Mès ne demora guères qu'il morut : dis anz avoit esté patriarches. Après lui fu esleuz uns sages hom de France, gentius et de bone vie, Estiennes avoit non, abés de Saint Jehan de Valée[2], une église de Chartres : parenz estoit le roi Baudoin; chevaliers avoit esté[3]. Mès, quant il connut le siecle, mains le prisa et plus ama Nostre Seigneur, tant qu'il se rendi en cele église qui est de chanoines riglez; puis virent en lui tant sens et religion qu'il en firent leur abé. Il estoit alez en pelerinage au Sepucre. Quant li Patriarches fu morz et il fu enterrez, l'en parla d'eslire patriarche : tantost s'acorderent et clerc et lai à cestui. Quant il fut sacrez, ne demora puis guères

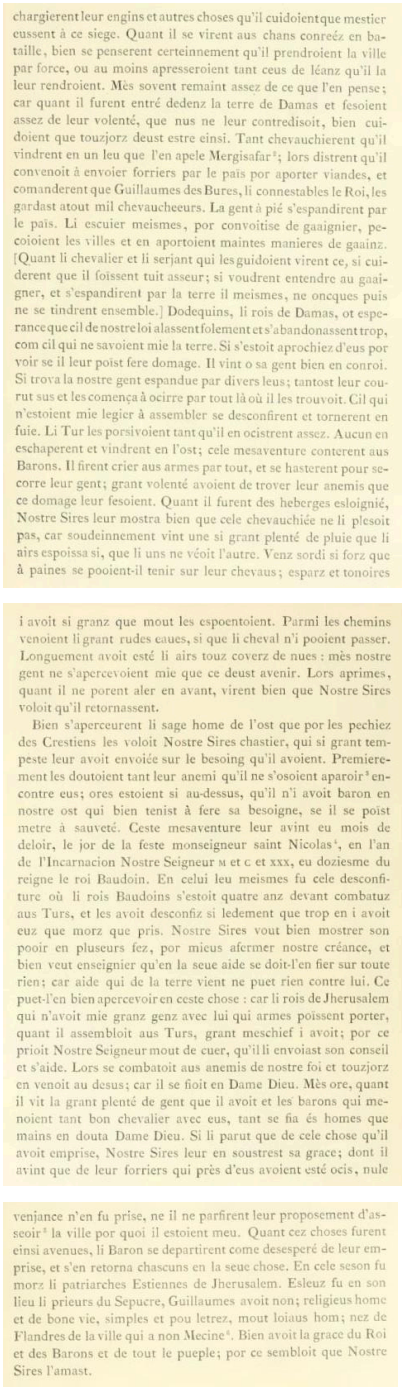
que il comença à pledoier le Roi de la cité de Japhe, que il disoit que c'estoit droiz de s'église. De la cité meismes de Jherusalem disoit-il qu'elle devoit être seue, sitost com Escalone seroit prise[4]. Il estoit hom de grant cuer et mout se penoit en son proposement, [si que ce clamoit-en enresderie[5].] Tant fist que entre lui et le Roi ot granz haines; mès la mort depieça le contenz. Car ainçois qu'il eust deus anz acompliz en cele enneur, fu morz. Maintes genz cuiderent qu'il eust esté empoisonez; mès l'en ne le sot oncques certeinnement. Li Rois l'ala veoir tandis com il estoit malade, et li demanda coment il li estoit : cil respondi : « Sire rois, il m'est ore si com vos voulez] et com vos plet][6]. »

XXV. - Gormon'un Ölümü ve Etienne'in Patrik Olması Üzerine

Kudüs patriği Gormon, Sarazenlerin elinde bulunan Belhsahan adlı Sayet topraklarındaki bir kuşatmada diğer baronlarla birlikte yer almıştı. Orada hastalandı ve Sayet şehrine taşındı. Ancak üzerinden çok geçmeden öldü: on yıl boyunca patriklik yapmıştı. Ondan sonra, Chartres kilisesine bağlı Saint Jehan de Vallée manastırının başrahibi olan, Fransa'dan bilge, soylu ve iyi bir yaşam sürmüş Etienne adında bir adam seçildi; kendisi daha önce şövalyelik yapmıştı. Ancak dünyevi hayattan elini eteğini çekerek onu daha az önemsemiş ve Rabbimiz'i daha çok sevmiş, nihayetinde düzenli kanonların bulunduğu o kiliseye girmişti; orada o kadar çok akıl ve dindarlık gösterdi ki onu başrahibi yaptılar. Kutsal Mezar'a hac ziyaretine gitmişti. Patrik ölünce ve gömülünce, yeni bir patrik seçilmesi konusu açıldı: hem din adamları hem de halk hemen kendisinde karar kıldılar. Kutsandıktan sonra üzerinden çok geçmeden Kral ile Yafa şehrinin hakları konusunda çekişmeye başladı; Yafa'nın kilisesinin hakkı olduğunu söylüyordu. Kudüs şehrinin bile, Aşkelon ele geçirilir ele geçirilmez tamamen kendisine ait olması gerektiğini iddia ediyordu. Yüreği pek katı bir adamdı ve davasının üzerine çok düşüyordu [öyledir ki bu durum alay konusu olarak adlandırılırdı]. Öyle ki kendisi ile Kral arasında çok büyük bir düşmanlık doğdu; ancak ölüm bu çekişmeyi paramparça etti. Çünkü bu makamda iki yılını bile doldurmadan öldü. Birçok insan zehirlendiğini düşündü, ancak hiç kimse bunu kesin olarak bilemedi. Kral, o hastayken onu görmeye gitti ve durumunun nasıl olduğunu sordu; o da şöyle yanıtladı: "Efendi kral, şu anda bana tam da dilediğiniz ve istediğiniz gibi."

XXVI. — Coment li Crestien s'assemblerent por asseoir Damas, ne n'i orent pooir.

Eu tens qui vint après en l'esté, Hues de Paiens, li premiers mestres du Temple, et autre gent de religion que l'en avoit envoié eu roiaume de France por requerre aide aus Barons et secors à la terre d'outre mer, tant que il peussent asseoir cele noble cité de Damas, s'en furent retorné en Surie et orent avec eus assez amené gent à cheval et à pié sanz grant chevetaine. Mout en furent lié en la terre, et por seurté de ce s'assemblerent li rois Baudoins, Fouques li cuens d'Anjou, Ponces li cuens de Triple, li juenes Buiemonz princes d'Antioche, li cuens Jocelins de Rohez. Tuit cil et li autre baron s'acorderent que l'en alast asseoir la cité de Damas. Tuit assemblerent leur pooirs et

chargierent leur engins et autres choses qu'il cuidoient que mestier eussent à ce siege. Quant il se virent aus chans conreéz en bataille, bien se penserent certeinnement qu'il prendroient la ville par force, ou au moins apresseroient tant ceus de léanz qu'il la leur rendroient. Mès sovent remaint assez de ce que l'en pense; car quant il furent entré dedenz la terre de Damas et fesoient assez de leur volenté, que nus ne leur contredisoit, bien cuidoient que touzjorz deust estre einsi. Tant chevauchierent qu'il vindrent en un leu que l'en apele Mergisafar[2]; lors distrent qu'il convenoit à envoier forriers par le pais por aporter viandes, et comanderent que Guillaumes des Bures, li connestables le Roi, les gardast atout mil chevaucheeurs. La gent à pié s'espandirent par le païs. Li escuier meismes, por convoitise de gaaignier, pecoioient les villes et en aportoient maintes manieres de gaainz. [Quant li chevalier et li serjant qui les guidoient virent ce, si cuiderent que il foissent tuit asseur; si voudrent entendre au gaaigner, et s'espandirent par la terre il meismes, ne oncques puis ne se tindrent ensemble.] Dodequins, li rois de Damas, ot esperance que cil de nostre loi alassent folement et s'abandonassent trop, com cil qui ne savoient mie la terre. Si s'estoit aprochiez d'eus por voir se il leur poist fere domage. Il vint o sa gent bien en conroi. Si trova la nostre gent espandue par divers leus; tantost leur courut sus et les comença à ocirre par tout là où il les trouvoit. Cil qui n'estoient mie legier à assembler se desconfirent et tornerent en fuie. Li Tur les porsivoient tant qu'il en ocistrent assez. Aucun en eschaperent et vindrent en l'ost; cele mesaventure conterent aus Barons. Il firent crier aus armes par tout, et se hasterent pour secorre leur gent; grant volenté avoient de trover leur anemis que ce domage leur fesoient. Quant il furent des heberges esloignié, Nostre Sires leur mostra bien que cele chevauchiée ne li plesoit pas, car soudeinnement vint une si grant plenté de pluie que li airs espoissa si, que li uns ne véoit l'autre. Venz sordi si forz que à paines se pooient-il tenir sur leur chevaus; esparz et tonoires

i avoit si granz que mout les espoentoient. Parmi les chemins venoient li grant rudes caues, si que li cheval n'i pooient passer. Longuement avoit esté li airs touz coverz de nues : mès nostre gent ne s'apercevoient mie que ce deust avenir. Lors aprimes, quant il ne porent aler en avant, virent bien que Nostre Sires voloit qu'il retornassent.

Bien s'aperceurent li sage home de l'ost que por les pechiez des Crestiens les voloit Nostre Sires chastier, qui si grant tempeste leur avoit envoiée sur le besoing qu'il avoient. Premierement les doutoient tant leur anemi qu'il ne s'osoient aparoir[3] encontre eus; ores estoient si au-dessus, qu'il n'i avoit baron en nostre ost qui bien tenist à fere sa besoigne, se il se poist metre à sauveté. Ceste mesaventure leur avint eu mois de deloir, le jor de la feste monseigneur saint Nicolas[4], en l'an de l'Incarnacion Nostre Seigneur M et C et XXX, eu doziesme du reigne le roi Baudoin. En celui leu meismes fu cele desconfiture où li rois Baudoins s'estoit quatre anz devant combatuz aus Turs, et les avoit desconfiz si ledement que trop en i avoit euz que morz que pris. Nostre Sires vout bien mostrer son pooir en pluseurs fez, por mieus afermer nostre créance, et bien veut enseignier qu'en la seue aide se doit-l'en fier sur toute rien; car aide qui de la terre vient ne puet rien contre lui. Ce puet-l'en bien apercevoir en ceste chose : car li rois de Jherusalem qui n'avoit mie granz genz avec lui qui armes poissent porter, quant il assembloit aus Turs, grant meschief i avoit; por ce prioit Nostre Seigneur mout de cuer, qu'il li envoiast son conseil et s'aide. Lors se combatoit aus anemis de nostre foi et touzjorz en venoit au desus; car il se fioit en Dame Dieu. Mès ore, quant il vit la grant plenté de gent que il avoit et les barons qui menoient tant bon chevalier avec eus, tant se fia és homes que mains en douta Dame Dieu. Si li parut que de cele chose qu'il avoit emprise, Nostre Sires leur en soustrest sa grace; dont il avint que de leur forriers qui près d'eus avoient esté ocis, nule

venjance n'en fu prise, ne il ne parfirent leur proposement d'asseoir[5] la ville por quoi il estoient meu. Quant cez choses furent einsi avenues, li Baron se departirent come desesperé de leur emprise, et s'en retorna chascuns en la seue chose. En cele seson fu morz li patriarches Estiennes de Jherusalem. Esleuz fu en son lieu li prieurs du Sepucre, Guillaumes avoit non; religieus home et de bone vie, simples et pou letrez, mout loiaus hom; nez de Flandres de la ville qui a non Mecine[6]. Bien avoit la grace du Roi et des Barons et de tout le pueple; por ce sembloit que Nostre Sires l'amast.

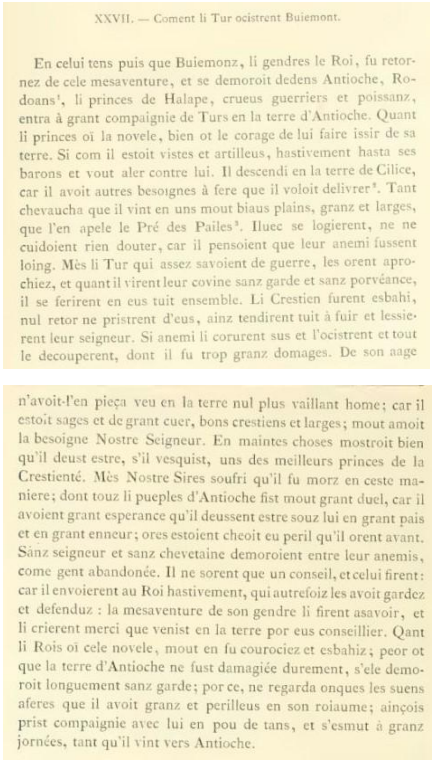
XXVI. - Hristiyanların Şam'ı Kuşatmak Üzere Nasıl Bir Araya Geldikleri ve Neden Korkmadıkları Üzerine

Sonraki yaz mevsiminde, Tapınak'ın ilk üstadı olan ve denizaşırı topraklara yardım ve destek istemek üzere Fransa krallığına gönderilmiş olan Hues de Paiens ve diğer din adamları Suriye'ye geri döndüler ve yanlarında büyük bir komutan olmaksızın atlı ve yaya pek çok insan getirdiler. Topraklarımızda bundan büyük bir sevinç duyuldu ve bunun güvenliğini sağlamak için Kral Baudouin, Anju kontu Fulk, Trablus kontu Ponces, genç Antakya prensi Bohemund ve Urfa kontu Jocelin bir araya geldiler. Bütün bunlar ve diğer baronlar Şam şehrini kuşatmak üzere yola çıkma konusunda anlaştılar. Güçlerini birleştirip mancınıklarını ve bu kuşatmada ihtiyaç duyacaklarını düşündükleri diğer şeyleri yüklediler. Sahada savaşa hazır bir şekilde yer

aldıklarında, şehri güç kullanarak alacaklarını ya da en azından içeridekileri o kadar çok sıkıştırıp kendilerine teslim etmelerini sağlayacaklıklarını kesin olarak düşündüler. Ancak insanın düşündüğü her zaman olduğu gibi kalmaz; çünkü Şam topraklarına girip kimsenin kendilerine karşı çıkmadığı bir şekilde dilediklerini yaptıklarında, her şeyin hep böyle devam edeceğini sandılar. Mergisafar adlandırılan bir yere varana kadar at sürdüler; ardından ülkeye yiyecek getirmek üzere öncüler göndermenin uygun olacağını söylediler ve Kral'ın konstable'ı Guillaume de Bures'ün bin süvari eşliğinde onları korumasını buyurdular. Yaya askerler ülkeye dağıldı. Kazanç hırsına kapılan yaverler bile şehirleri yağmalıyor ve her türlü ganimeti taşıyorlardı. [Onlara rehberlik eden şövalyeler ve serjantlar bunu gördüklerinde, hepsinin güvende olduğunu sandılar; ganimet peşine düşmek istediler ve kendileri de ülkeye dağılıp bir daha asla bir arada durmadılar.] Şam kralı Dodekin, bizim yasalarımızdan olanların akılsızca hareket edeceğini ve ülkeyi hiç bilmeyen biri gibi kendilerini çok fazla tehlikeye atacaklarını umuyordu. Bu yüzden onlara zarar verip veremeyeceğini görmek için yanlarına yaklaştı. Yanına ordusunu düzenli bir şekilde alarak geldi. Halkımızın çeşitli yerlere dağıldığını gördü, hemen üzerlerine saldırdı ve onları bulduğu her yerde katletmeye başladı. Bir araya gelmeleri pek kolay olmayan bizimkiler bozguna uğradı ve kaçmaya başladı. Türkler onları takip ederek birçoğunu öldürdü. Kurtulabilenler ordugâha varıp bu talihsizliği baronlara anlattılar. Her yerde silaha sarılma çağrısı yaptılar ve kendi insanlarına zarar veren düşmanlarını bulma konusunda büyük bir arzuyla askerlerinin imdadına koşmak için acele ettiler. Ordugâhtan uzaklaştıklarında, Lordumuz bu at sürüşünden hiç hoşnut olmadığını açıkça gösterdi; çünkü o kadar büyük bir yağmur ve fırtına koptu ki hava karardı ve kimse kimseyi göreemez oldu. Öyle şiddetli bir rüzgâr çıktı ki atlarının üstünde durmakta bile zorlanıyorlardı; şimşekler ve gök gürültüleri o kadar büyüktü ki herkesi dehşete düşürüyordu. Yollar boyunca o kadar şiddetli sular akıyordu ki atlar geçemiyordu. Hava uzun süre bulutlarla kaplı kalmıştı, ancak bizimkiler bunun gerçekleşeceğini hiç fark etmemişlerdi. Sonunda daha ileri gidemediklerinde, Lordumuzun geri dönmelerini istediğini çok iyi anladılar.

Ordudaki bilge insanlar, ihtiyaç duydukları anda kendilerine bu kadar büyük bir fırtına göndermiş olan Lordumuzun, Hristiyanların günahları nedeniyle onları cezalandırmak istediğini çok iyi fark ettiler. İlk başta düşmanlarından o kadar çok korkuyorlardı ki karşılarına çıkmaya bile cesaret edemiyorlardı; oysa şimdi o kadar üstün duruma gelmişlerdi ki, ordumuzdaki hiçbir baron, eğer kendini güvenli bir yere atabilseydi, işini düzgün yapmaya yeltenemezdi. Bu talihsizlik, İsa'nın Enkarnasyonu'nun 1130. yılında, Kral Baudouin'in saltanatının on ikinci yılında, aralık ayında Aziz Nikolaos yortusu günü gerçekleşti. Tam da bu yer, dört yıl önce Kral Baudouin'in Türklerle savaştığı ve onları ölü ve esir olarak çok büyük bir bozguna uğrattığı yerdi. Lordümüz inancımızı daha iyi pekiştirmek için gücünü birçok kez göstermek ister herhalde ve dünyadan gelen yardımların kendisine karşı hiçbir şey yapamayacağını, her şeyden önce O'nun yardımına güvenilmesi gerektiğini öğretmek ister; çünkü yeryüzünden gelen yardım O'na karşı hiçbir şey yapamaz. Bunu şu olayda çok iyi görebiliriz: Yanında silah taşıyabilecek çok fazla insan bulunmayan Kudüs kralı Türklerle savaştığında büyük bir sıkıntı yaşardı, bu yüzden

Yüce Rabbimiz'e kendisinden öğüt ve yardım göndermesi için yürekten dua ederdi. O zaman inancımızın düşmanlarına karşı savaşıyor ve her zaman üstün geliyordu, çünkü O Tanrı'nın Anası'na güveniyordu. Ancak şimdi yanında bulunan o büyük insan kalabalığını ve yanlarında o kadar çok iyi şövalye getiren baronları gördüğünde, insanlara o kadar çok güvendi ki Tanrı'nın Anası'ndan neredeyse hiç korkmadı. Giriştiği bu işte Lordumuz lütfunu onlardan esirgemiş gibi görünüyordu; öyle ki yakınlarında öldürülen öncülerinin intikamı alınamadı ve yola çıktıkları şehri kuşatma amaçlarını da gerçekleştireemediler. Bu olaylar böyle gerçekleştiğinde, baronlar bu girişimlerinden umutlarını kesmiş olarak ayrıldılar ve herkes kendi mülküne geri döndü. O sırada Kudüs patriği Etienne öldü. Onun yerine Kutsal Mezar'ın öncüsü, dindar bir yaşam sürmüş, saf, az okur yazarlığı olan ancak çok sadık bir adam olan, Mecine adındaki Flandre şehrinde doğmuş Guillaume seçildi. Kral'ın, baronların ve tüm halkın sevgisini kazanmıştı; öyle ki sanki Lordumuz onu seviyormuş gibi görünüyordu.

XXVII. — Coment li Tur ocistrent Buiemont.

En celui tens puis que Buiemonz, li gendres le Roi, fu retornez de cele mesaventure, et se demoroit dedens Antioche, Rodoans[1], li princes de Halape, crueus guerriers et poissanz, entra à grant compaignie de Turs en la terre d'Antioche. Quant li princes oï la novele, bien ot le corage de lui faire issir de sa terre. Si com il estoit vistes et artilleus, hastivement hasta ses barons et vout aler contre lui. Il descendi en la terre de Cilice, car il avoit autres besoignes à fere que il voloit delivrer[2]. Tant chevaucha que il vint en uns mout biaus plains, granz et larges, que l'en apele le Pré des Pailes[3]. Iluec se logierent, ne ne cuidoient rien douter, car il pensoient que leur anemi fussent loing. Mès li Tur qui assez savoient de guerre, les orent aprochiez, et quant il virent leur covine sanz garde et sanz porvéance, il se ferirent en eus tuit ensemble. Li Crestien furent esbahi, nul retor ne pristrent d'eus, ainz tendirent tuit à fuir et lessierent leur seigneur. Si anemi li corurent sus et l'ocistrent et tout le decouperent, dont il fu trop granz domages. De son aage

n'avoit-l'en pieça veu en la terre nul plus vaillant home; car il estoit sages et de grant cuer, bons crestiens et larges; mout amoit la besoigne Nostre Seigneur. En maintes choses mostroit bien qu'il deust estre, s'il vesquist, uns des meilleurs princes de la Crestienté. Mès Nostre Sires soufri qu'il fu morz en ceste maniere; dont touz li pueples d'Antioche fist mout grant duel, car il avoient grant esperance qu'il deussent estre souz lui en grant pais et en grant enneur; ores estoient cheoit eu peril qu'il orent avant. Sänz seigneur et sanz chevetaine demoroient entre leur anemis, come gent abandonée. Il ne sorent que un conseil, et celui firent: car il envoierent au Roi hastivement, qui autrefoiz les avoit gardez et defenduz : la mesaventure de son gendre li firent asavoir, et li crierent merci que venist en la terre por eus conseillier. Qant li Rois oï cele novele, mout en fu courociez et esbahiz; peor ot que la terre d'Antioche ne fust damagiée durement, s'ele demoroit longuement sanz garde; por ce, ne regarda onques les suens aferes que il avoit granz et perilleus en son roiaume; ainçois prist compaignie avec lui en pou de tans, et s'esmut à granz jornées, tant qu'il vint vers Antioche.

XXVII. - Türklerin Bohemund'u Nasıl Öldürdüğü Üzerine

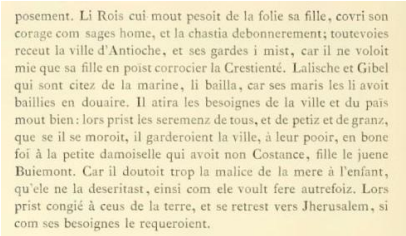
O talihsizlikten geri dönen Kral'ın damadı Bohemund, Antakya'da ikamet ederken, acımasız bir savaşçı ve güçlü olan Halep prensi Rodoans, çok sayıda Türkle birlikte Antakya topraklarına girdi. Prens bu haberi duyduğunda, onu kendi topraklarından dışarı atmak için büyük bir cesaret ve istek duydu. Hızlı ve becerikli olduğundan, derhal baronlarını acele ettirdi ve ona karşı gitmek istedi. Çözmek istediği başka işleri de olduğundan Kilikya topraklarına indi. Öyle bir at sürdü ki, Pré des Pailes adı verilen son derece güzel, uzun ve geniş ovalara ulaştı. Orada kamp kurdular ve düşmanlarının çok uzakta olduğunu düşündükleri için hiçbir şeyden kuşkulanmadılar. Ancak savaş konusunda oldukça bilgili olan Türkler onlara yaklaşmışlardı; onların korumasız ve hazırlıksız bir durumda olduğunu gördüklerinde hepsi birden üzerlerine

saldırdılar. Hristiyanlar şaşkına döndüler, hiçbir geri çekilme hareketi yapmadılar, aksine hep birlikte kaçmaya başladılar ve efendilerini yüzüstü bıraktılar. Düşmanları onun üzerine koşup onu öldürdüler ve parça parça ettiler; bu durum çok büyük bir üzüntü yarattı. O dönemde onun yaşında topraklarımızda bundan daha mert hiç kimse görülmemişti; çünkü bilge, yürekli, iyi bir Hristiyan ve cömertti; Rabbimiz'in işlerini çok severdi. Eğer yaşasaydı, Hristiyanlığın en iyi prenslerinden biri olacağını pek çok şeyde açıkça göstermişti. Ancak Rabbimiz onun bu şekilde ölmesine razı oldu; bu yüzden tüm Antakya halkı çok büyük bir yas tuttu, çünkü onun yönetiminde büyük bir barış ve büyük bir ihtişam içinde yaşayacaklarına dair büyük bir umut besliyorlardı; oysa şimdi eskiden olduğu gibi tehlikenin ortasına düşmüşlerdi. Düşmanlarının arasında efendisiz ve komutansız bir şekilde, terk edilmiş insanlalar gibi ortada kaldılar. Kendilerini koruyup savunmuş olan Kral'a aceleyle haber göndermekten, damadının başına gelen talihsizliği ona bildirmekten ve kendilerine rehberlik etmesi için ülkeye gelmesi için yalvarmaktan başka bir çare bilmiyorlardı. Kral bu haberi duyduğunda son derece öfkelendi ve şaşkına döndü; Antakya topraklarının korumasız kalıp uzun süre zarar görmesinden korkuyordu. Bu yüzden krallığında bulunan büyük ve tehlikeli işlerini hiç önemsemedi; kısa süre içinde yanına bir birlik alarak büyük adımlarla Antakya'ya doğru yola çıktı.

XXVIII. — De la princesse d'Antioche, coment ele envoia vers Sanguin.

Renomée fu venue à la fille le Roi qui estoit femme au prince, que ses sires fu morz. Ainçois que li Rois fust venuz en la terre, ele n'ot pas bon corage, ne ne se contint mie sagement; ainçois fu montée en un fol bobant, et desirroit à avoir le pooir et la seigneurie de la terre. Bien se pensoit que li baron du pais ne s'i acorderoient mie, car ele avoit une fille petitete du prince Buiemont qu'ele n'amoit mie; ainçois la voloit tout pleinement desheriter. Por ce, tantost com ele sot la mort son seigneur, ele envoia à un Tur mout preu et mout poissant, Sanguins[1] avoit non; elle li manda par letres et par

messages que li aidast à tenir la terre d'Antioche, car ele savoit bien que se il voloit, nus ne la li toudroit par force, ainçois la tendroit maugré tous les barons du pais. L'entencions à ceste dame estoit tele que se ele vousist remanoir veve ou ele se mariast, à touzjorz tenist le princé d'Antioche; et sa fille, qui en estoit droiz oirs, pensoit à fere nonain ou à marier en bas leu. Por ce losenjoit-ele si ce Tur. Elle li envoia par un suen privé message un mout bel palefroi qui estoit plus blans que nois, ferré d'argent; li frains et li poitraus estoient d'argent mout bien ovré, la sele mout riche coverte de samit blanc[2]. Quant cil messasages s'en aloit, il fu pris et arestez en la voie; l'en le mena devant le Roi : tantost li fist-l'en reconnoistre la verité. Quant li Rois l'oi, grant duel en ot, et fist pendre le message. Lors s'en voloit aler en Antioche; mès sa fille qui mout le douta et mout se senti à meffete, ot peor de lui, si li fist veer l'entrée. Il avoit genz en la ville cui ele avoit doné grant avoir por ce que il li aidassent; par ces fesoit garder les portes et les forteresces de la cité; si voloit einsi tenir la cité contre le Roi. Mès il avint autrement qu'ele ne pensa; car en la ville avoit preudomes et sages qui pou prisierent l'orgueil de cele femme, quant il la virent folement contenir. Li uns estoit moines de saint Pou, Pierres li Latiniers avoit non, et uns autres de la ville que l'en clamoit Guillaumes d'Averse. Cil dui orent assentement d'autres granz homes de la ville : si envoierent au Roi privez messages et tout repostement mistrent le conte d'Anjou en une des portes de la ville qui a non la Porte le Duc; l'autre que l'en claime la Porte Saint Pol baillerent au conte Jocelin. Lors ovrirent tout apertement les portes de la cité et receurent le Roi dedenz qui s'estoit aprochiez d'ilec par leur conseil. Quant la Princesse le sot, ele se feri en une tor por peor de son pere; mès li preudome de la ville et de la compaignie le Roi parlerent à lui tant qu'il la firent venir et descendre devant son pere; elle s'agenoilla devant lui et li cria merci; mout li promist que du tout se contendroit à son pro-

posement. Li Rois cui mout pesoit de la folie sa fille, covri son corage com sages home, et la chastia debonnerement; toutevoies receut la ville d'Antioche, et ses gardes i mist, car il ne voloit mie que sa fille en poist corrocier la Crestienté. Lalische et Gibel qui sont citez de la marine, li bailla, car ses maris les li avoit baillies en douaire. Il atira les besoignes de la ville et du pais mout bien: lors prist les seremenz de tous, et de petiz et de granz, que se il se moroit, il garderoient la ville, à leur pooir, en bone foi à la petite damoiselle qui avoit non Costance, fille le juene Buiemont. Car il doutoit trop la malice de la mere à l'enfant, qu'ele ne la deseritast, einsi com ele voult fere autrefoiz. Lors prist congié à ceus de la terre, et se retrest vers Jherusalem, si com ses besoignes le requeroient.

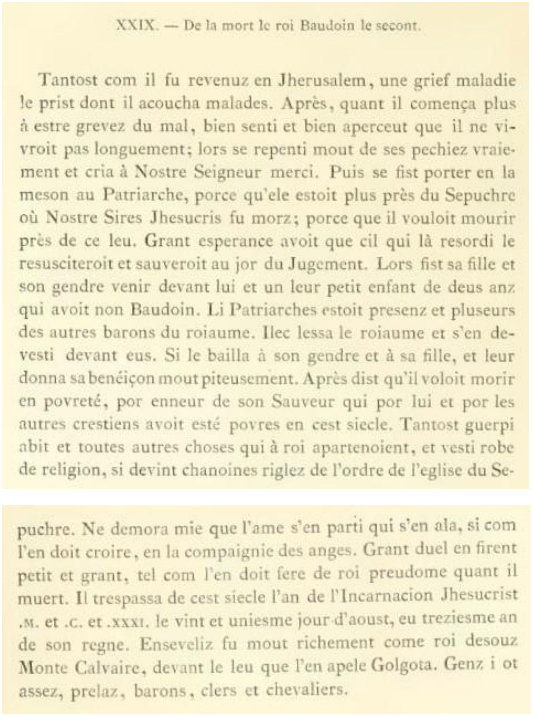
XXVIII. - Antakya Prensesinin Sanguin'e Haber Göndermesi Üzerine

Efendisinin öldüğü haberi, prensin karısı olan Kral'ın kızına ulaştı. Kral ülkeye gelmeden önce hiç de cesaretli değildi ve akıllıca davranmadı; aksine kibirli bir şekilde hareket ederek ülkenin gücünü ve yönetimini ele geçirmek istiyordu. Ülke baronlarının bunu asla kabul etmeyeceğini biliyordu, çünkü Prens Bohemund'dan olma küçük bir kızı vardı ve onu hiç sevmiyordu; aksine onu tamamen mirastan mahrum bırakmak istiyordu. Bu nedenle, efendisinin öldüğünü öğrenir öğrenmez, Sanguin adında çok yiğit ve çok güçlü bir Türk'e haber gönderdi; mektuplarla ve ulaklarla ona, Antakya topraklarını elinde tutmasında kendisine yardım etmesini bildirdi, çünkü eğer isterse hiç kimsenin bunu ondan zorla alamayacağını, ülkenin tüm baronlarına rağmen burayı elinde tutacağını biliyordu. Bu kadının niyetli olduğu şey şuydu: İster dul kalsın ister yeniden evlensin, Antakya prensliğini sonsuza dek elinde tutacak; yasal varis olan kızı ise ya rahibe yapacak ya da düşük bir yerde evlendirecekti. Bu yüzden o Türkle böyle gizli işler çeviriyordu. Ona güvenilir bir ulak aracılığıyla karsızdan daha beyaz, gümüş nallı, gemi ve göğüslükleri son derece ustalıkla işlenmiş gümüşten, eyeri ise beyaz samitle kaplı son derece zengin bir at gönderdi.

Bu ulak yola çıktığında yolda yakalandı ve tutuklandı; Kral'ın önüne getirildi ve derhal gerçeği itiraf etmesi sağlandı. Kral bunu duyduğunda çok büyük bir üzüntü duydu ve ulacı astırdı. Ardından Antakya'ya gitmek istedi; ancak babasından çok korkan ve suçlu hissettiği için babasının içeri girmesini yasakladı. Şehirde, kendisine yardım etmeleri için çok büyük servetler vermiş olduğu adamlar vardı; şehrin kapılarını ve kalelerini onlara korutuyor, böylece şehri Kral'a karşı elinde tutmak istiyordu. Ancak işler düşündüğü gibi gitmedi; çünkü şehirde bu kadının kibrine hiç değer vermeyen, onun çılgınca hareket ettiğini gören soylu ve bilge adamlar vardı. Bunlardan biri Saint Pou manastırından Pierre les Latiniers adında bir keşiştir, diğeri ise şehir halkından Guismes d'Averse olarak bilinen kişidir. Bu ikisi şehrin diğer ileri gelenlerinin de onayını alarak Kral'a gizli ulaklar gönderdiler ve Anju kontunu tamamen gizlice şehrin kapılarından birine, yani Porte le Duc adı verilen kapıya yerleştirdiler; diğerini, yani Porte Saint Pol denilen kapıyı da Kont Jocelin'e teslim ettiler. Ardından şehrin kapılarını son derece açık bir şekilde açtılar ve onların tavsiyesiyle o sırada yakınlarda bulunan Kral'ı içeri aldılar.

Prenses bunu öğrendiğinde babasından korkarak bir kuleye kapandı; ancak şehirli soylular ve Kral'ın birlikleri onunla uzun uzun konuşarak kuleden çıkmasını ve babasının önüne inmesini sağladılar; babasının önünde diz çöküp merhamet diledi ve tamamen onun isteklerine uyacağına dair büyük sözler verdi. Kızının bu akılsızlığına çok üzülen Kral, bilge bir insan olarak öfkesini sakladı ve onu tatlılıkla azarladı; yine de kızının Hristiyanlığı kızdırmasını istemediği için Antakya şehrini

teslim aldı ve muhafızlarını yerleştirdi. Sahil şehirleri olan Lalische ve Gibel'i ise kocası kendisine drahmi olarak vermiş olduğundan ona bıraktı. Şehrin ve ülkenin işlerini son derece iyi bir şekilde yoluna koydu: ardından küçük veya büyük herkesin, eğer kendisi ölürse genç Bohemund'un kızı olan küçük Costance adlı hanımefendiye iyi niyetle, ellerinden geldiğince şehri koruyacaklarına dair yeminlerini aldı. Çünkü çocuğun annesinin kötülüğünden, daha önce yapmak istediği gibi onu mirastan mahrum bırakmasından çok korkuyordu. Sonra ülke halkından izin alarak işlerinin gerektirdiği üzere Kudüs'e geri çekildi.

XXIX. — De la mort le roi Baudoin le secont.

Tantost com il fu revenuz en Jherusalem, une grief maladie le prist dont il acoucha malades. Après, quant il comença plus à estre grevez du mal, bien senti et bien aperceut que il ne vivroit pas longuement; lors se repenti mout de ses pechiez vraiement et cria à Nostre Seigneur merci. Puis se fist porter en la meson au Patriarche, porce qu'ele estoit plus près du Sepuchre où Nostre Sires Jhesucris fu morz; porce que il vouloit mourir près de ce leu. Grant esperance avoit que cil qui là resordi le resusciteroit et sauveroit au jor du Jugement. Lors fist sa fille et son gendre venir devant lui et un leur petit enfant de deus anz qui avoit non Baudoin. Li Patriarches estoit presenz et pluseurs des autres barons du roiaume. Ilec lessa le roiaume et s'en devesti devant eus. Si le bailla à son gendre et à sa fille, et leur donna sa benéiçon mout piteusement. Après dist qu'il voloit morir en povreté, por enneur de son Sauveur qui por lui et por les autres crestiens avoit esté povres en cest siecle. Tantost guerpi abit et toutes autres choses qui à roi apartenoient, et vesti robe de religion, si devint chanoines riglez de l'ordre de l'eglise du Sepuchre. Ne demora mie que l'ame s'en parti qui s'en ala, si com l'en doit croire, en la compaignie des anges. Grant duel en firent petit et grant, tel com l'en doit fere de roi preudome quant il muert. Il trespassa de cest siecle l'an de l'Incarnacion Jhesucrist .M. et .C. et .XXXI. le vint et uniesme jour d'aoust, eu treziesme an de son regne. Enseveliz fu mout richement come roi desouz Monte Calvaire, devant le leu que l'en apele Golgota. Genz i ot assez, prelaz, barons, clers et chevaliers.

XXIX. - İkinci Kral Baudouin'in Ölümü Üzerine

Kudüs'e geri döner dönmez onu yatağa düşüren şiddetli bir hastalık yakaladı. Ardından hastalığı daha da ağırlaşmaya başladığında, uzun süre yaşayamayacağını çok iyi hissetti ve fark etti; bunun üzerine günahlarından dolayı yürekten pişmanlık duydu ve Rabbimiz'e merhamet diledi. Sonra, Rabbimiz İsa Mesih'in öldüğü Kutsal Mezar'a daha yakın olduğu için patriğin evine taşınmasını emretti; çünkü o yerin yakınında ödemek istiyordu. Oradan yeniden doğacak olan O'nun kendisini dirilteceğine ve Kıyamet Günü'nde kurtaracağına dair büyük bir inancı vardı. Daha sonra kızını, damadını ve Baudouin adında iki yaşındaki küçük torununu huzuruna getirtir. Patrik ve krallığın diğer baronları da orada hazır bulunuyordu. Orada krallığı bıraktı ve onların önünde krallık yetkisinden vazgeçti. Krallığı damadına ve kızına devretti, son derece acıklı bir şekilde onlara hayırduada bulundu. Ardından, bu dünyada kendisi ve diğer Hristiyanlar için yoksul olmuş olan Kurtarıcısı'nın onuruna yoksulluk içinde ölmek istediğini söyledi. Derhal kıyafetlerini ve bir krala ait olan diğer tüm şeyleri üzerinden atarak dini bir cübbe giydi ve Kutsal Mezar kilisesinin düzenli kanonlarından biri haline geldi.

Üzerinden hiç zaman geçmeden, inanılması gerektiği gibi ruhu meleklerin eşliğinde bedeninden ayrılıp gitti. Ölen erdemli bir kral için duyulması gerektiği gibi küçük

büyük herkes büyük bir yas tuttu. Bu dünyadan İsa Mesih'in Enkarnasyonu'nun 1131. yılında, saltanatının on üçüncü yılında, ağustos ayının yirmi birinci gününde göç etti. Golgota olarak adlandırılan yerin önünde, Calvaire Dağı'nın altında bir krala yakışır şekilde son derece zengin birlıkla defnedildi. Orada pek çok prelât, baron, din adamı ve şövalye hazır bulundu.

Birinci cilt sonu.